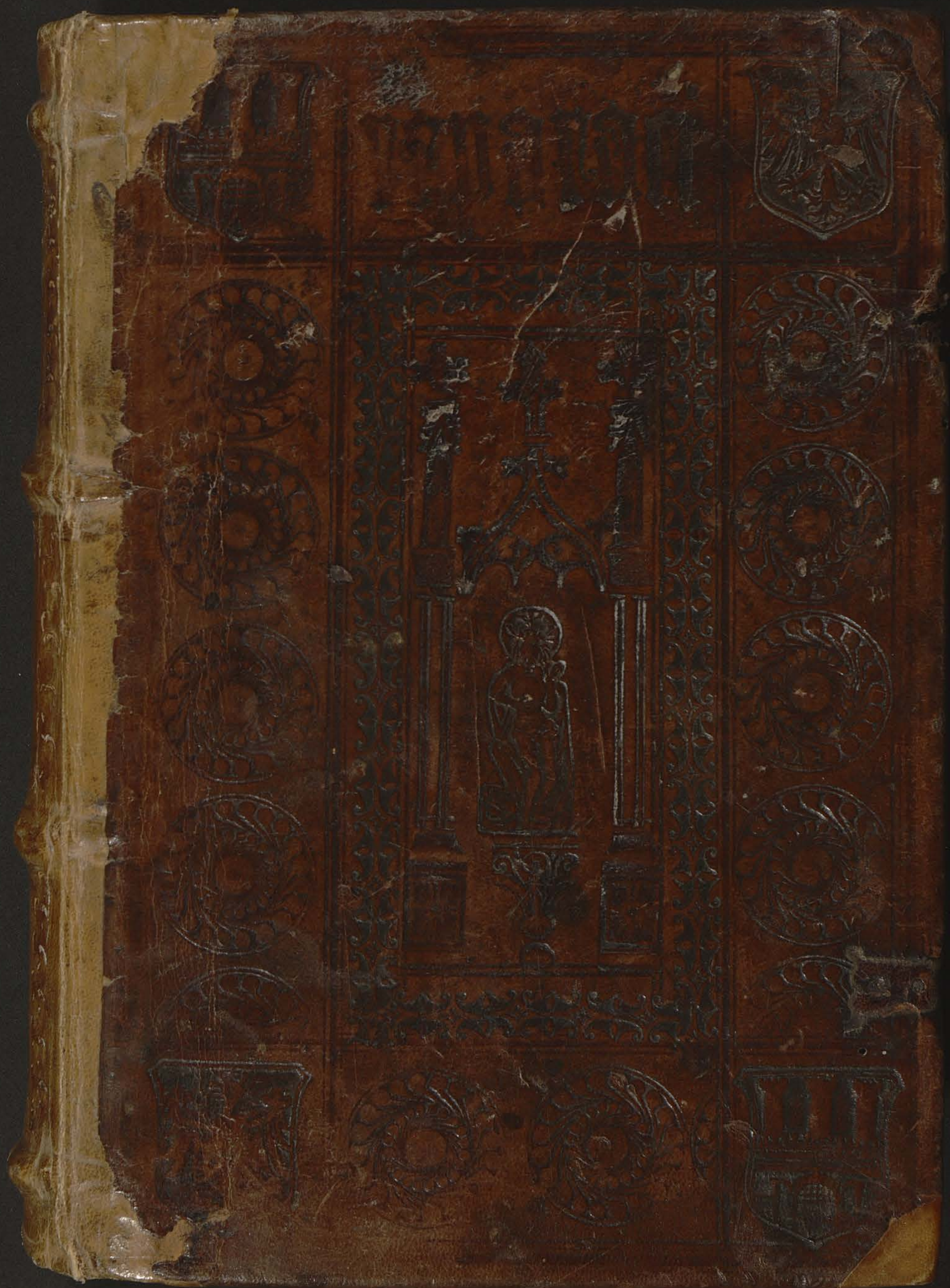

Sub mgro Jacobo de Stepanowia

[illegible] sit [illegible] diversitas [illegible] sit [illegible]

Sub [illegible] Mathia de [illegible]

[illegible] [illegible] bon [illegible]

Sub mgro Johanne de [illegible]

3 V [illegible] sit [illegible]

Sub [illegible] Felice

4 V [illegible] ad [illegible]

Sub Mgro Martino de [illegible]

5 V [illegible] determinata a corpore sit corrupta

Sub mgro [illegible] de [illegible]

6 V [illegible]

Sub Mgro Mathia de Brzezyny

7 V Anima sit in toto tota et in qualibet corporis parte tota

Sub Mgro Martino de [illegible]

8 V [illegible] sunt in medio

Sub Mgro Mathia de Brzezyny

V Anima humana sit forma substantialis corporis humani

Sub [illegible]

9 V [illegible]

[illegible]

Sub mgro [illegible]

V [illegible]

V [illegible]

Dicendum [illegible]

saporis [illegible] aut

[illegible] saporis remota

Author Jwris

Scheydeminus

Joachim Minsinger

Odor [illegible]

[illegible]

[illegible]

[redacted] matata to-
[redacted] mone reparationes appellã
[redacted] ia. in bursa Laurentiana flo-
[redacted] nasij castigatissime edita epi-

Sub magro Jacobo

Magro Martino

Magro Martino

tius
tur
rent
gran

In epitomata totius naturalis phie que trito sermone reparationes appellātur Alberto centonas continentia. in bursa Laurentiana florentissimi Agrippinensis gymnasij castigatissime edita, epigramma ad lectorem.

Ista vides quotiens nitidis Epitomata chartis
Hoc venerare nouū. candide lector. opus
Et super astra loces Laurenti nomina burse
Digna tam meritis. premia redde viris
Hic naturalis sophie cōplectitur artes
Discutit obscuros. et liber iste. locos
Pagina nec maculis hec est infecta relictis
Tota sed exculta. candida. fronte venit
Sūmus Arestoteles dices (mihi crede) reuixit
Stragiritani. gloria rara soli
Ignibus vt fuluum purgatur edacibus aurum
Corripit. vt certis flamma. metalla. modis
Sic exacta graui tandem monumenta labore
Hec sunt. et studij sedulitate pij
Que. ne liuoris flagrantia felle maligni
Inuidieqꝫ dolis. saucia corda. petant
Et noua pro titulo. prohibemus nomina iusto
Vt mox alterius esse putetur opus
Non toleranda subit. tacitis iniuria verbis
Precipue tunc. cum multiplicata patet
Huius nonnulli (verum licet vsqꝫ referre)
Consortes culpe. si fateantur. erant
Nunc illi nobis. tales quicunqꝫ monentur
Ne peccent. alias neue sequantur opes
Furtiuos aliter cornix induta colores
Prestabit solitos ludificata iocos
Haud nimium lector famam iactabis inanem
Sed laudem domino. fer studiose. deo
Pignora que chari memorentur plura libelli
Aptior est animo lectio nulla tuo

Reparatiões primi phisicoꝝ

Circa initium librorũ toti⁹ naturalis philosophie

¶ Queritur primo circa librum phisicorum Utrũ de rebus phisicalibus siue naturalibus sit vera scientia

¶ Solutio sic. qꝛ de illis est vera scia de quibꝫ possunt aliq̃ passiones scientialiter ꝛ p̱ causas siue ꝑncipia demõstrari. ſꝫ sic est de rebꝫ phisicalibꝫ. ergo de eis est vera scia. Minoꝛ patebit in sequẽtibꝫ libris tercio et q̃rto vbi determinabit̃ de motu ꝛ infinito tanq̃ʒ passionibꝫ intrinsecis ꝛ loco ꝛ vacuo et tempoꝛe tanq̃ʒ extrinsecis. Et primo et secũdo vbi diffuse tractabit̃ de ꝑncipijs intrinsecis et extrinsecis. siue de causis rerũ phisicaliũ.

Ar̃ Scia est incoꝛruptibiliũ et eoꝝ q̃ nõ possunt aliter se habere sed naturalia sunt coꝛruptibilia ꝛ mutabilia. ergo eoꝛuʒ non põt esse aliqua scientia. Maioꝛ est phi ꝑmo posterioꝛũ. Minoꝛ ꝓbatur. qꝛ p̱ hoc naturalia distinguunt̃ a supernaturalibꝫ. puta intelligentijs siue angelis. Solutio. licet res naturales ꝭm esse particulare qđ habent in determinato supposito sint variabiles et coꝛruptibiles. nõ tñ ꝭm esse vniuersale q̊d habent in suppositis nõ determinatis. et ꝭm hoc eẽ de eis est scia. Etiã de rebꝫ mobilibus potest accipi ratio ĩmobilis ꝭm quã rõem ĩmobilẽ de eis potest esse vera scientia. Nec eñ est vera ꝓpositio mobilia sunt mobilia. et coꝛruptibilia sunt coꝛruptibilia. et ostenditur ex principijs ex q̊bꝫ ꝯponũtur ipse res naturales. que sunt materia foꝛma et priuatio Nec est ratio ista ĩmobilis tm̃ rõnis rõcinantis. sed etiam est rei sic rationabilis.

Ar̃ Mobilitas est pꝛopꝛia passio in hac scia. sed pꝛopꝛia passio ꝯuenit ꝑus spẽi q̃ʒ indiuiduis. cũ ergo spẽs sit vniuersalis. apparet ꝙ res naturales in vniuersali sint mutabiles ꝛ coꝛruptibiles. Solõ. res naturales in vniuersali accepte sunt bene mutabiles et coꝛruptibiles ꝭm ꝙ mutabile et coꝛruptibile dicunt aptitudinem remotaʒ. ſꝫ nõ ꝭm ꝙ dicũt aptitudinem ꝓpinquam ad coꝛruptionem. sic eñ indiuidua determinata sunt coꝛruptibilia. qꝛ actu coꝛrũpi possunt

Ar̃ Coꝛruptibile ꝛ mobile non possunt in vniuersali ꝯsiderari. ergo ꝛc. Probat̃. qꝛ vl̃e nõ est coꝛruptibile neq̃ʒ mobile. Solõ. mobile nõ est vl̃r ꝯsiderabile vl̃itate vera. sed bñ vniuersalitate ꝓpoꝛtionis. q̊d eñ est vl̃e verũ est genus vel spẽs vel aliq̊d ꝑdicabiliũ. ſꝫ vl̃e vniuersalitate ꝓpoꝛtõis nec ẽ genus ꝓpꝛie vel spẽs. ſꝫ cõe. sicut dicim⁹ ꝙ indiuiduũ est cõe oĩbꝫ indiuiduis. et sic de indiuiduis est scia. Sil̃r dicim⁹ ꝙ esse mobile est cõmune oĩbꝫ mobilibꝫ. ꝛ sic de mobilibꝫ p̃t eẽ scia Uel dicẽdũ est ꝙ coꝛruptibile et mobile ĩ vniuersali accepta nõ sꝫ coꝛruptibilia et mobilia. ſꝫ solũ sꝫ rões q̃re aliq̃ ꝑticularia sunt mobilia ꝛ coꝛruptibilia

Querit̃ Quomodo intitulatur iste liber ꝭm venerabilem dominum Albertum. Solutio. intitulatur liber de phisico auditu. Et ratio est. quia est de his que potius auditu q̃ʒ visu vel alio sensu percipiuntur. sicut patet de materia prima. foꝛma et pri-

uatione et similibus que non visu sed auditu ꝑcipiunꝶ. Vel sic intitulaꝶ. quia ꝓus iste liber audiẽtib⁹ discipulis traditus fuit ꝙ̄ redactus ad scri pturā per modum libri.

Ar Corpus mobile est vniuersale. sed vniuersale nō potest audiri. ḡ ista scientia nō p̄t intitulari de phisico auditu. Probaꝶ minor. q2 vniuersale nō cadit sub sensu. Solutio. licet vniuersale seu corpus mo bile nō auditur per se. auditur tñ bene ꝑ accidens ⁊ in vniuersali acceptū est ratio quare hoc vel illud corpus ꝑticulare est audibile

Queritꝰ Vtrū scientia phisicalis sit vna. Solō sic. ⁊ rō est quia scientia capit vnitatem suam a subiecto. sed subie ctum huius scie est vnū vt patebit statim. ergo etiam scia est vna. Ma ior est Arestotelis primo posteriorum

Ar Omne vnū inq̈tum vnum est indiuisibile. sed phisica scientia non est indiuisibilis. ergo non est vna. Minor patet. quia sciẽtia phisicalis diuiditur in plures libros Solutio. licet phisica scientia non sit vna indiuisibilitate. est tamen vna per attributionē. quia omnia q̄ in ea considerantur et in diuersis libris habent ordinem ad vnum subiectū attributionis quod est corpus mobile

Ar Scientia est habitus ꝯclusionis per demōstrationē acquisitus sed sunt plures cōclusiones in phisica. ergo etiā plures scientie et per ꝯsequens non est vna scientia . Solutio. licet sint plures particu lares scientie vt probat argumẽtum. est tñ vna totalis scientia inq̈tum est habitus conclusionis ad om̄es conclusiones in ea consideratas

Queritꝰ Quid est subiectum istius scientie Solutio Alberti hoc in tota naturali scia absq̧ dubio est corpus mobile Et ratio est. quia illud est subiectū attributionis in aliqua scia cui cōue niunt conditiones subiecti attributōis. sed sic est de corpore mobili. Mi nor probatur. q2 oia que cōsideranꝶ in naturali philosophia aut sunt ꝓn cipia corporis mobilis. aut partes eius. aut passiones eius. ḡ corpꝰ mo bile est subiectū istius scientie ⁊ naturalis philosophie. qđ etiam pħs sa tis innuit in ꝓpositōne prohemiali libri de celo et mūdo dicēs. De na tura scia fere plurima est circa corꝑa ⁊ magnitudines Scđo sic. subie ctum est ꝓncipale aliqđ cōsideratum. qđ de principaliter cōsideratis ve rificatur. ⁊ ad qđ oīa habēt ordinem et attributōem. hm̄oi est corpus mobile. ḡ est subiectū. nā corpus mobile est corpus ꝓmū sensibile seu na turale. hoc aūt est primū consideratū per intellectuā ad sensuā exteriorem cōuersum. q̄ ꝑficitur vt sic scia phisicali. vt dicit Albertus in cōmentario suo primi metaphisice in ꝓncipio. Ipsum etiā verificatur de om̄ib⁹ in sci entia ꝯsideratis in recto vel obliquo. et ad ip̄m oīa habēt ordinē ⁊ at tributiōem. Et in hoc qđ dr̄ mobile distinguiꝶ a corꝑe mathematico et metaphisico. q̄ sunt ꝯsideratōnis aliarū sciaꝝ. q2 corpus in cōi acceptum est añ motū. et sic mobile nō est dr̄ña specifica qñ dr̄ corpus mobile. q2 nō ꝯstituit ip̄m corpus in eē corꝑis. ſ3 est dr̄ña solū modalis determinās et specificās modū considerandi ip̄m corpus in hac scientia

Ar. Corpus mobile est complexum quiddam ergo non potest esse subiectum. Consequentia probatur. quia subiectum scientie debet esse incomplexum. ex quo secundum philosophum primo posteriorum oportet de eo precognoscere si est. et quid est. que sunt solum incomplexorum. Solutio. licet sit complexum secundum vocem est tamen incomplexum secundum rem

Contra hoc replicatur sic

Est complexum secundum rem. ergo etc. Probatur quia complectitur ex subiecto et propria passione. quia ex corpore quod est subiectum. et mobili quod est passio

Solutio. non est ibi complexio ex subiecto et propria passione quando dicitur corpus mobile. quia mobile non nominat ibi passionem. sed nominat potius differentiam explicantem formalem rationem considerandi corpus in hac scientia quomodo distinguitur a corpore in aliis scientiis considerato. Nec dicit aptitudinem consequentem. que est propria passio. sed aptitudinem prevenientem que est differentia substantialis. et hoc dubitans aut negans incidit in errorem quo nescit distinguere inter differentiam substantialem et passionem. manifestum enim est cuilibet quod sensibile nonnunquam est nomen substantialis differentie. eo quod animal per definitionem essentialem dicitur substantia animata sensibilis. sicut satis patet in arbore porphiriana. Nonnunquam etiam nomen proprie passionis ut cuilibet manifestum est

Contra hoc replicatur sic

Corpus mobile est complexum secundum rem. igitur solutio est falsa. Probatur quia est aggregatum ex substantia quantitate et qualitate sensibili. Solutio verum est corpus mobile acceptum pro eo quod est compositum ex substantia quantitate et qualitate est complexum. sed sic non ponitur hic subiectum. sed ponitur hic subiectum incomplexum existens in genere substantie aptum natum est quantitati et qualitati substare. existens ratio quare hoc vel illud corpus physicum est quantum et quale.

Ar. Corpus mobile non verificatur de omnibus in ista scientia consideratis ergo male ponitur subiectum. Probatur. quia non verificatur de primo motore et tribus principiis rerum naturalium Probatur quia hec est mala predicatio. materia est corpus mobile. forma est corpus mobile. privatio est corpus mobile. primus motor est corpus mobile. Solutio. non est necesse subiectum scientie verificari de omnibus in scientia consideratis in recto. sed sufficit ipsum verificari de multis in obliquo. Et ita de predictis verificatur in obliquo. quia dicimus quod primus motor est causa motus corporis mobilis. materia est pars corporis mobilis manens in facto esse. et similiter forma. privatio vero est pars corporis mobilis in fieri. Et ergo dicit Albertus in commentario suo quod aliqua considerantur non quia sunt corpus. sed quia referuntur ad motum ut moventia. sicut motores orbium secundum quod referuntur ad motum. et anime secundum quod sunt cause motuum in animalibus et vegetabilibus. et ergo ista appellantur naturalia sicut ad motum relata. et non sicut per se motui subiecta et mutationi.

Ar. Sicut corpus mobile ponitur subiectum huius scientie. ita etiam corpus quiescibile deberet poni subiectum. Probatur. quia natura

nedū est principium motus. sed etiaȝ quietis. vt patebit in definitione eius secūdo huius. Solᵒ. licet natura sit pncipiuȝ motus ꝛ quietis. tamē motus est pncipalior passio ꝙ̄ quies. qꝛ quies est quodāmodo priuatiua passio. ex quo est priuatio motus que ad motum reducit. ꝛ ergo non ponit corpus quiescibile hic subiectū. sed corpus mobile.

Arᵍ Quies est passio pncipalior ꝙ̄ motus. ergo corpus q̄escibile magis poni debet subiectū ꝙ̄ corpus mobile. Probat. qꝛ motus ad q̄etem ordinat tanꝙ̄ ad finem in quo est motus pfect⁹. Solᵒ. non omnis motus ad quietē ordinatur. sed solum motus imperfectus. qꝛ pfectissimus motus qualis est motus celi ad nullam quietem ordinatur. nec etiā quiete terminabilis est. sicut in octauo huius phabit.

Arᵍ Nulla scia pbat subiectū suū esse. sed Arestoteles sexto physicoꝝ pbat corpus mobile esse: ergo non est subiectū huius sciencie. Solᵒ Aresto. sexto physicoꝝ non probat corpus mobile esse. sed ostēdit ꝯtra democritum nullum impartibile esse mobile. ꝛ sic mobile demonstrat inesse corpori. sicut ꝓprietas inest suo subiecto. Et ergo non ostendit esse simplr̄ sed tm̄ esse in parte. Quod sic debet intelligi. qꝛ non ostendit corpus mobile esse. sed ostendit ipsum mobile qḋ est passio inesse corpori. Secūdo dicendū est. supposito ꝙ ostendatur corpus mobile esse nihilominus potest poni subiectū ꝯuenienter. qꝛ phus p̄mo elēchoꝝ probat syllogismū sophisticū esse ꝛ tm̄ ponitur subiectū. et sic nō oportꝫ si est ꝛ quid est p̄supponere de subiecto nisi in actuali demōstratione. sed anteꝙ̄ actualis fit demōstratio bene possunt si est ꝛ quid est inquiri in pncipio sciencie.

Queritᵘʳ Quare non potest dici ꝙ ens mobile sit subiectuȝ sicut dicit sanctus Thomas. Solᵒ. ꝓpter quatuor ratiōes. Prima est. qꝛ nullū ens p accidens potest poni subiectum alicuius sciencie. sed ens mobile est ens per accidens. ergo non potest poni subiectū in physica. Maior est nota. Minor probatur. quia mobile non est ꝓpria determinatio entis sed ipsius corporis. sed quādo determinatio nō addit suo determinabili ꝓprio facit cū eo vnū per accidens ꝛ non per se. ¶ Secunda rō est. qꝛ omne cōtrahens debet adiūgi imediate suo cōtrahibili proximo. sed ꝓximū contrahibile ipsius mobilis est corpus ꝛ non ens. ergo potius corpus mobile ponitur subiectum ꝙ̄ ens mobile. ¶ Tercia rō est. quia nullū transcendens potest poni ꝓ subiecto alicuius scie. sed ens est transcendens ergo non pt̄ poni pro subiecto. Nec valet ꝯsequentia si dicat ꝙ ens ꝯtrahitur per illam differentiaȝ que est mobile. qꝛ omnis differentia debet esse extra intellectum generis. ꝛ genus extra intellectum differentie. vt patꝫ tercio metaphysice. Cum ergo nihil moueatur quod sit extra rōnem entis. cum nihil entis rōnem subterfugiat. non potest dici ꝙ mobile sit differentia cōtrahens ipsuȝ. ¶ Quarta est. eadem rōne qua poneretur ens mobile subiectum huius sciencie. eadem rōne ens imaginabile poneretur subiectū mathematice. et ens intelligibile subiectum metaphysice. ꝛ ens mobile ad vbi subiectū in libro de celo ꝛ mūdo. et ens mobile ad formā in libro perigeneseos siue de generatōe. sed in illis nō ponūtur p̄dicta subiecta. igit corp⁹ mobile est subiectum

Ar̃ Contra hoc sic. Ens inq̃ʒtum ens est subiectũ metaphysice. ergo ens mobile erit subiectũ physice. Consequẽtia ꝓbaẜ. q2 oĩes scie particulares abscindũt quandã partẽ entis. ergo sicut in metaphysica ens transcendenter acceptũ est subiectũ. ita in physica ens mobile Soľo. oẽs scie abscindũt quandã partem entis. sed illa pars entis in physica appellaẜ corpus mobile appropriatius q̃ʒ ens mobile. q2 mobile est determinatio ꝓpria ipsius corpis ⁊ nõ entis. q2 sicut rõnale addiẜ substantie ⁊ nõ aiali im-proprie. ita mobile eodẽ mõ addiẜ enti ⁊ nõ corpi

Ar̃ Ens mobile est in plus q̃ʒ corpus mobile. ⁊ nõ est ꝯuertibile cum corpore mobili. ergo videẜ ꝯueniẽtius ens mobile poni subiectũ q̃ʒ corpus mobile. Probaẜ q2 ens mobile verificaẜ de materia ṗma. nõ autẽ corpus mobile. Soľo. ens mobile nõ verificaẜ de materia ṗma. nõ em̃ est materia ṗma ens mobile. sed est ṗncipiũ entis mobilis. licet em̃ materia ꝯtineaẜ sub analogia entis ⁊ possit aliquo mõ dici ens. mobilitas tñ sibi nõ ꝯpetit. q2 nihil moueẜ nisi q̃ʒtum. vt dr̃ sexto physicoꝝ. ⁊ ḡ dr̃ ṗ° physicoꝝ ꝙ est ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. totũ aũt ꝯpositũ generaẜ ⁊ corrũpitur

Ar̃ Propria passio definiẜ ꝑ suũ subiectũ ꝓpriũ. sed motus definiẜ per ens ⁊ nõ ꝑ corpus. igitur ens mobile est subiectum. Minor ꝓbaẜ q2 tercio physicoꝝ dr̃ ꝙ motus est actus entis in potencia ſm ꝙ in potẽtia. Soľo. motus illa ṗma definitõe nõ definitur per ens sicut ꝑ subiectũ. sʒ sicut ꝑ ṗncipiũ formale. Vñ dt venerabilis dñs Albert⁹ ꝙ definitio illa sic dʒ exponi. Motus est actus entis. i. forme fluentis in motu de esse impfecto ad esse ꝑfectũ. ⁊ nõ. i. subiecti mobilis.

Contra hoc sic replicatur

Propria passio dʒ definiri ꝑ suũ subiectũ. sed motus est ꝓpria passio. ḡ dʒ definiri ꝑ suũ subiectũ. ḡ ens mobile ⁊ nõ corpus mobile dʒ esse subiectũ. Solutio motus in cõi trãscendens est nõ solũ in trib⁹ generib⁹ q̃ʒtitate q̃litate et vbi existẽs. sed etiã in genere substãtie. Et ideo nõ est necãriũ ꝙ ꝑ subiectum definiaẜ. Qʒ aũt mot⁹ sit q̃nq̃ʒ in genere sube pʒ. q2 generatio ⁊ corruptio elargato noie dicunẜ mot⁹. ⁊ tñ sunt in genere sube. Supposito interea ꝙ mot⁹ tanq̃ʒ accidens definireẜ ꝑ ens tanq̃ʒ subiectũ. nõ seq̃reẜ ꝙ ens mobile esset subiectũ. q2 in definitõe nõ dr̃ ꝙ motus est actus entis mobilis. sʒ absolute ꝙ est act⁹ entis. Nõ aũt dʒ definiri ꝓpria passio ꝑ subiectũ qualecũq̃ʒ. sed ꝑ subiectũ ꝓpriũ. Sed melius dõm est ad obiectũ ꝙ mot⁹ nõ definiẜ illa definitõe ṗma in rõne ꝓprie passionis. sed inq̃ʒtũ est spẽs sui predicamenti. id est inq̃ʒtũ poniẜ in eodẽ p̃dicamento cũ suo termino ad quẽ. ⁊ ḡ sic dʒ exponi. definitio mot⁹ est actus entis supple formaliter in motu fluentis et sic forma illa q̃ in motu fluit acq̃rit essentiã suã ⁊ spẽm a termĩo ad quẽ q̃ dat motui spẽm Ista tñ altercatio ꝓblematica parũ vtilis est. q2 idẽ dñs albertus ⁊ scũs tho. intẽdũt siue ponaẜ corp⁹ mobile subiectũ siue ens mobile

Voniã q̃dẽ intelligere ⁊ scire ꝯtingit circa oẽs scias q̃rum sũt ṗncipia aut cause aut elemẽta ex hoꝝ cognitõe

Ar̃ Scire ⁊ intelligere videntur ad vnũ pertinere. ergo superflue ponũtur in illa ꝓpõne ꝓhemiali Soľo. licʒ scire ⁊ intelligere cõiter ac-

cepta idem dicant. proprie tamen accepta multipliciter differunt. Primo ex parte habituum. quia intelligere dependet ab habitu sapientie. scire autem ab habitu scientie. Secundo. quia intellectus est principiorum. scientia autem conclusionum

Queritur Quot conclusiones ponit philosophus in parte prohemiali. Solutio. duas. Prima est ista

¶ In naturali philosophia procedendum est scientialiter a principiis causis et elementis ad eorum principiata causata et elementata

¶ Et probat eam philosophus sic. In omni scientia in qua sunt principia cause et elementa contingit scire et intelligere. et ex eorum cognitione scientialiter procedere. Sed in physica sunt principia cause et elementa. ergo ex illis contingit scire et intelligere. et ex eorum cognitione scientialiter procedere. Minor erit manifesta ex dicendis inferius. Maiorem probat philosophus. quia tunc arbitramur vnumquodque cognoscere cum cognoscimus causas primas et principia et vsque ad elementa

Arguitur Principia cause et elementa videntur idem significare. ergo male ponuntur hic omnia Solutio. in proposito non dicunt idem. sed supponunt pro diversis. quia Albertus et commentator Auerrois dicunt quod per principia intelligantur cause efficientes. que sunt principia motus Et per causas intelliguntur cause finales. quia omne analogum per se positum stabit pro significato suo famosiori. sed causa finalis est causarum potissima. non solum quando genitiuus ille importat habitudinem excellentie. sed est causa causarum. quia omnis cause principium. eo quod causa efficiens non mouet in executione nisi mota via intentionis a fine. et quia efficiens virtutem causandi habet a fine. ergo est causa aliarum duarum. Per elementa vero intelliguntur due cause intrinsece. videlicet formalis et materialis. ex quibus essentialiter constituitur et elementatur res naturalis. Dicuntur autem illa duo elementa respectu totius compositi quod ex materia et forma tanquam ex suis elementis constituitur. Sed doctor sanctus in suo commentario dicit quod per causas intelliguntur cause formales et cause finales. Finis autem et forma sunt cause maxime sibi propinque. et maxime accedunt ad inuicem. quia in vno coincidunt. Per principia intelligit causas efficientes. sed per elementa solum materiam. accipit enim elementum proprie. et sic solum materia est elementum. sicut tangitur quinto metaphysice. Sed quia materia et forma elementant et constituunt rem materialem tanquam intrinseca principia. Ideo recte dici potest secundum dominum Albertum quod per elementum intelligantur due cause intrinsece. in isto tamen parua vis est. quia philosophus per ista in textu posita vult intelligere quatuor causarum genera

Queritur Utrum quelibet scientia procedit ex causis principiis et elementis Solutio. non loquendo proprie. sed solum physica scientia. Et ratio est. quia physicus considerat corpus mobile prout ex quatuor causis per motum causantibus dependet. Mathematicus vero solum considerat vnam causam scilicet formalem. quia abstrahit secundum rationem a motu et materia sensibili. considerans solum materiam imaginabilem. Sed metaphysicus tamen tres causas considerat. scilicet formalem efficientem et finalem. materiam vero non considerat

Ar Metaphisicus cõsiderat omnes causas. ergo hoc dictũ falsuz Probat. q2 ɔsiderat om̃e ens sz sub ente inq̃tũ ens ptinent oẽs cause Solo. metaphisicus bñ determinat de q̃ttuor causis inq̃tũ pticipant rõnes entis. et inq̃tũ ptinent sub ente trãscendẽter accepto. Tñ nõ demõstrat p q̃ttuor causas vt sunt pncipia motus siue trãsmutatõis sed tres causas ɔsiderat inq̃tũ principiant simplicẽ emanatõnem.

Ar Mathematicus ɔsiderat plures causas q̃z formalẽ. ergo Probat. q2 ɔsiderat etiã materiã. Probat. q2 accñs nõ pt eẽ sine subiecto sz mathematicalia st̃ accñã. g̃ ɔsiderãs ea ɔsiderabit etiã subiecta So°. lz mathematicalia nõ pñt eẽ sine subiecto siue materia in q̃ sunt sm esse existentie eoz mathematicus tñ h̃ mõ ea nõ ɔsiderat. sz ɔsiderat ea put sm rõem diffinitiuã a materia sunt abstracta q̃uis sm rẽ et eẽ existentie sint ɔiuncta. Nec etiam considerat cãm efficientem. q2 efficiens est principium vnde motus. Nec etiam causam finalem considerat. quia dicit phs q̧ in mathematica nõ est finis neq3 bonũ.

Ar In mathematica sunt q̃tuor cause. Probat pmo de fine. q2 vniuscuiusq3 scie est aliqs determinat⁹ finis. Scdo in mathematica est subiectũ. g̃ materia. tercio cã efficiens. q2 passiones. cũ subiectuz est cã efficiens sue passionis. etiã in mathematica est forma. vt iã dictum est. g̃ in ea sunt oẽs cause Solo. in mathematica sunt bñ oẽs cause vt principia cognitõis z doctrine Sed nõ sunt ibi cause oẽs causantes p motũ. Jam dicimus q̧ materia est subiectũ motus. et efficiẽs est causa motus. et finis est terminus motus. et sic etiã nõ est in mathematica finis neq3 bonũ mouentis et mobilis licet sit finis doctrine.

¶Conclusio scda textus cum sua probatione

Queri. Que est scda cõclusio partis pemialis Solutio ista

¶In phisica procedendũ est a magis confusis et vniuersalibus ad minus confusa et minus vniuersalia.

¶Et pbat eã phs sic. Innata est nobis via a notioribꝰ nobis ad nature notiora pcedere sz ɔfusa z vniuersalia sunt nobis magis nota. ergo a talibꝰ pcedẽdũ est in hac scia. Maior pbat. q2 nõ sunt eadẽ nobis nota et nature Minorẽ pbat tribꝰ signis Primũ signũ est de toto integrali. q2 totũ integrale nobis noti⁹ est q̃z sue ptes. sicut tota domus nobis notior est q̃z sue ptes Secũdũ est de toto definito. q2 totũ definitũ nobis noti⁹ ẽ q̃z sue ptes. sicut h̃ definitũ hõ ẽ nob noti⁹ q̃z sue ptes q̃ st̃ aial z rõale.

Ar Dictũ est q̧ ɔfusiora et vniuersalia sunt nobis magis nota. sed partes definientes sunt vniuersaliores z ɔfusiores ipo definito. g̃ definitũ nõ est nobis notius ptibꝰ definientibꝰ. Minor pbat q2 aial est pars definiens hoiem. et tñ aial cũ sit genus hõis est vniuersalius z ɔfusius q̃z hõ Solutio aial potest accipi dupliciter Uno modo in rõne generis. z sic pcedit argumẽtũ. Alio mõ in rõne partis definientis. et sic aial est nobis minus notũ q̃z suũ definitũ quod est homo.

Arguit. Qualitercũq3 dicat nunq̃z potest definitũ esse vniuersalius

ptibus definientibus. ergo nunꝙ̄ potest nobis esse notius. Añs est notum. q2 tunc definitio nō ꝯueniret omi ꝯtento sub definito. Solutio licet nunꝙ̄ definitū sit vniuersalius ꝙ̄ sue partes definientes. sufficit tñ in ꝓposito ꝙ ipsum sit confusius Et ꝙ hoc sit verū patet. Quia definitū dicit idem quodāmō confuse et implicite. quod definitio dicit determinate et explicite. ꝓpter quod dicit definitio quasi valde finitio. Et sic accipit vna pars definitionis in ordine ad aliā p quā determinat Tercium signū sumitur ex apprehensione puerorꝫ. Quia pueri in principio appellāt oēs viros patres. et oēs feminas matres. postea vero cōfortata etate discernūt vnūqdꝙ̄. qs scꝫ ſm veritatē est pater ⁊ q̄ ſm veritatē mater

AR Uniuersalia nō sunt nobis magis nota. ergo maior predicte rōnis falsa. Probat qa dicit phs pmo posteriorꝫ. ꝙ singularia sunt nobis notiora Solutio duplex est cognitio in nobis. scꝫ sensitiua ⁊ intellectiua. Jam ad argumentū dicit ꝙ singularia sunt nobis bñ notiora cognitōne sensitiua de qua loquit phs primo posteriorū. non tñ cognitione intellectiua. quia sic vniuersalia sunt nobis notiora. et de illa loquitur phus in proposito.

AR Cognitione intellectiua vniuersalia sunt nobis minus nota Probatur p phm in pdicamētis dicētē. Qꝫ si qs querat vel assignet qd sit sortes. familiarius siue ꝯuenientius respōdet hō ꝙ̄ aīal. sed homo est minus vniuersalis ꝙ̄ aīal. ergo minus vniuersalia sunt nobis notiora Solutio duplex est cognitio. scꝫ confusa et determinata Jam dōm est ꝙ cognitōne confusa magis vniuersalia sunt nobis notiora. et de tali cognitōne loquit ꝓpositio. Sed cognitōne determinata minus vniuersalia sunt nobis magis nota vt probat argumentum

AR Uidetur ꝙ in phisica singularia sunt magis nota. Probat. qa scia phisica est pfectiua intellectus ad sensum exteriorē reflexi et potissimū vt in titulo patuit Sed singularia sunt sensui ꝓpinquiora. g. Solutio Alberti in cōmentario duplex est via scꝫ resolutionis ⁊ ꝯpositionis. Jam in phisica singularia sunt magis nota via resolutionis Sed via cōpositiōis vniuersalia ⁊ magis confusa sunt magis nota Et sic cōmittit hic in argumēto fallacia equiuocatōnis. Etiam vt in cōmentarijs diffuse habet natura equiuocat. quia accipit vel p natura naturante. vel p natura que ē formalis quidditas. ⁊ sic vniuersalia sunt natura notiora. id est per suam naturā. Est etiam equiuocatio in vniuersali q2 vniuersale in ꝓposito accipit p vniuersali in re. et in primo posteriorum pro vniuersali post rem.

Queritur Quot sunt libri naturalis philosophie Solutio octo scꝫ. phisicorum. liber de celo et mundo. de generatione et corruptione. metheororum. De mineralibus quem Albertus pro supplemēto naturalis philosophie edidit. De anima De vegetabilibꝫ et plantis. et de aīalibus. Et ratio est. quia in tota naturali philosophia determinatur de corpore mobili. vt de subiecto. Aut ergo incontracte. aut contracte. Si primum sic est liber phisicorū. Si scōm hoc est duplici

ter aut vt contractū est ad vbi vel ad formaz. Si pⁱmū sic est liber de celo. Si scd̄m hoc est dupliciter vel ad formā simplicis elementi. vel ad formā mixti. Si primū sic est liber de generatōe. Si scd̄m hoc est dupliciter vel mixti impfecti vel pfecti. Si primū sic ē liber metheororū. Si scd̄m hoc est dupliciter vel mixti pfecti inanimati vel animati. Si primū sic est liber mineraliū. Si scd̄m hoc est dupliciter. quia vel determinat de mixto animato in cōmuni vel in speciali Si pⁱmū sic ē liber de aīa Si scd̄z hoc ē dupliciter qꝛ vel determinat de mixto aīato aīa vegetatiua vel sensitiua. primo est liber de vegetabilibꝫ ꝛ plantis. scd̄o liber de aīalibꝫ

Queritur Quomodo diuiditur primus liber qui appellatur phisicorum Solutio in octo libros partiales.

¶ In primo determinatur de principijs rerum naturalium scȝ de materia forma et priuatione.

¶ In secūdo de natura ꝛ causis per se et per accidens ex quibus res naturales dependēt.

¶ In tercio de passionibꝫ intrinsecis corpis mobil'. s. de motu ꝛ infinito.

¶ In q̄rto de passionibꝫ extrīsecis corpis mobil' scȝ de loco vacuo ꝛ tpe

¶ In quinto de partibꝫ subiectiuis et de speciebꝫ ipsius motus

¶ In sexto de ptibꝫ integralibus ipsius motus

¶ In septimo de motu f̄m ꝙ dependet a mouente et mobili

¶ In octauo de ppetuitate motus scȝ de primo motu ꝛ de pⁱmo motore

¶ Incipit pars executiua huius libri

¶ Textus est cum sua expositione

Queritur Quomodo antiqui loquētes de principijs rerū naturalium sunt diuersificati Sol'o qꝛ quidā eorū posuerunt vnum principium. Quidam vero plura. qui posuerunt vnū. posuerunt illud vel imobile. vel mobile. Si imobile aut ē finitū aut infinitū Si pⁱmū sic posuit ip̄m pmenides Si scd̄m sic posuit ip̄m melissus. Si ē mobile sicut ꝯcorditer dicūt phisici. naturalit' de pⁱcipijs loquētes tūc sic diuersificant Quia q̄dā eorꝝ posuerūt ignē sicut eraclitus Quidā aerē sicut diogenes. Quidam aquā sicut thales Quidā mediū inter aerē et aquā puta vaporem sicut leucippus. terram vero solaz propter eius imobilitatem nullus posuit quia magis apparet eam esse principiatum q̄ⁱ principium. et ergo dicit ph'us ꝙ sola terra caret iudice.

☞ Queritur. Q̄uo sunt diuersificati qui posuerunt plura Solutio q̄dam eorum posuerunt finita quidam infinita. Qui posuerunt finita sic sunt diuersificati. Quia quidaz posuerūt duo sicut Plato qui posuit magnū et paruū. aut tria sicut Arestoteles. Aut quatuor sicut Empe. qui posuit quatuor vocata elementa. Qui posuerūt infinita sic sunt diuersificati. Quia quidam posuerūt infinita eiusdem rōnis sicut Democritus qui posuit infinita athomalia corpa vnius nature f̄m substātiā sȝ vt saluaret dr̄ām in rebꝫ posuit illa differre. pⁱmo figura qꝛ dixit q̄dā recta q̄dā curua aliq̄ triāgularia aliqua quadrangularia et ex illis aliq̄n fieret ꝯpositio. scd̄o dicebat ea differre ordīe qꝛ dicebat aliq̄ esse pⁱora aliq̄ posteriora. tercio qꝛ dicebat q̄dā esse ante et q̄dā retro q̄dā sursuȝ q̄dā deorsum

ptibus definientibus. ergo nunq̄ potest nobis esse notius. Añs est no tum. q2 tunc definitio nō ꝯueniret om̄i ꝯtento sub definito. Solutio licet nunq̄ definitū sit vniuersalius q̄ sue partes definientes. sufficit tn̄ in ꝓposito ꝙ ipsum sit confusius Et ꝙ hoc sit verū patet. Quia definitū dicit idem quodāmō confuse et implicite. quod definitio dicit determina te et explicite. ꝓpter quod dicit̄ definitio quasi valde finitio. Et sic acci pit̄ vna pars definitionis in ordine ad aliā p quā determinat̄ Terciū signū sumitur ex apprehensione pueroꝝ. Quia pueri in principio appellāt oēs viros patres. et oēs feminas matres. postea vero cōfortata etate dis cernūt vnūqđq̄. q̄s scȝ ḿm veritatē est pater ꝛ q̄ ḿm veritatē mater

Ar̄ Uniuersalia nō sunt nobis magis nota. ergo maior predicte rōnis falsa. Probat̄ q̄a dicit ph̄s ṗmo posterioꝝ. ꝙ singularia sūt nobis notiora Solutio duplex est cognitio in nobis. scȝ sensitiua ꝛ intellectiua. Jam ad argumentū dicit̄ ꝙ singularia sunt nobis bñ notiora cognitōne sensitiua de qua loquit̄ ph̄s primo posteriorū. non tn̄ cognitione intellectiua. quia sic vniuersalia sunt nobis notiora. et de illa loquitur ph̄us in proposito.

Ar̄ Cognitione intellectiua vniuersalia sunt nobis minus nota Probatur p ph̄m in p̄dicamētis dicētez. Q2 si q̄s querat vel assignet q̄d sit sortes. familiarius siue ꝯuenientius respōdet̄ hō q̄ aīal. sed homo est minus vniuersalis q̄ aīal. ergo minus vniuersalia sunt nobis notiora Solutio duplex est cognitio. scȝ confusa et determinata Jam dōm est ꝙ cognitōne confusa magis vniuersalia sunt nobis notiora. et de tali cognitōne loquit̄ ꝓpositio. Sed cognitōne determinata minus vniuersalia sunt nobis magis nota vt probat argumentum.

Ar̄ Uidetur ꝙ in phisica singularia sunt magis nota. Probat̄. q̄a scia phisica est pfectiua intellectus ad sensum exteriorē reflexi et potissimū vt in titulo patuit Sed singularia sunt sensui ꝓpinquiora. g̃. Solutio Alberti in cōmentario duplex est via scȝ resolutionis ꝛ ꝯpositionis. Iam in phisica singularia sunt magis nota via resolutionis Sed via cōpositiōis vniuersalia ꝛ magis confusa sunt magis nota Et sic cōmittit̄ hic in argumēto fallacia equiuocatōnis. Etiam vt in cōmentarijs diffuse habet̄ natura equiuocat̄, quia accipit̄ vel ꝓ natura naturante. vel ꝓ natura que ē formalis quidditas. ꝛ sic vniuersalia sunt natura notiora. id est per suam naturā. Est etiam equiuocatio in vniuersali q2 vniuersale in ꝓposito accipit̄ ꝓ vniuersali in re. et in primo posteriorum pro vniuersali post rem.

Querit̄ Quot sunt libri naturalis philosophie Solutio octo scȝ. phisicorum. liber de celo et mundo. de generatione et corruptione. metheororum. De mineralibus quem Albertus pro supplemēto naturalis philosophie edidit. De anima De vegetabilibꝫ et plantis. et de aīalibus. Et ratio est. quia in tota naturali philosophia determinatur de corpore mobili. vt de subiecto. Aut ergo incontracte. aut contracte. Si primum sic est liber phisicorū. Si scōm hoc est duplicit

ter aut vt contractũ est ad vbi vel ad formã. Si pmũ sic est liber de celo. Si scõm hoc est dupliciter vel ad formã simplicis elementi. vel ad formã mixti. Si primũ sic est liber de generatõe. Si scõm hoc est dupliciter vel mixti impfecti vel pfecti. Si primũ sic ē liber metheororũ. Si scõm hoc est dupliciter vel mixti pfecti inanimati vel animati. Si primũ sic est liber mineraliũ. Si scõm hoc est dupliciter. quia vel determinat de mixto animato in cõmuni vel in speciali Si pmũ sic ē liber de aĩa Si scõz hoc ē dupliciter qz vel determinat de mixto aĩato aĩa vegetatiua vel sensitiua. primo est liber de vegetabilib⁹ ꝛ plantis. scõo liber de aĩalib⁹

Queritꝰ Quomodo diuiditur primus liber qui appellatꝰ phisicorum Solutio in octo libros partiales.

¶ In primo determinatur de principijs rerum naturalium scz de materia forma et priuatione.

¶ In secũdo de natura ꝛ causis per se et per accidens ex quibus res naturales dependẽt.

¶ In tercio de passionib⁹ intrinsecis corpis mobil'. s. de motu ꝛ infinito.

¶ In q̃rto de passionib⁹ extrĩsecis corpis mobil' scz de loco vacuo ꝛ tpe

¶ In quinto de partib⁹ subiectiuis et de specieb⁹ ipsius motus

¶ In sexto de ptib⁹ integralibus ipsius motus

¶ In septimo de motu ſm ꝙ dependet a mouente et mobili

¶ In octauo de ppetuitate motus scz de primo motu ꝛ de pmo motore

¶ Incipit pars executiua huius libri

¶ Textus est cum sua expositione

Queritꝰ Quomodo antiqui loquẽtes de principijs rerũ naturalium sunt diuersificati Solꝰ qz quidã eorũ posuerunt vnum principium. Quidam vero plura. qui posuerunt vnũ. posuerunt illud vel imobile. vel mobile. Si imobile aut ē finitũ aut infinitũ Si pmũ sic posuit ipm pmenides Si scõm sic posuit ipm melissus. Si ē mobile sicut ꝯcorditer dicũt phisici. naturalꝰ de pricipijs loquẽtes tũc sic diuersificantꝰ Quia q̃dã eorũ posuerũt ignẽ sicut eraclitus Quidã aerẽ sicut diogenes. Quidam aquã sicut thales Quidã mediũ inter aerẽ et aquã puta vaporem sicut leucippus. terram vero solaz propter eius imobilitatem nullus posuit quia magis apparet eam esse principiatum q̃ principium. et ergo dicit phus ꝙ sola terra caret indice.

☞ Queritꝰ. Quõ sunt diuersificati qui posuerunt plura Solutio q̃dam eorum posuerunt finita quidam infinita. Qui posuerunt finita sic sunt diuersificati. Quia quidaz posuerũt duo sicut Plato qui posuit magnũ et paruũ aut tria sicut Arestoteles. Aut quatuor sicut Empe. qui posuit quatuor vocata elementa. Qui posuerũt infinita sic sunt diuersificati. Quia quidam posuerũt infinita eiusdem rõnis sicut Democritus qui posuit infinita athomalia corpa vnius nature ſm substãtiã ſʒ vt saluaret drãm in reb⁹ posuit illa differre. pmo figura qz dixit q̃dã recta q̃dã curua aliq̃ triãgularia aliqua quadrangularia et ex illis aliq̃n fieret ꝯpositio. scõo dicebat ea differre ordie qz dicebat aliq̃ esse pora aliq̃ posteriora. tercio qz dicebat q̃dã esse ante et q̃dã retro q̃dã sursuz q̃dã deorsum

Reparationes

Querit Quare nullus antiquoꝝ posuit terrā pro pͥncipio omnium reꝝ Solutio ꝓpter eius nimiam grossitiem et materialitatē. Jam ad rōnem pͥncipij ptinet simplicitas. cū ergo terra sit elementū grossissimū. simplicitatis rō sibi repugnat. ꝛ ꝑ ꝯñs rō pͥncipij.

Ar Empedocles posuit quattuor elemēta ꝓ principijs oīm rerum ergo etiā posuit terrā. qꝛ terra est vnū elemētoꝝ. ergo male dicit nullū antiquoꝝ posuisse terrā ꝓ principio. Solō. nullus antiquoꝝ posuit solā terrā ꝓ principio oīm licet aliq̄ bñ posuerūt eam cū alijs elementis. Et hoc nō dictum fuit supra ꝙ sola terra caret iudice

Querit In quo cōueniūt oēs isti antiqui Solutio in hoc conueniunt. ꝙ eodē modo locuti sunt de ente. sicut de principijs entis. ita scꝫ ꝙ illi qui posuerūt plura principia. etiā posuerūt plura entia. Et qui posuerūt vnū principium. etiā vnū ens posuerūt. et de illo quesiuerūt an esset mobile vel immobile

¶ Textus cum cōmento

Queritur Utrū ꝯtra antiquos innaturaliter loquētes. scꝫ contra permenidē et melissum sit disputandum. Solutio non. qꝛ nec opponendo nec respondendo.

Querit Quō ꝓbat pħus ꝙ contra eos non sit disputandum opponendo Solutio duabus ratiōibus. Prima rō est contra negantes principia nō est disputandū. sicut geometer nō disputat contra negantē sua principia. sed hoc est alterius scientie que appellatur logica vel sciētia oībꝫ cōis que est metaphisica. sed innaturaliter loquētes negabāt principia. ergo ꝯtra eos nō est disputandū. Minor ꝓbat. qꝛ permenides ꝛ melissus negauerūt motū. qꝛ posuerūt vnū ens immobile. scꝫ oīa aut q̄dam moueri est principiū in phisica.

Ar Pħus disputat ꝯtra istos vt patebit postea. ḡ videt sibiipi contradicere Solutio ꝯtra negātes pͥncipia particularis scīe non est disputanduꝫ ꝑ principia eiusdem scīe particularis Sꝫ tñ bene pōt disputari cōtra eos ꝑ pͥncipia altioris scīe. puta metaphisice. ꝛ sic facit pħus in hoc libro. Uel dōm est ꝙ pħs nō disputat hic ꝯtra negantes sua pͥncipia de necessitate. sed solū de ꝯgruentia et ꝓpter bonitatē doctrine

Querit Que est rō ꝙ particularis scientia non potest disputare cōtra negātes sua principia Solō qꝛ ois demōstratio innitit principijs q̄ sunt quedā lumina. in quoꝝ luce videt veritas cōclusionis. sicut ergo nō existēte lumine nihil cōtingit videri. Ita inualidatis et negatis principijs negatur fundamētum totius disputatōnis.

Querit Quare ponentes plura principia nō diuersificant penes hoc ꝙ q̄dam posuerūt motū. et quidā negauerunt motū ita ꝙ q̄dā eorum posuerūt plura mobilia. et q̄dā imobilia Solō causa diuersitatis ē. quia ex pluribꝫ nequit vnū aliquod fieri. nisi ꝑ motū et non ponētes plura principia. necessario cōcesserūt motū esse. secus aūt est de his q̄ ponūt vnum principium. et vnū ens.

Ar Ex vno nō ꝯtingit aliquid fieri nisi p motū. ergo illi etiā necessa-rio habebūt ꝯcedere motū Solō. veꝝ est. sed negātes motum negauerūt fieri. ponētes aūt plura pncipia fieri negare nō potuerūt. qꝛ nō potuerūt assignare modū quo plura principiarent

Ar Sic etiam nō pt imaginari quo vnū pncipiat sine motu Solō negātes motū ꝛ ponētes vnū ens nō ponūt ipm verū pncipium sed verā rōem pncipij negant. nisi forsan ꝗtum ad apparentiā. ponentes aūt plura pncipia nō dicūt illa pncipia deficere a rōne principij.

Queritur Quod est illud pncipiū qđ innaturaliter loquētes ne-gauerūt Solutio. negauerūt motum esse. tamen pnci-pium est in physica omia aut quedam moueri. vt supra dictū est.

Ar Principia debēt esse incōplexa. sed omia aut quedā moueri ē qđ-dam cōplexū. ergo non est principiū Solō. p hoc ꝯplexum dat intelligi vnū principium incōplexū qđ est motus

Ar Contra. motus est pncipiatū. ergo non est pncipium. Probat. qꝛ motus est passio. sed oīs passio est pncipiata a suo subiecto Solō. duplex est pncipium. scilꝫ essendi. ꝛ sic pncipia dicunt materia for-ma ꝛ puatio. ꝛ tale pncipium nō est motus. Aliud est principiū demon-strandi. ꝛ sic motus est pncipium. qꝛ est passio que est vnū de tribꝫ pcog-nitis. Vel dōm est. licet motus nō est pncipiū essendi. est tamē pncipiuꝫ cognoscendi. qꝛ p motū res naturales cognoscunt. Vel motus nō est prin-cipiū. sed omia aut quedā moueri est pncipium ꝯplexum

Ar Motū esse est demōstrabile. ergo nō est pncipiū demonstrandi in physica Solō. motū esse in mobili vtiqꝫ est demonstrabile. sed motum esse in entitate sua in physica est indemōstrabile. hoc est esse in parte motus bene est demōstrabile. sed nō esse simpliciter

Queritur Propter quid dt phus. nobis subijciunt omia q̄ sunt in natura. aut quedā moueri Solō. hoc dt ad desig-nandū ꝙ nō omia que sunt in natura mouent. sed aliqua et aliqua nō. licꝫ eīm omne corpus natum sit moueri ꝛ sit mobile vel moueat. nō tamē om-ne quod est in natura. qꝛ pncipia reꝝ naturaliū non mouent p se sed p ac-cidens. Similiter et puncta ꝛ accidentia. similiter ꝛ ipsa anima. Moto-res etiā separati sunt aliqualiter in natura tanq̄ pncipia mouentia. et hi omino sunt immobiles. ꝛ ꝓpter hmōi infra dicetur octauo huius. qꝛ tota multitudo entiū resolubilis est ad quandā ternitatē. qꝛ aliqua sunt q̄ sem-per mouent. aliq̄ q̄ semp q̄escunt. ꝛ aliq̄ q̄ aliqñ mouent ꝛ aliqñ q̄escūt Si-militer licꝫ oīa corpa moueant. nō tñ equaliter ꝛ omi modo sed aliq̄ sunt quodāmō immobilia. vt corpa celestia sunt imobilia ad formaꝫ. mobilia aūt ꝑm locū. terra mobilis est ad formā. sed immobilis est ꝑm locū in rō-ne totius ꝯsiderata. Alia aūt omia corpa vtroqꝫ modo sunt mobilia. Ad istam ergo diuersitatem designandā potissimū de terra que imobilis ē lo-caliter. licet maxime moueatur motu alterationis ꝓpter cōcursum radio-rum celestiū dꝫ. nobis aūt subijciunt omia que sunt in natura aut q̄dā mo

neri. Quod autem terra moveatur maxime motu alterationis probatur. quia dicit Ptholomeus in ala rba. in terra sunt pugnantes alterationes. in cuius signum in ventre terre generantur mineralia que sunt mirabilis virtutis. sicut hoc patet in his que apud nos sunt lapidibus preciosis. et ergo poete dicunt deos convenire in terra ad celebrandum sinodum fatalis iurisdictionis. ¶ Secunda ratio est. quia contra opiniones manifeste falsas non est disputandum opponendo. sed opiniones istorum sunt manifeste false. ergo non est contra eas disputandum. Differunt tamen iste due opiniones. quia ut dicit philosophus opinio permenidis fuit rationabilior opinione ipsius melissi. quia quamvis uterque posuerit unum ens immobile. tamen permenides dixit hoc finitum. melissus autem dixit hoc infinitum. iam melius est ponere finitum quam infinitum

Queritur Quomodo probat philosophus quod contra eos non est disputandum respondendo Solutio duabus rationibus. Prima est. rationes sophistice et litigiose non sunt necessario solvende. sed rationes permenidis et melissi sunt litigiose et sophistice. ergo non sunt necessario solvende. Minor probatur. quia peccant in materia falsas propositiones assumendo et in forma non sillogizantes ¶ Secunda est. quia rationes procedentes ex oppositis principiorum non sunt solvende. sed rationes permenidis et melissi sunt huiusmodi. ergo non sunt solvende. Maior patet a simili. Nam rationes antiphontis in mathematica non sunt solvende. quia procedunt ex oppositis principiorum mathematice. quibus voluit probare quadraturam circuli. Rationes tamen brissonis in mathematica solvi possunt. quia ille procedunt non ex oppositis principiorum. sed ex veris principiis male tamen intellectis

Queritur Quare Aresto. disputat contra illos innaturaliter loquentes. cum tamen iam probavit contra eos iam non esse disputandum. Solutio. etsi non sit contra eos disputandum necessario. tamen de bonitate doctrine potest contra eos disputari. ex eo scilicet quia de rebus nature loquuti sunt. et hoc non ex principiis huius scientie. sed ex principiis altioris scientie. scilicet metaphysice. ex divisione entis et unius que sunt considerationis illius scientie. ut supra dictum est

Queritur Quomodo disputat philosophus contra eos opponendo Solutio. dupliciter Primo ex parte entis. Secundo ex parte unius. Ex parte entis sic arguit philosophus. ens dicitur multipliciter. scilicet de substantia et accidente. Tunc sic. si esset unum ens tantum sicut ipsi dicunt. vel hoc esset substantia vel accidens. vel aliquod compositum ex substantia et accidente. sed nullum istorum potest dici. ergo etc. Minor probatur. quia non potest dici quod hoc ens sit accidens. quia accidens non potest esse sine subiecto. nec potest dici quod sit substantia. quia substantia secundum se nec est qualis nec quanta. nec finita nec infinita. sed hoc est contra eos. quia ipsi dixerunt quod hoc ens vel esset finitum vel infinitum. iam finiti et infiniti ratio soli quantitati convenit. Nec etiam potest dici quod sit compositum ex substantia et accidente. quia tunc essent plura entia. ex quo substantia et accidens genere distinguuntur et sunt plura.

Ar Substantia est secundum se qualis et quanta. ergo dictum supra falsum. Probatur. quia illud est secundum se quale et quantum cui secundum se insunt qualitas et quantitas. sed sic est de substantia. ergo. Probatur. quia substantia est primum subiectum qualitatis et quantitatis. ergo qualitas et quantitas secundum se insunt substantie Solutio. substantia est bene secundum se quanta et qualis ex superaddito inquantum est primum subiectum qualitatis et

quantitatis nõ tamen est qualis et quãta ita q qualitas et quãtitas sunt de intrinseca eius ratione

Ar Substãtia est qualis non qualitate supaddita sed qlitate sibi intrinseca. ergo hoc dictũ falsum. Probatur. quia homo dicitur rõnalis. et tamen rationalitas nõ est homini supaddita. Solutio. substãtia bñ põt dici qlis qualitate essentiali. sed non qualitate accidentali. quia illa est sibi superaddita non autem prima.

Ar Accñs põt esse sine suba. Probatur. quia accñs habet esse distinctũ a suba ergo põt esse sine suba. Tenet õñtia. quia vnũquodq; subsistit per suum esse Solutio. licet accñs habeat esse qdditatiuũ in prio genere distinctum a qdditate sube. nõ tñ habet esse existẽtie a seipo sine suba. igitur non põt sine suba existere. Et hoc est qd dicit Auicenna q essentia siue intellectus accidentis est absolutus sed esse suũ est dependens

Queritur Quõ phus oñdit q nõ sit vnũ ens. Solutio Probat pmo ex pte vnius. quia vnũ dicitur tripliciter. scilicet õtinuitate. indiuisibilitate. et rõne. Si ergo oĩa essent vnũ ens. vel ergo vnũ cõtinuitate. vel indiuisibilitate. vel rõe. sed nullũ istorum põt dici. ergo. Minor pbatur pmo q nõ cõtinuitate. quia tũc põt esse plura entia. ex quo õtinuũ est diuisibile in infinitũ et hoc est õtra opinionẽ eorum. quia ipi dixerũt q esset tm vnũ ens. Nec põt eẽ plura entia. Nec sunt vnũ indiuisibilitate. quia indiuisibile nõ est qũtum vel infinitũ. qd õtra eos est. quia ipi dixerunt hoc ens esse finitũ vel infinitũ. finitũ pmenides. infinitũ melissus. Nec sunt vnũ ens rõne. quia sic eadẽ esset rõ hoĩs. bouis. leonis. et asini. et sic de alijs quod est impossibile

Ar Videtur q oĩa sunt vnũ ens. Probatur. quia ens et vnũ õuertuntur. sed oẽ qd est est ens. ergo oẽ qd est est vnũ. Solutio. accipiẽdo vnũ trãscendenter sic õuertitur cũ ente. et sic qdlibet ens est distributiue vnũ. sed accipiẽdo vnũ put est principiũ quãtitatis discrete. sic nõ õuertitur cum ente nec omnia entia collectiue accepta sunt vnum

Ar Bñ valet õña sic arguẽdo. hoc ens est vnũ. et hoc ens est vnũ et cetera. ergo oẽ ens est vnũ. ergo Solutio. ista põ oẽ ens est vnum est bñ põa si capiatur oẽ ibi distributiue. vt sit sensus. oẽ ens est vnũ. id est qdlibet ens est vnũ sed tñ est falsã si capiatur oẽ collectiue. quia sic nõ sunt oĩa vnũ ens

Dubium Qd est dubiũ qd phs ibi mouet in textu. et tñ nõ soluit Solutio istud. vtrũ totũ et ps sint vnũ et idẽ. Et õmẽtator dicit distinguendo de triplici toto. scilicet de toto essentiali. integrali. et potestatiuo. Jam ista dubitatio solũ intelligitur de toto integrali. et sic rñdendũ est ad dubium q totũ et ps sunt idẽ materialiter. sed distinguuntur formaliter.

Dubium Quõ posteriores phi turbati sunt queãdmodũ et antiqui Solutio õturbati sunt. quia ãtiqui posuerũt vnũ ens. et posteriores nõ potẽtes saluare q esset tm ens et opinãtes improbabile eẽ plura entia abstulerunt copulã a põibus. quia copula dicit vnitatem et diuersitatẽ extremorum. et ergo putabãt q si poneretur copula nccãrio ponerentur plura entia. et sic nõ audebãt dicere hõ est albus. sed dixerũt hõ albus. Alij aũt videtes illã loquutionẽ impfectã quia dicit hõ albus sine copula mutauerũt nomẽ in verbũ dicẽtes. hõ albatur

Queritur Utrū fuit necāriū auferre copulā a ꝓpōnibꝫ Solō. nō. qꝛ etsi copula dicat vnitatē aliquā vel diuersitatē: nō tamē dt omnimodā vnitatē vel diuersitatē sed talē qualē extrema req̄runt. quare remanēte copula pt saluari vnitas vel diuersitas entium Et ergo illi frustra abstulerūt copulā a ꝓpōnibꝫ. Et dt venerabilis dñs Albertus ꝙ error istoꝝ ꝓcessit ex ignorātia logice.

Queritur Qūo disputat phs cōtra istos innaturaliter loquētes respondēdo Solō. primo ponit rōnes illoꝝ. ꝛ secundo soluit eas. Et pmo soluit eas in generali. postea in speciali

Queritur Qūo soluit illas in generali Solō sic. dt eñ ꝙ non est difficile soluere rōnes Permenidis et Mellissi. qa sophistice sunt peccātes in materia ꝛ forma. in materia qdem falsum assumēdo. ꝛ in forma male ꝯcludēdo. Verū tñ est ꝙ rōnes melissi sunt magis onerose vero phō ꝗ rōnes permenidis nō habētes tantā dubitationem. Sed vno incōuenienti dato plura sequuntur

¶ Queritur que fuit opinio Melissi. Solō ꝙ essꝫ tm̄ vnū ens immobile ꝛ infinitū Et pbauit eā ꝗttuoꝛ ꝯsequentijs ¶ Prima est. om̄e qd est factū hoc hꝫ pncipiū. ergo qd nō est factuz nō hꝫ principiū. sed ens nō est factū. g̃ non hꝫ principiū. Minorē pbat. qꝛ si esset factū vel esset factū ex nihilo vel ex aliq̄ sui Nō ex nihilo. qꝛ ex nihilo nihil fit. Nō ex aliq̄ sui. qꝛ sic esset anteq̄ȝ fieret. ¶ Scd̄a est. qd nō hꝫ pncipiuȝ est infinitū. sed ens nō hꝫ pncipium. ergo ens est infinitū. ¶ Tercia. qd est infinitū est immobile. qꝛ nō habet aliquid extra se a quo moueat. ¶ Quarta est qd est infinitū ꝛ immobile est vnū. ergo est tm̄ vnū ens

Queritur Qūo phs soluit ꝯña p̄dictas Soº sic. qꝛ in pma cōmittit fallacia ꝯñtis. qꝛ in ea arguit a destructiōe añtis ad destructōem ꝯñtis. sicut phs dt in libro elencoꝝ. In scd̄a ꝯmittit fallacia equocatōis. qꝛ in ea equocat pncipiū. nā aliter accipit in ista ꝯña ꝗ in pma. Quia in pma ꝯña accipit p pncipio duratōis ꝛ effectiuo. sic eñ valet ꝯña. si aliqd est factū ipm hꝫ pncipiū effectiuū. sed in ista ꝯña accipit p pncipio magnitudinis. qꝛ sic seq̄tur. ens nō hꝫ pncipiuȝ magnitudinis. g̃ est infinitū. qꝛ om̄e finitū dꝫ habere pncipiū ꝛ finez magnitudinis In tercia ꝯña ꝯmittit etiā fallacia ꝯñtis. qꝛ nō valet ꝯña. hoc est infinitum. g̃ est immobile. qꝛ posset stare motus ꝗuis esset solū vnū ens infinitū. Posito eñ casu ꝙ aq̄ esset infinita posset tñ adhuc moueri intra se ꝑm ptes. Etiā licet hoc infinitū nō moueat motu locali. possꝫ tñ moueri motu alteratōis

Ar Motus localis est pmus motuū. g̃ si nō esset mobile motu locali. nec moueri possit aliquo alio motu Solō. motus localis ē bene pmus motuū. qꝛ est cā alioꝝ simplr ꝛ in diuersis. non tñ est primus in eodē ¶ Quartā ꝯñam soluit dicens ꝙ non seq̄tur. si ens est infinitum et immobile ꝙ est tm̄ vnū. qꝛ nō seq̄tur ꝙ esset vnum qualitercūꝗ absq̄ distinctōe. qꝛ si ens est infinitū nō seq̄tur ꝙ est vnū ꝑm spēm. sed si est infinitū pt esse vnū ꝑm materiā. ꝛ hoc videt fuisse de intentōe phoꝝ q̄ posuerūt vnā materiā rerum infinitam. scꝫ aerem vel aquam

Queritur Que fuit opinio permenidis. Solutio ꝙ esset vnum ens imobile ꝛ hoc sic ꝓbabat. Quicqd ē ens ē vere ens: sed vnū est ens. ergo vnū ē vere ens. ergo vere ens ē vnū. Tūc arguit sic Omē ens vnū vere est ens. sed accns est extra vnū vere ens ergo accns nō est vnū vere ens. ergo vnū ens est suba. Et tūc ꝯñter sic intulit. Quicqd est vnū caret multitudine ꝛ motu. Qd sic ꝓbat. Quia omē qd mouet mouet ad aliqd qd non habet. Illud aūt qd nō hꝫ est extra se. g mouet ad illud qd est extra se. sed extra ens nihil est. ergo si mouet tunc mouetur ad id qd nihil est qd est falsū. ergo ens est vnū ꝛ imobile.

Queritur Quomodo phs soluit istas rōnes Solutio dicit ꝙ peccant in materia ꝛ forma. In materia. qꝛ permenides falsum assumit. Supponit em̄ ꝙ ens dicat vno modo cū tñ multis modis dicat. Etiā potest dici ꝙ ponētes vnū ens vel plura entia diuersimode peccant in forma. quia in simili forma potest dari instantia. vt si ponat in rōne permenidis loco entis albū ita ꝙ nihil sit nisi albū tūc ad huc ponunt plā entia eo ꝙ albū duo ſcat scꝫ q̄litatē ꝛ suū subiectū. Phs soluēdo specialiṫ rōnes permenidis oñdit ꝙ rōnes ille nihil ꝯcludūt. qꝛ nec potest ens ī sua rōe capi pro substātia. nec ꝓ accidēte. nec pro toto integrali. nec pro toto diffinitiuo. nec ꝓ vno indiuisibili. ꝛ per ꝯñs rōnes permenidis nihil ꝯcludūt

Queritur Quomodo ostendit phs ꝙ non potest ibi capi pro substantia Solutio. quia si caperet ens in rōne permenidis pro substantia. tunc sequeret ꝙ accidens esset nō ens et per cōsequens sequeret ꝙ suba etiā esset nō ens. Seqla patꝫ. qꝛ accidēs dicit de suba. sed accns vt sic est nō ens. g etiā suba esset nō ens. Quia illud videt esse nō ens de quo non ens vere dicit siue predicatur.

Queritur Quomodo oñdit phs ꝙ ens nō pt ibi capi pro accñte Solutio. qꝛ si caperet ibi ens ꝓ accñte. tūc seqret ꝙ suba esset nō ens. eo ꝙ nō esset accns. Sed hoc ē incōueniēs dicere. qꝛ sic sequeretur ꝙ accns etiā esset nō ens. qꝛ accns dꝛ de suba. sed quicqd dꝛ de nō ente videt etiā esse nō ens. Etiā sequeret ꝙ accns esset suba qd falsū est. Seqla ptꝫ qꝛ accns nō pōt ꝑ se existere. si g ponat per se existere iam non erit accidens. sed substantia cum illa solū per se existat.

Ar Videt ꝙ debet capi ens pro suba in rōne permenidis. et ꝙ sit solū vnū ens. Probat sic arguēdo. Suba ē ens. et est tm̄ vnū. ergo ē tm̄ vnū ens Solutio tm̄ pt dupľr accipi. vno mō pt facere ꝓpōnem exclusiuā. ita ꝙ virtus eius cadat sup totam ꝓpositionem. ꝛ sic ꝓpositio est falsa. Alio mō pōt facere ꝓpositōnem de excluso subiecto. ꝛ sic est vera. quia tūc sensus eius est. aliqd quod est ens quod est substantia est vnū

Queritur Quō oñdit phs ꝙ ens nō pt capi ꝓ toto magnitudis Solutō sic. qꝛ si staret ibi ꝓ toto magnitudis. tūc ꝑ diuisionē ꝯtinui pñt eē plā entia. ꝙ ipē tñ negat. Seqla ptꝫ. qꝛ q̄libet magnitudo est diuisibilis in infinitū in ꝑtes que a toto distinguunt vt i tercio hꝰ dꝛ.

Queritur Quō oñdit phs ꝙ ens nō pt ibi capi ꝓ vno indiuisibili Solutio. qꝛ indiuisibile neqꝫ est quale neqꝫ quantū.

necq finitū necq infinitū. Jam permenides dixit hoc vnū ens esse finitū. Patet ergo q̄ nō potest dici hoc ens vnum indiuisibile.

Querit Quō phat phs q̄ ens nec pt in rōne permenidis capi p toto definito Solutio sic. q2 si capet ibi pro toto definito tūc sequeret q̄ essent plura entia qd ipe negat. Sequela patet. q2 ptes definitōnis sunt vera entia seu substantie et sic essent plura.

Querit Quō ōndit phs q̄ ptes definitōis sunt vera entia z substantie. z q̄ non sint accidētia Solutio p declaratōne illius ponit duas suppositiones. Prima est q̄ duplex est accñs scz sepabile et insepabile. Secūda est q̄ definitū nō pt esse de definitōne ptiū definientiū Istis sic suppositis format rōnes sic. Si ptes definitōnis essent accidētia vel ergo sepabilia vel insepabilia. sed nullū istoz potest dici. ergo partes definientes nō possunt dici accñtis. Non sepabilia. q2 sicut tota definitio nō potest a definito separi. ita nec ptes eius. Non insepabilia. q2 tūc definitum esset de definitōne partiū definientiū. qd est cōtra scdam suppositōnez Sequela patet. q2 accñs hz definiri per suū subiectū. si ergo partes definiētes essent accñtia insepabilia ipius definiti. tunc p ipm definitū tanq̄ p suū subiectū haberent definiri. z sic definitū esset de definitōe partiū definientiū Nec etiā pt dici q̄ forte ptes definientes acciderent alteri a definito. q2 cuicunq̄ accideret definitio. eidem accideret definitū. sed hoc est falsum. q2 definitū est substātia que nulli accidit. Cū dicit phs qd vere est nulli accidit Et qd vnū est substātia nulli alteri potest esse accidens.

Secundus tractatus

¶ Querit. Quomodo continuat iste tractatus ad p̄cedētē Solutio sic Ostēq in p̄cedenti tractatu phs posuit opiniones innaturaliter loquentiū. Hic ɔsequēter ponit opiniones naturaliter loquētiū. z cōpat eas ad inuicē. Et postremo reprobat opinionem Anaxagore multis rationibus.

Querit Qui phi dicūtur naturaliter locuti Solutio illi q̄ cōcesserūt p̄ncipiū naturalis phie. scz qui cōcesserūt motuz esse. principiū em̄ naturalis phie ē motus. Et illi dicūtur innaturaliter locuti. qui negauerunt motum.

Querit Quō sūt diuersificati naturaliter loq̄ntes de p̄ncipijs rez naturaliū Solutio posuit duos modos fiendi rez Quia ponētes vnū principium dicūt oia fieri rarefactione z condensatione Et ponētes plura p̄ncipia dicūt oia fieri cōgregatōe z segregatōe Et sic pz q̄ ponētes vnū p̄ncipiū materiale p̄ter h̄ ponebāt duo ɔ̄ria. s. raz z densū

Querit In quo naturaliter loquentes poneutes vnum p̄ncipiū ɔueniūt cū platone z i q̄ differūt. Solutō ɔueniūt in hoc. q2 sicut illi ponebāt vnū p̄ncipiū nō hñs ɔ̄riū z p̄ter hec duo ɔ̄ria ita et plato posuit duo ɔtraria p̄ncipia z vnū nō hñs ɔtrariū. Differūt in hoc q2 plato posuit illa duo ɔtraria p̄ncipia ex pte materie. scz magnū z paruū et vnū aliud p̄ncipiū nō hñs ɔtrariū ex pte forme. scz ideam. Sz illi pone-

bāt vnū ṗncipiū materiale ⁊ duo ex ꝑte forme scȝ rarū ⁊ densū. Et sic patȝ ꝙ opiniones eoꝝ se hn̄t oppositio mō. ⁊ sic plato posuit duo ex ꝑte materie et vnū ex ꝑte forme. Sȝ alij posuerūt duo ex ꝑte forme. ⁊ vnū ex ꝑte materie.

Queritur Quō ponētes plura ṗncipia ꝯueniūt ⁊ dn̄t in mō ꝑ positōis Solutō ꝯueniūt Anaxagoras et Empedocles q̄ꝛ posuerūt ṗncipia oīm latētia in cōfuso cahos. Sȝ dn̄t tn̄. q̄ꝛ Empedocles dixit illa latētia in ꝯfuso cahos esse finita. ⁊ vocauit ea q̄ttuor elemēta et ex illis dixit generari oīa ⁊ corrūpi ꝑ litē ⁊ amiciciā. Anaxa. aūt dixit illa q̄ latēt in cōfuso cahos eē infinita. vt statim patebit.

Queritur Que fuit opinio anaxagore Solutio ipe dixit qđ qđlibet esset in quolibet infinicies. ⁊ ꝙ qđlibet fieret ex quolibet. q̄ꝛ dixit ꝙ res infinicies essent in se inuicē in vno cahos.

Queritur Quod fuit fūdamentū positōis eius Solutio fūdamētū eiꝰ fuit. q̄ꝛ supposuit ꝙ ex nihilo nihil fit. ⁊ ꝙ qđlibet indifferenter fieret ex suo ꝯtrario vel ex suo siłi. Et arguebat sic ad ꝓpositū suū. Om̄e qđ fit. fit ex nihilo vel ex aliq̊ sui. nō ex nihilo. q̄ꝛ ex nihilo nihil fit ergo ex aliquo. Et q̄ꝛ ꝯtrariū fit ex suo ꝯtrario vel ex suo simili. ergo quodlibet est in quolibet. ⁊ quodlibet etiam fit ex quolibet.

Queritur Quō debet solui illa rō Solutio sic. Quia bene verū est ꝙ ex nihilo simpliciter nihil fit. sed tamē ex eo quod nihil ē actu aliquid tamen in potentia bene potest aliquid fieri. ⁊ sic est de subiecto generationis. qđ est materia.

Queritur Quō rn̄debat Anaxa. qn̄ fuit sibi q̄situ̅. Si qđlibet esset in q̄libet. q̄re tūc qđlibet nō denoīaꝝ a quolibet Solutio dixit ꝙ res nō denoīaꝝ a q̄libet in ea existente. sed ab eo solum quod magis in ea abundat.

¶ Queritur. Quomodo reprobat p. positōnē ipiꝰ Anaxa. Solutio dupliciꝝ ṗmo reprobat opinionē ipius in se. secūdo quo ad modū eius.

Queritur Quot rōibꝫ improbat opinionē Anaxa. in se Solutō q̄nqꝫ ¶ Prima rō ē. Si eēnt infinita ṗncipia reꝝ naturaliū. tūc res naturales nō eēnt a nobis cognoscibiles. q̄ꝛ res naturales non cognoscūꝝ nisi ꝯgnitis ṗncipijs. Si g̊ ṗncipia eēnt infinita tūc ꝓȝ ꝙ hm̄oi nō pn̄t a nobis cognosci. q̄ꝛ infinitū vt hm̄oi nobis ē incognitū. Diciꝝ autē ſm ꝙ hm̄oi. q̄ꝛ infinitū ſm multitudinem est ignotum ſm multitudinem et infinitū ſm magnitudinē est ignotum ſm magnitudinem.

Ar Infinitū pt a nob ꝯgnosci. g̊ h̄ dcm̄ fłm Probaꝝ q̄ꝛ ṗᵃ cā ē ifinita et tn̄ ē ꝯgnoscibilis maxīe eo ꝙ ē purissimꝰ actꝰ Soluᵒ lȝ ṗma cā in se sit maxīe ꝯgnoscibilis. sicut lumē ex natura sua ē maxīe visibile tn̄ sic nō videꝝ lumē maxīe ab īfirmo oculo ꝓpꝝ hoc. q̄ꝛ excedit ꝓportōem q̄ dȝ eē inter obiectū ⁊ potētiā. sic etiā ꝓpꝝ ꝑfectōem suā ⁊ eleuatōem sup̄ nr̄m intellectū nō p̄t maxīe a nob ītelligi. Etiā rō ꝓcedit de īfinito materiali qđ ē ipfectū. deꝰ aūt nō ē sic īfinitꝰ. lȝ ſm Albertū dꝛ infinitꝰ respectu triū scȝ intellectꝰ. q̄ꝛ ītellectu nō p̄t ꝯphēdi. respectu tꝑis. q̄ꝛ nō ē eo mensurabilis et respectu loci, quia non ē eo circumscriptibilis ¶ Scđa ratio est si principia

rerũ naturaliũ essent infinita exñtia sic in cõfuso cahos tũc etiã res naturales essent actu infinite. sed hoc ē falsum. qꝛ res naturales sunt ad maximũ ꝛ ad minimũ determinate. Seq̃la ꝓbat᷑. qꝛ in infinitũ p̄t aliq̃d ex alio generari. ꝛ quicq̃d generat᷑ ex alio semꝑ preest in alio. g̃ totum est infinitũ.

Ar Omnes res naturales sunt quãte. sed q̄ntũ ē diuisibile in infinitũ ergo res naturales nõ sunt ad maximũ ꝛ ad minimũ determinate ¶ Solutio si accipiant᷑ res naturales ſm speciē tũc sunt ad maximũ ꝛ ad minimũ determiate. qꝛ sic dabilis ē minima caro. q̃ si amplius diuideret᷑ nõ diceret᷑ caro. Sed si accipiant᷑ res naturales ſm gen⁹ in rõne cõtinui sic ꝓcedit argumentũ. qꝛ tunc non est deueniendũ ad minimã partem.

Ar Ignis crescit in infinitũ appositis sibi cõbustibilibꝫ. ergo res naturales ſm spēm nõ sunt ad maximũ ꝛ ad minimũ determinate Solutio argumentũ solũ ꝓcedit ex suppositõne cui⁹ añs est impossibile. qꝛ impossibile est esse infinita cõbustibilia. ꝛ sic nõ est incõueniens esse falsũ licet tota ꝯña sit necessaria. qꝛ tota cõditionalis p̄t esse vera cui⁹ tñ quelibet pars ē falsa. sicut pꝫ de ista si asinus volaret asin⁹ haberet pennas.

Querit᷑ Quare pħs nõ reprobat opiniones antiquoꝝ scꝫ Eracliti Diogenis Thalis et Leucippi Solutio qꝛ opiniones eoꝝ min⁹ repugnãt ei ꝛ etiã eoꝝ opiniones magis reprobant᷑ in alijs libris Empedoclis em̄ opiões reprobãt᷑ i ꝑmo perigeneseos vt ibi videbit᷑ ¶ Tercia rõ est. Si res naturales essent infinicies in se inuicē tũc possent etiã segregari a se inuicē. vel ergo illa segregatio ibit in infinitũ. Uel stabit aliquando. Non ibit in infinitũ. quia tunc finitum per ablationem finiti nõ consumeretur quod est falsum. nec etiam stabit. quia sic esset dabile aliq̃d purum ex quo nihil amplius poterit segregari qđ negauit Anaxagoras ¶ Quarta ratio est. quia est dabilis minima caro et minimũ os ſm Anaxagoraꝫ. Si ergo quodlibet posset segregari ex quolibet. tũc esset dabile aliq̃d minus minimo.
¶ Quinta ratio. si quodlibet potest segregari ex quolibet in infinitum. tunc sequeretur ꝙ in aliquo essent infinicies infinita quod est simpliciter impossibile.

Querit᷑ Quomodo reprobat pħs Anaxagorã in modo ponendi Solutio sic. quia Anaxagoras posuit res fieri per intellectum agentem segregantem res ex confuso cahos. Sed non potest dici ꝙ omnia segregatione fiant. quia omnia non possunt a se inuicem segregari. ex quo accidens non potest segregari a suo subiecto. quod tamen etiã Anaxagoras concessit. Et ergo dicitur Anaxagoras propriam vocem ignorasse.

Tercius tractatus

☞ Queritur. Quomodo iste cõtinuat᷑ ad precedentē. Solutio sic. Quĩꝫ in p̄cedentibꝫ pħs determinauit de principijs rerũ naturaliũ ſm opiniones antiquoꝝ. Jam ꝯñter determinat de eisdem ſm opinionē ꝓpriã. Et facit tria ꝑ ordinē. Primo determinat de con-

trarietate principiorū. Secūdo de numero principiorū Et tercio de desfinitionib⁹ eorundem.

Queritur Quō pbat phs ꝙ principia rerū naturaliū sunt ꝯtraria Solutio dupliciter. Primo testimonio antiquorū sic. q₂ fere oēs antiq̄ dixerūt principia rerū naturaliū esse ꝯtraria. Et hoc patet primo de his qui innaturaliter locuti sunt scʒ permenides ⁊ melisso. q₂ illi posuerūt preter vnū ens imobile duo ꝯtraria scʒ calidū et frigidum. Scdo ptʒ de his qui naturaliter locuti sunt ponētes vnū pncipium. q₂ illi posuerūt preter hoc vnū pncipium duo cōtraria scʒ rarū et densuʒ. Tercio ptʒ de his q̄ posuerūt infinita pncipia. q₂ illi posuerunt duo ꝯria scʒ plenū ⁊ vacuū. et sic omēs antiq̄ vt dicit Aresto. tanq̄ a veritate coacti posuerūt principia rerum naturalium contraria.

Queritur Quare dt phs ꝙ omēs fere antiq̄ dixerūt pncipia rerū naturaliū ꝯtraria. Solutio dicit fere ꝓpter anaxagoram q̄ nō posuit principia nature esse ꝯtraria. q₂ posuit sile fieri ex sile.

Ar Nō omēs posuerūt pricipia rerū naturaliū ꝯtraria dēpto anaxagora. Probaṫ q₂ innaturaliter loquētes scʒ pmenides et melissus posuerūt tm̄ vnū ens. ⁊ impossibile esse plura. ergo nō posuerūt cōtraria Solō ipsi posuerūt solū vnū pncipiū fm veritatē ⁊ intellectū. tamē fm apparentiā sensus posuerūt contraria scʒ calidū et frigidum

¶ Queriṫ. Quot sunt cōditiones principiorū Solutio tres.
¶ Prima est cōtraria non fiunt ex alterutris.
¶ Secunda est ꝙ contraria non fiunt ex aliis.
¶ Tercia est ꝙ omnia alia fiunt ex ipsis.

Ar Principia fiunt ex alterutris. ergo prima conclusio falsa. Probaṫ q₂ forma fit ex materia Solutio forma consideratur dupliciter. Uno modo in ratione principii et sic forma nō fit ex materia Alio° consideratur in rōne principiati. et sic forma fit ex materia

Queritur Quō phs pbat ex illis cōditionib⁹ ꝙ principia sunt cōtraria. Solutio. q₂ cōditōnes primorꝝ pncipiorꝝ ꝯriorꝝ cōueniūt principiis rerꝝ naturaliū. g̈ principia rerꝝ naturaliū sunt ꝯtraria. ꝯña nota. Añs pbaṫ. q₂ principia rerū naturaliū non pñt fieri ex aliis. q₂ sic nō essent principia. Nec̄ ex alterutris. q₂ pricipii nō est principiū. Et omīa alia dicūtur fieri ex ipsis. vt manifestum est

Queritur Quō probat phus ꝙ omīa alia fiunt ex principiis cōtrariis. Solutio sic. quia videmus in omni actione naturali ꝙ nō q̄libet fit ex quolibet indifferenter. sed vnūquodq̄ fit ex determinato et ex suo contrario. Et hoc probat tam in simplicibus q̄ȝ in compositis. In simplicibus patet. Quia musicū fit ex quocūq̄ sed ex immusico sibi opposito. Et album non fit ex musico. sed ex non albo sibi determinate opposito ⁊ contrario. In compositis etiam patet. quia consonans nō fit ex cōsonanti. sed ex inconsonanti.

Queritur Quid est cōsonās Solō Arestote. intelligit per cōsonās in ꝓposito totū aliquod qd̄ est cōpositū ex ptib⁹

sub vna harmonia ꝓportionis stantib⁊. Et ex opposito per incōsonans.

Vr̄. Q̄uō differūt antiqui in modo positionis contrariorū So lutio sic. q̄ licet om̄es antiqui posuerūt contraria p̄ncipia. tamen quidā eorum posuerūt illa contraria priora. quidam vero posteriora. et quidam posuerunt illa priora s̄m sensum. q̄dam s̄m intellectū Priora s̄m sensum dixerunt illi qui posuerūt calidū et frigidū. Et priora s̄m intellectū dixerunt illi qui posuerūt par et impar. abundantiam et defectum cōcordiam et discordiam.

Ar̄ Principia rex̄ naturaliū nullo mō sunt ꝯtraria. Probat᷑. q̄ materia nulli ꝯriat᷑ vt manifestū est. neq̄ etiā forma ⁊ p̄uatio. q̄a illa opponūtur p̄uatiue. g̊ nō ꝯtrariant᷑ Solō licet forma ⁊ p̄uatio nō cō trarient᷑ ꝯrietate ꝓprie dicta. ꝯriant᷑ tn̄ vtiq̄ ꝯrietate cōiter dicta. q̄ ꝯtrarietas cōiter dicta se etiā extēdit ad oppositōem ꝯtradictoriā. ⁊ p̄uatiuā

Querit᷑ Quot modis accipitur priuatio. Solutio trib⁊ modis Primo pro formali suo scȝ p̄ carentia. et sic priuatio opponitur forme contradictorie. quia sic dicit simpliciter non esse forme Secūdo mō accipit᷑ priuatio p̄ formali et materiali simul. absolute tamen et sic priuatio opponit᷑ forme priuatiue Tercio modo priuatio capitur pro formali et materiali. non tamen absolute sed p̄ut est fulcita in contrario habitu. ⁊ sic dicit quid positiuum. ⁊ opponitur forme cōtrarie. formale priuationis est carentia. materiale āt eius est aptitudo q̄ est eiusdem essentie cum forma acquirenda

Ar̄ Substātie nihil est cōtrariū. sed principia rerum naturaliū sunt substātie. ergo principia nō sunt ꝯtraria. Solutio substātie a substando dicte nihil est ꝯtrariū. vt dicit ph̄s in predicamētis. tamē substantie a substantiando dicte bene potest esse aliq̄d contrariū contrarietate cōmuniter dicta. licet nō cōtrarietate proprie dicta.

¶ Querit᷑. Quot sunt p̄ncipia Solō tria. s. materia. forma. p̄uatio.

Querit᷑ Q̄uō ꝓbat ph̄s q̄ nō p̄ōt esse vnū principium tm̄. Solutio. quia principia rerum naturalium sunt cōtraria. sed idem non potest sibiipi contrariari. et contraria sunt ad minus duo. ergo nō potest esse tm̄ vnum principium

Ar̄ Omis multitudo ad vnitatē est reducenda. ergo erit tm̄ vnum p̄ncipium ⁊ nō tria Solutio est tm̄ vnū principiū extra genus q̄d est de⁹ gloriosus a q̄ cūctis deriuatū est eē ⁊ viuere his q̄dē clari⁹. his ꝟo obscuri⁹ Sȝ sunt plā in gñe. ⁊ potissimū sunt tria p̄ncipia rex̄ naturaliū Ul̄ d̄r etiā q̄ ois mltitudo reducit᷑ ad vnitatē sui ordinis ⁊ sic ē h̄ etiā

Querit᷑ Q̄uō ph̄s oñdit q̄ nō sunt infinita p̄ncipia Solō q̄tuor rōnib⁊ ¶ Prima est. q̄ infinitū nō ē a nobis cognoscibile. si g̊ eēnt infinita p̄ncipia rex̄ naturaliū. tūc res naturales eēnt nobis ignote cuiu⁹ ꝯtrariū tenem⁹ ¶ Scd̄a rō est. q̄ Empedocles d̄r melius locut⁹ fuisse q̄ Anaxago. ex eo q̄ posuit finita p̄ncipia. meli⁹ em̄ est esse finitū q̄ infinitū ¶ Tercia rō est. q̄ in vnoquoq̄ genere est vna p̄ma

ꝯtrarietas.sed substantia est vnum genus.ergo in genere substantie est
vna prima ꝯtrarietas.et per cõsequens non possunt esse infinita. qꝛ sunt
cõtraria ¶ Quarta rõ est. Quia vbicũqꝫ est ordo ibi nõ est infinitas. sed
inter contraria est ordo.ḡ nõ pñt esse infinita ꝓncipia ꝯtraria Minor ꝓ
baẗ.qꝛ q̄dã ꝯtraria sunt priora.q̄dã vero posteriora.vt sup̄ habitũ est.

Ar Sunt infinita principia rerũ naturaliũ.ḡ ꝓbaẗ.qꝛ sunt infinite
res naturales.ergo etiã erũt infinita principia.qꝛ principiũ ⁊ prin
cipiatũ sunt relatiua Solutio sunt infinita principia ſm numerũ.Sed
sunt solũ tria principia ſm genericã rationem principiandi

Querit Q̃ ꝓbat phs qꝫ nõ pñt eẽ tm̄ duo ꝓncipia rerꝫ natu
raliũ Solõ tribꝫ rõnibus ¶ Prima est.qꝛ principia
rerũ naturaliũ sunt contraria.sed ꝯtraria req̄runt vnũ terciũ subiectum
in quo se transmutant.ergo preter duo contraria principia necesse est esse
terciũ subiectũ.Minorẽ ꝓbat phs.qꝛ concordia non fit ex discordia:nec
econtra,eo qꝫ contraria abstracta a subiecto non transmutant se mutuo.
sed transmutant se inq̃tum ꝯueniunt in vno subiecto. vt cõcors bñ fit
discors ¶ Scd̃a rõ est.qꝛ ꝯtraria sunt accñtia.id est modũ accidentium
habent.ergo p̄ter duo contraria necesse est ponere terciũ subiectum
¶ Tercia ratio est.quia ex non substantijs non fit substantia. sed ꝯtra
ria sunt nõ substantie.ergo necesse est ponere terciũ qd̃ contrarijs subijci
atur.⁊ ꝑ ꝯñs nõ possunt esse duo tm̄ principia sed requirũtur tria.

Querit Q̃ ostendit phus testimonio antiquorũ qꝫ preter
duo contraria est terciũ subiectum. Solutio q̃a illi
posuerũt aerem pro principio posuerũt duo contraria scꝫ rarum et den
sum.et sic preter contraria posuerũt subiectum.et similiter illi qui posue
runt ignem et aquã In hoc tamẽ differebant inter se.qꝛ quidã posuerũt
materiã plus separabilẽ a contrarijs sicut qui ponebant aerem et aquã
quidã vero minus sicut qui ignẽ posuerũt.nõ em̄ salua substantia ignis
potest calorem amittere sicut aqua potest amittere suam frigiditatem sal
uata in sua substantia

Querit Q̃ ostendit phs qꝫ preter vnum principiũ materia
le sint duo contraria Solutio inductiue.quia q̄dam
antiqui ponũt densitatẽ et raritatẽ circa hoc principiũ.aliq̄ magnũ ⁊ par
uũ sicut Plato.In h̄ tñ differũt.qꝛ aliq̄ ponũt vnũ ex ꝑte materie.⁊ duo
ex ꝑte forme sicut phs.et ponẽtes vnũ principium mobile. Alij posue
rũt vnũ ex ꝑte forme.scꝫ ideã.et duo ex ꝑte materie.s.magnũ et paruũ.

Ar Cõtraria st̄ substãtie.ḡ tercia rõ falsa Probaẗ.qꝛ forma ẽ sub̃a
et materia ẽ sub̃a vt manifestũ ẽ ⁊ silr̃ ꝓuatio ḡ. Sõ forma nõ
est sub̃a supple a substãdo dcã.qꝛ nõ substat alteri ꝫ sit sub̃a a sub
stãtiãdo dcã ꝫ materia est sub̃a a sustãdo dcã eo qꝫ illa substat forme et
ꝓuatõi.qꝛ materia ẽ subiectũ vnicuiqꝫ primũ.vt postea dicetur

Qr Q̃ ꝓbat phus qꝫ nõ possunt esse plura ꝓncipia rerum natu
ralium q̄ꝫ tria Solutio duabꝫ ratõnibꝫ ¶ Prima est quia
duo principia sufficiunt ad agendum et vnum ad patiendum.er
go non possunt esse plura q̄ꝫ tria.ꝯsequentia probatur.quia frustra fieret

per plura quod potest fieri per pauciora ¶ Secũda ratio est. quia princi-pia rerũ naturaliũ debẽt esse prima contraria. vt dictum est supra. sz im-possibile est esse plures contrarietates primas. ergo impossibile est esse plura principia rerum naturalium ꝗ̃ tria.

Queritur Quõ phs ostendit ꝙ p̃cise sunt tria principia rerũ naturaliũ. Solutio sic. quia tot sunt principia rerũ naturalium. ex quot res naturalis dicitur fieri. et in quot ipsa dicit̃ resolui. sz res naturalis dicitur fieri ex tribus principiis. et etiam in illa resolui. ergo p̃cise sunt tria rerũ naturaliũ principia. Minor patet. qz in qualibet factiõe naturali necessario requirit̃ id qḋ substat factioni siue motui. ⁊ hoc est materia. Scḋo id q̊ fit. et hoc est forma. Tercio id ex quo fit. ⁊ hoc ẽ priuatio. q̃ inseparabiliter ꝯiũgit̃ materie existẽs origo trãsmutatõis. ⁊ ergo ex nõ denotat ibi circũstãtiam cause materialis. Et ꝙ ista tria necessario req̃runt̃ ostẽdit phs inductiue in oĩbꝫ mutatõibꝫ. Quia duplex est mutatio. vna est in substãtia et est illa ꝫm quã dicimus aliud fieri ex alio. Alia est in accidentibꝫ ꝫm quã dicimus fieri alterum ex altero

Queritur Quottupliciter põt significari vtraq̧ mutatio. Solutio dupliciter. scz vt simplex ⁊ vt composita. Ut simplex ꝫcat̃ dupliciter. primo qñ ꝫcat̃ tantũ subiectũ. scḋo qñ ꝫcatur priuatio siue alterũ cõtrarioꝝ. Ut cõposita significat̃ qñ significamus subiectum cũ priuatõne ꝑmixtũ. Exẽplũ de subiecto simplici q̊d fieri dr̃. vt hõ fit musicus. Priuatio vero simplex significat̃ cũ dicit̃ imusicus fit musicus. Priuationẽ vero cõpositã cũ subiecto significamus cũ dicimus hõ imusicus fit musicus Et sicut fit ista ꝫcatio ex parte subiecti. ita etiam ex parte p̃dicati. Quia dicimus ꝙ hõ fit musicus vel homo fit homo musicus sed nõ dicimus imusicũ fieri hoĩem vel hoĩem fieri hoĩem. Quia subiectũ mutatõnis nunq̧ est terminus mutatõnis

Queritur Utrũ est idẽ modus loquẽdi in simplicibꝫ ⁊ cõpositis Solutio phi nõ. quia in compositis vtimur vtroq̧ modo loquẽdi scz in ntõ casu et abltõ. qz dicimꝰ hoc fieri hoc. vel ex hoc fieri hoc. Exẽplũ primi. qz dicimus ꝙ hõ imusicus fit musicus. Exẽplũ secũdi. vt dicimus ꝙ ex hoĩe imusico fit musicus. Sed in simplicibꝫ vtimur altero modoꝝ loquẽdi tm̃ scz quo dicimus ex hoc fieri hoc. vel q̊ dicimus hoc fieri hoc. Et hoc sub tali differẽtia. qz qñ hoc simplex denotat subiectum vtimur modo loquẽdi in ntõ tm̃. sicut nos dicimus ꝙ hõ fit musicus. et nõ in ablatiuo ex hoĩe fit musicus. Quia subiectũ in toto motu manet ⁊ nõ abiicit̃. ideo nõ recipit adiitionẽ ꝑpositiõis. et sic dr̃ phus postea ꝙ materia ⁊ forma manent in re facta. Quãdo vero incõplexuz notat priuationẽ tũc vtimur modo loquendi in abltõ dicẽtes ex imusico fit musicũ et nõ imusicũ. Quia priuatio vt postea dicetur abiicit̃ in re facta permanet. et ergo significãdo vtimur ablatiuo. materia vero in re facta permanet. et ergo significãdo eam vtimur ntõ

Queritur Qḋ est correlariũ qḋ phs infert ex dictis. Solõ ꝙ materia et priuatio sunt duo distincta principia. Quia

materia in re facta pmanet. priuatio vero nō pmanet. ꝛ ꝓpter hoc diuersimo de fcantur. q2 cum homo fuit musicus hō pmanet idem in motu. imusicus vero nō pmanet. sed abijcitur quādo p motū doctrinatōis immusicum fit musicū. et istud verū est siue ꝑuatio significetur vt simplex siue vt composita cum subiecto. Qñ ꝑuatio est simplex dicimus qñqꝫ in noīatiuo immusicū fit musicū. tñ magis ꝓprie qđ abijcitur deberet significari cū ꝓpositiōe et q̄uis phus in istis faciat drñam singularem iuxta etiā ꝓprietatē istorum ꝑncipiorū in mō loquendi. in cōi tñ sermone vtit̄ indifferenter istis modis diuersis loquendi

Querit̄ Utrū potest saluari ꝙ sint duo ꝑncipia rerū naturaliū et ꝙ sint tria rerū naturaliū ꝑncipia. Solo sic. q2 sunt tria rerū naturaliū ꝑncipia in fieri. scꝫ materia forma ꝛ ꝑuatio. sed sunt tm̄ duo in facto esse. scꝫ materia ꝛ forma. ꝑuatio em̄ non manet in re facta. ꝛ ꝓpter hoc est tm̄ ꝑncipiū ꝛ nō cā. materia ꝟo ꝛ forma sunt ꝑncipia et cause

Arḡ. Dicit phus ꝙ oportet ꝑncipia semp manere. sed priuatio est rerum naturaliū ꝑncipium. ergo etiā manebit in re facta. ꝛ sic non potest saluari ꝙ sint duo ꝑncipia rerum naturaliū in facto esse. Solo. duplex est ꝑuatio. scꝫ respectu forme habite. ꝛ illa nō manet in re facta siue in facto esse. q2 talis fuit origo motus ad illā formā. sed habitibꝫ existentibꝫ in materia cessat motus. ꝛ per ꝯsequens etiā ꝑuatio. Alia est ꝑuatio forme habende. ꝛ illa manet. ꝛ sic ꝑuatio materie annexa nō est particularis q̄ abijcitur p acquisitiōem vnius particularis forme. sed est vl̄is

Querit̄ Q̄ūo se habet ꝑuatio ad materiā. Solo phi sic. q2 est vna numero cū materia. differens tñ ab ea specie ꝛ rōne. Qđ sic ꝓbat phs. q2 materia est pmanens in re facta. ꝑuatio aūt non est pmanens. sed adueniente forma ipsa abijcit̄. sicut pꝫ in exemplis supius adductis. q2 hō ꝛ immusicū sunt idem numero ꝛ subiecto. tñ alia est rō hoīs et imusici. ꝛ alia spēs siue forma p quā sumitur ratio vtriusqꝫ. q2 ergo non est eadem rō pmanentis ꝛ nō pmanentis. ꝛ materia pmanet. ꝑuatio ꝟo in facto esse abijcitur nō sunt eadem rōne.

Arḡ Quecūqꝫ sunt eadē numero sunt etiam eadē specie. sed priuatio ꝛ materia sunt eadē numero. ergo ipsa sunt eadē specie ꝛ rōne. Maior ꝓbat̄. q2 vnitas māalis ꝓsupponit vnitatē specificam. Solo. illa q̄ sunt eadem numero identitate essentiali sunt etiā eadem specie. sꝫ illa q̄ sunt eadē numero identitate accñtali. q̄lis idētitas est in ꝓposito nō sunt eadē spē

Arḡ Nō ens nō pt esse ꝑncipiū. sed ꝑuatio est nō ens. ergo nō pt eē ꝑncipiū differens a materia. Solo. ꝑuatio est bene nō ens gratia sui formalis. q2 sic noīat purā carentiā. sed tñ gratia sui materialis qđ est aptitudo ad formā est ens. nō tñ est principiū gratia materialis tm̄. neqꝫ gratia formalis tm̄. sed gratia vtriusqꝫ.

Querit̄ Q̄ūo ꝓbat phs ꝙ necesse sit aliqđ subijci in trāsmutatione naturali. Solo. dupl'r. ꝑmo ex parte factiōis. secūdo ex pte modi fiendi. Primo sic duplex est factio ꝫm ꝙ dupl'r ꝯtingit aliquid fieri. scꝫ essentialiter ꝛ accñtaliter. sed in vtraqꝫ necesse est aliqđ subijci

Minor ꝓbatur p̄mo de factione accidētali. qꝛ accn̄s non p̄t eſſe ſine ſubiecto. ergo multo minus poterit fieri ſine ſubiecto. De factōe eſſentiali patz etiā qꝛ videmus ꝙ vnū elementoꝝ fit ex alio. et animal ex aīali. ⁊ planta ex planta. Differētia tamē eſt inter iſtas factiones. qꝛ in mutationibꝫ accidentium ſubijcitur ſubiectū ſimplr̄ qđ eſt ens ꝯpletum exiſtens. iuxta ſentētiam auicenne accidenti occaſio exiſtēdi in eo. In mutatiōe vero ſubſtantiaruꝫ ſubijcitur ſubiectū quoddam. qꝛ materia que non eſt ens ꝯpletum in ſe ſed in potentia non ad accidens ſed ad ſubam ſiue formā ſubalem.

Queritur Quō phus oſtendit ex parte modoꝝ fiendi. Solō ſic. qꝛ quinqꝫ modis aliqua fiunt. Quedam fiunt transfiguratione. ſicut quādo ex infigurato fit figuratuꝫ. ⁊ hoc modo ex ere fit ſtatua alicuius idoli. Alia fiunt appoſitione ſiue additione partium. ſicut que augentur ꝑ extrinſecam appoſitōem. quō mons fit ex additione terre ſuper terram ꝑ diluuiū ſiue inundatōem aut alium cauſaꝫ. Quedam fiūt abſtractione quarūdam partium. ſicut figure inciſionis. vt quādo ex lapide ſculpitur forma mercurij vel iouis. Quedā fiunt ꝯpoſitione diuerſorum. ſicut domus fit ex lignis ⁊ lapidibꝫ. Quedā fiunt alteratione ſicut illa quorum ꝑ actionē qualitatū primarū ꝯuertūtur. ſicut ex ſemine fit caro ⁊ os. ⁊ ex luto fiūt lateres. In omnibꝫ aūt iſtis vt manifeſtuꝫ eſt aliquid ſubijcitur ⁊ eſt in eſſe ſubiecti. ergo p̄ter duo ꝯtraria eſt terciū ſubiectum

Queritur Quō phus oſtendit ꝙ materia ⁊ forma ſunt p̄ncipia per ſe rerum naturaliū. Solō ſic. illa ſunt p̄ncipia rerū naturaliū ꝑ ſe ex quibꝫ fiunt res naturales ꝑ ſe ⁊ nō ſm̄ accidens. ergo ⁊c̄. Maior ꝓbatur. qꝛ hoc eſt de rōne principij ꝙ ex eo ꝯſtituatur p̄ncipiatuꝫ. Minorem ꝓbat exemplo ⁊ rōne. Exemplo. quia muſicus homo cōponitur ex homine ⁊ muſico. ſicut ex materia ⁊ forma. Ratione ſic. Ex illis res cōponitur per que definitur. ſed res naturales definiūtur ꝑ materiaꝫ ⁊ formaꝫ ergo etiā ꝯponūtur ex materia ⁊ forma. Minor patebit ſcđo huius

Queritur Quō oſtenditur ꝙ priuatio p̄ter hec duo eſt p̄ncipiuꝫ per accn̄s Solutio ſic. quia ipſa nō principiat niſi in materia cui per accidens additur inq̄ztum non eſt p̄ncipium ꝯſtitutionis. ſꝫ ſolum tranſmutationis. et ſic ſunt duo principia vel tria. duo quidem diſtinguendo principia ſm̄ numerum ſiue ſubiectum eo ꝙ priuatio non diſtinguitur ſubiecto a materia. Tria vero ſm̄ ſpeciem ⁊ rationem principiandi. eo ꝙ materia eſt diſtincta ſpecie ⁊ ratione a p̄uatione ⁊ econtra

Queritur Utrū neceſſe eſt eſſe ſemꝑ duo ꝯtraria in mutatione Solutio non. quia quādoqꝫ vt dicit phus alterum p̄ncipiorum ſui p̄ſentia ⁊ abſentia natum eſt facere mutatōem. ⁊ hoc accipiendo contrarietatem proprie vt eſt inter duas formas poſitiuas. Si vero accipiatur cōtrarietas vt extendit ſe ad oppoſitionem priuationis ⁊ habitus tunc neceſſe eſt ſemꝑ eſſe duo contraria. quia hoc modo priuatio opponitur contrarie forme.

Primi libri physicorū
Quartus tractatus

Postq̄ phus in precedenti tractatu demōstrauit esse tria principia rerum naturalium. Hic ɔsequenter determinat de quolibet principio seorsum ꝛ ſm se. ꝛ primo de materia

Queritur Utrū materia sit ſm se cognoscibilis Solutio. nō sed est solum cognoscibilis ꝑ analogiam ad formā. Primum ꝓbatur. quia nihil cognoscitur nisi quod est actu. sed materia ꝑ se non est actu. neq̧ etiā est actus. quia est ens in pura potentia. ergo non est per se cognoscibilis. Secūdū ꝓbat phus tali rōne. sicut se habet materia artificialis ad formam artificialem. ita se habet materia naturalis ad formā naturalem. sed in artificialibꝰ materia cognoscitur ꝑ analogiam ad suam formam. ergo etiam sic erit in naturalibꝰ. Minor ꝓbatur. quia es vt materia habet se ad statuam ꝛ lignū ad lectū vel serram. ꝛ vt materia accepta cognoscūtur in ordine ad formas taliū rerum artificialium

Queritur Quotuplex est materia. Solō duplex. scilꝫ artificialis ꝛ naturalis. Artificialis est tota rei substātia. ꝛ est per se cognoscibilis absolute accepta. qꝛ est ens ɔpletū in natura. sed nō in rōne materie. qꝛ sic accipitur vt q̄ddam informe respectu taliū formarꝫ. ¶ Naturalis sicut materia terre ignis aque ꝛ aeris nō est tota rei substantia. sed solū ens simpliciter in potētia. qꝛ ad formā subalem

Ar Materia est ꝑ se ens. ergo est ꝑ se cognoscibilis. Probatur. qꝛ hꝫ entitatem distinctā ab entitate forme Solō. nō valet ɔña. qꝛ nō omne ens ꝑ se est cognoscibile ꝑ se. sed solum ens in actu. materia vero est ens tm̄ existens in potentia.

Ar Potest aliquid cognosci ꝛ apprehendi quod est priuatum omi forma. sed hoc ens est materia. ergo materia pt ꝑ se cognosci Solō augustini in libro suarū ɔfessionū. materia pt bene cognosci priuatiue ꝑ separationem formarū substantialiū. sed non pt cognosci positiue. sicut etiam tenebre non videntur positiue sed priuatiue

Ar Materia est ꝑ se definibilis. ergo est ꝑ se cognoscibilis Solō. materia nō est ꝑ se definibilis sine forma. ergo etiā nō est ꝑ se cognoscibilis. sed solū ꝑ analogiam ad formā. licet aliquo mō possit imperfecte notificari sine forma. vt dicendo materia est ens in pura potētia. tm̄ illa definitio nō est ɔpleta nisi intelligatur ad quid est in potentia.

Ar Materia est ꝑ se principiū rerū naturaliū. ergo est per se cognoscibilis. cū principia sint ꝑ se nota Solō. sicut materia est principiū ita etiā est cognoscibilis. sꝫ nō est principiū nisi potentiale ꝛ cū forma ɔcurrēs ad productionē rei naturalis. ergo etiā non cognoscitur nisi sub forma ꝛ sub analogia ad ipsam formam

Ar Materia est ꝑ se cognoscibilis ꝛ nō ꝑ analogiā ad formā. Probatur qꝛ Aresto. scdo posteriorꝫ docꝫ demōstrare ꝑ quatuor genera causarꝫ sed principia demōstrandi sunt principia cognoscēdi Solō. materia nō est principiū demonstrādi sine forma. nec est etiā principiū cognoscendi alterius nisi prius fuerit cognita ꝛ cognoscatur ꝑ analogiā ad formā

Reparationes

Querit Quis fuit ille error qui ꝓcessit ex ignorãtia materie. Solõ. phi. ꝓpter ignorantiã materie quidã antiquoꝝ negauerũt omẽ fieri rerũ naturaliũ sic arguentes. Omẽ qđ fit fit ex aliquo vel ex nihilo. Non ex nihilo. q2 ex nihilo nihil fit. neq3 ex aliquo. q2 tunc aliquid esset anteq3 fieret. et ꝑ ꝯsequens non esset possibile aliquid fieri vel generari in natura. Vnũ fundamentũ istius erroris fuit. quia ignorabant naturã materie. natura eñ materie nõ est qđ simplr̃ est ens. neq3 qđ est simplr̃ nõ ens sed est mediũ inter ens ⁊ non ens. q2 est ens in potentia. ꝓpter qđ dt̃ Auerrois ꝙ est mediũ inter duo ꝯtradictoria. Tunc ad argumentũ dicit̃ ad maiorem ꝙ omẽ qđ fit fit ex aliquo. q2 fit ꝑ se ex ente in potentia. et non fit ex nihilo. neq3 etiã ex ente in actu nisi ꝑ accidens. Ens eñ in potentia est partim ens ⁊ partim nõ ens

Querit Vtrũ materia exiuit in esse ab agẽte naturali vel a pri^a^ causa. Solõ alberti. a ꝓma causa. Rõ est. q2 omẽ agẽs naturale in sua ꝓductione aliquid ꝓsupponit. sed ante materiã nihil est. ergo agens naturale nõ potest ꝓducere materiam. Maior patz. quia ex nihilo nihil fit. Minor ꝓbat̃. quia si ante materiam aliquid esset hoc esset materia. ⁊ sic esset processus in infinitum. Secũdo sic. omẽ quod fit ab agẽte naturali hoc fit per motũ. sed in motu aliquid nccãrio subijcitur. ergo cũ materie non potest aliquid subijci. non potest materia ab agente naturali ꝓduci. sed solũ exiuit in esse a ꝓma causa ꝑ creationem

Ar Totũ ꝯpositũ ꝓducitur ab agente naturali. ergo etiã materia q̃ est pars ꝯpositi. Solõ. neganda est ꝯsequentia. ⁊ rõ est. q2 totũ cõpositũ nõ ꝓducitur ab agente naturali capiendo totum syncathegorematice. id est vt est signũ distributiuũ equiualens huic quelibet pars. Sed ꝓducit̃ ab agente naturali capiendo totũ cathegorematice. put idẽ est qđ ꝑfectũ. q2 sic actio creantis vel generãtis terminat̃ ad suppositũ vt dt̃ Gilbert⁹

Ar Totũ syncathegorematice acceptũ exiuit inesse a naturali agente ergo. De forma manifestũ est De materia vero ꝓbatur. q2 ipsa accipit esse post non esse. ergo est genita. Solõ. materia accipit esse post non esse sed nõ per generationẽ que necessario ꝓsupponit eã sed tm̃ ꝑ creationem

Ar Cõmentator dicit ꝙ materia in rei veritate generat̃. sed generatio est naturalis productio siue actio. ergo ab agente naturali ꝓducta est. Solõ. dictũ cõmentatoris sic debet intelligi. materia in rei veritate generatur. id est vere est subiectũ generationis.

Ar Ex illo sequeretur ꝙ omĩa essent eadem numero qđ falsũ est. Sequela ꝓbatur. q2 illa sunt eadem numero quorum materia est eadem. Solõ. illa sunt eadem numero quorum materia actuata per vnam formam est eadem. iam licet omniũ rerum naturaliũ generabiliũ ⁊ corruptibilium sit eadem materia vnitate sue subiectiue potentie. non tm̃ est actuata ꝑ eandem formã. sed ꝑ diuersas formas spẽ drñtes.

Ar Elementa sunt materia mixtoꝝ ⁊ coeũt in mixto ꝑ naturale agẽs et in virtute naturalis agentis scz celi. igit̃ Solõ. elementa non

sunt materia prima. et coeunt ad constitutionem mixti non vt contraria. sed vt alterata per primum miscens ea quod est celum cum astris sibi seruientibus.

Queritur Quis fuit error platonicorum de materia et priuatione. Solutio. platonici dixerunt materiam non esse distinctam a priuatione. Et ergo inciderunt in duplex inconueniens. Primum quia dixerunt ex nihilo aliquid fieri. Secundum. quia dixerunt materiam et priuationem identificari specie et ratione. quorum vtrumque falsum est. et ergo plato dicitur despexisse alterum principiorum. scilicet priuationem. quia dixit eam tantum esse carentiam.

Queritur Quot rationibus probat philosophus quod priuatio differt specie et ratione a materia. Solutio quinque. Prima est. materia est per se ens. quia est principium passiuum substans forme. priuatio autem per se est non ens. Quod priuatio sit per se non ens patet. quia cum dicitur es infiguratum. ibi es significat materiam que est ens. et infiguratum nominat priuationem que est non ens. et sic materia est per accidens non ens. quia es est infiguratum. Secunda ratio est. quia materia est prope substantiam et est pars ipsius compositi. priuatio autem non quia priuatio abiicitur a substantia rei. Tercia ratio est. quia materia est concausa eorum que fiunt. priuatio autem non. quia priuatio machinatur in maleficium rei et in destructionem forme. Quarta ratio est. quia materia appetit formam que est quoddam diuinum optimum et appetibile. priuatio autem non. sed tamen priuatio est id quo mediante materia formam appetit sicut turpe bonum. et sicut femina virum. quia priuatio materie se habet vt turpitudo. Et forma se habet tanquam pulcritudo materie. Quinta ratio est. quia priuatio est corruptibilis et aliquo modo generabilis. sed materia est ingenerabilis et incorruptibilis. licet enim materia generetur et corrumpatur secundum esse totius compositi. est tamen secundum substantiam simpliciter ingenerabilis et incorruptibilis Probatur. quia si materia generaretur tunc generaretur ex materia. vt dicit philosophus. et sic ante materiam esset materia. et per consequens sic esset processus in infinitum.

Queritur Qualis est iste appetitus in materia Solutio alberti magni. est intellectualis. quia est a natura. sed opus nature est opus intelligentie Commentator tamen dicit quod ille appetitus sit naturalis inquantum consequitur priuationem seu forme inchoationem

Arguitur. Forma est destructio materie. ergo materia non appetit formam Consequentia probatur. quia nihil appetit suam destructionem Antecedens probatur. quia materia secundum suam naturam est ens in pura potentia. sed per formam fit ens in actu. ergo videtur quod eius propria entitas destruatur per formam. Solutio. forma non perficit ipsam materiam quo ad substantiam suam. quia materia in sui substantia semper manet eque perfecta sub vtroque termino transmutationis. sed perficit materiam quo ad esse suum transmutabile quod habet per priuationem que reddit eam turpem. Et ergo non potest dici materiam destruere. quia in sua entitate nunquam a forma perfici potest

Arguitur Forma non appetit materiam. ergo nec materia debet appetere formam Consequentia patet per simile. Solutio. non est simile. quia forma est perfectio materie. sed materia non est perfectio forme.

¶ Queritur. quid est materia Solutio. materia est subiectum vniuscuiusque primum

ex quo fit aliquid cum insit per se et non ẜm accidens. et si quid corrumpitur in hoc abibit vltimum. vt hic dicit phus. Sed in secūdo physicorū dicit q materia ē ex quo cū alio aliqūid fit cū insit. Debz autem intelligi p̄ma definitio q materia est primum subiectum generationis et vltimꝰ terminus corruptionis. ex illo tamen non sequitur q resolutio fiat vsqz ad materiam primam. quia sicut sine forma corporeitatis non est subiectum generationis. ita non est etiaz sine ea terminus corruptionis. quia illa forma est coeua materie. vt dicit ꝯmentator.

Querit Quot sunt nomina materie. Solō Alberti in q̄daz disgressione. quedam sunt nomina quibus nominatur proprie. et quedam quibꝫ nominatur transsumptiue. Nomina ꝓpria sunt sex. scz hyle. subiectum. massa. materia. origo. elementum. Hyle dicitur ẜm Auicennam inquantum est receptibilis formarum in potentia. Subiectū ẜm q est in actu sustinens formam aut motū ad formā. Materia ẜm q omnia in eam resoluūtur sicut in alterum ꝯponentium. Massa ẜm q ipsa vna existens est per diuisionem formarū est in omnibꝫ substantijs ꝯpositis diuersificata. Origo inq̄ztum ab ipsa vt est imixta priuationi est motus sicut vasa figuli ex vna massa fingūtur diuersificata diuersis formis artificialibꝫ. Elementū dicit ẜm q est prima in ꝯpositione et vltima in resolutione. quia ipsa non resoluitur in aliquod aliud.

Querit Quot sunt nomina transsūptiue dicta de ea Solō Alberti. quatuor. Primo dicit silua. quia ipsa est prima et indeterminata in om̄e edificiū naturale ꝑ dispositiones dolabilis. et hoc vocauit Empedo. mixtum in quo germana capita sunt sine ceruice. eo q ea q̄ germana sunt non habent ibi dispositiones facientes ea germana. ex quo in fundamento nature quod ipsa est nulla est distinctio. Secundo dicit mater qꝛ ipsa recipit formā et quasi pariendo ex ipsa educit ad actum. et hoc inter noīa trāssumptiua sibi appropriatius ꝯuenit. qꝛ om̄es forme sunt in eo ī potentia. Femina dꝛ inq̄ztum est imꝑfecta ad formam habens tamen potentiam ad ipsam. qꝛ sicut femina ad partū indiget viro. sic etiā materia efficiēte ea mouente. Quarto dꝛ turpe. qꝛ turpe in se hz potentia habituali habituꝫ moris. qꝛ si sibi virtus esset oīno ꝯtra naturā et violenta nō plus assuescere posset ad morē q̄ȝ lapis ad hoc vt moueat sursum. si ꝓo esset ꝑfectū virtute nō egeret assuefactōe operū q̄ generant habitū. et ideo sicut turpe inatum est suscipe morē nō hn̄s esse nisi assuefactōe opeꝝ. ita materia innata ē suscipe formā ꝓpter ꝑuatōem imixtam sibi. nō hn̄s tn̄ eas nisi a generāte.

Querit Utrū physicus hz ꝯsiderare de forma Solō sic. inq̄ztum est vnū ꝑncipiū de tribꝫ ꝑncipijs rerū naturaliū. sed forma ẜm nobilissimū statū suū est metaphysice ꝯsideratiōis

Arg Determinare de forma spectat ad metaphysicū. ergo nō ad physicum Solō. plenaria et plena determinatio spectat ad metaphysicum. sed pro tanto spectat etiam ad physicum determinare qꝛ est actus materie et intrinsece ꝯcurrit ad ꝯstitutōem rei naturalis

¶ Querit quid est forma Solō. est quiddā diuinū optimū et appeti

bile. Hic definitur forma ſm q̃ eſt pncipium tranſmutationis

Ar Ille particule illius definitionis conueniũt deo. ergo hec definitio non eſt bene aſſignata Solo. q̃ ille particule accepte abſolute et extra omẽ genus cõueniunt deo. vt pbat argumentũ. ſed tamẽ expoſite in genere ↄueniũt forme. quia ſic forma eſt quid optimum. ſed optimũ in genere principiorum rerum naturalium eſt quid diuinum. propter proprietatem diuinam que eſt eſſe.

Queritur Quã differenter forma dicitur optimum diuinũ ⁊ appetibile Solo. dicitur diuinum ex parte mouentis da tis eſſe. Dicitur optimum. quia eſt finis tranſmutationis rerũ. Dicitur appetibile ex parte materie. q2 eſt eius pfectio

Queritur An forme ſm aliquod eſſe earum ſint inchoate in materia Solo ſic. quod patet autoritate ⁊ ratione. Autoritate venerabilis domini Alberti dicẽtis. q̃ forme ſunt inchoate in materia et hoc eſſe vocat formale formabile. Et dicit hoc eſſe aliquid forme ſubſtantie ipſius materie ſuperadditum per quod eſſe formale formabile ipſa materia eſt habilis ad plures formas. Ratione ſic primo patz. quia nihil educitur de aliquo niſi aliquo modo prefuerit in eo. ſed forme educũtur de potẽtia materie. ergo ſm aliquod eſſe earum fuerũt in materia. hoc autez eſſe eſt formale formabile. Scdo pbat ſic. in om̃i motu vel mutatõe optz aliqd intrinſece ⁊ formaliter pfici. ſz hoc qd intrinſece pficit nõ pt eſſe ſuba materie. ſcz potẽtia eius ſubiectiua. q2 illa ſemp eadem manet ſub diuerſis formis. g̃ erit aliqd pter materiã ipſi materie ſupadditũ ſcz potẽtia formalis materie que identice tranſit in actum. Et hoc vocat forme inchoatio. Tercio pbatur rõne ſic. ſi non eſſent forme ſm aliqd eſſe in materia inchoate tũc oẽs forme venirent de foris. qd cũ eſt ↄtra naturales phos

Ar Si forme eſſent ante generatõem in materia inchoate ſeqretur q̃ generatio nõ eſſet intrinſece ad formã ſubalem. ſz ſolũ ad quẽdam modũ. ſz hoc eſt falſum. g̃. Seqla pz. q2 eſſentia forme ponit añ generatiõez in materia Solo. generatio nõ eſt ad modum tm̃. ſed ad formã eſſentialem ſm eſſe ſpecificũ. non obſtante q̃ preſit habitualiter ⁊ originaliter in materia ſm rõnem genericam

Ar Indiuiſibile vbi eſt ibi totũ eſt. ſed forme ſubſtãtiales ſunt indiuiſibiles. ergo ſi preſunt in materia totaliter pſunt. ⁊ p ↄñs nihil acquirit p generationẽ eſſentie forme in materia. Solo. indiuiſibile vbi eſt ibi totum eſt. ſed nõ totaliter. ⁊ ſic tota forma peſt ⁊ tota acquirit. tota preeſt ſm eſſe genericũ. ⁊ tota acquiritur ſm eſſe ſpecificuz. Et dat Albertus in in libro de origine aĩe ſilẽ de pũcto q̃ nõ ẽ linea nec ps linee itegralis. ſz ẽ tñ tota ſuba linee. ſic etiã iſtud eẽ ĩchoatõis qd peſt ĩ materia añ generatõez ñ ẽ forma ſupple pfecta. nec eſt ps forme. ſed eſt tota eſſentia forme originalis

Ar Ex illo ſequeretur q̃ forme ſubſtantiales intenderentur et remitterentur. ſed hoc eſt inconueniens. ergo illud ex quo ſequitur. Sequela patet. quia dictum eſt q̃ preſunt ſm eſſe confuſum et habituale. ⁊ acquiruntur ſm eſſe perfectum ⁊ ſpecificum Solo. non eſt inconueniens

formas substanti:les potestatiue quodãmodo extendi de esse generico ad esse specificum. quoniam species dicitur exire potestatem ipsius generis p actum ipsius differentie. non tamen potest forma substantialis in specie cõpleta intendi z remitti. sicut forma accidẽtalis. albedo em̃ que est forma specifica intensius esse hz in vno subiecto q̃z in alio.

Ar Ante generatõem tũc priuatio dicitur esse in materia. sed priuatio dicit carentiam ipsius forme. ergo nihil forme potest ante generationem preesse in materia. Solo. priuatio non dicit carentiam quãcunqz ipsius forme in materia. sed solum dicit carentiam forme s̃m speciem. imo ad saluandam entitatem ipsius priuationis necessario est ponere inchoatõem formarum. quia nisi sic tunc esset forma carentia forme in materia sine quacũqz aptitudine. z hoc est destruere ipam p̃uatõem z platonizare

Ar Si forme ante generatõem essent in materia. vel ergo ibi essent distincte vel indistincte. non distincte. qz hoc esset anaxagorisare. qz sic quodlibet esset in quolibet. nec etiam indistincte. quia tunc essent confuse sed forme substantiales non possunt confundi nisi s̃m rationem. Solo. Forme sunt in materia nec distincte nec indistincte. sed distinguibiliter inquãtum scz ad generans pparatur materia quod educit formam sue speciei et non alterius speciei. sed in ordine ad materiam sunt confuse. quia in fundamento nature nulla est distinctio

Questio problematica. An materia physica antequã subijciatur motui prehabeat apud se habitum confusum omniũ formarum ex ea per motum educibilium

¶ De hoc altricantur discipuli doctoris magni z doctoris sancti. et quondam peripatetici et platonici. Dicebat enim plato q materia est coeterna datori formarum deo videlicet glorioso cui dator sola sua bonitate stimulatus imprimeret imagines cõformes suis rationib⁹ idealibus. sicut artifex in preiacentem materiam imp̃mit formas artificiales. ita q materia s̃m istum est velud matricula de se sterilis et ager omnino incultus qui per illapsum talium formarum impregnatur et ad partum per motum z transmutationem promouetur. E regione epicurij quorum caput fuit Anaxagoras dicunt q materia est vniuersorum primum et perfectissimum principium quod in se habet omnium formas quas subiectiue sustentat. sed velamento accidentium ipsam vestientium occultantur ne appareant preter eã que dat ei materie in hoc vel in illo nomen. Et dicit huiusmodi latentias elucescere per agentia naturalia remouentia ab ipsa materia talia accidentia occultantia z obumbrantia lucem talium formarum. ita q generatio nõ est aliud q̃z reuelatio forme substantialis int⁹ sepulte in caligine materie Et alteratio est reuelatio forme accidentalis similiter latitantis. In hoc ergo conueniunt due secte q materiam ponunt primo agenti coeternaz. Sed in hoc differũt q dicit prima q forme fluũt a solo agẽte z recipiũtur in materia nuda formis. Scd̃a p̃o d̃r eas latere in materia sicut in radice vñ pullulãt s̃m essentiã z existentiã z agentia nihil aliud facere q̃z alteratiua dispõne circa ipsam materiã accidentaliter p modum remouentiũ p̃hibens operari.

Secundi libri physicorū

Peripatetici vero quoꝝ archipꝛ fuit Arestoteles mediā viā tenētes di/xerunt materiā nec oīno esse nudā et sterilem sicut aiunt stoyci. nec proꝛsꝰ fecunditate formarū actuatā sicut ptendunt epicurei. sed phabere eas for/mas ꝑm potentiā. ꝛ ab agentibꝫ expectare illius potentie formatōis actus qui sermo ab oībus sectatoribus Arestotelis concorditer accipit. sed eius intelligentia adeo dispar inuenit ꝙ hi vident declinare ad opinionē stoicoꝝ Hi vero ad opinionē epicureoꝝ. Nobis em̄ iuxta viam ꝛ intellectū docto ris magni tales formas preesse in materia per essentias suas formales for/mabiles ponentibus imponitur error Anaxagore. sicut ꝛ sectatoribus do/ctoris sancti solam potentiam materie subiectiuā confitentibus error im/pingitur stoicoꝝ. Quis ergo hoꝝ intellectuū sanior sit ꝛ sententie Arestote lis conformior patebit diffuse in cōmentarijs sup hunc librū editis

Circa initiū secūdi libri

physicorum ¶ Querit pmo de quo determinat in se/cundo physicoꝝ Arestotelis. Solutio de natura et causis tam per se ꝙ per accidens. ex quibus res natura les dependent. Et diuidit in sex tractatus. In pmo de termiat de natura. In secūdo ostendit differentiā inter mathematicū et naturalem phm. In tercio determinat de causis per se rerū naturaliū. In quarto de causis per accidens. In quinto dicit quomodo cause sunt sibi in uicem cause. In sexto ꝙ natura agit ꝓpter finem.

Querit Quomodo inuestigat phs definitōnē nature. So/lutio per vnā diuisionem dicens entiū que fiunt alia fi/unt a natura. Alia vero ꝓpter alias causas. Entia que fiunt a natura sunt oīa aīalia ꝛ partes aīaliū ꝛ plāte cū partibꝫ suis et corpa simplicia sicut ter ra ignis aer ꝛ aqua. oīa em̄ hec dicimus a natura. Entia que fiunt ab alijs causis sūt apotelesmata siue opa artis sicut lectus indumētū ꝛ ꝗcūꝗ sunt alterius gn̄is a naturalibꝫ existētia ꝗ fiunt ab arte ꝛ voluntate. Quia nos per voluntatē nostrā facimus omnia talia.

Querit Quomodo differūt illa que sūt a natura ab his ꝗ sunt ab arte Solutio quia ea que sunt a natura habent in/tra se principiū sui motus et quietis Et hec dicūtur. Aut ꝑm locū sicut gra uia et leuia. Aut ꝑm augmentū ꝛ decrementū. Aut ꝑm alteratōnem. Aut ꝑm plures motus simul. Artificialia vero nō habent in seipis pncipiū mo/tus sicut sunt lectꝰ domꝰ ꝗ noīe suo in ꝗdā alio genere pdicamēti ponūtur ꝙ sunt ex noīe materie ꝛ forme naturalis que ē in ipis. Quia lectꝰ ē in gn̄e figure cuiusdā et domꝰ similiter alia que fiunt arte incisionis ꝛ edificatiue Nullum em̄ talium ꝑm nomen suū habet aliquē modū motus sibi innatū Quia lectus non mouetur deorsum neꝗ quiescit deorsum inꝗtum est le/ctus sed inꝗtum accidit ei esse lignum qđ descendit ꝛ etiam deorsum quie scit rōne terre que in eo dn̄atur.

Reparationes

Ar Naturalia non habent intra se ṗncipiũ sui motus. igit distinctio nõ est bona. Probat qꝛ dicit phs octauo physicoꝝ. ꝙ naturalia mouent a generante. sed generans non est intrinsecũ. quia est ṗncipiũ effectiuũ vt manifestũ est. ergo non habent intra se ṗncipiũ sui motus. Solutio lꝫ naturalia nõ hñt intra se ṗncipiũ sui motus effectiuũ. vt ꝓbat argumentũ habent tñ intra se principiũ passiuũ ⁊ formaliter inclinatiuũ. ⁊ hoc principium dicit natura vt diffusius patebit in octauo physicoꝝ.

Ar Naturalia habent intra se ṗncipiũ effectiuũ sui motus. Probatur de aiatis. Quia aiata hñt intra se ṗncipiũ sui motus effectiuũ ⁊ tñ aiata sunt naturalia ex quo aia est natura Solutio aiata nõ sunt naturalia a natura ꝓprie dicta de qua est hic sermo. sed ipa solũ sunt naturalia a natura cõiter dicta que mouet mediantibꝫ qualitatibꝫ corpis. Quia aĩa non mouet membra corpis nisi prius laxet calor in neruis et musculis motiuis Et silr est de aliꝭs qualitatibus corpis que exigunt ad hoc ꝙ corpꝰ ab aia moueatur.

Queritur Utrũ quedã naturaliũ pñt habere motũ ꝗ nõ ẽ a natura Solutõ Alberti sic. Et talis ẽ duplex. Quia vel ẽ vniformis vel non. Si nõ est vniformis ⁊ a principio intrinseco tunc vel erit ab aia sensibili mouẽte vel a volũtate sube rõnalis ⁊ intellectualis. sicut sũt motus ꝓgressiui ꝓcessiui multiformes in aialibꝫ. ⁊ ad diuersas dĩas positõnis ante retro sursũ deorsũ ad dextrũ ⁊ sinistrũ. Et tales sũt motꝰ alteratõnis in desiderijs tristicijs ⁊ gaudijs ⁊ delectatõibꝫ aliquãdo.

Queritur Quõ diuersificat istud ṗncipiũ diuersi motꝰ in aĩalibꝫ que mouent diuerso motu Solutio Alberti est genere duplex. Quia vel ẽ liberũ in agendo vel ẽ a natura quasi exactũ ⁊ actum liberũ est qd est cã sue actõnis ⁊ potest agere vel actionẽ suã suspendere. Et tale ṗncipiũ agens ẽ volũtas sube rõnalis. Exactũ aũt a natura est qd i se nõ habet aliquid luminis intelligentie qd ipm fieret quo minꝰ explicat nature motus sicut desideria ⁊ motus brutorũ. Quia bruta non auertuntur a motibus suis nisi coacta timore verberũ.

Queritur Quotuplex est motus vniformis Solutõ Alberti duplex. Quia vel ẽ vnicus ⁊ cõtinuus vl nec vnicꝰ nec continuus illius ṗncipij. Si est vnicus ⁊ cõtinuus tunc est motus ipsius intelligentie mouẽtis tali motu celũ qui motus est vnicus ⁊ nõ interruptꝰ quia est motꝰ sapientis qui motu vniformi ⁊ ꝑpetuo consequit similitudinẽ sue cause ṗme in causãdo ⁊ ꝗ motꝰ celi nõ dicit motus nature sed intelligentie. Quia si esset motus nature tũc celũ in loco suo nõ moueret eo ꝙ nullũ corporũ naturaliũ in suo loco mouet. sed solum cum est extra ipsum. Si vero motus est vniformis sed non vnicus vel perpetuus tunc est ab aĩa Et hoc dupliciter. Quia vel est cum cognitõne vel sine cognitõne. Si est cum cognitõne tunc est sicut motus aĩaliũ ordinatus ad generatõem. Qꝛ in illo mouet et vegitabilis ⁊ sensibilis. Et ideo omnia aialia eadem specie eodem modo coeunt eodẽ mõ faciũt suas casas qd nõ essent si operarẽtur

intellectu practico sicut homines.

Ar Anima sensibilis mouetur imaginatis. igitur videtur ꝙ bruta eã habentia nõ debent operari eodẽ modo Solutio Alberti licet aïa sensibilis a visis ꝛ imaginatis moueatur tamẽ in naturalibus vno modo mouetur sicut in fame siti generatõne ꝛ oïbus ordinatis ad illa. Quia quodlibet illoꝝ operũ et sensibili ꝛ vegitabili pficitur vel si pficitur sola sensibili tũc primũ mouẽs est vegitabilis. Et rõ vna hyrundo sicut alia facit nidũ Quia si imaginatio moueat ad facere nidũ. nõ tamen mouet fm diuersitatem specierũ imaginatarũ sed ex vna imagine quã natura ingerit que ẽ aptitudo loci ad fouendũ oua. ꝛ conseruandũ. Et ista etiã est cã ꝙ vnus esurit sicut alius. Quia ꝛ si cum sensu sit esuries tñ cibi attractiua est vegitabilis.

Queritur Utrum principiũ motiuũ in omnibꝫ vniformibꝫ sit equaliter vniforme. Solutio non sed tanto vniformius vt dicit Albertus quanto est plus elongatum a cognitõne vnde quãdo principium motus est sine cognitõne tunc est omnino vniforme ꝛ non cognoscitur esse ab anima nisi quia non est vnicum sed agit multiplicitur sicut aïa vegitabilis nutrit auget generat ꝛ omnia hec facit multiplici opere licet omnia operetur de necessitate sed non continue nature autẽ motus est vnicus ꝛ ex necessitate ꝛ sine cognitione sicut igni naturale ẽ calefacere quia calefacit siue velit siue nolit supposito suo esse naturali

Ar Artificialia habent etiã intra se principium sui motus. ergo probatur. quia statua est ens naturale ꝛ tamẽ habet intra se pncipium motus deorsum Solutio artificialia vt artificialia sunt nõ habent pncipiũ intrĩsecum sui motus vt dictum est. Quia nõ rõne forme artis sed tamen artificialia considerata rõne suarum materiarum que sunt entia naturalia habent intra se principium sui motus. ꝛ hoc est manifestum. quia statua non cadit deorsum inquantum statua. sed inquantum grauis est.

Ar Artificialia inquantum hmõi habent intra se principium sui motus. Probatur de horologio quod mouetur a principio intraneo. Solutio. horologium bene habet principium intraneum sui motus quod est per artem in eo factum. sed nõ habet principium intrinsecum sui motus inquantum est artificiale.

Queritur Quomodo definitur natura. Solutio Est principiũ aliquod ꝛ causa mouendi ꝛ quiescendi eius in quo est primũ per se. ꝛ non fm accidens. Dicitur autem in illa definitõne. non fm accidens ad excludendum artem. quia licet ars sit principiũ mouendi eius in quo est. hoc non est per se. sed per accidens. Quod sic patet. quia medicus qui habet intra se artem medicine sanat seipsum. sed hoc est per accidens quia accidit medico ꝙ sanet seipsum. ꝛ hoc manifestum est. quia ista possũt ab inuicem separi scꝫ ars medicine ꝛ sanitatis. potest enim aliquis sanari quod et in pluribus accidit qui non est medicus.

Ar Definitio nature est superflua. Probat᷑. q2 in ea ponunt᷑ p̈ncipium et causa que tamē vident᷑ idem significare Solutio p̈ncipium ꝛ causa non significant idem. sed referunt᷑ ad diuersa. Et dr̄ p̈ncipiū propter priuationem. que non est causa sed tm̄ principiū. Et dicit᷑ causa ꝑpter materiam ꝛ formam. que nedū sunt principia. sed etiam cause. Et sic causa aliquid superaddit principio sc3 influxum in effectum qd̄ non requirit᷑ ad rōnem principij. priuatio em̄ est principium. nihil tamen influit i p̈ncipiatum. ex quo in re facta abijcitur.

Ar Male dicit᷑ in definitione mouendi ꝛ quiescendi. Probat᷑ q̈a celum est res naturalis ꝛ tamen non habet intra se principiū quiescēdi. sed mouendi tm̄ Solutio hic definit᷑ natura particularis. Jam celum non est naturale a natura particulari. sed a natura vniuersali. Et si. et in definitione exponitur disiunctiue tunc idem est dicere est principiū mouendi ꝛ quiescendi id est vel quiescendi. ꝛ tunc definitio conuenit celo. Sed si. et exponatur copulatiue tunc dicit᷑ ꝙ hic definit᷑ natura particularis particulariter prout dictum est.

Ar Motus ꝛ quies sunt opposita. ergo non potest natura esse principium mouendi ꝛ quiescendi. Añs ꝓbat᷑ per phm in q̈nto physicorū Solutio mot⁹ ꝛ quies siue stat⁹ quoꝝ natura ē principiū nō sunt opposita. Quia quies cui⁹ natura est principium ē illa que est in termino motus ꝛ illi non opponitur motus quia motus est cum ea eiusdē eēntie.

Ar Absolutum non debet definiri per respectiuū. sed natura est quid absolutum. ꝛ principium ꝛ causa sunt entia respectiua g̊. Minor ꝓbat᷑ quia natura est materia vel forma que sunt absoluta Solutio natura potest dupliciter consederari. Uno mō materialiter pro eo ꝙ est. ꝛ sic est materia forma priuatio. ꝛ sic est quid absolutū. Alio modo formaliter ꝛ sic respectū quendā dicit. ꝛ non est inconueniens aliquod de genere substātie per aliquod respectiuū describi inq̈ntū sc3 ipm aliquo mō respectū dicit

Querit᷑ Que est differentia inter habens naturam ꝛ conseq̄ns naturam. Solutio phi habens naturam vocatur totum compositum in quo sunt principia nature. Consequens naturam dicitur aliqua ꝓprietas consequens totum compositum gratia principiorum naturalium. vt grauitas est ꝓprietas consequens naturam terre, et leuitas est ꝓprietas consequens naturam ignis.

Querit᷑ Utrū ridiculū sit tentare demonstrare naturam esse. Solutio sic ꝛ rō est. quia naturā esse est manifestum ergo esset ridiculum eam demonstrare. Añs patet ex rebus naturalibus quas sensu apprehendim⁹. statim em̄ certi sum⁹ naturam esse. Cōseq̄ntia pat3. quia ridiculū est demonstrare notum per ignotum. sed natura est nobis notior in physicis q̈3 aliqd̄ aliud per qd̄ possit demonstrari. ergo eā demonstrare esse est ridiculum. Et dicit phus ꝙ qui velit demonstrare naturam esse est similis ceco syllogizanti de coloribus.

☞ Arguit᷑. Questio quid est p̄supponit questionem si est scd̄o posterior. ergo phus prius inuestigasset si est natura q̈3 definisset eam ꝛ sic non fuisset

ridiculum tentare eam debere esse Solutio verū ē questio quid est p̄supponit questionē si est. vbi q̄stio si est non est nobis nota. iam dictuȝ est ꝙ est nobis notū ꝙ natura sit. imo vt dictū est exprimitur naturā esse: qꝛ motus est essentialis actus nature in quo actu p̄mo natura manifestat᷑

Queritur Utrū motus aīalis etiā sit naturalis Sol'o. motus aīalis est bene naturalis a natura cōiter dicta. sed non a natura ꝓprie dicta. nisi passiue aliquo mō inꝓꝑtum scȝ est ɓm naturā elementi p̄dominātis. sicut qn̄ aīal cadit deorsum tūc mouet᷑ ɓm naturam terre dominātis in eo. al's mouet᷑ aīal ɓm ꝙ hmōi ad oēm dr̄iam positiōis.

Queritur Utrū motus celi sit naturalis. Sol'o. motus celi est naturalis. sed nō a natura ꝓprie dicta siue particulari. Et ꝙ sit naturalis pȝ. qꝛ cōuenit ei ꝑ naturā suā. ꝛ licet fiat a p̄ncipio extrinseco. scȝ ab intelligentia. ip̄m tn̄ celum habet intra se naturalē aptitudinē ꝛ inclinationem ad talē motū. Albertus tn̄ dicit ꝙ nō est naturalis sed intellectualis. sed tūc accipit naturā ꝓprie, ꝓ ea que nō mouet rem in suo ꝓprio loco.

Queritur Quō diuidit᷑ natura Sol'o in materiā formā ꝛ priuationē. Et est ista diuisio analogi in sua analogata. qꝛ ꝑ p̄us dr̄ natura de forma ꝛ ꝑ posterius de alijs. vt inquit Albertus

Queritur Quō ꝓbat phus ꝙ materia sit natura. Sol'o ꝓbat hoc autoritate ꝛ rōne. Autoritate omniū antiquoꝝ. qꝛ antiqui nō solum dixerūt materiā esse naturā. sed pfectissimā naturā. qꝛ dixerūt materiā esse totā rei substantiā. et ex parua parte tetigerūt formam qꝛ dixerūt formā esse habitū. dispositiōeȝ. vel passionē. Rōne sic. illud est natura qd̄ intrāsmutabile manens hȝ p̄ncipiū generandi sibi simile. sed materia est hmōi. ergo materia est natura. Minoꝛ pȝ autoritate antiphontis q̄ dixit materiā esse p̄ncipalē naturā. ex eo qꝛ in se hȝ p̄ncipium generandi sibi simile. Qd̄ probauit a signo. qꝛ si lectus plantetur in terra ꝛ putrescens in terra accipiat potentiā naturalē germinādi. erit id qd̄ ꝓducit᷑ lignū ꝛ nō lectus. g̃ lignū est natura lecti ꝛ nō lectitas q̄ est forma eius.

Queritur Quō ꝓbat phs ꝙ forma sit natura Sol'o sic. qꝛ illd̄ est natura a quo res naturalis accipit denoīatiōeȝ. sȝ res naturalis accipit a forma denoīatōem. g̃ forma est natura

Arguitur Forma nō est natura. Probat᷑. qꝛ aīa ē forma. ꝛ tn̄ nō est natura Sol'o. licȝ aīa nō sit natura ꝓprie dicta. ē tn̄ natura cōiter dicta. Etiā nō est quelibet forma natura. sȝ forma q̄ est in materia q̄ dr̄ naturalis

Queritur Quō ꝓbat phs ꝙ forma sit p̄ncipalioꝛ natura q̄ꝫ materia. Sol'o tribꝫ rōnibꝫ. Prima. illud est p̄ncipalius natura ꝑ qd̄ res naturalis dr̄ esse in actu q̄ꝫ illud ꝑ qd̄ res naturalis dr̄ esse in potentia. sed forma est ꝑ quā res naturalis est in actu. ergo est p̄ncipalioꝛ natura. Minorē ꝓbat a simili in artificialibꝫ. lectulus dr̄ actu lectulus per formā. Secūda rō est. illud est p̄ncipalius natura qd̄ est p̄ncipiū generandi vel germinādi sibi simile. sed forma est hmōi. g̃ forma est p̄ncipalioꝛ natura. Tercia rō est. qꝛ illud est p̄ncipalius natura ꝓpter qd̄ generatio dicit᷑

natura. sed p formā generatio dr natura. ergo forma est pncipalior natura. Minor pz. qr generatio dr natura. qr est via in formā q est natura

Queritur Quō pbat phus q puatio sit natura. Solō. qr forma est natura. ergo puatio est natura. Probatur. quia puatio est quodāmodo species z forma. si ergo forma est natura priuatio erit etiam natura.

Queritur Quō hoc debet intelligi q puatio est quodāmodo species z forma Solō Alberti. puatio est quodāmō species z forma ppter habitualem aptitudinē quā relinquit z supponit in subiecto. et sic est quodāmodo natura. z istud intelligit in generatiōe simplicit. In generatione vero fm qd puatio dr quodāmodo forma. qr alterū ptrariorū est ibi puatio alterius. sicut nigredo est puatio albedinis. z frigiditas caliditatis. In generatiōe pō simplr qñ generatur illud quod est materiale ex formali sicut terra ex igne vel aere. aliqñ est ecōtra. z illud qd est plus materiale est etiā plus puationi pmixtum.

Secundus tractatus

Ostēso determinatū est in pori tractatu quid sit natura z quot modis dicat. z que sit pncipalior natura. Hic videndū est quō naturalis phus vel physicus differat a mathematico in suis psiderationib.

Queritur Quō pbat phus q mathematica z physica non sunt distincte scientie. Solō. trib rōnib. Prima rō est. sciētie que psiderant vnā z eandē rem non vident esse distincte. sed physica z mathematica sunt hmōi. ergo non sunt distincte. Minor pbat. qr mathematica psiderat in scia que appellat geometria supficies planas z soliditates formas z longitudines z pūcta. z oīa ista hñt corpa physica. g nō sūt distincte scie. ¶ Secūda rō. Astrologia que est pars physice scie psiderans lunā z solē etiā psiderat qtitatem ipsoz. sed qtitas est mathematice psiderationis g mathematica z physica nō distinguuntur ¶ Tercia rō sumit ex testimonio antiquoz. qr antiqui de natura loquētes loquūtur de figura solis z lune. z vtrū terra sit spherica. z vtrū mūdus sit sphericus vel nō. z de silib. z de oīb istis loquit etiā astrologia. sicut pz in pmo almagesti ptholomei. igit physica z astrologia puenire vident in omnib. igit mathematica et physica non sunt distincte scientie.

Queritur Quō phus soluit istas rōnes Solō sic. licet mathematicus z physic psiderent eandem rem. nō tñ eodem mō. z hoc sufficit ad distinctiōem sciaz. Nam physicus psiderat ista scz lineam supficiem z solidū sine corpus z cīs nō absolute. sed vt piūcta sunt materie sensibili. Sed mathematic illa eadē psiderat fm q abstracta sunt a materia sensibili. nec est inconueniens abstrahere a materia sensibili p intellectū qr abstrahentiū nō est mendatiū. scz in pma opatōe intellectus. sed bñ in secūda opatōe intellectus. Abstrahere aūt in pma opatōe intellectus est cōsiderare vnū sine altero in qtum in essentia sua est ab eo distinctuz. Sed in

secūda opatiōe intellectus est ɔsiderare vnū cū altero. ꝫ ḡ is ꝗ diceret lineā supficiē vel corp⁹ esse sine sensibili materia in rerū natura. ille mentiret

Ar Ille intellectus est falsus qui intelligit rē aliter ꝗ̄ est sed qui intelligit q̄titatē vt nō ɔiūgitur materie sensibili intelligit eā aliter ꝗ̄ est. ḡ ille intellectus est falsus Sol'o. ille intellectus est falsus q̄ intelligit rem aliter ꝗ̄ est intelligibilis. sed ille intellectus non est semper falsus q̄ intelligit rem aliter ꝗ̄ est ſm esse existentie sue

Ar Physicus nō definit p materiā sensibilem. ḡ. Probat. qꝛ materia nō est pars q̄dditatis. Sol'o. licet materia nō est pars q̄dditatis ſm potentiā eius subiectiuā. est tn̄ ps q̄dditatis ſm potētiā ei⁹ formalē. ¶ Contra. materia ſm potētiā eius subiectiuā est ps q̄dditatis. ḡ. Probat. qꝛ materia ingredit definitōeꝫ in physica Sol'o. materia bñ ingredit definitionem inquantum est terminus quidditatis. sed non inquantum est pars q̄dditatis.

Ar Materia est impedimentū cognitōis. ḡ nō dꝫ res physicalis definiri p materiā Sol'o. materia ſm se put est impedimentū cognitiōis nō ingredit definitōem. sed ſm ꝙ hꝫ anālogiā ad ipām formaꝫ. Et nota ꝙ physica non est de hac vel illa materia sensibili in particulari. sed in ɔmuni. et illa ingredit definitōem. ꝫ hoc ſm potentiā eius formalē inq̄tuꝫ videlꝫ ꝓportōem habet ad actum siue formam.

Querit Quis fuit error platonis Sol'o. error eius circa hoc fuit. qꝛ pūtabat ꝙ illa q̄ abstrahūtur ſm rōnem essent etiam abstracta ſm rem Et fundamētū erroris eius fuit. qꝛ putabat sicut pñtes res separatim intelligi ꝙ ita possent sepatim subsistere. sꝫ hoc est falsum

Querit Quō probat phs ꝙ physicus ꝫ mathematicus in suis considerationibus vere differūt. Sol'o dupliciter. scꝫ ex parte modi definiendi. et ex parte modi ɔsiderandi. Ex pte modi definiendi sic. quia physicus definit per materiam sensibilem. sed mathematicus abstrahit a materia sensibili solum considerans formam. et sic definitio physici est sicut definitio symi. ꝫ definitio mathematici est sicut definitio curui. Unde symum non dicit solam formam sicut curuum. sed formam existentem in materia sensibili scꝫ naso. Ex parte modi considerandi seu sciendi sic. quia scientie physice habent alium modum sciendi ꝗ̄ mathematice. ergo sunt distincte. Antecedens patꝫ de scientijs medijs que sunt plus physice ꝗ̄ mathematice. Et differunt in modo cōsiderandi a mathematicis. ḡ etiā scientie vere physice differūt simplr̄ a mathematicis.

Querit Que sunt iste scientie medie Sol'o. sunt scientie subalternate que sunt inter mathematicam ꝫ physicaꝫ. sicut sunt musica perspectiua et astronomia Et dicūtur ideo scientie medie. quia partim sunt physice. et partim mathematice. considerant enim quid mathematicum ad materiam sensibilem contractum. sicut musicus ɔsiderat numerū ɔtractum ad sonum. et pspectiua ɔsiderat lineā vel magnitudinē ſm ꝙ visualis est. et astronomia magnitudinem motam.

Queritur Quot cōditiones requirūtur ad veraȝ subalternatōem. Sol'o. tres. Prima est q̄ subiectū scientie subalternate sit sub subiecto scientie subalternantis. Secūda est q̄ subiectū sciētie subalternantis ꝯtrahatur aliqua differentia extrinseca siue accidentali. Tercia rō est. q̄ hoc ꝯtrahens in scia subalternata ꝯsideraṫ ꝑm cōditōeȝ ꝯtracti.

Queritur Utrum simpl'r loquendo iste scientie medie sint plus physice q̄ȝ mathematice dicende Sol'o dñi Alb. simpliciter loquendo sunt plus mathematice. Thomiste dicūt ꝯtrariū. Et rō est. q̄ȝ si iste scīe medie essent p̄ncipaliter physice tunc non essent inter artes liberales ꝯputande. q̄ȝ nulla scientia physica ꝯputatur inter artes liberales Preterea licȝ subiectū ꝯtrahatur ꝑ differentiam physicam. nō tamen sunt ex eo magis dicende physice. quia illa differentia ꝯtrahens non ꝯsideratur in eis nisi ꝑm rōnem ꝯtracti. sicut exempligratia musicus nō ꝯsiderat sonū vt sonus est. sed ꝯsiderat sonū vt ꝯsequitur legem numeri. vt patet ex conditionibꝫ iam positis

Ar Sunt simpliciter plus dicende physice. ergo. Añs patȝ ꝑ p̄hm in textu hoc dicentem. Sol'o. argumentū probat bene q̄ sunt plus physice ex parte subiecti aliquo modo. sicut etiam p̄hus vult in textu. sȝ tamen simpliciter quo ad principia scȝ passiones et modum doctrinandi sunt magis mathematice

Queritur Quot rōnibꝫ probat p̄hus q̄ physicus habet ꝯsiderare vtranq̄ȝ naturam Sol'o duabꝫ. Prima est. q̄ȝ physicus ꝯsiderat naturam. sed natura dr̄ de materia ⁊ forma. ergo physic⁹ habet considerare vtrāq̄ȝ naturam. scȝ materiā ⁊ formam. Secūda est. q̄ȝ ꝯsideratio physici est sicut cōsideratio symi. sed symū nedum dicit formā sed etiam materiam. dicit em̄ curuitatem existentem in materia nasi. ergo etiam physicus hȝ ꝯsiderare vtrāq̄ȝ naturā

Queritur Quot rōnibꝫ ꝓbat p̄hus q̄ physicus habȝ cōsiderare vtrāq̄ȝ naturam ꝑm eandē scientiā. Sol'o tribꝫ. Prima est. q̄ȝ ars imitatur naturā inq̄ȝtum potest. sed eadem ars ꝯsiderās formam etiam habet ꝯsiderare materiā ergo etiā naturalis p̄hus cōsiderans formā ꝑm eandem scientiā ꝯsiderabit materiā. Minor ꝓbatur q̄ȝ medic⁹ ꝯsiderans sanitatem etiā habet ꝯsiderare choleram phlegma ⁊ humores in corpore naturali in quibꝫ est sanitas. Secūda rō est. eiusdem scientie est ꝯsiderare finem ⁊ ea que sunt ad finem. sed forma est finis materie. ergo eadem scientia ꝯsiderans formā etiā ꝯsiderabit materiā. Maior est nota. q̄ȝ ex fine sumitur rō mediorū que in finem ordinanṫ. Minor pȝ. q̄ȝ forma est vltimū ⁊ optimū vnius ꝯtinui motus existentis. Dicitur aūt ꝯtinui motus ⁊ vnius. quia si nō esset motus vnus tūc vltimū non necār̄io esset finis quia vltimū qd̄ incidit ex necessitate ⁊ corruptōne materie ⁊ mobilis aliqñ nō est finis mouentis neq̄ȝ motus. Sicut mors est vltimū viuentis qd̄ incidit ex malicia ꝯplexionis eius qd̄ moueṫ p̄ter intentōem motoris. ⁊ ergo mors nō est finis ꝑpt̄ quē fit q̄cq̄d fit. ⁊ ergo Homerus derisit quendā qui dixit se finem suū habiturum ꝑ mortem. quia finis factionis ⁊ generationis

est forma ꝛ mors incidit preter intentõnem.

Ar Forma ꝛ finis sunt distincte cause. ergo forma nõ potest dici finis. Solutio licet forma ꝛ finis distinguant̄ in rõne causandi et formaliter. tñ materialiter accepta in vnū numero coincidunt. Etiā forma est finis materie nõ qualiscunq₃ sed finis quo. nõ aūt gratia cui.

Querit̄ Quõ ꝓbat phs idem ꝑ similitudinē in artib₃. Solutio sic. Sicut se habet vsus rei artificialis ad formam artis. ita forma ad materiā. sed vsus forme est finis forme. ergo forma ē finis materie. Minor ꝓbat̄ in artib₃ que sunt triplices. quedā que disponūt materiā. ꝛ ille sunt minus ꝑncipales. Alie sunt artes que introducūt formam ī materiā ꝛ in istas artes ordinant̄ prime sicut in finem. Tercia ars est vsualis que vtitur re facta ꝛ illa est finis secūde artis. Huiꝰ est exemplum. Quedā em̄ est ars que aptat ligna vt nauis fiat ex eis. Scd̄o est ars que facit nauē ex lignis. Et tercio est ars vsualis vt ars nauigandi q̄ vtit̄ naui iam facta. ꝛ ista est finalis respectu aliaꝝ. quia vsus est finis. qꝛ ideo disponit̄ materia vt introducat̄ forma. ꝛ sic vsus se habet ad formā introductā sicut forma ad materiā. Et sic dicit phs ꝙ nos sumꝰ quodāmõ finis oīm artificialiū. quia oīa artificialia fiunt ꝓpter nos.

Querit̄ Quotuplex est finis. Solutio duplex. sc₃ finis quo et finis gratia cuiꝰ. Jam dicit̄ ꝙ nos sumꝰ quodāmõ finis oīm artificialiū loquēdo de fine gratia cuiꝰ. ꝛ nõ loquēdo de fine quo Et rõ est. qꝛ artificialia ordinant̄ ad supplendā homīs necessitatem. quodāmodo vel ad cõgruentiā. Tercia rõ ꝙ physicus h₃ cõsiderare vtrāq₃ naturā est ista. qꝛ ea que sunt ad aliq̄d sunt cõsideratõnis vniꝰ scie. sed materia est ad aliquid sc₃ ad formā ergo spectant ad cõsideratõnem vnius et eiusdem scientie.

Querit̄ Quousq₃ ꝓtendit̄ ꝯsideratio phi de forma Solutõ physicus non considerat formam quācunq₃. sed solū ꝓut ꝓportionat̄ materie ꝑ motū. ꝛ sic nõ ꝯsiderat physicus sub̄as sep̄atas vt astra nisi inq̄tū aliquo modo cõcurrūt ad motū. Q₃ aūt cõcurrūt ad motum patet ex eo. qꝛ sol ꝛ homo generant hoīem. Et sic cõcludit phs ꝙ terminus cõsiderationis naturalis phi e ãīa rõnalis qꝛ ē vltima forma. Q₃ aūt aīa a physico cõsiderat̄. patet qꝛ oīs forma existens in materia est considerationis physice. sed sic est de anima ꝑ.

Tercius tractatꝰ de causis

Ostēsõ oñdit p. de q̄b₃ ꝯsiderat naturalis phs. ꝛ ad q̄d termīatur eiꝰ ꝯsideratio. nūc ꝯñter vult ꝯsiderare de causis Et duo facit. nā ꝑmo determīat de ipis causis. Scd̄o oñdit ꝙ ipa sunt media demonstrandi in ista scientia ibi Q.m̄ aūt cause quattuor sunt.

¶ Querit̄ Vtr̄ physicꝰ habeat ꝯsiderare q̄ttuor causas Sol̄o sic. qꝛ tūc cognoscimꝰ rem cū causas eius cognoscimꝰ. sed res naturales dependēt

ex q̄ttuoꝛ causis. ḡ physic⁹ q̇ ꝯsiderat res naturales necessario habet considerare quattuoꝛ causas.

Querit̃ Quot sunt cause. Solõ q̄ttuoꝛ. scʒ materialis. formalis. efficiens. ⁊ finalis. Qd̕ patet ꝑ sufficiētiā q̄ talis est. Nā oīs cā vel ē intrinseca vel extrinseca. Si intrinseca hoc ē dupl'r vł dat esse ⁊ sic est forma, vel recipit esse ⁊ sic est mat eria. Si ē extrinseca hoc ē dupliciter. vel ē mouēs tm̄. ⁊ sic ē causa finalis. vel est mouēs ⁊ mota sil'. ⁊ sic ē cā efficiens. vel sic oīs cā est ṗncipiū alicui⁹ causabilis. sʒ ē solū duplex causabile in genere scʒ fieri ⁊ esse. igit̃ sūt tm̄ due cāe in gn̄e. Et in specie vtrūq̄ subdiuidit̃. q2 vel causando ē ṗncipiū ipsius fieri quo ad subam fluxus. et sic ē cā efficiens. vel quo ad oꝛdinē ipius ad finē. ⁊ sic est finis. Esse etiaʒ duplex est scʒ essentie ⁊ existentie. Principiū esse essentie est foꝛma. Principium vero esse existentie est materia.

Querit̃ Quotupliciter cōsiderant̃ cāe. Solutõ dupliciter. Uno mō particulariter inq̄ztū scʒ ꝓpoꝛtionāt̃ rebus naturalibus. ⁊ sic sunt physice cōsideratōnis. Alio mō vl'iter ꝓout referunt̃ ad intentiones medij. ⁊ inq̄ztū mediū ⁊ causa idem sunt. ⁊ sic de eis habet considerare logicus. Uel cōsiderātur vl'iter. ⁊ hoc inq̄ztum cōp̄hendūt̃ sub analogia entis. ⁊ sic determinare de causis spectat ad ṗmū ph̄m

Querit̃ Quid est causa materialis. Solutio ex qua aliquid fit cū insit vt es ē materia statue. ⁊ argētū phyale. Et cū dicit̃ ex qua fit aliqd siue res nō intelligit̃ materia ṗma ⁊ materia q̄ sequit̃ ṗmā. Quia materia ṗma est q̄ est in potentia vt inq̇d Albertus ad foꝛmā primā ⁊ hec est indisposita. materia aūt ꝯn̄s ṗmā est que se habet ad foꝛmā ꝯsequētē sicut ṗma se habet ad ṗmā.

Querit̃ Quotuplex est talis materia ꝯn̄s ad ṗmā. Solutio Alberti triplex est in genere scʒ cōmixta tm̄ complexionata et oꝛganizata. In mineralibꝫ est solū cōmixtio elementoꝝ cum virtutibus celestibus oꝑantibꝫ in eis. In plantis aūt ē q̄dā cōmixtio id ē cōplexio q̄si humoꝝ quoꝛūdā. In aīalibꝫ sup̄ hec ult̕ō ē cōpositio oꝛganoꝝ q̄ sunt mēbꝛa officialia ad aliquē actū interioꝛē vel exterioꝛē ꝑtinentia.

¶ Querit̃. q̇d debet intelligi ꝑ aliq̇d. Solõ Alberti cōpositū. Quia materia nullā hʒ causalitatē respectu foꝛme nisi ꝑ accn̄s sed cōpositū ē illd̕ qd̕ fit. ꝓpꝛie et super ipsum stat actus efficientis ⁊ respectu illius est materia causa. ⁊ sic est etiā principiū cognoscēdi ip̄m eodē mō quo est causa

Querit̃ Quare dr̕ cū insit. Solõ ꝓpter ṗuatōem que nō manet in re facta sed abijcitur. Etiam aliquando dicitur fieri aliquid ex aliquo ita ꝙ pꝛepositio non notat materiale pꝛincipium sed oꝛdinem ⁊ sic dicim⁹ ꝙ ex mane fit meridies. ⁊ ex palestris olimpia. Quia post ludos palestroꝛum exercebantur ludi olimpiarum ⁊ ideo ad excludendum etiā talia cum insit.

Querit̃ Utrum semper materia sufficit cum foꝛma ad constitutionem cōpositi. Solutio non sed quandoq̄ʒ vt in

elementis aliquã agit nõ sufficit materia sola. sed oportet eam esse dispositam et illa fit per materias diuersarum rerũ cõiunctas sicut Albertus ad longũ declarat in cõmentario suo.

Ar Materia nõ est causa. ergo nõ est causarum prima. Probatur quia causare est agere. sed materia nõ agit. ergo non causat. Probatur quia ẽ ens in pura potentia Solutio quod materia non est causa actiua. sed passiua. suũ enim causare nihil aliud est quam recipere esse a forma.

Ar Forma est prior materia. ergo materia non est prima. quia forma dat esse. et materia recipit esse. modo dans esse est ante recipiens esse Solutio quod forma est bene prior materia via perfectionis. sed materia est prior forma via generatõnis. et illũ ordinẽ phs seruat in textu.

Ar De rõe cause est aliquid influere. sed materia nihil influit. ergo nõ est causa. sed potius principiũ. Solutio nihil influit actiue. tamẽ influit aliquid passiue. nec etiam requiritur ad rõnẽ cause quod aliquid influat actiue.

Ar Causare ẽ agere. ergo male dicitur quod causat passiue Solutio causare gramaticaliter dicitur agere sed in proposito acceptũ absoluitur ab actione.

Queritur Que est scda cã Solutio formalis et definitur sic est species exẽplũ et rõ eius quod quid erat esse. vt eius quod ẽ diapason genus propinquũ est proportio dupli que est duorum ad vnũ et genus illius proportionis quod continet dictum genus est numerus sonorum. et adhuc genus illius est numerus et vltimũ genus est forma proportionis in genere illo. Dicitur primo species. quia constituit rem in specie. Vel dicitur species. quia ẽ pulchritudo ipsius materie. Secũdo dicitur potius exemplum quam exẽplar quia exemplum dicitur forma secundum esse quod habet in materia. Sed exemplar dicitur idea forme seu forma secundum esse quod habet in mente ipsius efficientis ad cuius similitudinem fit in materia. Ad tollendum ergo errorem ipsius platonis qui dixit quod omnes forme essent solum quedam exemplaria. et dicerentur forme a foris manendo. Ideo dixit phus exemplum et non exemplar. Species vero et exemplum vt inquit Albertus non differunt subiecto sed tamen rõne sicut differunt essentia absolute accepta et esse quod ẽ ex diffusione eius in materia sicut lumẽ dicitur esse ipsius lucis.

Ar Forma est effectus. ergo nõn est causa. Probatur quia forma producitur ab efficiente Solutio neganda est consequentia. quia vnum et idem potest esse causa et effectus respectu diuersorum. quia cause sunt sibi inuicem cause. et sic forma est effectus partialis ipsius efficientis. Est tamen causa respectu totius compositi

Queritur Quotuplex est forma Solutio duplex scilicet substantialis et accidentalis. Forma substantialis est duplex scilicet informans. et forma foris manens.

Querit Quot sunt noīa forme Solutio Alberti in fine primi physicoꝝ in vltimo capitulo ꝙ multa Primo dr̄ forma ſm ꝙ informat ⁊ distinguit informitatē materie. Scd̄o dr̄ spēs ſm ꝙ dat esse ⁊ cognitōem rei. Tercio dr̄ ratio ſm ꝙ ab ea sumit̄ vera rei definitio. Quarto dr̄ idea ſm ꝙ est in suo exēplari. qꝛ oīs forma q̄ est in materia primo fuit in motore. Quinto dr̄ paradigma inq̄ztuz ꝯsiderat̄ in rōne forme ad cui⁹ silitudinē oīs forma fit sicut em̄ lignū sotularium se hꝫ ad calciū ita ec̄ se hꝫ ad formas imago dr̄. Sexto iq̄ztū traducta ē ī materiā ⁊ similitudinē p̄ncipalis forme qꝛ imitat̄ illā in ipsa materia exēplata ad similitudinez forme que est in mente artificis.

Querit Que est tercia causa. Solutio efficiens et efficiens ē p̄ncipium vnde motus. vt consilians est causa consilij. ⁊ pater filij. et oīno faciens facti.

Querit Quotuplex ē efficiens. Solutio est quadruplex scꝫ p̄parans perficiens consilians ⁊ coadiuuans. Efficiens p̄parans est id qd̄ p̄parat ⁊ disponit materiā ad hoc vt suscipiat formā sicut est motus spermatis in p̄parando menstruū sanguinis ad formā suscipiendam quā virtutem mouentē habet sperma ex spū qui est in ip̄o qui est vehiculū virtutis formatiue. Efficiens perficiens est qd̄ tribuit formā constituentē speciem in rebus naturalib⁊ ⁊ hoc est extra materiā ⁊ extra numerum p̄ncipioꝝ naturaliū vt inquit Auicēna. Efficiens consilians dr̄ efficiens deliberans in consilio ⁊ adiutor ad hoc vt aliquid fiat. Efficiens coadiuuans est qd̄ partem habet in opere vt non semper se facit illud sed ꝓpter alterum.

Ar Finis ē principiū vnde motus. ergo non efficiens. Sol͛o finis mouet solū intentionaliter et distāter. sed efficiens mouet p̄ncipaliter et per contactum ⁊ sic est principiū motus realis.

Ar Causa efficiens non ē cā. Probat̄. qꝛ illud nō ē causa sine quo pōt esse effectus sed sine causa efficiente potest effectus esse. ergo nō est causa. Minor est manifesta. quia domus potest esse domificatore mortuo Solutio maior est falsa ⁊ insufficiēs. sed sic debet suppleri. illud nō est cā sine quo effectus p̄t esse ⁊ fieri. Iam licet effectus potest esse sine casa efficiente. non tamē p̄t fieri sine causa efficiente. ⁊ g̊ nō est causa efficiens cā intrinseca cui⁹ effectus est esse. sed causa extrinseca cui⁹ effectus est fieri.

Querit Quid ē cā finalis. Solutio gratia cui⁹ fit quicquid fit de his q̄ ad illū finē sūt ordinata sicut sanitas est causa deambulatōis. Cū em̄ q̄rit̄ ꝓpt̄ q̇d plato deambulat dicim⁹ vt sanet̄. ⁊ sic dicentes opinamur nos reddere cām. g̊ ꝑ hoc p. ꝓbauit finē esse causam

Querit Quare ph̄us postea recapitulauit numerū cāꝝ dc ꝙ finis ē cā causarū. Solutio Alberti quia mouet cām efficiētē vt ip̄a ꝯn̄t̄ moueat materiā ⁊ mouet finis nō realit̄ physice sꝫ metaphorice sicut res desiderata p̄mi. desideriū ⁊ g̊ ē finis primū in intētione qꝛ

efficiens p̄stituit sibi finē ad quē terminaẜ eius actio ⁊ motus. Quādo em̄ mouet efficientē tunc materia mouetur ad eundē finē ⁊ ꝓpter priuatōnem que est in ipsa desiderat eū et sic inducit forma que est finis ⁊ sic ē causa causarū quia mouet omnes alias.

Queritur Quare dicit postea ꝙ voluit esse bonū alioꝝ Solutio qꝛ nō semꝑ finis ē bonū verū sed qn̄qꝫ est bonū apparēs sicut patet in his qui seipsos interficiūt illi em̄ agunt ꝓpter finē aliquē q̄ tn̄ nō est bonū simpliciter sed etiā apparens

Queritur Quotuplex est finis Solutio Alberti duplex in genere. vnus est vl̄is ⁊ alius particularis. Finis vniuersalis est quē intendit causa vl̄is in omibꝫ suis effectibus sicut vl̄s causa hominis intendit cōsequi ꝑpetuitatē hoīs in omni genere. Finis particularis est quem intendit natura particularis in vno opere sicut forma hoīs in hoc generato qui est plato.

Queritur Que est alia diuisio finis Solutio Alberti quidā est finis intentionis agentis sicut pater intendit similitudinem speciei ⁊ forme p generatōem. Alio mō finis dicit terminꝰ opīs sicut ꝓiectio spermatis in matricē per coitū. qm̄ hoc est terminus sue actōnis. ⁊ sic dicit finis minus ꝓprie.

Queritur Quare ph̄s probat potius de fine in principio textus ꝙ sit causa q̄ de alijs. cū tamē finis sit causaꝝ potissima Solutio qꝛ finis videẜ quodammō ex parte vocabuli repugnare rōni cause vt assumptū fuit in obiecto. quia causa nominat principiū. sed finis videẜ dicere vltimū. ergo ne alicui videreẜ ꝙ finis nō esset causa. voluit ꝓbare ꝙ finis vtiqꝫ sit causa.

Ar Finis nō est. ergo finis nō est causa. Probaẜ quia finis sequiẜ effectū iam causa debet ꝓcedere effectū Solutō duplex est finis scꝫ in intentione. ⁊ in executiōe. Iam dicit ꝙ finis in executione bene sequiẜ effectum ⁊ finis vt sic non est causa. Sed finis in intentione p̄cedit effectū ⁊ ē vera causa mouens sua bonitate efficientem.

Ar Si finis in intentione tm̄ est causa tunc nō potest realiter causare quia intentio nō est quid reale Solutio finis est intentio nō speculatiua veri. sed est intentio practica boni. Et licet illa intentio nō habeat esse reale actuale. habet tn̄ esse reale potentiale ⁊ aptitudinale. ⁊ sic ꝓprie loquendo finis nō est intentio formaliter sed materialiter. id est res possibilis intenta ab agente.

Ar Finis habet esse reale actuale. Probaẜ quia pecunia est finis auari ⁊ tn̄ habet esse reale. Solutio ꝙ pecunia nō est ꝓprie finis sed possessio eius.

Queritur Ad quod genus cause reducūtur cause intermedie Solutio ad genus cause finalis qꝛ ⁊ si sunt efficiētia respectu vltimi finis sunt tn̄ fines respectu p̄cedentiū ⁊ de illis dicit ph̄us ꝙ mouente alio p̄cedente ipsa media fiunt finis. sicut attenuatio siue macies

est mediū consequendi finem illū qui est sanitas ⁊ ideo cū ieiunamus ꝓpter sanitatē tanq̄ ꝓpter finē vltimū tūc dicimus ꝙ ieiunamus ꝓpter maciē q̄a termin⁹ ieiunij est macies ⁊ in ipso intendim⁹ vt cōsumant humores putrescentes quibus cōsumptis sanamur, ⁊ sic etiā purgatōnes sunt media in sanitate ⁊ sil'r organa siue īstrumēta medicinalia vt clister ⁊ sil'ia sūt fines respectu p̄cedentiū ⁊ media respectu finis vltimi.

Querit Quotupliciter cōtingit loqui de causis intermedijs Solutio dupliciter. Uno mō q̄tū ad pōtestatē causandi. ⁊ sic reducunt ad p̄mā causam. q2 cause intermedie q̄tū ad virtutes agendi dependēt a p̄ma causa. Alio mō q̄tum ad ordinē ⁊ modū causandi. ⁊ sic reducunt ad finē. quia ordo in his que sunt ad finē sumit ex fine. finis eīm est rō eorum que sunt ad finem.

Querit Quot sunt ꝓprietates causaꝝ. Solutio tres. Prima est. ꝙ vnius effectus possunt esse plures cause. vt es est causa statue materialis ⁊ causa efficiēs eius est ars factiua ei⁹ ⁊ causa formalis ei⁹ est figura et finalis ei⁹ repn̄tatio vnius vel alterius doli cui similis est statua. Secūda est ꝙ cause sunt sibi inuicē cause. vt laborare ē causa boni habitus scz sanitatis ⁊ bon⁹ habitus ē iterū cā laboratōnis. sed nō tn̄ eodē genere cause. Tercia est ꝙ vna ⁊ eadē causa pōt esse oppositoꝝ effectuū. sed non eodem mō vt nauta sui p̄n̄tia est causa salutis nauis. sed sui absentia est causa periclitationis nauis.

Querit Quot sunt modi causandi. Solutio duodecim. Et colligunt ex q̄ttuor diuisionib⁹ causaꝝ quaꝝ p̄ma. secunda. et quarta subdiuidūtur ꝑ terciā. Prima diuisio causaꝝ. alia prior alia posterior. Exemplū de causa priori efficiente vt domificator est causa prior ipsius domus. Et artifex est causa posterior domus. quia est magis remota causa ⁊ vniuersalior. Et in causis formalibus cā prior diapason est proportio dupli ⁊ causa posterior numerus quia est causa vniuersalior. Secunda diuisio est Causaꝝ alia per se alia per accidens. vt statuarius est cā per se ipsius statue. sed policlet⁹ ē cā statue ꝑ accn̄s. nā accidit statuario ꝙ vocet policletus inq̄tū h̄mōi. Policlet⁹ eīm fuit p̄m⁹ statuarius. Et dicit ph̄s ꝙ inter causas per accn̄s est ordo. quia quedā sūt magis per accidēs q̄ alie. vt albedo in domificatore est magis causa per accidēs ipsius dom⁹ q̄ musica. q2 musica et domificatoria cōueniunt in vno subiecto ſm speciē non aūt albedo. quia albedo potest pluribus subiectis ſm speciē cōuenire. Tercia diuisio est Causaꝝ alia in actu alia in potentia. Causa in actu dicitur que ponit effectū suū in actu. vt domificans est causa in actu ipsius domus. sed domificator est tantū causa in potentia. ⁊ ergo sequit domificans est ergo domus est in fieri. sed non sequit domificator est ergo domus est in fieri. sed solum ergo est in potentia. Et inter illas etiam est ordo quia aliquis est in potentia remota que est indisposita habens tm̄ habitualitatem nature sicut puer potentialiter edificat. Est etiam potentia disposita habens inclinatōnem ad actum ex dispositione sicut iuuenis incipiens discere artem edificandi ⁊ hic est habens habitum potentialiter anteq̄ edificat ⁊ ſm actionem edificandi erit in actu

Ar. Domificans non est causa in actu ergo. Probatur. quia non ponit domū in actu. qꝛ non sequitur domificans est ergo domus est.
Solutio ibi male arguitur sed debet sic argui. domificās ē ergo domus est in fieri. quia causa efficiens ponit effectum in fieri vt supra dictum fuit.
¶ Quarta diuisio est Causaruꝫ alia complexa alia incomplexa Exemplū de causa incomplexa vt statuarius. de cōplexa vt policletus statuifica. Et tunc dī phus ꝙ membra prime secunde ꝛ quarte diuisionis debent subdiuidi per terciam. ꝛ resultabunt duodecim modi causandi. quia causarum vniuersalium alia in actu ꝛ alia in potentia. ꝛ causarum particularium similiter ꝛ sic de alijs diuisionibus.

Querit. Quis est ordo cause in actu ꝛ eius effectus Solutio causa in actu ꝛ eius effect⁹ silr sūt. ꝛ nō silr sūt. Sūt em̄ silr ꝓm tp̄s. ꝛ nō sunt silr ꝓm naturā. qꝛ cā q̄libꝫ naturalr pōr ē suo effectu
¶ Querit. Quā causam dꝫ physic⁹ q̄rere. ꝛ quō dꝫ rn̄dere ad q̄stioneꝫ sibi factā. Solutō ibi dꝫ q̄rere cām sūmā. id ē effectui suo ꝓportionataꝫ. Et dicit phs ꝙ cā ꝛ effectus mutuo ꝓportionant vt cā per se ꝛ effect⁹ p se. Causa per accidens ꝛ effect⁹ p accn̄s. Causa in actu ꝛ effect⁹ in actu. Cā in potentia ꝛ effect⁹ in potētia ꝛ sic ꝓportionabiliter se inferūt mutuo.

Quartus tractatus de casu et fortuna.

Postq̄ꝫ phus determinauit de causis ꝛ modis causarū manifestis. In hac pte vult determiare de modis q̄busdā causarū inmanifestis. Et duo facit. Primo ponit intentōem suā. Scd̄o ꝓseq̄tur eaꝫ ibi. Quidā em̄ ꝛ si sunt. Et est quartus tractatus in quo phs determinat de causis per accidens. quales sunt casus ꝛ fortuna. Et continet quattuor capitula. In primo ponūtur aliquoꝝ opiniones de casu ꝛ fortuna. In secūdo ostendit quid sit vnumquodq̄ꝫ istorum. In tercio ostendit differentiā inter casū ꝛ fortunā. In q̄rto docet reducere casū ꝛ fortunā ad alias causas per se Scd̄m capl'm ibi Primū q̄dē igit̄ qm̄ videm⁹. Terciū ibi. Differūt aūt qm̄ casus Quartū ibi Sed modorum causarum in quib⁹ est.

Querit. Utrū phs necessario habeat determiare de casu ꝛ fortuna Solutio sic ꝛ ratio est. qꝛ phs naturalis hꝫ determiare de his q̄ fiūt in natura. sꝫ nō oīa fiūt in natura a cā p se. sꝫ etiā per accidens. ergo etiā naturalis phus habet determiare de causis per accidēs quales sunt casus et fortuna
¶ Querit. Quare casus ꝛ fortuna dicūtur cause per accidens. Solutio ideo. qꝛ eoꝝ effect⁹ nō sūt semper vel frequenter. sed extra semper et frequenter.

Ar. De causis per accidens non potest esse scia. ergo phs nō pōt determiare de casu ꝛ fortuna. Probat qꝛ scia ē necāriorꝫ ꝛ impossibiliū aliter se hr̄e Solō de casualib⁹ seu ꝯtingētib⁹ i pticulari nō ē aliq̄ scia sed tn̄ de eis in vlī pt vtiq̄ꝫ esse scia nō q̄dē i spē sꝫ solū i gn̄e ꝛ in cōmuni

Reparationes

Queritur Quot fuerunt opiniones antiquoꝝ de casu ꝛ fortuna. Solutio tres. Prima fuit eoꝝ qui dixerunt casum et fortunã nõ esse. Et hoc ꝓbabant dupliciter. Primo sic. Oia que fiunt in natura fiunt a cã determiata ꝛ legittia. ergo nihil fit a casu ꝛ fortuna. ꝛ ꝑ ꝯñs casꝰ ꝛ fortũa nõ sũt ĩ natura. Añs ꝓbat̃ qꝛ demosthenes ĩuenit amicũ suũ esschinẽ in foro vbi nõ ꝑconcepit nec intendit eũ inuenire dicit hoc eẽ a fortuna tñ illius ẽ determinata cã ista scȝ q̇a demosthenes voluit ire ad emendum aliq̇d in foro illo vbi erat esschines igit̃ illa ꝛ sĩlia fiũt a determiata cã

Queritur Quõ debet solui illa rõ. Solutio sic ꝙ causa dupliciter dicit̃ determiata. Uno mõ qꝛ est effectui ꝓportionata. ꝛ hoc mõ casualia ꝛ fortuita hñt causas determiatas sicut ꝓbauit rõ eoꝝ. Alio mõ dicit̃ causa determiata ꝑ se talis vl' talis effectus. ꝛ hoc modo casualia ꝛ fortuita nõ habẽt causas determinatas. Secũdo ꝓbabãt a signo sic. Antiqui sapiẽtes q̇ locuti sunt de causis generatõis ꝛ corruptõnis nullã fecerũt mentionẽ de casu ꝛ fortuna. ergo nõ sunt casus ꝛ fortuna. Añs ꝓbat̃ qꝛ Empe. litem ꝛ amiciciã nõ dixit esse casualia vel fortuita. Silr q̇ posuerũt vnũ pricipiũ materiale ignem vel aliquid aliud nõ dederũt illud casui ꝛ fortune. Solutio tenet Anaxa. intellectũ agentẽ quẽ dixit esse discernentẽ oia debent casui ꝛ fortune. Soluendo dicit phs ꝙ hoc falsum ẽ imo Empedocles dicit casualiter ꝑtes in vniuerso ad inuicẽ cõcurrere ad constitutionem rerum.

Queritur Quõ phs soluit illã rõnẽ. Solutio ꝑ interemptionẽ qꝛ Empe. vtebat̃ casu ꝛ fortuna. Quia dixit ꝙ nulla cã essentialis est quare aer congregat̃ superius ꝛ nõ descendit sub aquam et terram sed potius hoc cõtingit a casu ꝛ causa accidentali vñ ip̃e dixit ꝙ accidit ĩ creatõne mũdi sicut in cursu hois. Cum eñ homo currit aliqñ allidit pedem qñ habet obstaculũ in via qd̃ nõ preuidet ꝛ aliqñ non allidit qñ nõ obijcit̃ in obstaculũ. sic etiã aer tunc qñ mundus creabat̃ qñ nõ inuenit obstaculũ ascendit sursum. Sepe aũt fit aliter in motu aeris qñ inuenit obstaculũ ꝛ hoc totũ est per causas accñtales ꝛ p̃ter intentõnem nature. Et eodẽ mõ est in ꝑtibꝫ aĩalũ ꝙ casu congregant̃ aliqñ ꝑtes ex quibꝫ fit caput et alie ex quibꝫ fit corpus. ꝛ tunc fit generatio. Ita etiã casualis est mundi creatio in vno tꝑe ꝛ non in alio. sicut ꝛ aer aliqñ congregatur sursum ꝛ inundat in ventũ ꝛ aliqñ deorsum ꝛ inundat in terremotũ ꝑ casum ꝛ fortunam Et silr dixit democritus ꝙ in infinito vacuo respersi atomi casu occurrũt sibi aliqñ ꝛ generant mundũ ꝛ aliqñ ita dispergunt̃ ꝑ casum ꝙ mundus ĩ toto dissoluit̃ vel in maiori ꝑte.

Queritur Que fuit secũda opinio antiquoꝝ de casu ꝛ fortuna. Solutio phi ꝙ casus esset cã oim mundanoꝝ. Et dicũt motꝰ celi ꝛ astroꝝ cursus q̇ discernunt inferiora ꝛ totũ vniuersum posuñt ĩ istũ ordinẽ quẽ videmꝰ ꝛ stabiliũt ip̃m in illo qd̃ ẽ a casu ꝛ fortuna

Queritur Quõ phs reprobat scd̃am opinionẽ. Solutio duabus rõibus. Prima ẽm illos casus ꝛ fortuna nõ sunt in his inferioribꝫ. ergo nec in corpibꝫ celestibꝫ. Cõsequẽtia ꝑꝫ. Quia hec infe-

riora dependent a superioribꝫ tanq̃ a nobilioribꝫ ⁊ diuinioribꝫ corporibus ¶ Secūda rō est. qꝛ longissima experientia cōptū est nullā variatōnē vel cōtingentiā esse in corpibꝫ celestibꝫ. g̃ ⁊c. ¶ Tercia opinio fuit eoꝝ qui dixerunt fortunā esse causam īmanifestam humano intellectui ⁊ esse aliquid felicius ⁊ diuinius homine. ⁊ felicitatē ⁊ infelicitatē hoīs esse in potestate fortune. qꝛ dixerūt fortunam esse diuinū numen cui templum statuerūt ⁊ idolum qđ erat in rota ꝓpter varietatē. ⁊ cecum ꝓpter imprudentiā. Formarū et dimidiū nigrū ⁊ dimidiū albūm ꝓpter eufortuniū ⁊ infortuniū que sunt partes fortune. putabant eñ ꝙ ab eo quod est incognitum homini sibi non posse cauere in malis vel occurrere in bonis ex vno intellectu. ⁊ ideo orabāt diuinū numen vt ꝓpiciaretur in malis auertendis. ⁊ beniuolū ⁊ largū esset in bonis conferendis.

Querit̃ Quō reprobatur hec opinio. Solō sic qꝛ etsi fortuna sit causa immanifesta humano intellectui ⁊ indeterminata nobis. hoc tamen nō est ꝓpter sui eminentiam. sed ꝓpter infinitatem. quia est causa tm̄ per accidens.

Querit̃ Quō inuestigat phus definitionem fortune. Solō per quatuor diuisiones. Prima diuisio est eoꝝ que fiunt: quedam fiunt semp. quedam frequenter. quedā extra semp ⁊ frequenter. Exemplū pmi. vt ortus solis. Exemplū secūdi. vt hominē nasci cū duabꝫ manibꝫ ⁊ decem digitis. Exemplū tercij. vt monstra ⁊ prodigia ¶ Secūda diuisio est eoꝝ que fiunt alia fiunt ꝓpter hoc. alia vero non. Illa dicuntur fieri ꝓpter hoc que fiunt ꝓpter aliquem determinatū finem notabilis bonitatis. Et dicūtur fieri nō ꝓpter hoc que nō fiūt ꝓpter aliquē determinatū finem bonitatis notabilis. ¶ Tercia diuisio. eoꝝ que fiunt quedam fiunt ab agentibꝫ ꝓm ꝓpositū. alia fiūt ab agētibꝫ nō ꝓm ꝓpositū. Scđm ꝓpositū fiūt illa que fiunt ab agente intellectuali. Et illa fiunt non ꝓm ꝓpositum que fiunt ab agente naturali nō habente intellectum seu vsum rōnis. ¶ Quarta diuisio. eorum que fiunt quedā fiunt a causa per se. quedā vero a causa per accidens. A causa p se fiunt illa que fiunt a causa ordinata ad talem effectum. Sed illa fiunt a causa p accidens que fiunt pter intentiōem ipsius agentis. Infert ergo phus definitionem fortune ecōuerso ex istis diuisionibus ordine retrogrado sic.

Fortuna est causa per accidens in agentibꝫ ꝓm ꝓpositum eorū que fiunt ꝓpter hoc extra semp ⁊ frequenter.

Ar Fortuna est causa p se. ergo definitio falsa. Probat̃. qꝛ ē intellect⁹ practicus qui est causa p se. Solō. nō est intellectus practicus formaliter fortuna. sed potius intellectus practicus relatus ad effectū non intentū. hoc est qui euenit pter intentionem.

Ar Non reperit̃ in agentibꝫ ꝓm ꝓpositum. Probat̃. qꝛ pueri habent ꝓpositum ⁊ tamen nō dicūtur fortunati. Solō licet pueri habeāt ꝓpositum potentialiter. non tamē habent actuale exercitium ꝓpositi. iam fortuna reperitur in hominibꝫ ꝓpositum actualiter habentibꝫ. Et sic circa idē operatur circa quod operatur intellectus practicus. qꝛ ꝓpositū deliberans non

est sine intellectu practico. Et ita esse fortuitū ex duob⁹ p se intentis causat quoꝝ alterum ad minus est a ꝓposito. reliquū aliquādo est a ꝓposito aliqñ a natura. Vñ sic pꝫ. inuentio amici in villa qui nō intentus est inueniri in ea causata est ex eo qꝛ vnus amicoꝝ intendit aliqua de cā ire ad villaꝫ ꝛ alter intendit ire ad eandē cū tñ neuter intenderet ibi inueniri ab altero. Siliter inuentio thesauri in sepulcro causata est ex ꝓponente facere sepulcrum. ꝛ ex alio qui ibi diu intendit abscondere thesaurū. vel qꝛ virtus mineralis ꝓduxit eum in loco sepulcri nō ad hoc ꝙ ille inueniret ibi ille sepulcruꝫ fodit. Et sic esse fortuitū semper causatur ex duob⁹ intentis. et sic ille effectus reducit formā ad causam p se q̄uis nō sit causa p se

Queritᷣ Quō ꝓbat phus ꝙ fortuna repiatur in agentib⁹ ſm ꝓpositū tm̄ Solō. rōne ꝛ signo. Rōne sic. fortuna soluꝫ reperitur in illis quib⁹ ꝯuenit agere. sed solum habentib⁹ rōnem ꝛ ꝓpositum ꝯuenit agere. ergo etiā illis ꝯuenit fortuna. Maior est manifesta. qꝛ fortuna est causa agens. Minor ꝓbat. qꝛ que carent vsu rōnis potius aguntur q̄ꝫ agant. ¶ Signo sic. qꝛ fortuna vel est felicitas vel ꝓpe felicitatē. sed felicitas nō repitur nisi in agentib⁹ ſm ꝓpositū. ergo etiā fortuna ꝯuenit agentib⁹ ſm propositum

Queritᷣ Utrū fortuna pt̄ ꝯpetere non hn̄tib⁹ ꝓpositū. Solō sic aliquo mō. scꝫ vel p quādam similitudineꝫ. sicut protharcos dixit lapides fortunatos ex quib⁹ ꝯstituunt altaria. ꝛ illos infortunatos qui iūgunt in pauimento. Vel passiue ꝯuenit fortuna etiā nō habētib⁹ ꝓpositum inq̄ꝫtum scꝫ stant sub directōe alicuius intellectualis agētis propositum habentis. ꝛ sic pueri possunt dici fortunati ꝛ silr̄ bruta inq̄ꝫtum ab alijs homib⁹ dirigūtur

Queritᷣ Quō casus ꝛ fortuna differūt ꝛ quō ꝯueniūt. Solō fortuna tm̄ repitur in agentib⁹ ſm ꝓpositum. casus ꝓprie dictus solū repitur in nō habentib⁹ ꝓposituꝫ. Sicut si tripes cadat deorsum et stet supra pedes suos ille effect⁹ scꝫ stare supra pedes ē a casu. Aliud exm̄ phi est. si equ⁹ vadēs ad domū saluet a lupis dr̄ casualiter saluatus.

Queritur. q̄d est casus. Solō. causa per accidens eorū que fiunt propter hoc extra semper ꝛ frequenter

In hoc ḡ ꝯueniūt casus ꝛ fortuna. qꝛ vtraq̄ꝫ cā hꝫ fieri in agētib⁹ ꝓpter hoc

Queritᷣ Quō casus hꝫ se ad fortunā Solō. casus hꝫ se ad fortunā sicut superius ad inferius

Arḡ Ex illo seq̄ret ꝙ casus ꝛ fortuna nō distinguerent. Seq̄la ꝓbat. qꝛ supius ꝛ inferius nō distinguūtur realiter Solō. casus pt̄ accipi dupl'r. Vno° generaliter ꝛ cōiter. ꝛ sic est nomē cōe ad fortunā ꝛ casum ꝓprie dcm. Alio° capit spēal'r. ꝛ sic est cā distincta ꝯtra fortunā. Et qꝛ fortuna hꝫ sibi nomē ꝓpriū impositū. casus aūt nō. ideo casus sibi vsurpat hoc nomen generale tanq̄ꝫ sibi appropriatū iuxta regulam topicam

Queritᷣ Quō ꝓbat phs ꝙ casus sit eoꝝ que fiunt ꝓpter hoc Solō. qꝛ casus idē est q̄d p se frustra ꝛ vanū. sed frus

stra dicit qd est ꝑpter aliquē finē intentū quē nō seꝗtur. sicut deambulatio q̄ fit ꝑpter depōnē ventris frustra est qñ nō sequit depositio. Et sic fm dñm Albertū nō qlibet operatio est frustra si qs nō ꝯsequit p eam finē. Quia vt dcm fuit supra est duplex finis. scilʒ operantis ꝛ opis. Finis opantis qñqʒ est stultus. qñ videlʒ est talis ad quē nullo mō ordinat opatio ꝛ quē īpossibile est eū ꝯseq̄ p opatōem illā. ꝛ tūc nō dr opatio illa vana vel frustra si nō ꝯseqtur finē quē stulte intēdit. sicut si aliqs dicat se balneare vt sol eclipset nō em ꝑpter hoc balneatio ē frustra si sol nō eclipsabit. qꝛ talis finis nō ē aptus natꝰ acqri p balneū. ꝛ ideo deridēdus est ille q̄ hoc intendit. Aliꝰ ē finis opis qui frequēter obtinet ope illo. ꝛ si p tale opꝰ nō obtinetur finis ille tūc dr esse frustra. ¶ Iuxta qd notandū est φ iuxta ꝓprietatē latine lingue differunt frustra vanū ꝛ ociosum. qꝛ frustra dr illud qd iam dcm est. qd scʒ fit intentōe obtinēdi finē ad quē etiā de se ordinatū est. quē tñ nō attingit. Vanū est qd de se nō est aptū natū vt sit alicuius vtilitatis vel nocumenti causa sicut est motus digiti ꝑter intentōem ꝛ indigentiaʒ. Ociosum dr opus demonstrans vacuitatē operantis. ꝛ ideo sonat viciuʒ in operante. leues enī ociosa faciunt. Et sic ociosū ꝛ vacuū idē sūt subiecto. sed differūt fm rōneʒ. Sed id qd est frustra differt fm subam etiā ab vtroqʒ. Casus autē q̄ ex se pꝛeter intentionem accidit fm suū nomen venit ab eo quod est frustra. cadit eñ in casu operatio ad finem non intentum. sed in eo qd est frustra cadit a fine intento. et ideo vtrūqʒ istorum videtur ex se accidere. cum finis sit extra intentionem. et ideo quod nos vocamus casum greci vocant ex se accidere Cuius est exemplum. vt cum cadit lapis sublata calumna que sustēabat eum. hic cadit non vt percutiat vel vulneret. sed cadit proprio pondere remoto prohibente. vulnerat autem quia habuit caput obiectum descensui eius. et ideo vulnerare est extra intentionem lapidis metaphorice loquendo de intentione. A per se igitur et etiam a casu cecidit lapis si vulneret tūc Aliquādo tamē cadit ꝛ vulnerat. qñ ꝓijcit vt vulneret aliqueʒ. sic igitur differūt casus ꝛ fortuna

Queritur In quibus casus et fortuna habent maximam differentiam Solutio in operibus nature. cum aliquid fit ꝑter intentionem nature agentis. sicut quando generatur sextus digitus in vna manu. vel duo capita generantur in vno corpore. vel carentia digiti vł aliquorum membrorum. illa enim non dicuntur fieri a fortuna sed a casu et ab eo quod est per se frustra fm φ quidam vocant tale casum. Et sic fortuiti euentus causant tota extra. qꝛ finis formatus est totus extra eum cui accidit. Sed casus in opere nature quandam causam habet intra que videlicet est naturalis puta diminutio materie vel corruptio alicuius principiorum in materia. Dicit tamen Albertus φ in isto vltimo exemplo nō videt esse casus nisi sumatur large. et ideo phylosophus in libro de animalibus vocabat talia occasionata et non casualiter nata. casus enī est causa p accidens. Occasio vero minus dicit φ̄ causam. et est quando ꝓpter aliqd accidens aliquid causatur. sicut in nominibꝫ dicimus aliquem dare occasioneʒ quando facit vel negligit ꝑpter quod aliquis damnificat.

Querit Utrum casus et fortuna necessario habent reduci ad aliquod genus cause. Solutio sic. et ratio est. quia omne per accidens necessario habet reduci ad per se. sed casus et fortuna sunt cause per accidens. ergo necessario reducuntur ad aliquod genus per se. Et reducuntur ad causam efficientem. quia casualia et fortuita aut sunt de numero eorum que fiunt a natura. ita quod natura accipitur generaliter pro omni eo quod mouet. non natura in hoc quod non deliberat aut sunt ab intellectu operante. ita tamen quod ambo sint iuncta operanti. sed utrumque istorum natura videlicet et intellectus sunt de genere causarum efficientium. ergo casus et fortuna sub causa efficiente locantur. et quorum natura et intellectus sunt cause vere efficientes ipsa sunt cause per accidens. et ergo Empedocles male dixit quod casus esset prima causa celi. cum per accidens necessario presupponat per se.

Quintus tractatus

Postquam philosophus determinauit de quatuor causis siue modis causarum. et de causis per accidens. quales sunt casus et fortuna. Hic consequenter ostendit quomodo physicus demonstrat per has quatuor causas. Et primo premittit intentionem suam dicens. Que autem sunt cause et quot sunt numero quia quatuor. hoc ex predictis manifestum est. Tot enim sunt numero quot comprehendit questio propter quid. sed questio propter quid comprehendit omnia genera causarum. et non comprehendit plura genera causarum quam quatuor que dicta sunt. ergo sunt quatuor cause.

Querit Utrum ad physicum pertineat demonstrare per quatuor causas. Solutio sic. et probat phylosophus tali ratione quia per tot causas habet physicus demonstrare quot comprehendit questio propter quid in physica. sed questio propter quid in physica comprehendit quatuor causas. ergo per quatuor causas habet physicus demonstrare. Minor probatur. quia quandoque respondetur in physica causa materialis. quandoque formalis. quandoque efficiens. et quandoque finalis. Et dicitur notanter in physica. quia in mathematica respondetur solum per vnam causam scilicet formalem quia querimus ibi quid rectum vel quid mensurabile. et querimus definitionem formalem istorum. et reducimus questionem ad vltimum propter quid quod est causa formalis in qua stat resolutio.

An ad physicum pertinet demonstrare per quatuor causas probatur

Querit Quomodo probat phylosophus quod res physica dependet a quatuor causis. Solutio. primo de forma materia et efficiente sic. res physice sunt generabiles et corruptibiles. sed in rebus generabilibus et corruptibilibus necessario sunt ista tria. scilicet id quod fit scilicet forma. et id quod facit hoc scilicet efficiens. et quod est subiectum factionis scilicet materia. ergo ex illis tribus dependent res naturales. Secundo de fine sic. forma et finis coincidunt. sed res naturales dependent ex forma. ergo etiam ex fine. loquendo de fine quo. qui cum forma coincidit. et non de fine gratia cuius. Secundo sic de fine probat. natura agit propter finem. ergo res naturales dependent etiam ex fine.

Querit̃ Quā differenter forma coincidit cū fine ꝛ efficiēs cum forma. Solᷓo. forma ꝛ fins coincidūt in idē numero. ſꝫ efficiens ꝛ forma in idem ſpecie tm̄ coincidūt ſi ſit efficiens vniuocū. ſicut cū hō ꝓducit hominē forma hoīs mouēs eſt in generatōe ꝛ eſt intenta a generante ſicut finis. Generat etiam hominē ſol ꝛ caloꝛ alioꝝ coꝛpoꝝ celeſtium ſed nō eſt vniuocū nec hn̄s eandē materiā cū generato

Ar Foꝛma ꝛ efficiens coincidūt in idem numero. ergo illa differentia falſa. Probat̃. quia dicit phus ſecūdo de aīa ꝙ anima eſt efficiens et foꝛma finis ſui coꝛpoꝛis. ſed aīa eſt vna numero. igit̃ ꝛc. Solᷓo. dictuꝫ phi intelligitur de foꝛma pure naturali. anima vero nō eſt foꝛma pure naturalis. ſed ſupgredit̃ naturā. qꝛ excedit eā in gradibꝫ viuendi. natura eīm eſt foꝛma tm̄ doꝛmiens in materia nō mouens eam. aīa ꝓo materiā ſuā mouet effectiue de loco ad locū ꝛ oēm dn̄am poſitiōis.

Ar Foꝛma ꝛ efficiens ꝛ ſilr̄ oēs alie cauſe diſtinguūtur ſpecie. ergo nō poſſunt ſpecie vel numero coincidere. Solᷓo. iſte cauſe foꝛmaliter cōſiderate ſpē diſtinguūtur vt probat argumentū. ſed tn̄ materialiter ꝯſiderate poſſunt in vnū numero vel ſpecie coincidere.

Querit̃ Utrū mouentia nō mota ſunt amplius phyſice ꝯſiderationis. Solᷓo nō. ſed phyſica habet cōſiderare mouentia quecūqꝫ mouēt mota. ſed que ſunt omino īmobilia nō cōſiderat niſi inqꝫtum ad motū referūtur. Et rō eſt. qꝛ motus eſt actus eſſentialis nature. ergo phyſicus nihil cōſiderat niſi mobile. ꝛ ꝑ cōſequēs mouentia non mota hoc eſt mouētia īmota ſiue īmobilia non ꝯſiderātur ab eo. qꝛ eſt ꝓncipiū in phyſica oīa aut quedā moueri.

Ar Phyſicus ꝯſiderat primū motoꝛem. vt patꝫ in octauo huius. ſed pmus motoꝛ eſt omnino īmobilis tam ꝑ ſe qꝫ ꝑ accn̄s. vt in octauo huius dicet̃. Solᷓo. primus motoꝛ accipit̃ duplr̄. Uno modo quo ad entitatem ſuā. ꝛ ſic nō ꝯſideraẗ a phyſico. Alio mō vt motoꝛ eſt. id eſt inqꝫtum ſibi ꝯuenit rō mouendi. ꝛ ſic ꝯſideraẗ octauo phyſicoꝝ. qꝛ ſic hꝫ oꝛdinē ad motū ꝓncipaliter in phyſica ꝯſideratum

Sextus tractatus

Sequit ſextus ꝛ vltimus tractatus huius ſecūdi ꝯtinens duo capl'a In quoꝝ ꝑmo oſtendit phus naturam agere ꝓpter fineꝫ. In ſecūdo oſtendit vn̄ ꝓueniat ncc̄itas in rebꝫ naturalibꝫ. ibi. Qō aūt ex ncc̄itate ē

Querit̃ Que fuit opinio antiquoꝛum in hac materia de actione nature. Solᷓo. antiqui dixerunt naturā agere ex neceſſitate materie. ꝛ non ꝓpter aliquem finem. Et hoc ꝓbabāt rōe ſic. ſi natura ageret ꝓpter finem tūc ſemꝑ ꝓduceret id qđ melius eſt. ſed hoc nō ergo natura nō agit ꝓpter finem. Maioꝛ ꝓbatur. qꝛ bonum ꝛ finis coincidūt. Sed minoꝛē videlꝫ ꝙ natura nō ſemꝑ ꝓducit id qđ melius probet dupliti exemplo. Primū exemplū eſt. qꝛ Iupiter q̄ ſm̄ vulg⁹ de⁹ fuit regens oīe

quod est. sepe pluit. nõ tamẽ ꝓpter salutem bladoꝝ. q2 blada sepe p' pluuias destruũtur. ergo videt̃ ꝙ nõ pluat ꝓpter finẽ. Etiã non pluit in vere vt frumentũ augeat̃. sed potius necessitate materie pluit. q2 cum p euaporatões aqua ducta fuerit sursum ad locũ frigidũ oportz eam ibi inspissari ex frigore ⁊ ↄgelari. ⁊ postq̄ꝫ inspissata est vel ↄgelata tũc accipit formã liquidã aq̃ granis. ⁊ ideo descendit ex necessitate. ⁊ ideo si a casu nutrit segetes augmẽtat eas. Si eñ Jupiter faceret sicut habens intellectũ tũc nõ aliqñ destrueret blada p pluuiam. ⁊ tñ hoc videmus accidere. q2 nõnunq̄ꝫ p pluuiam putrescit ⁊ ꝑditur frumentum ¶ Scdm exemplũ est. q2 in partib⁹ aĩaliuz nõ est talis vel talis ordo ex determinato fine. sed ex necessitate materie. sicut dentes posteriores sunt grossiores anteriorib⁹. nõ ꝓpter aliquẽ finem sed ex necessitate materie. sc3 q2 posteriores magis habent de materia. ⁊ anteriores qui sunt acuti minus Si vero dicatur eis res naturales vt in plurimũ fiunt vt melius est. ergo natura agit ꝓpter finem. Respondent ipsi vt dicit phus ꝙ tales vtilitates p accidens ꝓueniũt. puta vt res saluent̃. q2 nisi sic prouenirent res non saluarentur. et ideo Empedo. dixit in ꝑncipio vaccas esse virigenas. vel virigenas ⁊ bouigenas que erãt de genere hominis seu viri superius. ⁊ inferius de genere bouis. quẽ poete minotaurũ appellabãt. quem interfecit theseus. ille eñ non est saluatus vt similia sibi ꝓduceret in specie nature. q2 fuerunt ↄtraria ipsum corrumpentia vt dixit Empedo. ⁊ de alijs monstris est p omnia similis rõ. Unde isti peccant quia respiciunt formã particularẽ nõ vniuersalem ꝓportionatam intentiõi vniuersalis nature. quia non est effectus vniuersalis pluuie augmentatio bladorum. sed adequatio elementorum. q2 et si augmentũ fructuũ quãdoq̄ꝫ impediat̃. tamen vt in plurib⁹ euenit

Queritur Quot rationib⁹ probat phus ꝙ natura agit propter finem. Solo. quinq̄ꝫ. Prima est. quicquid fit a natura hoc fit propter aliquem finẽ vel fit a casu. sed nõn omnia fiunt a casu. ergo natura agit ꝓpter finem. Minor probatur. q2 que fiunt a natura frequenter fiunt. sed ea que fiunt a casu ⁊ fortuna fiunt raro. Non enim est a casu ⁊ fortuna ꝙ pluit multotiens in hyeme. sed aliquid rationis haberent dicentes ꝙ casu ⁊ fortuna plueret quando sol est iuxta canem in dieb⁹ canicularibus. quia si hoc fiat a natura tamen raro fit. Neq̄ꝫ habent causam ꝙ dicunt cauma siue estum casu fieri in dieb⁹ canicularib⁹. quia hoc fit frequenter. sed aliquam rationem haberent si dicerent casu fieri cauma in hyeme. quia tũc raro fit. Secũda ratio est. vbi vnũquodq̄ꝫ agitur vt aptum natum est agi ibi omnia fiunt propter finem. sed in natura vnũquodq̄ꝫ agitur sicut aptuz natum est agi. ergo omia in natura fiunt ꝓpter finem. Minor probat̃. quia cum lapis agitur deorsum tunc fit sicut aptus natus est fieri. ¶ Tercia ratio est. ars imitatur naturam. sed ea que fiunt ab arte fiunt propter finem. ergo etiam naturalia fiunt propter finem. Minor patet manifeste. q2 domus fit vt defendat nos ab imbrib⁹ ⁊ caumatib⁹. ¶ Quarta ratio sumitur a signo sic. nam animalia que carent ratione agunt opera sua ꝓportionata determinato fini ⁊ quasi haberent rationem. ergo natura agit propter finem. Antecedens patet. quia omnis hyrũdo eodem modo nidificat. ⁊ om

nis aranea vniformiter telam texit ꝛ in eundem finem. scꝫ capiēdi muscas et intantum agunt ꝓpter determinatum finem ꝙ quidam dubitauerūt an eis inesset intellectus vel non. ¶ Quinta ratio est. natura dicitur de materia ꝛ forma ꝛ intendit in operatione suā dūtcta ab agente formam. sed forma est finis materie. ergo natura in opatione sua agit ꝓpter finē

Ar Natura non cognoscit finem. ergo non agit ꝓpter finem. Consequentia tenet. quia actio propter finem presupponit cognitionem finis Solo. licet natura nō cognoscat finē. dirigitur tamen a cognoscente. quia opus nature est opus intelligentie non errantis. et sic natura potius agitur in finem ꝙ̄ agat. vt satis patebit.

Querit Quot fuerunt motiua dicentium naturā nō agere ꝓpter finem Solo tria. Primū fuit. natura sepius deficit a fine ita ꝙ nō ꝯsequitur finem. igitur nō agit ꝓpter finem. Antecedēs patet in monstris diuersis in quibꝫ non attingit finem. ¶ Istud motiuum phus destruit quatuor rōnibꝫ. Prima est peccata que fiunt in natura arguunt potius naturā agere ꝓpter finē. qꝛ quādo natura non attingit in talibꝫ finem. tūc culpatur. ergo signum est ꝙ ꝓpter finem agit quem non attingit Et istud videmus primo ex similitudine in operibꝫ artis ꝛ animalium. qꝛ ars intendit aliquem finem in agendo. sicut domificator domū. sed manifestum est ꝙ in arte sunt peccata. igitur peccata que fiunt in natura non arguūt eam nō agere ꝓpter finem. Et horum videmus exempla. quia aliquādo non recte scribit grāmaticus. ꝛ tūc propter omissionem alicuius principiorum artis nō peruenit ad finem orthographie. quia grammatica quo ad illam speciem que est orthographia habet pro fine recte scribere. Exemplum secūdi est. vt medicus aliquando propter omissionem alicuius principiorum potauit euacuatiuū non recta potatione. Cum igitur ars imitetur naturam vel compleat accidit etiam peccare in natura. et hoc quando natura propter corruptiōem alicuius principij naturalis nō peruenit ad finem intentum a natura. in quo culpatur. sicut accidit in monstris. que sunt nature peccata.

Querit Ex quot causis accidūt mōstra in natura Solo albꝫ in genere. ꝓpter quatuor causas que sub se ꝯtinent multas particulares causas. Aliqñ fiūt propter materie diminutōem. Aliquādo ꝓpter materie superfluitatem. Aliqñ ꝓpter improportionabilitate qualitatū ad materiā. Aliqñ ꝓpter ꝯtinentis malitiam.

Querit Quot modis fiūt ꝓpter materie diminutōem Solo albꝫ. tribꝫ modis. Aliqñ fiūt ſm q̄titatem magnitudinis mēbrorū tm̄ ꝛ nō ſm numerū. Aliqñ ſm q̄titatē magnitudinis ꝛ ſm nūerū simul. Aliqñ ſm numerū ꝛ nō ſm magnitudinē. Illa mōstra q̄ fiūt ſm q̄titatē magnitudinis. fiūt eñ ex diminutōe materie vel debilitate ꝟtutis formatiue. que nō pt formare nisi parum de materia et reijcit aliam. Ea vero que fiunt ſm diminutionem simul ꝛ numerū. fiunt sine dubio propter vtrasqꝫ causas. scꝫ quia diminuta est materia ꝛ debilis est virtus formans Si eñ fortis esset virtus formaret membra in materia data et attraheret

aliam materiã in augmẽtũ. Que autem fiunt ex diminutiõe materie ex vtraq̨ causa sigillatim fieri possunt scꝫ ex defectu materie. vel q꞉ virtus sibi duram materiaꝫ prepara tã ↄuertere non potest nec mutare. Et signũ huius est ꝙ p̃cipue deficiunt mẽbra que longe sunt a corde ⁊ epate distantia in qua p̃cipue sitũ hñt virtutes mẽbra formãtes. sicut deficiũt manus vel pedes vel aliqͦd extrinsecoꝝ mẽbroꝝ in capite. que aũt deficiũt in membris vl' in toto deficiũt quasi sint abcisa. vel deficiũt ab actu. eo ꝙ sunt curua ⁊ mollia. que actũ sustinere nõ possunt.

Querit Quot modis fiunt ex supfluitate materie Sol'o alberti. in genere tripl'r. q꞉ vel excedũt in sola magnitudine. Aut in numero solo. Aut simul in numero ⁊ magnitudine. In magnitudine sicut nascũtur vel totũ corpus vel aliqͦd membrum habentes enorme Et hoc ↄtingit ex duplici cã. scꝫ vel ꝓpter fortitudinem virtutis ⁊ abũdantiam materie simul. Aut ↄtingit solũ ꝓpter materie abũdantiã ꝓpter hoc ꝙ virtus est vltra modũ intensa. Signũ autẽ p̃mi est quãdo totũ corpus est enorme. sed tamen habet omnia membra respondentia sibi ⁊ ꝓportionata. ad inuicem. Signũ aũt secũdi est quãdo corpus nõ hꝫ membra sibi ꝓportionata. sed vnum est enorme ⁊ aliud non. Quia quãdo virtus est ꝓportionata ⁊ nõ materia. tũc virtus nõ potest om̃ia formare equaliter. ⁊ ideo habilẽ materiã melius format q̃ inhabilẽ. Est aũt materia exterioꝝ in quibꝫ minus potest virtus formãs q̃ in interioribꝫ. ꝓpterea q꞉ plus distant a membris in quibꝫ sita est virtus formatiua. Aut excedunt in solo numero. ⁊ hoc ↄtingit semꝑ ꝓpter spermatis abundantiam ⁊ virtutis fortitudinem. Et istud habet tres modos. quia aliquãdo membrum nõ est abundans tali in diuiduo. quia s̃m speciem sibi debetur. ⁊ tamen dr̃ abũdans quia ante tempus debitum oritur. sicut contingit in infantibꝫ ⁊ aliꝭ quibusdam qui cum dente paruo vel pluribꝫ nascuntur ꝓpter abundantiam caloris ⁊ materie circa mandibulas. Et ad istud pertinet natiuitas natorum qui nascũtur cuꝫ pilis magnis ascellarum ⁊ multitudine capillorum in capite. quod contingit propter fortitudinem cordis ⁊ propter terrestreitatem fumorum a corde ad exteriora propulsorum. Et sic dicit Albertus ꝙ suis temporibꝫ fuit sibi presentata puella que nata fuit dependentibus vberibus et cum pilis nigerrimis ⁊ ascellarum. et fatebatur mater eius etiam ꝙ patiebatur menstruorum resolutionem. ⁊ hoc accidit sine dubio propter fortitudinem caloris formantis ⁊ maturantis. Aliquando autem est cum membro nõ debito. sicut fit digitus sextus cum abundãtia alterius membri. propter abũdantiam materie. Aliquando autem fit bicorporeum inferius vel superius. Et sic dicit sanctus Augustinus decimosexto de ciui. dei capitulo nono. ꝙ ante annos aliquot sua etate terre memoria in oriente duplex homo natus est superioribus membris. inferioribus vero simplex. nam duo erãt capita. duo pectora. quatuoꝛ manus. venter vnus. et pedes duo. sicut vni homini. et hoc tam diu vixit. vt multos ad eum videndum fama contraheret. Nicolaus de lyra etiam in expositione primi capituli Geneseos dicit ꝙ Guilhelmus in sua chronica scribit ꝙ tempore regis Philippi qui fuit nonus ante Karolum qui rexit anno. Millesimo. ccc. vicesimo secũdo

In confinio normānie ⁊ britanie nate fuerunt due mulieres in vno corpore ita tamen ꝙ omnia superiora vsqꝫ ad vmbilicum erant duplicia. inferiora aūt erant simplicia. Qꝫ autem essent vere due mulieres apparuit per hoc vt dicit. Quia aliquādo vna tristabatur. ⁊ alia gaudebat. ⁊ aliqñ vna dormiente alia vigilabat. ⁊ vna fuit mortua plus ꝗ̃ ad annū ante aliam secūda tñ ex pondere ⁊ fetore cadaueris mortua ē. Isto etiā mō vt dicit hic Albertus natus fuit quidā cū duob⁹ capitib⁹. ⁊ postea continuata erant duo corpora in collo ⁊ in dorso vtriusqꝫ et inferius videbať vnū corpus. Et nouissime hac tempestate. Anno Mcccc.xcv. quarto ydus septembris presidente regno romano illustrissimo archiduce austrie Maximiliano ⁊ cum ꝑncipibus totius alemanie ⁊ fere totius nationis christiane in wormatia causas reipublice vtiliter tractante natū est simile monstrū de quo quidā ad cancellariū eiusdē his ludit versib⁹. Nam ꝓpe vangionū vicina. bicorporis ortus. Est puer. hic vno vertice fronte paret. Cuius membra quidē distincta ⁊ plena seorsum Officiū peragūt singula queqꝫ suū. Sed qua pte solet frons esse adiuncta cerebro Innexū capiti hic heret vtrūqꝫ caput. Atqꝫ ita bina licet sint corpa. sed tamē vnū Coniunctum qꝫ caput corpora bina gerunt. Aliquādo etiā vt inquit Albertus visus est natus qui quattuor habuit crura ⁊ vnicū ⁊ cōtinuū corpus apparuit in superiori pte. qꝺ sine dubio contingit ex diuisione spermatis in matrice. Et hoc modo etiam fit geminoꝝ natiuitas. qui in vna cella matricis nati inueniūtur. ⁊ qñ tanta fit diuisio ꝙ multiplicāť nati vltra numerū cōem sic dicit Albert⁹ i nono libro aīaliū tractatu primo capitulo quinto ꝙ narrauit sibi medicus fide dignus ꝙ vocatus fuit ad curam cuiusdam mulieris nobilis que fecit abortum de centū ⁊ quīquaginta simul. ⁊ putabat se vermes emisisse de matrice. ⁊ cum aperirenť tele inuenti sunt pueri figurati hñtes quantitatē digiti auriculaꝝ homīs ⁊ plures eoꝝ habebant motū dilataтōnis ⁊ cōstrictionis ⁊ plura alia signa vite ⁊ in pelui iacebāt omnes ante oculos eius et erant oculi eius incōpleti ⁊ digiti manus quasi capillares ⁊ similiter digiti pedū. Auicenna vero narrat de quadā que abortum fecit de vigintiduob⁹ figuratis in tpib⁹ suis ⁊ de quadā q̄ fecit abortū de septuaginta figuratis nō aūt hoꝝ particularius habet determinari in libro de aīalib⁹ Inueniuntur etiā nō nunqꝫ quidam nati cum multis foraminib⁹ sicut sunt ora et multis linguis in vno capite. ⁊ sic dicit Albertus hic in suo cōmentario ꝙ ꝑsentatus fuit. s. tpib⁹ suis qui habent xi. linguas ⁊ xi. ora. ⁊ labia incōpleta xxij. ⁊ fuit mortuus anteqꝫ nasceret. ⁊ hec oīa sunt monstra in natura ex diuersis causis sic genita.

Querit̃ Que sunt monstra que fiunt ꝓpter qualitatū improportionabilitatem Solutō Alberti in quib⁹ est nimia macies vel minima pinguedo quoꝝ ꝑmū fit ex nimio calore scđm ex nimio frigore ⁊ si iunganť qualitates cōtrarie quarū vtraqꝫ sit complexionalis et terminans tunc contingit nasci androgenos quos nos cōmune nomīe hermaphroditos appellamus in quibus vtriqꝫ sexus apparent vt ex quo potius debeant nomen accipere meritū est A meliore tamen hoc est a masculino vt appellarenť loquendi consuetudo preualuit. Quia nemo vnqꝫ vt dicit Augustin⁹ androgenas vel hermaphroditas nuncupauit. Et sic

in talib⁊ virt⁹ formatiua satisfacit vtriqꝫ sexui tam in membris exteriorib⁊ q̃ꝫ in mēbris interiorib⁊ vt dr̄ Albert⁹ se expimento visus didicisse.

Querit̃ Quō ꝓpt̄ maliciā ɔtinētis. qñqꝫ fiūt mōstra siue pctā in natura Solo duplr̄ ꝓpt̄ duplex cōtinēs Est em̄ cōtinēs sicut q̄ dr̄ pellis secūdina Et ē calor terminās etiā cōtinēs hn̄s in se virtutem celestis circuli q̄ ē p̄mū circūdās. Ex ruptura āt secūdinaꝝ fit multiplex mōstruositas. Qudoqꝫ em̄ū materia defluit. ⁊ sic deficit membrū. vel curuatur vel grandescit vel discōtinuat̄ vel dislocatur a membro sibi vicino. ⁊ aliqñ confluunt spermata diuersorū fetuum ⁊ cū conglutinantur duo corpora fiunt in loco illo. ☞ Ex malicia continentis in se celestē effectū. fiunt impressiones diuersarum formarū. que competunt diuersis speciebus aīalium sicut sunt porce parientes porcellos habentes capita hūana sic patꝫ de vaccis quas ponit Empe. Nec em̄ ex spermatū cōmixtione fieri neq̄unt. quia spermata valde diuersa specie corrumpunt se inuicē. ⁊ nihil ex eis generatur. sed potius fit ad constellatōnem. ad illā formā sperma mouentem. extra suā qualitatem. Et sic dicit ptholomeus ꝙ in quadā parte arietis luminaribus et quibusdam planetis alijs concurrentibus nō potest fieri generatio humana. Si aūt essent similia ⁊ vicinarū specierū animaliū tunc possit ex illis generari medium animal sicut ex equa ⁊ asino generatur mulus. ⁊ ex equo ⁊ asina burdo ⁊ ex cane ⁊ lupo lyciscus. patet igit̄ ex his ꝙ omnia monstra sunt peccata nature intendentis finem quē ꝓpter corruptionem alicuius p̄ncipij naturalis non attingit.

Querit̃ Que sit secūda ratio Solutio ista vbicunqꝫ sunt determinata principia ⁊ determiatus ordo ꝓducendi ibi ē determinatus finis sed sic est in generatōne animaliū. igitur natura agit ꝓpter finem. Maior ꝓbatur. Quia nisi intenderet̄ determinatus finis non oporteret sumere media determinata. Minorē ꝓbat pħs quia natura facit semen primo molle vt sit aptum receptioni figurarum hoc autem non faceret natura tali ordine nisi esset semen propter animalis generationem ergo non est casu sed propter determinatū finem. ꝓcedit em̄ generatio naturalis a spermate quod est primo molle. Deinde conuertitur formatur ⁊ maturatur.

Querit̃ Que est tercia ratio. Solutio ista si natura non agit ꝓpter finem. quia quandoqꝫ deficit a fine. ergo in illis in q̄bus minus videtur agere ꝓpter finem erit maior defectus sed hoc nō videmus. Et sic falsum est dictū Empe. dicētis casu monstrum fieri cuius superiora sunt hōis inferiora tauri quod appellatur minotaurus Quia alias oporteret ꝙ casus ille etiam esset in plantis ita vt quandoqꝫ generaret̄ planta cuius vna pars esset vitis ⁊ alia oliua sed tamen hoc videmus

Querit̃ Quare fiunt monstra plus in animalibus q̃ꝫ in plantis. Solutio quia mollius est semen animalis ⁊ plura exiguntur ad determinationem eius q̃ꝫ plante ⁊ animal est difficilioris generationis q̃ꝫ planta. quia planta est similis ⁊ facilis generatōnis ⁊ ergo

facilius fit vt corrumpitur aliqd principium generationis animalis q̄ plante

Queritur Que est quarta ratio. Solutio si natura nō ageret propter determinatum finem tunc non potius fieret ex semine oliue oliua q̄ homo vel asinus sed ista sunt manifesta inconuenientia igitur rc.

Queritur Quod fuit scdm motiuū quo antiqui dixerunt naturā non agere ꝓpter finem Solutio q2 dicebāt q illa que fiunt in natura ꝓueniunt ex aliis causis quia a casu. Contra qd dicit phs q dicens naturam non agere ꝓpter finē destruit naturā r id qd est a natura. Quia naturalia sunt quecūq3 a principio qd intra se habent cōtinue mota in finē aliquē certū r determinatū veniunt sed que sunt a casu non habēt in seipsis pncipium per se mouens ad finem casualem. cū casualis finis incidat r nō fit in agente q2 nō intendit illū. igitur falsum est motiuū eorum.

Queritur Quod fuit terciū motiuū quo videbatur naturā non agere ꝓpter fine Solutō q2 natura nō pconcipit finem nec deliberat de eo dirigendo opus suū postea in illum. Ad qd motiuū rūdet Arestoteles q incōuenienter omnino hoc dr. Quia multa sunt que agunt ꝓpter finē r tamē de fine nō deliberant. sicut ars. Quia perfectus artifex nō deliberat. Dicitur aūt ars non deliberat. Quia ars pcat formā artis sm perfectā rōnem qua habita nō fit deliberatio de opibus artis r sic pfectus chitarista nō deliberat quā chordā debeat pmū tangere quinimo si pcogitare inceperit in operibus artis impediretur r titubaretur. sed mouetur ex arte sicut ex natura quadam r hoc est de opere nature qd absq3 dubio certissimū est licet ipa non pconcipiat. Quia habet in se incorpatam artem primi motoris mouentis in eo. Et hoc ē ac si diceremus q ars nauigandi q̄ est in aīa naute incorpata esset lignis nauis tūc ars eius incorpata dirigeret nauim sicut modo facit ars naute sed tāto certius operaretur q̄to tunc esset forma artis naui magis essentialis r intrinseca.

Queritur Quō phs ōndit istud Solutio in arte medicine puta in medico qui curat seipsum sm artem medicine q̄ ē in ipso. Quia ars q̄ est in ipo dirigit eū inq̄tū est eger in fine sanitatis. Et ergo huic optime compatur opus nature quod habet in se formā agentis que est in ipso incorpata. et intranea r deducit ipm ad finem certū r determinatū. Et istud Albertus pulcerrime ōndit r p exemplū declarat dicens Q2 ome mouēs in natura reducitur ad motū pmi mouētis r p formā illius mouet ome mouens scdm. Primū aūt mouens ē mouens p intentōem et intellectū r ideo pordinat oia ad finē determiatū. Ordo aūt influitur nature nō p modū cognitōis r intellectus. sed potius p modū illū quo ē pncipium motus r opatōis. Et ideo in eodē ordine ad finē ē in materia naturali r seminibus. quo est in motore pmo licet habeat hinc inde aliud r aliud esse r alterius sit rōnis. Et hus ē exēplū i eo q̄ ē sapiēs r dat ɔsiliū. ad aliqd opus r adiungit preceptum vt fiat. Audientes autē non sunt sapientes nec possunt pcipere rōnē ɔsilii tn formā cōsilii apprehendūt ꝓut ē pncipium operis r vis precepti viget eos vt impleāt id quod ex consilio ordinatum est

fieri a sapiente. Ita etiam est in operibus nature in quo est sicut sapiens omnib' in finem ordinans motor primus. Cause aũt materiales in superioribus corporib' ꝛ inferioribus sunt sicut ministri formã consilij ꝛ ordinẽ recipientes ꝛ incorporantes sibi. Et non accipiunt rõnem ordinis ꝛ deliberatõnem ꝛ intellectũ. que sunt in motore primo ꝛ loco pcepti primi motoris accipiunt virtutes naturales de necessitate inclinantes ꝛ deducẽtes ad finẽ certum ꝛ determinatum. aliter eñ non contingerent fines certos virtutes ille Et istud patet manifeste in calore naturali Qui nisi in se haberet virtutem naturaliũ viriũ inclinantiũ ad certũ finem ipse interimeret omne illud in qd agent sed nunc hoc non facit sed terminat ad speciem carnis ossis ꝛ hmõi ꝛ ideo qd alterat calor hoc habet inquantum est vis corpalis elemẽti ꝛ ex necessitate qd aũt deducit ad formã hoc habet a forma ꝛ ordine primi motoris ☞ Et hui' exemplũ est de eo qui dirigit sagittam vt vulneret. sagitta eñ habet qd vulnerat ex necessitate materie ꝓpter acumẽ sui teli. Qz aũt percutit in certum locum ꝛ nequaqꝫ deflectit in alterã partem hoc habet ex intentione ꝛ ordinatione dirigentis sagittam. Et sic ẽ in operibus nature. Quia ꝙ qualitates prime alterant ꝛ mouent materiã et trãsmutãt absqꝫ dubio sub necessitate est. ꝛ hoc habent inquantum sunt qlitates corpales. sed ꝙ actiones eoꝝ terminant ad fines determiataꝝ specierum in cõmixto ꝛ in natura hoc habent a virtute forme que ex primo motore influit oĩbus in natura mouẽtibus.

Querit Utrũ in natura sit aliquis finis ad quem non mouet ipsa. Solutio Alberti ꝙ sic. Quia est duplex finis. Unus in quẽ natura ordinat opus suum ac si illũ pconcepit. ꝛ ille est finis ad quẽ mouet ꝯtinuo motu ꝛ vno. ꝛ sic forma specifica est finis generationis Alius est finis qui sequit necessitatem materie ꝛ ille est multiplex. quia multi sunt fines qui non sunt naturales sicut dissolutio sequit cõmixtum et mors sequit aiatũ. ꝛ ad istos fines non mouet natura cõmixti. licet aliqñ modo moueat ad istos simplex elementũ quod est incõmixto. Cũ eñ mouet hoc ꝙ distat a suo cõtrario ꝛ ita veniat ad defectionẽ sui speciei ꝛ locũ in quo saluatur forma simplicis tunc per cõsequẽs mouet ad dissolutionẽ cõmixti ꝛ ad mortem ꝛ hoc modo simplex desiderat finem certum in natura sed ad hoc pñs mors ꝛ dissolutio non sunt fines naturales nisi forte per cõsequens vt dictum est.

Querit Que est dubitatio secũda quã phus in exordio istius tractatus mouet Solutio vtrũ necessitas in reb' naturalibus sumatur ex fine vel ex priorib' causis. id est vtrũ necessitas physicalium sit necessitas ex conditione siue suppositione vel sit necessitas simpliciter. Dicit aũt necessitas simpliciter que non est ex psuppositiõe alicui' sicut necesse est graue descendere ꝛ leue ascendere non eñ oportet aliqua ad hoc psupponi. Necessitas vero ex suppositõne ad cuius necessitatẽ oportet aliquid presupponi neqꝫ ipm est necessariũ nisi ex suppositõne sicut necessariũ est te dormire si debeant in te quiescere virtutes sensibiles.

Querit Que fuit opinio antiquoꝝ circa istam dubitationem. Solutio quidã q dicũt oĩa casu fieri asserũt i natura

esse necessitatẽ absolutam que est obligatõe materie. Et huius dant exem-plu m in artificialib⁹. Si eĩn querat̃ quare domus sic est facta vt paries sit erectus sub tecto. respondent ꝙ nõ est hoc ideo vt sustineat tectũ. sed q᷑ cõpositus est ex diuersis quoꝝ quedã sunt grauia. ⁊ ideo necãrio descendũt deorsum in fundamentũ. eo ꝙ sic apta nata sunt moueri. Quedã autẽ sunt medio mõ leuia. ⁊ ideo illa coherent grauib⁹ in inferiorib⁹ ⁊ extendunt̃ altiora ꝯtingendo. ⁊ sic fit expansio parietis. Lapides ꝓ deorsum ferũtur ⁊ fiunt fundamentũ. et ligna medio mõ leuia altius ascendũt. ⁊ leuissima sunt in summo. et ita dicũt ꝙ est mot⁹ mixtoꝝ in mixto. ⁊ ideo ex necessitate materie adueniũt eis figure ⁊ forme ꝯpetẽtes motib⁹ eoꝝ. et sic ẜm eos forma sequit̃ necessitatẽ materie. ⁊ nõ ꝓpter formã requirit̃ materia

Querit̃. Quõ ph̃us improbat istud dictũ. Solꝰ sic. q᷑ etsi nõ sine materia necessario fiat forma. nõ tñ ꝓpter necẽitatem materie fit forma. q᷑ sic nõ quereret̃ materia ꝓpter formã. sed possꝫ materia habere formã quãcũqꝫ sequeret̃ necessitatẽ motuũ materie ⁊ sic forma naturalis supponeret̃ casui. eo ꝙ nõ intenderet̃ a natura. et non fit forma ꝓpter hoc nisi vocet̃ illa causa necẽitatis cã. que est dispenẽs eius subiectũ. qḋ ẽ materia. Et istud declarat ph̃us in opatõib⁹ artiũ. q᷑ in illis oĩa p̃ma fiunt ꝓpter posteriora. eo ꝙ posteriora facta sunt fines. ⁊ p̃ora sunt ordinata ad finem. ⁊ tñ posteriora nõ sunt sine p̃orib⁹. Ita ꝑ oĩa est in reb⁹ naturalib⁹ q᷑ finis in eis est forma que est totius opationis p̃ncipiũ ꝓpter qḋ fiũt vniuersa ⁊ sunt. Et istud declarat ph̃us in re artificiali que est domus. q᷑ id quod est p̃ncipiũ omniũ eoꝝ que fiũt in domo est qḋ sibi ꝓponit efficiens q̊ facit domũ. et hoc est opimentũ a pluuijs in tempestate ⁊ ꝯtentiuũ esse diuitiarum. ⁊ saluatiuũ esse contentoꝝ. Et ꝓpter illũ finem querit̃ materia domus ⁊ paratur ⁊ cõiungitur, ⁊ oĩe qḋ fit circa domũ fit ꝓpter illud. Et ideo finis est p̃mus in cognitõe siue intentiõe. ⁊ est vltimus in opatiõe siue executõe. ⁊ tũc est cã causaꝝ. q᷑ ꝓpter ip̃m causant omnes alie cause. ⁊ sicut nũc dictũ est de domo. ita est in omnib⁹ alijs que fiunt ꝓpter aliquid. qḋ est certus finis eorum. Nullũ eĩn taliũ fit sine materia necessaria ⁊ disposita ad suscipiendũ ipsum. sed tñ nunqꝫ finis fit ꝓpter materiã vel necessitatẽ eius sed econuerso materia ⁊ eius necessitas fit ꝓpter finẽ nisi fiat equocatio in prepositione denotante causam, ita ꝙ vocamus causam sine qua non ⁊ necessitatem materie que est causa disponens in subiecto in quo finis habet eẽ Et ad hoc est secũdũ exemplũ. vt si queratur ꝓpter quid est serra huiusmodi. hoc est ex ferro. dicendũ est ꝙ forma serre que est dentatio requirit talem materiam. et ꝓpter formam illam oportuit querere talem materiã Si aũt queratur quare habet hmõi dentes illa materia ferrea. respondetur pro causa vltimus finis qui est opus serre quod est diuidere ligna. qḋ op⁹ licꝫ non fiat nisi dentes illi ferrei sint, tamẽ opus quod est vltim⁹ finis cui⁹ causa oĩa fiunt nõ est ꝓpter ferrũ ⁊ dentes. sed econtra illa fiunt ꝓpter illud. Si g̊ necesse est serrã ferreã esse ⁊ detentatã si debeat ꝯplere opus suũ hoc tñ nõ dicit necessitatẽ finis ꝓpter quem sunt oĩa que sunt circa serram. sed dicit necessitatẽ que est in materia ⁊ eius dispositõib⁹. finis eĩn nõ est in materia habens necessitatẽ sed potius in rõne. quia sic est mouẽs ar-

tificem ⁊ efficitur ꝑncipium totius opatõis.⁊ sic ab ipso fluit.⁊ motus quo mouet efficiens ⁊ necessitas materie qua preparat̃ ad ꝯsequēdū finē

Queritur Q̃uo phs ꝯparat necessitatē in reb⁹ naturalib⁹ necessitati que est in scientijs demõstratiuis Solo. ꝯueniunt et differūt. Conueniūt i h̃ q̄ tam in physicis q̃ʒ in demõstratiuis est ꝑncipiū et ꝑncipiatū. In demõstratiuis eñ̄ ꝯclusio est necãria ꝓpter ꝑmissas.⁊ non econtra.et ibi ea que sunt materialia. ꝑncipia sunt finis.sed in his que fiūt ꝓpter aliquē finem siue in artib⁹ siue in physicis fiant est econtra.qꝛ in talib⁹ finis mouet efficientem ⁊ ab efficiente infunditur materie motus. et sic finis est principium totius.et ideo est ibi necessitas conditionis ex fine. quia si finis erit vel est.tunc necessario erit id quod est ante finem .aut est. Si aūt id quod est ante finem.aut non sit sic vel sic ꝫm q̄ exigit finis.tunc non est finis . Sicut in disciplinis bene sequitur destructiue. si non sit conclusio necessaria non erit id quod est ante conclusionem.quod est principium conclusionis necessarie. Ita etiam sequitur hic destructiue.si non sit materia in necessitate debita tunc non erit finis. Sed cõstructiue necessitas materie non est causa finis q̃uis in disciplinis necessitas principioꝝ sit causa necessitatis ꝯclusionis. Sicut eñ̄ se hñt ꝑncipia in speculabilib⁹ siue in ordine ad ꝯclusiones.ita in agibilib⁹ finis se hʒ ad efficientē.qꝛ finis in talib⁹ est ꝑncipium sicut premisse sunt principia discursus syllogistici.

Queritur In quo differūt finis in physicis ⁊ principia in speculabilibus Solo.quia finis non est principium cognitionis.sed actionis siue operationis.sed in disciplinis sunt principia cognitionis et non actõnis.eo q̄ finis est forma actõis ⁊ intellectus opatiui.⁊ ꝑmisse sunt forme intellectus speculatiui

Arguitur Dictum est superius q̄ premisse sunt causa materialis conclusionis.ergo conclusio erit finis ⁊ forma.et per ꝯsequens conclusio in disciplinis debet esse principium sicut in his que fiunt ab arte vel natura.

Solo Alberti premisse accipiūtur dupliciter. Uno modo quo ad suas extremitates.⁊ sic possunt dici aliquo modo causa materialis conclusionis Alio modo accipiūtur vt premisse.hoc est cum inclusione medij quod est causa vnionis extremitatum inter se in conclusione. et hoc modo sunt quasi formales ad conclusionem ⁊ conclusio est effectus earū ⁊ non finis. sunt tamen in hoc etiam similes materie.quia in eis potentialiter est scientia cõclusionis. Et ex isto patet q̄ iuxta assignatam differentiam in artificialib⁹ et physicis ex vna parte.⁊ in disciplinis ex altera.necessitas in his que fiunt procedit a fine in omnia alia. Et ideo si erit domus.supposita.necesse est hec materialia fieri aut existere presentialiter vel esse futura. Et loquendo vniuersaliter si finis supponatur necesse est existere materialia vniuscuiusq̄ʒ finis.sicut si domus esse vel fore supponatur.necesse est lateres existere in tectis ⁊ lapides in fundamentis.non tamen finis est propter illa.si finis vocetur causa finalis.sed si vocetur causa disponens.tunc bene potest dici propter illa.quia si materialia non essent sub dispositione debita vniuersaliter tūc non esset finis.sicut domus non est si ligna ⁊ lapides non sint. nec serra erit

si ferrum dentatum non est. quia etiam in disciplinis bene sequebatur si cō-
clusio non est. nec principia sunt necessaria. Ex quibus omnibus patet ꝙ
et si materia sit necessaria ita ꝙ ea non disposita nō esset res tamen ratio ne-
cessitatis sumitur a fine

Queritur Quō phus comparat scientiā demonstratiuā ꝛ res na-
turales quo ad pncipia necessitatis Solo. dicit ꝙ sicut
pncipiū necītatis in demōstratiuis est definitio sumpta a forma rei. ita pnci-
pium necessitatis in reb naturalibus est ratio siue definitio sumpta a fine.
et quia forma ꝛ finis coincidūt. ergo vna est definitio ꝛ vnum principium.
quod est principium necessitatis in demonstratiuis ꝛ physicis. Semꝑ em̄
scitur res per terminos essentiales in quibus est suum esse. Hos autē dat
finis qui est ipsa forma. et ergo definitiones sumuntur a fine. sicut in secun-
do de anima dicetur Et istud patet primo in artificialibus. quia ibi tota ne-
cessitas oritur a fine. quia si domus huiusmodi est id est cooperiens ab im-
bribus et saluans diuitias. oportet hec materialia ex necessitate sic fieri. et
esse presentia. et hoc est in arte que imitatur naturam inquantum potest.
In arte vero que iuuat naturā qualis est ars medicine sic est. quia ex hoc
ꝙ sanitas socratis est talis oportet hec materialia sic fieri ex necessitate ꝛ cē
sicut purgationes sudores ꝛ huiusmodi. Eodem modo si homo est talis
ſm materiam. oportet vtiqꝫ esse ea que sunt ante ea materialia. sicut humo-
res. et si humores sunt oportet conuenire elementa ad mixturam. et sic sem-
per posterius est causa propter quid est prius. et ergo a fine ratio necessita-
tis sumitur ꝛ definitio in physicis

Queritur Utrū in definitionib physicis recipiat materia. Solo
nō ſm potentiā suā subiectiuā. sed ſm potentiā forma-
lem formabilē. ꝛ sic dicit phus in fine istius libri ꝙ in definitiōe q̄dam ptes
sunt vt materia. q2 spēs physica definit ꝑ genus ꝛ differentiam. ꝛ genus est
forma naturalis q̄ nō est nisi in materia generali. ꝛ sic posito genere sequitur
necessitas materie in genere. Differētia aūt vltima est ꝓpria forma ꝛ ad istā
ꝯsequtur ꝓpria materia. et hoc mō dictū est ꝙ forme physice sunt ꝯcepte cū
materia. Exemplū est. vt si hō definiat nō ponet in eius definitiōe materia
sed ad vtrūqꝫ definientiū supponit ꝛ ꝯsequit necītas materie. q2 si aīal est ne-
cessario est materia aīalis. et si rōnale ꝛ mortale est opꝫ esse materiā corpis
ad mediū ꝯplexionis inter oīa corpa magis excedentē. Definitiōes ꝟo
metaphysice ꝛ mathematice nō ꝯcipiūt materiā pdicto mō. q2 si quis dica-
mus triangulū eē nō ꝯcipit alicuius forme generalis vel specialis ad illud
esse materia. Et eodē mō est de definitiōe ipsius recti

Queritur Utrū verū sit qd dictū est ꝙ necessitas in reb naturali-
bus sumat ex fine Solo sic. q2 necessitas que ē in alijs
causis resoluitur ad necessitatē finis.

An physic demōstrat ꝑ oēs cās. ḡ necītas sumēda erit ex oīb cau-
sis Solo alb. licet oēs cause necārie sint ſm ꝯstitutiōem si de-
beat res naturalis ꝯstitui. cālitas tū aliaꝝ ē ꝓpter finē. q2 materia sic vel alit
disponit ꝓpter talē finē intētū. vt ꝑus declaratū fuit i artificialib ꝛ physicis

Ar Prius non sumit necessitatem suam a posteriori. sed finis est oibꝫ causis alijs posterior. g Sol'o. Quis finis posterior sit in executione. est tñ ꝑor in intentõe. et qꝛ via executionis resoluitur in viam intentionis que est prior ſm viam causalitatis. ideo necessitas aliarum causaruꝫ resoluitur in necessitatem finis

Ar Corruptiones rerũ naturaliũ sunt necessarie necessitate naturali et tamen nõ possunt reduci ad necessitatem finis Sol'o. Quis corruptio nõ reducatur ad bonũ nature particularis siue ad bonũ illiꝰ qđ corrũpitur. reducitur tamẽ ad bonum nature vniuersalis. qꝛ salus vniuersi non posset esse nisi aliqua corrũperent. qꝛ aĩalia non possunt saluari nisi corrumpantur plante

Sequitur Tercius liber physicoꝝ

Circa initium tercij libri physicorũ Arestotelis Querit primo de quo determinat in hoc tercio libro. Solutio phylosophꝰ in hoc tercio determinat de passionibꝫ intrinsecis corporis mobilis. que sunt motus ⁊ infinitum. Et diuiditur in duos tractatus. In primo determinat de motu. In secundo de infinito

Querit Quotuplex est passio. Sol'o duplex. sꝫ intrinseca et extrinseca. Intrinseca dicitur que est subiectiue in eo cuius est passio originem habens ex intrinsecis ꝑncipijs subiecti. sicut motꝰ et infinitũ ꝯueniũt rebꝫ naturalibꝫ ex eoꝝ ꝑncipijs. Extrinseca que non est subiectiue in eo cuius est passio. sicut locus ⁊ tempus. qꝛ locus est subiectiue in corpore locante ⁊ non in locato. et tempus est in ꝑmo motu. tñ vt mensura applicat extrinsece rebꝫ tꝑalibꝫ.

¶ De Motu.

Querit Utrũ physicus habet ꝯsiderare de motu. Sol'o sic Et hoc probat tali rõne. quia physicus habet ꝯsiderare de natura. ergo habet ꝯsiderare de motu Consequentia patꝫ. qꝛ natura est ꝑncipium motus. ergo ignorato motu necesse est naturã ignorare

Querit Quotupl'r capit natura Sol'o dupliciter Uno mõ formaliter. et sic ignorato motu necesse est ignorare naturam. qꝛ sic sunt relatiua. qꝛ natura habet se tunc vt principium. ⁊ motus vt principiatum Alio modo materialiter. et sic non est verum. quia tunc natura potest esse ⁊ cognosci sine motu.

Ar Ignorato posteriori non est necẽriuꝫ ꝑus ignorare. sed motus est posterior natura. ergo motu ignorato nõ est necesse ignorare naturam Sol'o. Quis ignorato motu nõ est necesse ignorare naturã a ꝑori et simpl'r. tamen necesse est ignorare naturam quãtum ad eius propriuꝫ ⁊

essentialem actum quo se manifestat. et a posteriori.

Queritur Utrũ physicus habeat cõsiderare de infinito loco vacuo et tpe Solutio sic. rõ est. qr physicus hz cõsiderare de motu. sed motus ẽ de genere cõtinuoꝝ. sed de rõne suie definitõne cõtinui est in infinitũ. Quia infinitũ est tam in cõtinuo ꝙ̃ in numero sz infinitũ in numero causat ab infinito in continuo et ita definientibꝫ continuũ multotiens accidit vti infinito.

Queritur Quare dt phs ꝙ definientibꝫ cõtinuũ multotiens contingit indigere infinito Solutio Alberti. Quia continuũ est multipliciter definibile. Quia si ɔsiderat inq̃tũ habet formã p diuisionem ab eo nõ auferibilẽ et tunc infinito egemꝰ in eius definitõne. Quia sic ɔtinuũ est qd est diuisibile in semp diuisibilia qr diuidentia semp manent in forma et rõne diuersa Si vero attendat natura eius ẽm ꝙ ad terminũ cõem ptes copulant tunc nõ indigemꝰ infinito in eiꝰ rõne. sed cõtinuũ est in cuiꝰ medio est accipe punctũ ad quẽ copulant ambe medietates Quia igit in definitõne cõtinui pmo mõ ponit infinitũ ita ɔ̃iter dicet in tractatu de infinito. Et qr impossibile est motũ esse sine loco et tpe loco aũt accidit vacuũ sicut multi phoꝝ dixerunt licet em non oĩs motus sit localis tñ omne qd mouet est in loco et omnẽ motum mensurat tps. cum tps sit minus motus ideo in quarto libro oportet determinare de tpe. Etiam secũda rõ est ẽm phm. Quia omnia p̃dicta sunt omnibꝫ rebꝫ naturalibꝫ cõia Quia et si infinitũ non sit actu est tñ potentia. et est in finito sicut in subiecto et silr vacuũ est in pleno ẽm qd q̃dãmõ habet esse priuatiuũ et ideo oportet primo speculari de his.

Queritur Quare phs prius determinat de motu ꝙ̃ de infinito Solutio quia motus est cõior ꝙ̃ est infinitum. g pus determinat de eo ꝙ̃ de infinito.

Queritur Quomodo phs inuestigat definitõnem motꝰ Solutio per tres diuisiones. Quarum prima est. Entium aliud in actu. aliud in potentia. Ens in actu dicit quod iam habet formam Ens in potentia dicitur quod est in potentia ad eam sicut est materia. Secunda diuisio est. Entiũ in actu aliud est substantia. aliud quantitas. aliud qualitas. aliud adaliquid et sic de alijs predicamentis. quia quodlibet predicamentorum est ens in actu vt substantia est ens in actu. quantitas ẽ ens in actu et sic de alijs. Tercia diuisio est. Eorum que dicuntur adaliquid quedam dicuntur ẽm superhabundantiam et defectum vt duplum et dimidium. Alia ẽm rõnem actiui et passiui vel vniuersaliter moti et mobilis Et ista vltima diuisio adaliquid fit ratiõe sui vltimi fundamenti. quo mediante innascitur substantie. quod est actio vel passio. Et illa sunt triplicia quia quedam fundantur in ipso exercitio actionis et passionis vt calefacere dicitur respectiue ad calefactũ siue calefieri. Alia in actione preterita id est q̃ egisse sicut relatio patris et filij. quia ille dicitur pater qui genuit filiuz et nõ q̃ generat. Alia fundantur in potentia agendi sicut relatio domini ad seruum.

Querit Quot sunt fundamenta relatōnis Solutio tria. scʒ quātitas qualitas. actio ꝛ passio. duplū ꝛ dimidiū fundatur in quātitate. simile ꝛ dissimile in qualitate. ꝛ paternitas ꝛ filiatio in actione ꝛ passione.

Querit Quomodo motus cognoscit̄ ex istis tribus diuisionibus Solutō ex pma cognoscit̄ ꝙ motus est ens ī potentia. Ex scd̄a cognoscitur ꝙ est reducibilis ad pdicamentum. Ex tercia ꝙ consistit in quadā compatione mouentis ad motum.

Querit In quo pdicamento est mot⁹ Solō mot⁹ ē in eodē pdicamento cū suo termino ad quē. qꝛ vt dī phs motus nō est preter res. Et p ista phs excludit duos errores Prim⁹ ꝙ mot⁹ esset ante pdicamēta quasi aliqd existens extra ea. Secūdus est ꝙ mot⁹ esset supra pdicamēta tanꝗ genus. scd̄m excludit p hoc qd̄ dī ꝙ cōe his nullum est accipe. pmū vero excludit cum dicit ꝙ neqꝫ motus neqꝫ mutatio est extra pdicamenta cū nihil sit extra ea ꝛ ergo est motus eiusdem essentie cum suo termino ad quem. Exemplū ē vt alteratio ē in gn̄e q̄litatis. qꝛ scʒ suus termin⁹ ad quē ē q̄litas. Calefactio ē in eodē pdicamēto cū calore qui est eius terminus ad quē ꝛ augmentatio in gn̄e q̄titatis.

Querit Quotupliciter accipit̄ motus Solutio duplicit̄ vno modo cōiter vt extendit se ad mutatōem ꝛ motū ꝓprie dictū ꝛ sic inuenit̄ in q̄ttuor generib⁹ scʒ in gn̄e substātie. in gn̄e quātitatis in genere qualitatis. ꝛ in genere vbi. qꝛ generatio ꝛ corruptio sunt in genere substantie. Alteratio in genere qualitatis. augmentatio ꝛ diminutio in genere quātitatis. Et loci mutatio ī gn̄e vbi Alio⁹ accipit̄ specialiter ꝛ sic inuenit̄ in trib⁹ generib⁹ solū. scʒ in quātitate qualitate ꝛ vbi. ꝛ sic accipit̄ eū phs in quinto physicoꝝ vbi dicit ꝙ solum reperit̄ in trib⁹ generibus. primo modo loquit̄ de eo in ꝯposito ꝛ in postpredicamentis.

Ar Motus est quiddā successiuū. sed terminus eius ad quē est pmanens. ergo non identificāt̄. Probat̄ quia terminus ad quē mot⁹ ē qualitas ꝛ vbi. sed talia sunt permanentia Solō motus ꝛ terminus ad quē sunt idem essentialiter. differūt tn̄ penes diuersos modos essendi.

Querit Quō reducit̄ ad pdicamēta sm̄ similitudinē ipe motus Solō phi sicut in quolibet gn̄e repitur aliqd vt pfectū. ꝛ aliqd vt impfectū. ita etiaʒ in oī gn̄e mot⁹. Quia in genere qd̄ ē substantia inuenit̄ generatio tanꝗ quiddam perfectū ꝛ corruptio tanꝗ impfectū. In genere quantitatis inuenitur augmentatio tanꝗ perfectū ꝛ diminutio tanꝗ iperfectū Et in alteratōe ꝓcedit̄ qn̄ʒ ad formā perfectam qn̄qꝫ ad imperfectam sicut motus calefactionis est ad formam perfectiorem ꝗ motus frigefactōis. Et in motu locali eodem modo sunt sursum ꝛ deorsum. Et ergo dicit p. ꝯclusiue ꝙ tot sunt species motus quot sunt species entis ꝛ debet intelligi per motum acquisibilis.

Querit Que est prima definitio motus quā p. infert ex predictis Solutio est entelechia id est actus entis in potē

tia fm q in potentia siue fm q hmoi sicut alteratio e actus &c. Et exponit illa definitio fm venerabilē dnm Albertū. est actus entis. id est forme fluentis in motu qui est in mobili subiectiue. & sic regit ille gtūs entis ex vi effectus cause formalis. Uel fm btm thomā actus entis id est subiecti. & fm eundem regit ille gtūs entis ex vi demonstratōnis essentie

Querit Quō pbat phs istā definitōnem motus. Solutio pbat eam p ptes scz fm tres pticulas quas habet. Primo q sit actus. Secūdo q sit actus entis in potentia. Tercio probat illaz particulam fm q hmōi.

Querit Quō pbat phs q motus sit actus. Solutio illud e actus quo aliquid denominatur esse in actu. sed per motum aliquid denominatur in actu. ergo motus est actus. Minor probatur exemplariter. quia alteratio est actus alterabilis. edificatio actus edificabilis. & vnūquodqz denoiatur tale fm q est sub motu.

Ar Per motū res non denominatur in actu. g rō falsa. Probat q qdiu res mouet dicunt esse in potentia. Solutio motus non est act⁹ simplr. sed e actus entis in potentia. id est motus est actus potentie pmixtus. Uel dr lz mot⁹ nō sit act⁹ essendi q e ipius forme siue ipa forma est tn actus fiendi. q p motū denoiatur res cōtinue fieri qn eim edificabile est sub edificatōne tūc cōtinue dr fieri & edificari.

Querit Quō ostendit phs q motus sit actus entis in potētia Solutio illud est actus entis in potentia qd non conuenit agenti vt in actu est fm quod in potentia. sed motus est hmōi. ergo motus est actus entis in potentia. Minor pbat quia es non dr moueri inqtum es est & in actu per suam formam sed inqtum est in potentia ad formam statue & ita etiam est de alijs.

Ar Nihil mouet nisi fm qd est in actu. g rō falsa. Probat q nihil mouetur nisi qtum sexto physicoz. sed quod est quantū est ens i actu Solo licet illud qd mouet sit in actu & qtum non tamē mouet fm qd est in actu. sed fm q est in potentia sicut de ere exemplificatum fuit.

Querit Quomodo phs ostendit terciam particulam q mot⁹ sit actus entis in potentia fm quod in potentia. Solutio illam ostendit exemplo & ratione. Exemplo sic. quia es nō dicitur moueri fm q est in actu per formam eris. sed fm q est in potentia ad formam statue. ergo mot⁹ est actus entis in potētia fm q in potentia. Rōne sic. si motus non esset actus entis in potentia fm q in potentia cū illa reduplicatione sequeret qd eadem esset potentia formalis ɔtrarioz. sed hoc est falsū g illud ex q sequitur falsitas patet. quia si esset eadem potētia contrariorū tunc contraria essent vnum & idem. quia formalis potentia identifice transit i actū. Quis enim idem sit subiectum siue radix sanitatis & egritudinis tamē posse sanari & laborare siue infirmari fm q potentia refertur ad actū est alteruz non est idem. Et licet idem sit subiectum albi & nigri. tamen nō sunt vnū & idem album & nigrū.

Queritur Utrū mot⁹ distinguit̃ a forma fluente in motu. Solutio Alberti nō realiter sed tm̄ modaliter, sicut ꝑmixtū ṗuatioi ⁊ depuratum.

Ar Si motus esset eiusdē essentie cū forma fluente ī motu tūc fluxus nigredinis esset eiusdē essentie cū nigredine in motu denigratōis sed hoc nō. Minor ꝓbat̃. Quia ingredit̃ q̄ sic fluit ⁊ cōtinue intendit̃. vel ē vel nō est. Si est g̊ nō acq̄ritur ꝑ motum quod fl'm. Si non est tunc non potest intendi quia non ens non intenditur neq₃ remittitur. Solutio in motu denigrationis intenditur nigredo que quodāmō est ⁊ quodāmō nō est sicut est in omni intentōne. Est em̄ nigredo ens ꝑ se ⁊ non ens per accidens. Nigredo quidē que ē fluens. per se em̄ est quia est fluens ꝑ se in illo motu sed inq̄ꝫtū ṗuationi adhuc ꝑmixta est sic non est ⁊ hoc mō dicit phs materiā que subijcit̃ motui per se esse ⁊ per accidens nō esse Illud āt qđ intendit̃ q̄ꝫdiu in motu est intensionis vnū quidē est essentia ⁊ cōtinue diuersificat̃ in esse quia nisi vnū esset in essentia nō reciperet cōꝑatōnem ꝺm magis et minus. Et non est nisi ꝯtinue in esse diuersificaret̃ non differret a se per magis ⁊ minus. Quia compatio non est nisi vniuoci quod vnit natura vna ⁊ differentia ꝺm magis ⁊ minus non est nisi ei⁹ quod ꝺm esse accidit ꝺm magis ⁊ minus ad illam naturam variat̃ cui nomen est impositum ⁊ hoc quidam vocant accessum ad verā nois impositōnem.

Ar Nigredo permixta albedini ⁊ nigredo pura nō sunt eiusdē speciei nec essentie sed omnis forma fluens in motu permixta est cōtrario ergo nulla taliū formarū. est eiusdem essentie ⁊ speciei cum forma depurata a contrario sed in termino motus est forma pura. ergo forma fluens in motu ⁊ forma que est terminus motus nō sunt eiusdem essentie ⁊ speciei. g̊ motus differt realiter a forma fluente in motu Solutio maior est falsa. quia eadem qualitas ꝺm speciem est nigredo in motu que fluit ⁊ que ī termino motus acquiritur. Et si dicatur alterius speciei est mixtum q̄ꝫ purū sicut videmus in medijs coloribus ⁊ extremis. q̄ specie distinguūtur Dicendū est ꝺm Albertū ꝙ non est simile in illis ⁊ in motu lꝫ omnis motus sit de extremo in mediū. Quia medium vt inquit Albertus inter extrema duplex est. vnū est completū. Aliud est incompletum fluens continue ad esse perfectum. Primū medium est alterius speciei ab extremis q2 vtrūq₃ talium est species completa licet vna sit composita ⁊ alia simplex. Secunduꝫ medium non est species completa neq₃ forma perfecta sed est via ad formā completam ⁊ in illo vnica fluit forma a suo esse incompleto ad esse completum ⁊ hoc non appallatur absolute medium sed cum determinatione medium motus vel fluxus. ⁊ erga specificatur a suo termino. Et istud dominus albertus declarat persimile. Quia continuū partes non habet nisi potentia que non efficiuntur in actu nisi continu diuidatur ponatur ergo punctum fluere ⁊ fluat ad cubitum in longitudine et signetur ille fluxus in dimidio cubiti erit punctus terminus linee que est in dimidio cubiti et erit actu terminus linee constitute per fluxum puncti. Si autem

ꝑduceretur fluxus puncti in totũ cubitũ erit punctus actu termin⁹ linee con
stitute ꝑ fluxũ puncti qui est in extremitate longitudinis cubitalis ꝛ ille pũ
ctus qui est in semicubito nõ erit in linea constituta nisi potentialiter ꝛ for
ma totius fluxus nõ dicetur terminari nisi in vltimo puncto Per eundem
modũ omnino vt dicit Alpharabius est in omni vero motu motus em̃ ẽ
de numero cõtinuoꝝ ꝛ ideo nõ specificatur in ipo ens fluens qd̃cũqꝫ fue
rit. per id qd̃ est in potentia sed ꝑ id qd̃ est actu. ꝛ hoc est vltimũ ad qd̃ ter
minaꝛ fluxus eius qd̃ est in potentia. Sed si signeꝛ ꝛ diuidaꝛ motus cum
aliquo nunc tp̄is accepto medie vel tercie partis tunc in illo nunc est finis
motus ꝛ ideo ille finis dat speciẽ motui. ꝛ tunc forma fluens accipit esse ac
tuale in illo. Quia illud mediũ est ei sicut extremũ quo ad hoc ꝙ terminus
motus actu sit qd̃ tamẽ mediũ non erit nisi in potentia si motus vlterius
versus veram extremitatem dicaꝛ continue ꝑduci ꝛ sic forma sequens cũ
p̄cedenti efficiꝛ vnus motus specificatus in extremo quia non est in medio
priori qd̃ non est nisi potentia in ipso motu vt iam patuit.

Arĝ Si mot⁹ iuxta p̄dicta nõ differt a suo termĩo ad quẽ nisi sicut im
perfectũ a perfecto sed cũ imperfectũ venit ad perfectũ tunc maxi
me est ꝛ manet. ergo cũ motus veniret ad terminũ maxime maneret sed h̄
est falsum. Quia cũ motus ꝑuenit ad terminũ ad quẽ tendit tunc non est
sed desinit Solutio minor nõ est vera de omni imperfecto. Quia est du
plex imperfectũ vnũ est imperfectũ qd̃ est subiectũ imꝑfectõnis ꝛ ꝑfectõis
et de illo est veꝝ sicut patet de materia prima que est imperfecta ꝛ turpis ꝑ
priuatõnem ꝛ maxime est qñ coniuncta ẽ sue ꝑfectõni scꝫ forme. Aliud est
imperfectũ in esse ꝓpter hoc qd̃ fluit ꝛ extendiꝛ extra potentiã ꝛ imperfectõ
nem donec depureꝛ ꝛ sit perfectũ ꝛ hoc nõ est qñ completum est quia non
habet permanentiam in suis partibꝫ ꝛ tale est motus ꝛ temp⁹. vel dicẽdũ
est ꝙ motus qñ venit ad suũ terminũ ad quẽ maxime est ſm suam essentiã
quia illa non cõpletur nisi in termino licet nõ sit maxime quo ad modũ es
sendi qui est fluxus.

Arĝ Actio nõ est eiusdẽ essentie cũ eo quod agiꝛ. sed motus non est ali
ud ꝙ̄ actio. igiꝛ nõ identificaꝛ essentie suo termino Minor ꝓbaꝛ
tur quia motus non videꝛ aliud nisi id qd̃ ab agente fluit in patiẽs siue a
mouente in mouens. sed nihil ab agente fluit in patiens nisi actio agentis
ergo motus est actio. Et cõfirmaꝛ quia motus est act⁹ cõis agentis ꝛ pa
tientis siue mouẽtis ꝛ moti sed nihil est cõmune vtriſqꝫ nisi qd̃ fluit ab vno
in alterũ. ergo actus cõmunis vtriſqꝫ est fluens a mouente in motum hoc
aũt est actio mouentis. Solutio primi ſm Albertuꝫ ꝙ actio dupliciter
diciꝛ scꝫ materialiter ꝛ formaliter. id est accipiꝛ actio pro eo qd̃ est ſm ꝙ est
accidens agentis. ꝛ pro cõꝑatione agentis ad patiens. Et p̄mo motus
est actio agentis. Quia est id quod est ab agente siue mouente. Scd̃o mõ
motus formaliter nõ est actio sed est effectus actionis. Quia actio vocaꝛ
hoc modo forma ſm quã agens actualiter diciꝛ agere ꝛ ad patiens cõꝑa
ri Ad confirmatõnem rñdet Albertus ꝙ in oĩbus illis sunt duo scꝫ cõ
ꝑatio qua cõꝑatur agens ad patiens ꝛ ecõtra. ꝛ qua cõꝑatur mouẽs ad
motum ꝛ econtra ꝛ he cõꝑationes sunt aliquo modo eedem differẽtes

penes cōpata. Res aūt penes quas cōpationes ille sunt ⁊ relationes ille sunt in his que compant ⁊ ille ꝓprie sunt actio ⁊ passio ⁊ mouere ⁊ moueri et nō sunt eedem sed habent quendā oppositōnis ⁊ ideo motus nō ē idem actioni.

Ar Motus est passio. ergo nō videt esse essentie cū suo termino. Aīs ꝓbatur. Quia motus ē id qđ cōtinue aliqđ abijcit ⁊ aliqđ inducit cōtinue in subiectū sed hoc nō est aliud ꝙ̄ passio. Et confirmat qꝛ res non dicit moueri nisi ꝙ̄diu afficit aliqua specie agentis. affici aūt specie agentis est pati. ergo motus videt esse passio. Solutō Alberti motus accipit dupliciter. Uno mō ſm esse qđ habet in mobili. Alio mō ſm ꝙ est causans ⁊ efficiens aliqđ in mobili. Primo mō accipit in essentia sua motꝰ. quia hoc mō ē actꝰ impfectꝰ mobilis ⁊ qꝛ impfectū fit pfectū ī termīo motꝰ ideo motus ē eiusdē essentie cū suo termīo. qui ē simpliciter ⁊ pura pfectio oīno depurata a ꝯtrario. Quia tñ ē actꝰ impfectꝰ sic differt a forma in termīo motus p esse impfectōnis ⁊ pmixtionis cū puatōne illiꝰ forme ad quā tendit motus ⁊ sic irrefragabiliter vera ē sentētia phi dicētis motū eē in tot p̄dicamētis in qt ē forma q p motū pt acq̄ri. Si vo motꝰ accipiat in ꝯpatōne ad mouētē a quo motꝰ causat sic ē effectꝰ actōis agentis ⁊ nō actio eius. qꝛ actio ē in agente ⁊ motus in mobili. Et tūc motꝰ firmat in actōe sic effectus in cā ⁊ actio in motu sicut cā in effectu ⁊ sic fl'm ē ꝙ mouere mouētis sit essentie motus mobilis nisi intelligat de mouere qđ ē a mouēte in mobili sicut a suscipiente mouere mouētis sꝫ nō suscipit ipm p modū mouere sed p modū moueri. Si vo ꝯseq̄tur motꝰ ſm ꝙ ē affectio mobilis q affectio causat a motu hoc ē a forma fluēte de eē in esse in eo ꝙ mouet tūc motus ſm rei veritatē ē in p̄dicamēto passionis. Et per idē vadit cōfirmatio.

Queritur Quō p. ꝓbat totā definitōem motus Solutio dupliciter scꝫ directe ⁊ indirecte. Directe ꝓbat eam tali rōne. qꝛ illud est motus quo existente ipm mobile dr moueri ⁊ nō aliter. sed actus entis in potētia ē hmōi. g motus ē actus entis in potētia. Indirecte ꝓbat eam ex definitōibꝫ antiquoꝝ sic. Motus nō potest definiri sicut definiuerūt antiqui. cū ergo hoc mō motus ē bñ definitꝰ. Aīs patebit in questione sequenti.

¶ Querit. Que fuerūt definitiones antiquoꝝ qbꝫ motū definiebant Solutio quidā definierūt motū sic. Motꝰ est alietas siue alteritas. qꝛ videbāt ꝙ illud qđ mouet fit ꝯtinue alterū ⁊ alterū. Alij ex eadē rōne mouti dixerūt motū esse inequalitatē siue exitū ab equalitate. Alij aūt dicebant Motus est non ens siue indefinitū ⁊ interminatū inter ens ⁊ nō ens. Et motiuū eoꝝ fuit. qꝛ id qđ mouet nō est ens in actu.

Queritur Quot rōnibꝫ ꝓbat phs ꝙ ille definitōnes antiquorū de motu nō valēt Solō tribꝫ rōnibꝫ. Quaꝝ prima sumit ex pte subiecti motꝰ. Si motꝰ esset alteritas tunc altera inequalia ⁊ nō entia dicerent moueri sed hoc ē falsum. Seq̄la ꝓbat qꝛ illud ē mobile in quo est motus subiectiue. sed illa insunt motui subiectiue. g illa dicūtur moueri. Minor ꝓbat qꝛ multa sūt inequalia q nō mouent. etiā motꝰ nō ē nō ens simpl'r ¶ Secūda rō sumit ex pte termini ad quē motꝰ. qꝛ nō ē mo

tus magis ad inequalitatē ꝙ̄ ad eq̄litatē. nec ad alteritatē ꝙ̄ ſilitudinē. ꝗ ad oīa iſta p̄t eē mot⁹ Etiā q̄dā mutatio eſt ad ens ſicut generatio. ⁊ q̄daꝫ ad non ens ſicut corruptio ¶ Tercia rō ſumit̄ ex parte termini a q̊. Quia motus nō plus eſt ex ente ꝙ̄ ex non ente qꝛ motus generatōnis eſt ex ente et corruptōis ex non ente. g̊ ⁊c̄.

Queritur Quod fuit motiuū antiquoꝝ motū ſic definientium Solutio qꝛ dixerūt motū eſſe de genere maloꝝ. ex q̄ eſſet q̄ddā indetermiatū in eſſe eo ꝙ nō hꝫ eſſe ꝑmanens neq̧ fundat̄ in eē vel in nō eſſe ⁊ autores hui⁹ opinionis fuerūt pictagoras ⁊ almeon cromates. Sed hoc motiuū ſoluit ph̄s dicēs ꝙ motus nō eſt ſimpl'r quid indetermiatū. qꝛ lꝫ nec ſit act⁹ neq̧ potētia ē tn̄ act⁹ potētie ꝑmixt⁹. ⁊ ē quoddā mediū inter actū ⁊ potentiā. Vel dꝛ ꝙ motus ē actus imperfectus ad perfectionem tn̄ tendens. Et ergo dicit Areſtoteles ꝙ valde difficile ſit dicere q̇d ſit motus. qꝛ ē q̄ſi mediū inter actū ⁊ potentiā. vt i eius definitōe patuit

Queritur Quot poſuit pictagoras coagulatōnes ſiue coordinatōnes entiū q̄s greci ſiſticias appellauerūt. Sol'o duas qꝛ poſuit p̄ncipia bonoꝝ ſiue hītuū ſiue poſitiuoꝝ ⁊ ſūt decē ſcꝫ finitū. par. vnū. dextꝝ. maſculū. q̇eſcēs. rectū lumē. bonū. q̄dratū. q̇eſcēs dixerūt ſe habere ꝑ modū habit⁹. qꝛ optimū ē qđ ſine motu ꝑfectie ē ⁊ cās mot⁹ dixerūt eſſe ex malicia ⁊ impfectōne. Et poſuit p̄ncipia maloꝝ ⁊ p̄uatiuoꝝ ⁊ ſunt Infinitū. impar. plurale ſiue ml'tū. ſiniſtrū. femininū. motū. curuū. tenebras malū. Quadrangulū altera ꝑte longius Et ſic cāuēdū ē a dicto Auerrois q̇ ponit motū ꝓ p̄ncipio habituū ⁊ hoc nō facit pictagoras ⁊ ſic dictū auerrois dicto ph̄i non concordat.

¶ Queri. Quō inueſtigat ſcđ'am definitōem mot⁹. Sol'o illā inueſtigat ꝓbando cui⁹ mot⁹ ſit act⁹. Vtꝝ. ſ. ſit actus mouētis vl' mobilis

Queritur Quot rōnibꝫ ꝓbat ph̄s ꝙ motus ſit actus mobilis. Sol'o tribꝫ Prima eſt illius motus eſt actus qđ ē aliq̄n in potentia ⁊ aliq̄n in actu ſed mobile eſt hmōi. ergo motus eſt actus mobilis. mobile aūt vt hmōi eſt in potentia. poſtea vero in termīo mot⁹ ē in actu. qꝛ vt dꝛ p̄mo perigeneſeos habitibꝫ exn̄tibꝫ in materia ceſſat mot⁹ Scđa illi⁹ motus ē act⁹. cui⁹ imobilitas ē quies ſꝫ imobilitas ipi⁹ motus eſt quies. g̊ motus ē actus mobilis. Maioꝛ ꝓbat̄ qꝛ mot⁹ ⁊ q̇es ſūt p̄uatiue oppoſita q̄ hn̄t fieri circa idē Tercia rō Illud ē actus mobilis. qđ nō ꝯuenit illi niſi ſ'm qđ patit̄. ſed mot⁹ ē hmōi. g̊ mot⁹ ē act⁹ mobilis Maioꝛ patꝫ qꝛ mobile ⁊ id qđ patitur ſunt idem ſubiecto. Minoꝛ patet quia illud qđ agit tm̄ nullo mō dicit̄ moueri.

Queritur Quot rōnibꝫ ph̄s ꝓbat ꝙ motus non poteſt eſſe act⁹ mouentis Solutio duabus Prima eſt illius nō eſt motus act⁹ ꝓpꝛie. qđ nō mouet̄ niſi ꝑ accn̄s. ſꝫ moues ē hmōi. g̊ mot⁹ non ē act⁹ mouētis. qꝛ ſic mouere ē aliquo mō pati īꝯ̄tū vadit mouēs de otio in actū Maioꝛ ptꝫ qꝛ mouēs vt hmōi nō mouet̄ niſi ꝑ accn̄s inꝯ̄tū i agēdo repatit̄ Scđa rō illi⁹ mot⁹ nō ē act⁹ ꝑ ſe qđ vt hmōi nō ē in potētia. ſꝫ moues vt hmōi nō ē in potētia. g̊ mot⁹ nō ē actus mouentis. Minoꝛ ꝓbatur. qꝛ nihil mouet̄ ſ'm ꝙ eſt in actu. ſed ſ'm ꝙ eſt in potentia.

Queritur Que est secūda definitio motus. Solutio. Mot⁹ est actus mobilis ſm q mobile.

Ar Motus est actus mouentis. ergo non est actus mobilis. q̄a mo= tus est in mouente. ergo est actus mouentis Solutio motus est bene ipsius mouentis vt principij effectiui. sed ē ipsius mobilis vt subiecti.

Ar Unius definiti erit tm̄ vna definitio. sed motus est semel defini= tus. ergo ista definitio est superflua Solutō vnius definiti eodē modo sumpti erit vna definitio. sed vnius definiti diuersimode sumpti possunt esse plures definitiones. sic est de motu.

Queritur Quō differūt iste due definitiones inter se Solutō pͥ ma ſm venerabilē dn̄m Albertū est formalis ⁊ scd̄a ma terialis. Et rō est. quia explicat naturaȝ ipsius motus q̄ntum ad suū esse for male qd̄ est ei intrinsecū ex quo datur per potentiā formalē. q̄a sensus ei⁹ ē Motus est actus entis. id est forme fluentis de potentia ad actum. Sed secūda est materialis quia datur de motu in ordine ad suū subiectum qd̄ ē mobile. Sanctus thomas aūt aliter loquitur volēs q pͥma est formalis. nō quia explicat esse formale. sed quia datur per cōiores terminos ⁊ trāscen= dentes. quasi velit dicere illud esse magis formale quod est magis cōmu= ne. sed hoc nō videtur esse sufficienter dictū. quia quanto aliq̄d est transcen dentius tanto est materialius.

Queritur Quō phs inquisiturus veritatem disputatiue pbat pͥ mo q actio ⁊ passio nō possūt dici vnus motus. nec etiā diuersi Solutio arguit ad vtrā[que] partē. Primo q nō possunt esse diuer si motus. quia si actio ⁊ passio essent diuersi motus. vel ergo ambo essent ī agente. vel ambo in patiente. vel actio in agente. ⁊ passio in patiente. vl' pas sio in agente ⁊ actio in patiente sed nullū istorū potest dici. ergo nō sunt di= uersi motus. nō potest dici pͥmū q ambo sunt in agente. quia tūc agens di= ceretur patiens qd̄ falsum est. nec potest dici q ambo sunt in patiente. q2 tūc patiens esset agens. nec potest dici terciū q passio sit in agēte ⁊ agens ī pa tiente. quia cum actio sit motus sequeretur q agens moueretur. sed oīa ista sūt incōuenientia. Non possunt dici vnus motus. quia tunc sequeretur q distin ctorum ſm speciem esset vnus actus. Probatur q2 actio ⁊ passio specie ⁊ genere distinguuntur. Etiam sequeretur q doctio ⁊ doctrina essent vnū ⁊ idem. simi= liter docere ⁊ doceri. similiter docens ⁊ addiscens. vel docere ⁊ addiscere. sed hec oīa sunt incōuenientia. ergo actio ⁊ passio nō pn̄t dici vn⁹ motus.

Queritur Quō phs soluit istam questionem Solutio sic. q̄a actio ⁊ passio sunt vnus motus materialiter. sed nō for maliter. Q' materialiter sunt vnus motus patȝ quia eadem est forma ma terialiter que prius est in agente ⁊ postea recipitur in patiente. Et q non sūt vnus motus formaliter patȝ. quia sunt in diuersis subiectis actio em̄ for= maliter est in agente. ⁊ passio formaliter in patiente. sed motus est formali= ter in mobili vt ad longum disputatum est in cōmentarijs editis sup sex principia Gilberti porrithani

Ar Si actio ꝛ passio sunt vnus motus materialiter. ergo etiam agens ꝛ patiens. ꝛ idem erunt docere ꝛ doceri. doctoꝛ ꝛ doctrina. Solo. ꝯsequentia est neganda. qꝛ licet aliqua duo in aliquo tercio ꝯueniant. nō tamen opoꝛtꝫ ꝙ ꝯueniāt inter se. ꝛ inter se foꝛmaliter sunt vnum. ꝛ idem sicut simile est. Est em̄ eadem via ascensus ꝛ descensus. ꝛ tn̄ ille q̄ ascēdit nō descendit. nec ecōuerso. Etiā eadem est via a thebis ad athenas. ꝛ tn̄ vadens ad thebas non vadit ad athenas. nec econtra Sic em̄ actio ꝛ passio materialiter sunt vnus motus. i. vna foꝛma que fluit in motu. nec tamē agens est patiens nec econuerso

Querit Qūo phus applicat secūdam definitōnem motus ad motum in spēali Solo sic. quia sicut motus in cōmuni dicitur actus mobilis ꝓm ꝙ mobile. ita potest dici in speciali augmentatio est actus augmentabilis ꝓm ꝙ augmentabile. Et alteratio est actus alterabilis ꝓm ꝙ alterabile. ꝛ sic de alijs.

Querit Que est tercia definitio motus. Solo. Motus est entelechia siue actus mouentis ꝛ mobilis Et hec dr̄ totū qd̄ est motus ꝓm qd̄ est fluxus a mouente in mobile. ꝛ est certissima. quia in ea vt dicit Albertus certificaꝛ motus tam ex mouente q̄ꝫ ex mobili. Auicenna vero dicit. ꝙ motus est exitus de potentia ad actuꝫ in tp̄e ꝛ nō subito

Secūdus tractatꝰ De infinito

Iste est secūdus tractatus huiꝰ tercij in quo determinatur de infinito Et diuiditur in septem capitula. In p̄mo ponit opiniones antiquorum. In secundo ponit rationes que videntur ꝓbare infinitum esse. In tercio pꝛobat ꝙ nullum sit coꝛpus actu infinitum. In quarto ostendit qūo infinitū est. In quinto ostendit quid est. In sexto ostendit radicē ꝛ cām eius In vltimo soluit rōnes factas in scd̄o caplo.

Querit Qūo pꝛobat phus ꝙ physicus habet determinare de infinito Solo. hoc pꝛobat ratione ꝛ signo. Ratione sic qꝛ scientia de natura est circa magnitudines ꝓm ꝙ sunt termini coꝛpoꝛum physicalium. ꝛ circa tempus ꝛ motum quoꝛū vnūquodqꝫ necesse est esse finitum aut infinitum. q̄uis nō om̄ia que sunt in coꝛpoꝛibꝫ naturalibꝫ sint finita vel infinita. sicut pūctus et passio. qꝛ nullum taliū necesse est esse in altero istoꝛum generū. que sunt finitū ꝛ infinitum. quia pūctus est indiuisibilis et ideo neqꝫ est finitus aut infinitus per se vel per accidens. passiones auteꝫ que sunt indiuisibiles ꝑ se. eo ꝙ nō sunt quāte possunt esse diuisibiles ꝑ accidens. hoc est ꝑ subiectum in quo sunt sed nō ꝑ se. ¶ Signo sic. qꝛ omnes antiqui qui de rebꝫ nature loc uti sunt fecerūt mentōem de infinito. ꝛ dixerunt ꝯcoꝛditer ip̄m esse p̄ncipiū eoꝛum que sunt. Ideo ad physicum spectat determinare de eo.

Ar De nō ente nō habet physicus determinare. sed infinitū est nōens ergo Solo. de nō ente simpl'r nō spectat ad physicū determina

re. tamen de nō ente inq̄tum videtur quibusdam esse ens potest physicus determinare ostendendo ipsum nō esse. Vel dicendū q̄ duplex est infinitū vnū est infinitum materiale in actu. ꝛ tale est nō ens. ꝛ de illo physicus non habet determinare nisi ostēdendo ipsum nō esse. Aliud est infinitū materiale in potētia. ꝛ de illo hꝫ physicus ꝯsiderare tanq̄ de passione rei naturalis quia tale est in diuisione continui. in appositione numeri. ꝛ in tempore vtroq̄ modo

Ar De infinito in potētia spectat ad mathematicū determinare. ergo nō ad physicū. Antecedēs pꝫ. q꞉ eiusdem sciētie est ꝯsiderare subiectum ꝛ eius ꝓpriam passionem. sed q̄titas est subiectuꝫ infinitatis de qua cōsiderat mathematicus. ergo etiā de infinito Solō. argumētum bene ꝓbat q̄ ad mathematicū spectat determinare de infinito. sed nō eo modo quo ad physicum. Mathematicus em̄ ꝯsiderat q̄titatem ꝛ infinitatē abstrahendo a materia sed physicus illa eadem considerat vt substant qualitatibus sensibilibꝫ

Querit Quō diuersimode locuti sunt antiqui de infinito. Solutio. quidam antiquorū sunt naturaliter de infinito locuti ꝛ quidam innaturaliter. Illi dicūtur inaturaliter locuti qui posuerūt infinitum esse substātiam supple separatam.

Querit Qui fuerūt illi qui inaturaliter locuti sunt de infinito Solō. plato ꝛ pictagoras. dixerūt em̄ ipsum infinituꝫ esse substātiam rerū ꝛ nō de numero accidētiū. Et rō est. q꞉ dixerūt ipsum esse p̄ncipium substātiarꝫ. sed p̄ncipiū substātiarū nō p̄t esse nisi substantia. et ideo licet videatur esse in magnitudine. tn̄ ꝺm istos nō est accn̄s vel passio magnitudinis. sed differentia substantialis eius cui accidit magnitudo vel quātitas.

Querit Quā differēter pictagorici ꝛ platonici posuerūt hoc infinitum Solō sic differēter. q꞉ pictagorici posuerūt illud infinitum in rebꝫ sensibilibus ꝛ esse principium sensibilium. quia ipsi dicebant numeros sensibiles infinitos esse causam infinitarum rerum naturalium. ꝛ illos dixerūt nō habere esse separatum. sed potius habere esse in rebꝫ sensibilibꝫ ¶ Plato posuit infinitum tam in rebꝫ sensibilibꝫ q̄ insensibilibꝫ. Et rō fuit. q꞉ posuit ideas p̄ter res sensibiles. dicūt em̄ res sensibiles q̄ p̄nt videri. sicut ignis aqua ꝛ hmōi. Scdō differūt. q꞉ pictagorici dixerūt hoc infinitum esse extra celum. Et ratio eorum fuit. quia celum comprehendit et continet omnia. sed quod continetur est finitum. si ergo infinitum esset sub celo tunc infinitum esset finitum. ergo dixerunt hoc esse extra celum. Plato vero non dixit aliquid esse extra celum. ꝛ sic non posuit ibi corpus nec ideas sed dixit hoc infinitum nec esse extra celum nec intra celuꝫ propter ideas q̄s posuit nusq̄ esse. extra aūt ꝛ intra denotāt locum

Querit Quomodo differenter pictagorici ꝛ platonici posuerūt radicem infinitatis. Solō philosophi. pictagorici po-

fuerunt radicem infinitatis numerum parem. platonici vero magnū z paruum. Et ratio illius fuit. quia vt dicit Albertus pictagorici posuerunt numerum parē esse radicem infinitatis. quia sicut dicitur primo arithmetice numerus par qui sub eadem diuisione potest in maxima paruissimaqꝫ diuidi in maximo spatio partium. quia nihil spatio habet partes minores q̄ duas. eo ꝙ ille sunt medietates. Medietas autem alicuius toti⁹ est maxima partium in quātitate quam habere potest. quia est maior tercia z quarta z sic de alijs. In paruissima quidem multitudine. quia due medietates sunt paruissime. id est paucissime multitudine. plures enī sunt tercie quarte z sic deinceps. Pars autem in mathematicis vocatur que aliquotiens sumpta reddit totum. Numerus vero impar non potest sic diuidi. Et ideo cuꝫ omnis res diuisibilis sit. vt par numerus in duo media quantitate continua maxima z paucitate minima. et ideo per diuisionem de facili acceptabilia dixit pictagoras ꝙ comprehensus esset sub impari z conclusus. eo ꝙ impar primus vniat eum vnitate. que est principium multitudinis. hoc est binarius ex modo sue diuisionis adhibet omnibus rebus infinitatem nec finitur diuisio paris numeri nisi ad imparem. Et sic diuisio numeri paris non finitur in duo media nisi ad imparem. Et ideo pariter paris numeri diuisio non finitur nisi ad vnum. Impariter autem paris diuisio finitur ad imparem. Sicut cum diuiditur denarius in duos quinarios qui sunt medietates denarij non potest consequenter quinarius in duos medios numeros diuidi. quia ipse numerus impar finiens est diuisionē paris.

Queritur Quomodo probat pictagoras per signum ꝙ numer⁹ par sit radix infinitatis. Solo phylosophi. per id quod accidit in numeris figuralibus hoc est qui constituunt figuram. quia si accipiatur primus. puta numerus impar qui est vnitas et circumponatur ei primus actu impar generabitur primus numerus quadratus qui est quaternarius. et si huic iterum addatur secundus impar qui est quinarius generabitur secundus quadratus qui est nonenarius. et si nonenario circumponatur tercius in ordine impar qui est septenarius generabitur tercius q̄dratus qui est decimussextus. et sic in ordine multiplicationis in infinituꝫ si semper proximus impar sequenti quadrato circumponatur semper generabitur numerus quadratus. nec vnquaꝫ hec forma numeri variatur. Ordinantur autem numeri quadrati ordine suarum radicum que sunt vnus duo tres quatuor. quia vnitas est primus potentia quadratus. prim⁹ autem quadratus actu est cuius radix est duo. quia bis duo faciunt quatuor et secundus est cuius radix est tria. quia ter tria faciunt nouem. z sic in ordine sunt quater quatuor et quinquies quinqꝫ. Sicut autem totus numerus in se multiplicatus dicitur quadratus. eo ꝙ habet latera equalia et angulos. ita impar proprie dicitur gnono grece qđ arabice vocat̃ alloale Et ita vult pictagoras imparem esse ꝑncipium finitatis. eo ꝙ circōpositus quadrato nō perficit nisi numeros vnius figure hoc est quadratos. Si autem numerus par quadrato proximo circūponatur multiplicatio generat infinitas figuras. Qđ sic pꝫ. quia si pmū parem qui est duo primo potētia

quadrato circũponas qui est vnitas vt tactum fuit. generabit trigonus .q̃ est ternarius. ⁊ si sequentem parem generabit. qui est quaternarius circumponas huic numero constituto. generabitur heptogonus id est septem. ⁊ si huic sequentem parem addemus hoc est sex ad septem generabit figura q̃ tercortena. et sic in infinitum variatur figure. Cum ergo ſm pictagoram ꝯpositio numeroꝝ sit causa multiplicationis omniũ. erit numerus par pͥncipium infinitatis ⁊ impar finitatis. Sic ergo patꝫ causa quare pictagoras posuit radicem infinitatis numerũ parem. qꝛ numerus par est pͥncipiũ difformitatis ⁊ impar vniformitatis

Queritur Quã differẽter naturaliter loquentes opinati sunt de infinito Solo. quidã eoꝝ ponebãt infinitũ esse in magnitudine illius rei que est elementũ rerum sine multitudine illoꝝ que elementa dicũtur. sicut aerem esse infinite magnitudinis vel aquam vel intermediũ inter ista. Alij in multitudine. ⁊ illi q̃ posuerũt vnũ pͥncipium posuerũt infinitum in magnitudine. sicut Eraclitus Diogenes Thales. Sed illi q̃ posuerũt infinita principia rerum naturaliũ posuerũt infinitũ in multitudine esse. sicut sunt Anaxagoras Democritus ⁊ Leucippus

Queritur In quo ꝯueniebãt oẽs antiqui taꝫ naturaliter q̃ƺ etiã innaturaliter loquentes Solo. in h̃ q̃ attribuerũt infinito quatuor ꝯditiones sequentes. Prima q̃ infinitum esset pͥncipiũ omniũ. quam ꝓbabãt sic. oẽ qđ est vel est pͥncipiũ vel pͥncipiatum. sed infinitum nõ est principiatum. ergo est pͥncipium. Minor patꝫ. qꝛ si esset pͥncipiatum. tũc haberet ante se principium. ⁊ sic nõ esset infinitum. Sed hec ratio peccat penes fallaciam equocationis. qꝛ in maiore capitur pͥncipiũ pro pͥncipio factionis. ⁊ in probatione capit pro principio magnitudinis. Secunda infinitum est ingenerabile ⁊ incorruptibile. et probabant sic. quia quicquid caret principio ⁊ fine hoc est ingenerabile ⁊ incorruptibile. sed infinitum est huiusmodi. ergo est ingenerabile ⁊ incorruptibile. Et hec ratio etiam peccat penes fallaciam equiuocationis. Tercia. infinitum ꝯtinet ⁊ gubernat oĩa Ratio est ſm eos. illud quod est pͥncipium omnium hoc ꝯtinet ⁊ gubernat omnia. infinitum est huiusmodi. ergo ꝯtinet ⁊ gubernat oĩa. Quarta. infinitum est quiddam diuinuꝫ ⁊ immortale. Et hoc sic ꝓbabant. infinitũ est quiddam perpetuum ingenerabile ⁊ incorruptibile. ergo ẽ quiddaꝫ diuinũ et immortale.

Queritur Utrum iste conditiones ꝯueniant infinito physico. Solo non. sed ꝯueniũt infinito formali. scꝫ ipsi deo. et ignoranter bene posuerunt ꝯditiões infiniti.

Queritur Quot rõnibꝫ phus probat infinitum esse Solo q̃n q̃ƺ. Prima est. tempus est infinitũ ſm oẽs phos dẽpto solo Platone. ergo infinitum est. solus enĩ plato genuit tempus. id est solus plato dixit tempus incepisse cum ipso celo. ¶ Secunda ratio est magnitudo est infinita. ergo infinitum est. Antecedens probatur. quia mathe-

matici vtuntur huiusmodi diuisione in infinitum. que imaginatio super illo fundatur quod ipsa componitur ex magnitudinibus et non ex punctis. quamuis enim manifestum sit magnitudinem in infinita diuidi. non tamen est omnibus notum ipsam componi ex magnitudinibus. sed hoc probat. et eo probato vtitur mathematicus. quia mathematicus non habet considerare compositiones essentiales rerum naturalium. etiam in numeris per appositionem. sicut in continuis per diuisionem. ¶ Tercia ratio. Generationes et corruptiones sunt infinite et succedunt sibi inuicem perpetue. vt dicitur secundo perigenescos. ergo infinitum est. sicut vnus homo generat alium. et ille iterum alium et sic de alijs vsque in infinitum. ¶ Quarta ratio est. de ratione corporis finiti est quod claudatur in alio. si ergo detur aliquod corpus vel hoc est finitum vel infinitum. si infinitum habetur propositum. Si finitum oportet quod includatur in alio corpore. Vel ergo illud corpus includatur in alio vel non. Si semper corpora includant se in infinitum et includantur. tunc erunt infinita in multitudine et sic est infinitum. vel deuenietur ad vnum quod includit et non includitur tunc hoc erit infinitum. quia non clauditur in alio. ¶ Quinta ratio est. Intellectus noster quem eundem dicebant imaginationi ille nunquam deficit in imaginando siue intelligendo. quia vt dicitur in prima petitione Euclidis quod licet lineam definitam in continuum rectumque quantumlibet producere. et ideo nulla est quantitas cui non potest fieri additio per intellectum. et eodem modo est in numeris. et sic dicunt spacium infinitum esse extra celum vacuum et infinitum in numero. quia infinita vacua ibi esse dixerunt. et si ibi sit infinitum spacium necesse est ibi esse corpus infinitum. et quia infinita vacua per numerum esse ponuntur oportet quod in ipsis sint infiniti mundi per numerum. quia non est maior ratio quare locus intra celum sit plenus quam extra.

Queritur Quomodo phylosophus soluit illas quinque rationes per ordinem. Solo sic. et primo ad primam rationem dicit. quod ex illa ratione non sequitur quod sit aliquid infinitum in actu. sed solummodo in potentia. tempus enim non est actu infinitum. cum nihil habemus de tempore nisi nunc.

¶ Ad secundam rationem respondet eodem modo. quod ex illa ratione non sequitur esse aliquod infinitum in actu. quia magnitudo non est actu infinita. sed est diuisibilis in infinitum solum in potentia. que tamen potentia nunquam ducetur ad esse diuisum actu.

¶ Ad terciam rationem dicit quod illa ratio solum probat esse infinitum in potentia. quia generationes et corruptiones sunt actu omnes finite. sed sunt solum infinite ex quadam successione. et hoc in potentia tantum

¶ Ad quartam rationem dicit quod nulla est infinitas in inclusione corporum sed est deueniendum ad vnum corpus primum quod omnia alia continet et a nullo alio continetur. sed ipsum suis proprijs terminis est finitum.

¶ Ad quintam rationem dicit quod non est ponendum infinitum. eo quod imaginamur infinitum. quia imaginationi siue intelligentie non est credendum. quia non sicut per intellectum contingit in infinitum procedere secundum quantitatem sic procedit secundum naturam. quia in natura omnium est certa ratio magnitudinis et augmenti.

Querit Quot modis dicitur infinitum. Sol'o quinqꝫ modis. Primo modo dicitur infinitum contradictorie vel negatiue quod nullo modo potest esse. scꝫ quod non est finitum neqꝫ natū finiri. sicut vox dicitur inuisibilis. ¶ Secundo modo dicitur infinitum contrarie quod scꝫ habet magnitudinem inconsummabilem sine principio ⁊ fine. sicut imaginamur quandoqꝫ lineam infinitam sine principio ⁊ fine. Et hoc modo dicitur infinitum quasi negatiue plus q̄ꝫ ꝓuatiue. scꝫ ꝙ nō trāsitur neqꝫ possibile est transiri. et hoc modo dicitur deus infinitus ⁊ incorporeus ⁊ immensus. et sic nominibꝫ priuatiuis melius nominatur q̄ꝫ positiuis. ¶ Tercio modo dicitur infinitum quod est impertransibile ex impotentia pertranseuntis. sicut est spacium inter oriens ⁊ occidens. sicut etiam vni claudo est spacium infinitum ambulare rhomam. quia sibi est impertransibile. ¶ Quarto modo dicitur infinitum quod est pertransibile quidem. sed impeditur eius transitus per accidens aliquod extrinsecum. sicut profundum maris dicitur hoc modo infinitum. quia aqua impedit transitum eius. ¶ Quinto modo dicitur infinitum proprie quod finitum actu existens est ꝭm potentiam infinitum. et hoc modo reperitur in numeris ꝑ appositionem. quia quocūqꝫ numero dato potest reperiri maior. et in continuis ꝭm diuisionem. quia cum continuū diuiditur diuisum semper est diuisibile in minus. Isto modo infinitum dicitur esse proprie. sed secūdo modo dictum infinitum ponebatur a ph'is.

Querit Quot rationibꝫ probat phylosophus infinitum non esse Sol'o tribus. Primo probat ꝙ infinitum non sit sicut dixerunt antiqui innaturaliter loquentes. Secūdo probat ꝙ non sit sicut dixerunt antiqui naturaliter loquentes. Tercio probat ꝙ nullū sit corpus infinitum sicut patebit ꝑ ordinem

Querit Quotupliciter ph'us probat infinitum nō esse sicut dixerunt innaturaliter loquentes. scꝫ ꝙ non sit substantia infinita Sol'o dupliciter. Primo si esset infinitum tanquam substantia. vel ergo talis substantia esset infinita per se sine quātitate vel cum quantitate. sed nullum istorum potest dici ꝭm eos. ergo. Non potest dici primum ꝙ sit infinita sine quātitate. q2 substantia ꝭm se nec est finita nec infinita. Nec potest dici secūdum scꝫ mediante quātitate. quia tunc non esset elementū vel principium rerum naturalium nisi per accidens. et hoc est inconueniēs. qđ sic patet. quia vox est audibilis per se ⁊ inuisibilis per accidens. sed non est elementum locutionis nisi per hoc quod est per se audibilis. voci em̄ accidit inuisibilem esse. igitur substantia infinita non est elementum entium. ꝑ hoc ꝙ est per accidens infinita. sed per hoc ꝙ est substantia per se existens
¶ Secundo sic. passio non potest esse maioris entitatis q̄ꝫ suum subiectum sed quantitas q̄ est magnitudo vel numerus que est subiectum infinitatis non potest esse per se subsistens vt substantia. ergo nec infinitum potest eē substantia. quia quantitas est accidens substantie. Manifestum igitur est ꝙ non contingit infinitum esse sicut rem existentem in actu ⁊ sicut substan

tiam denudatam ab accidētib⁹ ꝛ sicut pͥncipium

Queritur Quomodo probat phylosophus ꝙ infinitum non sit sicut dixerunt naturaliter loquentes Solo. tali ratōe Si esset infinitum vt voluerunt naturaliter loquentes. vel esset in magnitudinibus vel in numeris. sed nullum istorum potest dici. ergo nullum est infinitum. Quod non sit infinitas in magnitudinib⁹ probat sic. quia oīs magnitudo est finita ꝛ clausa. ergo nulla talis est infinita. Antecedens patet. quia linea clausa est duobus punctis. ꝛ superficies duabus lineis. et corp⁹ duabus superficiebus. Quod autem non sit etiam infinitas in numeris probat sic. quia quicquid est numerabile et numeratione pertransibile hoc non potest dici infinitum. sed omnis numerus est numerabilis ꝛ numeratione ptransibilis. ergo omnis numerus est finitus.

Queritur Utrum infinitum sit ab infinito pertransibile. Solo alberti magni. non si accipiatur infinitum secūdo modo. quia nihil pertransitur nisi fine suo. et quod finem habet est finitum ꝛ nō infinitum. ergo ꝛc. Nec etiam est dicendum ꝙ infinitum sit infinito equale. quia equalia sunt que habent quantitates equales mensuratas. infinitū autem imperfectum est quod finem non habet. et ideo equalitas proprie non conuenit ei. Si autem abusiue conceditur ꝙ sint equalia. tūc non sequitur ꝙ transseant se. quia transseuntia se nunquam finiunt. transseuntia autem debent se finire eo modo quo hic loquimur de transitu. Est eīn transire duplex. scʒ proprie ꝛ improprie. Proprie autem transit quod mouetur super spaciūm ipsum. ꝛ hoc modo infinitum non transsitur. Alio modo dicitur transsire quod mouetur super spacium aliquod perficiens de ipso. licet illud quod perficiat nullam habet proportionem ad totum. et sic super spatium infinitum est infinitus motus. et tale mobile potest dici transire sup infinitum. licet nunquam ipsum pertranseat ita ꝙ totum perficiat. Si autem dicamus de intellectu diuino ꝙ ille est infinitus. Dicendum est ꝙ ille non est infinitus nisi primo modo. quō etiam vox dicitur inuisibilis. ꝛ ita est equiuocatio in infinito.

Queritur Quomodo phylosophus probat physice ꝙ nullum sit corpus infinitum Solo tribus rationib⁹. Prima est si esset aliquod corpus infinitum vel ergo tale corpus est simplex vel compositum. nullum istorum potest dici. ergo nullum corpus est infinitum. Non potest dici pͥmum. quia hoc oīa alia corpora destrueret. Nec potest dici secūdum. quia si esset aliquod tale hoc esset vel ex partibus omnibus finitis numero ꝛ magnitudine. aut ex quibusdam finitis ꝛ quibusdam infinitis. Non potest dici primum. quia ex finitis partibus non componitur nisi finitum. Non secūdum. quia vel ea que sunt infinita. sunt infinita ſm speciē et numerū ꝛ finita per magnitudinem. Aut quedam eorum sunt finita magnitudine. quedam autem eorum sunt infinita. Aut etiam vnum eorum est infinitum. reliqua vero finita. Aut econuerso vnum finitum ꝛ reliq̄ infinita De primo membro diuisionis an sit compositum ex infinitis specie ꝛ numero ꝛ finitis magnitudine habʒ disputare in pͥmo libro perigeneseos p im

probationez opinionis democriti z college eius Leucippi. Si vero species dicatur forma simplicis elementi. tunc non posset esse compositum ex infinitis nisi elementa simplicia essent infinita. Et illa positio improbatur secundo perigeneseos. per hoc q̈ probat ibi tãtum esse quatuor elemẽta. Nec potest dici q̈ compositum est ex quibusdam infinitis sm magnitudinem z quibusdam finitis. tũc licet qualitates elementorum q̃uis sese excedant ita q̈ calor ignis in decuplo excedat caliditatem aeris. tamen si aer ponatur ĩfinitus in magnitudine ad finitum ignem calor z humidum aeris excedent calidum z siccum ignis. quia omnis virtus z potẽtia naturalis crescit suo subiecto crescente. z si materia sua sit subiectum crescit in infinitum sua potentia in infinitum crescet. z sic id quod est in mixto infinitum sua infinita potentia destrueret oĩa alia componentia. z sic compositum non erit infinitum siue pluribꝫ siue vno existentibꝫ in ipso infinitis dumodo quedaꝫ sũt infinita. Non potest etiam dici q̈ omnia sunt infinita que componunt tale corpus. quia vnum infinitum omnia occupat.

Ar Est aliquod corpus infinitum. ergo videtur probatio phi insufficiens. Antecedens probatur de corpore celesti. quia illud est infinitũ quod non habet pncipium medium neqꝫ finem. sed sic est de corpore celesti Probatur. quia corpus celeste est figure circularis. sed circulus non habet pncipium medium neqꝫ finem. quia al's nõ appellaretur circulus Solo licet circulus nõ habeat pncipium medium z finem sm actum distincta. tñ in circulo quilibet pũctus potest esse pncipium medium z finis sm q̈ diuersimode in eo hec p imaginatiõem nostram accipiũtur

Ar Si esset aliquod infinitum hoc non consumeret oĩa alia. quia ad actiõem reqrit debita proportio agentis et patiẽtis. sꝫ infiniti ad finitum nulla est proportio. Solo ad actionem saluatiuam requiritur proportio agentis ad patiens. non autem ad actionem corruptiuam. iam infinitum si esset ageret actione corruptiua.

¶ Secũda ratio est. si esset aliquod corpus infinitum. vel hoc corpus semper mouebitur. vel semper quiescet. sed hoc est impossibile. quia natura est pncipium alternatiuum motus z quietis. Sequela patet. quia si poneretur infinitum moueri tunc semper mouebitur. quia non videtur ratio quare vno tempore plus deberet moueri q̃ȝ alio. et si ponatur quiescere semper quiesceret ex eadem ratione.

¶ Tercia ratio est qua probat phylosophus q̈ non potest esse aliquod corpus heterogenium infinitum. quia si esset aliquod tale corpus infinitum. vel esset ex partibus finitis vel infinitis. sed nullum illorum est dicendum ergo zc. Non primum. quia ex finitis nõn constituitur infinitum. Nec secundum. quia vel ille partes essent infinite in magnitudine vel multitudine non in magnitudine. quia tunc ex illis partibꝫ non posset fieri vnum per cõiunctionem. quia infinitum non potest finito coniungi nec potest ipsum tangere. quia tactus est sm vltima quibus caret infinitum. Nec etiam potest dici q̈ sit ex partibꝫ infinitis in multitudine. quia sic essent infinita loca. q̃d est impossibile.

Queritᷣ Que fuit opinio Anaxagore de infinito. Solutio ipe dicit ꝙ esset aliquod infinitum. ⁊ dicit tale infinitū nō eē in loco. sed posuit hoc infinitū seipm fulcire. quia dicit vnūquodqꝫ esset vbi natum est esse. Et ad improbandū illam opionē ponunť tres suppositōes Prima est Omne corpus sensibile aptū natuz est alicubi esse itaqꝫ vniuscuiusqꝫ corpis sensibilis est aliquis locus. Secūda est in corpe simili in specie est idem locus totius ⁊ partis sicut idem est locus totius ignis ⁊ partꝭ eius. Corpus simile in specie dicitᷣ hic corp⁹ homogeniū ⁊ simplex. qꝛ si eēt homogeniū ⁊ cōm ixtū tunc non sequereť q̇a in carne sunt cōponentia elemēta ⁊ loc⁹ carnis ē deorsū ⁊ tn̄ q̄dā cōponētiū moueňť sursum sicut ignis Tercia est ꝙ corpus simplex similis speciei quiescit in loco naturali quando est in ipo ⁊ mouetur ad ipm qn̄ est extra ipm ⁊ pars similis speciei quiescit in loco totius qn̄ est in ipo ⁊ moueť ad ipm qn̄ est extra ipsum.

Queritᷣ Utrū hoc dictū sit verū qđ vnūqđqꝫ sit vbi natū est esse Solutio nō. ⁊ rō est. q̇a si vnūqđqꝫ esset vbi natū est esse tunc sequeretur ꝙ nullum corpus esset in aliquo loco violente sed hoc videmus ad sensum esse falsum. q̇a videmus lapidem moueri sursuz violente. ⁊ sic non est in loco suo naturali vbi natus est esse.

Queritᷣ Quot rōnibus pħs ꝓbat ꝙ infinitū nō fulciat sepm Solutio ꝓbat hoc duabꝫ rōnibus. Prima ratio ē quia est eadem rō de toto vniuerso ⁊ de partibus eius. sed totū vniuersuz nō dicitᷣ seipm fulcire. ergo nec infinituz dicitᷣ seipm fulcire. Minor patet. quia totā vniuersum capit determinatōnem ⁊ fulcimentū ex suis ꝑtibus.

Ar Totum vniuersum ⁊ simil'r infinitū non habet locū extra se. ergo debet seipm fulcire Solutio ꝯn̄a ē neganda. qꝛ licet totū vniuersum non habeat locū extra seipm tamē est determiatū ad naturalem sitū ſm suas partes. ⁊ sic est etiā dōm de infinito. qꝛ non obstante ꝙ corpus aliquod esset infinitū nō hn̄s locū extra. nō diceretᷣ tn̄ seipm fulcire Secūda ratio est. Corpus naturaliter dicitᷣ esse fulcitū. g͛ infinitas non est causa fulcimenti. An̄s patet. qꝛ corpa naturalia per formā grauitatis vel leuitatis naturaliter fulcita sunt ⁊ suis locis naturalibꝫ determinata.

Queritᷣ Utrū infinitū simpliciter sit vel non sit Solutio dicit pħus ꝙ infinitū quodāmō est ⁊ quodāmō non est. est em̄ in potentia. sed nō est in actu. Quia si diceretᷣ simpliciter nō esse tūc tp̄s habebit principiū ⁊ finem aliqn̄.

Queritᷣ In quibus reperitur infinitas Solutio pħi reperitᷣ ī numeris ⁊ continuis. In numeris ſm appositionem In continuis ſm diuisionem. Quia magnitudo nō est ſm actum infinita. Quia nulla est magnitudo que extenditur in infinitum. sed magnitudo ē diuisibilis ī infinitas. ⁊ ideo dictū est magnitudini ī infinitū accidere diuisionē. Et rō hui⁹ est ſm Albertū ⁊ pħm quia nō est difficile lineā diuidere per atomos. q̇ nō sunt quātitates sed indiuisibilia quedā eo ꝙ ꝑ ipa linea non potest amplius diuidi tali diuisione quali est diuisa. Et istud fit qn̄ diuiditᷣ in partes eiusdem ꝓportionis ⁊ quantitatis sicut cum diuiditᷣ ī duas

medietates vel tres tercias vel quattuor quartas ⁊ sic de alijs partibꝫ aliquotis magnitudinis talis eñ diuisio stat atomaliter in magnitudine quia tali diuisione nõ est nisi semel diuisibilis. Alia est diuisio magnitudinis in partes eiusdem ꝓportionis ⁊ nõ quantitatis ⁊ hoc modo diuisibilis est ĩ infinitũ qd aũt quidã dicũt diuisionem magnitudinis stare quia ꝯponit̃ ex indiuisibilibus lineis non difficile improbare. ⁊ sic relinquit̃ ꝙ nõ est infinitũ nisi in potentia ⁊ non actu.

Ar Si infinitũ est in potentia in magnitudine ergo etiã erit actu magnitudo infinita. Probatur quia frustra est potentia que non ducitur ad actum. Solutio phi dupliciter aliqua dicũtur esse in potentia. Quedam dicũtur esse in potentia reducibili ad actum perfectum ⁊ purum ita ꝙ eis existentibꝫ in actu nihil remanet de potentia. ad illum actum. ⁊ sic es dicitur in potentia statua alicuꝰ idoli ⁊ sperma dicit̃ in potentia homo et hoc modo infinitum non est in potentia quia alias oporteret ꝙ infinitũ esset quandoqꝫ actu infinitũ sicut es quod est in potentia statua idoli erit aliquãdo statua. Alio mõ dicit̃ aliquid in potentia que reducit̃ ad actũ non tamen purum ita ꝙ semper includat potentiam ad eundem actum ⁊ talia sunt quorum esse est in fieri. Quia in ea rõne eius quod in actu sunt ⁊ ĩ rõne eius ꝙ fiunt habent potentialitatem admixtam. ad illius actꝰ succedẽtem particulã sicut de motu ostensũ e in p̃cedenti tractatu. Et hoc mõ etiã tempus est. gratia motus quem mensurat. Vel dicendũ est ꝓm dñm albertũ ꝙ in bonis frustra est potentia que non ducit̃ ad actum. sed non ĩ malis. iam esse infinitum actu non est perfectio sed imperfectio sed diuidi ĩ infinitum vel fieri in infinitũ appositione aliquid habet de actu. Quia ẽ actꝰ claudens in se potentiam ⁊ quia actus ille includit continue potentiã impossibile est potentiã illã per actũ terminari vel finiri sed continue potentia exit ad actum ⁊ actus cõtinue conducit secum potentiam

Querit̃ Quomodo phus declarat istam secũdam potentiam que est infiniti Solutio per simile dicens infinitũ esse sicut sunt motus qui dicuntur agones in olimpiadibꝫ ludis in his enim eo ꝙ in sucessione sunt semp aliud ⁊ aliud sunt. non sic ꝙ diuisim fiat. sed quia vnũ continue succedit alteri ⁊ in tali genere potentie que est actui permixta est infinitũ. Et sic in his que sunt infinita sunt actus ⁊ potentia. Actꝰ respectu prius accepti per diuisionem ⁊ hoc est finitũ sed potentia respectu posteriorꝫ accipiendi. scꝫ ꝙ est in tempore ⁊ motu succedens sine interruptione. Et isto modo in successione sunt olimpia. Quia illa dicũtur fieri in eo ꝙ erunt post id ꝙ acceptũ est de ipsis in presenti. ⁊ in eo ꝙ iterum in presenti fiunt sicut quilibꝫ motus. Olimpia fuerunt in quibus nudi duella faciebãt et iterabantur semper post quinquẽnium et quinquenniũ vt discerent exercitium belli. Et licet infinitũ ꝓm hunc modum potentie sit dictũ tamen aliter est in tempore aliter in hominibus ⁊ aliter in diuisione magnitudinis ꝓm ꝙ hmõi potentia est in istis diuersis ad alium ⁊ alium actum.

Querit̃ Quomodo istis diuersis conuenit infinitas Solutõ phi inq̃ntum in istis semper est aliud ⁊ aliud accipere ꝓꝫ

successionem non interruptam. Et in accepto est finitum sed infinitum i accipiendo alterum post alterum semper. et ideo infinitum est respectu potentiã accipiendi et non respectu actu accepti. et ergo non oportet putare quod infinitum sit sicut aliquid permanens actu sicut est homo generatus vel domus facta. sed oportet ipm accipere sicut id cuius esse est dependens et succedens in futurum ex eo quod in presenti et in preterito est ceptũ sicut dicitur tempus esse et dies et agon. quibus non conuenit esse sicut est substantia permanens saluata secundum totum suum esse in presenti sed conuenit eis esse successiuum. Et sic infinitũ semper dicitur respectu accipiendi alterũ post alterum. et quia accipiendum dicitur secundum potentiam et non secundum actum ideo infinitum dicitur in potentia et non in actu. et hoc omni infinito conuenit.

Queritur Utrum oĩa que in textu dicũtur infinita cõueniant in ipis accipiendis Solutio phi non. Quia accepta i diuisione magnitudinis permanent saluata cum ipis accipiendis et econtra et eodem modo est in appositione in numeris. Sed in generatõne hoim que nõ deficiet vnquam et similiter in tempore nõ omnia accepta remanent cum accipiendis sed dicũtur tamẽ adhuc. Quia in hoibus accepta per generatõnem permanent aliquamdiu donec periodus completur. In motu vero et in tempore continue discedunt accepta et succedunt accipienda. Quia ista sunt entia successiua que nõ hñt partes suas simul sed sibi inuicem succedentes. sicut cum est mane non est meridies et cũ est meridies mane transijt et vespera expectatur. Generatio tamen secundum rõnem successionis secundum potentiam non deficit a motu et tempore quamuis res ipsa generata maneat.

Queritur Quomodo infinitum est in continuis et discretis. Solutio phi infinitũ quod est secundum appositionem in numeris idẽ est quodãmodo ei quod est secundum diuisionem in cõtinuis et hoc secundum istum intellectum. Quia vtrũque est in potentia respectu accipiendi sed non est idem simpliciter. Quia infinitum in continui diuisione habet potentiã diuisionis. non respectu prius accepti per diuisionem. sed respectu posterius accipiendi. Infinitũ vero quod est in appositõne habet potentiã sue infinitatis in addendo ad prius acceptũ per numerũ. Et ideo infinitũ in appositõne in numero cõuertibiliter se habet infinitũ per diuisionẽ. Et rõ illius ẽ. Quia in quantũ et in quo diuisibile considerat in infinitũ respectu accipiendi posterius et diuidendi in tantũ et in tot additur ad numerũ prius acceptũ in infinitũ.

Queritur Utrũ infinitũ reptũ in cõtinuis fiat per quẽlibet modum diuisionis continui Solo vt prius nõ. Quia sũt duplices partes continui siue magnitudinis diuisibilis. scilicet i partes eiusdẽ proportõnis et quantitatis similiter et partes eiusdẽ proportõis tm. Si loquimur de primis ptibus que sũt in eadẽ proportione et quãtitate equali. tũc diuisio necessario stabit. Exemplũ ẽ vt si quis accipiat lineã decẽ pedũ et diuidat per decẽ partes eqles vel per duo eqlia vel tria necessario stabit diuisio. Quia omnis magnitudo finita tota remouetur per diuisionem quando omnes partes separantur ab ea que aliquotiens sunt in ea. Et si quis velit diuidentia vlterius diuidere nõ poterat sumere per diuisionẽ silia in proportõe illis prioribus ptibus illo adiecto quod sint etiã equalia in quãtitate. Et hoc luce clarius sic patet. Quia si quis

diuidat decimã partẽ linee decẽ pedũ que pars iuxta hypotesim sumpta est per diuisionem tunc potest illa iterum diuidi in decem partes siue in decimas sed manifestũ est cuilibet ꝙ non sunt ille decem partes siue decime equales partibꝫ decẽ siue decimis prime diuisionis que erant in linea decẽ pedum accepte. ⁊ ergo semꝑ stat diuisio qñ sumũtur partes eiusdem ꝓportionis et quantitatis. ⁊ nõ ibit ĩ infinitũ sed tota magnitudo necessario cõsumit. Si vero loquamur de partibꝫ eiusdẽ ꝓportõnis sed nõ quantitatis equalis tunc nunꝙ stabit diuisio sed ꝓcedet in infinitũ. Exemplũ est in linea decẽ pedũ si illa diuidat̃ ſm quãcunꝗ ꝓportõnem scꝫ sub dupli vł sub tripli ⁊ sic de alijs tunc quelibet pars potest diuidi in suas subduplas sub triplas. in eadem ꝓportione que nõ sunt tamẽ equales in quãtitate partibꝫ ꝑme diuisionis. Qꝫ aũt quelibet pars accepta per diuisionem pt̃ diuidi in partes eiusdem ꝓportionis licet nõ eiusdem quantitatis patꝫ q̃a quelibet pars ex quo est continua habet in se partes in eadem ꝓportõne licet nõ in eadem quãtitate. ⁊ ergo tales ꝓportionabiliter ꝑ diuisionem etiã in infinitũ possũt accipi. Et sic infinitũ ẽ in diuisione cõtinui ⁊ nõ aliter q: est ĩ potentia in diuisione respectu accipienti posterius ⁊ nõ est in actu puro ⁊ simplici sed potius in illo actu vt dictũ est qui in se cõducit ⁊ ostendit potentiã sicut dies ⁊ agon sunt actu. Et talis potentia est sicut potentia ipius materie. que materia est infinita ⁊ principiũ infinitatis. sed finitas est sicut forma et ideo infinitũ nõ est per se. sicut finitũ. Et sic ambo infinita in hoc conueniunt ꝙ sunt in potẽtia. ⁊ nõ in actu. sicut dicimꝰ diẽ ⁊ agonẽ esse in actu.

Queritũ quomodo infinitũ ſm appositõnem est in numeris. Solutio pħi potentialiter ⁊ vt dictũ est idem est quodãmodo infinito per diuisionẽ. Quia in vtroꝗ ẽ aliq̃d recipe extra. respectu cuiꝰ dicit̃ infinitũ. Quascunꝗ eñ partes receperimus ꝑ diuisionẽ adhuc aliq̃d est extra diuisionem prius factam. quod potest accipi per diuisionem sequentẽ ⁊ hoc est addibile prius acceptis que dicta sunt per diuisionem factam in cõtinuo. Tamẽ in continuis nõ est accipere magnitudinẽ que oẽm magnitudinẽ determĩatam excellat. ⁊ sumptã licet in diuisione excellat omne determĩatũ ꝗtũcũꝗ paruũ. ⁊ sit minus q̃ adhuc potentiale ẽ accipi per diuisionem Impossibile eñ est ꝙ in magnitudine. respectu maioris accipiendi ⁊ addendi prius accepto cõtinue sit potẽtia ad infinitũ. Qꝛ si esset potẽtia respectu maioris talis nõ acciperet̃ ꝑ diuisionem. Qꝛ maius determĩato nõ accipit̃ per diuisionem. sed oportet ꝙ intelligeret̃ addi ⁊ cõtinuari ad magnitudinem prius acceptam. ⁊ hoc nõ est possibile esse nisi cõsideremus ꝙ infinitũ nõ est per accidens sed per se ⁊ actu puro sicut quidã physiologi id est de naturis loquentes. dicũt ꝙ infinitũ est extra totũ corpꝰ mundi ⁊ extra vltimũ celũ. cuiꝰ substãtia est aer vel aliud corpus simplex sensibile. sed hoc nõ est verũ ⁊ ideo etiã nõ est verũ. ꝙ corpus cõtinuũ in addendo maius sit infinitũ ſm potentiam. Sed infinitũ q̃ est in additione in numeris est per cõtrariũ. ad modũ diuisionis in infinitũ que est in continuis. Exemplum huiꝰ est si nos accipiamus magnitudinẽ finitam q̃ vocatur a b ⁊ diuidamus ipam in duo media in c. Et iterum diuidamꝰ vnã eius medietatẽ que est a c in duo media. Et vnam illaꝝ addimꝰ ad me-

dicitatem illius addamus poꝛib' partib' acceptis sic diuidendo nunq̄ ꝯsu memus continuū. ita etiā taliter addendo nunq̄ ꝑueniemus ad totum q' numerus in se claudat oēs partes que fuerūt ꝓus in linea diuisa. sed partes numerate semꝑ paucioꝛes sunt q̄ fuerūt ptes linee ꝓme. ꝛ ideo diuisio in ꝯtinuis ꝛ additio in numeris in infinitū currūt.

Queritur Quare plato posuit duo infinita. Solō. ꝓpter causaꝫ predictam. q: videbat infinitum fieri ex diuisione ꝑ diminutionē ꝛ ex additione. Sed additōem nō dixit esse ꝑ collatōem discretoꝝ sed potius per extentōem ꝯtinui in maioꝛem q̄titatem in infinitum. ꝛ hoc fuit vnū de erroꝛib' suis. Secūdū fuit q: cum diceret duo esse infinita. non vtebat̄ ſm veritatem nisi vno quod ꝑ diuisionem est in ꝯtinuo. q: in numeris non dixit esse aliquod infinitum. q: numerus respectu minimi dixit stare ad vnitatem. et in hoc verū dixit. et in augmento dixit stare numerū incurrentem ad decem. ꝛ ex denario reiterari per numeros compositos. ꝛ h̄ scōm fuit falsum in quo peccauit plato in pōne infiniti

Queritur Quo causatur infinitum quod est in additione numeroꝝ. Solō alberti in quadā disgressione ex infinito quod est in diuisione ꝯtinui. quia vbi non est diuisio materie ibi non est numerus. Et hoc ostendit trib' rōnibus. Prima sumit̄ ex multitudine que est in numero. Numerus vt dicit Boetius nō surgit ex eodem iterato. sicut si dicatur marcus est vnus tullius est vnus. cicero est vnus. ex tali iteratione non surgit numerus ternarius sed vnus. sed si fiat collectio vnitatuꝫ diuersarum continue infertur ꝛ colligitur numeri pluralitas. sicut si dicat̄. petrus est vnus. paulus est vnus. ꝛ iohannes est vnus. continue infertur q' illi sunt in numero ternario. Manifestuꝫ autem q' omnia sic numerata sunt sub aliquo vno vniente ea cui competit diuidi in ea ꝑ accidens. cuꝫ tamen per se ea vniat sicut petrus paulus iohannes sunt tres homines. ꝛ homo asinus leo sunt tria animalia. ꝛ animal lignum lapis. sunt tres substantie coꝛpoꝛee. et nūq̄ potest aliquid numerari si nō accipiatur aliquid vniens quocūq̄ modo ea que sunt numerata. vniens autem in eo q' vniens non est principium pluralitatis sed potius illud quod plurificatur sub illo. ¶ Alia rō est. idem est principium indiuiduationis ꝛ numeri. sed indiuiduationis ꝓncipium est materia que facit formā esse hic ꝛ nūc. eo q' forma vniuersalis est vbiq̄ ꝛ semꝑ q̄tum est de se. Et ideo materia ꝑ hoc q' diuisa in multis indiuiduat causa est numeri. ¶ Tercia ratio sumit̄ ex nomine numeri. dicitur eñ numerus ſm latinam linguam nutus memeris. id est diuisionis. sic numerus idem est q' nutus diuisionis. hoc est nutus ad diuisionem. Forma autē de se nō diuiditur. sed integra manet. sicut forma generis est in qualibet specie ꝛ forma speī in quolibet indiuiduo. ꝛ ille forme diuiduntur per differentias. ꝛ ergo phus in q̄nto metaphysice dicit q' ideꝫ est differre numero ꝛ materia

Arḡ Numerus est ante cō tinuitatem. ergo infinitas in numero nō causatur ab infinitate que est in magnitudine. Antecedens pꝛobatur q: numerus est simpliciōr continuo. eo q' simplicius habet ꝓncipium quod

est vnitas cui pũctus superaddit positõem in cõtinuo Sol'o alber. q̃ numerus ꝛ magnitudo possunt dupl'r ↄsiderari. Uno modo in ordine ad eorum ꝑncipia. ꝛ sic argumentum ꝓcedit. Alio modo numerus ↄsiderať ꝑm esse qd̃ habet in reb⁹ numeratis. ꝛ sic causaťa diuisiõe ↄtinui ꝛ discretio sua est post ↄtinuitatẽ. vt etiam supra dictũ fuit

Queriť. Quare in ↄtinuo nõ est augmentũ in infinitũ sicut est diuisio in infinitũ Sol'o alber. q̃ꝫ extensio actiua est ipsius forme extendentis materiã ad q̃titatem in qua valet exercere suas operationes. Et huius signũ est in corporib⁹ animatis que augmentãtur in q̃bus primũ augmentans quod nõ augmẽtatur est forma. ꝛ id quod augeť est pars ꝑm formam ꝛ nõ ꝑm materiã. ꝛ auget ad q̃titatem ꝑm materiam determinatã ꝛ nõ vltra. sicut in libro perigeneseos diceť. Qꝫ aũt sic fit extẽsio in corporib⁹ animatis demõstratur. quoniã forma facit extensionem in omib⁹ alijs. facit aũt eam ꝑm ꝓportões qua vniuersales forme ꝛ potẽtie ei⁹ valent exerceri in tanto ꝛ non in maiori. Et ideo forma extẽsionis ponit terminũ ꝛ finem vltra quẽ nõ licet ꝓcedere. forma aũt causa est finitatis ꝛ terminationis ꝛ omnino quanti. ꝛ ergo nullum q̃tum ꝑm naturam potest dici infinitum et ergo dicit phus scd̃o de anima q̃ omnium natura ↄstantiuꝫ est certa rõ augmenti ꝛ decrementi

Queriť Quare numer⁹ nõ crescit in infinitũ ꝑ diuisionẽ sicut cõtinuũ. Sol'o alber. q̃ꝫ in numeris ꝑncipiũ esse numeri est vnitas. ꝛ illa est formalis in numeris. ꝛ q̃ꝫ formali indiuisibili ꝑficitur numeri aggregatio. ideo ꝑ diuisionẽ stat ĩ vno indiuisibili. quia vero aggregatio fit ex partib⁹ diuisi materialibus. ideo infinitatur numerus in additione ꝛ cremento sue pluralitatis.

Queriť Utrũ infinitũ hꝫ infinitam potentiã Sol'o alb. sicut infinitũ est ita hꝫ potẽtiã infinitã. est aũt infinitũ nõ ꝑm formã sed ꝑm materiã. ergo hꝫ infinitũ potentiã materialẽ. potẽtia aũt materialis est ꝑm quã est fieri ꝛ nõ facere. ꝛ ideo potẽtia infiniti est infinities fieri et nihil facere. ideo peccãt qui dant infinito de quo est hic sermo diuinã potestatem. q̃ꝫ nihil est adeo debile sicut infinitũ. ꝛ ideo nullo modo est diuinum Sed si esset infinitũ in extensione hoc haberet potentiã infinitã. sicut si ignis esset infinitus eius causalitas esset infinita. q̃ꝫ ille potentie naturales crescũt ꝑm crementa suoꝝ subiectorum

Queriť Quot sunt definitões infiniti. Sol'o phi. due sunt Una est antiquoꝝ ponentiũ aliqd̃ infinitũ in actu. ꝛ est ista. Infinitũ est cuius nihil est extra. id est infinitum est illud cuius partes si quis accipiat ꝑ numerum vel mensuram nulla earum est extra ipsam. Sꝫ hoc modo nõ potest definiri. quia si haberet omnia sua intra se tũc nõ esset infinitum respectu alicuius accipiendi per diuisionem in ↄtinuis ꝛ respectu addendi in numeris. sed esset respectu accepti. ꝛ sic infinitum esset finituꝫ quod est incõ ueniens. Et ergo secũda definitio que est ↄtraria ꝑme est ista q̃ infinitum est cuius semꝑ est aliquid extra accipe.

Queritur Quomodo philosophus probat definitionem illam secundam Solo. per signum. quia anulus et circulus dicuntur esse infiniti. quia nunquam accipiuntur in termino sui quando semper eadem ratione accipitur aliquid post illud in quo dicuntur terminari. Annulus tamen et circulus dicuntur solum infiniti secundum similitudinem et non secundum veritatem. In annulis enim continue accipiendo non semper ea que accipiuntur sunt altera secundum substantiam sed solum secundum situm circulationis. et multoties eadem secundum substantiam si sequitur repetatur acceptio. Sed illud quod continue accipitur in infinito extra primum acceptum per divisionem oportet aliud esse per substantiam et nunquam esse prius acceptum sed accipiendum posteriori divisione continue facit infinitum et hoc nunquam priori divisione fuit acceptum. quia posteriori divisione semper accipitur pars minor quam fuit accepta prius. Et sic infinitum secundum unam definitionem est cuius partes secundum quantitatem accipientibus semper est aliquid extra prius acceptum accipere.

Ar. Illud quod est accipiendum per divisionem semper est in continuo. ergo inconvenienter dicitur quod infinitum est cuius quantitatem accipientibus semper est aliquid extra accipere. Antecedens patet. quia nisi esset in continuo tunc ipsum continuum non esset in infinitum divisibile. Solo aliter. licet sit accipiendum extra ipsum continuum quod dividitur. tamen ipsum accipiendum nunquam est idem ipsi accepto. et pro tanto intelligitur definitio quod semper est aliquid extra accipere. quia semper pars accipienda minor est parte prius accepta. eo quod continuum non potest dividi in infinitum secundum partes eiusdem proportionis et quantitatis. ut supra patuit

Queritur Quomodo philosophus improbat definitionem antiquorum dicentium infinitum esse cuius nihil est extra accipere Solo sic. quia ipsa conveniunt opposito ipsius infiniti. Quod sic ostenditur. quia convenit toti et perfecto. quia totum est cui nihil deest de his que ad suum complementum pertinent. hoc enim modo dicimus hominem qui est res naturalis totum. et archam que est res artificialis totam. Sicut enim totum est in rebus singularibus que sunt partes universi. sic et ipsum omne sive mundum dicimus totum. quia proprie totum est cum nihil est extra simpliciter et absolute. sed omnia habet intra se et cuius est aliquid extra non omne vel totum est cum aliquid desit ei. Totum enim et perfectum aut sunt idem penitus aut proxima sunt secundum naturam. Subiecto penitus sunt idem. quia quicquid est totum est perfectum. et quicquid est perfectum est totum. Secundum rationem vero differunt. ut in primo de celo etiam dicitur. quia perfectum est quod iam attingit finem qui est complementum et perfectio eius. Totum autem est quod est integratum ex omnibus suis que continentur in ipso sub forma sua. Perfectum igitur nullum est quod non habeat finem. Finis autem terminus est et terminat illud quod perficit. Cum igitur infinitum dicatur a privatione termini et finis. ergo nullum infinitum est perfectum vel totum. et ergo melius dixit parmenides quam melissus. quia cum poneret esse totum unum et imobile noluit dicere quod esset infinitum cum hoc quod dicebat ipsum esse totum et omne. Sed melissus dixit totum esse ens et cum hoc infinitum. ut in primo huius dictum est. Dicebat autem parmenides quod totum erat per hoc quod extremitas equaliter distabat a medio. et ideo intra eam omnia concludebantur. Dixit enim quod non erat abire in infinitum contiguando corpus ad corpus rectitudinis sicut si ligaretur linum ad linum sicut dixerunt plures philosophorum.

Querit̃. Que est dignitas ⁊ eminentia quã dicentes erronee infinitum esse totum ⁊ ꝑfectum dederũt infinito Solꝰ phi. dixerũt ipsum oĩa ꝯtinere ⁊ in seipso habere. Causa autem dicti eorũ fuit. qꝛ similitudinem habet cum toto. qꝛ ipsum est materia ⁊ subiectũ totius. qꝛ infinitum est materia ꝑfecte magnitudinis ſm ꝙ magnitudo ꝑfecta est que terminata est ꝑ diuisionẽ vel dimensiones. Talis eĩ magnitudo ꝑ ea que potentia sunt in ipsa subijcitur infinitati. et ideo infinitũ quod ex materia est infinitum potentia totum est. sicut materia in potentia habet terminatõem. actu tamen nõ est totum ſm se. diuisibile eĩ est ſm diminutionem ꝯtinue faciendam. ⁊ sic infinitum est ſm appositõnem que fit ad prius acceptum in numero. ⁊ ideo neqꝫ totum est neqꝫ finitũ est ꝑ se. sed ꝑ formaꝫ perficientem.

Querit̃. Que sunt ergo ꝯditões que vere ꝯueniũt infinito Solꝰ phi. ꝙ ipm ꝯtinetur ⁊ nõ ꝯtinet inqꝫtum est infinitum. Et ex illo seq̃tur ꝙ est ignotum. qꝛ oĩe quod cognoscit̃ ꝑ se per formam ⁊ finem cognoscit̃. infinitũ aũt ꝑ ꝓuatõem finis dicit̃. igit̃ est ignotuꝫ. Et ex isto sequitur secunda ꝯditio ꝙ ipsum magis habet rõnem partis qꝫ totius. ex quo rõ partis est imperfecti. sicut materia pars est totius ⁊ es statue. qꝛ infinitum nõ ꝯuenit nisi ſm materiam. Et sic licet plato bene in hoc dixit ꝙ posuit infinitum esse in magno ⁊ paruo ſm ꝙ sunt materia omnium tñ in hoc simpl'r errauit ꝙ dixit illa ꝯtinere oĩa sensibilia ⁊ intelligibilia. h̃ est formas intelligibiles vt ideas separatas ⁊ formas sensibiles. que sunt in indiuiduis Cum eĩ infinitum sit ignotũ ⁊ interminatũ nõ potest terminare ⁊ facere nota ea que noscũt̃. Cõtinens aũt est terminãs ⁊ notificans. ergo si infinitũ ꝯtinet sensibilia ⁊ intelligibilia. ipsuꝫ terminat ⁊ notificat vtraqꝫ. ergo ꝯtinet ⁊ notificat intelligibilia hoc est formas sensibiles que sunt in indiuiduis ⁊ intelligibilia que plato dixit esse principiũ generationis ⁊ scientie. ergo ignotum facit cognosci ea que sunt principiũ omnis noticie siue scientie ⁊ generationis. qđ est impossibile. ergo impossibile est infinitũ ꝯtinere Ex istis etiã seq̃tur ꝙ nõ sit aliqua magnitudo actu infinita. sed in diuisione est infinitas. qꝛ ipsa p̃t semꝑ crescere ꝑ diuisionem in minus. sed in maius stat. quare aũt in numero est status ꝑ diuisioneꝫ in vnitate dcĩ est ꝓus

Querit̃. In quibꝰ reperitur rõ infiniti Solꝰ. in motu. magnitudine. ⁊ tempore. sed ꝑ ꝓus ⁊ posterius. Et rõ est. quia sicut ista se habent ad quantitatem ita se habent ad rõnem infiniti. sed quãtitas reperitur in istis analogice. ergo etiã infinitas. ꝓus eĩ participat rõnem infinitatis magnitudo que est infinita ꝑ diuisionem. qꝛ et si quelibet diuisio accepta sit finita. cum dependentia ꝯtinui ad diuisionem est infinita Et huius sil'e est in materia. que nulla forma finitur ꝑ diuisionem. quin dependentiã habeat ad illam formã. ⁊ ita etiã ꝯtinuũ nunqꝫ sic finitur per diuisioneꝫ quin diuidentia ſm potestatem diuidendoꝝ maneant ad vlteriorem diuisionem ex materia ⁊ potentia materiali ꝯtinui. Et ab illo est infinituꝫ in numeris. eo ꝙ collectio numeri semꝑ dependet ad ea que diuidi possunt ex cõtinui diuisione segregante partes continui. ita ꝙ sicut nulsqꝫ possunt accipi

omnes partes cōtinui per diuisionem ita nunq̄ pt ɔsiderari numerus qui nūerat ɔtinuū ꝑ collectōem ptiū acceptarū ꝑ diuisionē. ⁊ q̄r ista duo sūt simpliciter species quantitatis. ḡ simpliciter participant rōnem infiniti. Motus aūt est infinitus per posterius q̄a scȝ magnitudo que mouet̄ vel in qua est motus est infinita siue ille motus sit localis siue alteratio. siue augmentatio ⁊ diminutio. Tempus vero est infinitū per motū cuiꝰ ipm est numerꝰ.

Queritur Quō mathematici vtunt̄ infinito Solō phi illi supponūt quoddā infinitū esse in extēsione augmēti ſm imaginationem. ⁊ ergo non sequit̄ ex illo ꝙ sit aliqua magnitudo actu infinita. Quia mathematici non indigent in sua scia magnitudine actu infinita. Quia nō accipiūt quantitatez ſm esse qđ habet in rerū natura sed ſm imaginatōem. Et ꝓcedunt ſm potestatem imaginatōnis cōponentes figuras ⁊ angulos ⁊ non ſm potestatē rei imaginate. ⁊ sic licet eis protrahere ſm imaginatōem lineas quantascūq̄ ⁊ vtunt̄ infinito quod deseruit imaginationi. Alia rō est q̄r maxime magnitudini inest secari sicut parue et sic q̄ntū ad vim demonstratōnis nihil differētie est vtrū demōstratio fiat in parua vel in magna linea vel in infinita ⁊ ideo negatio infinita in actu non impedit ɔsideratōnem mathematicoꝝ. sed tñ q̄a accidit mathematicā lineam diuidi ꝓpter hoc ponit mathematicus ɔtinuū in infinitū numerū ꝑ aggregatōnem crescere.

Queritur Que est rō ꝙ cōtinuū pt in infinitū diuidi Solutō alberti. Quia cōponit̄ ex cōtinuis ⁊ ideo cū diuidi sit passio quanti ⁊ nulla ꝓpria passio destruit suū subiectū ideo diuisio nunq̄ tollit formā quantitatis a cōtinuo. Quia igit̄ forma cōtinui manet in diuisis ⁊ diuidentibꝰ ꝓpter ꝓcedentes efficit̄ in potentia ad vlteriorē diuisionē ⁊ ideo diuidit̄ in infinitū. Si aūt diuisio separet formā cōtinui a continuo tūc aliqua forma ꝑ exercitiū sue potestatis essentialis destrueret̄ ex quo de rōne forme continentis est exercere esse diuisibile sed hoc ē incōueniens igit̄ continuū semper manet in infinitū diuisibile.

Queritur Ad qđ genꝰ cause reducit̄ infinitū Solō phi ad materiam. ⁊ q̄r ſm nomē đr a ꝑuatōne finis oportet ꝙ esse ipsius sit ꝑuatio. Et q̄a nō est actu sed est passio quanti finiti oportet ꝙ subiectū ipsius sit quantū ⁊ sensibile corpus. Et istud ꝓbat phs. Quia oēs antiqui phi vtuntur infinito tanq̄ materia. ꝓpter qđ etiam dicunt ꝙ inconueniens est ipm cōtinere cū materia nō contineat sed cōtineat̄.

Queritur Cuiꝰ passio ē ꝓprie infinitū Solō Alberti nō ē materie tāq̄ subiecti ꝓximi passio sȝ ē passio quanti. Quia quāta ē ꝓximū subiectū eiꝰ nō aūt oīs materia quāta ē diuisibilis sȝ q̄daȝ est indiuisibilis a sua naturali forma. Quia materia corporū celestium nullo modo potest separari a forma sua. ⁊ ergo materia quanta in illis non est ſm materiam diuisibilis. Et si mathematici dicant eam diuisibilem hoc solū est ſm modū imaginatōnis ⁊ non nature ⁊ etiam q̄r ad diuisionē imaginariam sufficit q̄ntitas in materia intelligibili ⁊ sic mathematici vtuntur

aliter diuisione in infinitū q̄z materiales. Materia aūt ƀm actū diuisibilis ē materia corporū sensibiliū determiata q̄litatib9 actiuis ꝛ passiuis. ꝛ sic sub iectū diuisionis realis ē corp9 sensibile. ꝛ ergo manifestū est ꝙ ad physicū spectat de infinito determinare.

Ar Nullū corp9 physicū sub forma physica diuidit̄ i infinitū. ḡ physici nō ē determiare de infinito. Aūs ꝓbat̄ q2 ē dare minimā carnē i specie carnis q̄ minor neq̄t dare ꝛ sil'r minimū os ꝛ sil'r est de alijs homogenijs. ḡ diuisio i infinitū nō ꝯuenit corpi physico ꝑ hoc ꝙ ē physicū sꝫ ꝑ hoc ꝙ ē q̄ntū. ꝛ hoc ē ƀm intellectū añ physicā formā. ḡ ꝑtinet phi vl' mathematici ꝛ nō physicē de infinito determiare Sol'o Alberti physica corpora homogenia nō diuidūtur sub formis suis subalib9 in infinitū ita ꝙ rō diuisionis sit a tali forma physica sꝫ physic9 nō solū ꝯsiderat formas subales physicas sꝫ mensurā quātitatis ꝯsiderat, put ē termin9 corpoꝝ physicoꝝ ꝛ q̄a materia physica relata ad illas mensuras in infinitū sꝫ diuidi ƀm ꝑtātem diuisi corporꝫ ꝛ nō tm̄ ƀm imaginatōem iō de infinito hꝫ physic9 determinare.

Querit̄ Quō ph̄s soluit rōnes ꝓbātes infinitū esse Solutio ꝑmo soluit eā que dicebat ꝙ necesse esset infinitū in actu esse si generatōnes deberēt in infinitū durare. eo ꝙ oꝫ in q̄libet generatōne accipe nouā materiā. si ergo nō esset materia infinita generatio non semꝑ duraret. Ad quā rōnē dicit ꝙ hoc nō est necessariū. quia nō oportet in generatōne accipe nouā materiā que nunq̄ȝ fuit sub aliqua forma. sed ex hoc in corpib9 simplicib9 est indefitiens generatio. quia generatio vni9 est corruptio alterius ꝛ ecōuerso cum tamen oīa elementa circulariter generata sint finita.

¶ Secūda rō fuit Anaxa. dicētis mundū ideo esse infinitū. Quia componit̄ ex infinitis sese ꝯtingentib9 sicut si filū filo copulet̄. Et arguit sic. Oē corpus finit̄ aliquo alio. quocūq̄ȝ ergo corpe dato dicimus ꝙ illud finit̄ alio et iterū illud alio ꝛ sic in infinitū ꝛ ꝑ ꝯñs habebit̄ ꝙ sit infinitū in multitudine corporū vel deuenieт̄ ad aliquod corpus qđ ꝯtinet ꝛ nō ꝯtinet̄ ꝛ tūc hoc corp9 erit infinitū. q2 non finit̄ alio. Ad quā rōnē dr̄ ph̄s ꝙ falsum ē ꝙ oē corpus qđ finit̄ aliquo alio ꝯtinente finit̄. Quia dr̄a est inter finiri ꝛ tangi Quia finiri dr̄ absolute. ꝛ tangi respectiue. ꝛ habent se sicut superius ꝛ inferius. Quia oē qđ tangit̄ finit̄ sed nō ꝯuertit̄. Quia vltimū celū finit̄ ꝛ nō tangit̄ aliquo corpe se ambiente. ꝛ sic vltimū celū termiat̄ termio sibi essentiali ꝛ nō hꝫ terminū extra se. Oē tn̄ qđ hꝫ terminū extra se ad quē terminat̄ hꝫ etiā terminū sibi essentialem intra se ꝛ nō cōuertit̄ q2 vltimū celum vt dictū est termiatur sua superficie nō tn̄ hꝫ aliq̄d extra se terminās ꝛ ābiens ipm. Infinitū aūt nec tāgit nec finit nec finit̄ ꝛ iō nō ē alq̄d extra se tangēs cōpatū nō eīm qđlibet tāgit quodlibet sed potius termiat id cui9 vltimū est cū suis vltimis vl' vltimo. ꝛ quia infinitū nō habet vltimū neq̄ȝ vltimū. ergo nec tangit nec abaliquo tangitur.

Querit̄ Que est quinta rō quā post hoc soluit ph̄s. Solutio fuit hec mathematici imaginant̄ infinitū esse extra celuꝫ ergo extra celum est vnū infinitū. Ad quā dicit ꝙ imaginatōni nō est cre-

dendū. Quia infinitum nō accipit̃ ſm poteſtatem imaginatōnis ſed potius ſm poſſibilitatē corporis phyſici ⁊ ideo talis exceſſus quē geometer imaginatur non eſt in re ſed in intelligētia imaginata geometri querētis quātitatem demonſtrabilem. Poteſt em̄ vnuſquiſq̧ imaginari q̧ habeat q̄ntitatem centū pedū vel plurium ⁊ poteſt ſic intelligere ſtaturā ſuā ſed ex hoc non ſequitur q̧ ſic ſit in re.

Querit̃ Quomodo ſoluit phs finaliter rōnes ſumptas ex motu ⁊ tempore ⁊ magnitudine et numero in calce iſtius libri Solutio ille rōnes cōcludunt neceſſario aliquid eſſe infinitū actu aliquo modo. ſed actus ille vt ſupra dictū fuit eſt ſicut dies ⁊ agon. In tempore em̄ ⁊ motu eſt infinitum per diuiſionem ipo accepto non permanente eo q̧ motus ⁊ tempus non habent in partibus ſuis permanentiam ⁊ fit illa diuiſio mot⁹ ⁊ temporis ꝑ intellectum ſiue mentaliter quia in ſe tempus et motus non ſecantur. ſed intellectus accipit priorem partē motus in priori parte ſpacij ⁊ poſteriorem in poſteriori ⁊ ſic etiam eſt de tempore q̄ nunq̄ in eo ſm rem fit interruptio licet cōtingat accipere nunc imaginariū diuidens ipm ſicut in quarto dicit̃. Magnitudo aūt non eſt infinita diuiſione ita q̧ intelligentia ſit cā infinitatis ſed potius eſt infinita diuiſione ita q̧ materia ſit cauſa infinite diuiſionis ⁊ non eſt infinita magnitudo in extenſione vt dictum fuit. Numerus aūt eſt infinitus appoſitione.

Similiter aūt neceſſe ē

Iſte eſt quartus liber phyſicorum In quo phus tractat de paſſionib⁊ extrinſecis corporis mobilis. que ſunt loc⁹ vacuū ⁊ tempus. Et primo de loco qui eſt menſura et paſſio rei mobilis. poſtea de tpe qd̄ eſt menſura motus Et q̄a vacuū habet ſe ad locū. ſicut ꝑuatio ad habitū prius determinat de loco q̄ de vacuo. Dicit ergo ſic q̧ ſimiliter neceſſe ē phyſicū ꝯſiderare de loco. ſicut de infinito. Quia loc⁹ ē vnū de ꝯſequētib⁊ motū. ⁊ iō oportet ipm cognoſcere in ſcia naturali. Illud aūt qd̄ inquirendū ⁊ ſciendū ē de loco eſt An locus eſt vel nō eſt ⁊ ſi eſt quō eſt ⁊ aut quid eſt.

Ar Locum eſſe ē cuilibet manifeſtū ergo nō debet ad hoc adduci probatio Sol'o Alberti licet locū eſſe ſit notū. ⁊ iō nō d₃ ad hoc eſſe probatio tamē ex dubitatōne que circa loci quiditatē ſurgit etiā dubitat̃ an oīno nō ſit locus. ⁊ ergo pmo inquirendū ē an locus ſit

Querit̃ Que paſſio dr̄ intrinſeca Sol'o vt in ꝑncipio tercij dictum eſt paſſio dr̄ intrinſeca q̄ eſt in eo ſubiectiue cui⁹ eſt paſſio. ⁊ talis. paſſio eſt motus de quo dictum eſt in ꝑcedenti. quia ſubiectiue eſt motus in corpe mobili cui⁹ eſt paſſio ſicut riſibile eſt ſubiectiue ī homīe. S₃ paſſio extrinſeca dr̄ q̄ nō ē ſubiectiue in eo cui⁹ ē paſſio. ⁊ de talibus paſſionib⁊ agit̃ ī hoc q̄rto cuiuſmodi ſūt loc⁹ vacuū ⁊ tps. ꝓprie tñ nō ē

tempus passio extrinseca quia est subiectiue in p̄mo motu sed poti⁹ dicit᷑ extrinseca mensura quia sic adiacet motibus istoꝝ inferiorum.

Ar Omnis passio est in eo cui⁹ est passio. sed locus est passio corporis mobilis. ergo erit in corpe mobili subiectiue. ꝛ ꝑ ꝯsequens dicetur passio intrinseca Solutio maior solum habet veritatem de passione intrinseca. Jam loc⁹ vt dictũ est ē passio extrinseca.

Ar Locus est accidens quoddã cum sit de genere quãtitatis. sed accidens nõ potest esse sine subiecto. ergo locus est subiectiue in corpe mobili cui⁹ est passio. Solutio locus cũ sit accidens est vtiqꝫ in aliquo subiecto scꝫ in corpe locante. sed nõ est in eo vt passio. cũ non sit passio locãtis corporis. sed solũ corpis locati cui⁹ est extrinseca mensura.

Queritur Quot rõnibus ꝓbat ph̃s ꝙ locus sit. Solutio tribus. ¶ Prima est illud est qđ est cõe oĩbus entibꝫ naturalibus sed sic est de loco. Minor ꝓbatur q̃a omne ens naturale est ĩ loco. Et hoc ꝓbauit autoritate antiquoꝝ sic arguentiũ qđ n õ est nusq̄ꝫ est ergo quod est in aliquo loco est. Non ens dicebant illud esse qđ non habet esse rarum in natura sicut illa que sunt sola imaginatõne sicut hircoceru⁹ qui grece dicit᷑ tragelaphus ꝛ chimera que phylax appellat᷑ nõ eñ ista sũt alicubi. q̃a non sunt nisi in phantasia faciente cõpositõnem phantasticam ex partibus aĩalium que sunt diuersarum specierũ. Multi tñ vt inq̄t Albertus cõcedunt ꝯñs hui⁹ ꝯñe licet sciant nõ valere ꝯñam. eo ꝙ arguitur a destructõne antecedentis ad destructõem ꝯseq̄ntis. Quia ꝛ si verum sit ꝙ id qđ nõ ē nusq̄ꝫ est. tamẽ nõ sequitur ꝙ id quod est alicubi est. Quia intelligẽtie q̄ nõ sũt q̄ꝫte nõ sũt alicubi ꝑ naturã suã ¶ Secũda rõ ē motus localis est ergo locus ē. Añs patet quia illo motu mouent᷑ tam corporea superiora q̄ꝫ inferiora ergo. ꝯña ꝓbatur. Quia motus localis nõ est sine loco sic ergo nunc sufficit ꝙ antiqui ꝓbant locum asse ꝛ constat per effectum nature qui est motus ipm esse aliquid ad hoc ꝙ sciatur ꝙ physicum cum necesse est facere tractatũ de eo. Qꝫ aũt habet physicus de eo determinare ¶ Tercia ratione sic ostenditur. quia ars ꝛ virtus sunt circa difficilia sed locus habet multas difficultates. igit᷑ minor ꝓbatur. Quia multas habet dubitationes quid sit locus in tm̃ ꝙ dubitatõnes tales faciunt antiquis talem credentiam ꝙ locus nihil sit. Quia si cõsiderauerim⁹ oĩa que dicũtur esse in loco tũc nõ videt᷑ nobis loc⁹ esse idem ẜm rõnẽ definitiuã in cõi ẜm oĩa locata eo ꝙ aliter ē in loco mixtũ aliter simplex aliter celũ aliter elemẽta ꝛ aliter supi⁹ celũ ꝛ inferi⁹ nomẽ igit᷑ loci ē ambiguũ iõ defenri nõ p̃t in cõi. Quia definitio illius nec diuisione nec cõpositõne acceptorũ ꝑ diuisionẽ p̃t inueniri quia diuisum non erit eiusdẽ rõnis ad diuidentia. Etiã rõ difficultatis est q꞉ nihil ꝑ antecessiones est bene de loco p̄dictũ et ergo necessariũ fuit physicũ de oĩbꝫ istis tractare.

Queritur Quot rõnibꝫ ꝓbat ph̃s locum ~~non~~ esse Solutio tribus ꝛ autoritate hesiodi poete ¶ Prima motus localis est ergo locus ē. Cõsequentia ptꝫ q꞉ sicut transmutatio ad formã ostẽdit materiam esse aliquid distinctũ a formis. ita etiã trãsmutatio ẜm locũ

pbat locũ esse quid distinctũ a locato videmus enĩ ꝙ vbi nũc est aer postea est aqua ipo eodem manente ⁊ saluato.

Ar Locus est equalis locato ⁊ configuratur eidē sed nō est vna quãtitas aeris aque vel figura corporũ mutatorum ad locuꝫ est eadem ideo locus videt corrumpi ⁊ nō manere idem qñ ex ipso mutat locatum. Solutio Alberti locus accipit dupliciter. Vno mō ꝭm essentiaꝫ suam. Alio mō ꝭm esse quō pcedit ab ipso circũscriptio locati qđ est in ipo. Si primo mō ꝯsequit tunc manet idem quia sic est superficies quedã corporis cōtinentis. Scđo mō absqꝫ dubio corrumpit. Quia sic habet cōparatōnem ad locatum ꝭm ꝙ ab eius circũscriptōe pcedit circũscriptio que est vbi sꝫ pmo modo nō corrumpit. Secũda ratio corpa naturalia ostendũt locũ esse. ergo locus est. Añs patet quia corpa naturalia naturaliter ferunt ad sua loca determinata dũmodo nō fuerunt prohibita. vtputa grauia deorsum leuia sursum ⁊ sic quantũ suscipit de forma a generante. tñ suscipit de loco eius ⁊ vnã ⁊ idem generans dando ei formã dat ei locum in quo cōpletur ⁊ saluatur forma illa ⁊ hoc modo videmus ignem ferri sursum et terram deorsuꝫ. hec aũt sunt partes formales loci ⁊ species loci i expositas formas ipsum locum diuidētes ⁊ sunt sex scꝫ sursum deorsum ante retro dextrum sinistrum.

Querit Utrum iste differētie siue distantie solũ differũt quo ad nos. Solutio phi nō sꝫ differũt in natura p oppositas formas. Quia si solũ differrēt quo ad nos tunc non semper idem esset dextrum sed illud ideꝫ nobis efficeret sinistrum. Quia vnũ ⁊ idē si nos cōuertamus ꝭm latera nostra diuersa ad ipm efficit aliquando nobis dextrum et aliqñ sinistrum aliqñ ante aliqñ retro ⁊ aliqñ sursum qñ nos sumus sub ipso ⁊ aliqñ inferius quando est sub pedibus nostris eo ꝙ super ipm ascēdimus. Sed in natura vnũqđqꝫ istoꝝ distinctũ est ⁊ determinatũ ab altero per formas oppositas non enĩ per causam cōtingentē est sursum qđ est sursum in natura. sicut illud qđ tñ est sursum per conuersionem corporis sed sursum est hoc vbi fertur corpus leuissimũ quod est ignis. Et similiter deorsum non est per causam cōtingentem sed potius hoc est ex natura deorsum vbi feruntur corpa terrea ⁊ manent habentia grauitatem. sicut ea q̄ non solum potentia differunt sed etiam potentia naturali qua congruunt hmōi locatis. Et sic patet ꝙ locus nō solum est quantitas sed etiam qualitas formalis inest illi quantitati que congruit naturis illoꝝ corpoꝝ q̄ mouentur ad ipsum ⁊ quiescunt in ipo. Qꝫ aũt sit locus tale q̄d ⁊ ꝙ habeat talem potentiã ostendũt ipsa mathematicalia. q̄a illa nō sunt in loco ita ꝙ locus habeat positōnem ad ipa. sicut ad corpora physica. ⁊ tamē ꝭm positōnem que est in cōparatōne ad nos habent dextra ⁊ sinistra ⁊ ideo differentia positōis eoꝝ nō ē nisi intellectualis sicut psa per solum intellectum sũt abstracta accipiuntur esse ⁊ non habent per naturam vnũquãqꝫ dictarum differentiarum positionũ. Quia si haberent eas per naturam tunc mouerent ad ipsas p naturã hoc aũt falsũ est. Et sic ipa mathematicalia oñdũt etiam locum esse incongruꝫ ipis per rōnem apprehensis cointelligit locus. q̄a intellecto corpe apprehendit habere etiam differentias positōis lꝫ nō eodeꝫ

modo sicut physica vt dictũ est ¶ Tercia ratio est vacuũ est. ergo locus est consequentia pbatur per definitõnem vacui.quia vacuum est locus priuatus corpore. Añs patet per antiquos qui posuerunt vacuum esse simpliciter et absolute. et ergo locus ẽ aliquid preter corpora locata. et omne sensibile sensu tactus videtur esse in aliquo loco. Et quo ad hoc Esiodi poeta recte videtur dicere. quando principium posuit chaos hoc est inane receptaculum Dixit enim primo in creatione mundi. deum fuisse chaos. et post hoc fecit terrã latam super aquas natantem et hoc dixit quia posuit quod corpora sensibilia primo indigent receptaculo in quo generentur et in hoc non male dixit. quia inferius dicetur quod locus simpliciũ est principium generatõnis. ipsorũ sed tamen errauit quia posuit illum locum vacuum esse et ipsum natura et tpe mundum precessisse. Error autem suus accidit ex eo. Quia putabat illam conũam conuerti et necessariam esse si illud quod non est in loco nõ est tunc omne quod est in loco est et sic dixit omnia esse in loco aliquo et in vbi aliquo que cõña vt supra dictum fuit non valet. Et si hec positio esiodi de loco esset vera tunc nedum locus esset sed mirabilis esset potentia loci cum enim mirabile sit quod sua potestate transit admirantem nihil esset adeo ad mirabile sicut locus. Quia potentia loci hoc modo esset omniũ prior et preuia omnibus principijs nature. Primũ enim in natura est sine quo nullũ aliorũ esse potest. et ipm potest esse sine omnib9 alijs et hoc conuenit loco secundum esiodũ. Quia secundum eum non destruitur locus oĩbus alijs destructis Sunt oĩa autem secundum eum in loco ergo non perditur locus secundum eũ omnib9 entibus pditis. Et ratio sui dicti fuit quia dixit eum esse vacuum separatum ab omnib9 que sunt sine quo etiam nihil entium fieri potest hoc aũt supra ostensum ẽ esse falsum et postea magis ostendetur

Queritur Quotupliciter sumuntur differentie positionis in reb9 Solutio Alberti vt prius dupliciter scz quo ad nos et quo ad naturam rei Tripliciter autem ponũtur quo ad nos. Primo per iuxtapositionem sicut aliqua columpna dicitur dextra que ponitur ad dextrã animalis et illa dicitur sinistra que ad sinistram animalis locatur. Quod autem illo modo non sumũtur differentie positõis secundum naturam pbat Albertus quia alias dextrum potest fieri sinistrum quia quod mihi modo est dextrum per motum meũ potest mihi fieri sinistrũ. vel ex motu ipsius columne. Secundo modo sumũtur per contrapositõnem sicut patet de imagine in speculo quia illa pars imaginis dicitur dextra que directe et diametraliter opponitur nostro sinistro. Tercio ponũtur per similem positionem. sicut fit in statuis quia in illis hoc dicitur dextrũ quod similitudinem habet ad dextrum nostrum. Differentie vero positõnis secundum naturam rei sumuntur penes diuersas contrarias virtutes existentes in diuersis partibus eiusdem rei et sic sumũtur diuersimode in celo in corporibus elementaribus et in animalibus sicut diffusius dici habet in principio secundi libri de celo et mundo.

Queritur Quomodo phylosophus probat locum non esse Solutio sex rationibus ¶ Prima est zenonis. Si locus esset

vl' esse corpore⁹ vel incorpore⁹ Nō corporeus. quia tunc ad existentiam lo-ci sequeretur simultas duorum corporum ꝛ penetratio dimensionum. et tunc duo corpora etiam essent in eodem quod est impossibile Nec etiam incorporeus. quia locus ſm antiquos constat ex tribus dimensionibus. Etiam esset contra testimonium antiquorum. sed quod habet tres dimensiones hoc est corporeum. ergo locus non est incorporeus. Secunda ratio. Si corpus est in loco tunc termini corporis scilicet superficies linea et puncta erunt in loco. quia transmutato corpore de loco. transmutantur et ista. sed punctus non est in loco. quia si punctus esset in loco tunc locus puncti esset punctus. sed punctus ꝛ punctus non habent ad inuicē drām ꝛ distantiā cum vtrumqꝫ sit indiuisibile ꝛ indiuisibile additum in diuisibili non facit ipsum maius. vt patebt sexto huius. Et si locus puncti nō distinguit a pūcto. ergo nec loc⁹ superficiei a supficie. nec loc⁹ corporis a corpore ¶ Tercia ratio. Si locus esset vel esset elementum vel elementatum ꝛ quodcunqꝫ dicatur erit corporeum. Nec valet si dicatur ꝙ locus est incorporeus cum sit elementum corporeum. quia ex incorporeis et intelligibilibus elementis nulla potest magnitudo sensibilis constitui.

¶ Quarta ratio. quia vnumquodqꝫ in entibus habet aliquam causalitatem respectu alicui⁹ si ergo ponatur locus esse erit de numero quatuor causarum. vel ergo erit materia. forma. efficiens vel finis. sed nullum istoꝝ potest dici. ergo locus nōn est. Minor probatur non est materia. quia materia est intrinseca ei cuius est. ꝛ insepabilis ab eo cuius est re salua manente. Etiam ex loco non fit res sicut ex materia. sed locus est extrinsecus et sepabilis. Nec etiam forma. quia forma est principium constituendi rem in specie. si ergo locus esset forma. tunc omnium quorum vnus esset locus esset vna forma vel species. Nec etiam efficiens. quia locus est terminus motus localis. ergo non efficiens a quo est motus. Nec etiam finis. quia locus potius est propter rem locatam ꝙ̄ res locata sit propter locum. ergo non est finis.

¶ Quinta ratio. Si locus esset tunc loci esset locus. sed hoc est falsum ergo locus non est. Sequela patet. quia omne quod est. est in loco. si ergo locus esset esset in loco ꝛ per consequens loci esset locus. Sed hec ratio fuit zenonis probantis locum non esse.

¶ Sexta ratio si locus esset tunc locus esset mobilis. sed hoc est contra rationem loci cum locus sit immobilis. ergo locus non est. Sequela patet. quia res locata est mobilis ꝛ potest augmentari ꝛ diminui. ergo necesse est ꝙ locus augmentatur ꝛ diminuatur ad augmentationem ꝛ diminutionem corporis locati. Et concludit Arestoteles hic ꝙ difficile sit scire an locus sit vel non sit.

Ar Locus est physice consideratōnis. ꝑ locus ē mobilis. Cōseqntia patet qꝛ oia q̄ in physica ꝯsiderātur habebūt ordinē ad subiectū qđ ē corpus mobile. ꝑ ꝛc Solutio licet locus non sit corpus mobile tamen bene est quedam proprietas siue passio alicuius corporis mobilis ꝛ sic i obliquo corpus mobile de loco verificatur.

Queritur Quomodo soluit phs has rōnes Solutō soluit eas in fine hui⁹ tractatus demptis duab⁹ scꝫ tercia ⁊ quarta. Et dicit ꝙ oēs iste rōnes innituntur falso fundamento. ⁊ facile soluunt̄ q̄a in eis presupponit̄ ꝙ locus sit spaciū dimensionatum qd̄ falsum est Si eñ locus esset spaciū dimensionatū. tunc rōnes iste cōcluderent sed hoc est falsum. ergo rōnes iste false sunt.

Queritur Quare tunc phs non soluit alias duas rōnes scꝫ terciam ⁊ quartam Solutio ideo quia ille rōnes dicunt ꝙ locus sit elementū vel elementatū causa vel causatuꝫ. sed nullus antiquorum dixit ꝙ locus esset aliqd̄ istoꝝ. Et quia phs hic ꝓcedit ex dictis antiquoꝝ et ꝯtra antiquos. ergo non soluit istas duas rōes scꝫ terciā ⁊ quartā

Queritur Utrū locus sit materia vel forma. Solutio ꝙ nec ē forma nec materia. sed tamē phus arguit ad vtranqꝫ partem. Et ꝓbat primo ꝙ locus sit forma. scd̄o ꝙ sit materia. Qꝫ loc⁹ sit forma ꝓbat sic phs. Locus continet forma ꝯtinet. g̊ locus est forma. forme eñ est cōtinere ⁊ potentialitatem materie claudere sed hec rō Arestotelis facile soluit̄. quia peccat penes duplicem fallaciam. primo penes fallaciam equiuocatōnis. quia equiuoce continet ⁊ termiat locus ⁊ forma. quia forma continet ⁊ terminat intrinsece. Locus aūt extrinsece continet ⁊ terminat. peccat etiam penes fallaciam consequentis. quia arguit̄ ex puris affirmatiuis in secunda figura.

Queritur Quomodo ꝓbat phs ꝙ locus sit materia Solutō rōne ⁊ auctoritate. Rōne sic locus recipit. materia recipit. ergo locus est materia. ꝙ aūt materia recipit manifestū ē. qꝛ materia de se est indeterminata. ergo nata est recipere. Et ꝙ locus recipit clarum est. q̄a recipit corpus locatum. Autoritate aūt platonis ꝓbat sic. qꝛ dixit plato in timeo ꝙ materia sit pandoxeos. id est locus formarū ⁊ sic dixit materiam esse locum. Sed hec rō ꝓbans locum esse materiam etiam facile soluitur sicut p̄cedens peccat eñ penes fallaciam equiuocatōnis. quia equiuoce recipit locus ⁊ materia. Locus eñ extrinsece recipit. materia intrinsece. peccat etiam penes fallaciam cōsequentis. q̄a arguit̄ ex puris affirmatiuis ī secunda figura.

Queritur Quomodo ꝓbat phs ꝙ locus nec sit materia nec forma Solutō quinqꝫ rōnibus ¶ Prima rō q̄a loc⁹ p̄t separi ab eo cui⁹ est re ip̄a salua manente. sed materia ⁊ forma non possunt separi remanente salua. ergo locus nō est materia neqꝫ forma. Maior ptꝫ quia locus est sicut vas. sed vas potest separi a re contenta ⁊ econuerso. g̊. ¶ Secūda rō. q̄a alius modus loquendi sumit̄ ex parte loci. ⁊ alius ex parte materie ⁊ forme. ergo locus nō est materia vel forma. Añs patet. quia ex parte loci dicimus corpus aliqd̄ esse hic vel ibi. sed ex parte forme vel materie non dicimus corpus hic vel ibi esse. imo ex parte forme dicimus corpus esse ⁊ ex parte materie dicimus hoc esse ¶ Tercia rō ⁊ ꝓcedit contra platonē. Si locus esset materia vt voluit plato tunc sequeretur ꝙ idee eēnt

in loco. qd tamen plato negauit. qꝛ dixit ideas esse nusq̃. Sequela patȝ. qꝛ participatum est in participante. sed idee participant a materia. si ergo materia esset locus idee participate a materia essent in loco. ¶ Quarta rõ. si locus esset materia vel forma sequeret vnum istorum incõuenientiũ. scȝ q̧ vel res naturales essent immobiles. vel q̧ loci erit locus. Sequela patȝ. qꝛ res illa dꝛ immobilis localiter que est in suo loco naturali. si ergo materia vl' forma esset locus. res naturalis habẽs materiã ⁊ formã erit in loco suo. ⁊ per ꝯsequens erit immobilis. Si aũt hoc nõ obstante dicat res moueri localiter. tũc sequeret q̧ loci erit locus. qꝛ quod mouetur est in loco. si ergo materia ⁊ forma que dicũtur locus dicãtur moueri erũt in loco. et loci erit locus. et sic esset ꝓcessus in infinitũ. quod implicat. ¶ Quinta rõ. corrupta re naturali nõ corrũpitur locus. sed corrupta re naturali corrũpitur forma ⁊ etiã materia ſm idem esse materiale. ergo locus nõ est materia vel forma

Queritur Quot sunt modi essendi in ſm pħm in textu. Solꝰ octo. quorum primus est. quo pars integralis est in suo toto. q̃uo paries est in domo ⁊ digitus in manu. Secũdus est quo totũ integrale est in suis partibꝫ. q̃uo domus est in tecto pariete ⁊ fundamento. qꝛ totum vniuersaliter sumptũ non est ꝑter partes suas. ¶ Tercius est quo spẽs est in genere. sicut homo in aĩali. ¶ Quartus quo genus est in specie et vniuersaliter sicut id quod est pars essentialis spẽi in definitionẽ spẽi est. partes aũt spẽi sunt genus ⁊ differentia. ⁊ sic aĩal est in homine. ¶ Quintꝰ est sicut sanitas est in ꝯplexione calidorum ⁊ frigidorum. ⁊ vniuersaliter sicut forma est in materia. ¶ Sextus quo res est in causa efficiẽte dictus ſm metaphorã. sicut regimen et gubernatio grecoꝝ est in rege grecoꝝ. ¶ Septimus quo res est in fine sicut in suo optimo. sicut virtꝰ in beatitudine. ⁊ iste modus est magis vicinus vt dꝛ Albertus octauo modo q̃ ꝑcedens ¶ Octauus est quo locatũ est in loco. q̃uo vinuȝ dꝛ esse in vase. Et iste modus est ꝑncipalissimus. et de eo est hic ad ꝓpositum solum. quia valet ad ꝑscrutandum definitiõem loci. sub quo mõ octauo ꝯprehenditur. scilȝ q̃n aliquid est in tempore. qꝛ locus habet talem ꝯuenientiam cũ tempore q̧ ambo videlȝ locus ⁊ tempus mensurant extrinsece. Et summãtur modi isti in his versibus. Insunt pars totũ. species genus. ⁊ calor igni. Rex in regno. res in fine. locoq̧ȝ locatum

Ar Plures sunt modi essendi in q̃ octo. Probat. qꝛ sicut est aliquis modus quo locatũ dꝛ esse in loco. sic etiam erit aliquis modꝰ quo aliq̃d erit in tpe. Solꝰ ille modus quo aliq̃d dꝛ in tempore ꝯprehenditur sub octauo mõ vt dictũ est. quia locus ⁊ tempus habent aliquã ꝯuenientiã in hoc eni ꝯueniũt q̧ ambo mensurant extrinsece ⁊ sunt passiões corporis extrinsece

Ar Est aliquis modus quo aliquid dꝛ esse in signo. sicut veritas in ꝓpositione. ergo erũt plures q̃ octo. Solꝰ. ille modus non est realis ⁊ ꝑfectus. ergo hic nõ ponitur. Vel dicitur q̧ non ꝓprie aliquid dicitur esse in altero sicut in signo. sed potius ad alterum vel ad signũ. qꝛ relatiuuȝ potius dꝛ esse ad correlatiuũ q̃ in correlatiuo

Querit̃ Utrum ſm vltimū iſtorum modorum vnū ⁊ idem potest esse in seipso. aut nihil idem in seipso esse potest. s3 omnia aut nusq3 sunt aut in alijs a seipsis. Solo. dupl'r dicitur aliquid esse in alio. Aut dicit' esse in alio ſm se. aut ſm alterum. siue ſm accidens. siue ſm partem. Primo modo est impossibile idem esse in seipso. Secūdo modo est possibile idem esse in seipso. Cuius rō est. quia ꝯtingit quandoq3 totū aliqd duas ꝯtinere partes ⁊ a qualibet earum denominari. et sic illud quod inest parti ꝯtingit sibi inesse ſm alterum. ⁊ sic totum dr̄ esse in seipso. Huius est exemplum. totus homo dicitur alb9 ꝓpter corpus album. ⁊ corpus dicitur album quia sup̱ficies est alba. Et totus homo dicit' sciens quia ratiocinatiuū eius est sciens. et sic cum homo ⁊ albu3 sint idem. ⁊ albū inest homini. cōtingit album inesse sibi nō per se sed p̱ alterum a quo totum denominatur. et hoc mō amphora vini est in amphora vini. Quia amphora vini potest accipi pro toto quod ꝯstituit' ex vino ⁊ amphora. Sicut trito sermone dicere solemus. iste habet decem dolia. ⁊ intelligimus ꝙ habet decem dolia vini. q2 dolium vel amphora ꝯsueuit accipi pro dolio vel amphora plena vinis. Totum ergo ꝯpositu3 ex dolio ⁊ vino nominat' nomine dolij. quod tamen solum est pars illius totius. Si em̄ queratur ab eo in quo sunt dolia sua. dicit ꝙ in vasis suis. quia accepit dolium p̱ vino mensurato per doliu3 et hoc dicit esse in dolijs que sunt vasa. et sic dicimus ꝙ aliquis potauit sex amphoras vini. ⁊ tamen manifestum est ꝙ non bibit vasa sed vinum quod est per vas mensuratum. Unde vinum denominatur nomine vasis. ⁊ sic cum tantum vinū est in amphora dicimus amphoram vini esse in amphora vini. Et sic ſm aliud ⁊ nō ſm seipsum dr̄ esse in seipso. Unde si queratur quantum vini est in amphora. respondere debemus ꝙ amphora vini est in amphora.

Querit̃ An aliquid potest esse in seipso primo Solo nō. quid aūt sit esse in seipso primo intelligit' ex opposito suo. sc3 nō esse in seipso primo. Et sic dicit phs ꝙ albū nō est primo in corpore. sed album dicitur esse in corpore quia est in superficie que est in corpore. Et similiter scientia nō est in homine p̄mo. sed est primo in anima. quia ratio disposita est ſm scientiam. ⁊ ſm has partes fiunt denominationes totius cu3 tamen partes sint. quia totus homo dicitur albus ⁊ sciens. Et eode3 modo amphora ⁊ vinum quādo sunt diuisa seorsum. ⁊ vinum nō est mensuratu3 per amphoram tunc nō sunt partes inuicem. vt dicatur amphora vini vinum. sed cum sunt simul ⁊ sunt mensurata vina per amphoram tunc sunt ambo vno nomine nominata quod est amphora. ⁊ tunc neutru3 est in se diuisum. ⁊ cum sic sint partes eiusdem pleni tūc erit quodāmodo idem in se ipso. quia totum plenū dicitur amphora vini. et iterū pars eius dicitur amphora vini. eo ꝙ vinū mensuratum per amphoram dicitur vini amphora. et sic vere dicimus ꝙ iste bibit amphoram vini. ⁊ tamen amphora ⁊ vinu3 sunt diuersa specie sicut superficies ⁊ albedo. Ex quibus patet ꝙ eē primo in alio est ſm se totum esse in alio. et hoc modo scientia non est in homine neq3 etiam albedo

Queritur Quomodo ostenditur quod non potest aliquid primo esse in seipso Solutio dupliciter. scilicet inductione et ratione Inductione patet in singulis modis essendi in. quia neque totum est totum sui ipsius. neque pars est pars suiipsius. neque aliquid est genus suiipsius. neque species suiipsius. et sic nihil est in seipso. ¶ Ratione vero ostenditur sic. quia tunc sequeretur quod idem esset continens et contentum. et oporteret vtrunque illorum esse vtrunque per definitionem. puta oporteret quod amphora esset vinum et amphora. et vinum etiam esset vinum et amphora. si vere et primum et per se idem esset in seipso. et sic amphora non caperet vinum per modum vasis continentis et mensurantis. sed potius inquantum ipsa per definitionem esset vinum. quia definitio sua esset definitio vini. nec vinum esset in amphora per definitionem propriam. vt liquor contentus et mensuratus ab amphora. sed potius inquantum idem esset amphore. sed ista sunt impossibilia. igitur etc.

Queritur An idem potest esse in seipso primo per accidens secundum illum modum quo dicitur aliquid esse in alio sicut in vase hoc est an idem secundum se totum potest esse in alio Solutio non. quia tunc sequeretur quod duo corpora essent in eodem loco. quia tunc amphora secundum propriam definitionem sumpta erit in seipsa per accidens. et iterum vinum erit in eadem. et sic in eodem loco erunt vinum et amphora. Quia illud cuius natura et ratio est esse receptiuum contingit esse in seipso. Et similiter illud cuius est ipsum receptiuum. sicut est vinum si amphora dicatur vini esse receptiua. sed impossibile est duo corpora in eodem loco esse per se vel per accidens. ergo idem non potest esse in seipso

Queritur Quomodo soluitur ratio zenonis superius mota de loco qua arguit si locus est tunc locus erit in loco. et ille iterum erit in loco. et sic erit processus in infinitum. Solutio phylosophi sic quia falsum dicit in hoc quod omne quod est in loco est. sed verum dicit in hoc quod dicit locum esse aliquid. et in hoc quod dicit ipsum esse in aliquo. sed non est in alio sicut in loco. sed est in alio sicut sanitas est in contemperantia calidi et frigidi. que est sicut habitus in equalitate complexionis. Et est in aliquo sicut color est in corpore qui est in eo sicut passio in suo subiecto. et vniuersaliter sicut forma est in sua materia. et ita locus est in alio sicut terminus et superficies in corpore terminato per superficiem. quia postea dicetur quod est superficies corporis continentis siue locantis.

Arguitur Dici de presupponit esse in. sed idem dicitur de seipso. ergo idem est in seipso Solutio. maior illa non est vniuersaliter vera in qualibet predicatione. sed solum maior illa est vera in predicatione non idemptica Nam in omni predicatione identica in qua idem predicatur de seipso dici de non presupponit esse in simpliciter. vt manifeste dictum est prius

Reparationes

Ar Dicimus deũ esse in seipso. ꝛ dicimus subam esse in seipsa. sicut dicimus accidens esse in alio. ergo idem potest esse in seipso Sol'o aliquid dr̃ bene esse in seipso negatiue. sed nõ positiue. pro tanto em̃ dr̃ deus esse in seipso. qꝛ nõ est in alio ꝛ substantia in seipsa. quia nõ est in alio sicut accidens in subiecto

Ar Totũ nihil aliud est q̃ sue partes simul sumpte. sed quelibet pars est in toto. ergo idem est in seipso ꝫm se totũ Sol'o. partes sunt in toto ꝛ econtra. nõ ꝫm ꝙ eadẽ sunt. sed ꝫm ꝙ sunt diuersa siue distinctionem aliquã habent. Cuius est exemplũ. genus ꝛ spẽs sunt eadem ꝫm esse. ꝛ ideo vt sic nõ est genus in spẽ. sed genus est in spẽ inq̃ꝫtum distinguit̃ ab ea ꝫm rõnem. ꝛ sic est de toto ꝛ partibꝯ.

Queritur Quot sunt ꝯditiones siue ꝓprietates loci quas ponit phus Sol'o quinq̃ Prima. locus ꝯtinet locatũ. ꝛ nihil locati est extra ipsum. i. locus forinsecus circũscribit locatum. ꝛ nihil est eius. ꝛ ꝑ hoc differũt a figura ꝛ forma locati que est aliquid eius ¶ Secũda locus ꝓprius est equalis corpori locato hoc mõ equalitatis ꝙ nõ est maior neq̃ minor eo. ¶ Tercia. nulla res locata est sine loco. tamen separabilis a q̃libet re locata. sicut materia a qualibet forma. ¶ Quarta in loco sunt sursum ꝛ deorsum. ante ꝛ retro. dextrũ ꝛ sinistrũ. que appellant̃ differentie positionis. ¶ Quinta vnũquodq̃ fertur ad suũ ꝓpriũ locũ ꝛ in illo naturaliter quiescit. sicut videmus experimentaliter in elementis. qꝛ elementoꝝ duo feruntur sursum ꝛ duo deorsum.

Queritur Quotuplex est locus. Sol'o duplex. scꝫ ꝯmunis ꝛ ꝓprius. Cõmunis dr̃ qui est pluriũ corporũ ꝯtentiuus Exempli gratia. vt aer est locus ꝯmunis nobis. dicimur em̃ esse in aere. quia sumus in certa parte aeris. Et in terra. qꝛ in certa parte terre. Et in camera. qꝛ in certa parte camere ꝛ sic de alijs. ¶ Proprius dr̃ qui solum vnius adequate est cõtentiuus. Unde locus qui proxime ꝛ ꝑ se ꝯtinet ꝛ circũdat locatũ dr̃ locus ꝓprius. ꝛ ille est equalis locato suo vt dictuꝫ est non maior neq̃ minor eo

Ar Locus ꝓprius est pluriũ corporũ ꝯtentiuus. ergo. Probat̃. qꝛ superficies ꝯcaua celi est locus ignis. ꝛ tamẽ plura corpa ꝯtinet Sol'o ꝯcaua superficies celi pt̃ dici locus ꝓprius ꝛ etiã locus ꝯmunis. Propri⁹ em̃ dr̃ respectu corporis qđ ꝓxime ꝯtinet ꝛ locat scꝫ respectu ignis. Sed dicit̃ ꝯmunis respectu omniũ alioꝝ que nõ ꝯtinet ꝓxime. Ex quo pꝫ ꝙ idem locus pt̃ dici ꝓprius ꝛ ꝯmunis respectu diuersoꝝ locatoꝝ

Ar Locus ꝓprius excedit suũ locatũ. ergo nõ est equalis suo locato. probatur. qꝛ ignis est ꝓprius locus ipsius aeris. ꝛ tñ excedit aerem in decuplo Solutio ignis ꝓprie nõ dr̃ locus ipsius aeris. sed vltima superficies ipsius ignis. Quis em̃ ignis ꝫm suam totam quantitatẽ in decuplo excedit aeris quãtitatem. tamen vltima superficies ꝯcaua ꝫm quam locare dicitur est equalis. et sic corpus locans est bene maius corpore locato. sed non locus. qꝛ locus est vltima superficies corporis locantis.

Ar Locatum corpus habet tres dimensiones. locus autē habet solum duas. ergo locus non potest esse equalis corpori locato. Consequētia ꝓbatur. quia equalitas est rerum differentium eadem quātitas. Solutio alberti. equalitas loci ꝛ locati est accipienda ſm extensionem quātitatum. quia locus vero ꝓprius non extenditur vltra quantitatem locati. sed nō est accipienda ſm equalitatem dimensionū. Uel dicendum est ſm eundem. licet locus nō habet tres dimensiones ſm essentiam sed tm̄ ſm longitudinem ꝛ latitudinem. habet tamen tres ſm virtutem. quia est verissime cōtinens effectum. ꝛ est ꝯtinentie causa in eo ꝙ locatum est. Omnis autē talis ꝯtinentia loci finitur ꝛ terminatur ꝑ effectum ad centrū locati. ꝛ ideo eius continentia est ſm ꝓfundum. qꝛ ꝯtingit vsq ad centrum locati. et sic possumus dicere ꝙ locus est equalis locato.

Queritur Quot ꝯditiones requirūtur ad bonam definitionem. Solō tres. Prima est definitio explicabit quid est ipius definiti. ¶ Secunda est. definitio nō solum dicet quid. sed etiam ꝓpter quid scȝ passiones ꝛ ꝓprietates ꝯueniant definito. ¶ Tercia. ꝙ assignata ꝛ habita definitione omnes argumentationes obiecta ꝛ difficultates valeant solui ex definitione

Queritur Quomodo pħus docet venari definitionem loci ex p̄dictis conditionibus. Solō. premittit quatuor p̄ambula. Primum est ꝙ nō quereretur locus nisi esset motus ſm locum. Quis em̄ corpora physica quiescant in ꝓprijs locis suis. nō tamen locus scitur sic ex quiete sicut ex motu. quia motus est sicut habitus ꝛ quies sicut p̄uatio. ꝛ ideo si cognoscatur aliquomodo locus per quietem. tamen illius cognitōis p̄ncipium sumendum est a motu propter hūc motum localem celum a quibusdam maxime putatur in loco esse. quia semper est in motu. habet em̄ celum motum localem ꝑ se. vt inquit dn̄s Albertus Nec verum est quod dicunt quidam ꝙ solum mouetur ſm situm. Motus autem ſm locum per quem scitur locus est duplex. quidam est per se ſm locum. sicut loci mutatio. Alius est ſm locum ex ꝯsequenti. sicut augmentatio ꝛ diminutio. Id em̄ qđ augmentatur accipit maiorem locū. ꝛ id qđ diminuitur minorē.

¶ Secūdum p̄ambulum est ꝙ mobile quod mouetur motu tali qui indicat locum est duplex. Quoddam est quod mouetur ꝑ se ſm locū sicut corpus quod per se habet esse in loco. Et aliquid mouetur ſm locum per accidens. Et hoc ꝯtingit dupliciter. quia vno modo aliquid mouetur per accidens quod tamen natum est per se moueri. sicut digitus in manu ꝛ vniuersaliter pars integralis in toto. quando em̄ hec separantur a suis totis ꝑ se moueri possunt. Alia sunt mobilia per aliud. quia nūq̄ possunt per se moueri. et illa sunt inseparabilia ab his in quibus sunt sicut forme. vt albedo et scientia q̄ nō transmutant locū nisi ꝑ illa in quibꝰ sunt.

¶ Tercium preambulum est ꝙ duplex est locus. scilȝ proprius ꝛ ꝯmunis. vt supra visum est.

¶ Quartum preambulum est. quando ꝯtinens nō est diuisum a con-

tento. sed ꝯtinuū ei tūc ꝯtentū nō est in ꝯtinente sicut locatum in loco. sȝ potius sicut pars in toto.

Querit Quomodo phus ꝓbat istud quartum preambulum Solo duabꝫ rationibꝫ. Prima est. locatum nō mouetur simul cum loco. sed quando aliquid est continuū alteri tūc mouet simul cum eo. ergo tunc nō est in eo sicut locatuȝ in loco. sicut visus ē i homine. nō sicut locatum in loco. sed sicut pars in toto. ¶ Secūda ratio est. quia est alius modus essendi in quo pars est in toto ⁊ locatū in loco. quia locatuȝ est in loco sicut vinum in vase ⁊ aqua in cado. sed sic nō est pars in toto. ⁊ hoc indicat diuersitas motus eorum. quia manus cum corpore mouetur ⁊ nō de corpore ad corpus. Aqua vero mouetur in cado ⁊ etiā de cado in caduȝ

Querit Qūo phus inuestigat genus ipsius loci. Solo sic quia fere locus ꝭm genus suum est vel forma vel materia aut spacium dimensionatum. aut extrema cōtinentia. ⁊ hoc est extremitas corporis ꝯtinentis. sed nō potest esse aliquid primoruȝ trium. vt manifestū erit ex dicendis. ergo est terminus siue extremitas corpis ꝯtinentis

Querit Quomodo ꝓbat phs ꝙ locus nō est forma. Solo sic. Quia etsi forma sit terminus ⁊ similiter locus terminus. tamen nō eodeȝ modo. quia forma est terminus illius rei cuius est forma. sed locus nō est terminus illius cuius est locus. puta locati. sed est terminus corpis locantis. eo ꝙ est supficies ꝯcaua ambiens locatum

Querit Quomodo ostendit phus ꝙ locus nō est spacium dimensionatum Solo. duabus rationibus. Prima antiqui dicebant locum esse spacium ꝯtentum inter latera corporis ꝯtinentis sicut spacium quod est inter latera vasis. sed si hoc poneretur tūc essent infinita corpora simul. quia sicut hoc spacium separatuȝ se habet ad totum locatum ita ad partes. sed est locus totius per se. ergo etiam partium per se erit. cum ergo corpus tale habet infinitas partes. ergo illis partibus correspondent infinita loca. et cum partes sint simul in toto. sequeretur ꝙ infinita loca essent simul. ¶ Secūda ratio est. si locus esset spacium dimensionatum ꝯtentum inter corpus locatum ⁊ locans. tunc locus esset mobilis. sed hoc est falsum. ergo nō est spacium dimensionatum. Sequela probatur. qꝛ transmutato corpe simul transmutat distantia que est inter partes corpis cū ḡ ista distantia ab aduersariꝭs ponat locus sequit ꝓpositum

Querit Qūo phus ostendit ꝙ nō est materia. Solo. duabꝫ rationibꝫ. Prima est quia vtimur diuersis modis loquēdi designando materiam ⁊ locum. quia designando successionem localem dicimus vbi nūc est aqua. ibi prius fuit aer. sed designādo successionem formarum dicimus ꝙ id quod prius fuit aqua nūc est aer. ¶ Secūda ratio est quia materia nō est diuisa a re cuius est materia neqȝ ꝯtinet id cuiꝰ est materia. locus vero vtrūqȝ istoruȝ habet. Concludit ergo ꝙ locus sit terminus corporis ꝯtinentis tanqȝ a sufficienti diuisione

Queritur. Que est differentia ponenda in definitiõe loci. Solutio immobilitas. Et hoc ꝓbat phus dupliciter. Primo autoritate antiquorum qui dicebant spacium cõtentum intra corpora esse locum. quia dicebant ipsum esse immobile. Secũdo dicit phylosophus ꝙ locus est sicut vas. Est tamen differentia inter vas ⁊ locum. quia vas est locus transmutationis. quia transmutatur cum vasato. locus autẽ qui est sicut terminus est immobilis Et ideo est duplex locus. Vnus est locus per se. et ille est terminus siue superficies immobilis. ⁊ talis est locus corporum simplicium sicut elementorum. Alius est locus qui est sicut vas. ⁊ ille est mobilis. et est locus per aliud. Et ergo cum in tali loco mouetur id quod est in eo siue locatum. sicut nauis mouetur in flumine. tunc magis mouetur in eo sicut in vase ꝙ̃ sicut in loco ꝯtinente. quia locus de se vult esse immobilis. et ergo si flumen dicatur locus nauis. conuenientius totum flumen dicetur esse locus ⁊ terminus ꝙ̃ superficies fluminis. Totum eñ flumen est immobile ⁊ mouetur ſm partes. ⁊ ideo partes sunt sicut vas ⁊ totum sicut terminus immobilis

Queritur. Que est definitio loci que colligitur ex predictis Solutio phylosophi. Locus est terminus continentis primum immobilis. quam ꝯmuniter sic ordinamus. Locus est superficies corporis ꝯtinentis immobilis primum. id est terminus corporis ꝯtinentis ⁊ nõ ꝯtenti. Et primũ acceptum ibi aduerbialiter est determinatio illius participij ꝯtinentis

Ar. Locus ⁊ corpus sunt distincte species quantitatis. vt dicit phylosophus in predicamentis. ergo nõ potest superficies de loco predicari Solutio. locus nõ est tantũ superficies corporis sed est vltima superficies siue terminus corporis ꝯtinentis. nec etiam incõueniens est superficiem de loco predicari. quia vt dicit Albertus in metaphysica sua locus realiter est superficies. licet in predicamentis vbi phus ꝯsiderat locũ quasi mathematice. vt ibi dictũ est ponatur spẽs distincta a sup̲ficie.

Arguitur Locus est ꝯsideratiõis physice. ergo est mobilis Probatur. quia physicus nõ considerat nisi mobilia. Solutio alberti. locus est bene mobilis per accidens ad motum ipsius corporis locantis cuius est superficies. sed nõ mouetur motu corporis locati. ⁊ ideo accidit loco hoĩs et lapidis moueri. Vel dicendum est ꝙ in loco sunt tria ꝯsideranda. scz materiale loci quod est superficies corporis cõtinentis. et sic est mobilis cum corpore locante. vt dictum est. Secũdo cõsideratur in loco formale. ⁊ hoc est duplex. scz formale mathematicũ ⁊ formale physicum. Formale mathematicum est certa distantia alicuius locati a polis mũdi. et ita est locus omnino immobilis. quia talis distantia semper est eadem. et communiter ponitur illa distantia in genere relationis. Formale vero physicũ vt inquit dominus Albertus est virtus celestis diffusa a p̲mo locante que est subiectiue in corp̲e locante. eo ꝙ tale tangit ꝓxime for

matum ꝛ pfectum. Est autē superficies ↄcaua corporis superioris q̄d ambit locatum. ergo in illa diffundiť virtus illa. ꝛ hoc modo ↄcauū orbis lune est formatiuū ꝛ perfectiuū materie in speciem ignis. Et ↄcauū ignis est formatiuū ꝛ perfectiuū materie in speciē aeris. ꝛ sic descendendo in elementis ꝛ elementatis

Queriť Quotupliciter dicitur aliquid esse in loco. Solō dupliciter. scʒ ſm potentiam quomō partes alicuius totius integralis dicūtur esse in loco. Exemplū est vt si sit aliquod continuū quod est similium partium illud totum actu in loco est. partes vero eius manentes in ipso sunt in loco potentia. si vero diuidantur sunt actu in loco. Et dicitur notanter de toto continuo quod est ex partibꝫ similibus. quia partes dissimiles siue heterogenie quando etiam sunt in toto quandam viderentur habere diuisionem. et ideo magis sunt in loco q̄ꝫ partes similes Alio modo dicūtur aliqua in loco esse ſm actum. ꝛ hoc dupliciter Uno modo per se Alio modo per accidens. Per se sunt illa que habent extra se aliquod circūscribens sicut substantie vt sortes plato et similia de genere substantie. Per accidens que non habent aliquod extrinsecum circūscribens. sed gratia alterius dicūtur locari. sicut anima ꝛ accidentia

Queriť Quomodo vltima sphera diciť eē in loco Solutio est in loco per accidens gratia centri. Et ratio est. qꝛ ab eo dicitur aliquid locari a quo sortitur suam imobilitatem ſm venerabileʒ dominū albertum. sed vltima sphera sortitur suam immobilitateʒ a centro ergo ab eo diceť locari. vt postea etiā patebit diffusius

Ar Locus erit equalis locato ꝛ proxime ipsum circūscribens. sed centrum non est equale vltime sphere. ergo vltima sphera non est in loco gratia centri Solutio argumentum bene probat q̄ centrum non sit locus celi. ita q̄ celum centro circūscribatur. Sed dicitur in loco gratia centri. eo q̄ capiat suam immobilitatem a centro. hoc em̄ est de ratiōe circuli q̄ describaťcirca centrū a quo om̄es linee ducte sunt equales

Queriť Quotupliciter diciť aliquid esse in loco Solō tripliciter. Primo circūscriptiue. Et hoc dupľr. Primo actiue qꝛ circūscribit actiue. ꝛ sic vltima sphera est in loco. qꝛ omnia alia circūscribit ꝛ cōterminat. Secūdo passiue. quia scilʒ loco circūscribitur. ꝛ sic omnia corpora intra vltimā spheram sunt in loco ¶ Secūdo definitiue. ꝛ sic aliq̄d dr̄ esse in loco in quo opatur q̄ō angeli siue substātie spūales dicūtur esse in loco. ¶ Tercio repletiue. ꝛ sic p̄ma cā est in loco. et hoc tripľr scʒ per essentiam. per p̄sentiam. ꝛ per potentiam

Queriť Quomodo phylosophus soluit rationes probantes locum non esse Solutio. vltimam rationem p̄mo soluit. que fuit illud quod augetur est corpus. sed locus augetur cum corpore locato. igiť est corpꝰ. volens q̄ locus nō augeť per se. sed accidit sibi augeri. qꝛ corpus sine loco esse nō potest. igiť ip̄o aucto nec̄ario maiorē occupat locum. Si ꝓo diceret q̄ locus esset spaciū dimēsionatū tūc p̄ se augereť

Queritur Quomodo soluitur rõ secunda superius posita qua dicebatur ꝙ punctum esset in loco. ⁊ sic idem esset punctum et locus puncti Solutio illa rõ etiam nõ ꝓcedit nisi diceretur locus corpus hoc aũt falsum est. ergo corpus per se est in loco. dimensiones vero et principia dimensionum sicut puncta ꝑ accidens. ¶ Et prima rõ que fuit ꝙ duo corpora essent in eodem loco soluitur eodem modo quia hoc sequeretur si locus poneretur spaciũ dimensionatũ. modo dictũ est supra ꝙ locꝰ est superficies ¶ Quinta rõ qua dicitur si locus esset tunc esset in loco siue alicubi. soluitur finaliter sic falsum est quod infertur. sed est in aliquo non quidem sicut in loco. sed sicut in subiecto. in locante scꝫ corpore.

Secũdus tractatus de vacuo

Ostꝗ̃ phs determinauit de loco. Hic ꝯsequenter in scđo tractatu phs vult determinare de vacuo. Et dicit sic. ꝙ eodeꝫ modo est physici ꝯsiderare de vacuo sicut de loco. si est aut non est. ⁊ si ẽ quõ est aut q̇d est. qꝛ sicut antiqui locum ponunt sicut vas quoddã ita ⁊ vacuum quod qñ habet in se molem corporis tunc est vas plenũ. ⁊ qñ non habet tunc est vas vacuũ ⁊ sic locus vacuus ⁊ plenus idem sunt subiecto sed rõne differunt.

Queritur Utrũ physicus habeat considerare de vacuo. Solutio sic ⁊ rõ est. quia physicus habet considerare de loco. ergo de vacuo. Cõsequentia tenet quia vacuũ est loci priuatio. sed oppositoꝝ est eadem scia. qꝛ ꝓuatio ꝑsupponit habitum.

Arguitur De non ente non est scia. sed vacuũ est nõ ens. ergo de vacuo non potest esse scia. ⁊ ꝑ ꝯñs physicus nõ habet determinare de vacuo. Solutio de non ente simpliciter nõ potest esse scia aliqua per se. sed bene per accidens. inquantum videlicet aliquibꝫ videtur habere rõnem entis. Cũ ergo multi antiquoꝝ dixerunt vacuũ esse necessariũ fuit de eo determinare ostendendo ipsum non esse.

Queritur Utrũ antiqui sufficienter ostenderũt vacuũ non esse. Solutio nõ. ⁊ rõ est. Quia solum ostenderũt vacuũ nõ esse in particulari. ⁊ non in vniuersali non esse vacuũ. sed hoc non sufficit quia oportuit vniuersaliter ostendere vacuum non esse. ita ꝙ nullus locus sit vacuus. sed oĩs talis est aliquo corpore repletus.

Queritur Quomodo ostendebant vacuũ nõ esse licet insufficienter Solutio sic aer est aliquid. ergo vacuũ non ẽ. Cõsequentia ꝓbatur q̇a illa que dicũtur vacua cõiter sunt plena aere. Añs ꝓbatur. q̇a aer ẽ corpus sensibile. qđ ꝓbabãt duobꝫ exemplis. Primũ exemplũ sumitur de vtre impleto aere. q̇a impletus potest sufferre pondus magnũ in aqua ꝙ nõ posset sufferre si non esset impletus. Secũdũ exemplum ꝙ aer fortis est monstrãt in clepsedris q̃ sunt instrumẽta furantia aquas. Quia cleps est verbũ grecum qđ idem est qđ furor ⁊ hydros aqua. nam aer existens in vase non permittit aliquod corpus scꝫ aquã ingredi nisi ꝓus

elabātur aer. Est aūt clepsidra vt inquit Albertus instrumētū superiꝰ stri ctum habens collū cū ore paruo. quod digito obstrui posset. ⁊ inferius ē la tum multa habens foramina in fundo. qđ cū infusum est aqua. si obstruat superius foramen nō egredit aqua inferius. ⁊ hoc illi dicebāt accidere ꝓpter vim aeris aquā detinentis. Et erāt decepti. q̄a licꝫ verū dicebant in hoc ꝙ dicebant aerem aliq̄d esse. nō tamē ꝓpter vim aeris aqua stat in vase. sed iō q̄a vacuū nihil est. ⁊ ideo oportet superficies corporū esse coniunctas. ⁊ ideo aqua nullo mō sepatur ab aeris superficie donec aer ipam cadentē de in strumento sequi posset ⁊ alius aer ipm. ⁊ hoc est quando superius foramen aperitur.

Querit̃ Quā diuersimode antiqui locuti sūt de vacuo Solutio quidā antiquoꝝ locuti sunt naturaliter de vacuo. q̄dam vero innaturaliter. Naturaliter loquentes diuersificant. quia quidā coꝝ posuerūt vacuū esse spaciū sepatū extra corpa. Alij dixerūt vacuū esse imbibitū corpibꝫ. Et hoc iterū duplr. quia quidā dixerūt ipm imbibitum corpibꝫ per distinctionem partiū plenaꝝ a vacuis. Alij aūt per indistinctōnem partium plenarum a vacuis.

Querit̃ Quō ꝓbabant vacuū esse spaciū sepatū extra corpora Solutio sic Motus localis est. ergo vacuū est. Cōsequētiā ꝓbabant. q꞉ qn̄ corpus localiter mouet vel suscipit in plenū. vel vacuū nō ꝑmū. q̄a tunc duo corpa essent in eodem loco. ergo suscipit in vacuum. ⁊ ꝑ ꝯn̄s vacuū est. Alij aūt scꝫ permenides ⁊ melissus ex eodem fundamento negauerūt motū localem q꞉ nolebant cōcedere vacuū. Sic eī̄ arguebant. Si motus localis est necesse est vacuū esse. sed vacuū nō est. ḡ motꝰ localis non est. Non aūt oportet negare motū vniuersaliter. aut particulariter ꝓpter vacuum. non vniuersaliter. quia vacuo existēte nō oportet negare motū alteratōnis. quia contingit aliquid alterari sine motu locali. Etiā negato vacuo non oportet negare motū localem. quia in pleno potest aliquid localiter moueri per hoc ꝙ vnū corpus cedit alteri. Melissus vero q̄ negabat motum localem posuit vnū ens ⁊ immobile.

Querit̃ Quomodo antiqui ꝓbabāt vacuū esse imbibitū corporibus Solutio duabꝫ rōibus. ⁊ vno sensibili signo.

¶ Prima rō sumit ex condensatōne corporū. Quia in condensatōe corpora ingrediūtur in se inuicem. ⁊ in rarefactione elabuntur a se inuicem. ergo necesse est vacuū esse intra corpora imbibitū. Consequentia patet. quia partes sic ingredientes vel recipiūtur in plenū vel in vacuum. Non in plenum vt patet. ergo in vacuum. ⁊ per cōsequens vacuum est. dicunt enim ꝙ quedam sunt res quando ex ipsis impleta sunt vasa vsqꝫ ad summū. adhuc videnť coeuntia ⁊ calcata in minora spacia vacua que intra se habent sicut dicunt fieri de vino. Cum enim dolia plena sunt. adhuc recipiunt vtres paruos ⁊ tenues. ⁊ precipue recipiunt corpora tenua paulatim immissa. sicut cathenas vel nūmos. ita ꝙ expertum est ꝙ vas paruum plenū

vino vsq; ad summū adhuc recipit multos nummos parue percussure et tenuis. Et causam illius dicebāt esse. quia corpora illa intrant in spacia vacua que sunt intra vinum. postq̄ vinum fuerit compressum ⁊ condensatum per corpora que immittūtur in ipsum.

¶ Secunda ratio sumitur ex parte augmentatōnis. sic enim arguebāt augmentatio est. ergo necesse est vacuum esse. Cōsequentia patet quia augmentacio fit per appositōnem nutrimenti quod est corpus. nutrimentum autem appositum vel suscipitur in plenum vel in vacuum. non in plenum. ergo in vacuum. ergo vacuum est. Tercio signo sensibili seu experientia sic probabant de vase impleto cineribꝫ. nam tm̄ ingreditur tale vas de aqua quasi non esset cineribus plenū. sed talis aqua non suscipit in plenū ergo in vacuum ⁊ per consequens vacuum est.

Queritur Quare vas plenū cineribus vel farina tantū vel plus recipit aque q̄ꝫtum vas vacuum Solutio Alberti tribus de causis. ⁊ q̄ꝫuis verū sit de cineribꝫ. melius tamen inuenit in farina. ita q̄ q̄ꝫto farina fuerit subtilior tanto plus recipit aque. ita q̄ quandoq; recipit plus aque q̄ vas vacuum capere poterat. Prima causa huius est cōmiscibilitas. quia subtilis est cinis ⁊ precipue farina ⁊ cōmiscet aque. et terminat eam. ⁊ aqua continet farinam ⁊ efficitur vtrūq; retentiuū alterius.

¶ Secunda causa est porositas cineris ⁊ farine. quia aqua retinetur in poris cineris ⁊ farine. quia farina habet poros obliquos ex quibus non potest effluere aqua. ⁊ ideo magis continuat per aquam ⁊ aqua euaporante continue manet indurata. Cinis magis habet poros amplos ⁊ rectos et ideo sorbet quidē aquam fortiter. sed non bene retinet. ⁊ ideo aqua euaporante ⁊ effluente cito discontinuatur cinis. Tercia causa est corruptio aque s̄m partem a siccitate cinerum que sunt reliquie ignis quādo em̄ diuiditur in partibus cineris ⁊ miscetur tunc corrumpitur in parte cuius signū infallibile est quia quando postea exprimitur non tanta est quanta fuit quādo infundebatur. ⁊ minus ē etiam de cineribus q̄ prius. ⁊ hoc potius euenit in farina quia in eis poris transuersis retinet ita q̄ forte nulla aqua exprimi posset quādo bene admixta fuerit farine.

Queritur Qui sunt innaturaliter locuti de vacuo. Solutō pytagorici qui dicebant vacuū esse necessarium vniuerso propter distinctōnem corporum. quia non possunt corpora sine vacuo ab inuicem distingui. Dixit em̄ pytagoras q̄ celum esset magnū animal extra qd̄ esset vacuum infinitum. ⁊ hoc vacuū sic attractum a tali magno animali ad intra distingueret corpora in illo magno aiali contenta.

Queritur Quot sūt definitiones vacui quas ponit phylosophus Solutio tres. due inutiles ⁊ false ⁊ vna vera Et prima definitō fuit ipoꝝ ātiquoꝝ q̄ dixerūt. Vacuū ē locꝰ in q̄ nihil ē accipiēdo locū non pro superficie corporis ꝯtinētis sꝫ p capacitate cuiuslibꝫ rei q̄libꝫ mō dicta

et sic hec descriptio est valde generalis non ponens vacuum aliquam determinatam naturam. Ratio autē hui⁹ definitōnis est. Quia opinanť oē ens esse corpus ⁊ omne corpus in loco. ⁊ sic vacuū dicunt in quo nō est corpus ⁊ ideo vacuū est in quo nihil est. Scđo oĩe corpus dicunt habere grauitatem ⁊ leuitatē ⁊ ceteras differentias tangibiliū qualitatū. ergo sequiť ꝙ in quo nullum est tangibile corpus sit vacuū

☞ Tres igiť sunt definitōnes vacui. Prima vacuū est in quo nihil ē. Hanc pħus reprobat sic. Si vacuū est in quo nihil est. tunc punctū est vacuū. quia ipm est in quo nihil est. sed hoc est inconueniens. qa vacuum dicit spacium quoddā ⁊ silr locus quodāmō spaciū aūt omne indiuisibile ē. Si igiť punctus sit spacium. erit spaciū diuisibile ī puncto. ⁊ ita diuisibile erit indiuisibile quod est incōueniens. ergo nō est vacuū illud in quo nihil ē. et locus illud quod est capax alicui⁹ aliquo modo.

¶ Secūda definitio Uacuū est spaciū non plenū sensibili corpe ₛm tactum. Hanc secundā definitōem reprobat sic pħs. qa si hoc diceretur tunc spaciū plenū colore vel sono esset vacuū. quia tale spaciū nō est repletū corpe sensibili ₛm tactū. quod habet grauitatem vel leuitatem. sed hoc est inconueniens. Quia tunc plenū esset vacuū. Sic etiam vt inquit Albertus celuȝ esset vacuū. quia nō est plenū. corpe sensibili habente grauitatē vel leuitatē

¶ Tercia definitio est Platonis que est ista. Uacuū est in quo nō ē hoc aliquid. quod est substātia corpea. perfecta ꝑ substantialem formā. Et hoc modo platonici dicūt materiā anteq̄ȝ habeat formā esse vacuā. Quia materia sine forma nō est hoc aliquid ⁊ sic dicit plato in timeo materiam formarum gremiū esse.

Queriť Quomodo pħs reprobat illam definitōnem Solutio. qꝛ materia nō est vniuersaliter sepabilis a rebus ita vt sit sepata actu ab eis ⁊ nuda. sed vacuū a pħis poniť sicut sepabile a corpore ꝙ aliqñ est in ipo. igiť nō diciť materia vacuū. Fundamentū aūt isti⁹ erroris est qꝛ vacuū dixerunt esse locum. eo ꝙ locum ⁊ materiā idem dixerunt esse.

Queriť Quid est vacuum ₛm veritatem Solutio est locus non repletus corpe. aptus tamē natus repleri.

Arǵ Habitus non predicať de priuatione sibi oppošita. ergo male dicit definitio ꝙ vacuū est locus Solutio ꝙ verum est ꝙ habitus absolute nō potest p̄dicari de priuatōne. sed tamen bene pt p̄dicari de priuatione cū determinatione diminuente. ⁊ sic est in ꝓposito.

Arǵ Non ens nō potest definiri. sed vacuū est nō ens. ergo non potest definiri Soło duplex est definitio quid rei ⁊ definitio quid nois. Jam diciť ꝙ vacuū nō potest definiri definitōne quid rei cū sit non ens. sȝ bene pōt definiri definitōne quid nois. quia talis est indifferenter entiū ⁊ nō entium.

Queriť Quō soluit pħs rōnes ponentiū vacuū esse sepatū Solutio pⁱmā q̄ fuit ista. motus est. ergo vacuū est soluit dupliciter. Primo nō excludiť vl'r mot⁹ negato vacuo. qꝛ

plenū potest alterari. ergo alteratio fieri potest sine vacuo. Secūdo nō exclu ditur omnis motus localis. qꝛ fieri potest ꝙ corpus vnum subingrediť in aliud ꝑ hoc ꝙ illud cedit sibi ꝑ motum localē ꝑ modū ꝯdensationis. ꝛ istud satis clarum est in corporibꝫ que ꝯtinua sunt cum ꝭm partes reuoluuntur. sicut aer ꝛ aqua que sunt de numero humidoꝝ. horū em̄ partes mouentur sup alijs. ꝛ alie cedūt alijs ꝑter hoc ꝙ aliquod spaciū vacuū in eis esse ponať Quia humida corpora cum sint male terminabilia nō possunt in se habe re huiusmodi spacia separata. ꝛ sicut est de motu partiū ipsoꝝ ita est de mo tu corporū que mouentur in ipsis. talia em̄ corpora cedūt sibi ꝛ ꝯprimūtur densata in minorem locum ꝛ ampleanť rarefacta in locū maiorē ꝑter hoc ꝙ aliquid ipsis addatur vel auferať ꝭm materiam.

Queriť Quō phus soluit rōnes ponentiū vacuū esse imbibitū corporibꝫ Solo. rō de ꝯdensatione sic soluiť. qꝛ ꝯtin git talia corpora densari nō in vacuū qd intra se vel extra se habent. sed ꝓ pter id ꝙ illa que sunt in ipsis elapsa elabūtur ab eis ꝛ dissoluūtur. sicut aer qui ꝯtinetur aliquando retentus in aque spacijs egreditur ab ipsa. ꝛ tunc aqua vel alia corpora imissa resident in locū aeris. sicut dictū fuit de nūmis nouiter monetatis immissis in doliū vini vel aque. Qn̄ vero fit nō egredi ente aliquo sed ex sola alteratōe qualitatū ꝓmarū que transmutant substā tiam aque. sicut qn̄ ex aqua fit aer tūc etiā sine additione substantie accipiūt partes ꝗtitatem maiorē ꝛ implent maiorē locum ꝙ̄ ꝑus. et econtra ꝯden sanť ꝑter hoc ꝙ ipsis aliquid addať ꝛ ꝯtrahūtur in minorem locū qn̄ ex ae re fit aqua ꝛ accipiūt minorē locum.

Queriť Quō soluūtur due rōnes que sunt de augmento ꝛ ci neribus Solo. ille rōnes destruūt seipsas. qꝛ supposito vacuo adhuc esset questio qualiter fieret augmentatio. Quia si detur ꝙ cor pus augeať ꝑ vacuū. vt supponūt aduersarij. tūc sequiť vnū triū incōuenien tium. qꝛ vel corpus nō augetur in qualibet parte. sic opꝫ ꝙ vacuū sit in qli bet parte. ꝛ sic corpus est ipsa vacuitas. Aut augetur incorporeo. ꝛ hoc est incōueniens. qꝛ corpus nō accipit additiōem ꝑ incorporeū. Aut augeť per corpus. ꝛ sic duo corpora erūt in eodem loco ꝭm eos. ergo relinquiť ꝙ que stio de augmento nō est soluta ꝑ vacuū. quia adhuc queriť qualiter fiat au gmentatio. Et de aqua infusa cineribꝫ est eadem rō quo ad hoc ꝙ ꝑ eam nō probatur vacuū. Si em̄ aqua tanta intrat cinerē. tūc ꝭm eos nō tm̄ va cuū est inter partes cineris recipientis aquā. sed etiā oportꝫ ꝙ totus cinis sit vacuus ꝛ sit ipsa vacuitas. ꝛ ꝭm hoc nihil de cinere esset in vase

Queriť Quō ꝓbat phus ꝯtra antiquos ꝙ vacuū nō est neces sario ponendū ꝓpter motū localem. Solo sex rationibꝫ Prima est. qꝛ corpa aliūde habent ꝙ moueņť localiter. ergo nō opꝫ vacu um ponere ꝓpter motū localem. Añs pꝫ. qꝛ ꝭm suam naturā corpora natu ralia ad sua loca mouetur ita ꝙ in se habeant naturale ꝑncipiū mouendi et quiescendi. ꝛ extra sua loca naturalia moueņť ꝑ violentiā. ergo nō oportet ponere vacuū ꝓpter motū localem. Vel sic corpora simplicia que mouētur mouentur a sua natura. ergo nō ꝓpter vacuū. ergo vacuū non poniť ꝓpter

motum localem. ¶ Secūda ratio. corpora mouent᷑ ad sua determinata loca. sed in vacuo nō est causa quare potius debet corpus moueri ad istā partem q̄ȝ ad aliā. ergo nō est ponenduȝ vacuū ꝓpter motum localem. sed poti⁹ econuerso. Minor est manifesta. quia vacuum vndiqȝ est eiusdem nature Uel sic in vacuo nulla est causa determinati motus. si em̄ aliquod mobile ponitur in vacuo nulla est ratio quare potius mouetur ad istam partem q̄ȝ ad illam. sursum vel deorsum. q2 illa non sunt ibi. Et eadem rō est ꝯtra opinantes locū spaciū dimensionatum.

¶ Tercia ratio. si poneretur vacuū tūc corpus in eo positum quiescere t et nō moueretur. ergo nō est ponendum vacuū. Sequela patet. quia nō esset natum magis moueri ad vnam partem vacui q̄ȝ ad aliam

¶ Quarta rō. si vacuū poneretur spaciū separatum tūc in eo nullus possit fieri motus. Probatur. q2 si fieret motus in eo. vel esset naturalis vel violentus. Nō naturalis. quia motus naturalis est ad determinatā differentiam loci. scȝ sursum vel deorsum. sed in vacuo nō sunt differentie loci. ergo Neqȝ violentus. q2 motus naturalis nō potest fieri in vacuo. ergo nec violentus. Consequentia ꝓbat᷑. q2 motus violentus est posterior naturali. et naturalem ꝓsupponit. Uel sic motus naturalis nō est. ergo nullus mot⁹ potest ibi esse. Probat᷑. quia remoto priori motu remouet᷑ etiam posterius. sed motus violentus est posterior motu naturali qui nō est in vacuo. g̃ non potest ibi esse motus violentus. Q2 motus naturalis nō est ibi patȝ. q2 ibi non sunt differentie positōis. ex quo vacuū est nō ens. non entis aūt nō sunt differentie neqȝ spēs.

¶ Quinta rō si ponat᷑ vacuū tūc non possunt proiecta moueri. q2 proiecta mouent᷑ ꝑ medium. sed in vacuo nullū est medium. ergo ibi non potest esse motus proiectorum

¶ Sexta rō. si poneret᷑ vacuū separatū spaciū. tūc corpus positum in eo cōtinue mouet᷑ vel ꝯtinue q̄escit. sed hoc est falsuȝ ꝛ īpossibile. g̃ illud ex q̄ seq̄tur. Sequela patȝ. q2 vacuū est eiusdem rōnis in se ꝛ in suis partib9. si ergo ponat᷑ corpus quiescere in eo ꝯtinue quiescet. vel si ponatur moueri ꝯtinue mouebit᷑. Uel sic in vacuo nulla est causa quietis. q2 mobile nō magis q̄escit hic q̄ȝ alibi. et ita oportet in vacuo q ꝑ totum fit motus vel ꝑ totum fit q̄es. Et hoc ꝯfirmat᷑ ex dictis antiquoꝝ dicentiū ꝑ vacuū faciliter fieri motum. ex quo vacuum cedit ipsi mobili. sed cum vbiqȝ equaliter cedit vbiqȝ mouebitur mobile

Querit᷑ Ex quot causis attendūtur velocitas ꝛ tarditas in motu Sol᷒. ex duab9. scȝ ex parte medij. q2 q̄ȝto medium ꝑ quod fit motus est subtilius. tanto ꝑ ipm velocior fit motus. ꝛ q̄ȝto fuerit densius tanto ꝑ ipsum tardior fit motus. sicut lapis citius mouet᷑ ꝑ aerē q̄ȝ per aquā. Secūdo ex ꝑte figure mobilis. q2 corpus eque graue veloci⁹ mouet᷑ ꝑ idē mediū si habeat figurā acutā q̄ȝ si figurā habeat latā

Querit᷑ Q̄uo ꝓbat ph's vacuū nō esse ex parte velocitatis ꝛ tarditatis Sol᷒. hoc ꝓbat dupliciter ꝑin q dupliciter ac

tenditur velocitas ⁊ tarditas. vt iam dictum est. Primo eñ probat ex ra
tione sumpta ex velocitate ⁊ tarditate attentis ex parte medij. ⁊ hoc sic. om
nis motus est motui in velocitate ⁊ tarditate proportionabilis. sed motus
facti per medium vacuũ nulla est ꝓportio ad motum factum ꝑ mediuꝫ ple-
num in velocitate ⁊ tarditate. ergo per medium vacuũ non potest fieri mo-
tus. et per cõsequens vacuum non potest esse. Maior patet. quia omnis
motus fit in tempore. et sic quilibet motus est motui proportiõabilis Mi
nor probatur. quia qualis est proportio medij ad medium in subtilitate. ta
lis est etiam proportio motus ad motum in velocitate ⁊ tarditate. sed me-
dij pleni ad medium vacuum nulla est proportio in subtilitate. quia in infi
nitum excedit medium vacuũ in subtilitate medium plenum. ergo etiam
nulla est proportio motus facti per medium plenum ad motum factum ꝑ
medium vacuum in velocitate ⁊ tarditate. imo sicut motus qui fit in me-
dio pleno fit in tempore. ita necesse est motum qui fit per medium vacuum
fieri in non tempore. Qꝫ autem non potest esse proportio inter motum fac
tum in pleno ⁊ factum in vacuo probat deducendo ad impossibile. Quia si
esset proportio temporis motus facti in pleno ⁊ in vacuo. tunc sequeretur
ꝙ in eodem tempore siue equali aliquod mobile pertransiret spacium vacu
um in aliquo tempore ⁊ plenum. quia plenum potest in tantuꝫ subtiliari ꝙ
etiam per spacium plenum fiat motus in equali tempore sicut est factus ꝑ
spacium vacuum. ⁊ quia hoc corpus potest adhuc subtiliari. sic p̃t velocior
esse motus factus per spacium plenũ q̃ ꝑ vacuũ.

Ar̃ Impossibile est corpus in infinitum subtiliari. Probatur. quia nõ
est corpus physicum subtilius igne. ⁊ si corpora amplius subtilia-
rentur amitterent speciem suam Sol'o alberti magni. in veritate accipi-
endo corpus ſm naturam non est dabile corpus igne subtilius. tamẽ men
te potest accipi subtilius. Et sic hec positio est impossibilis accipiendo cor-
pus physice siue ſm rõnem specificam. tamen est possibilis accipiendo cor-
pus ſm generalem rationem corporis. sicut ⁊ in septimo huius dicet̃ ꝙ oĩa
corpa possiut ꝯtinuari. et talib' demonstrationib' ad impossibile ducentib'
vtũtur ⁊ plato ⁊ arestoteles.

¶ Secundo probat hoc ratione sumpta ex parte velocitatis ⁊ tardita
tis sumpte ex parte mobilis, et hoc sic. Si esset vacuum in rerum natura.
tunc mobile maioris virtutis id est maioris grauitatis vel leuitatis ⁊ me
lius per figuram suam dispositum non moueretur velocius q̃ mobile qđ
esset minoris virtutis et minus per figuram ad motum dispositũ. sed hoc
est falsum ⁊ impossibile. ergo non est po[ne]ndum vacuum in natura per qđ
fieri posset motus. Sequela patet. quia quod mobile maioris virtutis et
melius figuratum velocius moueatur. hoc est ex eo. qꝛ facilius diuidit me
dium. sed in vacuo nihil est diuidendum. ergo etiam mobile magis disposi-
tum non posset velocius moueri q̃ mobile minus dispositum ⁊ figuratuꝫ
Utrum autem simplex corpus positum in vacuo moueretur in instanti vl̃
successiue quorum p̃mum dicit post phylosophum albertus inuenies in cõ
mentarijs alberti diffuse valde disputatum

Queritur Quot rõnibus ꝓbat phus ꝙ vacuũ nõ est. Solutio tribus. Prima est qꝛ vacuũ ꝑm se sumptum idem sonat qđ inane. sed inane nihil est. ergo vacuũ nihil est. Unde ex impõne termini vacuũ sonat illud qđ ab esse est vacuũ. ꝛ ideo ipm est ꝑuatum entitate. ꝛ sic nõ est. Unde si in corpe pleno puta aqua imponatur cubus siue corpus cubicuȝ. id est ad omnẽ partem quadratum. sicut est taxillus. necẽarium est ꝙ ipo intrante aquã aq̃ cedat ad tantã q̃titatem q̃tus est cubus Et hoc est ideo. qꝛ aqua nõ imbibitur cubo. sed potius expellitur a loco in quem intrauit cubus. ꝛ tũc cedit in aliũ locum aut inspissatur vt partes fiant in minori loco q̃ ꝓus fuerant qñ nõ fuerat in aquam imissus cubus. qꝛ al's duo corpora essent simul. ꝛ eodem mõ cedit aer qñ cubus ponitur in aerẽ. sed nõ sentitur. qꝛ aer est indiuisibilis

¶ Secũda rõ que ꝓbat ꝙ nõ sit vacuũ vt spaciũ dimensionatũ est. qꝛ si sic tũc sequeretur ꝙ corpora que penetrarent se essent simul. sed hoc est impossibile. ergo vacuũ esse est impossibile. ꝛ ꝑ ꝯsequens vacuũ nihil est. Sequela patȝ. qꝛ si ponatur vacuũ sic esse spaciũ dimensionatum quod natum sit suscipere corpus. tũc per susceptiõem corporis dimensiones illius spacij et illius corporis penetrarent se. ꝛ sic eẽnt duo corpora in eodem loco. vel nõ distinguerẽ corpus ꝛ vacuũt

¶ Tercia rõ. si vacuũ esset alicubi: appareret. sed nullibi apparet vacuũ ergo vacuũ nihil est. quod eñ est alicubi apparet. Nec tamen potest dici ꝙ illud est vacuũ vbi deprehenditur nihil esse per visum. quia aer non deprehenditur per visum. eo ꝙ nihil hoc modo deprehenditur nisi coloratum eo modo quo color generaliter est forma terminati corporis. ꝛ tamen aer non est nihil. quia ꝑcipitur per tactum. Unde si pisces essent ferrei loquẽdo de ferro polito. tũc existentes in aqua nõ viderentur. quia haberent eũdem colorem cum aqua. ꝛ tamen nõ essent nihil. quia adhuc sentirentur sensu tactus. qui discernit omne qđ tangitur. Albertus tamen aliter exponit. si essent ferrei tũc ꝓfundarentur in aqua. ꝛ sic nõ viderentur. Relinquitur ergo ꝙ vacuum nõ pt esse aliquid separatũ extra corpora

Queritur Utrũ duo corpora possunt esse in eodem loco simul Solutio nõ. et rõ est. qꝛ si sic sequeretur penetratio dimensionũ que est impossibilis. et sequeretur vt inquit Albertus ꝙ quantitates duorũ corporum essent eedem. sed quorum q̃titates sunt eedem illa q̃ta sunt eadẽ. ergo duo corpora efficerentur vnũ q̃tum. sed hoc est incõueniens

Ar Uinũ ꝛ vas sunt duo corpora. ꝛ tamen sunt in eodẽ loco. etiam tectum ꝛ fundamentũ Solutio. duo corpora esse in eodem loco potest intelligi dupliciter. Uno mõ sic ꝙ vnũ supponatur alteri vel cõtineatur ab altero. ita ꝙ dimensiones vnius sint extra dimensiones alterius. ꝛ sic est bene possibile. Alio mõ pt sic intelligi ꝙ dimensiones vnius sint intra dimensiones alterius. ꝛ ꝙ simul sint in loco equali vni tm̃. et sic est impossibile ex causa tacta duo corpa esse in eodem loco

Ar Hoc mõ est possibile. ergo solutio nulla. Antecedens ꝓbatur de ferro ignito in quo ferrũ ꝛ ignis que sunt duo corpora in eodem loco sunt Solutio ferrum ꝛ ignis nõ sunt in eodem loco ita ꝙ dimensiones vni

us sint intra dimensiones alterius. sed ferrū corpus porosum est. ꝛ ita ī poris ipius ferri potest cōseruari ignis. Uel dicit̃ ꝑm alios ꝙ hic nō est nisi caliditas que est qualitas que nō occupat locū. Quia corpus solū cōmensuratur loco per quantitatem non per qualitatem.

Queritur Quomodo phs ōndit vacuū nō esse imbibitū corpibꝰ et ꝙ necesse est in corpibꝰ fieri cōdensatōem ꝛ rarefactionem Solō sic qa si est motus localis. tunc mobile localiter venit ad plenum cedens sibi hoc. aūt cedens mouet aliud cedens. ꝛ illud aliud sibi ꝓximū ꝛ sic ꝯñter. ꝛ sic necessariū est tandē celum cedere ꝛ sic tacta musca oporteret totū celum moueri. si non fieret condensatio.

Queritur Quō ꝓbat phs ꝙ vacuū nō sit corpibꝰ imbibitū per indistinctōnem partiū plenarū a vacuis Solō quattuor rōnibus ¶ Prima rō. Si vacuū esset corpibꝰ imbibitū per talem indistinctionem tūc sequeret̃ ꝙ vacuū esset solū ꝑncipiū motus sursum ꝛ non cuiuslibet motus localis. Seqla ptꝫ. qꝛ sic nō esset vacuū aliud ꝙ̄ rarū Rarum aūt est leue. sed leuis ē moueri sursum. g. ¶ Scđa rō si vacuū esset sic corpibꝰ imbibitū. tunc nō esset ꝑncipium motus. sicut mediū per qđ fiat motus sicut voluerūt antiqui. sed esset ꝑncipiū motus localis sicut qualitas motiua p quā mobile diceret̃ moueri ¶ Tercia rō si vacuū esset sic corpibꝰ imbibitū tūc īsufficienter esset vacuū ab antiqͥs assignatū tanꝙ̄ necessario ad motū localem reqͥsitū. qꝛ sic solū esset ꝑncipiū motus sursum ꝛ nō esset vt sic ꝑncipiū cuiuslibet motus. insufficiens ergo est eoꝝ positio nō assignans ꝑncipiū motus deorsum ¶ Quarta rō. si vacuū poneret̃ sic corpibꝰ imbibitū. tunc seqͥret̃ ꝙ quāto aliqͥd esset magis vacuū tanto ipm esset leuius ꝛ velocius moueret̃ sursum ꝛ p ꝯñs si aliqđ ponat̃ totū vacuūꝫ ipm mouebit̃ in instanti sursuꝫ qđ est impossibile vt supra ostensum ē. quia oīe qđ moueť moueť in tpe.

Queritur Quot ponit phs suppositōnes anteꝙ̄ declarat intentū suū Solō qttuor. Prima ē ꝙ eadē ē materia ꝯtrarioꝝ ꝯtraria em̄ cōicant in materia sicut calidi ꝛ frigidi magni ꝛ parui eadeꝫ est materia. Scđa est ꝙ ens in actu fit ex ente in potēcia sine alicuius extrinseci additione. Tercia est ꝙ materia semꝑ ē sub vno vel altero ꝯtrariorum ita ꝙ nunꝙ̄ ab vtroqꝫ ꝯtrarioꝝ simplr̃ separ̃. si em̄ separet̃ ab vno ꝯtrario rū fit sub altero. Quarta suppositio ꝙ eadē est materia siue essentia siue potentia ꝯtrarioꝝ ꝑm essentiā. sꝫ nō ꝑm esse. Aliud em̄ est esse ipius potētie ꝑm ꝙ stat sub vno ꝯtrarioꝝ. ꝛ aliud sub alio ꝯtrarioꝝ exemplū vt aliud est esse quod habet potentiā sub calido ꝛ sub frigido.

Queritur Quō ꝓbat p. ex suppōibꝰ illis qttuor ꝓ̄ ꝑutos phm ꝙ nō ē ncc̄e ponere vacuum ꝓpter rarefactōem Solō sic imitaria denso in rarū attribuit̃ materie. g nō dꝫ attribui vacuo imitaria denso in rarū ꝛ ecōtra. Añs patet qꝛ materia existens sub densitate hꝫ naturalem potentiā siue aptitudinem ad raritateꝫ. qꝛ iuxta scđam suppōneꝫ aliquid mouetur de potentia ad actū sine alicuius extrinseci additione. cū ergo materia existens sub dēsitate ē in potētia ad raritatē ꝛ ecōtra ꝑt moueri materia ad raritatē a densitate ꝛ ecōtra absqꝫ vacuo. Et istud ꝓbat

phs per simile in generatōne ꝛ alteratōne ꝛ q̄titate. Quia in generatione aliqd pt trāsmutari de vna forma in aliā sine vacuo. sicut qn̄ aer transmutat in aquā. sꝫ ꝓ talē trāsmutatōem vt manifestū ē fit cōdensatio aeris. ꝛ si e regione aqua mutet in aerē fit rarefactio absq; vacuo. qꝛ oportet aquam rarefieri si dꝫ generari ex aq̄ aer. Silr in alteratōne materia exn̄s in potētia ad calidū mutat ad calidū ex frigido sine positōne vacui. In quantitate similiter ostendit. Quia sicut circulatio circuli qn̄ ē ꝯducta in minꝰ nullū accipit aliud ꝯcauū q̄tū ad ꝑtes ipsius materie de nouo sibi ab extrinseco ad duas vel in quibꝫ generata sit noua curuitas cū prius essent recte in maiori circulo exn̄tes sꝫ cōcauū ꝛ curuū qđ innexū erat sibi prius in oībꝫ ꝑtibꝫ amplius incuruat ita ꝙ oīs congregatio in miorē vel correctio sua in maiorē ē ipsius materiē tm̄ que vna ꝛ eadē subijcit icuruatōni ꝛ directōni. Et siī mūdo toto fiat ꝯgregatio. ergo oportet ꝙ istā fiant circa eandē materiā numero. per esse alterū ꝛ alterū differētē numero. Sic etiā est de igne sicut de circulo qꝛ quicqđ est de igne ē calidū ꝛ fit magis calidū oību s ꝑtibꝫ materialibus in calido intensis. ꝛ sic hec extensio sine additōne noue materie.

Querit Qui sunt effectus densi ꝛ rari Solo phs graue ꝛ durū sequūtur densum. Et leue ꝛ molle sequūtur rarū oppositū aūt huiꝰ dixit qdā phs q̄ dr zuthos. Quia cū rarū sit maioris q̄titatis q̄ densum ꝛ ꝙ ē maioris q̄titatis ei plus additū ē in ꝑtibꝫ vt dr zuthos deberet rarū esse durum ꝛ graue qꝛ qđ plus hꝫ de materia hꝫ eas magis cōsertas ꝛ ita duras. Et ꝓ oppositā cām densum deberet esse molle ꝛ leue ꝛ accipiunt hic vt dr Albertꝰ molle ꝛ durū in generalibꝫ ꝑcatōibꝫ eorū ſm ꝙ durū ē ōme id qđ nō cedit tāgenti ꝛ molle qđ cedit quocūq; mō cedat. Qn̄ aūt durū ꝛ molle non accipiunt ꝓ his que absolute dura ꝛ mollia sūt. sꝫ ꝓ his q̄ respectiue ꝛ quodāmō sūt talia ꝛ densum ꝛ rarū nō accipiūtur ꝓ his q̄ absolute sūt densa ꝛ rara tūc qn̄ꝫ dissonant qꝛ nō sꝑ vt inqt phs qđ ē duriꝰ ꝛ densius ē grauius qꝛ plūbū grauiꝰ ē ferro. ꝛ tn̄ ferrū ē durius et densius plūbo ꝛ sic falsū est rarum ꝛ densum eē quantitates materie cuꝫ ex quantitate non situant qualitates.

Querit Utruꝫ natura abhorret vacuū Solo sic ꝛ rō ē. qꝛ natura abhorret ocīū. sꝫ posito vacuo seqtur ocīū in natura. ḡ natura abhorret vacuū. Minor ꝑꝫ. qꝛ posito vacuo nō pn̄t res naturales hr̄e suas oꝑatōnes. cū posito vacuo nō pt fieri motꝰ vt ꝓbat p. i textu.

Ar Natura nō abhorret vacuū. Probat qꝛ per motū localē rectuꝫ fit vacuū. qꝛ euacuāt loca ꝛ sic loca fiūt vacua. Solo duplex est vacuū scꝫ vacuū simpliciter ꝛ vacuū in respectu. Jam natura abhorret vacuū simpliciter. non aūt abhorret vacuum in respectu. respectu scꝫ aliquorum corpoꝝ ipsum non implentum.

Ar Extra celū est vacuū. ḡ natura non abhorret vacuū. Probat quia extra celū est spaciū nō impletū corpe Solo extra celū nō est vacuū neq; spaciū vere. sed solū imaginarie. vacuū aūt dicit spacium simpliciter vno vel altero modo.

☞ Arguit Extra celū nihil est sed vacuū est nihil. ḡ extra celū ē nihil. Solutio argumētum peccat penes fallaciam accn̄tis qꝛ arguit ex puris

gticul arib; 7 affirmatiuis i scda figura

Tertius tractat⁹ de tēpore

Ostq̄ phs in scdo tractatu determiauit de vacuo. Hic ɔn̄ter in tercio tractatu determiat de tpe. Et diuidit̄ cōiter in octo capitula. In quoꝝ pmo phs inqrit absolute q̄stionē si est In scdo inqrit q̄stionē qd ē. In tercio soluit dubitatōnes in pmo caplo motas de esse tpis In q̄rto ex definitōne tpis inducit rōnes coꝝ q̄ cōiter dicuntur de tpe. In q̄nto adducit q̄ 7 q̄lia sūt in tpe 7 q̄ 7 q̄lia nō. In sexto determiat de ipo tēpore cōpatiue i ordine ad ei⁹ ptes 7 passiones. In septio determiat de tpe i ordine ad ea q̄ a tpe causant̄. In octauo 7 vltio determiat de tpe in ordine ad ei⁹ causas q̄ sūt aīa rōnalis 7 motus.

Queritur Utrū physic⁹ habeat ɔsiderare de tpe Solo sic 7 rō ē. qz hz determiare de loco 7 vacuo. ḡ de tpe. Cōseqn̄tia pz qz sic se hn̄t loc⁹ 7 vacuū ad mobile. ita se hz tps ad motū cū sit ei⁹ ppa mēsura. Alia rō pt ee qz eiusdē scie ē ɔsiderare de subiecto 7 ppa ei⁹ passione. sz tps est ppria passio motus. ḡ physicus qui tractat de corpe mobili 7 motu habet etiam considerare de tempore.

Queritur Quot rōnibus pbat phus q tempus non est vel si est vix aut obscure est Solo duab; rōnib; extraneis. id est logicis ex cōib; sumptis. Prima rō ē illud nō ē cui⁹ ptes non sunt. sz partes tpis nō sūt. ḡ tps nō ē. maior ē manifesta. Minor pz. qz ptes tpis sunt pteritū 7 futurū sz pteritū abijt. futurū nōdū ē. ḡ. Scda rō Cuiuslibet continui diuisibilis exn̄tis. dū ē. ncce ē aliquā partē esse. sz tpis nullla pars ē. ḡ tempus non est. Minor patet. quia nihil habemus de tempore nisi nunc. sed nunc non est tempus neq̄ pars tpis. ergo tempus non est.

Queritur Quō pbat phs q nūc nō pt esse pars tpis. Solutio sic. qz si nunc esset pars tpis tūc eius reiteratōne 7 replicatōne posset cōstitui totū tps. qz ois ps que vere ē aliq̄ta totius. mensurata 7 numerata aliqñ reddit totū qd cōponit̄ ex illis ptib; aliq̄tis. sed nunc qd est indiuisibile non reddit totum tempus. ḡ tps nō cōponit̄ ex nunc.

Queritur An nunc potest dici pars nō aliquota sicut binarius ē pars quinarij Solo nō. Quia pars talis cōponit totū cū alia pte et ē in toto suo alicui⁹ q̄titatis si sit totū ɔtinuū nūc aūt nō cōponit tps nec est alicui⁹ q̄titatis in tpe. ḡ nunc nō est pars tpis sicut punct⁹ nō est pars linee sed terminus.

Queritur Quō debent iste due rōnes solui pbantes tps non esse. Solo facile soluunt̄ sic. sz ptes tpis nō sunt in pmanētia sūt tn̄ in successione. qz tps est quiddā cōtinuū successiuum. cui⁹ partes sibi inuicē succedūt 7 nunq̄ simul sunt. Est aūt dr̄a inter totū permanens 7 successiuū. qz totū pmanens est qd hz oēs partes suas simul vt dom⁹ scām homo. Totū successiuū est cuius partes nō sunt simul. sed vna pars succedit alteri sicut dies est tale totū qz nunq̄ mane 7 meridies sunt simul. sed ex mane fit meridies. id ē post mane. Et ḡ tps dr̄ totū successiuum.

Ar Si tempus esset in successione seq̄retur ꝙ ꝑtes tp̄is essent tp̄s. sed hoc est impossibile. g̊ tp̄s nō est. Seq̄la parz q̄a om̄e qđ est est ī tp̄e
Sol'o om̄e qđ ē sicut res tp̄alis ē in tp̄e sed tp̄s nō ē vt res tp̄alis. sed est sicut ꝓprietas ⁊ mensura rei tp̄alis. ⁊ g̊ nō seq̄tur ꝙ tp̄s sit in tp̄e.

Querit Utrū sit vnū nūc in tp̄e vel plura. Solutio p̄hs arguit p̄mo ad vtrāqȝ ꝑtē huius q̄stionis: postea aūt soluit p̄mo ꝓbat ꝙ nō sunt plura nūc. Et hoc sic si essent plura nūc in tp̄e. vel illa essent sil' vel nō sil'. ſȝ nullū istoꝝ dici p̄t. Nō p̄mū ꝙ sint sil'. q̄ꝛ duo equalia tp̄a nō p̄nt esse sil'. sicut due hore. vel duo dies. Nec etiā sc̄dm. q̄ꝛ si nō eēnt simul tunc prius corrūpereť necessario adueniente posteriori. ſȝ hoc nō q̄a si corrūpereť vel hoc esset in seip̄o. vel in alio nō in seip̄o q̄ꝛ tunc nūc sil' esset et non esset ⁊ nihil corrūpiť dū est. Nec in alio posteriori nūc. Quia inter hoc nunc ⁊ seq̄uēs est tempus mediū ⁊ sic nō potest corrūpi in nunc sequenti. sicut nec etiā punctum est immediatū puncto.
¶ Secūdo p̄hs ꝓbat duabꝫ rōnibus ꝙ non potest esse vnū nunc in tp̄e Prima est. Cuiuslibet cōtinui diuisibilis existentis necesse est duos indiuisibiles terminos esse ad minus. sed tempus est quoddā continuū diuisibile. ergo necessario habet duos terminos indiuisibiles. sed termini ip̄sius temporis sunt nunc. ergo necesse est esse plura nūc in tp̄e. scȝ nūc initians et nunc terminans ¶ Secūda ratio. q̄ꝛ si esset vnū nunc. tunc sequereť ꝙ illa que nunc sūt ⁊ ante millesimū annū fuerūt sūt in eodē nūc. ⁊ sic nihil ē altero prius ⁊ posterius quod falsum est. Istā questionē postea soluit p̄hs.

Querit Que fuerūt opiniones antiquoꝝ de tp̄e Sol'o q̄dam antiquoꝝ dixerunt ꝙ tp̄s esset circulatio celi siue motus diurnus q̄ ē motus p̄me sphere. Alij dicebāt ꝙ esset sphera ipsa.

Querit Quot rōnibꝫ p̄hs ꝓbat ꝙ tp̄s nō ē circulatio celi Solutio duabꝫ rōnibꝫ quaꝝ p̄ma ē. Quelibet ꝑs tp̄is ē tp̄s sed q̄libet ꝑs circulatōnis nō est circulatio. g̊ tp̄s nō ē circulatio celi.
¶ Sc̄da rō ē. Circulatōnes diuersificanť ꝺm diuersitatē spheraꝝ q̄ sūt plures sed tempus non diuersificať. quia vnū tempus est omniū. ergo tempus non est circulatio celi.

Ar Quelibet pars circulatōnis est circulatio. g̊ ꝓbať. quia circulatio ē motus. sed quelibet ꝑs motus ē motus. sexto physicoꝝ. g̊ q̄libȝ ꝑs circulatōis ē circulatio Sol'o lȝ q̄libet ꝑs motus sit motus tn̄ q̄libet ꝑs circulatōis nō ē circulatio. Et rō diuersitatis est. quia circulatio nō nominat motū absolute. sed talem motū. qui est in circulo.
☞ Ar Tēpus ē circulare vt đt p̄hs ī textu. g̊ tp̄s ē circulatio vt videť.
Sol'o lȝ tp̄s est circulare. hoc tn̄ nō est ꝑ se sed solū ex cōsequenti rōne scȝ motus cuius est mensura.

Querit Quot rōnibus p̄hus probat ꝙ tempus non sit mot⁹ Solutio duabus Quarum prima est. motus multiplicatur ad multiplicationem mobilium. ⁊ solum est in illo quod mutať vel moueť motu illo aut vbi ē illud qđ moueť ⁊ sic ē determiat⁹ ad mobile

vel ad locū vbi est mobile. sed temp⁹ est eodem mō apud oīa tpalia ꝛ vbiꝗ ꝙ. omia eñ tpalia que vbiꝗ sunt in vno ꝛ eodē sunt nūc pn̄ti tempore.

¶ Secūda rō. oīs motus vel est velox vel tardus. sed temp⁹ nec ē velox nec tardū. ergo tempus nō est motus. Minor ꝓbatur qꝛ velox ꝛ tardum determinant̄ siue definiūtur tp̄e sed idem a seipo nō definit̄. Qꝫ autē velox ꝛ tardū definiāt̄ tp̄e patet. qꝛ velox est qđ in paruo tp̄e mouet̄ ꝑ multū spaciū. Tardū aūt ꝙ ī mlt̄o tp̄e mouet̄ ꝑ pauū spaciū tp̄s āt tp̄e nō definit̄

Querit̄ Utrū tempus sit essentialit̄ motus ꝛ si nō sit sine motu Solutō ph̄i nō. ꝛ hoc ꝓbat sic. illud nō ē sine motu qđ sine motu ꝑcipi nō ptsed tēp⁹ est hmōi. ergo tp̄s nō est sine motu Minor patet qꝛ qñ penitus nullū ꝑcipim⁹ motū nec ꝓm corpus nec ꝓm aīam tunc etiā nō ꝑcipemus tempus. Cui⁹ est exemplū de illis poetis qui fabulose dixerunt ꝑ dictamē versuū in rhodo insula alias in sardis ꝛ dictamīe heroico dormiuisse apud heroes per multos annos qui nō ꝑceperūt tempus quo dormierūt. sed copulabant nunc principiū quo dormire inceperāt cū nunc posteriori quo inceperūt vigilare ita ꝙ non ꝑceperūt totū tempus mediū sed putabant ꝙ in vno nunc essent qñ dormire inceperunt ꝛ qñ surrexerūt ꝛ sic remouerūt totū tempus mediū ꝓpter motus insensibilitatem Concludit̄ ergo etiā ex his necessario ꝙ tempus est aliqđ motus. Et hoc sic ostendit̄. quia tempus est mensura ipi⁹ motus. etiā motū ꝑcipientes ꝑcipimus temp⁹. tempus ergo attribuit̄ motui vt eius mensura scꝫ rōne prioris ꝛ posterioris in motu.

Querit̄ Quō ph̄s ex nunc dictis inuestigat definitōnem temporis Solutio dictū est ꝙ tempus est aliquid motus et ergo ostendit quō est aliquid motus. qꝛ est aliqđ eius inꝗtū in motu inueniunt̄ prius ꝛ posterius. Et ad hoc ostendendū tria p̄mittit. Primū ē ꝙ cōtinuitas est in magnitudine motu ꝛ tempe. Scđm ꝙ in motu ꝛ tempe sunt prius ꝛ posterius. Terciū est ꝙ prius ꝛ posterius temporis simul sunt cum priori ꝛ posteriori motus.

Querit̄ Quō ph̄s oñdit ꝙ cōtinuitas est in motu a magnitudine siue spacio Solutō sic. qꝛ mobile qđ mouet̄ p̄ncipali motu qui est motus localis venit necessario ex quodā spacio in quoddā ꝓm renouatōnem situs ꝛ vbi. tale aūt est magnitudo cōtinua in qua est talis motus. ergo motus localis est continuus.

Querit̄ tercio Quā differēter repitur cōtinuitas in motu locali ꝛ in alijs motibꝫ ad formam. Solutio mot⁹ localis hꝫ ꝯtinuitatē vt inquit Albertus a duobꝫ quoꝝ vnū est p̄mū. ꝛ est cōtinuitas ipi⁹ spacij. qꝛ nisi esset spaciū continuū tūc nō esset fluxus mobilis ꝓm vbi non interruptus Scđm a quo habet ꝯtinuitatē ē fluxus mobilis ꝓm vbi nō interruptus. Motus vero alij ad formā eo ꝙ nō fiunt super spaciū habent continuitatem a fluxo cōtinuo illius in quo est motus sicut qualitatis vel quantitatis. Cum eñ motus sit exitus de potentia ad actum ꝛ continue in potentia ꝛ actu existens manifestum est ꝙ illa potentia que exit ad actum diuisibilis est in medio ꝛ immediate illius medij ꝛ in illius medij

medietate cōstat aūt ꝙ illud qḋ est diuisibile est quātū ergo mot⁹ ē quant⁹ vt inquit Alfarabius.

Queritur quarto Quō ōndit tp̄s esse ꝯtinuū Solō qꝛ tempus sequit motū ꝯtinuū ꝛ tantū oportꝫ esse de tp̄e q̄ntū est de motu. ğ tempus continuitatem habet a motu.

Queritur Quō ōndit ꝙ p̓us ꝛ posterius in motu sunt a priori ꝛ a posteriori in magnitudine ꝛ in tp̄e ex priori ꝛ posteriori in motu Solutō Alberti prius ꝛ posterius q̄ntū ad naturā prioris et posterioris. p̓mo reperiunt i loco siue magnitudine siue spacio ex eo. Quia si spaciū loci acceperim⁹ vt diuisibile. tūc p̓mū inueniem⁹ in eo prius ꝛ posterius. q̇a inueniemus ꝙ vna eius pars est ante. ꝛ alia est post illā. ſm ꝙ positōe distinguūt partes magnitudinis ꝛ sic p̓us ꝛ posterius p̓mo i magnitudinē reperiūtur ex ꝯsequēti ꝓportionabiliter in motu q̇ fit sup illā magnitudine. Si tñ velimus subtiliter cōsiderare tūc pars prior ꝛ posterior vt inquit Albertus dupl'r ꝯsiderāt. Uno mō vt stant sub forma ꝯtinue magnitudinis ꝛ hoc mō nō habent aliquā distinctōnem. nec numerant magnitudinē. Alio mō cōsiderant ſm ꝙ stant sub forma prioris ꝛ posterioris. et tunc sunt in gñe cuiusdam numeri. eo ꝙ prius ꝛ posterius sunt noīa numeralia. ꝛ sic ptes ille inter se sunt distincte. ꝛ numerant spaciū oportet ꝙ accipiant sub diuersis vnitatibꝫ ſm intellectū ad minus ꝛ non intelligit ps linee distincta a pte linee nisi ꝛ vna ꝛ alia intelligant esse inter duo pūcta terminata inter q̄ est linea ꝑcialis. ğ prior ps ꝛ posterior nō distinguūtur i spacio nisi sic ꝑ duo ꝛ duo pūcta ad se inuicē distinguant. Et hoc mō nihil ꝓhibet lineā ꝯtinuā cadere i diuersis generibꝫ ꝯtinui ꝛ distreti. ꝛ hoc mō Euclides i decimo geometrie sue agit de linea cōicabili sup quā cadit numer⁹. et istud ē p̓mū fundamētū ex q̊ scit natura tp̄is. Et qꝛ in magnitudine continua est p̓mū ꝛ vltimū necesse est etiā in motu esse prius ꝛ posterius ꝓporcionabil'r sicut in spacio. Et sic necesse ē motū cadere. Quia eīn mot⁹ ē exitus nō interruptus de potentia ad actū in cōtinuo spacio. necesse est ꝙ in genere cōtinui sit. Quia vero vna pars motus prior est. q̇a est in priori parte spacij. ꝛ alia posterior. quia est in eo quod est posterius in spacio motus necessario habet prius ꝛ posterius. Que iterū dupliciter cōsiderant ſm Albertuꝫ sicut partes spacij. Uno modo vt stant sub forma cōtinui motus. ꝛ sic nō habēt ad inuicē differētiā nec distinctōnem ꝛ sunt in genere cōtinui. Alio° cōsiderant vt stantia sub forma prioris ꝛ posterioris ꝛ tunc necessariū est ꝙ vtraqꝫ sit vna in se ꝛ ab alia diuisa ꝛ discreta. super quas cadit forma numeri. eo ꝙ pri⁹ ꝛ posteri⁹ sūt noīa nūeralia oportꝫ ğ ꝙ vtraqꝫ accipiat vt terminata duobꝫ indiuisibilibꝫ. q̄ a quibusdaꝫ pħis appellant momēta inter q̄ indiuisibilia ē prior ps mot⁹ ꝛ posterior ꝛ sic prius ꝛ posterius in motu numerata numerāt motū ꝛ hoc ē scđm fundamētū ꝓ inuestigatōne definitionis tp̄is. Et sicut in p̄dictis sunt prius et posterius ita ꝛ in tp̄e. motū enim semꝑ ſm naturā seq̇tur tp̄s. ꝛ tp̄s seq̇tur motū sicut res numerata suū numerū p̓us aūt ꝛ posterius q̄ dicta sūt eē in motu sūt mot⁹. qꝛ mot⁹ nō ē nisi talis flux⁹ ꝯtinuus de priori in posteri⁹. Et sic accepta p̓us ꝛ sunt ptes cōtinui mot⁹ ꝛ ꝯtinua tñ eoꝝ eē ſm ꝙ sūt sub forma p̓oris ꝛ posterioris nō ē

esse motus quia vt sic sunt stantia vt distincta sub forma numeri ẜm ꝙ numer⁹ est in forma noim ordinaliũ ⁊ numeraliũ que sunt prius ⁊ posterius siue primũ ⁊ scdm. Si aũt nos accipiamus prius ⁊ posterius in motu stantia sub forma numeri tũc forma numeri erit aliqd in ipis. forma aũt numeri sic ipis adherẽs accepta vt ipis adherẽs est verissime natura ipius tpis vt dicit Albertus ẜm ꝑipateticos. Quãdo em̃ ꝑus ⁊ posterius accipiũtur in motu accipiũtur instãtia sub forma numeri ⁊ tũc aliqd erit forma numeri in ipis. ⁊ forma numeri ipis inherẽs ꝓut accipit̃ vt ipsis adherens est vera natura temporis.

Querit̃ Que ẽ definitio tpis q̃ ex ꝑdictis colligit̃. Solutõ ẽ numerus motus ẜm prius ⁊ posterius. nõ quidẽ ẜm prius ⁊ posterius tpis sicut false dixit Themistius. qa sic definitio ei⁹ esset circularis qa pri⁹ ⁊ posteri⁹ tpis definiret̃ ꝑ temp⁹ ⁊ tp̃s etiã definiret̃ ꝑ prius et posterius. sed ẽ numer⁹ mot⁹ ẜm ꝑus ⁊ posteri⁹ mot⁹. Qꝛ vnitates formales illoꝝ constituunt numerũ qui dicit̃ tempus.

Querit̃ Quid ponit̃ in hac definitõne ꝓ genere Solutõ Alberti hoc totũ numerus motus. qꝛ numerus vt adheret motui est gen⁹ tpis. ⁊ sicut forma adherẽs reb⁹ numeratis. Et qꝛ oĩs numerus est sub vnitatib⁹ reꝝ q̃ numerant̃ ꝑ ipm. ḡ subditur ẜm prius ⁊ posterius supple motus.

Querit̃ Quõ ꝓbat ph̃s definitõem tpis. Sol̃o a signo sic. qꝛ illud est numer⁹ mot⁹ quo motũ numeram⁹. ſꝫ motũ tpe numeram⁹. ḡ tp̃s ẽ numer⁹ mot⁹. Probat̃ mioꝛ qꝛ tp̃s ponit passiões nũeri circa motũ plus em̃ ⁊ min⁹ in reb⁹ iudicam⁹ ⁊ discernim⁹ generalr̃ nũero. Specialr̃ ṽo dicim⁹ motũ plr̃alem ⁊ minorẽ mẽsurãtes tñ ꝑ temp⁹.

Ar̃ Temp⁹ nõ ẽ nu̾⁹ mot⁹. ḡ definitõ falsa. Probat̃ qꝛ nũer⁹ ẽ q̃titas discreta. tp̃s aũt ẽ q̃titas ꝯtinua Sol̃o tp̃s nõ ẽ nũer⁹ absolute. ſꝫ cũ addito diminuẽte. quia ẽ numer⁹ mot⁹ ẜm ꝑus ⁊ posteri⁹ mot⁹. id ẽ tp̃s nõ ẽ nũer⁹ actualis q̃ ẽ ꝑtiũ actualr̃ discretaꝝ sic nũer⁹ decẽ canũ vel ouiũ. ſꝫ ẽ nũer⁹ potẽtialis q̃ ẽ ꝑtiũ actualr̃ in ꝯtinuo indistinctaꝝ. cui⁹ ẽ exemplũ sicut bipedale ẽ lignũ ꝯtinuũ qd̃ natũ ẽ diuidi ĩ ꝑtes ꝯtinẽtes duoꝝ pedũ q̃titatẽ. sic tp̃s ẽ nũerus potẽtialis. qꝛ in tpe ẽ ꝯtinuitas ẜm ordinẽ tm̃ ad numerũ quõ vnũ tp̃s multos ꝯtinet annos dies ⁊ horas.

Querit̃ Quõ ph̃s ꝓbat aliter definitõem tpis bonã Sol̃o ph̃i ꝑ distinctõem nũeri dicẽs ꝙ nũer⁹ realis ẽ duplex ſꝫ formalis ⁊ materialis. Numerus formalis est quo numeram⁹ quẽ tanq̃ formã ponim⁹ circa res numeratas. sicut sũt spẽs numeroꝝ q̃ sunt vnum duo tria ⁊c̃. Numer⁹ materialis ẽ res numerata ẜm actũ. vel nũreabilis ẜꝫ potẽtiã. Temp⁹ ṽo nõ ẽ numer⁹ nũerãs. ſꝫ ẽ nũerus q̃si medi⁹ inter duos nũeros ꝑdictos. Qꝛ ẽ nũer⁹ accept⁹ in collectõne vnitatũ non simplr̃ sed cuiusdam generis quia in genere ꝑtiũ mot⁹ ⁊ quo ad hoc est sicut numer⁹ numerat⁹. Qꝛ ṽo motui applicat̃ sic forma materie ꝓpt h̃ ẽ nũer⁹ formal' ⁊ numerãs. ⁊ sic cẽ nũeratũ ẽ sibi accñtale. ⁊ cẽ nũeꝝ cẽntiale ⁊ iõ ꝑ hoc definit̃

tũ dicit̃ ẽ numerus mot᷒. Exemplũ valde cõueniens ad hoc ſm Alberti est in vlna lignea que lȝ ſit res mensurata inq̃ntũ est habens q̃ntitatem tamẽ inq̃ntũ mensurata est non definit̃. qꝛ hoc accidit ei inq̃ntũ est vlna sed definit̃ ab eo ꝙ est mensura panni numerans q̃ntitatẽ q̇a hoc est ei substantiale definitio vero ꝑ substantialia debet dari.

Ar̃ Tempus est numerus quietis. ergo nõ est solũ numerus motus ꝛ per ꝯñs definitio diminuta est. Añs ꝓbat̃ q̇a esse quiescentiũ etiaȝ tempore mensurat̃ Solutio primo ꝛ ꝑ se tempus est numerus motus. sed per accidens ꝛ ex ꝯsequenti est numerus quietis que est motus priuatio que per habitũ cognoscit̃. Et istud videmus qꝛ sicut ꝑ motũ celi ꝛ per horas sumptas ex motu celi sumitur mensura mot᷒ istoꝝ inferioꝝ ita etiã sumitur mensura quietis ex motu istoꝝ inferioꝝ q̇a dicimus aliq̇d quieuisse ad tantũ temp᷒ qđ tñ natũ fuit moueri.

Querit̃ Utrũ sit vnũ nunc in t̃pe. Solutio est quodãmõ idem et quodãmõ diuersum. Idem quidẽ ſm subam. sed diuersum ſm esse. idem subiecto sed diuersum rõne. Quod sic ꝓbat̃. quia tẽpus habet cõtinuitatẽ a motu. sed ꝑtes motus sunt alie ꝛ alie vel aliud et aliud ſm rõnem manente vno motu. ergo partes temporꝫ sunt alie ꝛ alie ſm prius ꝛ posterius q̃uis sit vnũ nunc.

Querit̃ Quomodo ꝓbat ph̃s ꝙ est idem nunc Solutõ q̇a sicut se habet mobile ad motũ. ita nunc t̃pis ad tempus. sȝ est vnũ mobile ſm substantiã in toto motu. ꝛ aliud ſm rõnem ꝛ esse. g̊ est etiam vnũ nunc in toto tempe ſm rem ꝛ alterũ ſm rõnem ꝛ esse. maioꝛ siue ꝑma patet. Quia sicut nunc mensurat mobile siue substãtiã mobilis. Ita tempus mensurat motũ sicut g̊ ꝑ hoc ꝙ mobile aliter ꝛ aliter se habet nos cognoscim᷒ motũ. ita ꝑ h̊ ꝙ nunc aliter ꝛ aliter se hȝ nos cognoscim᷒ tẽpus sicut sophiste dicũt hoĩem alterũ esse in foro ꝛ alterũ ĩ theatro. qđ tñ nõ est verũ ſm rem. sed ſm rõneȝ. quia est aliquo modo idem ꝛ aliquo modo diuersus.

Querit̃ Unde hȝ nunc ꝙ ẽ mensura Solutõ ex h̊ q̇a duo sũt de rõne mensure que cõueniũt ipi nunc. Primũ est qꝛ mẽsura debet esse quid maxie notũ. Scđm est ꝙ debet esse minimũ. sed hec cõueniũt ipsi nunc. quia cũ nunc sit id qđ solũ habemus de t̃pe ipm magis cognoscit̃ q̃ꝫ ꝑteritũ ꝛ futurũ ꝛ est indiuisibile g̊ etiã est minimũ.

Querit̃ Quot sunt conditiones ipius nunc Solõ ph̃s tangit tres. Prima ẽ de t̃pe nihil habem᷒ nisi nunc. Probatur q̇a nunc est mensura ipsius mobilis. sicut tempus motus. sed mot᷒ nõ potest esse sine mobili. ergo mensura motus non est sine mensura mobilis. Nõ tamẽ est intelligendũ ꝙ nũc cum sit indiuisibile sit mẽsura quãtitatiua. eo ꝙ talis debet cõmensurari suo mensurato. sed nunc est mensura notificatiua eo modo quõ forma dicit̃ mensurare id cui᷒ est. Scđa cõditõ est ꝙ nunc cõtinuat ꝛ diuidit tempus. ꝛ in hoc est differentia eius ab vnitate. q̇a vnitas bene diuidit numerũ. sed nõ cõtinuat eũ. Nunc ṽo diuidit et determinat posterioꝛẽ ꝛ prioꝛem partem motus. quia est finis preteriti ꝛ

initium futuri. et hoc ostendit phus p simile de pūcto. qr nūc habet se ad tēpus sicut pūctum ad lineam. sed pūctuz in linea facit duo. ptinuat eīm ptes linee inqʒtum ē indiuisibile siue terminus pmunis vniens partes linee. et diuidit eandē inqʒtum est finis vnius ptis et pncipium alterius. igit sic est de nūc in tpe. ¶ Tercia pditio est. q nūc nō est pars temporis. qd sic ostendit. qr sicut se habet momentū siue mutatū esse ad motum ita nūc ad tempus. sed momentū siue mutatū esse nō est pars motus. ergo nūc nō est pars temporis. Minor probatur. quia momentum est indiuisibile. sed quelibet pars motus est diuisibilis

Queritur Quot modis accipit pūctum in linea. Soluo duobus modis. Uno mō fm q est in linea in potentia. et sic ptinuat lineā. eo q pūctus ptinuans in linea nō est actu in ipsa. Alio mō accipitur pūctum fm q actu assignat in linea. et sic puenit sibi diuidere. qr actu ipm fit pūctū p diuisionē linee et sic fit plsptes linee q pūctis distinguūt. sic etiā nūc accipit dupl'r. vno mō vt est potentialiter in tp. et sic ptinuat. Alio mō fm q accipit actu in tpe et sic diuidit partes tpis.

Queritur Utrum eodem modo se habet nūc ad tempus et punctus ad lineam Soluo phi. nō. quia ptingit vti vno pūcto vt duobus. eo q pūctum in linea est permanens. et sic necesse est illo modo ptinuū accipere vt quietum et permanens in suis partibus quod indiuisibili tali diuidit si. quia non permaneret pars anterius accepta tūc nō possz demonstrari indiuisibile vt finis eius. quia si aliquid nō est tūc etiam finis eius non est. Et si nō maneret pars eius posterior nō posset indiuisibile demonstrari vt pncipium eius. qr quod in se non est pncipium eius non est. Nunc vero vno nō ptingit vti vt duobus. sed ipsum semp est alterum et alteruz. qr nūc est vnitas mobilis fm q hmōi. ergo sicut illud quod fertur cuz mouet semp est alterum et alterū in spacio et in motu fm esse suū inqʒtum semper aliquid acquirit de posteriori forma. quia cū pteritum nō sit finis etiaz eius nō est. et cum futurum nō sit pncipium eius nō est. et ideo alterum et alterum nūc fm esse est pncipium futuri et finis pteriti. ita q nūc ad minus duobus nūc diuisum est tpis pteriti et futuri

Queritur Quot sunt pprietates tpis Soluo quinqʒ. Prima est in tempore est minimū. qr tempus est numerus. sed in numero est reperire minimū. vnde si accipiat numerus formalis qui actu est numerus sic binarius est minimū. Si vero accipiatur numerus potentia put est ex vnitatibus. tūc vnitas indiuisibilis est minimū. Sed numerus numeratus distinguitur a formali. quia quodāmodo habet minimū et quodāmodo non. quia si consideretur numeratum sub forma ptinui tunc non habet minimū. quia continuum est diuisibile in infinitum. Si vero accipiatur sub forma discretionis tūc habet minimū. sicut in tempore est vna hora inter horam et inter dies vna dies est minima

¶ Secūda pprietas est. tempus nō dicitur velox neqʒ tardum. sed dicitur longum et breue multum et paucum. Et rō pmi est. qr velox et tardum

determinantur tempore. sed idem non determinatur a seipso. Etiam velox et tardum sunt passiones motus. sed tempus vt supra dictum fuit non est motus. Dicit autem longum ⁊ breue ſm ꝙ ipsum est ꝯtinuū. quia longitudo ⁊ breuitas passiones sunt ꝯtinui. Secūdum aūt ꝙ est in genere numeri sic dicitur multum ⁊ paucum. quia multitudo ⁊ paucitas passiones sunt discreti siue numeri ¶ Tercia ꝓprietas est eius inq̄ꝫtum est numerus numeratus qui differt a numero formali qui simpliciter est numer⁹. ⁊ est ista. Illud quod de eo simpliciter est sicuti presens nūc est vbiqꝫ simul apud omnia. Ratio est quia non multiplicatur multiplicatione eorum que mouent̄ siue motuū. sed non sic est de priori ⁊ posteriori. sed potius vnum fuit ⁊ reliquū adhuc futurum. Et ratio huius est. quia tempus est numerus mot⁹ In motu vero id qđ mouetur quod mobile vocatur est vnum. sed prius ⁊ posterius sunt diuersa. ⁊ ideo nūc in toto motu est vnū. prius autem ⁊ posterius differūt ſm esse. Et ideo etiam nūc in toto motu est vnū. sed prius ⁊ posterius sunt ad minus diuersa ſm esse ¶ Quatta ꝓprietas est que sequitur ipsum inq̄ꝫtum est numerus circulationis ⁊ non cuiuslibet motus est ꝙ tempus est vnum ⁊ primum ⁊ circulare. Ratio est. quia est in motu primo et circulari. ⁊ signum huius sunt qualitates temporis que semper eedem redeunt. sicut hyems ver autūnus ⁊ estas. que quolibet anno reiterantur.

¶ Quinta proprietas ꝯuenit sibi inq̄ꝫtum cōuenit cum numero formali ⁊ est ista. ꝙ non solum mensuramus motum tempore. sed econtra temp⁹ mensuramus motu Ratio est. quia quātum ad q̄ꝫtitatem eorum eisdem ꝓprietatibus determinantur. ergo se mutuo mensurant. Probat̄ quia tempus dicitur magnum. quia motus est magnus. ⁊ econtra motus est magnus. quia tempus magnū. Sed hoc verum est ꝙ tempus per se mensurat motū. q̄ꝛ tēps formaliter est numerus motus. motus autem mensurat tempus per accidens. sicut mensuratum quo ad nos aliquando certius est et notius q̄ꝫ q̄ꝫtitas mensure. ⁊ sic aliquando dicimus tempus esse multum ⁊ paucum mensurando per motum. sicut dicimus ꝙ multum trāsiuit de die quia sol eleuatus videtur ad mediū hemisperij. vel quia aliquis perfecit viam longam que non nisi longo tempore perfici consueuit. Et huius simile est in numero formali. quia licet numerabilia mensuramus numero per se et essentialiter. tamē nobis aliquādo dubitatio fit de numero formali. ⁊ tūc certificamus ipsum per numerabilia. tunc autem vno equo cognoscimus equorum multitudinem formalem siue numerum si numeramus per vnitatem vnius alios equos mensuratos. tamen per se et substantialiter conuenit numero formali certificare numerabilia. et per accidens quo ad nos. raro econtra

Arḡ Non est vnū tēps omniū temporalium. ḡ q̄rta proprietas est falsa Probat̄. q̄ꝛ sūt plēs mot⁹. ḡ sūt plīa tp̄a. p³ q̄ꝛ tēps est mēsura motus So° tēps nō est ꝑ se p̄mo cuiuslibet motus mēsura. sed tantū primi motus cuius est etiam passio ⁊ in quo est subiectiue. sed aliorum motuū est mensura quodammodo. Unde tempus dicitur mensurare quemlibet motū tam ſm essentiam q̄ꝫ ſm esse. sed non equaliter. Unde immediate ⁊ ꝑ se mensu

rat primum motum, et mediante illo primo motu mensurat alios motus.

Queritur. Quotupliciter dicitur aliquid in tempore. Solutio tripliciter. Primo quia ipsum est quando tempus est. Secundo dicitur aliquid esse in tempore sicut pars vel proprietas temporis. Tercio dicitur aliquid esse in tempore sicut in mensura. et ille modus est propius de quo etiam hic est ad propositum.

Queritur. Quomodo phylosophus reprobat primum modum. Solutio sic. quia proportionabiliter dicitur aliquid esse in tempore sicut dicitur esse in motu et in loco. sed esse in motu non est esse quando motus est. nec esse in loco quando locus est. ergo non dicitur aliquid esse in tempore. quia est quando tempus est. Minor patet. quia alias omnes res essent in qualibet re. quia omnes res sese concomitantes in esse sunt quando ille sunt. et secundum hoc totum celum esset in grano milij. quia celum est quando granum milij est

Queritur. Quot requiruntur ad hoc quod aliquid proprie dicatur esse in tempore. Solutio duo. Primum est quod ipsum excellatur a tempore ita quod tempus excellat rem que in tempore esse dicitur. ¶ Secundum est quod aliquid patiatur in tempore. omnia enim que in tempore sunt proprie talescunt et senescunt in tempore enim tempus obliuionis causa. Ex his infert phylosophus quod eterna et ea que sempiterna sunt non dicuntur proprie esse in tempore. Et ratio est. quia non excelluntur a tempore neque aliquid patiuntur a tempore. nec tempus est in eis causa corruptionis

Queritur. An res generabiles et corruptibiles sunt in tempore quantum ad substantias earum. Solutio sic. si substantia talium accipiatur in esse physico. tunc talium substantia variatur. quia habent formam in materia transmutabili. ergo in substantialibus recipiunt variationem. Cuius signum est. quia pulatim corrumpuntur et opera earum debilitantur. sed tamen bene concedendum est quod substantia talium est in momento temporis. eo quod ipsa est vt vna et vt plura secundum esse variata sicut variatur nunc temporis. Sed non est concedendum vt inquit Albertus quod substantia corporum celestium sit in nunc temporis secundum quod est nunc temporis. quia substantia talium in formis nullam recipit variationem. cum tamen nunc continue varietur. et sic substantia secundum quod est lata siue secundum quod fertur est in nunc temporis. quia sicut dictum est quod nunc est numerus eo quod fertur.

Arguitur. Corpora celestia sunt in tempore. et tamen sunt perpetua. ergo hoc correlarium falsum. Prima pars antecedentis patet. quia tempus est in primo motu sicut in subiecto. Solutio. corpora celestia dicuntur bene esse cum tempore. sed non dicuntur proprie esse in tempore. quia esse in tempore non est aliud quam quadam parte temporis mensurari. corpora celestia sunt coeua toti tempori. Etiam quiescentia dicuntur esse in tempore. quia sunt apta nata moueri. Item non entia et impossibilia simpliciter non sunt in tempore. sicut est diametrum esse symetrum. Et ratio est. quia solum illud est in tempore quod natum est moueri et quiescere. cuiusmodi non sunt impossibilia et non entia

Querit Quotuplex ē nūc. Solꝰ phi. duplex. scꝫ nūc ſm ſe et nūc ſm alterum. et ꝑmū nunc quod est mensura eius qđ fertur vel mouet est nūc ꝯtinuans tempus tanꝗ indiuisibile ꝑteritū ⁊ futurum. ⁊ sic est vnius ꝓncipium ⁊ alterius finis. Nūc vero ſm alterū dr̄ quādo quoddam relictū ex tp̄e qđ est ꝓpinquū ꝓ̄senti. Et ad intelligendum numerū ꝑmi nūc ſm alterū est notandū ꝙ partes tp̄is dupliciter accipiūtur. Uno modo ſm ꝙ sunt sub forma ꝯtinui tm̄. et eo mō ſm ꝙ sunt sub forma discreti. primo modo non differūt ſm rationē preteriti ⁊ futuri. sed ꝑtes homogenie ꝯtinuū temporis. et hoc modo accipiūtur substātialiter ⁊ non habent diuisionem sed ꝯtinuatōem in ipso nūc indiuisibili. quod est ꝯtinuatio partiuꝫ. et hoc solo modo se habet nūc in natura temporis. ⁊ hoc est vnū in toto tp̄e ſm substantiam. ⁊ sic solum de tempore habemus nūc. ⁊ ꝑteritum ⁊ futurū sunt ſm quid. ſm ꝙ habent ad ip̄m nūc ꝯtinuatiōeꝫ. Alio mō accipiūtur partes temporis ſm ꝙ sunt sub forma discretionis. ⁊ sic nūc causat diuisionem. eo ꝙ ipsum variatur in definitione ⁊ efficitur principium futuri ⁊ finis ꝑteriti. Finis aūt ⁊ ꝓncipiuꝫ opponūtur ⁊ oppositas habent definitiones. ⁊ sic ꝑ diuersos respectus efficitur idem nūc principium ⁊ finis. nihil eñ est inconueniens ꝙ vnū ⁊ idem in substantia ꝑ diuersos respectus participat diuersa ſm formam ⁊ definitionem. sed non est ista rō qua diuidit adeo manifesta in eo sicut in pūcto manente ⁊ fixo

Ar Tempus est vnū omniū temporaliū ⁊ ꝯtinuū. ergo male dr̄ ꝙ nūc diuidit tp̄s. Solꝰ nūc nō dīdit tp̄s ſm actū Uñ cū duo sunt actꝰ ipsius nūc. ⁊ vnꝰ ē ꝯtinuare ⁊ aliꝰ diuidere ip̄m nūc ꝯtingit vt actu accipit in tp̄e existens. sed diuidere ꝯuenit sibi vt accipitur in potētia. Et hoc dupliciter. aut in ꝯpatione ad nostrū intellectū inq̄ꝫtum nos ꝑ ip̄m tp̄s diuidimus. Aut in ꝯparatōe ad aliquē particularē motuꝫ qui est in tp̄e ⁊ in aliq̄ nūc terminat. ⁊ hoc nō est in substātia ipsius nūc. qꝛ al's opteret ꝙ totū tp̄s vniuersal'r acceptū esſꝫ finitū qđ est falsum. g̃ nūc nō est actu diuidēs.

Querit Quid significāt hec aduerbia. nūc. tūc. iam. olim. repēte modo. Solꝰ nūc ſm alterū est tēpus ꝓpinquū ꝓ̄senti nūc. Tūc ſcat partem tempis ꝑteriti vel futuri q̄ꝫtuncūꝗ distantem a ꝓ̄senti nūc determinatū tñ ꝑ ip̄m p̄ns nūc. sicut dicimus tūc destructa est troia. et tūc nō erat diluuiū. Iam noīat partem ꝑteriti vel futuri tp̄is ꝓpinquā ꝓ̄senti nūc. Olim ſcat partem ꝑteriti. tñ ꝓpinquā ꝓ̄senti nūc. Modo ſcat partē ꝑteriti multū distantē a ꝓ̄senti nūc. Repente noīat parteꝫ tp̄is insensibilem ꝓpter suam paruitatem

Querit Quō ꝓbat ph's ꝙ tempus est causa corruptiōis ⁊ nō generatōis Solꝰ. ꝓbat hoc rōne ⁊ signo. Ratiōe sic tempus est mensura mutationis. mutatio facit rem distare a ꝓncipio sui eē et tendere ad nō esse. ergo tempus est causa corruptionis. Signo sic. quia res genite solo tp̄e nullo alio adhibito nec extrinseco aliquo violente corrūpente tendūt ad nō esse ⁊ deficiūt. ergo tempus est causa corruptionis. Itē tempus est ꝑ se causa corruptōis. ⁊ ꝑ accn̄s causa generationis

Arguit Tempus non est causa corruptionis. ergo Probatur quia tempus est quantitas. sed quantitas non est de genere activorum Solutio. quod tempus non est causa corruptionis quasi eam efficiat effective. sed solum consecutive. quia scilicet est mensura mutationis qua formaliter res tendit ad corruptionem

Querit In quibus dicitur esse tempus. Solutio in omnibus sensibilibus seu corporabilibus. Et probat hoc philosophus sic. quia motus est in omnibus. in celo. in terra. et in mari et in omnibus que in eis sunt. quia omnia ista mouentur actu vel potentia. ergo etiam tempus. Consequentia patet. quia tempus est mensura motus.

Querit Utrum tempus habet esse sine anima. Solutio sic. et ratio est. quia tempus est realis mensura ipsius motus. sed motus habet esse sine anima. ergo etiam et tempus

Arguitur Numerus non est sine anima numerante. sed tempus est numerus. vt patet per eius definitionem. ergo. tempus non potest esse sine anima Solutio. licet tempus dependeat ab anima quo ad actualem collationem non tamen quo ad esse reale et quod habet. Et potius dicitur quod numeratio dependeat ab anima quam ipse numerus

Arguitur Motus non est in rerum natura sine anima. ergo nec tempus. Antecedens patet. quia omnis motus dependet a motu primo ipsius celi. sed ille est ab anima. quia anima assistens mouet celum Solutio. duplex est anima. scilicet nobilis et ignobilis. iam motus non est sine anima nobili que est motrix celi est tamen utique sine anima ignobili qualis est anima nostra. de qua est sermo in proposito

Arguitur Nihil habemus de tempore nisi nunc. ergo videtur quod tempus dependeat ab anima referente partes temporis. scilicet priorem et posteriorem ad presens nunc Solutio. nihil est in tempore permanens et stabile nisi nunc. est tamen reale esse successiuum preteriti et futuri ad inuicem

Querit Utrum sit vnum tempus omnium Solutio sic. est vnum tempus omnium temporalium. Et ratio illius est. quia motus primi mobilis est simplicissimus et vnus. ergo et tempus quod est eius mensura intrinseca est vnum. Etiam est in eo sicut in subiecto. iam accidens capit numerositatem a subiecto. et per consequens tempus est vnum ad vnitatem sui subiecti. ¶ Quod tempus sit subiectum in primo motu probat philosophus duplici testimonio. Primo probat hoc testimonio antiquorum dicentium celum esse circulationem circuli. non quamcunque sed primam. Adeo enim propinque se habet tempus ad primum motum quod dixerunt antiqui tempus illum motum esse. Secundo probat hoc testimonio vulgi. vulgus enim propter hoc quod tempus est in primo mobili quod circulariter fertur dicit quod humane res sunt sicut circulus et rota fortune. et similiter omnium aliorum motuum habentium naturalem generationem et corruptionem dicit esse circulus periodalis. eo quod omnium horum fortuna indicatur tempore. et finem et principium accipiunt sue fortune in genere. quasi tempus dicatur secundum quandam instabilem circulationem. et tempus dicitur hac de causa circulus. quia causatur a circulatione circuli. Etiam a simili probat quod sit vnum tempus omnium. quia sicut est vnus numerus diuersarum rerum numeratarum vt est idem numerus decem hominum

et decem boum. ita est etiã idem tempus diuersorum motuũ ꝛ diuersaruꝫ rerum temporalium

Ar. Motus est accidens. ergo non potest esse subiectũ tpis Solõ motus nõ est subiectũ qd ipsius tpis. est tñ vtiqꝫ subiectũ ipiꝰ tpis quo. quo scꝫ mediãte tempus dr esse in ꝑmo mobili

Ar. Quilibet motus hꝫ suũ ꝓpriuꝫ tẽpus. sed plures sunt motꝰ. ergo etiã plura sunt tpa. ꝛ ꝑ ꝯsequẽs nõ est vnũ tẽpus omniũ Solõ quilibet motus hꝫ bene suũ ꝓpriũ tempꝰ ꝑ extrinsecã applicatõem. nõ tñ hꝫ quilibet motus suũ tp̃s ꝑ applicatõem intrinsecã. sed soluꝫ ꝑmus motꝰ sic habet suũ tempus. ꝛ magis ꝓprie dr ꝙ quilibet motus hꝫ suũ ꝓpriuꝫ qñ. sed nõ suũ ꝓpriũ tempus sed bene appropriatũ.

Ar. Si esset idem tempus omniũ tũc oĩes res essent eiusdẽ etatis. Solõ. neganda est ꝯñã. et rõ est. qꝛ licet sit idem tempus omniuꝫ seorsum acceptũ. non tñ est oĩbꝫ applicabile equaliter. ꝛ hoc est ꝑ inequalitatem rerum ꝯtingentium

Ar. Videtur ꝙ erunt plura tempora iuxta pluralitatem motuũ celi regulariũ. Probatur. qꝛ oĩes motus celestiũ corporum sunt simplices ꝛ regulares. ergo tempus erit mensura intrinseca cuiuslibet talis motꝰ Solõ licet oĩes motus spherarũ celestium sunt regulares. non tamen eque simplices. sed est vnus simplicissimus omniũ in quo est tempus subiectiue. Si etiam motus alius poꝛ ꝑ impossibile ponat̃ in illo essꝫ tempꝰ subiectiue. Et qꝛ simplicitas diuersificat̃ siue analogice in diuersis motibꝫ ſm plus vel minus reperitur. ſm hoc etiam tempus aliȷs motibꝫ diuersimode applicabile est

Queritur. Quid est eternitas. Solõ alberti. est spatiũ ꝑncipio ꝛ fine carens non habens in se prius ꝛ posterius nec aliquid successionis. Et rõ est. quia non mensurat id quod fit vel mutat̃. sed potius quod stat vno modo nihil amittens in preterito nec expectans in futuro. Vel sic. est mora siue spatium ꝯtinuũ non intersectum Et ratio est quia totum esse suũ simul habet ꝛ perfecte. sicut dicit Isaac ysrahelita. Cuꝫ aũt dr (mora) nõ est intelligendũ ꝙ sit mora tpis vel aliquis cursus momẽti tpis. sed vocat̃ mora ꝑmanentia eius indeficiens. que eadem vocat̃ spacium ab ysaac ysrahelita pho ſm ꝙ ambit totum esse indeficiens. Et dr continuũ spaciũ. nõ qꝛ habet partes sicut q̃titas ꝯtinua. sed quia nunqꝫ desinit nec deest nec deerit vnqꝫ stans semꝑ incõmutabilis in seipsa (Nõ intersectum) dr. qꝛ nõ hꝫ ꝑtes vtrasqꝫ abscisas. sicut tempus cuius pars poꝛ p̃teriit ꝛ nõ est. ꝛ pars posterioꝛ futura adhuc expectat̃ et adhuc nõ est. id aũt qd de eo est accipere p̃sens nũc est indiuisibile est qd instat. id est nõ stat. sed sic nõ est de eternitate. sed potius nihil amittit in p̃terito toto. eo ꝙ mensura rei omnino incõmutabilis. ꝛ nihil acquiret in futuro. eo ꝙ est mensura eius qd nullo modo est in potentia. ꝛ tota ipsa est stans presentialiter. ꝛ ꝰ dr Boetius ꝙ nũc stans ꝛ nõ sese mouens eternitatem facit Et ꝰ dt augꝰ. ꝙ vera eternitas nõ est nisi vera incõmutabilitas.

Querit Quot requirũtur ad eternitatē Sol'o tria. Primũ q nō habeat p̄ncipiũ neqꝫ finē. Secũdũ q in eo nō sit p̄ius neqꝫ posterius. Terciũ q nō sit ab altero dependens. Etiã definit a boetio sic. est interminabilis vite tota simul ꝛ pfecta possessio. p hoc q dr (interminabilis vite) excludũtur tpalia que hñt pncipiũ ꝛ finē. p hoc q dr (tota simul) excludũtur sempiterna q̄ nō habent esse sua simul.

Querit Quid est euiternitas Sol'o alberti. est spaciũ eoꝝ q̄ꝫ esse stabile est. sed tñ vices hñt in potentijs. sicut sunt intelligere ꝛ velle. cum tñ eternitas sit mora ꝛ spaciũ pmanētis vno mō p omnē modũ. ꝛ omia q̄ sunt ab illo qd vno mō pmanet deficiũt ab illo ꝓpter distare a p̄mo. ꝛ oportꝫ q aliquid potentie admisceat illis q̄uis non in esse tñ in posse ꝛ agere. et ergo mensura eis adiacens est sub mensura que est eternitas. Hac aũt mensura mensurant angeli. et sub illa mensura est alia q̄ appellat tempus mensurans generabilia ꝛ corruptibilia. q̄ hñt potētiã ad eē

Querit Utrꝫ omniũ euiternoꝝ sit vnũ euũ Sol'o sic. Cuius rō est. q2 sicut se hꝫ tempus ad tpalia. ita euiternitas ad euiterna. sed omniũ temporalium est vnum tempus numero. ergo omniuꝫ euiternorum est vna euiternitas

Finitur Quartus physicoꝝ

Circa principiũ quinti

physicoꝝ Postq̄ p̄hus determinauit de motu ꝛ sequētib ipm. ꝯsequēter determinat hic de ptib subiectiuis ipsius mot⁹. quo expedito in sexto agit de ptib integralib ipsius motus. Et diuidit p̄sens liber in tres tractatus. In p̄mo tractat de diuisione motus. In secũdo agit de vnitate motus. In tercio agit de ꝯtrarietate motus

Querit Que dicũtur ptes subiectiue motus. Sol'o. spēs ei⁹ q̄ sunt augmētatio. diminutio. alteratio. ꝛ loci mutatio. sicut ptes subiectiue aĩalis sunt hō asinus leo ꝛ sic de alijs.

¶ Querit. q̄t modis pt diuidi motus siue mutatio. Sol'o trib. scilꝫ ex parte mobilis. mouentis. ꝛ ex parte termini ad quem. quia illa tria magis intrinsece requirũtur ad motum

Querit Quot modis diuidit mot⁹ ex pte mobilis. Sol'o. p. trib modis. q2 omē qd trãsmutat vno triuꝫ modoꝝ transmutat. scꝫ fm accñs. fm ptem. et per se Secũdũ accñs. ita q illud nunq̄ pt p se moueri. sed semp accidit ei qd p se mouet. sicut musicus ambulat. musica eñ nunq̄ pt ambulare. Secũdo dr moueri gratia ptis illud scꝫ qd p se nō mouet sed in toto. licet possit p se moueri si separet a toto. ꝛ h̄ preci pue in pte a cuius dispositione totũ denoĩat. sicut cũ dr sortes sanat q2 thorax eius sanat vel oculus sanat. que tñ sunt partes eius Tercio dr aliqd moueri primo ꝛ per se. ꝛ hoc vocamus mobile p se. sicut dicimus infirmuꝫ p se sanari ꝛ graue deorsum moueri.

Ad Quādo aliquis denigrat ꝫm dentem nō sequit ꝙ tot⁹ denigret ꝛ ꝫm se. ergo videt ꝙ secūdus modus nō sit ꝯuenienter positus Solutio alberti. duplex est dispositio. vna que in partib⁹ paruis ꝓncipaliter existens coafficit totū corpus cū parte illa. sicut egritudo que est in digito vel dente si vehemens est coafficit totū corpus. ꝛ ideo illo paruo membro sanato dr̄ sanatum totum corpus. Alia est dispositio que sic est in parte ꝙ non coafficit corpus. ꝛ de illa non est verū ꝙ mota parte mouet totum. sicut assumptū fuit in obiecto. Et licet iste modus quo attribuit toti motus ptis reducat ad motū ꝑ accidens. eo ꝙ nō ꝯuenit toti nisi gratia alterius quod est pars. tamē quasi medius est inter motū ꝑ se ꝛ motum ꝑ accn̄s. quia conuenit cū vtroq̄. Cum motu ꝑ accn̄s ꝯuenit. q2 ꝯuenit gratia alterius. cū motu vero ꝑ se. q2 ps cui ꝯuenit motus pt̄ diuidi a toto ꝛ tūc mouebit ꝑ se

Querit Quot modis diuidit motus ex pte mouentis. Sol'o tripl'r. q2 sicut tres dr̄ie ꝑdicte scꝫ qd̄ est ꝑmū per accn̄s qd̄ est gratia ptis. ꝛ qd̄ est ꝑ se pure sunt in mobili. ita etiā sunt in mouente. scꝫ q2 aliqd̄ est qd̄ mouet ꝫm accn̄s. aliqd̄ ꝫm ꝑtem. ꝛ aliud ꝫm se ꝛ essentialiter. Exemplū tercij. vt medicus ꝫm se sanat. Exemplū scdi. cū man⁹ percutit hō ꝑcutit rōne partis. Exemplū primi. cum medicus edificat omnino ꝑ accidens mouet.

Querit Quot requirūtur ad motū siue circūstant eū Sol'o quinq̄. scꝫ mouēs. mobile. tempus in quo fit mot⁹. terminus a quo est motus. ꝛ terminus ad quem est motus

Querit Quō ostēdit ph'us ꝙ duo termini circūstāt motum Sol'o ph'i. q2 oīs motus est ex quodā in quoddā. id est de termino a quo in terminū ad quem. et ideo sicut alterum est quod est primum ꝛ essentiale quod mouetur ab eo quod est per accidens ꝛ ꝫm partem et sicut alterum est quod essentialiter mouet ab eo qd̄ per accidēs ꝛ ꝫm partem mouet. sic etiam alterū est ex quo vel in quod est per accidens ꝛ ꝫm partem motus.

Querit Quomodo ph'us ostendit ꝙ predicta sunt in motu Sol'o exemplariter sic. quia dicimus ꝙ lignū est qd̄ mouetur. et frigidū est ex quo mouetur. ꝛ calidum in quod quādo lignū calefit. siue mouet motu calefactionis. Et ex hoc patꝫ error eoꝝ qui dixerunt ꝙ motus est in specie siue forma sicut in subiecto. quia motus calefactiōis qn̄ lignū calefit in ligno est ꝛ non in specie calidi. quia aliud est quod mouetur. et aliud in quod et ex quo est motus. species em̄ siue forma que est finis motus neq̄ mouet neq̄ mouet nisi forte dicamus ꝙ mouet intentionem efficientis sicut forma ꝛ finis. sed nō mouet influendo motum materie. licꝫ em̄ efficiens ꝑ se ꝛ essentialiter sit idem specie cū forma que est finis motus. nō tamē est vnq̄ idem numero. ꝛ ideo non mouet neq̄ mouet ꝫm ꝙ ipse est finis. siue id in qd̄ est motus. ꝛ ideo spēs nō mouet neq̄ mouet ꝫm ꝙ ipa est finis motus siue id in qd̄ est motus. Et vocatur spēs forma substantialis vel qualitas. locus etiam ꝛ quantum ꝫm ꝙ sunt termini motus in quos sunt motus nec mouent nec mouentur

Quinti libri physicorū

Querit̄ Quare motus magis denominat̄ a termino ad quē q̄ a termino a quo. Solutio q2 terminus a quo abijcit̄ vt innuit phs. ꝛ terminus ad quē acquirit̄ ꝛ sic est magis essentialis motui q̄ terminus a quo. Quia generatio vt dicit phs denominatur ab esse in qd̄ est tanq̄ in terminū. ꝛ corruptio a nō esse in qd̄ est. ꝛ eodē mō est de augmētatōne ꝛ diminutōne. ꝛ alijs motibus vt de calefactōne frigefactōne dealbatione ꝛ denigratione.

Querit̄ Quare ad motū requirit̄ tp̄s. Solō q2 motus est trāsitus successiuus de vno in alterū. g̊ corrn̄det sibi mensura ꝓportionabiliter talis aūt est tempus vt in p̄cedenti libro visum est.

Querit̄ Quare nō distinguit̄ mot⁹ ex parte temporis. Solō quia est extrinsecū motui. ꝛ g̊ non diuidit̄ ex parte ei⁹ sicut ex parte illoꝝ que intrinsece ad motū videt̄ cōcurrere.

¶ Querit̄. Utrū qualitates passibiles seu passiones de tercia specie q̄litatis possint dici motus. Solō nō ꝛ rō est. Quia tales qualitates sunt termini motus. sed ad motū non est motus. q2 al's esset ꝓcessus in infinitū si em̄ dicerent̄ tales qualitates motus. tūc mutatio esset in mutatōnem q̄a qn̄q̄ mutatio est in qualitate. sicut in albedinē. vel nigredinē nūc aūt albedo vel nigredo nō est motus sed albatio vel denigratio

Querit̄ Que fuit origo illius dubitatōnis Solō q2 tales q̄litates quasi cōtinue variant̄ in corpib9 in quib9 est actio et passio sicut sunt corpa inferiora physica ꝛ tales illū errorē inducētes non cognouerūt q2 subiectū est qd̄ mutat̄ ꝛ ex mutatōne subiecti seq̄tur mutatio qualitatū siue talium passionum.

¶ Querit̄. Quō distinguit̄ mot⁹ ex parte termini ad quē. Solō phi tripliciter. Uno mō dicit̄ moueri aliquid ad id qd̄ est omnino ꝑ accidens se hn̄s ad motū. sicut si dicamus albū moueri in id qd̄ intelligit̄ eo q2 accidit albedinē intelligi ꝛ hoc est pure per accn̄s. q̄a intelligibile vt hmōi nō ē terminus motus. sed potius a materia ꝛ motu separū. Scd̄o d2 moueri i aliquid ſm ptem vt in colorē quia mouet̄ in albedinē que est pars subiectiua coloris. Et hoc modo in loci mutatōe dicit̄ aliquis moueri in europam q2 mouet̄ ad athenas que sunt pars eius et aliquis dicit̄ moueri in hispaniā vt exemplificat Albertus q2 mouet̄ in compostellam que est pars hispanie Et mouet̄ in germaniam quia mouet̄ in coloniam que est pars germanie. Tercio dicit̄ aliquid moueri per se in aliquid sicut qn̄ mouet̄ in album vel nigrū. sic ergo ista tria inueniunt̄ in mobili mouēte ꝛ termino ad quē.

Querit̄ Ex quo motus est iam tripliciter diuisus sc3 in per se ꝑ accidens ꝛ ſm partem. Utrū ergo de quolibet motu est hic ad ꝓpositū. Solō nō sed solū intentio phi in hoc libro est determiare de mutatōne per se. motus aūt per accidens ꝛ ſm partem multiplicant̄ infinitis differentijs. quia infinita vni accidunt. Et etiam vna taliū termiat̄ ad aliam q̄ em̄ factus ē albus factus ē silis alicui ꝛ dissimilis alicui ꝛ forte didicit ꝛ sic est in alijs mutationibus.

Queritur Quotupliciter mutans siue mouens mutabit id quod mutatur. Solutio quadrupliciter. quia duo termini inter quos est motus quattuor modis possunt combinari. quia vel est mutatio de subiecto in subiectum. vel ex non subiecto in non subiectum. vel de non subiecto in subiectum. vel econtra ex subiecto in non subiectum. Et ratio huius diuisionis est. Quia omnis motus est ex quodam in quoddam sic sonat nomen mutationis est enim semper in omni tali aliquid post aliud quod ante fuit. Quia quamdiu res manet sub vna dispositione non mutatur. sed potius mutatur quando fluit ab vno in aliud siue secundum formam siue secundum locum mutetur. ergo sic mutans mutabit illud quod mouetur quadrifarie vt dictum est.

Arguitur Omnis mutatio est de subiecto in subiectum. ergo male dicit diuisio quod aliqua sit mutatio que est de non subiecto in subiectum et econtra. Antecedens patet quia dicit philosophus quod necesse est in omni transmutatione rei naturalis esse subiectum. Solutio Arestoteles non vult in proposito quod sit aliqua mutatio sine subiecto. sed per subiectum in proposito intelligit ens affirmatiue monstratum vt dicit Albertus quod ad oculum designari et ostendi potest et sic non habet omnis mutatio subiectum.

Arguitur Nulla est mutatio de subiecto in subiectum. Probatur. quia omnis mutatio est de opposito in oppositum sed subiectum et subiectum non habent oppositionem ad inuicem. Solutio argumentum probat quod mutatio non est de quolibet subiecto in quodlibet subiectum. sed tamen non probat quin sit de subiecto in subiectum que sic se habent quod sunt contraria.

Queritur Quomodo probat philosophus quod nulla sit mutatio de non subiecto in non subiectum. siue de non ente in non ens. Solutio sic. quia omnis vera mutatio est de opposito in oppositum. sed non ens et non ens non habent aliquam oppositionem. ergo non est aliqua mutatio de non ente in non ens. Et quod non ens et non ens non habent oppositionem manifestum est. quia non contrariantur quia ambo extrema contraria sunt entia positiua. neque etiam sunt contradictoria vel priuatiua quia in talibus ad minus alterum extremorum est ens sicut patuit in postpredicamentis.

Queritur Quot sunt species mutationis secundum veritatem. Solutio tres. Prima est que fit de non subiecto in subiectum. et dicitur generatio. que est de non ente in ens. Secunda que est de subiecto in non subiectum et dicitur corruptio que est de ente in non ens. Tercia que fit de subiecto in subiectum et dicitur motus proprie dictus et illa sic definitur. Est transitus successiuus de quodam in quoddam.

Arguitur Sunt tantum due species mutationis. ergo non sunt tres. Probatur. quia solum generatio et corruptio dicuntur mutationes. Solutio mutatio accipitur dupliciter. Uno modo proprie et sic solum illius sunt due species scilicet generatio et corruptio. Alio modo accipitur mutatio generaliter vt est nomen commune ad mutationem et ad motum proprie dictum. et sic eius sunt tres species. et ideo est hic regula topica de proprio quod est commune ad definitionem et ad proprium proprie dictum. et sic vna species quia non habet nomen speciale impositum seruat nomen generis hic.

Quinti libri physicorū.

Querit̃ Utrū generatio sit motus Solo nō. Et hoc probat duab⁹ rōnib⁹ Prima. Illud nō est motus cui⁹ subiectū est nō ens. ſ3 subiectū generatōis ē nō ens. ḡ generatio nō ē motus. Maior patet q2 nō ens nō mouet̃. Probat̃ q2 subiectū generatōnis est materia prima que ē nō ens cū sit ens in pura potentia ¶ Scda rō. Illud nō ē motus cui⁹ subiectū nō ē in loco. ſ3 subiectū generatōis nō ē in loco. ḡ generatio nō est motus. Maior pat3 q2 motus localis ē p̄m⁹ motuū. z oēs alij p̄supponūt motū localem. ḡ nihil d2 moueri nisi qd̄ est in loco. Minor est manifesta. q2 subiectum generatōnis est ens in pura potentia cui non cōuenit locus qui debet̃ corpori.

Querit̃ Quotupliciter dicit̃ non ens. Solo tripliciter. Primū est nō ens simpl'r quod est idē qd̄ nihil z tale est creabile. Scōm ē aliqd nō ens in actu simpl'r z tñ ens in potentia sicut materia prima q̄ ē ens in pura potētia. Terciū ē nō ens ſm q̄d qd̄ tñ simpl'r ē sicut lignum qd̄ est in potētia albū d2 ſm q̄d nō ens. q2 est nō ens tale sc3 albū. z tñ simpliciter est ens in rerum natura.

Querit̃ Quō probat ph̄s q̄ corruptio non sit motus Solutō sic generatio nō ē motus vt dictū ē. ḡ corruptio nō est motus. Cōsequētia pat3. q2 corruptio opponit̃ generationi. ſ3 mot⁹ nō opponitur mutationi. sed opponit̃ motui. igit̃.

Ar̃ Inter ea que distant in infinitū nō p̄t esse naturalis mutatio. ſ3 ens et nō ens in infinitū distant ergo inter illa nō p̄t esse mutatio. z per ɔn̄s generatio nō p̄t esse de nō ente in ens Solutio de nō ente p̄mo mō accepto qd̄ est non ens simpliciter non p̄t esse mutatio naturalis. sed de non ente scdo mō quod est in potentia ens z nō est ens actu bene potest esse mutatio quia tale ens est materia prima.

Querit̃ Quō d2n̄t mutatio q̄ ē simpl'r mutatio z mot⁹ p̄p̄e dictus Solo dupl'r. Prio d2n̄t q2 simplex mutatio est de ɔ̄dictorio in ɔ̄dictoriū seu de p̄uatōe ī habitū. ſ3 mot⁹ p̄p̄e dict⁹ ē de ɔ̄rio ī ɔtrariū. Scdo d2n̄t q2 mutatio simplex ē instātanea z fit in instāti. ſ3 mot⁹ p̄p̄e dictus ē successiuus z fit in tp̄e.

Querit̃ Ad quot p̄dicamenta est mot⁹ p̄p̄e dict⁹. Solo ad tria sc3 ad q̄ntitatē ad qualitatē z ad vbi. Qd̄ p̄bat ph̄s sic. mot⁹ ē in aliq̄ p̄dicamētorū. ſ3 nō ē mot⁹ ad subam neq3 ad adaliq̄d neq3 ad actōe3 z passionē ḡ ē solū ad hec tria p̄dicam̄ta. s. q̄ntitatē q̄litatē z ad vbi

Ar̃ Illa p̄positiō Arestotelis est insufficiēs. Probat̃ q2 solū p̄bat q̄ ad suba3 ad adaliq̄d ad actōe3 z passionē nō ē mot⁹ z nihil dicit de situ qn̄ z habitu Solo q̄ p̄batio Arestotelis simpliciter z formaliter nō valet. quia solum presupponit. supponit sc3 q̄ non est dubium de alijs predicamentis sc3 qn̄ situ z habitu.

☞ Arguitur. In quātitate non est motus. ergo motus non est ad tria predicamēta. Probat̃ quia in quantitate non est contrarietas ḡ ad q̄ntitatē nō ē mot⁹. Añs p3 p Arestotelē ī p̄dicamētis dicētē q̄ q̄ntitati nihil ē ɔ̄riū.

Solutio quantitas accipit dupliciter. Uno mō logice ꝺm essentiā suaꝫ et sic ad q̄titatē nō est motus. sed sic ante omnē motū requirit. q2 nihil mouetur nisi p̄mo sit q̄tum. Alio mō accipit physice ꝺm ꝙ ipsa est perfecta vl' imperfecta. ⁊ sic in ea est contrarietas vel motus sicut in cōmentarijs super p̄dicamento quantitatis diffuse dictum est.

Queritur Quotuplex est cōtrarietas. Solō triplex. Effectiua q̄ reperitur in quantitate. Formalis ⁊ est triplex. Cōiter dicta que reperit in quolibet genere. Proprie dicta que reperit tam in formis substantialibus q̄ꝫ accidentalibus. Proprijssime dicta que solum reperitur inter qualitates tercie speciei. Finalis que reperitur in vbi.

Effectiua cōtrarietas que est in quantitate oritur a forma substantiali extendente materiā ad quantitatem debitā tali speciei vel deficiente a virtute extensiua ipsius. ⁊ sic p̄fectū ⁊ imp̄fectū circa q̄titatem contrariant considerata quantitate physice. Finalis vero cōtrarietas est in vbi. q̄a locatuꝫ mouet ad locū nō inq̄ꝫtū locus est q̄titas. sed inq̄ꝫtum locus habet virtutē conseruandi locatū. ⁊ sic in cōtrarijs locis sunt cōtrarie virtutes.

¶ Querit. Quō p̄bat ph̄s ꝙ ad substātiā nō est motus. Solō quia omnis motus est de cōtrario in cōtrariū. sed substantie nihil est cōtrariuꝫ ergo ad substantiā nō est motus saltem p̄prie dictus. Minor patꝫ. q̄a subiecto cōtrarioꝝ nihil est cōtrariū. Et q̄uis sequat in illo genere nō est contrarietas. g̃ nō est motus tamē nō sequit econtra ⁊ in hoc deceptus fuit. vt dicit Albertus grec⁹ themistius

Queritur Quomodo p̄bat ph̄us ꝙ ad adaliquid nō sit motus. Solō sic. Quia ad illud nō est motus qđ acquiri pōt de nouo sine omni mutatōne ex sola mutatōne alterius. sed ad aliquid est hmōi. g̃ ad adaliquid nō est motus p̄prie dictus. Minor p̄batur. q̄a aliqs existens alicui dissimilis potest fieri sibi similis nulla mutatōne in eo facta p̄ solam mutatōnem alterius. ⁊ choriscus cuꝫ sit dexter columne transiūte chorisco efficit columna sinistra columna in nullo mutata. g̃ variatio columne de dextro in sinistrū fit per accidens.

¶ Querit. Quō p̄bat ph̄s ad actōem ⁊ passionem nō est motus. Solutio sic. Quia ad motū nō est motus. neq̄ꝫ generatōnis generatio. sꝫ actō et passio sunt motus. ergo ad actōem ⁊ passionem nō est motus. Minor ē Arestotelis tercio physicoꝝ qui dicit ꝙ actio ⁊ passio sunt vn⁹ motus materialiter inq̄ꝫtum vna forma numero potest materialiter dici actio passio et motus.

Queritur Quomodo p̄bat ph̄s ꝙ ad motū nō sit motus Solutio septem rōnib⁹. ¶ Prima ratio si ad motū ē motus. vel mutatōnis esset mutatio hoc contingit alterū duoꝝ modoꝝ. scꝫ ꝙ vel sit eius tanq̄ꝫ subiecti vel tanq̄ꝫ termini. Scđm p̄mū modū sensus isti⁹ mutatōnis est mutatio est iste mutatōnis est mutatio sicut eius quod mouetur sicut homīs qui mouet dr̄ esse motus q̄n mutat ex albo in nigrū vel ex alia qualitate in aliam qualitatem. Scđm scđm modū sensus est ꝙ mutationis est mutatio id est ꝙ mutatio siue motus sit ip̄ius motus tanq̄ꝫ ter

mini.ita ꝙ motus essentialiter sit ad motū sicut ad terminū. sicut motus de
albationis est essentialiter ad albū. Qꝫ aūt mutatōnis nō sit mutatio ꝑmo
modo tanq̄ȝ suba sic ostendit̄. qꝛ illo ꝯcesso opoꝛtꝫ necessario ꝯcedere ꝙ mo
tus ꝓprie moueret̄. ꝛ qꝛ omne qđ est in genere est in aliqua spēꝝ opoꝛteret cō
sequenter concedere ꝙ motus calesceret vel frigesceret aut locuȝ mutaret
aut augeret̄ aut diminueret̄. ista sunt incōuenientia. qꝛ motus non est aliq̄d
de numero subiectoꝝ. eo ꝙ subiectū est ens in se cōpletum qđ est accidenti
occasio existere in eo. Mutatio vero ꝛ motus incōpletius esse habēt q̄ȝ acci
dens quietum. Etiam si motus subijceret̄ motui tūc opoꝛteret ꝙ oīs mo-
tus esset subiectū alterius. ꝛ sic secūdus esset tercio subiectū ꝛ tercius q̈rto
et sic in infinitum qđ est impossibile. Interea si motus esset subiectū ꝛ mot⁹
esset in motu esset subiectū in subiecto. qđ est impossibile. Nec potest dici ꝙ
vnus esset subiectū ꝛ alter nō. sed esset res in subiecto existēs tūc opoꝛteret
ꝙ due res que sunt eiusdē generis ꝛ rōnis essent subiectū ꝛ accidens. cum
mot⁹ ꝛ motus sint eiusdē generis ꝛ eiusdē rōnis ꝑm genus. impossibile igi
tur est motū esse motus tanq̄ȝ subiecti. ¶ Secūdo impossibile est ꝙ mo-
tus sit ipsius motus tanq̄ȝ termini ꝛ finis. qꝛ tūc opoꝛteret ꝙ simul aliqua
res mutaretur dupl'r. qꝛ eñ mutatio est inter formas ꝯtrarias opoꝛteret ꝙ
transiret de forma in formam. sicut ex sanitate in egritudinem ꝛ cum hoc qꝛ
mutatio ponit̄ esse terminus mutatiōis opteret ꝙ ꝑ illā mutatiōem trāsi-
at ad quācunq̄ȝ aliam que dꝛ esse terminus ꝑme mutatōis. ꝛ sic cum aliq̄s
infirmat̄ ꝛ mouet̄ ex sanitate in egritudinē ꝙ tūc erit etiā mutans in quam
libet aliam mutatōem. hoc aūt falsum est. qꝛ al's idem simul mutaret̄ ꝛ qui-
esceret. quiesceret qꝛ esset in termino. ꝛ mutaret̄ qꝛ mutatio esset termin⁹ ꝑ-
me mutatiōis ¶ Secūda rō est. si mutationis est mutatio tanq̄ȝ termi-
ni. tūc vel terminat̄ ad motū oppositum sibi. vel in quēcūq̄ȝ indifferēter Nō
ꝑmū qꝛ tūc aliq̄d moueret̄ ad opposita. ꝛ sic simul sanaret̄ ꝛ egrotaret. quia
cū mouet̄ a sanitate in egritudinē in termino mot⁹ esset mutatio ex egritudi
ne in sanitatē. ꝛ cū illi mot⁹ sunt ꝯtinui essent vnus mot⁹ nūero. ꝛ sic eodē
motu aliquid moueret̄ in opposito. Nec pot est dici secūdū. qꝛ tūc destrueret̄
tota doctrina transmutationū. que est ꝙ transmutatio non est ad quodcun
q̄ȝ cōtinuās. sed ad oppositum. et illa opposita erūt etiā in quoddaȝ alterum
oppositū ex quodā opposito illi. et sic ꝯtingit duplex inconueniens si dicat̄ ꝙ
mutatiōis est mutatio vnū est ꝙ cum aliquis mouetur ex sanitate in egritu
dinem ꝙ tūc etiā sanatio que opposita est egrotationi sic etiaȝ inerit eidē. et
simul aliquis sanat̄ ꝛ infirmat̄. ꝛ hoc est impossibile. Secūdū inconueniens
est ꝙ tūc mutatio nō erit ꝑm regulā mutatōis ex opposito in oppositū. sȝ po
tius ex hoc ꝙ accidit. Cum eñ iuxta positōem aduersarij simul moueat̄ ex
sanitate ꝛ in sanitatem. ꝛ ex egrituuine ꝛ in egritudinem non potest aliquis
istoꝝ terminoꝝ esse terminus ꝑ se. qꝛ si ex vno moueret̄ essentialiter nō mo-
ueret̄ essentialiter in eūdē simul qñ mouet̄ ex ipso nec tūc simul posset moue-
ri ex opposito ꝛ in oppositū illi. ergo erit mutatio semper ex eo ꝙ accidit. ꝛ in
id quod accidit. Exemplū est. vt si q̇s mutat hominē ex sciā vel ex recoꝛda
tione in obliuionē nō erit hoc ex eo. qꝛ recoꝛdatio ꝛ obliuio sunt opposita. sȝ
potius mutat ipm. qꝛ a casu inest ei obliuio ꝛ nō. qꝛ obliuio est termin⁹ es-
sentialis motus qui est ex recoꝛdatione. ꝛ sic ad mutatōem sufficit termin⁹

accidentalis. Aliqñ aũt venit ex recordatõe in sciam que est eadem spẽ vel genere cũ recordatione. Aliqñ aũt venit ex recordatõe in sanitatem que est diuersa genere a recordatione. que omnia sunt impossibilia. ergo nõ est possibile ꝙ mutationis sit mutatio ¶ Tercia rõ est. si mutationis eѕƺ mutatio tũc nulla esset mutatio. qꝛ esset processus in infinitum. ꝛ sic in infinitũ generationis esset generatio. sed hoc est incõueniens. qꝛ sequitur ꝙ res nunq̃ erit genita. Et hoc sic patꝫ. quia in his que sunt infinita ꝺm rectũ non est ꝓmum. ꝛ sic in hac via qua generatio est ex generatione ꝺm rectũ eẽtialiter et ꝑ se non erit aliqua prima generatio. vbi aũt non est primũ non est immediatum ꝯsequens ex illo priori. quod vocatur iuxta dicẽda habitum. Sed vbi non est prima generatio nec ꝯsequens ibi impossibile est aliquid generari vel moueri vel mutari. ergo nihil fit nec mouetur nec mutaꝛ̃. sed hoc videmus ad sensum eẽ falsum. ergo incõueniens est generationis eẽ generationem. ꝛ motus motum. Et idem incõueniens sequitur de motu. si motus dicatur eẽ ex motu in infinitũ. quia non eẽt motus primus

¶ Quarta rõ est si ipsius motus est motus sequiꝛ̃ ꝙ idem subijciꝛ̃ contrarijs ꝙ idem est quod generaꝛ̃ ꝛ corrumpiꝛ̃. ꝛ quod quiescit ꝛ moueꝛ̃. id ẽ generationis est generatio. tunc etiam corruptio erit generationis. ꝛ sic generatio aliquando corrumpiꝛ̃. Quod sic ostẽdiꝛ̃. quia suppositio est ꝙ id qđ est finis generatiõis quãdo generatur est. ꝛ sic si generatio est finis generationis. generatio est quãdo attingit eam illa generatio que est ad ipsum. corrumpeꝛ̃ aũt quando est sic. sed est generatio quando fit. ergo generatio corrumpitur quãdo est generatio. ergo aliquãdo res corrumpiꝛ̃ dum fit ꝛ generatur. ꝛ hoc est incõueniens. Non eñ potest aliquid corrumpi imediate cum fit. hoc est dum est in fieri. qꝛ tũc generaꝛ̃ ꝛ generatio ꝛ corruptio nõ insunt simul. Nec etiam generatio ꝑ̃t posterius corrumpi q̃ꝫ fit. qꝛ posterius q̃ꝫ fit non est. eo ꝙ non est nisi dum fit. ꝛ id quod corrumpiꝛ̃ oportꝫ esse. relinquitur ergo ꝙ generatõis non est generatio

¶ Quinta rõ est. vnicuiqꝫ motui ꝛ mutationi subijciꝛ̃ aliqđ determinatum subiectũ. sicut motus alteratõis subiectũ est corpus vel anima. ꝛ oportet etiam esse determinatam naturã alicuius generis in qua est motus diuersam a motu sicut denigratio est in natura que est albedo vꝉ nigredo. ꝛ tamen nec est albedo nec nigredo. sed si motus esset ad motum ꝛ ex motu eẽt motus nõ esset determinatũ subiectum quod sic mutareꝛ̃ ꝛ non esѕƺ etiã determinata natura circa quam eẽt motus. sed ista sunt incõuenientia. g̃ ꝛc̃.

¶ Sexta ratio est. si ad motum esѕƺ motus tunc seq̃retur ꝙ doctrinationis esѕƺ doctrinatio. ꝛ generatio nõ esset generatio. sed generatiõis. sed ista sunt incõueniẽtia. Doctrinatio eñ nõ generat doctrinationẽ sed scientiam relinquitur igiꝛ̃ ꝙ neqꝫ in vniuersali generatõis est generatio. neqꝫ q̃daꝫ generatio erit cuiusdam generationis.

Septima rõ est. si mutationis est mutatio ita ꝙ vnus motus supponiꝛ̃ alteri. tunc oportꝫ ꝙ aliqua trium mutationũ supponatur alteri. quia dictũ est ꝙ solum in tribꝫ p̃dicamentis sit motus. ꝛ tunc loci mutatio erit alterationis siue ad alterationẽ. ꝛ cum illud dicaꝛ̃ mutari quod mouetur ad aliq̃d vt album vel nigruꝫ tũc loci mutatio alterabitur. vel si muteꝛ̃ ad idẽ genere

vel spē tūc locimutatio ferr̄ siue s̄m locū mutabir̄. s3 hoc est inconueniēs. ergo

Queritur Quomodo nominatur motus qui est in qualitate. Solutio ille mot⁹ nominatur alteratio .quia s̄m motum subiectum fit alterum

Queritur Quō nominatur motus qui est in q̄titate. Solō. dicitur augmentatio ꝛ diminutio. ꝛ talis motus non est ad q̄titatem s̄m se. sed est ad quantitatē diuersificatam s̄m rōnem pfecti ꝛ imperfecti. Et ergo nō potest ille motus vno nomine nominari sed duobus. vt ille motus qui est ad q̄titatem pfectam dicitur augmentatio. ꝛ q̄ est ad q̄titatem imperfectam dicitur diminutio.

Queritur Quō nominat̄ motus qui est ad vbi Solō. ille motus non habet ꝓpriū nomen impositū. sed habet nomē sibi appropriatū. Dicit̄ em̄ latio. nam ꝓprie latio s̄cat motum rerum pure naturalium. sc3 grauiū ꝛ leuiū. ꝛ ille mouētur ꝯtinue. sic ꝙ tales motus sunt cōtinui ꝛ ex parte rei ꝛ tēporis. ita ꝙ nihil deficit rei nec tpi. sicut dicet̄ postea in definitōe eius quod est ꝯtinue moueri

Arguitur Est aliquis motus de imp̄fecto ad pfectum. sicut est mot⁹ de medio in extremū. ꝛ ille non ponitur hic. ergo sunt plures spēs mot⁹ Solō ille motus idētificatur motui qui est in aliis scil3 motui qui est de extremo in extremū. q2 mediū ꝯparatū vni extremoꝝ h3 ratiōem alterius

Arguitur Ad ens respectiuū nō est motus. sed vbi est ens respectiuū. ergo ad vbi nullius est motus. Minor pat3. quia sex principia sunt entia respectiua Solō. ad ens simpliciter ꝛ s̄m esse respectiuū nō est motus. sed ad ens respectiuū s̄m dici est bene motus. ꝛ tale est vbi

Queritur Ad quem motum debet reduci motus s̄m magis ꝛ minus. Solō phi. ad alterationem. q2 magis ꝛ minus proprie reperiūtur in qualitatib⁹. licet magis ꝛ minus s̄m extensionem reperiantur in quātitate

Queritur Quot modis dicat̄ immobile. Solō phi. trib⁹ modis. Contradictorie quod nullo modo mouet̄ neq3 natum est moueri. sicut sonus dicit̄ inuisibilis. eo ꝙ nec videre nec videri potest. et sic est immobile quod nullo modo potest moueri. Contrarie. qđ difficulter moueri potest. Et hoc s̄m phm ꝛ alexandrum dicit̄ dupl'r Uno mō ꝙ multo tempore vix moueretur. ꝛ hoc est in quo mobile continue vincit mouens. Dicitur secūdo immobile quod tarde incipit moueri. ꝛ hoc dicitur grauiter moueri. et hoc est in quo primo semper mobile vincit mouēs. sed postea conualescit ex aliqua causa. ꝛ tunc fortiter mouetur. Tercio dicitur immobile priuatiue quod aptum natum est moueri ꝛ nō mouetur. tūc cum aptum natum est moueri ꝛ sic siue hoc mouetur quo aptū natum est moueri ꝛ hoc solum dicitur q̄escere. quia fit circa idem subiectum cum motu. sicut priuatio ꝛ habitus sunt circa idem.

Ar Siĩmobile est quod non mouet̃ quando ⁊ vbi ⁊ vt debet moueri tunc seq̃tur ꝙ hic non definit̃ nisi quies violenta. Probat̃. qꝛ mobile nõ est susceptiuũ motus nisi sit extra suũ vbi. eo ꝙ nihil ſm naturam mouetur in suo loco. sed extra locum nõ habet mobile quietem nisi violentã. talis aũt quies est accidentalis ⁊ quies naturalis est quies ꝑ se Sol'o alberti. definitio ista generalis est ⁊ non debet referri nisi ad subiectũ. ita ꝙ id qd̾ naturaliter mouet̃ ⁊ quiescit si priuatur motu nõ ꝓ̇uatur ab ipso motus nisi vbi habeat potentiã ⁊ aptitudinem mouendi si priuat̃ aliquo motũ impediente. ⁊ tũc quiescit violente. Et similiter cũ est in vbi ꝓ̇prio caret illo qd̾ innatum est habere ꝑ naturam. hoc est caret motu ad ꝓ̇priũ suũ vbi. ⁊ sic quiescit vbi innatum est moueri Cum vero dꝛ in definitione vbi ⁊ vt ⁊ quando est innatum moueri. locutio est duplex. Quia innatum moueri potest vel referri ad mobile per se ⁊ materialiter. vel in ꝯparatione ad vbi ⁊ vt ⁊ quando primo modo habet hũc intellectum ꝙ mobile innatũ existens moueri. et existens in vbi ⁊ quãdo ⁊ vt habet hanc potentiam motus nõ mouet̃. et h̾ verum est de terra quãdo existit in centro ⁊ quiete sua naturali. q̃m ibi existens ⁊ quãdo ibi existit ⁊ vt ibi existit habet potentiam ad motũ. Si autẽ referatur innatum esse ad moueri ad mobile cum ꝯiũctione ad vbi ⁊ q̃n et qualiter tũc sensus est ꝙ quietum non mouetur vbi ⁊ quãdo ⁊ qualiter innatũ est moueri. ⁊ tũc nõ quiescit nisi violenter fuerit impeditum

Querit̃ Quis est ꝓ̇prius intellectus quietis Sol'o alberti intellectus eius non est nisi priuatiuus. ⁊ sic vera sententia naturaliũ est ꝙ quies opponit̃ motui ꝓ̇uatiue. hoc est sicut priuatio habitui Sed ꝯsiderandũ tamen est ꝙ aliud est quies ⁊ aliud natura in qua quiescitur. quia quies nihil aliud est q̃ȝ priuatio ab eo quod natũ est moueri. Natura aũt in qua est h̾mõi ꝓ̇uatio est natura quietans ⁊ sistens motũ. qꝛ nulla ꝯtrarietas est in genere sed in spẽ. Color em̃ cum est in genere nõ h̾ȝ contrarium. cum omniũ ꝯtrarioꝝ sit vnũ genus ⁊ idem. et sic in genere quies opponitur motui ſm habitum ⁊ ꝓ̇uationem. Si aũt accipiatur in specie q̃ȝtum ad naturam quietãtem tũc aliqua quies in specie opponitur alicui motui ꝯtrarie. ita ꝙ vtrũq̃ȝ est habitus. ⁊ de illa q̃ete erit inferius sermo.

Secũd' tractatus est de vnitate motus.

quem Albertus intitulat de septem intentionibꝫ nominũ. Et diuiditur in tria capitula. In primo determinat de illis nominibꝫ septeȝ vel ſm alios de nouẽ. In secũdo docet modos ꝓ̇ncipales ⁊ ꝓ̇marios quibꝫ motus dicitur vnus. In tercio ponit modos secũdarios. Quo ad ꝓ̇mũ vult ph̾us ꝙ differentia est inter illa septẽ nõia. vt patebit ex eorum definitionibꝫ in sequentibus.

Querit̃ Quare ph̾us ponit definitiones illorum nominuȝ septem Sol'o ꝓ̇pter ea que in sequenti libro sunt dicenda Ibi em̃ determinabitur ꝙ ꝯtinuũ non potst ꝯponi ex indiuisibilibꝫ. qꝛ indiuisibilia nõ possunt esse ꝯtinua neq̃ȝ ꝯtigua. neq̃ȝ ꝯsequenter se habentia. vt patebit ex definitionibꝫ dandis.

Quinti libri physicorū

Queritur Que sunt ille septem intentōnes nominū. Solutio simul separata tangentia medium. ꝯñter se habētia. habita. cōtinua. ⁊ possunt addi duo scȝ continue moueri ⁊ ꝯtraria ꝑm locum

Queritur Que dicūtur simul. Solutio simul dicuntur quecūqȝ sunt in vno loco primo.

Arguitur Ex illo sequeretur ꝙ duo corpa essent in eodē loco. Probatur. qa simul dicūtur quecunqȝ sunt in eodem loco pmo. Solutio Alberti definitio debet sic exponi. Simul sunt quecūqȝ sunt in eodem loco pmo id est, primo. ita ꝙ vltima eoꝝ se cōtingūt ⁊ sic cadit simul in definitōne eius qđ est tangere. Separata e regione dicūtur quecūqȝ sunt in loco altero ⁊ opponūtur his que sunt simul. ¶ Tangentia vero dicūtur quoꝝ vltia sūt simul

Arguitur Tangentia nō sunt simul. ergo definitio falsa. Probatur qa simul dicūtur quecūqȝ sunt in eodem loco pmo. sed tangentia nō possunt eē in eodem loco. vt patȝ de sphera ignis ⁊ de sphera aeris que se tangunt.

Solutio nō requiritur ad rōnē tangentiū ꝙ ꝑm se tota sint simul in eodeȝ loco. sed sufficit ꝙ ꝑm vltima sint simul ꝑm que se tangere dicūtur. ⁊ ille est tactus physicoꝝ corpoꝝ. Mediū quod grece appellatur intermediū dicitur in qđ ipm quod mutatur mobile aptū est pmū dimittere id qđ mouetur ꝙ̄ in quod mouet vt vltimū. Et sic mediū vt cōiter dicitur est in qđ prius natum est pertingere mutans ꝯtinue mutans ꝙ̄ in extremū.

Queritur Quot requirūtur ad hoc ꝙ sit mediū. Solutio tria. Cuius rō est ꝑm Albertū. Quia oīs motus est inter duo cōtraria. ergo vnū ꝯtrariū ē pncipiū pmū. ⁊ alterū finis motus ⁊ intermedium motꝰ ē in quo ē motꝰ de vno ad aliud qđ habȝ quodāmō vtrūqȝ extremoꝝ.

☞ Queritur. Quid dicitur cōtinue moueri. Solutio illud qđ nihil aut paucissimū definit rei ⁊ nō tpi. Qđ sic ondīt qr aliqs est motꝰ in quo nihil prohibet mouens aliqꝫtulū deficere rei mote. sicut manifestū est in motu ꝓgressiuo aīaliū quorundā. sed nō pt aliqd deficere tpi si debet esse cōtinuus.

Queritur Quō ꝓbat phs hoc. Solutio qr motus quorūdā aīaliū est sicut harmonia chitare in qua faciens harmoniā percutiendo chitaram aliquātulū deficit chordꝫ. qa prius ꝑcutit primā i acumine que dicitur grece ypatin. ⁊ postea sine interruptōne tpis dimissis intermedijs ꝑcutit vltimā i grauitate ⁊ ꝙ̄uis nō sit ibi ꝯtinuus transitus ꝑcussionis a pma corda sȝ ꝑcutiēs deficit ibi rei ꝑcusse tñ sonꝰ iste istaꝝ chordarū ꝑm harmoniā est indistans ⁊ ꝯtinuus. ⁊ ergo est vna ꝯtinua harmonia ꝑȝ tps. Sic etiā motꝰ quorūdā aīaliū que ambulant dicitur cōtinuus. qr certū est leuato vno pede ꝙ in motu alter figitur. si sint bipedalia. si ꝟo sint quadrupedia tūc nō sic innitūtur pedibꝫ vtriusqȝ lateris sed prius fixa vna pte pedum leuatur altera ps ⁊ tñ qr ꝟtus mouens mouet sine interruptōne tpis vnū post alterū ambulatio dicitur continua.

☞ Queritur. Quō differt motus aīaliū ambulantiū a motu volantiuȝ et natantiū. Solutio qr in motu volantiū ⁊ natantiū nihil deficit rei nec tpi qr oportet ꝙ sil ⁊ semel virtus mouēs alas ad volandū vel pēnas ad natan-

dum ſil' vtat' inſtrumētis vtriuſq; lateris. Et ſic vt dt Albertus ars natandi nulla alia ē niſi ꝙ ſil' ꝯtrahit ⁊ extendit vtrāq; manū vel ad min⁹ vtrūq; crus ſi forte nō vtrāq; manum. Sic aūt nō ē in ambulatōne. Si ꝟo fuerit motus naturalis ⁊ nō aīalis tūc oīno ē continuus ⁊ hoc mō intelligit' ꝙ nō deficit rei id eſt ei quod mouet' ſm rem illam in quā mouet'.

Querit' Quare phs definit hic ꝯtinue moueri. Solō iō q: poſitū fuit in definitōne medij. ibi eñ dictū ē. mutās continue. Etiā dicit phs in textu ꝙ mediū ē qđ hꝫ duo extrema.

Contraria ſm locū dicūtur que menſurantur linea recta.

Querit' Quare cōtraria menſurant' linea recta. Solutio phi et alberti poſt eū. q: linea recta ē breuiſſima inter duo extrema. ⁊ iō ē nobis manifeſtiſſima. ⁊ ſic ꝑ ipam menſuram⁹ diſtantiā. 2 rō illa ſola eſt media ſm naturā ꝓpter qđ etiā illa ē inter mediū ꝑ qđ eſt motus leuis aſcendendo ⁊ motus grauis deſcendendo. Sic aūt ē etiā in alijs motib⁹ naturalib⁹. Quia natura ꝓcedens ab extremitate in extremū ſemꝑ mouit ꝑ mediū breuiſſimū ⁊ hoc ē rectū qđ eſt index ſui ⁊ obliqui qa ꝑ ipm cognoſcimus rectū ⁊ obliquū. Curue ꝟo linee ſūt infinite. ğ menſura diſtantie cōtrarioꝝ non ſumitur per eas.

Conſequenter ſe habentia ſunt que cū ſint ſeꝑata nō habēt interiectionē medij eiuſdem generis. nō tamē ꝓhibet eſſe aliquod mediū alterius generis. Vel cōſequēter ſe habētia dicūtur inter que nullū ē mediū eiuſdē generis. Et quorum vnū eſt cōſequēs ad alterū. ſicut dicimus ꝙ ſecunda luna ē cōſequēs ad primā et nō ecōtra et domus dicit' cōſequēter ſe habere ad primā ſi inter eas nō mediat tercia domus

Et dicit' notanter eiuſdem generis. quia nihil refert ſi mediat aliquid alterius generis id ē alteri⁹ ſpeciei. vt ſi inter duos hoīes eſſet canis medius adhuc dicerentur cōſequenter ſe habere.

Ar' Si inter duos hoīes mediat canis tunc non poſſunt dici ꝯſequenter ſe haber. Probat' q: mediat medium eiuſdem generis. Solutio iſtud dictum debet intelligi de genere phyſico. id eſt de his que ſunt eiuſdem rōnis ſeu ſpeciei ſpecialiſſime. ⁊ non de genere logico.

Habita dicuntur que cum ſe conſequenter habent ſunt ſibi immediata.

Querit' Quot requirūtur ad hoc ꝙ aliqua dicūtur habita. Solutio duo. Primū ꝙ inter ea non ſit mediū eiuſdem generis. Secūdū eſt ꝙ vnū alterū tangat accipiendo tactum large ſm ꝙ omne illud tangit quod eſt immediatum ſiue ſit corpus ſiue non. ⁊ ſic inter habita nihil omnino debet mediare. neq; eiuſdem generis neq; alterius. dicit' habitum arabice ſeſe quod latine vt dicit Albertus appellatur ſuccedens Ex quibus omnibus concluditur ꝙ omne medium eſt inter contraria q:

vt dictum est omne medium est in motu. et omnis mutatio est inter contradictoria vel contraria. et quia inter contradictoria non est medium ideo motus est inter contraria.

Continua dicuntur quorum vltima sunt vnum .id est que ad vnū cōmunem terminū copulantur.

Et hoc patet ex significatōne nominis. quia dicitur continuū quasi in vno se tenens vel in vno se tangens. hoc aūt nunquam contingit si termini qui sunt vltima sunt duo vel plura. Quia tunc solum sunt tangentia et non continua. Et sic ex ipso nomie est manifestum. quod in his est continuitas solum ex quibus vnū aliquid aptum natum est fieri siue mathematice siue naturaliter siue artificiose. vnde si se tangunt oportet quod vniantur sicut debent membra animalis continua. que se tangunt et fiunt vnū in forma et colligatione.

Contigua sunt quorum vltima sunt simul

Queritur Quomodo se habent iste intentiones ad inuicem. Solutio quod sic se habent quod omnia continua sunt tangentia et omnia tangentia sunt habita. et omnia habita sunt cōsequenter se habentia. ita quod illa habent se quodam ordine. scilicet cōsequēter se habentia habita et continua.

Queritur Vtrum omnia possunt continuari Solutio non quia specie differentia non possunt continuari.

Queritur Quotupliciter fit vnum ex tangentibus se. Solutio Alberti pluribus modis. Quia vel sunt se tangentia. et sibi inuicem permixta. sic quod plurimum vnius sit in plurimo alterius ita quod vnum sit alteri imbibitum. Aut sunt se tangentia non tamen sibi inuicem imbibita. Primo modo vnum recipitur inter spacia siue poros alterius. sicut elementa mixta in corporibus. Et ista vocatur continuatio poralis. quia fit in foraminibus paruis que appellantur grece pori. Si vero se tangunt et vniuntur non tamen sicut sibi imbibita. tunc vel habent vniens vltima extra se. Aut vltima eorum se ipsis vniuntur. primo modo non potest vniēs quod est extra vnire vltima se tangentia nisi per modū ligamenti sicut vniuntur duo ossa in membris ad se inuicem sese tangentia. Et hec vnio vocatur colligatio. sicut collum colligatur corpori. vel capiti. et partes in collo sibi inuicem vniuntur. Si vero vniens non est extra ea que vniuntur tunc autē vniuntur vltimis sibi coherentibus sibi per se aut quia vtrumque vltimorum recipitur ab altero in partem sui. Primo modo per simplicem tactum vniuntur sibi multa similia. sicut caro vene nerui et similia Secundo modo vocatur vnio insectionis vel incastrature sicut dicimus ossa capitis esse continua quia vnum recipitur inseparabiliter in altero et econtra. In mathematicis vero tangentia vltima efficiuntur simpliciter vnum et ideo ibi vere est continuitas sed de tali non est sermo in physicis.

Querit̃ Utrũ si punctus ⁊ vnitas essent sepata sicut antiq̇ po-suerũt. an vnitas sit punctus. Sol'o non. sed adhuc differrent. q̇a vna vnitas in eodẽ nũero p̃t se habere ↄ̃nter ad aliã. q̃ inter duas vnitates nõ ẽ necesse mediare aliã vnitatẽ. vel numerũ. Sʒ puncta in eodem cõtinuo nõ possũt ↄ̃nter se habere q̃ inter quelibet duo puncta est linea media. Qđ sic oñdit̃ q̃ possibile ẽ punctũ habere positõnẽ in ↄtinuo et nõ est ab illa potentia sepabile ita ꝙ remaneat punctũ ⁊ cũ positũ ẽ opor-tet ꝙ inter quelibet duo puncta sit linea q̃ nõ p̃t in ↄtinuo h̃re sitũ nisi situʒ termini ⁊ termin⁹ sp̃ ẽ necessario alicui⁹ termĩati termin⁹. Qđ aũt situal'r termĩatur duobꝫ terminis termĩatur. g̊ inter q̃libet duo pũcta est linea me-dia. Etiã dñs albertus ꝓbat Oĩs linea recta ẽ inter duo pũcta. g̊ si illã con-uertim⁹ ꝑticulariter sequit̃ ꝙ inter quelibet duo puncta sit linea media. Si eñ detur ꝙ nõ est possibile inter quelibet duo puncta esse lineã. g̊ nõ inter q̇-dam duo puncta erit linea ex illa aũt sequit̃ destructõ ꝑme ꝙ nõ oĩs linea ẽ inter duo pũcta qđ est incõueniens manifestũ in geometria.

Ar̃ Indiuisibilia nõ tangũt. sed pũcta sunt indiuisibilia. g̊ puncta nõ tangunt se Sol'o pũcta non sunt ea que tangunt. sed sunt ea q̇-bus linee se tangunt.

Ar̃ Puncta pñt ↄ̃nter se h̃re. g̊ illa dr̃a inter punctũ ⁊ vnitatẽ est falsa. Probat̃ q̃ puncta diuersaꝝ lineaꝝ se hñt ↄ̃nter ad inuicẽ. So-lutio dictũ ph̃i dʒ intelligi de punctis in eodẽ ↄtinuo q̃ nõ pñt se h̃re ↄ̃nter sed bene in diuersis lineis.

☞ Quottupliciter dicitur motus vn⁹. Solutio tripliciter scʒ vn⁹ genere. vnus specie. ⁊ vnus numero.

Querit̃ Qui mot⁹ dicũt̃ vn⁹ gñe Sol'o illi q̇ sũt i eodẽ p̃dica-mẽto ꝑ suos termĩos vt sic oĩs locimutatio ẽ vna gene-re cũ oĩ locimutatõne vt motus circularis cũ motu recto. ⁊ motus sursũ cũ motu deorsũ. Alteratio vero ⁊ locimutatio que terminant̃ ad diuersa predi-camenta. scʒ qualitatem ⁊ vbi. non sunt vnus motus genere.

¶ Querit̃. Quid req̇rit̃ ad vnitatẽ specificã ip̃i⁹ mot⁹ Sol'o ad vnita-tẽ specificã ip̃i⁹ mot⁹ req̇rit̃ vnitas specifica termini ad quẽ. ⁊ etiam vnitas medĳ vt oẽs dealbatõnes sũt eiusdẽ sp̃ei. q̃ hñt eũdẽ terminũ ꝑm speciem sp̃ealissimã ⁊ oẽs denigratõnes sʒ denigra° ⁊ dealba° ñ st̃ vn⁹ mot⁹ sp̃ẽ.

Querit̃ Utrũ ad vnitatẽ specificã motus sufficit vnitas speci-fica termini ad quẽ. Sol'o ph̃i nõ sed req̇ritur etiam vnitas medĳ ita ꝙ mediũ in quo solo ẽ motus sit idẽ ⁊ g̊ motus circularis et rectus etiã si sint ab eodẽ in idem nõ erũt ĳdem specie. q̃ possibile est ꝙ hõ vel aliud mobile moueat̃ ex hoc loco in hunc locũ iterũ ⁊ iterũ ita ꝙ bis vl'ter diuerso motu moueat̃ vt ex a ĩ b ita ꝙ p̃ma vice moueat̃ ꝑ arcũ circuli super quẽ stũ a ⁊ b. sc̃da vice moueat̃ ꝑ diametrũ qui est inter a ⁊ b ⁊ tercio forte veniat volũtatũ. ⁊ q̃rto ambulans ⁊ nõ sunt illi motus specie ĳdem. et si terminus sit idem specie non tamen est idem medium. Et eodem modo est in alteratõnibus. Quia nigrum venit ad album multis vĳs. Quia aliquando venit per viride ⁊ glaucum ⁊ fustũ ⁊ subalbũ. Aliquãdo

per niuosum rubiū ⁊ croceū. Aliqñ ꝑ iacinctiuū ⁊ lucens qui motus oēs sunt ad idem specie ⁊ tñ nō sunt ĳdem specie q᷑ mediū ꝑ qḋ est tussitus in quo solūmodo est motus nō est idem specie sed aliud ⁊ aliud.

Querit̃ Que requirūtur ad vnitatē numeralē ipius motus Solutio ad vnitatē numeralem ipius motus reqrūtur ea q̄ ad vnitatē specificā sunt requisita. Et p̄ter hec requirit̃ etiā vnitas numeralis subiecti mobilis. patꝫ q᷑ accñs non numerat̃ nisi ad numerositatē sui subiecti. sed motus est accidens. ergo ad vnitatem numeralem eius etiam requirit̃ vnitas numeralis subiecti Et ꝙ preter hoc etiā requirit̃ vnitas tē poris patꝫ q̄a tempus est ꝓpria mensura ipius motus. vñ si aliqs moueat̃ diuersis temporibꝫ etiā si esset vnus motus s̄m speciem motus tamen ille non est vnus numero ꝓpter interruptōnem temporis

Querit̃ Utrū ad vnitatē numeralē motus sufficit vnitas ꝑ accidens Solꝰ phi nō sed oportet subiectū esse vnū numero per se q̄a si sufficeret ipm esse vnū s̄m accñs tunc duo motus genere diuersi essent vnus s̄m numerū. Quia choriscus ⁊ albū sunt vnū numero sed motꝰ chorisci ⁊ albi nō sunt vnꝰ motus nūero lꝫ fiant in eodem tempe quia motus chorisci est localis. ⁊ motus albi ē motus alteratōnis siue albe factionis. q̄ nec sunt ĳdem specie nec genere

¶ Querit̃. Utrū sufficit ad vnitatē numeralem motus vnitas mobilis s̄m speciem Solꝰ phi nō. Quia tunc duo homines ambulantes in vno tpe vno motu specie mouerent̃ vno motu numero quod falsum ē. Et idem est si dicamꝰ duos sanari s̄m sanitatē eiusdem speciei puta ab obtalmia que dicit̃ oculatio que est apostema oculi esset vnus motꝰ numero cū talis sit solū vnus specie ⁊ nō numero.

Querit̃ Utrū socrates alteratus s̄m vnā ⁊ eandē speciē alterationis que est albificatio ī diuersis tpibꝫ. ita ꝙ species q̄ē finis alteratōnis sit vna moueat̃ vno motu numero. Et rñdet phs ꝙ spēs ad quā alterat̃ socrates nō potest esse eadem numero nisi corruptū ideꝫ numero reiteret̃ ⁊ reuertat̃. Quia socrates nō alterat̃ bis in eandeꝫ speciē albedinis. vel sanitatis. nisi prius corrūpatur albedo vel sanitas ad quā p̄mo alteratus est vt in secūda alteratōne iterū alteret̃ ex contrario ad albedinem vel sanitatem. si igit̃ reiteret̃ idem numero in secūda alteratōne. tunc illi duo motus sunt vnus numero. Si vero species illa siue forma ad quā alterat̃ ī scđa alteratione non reiterat̃ eadem numero. tunc nō erunt ille due alterationes eedem numero qḋ cōcedendū est s̄m veritatem

Querit̃ Utrū forme que sunt in subiectis cōtinue transmutatis sicut sanitas que est in cōmensuratōne ⁊ contempantia humoꝝ ⁊ cōmixtione elementoꝝ in aīali. ⁊ sil'r alie forme siue habitus q̄ sunt in subiectis que s̄m sua componentia sunt in continua variatione. maneant eedem vel nō. Et videt̃ ꝙ variant̃ quia subiecta habentia tales formas ex cōtinua alteratōne cōplexionantiū mouent̃. ⁊ cōtinue sunt fluentia eo ꝙ alias ⁊ alias hñt qualitates ⁊ ꝑtes deperditas ⁊ restauratas. ergo forme que in illis subiectis sunt varientur. ꝙ quelibet forma requirit subie-

ctum ꝓprium ⁊ sic videt destrui forma que est in subiecto. Si vero e regio/ne dicat ꝙ forma in tali subiecto variato remanet eadem. ⁊ ꝙ est eadē sani/tas cōtinue que fuit heri ⁊ hodie nō esset rō quare nō silr diceret vna nūero sanitas quā qs hꝫ ante egritudinē ⁊ quā recupat post egritudinē cum vtra ꝗ sanitas redeat postꝗ fuit corrupta.

Queritur Quomodo debet solui illa qstio qua quesitū est an sit idē motus alteratōnis nūero quo sortes alterat diuersis tē/poribus Solo Alberti ꝙ motus cōtinuus est ⁊ vnus nūero qn nō inter/rumpit quiete. siue per aliā formā ⁊ aliā que fit in ipo. ⁊ hoc ex eo quia prius nō distinguit in ipso actualiter a posteriori nihil aūt discontinuat nisi quod actualiter distinguit ipm. Ex quo em motus est potentia ⁊ nō actus nisi i/perfectus remanet totus motus vnus numero ⁊ continuus. sed qn motus terminatur ad duas sanitates ille due actualiter a se inuicē distinguūtur ꝑ quietem interpositā vel cōtrariū actu interueniens. iō illi motus non sunt vnus motus nūero nec ad vnū nūero sicut in silr cū quis pausat postꝗ am/bulauit tunc cessat actus vel motus ambulatōnis eius. Cū aūt iterū am/bulat tūc ē alius motus ambulatōnis eius ⁊ tn̄ habitus a quo est ambula/tio que ē virtus ambulantiū est vnus ⁊ idē ⁊ sic nō sufficit vnitas termini fꝫ speciem ad vnitatē numeralem.

Queritur Quō dꝫ solui scda qstio de formis quaꝝ esse videt sicut quoddā ꝯtinuū fieri Solo alberti tales forme hnt duplex subiectū scꝫ cōe ⁊ ꝓprium. Subiectū cōe est materia corpoꝝ ⁊ ptes fm materiā dicte. Subiectū aūt ꝓpriū ē corpus idem fm formā ⁊ ptes eius fm formā. Si ergo iste forme referant ad subiectū cōe quod est corpus fm par/tes materiales acceptū. tunc nō manent ille forme eedē fm numerū. sꝫ fm speciem. Si vero referant ad subiectū ꝓpriū qd est corpus fm cōpositionem suā quā habet in ptibꝫ fm formā acceptis tūc forme sunt eedē numero. quia nō sunt interrupte ꝑ ꝯtrariū. Et hanc putat Albertus esse vanā solutōnem ꝓdicte dubitatōnis subdens ꝙ falsum est. Et ꝙ esse taliū formaꝝ sit quod/dam fieri continuū. sed sunt forme quiescentes ⁊ fluxus cōtinuus fit tm̄ in partibꝫ materialibꝫ. q nō sunt subiecta imediata eaꝝ sed potius subijciūtur eis ꝑ partes formaliter acceptas. Et sic talia sūt subiecta cōmunia ad quo/rum variatōnem nullo modo sequit variatio ipoꝝ q sunt in ipis.

Prob' ꝙ ad vnitatē numeralem motus requirunt tria

Queritur Quomodo phus ostendit ꝙ ad vnitatem numeralem motus requirunt tria Solutio sic. Quia motum esse vnū est motū esse cōtinuū. quia motus nō dicit vnus indiuisibilitate. nec rō/ne. ergo continuitate sed ad continuitatē motus ista tria requirūtur. igit ⁊c. Minor ꝓbatur. Quia primo requirit ꝙ forma fm quā fit motus sit eius/dem speciei. quia contraria siue diuersa fm speciem cōtinuari non possunt. Quia ꝯtinua sūt quoꝝ vltima sunt vnū. motus vero diuersi habiti esse pos/sunt. qꝛ sunt sibi succedētes. Quia currens aliqs pt febricitasse cum cursu vel statim post cursum ita ꝙ vltimū instans decisionis cursus sit pmū in/stans febricitatōnis. sic ꝙ nullū intercidat tempus. ⁊ sic illi motus sūt non interrupti tpe ⁊ tn̄ nō sūt cōtinui nec vnus motus mouet Scdo reqrit vnitas

subiecti ꝑm numerũ. quia diuersa subiecta possunt se habere ↄ̃iter sed non cõtinue. Tercio reqrit̃ vnitas tpis. id est nõ interruptio ꝑm tempus. quia si quies intercidat tunc motus nõ est vnus ꝛ cõtinuus. sed multi sunt mot⁹ quoꝝ quies est media. ꝛ sic si aliquis motus intercipiat̃ statu siue quiete. tũc nõ est vnus numero neqꝫ ↄtinuus ꝛ sic oportet omnia tria adesse

Queritur Quot requirũtur ad vnitatẽ secũdariã motus siue accidentalem. Solõ phi duo. Primũ est mot⁹ dicit̃ vn⁹. quia est ꝑfectus. Dicit̃ aũt perfectus ꝑm genus. ꝑm speciem. ꝛ ꝑm subam. Perfectus ꝑm genus est. cuius genus perfectius est. sicut motus localis ẽ ꝑm genus perfectioꝛ ꝙ̃ alij. quia est causa alioꝝ. Perfectus ꝑm speciem est ꝑm Albertũ cuius spẽs perfectioꝛ ẽ inter species mot⁹ potissimũ ꝑm tẽp⁹ ꝛ hoc modo motus circularis est perfectioꝛ inter species motus localis. quia vt in octauo ꝓbabitur non recipit additõnem nec diminutõnem. Perfect⁹ ꝑm substantiam est qui est perfectus. ꝑm numerum hoc est ꝑm ea que exiguntur ad vnũ motum ꝑm numerũ. ꝛ sic motus circularis iterum est perfectioꝛ quia mobile suum est perfectius. ꝛ quia est ab eodem in idem ꝛ suum tempus est perfectissimũ. Et isto modo vnũ opponit̃ imperfecto. Secũdo modo dicit̃ vnus qui ẽ regularis ꝛ vniformis in omnibꝫ suis partibus sicut ille qui ꝑ oĩa est equalis velocitatis ꝛ tarditatis in principio medio ꝛ fine. Irregularis motus non est vnus quia diuisus est licet in suba sit vnus. Regularis vt inquit phs videt̃ vnus sicut in lineis rectũ videt̃ esse vnum Rectum est vnũ ꝗ̃tũ ad modum quia quelibet pars operit aliam ꝛ opponitur ei si aspiciat̃ in puncto a parte vna. Linea vero curua siue tortuosa nõ est talis. sed cõposita ex recta ꝛ obliqua ꝛ sic vna pars eminet sup̱ aliam. et alia deprimit̃ infra aliam. ꝛ ex hoc sunt multe forme lineaꝝ que nõ patiunt̃ lineam formaliter esse vnam licet sit vna cõtinuatõne ꝛ subiecto. ꝛ sic mot⁹ irregularis est diuisibilis. quia est compositus ex multis motibꝫ ꝛ differt in partibꝫ suis ꝑ magis ꝛ minus qđ est additio velocitatis ꝛ diminutio ipius in partibus eius.

Queritur Utrum in omni genere motus inueniũtur regulare ꝛ irregulare Solutõ phi sic. Et hoc ꝓbat inductiue qꝛ duo sunt modi irregularitatꝭ. Prim⁹ ẽ ex parte spacij. ꝛ hoc modo irregularis est motus qñ spaciũ non est irregulare. sed est distinctum penes rectũ et circulare ꝛ hoc modo irregulare extendit̃ ad difforme. Scđo mõ dicit̃ motus irregularis ex parte temporis qñ scꝫ nõ est eque velox per totũ tempus sicut accidit in motu grauiũ ꝛ leuiũ. quia talium motus est in fine velocioꝛ. Et sicut nunc dictum est de motu locali ita dđm est de alijs motibꝫ qꝛ aliq̇d aliqñ alterat̃ regulariter qñ equaliter alterat̃ nõ velocius neqꝫ tardius in toto motu. Et in motu augmenti ꝛ decremẽti aliqñ est regularitas aliqñ irregularitas. Quãdo tñ terminis vtimur ꝓprie tũc regularitas ꝛ irregularitas attendũt̃ ex parte spacij ꝛ vniformitas ꝛ difformitas ex p̱te tpis.

Queritur Utꝝ velocitas ꝛ tarditas sũt differẽtie specifice mot⁹ Solõ phi nõ. Quia nulla differẽtia ↄsequit̃ omnẽ speciẽ alicui⁹ gñis. sꝫ velocitas ꝛ tarditas ↄsequũt̃ omnẽ spẽm mot⁹. ergo nõ sũt drẽ mot⁹ sꝫ sũt accñtia ꝑ se mot⁹. ꝛ iõ accidũt oĩ motui sic par ꝛ ipar nũero.

Queritur Utrū grauitas et leuitas sunt species motus. Solo phi non. quia si cōtingat duo moueri deorsum sicut plumbum et aurum mouebitur velocius id quod ē maioris grauitatis cum tamē motus eorum sit idem secundum speciem ex quo est ad mediū. et si duo ascendant velocius ascendet id quod maioris est leuitatis. cum tamen vterque motus sit idem specie cum sit a medio.

¶ Queritur. Quomodo ostenditur quod motus irregularis est minus vnus quam regularis Solo quia illud quod est minus tale est minus tale per admixtionem contrarij. sed motus irregularis est minus vnus quam regularis. ergo habet aliquid de multitudine. quia habet aliquid de contrarietate et ex illo patet quod diuersi motus secundum speciem non possunt continuari et ergo motus cōpositus ex diuersis motibus secundum speciem non potest dici regularis sicut motus compositus ex alteratiōne et locimutatiōne. non est vnus vt dicit phus precipue cum etiam non possit componi nisi secundum temporis cōtinuitatem. talis autem non sufficit ad hoc quod sit motus numero vnus.

Tertius tractatus de contrarietate motuum.

Ostquam phus determinauit de septem intentiōnibus nominum que sunt similiter separata tāgentia. Et de vnitate motuū consequēter in hoc tercio tractatu determinat de cōtrarietate motuū. Et diuiditur in duo capitula In primo ostenditur qualiter sit accipienda cōtrarietas in motu et quiete. In secundo mouet quasdam dubitatiōnes circa predicta.

Queritur Quotupliciter imaginantur motus cōtrariari Solo quintupliciter. Primo vt illi dicuntur contrarij. qui sunt ex eodem in idem. vt ille qui est ex sanitate ei qui est in sanitatem. sic enim mutatiōnes videntur cōtrarie quia sic opponitur generatio corruptiōni. Secundo imaginantur motus contrarie ratiōne terminorum a quibus. vt motus qui est ex sanitate ei qui est ex egritudine. Tercio illi qui sunt in contraria vt motus qui est in sanitatem imaginatur contrarius ei qui est in egritudinem. Quarto illi motus imaginantur contrarij qui sunt ex cōtrario in cōtrariū. hoc est cōtrarietas sumitur penes terminū a quo in ordine ad terminū ad quē. sicut si diceremus quod motui qui est ex sanitate contrariatur illi qui est in egritudinem. Quinto imaginatur siue cōtrarietas penes vtrūque terminū siue penes cōtrarietatem vtriusque termini sicut si diceremus quod motus qui est de sanitate in egritudinem cōtrariatur ei qui est de egritudine in sanitatem. necesse enim est vt dicit phus quod aliquo istorum quinque modorum motus sit motui cōtrarius.

Queritur Quomodo phus improbat quartū modum quo dicebatur motus qui est ex contrario cōtrarius illi qui est in cōtrarium Solutio sic quia idem nō est cōtrariū sibiipsi sed motus qui est ex sanitate et in egritudinē sūt vnus motus et idē motus secundum subiectū licet esse eorū quod vocatur ratio definitiua non sit vnū et idem quia non est vnū et idem secundum diffinitiōnem mutari ex sanitate et mutari in egritudinē. Definitio assignata

s͡m nomen ꝛ ṗus istorum non dicit nisi terminuȝ ex quo est motus. ꝛ alter dicit terminū ad quem.

Queritur Quō phus reprobat secūdum modū quo imaginant motus ꝯtrarij penes ꝯtrarietatem terminoruȝ a quibꝫ Solō tribꝫ rōnibꝫ Prima est. illi motus non sunt ꝯtrarij qui possunt terminari ad eūdem terminū. sed motus qui sunt ex cōtrarijs terminis possunt terminari in eūdem terminū. ergo nō sunt ꝯtrarij. Minor patȝ. quia motus qui est ex albo et nigro potest terminari vel in ꝯtrarū vel in mediū. puta in rubiū vel viride ¶ Secūda rō est. si deberet sumi ratio ꝯtrarietatis penes aliqueȝ terminū magis deberet sumi penes terminū ad quē q̄ȝ penes terminū a quo. qꝛ denoīatio potius debet fieri ab eo qđ acquirit in motu q̄ȝ qđ abijcit. sed terminus a quo ꝯtinue abijcit ꝛ terminus ad quē acquirit et retinet. ergo magis esset sumenda contrarietas motus penes terminos ad quos ꝯtrarios. Unde motus in sanitatē vocat sanatio ꝛ nō egrotatio. licet sit ex egritudine. et motus in egritudinē dꝛ egrotatio ꝛ nō sanatio. licȝ sit ex sanitate. ¶ Tercia rō est. a quo aliq̇d accipit spēm accipit ꝯtrarietatē. sȝ sic est de termino ad quem. ergo. Maior est phi decimo metaphisice dicentis ꝙ ꝯtrarietas est drña s͡m spēm. Minor ꝓbat ꝑ phm tercio huius dicenteȝ ꝙ motus est eiusdē essentie cū suo termino ad quē.

Queritur Qui sunt veri modi sumendi motuū ꝯtrarietatē Solutio phi. tercius ꝛ q̇ntus. tercius fuit ꝙ ꝯtrarietas motuū sumeret penes terminos ad quos. et q̇ntus ꝙ sumeret penes ꝯtrarietatem terminoꝝ a quibꝫ ꝛ ad quos. Et isti duo modi sunt vnus subiecto. sȝ differūt rōne. quia quod implicite dꝛ in tercio modo dꝛ explicite in quinto. qꝛ ꝯtrarietas terminoꝝ ad quos implicat ꝯtrarietatē terminoꝝ a quibus. Qȝ nō sint illi modi ijdem rōne patȝ exemplariter. qꝛ qđ mouet in sanitatē nō est idē ei quod ex egritudine. ꝛ illud quod est ex sanitate non est idē ei qđ est in egritudinē. Et omittit hic phus illum modū ꝯtrarietatis penes accessum ꝛ recessum ab eodē termino. qꝛ ille modus valet pro ꝯtrarietate mutationū ꝛ non motuū

Queritur Quō probat phus in textu ꝙ vera ꝯtrarietas motuū sumit penes vtrūq̄ȝ terminū siue ꝯtrarietatē vtriusq̄ȝ termini. scȝ a quo ꝛ ad quem Solō. rōne ꝛ inductōe. Rōne sic. qꝛ cōtrarietas sumenda est penes specificā rōnem eorum que sunt ꝯtraria. quia ꝯtraria sunt forme specifice sub eodem genere repugnantes. sed propria rō motus est ꝙ fit de subiecto actuali in subiectum actuale. siue de termino affirmato in terminū affirmatum. igitur illo modo sumenda est ꝯtrarietas. et istud fit implicite in tercio modo ꝛ explicite in quinto. Inductione ꝓbat tā in motibꝫ corporis q̄ȝ anime. In motibꝫ corporis. quia sanari videmus contrarium esse ad egrotari. ꝛ vnū illorum est motus ex egritudine in sanitatem. alterum ecōtra ex sanitate in egritudinem. et sic sunt ibi termini a quibus ꝛ ad quos contrarij. Secūdo in motibꝫ anime videmus ꝙ addiscere quod est accipere scientiam a quodam alio docente est ꝯtrarium ad decipi ab alio. Quod dicitur notanter. qꝛ dupliciter acquiritur scientia. Uno mō

ꝑ ꝓpriā inuentionem. ⁊ sic opponit̃ ei qđ est decipi a seipso. Alio mō acquirit̃ sciā ab alioꝝ doctrinā. ⁊ illi opponit̃ decipi ab alio. q̃ꝛ qui decipit̃ ab alio nō accipit sciam ab eo. Tercio idē ostendit in motibꝫ mūdi ⁊ localibꝫ. q̃ꝛ mot⁹ qui est sursum ꝯtrariat̃ ei qui est deorsum. inq̄ꝫtum sursum ⁊ deorsum contraria sunt in longitudine. et motus qui est ad dextrā ꝯtrariat̃ ei qui est ad sinistrā. eo ꝙ illa sunt ꝯtraria in latitudine. Tercio motus qui est ante contrariat̃ ei qui est retro. eo ꝙ hec sunt ꝯtraria in ꝓfunditate siue altitudine. sic ergo inductiue pꝫ ꝙ motus qui est ex contrario in cōtrarium est cōtrarius illi qui est e regione est ex contrario in cōtrarium

Ar Contra ꝓdicta. ꝯtraria sunt entia pfecta ⁊ in actu. sed motus est quoddā ens fluidum ⁊ actus imꝑfectus. ergo vnus motus non est motui ꝯtrarius Solō est duplex ꝯtrarietas. vna essentialis. alia ꝑticipatiua. Cōtrarietas essentialis est inter formas cōtrarias positiuas. q̄uo albū ⁊ nigrū calidū ⁊ frigidū sunt ꝯtraria. Sꝫ ꝑticipatiua ꝯuenit motibus. q̃ꝛ tales ꝯtrariant̃ rōne suoꝝ terminoꝝ ꝯtrarioꝝ. sicut calefactio ⁊ frigefactio ꝯtrariant̃. q̃ꝛ calidū ⁊ frigidū contrariantur

Querit̃ Quotuplices sunt mutatōes Solō duplices. q̄daꝫ sunt mutatōes ꝑ se siue sub͡ales. ⁊ q̄dam sunt mutationes accn̄tales. Mutatōes sub͡ales sunt que terminātur ad subam in qua nullus est motus. eo ꝙ non ens ex quo est motus vel in qđ est mutatio non supponit subiectū vel ens affirmatū. Mutationes vero accn̄tales sunt sicut cū dicimus ex nō albo fieri albū. vel ex nō calido fieri calidū. illa em̄ nō fiunt ex subiectis ẜm ꝙ sic fieri dicuntur. sed hoc est per accidens. q̃ꝛ accipit nigredinē esse albi ꝑuatōem. ⁊ frigidū esse calidi ꝑuatiōem

Querit̃ Q̄uo sumit̃ ꝯtrarietas in mutatōibꝫ sub͡alibꝫ Solō sumit̃ in illis penes ꝑmū modū. ita ꝙ mutatio que est ex ipso ꝯtraria sit ei que est in ipm̄. ⁊ sic generatio ⁊ corruptio sunt ꝯtrarie mutationes. ⁊ generaliter om̄is acceptio forme est ꝯtraria remotioni forme. et ita remotio opponit̃ acceptōi. Mutatōes em̄ nō sunt de subiecto in subiectum. sed solū sunt in subiectū vel solū ex subiecto. q̃ꝛ nō esse qđ est termin⁹ a q̄ generatōis ⁊ ad quē corruptōis nō appellat̃ subiectum. quia non est ens affirmatiue detentum

Querit̃ Q̄uo motus semꝑ đꝛ esse de ꝯtrario in contrariū. cū tn̄ q̄n̄qꝫ sit de ꝯtrario in mediū. Solō pħi. motus q̄ terminant̃ ad mediū terminant̃ quodāmō ad ꝯtrariū. q̃ꝛ medio vtit̃ tūc motus tanq̄ꝫ ꝯtrario. sicut motus q̄ est ex fusco in albū est quasi esset ex nigro. q̃ꝛ ex fusco nō est mot⁹ in albū nisi inq̄ꝫtū hꝫ aliq̄d de nigro. ⁊ ex albo est motus in fuscū tanq̄ꝫ in nigrū. q̃ꝛ mediū ꝯpatū ad extrema đꝛ quodāmō vtrū qꝫ extremoꝝ. sicut in ꝑncipio istius libri dictū est.

Querit̃ Utrū mot⁹ etiā ꝯtrariat̃ q̄eti. Solō pħi sic. nedū mot⁹ ꝯtrarit̃ motui. sꝫ etiā mot⁹ quieti ꝯtrariat̃. Qđ sic ꝓbat̃. q̃ꝛ q̄es est ꝑuatio mot⁹. sed in physicis ꝑuatio quodāmō. opponit̃ habitui. ergo q̄es quodāmodo opponit̃ motui. Minor ꝓbat̃. q̃ꝛ in physicis ꝑuatio

Duplices st mutationes [illegible] ẜbales [illegible] accn̄tales

An motꝰ mo[illegible] ꝯtrariatur q[illegible]

fundatur in contraria forma positiua. ⁊ in oībꝫ contrarijs fundatur rō ꝑuatiōis inquantum vnū contrariorum in cōparatōe ad alterum est alteriꝰ ꝑuatio quodāmodo.

Arguitur Motus contrariatur motui. ergo nō quieti. Cōsequētia ꝓbatur. quia tm̄ vnū vni opponitur vno genere oppōnis. sicut dicit phus Solutio albti. hoc intelligitur de illis q̄ nō sunt quodāmodo eadē. sed actus ꝑmixtus potentie q̄damodo idem est cū actu qui educitur ex ipsa. ⁊ sic quies ad quā tendit motꝰ est aliq̄d motus eiusdem. ⁊ per hoc ꝙ sic eiusdē nature sunt opponūtur eidem.

Queritur Quotuplex est quies. Solutio duplex. quia q̄dam est q̄ est in termino a quo. ⁊ q̄dam que est in termino ad quem Exemplū est. vt in motu denigratōis est quies q̄ fuit sub albo ⁊ in termino. eiusdē motus est quies sub nigro. quia habitibꝫ existentibus in materia cessat motus qui fuit ad talem terminū.

Queritur Utrū motui contrariatur quies que est in termino a quo vel que est in termino ad quē Solutio phi. motui nō opponitur quelibet quies sed aliqualis quies opponitur aliquali motui. ⁊ sic quies que est intermino a quo contrariatur motui qui est ab illo termino a quo in oppositum terminū ad quē. sicut quies in albo opponitur contrarie denigrationi que est motus in nigredinem. ⁊ sic motui nō contrariatur quies quā facit et ad quā tendit mobile per motum. sed potius illa quā destruit siue a qua recedit. facit aūt quietē in termino ad quē ⁊ destruit eam que est in termino a quo. sicut satis manifestum est

Queritur Utrum vna quies potest opponi alteri Solutio sic. quia ille quietes sunt ad inuicem cōtrarie que se expellunt ab eodem subiecto. hoc est que sunt ex contrarijs terminis. Cuius est exemplū quies in albo acquisita per motum dealbationis contraria est quieti in nigro acquisite per motum denigrationis. quia tales quietes sunt eiusdem essentie cum terminis in quibꝫ mobilia quiescūt. et ergo sicut termini contrariantur ita quietes. Et exemplum phi est. sicut quies que est in sanitate contraria est quieti que est in egritudine. ⁊ eadem quies contrariatur quieti egrotationis que est ex sanitate in egritudinem. sed irrationabile esset si contrariaretur illi motui qui est sanatio que est ab egritudine in sanitatē.

Queritur Utrum quies sit motus perfectio Solutio sic. quia est finis motus non consumptionis. sed consummatiōis. quia ad hoc aliquid mouetur vt in termino quiescat

Arguitur Hoc non est motus perfectio quod destruit motum. et quo habito motus iam cessat. sed sic est de termino ad quem. ergo. Minor probatur. quia habitibus existētibus in materia cessat motus. Solutio licet motus destruatur ⁊ cesset habito termino ad quem quo ad motum essendi secundum quem dicitur fluxus forme. non tamen cessat secundum essentiam suam. ex quo forma que prius fuit in motu et est imperfecta habet esse perfectum in termino ad quem

Ar Quies est priuatio motus. ergo nõ opponit motui ↄtrarie. Solutio quies accipit dupl'r vt supra tactũ fuit. Uno mõ formaliter. et sic opponit motui ꝓuatiue Alio mõ accipit materialiter. ⁊ sic opponitur ei ↄtrarie. qꝛ quies identificatur forme sub qua mobile quiescit. talis aũt forma est ↄtraria motui qui est ab illa forma. qꝛ motus vt dictũ fuit contrariat quieti. q̄ est in termino a quo ⁊ nõ ei que est in termino ad quẽ

Queritur Quõ sumit ↄtrarietas in mutationibꝫ Solo. in illis sumit vt dictũ est supra penes accessum ⁊ recessum ab eodem termino. sicut mutationi que est ex esse opponitur mutatio que est in eẽ sicut corruptio opponit generatõi. sed ꝓuatio hꝰ mõi mutatõis q̄ nõ est motus. vt tactum fuit nõ ꝓprie dicitur quies. sed cõsueuit dici immobilitas. et sic posset vocari imutatio.

Queritur Quid est ĩmutatio. Solo. est ꝓuatio mutationis in eo quod aptũ natũ est immutari. et sicut generatio ⁊ corruptio que sunt due opposite mutationes opponũtur. sic opponũtur imutationes que sunt inesse ⁊ nõ inesse. Et sicut quies iuxta iam dicta duplicem habet oppositõem vnã ad motũ qui est ex ipsa siue a termino a quo. ⁊ alteram ad quietẽ in quam tendit motus ille cũ quo est eiusdem essentie. ita immutatio opponit tam ĩmutatiõi que est ex ipsa q̄ etiã ĩmutationi que est in opposito. Cuius est exemplũ. si generabile ꝑ generatõem est sub esse tũc est ibi immutatio ⁊ opponit mutationi que est in non esse que est ex ipso eẽ tanq̄ termino a quo. ⁊ opponit etiam immutationi que est in opposito ipsius esse quod est non esse acquisitum ꝑ corruptionem. quia corruptio non terminatur ad nõ esse simpliciter. quia hoc non potest esse terminus corruptionis. sed ad nõ esse actu. sicut sepe supra visum est.

Queritur Penes quid attenditur ↄtrarietas accidentalis in motibus Solo. penes naturale ⁊ violentum delectabile et triste. sicut motus ignis sursum ↄtrariatur motui ignis deorsum contrarietate accidentali. quia motus ignis sursum est naturalis. sed motus eiusdem deorsum est violentus. et motus terre deorsum contrariat eodem modo motui eiusdem sursum

Queritur Quid est naturale Solo. naturale est qd̃ est a ꝓncipio intrinseco vel ab extrinseco ↄferente vim passo. id est ↄferente eo naturalẽ inclinatõem ad motũ quo naturaliter mouet Sed violentũ est qd̃ mouet a ꝓncipio extrinseco nõ ↄferente vim passo. sicut qñ lapis ꝓijcit sursum motꝰ est violẽtꝰ. qꝛ passum nõ ↄfert vim ad talẽ motũ

Queritur Utrũ in quolibet genere motuũ reperit ↄtrarietas penes naturale ⁊ violentũ Solo sic. expssius tñ in motu locali q̄ in alijs motibꝫ. qꝛ ibi mouens est extrinsecũ. in alijs vero proximũ mouens est intrinsecũ. ⁊ ideo quia intra est videt motus talis naturalis. Qꝫ aũt reperiat in singulis motuũ gñibꝫ ꝓbat inductiue. quia quedam corruptio est naturalis. ⁊ quedam est extra naturam. Exemplũ primi vt senectus Secũdi vt interfectio. Quedam etiã generationes sunt naturales ⁊ facate

quedam vero nõ fatate. Naturales ꝛ fatate dicũtur que fiunt ꝺm cursum ꝯmunẽ nature. sicut generatio rose in estate dꝛ fatata ꝛ naturalis. qꝛ fit ꝺm ordinẽ causaꝝ naturaliũ. sed generatio eiusdem in stufa in hyeme dꝛ nõ fatata. Sic etiã q̃dam augmentatiões sunt violente. sicut qñ iuuenes putrescentes velociter augenẗ. qꝛ sunt carnis spongiose nõ ꝯdensate ꝓpter caloreꝫ velocem dissoluentẽ ꝛ nõ ꝯsumentẽ humidũ nutrimentale. Cuius simile est in seminibꝫ que pullulant in aquis que ꝓpter humidũ aqueũ qđ est multum delectabile cito augenẗ in latũ. ꝛ sunt rare sube. et hec ab arestotele vocanẗ triconta cito adaucta ꝛ nõ ꝯstricta. Arabes vero vocãt semen luxuriosum cuius humiditas defluit. ꝛ nõ ꝯdensatur eo ꝙ humidũ supfluũ nõ cõsumitur in talibꝫ ꝓpter caloris debilitatem. Nec etiã est rõ quare mulieres citius augenẗ ꝛ habent carnẽ mollem receptiuã multarũ supfluitatũ. quas a mẽbris earũ nõ expellit virtus debilis que est in eis. Quedaꝫ etiã sunt alterationes naturales. ꝛ quedã sunt violente. quedã eñ alteranẗ ad sanitatem de febre acuta vel alia in die nõ cretica qñ nec temp⁹ est nec humor mouetur. nec natura iuuaẗ a respectu oportuno celestiũ. et est talis alteratio ꝓpter aliqđ accidens febris ꝛ materie facta. et ergo plerũqꝫ terminaẗ ad malum vt dicũt physici. et ista alteratio appellatur non fatata siue extra naturam. Alij aũt alteranẗ diebꝫ congruis motui vel digestioni humoꝝ ꝺm congruũ respectũ corpoꝝ supioꝝ. ꝛ talis alteratio appellaẗ fatata ꝛ naturalis. et terminanẗ tales crises ad bonũ frequẽter

Ar Non sunt alique generatiões ꝺm naturã. ꝛ aliqne extra naturam igiẗ superius dicta videnẗ falsa. Añs probaẗ. qꝛ si sic tunc vni multa essent opposita. qꝛ corruptio est ꝯtraria generationi. si ergo est aliqua corruptio extra naturam tũc corruptio erit etiã corruptioni cõtraria. Solꝰ phi in textu. non est incõueniens vnũ opponi multis ꝺm diuersas rationes qꝛ generatio ꝛ corruptio opponũtur ꝺm rõnem generis. sed corruptio opponitur corruptioni ꝺm rõnem spẽi. sicut corruptio tristis opponitur corruptioni dulci. ꝛ generatio tristis generationi dulci. ꝛ ille est modus quidam oppositionis. vt inquit albertus

Queriẗ Que vocaẗ corruptio dulcis ꝛ que tristis Solꝰ corruptio dulcis vt inquit albertus est que ꝺm viam nature per seniũ ad annihilatõem deducta est. In illa eñ paulatim efficitur organũ minus habile motori. et ideo separatio ẽ dulcis. id est parũ ꝯtristãs incẽptum nõ magni valoris videẗ qđ mittiẗ ꝛ vires motoris ꝛ forme paulatim quasi ab organo sunt emisse. Tristis aũt est in qua ꝯtrariũ est siue p violentiam fiat siue per interfectionẽ. sicut est mors iuuenũ que supra modum difficilis est. eo ꝙ instrumentuꝫ habile anime ꝛ adhuc in medietate ꝯplexionãtũ existens fortissimum habet sensum ꝛ difficilis est sepatõis ab aĩa.

Queriẗ Quomodo phylosophus probat ꝙ in motu locali sũt naturale ꝛ violentum Solꝰ sic. quia motus ignis sursum est contrarius ei qui est deorsum in eodem mobili. ignis eñ naturaliter fertur sursum. ꝛ ideo motus eius deorsum est sibi violentus Et sic vult

Corruptio dulcis / tristis

phylosophus ꝙ in omni motu est cõtrarietas penes naturale ⁊ violentum licet expressius vt tactum fuit hec reperiantur in motu locali. quia motus locales sunt qñq3 oĩno a principio extrinseco non conferente vim passo. sicut patet in motu terre sursum. Et quandoq3 omnino a principio intrinseco. sicut patet in motu animali. sed in motib9 ad formam non reperitur talis distinctio penes extrinsecum ⁊ intrinsecum. quia mobile ad formaz nunq3 mouetur a principio extrinseco. quia forme omnium rerum sunt quodã mõ in materia inchoate. ⁊ sic dispositio materie naturaliter inducit formam

Querit̃ Quot modis possunt motus ⁊ quietes contrariari Solꝰ tribus modis. vt phylosophus innuit in textu vt dicit albertus vno modo penes terminos tantum. vt motus ignis sursum ⁊ terre deorsum. tales enim sunt contrarietates ẜm locũ. quia ignis naturaliter fertur sursum terra deorsum. ⁊ sic ille due locimutationes sunt cõtrarie inquantum sunt ad contrarias differentias loci. Secũdo penes naturale ⁊ violentum tm̃. sicut motus ignis sursum. ⁊ motus terre sursum. Tercio penes vtrũq3 sc3 penes terminos ⁊ naturale ⁊ violentu3. sicut motus ignis sursum ⁊ motus ignis deorsum. ibi em̃ sunt ꝯtrarij termini

Querit̃ Utrum quietes motuũ habent se similiter sicut mot9 Solꝰ phylosophi sic. siue sint quietes vnius speciei siue diuersarum. et sic dictum est ꝙ quies sursum est contraria motui qui recedit ab ea qui est deorsum. quia si referantur ad idem mobile tunc quies que est sursum fit terre extra naturam. et motus qui est de sursum in deorsum fit ei ẜm naturam. quia in eis est duplex ꝯtrarietas. sc3 essentialis ⁊ accidentalis. q2 inq3tum sunt diuersarũ formaꝝ ꝯtrariant̃ essentialiter. inq3tũ vero differũt penes naturale ⁊ violentũ ꝯtrariant̃ accidentaliter.

Querit̃ Ex quo dictum est ꝙ quies violenta opponit̃ quieti naturali vtrum cuiuslibet quietis que non semper fuit sit aliqua generatio. id est vtrum quies violenta generetur sicut generatur quies naturalis. vocat aũt generationem quietis in proposito stare. Et phus primo arguit ad partem negatiuam. Secũdo ad affirmatiuã. Tercio soluit. Primam partem probat duab9 rationib9. prima est.. si quietis violente esset aliqua generatio. tunc sequeretur ꝙ motus precedens talem quietez et per quam acquiritur illa quies esset in fine velocior. quia quanto mobile magis accedit ad terminũ tanto velocius mouetur. sed istud est falsum. q2 motus ille quem comitatur quies violenta est in fine remissior. sicut pt3 de lapide proiecto. ergo non potest acquiri per generationẽ. ¶ Secũda rõ est si quietis violente esset aliqua generatio. tunc illud mobile quod ad talem quietem mouetur vel mouetur intentione quiescendi vel intentione redeũdi. nullum hoꝝ potest dici. ergo non est eius aliqua generatio. Minor patet non primum. quia illa quies non esset violenta sed naturalis. Non secũdu3 q2 sic idem diceretur moueri ꝯtrarijs motib9

Querit̃ An in motu ꝯtraria sint simul in eodem. ex quo dictu3 est ꝙ dum aliquid mouetur non statim abijcit terminu3.

a quo. sed aliquid retinet de illo Solō. non simpliciter nūc est inconueniēs contraria esse simul ꝭm esse remissum ꝛ ꝭm quid. sicut patet de calido ꝛ frigido in aqua tepida. licet simpliciter in eodem esse non possunt

Querit̃ Quomodo phus arguit ad partem affirmatiuam q̄stionis superius mote Solō sic. hoc quod quandoq̧ non est et quādoq̧ est videtur generari. ex quo generatio est ꝓgressio de nō esse ad esse. sed quies violenta q̄nq̧ nō est ꝛ postea est. ergo videt̃ generari

Querit̃ Quomodo phus soluit principalem dubitatiōem de generatione quietis. Solō sic. quia dupliciter dicitur aliquid generari. Uno modo per se ꝛ ꝓprie ꝑ causam effectiuam influentē aliquid. et sic quies violenta nō generatur. sed quies naturalis ex motu naturali generatur qui efficitur per naturam. Alio modo dicitur aliquid generari per causam defectiuam puta per defectum virtutis violentantis. qꝛ violentia ꝭm vigorem suum causa est motus violenti ꝛ ꝭm minimum posse suū est causa quietis.

Querit̃ Utrū motui naturali ignis sursum ꝯtrariatur motus ignis violentus deorsum vel motus naturalis terre deorsum Solō. ambo motus contrariantur. quia primi motus contrariantur ꝭm naturale et violentum. sed alij duo contrariantur ꝭm terminos tm̄. quia ambo sunt naturales. Secūdo dicit phus in fine huius quinti. ꝙ motus opponitur aliqualiter quieti nō ꝑfecte sicut opponit̃ motui. qꝛ mot⁹ opponitur motui ꝯtrarie. quieti vero ꝑuatiue.

Querit̃ Quid sit fatum. ex quo supra dictū est ꝙ sit aliqua generatio fatata Solō. est dispositio inherens reb⁹ mobilibus qua diuina prouidentia queq̧ nectit sub ordinibus q̄uo ipsū sit mobile q̄uo immobile ꝯsideratū in causa prima secūdarijs, vel istis inferiorib⁹ patꝫ in cōmentarijs huius libri ꝛ secūdi.

Finis Quinti physicoꝝ

Circa initium Sexti libri physicorum

☞ Queritur de quo determinatur in sexto physicorū Solō. de partib⁹ motus integralib⁹. sicut in quinto determinatum est de partib⁹ subiectiuis. Et diuiditur in tres tractatus. In primo phylosophus probat ꝙ continuum non potest componi ex indiuisibilib⁹. In secūdo ostendit hoc idem descendendo ad motum et quietem. ꝛ ad illa que pertinent ad motum. In tercio ꝛ vltimo tractatu ponit phylosophus opiniones antiquorum de motu.

Queritur Utrū ꝯtinuū pt̄ ꝯponi ex indiuisibilibꝫ Solꝰ nō Et hoc ꝓbat tripliciter. Primo ex definitionibꝫ ꝯtinui. Secūdo ex parte motus. Tercio ex parte tꝑis. Ex definitōnibꝫ ꝯtinui ꝓbat phus duabꝫ rōnibꝫ. Prima est. si ꝯtinuū esset ex indiuisibilibꝫ ꝯpositū. vel hoc esset ex indiuisibilibus continuis contiguis. vel consequenter se habentibus. sed nullum istorum potest dici. Non primū. quia continua sunt quorū vltima sunt vnū. sed indiuisibilis non habent vltima. quia vbicūqꝫ est vltimum ibi est alterum ab vltimo. quia vltimum dicitur relatiue ad ꝑmū si ergo haberet vltimū haberet primum. ⁊ sic non esset indiuisibile. Non secundum. quia contigua sunt quorū vltima se tangunt. sed indiuisibilia nō possunt se tangere. quia vel pars tangeret partem vel pars tangeret totū vel totum tangeret totum. sed nullum istorum potest dici. Probatur minor. non primū neqꝫ etiam secūdum. quia indiuisibilia nō habent partes. q2 quod habet partem ⁊ partem est diuisibile. Nec potest dici tercium. q2 tunc non fieret aliquod magis siue ꝯtinuum de cuius ratione est ꝙ habeat partem extra partem. sed quando totum tangeret totum non esset distinctio partium. Neqꝫ potest dici tercium. scꝫ ex indiuisibilibꝫ consequenter se habentibꝫ. q2 ꝯsequenter se habentia dicūtur inter que non mediat medium eiusdem generis. sed inter quelibet duo pūcta est mediū eiusdem generis. q2 inter quelibet duo pūcta est linea media. sed in linea sunt assignabilia puncta quia substantia linee est ex pūctis. et sic etiam inter duo nunc est tempus medium. ergo non habent se ꝯsequenter

¶ Secūda principalis ratio sumitur ex materiali definitione continui. que est ista. Continuum est quod natum est diuidi in semper diuisibilia Et sumitur ex ea sic ratio. ex eisdem res ꝯponitur in que resoluitur ⁊ diuidit͛. sed ꝯtinuum hoc diuiditur in semper diuisibilia. ergo componitur ex diuisibilibꝫ. et per consequens non potest ex indiuisibilibꝫ componi Minor patꝫ ex definitione continui statim data

Queritur Quomō ostendit phylosophus ꝙ inter quelibet duo puncta sit linea media. et inter quelibet duo nunc tempꝰ accipiendo puncta saltem in vna et eadem linea. et nunc in eodem continuo tempore. Solutio si puncta duo sint in eadem linea tunc oportet ea ſm situm distare si debent esse duo. quia non possunt esse duo ex parte subiectoꝝ sicut quando sunt in diuersis subiectis siue lineis. si ergo distant ſm situm ergo inter ea est medium. Aut ergo hoc medium est diuisibile vel indiuisibile. Si est indiuisibile tūc indiuisibilia habent se consequenter. quod est improbatum. et etiam sequetur ꝙ indiuisibile erit constitutum ex indiuisibili. quia medium oritur ab extremis. et hoc iterum est falsum ⁊ inconueniens. Si vero medium illud fuerit diuisibile. tūc vel diuidet͛ in indiuisibilia vel diuisibilia. Si primum tunc sequitur idem quod prius. Si secūdum tūc verum est ꝙ medium pūctorum ⁊ nūc est continuū. quia ꝯtinuū est quod est diuisibile in semper diuisibilia. q2 si ꝯtinuū diuideretur in indiuisibilia tunc indiuisibile tangeret indiuisibile. q2 in physicis ea que ꝯtinuantur sunt ea ꝗ primo se tangunt.

Ar Linea ē ex punctis. sed puncta sunt indiuisibilia. ergo ↄtinuū pōt ex indiuisibilibꝫ componi. Solutio linea nō cōponitur ex punctis tanq̄ ex partibꝫ integralibꝫ ꝛ q̄titatiuis. sed tanq̄ ex principijs originalibꝫ vt inquit Albertus. eo q̄ ſm eundē linea est ex punctis nō sicut ex partibꝫ ed ex quibus est indiuisibilitas eius per totam longitudinem ꝛ sic punctꝰ sest in linea vt forma. sed forma est pars essentialis nō q̄titatiua.

Ar Puncta sunt in linea. ꝛ nō videtur linea habere alias partes integrales. ergo videtur q̄ linea cōponitur ex punctis tanq̄ ex partibꝫ integralibꝫ. Solutio linea vtiq̄ʒ habet alias partes integrales q̄ puncta. q2 linea cōponitur ex paruis lineis.

Ar Ex illo sequeretur q̄ idem cōponeretur ex seipso quod est impossibile. Solucio idem non cōponitur ex seipso ſm q̄ idem est. sed ſm q̄ diuersum est. ꝛ sic parue linee ex quibus linea cōponitur habent se vt partes. ʒ linea habet se vt totum.

Ar Ex illo sequeretur q̄ esset processus in infinitū. Solutio q̄ hoc nō incōueniēs quia cōtinuū est diuisibile in infinitū ſm potentiā.

Queritur Quō ꝓbat phs q̄ magnitudo ꝛ motus eqnaliter se habent penes hoc q̄ est esse compositum ex indiuisibilibus. Solutio sic quia motus localis ē super magnitudinē siue spaciū. si ergo magnitudo cōponatur ex indiuisibilibus oportet q̄ necessario motus qui fit super illam magnitudinem componatur ex indiuisibilibꝫ momentis equalibꝫ indiuisibilibꝫ ex quibꝫ cōponitur magnitudo. quia motus sequitur magnitudinem. ꝛ prius ꝛ posterius in motu sunt a priori ꝛ a posteriori in magnitudine siue spacio.

Queritur Quomodo oñdit phs q̄ nō potest magnitudo esse cōposita ex indiuisibilibꝫ si super eā debet fieri motus. Solutio pmo duo presupponit. Primū est si alicui inest motus hoc mouetur. ꝛ e regione si aliquid mouetur illi inest motus. quia motus est accidēs et omne tale denomiat subiectū. Secūdū est necesse est illud quod mouetur non simul moueri ꝛ motū esse cuius causa est. quia motus est transitus successiuus. Quibus suppositis arguitur sic. Si magnitudo componatur ex indiuisibilibus partibꝫ significatis per a b c tunc motus qui fit super illā magnitudinē siue spaciū etiā necessario componitur ex indiuisibilibꝫ. ꝛ signentur ille per d e ꝛ ʒ. ꝛ sit mobile quod mouetur signatum p o. Tūc arguitur sic vel mobile qd̄ appellatur o mouebitur ad quamlibet partem indiuisibilem illius spacij vel super totum spacium siue magnitudinem. Non pmum. q2 aliqd nō simul mouetur ꝛ motū ē vt dicit scda suppositio. sicut nō sunt simul tpe ire ad thebas ꝛ itū esse ꝛ ire ad balneū ꝛ itū esse ad balneū. q2 si ille essent simul tūc cū aliqs incipit ire romā esset rome. Si g̃ mobile ponatur moueri in pmo indiuisibili scʒ a ex quo ꝛ alijs duobꝫ intelligitur magnitudo componi. tunc pmā partē motus significatā p d expedit in prima indiuisibili pte magnitudinis scʒ a oportet ergo iuxta hypotesim scdam statim repetitam q̄ prius sit in moueri q̄ in motum esse. ꝛ sic est in alijs partibus indiuisibilibꝫ spa-

cū 𝔷 partibus indiuisibilibus motus manifestum aūt est ꝙ cum mouetur transiuit spaciū aliqđ in quo nō fuit in motū esse. ḡ illa ps magnitudinis a cōposita est ex spacio qđ transiuit o mobile. 𝔷 ex illo in quo fuit in motū esse postꝗ̄ transiuit ipm. 𝔷 sic erit tale diuisibile qđ est ꝓpositum. 𝔷 sicut dictū est de primo indiuisibili magnitudinis 𝔷 motus ita 𝔷 de alijs eodem modo ꝓbandum, scꝫ ꝙ diuisibile erit in diuisibile in partem priorē in qua est in moueri 𝔷 in posteriorē in qua est in motum esse.

Queritur Quō ostendit ꝙ nō potest mobile quod est o moueri super totum spaciū siue totā magnitudinē que est a b c.

Solutio sic qꝛ tunc sequerent multa incōuenientia. Primū est ꝙ motus nō cōponeret ex motibꝫ sed ex mouērtibꝫ indiuisibilibꝫ. qꝛ positū est ꝙ motus consistat ex tribꝫ indiuisibilibꝫ ꝓportionatis tribꝫ partibꝫ spacij. 𝔷 hoc ē incōueniens. quia ex indiuisibilibꝫ nulla componit quātitas. Scdm inconueniens est ꝙ aliquid est motū quod tamē nunꝗ̄ prius mouebat. 𝔷 hoc est contra suppositōnem pmā superius positā. eo ꝙ omni illi quod motū ē inheret motus. Probat sequela q̄a ponit ꝙ aliquid sit motū per totā magnitudinem compositam ex indiuisibilibus quod tamē nunꝗ̄ transiuit ꝑ partes illius magnitudinis. 𝔷 sic o significans mobile transiuit magnitudinem totam 𝔷 nunꝗ̄ eandem transiuit ꝑm partem. 𝔷 tamē impossibile est aliquid transire totū spaciū nisi prius pertranseat partes illius spacij. Terciū incōueniens est ꝙ cōtinue quiescens mouet. 𝔷 sic simul mouet 𝔷 quiescit 𝔷 sil' quiescit 𝔷 mouet. Probat quia mobile prius signatū per o quiescit ꝑ vnūquodꝫ indiuisibiliū que sunt a b c que componunt totū spaciū 𝔷 mouet per totum vt iam dicit. ergo continue in oībus partibus quiescens per totū mouebit. et hoc est inconueniens 𝔷 apta cōtradictio ex quo totū ꝗ̄titatē habens non sit extra suas partes omnes. 𝔷 sic in toto quieuit 𝔷 non quieuit. Quartū inconueniens est si d e ꝫ que sunt indiuisibilia sint partes motus eius mobilis quod vocat o. tunc indiuisibili magnitudinis nihil mouetur neqꝫ diuisibile neqꝫ indiuisibile eo ꝙ nihil mouet per spaciū equale sibi. quia in eo quod ē equale sibi quiescit. sequit ꝙ motu presente mobile non dicet moueri 𝔷 hoc est cōtra pmā suppositōnem. Si vero illa indiuisibilia nō sunt motus tūc sequit ꝙ motus est ex non motibus quod est inconueniens. ex quo ꝗ̄tum necessario cōponat ex quantis. Figura aūt huius demonstratōnis est magnitudo siue spaciū a b c mobile o. motus d ꝫ e.

Queritur Quomodo ostendit pħs ꝙ tempꝰ nō componit ex indiuisibilibus Solutō tribus rōnibus. Prima sumpta est per eque velocia. Scda per velocius 𝔷 tardius. Tercia ex equali diuisione magnitudinis 𝔷 tpis ¶ Prima rō ē ista eque velox in toto motu suo equaliter mouebit. id est minorē magnitudinem pertransibit in minori tpe et maiorē in maiori 𝔷 equalem in equali. ergo tempus 𝔷 magnitudo equaliter diuiduntur. sed magnitudo non potest componi ex atomis siue indiuisibilibus. vt supra ostensum est. ergo nec tempus.

Queritur Quomodo ostendit pħs idem ex parte velotioris So lutio premittit tres definitōnes velotioris 𝔷 eas probat

et ex eis sumit duas rōnes Quarum prima est Velocius est quod in tpe equali pertransit maius spacium q̄ tardum.

¶ Secūda velocius est quod in minori tempore maius spacium pertrāsit q̄ tardum ¶ Tercia velocius est quod in minori tempore pertransit equale spacium.

Queritur Quomodo phus p̄mā definitōnem Solutio sic mathematice signando quattuor per litteras scʒ mobile velocius per a. tardius per b ⁊ magnitudinem spacij pertransiti per c ⁊ d. ⁊ tēpus quod mensurat motum velocioris per ʒ i. Tunc velocius quod significatur per a erit in termino magnitudinis in quem venit motum a principio spacij significati per c. cum tamen mobile tardius significatū per b nō sit in termino spacij d in tempore significato per ʒ i. sed adhuc distat. ergo velocius in equali tempore pertransit maius spacium.

Queritur Quomodo pbatur secūda definitio que est velocius in minori tempore pertransit maius spacium. Solutio sic quia distantia qua distat tardius mobile a termino magnitudinis quam pertransit velocius est diuisibilis in duas partes. sed p̄mā partē mobile velocius pertransit in minori tempe q̄ tardius mobile eandē spacij partē. ergo velocius in minori tpe ptransit maius spaciū. Et istā demonstratōem signat phus iterū p lrās vt mobile velocius per a. mobile tardius per b et locū in quo tardius remansit per e. ⁊ totū spaciū per c d. et ponit media intere litterā ⁊ d in eodē spacio. ⁊ per ʒ ⁊ ʒ i totū tempus significat tunc enim manifestum est quod dictum est.

Queritur Quomodo pbatur tercia definitio velocioris que est velocius est quod in minori tempore pertransit equale. Solutio duabus rōnibus

¶ Prima ē. Omē mobile in se acceptū pertrāsit in maiori tpe maiorem magnitudinē. si ḡ mobile ē velocius. tūc tardius mobile ptrāsit solā vnam partē magnitudinis pro illo tpe pro q̄ velocius pertrāsit totam magnitudinē.

¶ Secūda rō. Tardius mouetur per equalem magnitudinem in maiori tempore ⁊ quod est eque velox mouetur per equalem magnitudinem in eqli tempore. ergo ex proportōne magnitudinis ⁊ motus velocius mouetur per equale spacium in minori tempore.

Queritur Quō phs ex p̄dictis ōndit intentū suū scda rōne p̄ncipalis scʒ q̄ magnitudo ⁊ tps sūt qdam cōtinua Solutō tria supponit pro declaratōne illius. Primū est q̄ omnis motus est in tempore sicut supra ostensum est. Secūdo q̄ in omni tempore contingit aliqd moueri. Tercio q̄ omne quod in tpe mouetur inq̄tum mouetur cōtingit velocius ⁊ tardius moueri. Dicit notanter inq̄tū mouetur. qr vt dt alexander motores naturales determinatarū sunt virtutū. ⁊ ideo nullum celorum potest velocius moueri q̄ mouetur. ⁊ etiā motor elementorum contingit venire ad aliquam velocitatem stantem ita q̄ in illo genere non contingit accipere maiorem. ⁊ sic ista suppositio est solum vera si motus psideratur in mobili vlt nō cōtracto ad materiam hanc vel illam. sed si fiat discensus ad materiaʒ

tunc non est vera vt obijcit alexander. Istis suppositis est scḋa ratio princi palis ista velocius pertransit maius spaciū in minori tp̄e ⁊ diuidit tp̄s i minus sed tardius in equali tp̄e pertransit minorem magnitudinē ergo sicut magnitudo nō componit̄ ex indiuisibilibus ita nec tempus ex indiuisibilibus componi potest ¶ Tercia rō est. Tempus ⁊ magnitudo equaliter diuidunt̄ sed magnitudo nō componit̄ ex indiuisibilibus ergo temp⁹ non componit̄ ex nunc. Maior patet. Quia sicut mobile in toto tp̄e pertransit totam magnitudinē ita in parte tp̄is partē. ergo equaliter diuidūtur magnitudo et tempus.

Queritur Quō ph̄s ostendit logice ꝙ magnitudo ⁊ temp⁹ equaliter se habent q̄ꝫ tū ad hoc ꝙ est esse finitū vel infinitum.

Solutio ph̄i sic. Quia om nes vniuersaliter dicūt si aliq̄d est ꝙ regulari motu transit aliquod spaciū in aliquo toto tp̄e. tunc dimidiū illius pertrā sit in medietate tp̄is ⁊ iterū dimidiū medietatis spacij in dimidio medietatis temporis ⁊ hoc in infinitū. tales em̄ diuisiones in eodem mobili sunt tā temporis q̄ꝫ magnitudinis. ⁊ ergo si vnū eoꝝ est finitum vel infinitum reliquū etiam erit tale ⁊ ꝺm quēcunq̄ꝫ modū infinitatis. vnde si tempus est infinitū in vltimis id est ꝺm extensionem ita ꝙ non habet vltimū vel finem sed extensione est infinitum. longitudo est etiam infinita ꝺm distantiam vltimoꝝ quod ē esse infinitū per extensionē. i. infinitū. Si aūt sit infinitum diuisione tp̄s. Quia etiam ⁊ magnitudo diuisione infinita ⁊ si vtroq̄ꝫ istorū modoꝝ est tēpus infinitū tunc vtroq̄ꝫ istoꝝ modoꝝ erit longitudo infinita.

Arguitur Contra istam vltimā rōnem sic tempus ꝺm pipateticos ponitur sine fine. ⁊ tamē nulla magnitudo infinita est in vltimo. Similiter motus celi est infinitus ⁊ tamē magnitudo est finita Solutio Alberti qū tempus ponit̄ infinitū hoc dicit̄ quia est quidam circulus ⁊ idem tp̄s redit hic aūt sermo est de infinitate ꝺm extensionem rectam. Qꝫ autē dicit̄ de motu celi per idem soluendū est. Quia textus hic intelligit̄ de magnitudine recte mota ⁊ non circulari. Quia in circulari potest esse reiteratio partiū motus in mobili ⁊ sic potest motus esse infinitus. ⁊ similiter tempus in magnitudine finita quia tunc eadem magnitudo sepe reiteratur. sed magnitudo recta non potest reiterari sine quiete ipsius mobilis vt in octauo huius dicetur.

Queritur Que fuit rō zenonis probantis motum non esse motū localem. Solutio phylosophi ista si fieret motus localis finitus tunc contingeret in finito tempore pertransire infinita. Probatur. Quia spaciū super quod fit aliquis motus localis est infinitū ꝺm iam dicta. sed mobile in finito tempore pertransit spacium tangendo omnia que sunt in spacio. ergo mobile pertransit infinita in tempore finito. sed hoc est impossibile. ergo impossibile est motum esse.

Queritur Quomodo phylosophus soluit illam rōnem. Solutio sic. quia zeno opinatur falsum. quia quo ad esse finitū et infinitum ꝓportōnabliter se habent magnitudo siue spaciū ⁊ tempus. et ergo ph̄us dicit soluendo rōnem illam ꝙ dupliciter aliqua longitudo siue

magnitudo ⁊ tempus ⁊ omne ɔtinuū infinitū. Uno mō ſm diuiſionez eo
ꝙ eſt in infinitum diuiſibile. ⁊ tale infinitū eſt bene ꝑtranſibile. qꝛ illud infini
tum nō eſt actu ſed ſolū potentia. ⁊ ſic etiā ipm tempus eſt infinitū. et ergo
in tpe hoc mō infinito ɔtingit id qđ mouet̃ tranſire infinitū ſm diuiſionem
et ſic potentia ⁊ nō actu tangūt ſe infinita in ipſis. Secūdo mō dr̄ infinitū
actu qđ caret vltimis. hoc eſt in diſtantia ſuaꝝ extremitatū eſt infinitū. ⁊ hͦ
mō ſpaciū ſuꝑ quod fit motus nō eſt infinitū. ⁊ ſi eſſet infinitum nō poſſent
ꝑtes ſpacij tangi in finito tpe. Et ſi ꝑ impoſſibile poneret̃ ꝙ haberet vltima
cū hoc tñ ſit ɔtra rōnem infiniti actualis. adhuc nō contingerent ſe in vlti-
mis illis. qꝛ media que actu ſunt infinite extenſionis nunꝙ̄ poſſunt ꝑtranſi
ri. ⁊ nedū in tpe finito. ſed etiam nec in tpe infinito. qꝛ ſi tanſiret tūc aliqñ vl
timū eius ɔtingeret vltimū ſpacij. ⁊ ſic nō eſſet infinitū ſed finitū. quod eſt
contra hypoteſim.

Querit̃ Q̄uo phs oſtendit ꝙ nō pt̄ tempus eſſe infinitū ſi ma-
gnitudo ſit finita. Solō. duab⁹ rōnib⁹. Prima eſt vbi
cunꝙ̄ ꝑtes ſunt finite ibi totum nō pt̄ eſſe īfinitū. eo ꝙ q̄titas totius ex par
tib⁹ ɔſtat. ſed partes tpis correſpōdentes magnitudini ſunt finite. ergo nō
poſſunt ɔſtituere tēpus infinitū. Probatur. qꝛ ſi magnitudo ſit finita ſicut
ſuppoṅit̃ tūc aliqua pars tpis corrñdebit alicui ꝑti magnitudinis. cū ergo
partes magnitudinis ſupponuntur finite. oportꝫ partes tpis corrñdentes
ꝑtib⁹ magnitudinis etiam eſſe finitas. ¶ Secūda rō ſoluit vnā cauillatio-
nem qua poſſet aliquis dicere ꝙ ꝑtes magnitudinis finite ꝑtranſiant̃ tpe
infinito. ¶ Contra quam poſitōem aduerſarij arguit̃ ſic. ad minus eſt da
re aliquā partē magnitudinis finite que ꝑtranſeat̃ tpe finito. ⁊ illa ꝑs aliq-
tiens accepta facit totū. ⁊ ſic tota magnitudo ꝑtranſit̃ tpe finito. ⁊ hoc fuit
ꝓbandū. Et e regione nō pt̄ dici ꝙ tps ſit finitū ⁊ magnitudo infinita

Querit̃ Q̄uo phus ꝓbat ɔcluſionē ꝑus etiā ꝓbatā. ſcꝫ ꝙ ɔti-
nuū nō eſt ɔpoſitū ex atomis ſiue indiuiſibilib⁹ Solō
duab⁹ rōnib⁹. Prima eſt. ſi ɔtinuū eſſet indiuiſibile ſequeret̃ ꝙ indiuiſibile di
uideret̃. Sequela ꝓbat̃. qꝛ de rōne ɔtinui eſt ꝙ habeat multas ꝑtes copula
tas ad aliquē terminū ɔmunē. ſicut patꝫ ex definitiōe eius. ſed qđ hꝫ ꝑtez et
partem eſt diuiſibile in illas. ergo indiuiſibile erit diuiſibile.

Querit̃ Q̄uo. p. ſecūda rōe ꝓbat ducente ad impoſſibile. Solō
tria ꝑſupponit. Primū eſt ꝙ in omi tpe ɔtingit aliqđ ve
locius ⁊ tardius moueri. Secūdū eſt ꝙ velocius in equali tpe plus ꝑtran-
ſit de ſpacio. Terciū ꝙ in ſingulis motib⁹ ɔtingit eſſe ꝓportionem velocita-
tis ad velocitatem ſm omnes ſpēs ꝓportionum. ita ꝙ poſſunt eſſe in ꝓporti
one dupla ⁊ in proportione hemiolia que ſeſquialtera dicitur Quib⁹ ſup-
poſitis eſt iſta ratio. Si ponatur aliqua magnitudo compoſita ex trib⁹ ato
mis ſiue indiuiſibilib⁹. tunc ponūtur duo mobilia quoꝝ vnū eſt velocius et
aliud tardius. moueri ſuper illam magnitudinem ex indiuiſibilib⁹ ɔpoſitā
ita ꝙ illa duo ſe habeant in ꝓportione hemiolia. ita ꝙ mobile velocius exce-
dat tardius in ꝓportione hemiolia. tūc ſequitur neceſſario ꝙ ſecūdū indiuiſi
bile in ordine illorum trium indiuiſibilium erit diuiſibile. quod ſic oſtendit̃.

q̄ qn̄ tardius mobile ꝑtransiuit vnū indiuisibile. tūc velociꝰ ꝑtransiuit idē indiuisibile ꝛ mediū secūdi indiuisibilis. eo ꝙ illud mobile velocius excedit tardiꝰ iuxta hypotesiꝫ i. ꝓportōe hemiolia. ꝛ nō pt̄ dici ꝙ ꝑtransiuit velociꝰ duo indiuisibilia. q̄ꝛ tūc excederet tardius in ꝓportōe dupla.

Querit̃ Que ꝓportio in textu appellat̃ hemiolia. Solō sesquialtera. Et dr̄ ab hemi in greco quod idem ē qđ dimidium. ꝛ olon totū quasi ꝯtinens totū ꝛ dimidiū. ꝛ vocat̃ ꝓpter hoc sesquialtera. etiā q̄ꝛ ꝯtinet totum ꝛ alterā eius partem. sicut tria continent duo. ꝛ alteram partem duoꝝ. et sex habent se ad quatuoꝛ in eadem ꝓportione. q̄ꝛ sex ꝯtinēt semel quatuoꝛ ꝛ alterā ꝑtem de quatuoꝛ

Querit̃ Quotuplex est nūc. Solō pħi duplex. scꝫ nūc ꝑm se et nūc ꝑm alterū. Nūc ꝑm alterū est tempus breue ꝯpositum ex p̄terito ꝓpinquo ad p̄sens ꝛ ex futuro qđ ꝯiūgitur ꝓpinque p̄senti. et appellat̃ apud grāmaticos ꝛ vulgares presens qđ ꝯponit̃ ex preterito ꝛ futuro. sicut dicimus Johānes nūc legit. nunc ꝑm se est indiuisibile copulans partes tp̄is ad inuicem existens terminus ꝯmunis vtriusq̄ꝫ. questio autē q̄ fit de nūc est de nūc ꝑm se

Querit̃ Quō ostendit pħus si nūc est indiuisibile. ꝙ tūc oportꝫ idem esse nūc quod est finis p̄teriti ꝛ initium futuri. Solutio sic. q̄ꝛ duo tp̄a p̄teritū ꝛ futurū ꝯtinentur aliquo qđ est finis vnius et p̄ncipium alterius. eo ꝙ om̄e cōtinuū sic ꝯtinuat̃. opoꝛtꝫ ꝙ aliquid sit vltimū ꝑteriti ita ꝙ nulla pars p̄teriti sit ꝛ ꝙ aliquid sit vltimū futuri ita ꝙ nulla pars futuri sit. ꝛ ideo est vltimū ꝯtinuans vtrūq̄ꝫ. In p̄terito q̄dē nihil est futuri ꝑ modū partis. ꝛ in futuro nihil est p̄teriti ꝛ qđ sic neutrius pars est. est vnū ꝛ idem tanq̄ꝫ terminus ꝯmunis. ergo est vnū nūc indiuisibile.

Querit̃ Quō probat pħus ꝙ nūc ꝑm se sit indiuisibile Solō tribꝫ rōnibꝫ. Prima si nūc ꝑm se esset diuisibile tūc aliqua pars preteriti esset in futuro. ꝛ aliqua pars futuri esset in p̄terito. sed hoc est impossibile. ergo nūc ꝑm se nō est diuisibile sed indiuisibile. Sequela pꝫ. q̄ꝛ nūc est finis p̄terit̃ ꝛ initiū futuri. si ergo esset diuisibile tūc vna pars eiꝰ esset in p̄terito ꝛ alia ps esset in futuro. Et nō pt̄ etiam dici vt dicit pħus ꝙ aliud nūc sit in p̄terito ꝛ aliud nūc in futuro. q̄ꝛ sic tempus nō esset ꝯtinuū. q̄ꝛ in ꝯtinuo dꝫ esse vnus terminus ꝯmunis. ¶ Secūda sic. si nūc ponat̃ diuisibile tūc nō erit nūc ꝑm se sed ꝑm alterū. hoc aūt est ꝯtra hypotesim ¶ Tercia rō. si nūc diuidat̃ in p̄teritū ꝛ futurū. tūc nō erit sibiipsi idem. q̄ꝛ p̄teritū et futurū nō sunt idē. g̃ etiā nūc qđ diuidit̃ in p̄teritū ꝛ futurū

Querit̃ Utrū in nūc ꝑm se pt̄ fieri motus Solō nō. ꝛ hoc sic ꝓbat pħus. q̄ꝛ si in nūc fieret motus tūc sequeret̃ ꝙ indiuisibile esset diuisibile. sed hoc est impossibile. ergo. Sequela pꝫ. q̄ꝛ quocūq̄ꝫ motu veloci dato ꝯtingit dare velociorē. si g̃ in nūc fieret motus posset dari motus velocioꝛ eo. ꝛ ꝑ ꝯsequēs ille fieret in minori tp̄e q̄ꝫ nūc sit. ꝛ per ꝯñs nūc esset diuisibile. ꝛ sic indiuisibile esset diuisibile.

☞ Arguit̃. generatio est motus ꝛ fit in nūc tp̄is hoc est in instanti. ꝛ sic

corruptio.ergo motus potest fieri in ipo nunc Solo. generatio nō est motus ppriē dictus. sed est mutatio seu motus cōmuniter dictus

Ar Dicimus sortes nūc scribit nūc currit. ergo in ipso nūc pt fieri mot⁹ Solo in nūc ꝑm alterū bñ pt fieri mot⁹ vt pbat argumentū. q2 nūc ꝑm alterū dicitur p̄sens tempus In nūc aūt ꝑm se nō potest fieri motus. vt iam probatum est

Querit Quot rōnib⁹ ostēdit phs q in nūc nō pt esse qes. Solo trib⁹ Prima est. in nūc nō pt fieri motus. ergo nec qes. Añs p3 ex dictis. Tenet ꝯña. q2 mot⁹ et qes sunt opposita ꝑuatiue que hñt fieri circa idem. ¶ Scōa rō est. si in nūc fieret qes tūc vnū et idē simul moueret et qesceret. Probat sic. q2 si accipiant duo tpa quorū vnū est p̄teritū et alterū futurū. tūc ꝯtingit aliqd in toto tpe p̄terito moueri et i toto futuro qescere. si ergo ponat moueri in nūc et posse qescere in nūc. tūc opt3 dicere q cū moueatur in toto tpe p̄terito q etiā in nūc quiescat. qd est ꝑncipium futuri. sed vnū et idē nūc ꝑm subam est terminus p̄teriti et initiū futuri. ergo in vno et eodē nūc ꝑm subam aliquid mouet et quiescit. ¶ Tercia rō est. quiescere dr q eodem mō se h3 in toto et in partib⁹ et posterius sicut ꝑus. si ergo in nūc fieret qes tūc ipm nunc haberet prius et posterius. et p ꝯñs esset diuisibile. ergo necesse est oēe qd mouet moueri in tpe. et qd qescit qescere in tpe.

Querit Utrū oēe mobile sit diuisibile Solo sic. et hoc sic pbat. oēe qd mouet est ptim in termino a quo et ptim in termino ad quē. sed qd h3 partem et ptē est diuisibile. ergo oēe mobile est diuisibile. Et q mobile sit partim in termino a quo hoc p3 q2 nō est totū in termino a quo. q2 sic adhuc nō moueret. nec totū in termino ad quem. q2 sic mutatum esset. ergo sequitur necessario q partim sit in termino a quo et partim in termino ad quem.

Querit Quō diuidit motus Solo dupl'r. sc3 ad diuisionem ipsius mobilis et ad diuisionē ipsius tpis. Et rō est. q2 motus habet duo in se. Primo sc3 q sit accñs. Secūdo q sit tale accñs. sc3 successiuū gratia p̄mi diuidit ad diuisionē mobilis. gratia secūdi diuiditur ad diuisionem temporis

Querit Quō potest pbari q motus diuidit ad diuisionē mobilis Solo trib⁹ rōnib⁹. Prima est moto toto mouentur partes. et motus vnius partis nō est alterius. ergo motus totius diuiditur p partes mobilis. sicut accidens ad diuisionē sui subiecti ¶ Secunda rō totalis mot⁹ alicui⁹ mobilis vel est omniū ptiū simul vel est alicui⁹ partis tm̄. vel est alicui⁹ extrinseci. Nō est alicui⁹ ptis tm̄. q2 ps mobilis mouet ꝑm ptē. Nō extrinseci. q2 tūc nō esset in eo qd mot⁹ denoīat. mot⁹ em̄ denominat suū mobile et nō extrinsecū. relinqtur ergo q tot⁹ mot⁹ est totalis mobilis. id est omniū ptiū. et sic motus diuidit ad singularū ptiū diuisionē Tercia rō. motus toti⁹ vel est maior motu ptiū vel minor vel equalis. nō maior q2 tūc erit aliqua ps mobilis que nō erit mota qd implicat. nec minor. quia tūc pars excederet totum. relinquitur igitur q motus totius sit eqlis motui partium. et sic diuiditur ad diuisionem partium.

Querit Q̃o ostenditur ꝙ motus diuidiť ad diuisonem temporis Sol'o sic. sicut totus motus fit in toto tempore ita ꝑs mot⁹ fit in ꝑte tpis. ⁊ maior mot⁹ fit in maiori tpe ⁊ mior i minori. cũ ergo motus ⁊ tempus equaliter adinuicem ꝓportionãtur ꝭm partes suas equaliter etiã diuidũtur. et nedũ hec equaliter diuidũtur. sed etiã spacium et moueri. q̃ sicut totũ moueri fit supra totũ spaciũ. ita pars moueri fit sup partẽ spacij. ergo moueri ⁊ spaciũ equaliter diuidũtur

Querit Quomodo differũt motus ⁊ moueri Sol'o. nõ differunt in re sed in modo significandi. q̃ quod motus dicit nominaliter hoc moueri dicit verbaliter. quia idem est ꝙ in motu esse. ⁊ sic sunt quinq̃ que equaliter diuidũtur. scʒ motus. mobile. tempus. ipsuʒ moueri et spacium in quo est motus

Ar Contra mobile spaciuʒ ⁊ tempus sunt per se diuisibilia. quia sunt per se quanta. sed motus ⁊ moueri non sunt per se quanta. ergo nõ equaliter diuidũtur illa quinq̃ Sol'o. equaliter diuidũtur ꝭm equalitatem diuisionis in se. sed non diuidũtur equaliter quo ad modum diuidẽdi. quia aliũ modum diuisionis habent tria prima ⁊ duo vltima.

Querit Quomodo probat ꝙ ad diuisionem temporis diuiditur motus Sol'o sic. quia si aliquid mutetur per aliquod totum tempus per aliquã magnitudinẽ tũc in ꝑte tpis mouetᷣ ꝑ ꝑteʒ magnitudinis ⁊ in medietate tpis ꝑ medietatẽ magnitudinis.

Querit Quomodo ostendit e regione ꝙ tempus diuidiť ad diuisionem motus Sol'o sic. quia quod per totũ motum habet aliquod tempus. hoc ꝑ mediũ motũ hʒ medietatem tpis. ⁊ eodem mõ dicendũ est de moueri. q̃ ꝭm mediũ mot⁹ est mediũ moueri. ⁊ ꝭm totũ motũ est totũ moueri. Siľr est de eo in quo est motus. q̃ illud spaciuʒ diuidiť ad diuisionẽ tpis. et nõ solũ habent se ꝓdicta ad diuisionẽ equaliter. sed etiã ad finitatem ⁊ infinitatem.

Querit Q̃o probat pħus ꝙ mobile ꝭm ꝙ mutatum est. est in termino ad quem Sol'o sic. q̃ mobile ꝭm ꝙ mutatuʒ est non est in termino a quo nec in medio. ergo est in termino ad quẽ Cõsequentia nota est. Añs probatᷣ. non eñ dici potest ꝙ sit in termino a quo. q̃ vt sic nõ mutatᷣ adhuc. neq̃ est in medio. q̃ in medio est adhuc in mutari. ergo nõ habet ibi mutatũ esse. Secũda rõ. si illud qᵭ mutatũ est nõ est in termino ad quẽ mutatũ est. sed citra illum tũc sequiť ꝙ qñ mutatum est ꝭm ꝙ hmõi mutetᷣ. Probatᷣ. q̃ mobile tam diu mouetᷣ siue mutatᷣ donec est in termino ad quẽ. ergo qñ aliq̃d mutatũ est ⁊ nõ est in termino ad quẽ oportet ꝙ adhuc mutetᷣ. ⁊ sic illud qᵭ factũ est qñ factũ est nõ est ens. ⁊ illud qᵭ corruptum est qñ corruptũ est non est non ens.

Querit Q̃o probat phylosophus ꝙ illud a quo est principiũ mutari ⁊ illud in quo est aliquid primo mutatũ sunt indiuisibilia. hoc est tm̃ querere quomodo probat phylosophus ꝙ terminus a

quo mot⁹ sumit᷑ ⁊ termin⁹ ad quē sumit᷑ sint indiuisibiles Solō sic ꝓbat Quia cuiuslibet cōtinuij finiti existentis necesse est duos terminos esse indiuisibiles. sed motus est qꝺdā continuū diuisibile ⁊ est finitus. ergo necesse est eius terminos esse indiuisibiles scꝫ terminū a quo ⁊ terminū ad quem.

Queritur Quotuplex ē mutatū esse in motu Solutio ꝙ duplex nam quoddam est perfectū ⁊ quoddam imperfectum. Mutatum esse perfectuꝫ dicit᷑ quod competit mobili ꝭm ꝙ est in termīo ad quem simpliciter. Sed mutatum esse imperfectū dicit᷑ quod competit mobili versus principiū scꝫ qꝺ est in termino ad quem in respectu ⁊ per qꝺ non dicit᷑ finitus simpliciter.

Queritur Utrū in motu sit dabile primū mutatū esse. Solō in motu est bene dabile primū mutatū esse perfectū sed nō est dabile ꝑmū mutatū esse imperfectū. Sed ante quodlibet mutatū esse ē aliud ⁊ sic etiam non est dabilis prima pars motus.

Queritur Quotupliciter ꝓbat pħs ꝙ nō p̄t dari primū mutatū eē seu pria ꝑs mot⁹ in motu. Solō tripliciť. s. ꝑmo ex ꝑte tpis. scꝺo ex ꝑte mobilis ⁊ tercio ex ꝑte spacij. Ex ꝑte tpis sic ꝓbat si eēt dabile primū mutatū esse in motu seu pria ꝑs mot⁹. vel ergo illa ꝑma pars esset diuisibilis vel indiuisibilis. Non potest dici ꝙ sit indiuisibilis. q̇a tunc etiam tempus illi parti ꝓportionatū esset indiuisibile sed hoc est impossibile Quia non possunt duo indiuisibilia in tempore sibi esse īmediata. q̇a sic tēpus esset ex indiuisibilibꝫ compositū. Relinquit᷑ ergo ꝙ sit diuisibilis. si g̊ sit diuisibilis tunc nō potest dici prima pars motus q̇a potest diuidi in priores ⁊ sic vlterius in infinitū. ⁊ sic patet ꝙ non sit dabilis ꝑma pars motus. Secūdo ex parte mobilis probat sic. Quia nō est dabilis prima pars mobilis. ergo nō est dabilis ꝑma pars motus seu primū mutatū esse. Consequētia tenet q̇a motus ⁊ mobile ꝓportionabiliter se habent penes hoc qꝺ ē diuidi in semper diuisibilia vt prius patuit. Añs patet. quia mobile ē quoddam continuū. sed continuū est diuisibile in infinitū. Tercio ex parte spacij ꝓbat. quia non est dabilis prima pars spacij. ergo non est dabilis ꝑma ꝑs motus. Cōsequētia tenet ex p̄cedenti rōne. ⁊ etiam añs ꝓportionabiliter.

Arguitur Ex illo sequeret᷑ ꝙ esset aliq̇s motus qui nunꝙ incepit nec desinet sed hoc est falsum. Sequela patet quia dictum est ꝙ non est dabile primū mutatū esse vel prima pars motus Solutio negāda est ꝯña ⁊ rō est. quia licet nō sit dabile ꝑmū mutatū esse imperfectū. est tamen vtiqꝫ primū mutatū esse ꝑfectū in quo incepit vel desinet motus simpliciter.

Queritur Quot modis dicit᷑ aliquid moueri ī tꝑe Solutō duobus modis. Uno mō ꝑmo ⁊ per se ⁊ dicit᷑ qꝺ mouetur in qualibet parte tpis vt aliquid dicitur ꝑ se moueri in die qñ mouet᷑ in q̄libet hora diei. Scꝺo ꝭm alterū dicit᷑ qꝺ mouet᷑ in parte tpis sicut aliq̇d dicit᷑ moueri in die. quia mouet᷑ in hora diei.

Queritur Quō probat pħs qꝺ illud qꝺ mouet᷑ in aliquo tꝑe ꝑmo etiā mutat᷑ in qualibet ꝑte tpis Solutio hoc patet per

definitōnem primi rōne vero sic ꝓbatur quia diuidaꝛ tempus in quo aliq̃d mouetur. vel ergo in neutra parte mouetur tunc etiam non mouebitur in toto. quia totum est sue partes vel in vtraqꝫ mouetur ꝛ tunc non pōt primo moueri in vtraqꝫ sed primo in vna ꝛ postea in alia ꝛ tunc iterū habetur ꝓpositū scꝫ ꝙ si aliq̃d in toto tempore moueꝛ ꝙ etiā moueaꝛ in qualibꝫ pte Si aūt in vna moueaꝛ ꝛ non in alia tunc nō potest dici ꝙ primo moueꝛ in toto q̃a qđ quiescit in vna parte temporis non moueꝛ tempore sed primo per partem.

Ar Mutatum esse est indiuisibilis terminus motus. ergo non potest precedere moueri. Probaꝛ quia moueri iuxta predicta esse in motu Solutio Alberti duplex est mutatū esse vnū est perfectum ꝛ hoc diciꝛ vltimus terminus motus in quo finitus est motus totus ꝛ tale mutatuꝫ esse nunq̃ꝫ potest precedere ipm moueri ꝛ hoc modo dixit phus superius ꝙ omne quod mutatur postq̃ꝫ mutatū est. est in termino ad quem mutatum est. Aliud est mutatum imperfectū siue in potentia. ꝛ sic illud diciꝛ mutatuꝫ vbi potuit motus fuisse finitus siue terminatus licet non sit ibi terminatꝰ et sic intelligiꝛ hic dictum phi ꝙ omne moueri precedit mutatum esse id ē precedit aliquid vbi potuit motus fuisse terminatus. Et hoc patet q̃a motus non incepit in indiuisibili. ergo moueri est in continuo tempore. sed hoc continuū tempus habet partem ante se scꝫ suam medietatem. ꝛ ibi est mutatum esse imperfectum quod precedit mutari sicut in simili patet de punctis in linea.

Querit Quot rōnibꝰ ꝓbat ꝙ ante mutatū esse est mutari. Solutio tribꝰ ¶ Prima est finis p̄supponit id cuius est finis. sed quodlibet mutatū esse est finis mutari. ergo ante quodlibet mutatum esse est mutari.

¶ Secūda rō sumitur ex parte tpis ꝛ hoc sic ante quodlibet nunc in tēpore est assignare tempus. ergo ante quodlibet mutatū esse est mutari. Antecedēs est manifestū. Cōsequētia patꝫ. q̃a sicut mobile habet mutatū esse in nunc ita mutari in tempore.

¶ Tercia rō sumiꝛ ex parte magnitudinis sic sicut se habet indiuisibile ī magnitudine. ita se habet mutatū esse in motu. sed ante quodlibet indiuisibile in magnitudine est accipere aliquod indiuisibile in infinitū. ergo etiam ante quodlibet mutatū esse in motu est dare mutari in infinitū. Minor patet ex eo ꝙ magnitudo est in infinitū diuisibilis vt supra patuit.

Querit Utrū istud veritatem habeat in motibus ad formā scꝫ ꝙ ante quodlibet mutatū esse sit mutari ꝛ ecōuerso. Solutio sic ꝛ hoc ꝓbat inductiue. Nam p̄mo ꝓbat de motu alteratōnis. quia ante quodlibet alterari est alteratū esse ꝛ ecōuerso. Probaꝛ sic ex parte tpis quia motus ꝛ tp̄s equaliter diuidūꝛ. sed an̄ quodlibet nūc tpis ē dabilis ps tpis. g͂ an̄ qđlibet alteratū esse ē dare alterari. Scđo ꝓbat de motu generationis accepte ꝑm esse. quia ante quodlibet generari est genitū esse ꝛ ecōuerso. Et ꝓbari potest hoc simili modo sicut iam ꝓbatum est de alteratione. Et simili modo etiam dici potest de corruptōne ꝙ ante quodlibet corrumpi sit corruptum esse.

Queritur Utrū sit in motu dare primū ꝛ vltimum Solutō si motus cōpetur ad ptes subiectiuas tunc hꝫ simpliciter vltimū ꝛ pmū. quia est dabilis pma species motus ꝛ vltima. Si vero ad ptes q̄ntitatiuas ꝯpetᷣ mot⁹ distinguendū est. Quia vel ē sermo de ptibus acceptis ſm equalē diuisionē que appellanᷣ ptes eiusdē q̄ntitatis. vel de ptibus motus eiusdeꝫ ꝓportōnis. Primo ē dabile pmū ꝛ vltimū in motu sic in quolibet ꝯtinuo sicut in ligno tetracubito pma pars est pm⁹ cubitus. et vltima est vltim⁹ cubitus. Et in tpe vni⁹ diei pma hora est prima pars. et vltima est vltima pars. Et eodē mō est in motu qui ꝯdiuidiᷣ ꝓportōnabiliter magnitudini ꝛ tpi. Scdo mō nō est dare pmū neqꝫ vltimū in motu qꝛ oportꝫ motū esse in tpe diuisibili ꝛ in spacio diuisibili ꝛ in mobili diuisibili igiᷣ sicut continuū diuidiᷣ in infinitū ita quacunqꝫ pte data versus pncipiū. vel finē dabiᷣ prior pars versus pncipium ꝛ vlterior versus finem. Sed q̄ ad terminos datur vltimū in motu sed nō pmū. qa est dabile mutatuꝫ esse pfectū siue completū. ꝛ hoc est terminus indiuisibilis mot⁹. sed non datur primū ex parte termini a quo.

Queritur Que est rō q̄ in motu est dare vltimū ꝛ nō pmū Solutio qa in cōtinuis successiuis fit ꝓcessus de potentia ad actū. ꝛ sic act⁹ solū ē in termio ad quē siue finali. ꝛ sic ex pte finis ē dabile vltimū indiuisibile in actu sꝫ nō daᷣ primū puta termin⁹ a quo. qa tale indiuisibile nō hꝫ ordinē ad motū. qꝛ nō ē initiū mot⁹ sꝫ indiuisibile in termio ad quē est termin⁹ mot⁹. ꝛ sic mot⁹ termiatur bn̄ in indiuisibili sꝫ nō incipit in indiuisibili. In cōtinuis ꝟo pmanentibꝫ secus est. qa ibi termin⁹ est vtrobiqꝫ in actu. ex parte principij ꝛ finis sicut patet in linea que habet duo pūcta terminantia.

Queritur Quō mot⁹ cū sit finit⁹ dꝫ nō hr̄e pmū vel vltimū Solutō motus ꝯsideratus ſm partes eiusdē ꝓportōnis nō hꝫ pmū nec vltimū nec tn̄ est infinitus quātitatiue. qa ꝛ si non habeat terminos ꝓprios quātitatiuos qui sunt ptes eius. hꝫ tamē terminos q̄ntitatiuos extrinsecos in quibꝫ non est motus ſm suū esse q̄ntitatiuū. sꝫ post quē erit et ante quē statim fuit. vt patebit in sequētibꝫ. mot⁹ igiᷣ ꝯsiderat⁹ ſm partes eiusdem q̄ntitatis hꝫ pncipiū ꝛ vltimū.

Queritur Quō dn̄t exponi ꝓpōnes de incipit ꝛ desinit Solutō diuersimode in his que incipiunt p motum successiuum et que incipiunt p mutatōnem. Quia in his que incipiunt p motū successiuum. sicut pe. his. hꝫ in tractatu syncategorematū daᷣ inceptio p vltimū nō esse ex pte inceptōnis. Et hoc mō ista ꝓpō mot⁹ incipit dꝫ sic exponi motus iam nō ē ꝛ statim post hoc erit. Ex pte vero desitōnis daᷣ desitio p primuꝫ nō esse. qa in vltīo indiuisibili termio mot⁹ nō ē mot⁹ ꝛ an̄ ipm fuit mot⁹ et sic hec ꝓpō mot⁹ desinit dꝫ sic exponi mot⁹ nūc nō est sꝫ statim an̄ hoc fuit. In his que incipiunt ꝛ desinunt in instanti aliter sunt exponende ꝓpositiones de incipit ꝛ desinit quantum ad inceptionem. Quia inceptio datur per primū instans esse ꝛ sic debent exponi affirmatiue vt homo incipit esse. id est homo nunc est. ꝛ statim imediate ante hoc non fuit.

Querit. Que est rõ istius diuerse expositõnis in successiuis et instantaneis. Solutio q̃a in instantaneis simul sunt fieri et factum esse. sic aũt non est in successiuis. ergo dicit phus in octauo huius ꝙ mutatio tenet se cũ passione siue forma posteriori que acq̃ritur. ⁊ ergo ab illa debet denominari. sicut q̃n embrio corrumpit ⁊ homo generatur tũc debet fieri denomiatio ab homine. ⁊ ergo exponit per p̃mũ instans ipius esse. Et istud satis patet. q̃a ex quo generatio vnius est corruptio alterius cum cõtrarie forme nõ possunt sit materiam informare q̃n aliq̃d generat tunc ꝑ totum tempus quod p̃cedit vltimũ instans est materia sub forma prioreq̃ ab ea abijcitur. ⁊ in vltimo instanti est sub forma que per generatõnem acquiritur ⁊ ergo datur primũ instans esse sequentis forme quod est vltimũ instans prioris motus ⁊ illa forma que generatur non fuit ante hoc instãs in materia.

Querit. Utrũ in desitione forme sit vliter idem expositõis modus. Solutõ nõ. q̃a q̃nq̃ desinente aliqua forma ꝑ corruptõnem seq̃tur noua forma in materia positiua sicut q̃n homo corrumpitur generat forma cadaueris que ẽ positiua. ⁊ tũc debet desitio exponi negatiue per primũ instans non esse. vt socrates desinit esse id ẽ socrates nũc non est ⁊ statim ante hoc fuit. Quia generatio ⁊ corruptio sunt in eodem instanti. q̃a alias staret materia nuda sine forma saltẽ specifica. Quia si in vno instanti abijceretur forma. ⁊ in alio acq̃reretur forma tunc cum inter quelibet duo instantia sit tempus medium materia pro illo tempore staret nuda. cum nec haberet priorẽ formã nec posteriorem. Quia ergo in illo instanti inest forma posterior que per generatõnem acq̃ritur. ⁊ due forme substãtiales non possunt simul informare materiã oportet exponere desitionẽ prioris forme per p̃mũ instans non esse. Quando vero desinente priori forma non generatur noua forma tũc desitio debet exponi affirmatiue per vltimũ indistãs esse vt lum ẽ desinit esse id ẽ lumẽ iã ẽ in aere. ⁊ stati pᵒ hoc nõ erit.

Querit. Utrũ istud quod dictum est de diuersa expositõne ꝓpositionũ de incipit ⁊ desinit in motib⁹ ⁊ in mutationib⁹ debeat intelligi de generatõne ⁊ corruptõne acceptis ẜm essentiam vel ẜm esse. Solutio de eis ẜm essentiam acceptis. quia sic solũ appellantur mutatõnes. sed si accipiantur ẜm esse vt imixte preuijs alteratõnibus tunc ꝓpositiones in eis de incipit ⁊ desinit debẽt eodem mõ exponi sicut in motib⁹ scꝫ per vltimum non esse quo ad inceptõnem. ⁊ per primũ non esse ex parte desitionis.

Querit. Quomodo ꝓbat phs in textu. ꝙ nõ requirit tp̃s infinitũ vt mobile finitum pertranseat magnitudinem finitam. Solutio duo supponit pd hoc ꝓbandũ. Primũ ẽ q̃d oẽ q̃d mouet mouetur i tp̃e. Scd̃m est ꝙ in maiori tp̃e pertrãsit maior magnitudo ⁊ in minori minor. His duob⁹ suppositis sic probat prius quesitũ. si motᵒ finite magnitudinis est in tempore infinito. aut ergo est eque velox vel non est eque velox. Si primũ tunc manifestum est ꝙ motus talis mobilis nõ fit in infinito tp̃e. Quia tale mobile pertransibit aliquã partem aliquotam talis

magnitudinis puta mediā terciam vel decimā in aliquo finito tpe. quia si-cut se habet totum tempus infinitū ad totam magnitudinem motam. ita pars temporis ad partem magnitudinis. qa sicut tota mouetur in toto tē-pore ita pars in parte temporis. ⁊ medietas in medietate temporis. ⁊ ter-cia in tercia. ⁊ decima in decima. ergo partes temporis sunt equales parti-bus magnitudinis sed partes magnitudinis mote sunt finite numero et extensione ꝼm vltima. ergo etiā partes temporis numero ⁊ extensione sūt finite. ex finitis non constituitur infinitum. Si scd̄m id est non sit eque ve-lox tunc idem inconueniens seq̄tur. qa ⁊ si partes temporis sint īequales in motu qa in vna parte mouetur velocius ⁊ in alia tardius tamen omnes partes sunt finite ꝼm multitudinem ⁊ ꝼm vltima. ergo ex eis non potest in finitum constitui.

Queritur Quomodo ꝓbat phs ꝙ infinitū non potest moueri i tē-pore finito neqꝫ quiescere siue moueatur regulariter siue naturaliter Solutio sic qa si ponatur ab aliquo aduersario veritatis in-finitū moueri posse in tpe finito. tunc accipiatur aliqua ps tpis que aliquoti-ens sumpta reddit totū tempus. tūc in pte illa transibit aliquā partē mag-nitudinis. ipm infinitū. ⁊ i illa parte nō trāsibit totum spacium. qa in toto tempore pertrāsibit totam magnitudinem spacij. sed totum ⁊ pars nō sūt equalia. In alia vero parte equali parti pͥus accepte trāsibit aliam partem spacij. ⁊ in tercia parte tpis terciā. ⁊ sic de oībus alijs siue partes spacij ꝑ quas transit sunt equales siue inequales. qa si motus est regularis tūc par-tes sunt equales. ⁊ si irregularis tūc ptes spacij sunt īequales ⁊ semper ta-men sunt finite eo ꝙ correspondent ꝑtibus tpis. igitur in tempore infinito nō potest moueri vel quiescere infinitum.

Queritur Quō ostendit phs ꝙ mobile nō pt esse infinitū si tempꝰ et magnitudo sūt finita Solutō duabꝫ rōnibꝫ. Pͥa partes mobilis ⁊ tpis ꝓportionantur qꝛ vt tactū fuit in parte tpis ps mobilis ꝑtrāsibit spaciū. ergo iuxta superius dicta sunt ꝓportionata. ergo si vnum est finitū reliquū erit finitum

¶ Secūda rō est si mobile infinitū ꝑtranseat spacium finitum. tunc mo bile finitū ꝑtrāsibit spaciū infinitum. ⁊ nihil refert quid illoꝝ moueatur vel qe scat. ex quo vtrūqꝫ illoꝝ est q̄ntū. sed illud semꝑ dicitur spaciū quod quiescit et quod mouetur mobile. Et eodē mō fit demonstratio si accipiatur tps finitū ⁊ spacium finitū mobili existenti infinito. Conclusio finalis est ꝙ mobile mo tus tempus spacium suꝑ qd̄ fit motus equalr̄ diuidūtur penes finitū et in-finitū. Et ista phs deducit diffuse i textu signando predicta per lr̄as ma-thematice sicut in pͥma demonstratōne satis visum est.

Queritur Quare p̄dicta i p̄cedenti conclusione nomiata equaliter diuiduntur penes finitum ⁊ infinitum. Solutō qa in quibuscunqꝫ sunt eadem pͥncipia reperitur eadem passio. sed in predictis re periuntur eadem pͥncipia ergo in eis reperitur eadem passio. Maior ē ma-nifesta qa passio causatur ex pͥncipijs. Minor ꝓbatur qa q̄ntitas ē subiectū fi-nitū ⁊ infinitū. ⁊ pͥncipium iuxta dictū phi i pͥmo finitū ⁊ infinitū q̄ntitatis

conueniũt q̄ntitas aũt eadem est in istis reperit̃ tamē vt in antecedentibus dictũ est in istis analogice ⁊ per prius ⁊ posterius.

Ar̃ Contra predicta mobile aliqd̓ per potentiā diuinā potest moueri p̲ spaciũ numerando partes eiusdem ꝓportōnis sed ille sunt infinite. igit̃ mobile finitũ potest moueri per spaciũ infinitũ Prima pars ꝓbat̃. quia tales p̲tes sunt in spacio. ergo p̲ infinitā potētiā potest mobile illas pertrā-sire Solutō maior falsa est q̄a mobile nō potest numerare nisi partes actuales in motu. sed tales p̲tes sunt finite ⁊ nō infinte nec potest illas partes numerare sine implicatōne ꝯtradictōnis.

Ar̃ Quies infinita nō requirit subiectũ infinitũ. ergo nec motus. Probatur ꝯn̄a q̄a quies est motus ꝑuatio ⁊ ph̄s in textu ostendit q̄ q̄cquid ꝯuenit vni ꝯuenit alteri. An̄s patet. q̄a terra tota in infinitũ quiescit. ⁊ tamen nō est infinita. Solutio nō est simile q̄a illud qd̓ quiescit manet p̲ totum in eodem loco. sed mobile continue locum mutat. ⁊ sic ex mutatione illa surgit diuisio in p̲tes tam t̲pis q̄ꝫ spacij q̄ꝫ motus. ⁊ ergo ꝓpter ꝓportōnem oīm istoꝝ sequitur si vnũ est finitũ reliquũ etiam erit finitũ.

Querit̃ Quō ph̄s ꝓbat q̄ omne qd̓ stat mouetur Solō om̄e quod stat natum est moueri sed non quiescit. ergo mouet̃ Maior ꝓbatur. quia q̄ñcunq̄ꝫ priuatio ⁊ habitus cōp̲antur ad idem subiectum tunc necesse est alterũ illoꝝ inesse. ergo omne quod aptũ natũ ē moueri mouet̃ vel quiescit. Minor ꝓbat̃ quia stare est ad quietem tendere. ḡ nondũ quiescit. vnde dicit Albert⁹ in cōmentarijs q̄ stare vocat̃ inꝓposito mutatio ad quietē. Cũ em̄ post motũ res sit in q̄ete an̄ quietē ē vltima p̲s motus q̄ñ res incipit stare qd̓ hic vocat̃ statio. Et hec statio in motu naturali ē velocior ip̄o motu in violento ē tardior ip̄o motu. sꝫ in motu volũtario aliq̄ñ ē eque velox. aliq̄ñ nũc tardior aliq̄ñ velocior. ⁊ ergo cũ ē stare adhuc mouetur.

Querit̃ Quot rōnib⁹ ꝓbat ph̄s q̄ om̄e qd̓ stat stat in t̲pe Solutio duab⁹. Prima om̄e qd̓ mouet̃ in tempore mouetur sed om̄e qd̓ stat mouet̃. ergo in t̲pe mouet̃. Minor patꝫ ex dictis.

Scd̓a rō quicquid determinatur per velocius ⁊ tardius hoc est in t̲pe. sꝫ stare determiat̃ p̲ velocius ⁊ tardius. ḡ om̄e qd̓ stat stat in t̲pe.

Querit̃ Quid dicit̃ stare in toto tempore. Solutio ph̄i illud quod stat s̄m quamlibet partē t̲pis. Quia si nō staret s̄ꝫ quālibet partē tunc staret solũ s̄m vnā partē. ⁊ sic idem incōueniens sequeretur q̄ supra illatũ fuit q̄ñ dcm̄ fuit de diuisione mot⁹ ꝓportionabiliter ad diuisionē t̲pis in aliquo tempore prius stat īmediate illius t̲pis. Quia om̄e quod stat in aliquo t̲pe stat ꝓ qualibet p̲te illi⁹ t̲pis. sꝫ ꝑmũ cui ꝯuenit statio nō p̄t esse indiuisibile. eo q̄ in indiuisibili nō saluat̃ esse mot⁹ ex q̄ mot⁹ est quoddā ꝯtinuũ quod ex indiuisibilib⁹ cōponi nō potest. sed semp̲ qualibet parte data cōtingit accipere priorē in qua fuit motus sꝫ illud qd̓ stat̃ siue sistit̃ vt ꝓbatũ fuit mouet̃. ḡ sicut motus non ē in indiuisibili sit nec stare. Si igit̃ det̃ ip̄m in q̄ statur esse diuisibile tũc oportet q̄ statio sit in qualibet parte eo q̄ motus ⁊ statio sunt cōtinua ⁊ stant p̲ p̲tes t̲pis. Quia ergo ad-

uersarius dicit ꝙ ṗma statio est tempus cōtinuū ⁊ nō atomū tp̄is ⁊ omne tempus est diuisibile in infinitū. ergo nō erit aliquid illius tp̄is in quo stat̄ ṗmū. q̄a quocūq̄ ṗmo dato illud erit diuisibile h̄ūs p̄te āñ p̄tem ꝓpter ṗus et posterius que sūt in ip̄o. ⁊ sic erit in ip̄o accipe aliq̄d ṗus cui attribuit̄ statio qd̄ est impossibile. q̄a si sic aliq̄d esset pri⁹ ṗmo ḡ nō erit aliq̄d prius s̄m tempus neq̄ etiam s̄m continuitatem stationis.

Querit̄ Quomodo ph̄s ostendit ꝙ nō est accipe ṗmū in quiete. Sol̄o sic q̄a quies quiescentis nō est tota simul in indiuisibili tp̄is. quia in quo tanq̄ in mensura est quiescere in eo sicut in mensura est etiā moueri. Et resumit duas rōnes superius positas.

¶ Prima est motus non est in indiuisibili temporis. ergo nec quies. Cōsequētia patet ex dictis q̄a ī eodem contingit aliquid quiescere ⁊ moueri

¶ Secunda ratio illud dicit̄ quiescere quod se habet eodem modo nūc et prius. sed in indiuisibili non est nunc ⁊ prius. ergo oportet ip̄am esse in diuisibili quod habet nunc ⁊ prius. Ex his sic arguit̄ ꝙ non est dare primū in quiete. quia omne quod quiescit ⁊ omne quod mouetur quiescit ⁊ mouet̄ ī tempore sed non est dabile tempus. Primū quō non sit aliud prius accipere per diuisionem sicut sepe habitum est supra. Nec potest dici ꝙ in nunc sit quies. quia eadem est mensura quietis ⁊ motus. licet enim in ip̄o nūc aliquid sit manēs s̄m ꝙ manentia dicūtur illa que nullo modo sunt apta moueri sicut meatur non tamen aliquid quiescit in ip̄o nunc propter causam dictam. In ipso tamen nunc est bene non moueri quod opponitur motui cōtradictorie. In nunc etiam est bene manentia que est priuatio simplicis mutatōnis que est generatio vel corruptio.

Querit̄ Quomodo differt illud quod mouetur ab eo quod quiescit. Solutio quia illud quod mouetur per totum tempus se habet in alia ⁊ alia dispositōne. sed illud dicitur quiescere quod p totum tempus se habet in eadem dispositōne ⁊ sic non est per aliquod tempus in alia.

Ar̄ Contra in termino indiuisibili motus est quies. ergo est dabile ṗmū in quiete Solutio in indiuisibili termino motus non est motus vel quies quia vt dictū est illa solum habent fieri in tempore hoc autem vltimū ē indiuisibile tp̄is. ḡ in eo nō p̄t esse mot⁹ vel quies. s̄ statim post h̄ indiuisibile assignatū in tp̄e ē q̄es sicut mot⁹ fuitañ hoc indiuisibile p totū tp̄s. ⁊ iō dat̄ inceptio q̄etis p vltimū nō esse sicut inceptio mot⁹. d̄z ḡ sic exponi quies incipit esse id est quies iam non est sed statim post hoc erit. ⁊ sic idem est indiuisibile quod est ṗmum non esse motus ⁊ qd̄ est vltimuz non esse quietis.

Tertius tractat⁹

Ste est terci⁹ ⁊ vltim⁹ tractat⁹ hui⁹ sexti in quo ph̄s remouet errores q̄rūdā āntiq̄x. q̄s habebāt circa motū. Et diuidit̄ ī tria cap̄la In ṗmo ꝯfūdit̄ zeno q̄ negabat penit⁹ motū. In sc̄do democrit⁹ q̄ dixit indiuisibile moueri. Et ī tercio eraclitus q̄ dixit ꝯtinue oīa moueri.

Et sic phs ponit tres opiniones in isto tractatu. Prima e ipsius zenonis. Secūda ipsius democriti. Tercia ipsius eraclit i.

Querit Que fuit opinio zenonis Solutio φ zen o negauit om nem motū ⁊ voluit ꝓbare nullū motum esse. sed hoc fecit insufficienter.

Querit Quō zeno ꝓbauit motū localem nō esse Solutio qͣtuor rōnibus. Prima ē nō contingit infinitū pertransiri. ergo nihil cōtingit localiter moueri. Cōsequētia patꝫ . qꝛ omne qḋ mouet hoc mouet supra aliquā magnitudinem. sed magnitudo quelibet est infinita. ergo si fieret motus fieret supra infinitum.

Querit Quō debet solui hec rō ad hoiem Solutio sic duplex est infinitū scꝫ in actu ⁊ in potētia. iam licet spaciū sit infinitum in potentia non tamē in actu ⁊ hoc non impedit motū. quia mobile nō numerat partes potentiales spacij. sed actuales qn̄ super spaciū mouet ¶ Secūda rō quā ꝓpter fortitudinē cōclusionis vocat achillem id est inuincibilem est ista si motus localis esset possibilis tunc sequeret φ mobile velocissimū posterius motū non posset pertingere mobile tardissimū prius motū. sed hoc est falsuꝫ. ergo illud ex quo sequit. Sequela patet quia illud spaciū quo mobile tardissimū precessit mobile velocissimū est infinitū. sed infinitū non contingit pertransiri. ergo non contingit aliquid localiter moueri. ⁊ sic equus velocissimus nunq̄ in motu potest consequi linacē. Qḋ sic oñdit. Quia si ponamus limacem pertrāsiret in spacio leucam ⁊ postea velocissimū equū insequi limacē tūc voluit zeno φ equus nūq̄ ꝯseq posset limacē. Quia necesse est φ sit aliqua ꝓportio motus equi ad motū limacis tūc em̄ qn̄ equus ꝑtrāsit leucā limax fuit an̄ equū ⁊ sic ꝑtrāsit millesimam leuce vlterius in spacio ⁊ qn̄ equus ꝑtrāsit illā millesimā tūc limax iterum ꝑtrāsit millesimā millesime ⁊ sic in infinitū. g͂ sp limax ē an̄ equū. g͂ tardissimū nunq̄ assequtur a velocissimo insequente.

Querit Quō debet solui hec scd̄a rō. Solutio sicut pma. qꝛ supponit hec rō φ non pt terminꝰ magnitudinis ꝯtingi Quia magnitudo ē diuisibilis in infinitū. φ aūt dicit φ velocissimū sequēs nō attinget tardissimū pcedēs falsuꝫ patꝫ ex definitiōe velocis ⁊ tardi. eo φ velox in eodē tpe plus mouet q̄ tardū. sed illud qḋ mouetur plus aliqn̄ cōprehendit id qḋ mouet minus. ergo velox aliqn̄ cōprehendit tardū. ⁊ sic equus velocissimus vtiq ꝯsequeret limacē pcedentē. Uel dḋm ⁊ si capiātur velocissimū ⁊ tardissimū in sensu composito tunc velocissimū sequens nunq̄ attinget tardissimū pcedens . sed bene si accipiantur in sensu diuiso ¶. Tercia rō nihil mouet qḋ est in loco sibi eq̄li sed omne quod mouet est in loco sibi equali in quolibet nunc. ergo nō mouetur.

Querit Quō soluit illam rōnem. Solō sic quia supponit zeno falsum scꝫ φ mobile ꝑ quolibet nunc est in loco sibi equali. Quia si sic esset tunc motus non esset continuus, sed essent infinite quietes in quibus mobile esset hoc modo ⁊ postea in alio nunc. ⁊ sic deinceps ꝫm partes spacij . ⁊ sic oporteret φ tempus componeretur

ex indiuisibilib9. Scḋo zeno deratiocinaꝛ ꝛ ꝑagolizat seipm̄. Quia cū quicquid est in loco sibi equali nō mouetur tūc accipit locū ꝓ determinato loco ſm̄ actū. ꝛ sic nō est verū ꝙ tale moueꝛ qꝛ potest tendere in aliū locū. cū vero dicꝛ ꝙ mobile ꝓ quolibet nunc est in spatio sibi equali. hoc nō ē verum nisi ſm̄ potentiā. qꝛ id qḋ mouetur nō est ſm̄ equale in spatio nisi ſm̄ potentiā. Quarta ratio est. si esset motus localis sequereꝛ ꝙ idem temp9 esset duplum ad seipm̄. sed hoc est impossibile. ꝯsequētia ꝓbatur. Quia si duo mobilia eque velociter moueanꝛ ꝛ vnū ꝑtransit maius spaciū in duplo ꝙ̄ alteꝝ tūc oꝑtet ꝙ hoc fiat in duplo tempe. sed casus pt̄ poni ꝙ vnū illoꝝ duoꝝ mobiliū in eodem tpe ꝑtransit maius spacium in duplo ꝙ̄ alterum. g̊ illud tempus est sibiipsi duplū. Casus aūt est talis ꝙ vnū illoꝝ mobiliū moueꝛ super spaciū quiescēs. ꝛ alterū supra spaciū ꝯtra motū. Exemplum est sint magnitudines qescentes signate per a a a. ꝛ ꝯiunguntꝛ in puncto cui ꝑnotatur media a. ita ꝙ sit quasi magnitudo vna. ꝛ alie magnitudines sint equales p̄dictis mote ad sinistrum incipiētes sub medio a signate per has tres lr̄as b b b. ꝯiūctas b in medio b quasi sint vna magnitudo ꝛ sint mote. Et alie sint equales p̄dictis mote ad dextrū incipientes sub vltimo b ꝛ sint nominate c c c. tunc ergo si simul incipiant moueri et equalit̄ moueanꝛ. ꝯtinget ꝙ eodem tempe ꝑmum b fiet sub vltimo a. ꝛ sic i trāsibit medietatē ipsorum a ꝛ vltimo c fiet sub vltimo b. ꝛ sic transibit totam magnitudinē b b b. igiꝛ c transibit eodē tpe duplicem magnitudinem in ꝯpatōne ad b.

Queritꝛ Quō ph̄s soluit ratōem zenonis. Solutio sic. nō sequitur ꝙ idem temp9 sit duplū ad seipsum. Quia nō oportet temp9 esse duplū in quo duplū spatiū ꝑtransitur nisi cetera sint paria mō cetera nō sunt hic paria. Quia vnū ponitur moueri suꝑ spatiū quiescēs ꝛ aliud super spatium ꝯtra motum.

Queritꝛ Quō zeno ꝓbauit ꝙ inter ꝯtradictoria nō sit motus. Solutio sic. Quia si esset mutatio inter ea tūc illud qḋ mutaꝛ de nō esse in esse ꝑ generatōem. Aut esset in esse aut in nō esse. aut in neutro illoꝝ. aut in vtroqꝫ sed nullū illoꝝ potest dici. Maior ptꝫ a sufficienti diuisione. Minor ꝓbaꝛ ꝑmo nō est in esse qn̄ mutaꝛ. qꝛ ibi est magꝭ quies ꝙ̄ mutatio. ꝛ ideo quādo res est tūc est mutata ꝛ nō amplius mutatur. Nō etiam est in nō esse. Quia cum mutaꝛ iam recessit ab eo. Et res nō est in eo a quo mutatur. sicut supra dictū est. Non in neutro. qꝛ necesse est alteꝝ ꝯtradictorioꝝ inesse. Non pt̄ eē in vtroqꝫ simul. qꝛ tunc contradictoria verificarenꝛ de eodem. Et eodē modo ꝓbaꝛ ꝙ nō esset mutatio inter ꝯtraria. qꝛ mutatio nō est in eo ex quo est. qꝛ ab illo recessum est. Nō est etiam in eo ad quod est. qꝛ cum est in illo. quiescit. Non potest esse in neutro. quia vnū illoꝝ poniꝛ vt ꝑncipiū mutatōnis ꝛ alteꝝ vt finis. sꝫ illa duo sunt essentialia cuilibet mutatōni. eo ꝙ alias esset infinita. Nō pt̄ etiā vtrūqꝫ illoꝝ inesse subiecto quod mouetur. qꝛ tūc ꝯtraria inessent eidem. Et sic dicunt ꝙ si aliquid muteꝛ de nō albo in albū ꝛ in neutro istorum est tunc neqꝫ album erit neqꝫ nō album. quod est inconueniens cum iste mutatōnes sint rei essentiales.

☞ Querit̃ quō solui debet ratio illa zenonis. Solutio phi illud qđ
mutatur est in vtroq̃ termino. ſʒ magis est in termino ad quē q̃ꝫ in termi-
no a quo sicut q̄n aliquid mutat̃ de nō albo in albū tūc aliq̄ mō ē nō albuʒ
tn̄ mag̃ ē albū. Et rō p̄mi ē. qꝛ nō solū illud dr̄ albū qđ totū ē albū ⁊ p-
fecte est albū id est omnino depuratū a nigro. sed etiā album dicit̃ aliquā-
do. nō ꝙ pfecte est albū. ſʒ qđ habʒ plures ptes albi aut mag̃ ꝓprias Et
sic nō est etiā idē dicere ꝙ aliq̄d nō est in hoc. ⁊ ꝙ aliq̄d nō est in hoc totū ⁊
pfecte. Et sic dū res mutat̃ inter ꝯtraria in vtroq̃ ē q̄dāmodo ſm eē imp-
fectū. ſʒ p motū pl̄es accipit ꝯtinue ptes ⁊ mag̃ ꝓprias ei⁹ ad qđ mouet̃.
☞ Arguit̃. si esset in vtroq̃. tūc ꝯtraria essent sil' in eodē. ſʒ hoc ē incō-
ueniens. Solutio alberti. ꝯtraria eē in eodē pt dupl'r intelligi. vno mō
ſm esse pfectū ⁊ sic in eodē eē nō possunt. Alio mō ſm eē remissuʒ ⁊ imp-
fectū. ⁊ sic nō ē incōueniēs eo ꝙ tūc vnū ē sicut exiens. ⁊ aliud sicut intrās
et iō vtrūq̃ est in potētia vl' in actu p mixto potētie. Et sicut dictum ē de
ꝯtrarijs. ita dicendū est de mutatōne q̄ est inter ꝯtradictoria puta esse et
nō esse ⁊ illa mutatio tūc accipit̃ vt i mixta alteratōi p̄uie. ⁊ sic illud quod
mutat̃ neq̃ pfecte ē in eē. neq̃ pfecte i nō eē. ē tn̄ mag̃ i altero oppositoꝝ
ad qđ ē mutatio puta t̃mino ad quē. ſʒ i neutro ē totū ⁊ pfecte. Si ꝓo acce-
perim⁹ mutatōeʒ ꝓprie tūc dicendū ē vt p̄us ꝙ illa ꝓpositio. mot⁹ ē i me-
dio duoꝝ terminoꝝ ē vera in motibꝫ ꝓprie dictis scʒ successiuis. Quia in
instantaneis sunt simul fieri ⁊ factum esse.
☞ Querit̃ quō zeno pbauit nō eē motū circularē Solutio sic Quia
q̄cūq̃ ſm ꝯtinuū aliqđ temp⁹ sic se hn̄t ꝙ ipa ⁊ ptes sunt in eodē loco q̇es-
cunt ſʒ circularit̃ tm̄ spherice mota sunt ſm ꝯtinuū temp⁹ i eodē loco illa
et ptes ḡ q̇escūt. Maiorē pbat Quia illa q̄ mouent̃ ſm locū mutāt locū
sicut q̄ mouent̃ motu ad formā mutāt formā. minor pbatur. qꝛ circul⁹ ⁊
sphera circa idē centꝝ in eodē loco sunt sp. igit̃ q̇escūt Et si ponant̃ moue-
ri tunc mouebunt̃ ⁊ quiescent quod est incōueniens.
☞ Querit̃ quō debet solui scđa ratio Solutio phus soluit eā dupl'r
p̄mo p interemptōem vni⁹ p̄missaꝝ sui syllogismi minoris scʒ qꝛ ptes cir-
culi ⁊ ptes sphere nūq̃ aliq̄ ꝯtinuo tpe sunt in eodē loco. ſʒ totū ſm subie-
ctū sit in eodē loco. Scđo dr̄ phus soluēdo ſm veritatē. ꝙ i circulo ⁊ sphe-
ra totū ꝯtinue pcedit ad aliū ⁊ aliū locū. Sed ſm albertū duplex ē totali-
tas circuli. ⁊ duplex alietas loci. vna est totalitas circuli ſm materiā ⁊ sub-
iectum ⁊ hec nō refert̃ ad motū circuli ⁊ locū nisi p accn̄s. accidit em̄ ei tal'
mot⁹ inquantū forma circular̃ est in eo. Alia est totalitas circuli ſm for-
mam ꝯuexi ⁊ ꝯcaui qđ est in ipo. eo ꝙ figura circularis hʒ duas formas q̄
sunt ꝯuexum ⁊ ꝯcauū. sicut satis clare ptʒ in pelui in qua exterior superfi-
cies qua ꝯtingit terram appellat̃ ꝯuexa. ⁊ interior in qua fundit̃ aqua ꝯca-
ua appellat̃. ⁊ ideo si nos fuerim⁹ imaginati siue in ꝯuexo siue cōcauo pun-
cta vocata lr̄is a b c d ⁊ sic de alijs tūc circul⁹ circūduct⁹ describet tot cir-
culos ſm formā q̊t pūcta fuerim⁹ imaginati signata in ꝯuexo vel ꝯcauo.
Et hoc pbat̃ sic. qꝛ cū eleuatur punctum a ⁊ redit in vbi in quo eleuaba-
tur tunc cōplete descriptus est circulus per punctum a. Et similiter est de
alijs punctis. scʒ b c d ⁊ cum forma circuli descripta per a punctum ē cō-
pleta nondum est ꝯpleta forma circuli. descripta p aliud punctum puta b

sed vna descriptio ꝯpletur ꝯtinue post aliam. ⁊ sic talia puncta sibi conti-
nue succedunt. ⁊ vnus semꝑ est vt pellens ⁊ aliꝰ vt pulsus post alium er-
go ꝯtinue forma descriptōnis circuloꝝ formal'r variat̃ ⁊ pcipue in circu-
lo natural'r mobili in q̄ sunt oriens ⁊ occidens. dextꝝ ⁊ sinistꝝ. ḡ pcedit cō-
tinue circulꝰ in formas multoꝝ circuloꝝ lꝫ subiecto sit vnꝰ. Simil'r aūt ē
de loco. locꝰ em̄ motꝰ circuli est supra centꝝ. ⁊ lꝫ ille locꝰ idem sit subiecto
variat̃ tñ formal'r locꝰ em̄ vnꝰ forme descripti circuli nō ꝯplet̃ cū descrip-
tione alteriꝰ circa centꝝ. est em̄ formal'r locus circularis vbi. in quo ꝯplet̃
circuli descriptio. ⁊ ḡ circulꝰ totꝰ formali totalitate pcedit de loco ad locū
et de circulo ad circulum ꝯtinue in motu circuli. ⁊ isti circuli nō sunt ĳ dex-
formal'r sed tm̄ subiecto sicut idē numero ꝑ accn̄s sunt hō ⁊ hō musicus ⁊
ideo per se mouetur circulus de loco ad locum. ⁊ ꝑ accidēs est in loco vno
et ergo falsum est ꝙ ptes mutant locum ⁊ totum manet. Quia tunc cir-
culus nō moueretur nisi per accidens.

☞ Querit̃ q̄ fuit opinio democriti de motu. Solutio dixit imparti-
bile siue indiuisibile moueri. Quia posuit corpora atomalia multa. ⁊ illa
posuit pncipia corpoꝝ. ⁊ ergo necessariū fuit illa localiter moueri. Dicit̃
aūt dupl'r aliquid moueri, scꝫ ꝑ se ⁊ ꝑ accidens. Per se moueri dicit̃ cui mo-
tus ꝯpetit per se. Per accidēs dicit̃ moueri quod mouet̃ ad motū alteriꝰ
sicut accidēs mouet̃ ad motum subiecti sui. ⁊ pars ad motū sui totiꝰ ⁊ in-
diuisibile ad motum diuisibilis in quo est.

¶ Querit̃ ꝙ different accn̄s dꝫ moueri ad motū subiecti. ⁊ idiuisibile ad
motū diuisibil' ⁊ ꝑs ad motū totius. Solutio sic. qꝛ accn̄s ⁊ indiuisibile
mouent̃ ꝑ accn̄s tā ẜm actū ꝙ̄ ẜm potentiā. qꝛ nullo mō pn̄t ꝑ se moueri
Sed ꝑs mouet̃ ꝑ accn̄s solum ẜm actum ⁊ nō ẜm potentiā ad motū to-
tius. qꝛ apta nata ē ꝑs ꝑ se moueri scꝫ si diuidat̃ a toto vt supra dictū fuit.

☞ Queritur quid intelligit hic phus ꝑ indiuisibile. Solutio illud.
quod est ipartibile ẜm ꝙ̄titatē ẜm actū tam ẜm potētiā sicut est punctū.

¶ Querit̃ quō phus pbat ꝯtra democritū ꝙ indiuisibile non potest mo
ueri. Solutio quattuor rōnibꝫ. Prima est si indiuisibile moueret̃ tūc in-
diuisibile esset diuisibile. sed hoc est impossibile. ergo. Seq̄la ptꝫ. qꝛ omne
qd̄ mouet̃ est ptim in termino a quo. ⁊ ptim in termino ad quē. sed qd̄ ha-
bet ptem ⁊ ptem hoc est diuisibile. Scd̄a ratio est. qꝛ omnis motus fit in
tp̄e. sed si indiuisibile moueret̃ nō moueret̃ in tp̄e sed in nunc temporis. er-
go indiuisibile nō potest moueri. Minor pbat̃ qꝛ tempꝰ debet ꝓportiona
ri ipi mobili si ḡ mobile esset indiuisibile. ḡ tempꝰ esset indiuisibile. Ter-
tia ratio est. qꝛ omne qd̄ mouet̃ pus ptrāsit spatiū minꝰ se deinde spatium
equale. ⁊ postea spatiū maiꝰ se. sꝫ nō est aliqd̄ spatium minus indiuisibili
ergo nō ꝯtingit indiuisibile moueri. Minor ptꝫ. qꝛ si esset spatiū minꝰ in
diuisibili tunc esset aliquod minus minimo. Quarta rō est. qꝛ impossibile
est id qd̄ mouet̃ pmo. moueri ꝑ maius spatiū sed pus mouetur ꝑ minꝰ vl'
equale. nō potest moueri ꝑ minꝰ. qꝛ sic minore essꝫ minꝰ. hoc est indiuisibi
li nō est aliquod minus. ergo mouet̃ per spatiū equale. ⁊ hoc erit punctus
ḡ linea erit ꝯposita ex punctis. ⁊ spatiū erit ꝯpositū ex indiuisibilibꝫ. sꝫ ista
sunt incōuenientia ergo indiuisibile seu impartibile nō mouetur.

☞ Querit̃ q̄ fuit opinio eracliti. Solutio ꝙ oīa sint in ꝯtinuo motu.

☞ Querit̃ quō ĩprobat phs hāc opinionē eracliti. Solutio sic. qꝛ dicit non est possibile aliquid continue ⁊ perpetue moueri. Et hoc probat inductiue. primo de motu ad formam. ⁊ est talis ratio. omnis motus q̄ ē inter duos terminos ꝯtrarios clausus est finitus ⁊ nō p̄t esse ꝯtinuus et ꝑpetuus. sed quilibet motus ad formā est huiusmodi. ergo nullꝰ motꝰ ad formā p̄t esse ꝯtinuus ⁊ ꝑpetuus. ⁊ sic nihil p̄t continue ⁊ ꝑpetue moueri motu ad formā. Minorē ꝓbat phus. qꝛ omnis motꝰ ad formā est de contrario in ꝯtrarium. vel est de ꝯtradictorio in ꝯtradictoriū. Scdo probat de motu locali. sic impossibile est fieri qd impossibile est factū esse. sed impossibile est motum ꝯtinuū ⁊ ꝑpetuū factū esse. ergo impossibile est motum localem fieri continue ⁊ ꝑpetue.

Ar̃ Motus celi est ꝯtinuus ⁊ ꝑpetuus ⁊ tm̄ celum mouetur motu locali. ergo ꝯtingit aliquid moueri ꝯtinue ⁊ ꝑpetue motu locali. Solutio verū est ꝙ aliquid pōt bene moueri ꝯtinue ⁊ ꝑpetue motu locali circulari. nō tm̄ motu locali recto. iam dictū phi intelligitur de motu locali recto pōt tamē vt dicit phs in textu aliquo modo esse ꝑpetuitas in motu locali recto scꝫ per successionem.

☞ Queritur ergo circa hoc q̄ differunt motus localis circularis ⁊ rectus sunt ꝑpetui. Solutio sic differunt. qꝛ motus localis circularis vnꝰ numero manens p̄t ꝑpetuari. Sed motꝰ localis rectus nō sub identitate numerali sed solū sub identitate specifica scꝫ per solam successionē pōt ꝑpetuari. sicut dr̄ scdo perigeneseos ꝙ generatōes ⁊ corruptōes succedūt sibiinuicē ꝑpetue sꝫ nō ē aliq̄ vna ḡnatio vł corruptio nūero ꝑpetua.

Finit sextus liber physicorum

Mne quod mouetur necesse est ab aliquo moueri

Iste est septimus liber physicoꝝ arestotel' in quo phus ostēdit ꝙ ī mouētib' ⁊ motis nō est ꝓcedere in infinitū sꝫ est est venire ad vnū p̄mū p̄cipue corporeū de quo p̄ncipal'r intēdit iste septimus. Et diuidit in duos tractatus. in p̄mo facit hoc quod dictū est. In scdo ostēdit quō et qualiter diuersi motus sunt ad inuicem ꝯpabiles.

☞ Querit quō phus ostēdit ꝙ in mouētib' ⁊ motꝫ est deuenire ad vnū p̄mum motorē. Solutio sic. Quia om̄e qd mouet ab alio mouet. sꝫ nō est ꝓcessus in infinitū in mouētib' ⁊ motis. ḡ ē deuenire ad vnū p̄mū mouēs. Maiorē ꝓbat phs dupl'r. scꝫ inductiue ⁊ rōe. Inductiue sic. Om̄e qd mouet. vł mouet violēte vł natural'r. Si violēte tūc manifestū ē ꝙ mouet ab alio. qꝛ vt dt̄ phus tertio ethicoꝝ. violentū est qd mouet a p̄ncipio extrinseco nō ꝯferente vim passo. Si mouet natural'r hoc ꝯtingit dupl'r qꝛ q̄dā taliū mouent a seipis. sicut aīalia in q̄bus mouens est distinctū a moto. ꝗuis vt dt̄ phus hoc nō videat ex eo. qꝛ totū ꝯtinuū videt sił moueri. ⁊ nesciunt tūc hoīes distinguere inter mouens ⁊ motū. Alia sunt que mouent ab aliis. sicut grauia ⁊ leuia q̄ mouent a generāte. vł remouēte ꝓhibēs ⁊ istud deducit phus in textu in terminis nō ꝯcatiuis. Ratōe sic. ꝑ

bat q: nihil mouet a seipo p se p̄mo. q: om̄e qd̄ mouet a seipo p se p̄mo ita q ip̄m est cā sui mot⁹. nō pausabit siue q̄escet ad quietē alteri⁹ a se. ḡ qd̄ q̄escit ad q̄etē alteri⁹ nō mouet a seipo. s; om̄e qd̄ mouet q̄escit quiescēte sua pte. ḡ non mouet a seipo p se p̄mo. Maior pbat q: posita cā ponit ⁊ effectus. ⁊ destructa destruitur effectus. ḡ si est ip̄m sibi cā motus sp mouet q̄ diu est. Minor pbat. q: si tota magnitudo mouet tūc q̄libet ei⁹ ps mouet. ḡ si aliqua ps q̄escit tūc nō mouet tota magnitudo. q: tot⁹ mot⁹ dependet a motu ptiū. ḡ nihil mouetur a seipo p se p̄mo. ⁊ istud satis pat;.

Queritur Utrū om̄e qd̄ mouet ab alio mouet sicut probat phus in textu. Solutio sic. q: si aliq̄d moueret a seipo tūc idē esset in actu ⁊ in potētia. Quia om̄e mouēs ſm q huiusmo di est in actu. ⁊ om̄e mo bile ē in potētia ḡ nō pt idem moueri a seipo

Ar̄ Animalia mouent a seipsis. ḡ aliquid pt moueri a seipo. Ans est phi n octauo hui⁹ distinguēti; p hoc motū aīaliū a motu grauiū et leuiū. Solutio aīalia mouent bn̄a seipsis. s; nō p se p̄mo. s; p se scd̄o q: aīal h; in se duas ptes sc; ptem p se mouentem. ⁊ ptem p se motam. ⁊ sic totū aīal mouet s; nō ratōe toti⁹ sed ratōe ptis mouentis q̄ est aīa ⁊ totum mouet nō p se p̄mo. sed ratōe ptis p se mobilis. sc; ratōe corpis. Et ergo galien⁹ ɔtradicēs arestoteli volēs q aliq̄d mouet a seipo falsum dixit deceptus p hoc. Quia nō dixit aliquem motū esse p accñs nisi eū qui ē gratia accidētis vt inquit albert⁹ sicut musicus ambulat. illū aūt q̄ ē gratia ptis vocauit p se. eo q ps substātialiter inest toti s; hoc nō est sufficienter dictū. Quia in ꝓposito loq̄mur de motu ſm q est passio mobilis per se ɔueniens sibi ſm q ip̄m ⁊ nō ſm alterum. q aūt ɔuenit toti ſm q ip̄m nō pt ɔuenire ſm ptem. q: alia est ratio ptis ⁊ alia ratio totius.

Ar̄ Dicit phus quinto physicoꝝ in fronte q aliq̄d transmutat p se p̄mo. ḡ demōstratio arestotelis est inualida. Solutio aliquid bn̄ transmutat p se p̄mo. q: est aliqd̄ totū cui formal'r ɔuenit mot⁹. ⁊ hoc est moueri p se p̄mo s; nō mouet a seipo p se p̄mo. id est qd̄ est causa effectiua mot⁹ s; tm̄ ip̄m totū mouet ⁊ mouet ratōe alteri⁹ ⁊ alteri⁹ ptis.

Ar̄ Demōstratio phi innitit impossibili igit nō videt ɔcludere Probat q: impossibile est q totū moueat p se p̄mo ⁊ tn̄ ps toti⁹ q̄escat. Solutio demōstratio phi est ɔditionalis. ⁊ ergo pōt eē vera vtraq pte existēte falsa sicut pt; de ista. si asinus volaret asin⁹ haberet pennas et sic in ꝓposito dicit phus si aliqua pars mouentis seip̄m quiescat tunc totum nō mouet a se p̄mo ⁊ sic vult phs hic q motus toti⁹ depēdet a motu partium. quia ad quietem ptiū sequitur q̄es totius in vera ɔditōnali

Queritur Quomodo ostendit phus q nō est ꝓcessus in infinitum in mouentibus ⁊ motis. Solutio phs duo supponit ad ꝓbandā illam ɔclusionem. Primū est q mouens ⁊ motum sunt simul. Scd̄m q motus infinitoꝝ mobilium ſm numerū est finitus. ita q quodlibet mobilium moueat in tēpore finito sicut si infiniti homines mouerentur simul seq̄retur q motus cuiuslibet hoīs esset finitus. Istis sic suppositi; format h̄ mō rō si in mouētib; ⁊ moti; esse; ꝓcessus i infi

nitū tūc motꝰ īfinitꝰ fieret ī tpe finito ſʒ hͦ ē incōueniēs igiť illď ex ꝙ ſeqtuʳ
Minoꝛ ꝓbať. qꝛ motꝰ ⁊ tēpus debēt ad īuicē ꝓportionari ī finitate ⁊ īfini
tate vt ī ꝑcedēti libꝛo dictū ē. Seqla ꝓbať. qꝛ ſi eſſʒ ꝓceſſus in mouētibꝫ ⁊
motꝭ tūc ſeqreť ꝙ ſunt īfinita mobilia. ⁊ tñ iuxta regulā hypoteſim motꝰ
oīm taliū erit in finito tpe. ſicut hͦ phs deducit in terminis nō ꝟcatiuis. ģ
motꝰ īfinitoꝝ mobiliū erit in tpe finito. qꝛ vt ďt ꝑma ſuppoſitio oīa mouē
tur in eodē tpe vt eodē tpe ꝙ moueť ſcďm a ꝑmo tertiū moueť a ſcďo ⁊ q̄r-
tū a tertio. ⁊ ſic infinitū. ſʒ hͦ ē incōueniēs ģ ꝟm apparētiā videť demōſtra
ri itentū. ſ. ꝙ nō p̄t eē ꝓceſſus in īfinitū in mouētibꝫ ⁊ motꝭ lʒ nō demōſtreť
Quia vt ďt phs nō ē incōueniēs ꝙ fiat motꝰ īfinitoꝝ mobiliū ꝟm multi-
tudinē in finito tpe. eo ꝙ q̄dlibʒ mobile ē finitū. ſʒ eēt īcōueniēs ſi vnū mo
bile īfinitū moueret tpe finito. Et ģ demōſtratōi ꝑori aliq̄d addendū ē vt
ďt phs. ſ. ꝙ oīa iſta coꝛpa ꝟm multitudinē īfinita ꝯtinuenť ita ꝙ fiat vnū
coꝛpꝰ īfinitū. hͦ eīm ē poſſibile. qꝛ illud qď moueť ꝑmū ⁊ mouet alia ꝟm lo
cū coꝛpalem moueť. ⁊ oīne qď moueť neceſſe ē tāgi. ⁊ ꝑ ꝯñs neceſſe ē ipm
ꝯtinuū eē ſuo mouēti eo ꝙ īmediatū exñs ad aliq̄d ipm tāgit ⁊ tactꝰ ī ma
thematicis ⁊ phyſicis oꝛdinať ad vnū. ſicut videmus in omnibus ⁊ mo-
uētibꝫ ⁊ motꝭ phyſice. ģ opʒ ſupponere ꝙ ex oībꝫ illis coꝛpibꝫ fiat vnū cō-
tinuū. ģ motus infinitus erit in tpe finito. cū ergo ſit incōueniēs ſequiť ꝙ
in mouentibus ⁊ motis nō erit ꝓceſſus in infinitum.

Ar Nō oīa coꝛpa p̄nt ꝯtinuari. ģ hypoteſis ſiue ſuppoſitio phi videť
falſa. Añs pʒ. qꝛ ſpecie dr̄ña vt ďr ī quinto phyſicoꝝ. ꝯtinuari nō
p̄nt. Soľo alberti. coꝛpa oīa ꝯtinuari p̄t itelligi dupľr. Unoͦ inquātū
ſunt accepta ꝟm ſpēm. ⁊ ſic ꝓcedit dictū phi q̄nto huiꝰ Alioͦ itelligiť ea cō
tinuari īquātū accipiunť ꝟm genꝰ ſiue coꝝ ratōem ꝯtinuitatꝭ. ⁊ ſic nō re-
pugnat eis ſʒ ē poſſibile. ⁊ ģ lʒ ſit falſuʒ qď ſupponiť nō tñ impoſſibile.

☞ Queriť de q̄bꝫ mouētibꝫ intelligiť cū ďt phs ꝙ in mouētibꝫ ⁊ motis
nō ē ꝓcedere in infinitū. Solutio de eſſentiaľr ſuboꝛdinatꝭ. q̄ ſic ſe hñt
ꝙ ſecundū moueť a ꝑmo ⁊ nō ecōtra. ⁊ ſecūdū nō p̄t moueri niſi ꝑmo mo
uente. ⁊ hͦ mō iſta inferioꝛa ſuboꝛdinanť celo iuxta ꝟbū phi ꝑmo metheo
roꝛum dicētis neceſſe ē hūc mūdū inferioꝛē eē ꝯtinuū lationibꝫ id ē coꝛpibꝫ
latꝭ ſupioꝛibꝫ vt tota eiꝰ virtꝰ inde guberneť. ꝙ aūt in talibꝫ nō ē ꝓceſſus
in infinitū manifeſtū ē. qꝛ ſi eſſet in infinitū ꝓceſſus tūc nō eſſʒ aliq̄s motꝰ
ꝑmus. qꝛ q̄ñ eſt in infinitū ꝓceſſus tūc nō ē ꝑmū ⁊ ſic ceſſaret virtꝰ mouen
di. In accidētaľr vero ſuboꝛdinatꝭ q̄ ſic ſe hñt ꝙ vnū moueť ab alio abſq̄
cauſali depēdētia inquantū accidit ſibi ꝙ moueať ab illo mouēte nō ē incō
ueniēs eē ꝓceſſum in infinitū ſicut pʒ in incēſionibꝫ cādelaꝝ. Per accñs eīm
eſt ꝙ vna incneſa eſt cauſa incenſionis alterius. qꝛ ſcďa potuit fuiſſe cau-
ſa incenſionis prioꝛis.

Ar In numeris ē ꝓceſſus in infinitū. vt ďt phs q̄rto phyſicoꝝ ꝑ ap-
poſitōeʒ vnitatis. ⁊ tñ ſuboꝛdinanť eſſentiaľr. ģ ī mouētibꝫ ⁊ mo
tis eſſentiaľr ſuboꝛdinatꝭ p̄t eē ꝓceſſus in infinitū. ſcďa ꝑs añtis ꝓbať. qꝛ
vnꝰ numerꝰ cauſať ab alio ſicut ternariꝰ a binario. ⁊ q̄ternariꝰ a ternario
Solutio nec in figuris nec in numeris ē eſſentiaľ ſuboꝛdinatio. ⁊ ģ ꝟm
potentiā p̄t eē in infinitū ꝓceſſus. Ad ꝓbatōem vere ſcďe ꝑtis añcedētꝭ

dõm ē ꝙ nõ ē i nūerꝰ ordo essentialꝭ causalitatꝭ.sȝ tm̄ ordo itegralitatꝭ iqꝫ/ tū vnꝰ nūerꝰ itegralr̄ ꝯstituit ex alio.ꝛ h̄ nõ ipedit ꝑcessum in ifinitū.

Queritur De q̄ mouente p̄mo ph̄s loquit̄ h̄. Solutio de mouente effectiuo corporeo vt dt albertꝰ.ꝛ nõ de mouēte qd̄ ē finis cuiꝰ cā fit totū qd̄ fit ab efficiēte. Efficiēs em̄ ē cā motꝰ i eo qd̄ mouet̄ dicēte ph̄o ꝙ ē ꝑncipiū vn̄ motꝰ. Finis em̄ mouȝ solū metaphorice

Ar Mouēs corporeū hoc mouet̄.ḡ si est hic sermo de mouēte corporeo tūc nõ est deuenire ad vnū p̄mū mouēs immobile. Solo q̄uis mouēs corporeū moueat̄ tn̄ ipm nõ mouet̄ ab aliq̄ corporeo.sȝ tm̄ ab icorporeo.s.ab aīa nobili siue a deo.ꝑut de h̄ disputabit̄ in fine octaui.

Queritur Utrum mouens sit sil̄ cū moto. Solo sic.om̄e mo/ uens effectiuū ꝓximū ē sil̄ cū moto in oī gn̄e motuū Dicitur notant̄ mouēs effectiuū ꝓpter mouēs finale. qꝛ hoc nõ opȝ eē sil̄ per imediatōeȝ cū moto sȝ tale mouet distans a moto. Exēplū ē vt appetibile qd̄ ē bonū distās ab ipo appetēte mouet appetitū.sicut vinū electū in penore extrīs mouet appetitū alicuiꝰ nõ ꝯiūcti vino ꝛ trahit ad seipm ita ꝙ appetēs mouet̄ ad appetibile Dicit̄ ꝓximū ꝓpter mouēs p̄mū qd̄ nõ ē necesse sil̄ eē cū moto sicut is q̄ ꝓijcit lapidē nõ ē sil̄ cū lapide ꝓiecto.sȝ lapis ꝓie/ ctus multum distat a proijciente.

Ar Mouens ꝛ motū sunt duo corpa.sȝ impossibile ē duo corpa eē i eodē loco.ḡ nõ ē possibile mouēs ꝛ motū eē sil̄. Solo ph̄i est ꝙ sil̄ i ꝓposito dicunt̄ iter q̄ nõ ē mediū.ꝛ sic mouēs ꝛ motū sunt sil̄.qꝛ iter ea nõ ē mediū nec plenum vt dicit albertus nec vacuum.

Ar Corpa dura nõ p̄nt se tāgere ƀm ph̄m 2ᵒ de aīa nisi ꝑ mediū qd̄ ē aer vl̄ aqua.igit̄ mouēs ꝛ motū nullo mō p̄nt eē sil̄ Solo int̄ mouēs ꝛ motū nõ ē mediū cāle.sȝ q̄nqꝫ ē bn̄ mediū situale qd̄ ē aer vel aq̄ ꝓpter ꝓhibitatōeȝ vacui adherēs sup̄ficiebꝫ taliū corpoꝝ vt ibi dicetur

Queritur Quō ph̄s ꝓbat mouēs eē sil̄ cū moto. Solo ꝓbat h̄ iductiē.qꝛ tres sunt spēs motꝰ. vt i q̄nto physicoꝝ dictū ē.s.motꝰ ƀm locū q̄ vocat̄ locimutaᵒ ꝛ ƀm q̄litatē q̄ vocat̄ alteraᵒ.ꝛ ƀm q̄ntitatē q̄ vocat̄ augmētatio ꝛ diminutio.sȝ in oībꝫ istis mo/ uens est sil̄ cū moto vt patebit inferiꝰ.igit̄ mouēs ē simul cū moto.

Ar Generatio ꝛ corruptio sunt motꝰ vt pȝ 3ᵒ physico.ꝛ tn̄ ph̄s nõ ꝓbat i eis.ḡ nõ ē iductio sua sufficiēs. Solo alberti ph̄s ꝓbat itentū suū in his motibꝫ i q̄bꝫ ē occultū mouēs eē sil̄ cū moto. sȝ i gn̄atōe et corruptōe ē manifestū.ꝙ int̄ generās ꝛ ꝓximū generatū nihil ē mediuȝ qꝛ virtꝰ generatiua q̄ ē proximū generās q̄ appellat̄ a platone paruꝰ pat̄ ē in semine ꝛ iō nõ opȝ ꝓbare i gn̄atōe ꝛ corruptōne q̄ ē gn̄atōni ꝯtraria.

Queritur Quō ostēdit ph̄us ꝓpositū suū in motu locali qui ƀm naturā est p̄mus motuū. Solutio ꝑ diuisionem eiꝰ qd̄ mouet̄ localr̄ Quia om̄e tale aut mouet̄ a seipo.aut mouetur ab alio qd̄ ē sibi extrinsecū. Si mouet̄ a seipo sicut aīalia mouent̄ vl̄ videt̄

moueri ꝑ se sicut elemēta tūc manifestū est ꝙ mouens siŀ est cū eo qđ mouetur. ita ꝙ inter ea nullū est mediū nec plenū nec vacuū. Quia in fronte istius septimi dictū est ꝙ oīe qđ mouet̃ ab aliq̄ motore mouet̃ si g̃ nō hʒ motorē extra se hʒ eum intra se sine quocūqꝫ medio. ꝛ sic sunt ibi siŀ. Si vero mouet̃ ab alio extrinseco tūc mouet̃ violente ꝛ hoc ꝯtingit quadrupŀr. ꝭm ꝙ quattuoꝛ sunt spēs motꝰ violenti q̄ sunt pulsio vectio tractio ꝛ vertigo. ꝛ in has quattuoꝛ oēs motꝰ violenti necessario reducunt̃. in qbꝫ etiā ostēdit phus ꝓpositū suū facta diuisione hāꝝ quattuoꝛ specieꝝ.

Queritur Quō diuidit̃ pͥma spēs motꝰ violenti q̄ vocatur pulsio. Solutio phi in ipulsionē ꝛ expulsionez. Impulsio est ꝭm phm cū mouens siue impellens nō deficit ab eo qđ mouet̃ siue impellit̃ sʒ totalit̃ ꝯiungit̃ ei ꝑ totū spatiū ꝛ ꝑ totū tempꝰ motus impulsionis. Exemplū est vt si quis supposita manu sua suꝑ lapidem impellat eum ita ꝙ manꝰ nō separet̃ a lapide in pellēdo. Et in tali motu satꝭ manifestum est mouēs siŀ esse cū moto. Expulsio vero est qn̄ mouēs siue pellens deficit ab eo qđ pellit̃ ita ꝙ tangēs ipm suo impetu pellit a se. Exemplū est i motu ꝓiectiōis lapidis a manu. Et in illo motu etiā mouēs siŀ ē cū moto. nō q̇dē pͥmū mouēs siue ꝓiiciēs. vt inq̇t albertꝰ. sʒ proximū siue īmediatum. ꝛ hoc est virtꝰ ꝓiiciētis pͥmi. qꝛ aer ꝑ quē mouet̃ ē naturalis locꝰ eius quod ꝓiicitur. ꝛ virtus ꝓiicientis est in ipo cū lapide sicut in ꝯmentariis tertii de celo dicetur.

Queritur Quid est vectio. Solutio phi vectio ē motꝰ ꝑ accn̄s. qꝛ illud qđ vehit̃ nō mouet̃ ꝓprio motu naturali. sʒ ꝑficitur tribꝫ modis motuū in speciali dictꝭ. qꝛ generaŀr veꝝ ē qđ illđ qđ vehit̃ nō mouet̃ motu ꝓprio. neqꝫ naturali. neqꝫ alio sʒ ꝑ accn̄s sʒ illđ qđ vehit̃ qn̄qꝫ mouet̃ motu pulsiōis. sicut ceruisia ī dolio suꝑ carrucā. Qn̄qꝫ mouet̃ motu tractōis. sicut vehit̃ his q̄ sedet in curru quē equꝰ vel bos trahit. Quādoqꝫ vero fit motꝰ vectōis vertigine sicut musca iacēs in circūferentia rote molendini vehit̃ circularit̃ ad motū ipius rote. Et cū in q̄libet istoꝝ vehens sit mouēs ꝛ id qđ vehit̃ motū manifestum est etiam ꝙ mouens simul sit cum moto.

Queritur Quid ē tractio. Soŀo phi. Tractio ē cum ad ipm trahētē vŀ ad alteꝝ a trahēte velocioꝛ fit motus trahētis nō sepatꝰ ab eo q̄ trahit̃. Dicit̃ notant̃ velocioꝛ fit motꝰ. qꝛ cū tractōe q̄ ē motꝰ violentꝰ p̄t ꝯcurrere motꝰ naturaŀ sicut si lapis descēdens trahat̃ ꝑ restim tūc lʒ descendat naturali motu. tn̄ ꝓpter tractōez velociꝰ descēderet q̄ꝫ si ꝓprio motu naturali moueret̃. qꝛ fortioꝛ ē virtꝰ trahētꝭ q̄ꝫ iclinatio naturaŀ. Et diuidit̃ tractio ī duas spēs. s. ī attractōez ꝛ extractōez. Attractio ē cū fit motꝰ ad trahentē. Extractio ꝟo cū fit motꝰ ad alteꝝ. Et ad hos duos modos reducunt̃ oēs modi tractōnis.

Queritur An sint aliq̄ modi motuūʒ q̄ sunt animales ꝛ nō violenti similitudinem habentes cum istis motibus violentis. Solutio sic. sicut in anhelitu inspiratio que reducitur ad attractionem. quia est attractio aeris ad pulmonem propter caloꝛem

cordis quod necessario requirit eructationem. Et expiratio reducitur ad extractionē vel pulsionem Et vniuersaliter omnes modi motuū qui sunt per modum emissionis reducuntur ad extractōez.et illi qui sunt ꝑ modū receptōis reducunt̃ ad attractōem. Tussio etiam et sternutatio ad extra ctionem reducuntur quia sunt per modū extrusionis Et tractus nutri/ mēti est per modū attractionis. Speculatio etiā q̄ꝛ fit intus suscipiendo reducit̃ ad attractiōem. Et radicatio q̄ greco noīe vocat̃ karkesis q̄ ap/ pellat̃ motus factus ꝑ instrumētum textoris qđ vocatur radiū.reducitur ad pulsionem ⁊ tractōem q̄ꝛ fit ꝑ modum extrusionis. ⁊ ꝑ vnū tale instru mētum trahitur. et iteꝝ ꝑ alium pellit̃. Sphatasis est motus spate siue gladij siue vibratio gladij ⁊ reducitur ad pulsionem

Querit̃ vtrū oīs motus localis e per modū ꝯgregationis vł se/ gregationis Solutio phi sic.cuius rō est ꝑm dn̄m Al bertū·Quia oēs motus localis est vel ad mouentem vel a mouente.Si est ad mouentem tunc est motus per modū attractionis siue ꝯgregatiōis si est a mouente tunc est motus ꝑ modum extractionis siue segregationis. Et sic omnes motus reducunt̃ ad duos motus tractionis. quia illi duo reducuntur ad vnū motum in cōmuni scꝫ attractōem cōiter dictam.ergo omnis motus reducit̃ ad vnū modū motus. Et hec fuit forte causa ꝙ an tiqui ponebant duo principia mouentia.scꝫ litem que mouet per modum segregationis.et amicitiam que mouet per modum ꝯgregationis.

Querit̃ Quō phus in textu docet reducere quatuor motus vio lentos ad duos.scꝫ pulsionē et tractionē Solō sic. q̄ꝛ vertigo componitur ex pulsu ⁊ tractu.est aūt motus ꝟtiginis sicut rote se micirculus qui est ex ꝑte mouentis attrahit̃. ⁊ ideo habet siłitudinē cum tractu et ꝑficitur tractu Semicirculus qui distat a trahente expellit̃.et iō habet similitudinē cū pulsu ⁊ ꝑficitur pulsu. Vectio vero est motus ꝑ ac/ cidens fundatus in alijs. quia hoc ꝙ vehitur mouetur ad motū alterius. Et sic manifestū est ex iam dictis si pellens et trahens simul sunt cum eo quod pellit̃ ⁊ inter ea non est mediū tunc etiam inter id quod circūducitur ꝟtigine ⁊ circūducent non est medium plenū vel vacuum et ergo vniuer/ saliter mouens simul est cū moto in motib9 violentis.

☞ Queritur.quot rōnib9 phus ostendit ꝙ in pulsione ⁊ tractione mo/ uens et motū sunt simul. Solutio duab9. Prima sumitur ex definitio/ nib9 eorū.q̄ꝛ pulsio est motus aut a seipō aut ab alio ad aliud eo ꝙ ꝑficit̃ iuxta dcā duab9 spēb9 siue motib9 īpulsionis ⁊ expulsionis. sꝫ nihil mouet alterū a se quod non est ei ꝯiunctum in ꝓncipio. Tractus etiam perficitur duob9 motib9.Quia vel fit ab alio ad ipm trahens aut ab ipō trahēte ad aliud.ergo in oīb9 verū est ꝙ mouens simul est cum motu. Secūda ratio sumitur ex noīb9.quia pulsio apud grecos vocatur diasis. id ē disgregatio sed tractio est synesis.id est ꝯgregatio vel vnio.sed non potest aliquid cō/ gregare vel disgregare.nisi assit ei quod cōgregatur vel disgregatur

☞ Arguit̃.In pulsione pellens ⁊ pulsum non sunt simul. Probatur q̄ꝛ lapis proiectus non est simul cū manu proiciēte Solutio phi in effectu quia cauillationem illam remanet est ꝙ duplex est mouens in proiectione

scꝫ mouens pmū siue remotum quod est manus ⁊ proximū siue scðm et hoc iuxta dicta supius est virtus que est in aere et illa est simul cum lapi- de proiecto.

☞ Queritur. quot modis fit motus proiectionis Sol'o phi in effectu duobꝫ modis. Quia qñqꝫ fit ꝭm naturā ipius ꝓiecti sicut qñ lapis ꝓijcit deorsum. ⁊ tunc non cessat motus cessante impetu proijcientis. sꝫ tñ impe tus addit sup motum naturalem rei proiecte. qꝛ velocius mouetur. deor- sum ꝙ̄ si tm̄ motu suo naturali moueret et sic proiectio fit qñ velocior mo tus fit ꝙ̄ si ꝭm naturā lati moueret eo ꝙ fortior est imp̄ssio ꝙ̄ iclinatio Si vero fiat proiectio cōtra naturam tūc cessat mot⁹ qñ cessat impetus ꝓijci entis. sicut fit qñ lapis proijcitur sursum. Et in oībꝫ istis semper mouens proximū simul est cū moto siue mobili.

☞ Queritur qūo phus probat ꝙ in alteratione sunt simul alterans et alteratum Sol'o inductione et rōne inductione sic. quia in omnibꝫ alte- rationibꝫ vltimū alterātis est cū primo alterati. ergo sunt simul et inter ea non est medium

☞ Querit qūo oñditur ratione. Sol'o sic. Quia omīs alteratio simul ei que est ꝭm sensum ꝭm tale alterās ⁊ alteratuꝫ sunt simul. ergo sic est in omī alteratione. Maiorem ꝓbat tripliciter accipiens pmo vnā suppōeꝫ quā postea probat ꝙ solū ꝭm qualitates tertie spēi est alteratio ꝓprie dcā. Scðo ꝙ omīa corpora tam aīata ꝙ̄ inaīata ꝙ̄ naturalia alterant ꝭm istas qualitates. ꝙ̄uis dr̄ñter Quia corpora naturalia inaīata alterant ꝑ istas qualitates alteratione corruptiua. sed aīata alterantur per istas alteratōe perfectiua. Dicitur aūt alteratio corruptiua illa que fit per formā ꝭm ꝙ habet esse physicum ⁊ materiale. et hꝫ fit qñ forma alterantis ꝭm ideꝫ esse gñat i alterato ꝭm q̊d est i alterāte Alteratio vero perfectiua est que fit ꝑ intentionē forme ⁊ non per formā sicut sensus alteratur. Tertio probatur maior qꝛ ꝭm illas qualitates fit alteratio ꝭm quas corpa drñt. sꝫ corpora naturalia per istas qualitates differunt. ergo per illas nata sunt alterari. ergo alteratio fit per qualitates sensibiles.

Querit Que sunt qualitates naturales sensibiles. Solutio grauitas ⁊ leuitas duricies mollicies sonus non sonus son⁹ generꝫ acut⁹ albedo nigredo dulcedo amaritudo hūiditas siccitas densitas raritas et omnia alia que sunt sub aliquo sensibili. id est que sunt obiecta sensuum de quorum numero sunt calor et frigus. asperitas et leui- tas. Et omēs iste qualitates sunt passiones ⁊ passibiles qualitates que subijciuntur contrarijs sicut spēs generi. ⁊ per ea differunt naturalia cor- pora sensibilia.

Ar Corpora naturalia differunt per suas formas substantiales. igi- tur non differunt per istas qualitates Solutio corpora natura lia accipiuntur dupliciter. Uno modo ꝭm esse eorum essentiale. et sic pro- cedit argumentum. qꝛ accidens non est differentia intrinseca et essentia- lis ipsius substātie Alio modo accipiuntur corpora naturalia ꝭm ꝙ sunt actiua et passiua. et sic differunt istis qualitatibus. vt in secundo perigene seos dicetur. Quia actio et passio siue transmutatio sunt actus secūdi qui

non pncipiantur proxime a formis subståtialib9 sed a qualitatib9 actiuis et passiuis. sic em̄ ignis agit in aquam per calorem

Querit̃ Q̄ũo ostenditur minor. sc3 ꝙ in alteratione ipius sensus simul sunt alterans ꝛ alteratuz. Sol'o sic q2 sensus patiuntur recipiendo formas suoꝝ obiectorum per corpus. id est per organa corporalia. ergo sensus alterantur. quia recipiunt aliquã qualitatẽ sensibilem. vnde ꝭm quecũq3 sensibilia alterantur inanimata ꝭm eadẽ etiam alterantur animata sed non ꝯuertitur. quia aĩata alterantur ꝑfectiue. Quia omnis forma inest ꝭm tale esse quale ꝑmittit subiectum in quo est. et cum sensus sunt ꝑtes aĩe ꝛ organa sensuum st̄ animata nõ possunt eis ineẽ forme ille nisi ꝭm esse spũale et ꝭm hoc non insunt his que sunt inaĩata. ꝛ ideo non alterantur inaĩata ꝭm oĩa illa ꝭm que alterantur aĩata. q2 alteratõe sensuum non alterant̃ inaĩata. Quia non habent potentias sensuum in q̇bus ille forme esse spũale recipiant qñ generant̃ in ipsis ꝛ sic nihil impedit ꝙ lateat alteratio inanimatorũ. eo ꝙ non accidit eorum alteratio ꝭm virtutes sensibiles. Si igit̃ omnes qualitates passibiles st̄ sensibiles et tm̄ ꝑ eas fit alteratio tunc manifestum est ꝙ alterans ꝛ alteratuz sunt simul. ꝛ nõ est medium inter ea.

Querit̃ Q̄ũo ph̄us probat hoc qđ dictuz est. ꝙ in actione sensibili alterans ꝛ alteratum sunt simul. Sol'o inductiue. Et ꝑmo in visu in quo minus apparet verum. Quia ibi aer est contiguus oculo. ꝛ aeri est contiguum corpus coloratum. quod immutat visum. et superficies illius corporis terminatur ad lumẽ quod abstrahit colorem ponẽs eum in medio visus quod est aer et sic ibi sunt simul alterãs et alteratum. In auditu ꝛ olfactu etiam sic est. Quia inter verberans qđ primũ facit sonũ et aerem nihil mediat. Et inter aerem et concauum auris non est medium. In olfactu similiter. q2 aer immutatus odore pertingit ad instrumentum olfactus collocatũ in anteriori ꝑte cerebri. ergo inter mouens primũ. id est proximũ ꝛ motum nihil est medium. et eodẽ modo simul sunt instrumentum gustus et sapor immutãs gustuz. De tactu ex ipo nomine manifestuz est. Et ista ĩmediatio agentis et patientis ꝭm vnã similitudinẽ est in his que sunt animata. ꝛ in his que sunt inaĩata.

Ar̃ Ph̄us dicit in de sensu et sensato circa finẽ ꝙ visus a suo obiecto immutatur in instãti. ergo non videtur primo immutari mediuz. Solutio est duplex prioritas. sc3 tempus et nature. licet in vno instanti tꝑis fiat ista ĩmutatio. tamen non in vno instanti nature. Quia sic causa precedit effectum. et ergo prius intelligitur immutari mediuz q̄3 sensus recipiens formã per medium.

Queritur Decimoquinto q̄ũo probat ph̄s in motu augmẽtatõis ꝙ mouens ꝛ motum sunt simul. Sol'o sic. q2 augmentatio fit per appõnem nutrimenti eo ꝙ augens est nutrimẽmentũ qđ addit̃. ꝛ auctũ illud cui fit additio. ergo manifestum est ꝙ inter ea nõ est mediũ. et eodẽ mõ ẽ in decremẽto. q2 dĩnutio fit ablatõne ei9 qđ additũ est. et inter illa nõ pt esse mediũ. ergo vl'r mouens sil' est cum moto.

ma absoluta. Cōsistit em̄ i debita ſm spēm aliquā ꝛ naturā ꝯmēsuratōe calidoꝝ frigidoꝝ humidoꝝ ꝛ siccoꝝ. ꝛ in debita habitudine interioꝝ mē-broꝝ. ꝛ in debita ꝯmensuratōe ad aerē ꝯtinentē ſm oēs aeris qualitates et sic ꝯsistit in habitudine pluriū ad inuicem. Sic etiā est de ꝯplexione. q̄ est q̄litas resultās ex ꝯmixtione humoꝝ ꝛ elementoꝝ eo ꝙ plurimū cu-iuslibet est cū plurimo alteri⁹ vbiqꝫ alterans ipm ꝛ alteratū ab ipo. Eo-dem mō est pulchritudo in ꝓportōe ꝯmensuratōis mēbroꝝ ad inuicem ꝛ coloꝝ. Et eodē modo dr̄ de robore corpoꝝ ꝛ similibus. Nec em̄ oīa con-sistunt in habitudine plurium ad inuicem.

Querit̄ Quō ꝑdicte ꝟtutes corꝑales dicunt̄ ad aliq̄d. Solutio phi. qꝛ sunt dispositōes vt dictū est aīaliū nō absolute sed in ordine ad optimū statū naturalē alicui⁹ aīalis i q̄ sunt in summo oīa req̄sita ad ꝑfectōem naturalē aīalis Qđ sic ostēdit albert⁹. Quia est aliqua ratio sanitatis hoīs ꝑfecta ad quā oīs alia sanitas ꝯmēsuratur et maior vl̄ minor dr̄ ſm accessum ꝛ recessum ab ipa. Et eodē mō de cō-plexione pulchritudine ꝛ robore est intelligendū in vnoq̄qꝫ animali eo ꝙ in omni natura est maximū mediū ꝛ minimū qđ intra metas illi⁹ necessa-rio ꝯtinet̄ ꝛ hec ad inuicem ꝯmensurant̄ ꝓpter quod nihil taliū virtutum est absolutū sed oīa sunt de materia respectiuoꝝ lꝫ qualitates quedā sint ſm ꝙ informāt subiecta. Cui⁹ signū ē ꝙ oīa hec ſm diuersa aīalia varian-tur. qꝛ nō est in omni specie aīalis eiusdē ꝯmēsuratōis sanitas. Et simil̄r nō in om̄i climate mūdi est eiusdē ꝯmēsuratōis sanitas. eo ꝙ hoīes ſm cli-mata variant̄ ꝛ sic sanitas vni⁹ in calido sicut in ethiopibꝫ esset infirmitas alioꝝ sicut illoꝝ q̄ habitāt in frigido climate sicut daci ꝛ gotthi Eodē mō est de ꝯplexione ꝛ pulchritudine. Quia in quolibet aīali ꝛ in quolibet cli-mate dr̄ esse ꝑfectū ſm hoc aīal ꝛ ſm hoc clima qđ optime sanat ꝛ optime dispositum est ſm naturam illius spēi ꝛ talis climatis patꝫ igitur ꝙ pre-dicta sunt ad aliquid. sed ad aliquid vt dicit phus. neqꝫ generatōnes sunt neqꝫ alteratōnes.

Querit̄ Quotuplices sunt habitus aīe. Solutio duplices scꝫ morales ꝛ intellectuales. Habit⁹ morales dicunt̄ illi q̄ sunt in appetitu. Et intellectuales q̄ sunt subiectiue in intellectu.

☞ Queritur quō phs ꝓbat ꝙ ad virtutes morales non sit alteratio.

Solutio qꝛ ad ꝑfectōem rei nō est alteratio. sꝫ virt⁹ moralis est quedā ꝑfectio. ergo nō est ad ꝟtutes morales alteratio. Maior ꝓbat̄ qꝛ oīs ꝑfectio indiuisibilis est ꝛ in indiuisibili tꝑis dat̄. ergo virt⁹ moralis indiuisibilis ē et indiuisibili tꝑis datur. sed alteratio sicut ꝛ alij mot⁹ nō sunt nisi ad diuisi-bile. Minor ꝓbatur. Quia vnūquodqꝫ tunc maxime est ꝛ maxime ꝑfe-ctum est ꝛ maxime ſm naturam quando attingit id quod est proprie vir-tutis ꝑfectio. sed virtus moralis est quedam ꝑfectio anime. ergo cum at-tingit illam tunc dicitur maxime ꝑfecta. Et istud phus declarat in simili quia tunc circulus maxime ꝑfectus est. quādo attingit ꝑfectam ratōnem et virtutem circuli. Et sicut dictum est de virtute morali ita dicendū est de malitia eidem opposita. quia malitia nō est aliqua positiua qualitas vl̄ habitus ꝯtrarius, sed potius remotio ꝛ corruptio virtutis. sicut malum

nō est positio alicuius. sed ꝓuatio illius habitus cui malū opponit᷑.

Ar Uirtus ꝛ malitia nō sunt ꝑfectōnes ꝛ ꝑ ꝯsequēs nō acquirunt᷑ in indiuisibili temporis. Añcedens ꝓbatur. q꜡ virtus nō est ad esse. sed ad bene esse. sed illud qđ nō est ad eē nō est ꝑfectio simpl'r s꜡ tm̄ ꝓm q̇d. sicut albedo est ꝑfectio albi ꝛ nigredo nigri Solutio alberti nos innati sum⁹ suscipe ꝟtutes. s꜡ ꝑfectio ē ab assuefactōne. ğ sicut forma substātialis se h꜡ ad materiā ita virtus moralis ad practicā ꝑtem anime ꝛ ideo sicut indiuisibilis est substātialis forma ꝛ in indiuisibili tꝑe datur. ita etiā est de virtute morali nec impedit ꝙ nō sit ad esse eo ꝙ vnū est esse rei qđ ē a forma substantiali ꝛ añ tale esse rei nihil est. Aliud est ad ꝑfectōem potētie practice ad actū. ꝛ hoc est post esse rei sicut ꝛ ip̄a potētia nihilom in⁹ tm̄ perfectio ipsius est indiuisibilis. ꝛ ideo etiam non vitatur ꝯtrario ꝛ ergo nullus ꝓm ꝑtem est in vitio ꝛ ꝓm ꝑtem in virtute. neq꜡ in motu. neq꜡ extra motum existens. sicut est ꝓm aliquid in albo ꝛ ꝓm aliquid in nigro ille qui mouetur de nō albo in nigrum eo ꝙ album nō est indiuisibile ꝛ simplex forma. sicut virtus moralis ꝓpter quod nō est motus ad ip̄am.

Ar Uirtus moralis acquiritur de nouo. ergo per aliquem motum. sed nō per generatōnem augmentatōnem vel motum localem. ergo per alteratōem. Solutio phi in textu virtutes ꝛ malitie acquiruntur de nouo sed nō per alteratōem. sed sequuntur bene alteratōem ꝛ sunt fines eius sicut generatio etiam finis eius.

Queritur Quomodo phus ostendit. ꝙ virtutes ꝛ malitie sunt fines alteratōnis Solutio dupliciter. primo sic. Quia virtutes vel sunt quedā impassibilitates. vel moderatrices passionū sed sic est ꝙ nō ꝯtingit passiones omnino remoueri vel moderari nisi ꝑ alteratōnem. ergo sequunt᷑ alteratōe꜡ in passionib꜡. ꝛ sicut ipsa est finis passionis. ita etiam est finis alteratōnis. Scđo ꝓbat idē sic. Oīs virtus moralis ꝯsistit in voluptatib꜡ ꝛ tristitijs. q꜡ est circa ea sicut circa obiectū in gaudendo ꝛ tristando. S꜡ voluptas siue delectatio ꝛ tristicia non fiunt sine alteratōne. ergo virt⁹ moralis nō fit sine ꝓuia alteratōe. Maior ē manifesta. q꜡ nullus h꜡ virtutem moralem nisi delectet᷑ in virtuosis operibus. q꜡ dr̄ ꝑ phus scđo ethicoꝝ ꝙ delectatio in oꝑe est signū ꝑfecti habitus Minor pt꜡. q꜡ omnis delectatio est a sensu ita ꝙ in delectatiōe alteratur pars sensitiua ꝛ cor delatatur ꝛ ex illa delatatōne fit in sensitiua parte delectatio Aut ergo est ꝓm p̄sens ab actu sensus. ꝛ sic est delectatio siue voluptas presens. Aut est ꝓm preteritum tunc est reminiscentia. eo ꝙ reminiscimur similium qualia passi sumus in preterito. Aut est ꝓm futurum. quia speramus talia pati ꝓm voluptatem siue delectatōem qualiū similia audiuimus ꝛ experti sumus. ꝛ sic oīs delectatio fit a sensu. aut ꝓm actū aut ꝓm potentiam Ostensum aūt est ꝙ talia sensibilia sunt passibiles qualitates ꝛ ꝓm ea est alteratio. ꝛ hoc fuit ostendendum.

Queritur Quotuplex ē delectaᵒ Sol'o alberti duplex. q̄dā ē sensibil' ꝛ illa ē corpal' ꝛ sensibil' passio Alia ē delectaᵒ simpl'r et soli⁹ mēt꜡. et iō illa nō ē necessario cū passiōe q꜡ tal' non

habz ɔtrariũ .qꝛ ipa nõ est passio vere . sz potius sicut dicit phus decimo
ethicoꝝ est opatio ꝓꝛij ꝛ ɔnaturalis habitus nõ impedita.

Queritur Utrũ virtꝰ moralis sit ĩpassibilitas sicut dixe-
runt platonici Solutio nõ.qꝛ habẽs virtutem
moralẽ adhuc sentit passionẽ sicut mansuetꝰ sentit irã. qꝛ nisi sentiret po-
tius diceret mollis q̃ mãsuetꝰ.sz virtꝰ est moderatrix passionũ.ita q ẽ im
passibilitas hoc mõ q̊ ɔuenit hoc est qñ opz vbi ꝛ quõ ꝛ qualiť ꝛ qua de
cã ꝛ quantũ ꝛ sic de alijs circũstãtijs. ꝛ g̊ etiã virtꝰ moralꝰ ꝓpter passiões
circa quas ẽ ɔiũcta est alteratõi. Tristicia em̃ ꝛ delectatio sunt passiones
illate a sensibilibꝫ ꝛ sunt circa sensibilẽ ꝑtem aĩe q̃ ẽ ɔcupiscibilis vꝉ irasci-
bilis ſm q plato eã definiẽs dixit q voluptas siue delectatio est genera-
tio in sensibilem animam.

Queritur Quõ ꝓbat phus q nõ ẽ alteratio ad habitꝰ intel
lectuales. Solutio sic.qꝛ ad aliq̃d nõ ẽ alteratõ
sz scĩa est ad aliq̃d g̊ ad sciam nõ est alteratio. Maior ẽ phi in q̃nto physi
coꝝ. Minor ꝓbať.qꝛ nulla forma absoluta p̃t alicui aduenire sine muta-
tione eiꝰ cui aduenit.sz scĩa fit in intel lectu sine quacũq3 mutatõe intelle-
ctus ex cognitõe expimẽtali ꝛ sensibili q̃ est ſm ꝑtem sicut imago generať
in speculo terso ꝛ polito ip̃o inmutabili permanẽte ergo scĩa est ad aliq̃d.
Sicut etiã colũna ꝑ motũ sortis fit dextra vꝉ sinistra sine mutatõne sui.
ita scĩa fit in intellectu sine mutatõne intellectus possibilis .ita q nõ mu-
tatur nisi corpꝰ impediẽs abstractõem intellectus ſm scientam. Et huiꝰ
simile est ſm albertum si aliquis remoueat obiectũ sicut lignũ vel lapidez
a fenestra tunc amoto illo sine omni mutatõne domus ꝑ solis radium do
mus illustrať ita etiam fit in intellectu remoto omni impedimẽto corpoꝝ
ꝑetatẽ ꝛ exercitiũ studij statim resultat in intellectu scĩa vniuersalis ex cõ-
phensione ꝑticulariũ.g̊ scĩa ſm actum q̃ accipiť in aĩa nõ ẽ generatio que-
dam rei in se generate ꝑ potentiã mouentiũ aliquoꝝ sz ẽ resultatio eiꝰ ĩ no
bis.nisi aliquis improprie loquẽs dicat reuersiones sensibiliũ ad sensus si-
cut visibiliũ ad visum. ꝛ tangibiliũ ad tactũ esse quasdã generatõnes for-
maꝝ.qꝛ visibilia in visuz etiã fiunt sine transmutatõe .ita q nulla potẽtia
tm̃ mutat visum sz potiꝰ remotis ab obiecto visus impedimẽtis subito re
sultat forma in visu. Et eodẽ mõ etiã est de tactu nõ quidẽ ſm mediũ ta
ctus.sz ſm q spẽs tactꝰ resultat in ꝑte aĩe q̃ iudicat de tangibilibꝫ statim
em̃ intẽtio illiꝰ forme sensibilis fit in ꝑte aĩe ꝑceptiua illiꝰ forme nulla po
tentia mouente ꝑtem illam aĩe ꝛ sic talis etiã actus est generatio scientie
in anima. Etiã actus ɔsiderandi ſm sciam iam habitã nõ est alteratio.
quia talis actus p̃supponit scientiam .iam per omnem alteratõem debet
aliquid produci.

Queritur Quõ phus in speciali ostẽdit generatõez scie nõ
fieri ꝑ alteratõem. Solutio sic. Quia illud qđ
aduenit alicui ꝑ q̇etatõem corporaliũ motuũ ꝛ ꝑ residentiã passionũ sensi
biliũ.hoc nõ aduenit alicui ꝑ motũ siue ꝑ alteratõem.sz scĩa q̃ est cognitio
speculatiua ꝛ prudentia que est cognitio practica sunt huiusmodi.ergo nõ

aduenīūt per alteratiōem. Maior est manifesta. q2 alteratio abijcit aliqd a substantia mobilis z non aduenit nisi per motuz z inquietatiōem corporis et passionū sensibiliū. Minor probat. Quia eo modo acquirit scia quo modo est vsus fm scientiam. quia per vsum scia ꝯseruatur. z per vsum acquirit. s3 non p̄t aliquis vti scientia si abūdent in eo passiones. sicut in pueris qui instabiles sunt propter inquietudinem ꝯplexionis. eo ꝙ in eis cōplexio multum abūdat subtilis hūoris qui est facile mobilis z in eis est calidū multum. licet calor non sit ita acutus sicut in iuuenib9. z ille calor multum mouet. z sic confusio motuum corporis impedit actum anime per intellectum. et sic species accepte ab ipsis ꝯtinue mouentur z non ordinate et pure deferūtur a spiritib9 aīalibus. z ideo super eas nō p̄ot figi lux agentis intelligentie vt resultatōnes vniuersales ponat in intellectu possibili. Et simile huius est in formis resultantib9 in aqua fluente ille enim sunt ꝯfuse z distincte videri non possunt. Et ergo dixit plato ꝙ est in pueris sicut in dormiēte z ebrio z infirmo ex hūore cerebri infecto Quia sicut ebri9 non ꝯsiderat bū nisi indigesto vino cuius calore z hūore phantasmota distincta esse non ꝑmittebantur et sicut dormiens humido frigido descendēte a capite et sicut habet ligatas virtutes animales precipue exteriores sicut infirmus humore naturali opilante impeditur ab apprehensione ordinata in quadam amentia. ita pueri propter humidum fluidum opilans cerebrum z dissipans imagines apprehensas non bene iudicant fm sapientiam prudentiam z scientiam. sic ergo non est factus sciens ꝑ alterationem quando aliquis dormiens surgit vel ebrius post digestionē vel infirmus reordinet in capite. ita etiam ille qui primo accipit sciam. et ideo non est alteratus in intellectu ab aliquo mouente Ebrius em̄ vel dormiēs vel infirmus non poterat vti scia fm actum. sed facta tn̄ mutatione ī corpore non in intellectu per quam mutatiōem corpus venit in statum ordinatum tunc potest vti scientia. quia quies ꝑturbatōnis in corpore est quedam restitutio intellectus vt resultare possint in ipso que ante non resultabant. Et hac de causa infantes nō possunt addiscere in etate infantuli et etiam cū primo incipiūt indicant de rebus non similiter bene presbyteris hoc est seniorib9 in quib9 iam est quies facta.

Queritur Quibus de causis fit status turbationū. Solō alberti post phm pluribus p̄mo a natura qn̄ etas debita accedit z hoc est cōmune in oib9 Aliqn̄ fit per studium ordinans passiones Operant aūt ad cedatōem passionū exercitia bona et liberalia. et precipue ꝟtus que est castitas q2 pctm̄ in cōtinentie subijcit hoīem passionib9 q̄ impediunt intellectus cōprehensionē. sicut in pueris. Quod em̄ in puer2 facit etas. hoc est luxuriosis passio. z ergo pctm̄ luxurie a pho in ethicis īter puerilia ꝯputatur in vtrisq3 aūt his accidit intellectus facta in corpore q̄dam alteratione sicut dictū est de dormiente qui digesto hūido frigido organis sensuum solutis surgit et fit vigilans ad actum. Ex quib9 oīb9 manifestuz est ꝙ solū est alteratio vera in corꝑib9 distictis sensibilib9 q̄titatib9 et etiā in sensibili ꝑte aīe exteriori z īteriori q̄ est ꝯcupiscibilis z in nullo alio et ergo ꝑtes aīe sensibilis cū indigeant corꝑe non pn̄t fm illos actus fm quos eo indigent separari.

Querit Quare phus non probat intentum suum in qualitātibus secūde spēi sicut in aliis. Solo alberti. qꝛ in illis manifestū est. Quia naturales potētie et impotentie non mutant nisi mutatis formis substantialibus siue subiectis ex quo oriunt a principiis substantialibus. Sed alteratio est quando subiecto inuariato fit mutatio in qualitatibus. et ergo alexander peripateticus dixit naturales potentias esse substantias

Ar Durum et molle notant naturales potentias et impotētias. vt dicit phus in p̄dicamentis. ꝛ tū ꝑm ea est alteratio Solutio alberti durū et molle dupliciter dicunt. Uno modo ab aliena hūiditate vel siccitate. Alio modo a propria. p̄mo modo non sunt naturales potentie. vel impotentie. et fit in eis mutatio sine mutatione substantialium Secūdo modo non variantur sine variatione substantie et tūc est generatio ad ea ꝛ non alreratio.

Secundus tractatus

☞ Queritur. quid facit phus in scd̄o tractatu huius libri. Solutio determinat istam questionem. Utrum oīs motus sit oī motui ꝯparabilis vel nō. per eque velox ꝛ magis et minus velox.

Querit Quō arguit ad ꝑtem negatiuā Solutio sic Quia si oīs motus oī motui esset ꝯparabilis. tunc motus circularis motui recto erit cōparabilis. ꝑm ꝓportionē velocitatis. ita ꝙ possumus vere dicere ꝙ aliquis motus circularis ꝑm velocitatē est equalis motui recto. aut minor ipo aut maior. ꝛ sic sequeret ꝙ alteratō ꝛ locimutatio essent ad seinuicē ꝯparabiles. ꝛ sic passibilis qualitas erit equalis q̄ntitati. Quia locimutatio fit ꝑm q̄ntitatē spacii. et alteratio ꝑm passibilē q̄litatē. ſ incōueniēs est illa ꝯpari. ergo etiā p̄mi motus ꝯpari non p̄nt Quia alias linea recta et circularis ꝯpari possent. Qꝫ aūt passibilis qualitas non potest ꝯpari londitudini p̄tꝫ Quia qd̄ non habet quātitatem nō p̄t alteri cē equale. ſ passibilis qualitas nō habet q̄ntitatem. ergo non potest esse alteri equalis.

☞ Queritur. Quō e regione phs arguit ad ꝑtem affirmatiuā ꝙ motꝰ circularis ꝛ rectus p̄nt ꝯpari Solo sic. qꝛ motus sursum ꝛ deorsum possunt ꝯpari ad inuicem. ģ motus rectus et circularis. Consequentia ꝓbatur a sili. qꝛ sunt motus locales.

☞ Queritur. Quō debet solui rō illa Solutio ꝑ draꝑ inuctionem quia motus sursum et deorsum fiūt per spaciū vnius speciei. ergo p̄nt i velocitate ꝛ tarditate compari. ſ sic nō est de motibꝰ circulari ꝛ recto. ģ nō possunt sibi inuicem ꝯpari. qꝛ nō fiunt ꝑ idem spacium

☞ Queritur. vtrū p̄t vere dici ꝙ motus circularis est velocior vel tardior recto ſ nō eq̄lis. Solo phi non. qꝛ vbicunqꝫ reperit velocius ꝑ tardius ibi etiam reꝑitur equeuelox

☞ Querit. quō phs soluit dubitatōem motā Solutio ꝑ hoc ꝙ ostēdit que ad ꝯparatōem req̄runt q̄ sꝫ tria. Primū est. ꝙ illud in quo fit ꝯparatio sit vniuocū. ꝛ ģ ista nō est ꝯparatio bona stilus ē acutior vino. angulo et vls

tima voce in neumatibus Quia acutum equiuoce reperitur in istis Quia acutius in stilo vel angulo est quod pungit vel penetrat tactum. et acutius in vino est quod penetrat in linguam siue pungit gustum. et acutius in neumate vltio. in acumine. Dicitur illud quod fortius penetrat in auditum. Et sic propter equiuocationem non possunt predicta comparari Sed vltima nota in acumine comparabilis est voci vel neumati minus acuto. quia acutum in illis est eiusdem rationis

Queritur Quomodo phus arguit contra predictam conditionem. Solutio sic. quia aliqua conueniunt in vniuoco. et tamen non sunt comparabilia. Probatur quia aer et aqua conueniunt in multo vniuoce. et tamen non comparantur in eo Quod multum sit vniuoce in eis. Probatur. quia multum idem est quod tantum et amplius. si igitur quod dictum est verum est tunc aqua deberet esse comparabilis aeri per multum et paucum et hoc non est verum. Et si dicatur quod multum non est eiusdem rationis in aere et aqua. tunc accipiatur duplum. Quia illud. in omnibus videtur esse eiusdem rationis. et tamen non comparantur aer et aqua in eo. quia non possumus dicere quod aer sit duplus ad aquam quia sic etiam esset equalis sibi. et sic calidum esset equale frigido. et spirituale corporali quod falsum est. ergo non sufficit vniuocatio rationis

¶ Queritur. Quomodo phus soluit predictam obiectionem Solutio sic. quia dicit quod predicta multum et duplum si physice considerentur equiuoca sunt.

Queritur Quomodo ostendit hoc phus Solutio per definitiones eorum. Unde secundum albertum possunt dupliciter definiri. Uno modo logice secundum quod abstrahunt ab hoc et ab illo. et a quolibet multo et duplo. et hoc modo erunt eiusdem rationis definitiones istorum. Alio modo possunt definiri physice secundum esse quod habent in his que sunt multa et dupla. Et hoc modo non sunt in aere et aqua eiusdem rationis

¶ Queritur. quare ponuntur eadem in definitionibus istorum multi scilicet in dupli secundum quod de diuersis. dicuntur. Solutio alberti. quia non habemus propria nomina definitiua multum et duplum secundum quod variantur in singulis naturis Et ergo dicimus multum esse quod habet tantum et amplius. et duplum quod est sicut duo ad vnum et tamen definitiones iste secundum esse physicum accepte in diuersis sunt diuerse et equiuoce. Quia cum dicimus multum in aere esse quod est tantum et amplius. et duplum quod est sicut duo ad vnum. illud tantum et plus quod ponitur in definitione multi non erit eiusdem rationis cum eo quod dicitur multum aque. et duplum aque. sed potius tantum erit equiuocum et similiter plus et duo erit equiuocum. et vnum. quod ponitur in definitione dupli. Quod autem duplum sit equiuocum patet sic ostendi. Quia secundum diuersas rationes de multis dicitur. Quia aliquando aliquid dicitur esse duplum alicui secundum mensuram linealem. aliquando secundum superficialem. aliquando secundum corporalem. Etiam omnia quatuor dicuntur dupla omnibus duobus secundum multitudinem acceptam. penes illas rationes discretiuas secundum quas illa dicuntur quatuor. et illa dupla. tamen simpliciter non omnia quattuor sunt omnibus duobus dupla. Quia quatuor linee pedales. hoc est quarum quantitas vnius pedis non sunt duple duabus lineis bipedalibus. id est quarum quelibet est bipedalis sed sunt eis equales vt manifestum est Eodem modo in qualitatibus dicimus quod albedo pueri est equalis albedini viri secundum intentionem. et tamen non est ei equalis secundum extensionem Et sic aer potest esse duplex aque secundum magnitudinem extensionis. quia sic duplex est hic et ibi eiusdem rationis et vniuocum. Similiter secundum substantiam materie potest aer esse duplex aqua. quia in duplo plus est hic. quam illic de ma-

teria. sȝ ꝫm substātiam formalem non potest hoc dici illi equale vel dupluȝ Quia forme eorum nō sunt eiusdem rōnis. ergo non sunt adinuicem proportionabiles

Queritur Que est secunda conditio ad ꝯpationem requisita Solutio. phi ꝙ forma illa in q̄ aliq̄ duo ꝯpanẜ habeat in ꝯpabilibus idem ꝓximuȝ susceptiuū siue subiectum. Unde plato voluit ꝙ inter res nature duplex repitur diuersitas. vna q̄ aliq̄ dicuntur diuerse. qꝛ rōnes eaꝝ sunt diuerse. sicut canis hoc modo se habet respectu canis latrabilis sy deris celestis ⁊ belue marine. Alique res sunt diuerse nō quia rationes earuȝ sunt diuerse. sed tm̄ quia susceptibilia siue subiecta earum sunt diuersa. sicut multum in vino ⁊ in nūerus et in aere. Et similiẜ duplum et dimidium in discretis ⁊ cōtinuis. et hoc modo forte aliquis dicet velox esse diuersum in recto ⁊ circulo. qꝛ scȝ susceptiuum est diuersum. Et sic equus et canis possunt ꝯpari in altꝫdine. eo ꝙ susceptiuum eorum quod est superficies vel magnitudo est eiusdam rationis in equo et cane. Aqua vero et vox non possunt ꝯpari in grauitate licet vtrūqȝ eorum dicatur graue. Quia in eis non est subiectum grauitatis eiusdem nature siue eiusdem rationis Etiā non possunt ꝯpari in magnitudine. Quia ꝓximum subiectnm magnitudinis aque est substantia. ⁊ proximū subiectum magnitudinis vocis est sonus. qꝛ vocis magnitudo fundatur in magnitudine soni proximi.

Queriẜ Quō phus improbat illam opinionem platonis Solutio duplici ratōe. Prima qꝛ plato videbatur intēdere ꝙ grauitas in voce ⁊ in aqua essȝ ꝫm se similis nature et eiusdē rōnis Et similiter acuties in stilo et vino. sicut albedo in equo ⁊ cane. et non esset drā nisi in susceptiuo. sȝ hoc falsum est. Quia tunc sequeretur ꝙ oīa sunt vnū et vniuocum quecūqȝ sunt in diuersis subiectis Quia possumms dicere de oībꝫ ꝙ vnūqdqȝ eorum est in alio et in alio subiecto. ⁊ sic quale vbicunqȝ sit idem erit in ratione. et dulce siue sit in voce siue in melle. quia de omnibꝫ talibꝫ dicimus ꝙ sunt in rōne vna. et in alio et alio subiecto Sequela probaẜ qꝛ non plus drūt ꝫm se albedo et dulcedo q̄ȝ grauitas vocis et aque nisi tm̄ in noībꝫ de quibus nō est curandū. qꝛ sunt ad placitum ipo sita. Secūda ratio est. qꝛ plato videẜ dicere ꝙ eadem dispōtio siue dispōes eiusdē rōnis habeant aliqn̄ subiectum vnū et idem. et aliquādo diuersum quod non videtur verū. Quia subiectum siue susceptiuum vniuscuiusqȝ non debet esse ꝯtingens sȝ propriū ⁊ per se subiectuȝ. ⁊ tale est vnū. ⁊ ergo est in definitōe accn̄tis. vt dꝛ septimo metaphysice Et sic non erūt illa vere vniuoca q̄ habent diuersa subiecta ꝫm genus vel speciē. Et sic plana ē solutio de multo duplo. ⁊ veloci. ⁊ moto rcō et circulari. Quia non sufficit ad ꝯpatōem vnitas definitionis logice que daẜ in cōi. et sic multum in cōtinuis ⁊ nūeris. ⁊ in liquidis ⁊ aridis non companẜ.

☞ Queriẜ Que est tertia conditio requisita ad ꝯpatōem Solutio ꝙ illud in quo fit comparatio debet esse spēs specialissima. et ergo in genere nō fit comparatio sicut coloꝛ habet diuisionem in species. hoc est genus est. et ideo album et nigrum in eo non cōparantur. non enim querimus vtrum album sit coloratius nigro in duplo vel triplo. Sed fit com

paratio fm colorem in specie. Querimus em̄ vtrum om̄is canis sit albior equo. Et ista tertia conditio includit duas p̄cedentes. Quia omnis sp̄es specialissima est vniuoca. ꝛ habet etiam vnū p̄mū susceptiuum.

Querit̄ Q̄ uo p̄hus applicat predicta ad cōparationē motuū. Solutio dicit ꝙ eadem que requirunt̄ ad ꝯparatōem requiruntur etiam ad compatōem motuum. Et ergo non bene cōparant̄ alteratio et locimutatio. penes equeuelox. Quia equeuelox est q̄d equali tempore mouetur fm equale. ita ꝙ si duo mobilia moueantur localiter ꝛ pertransiant equalia spacia. debent moueri equelociter. Et si duo alterentur ꝛ acquirunt qualitates similium graduum dicuntur alterationes equales. et ergo bene dc̄m est si vnum mobile moueat̄ localiter ꝛ aliud alterat̄ ꝙ non est equeuelox motus. Quia tales motus non sunt eiusdem speciei. exquo motus in cōi diuidit̄ in alteratōem ꝛ locimutatōem

Querit̄ Utruꝫ oīs motus localis sit ꝯpabilis in velocitate om̄i motui locali. Sol'o non qꝛ rcūs non est cōpabilis circulari q̄uis sint eiusdē generis. eo ꝙ linea recta nō est cōpabilis circulari.

Querit̄ Que est causa ꝙ tales motus non sunt ꝯpabiles an est causa. qꝛ magnitudo non est eiusdem rōnis. vl' mot⁹ nō est eiusdem rōnis cum tempus non potest esse causa. Exquo hoc est in atomo. h̄ est in indiuisibili. ꝛ vnum oīm tp̄aliū . Solutio p̄hi vtrūqꝫ illorum est causa nonꝯpabilitatis eorū sed diuersimode qꝛ diuersitas magnitudinis mobilis est cā remota. ꝛ diuersitas motus est causa ꝓpinqua. quare non comparantur. qꝛ illa causant̄ a diuersitate magnitudinis.

Ar Corpus sphericuꝫ ꝛ cubicū p̄nt esse equalia. videt̄ ꝙ motus circularis ꝛ rectus p̄nt cōpari Añs pꝫ. qꝛ si sumūtur portio cere sperica. ꝛ cubica equales. tunc sperica potest fieri cubica. cum ergo neutra sit augmentata ꝛ diminuta sequit̄ ꝙ spacium rc̄m ꝛ circulare p̄nt ꝯmēsurari et per ꝯn̄s tales motus. Solutio q̄uis corpus spericum potest equale esse cubico ꝛ econtra. tamē sub illis figuris stantia et manentia non p̄nt eē equalia. ꝛ ita non sequit̄ ꝙ mot⁹ rect⁹ ꝛ circularis possunt esse equeloces.

Querit̄ Utrum motus ascensionis potest cōparari motui descensionis cum tamē sunt ambo recti. Sol'o alber. nō quia non sunt eiusdem rationis sed sp̄e diuersi. ꝛ sic velocitas eorum non est vnius rationis. quia vbi fluens non est eiusdem rationis et nature acceptum saltem physice.

☞ Queritur. vtrū motus qui fiunt penes diuersa instrumenta possunt adinuicem compari sicut motus volationis qui fit per alas. et ambulationis qui fit per pedes Solutio p̄hi ꝙ sic. qꝛ motus qui fiūt ꝑ diuersa instrumenta nō differūt nisi penes figuraꝫ. qꝛ aliter fm figurā transit volās ip̄m spacium. et aliter ambulans. Et ideo si fm vnam lineā fiant pura rectam possunt dici equeueloces vel minus vel magis veloces. exquo figura non dat nisi accn̄talem dr̄am. sicut dt̄ p̄hus. Si vero volatio fiat ꝑ lineam rectam. et ambulatio per lineam circularem. tunc differunt motus illi specie ꝓpter diuersitatem spacij nec sunt cōpabiles

tunc est comparatio et equalitas p accñs. quia talis equalitas non est per se sed per subiectum suum. Si vero respiceremus ad passionem tm que fluit in motu alterationis tunc comparatio est imperfecta. qz non est penes oia q sunt in motu z est ipropria. quia in qualitate non est equalitas sz silitudo Si aut ad solu tps tuc ꝯparato fieret penes extrinsecu ad. igit ad ꝯpatõez alteratõnu requirit ꝙ z nõ penes id qd e motib intrisecu oia predicta respiciamus. Quia vero in alteratione repit duplex velocitas. vna fm intẽsionem qualitatis. alia fm extensionẽ eius in ptes. Ad pmã compatõem requiritur respectus ad qualitatem. Ad scdam vero requirit respectus ad subiectum quod est quãtum. z sic ad perfectam ꝯpatõem reqrunt pdcã.

Querit Quo requirunt ad ꝯpatiõem generationu z corruptionum. Solutio. generationes z corruptiones dicuntur equeueloces si in equali tempe generent vel corrupant. due res vnius speciei atome. id est specialissime sicut in equali tempore generent duo homines vel duo asini non autem si duo aialia. qz aial genus est non species atoma. Si vero vna res generet in maiori tempore q alia tunc nõ sunt equeloces. Non sunt aut in compatione generationu z corruptionum noia duo sicut in motu locali z alteratõnis. qz cu compant motus. qui sunt in qntitate tunc equalitas motuu ppo noie vocatur equalitas z qn ꝯpam alterationes tunc ꝯuenientia z disꝯuenientia eaꝝ vocatur similitudo et dissimilitudo vt visum est. qz in motu locali est spacium qd est equale vel inequale. et in alteratione est intensio qualitatis vel remissio. Hic vero ppria noia non habemus. qz vnu qd est in substantijs dz absolute et non est in pluribz vel duobz ꝯpatis ad inuicem penes substantiam. sz potius simpliciter est in vno. Et forma substantialis non est maior vel minor extensiue nec suscipit intensionem vel remissionẽ intensiue.

Queritur Utrum nũerus potest esse nomẽ cõmune sicut dixerũt pictagorici qui omes substantias ex nũerus ꝯposuerunt ita ꝙ due generationes essent equales quãdo sunt fm numerum vnu. et inequales qn sunt fm numeru diuersum plurem vel minorez

Solutio non quia equocum est illud qd est plus in substantijs z in numeris. qz em solum proprie loquendo qtum est maius. g equocatio est quãdo plus z excellens attribuitur comparatõni generationum duarum vel plurium.

☞ Queritur. quare phus non facit mentõem de comparatõne generationu augmẽtationu z diminutionu Solo alberti. qz eadez ratio est in illis fm locimutationibz. vt satis manifestum est.

☞ Queritur. Quot sunt regule ꝯpationis motuum Solo sunt sex. quarum pma sumitur fm dimensionẽ mobilis z est ista. Si aliqua vtus moueat aliquod mobile p aliquam longitudinez siue spaciu in aliquo tpe tuc eadem virtus vel similis mouebit medietatem illius mobilis per duplex spacium in eodem tempore. Et ratio est. Quia eadem est proportio totius spacij ad totam potentiam z medij spacij ad mediam potentiam. Si ergo diuidat mobile tunc duplicat spaciu propter victoriam mouẽtis super mobile. z sic mouebit in eodẽ tpe. p duplex spacium

Septimi libri physicor

Ar Non sequitur si aliquod mouens moueat aliquod mobile in aliquo tempore per aliquod spatium q moueat medietatem mobilis per duplex spatium in eodem tempore. ergo regula est falsa. Probatur. quia non sequitur sortes portat decem talenta per vnum miliare in vna hora. ergo portabit quinqz in eadem hora per duplex spacium siue per duo miliaria. vt manifestum est Solo. regule iste non tenent descēdendo ad speciem mouentium et mobilium. quia ad verificandum regulas istas requiritur q mouens habeat tantum virtutem actiuam et mobile tantum passiuam. sed hoc non reperitur in motibus naturalib et animalib quando cō siderātur in esse eorum completo.

¶ Secunda regula est si aliqua virtus mouet aliquod mobile per aliqd spacium in aliquo tempore tunc eadem vel equalis virtus mouebit medietatem mobilis per idem spacium in medietate temporis. Quia si diuidatur mobile tunc mediatur tempus.

¶ Tercia regula est. si aliqua virtus mouens mouet aliquod mobile per aliquod spatium in aliquo tempore. tunc media virtus mouebit medietatem mobilis per idem spacium in eodem tempore. Ratio est. quia in hoc seruatur proportio mouentium ad mobilia. quia fm eandem proportionem fm quam se habet tota virtus mouens ad totum mobile fm eandez se habet pars virtutis mouentis ad partem siue medietatē mobilis

¶ Quarta regula est negatiua et est ista. Si aliqua virtus moueat aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore. tunc non est necessarium q equalis potentia moueat duplex mobile per medium spacium in equali tempore. Cuius ratio est. quia potentia mouens nō potest hoc duplex mobile mouere. ex quo stat potentiā mouentem precise ad suū mobile simplex limitatam esse

¶ Quinta regula est etiam negatiua ista. Si aliqua virtus mouet aliquod mobile in aliquo tempore per aliquod spacium nō oportet q media virtus moueat idem mobile per medium spacium in duplici tempore. Cuius ratio est fm dominū Albertū. quia contingit q triginta homines moueant nauim et tn̄ diuiso spacio in triginta partes stat q nullus illorū solus potest trahere nauim per aliquam partem spacij. quia vnus solus non potest mouere nauim. eo q non est necessarium si tota virtus mouens potest in totum mobile quod pars virtutis mouentis posset etiam super totum mobile

Queritur Que fuit opinio zenonis falsa circa regulas predictas Solo hec si totus modius milij cadens deorsum facit sonum q tunc quodlibet granum milij cadens deorsum faciet sonuz proportionabilem sue quantitati.

Queritur Quomodo phus improbat illam opinionem. Solutio sic. q posset tantum diminui grauitas q non esset sufficiens et potens diuidere aerem ad sonandum. sicut videmus parua cor

pora terrestria puta atomos in aere contineri. quia non habent potentiam
aerem diuidendi. conuenit eñ parti aliquid quãdo ẽ cum toto. quod nõ cõ-
uenit sibi quando accipitur vt diuisa a toto. et sic virtus vnius partis est
disponens ad alteram. ⁊ illa ad terciam donec ex virtutib⁹ partialibus col-
ligatur virtus totius. ⁊ tunc vltima pars est complens dispositionem oĩm
p̄tiũ p̄cedẽtiũ vltimã. ⁊ h̄ ignorauit zeno. sicut p3 in cauatõe lapidis Et h̄
dupl'r. ɔiũctim vel diuisim. Cõiũctiȝ. sicut in modio milij sonãte. qðlibet eñ
granũ affert virtutem sonandi modio ſm ꝙ componitur cum alio. ⁊ id qð
vltime additum est complet mensure sonantis quantitatem. ⁊ illud cum
alijs educit potentiam sonandi ad actum. Diuisim vero in guttis cauan-
tib⁹ lapidem. quia vna illarum non cadit cum altera nec remanet cum ipsa.
et tamen non quelibet rodit aliquid de lapide. sed vna post aliam cadendo
disponit vt aliquid de lapide separetur. ⁊ cum sufficienter dispositus est la-
pis tunc venit vna ⁊ tollit hoc de lapide quod dispositum fuit ad separati
onem. vt dicetur in principio secũdi tractatus octaui libri.

¶ Sexta regula est. si sunt due virtutes separate proportionate quarũ que
libet moueat aliquod mobile per aliquod spacium in aliquo tempore. tunc
congregatum ex illis duabus virtutibus mouebit congregatũ ex illis mo
bilibus per idem spacium in equali tempore propter eandem ꝓportiõem to
tius ad totum ⁊ partis ad partem

Querit̃ An regule predicte etiam sunt vere in augmentatione
et alteratione. sicut in motu locali. Solo phylosophi
sic. quia in omni motu augmentationis est aliquid augens. aliquid qð au-
getur. et in aliquo tempore augetur. et ſm aliquam determinatam quanti
tatem augens auget. ⁊ auctum augetur. Et sic est etiam in alteratione. q̃
ibi est alterans alteratuȝ ⁊ ibi est etiã quantitas intensiua forme alterabilis
iuxta prius dicta. ⁊ alteratio fit in aliquo tempore determinato. Et illis
suppositis dicimus ꝙ si aliqua virtus totalis alterat aliquod totum altera
bile in aliquo totali tempore ſm aliquam qualitatem siue passionem tunc
eadem virtus alterabit medietatem eiusdem alterati in duplo passionis in
eodem tempore. Et similiter dicendum est de augmentatione. Et regule
alie etiã possunt verificari in illis duob⁹ motib⁹.

Et tantũ de Septimo libro
physicorum Arestotelis

Octaui libri physicorū.

Trum autē factus
sit aliquando motus. cū nō essz ṗus

Iste est Octauus liber physicorum Arestotelis in quo phus determinat de primo motu ⁊ primo motore. Et partitur liber iste in quatuor tractatus. In ṗmo tractatu mouet vnam questionem istam scꝫ. Utruꝫ ṗmus motus sit perpetuus ita ꝙ nunq̄ꝫ incepit nec vnq̄ꝫ desinet naturaliter. In secūdo tractatu ponit diuisionem ⁊ dispositionem entium. In tercio ostendit quis sit primus motus ponens ꝯditiones ipsius. scꝫ ꝙ sit sempiternus siue ꝑpetuus. In quarto agit de ṗmo motore.

Querit̄ Que est questio quam phs in exordio istius libri mouet Sol'o ista. vtrum motus aliquādo sit factus siue generatus. ita ꝙ aliquod fuerit tempus preteritum in quo nullus fuit motus in aliqua parte mundi. aut etiam motus desinet siue corrumpetur aliquando in tempore futuro. ita ꝙ nihil continget moueri omnino. eo ꝙ primus motus non erit amplius. Aut sic est ꝙ motus semper fuit a parte anteriori siue in tempore p̄terito. et semper erit in parte posteriori in tempore futuro. ita ꝙ aliquis motus continuus ſm omne tempus inest entibꝫ que ſm naturam sunt. vt immortalis ⁊ inquietus. sicut vita inest his que subsistunt ſm naturam.

Querit̄ Utrum motus primus sit quedam vita omnibꝫ deorsum subsistentibꝫ Sol'o. propositio illa potest dupliciter exponi. Uno modo vt sit locutio effectiua ſm hunc sensum. id est motꝰ ṗmus causat vitam in inferioribus. et sic est vera. nec tamen phylosophus videtur illum sensum intendere in textu. Alio modo potest exponi vt sit locutio formalis ita ꝙ formaliter motus esset vita. et sic propositio non est vera si sit locutio propria. sed si sit locutio metaphorica sic est vera. et illa est intentio phylosophi ſm expositōem domini Alberti. quia sicut in viuis est anima cuius actus continuus in corpus est vita. ⁊ non existente anima non est vita in animalibꝫ. ita per similitudinem motus vnus ꝯtinuus ⁊ inquietus est causa influens omnibꝫ transmutabilibꝫ ꝯtinuitatem ⁊ inquietudinē per hoc ꝙ ipse est primus motus

Ar̄ Cessante motu celi erit vita in omnibꝫ viuentibꝫ. igitur prima expositio propositionis videtur falsa. Antecedens ꝓbatur. quia post resurrectionem mortuorum homines viuent. ⁊ tamen celum cuius motus ordinatur ad continuationem generationū quibꝫ numerus complebit electorum tunc non mouebitur Solutio. stante prima expositione motus celi est quedam vita omnibꝫ deorsum subsistentibꝫ ⁊ viuentibꝫ vita naturali et corruptibili. dicente pho primo metheororū ꝙ necesse est hūc mūdum inferiorem esse ꝯtinuū lationibꝫ superioribꝫ vt tota eius virtus inde gubernet̄ sed post resurrectionē homines viuent vita nobiliori incorruptibili que nullo indiget nutrimento.

Queritur Utrum certum sit motum esse. Solo phi sic. qz omnes antiqui qui naturaliter sunt locuti affirmauerũt motum esse. quod sic ostenditur. quia ipsi dicunt mũdum esse genitum ꝛ iteruz corruptibilem. ita ꝙ corruptio vnius est generatio alterius. sed impossibile est generationem et corruptionem esse nisi sit motus. quia sicut in priorib⁹ libris ostensuz est generatio et corruptio vel sunt mot⁹ vel nõ sũt sine motu

Queritur Quomodo phus procedit determinando questionem de perpetuitate motus. Solo primo ponit opiniones eorum qui dicebant motum semper esse. Secũdo ponit opiones pro parte contraria. Quo ad primum dicit ꝙ quidam phi quanti. id est famosi posuerunt infinitos mũdos. sicut Democritus ꝛ sequaces eius. et illi dicũt motum semper esse. Et ratio est. quia quandoqz per segregationem corporum atomalium vnus mundus corrumperetur in vna parte totius vniuersi. et generaretur nouus mũdus in alio loco vniuersi per corruptionem corporũ atomalium. et quia talis generatio ꝛ corruptio mũdorum non fit sine motu. necesse est dicere ꝙ motus semper est. Et differt ista opinio ab ea que est Arestotelis. quia ipse ponit motum perpetuari in vno mũdo. ꝛ democrit⁹ in plurib⁹ mũdis.

Queritur Quomodo phylosophus arguit ad partem negatiuã predicte positionis autoritate antiquorum. Solo sic. quia aliqui ponebant solum vnũ mũdum. ꝛ illum non ponebant sempiternum. erga necessario habebant dicere ꝙ motus non esset sempiternus. Et ponit Arestoteles duos phos qui fuerunt illius opionis scz Anaxagoram et Empedoclem. Anaxagoras dixit ꝙ primum omnia homogenia simul immixta laterent in confuso chaos actu ꝛ essent in illo sine motu. et postea intellect⁹ actiu⁹ siue practic⁹ qui est separatus fecit hoc mixtum moueri per hoc ꝙ disgregauit latentia in ipso. ꝛ fecit exire in apertũ per hoc ꝙ plura vnius rationis existentia dominari in aliquo vno ipsorum inceperunt. Opinio igitur Anaxagore fuit ꝙ entia ante disgregationem quam petit intellectus fuerunt in tempore infinito quiescentia ꝛ sine motu. et dixit ea post factionez moueri perpetue. Et sic Anaxagoras posuit tm̃ vnum mũdum quem dixit incepisse per intellectum segregantem sic ꝙ nunquam possent fieri plures mũdi. Empodocles vero dixit mũdum infinities generari ꝛ corrumpi per litem ꝛ amiciciam. Tempore eñ litis fiebat disgregatio entium que finita fuerunt in quodam cõfuso chaos. ꝛ sic lis ex vno ꝯfuso faciebat multa per disgregationem. et hoc erat mũdum generari. sed quando cessabat lis ꝛ reuertebatur vniuersalis amicicia tunc omnia iterum congregabantur et fiebat vnum confusum chaos ex omnibus. et hoc erat corrumpi mũdũ. Et sic Empedocles dixit entia moueri ꝑ segregatõez vl' ꝯgregatõez. ꝛ in tpib⁹ medijs dicebat entia quiescere sine motu ꝛ illis modis dicebat factionem ꝛ corruptionem mũdorum infinities sibi succedere. ꝛ sic tpe amicicie elementoꝝ non est aliquis motus.

Queritur Utrum dictum anaxagore potest aliquo modo sustineri. Solo. simpliciter loquendo inter omnes phos

Anaxagoras maxime concordat fidei. Quia vt inquit Albertus per intel-lectum segregantē intellexit intelligentiam primā. que formis idealibꝫ agit vnūquodqꝫ de oculto ad aptum. Et sic per chaos tunc deberet intelligi possibilitas rei siue nihil creabile quod vocatuꝫ est per talem intellectū sepatū in actū essendi in hoc nihilominus errauit ꝙ dixit entia oīa actu existere in illo confuso chaos nisi forte chaos vocauit intellectū diuinū ꝓpter eiꝰ inscrutibilitatem sicut iudiciū illius intellectus dr̄ abissicibile id est ꝓfundum.

Queritur Que est necessitas terminandi questionē de primo motu. Solutio quia eius consideratio nō solū valet ad ab-solutam consideratōnem de rebus naturalibus sed etiam multū valet ad scientiā de ꝑmo principio. Quia si motus est sempiternus manifestū etiam motorē primū esse sempiternum.

Secundū capitulū

Queritur Quomodo phs ꝓcedit ꝓbando motū esse sempiternuꝫ. Solutio ponit vnā suppositōnem ꝑmo ꝛ scd̄o rōnes. Suppositio est ista. Ante omnē motū necesse est esse motuꝫ ꝛ mobile. Que suppositio manifesta est ex his que de motu data sunt tercio physicoꝝ. motus em̄ est perfectio siue entelechia mobilis ꝫm ꝙ mobile. Omnis em̄ perfectio est in eo quod perficit̄ ꝫm principia illius perfectōis. Et sic sine resumpta definitōne motus quilibet confitet̄. ꝙ ad hoc ꝙ motus sit necesse est mobile esse qđ illo motu mouet̄ qui dicit̄ perfectio illius ꝫm quemlibet motum. Quia nō alterat̄ nisi id qđ est alterabile. nec ferri potest ꝫm locū nisi id qđ ē ꝫm locum mobile ꝛ sic etiam de mouente. Quia motus etiam est actꝰ mouentis. ꝛ ideo motu existente necesse est mouens esse. ꝛ sic mouens ꝛ mobile prius sunt q̄ꝫ motus. Sicut combustibile est prius necesse esse q̄ꝫ motum combustionis qui est comburi. Et per eandē rōnem necesse est combustiuū esse prius q̄ꝫ cōburere. hoc aūt dupliciter est. Quia in oībus motibus qui sunt ad formā sicut sunt augmentū diminutio ꝛ alteratio oporꝫ ꝙ mobile sit ante motū ꝫm duplicem potentiā quaꝝ vna est ad esse ꝛ altera ad motū. Quia nō auget̄ nisi qđ possibile est augeri ꝛ non alterat̄ nisi quod possibile est alterari. ꝛ ante hanc potentiā oportuit illud qđ auget̄ ꝛ alterat̄ esse non aūt ē nec possibile fuit ipsum esse si ipm̄ esse incepit eo ꝙ omne qđ eē incepit a potentia essendi ꝓcedit ad actum. In motu autem locali id qđ est ꝫm formā substantialem statim operatur motum nisi fuerit prohibens. et ideo quod mouetur localiter nō est primo ꝛ postea mouet̄ localiter sed statī mouet̄ localiter si nihil fuerit ꝓhibens.

Queritur Quot rōnibus ꝓbat phs cōclusionē principaliter intentam. Solutio duabus rōnibus. Quaꝝ prima sumitur ex parte mouentiū ꝛ mobiliū. ꝛ secunda ex parte temporis. Prima est ista. Si motus incepit aut ergo incepit per hoc ꝙ mouens ꝛ mobile inceperūt de nouo. vel per hoc ꝙ mouens ꝛ mobile semper fuerunt. ꝛ tamen motus de nouo incepit. Non potest dici primū. quia tunc ante primū motū fuisset motus. Quia mouens ꝛ mobile nō inceperūt nisi per motum ex quo oīe

illud quod incipi per motũ incipit. Scd̃m etiã nõ potest dici. Quia si mo-
uens ꝛ mobile semper fuerũt ꝛ tamen nõ fuit motus hoc fuit ꝑpter aliquã
causam. quia scꝫ fuit aliqua indispositio in vno illoꝝ vel in vtroqꝫ ꝛ illam
oportuit tolli per motũ. g̃ iterũ ante pͥmũ motũ fuit alius motus.

Queritur Que est obiectio quã phs facit cõtra rõnem p̃dictam
Solutio hec duplicia sunt agentia. Quedaꝫ sunt na-
turalia que sunt sine intellectu ꝛ voluntate ꝛ illa agunt ad vnũ ꝛ non sunt
cõtrarioꝝ sicut ignis calore suo solum calefacit ꝛ nunqꝫ infrigidat quando
agit essentialem operatõnem ꝛ vix infrigidat ꝛ nunqꝫ essentiali actione ca-
lefacit. Alia sunt agentia volũtaria ꝛ illa sunt actiua contrarioꝝ sicut scien
tia ꝛ ratio. cuius est exemplũ vnus ꝛ idem medicus per suam scientiaꝫ me
dicinalem potest ꝛ interficere ꝛ sanare potest agere hoc vel oppositũ eiꝰ. Et
quia primũ agens siue mouens est agens per intellectũ ꝛ voluntatem ꝛ pu
re libere ideo idem existens potuit esse causa motus noui ꝛ quietis p̄ceden-
tis. ꝛ sic non oportuit remoueri causam quietis anteqꝫ inciperet motus cũ
eadem esset causa ꝛ quietis ꝛ motus.

Queritur Quomodo phus soluit illam instantiã. Solutio sic.
Quia dicit ꝙ quodãmodo simile est ꝛ quodãmodo dis
simile de agentibus potẽtia naturali ꝛ intellectuali. Simile quidẽ qa vtra-
qꝫ quandoqꝫ est actiua contrarioꝝ. Quia frigidũ aliquando calefacit ꝑ ac-
cidens. quando scꝫ accipitur vt conuersum ꝛ propellens a se calidum circũ-
stans. ꝛ ambiens ipsum ꝛ constringens in vnum locum in centro rei infrigi
date quod dicit̃ fieri per antiparistasim quomodo ventres in hyeme ꝛ ve-
re propter circũstans frigus loci ꝛ temporis sunt calidiores. Quis istud sit
per accidens sicut sciens per se recte considerat tamen voluntarius peccat
aliquãdo. quando non operatur ſm eam sciam que est in ipso sed reuertitur
ab ipsa ꝛ vtitur ea ad contrariũ. Dissimile quidẽ est. Quia agens natura-
le non agit per se nisi alterum cõtrarioꝝ. Agens autem voluntarium potest
per se ꝛ directe agere vtrũqꝫ licet sit principalius innatum agere vnum qꝫ
agere alterum. Iterũ tamen in alio est simile. Quia sicut agens naturale nũ
qꝫ agit vtrũqꝫ oppositorum nisi diuersarum dispositionum vel intrinsecaꝝ
vel extrinsecarum. Omnibus enim similiter se habentibus semper ageret
consimiliter. Ita agens voluntarium siue liberum potens agens vtrũqꝫ cõ
trarioꝝ non agit vtrũqꝫ sed vnũ per vnam conceptionem ꝛ vna conceptõe
numero manente non aget diuersa neqꝫ erit aĩal causa motus manente vno
nũero appetitu ꝛ ꝯceptõe ſm speꝫ q̃ mouꝫ appetitũ diuersaꝝ ꝯceptionũ ꝛ ap
petituũ cã ẽ id qd̓ occurrit in varietate tp̄is ꝛ motus perfecti ꝑ corpus. g̃
añ renouatõnem ꝯceptionũ ꝛ appetituũ erit motus in tp̄e ꝛ a corp̄e.

Queritur Quomo phus confirmat solutõnem nunc positã p̃dicte
instantie Solõ sic qa mouens ꝛ mobile ſm actum ac
cepta dicũtur ad aliquid. sed ea que sunt ad aliquid necesse ẽ esse aliquo mõ
mutata. vel ad minus necesse est alterum eoꝝ aliter se habere qꝫ prius ꝛ mu
tari. Si igitur mouens non semper mouit ſm actum ꝛ mobile non semper
fuit motum. necesse est ꝙ facta sunt mouentia ꝛ mota per transmutatõnem

Duplicia agentia [Naturalia / Voluntaria]

quia mouens aliter se habet qñ mouet ꝛ sic sequeret̃ ꝙ ante primũ motum esset mutatio prioꝛ. ꝛ si est mutatio ante primũ motum tunc etiam erit motus ante ṗmũ motũ qui est causa illius mutationis.

Querit̃ An rõnes iste procedũt ostendentes necessario mundũ et motum non incepisse. Solutio non sed solum ostẽdunt mundũ non incepisse per motum siue per generatõnem. sed non osten dunt eum non incepisse per creatõnem que est ex nihilo. ꝛ ergo dicit Albertus ꝙ Arestoteles dicit in libro suo de natura deoꝛum mundum a deo opifero esse creatum

Querit̃ Quomodo ꝓbat phus scđa rõne ꝙ motus est perpetuus ex parte tempoꝛis Solutio duo. ṗmo supponit ad hoc ꝓbandum. Primũ est ꝙ prius ꝛ posterius nõ pñt esse nisi sit tempus Cuius rõ est. qa prius ꝛ posterius ṗmo sunt in tpe. Et in reb9 non motis nõ sunt nisi ex hoc ꝙ tp̃s ponit̃ circa eas. Scđm ẽ ꝙ tp̃s nõ pt esse nisi mot9 sit. Quia ꝓpria passio nõ põt esse sine suo subiecto. sʒ tp̃s est ꝓpria passio mot9 Istis suppositis ꝓbat intentũ autoꝛitate ꝛ rõe. Autoꝛitate oĩm phoꝝ. qa oẽs phi dempto platone dicunt tempus ingenitũ esse hoc ẽ nunꝗ incepisse. sed solus Plato genuit tempus. id est dixit tempus esse genitum Et quia tempus est passio motus ideo etiam dixit motum incepisse qa dixit ꝙ celum incepit esse ꝛ moueri ꝛ tempus incepit esse cum illo ꝛ hec dixit incepisse a primo opifice. Ratõne sic ꝓbatur. Quia si tempus incepit tunc incepit in ipo nunc sed non potest incipere in ipo nunc. ergo tempus non incepit. Minoꝛ ꝓbatur. Quia sicut in quarto huius dictum est impossibile est intelligere tempus nisi per intellectum eius quod est nunc siue instans. sed nunc est finis preteriti. ergo ante ipsum est tempus preteritũ. ergo ante tempus fuit tempus quod est impossibile. ergo tempus non incepit. Et ex eadem causa nunꝗ desinet. Quia si desineret in aliquo nunc vltimo desineret. illud autẽ nunc erit initiũ futuri quod est post ipsum. ergo tempus erit postꝗ desiuerit quod est impossibile. ergo tp̃s nunꝗ desinet.

Querit̃ Utrum ratio ista concludit simpliciter Solutio Alberti nõ. Quia nõ oẽ nũc est finis preteriti ꝛ initiũ futuri. sed solum hoc verum est de nunc continuãte. sed non est verum de nunc initiante vel terminante. Quia nunc initians nõ habet ante se tempus. et nunc terminans non habet post se tempus. ꝛ ergo solũ ꝓbat ꝙ mund9 nõ incepit in tempoꝛe siue per motum. sed non improbat quin incepit per simplicem operatõnem prime cause cum nunc initiali tp̃is. Et sic dicit Albertus ꝙ veritas in hac materia est ꝙ omnia sunt simul creata ꝛ ꝙ tempus coeuum est celo et eius motui ꝛ a motu celi fit motus materie actiuoꝝ ꝛ passiuoꝝ que sunt generabilia ꝛ coꝛruptibilia ꝛ hanc sententiã confirmãt multi ꝑipatetici eo ꝙ ipa stat tam ẽm religionem legis ꝙ̃ ẽm sñiam phylosophie naturalis.

Ar Si mundus naturaliter non incepit. ergo male dicit phus primo topicoꝝ. ꝙ est ꝓbleuma neutrũ an mũd9 sit etern9 vl' nõ. Solo

non valet pña. Quia non est ꝓbleuma neutrū vtrū mundus incepit natu-rali transmutatione vel non sed est ꝓbleuma neutrum an simpliciter ince-pit vel non stando in lumine nature.

Ar Si esset aliquod nunc initians tunc ante hoc nihil esset. sed ante di-cit tempus. ergo ante primū nunc est tempus Solutio ante acci-pitur dupliciter. Uno modo affirmatiue ꝛ sic dicim⁹ ꝙ petrus venit ante paulū id est in tempe ante paulū. Alio mō accipit ante negatiue. ꝛ hoc mō ponit in definitōne nunc initialis qd est pncipiū totius tpis.

Querit Quomodo phs manifestat errorem empedoclis ꝛ ana-xa. Solutio qa ambo ficticie loquuti sunt. Quia illi loquūtur ficticie qui de naturalibus assumunt aliqua que non sunt per se vel magis apparentia q̄ sua opposita. nec sunt ex per se notis aut ꝓbabilib⁹ deducta. sed manifestū est ꝙ non est per se notū ꝙ mundus est aliqñ fact⁹ de nouo. nec ex ꝓbabilibus deduci potest oppositū. vñ Empe. ponebat litē regnare vno tempore. ꝛ amiciciaꝫ alio tpe ꝛ res tenere vtrāq; posuit suo tē-pore mouere. hanc quidem congregando illā aūt disgregando. ꝛ tpib⁹ me-dijs oīa esse in quiete. ꝛ istud supponebat ꝓpter hoc ꝙ vicissitudo amicicie ꝛ litis principia entiū sunt quoꝝ diuinū pdicto modo sibi succedit tanq̄ no-tum ꝛ tanq̄ principiū cui⁹ non est querenda aliqua causa. Similiter Ana-xagoras ponens vnū primū pncipiū scꝫ intellectum diuinū dixit sine rōne illū aliqñ mouere ꝛ agere cum ab eterno nihil fecisset. ꝛ hoc etiā ficticium ē. Quia non potuit reddere rōnem quare intellectus agens expectauit tem-pus infinitū. ꝛ postea mouit plus in quodam tempore q̄ in alio mouit nisi quia intellectus agens pncipiū est. ꝛ ideo non debet queri causa actionis ei⁹ Quia principia non habent causas.

Querit Quō phs compat istas duas opiniones. empedoclis ꝛ anaxagore Solutio sic quia conuenientius loquutus ē empe. q̄ anaxa. Quia anaxa. dixit duo contra ordinē nature. Primū est ꝙ ipe dixit mixtū in infinito tpe quieuisse in confuso chaos. ꝛ postea cū exiuit necessario esse distinctū per genratōnem factam ab intellectu agente. hoc au-tem non est ꝑm exigentiam alicuius forme naturalis. Quia si mixtū natu-raliter quieuisset tempore infinito. tunc non exiuit in esse distinctū in gene-ratis nisi per violentiam tempus aūt motus violenti est paruū. ergo nō re-manebit generatio tempore infinito quod est contra positōnem suam. Et sic patet ꝙ nulla est rō ordinis infiniti tpis quietis ad infinitum temp⁹ mo-tus. Quia nulla forma naturalis permittit talem rōnem ordinis natura-lis ad violentū. Scōm qd est contra ordinem nature est si dicat vtrūq; esse naturale tunc tamē erit aliqua causa differentie quare intellectus agens p-mo in infinito tpe quieuit. ꝛ postea in infinito tpe agebat. Nulla aūt ab ana-xago. hui⁹ differentie causa assignat quare nunc egit intellectus ꝛ nō prius si aūt dicat ꝙ nulla est ratio ordinis in talibus. tunc non est opus nature. Quia actio nature est ordinata.

Querit Quomodo ostendit phs ꝙ opus nature est ordinatum Solutio quia id quod fit ordine nature vel hꝫ se sic̄

ſemper ꝛ non aliquando quidem ſic ꝛ aliquando aliter. vt ignis naturaliter fertur ſurſum. et non fertur ſurſuꝫ aliquando. aliquando vero non Aut ſi non eſt ſemꝑ vno modo tūc habet rōnem differentie ꝛ cauſaꝫ determinatam ī natura. ꝛ nō eſt diuerſitas illa ſine rōne. ſicut pꝫ de perido generationis ꝛ corruptōis. que cauſam differētie accipit in acceſſu generātis ꝛ receſſu in obliquo circulo. Et ſic pꝫ ꝙ ambo male dixerūt. ſed Empedocles aliquid dignius dixit ꝙ̃ Anaxagoras. Et quicūqꝫ aliter dixit ꝙ̃ anaxa. ꝛ aliquam cauſam differentie tꝑis motus ꝛ quietis aſſignauit. Dixit eñ empedocles ꝙ ſicut ignis ſemꝑ ſurſum fertur ꝛ aliqn̄ q̇dem fertur ſurſum ꝛ aliquādo non ꝓpter ordinē ſue nature quo neceſſario mouet̄ ſurſum. ita ſe habet in hoc ꝙ totū vniuerſum in parte tꝑis quieſcit ꝛ in parte tꝑis mouetur qꝛ illa viciſſitudo habet iam aliquam ordinatōem. eo ꝙ amicicie eſt ꝯgregare ꝛ litis diſgregare. Anaxagoras aūt dixit ꝙ nulla eſt cauſa quietis ꝑ tempus infinitum neqꝫ exitus rerum in eſſe niſi intellectus agens. ſed tñ Empedocles etiam peccauit. qꝛ nihil addidit ꝓbationis in dicto ſuo. Qui eñ dicit ꝙ amicicia quodam tꝑe ꝯgregat. ꝛ lis quodam tꝑe diſgregat. opoꝛtꝫ ꝙ hoc nō ſolum dicat ꝛ affirmet ſimplici aſſertione. ſed opoꝛtꝫ ꝙ dicat cauſam ꝛ nō ſit ꝯtentus ſimplici dicto

Queriť Quō empedocles ſtabiliuit dictum ſuū Solꝰ phi. dixit iſtud eſſe ꝑncipiū ꝛ dignitatem que eſt ꝑ ſe nota ꝛ irrōnalis. ſed iſtud falſum eſt. qꝛ ſi eſſet dignitas. quilibet ꝯſentiret in eam. quia ꝯmunis animi ꝯceptio eſt quam quiſqꝫ ꝓbat auditam. ꝛ ergo oporteret ꝙ aut ꝑ viam ſenſus ꝓbaret ꝙ ſic eſt vt dicit ꝑ inductōem. aut ꝑ viam intellectus cauſam affert ꝑ quam demonſtraret ꝙ ſic eſt. Hec aūt que poſita ſunt ab Empedo. ſcꝫ amicicia ꝛ lis non ſunt cauſe, qꝛ definitio et eſſe amicicie et inimicicie non eſt in hoc ꝙ ꝯgregat vel diſgregat res in toto vniuerſo Sed amicicie eſt quedam ꝯgregare ꝛ inimicicie quedam diſgregare ꝛ diſpergere. Et ergo opoꝛtuit Empedo. ſpecificaſſe que entia ꝯgregantur ꝑ amiciciam ꝛ que diſpergūtur per inimiciciam. et vtrum rōnalia vel irrōnalia animata vel inanimata. videmus eñ amiciciam nō eſſe niſi rōnabiliū. Amicicia eñ apud nos ꝓpꝛie loquendo eſt quod ꝯgregat homīes. et lis qua fugiūt inimici a ſe inuicem. et quod eſt in hominibꝰ ſuppoīt̄ etiam ſic eſſe in toto vniuerſo. eo ꝙ in quibuſdam entibꝰ ſic eſt. et ergo opoꝛtuit Empedo. aſſignare cauſas quare ſic fieret in toto vniuerſo Et ſimiliter ꝙ dixit tempus motus et quietis eſſe equale indigebat rōne. quia videmus in hominibus ꝙ tempus amicicie non neceſſario equatur tempoꝛi litis. Et ſic videt̄ ꝙ loquētes tam ꝯtra anaxagorā ꝙ̃ ꝯtra empedo. non recte opinātur ꝙ iſta dicta ſunt ꝑncipia quoꝝ nō opoꝛtet querere rōnem. ideo quia in omni tempore ſic eſt ꝙ eſt motus, aut ſic eſt ꝙ eſt quies. perpetuoꝛum autē non eſt cauſa et eoꝝ que ſemper ſunt non eſt querenda cauſa

Queriť Utrum iſti phi in hoc recte dixerunt ꝙ perpetuoꝛum nō eſt cauſa Solꝰ phi in quibuſdam eſt hoc recte dictum ꝛ in quibuſdam non. Primū patet qꝛ ꝯcluſiones mathematice ſunt perpetue ꝛ ſemper. ꝛ tamen habent cauſas. quia pꝛemiſſe ſunt cauſe conclu

fionis. Exemplum est vt hec ↄclusio .triangulus rectilineus habet tres angulos equales duob9 rectis. est perpetua. et tamen eius est aliqua causa ꝑ quam demonstratur. Sed perpetuorū que sunt principia ꝑma ad que nō habetur via demōstratōis nō est aliqua causa. quia si omnis rei esset aliqua causa tunc ireturin infinitum in causis. ergo etiā est standum in aliqua prima causa que est deus etiam precedens mūdum. hoc aūt qđ isti phi dicunt nō est tale qđ nō habeat ante se cām. ⁊ ideo male fecerūt nō reddēdo cām

Ar̄ Perpetuū nihil habet ante se. ergo non habet causam. ergo si mūdus est perpetuus non habet ante se deum Solō. licet perpetuum nō habet ante se causam ꝑm tempus .tamen bene ꝑm naturā. sicut Augustinus de hoc dat simile dicens. si pes ab eterno stetisset in puluere tunc ab eterno esset vestigium in eo. et tamen pes essꝫ causa efficiens talis vestigij

Queritur Quomodo anaxago. nō potuit assignare causam quare aliquādo motus fuit ⁊ nō semp. cum tamen ipse posuit intellectum agentem facere motum Solō alberti. ex eo quia ipse posuit intellectū agentem mouere per naturā. ⁊ non per volūtatem. ⁊ ergo non potuit assignare causam quare aliquādo mouit ⁊ nō semper. veritas tamē est ꝙ intellectus agens mouet ex volūtate eterna. et sic veritas est ꝙ nullū tempus erat ante motū. neqꝫ erit aliquod tempus in futuro in quo nullus futurus sit motus.

Queritur Quot rōnib9 ꝓbat phus ꝙ motus incepit ⁊ non semper fuit Solō .trib9 rationib9. Prima est. nullum finitum ⁊ terminatū est perpetuū. sed omnis motus siue mutatio est finita. ergo nulla est perpetua Maior probatur. quia perpetuū appellatur qđ caret termino. Minor probatur. quia omnis motus. vt in fine septimi dictuꝫ est est de quodam determinato in quoddam determinatū. exquo cōtraria inter que sunt motus sunt fines eorum. Et quia minor videtur habere dubitationē in motu circulari qui est ab eodem in idem. ergo probat in illo motu dicens. impossibile est fieri quod impossibile est factuꝫ esse. et impossibile est moueri quod impossibile est motum esse. sed impossibile est aliquid infinitum motum esse. quia si esset motum tunc haberet terminū motus. sed infinitum caret termino. ergo impossibile est aliquid moueri in infinitum

¶ Secūda ratio est. eadem est ratio de toto vniuerso ⁊ de quocūqꝫ particulari mobili. eo ꝙ totum ⁊ pars debent ꝓportionari. sed videmus de quolibet particulari mobili vt de aere ⁊ aqua ꝙ moueantur cum prius quiescebant. ergo ita videbitur esse de toto vniuerso. Et fit ista ratio cōtra hoc qđ dictum est prius ⁊ probatum si motus incepit de nouo tunc tam ex parte mouentis ꝗꝫ etiā ex parte eius quod mouetur necesse est alium motū prius fuisse. vult em̄ ꝙ hoc nō videtur verū in animatis que incipiūt de nouo moueri. cū tn̄ ꝑus neqꝫ ꝑm totū neqꝫ ꝑm partē mouebantur.

¶ Tercia rō que est ↄfirmatio prioris est sicut est in microcosmo. i. d est

minori mũdo.ita erit in macrocosmo.id est in maiori mũdo. sed sic est ꝙ in minori mũdo puta animali incipit de nouo motus absqꝫ eo ꝙ precedat alius motus in motore vel in mobili qui disponat mobile ad hoc ꝙ moueat igitur sic erit in maiori mundo. Minor probatur. quia videmus in nobis ꝙ nullo existente motu in somno subito expergefacti libere mouemur ꝑ voluntatem nostram.et sic fit in nobis motus non ab aliquo extrinseco nos mouente. sed ex nobis ipsis.sicut si aliquis ambulat sine vtilitate ita ꝙ solum vult ambulare. Si igitur istud est in paruo animali. puta in homine. erit multomagis in maiori mũdo vel in illo ꝯmuni chaos confuso quod ponebat Anaxagoras.

Queritur Quare homo a phylosopho appellatur minor mũdus. Solo domini Alberti.rhetorice et per similitudines loquendo animal ⁊ precipue homo dicitur minor mundus.qꝛ sicut in mũdo maiori sunt motores tm̄.⁊ sunt motores moti ⁊ motum tm̄. et est quedam motuum contrarietas inquantum vnus est ab oriente in occidens.et alius econtra ab occidente in oriens.ita etiam est in homine. quia in eo est primus motor qui est intellectus.et sunt in eo motores moti.sicut phantasia ⁊ appetitus et virtutes motiue que sunt in neruis ⁊ musculis et calor naturalis.et est in eo motum tantũ sicut corpus vel corporis membra. et motores inferiores habent motus proprios contra motuꝫ superioris. vt in tercio de anima dicetur.quia sensualitas mouetur contra imperium rationis nõnunqꝫ.sicut hoc cuilibet manifestum est. Et per tubam euangelicaꝫ paulum dicitur. Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mẽtis mee. Et sic etiam inuenitur in mundo maiori motus obuius motui ꝓmi mobilis. Et sic illud quod fit in paruo mundo videtur etiam debere fieri in magno mundo.et si in magno fit tunc videtur etiam fieri in infinito. quod ponit Anaxagoras materiale principium.quia scꝫ componitur ex infinitis sicut ipse idem dixit. Et ita etiam intellectus incipit mouere ⁊ infinitum moueri ita ꝙ ante illum motum non fuit preexistens. Et s̄m hanc expositionem textus adducitur quod dictum est. ¶ Alij etiam vt inquit dominus Albertus magnus dicunt hominem esse microcosmum. id est minorem mundum ex parte corporis. Quia in homine sunt omnia naturalia mundi.quia elementa secundum essentiam sunt in ipso homine quo ad esse primum elementorum. et est in eo etiam similitudo commixtorum in cõmixtione elementorum ad humores constituendos .et similitudo complexionatorum in complexioue.et etiam similitudo compositorum ex diuersis in compositione organica sui corporis. Ex parte vero anime homo etiam viuit.sentit.ratiocinatur.et intelligit.et hoc modo Gregorius magnus vocat hominem mundum.quia ipse participat cum omnibus creaturis mũdi a deo creatis.quia parcipat homo cum entibus in esse.cum viuentibus in viuere.cum sentientibus in sentire.et cum intelligentibus intelligere. Et quãuis ista omnia que dicta sunt vera sint tamen nihil faciunt ad propositum sed prima expositio. vt dicit dominus Albertus

Queri[tur] Q̄uo phus soluit istas rōnes ꝑ ordinem. Sol'o.ꝑ-
mā rōnem sic soluit Est duplex motus.vnus est qui est
de ꝯtrario in ꝯtrarium.ꝛ talis non potest esse ꝑpetuus. q꞉ habet terminos
extremos.sc꞉ illa ꝯtraria.et si fiat reuersio siue reflectio tū ille motus reuer-
sionis nō est vnus ꝛ ꝯtinuus cū priori motu.sicut posterius patebit vbi de
terminabit̄ de motu reflexo. Vn̄ dicit phus ꝙ aliquis bene potest dubitare
vtrū motus de ꝯtrario in ꝯtrarium ꝛ econtra reflexi sint vnus motus nu-
mero ꝛ ꝯtinuus vel alius semꝑ motus. Cuius est exemplum.vtrū vnius
et eiusdem chorde sit semper vnus sonus aut semper fit alius eodē mō se
habente ꝑcutiente seu mouente. Manifestū em̄ est ꝙ cū ꝑcutitur vna ꝛ eadē
chorda numero in motu ꝙ ipsa sonando dat ictum ad vtrunq꞉ latus. hoc
est a dextris ꝛ sinistris quādo vno mō est tensa.ꝛ tūc ꝓpter vnū ꝑcutiens et
vnū ꝑcussum potest dubitari vtrum vnus sit sonus. ꝛ manifestū est ꝙ non
sed ictus potius erant ꝯtinui ꝛ tempore nō interrupti si ꝑcutiens chordā
ꝯtinue ꝑcusserit ꝛ nihil interponat Et hui⁹ adaptatio ad ꝓpositū est ꝙ ma
teria que est vna ꝯtrariorū est sicut chorda ꝑcussa.et allatio generātis in ob-
liquo circulo est sicut ꝯtinue ꝑcutiens nihil de tꝑe interponens. ꝛ vicissitu-
do materie inter ꝯtraria est sicut ictus soni datus ex motu a dextris ꝛ sini-
stris.ꝛ ideo licet motus talis nō sit vnus numero.cum tota natura sit sicut
vnus monochordus vnius musici ꝯtinue ꝑcussus ꝛ cantus est idem eo ꝙ
generatio vnius est corruptio alterius ꝛ econtra. Quicquid tū de isto mo
tu sit qui est inter ꝯtraria nihil tū ꝓhibet quin sit alius quidam motus qui
nō est inter ꝯtraria.sed ab eodem in idem.qui vnus ꝛ idem numero existēs
sit ꝑpetuus.qui est sicut manus ꝯtinue ꝑcutiens monochordū. et hoc erit
manifestū ex his que inferius dicent̄ ¶ Sed diceres ꝯtra predicta.nihil
mouet̄ ad impossibile sicut in rōne assumptum fuit.sed impossibile est mo-
tum infinitū esse factum.igitur videt̄ ꝙ nullus sit mot⁹ talis Sol'o.mo-
tus aliquis dupliciter d꞉ esse infinitus. Vno mō q꞉ cōmensuratur infinito
spacio.et sic nō potest esse aliquis motus infinitus completus.q꞉ phus ꝓ-
bat ꝑmo de celo nullū esse spacium hoc mō infinitum. Alio mō d꞉ motus
infinitus ꝭm duratiōem.et talis potest fieri in mobili finito ꝛ spacio finito.
et talis est motus celi qui est infinitus ꝭm successionē suarū reuolutionū.q̄s-
uis quelibet reuolutio sit finita.ꝛ hoc inferius magis patebit.

Queri[tur] Q̄uo phus soluit secūdam rōnem Sol'o sic.quia nō
est inconueniens ꝙ aliquid de nouo moueatur postquā
pri⁹ quiescebat si moueatur de nouo per hoc ꝙ sibi mouens extrinsecum
applicatur per alium priorem motum.sed inconueniens esset si de nouo mo
ueretur cum ante nullus esset motus nec in se nec simpliciter. ¶ Et pro
vlteriori declaratione solutionis considerandum est ꝙ illa que mouentur
sunt duplicia Quedam em̄ sunt que mouentur a motore extrinseco.et q̄dā
que mouentur ab intrinseco.Q꞉ autem illa que mouentur a motore extrin
seco non moueantur.est triplex causa. Prima causa est absentia motoris.
Secūda vero est distantia ei⁹ a mobili.aut presentia impedimenti motus
in motore vel mobili vel in vtroq꞉ istorum ꝛ oppositis de causis mouentur

Et isto modo mouentur naturalia postquam prius non mouebantur. quia omnia naturalia mouentur a generante presente et non distante aut per accidens a remouente prohibens. sicut mouentur omnia simplicia corpora que sunt elementa. et quedam etiam commixta que non sunt animata. sicut lapides et metalla. et omnia ista habent motores extrinsecos. talis autem non mouet nisi motus fuerit ab alio. et ergo si omnia essent talia. tunc esset processus in infinitum. et ergo oportet quod stetur in aliquo primo motore qui mouet seipsum et non mouetur ab aliqua virtute extrinseca. Naturalia vero que mouentur a motore extrinseco non mouentur nisi precedat alius motus motum eorum. et sic non habet instantiam hoc quod dictum est si motus incepisset absolute. quod motus esset ante primum motum. hec enim omnia mouentur a generantibus vel remouentibus impedimenta motum prohibentia. et illa generantia et remouentia impedimenta etiam remouentur. et tandem stat illud in primo motu qui accessu et recessu mouet omnia huiusmodi. sicut postea patebit.

Queritur Que est questio quam phylosophus mouet in hoc loco Solutio. est ista. Si primus motor est ille cuius motus est perpetuus. et ipse mouet omnes motores extrinsecos motu suo quare aliquid talium motorum a motore extrinseco mouetur quandoque et quiescit quandoque. cum tamen motor primus qui mouet omnes illos motores semper moueat. Solutio. hec ratio nihil facit contra dicentes motum primum esse perpetuum. sed potius inuenit vnam communem dubitationem dicentibus motum esse perpetuum et non esse perpetuum. que communis dubitatio est quare quedam semper mouentur sicut faciunt corpora celestia. et quedam semper quiescant. sicut centrum totius sphere quod est terra. et quedam aliquando mouentur et aliquando quiescunt. sicut intermedia inter celum et terram. cum tamen motor primus qui mouet omnes motores semper moueat et semper moueatur. Et hec presens questio ad longum soluetur in sequenti tractatu.

Queritur Quomodo soluit phylosophus terciam rationem in qua ratione dictum fuit quod animal aliquando de nouo mouetur absque eo quod motum ab extrinseco moueat. inquantum videlicet oculariter videmus quod animal quiescens prius post hoc vadit ita quod nihil exterius ipsum mouere videtur Solutio est quod falsum est quod assumitur. quia in microcosmo. id est in minori mundo non incipit motus nisi precedat etiam motus alius. Quia manifestum est semper in animali aliquid naturalium moueri. sicut calor naturalis qui semper agit viuente animali. et calore amplius non agente inducitur mors. Calor autem talis multarum est indigentiarum causa. sicut famis. sitis. loci calidioris vel frigidioris motus vel quietis. vel fomentorum. vel extinguentium. vel refrigerantium ipsum. et ille indigentie mouent phantasiam et appetitum animalis. et appetitus ille vlterius mouet animal vt secundum locum moueatur. et ideo quo ad hoc patet quod falsum est quod talia non habent motorem extrinsecum qui moueat ea. Quia

animal mouetur ab aere continente ipsum in quo fiunt omnes qualitates celestium corporum ⁊ aliorum contingentium animalia. et ideo aer sic alteratus alterat corpora. et ille alterationes mouent appetituȝ in animalibus et intellectũ practicũ in hominibꝫ.

¶ Sed diceres. supra dictum est ꝙ animalia habent intra se principiuȝ sui motus quod est anima. ergo videtur ꝙ non moueant̃ ab aliquo extrinseco Ad quod respondet phylosophus ꝙ animal non mouet seipsuȝ motore sibi intrinseco ſm omnem motum. sed tantum ſm motum qui est ſm locum. et ergo nihil prohibet cum dicimus animal moueri a seipso ſm locuȝ quin moueatur multis motibus ab extrinseco circũdante. qui nõ sunt ſm locum. et sic verum est ꝙ ipsum animal nõ ẽ causa illius motus quo ipsum mouetur a calore naturali vel ab extrinseco circũdante aere. sed potius motum est ab ipsis. et continens vel aer est causa motus illius. sed cum motũ est illo motu tunc vlterius mouetur ab appetitu ad motum processiuuȝ ſm locũ. quẽ precedũt isti alij motus de quibꝫ est dictũ.

Querit̃ Quomodo differunt isti motus qui sunt in animalibꝫ et quibus animal mouetur Solutio phylosophi. quia quosdam illorum necessarium est intellectu in hominibus aut appetu in aliis mouere. illum autem totum animal mouere. Quia intellectus ⁊ appetitus moti illis prioribus motibus qui non sunt processiui consequenter mouent totum animal motu processiuo. et talis duplex motus contingit circa somnum ⁊ vigiliam. Quia somnus est perfectissima quies quaȝ potest habere animal. ⁊ vigilia perfectissimus motus. Somnus enim est cum neqȝ vnus motus sensibilis insit. quia a nulla potentiarum sensitiuarum in somno mouetur. quia in somno intendũtur vires naturales ⁊ operantur in loco digestionis circa cibum a quo cibo resolutus vapor reflectitur ⁊ humectat membra vnde sensus oriuntur ⁊ motus. sicut cerebrum ⁊ cor. ⁊ tunc immobilitantur omnes sensus ⁊ virtutes. et ab illo surgunt animalia vigilantia iterum cum digeratur humidum illud ⁊ redit ad cor ⁊ cerebrum calor naturalis ⁊ expandatur in organa sensus ⁊ motus. ⁊ hec est vigilia. sic igit̃ videmus quõ aĩal mouet̃ diuersis motibꝫ

Arguitur Nos videmus hominem quandoqȝ se mouere. ita ꝙ nihil exteriorum moueat eum. igitur hoc qđ dictum est videtur falsum esse Probatur. quia si aliquis moueatur non ex indigentia sed solum vt ostendat se posse ire ⁊ non vt querit aliquid in loco ad quem mouetur. Solutio domini Alberti. hoc est impossibile ꝙ motus localis animalis fiat sine conceptione aliqua. quia nunqȝ fit motus sine nũciatione alia facta a conceptu. et ideo nouus motus exigit nouum cõceptum. ergo virtus concipiens mouetur ⁊ disponitur antequam moueat Est enĩ conceptio quedam ꝙ aliquis velit ostendere se posse ambulare Et ita manifestũ est ꝙ nullus fieret motꝰ nisi poneret̃ motꝰ ꝑpetuꝰ

Arguitur Appetitus intellectiuꝰ est immaterialis. ergo nõ potest moueri per celuȝ. Consequentia manifesta

est.quia motus celi est materialis Solutio appetitus intellectiuus non mouetur per se a celo sed soluꝫ per accidens ⁊ inclinatiue. sed appetitus sensitiuus qui est materialis per se mouetur a celo.et sic motum animalis precedit alius motus.

Querit̃ Utrum simpliciter verum est ꝙ mundus sit perpetuus Solutio non.quia mundus est a deo creatus sicut Genesis primo dicitur. In principio creauit deus celum ⁊ terraꝫ ꝛc. Sed probationes phylosophi ad hoc tendunt ꝙ mundus non incepit naturaliter.et hoc conceditur tanquam verum. Unde dicit dominus Albertus. ꝗ credit Arestotelem fuisse deum debet credere ꝙ nunꝗ͂ errauit.qui vero credit eum fuisse hominem credet eum errare potuisse sicut et nos. ⁊ sic rationes phylosophi non sequũtur hoc modo quo inducuntur nisi quibusdam suppositis quorum vnum est.ꝙ non incepit aliquid nisi per mutationẽ physicam. ⁊ etiam ꝙ nihil incepit nisi in tempore.et tamen qui subtiliter intelligit Arestotelem bene scit ꝙ phylosophus nunquam illa duo probauit que tamen supposuit.et.si voluisset probasse non habuisset ad hoc viam. Et ita positis opinionibus de perpetuitate mundi diuersorum phylosophorum concludit dominus Albertus in vltima disgressione istius materie sic.nam fides catholica est ꝙ mundus semel incepit ⁊ semel desinet ſm aliqͩ et non simpliciter.q꞉ nõ semper celũ mouebit̃.

Secũdus tractatus

Querit̃ Quid phylosopus vult ostendere in isto secũdo tractatu. Solutio .conditiones primi motoris ⁊ primi motus.que sunt ꝙ primus motus est sempiternus. ⁊ primum mouens immobile et perpetuum ⁊ vnum. Et ergo dicit phylosophus ꝙ principium considerationis faciende in hoc tractatu est a dubitatione posita in precedenti tractatu.que fuit quare quedam corũ que sunt aliquando mouentur ⁊ aliquando quiescũt.et ponit diuisiones omnium que sunt ſm ꝙ ad motuꝫ ⁊ quietem possent ꝯparari.

Querit̃ Qui sunt illi quinꝗ͂ modi entium ſm phylosophum Sol'o. Primus est ꝙ omnia que sunt semper necessarium est quiescere.sicut dixit Zeno. Secũdus est ꝙ omnia necesse est moueri.sicut dixit Eraclitus. Tercius modus est. ꝙ necesse est alia quiescere ⁊ alia moueri.sicut dixit Pictagoras.sciꝫ ꝙ celum quiescit ⁊ terra mouetur Et iste tercius modus diuersificatur vlterius. Quia si quedam mouẽtur et quedam quiescunt tunc vel sic est ꝙ ea que quiescũt semper quiescũt. ⁊ ea que mouentur semper mouentur. Aut sic ꝙ omnia que sunt apta nata sũt ad vtrũꝗ͂.sꝫ ꝙ q̃escãt ⁊ ꝙ moueãt̃.⁊ aliq̃n moueant̃ ⁊ aliq̃n q̃escãt. ⁊ nihil est qͦd semꝑ ⁊ ꝯtinue moueat̃ ⁊ ꝯtinue q̃escat.sicut dixerũt Empe. ⁊ anaxa.

¶ Ultimum vero membrum quod solum veruz est istud est. ꝙ quedam sunt que semper sunt mobilia ⁊ mota. Alia sunt semper immobilia ⁊ nunquam mota. Alia vero sunt que aliquando sunt mota ⁊ aliquando quieta. Et possunt isti modi summarie ad septem modos reduci. vt dicit dominus albertus. Quorum primus est. ꝙ omnia semper quiescunt. sicut dixit Xeno. Secūdus modus est ꝙ omnia semper moueantur. sicut dixit Eraclitus. Tercius modus est ꝙ omnium rerum quedam sunt que semper quiescūt quedam que semper mouentur. sicut dixit Pictagoras. Et iste tercius modus diuersificatur quia si quedam mouentur ⁊ quedaz quiescūt tūc vel sic est Quartus ꝙ omnia mouentur quandoqꝫ ⁊ quiescūt quandoqꝫ. sicut dixerunt Anaxagoras ⁊ Empedocles. Quintus modus est. ꝙ non omnia sed quedam quandoqꝫ moueantur et quandoqꝫ quiescant. Sextus modus est. vt quedam quiescant semper. ⁊ alia moueātur ⁊ quiescant quandoqꝫ. Septimus modus est. vt sint tres modi simul in diuersitate entium. scꝫ ꝙ quedam semper moueantur quedam semper quiescant ⁊ quedam moueantur quandoqꝫ ⁊ quiescant. Et declaratio istius vltimi modi valet ad declarationē dubitationū que sunt de inceptione motus.

Queritur Quomodo philosophus reprobat primum modum entium. Solutio tripliciter. Primo quia non est disputādum contra eum qui indiget sensu. sed dicens omnia quiescere indiget sensu. ergo non est contra eum disputanduz. Maior est philosophi primo thopicorum dicentis ꝙ non est disputandum contra positiones circa quas dubitans indiget sensu vel pena. Minor probatur. quia motū esse cuilibet ad sensum est manifestuz. et ergo dicit philosophus ꝙ infirmitas quedam intellectus est in rebus naturalibus dicere omnia quiescere ⁊ ad hoc rōnem querere. Secundo improbatur sic. quia dicens omnia semper quiescere non solum destruit scientiam naturalem sed omnes artes. Quod sic ostenditur quia omnes scientie mathematice ⁊ alie secundum quendam modum vtuntur motu si sunt scientie de entibus secundum ꝙ sunt entia. quia entia vel sunt in rebus mobilibus vel relata ad motum. si ergo dubitatur de motu dubitabitur de principijs motus. et sic dubitatur de omnibus entibus tam physicis que vere mouentur quam mathematicis que secundum esse sunt in his que mouentur quam etiaz diuinis que ad motum referūtur. nihil igitur scibilium relinquit de motu dubitās Tercio sicut non pertinet ad scientias doctrinales que sunt mathematice disputare contra negantes sua principia. ita non pertinet ad aliquem artificem. sed negans motum omnino negat principium istius scientie. igitur non oportet opinionem talem refellere. Minor probatur. quia principiuz in physicis suppositum est ꝙ natura est principiū motus

Arguitur Contra primam rationem sic. non semper standum est iudicio sensus in sensibilibus. igitur prima ratio est falsa. Antecedens patz. quia sensus nōnunquam errat. quia indicat quandoqꝫ solez bipedalis quantitatis qui est maior tota terra Solutio. sensus non errat circa suum sensibile. vt in secundo de anima dicetur quando est debite sibi presentatū ⁊ in determinata distantia. sol vero nimiū distat a visu. et ideo non indicatur tantus a visu quantus est

Octaui libri physicorū

Queritur Quomodo phs improbat scdm membrū qd fuit opinio Eracliti dicentis oia semper moueri. Solutō sic cōtra negantes pncipia non est disputandū in particulari scientia sed negātes quietē fere tm̄ negant in phia naturali sicut qui negant motū. eo q natura est principiū z causa mouendi z quiescendi. igit nō est disputandū cōtra tales. Dicit aūt fere quia minus incōueniens est negare quietē q̄ʒ motum. eo q quies est puatio motus que nō est adeo manifesta sicut habitus etiā motus est passio rerū naturaliū. sed passio vnū est de pncipijs incōplexis scie ex quo in qualibet sciētia sunt tria pcognita quoꝝ vnū est passio.

Queritur Que est cauillatio qua Eraclitus palliat suā opinionez. Solutio phi hec ipe dicit omia semper moueri. z nihil quiescere sed motus quorundam latet nos sm sensum. eo q paulatim mouent. z non pcipit motus eoꝝ nisi post etates multoꝝ hoim. Sed isti cauillationi nō est difficile contradicere. quia ipi nō distinguūt quali motu oia moueant semper. manifestū aūt est de quibusdam motibus q nō semp fiunt. sicut patet de motibus grauiū z leuiuʒ. z ideo phus volens perfecte soluere cauillatōnē ostendit inductiue in similiū motuū generib q nō oia semper mouent.

Queritur Quō phs ostendit hoc primo in motu augmentationis z diminutōnis. Solutio sic qa nō est possibile vt aliquid augeat vel diminuat continue. sed potius est mediū tempus inter statū augmenti z inceptōnem diminutōnis. Quia non oportet si aliquid augeatur in aliquo totali tempore. q etiam augeatur pro qualibet parte illius temporis. licet non sentiat augmentuʒ in partib temporis factum. qa vt tactū fuit est aliqd tempus status inter augmentuʒ z diminutōnem. et sic tempus infancie z iuuentutis damus augmento z tempus etatis virilis statui. Et tempus senectutis z senij vt in plurib damus diminutioni. sic q in senectute fit diminutio virtutis z nō substātie. In senio vero diminutio vtriusq3. Et pbat phs istud per tria signa. Primū est de guttis cauantib conterentib siue perforantib lapidem vel aliam rem que nata est cauari vel conteri. nō em̄ est necessariū si gutta in aliquoto tempore tantum effodit de lapide vel si planta tantū perforat de lapide. verbigrā in trib annis. q medietatē fouee effodiat ī medietate tpis z terciā ī tercia pte tpis. et millesimā in millesima qa si sic ɔtingeret cū diuisio vadat in infinitū ī fouea q̄ꝫtitate tpis qd ē hoc mō infinitū tūc in q̄libet minima aliq̄d effoderet. z h̄ nō ē veꝝ. Quia ptes huiusmodi sunt solū in cōtinuo et in tpe in potentia ideo nō seq̄tur tot gutte q̄t in toto tpe fouee cadere pūt moueāt partē lapidis vt separet a lapide z fiat fouea. q pars tercia vel aliq̄ta in tercia pte temporis aliquotā reddat partē fouee. Quia forte ps in vno tpe aliq̄d radit de lapide vt fieri possit fouea vel pars fouee. Quia z si qd de lapide remotū est sit quātitas que diuidi potest in plurima z infinita tamē nulla earum partiū seorsum z diuisim remota est a parte guttarū pcedentiū sed potius pcedentes disponūt z simul fecerunt aliquid separabile quod ad vltimam guttā que in actu est respectu precedentiū totū simul sepatū est. sicut ī septis

libro dictũ fuit. Et eodē modo est in diminutōne. ⁊ ergo si aliq̄d diminuat̄ nō est necesse q̄ in toto tempore sue diminutōnis cōtinue aliquid abeat ab ipso sed qñ vltime dispositũ est totũ simul abit ab ipso qđ est diuisibile al's oporteret q̄ in infinitũ diuideret̄ cum partes tp̄is potētia sunt infinite si in qualibet parte ⁊ partis p̄te tp̄is diminuetur vł augetur. Scđm signũ huic p̄mo simile preter hoc q̄ gutte cauantes lapidem non sunt simul. est in tractu nauis ibi em̄ vnus solus non potest trahere nauī. sed soluꝫ disponit ad tractōnem. sed duo vel tres simul trahunt. Terciũ signũ est de lignis que scindunt lapidem qñ sub lapide plantatur lignũ. hoc aũt nō fit in principio sed in fine. ergo qđ augeł non toto tp̄e augeł. nec qđ diminuitur toto tempore diminuitur.

Querit̄ Quomodo p̄hus probat idem in alteratōe. Solutō tribus rōnibus ¶ Prima est. Illud non alteratur cōtinue quod quādoq̄ʒ alteratur ⁊ quādoq̄ʒ non in partibus. sed sic est q̄ mł̄ totiens fit alteratio velociter in multis partibus simul. igitur id quod alteratur non alteratur continue in qualibet parte diuisibilis temporis. Minor p̄batur q̄a alterans quādoq̄ʒ disponit id quod alteratũ est. ⁊ quando est vltimo dispositum tunc in partibus pluribus introducit formā simul. sicut fit in condensatōne vel congelatōne aque in qua p̄rimũ disponit̄ aqua ad congelatōnem in suis partibus. ⁊ postea simul introducitur in easdem congelatio.

Ar̄ Motus alteratōnis est successiuus. ḡ sequit̄ q̄ nō cōtingit totam aquā simul cōgelari Solutō totā aquā sił cōgelari pōt intelligi dupliciter. Uno modo sic q̄ talis congelatio non fiat successiue ⁊ sic falsum est sicut dicet̄ in libro de sensu ⁊ sensato. Alio modo intelligitur aquam simul congelari quo ad partes alterabiles ita q̄ non congelat̄ vna pars p̄us alia posterius. sed simul congelantur in diuisibili tempore ⁊ sic concedimus totam aquam simul congelari.

¶ Secũda ratio ad idem est. Omnis motus requirit determinatũ terminũ. quo habito cessat talis motus. ergo non potest aliquid continue alterari. Antecedens est manifestũ. quia est de contrario in contrariũ que necessario sunt determinata. Et cum aliquis infirmat̄ ⁊ mouetur motu sanationis ad sanitatem necesse est esse tempus determinatuꝫ in quo sanabitur ita q̄ non potest hoc temp⁹ diuidi in partes indiuiduas sic q̄ pars sanitatis fiat in vno indiuisibili ⁊ alia pars in alia parte temporis indiuisibili. sed potius postq̄ʒ dispositus est ad sanitatem p̄ficit̄ sanitas in tempore ⁊ non diuidit̄ ſm diuisionē tp̄is. Nec potest dici q̄ ideo mouetur continue qui sanat̄ quia licet finita sit mutatio eius ad sanitatem tamen cum peruenit ad sanitatem non quiescit ⁊ ideo continue ⁊ semper moueł. Quia supra p̄batũ est q̄ ad mutatōnem non est mutatio. nec ad motum est motus.

¶ Tercia ratio est iudicio sensus standum est in sensibilibꝫ. sed dicere ea que alterant̄ continue alterant̄ ſm partes temporis ē ambigere in his que sensui multũ manifesta sunt. ⁊ sensu percipiuntur ideo non alteratur continue quod alteratur. Minor p̄batur quia videmus ꝗ multis generatōni

bus q lapis neqz factus est durior neqz mollior. et tamen in cōtrariū est alteratio puta de duricie in molliciē et econtra.

Queritur Quomodo phus pbat idem in motu locali. Solutō duabus rōnibus. ¶ Prima est si illud q fertur siue mouetur localiter continue mouet tunc valde mirabile est q suus motus deorsum nos lateat ex quo nos oculariter conspicimus q tale quiescit cum peruenit ad centrum et amplius non mouetur.

¶ Secūda ratio est nos videmus q terra et omne corpus simplex quiescunt necessiaro quando sunt in pprijs suis locis naturalibus et non mouentur a locis illis nisi per violentiā. manifestū igit est q quedam corpora sunt in pprijs suis locis et non mouent in eis sm locū. g nō oīa cōtinue mouentur sm locū. Relinqtur igit q vtraqz positio sit falsa et ipossibilis que dicit oīa moueri et que dicit omnia quiescere.

Queritur Quō phs reprobat terciū membrū diuisionis superius posite scz q entiū quedā cōtinue mouent et quedā continue quiescūt et nihil sit oīno q aliqñ moueat et aliqñ quiescat. Solutō sic qa illa opinio repugnat sensui qa videmus in eisdem rebus fieri mutatōnes que necessario stant in suis finibus. g talia qñqz mouent et qñqz quiescūt. Secūdo repugnat his q manifesta sunt in natura quia repugnat motibus naturalibus. pmo quia videmus in motu augmenti ea que augentur nō semper augentur. eo q sm phm in secundo de anima oīm in natura constantium est certus terminus augmenti et decrementi. Secūdo etiam p hoc tolleret oīs motus violentus. Quia aliqd dicit moueri violenter quia expellit a loco suo in quo naturaliter quieuit si ergo ponat q illud qd quiescit semp quiescit in suo loco naturali tūc nō pōt moueri cōtra naturā suā. g nō pōt moueri violenter. Tercio excluderent generatio et corruptio. qa si illud qd quiescit semper quiescit et non potest moueri. g illud quod quiescit sub non esse sicut in corrupto nō potest generari qr alr moueret qd est contra hypotesim siue suppositōnem. Nec etiam illud quod quiescit sub esse sicut ipsum generatum poterit corrumpi. Quarto etiam tolleret vniuersaliter omnis motus et moueri. Probat sequela quia in omni motu est quedam generatio eo q motus alteratōnis finis est generatio. et motus localis causat alteratōnem. Et cōmunis est opinio q in omni motu est quoddam generari et quoddam corrumpi quia in motu est generatio forme post formā. siue vbi post vbi et corruptio eius quod abijcit et ideo illud quod mutat fit continue durante motu. hoc. in quod mutatur. sicut album vel nigrum vel alia forma in quā est ipsa mutatio aut si non est motus ad formā sed ad vbi tunc h quod mouet fit in illo vbi ad quod mouet et corrumpit id vbi in quo fuit mobile. Relinquit ergo q falsa est entiū dispositio sed quedam aliqñ mouentur et aliquando quiescunt.

Queritur Quō phs iprobat qrtū membrū scz q nō oīa mouētur aliqñ. et aliqñ qescūt ita q nihil sit q sp moueat et sp qescat. Solō phs dicit q illa opinio omia qñqz mouentur et qñqz quiescūt ptinet ad rōnes alias et hoc exponit dupliciter. Primo q ptinz hoc ad rōnes que

dicte sunt de sempiternitate motus. Quia opinio illa videtur esse ipsius Empedoclis qui dixit ꝙ in tempore amicicie omia quiescunt ⁊ nihil mouetur ⁊ in tempore litis omia mouentur ⁊ nihil quiescit. scd'o exponitur sic ꝙ illa opinio copulanda est ad alias rones que dicende sunt in sequentibus tractatibus vbi agetur ꝙ primus motor est immobilis.

Queritur Quare phs resumit diuisionē superius positam Solutio qr nouis ronibus vult certa membra improbare. Et pmo improbat pmū membrū scz ꝙ non omia semper quiescunt ita ꝙ nunq̄ moueantur sicut dixerūt melisus ⁊ zeno. Quod sic ostendit. Quia sequeretur ꝙ omne ens esset infinitū ⁊ immobile. Quia cū sit infinitū sequitur bn̄ ꝙ est immobile. Quia infinitū nō habet quo moueatur eo ꝙ hoc ꝙ est infinitū locū omnē occupat. ⁊ infinitū f'm formā omnē occupat formaz. Opinio tn̄ dicens omia quiescere non videtur vera f'm sensum. sed multa entiū que f'm naturam sunt finita. videntur moueri. Quia de hoc ꝙ omnia quiescunt habetur phantasia siue opinio sed phantasia est motus vt dicitur in tercio de anima. ⁊ silr opinio. Cum aūt dicitur ꝙ motus pbatur esse p phantasiā ⁊ opinionē intelligitur de istis p cōparatōnem ad res. q̄a sic ipa vera vel falsa est. nō in eo ꝙ ipa susceptibilis sit cōtrarioꝝ. sed in eo. ꝙ res suscipit cōtraria cui' rō est signū vel opinio Deinde dicit phs de secūda ⁊ tercia opinionib' ꝙ ille ɔtradicūt sensui. ⁊ ergo non indigent manifesta reprobatione. Quia querere rōnem de his de quib' habemus aliquid dignius q̄ sit ratio ita ꝙ nō sint ad sensum. ad quē oīs ꝓpositio vniuersalis certificatur. est ꝓpriū eius qui indiget mē te ⁊ rōne eo ꝙ talis amens est ⁊ mente captus siue priuatus talis aūt hoīs ꝓpriū ē male medicare inter meli' ⁊ peius ⁊ inter credibile ⁊ nō credibile. ⁊ pncipiū ⁊ nō pncipiū. Omnis aūt acceptio que formatur a sensu est melior q̄ illa que sensui contradicit. ⁊ ergo que cōtradicit sensui est incredibilis.

Queritur Quō phus reprobat aliud membrū scz ꝙ impossibile ē ꝙ omia moueantur ⁊ ꝙ impossibile sit ꝙ oīm entiū quedaz sint que semper moueantur ⁊ quedaz que semper quiescunt ⁊ nihil sit qđ aliqn̄ quiescat ⁊ aliqn̄ moueatur Solutio ad oīa illa tria est vnus modus improbatōnis. Quia pmo nos videmus ad sensum quedā aliqn̄ quiescere ⁊ aliqn̄ moueri. eadē numero existentia. q̄uis em̄ visus aliqn̄ decipiatur in q̄titate visibilis sicut cum dicit solem esse monopedalis q̄titatis. aut etiam cū dicit ꝓpter speciem motus adhuc reseruatū in sensu id moueri quod tamē quiescit. sicut patet de motis in naui qui arbores in littore indicant moueri tamē cōgregatio sensuuz de eodem nō decipitur. Et sic ex pdictis habetur ꝙ aliq̄ aliqn̄ moueri ⁊ aliqn̄ quiescere est precise verū. ⁊ ergo impossibile ē omia semper quiescere. vel oīa semper moueri. ⁊ etiam impossibile est ꝙ omnia sic se habeant ꝙ quedam eoꝝ semper moueantur. ⁊ quedam semper quiescāt. ⁊ nihil sit ꝙ aliqn̄ moueatur ⁊ aliqn̄ quiescat.

Queritur Quō phs ostēdit ꝙ ē deueniendum ad aliquod mouēs immobile. Solutio intendit in effectu talem rōnem. Omne quod mouetur necesse est ab alio moueri. sed non est procedere in in-

finitum in mouentibꝫ ⁊ motis. ergo est deuenire ad aliquod qđ mouet seip sum. vel qđ est oīno imobile. Minorem phus declarat in fronte istius tex/ tus inductiue. Et pmittit tres diuisiones mouentiū ⁊ mobiliū ex quibꝫ illā maiorem declarat. Prima est mouentiū ⁊ mobiliū quedā mouent p acci/ dens ⁊ quedam per se. Per accidens mouent ⁊ mouent̄ que sunt in his q̄ mouent̄ vel mouēt p se. Et hoc ꝯtingit dupliciter. quia talia vel sic sunt in mouentibꝫ ⁊ motis ꝙ nullo modo possunt per se mouere vel moueri sicut albedo vel musica. vt cū dicimus musicus ambulat. vel albꝫ lapidem pro/ ijcit. Vel possunt mouere vel moueri per se si separantur ab illis quibꝫ insūt sicut dicimus ꝙ manus percutit vel mouet̄ in eo ꝙ sortes pcussit. vel moue tur ābulando. Per se ꝟo dicūt̄ mouere vł moueri q̄ nō insunt his q̄ sic mo/ uent et mouent̄ per se. neq̧ mouent aut mouent̄. in hoc ꝙ aliqua pars eorū mouet aut mouet̄ Preponit̄ aūt per accidens ei qđ est per se. q2 quo ad nos nobis notius est. ⁊ sic p abnegatōem eius quod est per accidēs tam in mo/ uente q̄ȝ in eo qđ mouetur cognoscimus q̇d p se mouet vel mouet̄

¶ Secūda diuisio est. Eoꝝ que mouent̄ p se alia mouent̄ a seipsis. sicut animalia. Alia ab alijs sicut inanimata. ¶ Tercia diuisio Eorum que mouentur a seipsis. ⁊ etiam ab alijs. alia mouentur a natura. alia a violen/ tia ⁊ extra naturam. A natura mouentur que ṗncipiū sui motus intra se habent. quia natura est ṗncipium ⁊ causa mouendi ⁊ quiescendi. ⁊ hoc mō quodlibet animaliū mouet̄. quia quodlibet animal mouet̄ a seipso. Unde cō siderando totū animal put cōponit̄ ex motore ⁊ mobili dicimus ꝙ animal mouet seipsū ⁊ naturaliter mouet ⁊ mouet̄. quia anima que mouet est for ma ⁊ natura totius ⁊ corpus quod mouetur. hoc modo est perfectū ab ani ma ⁊ refertur ad animā mouentē. ita ꝙ naturaliter suscipit motū ab ipsa. Si vero corpus consideret̄ non in relatione ad animā sed ad elementa ex quibꝫ materialiter componitur tūc quandoq̧ mouetur naturaliter ⁊ quan doq̧ non. q2 si anima moueat corpus deorsum ſm naturam elementi pre/ dominantis est motus naturalis. si vero moueat ipsum contra naturā ele/ menti corporalis dominantis tūc erit cū fatigatione ⁊ pena. ⁊ non erit natu ralis sed contra naturā. sicut homo aut aliud aīal graue moueat̄ ascēdendo

Queritur Quō phus manifestat vltimā diuisionē. Solᵒ tri/ pliciter. Primo in his que mouent̄ a seipsis. sicut in ani/ malibus. Et hoc dupliciter. scʒ ſm totū ⁊ ſm partes. Secundū totum. q2 totū animal potest moueri violente siue extra naturā ⁊ potest moueri natu raliter. si mouetur sursum tūc ratiōe corporis absolute considerati est motꝰ violentus. si vero mouet̄ deorsum est motus naturalis. Scđm partes etiā sic est. quia in partibꝫ animaliū ſm ꝙ cōparantur ad elementa ex quibꝫ com ponūtur quādoq̧ est motus violentus. quādoq̧ naturalis iuxta diuersas cō/ positiones in situ sursum ⁊ deorsum. et modos motus qui sunt ascensio et descensio. ¶ Tercio manifestat hoc in his que mouentur ab alio in quibus phus primo probat licet hic vltimo ponat̄ probatio Quia terra mouetur violenter sursum et naturaliter deorsum. ⁊ ignis mouet̄ violēter deorsum ⁊ naturaliter sursum.

Querit̃ Quõ phus manifestat illaz maiorẽ precedentis rõis scʒ ꝙ om̃e qd̃ mouet̃ ab alio mouet̃. Sol'o. dicit ꝙ manifestũ est hoc in illis que mouent̃ violente siue extra naturam. et hoc ex definitione violenti posita tercio ethicorũ que est ista Violentũ est quod mouetur a principio extrinseco non conferente vim passo. et sic in talibꝫ est manifestũ ꝙ mouent̃ a motore ab eis distincto tam sm esse q̃ʒ sm definitionẽ. sicut oculariter patet in proiectione lapidis. vbi manifestuʒ est proijciens distinctũ esse a proiecto. et ergo in talibꝫ omne quod mouetur habet motoreʒ ab eo distinctum

Querit̃ In quibꝫ est manifesta propositio ista ꝙ om̃e qd̃ mouet̃ ab alio mouet̃ post illa que mouent̃ violente. Sol'o. in aĩalibꝫ que a seipsis mouent̃. qꝛ ibi ponit̃ anima ipsum corpus mouere. mouens aũt ⁊ motũ sunt a se in uicem distincta. Sed bene cõuenit dubitare in aĩalibꝫ quõ mouens ⁊ motũ corpꝰ distinguũtur. an scʒ sol ũ definitiõe. ⁊ nõ sm esse. vel etiã separant̃ sm esse. sicut sm definitioneʒ. quõ nauta separat̃ a naui. qꝛ in veritate sic est ꝙ in animalibus brutis vbi non est forma supra animã sensitiuã nõ distinguit̃ motor a mobili sm esse sed tm̃ sm definitiõeʒ sed in aĩa rõnali secus est. qꝛ illa nedũ sm definitionẽ sed etiã sm esse separatur. ⁊ ergo Alexander ⁊ Themistius dicunt eam equiuoce aniamm cum sensibili ⁊ vegetabili

Querit̃ Quõ phs probat ꝙ non est ĩmanifestum in om̃ibꝫ aĩalibꝫ motorem esse distinctũ a mobili Sol'o sic. qꝛ videtur esse in animalibꝫ q̃ʒtum ad motorẽ ⁊ id qd̃ mouetur sicut est in nauibꝫ ⁊ alijs artificiatis que nõ mouent̃ nisi ab artifice distincto ab ipsis. licʒ nõ subsistant per naturã sed ꝑ artem. Ars eñ naturã imitat̃ ⁊ precipue animã sm quã ipsa est natura. Et ideo sicut in artificiatis motor artifex distinctus est ab artificiato. ita etiã in aĩalibꝫ ⁊ in om̃ibꝫ que a seipsis mouent̃. illo solo dempto ꝙ artifex distinctus est ab artificiato loco. subiecto. ⁊ definitiõe. Anima vero generaliter accepta vt dictũ est non distinguit̃ a corpore qd̃ mouet sm esse ⁊ definitionẽ. sed tm̃ sm definitõem. ⁊ sic manifestũ ẽ ꝙ aĩalia q̃ mouent̃ a seipsis habent motorẽ ab eis distinctũ

Querit̃ Quid est separari definitione tm̃. ⁊ quid definitione ⁊ sm esse simul Sol'o. separari definitõe tm̃ est quando mouens ⁊ ipsum mobile differũt rõne definitiua. ita ꝙ alia est definitio entis mouentis a definitõe forme ipsius mobilis. sicut manifestũ est in ꝯposito ꝙ alia est rõ formalis aĩe ⁊ corporis. Sed definitõe ⁊ rõne separant̃ qñ mouens ⁊ mobile differũt rõne definitiua ⁊ etiã loco ⁊ subiecto siue sm sitũ et sic anima nõ mouet im̃ediate totũ corpus. sed primo musculos. ⁊ per illos neruos, ⁊ per neruos tibias. et sic anima ⁊ corpus motũ nõ sunt distincta sm situm. sed quãdo vna pars ꝯstitatiua corporis mouet aliã. ꝑs mouens ⁊ mota distinguũtur situ.

Querit̃ In quibꝫ mobilibꝫ maxime est dubiũ an ꝯueniẽter motorẽ habeant a se distinctũ Sol'o in illis que mouent̃ a

natura.qualia sunt grauia ⁊ leuia. Et rō istius est.quia natura est pͥncipiū intrinsecū mouendi ⁊ quiescendi eorū quorū est.⁊ sic non videt̄ a quo prin-cipio extrinseco moueant̄. Quia ista mouent̄ ad opposita loca per violentiā qꝛ hoc modo locus oppositus ⁊ ꝯtra naturā graui est sursum ⁊ locus op-positus leui est deorsū.et in ista loca mouentur violēter grauia ⁊ leuia. Sꝫ dubitatio magna est a quo moueant̄ in loca sua ꝓpria naturalia. dicere tamē ea moueri a seipsis in ꝓpria loca.sicut animalia mouent̄ est impossibile. Et hoc probat phus tribꝫ ratōibꝫ. Prima est.moueri a seipsis propriū est aīaliū et animatoꝝ.sed grauia ⁊ leuia non sunt animalia vł animata.ergo nō mo-uent seipsa. Maioꝛ est phi secūdo ⁊ tercio de aīa. vbi ostendit ꝙ aīa excedit naturā in certis gradibꝫ ⁊ in hoc ꝙ mouet suā naturā. ¶ Secūda rō est ista.oīe aīal qđ est sibi causa ambulandi ꝑ principiū coniūctum sibi ꝑ idē principiū est sibi causa nō ambulandi siue nō mouendi. sed sic nō est de gra-uibꝫ ⁊ leuibꝫ.igit̄ non mouent seipsa. Maioꝛ patet.qꝛ aīa aīaliū ⁊ aīatoꝝ est principiū motuū pluriū et quietum.⁊ non vnius.et ergo si diceretur in ip-so igne per principiū ꝯiūctum sibi esse sursum ferri.sicut in animali est causa ambulandi.tūc etiā erit in igne causa standi ⁊ causa ꝙ ferat̄ aliqñ deorsum quādo fuerit sibi appetitus descendendi.⁊ hoc est falsum.qꝛ graue vt ma-nifestū est non potest ex seipso pausare a motu quando alˀs est extra locū suū.nec potest seipsum in loco suo mouere. ¶ Tercia rō est. nullū ꝑfecte ꝯtinuū mouet seipsum.sed grauia ⁊ leuia sunt perfecte ꝯtinua.ergo nō mo-uent seipsa. Maioꝛ probatur.qꝛ quod mouet seipsum diuidit̄ in partē ꝑ se mouentē ⁊ partē motā.⁊ sic nō potest esse perfectū ꝯtinuū.qꝛ ꝯtinuū est cuius est vnus motus.eo ꝙ eiusdē rōnis est in toto ⁊ in partibꝫ. Minoꝛ ꝓ-batur.qꝛ sunt corpoꝛa simplicia siue hōgenia nō habētia diuersitatē in ꝑtibꝫ.

Nā Animal est etiā ꝑfecte ꝯtinuū.⁊ tamen diuiditur in partē ꝑ se mo-uentē ⁊ partē per se motā.ergo tercia rō est falsa. Solō. aliqđ dꝛ dupliciter ꝑfecte ꝯtinuū. Vno mō formaliter.puta qꝛ partes eius copulan-tur ad aliquē terminū ꝯmunē.et sic animal est perfecte ꝯtinuū. Alio mō dꝛ aliquid cōtinuū formaliter ⁊ finaliter.qꝛ scꝫ est hōgeniū.⁊ mota vna parte mouet̄ totū.et sic aīal qđ est totū heterogeniū nō dꝛ ꝑfecte ꝯtinuū.

☞ Contra.hoc sic instatur.grauia et leuia diuiduntur in partem mo-uentem ⁊ in partem per se motam.igitur ipsa mouent seipsa. Antecedens patet.quia sicut in animalibꝫ forma que est per se mouens distinguit̄ a coꝛ-poꝛe.ita etiam in corpoꝛibꝫ simplicibꝫ forma specifica distinguitur ab essen-tia materie.ergo essentia forme in talibus potest mouere materiam.sicut in animalibꝫ anima mouet ⁊ corpus mouetur. Solō alberti. non est simile de materia simplicium corpoꝛum ⁊ corpoꝛibꝫ animaliū.quia materia sim-plex ꝫm ꝙ est in potentia ad esse non est aliquo modo mobilis. quia opoꝛ-tet ꝙ mobile sit actu quo ad esse.licet sit in potentia ꝫm ꝙ est motum.ma-teria vero elementoꝝ distincta a forma nō est aliquo modo actu.ergo foꝛ-ma non potest eam mouere.⁊ ergo talia corpoꝛa sunt a se penitus īmobilia. Etiam non quelibet forma dicitur pars mouens.sed forma que est eleua-ta super materiam.qualis est anima. quia forma naturalis solum dormit in sua materia ⁊ eandem non mouet.

est de motu ſm locū corpoꝝ simpliciū. ita se habet etiā in quanto ſm motū augmenti ⁊ decrementi ⁊ in quali ſm motū alteratōnis.

Queritur Quō phs ꝓbat illa que dicta sunt scʒ ꝙ grauia ⁊ leuia mouent̄ ꝑ se a generante ⁊ ꝑ accn̄s a remouente ꝓhibēs ꝑ signū Solutio sic. Quia q̄ꝫ tū ipm generans dat ei qd̄ generat̄ de sua forma tamē dat ei de suo loco. ⁊ de suo motu. Cum em̄ ignis aget in graue quod est terra ṗmū dissoluit ipm ⁊ tūc eleuat ipm parū. ⁊ postea dissoluit et rarificat ipm plus ⁊ plus ⁊ cū oino igniuerit ipm tunc adunat sibi id qd̄ generauit in loco suo. Et ideo locus ⁊ motus dant̄ a generante. sicut forma. sed forma datur ṗncipaliter. ⁊ mot⁹ ⁊ locus dant̄ ꝑ ꝯn̄s. sicut ea que consequūtur ꝓpria accidentia forme date ꝑ generatōnem iuxta vulgatā autoritatē dans formā dat consequētia formā motū ⁊ locū.

Queritur Quare grauia ⁊ leuia qn̄ sunt extra ꝓpria loca mouētur ad ea Solutio phi causa nulla alia est q̄ꝫ quia sūt grauia ⁊ leuia. q̄a scʒ ex forma accepta a generante nata sunt ibi esse. ⁊ nō alibi vbi sunt sua generantia. ⁊ hoc est esse formale graui ⁊ leui. ⁊ sic ꝑ essentiaꝫ suā leue sursum ⁊ graue deorsum moueri. Istā aūt questionē vt inquit Albertus mouit plato ⁊ quidā alij ex eo q̄a non videt̄ distinctus ab eis motor intrinsecus. sicut in aīalibꝫ. ⁊ in his que mouent̄ violenter inuenit̄ motor distinctus.

Queritur Unde grauia ⁊ leuia mouent̄. Solutio phi in effectu ꝑ se mouent̄ a generante. ⁊ per accidens a remouēte ꝓhibens. Et hoc ostendit phus per hoc ꝙ potentia graue ⁊ potentia leue dicitur multipliciter sicut supra dictū est de potentia sciente. Quia vno mō id quod actu est sub forma terre vel aque ⁊ est ſm actū graue dicit̄ potētia leue. quia materia sua susceptiua est forme leuis. Scd̄o modo dicit̄ ipm potentia leue quando ipsuꝫ est factuꝫ aer vel ignis. ⁊ in se habet formā leuis. Et ratio hui⁹ est quia accidit qn̄qꝫ ꝙ propter aliquod impedimentū neqꝫ tale est sursum. vel potest ascendere sursum. sed ablato siue remoto ꝓhibente siue impedimēto agit actū leuis. ⁊ sursum fit per hoc ꝙ ascendit. Et eodem modo est de quali quando de generatōne deductū est ad formā qualitatis generate. tunc actu īmutat ſm illā. sicut sciens siue habens habitum scientie. vt supra dictū fuit mox considerat. nisi aliquid ipm prohibeat. Illud aūt quod vocatur remouens prohibens siue quod mouens ē id qd̄ sustinet ⁊ prohibet generatū. ne agat operatōnem sue forme. potest dici mouens ⁊ non mouens. Exemplū est sicut ille qui diuellit colūnas dom⁹. aut qui deijcit lapides qui iacuerunt supra columnas. aut qui emittit aquam in vase contentā. ille mouet ſm accidens sed per se non mouet sicut ſm accidens paries dicit̄ pilā sphiricā mouere quādo eā repercutit. hanc em̄ percutiens mouet per se. ⁊ paries per accidens. Et eodem modo est in grauibus ⁊ leuibus. Quia ṗmū in generans dando eis formā dat omnia formā generantis cōsequētia que sunt motus ⁊ locus. Sed remouens prohibens siue impedimentū mouet ipm per accidens. quia nihil dat mobili tali. sed solū remouet impediens eo ꝙ formā sibi a generante datam inest

tis esse illas quod formas illius consequitur. Ex omnibus istis concluditur ꝙ nullū corporum simpliciū mouet seipsum sicut primo opinatus ē plato. ⁊ post hoc Galienus ⁊ in processu temporis Seneca. sed omnia talia habent sui motus principia in seipsis non quidē mouendi se actiue sed patiendi ⁊ recipiendi hoc a generante dante formā ⁊ omnia consequentia. sicut nunc satis diffuse est ostensum.

☞ Contra predicta arguitur sic grauia ⁊ leuia mouētur a locis suis naturalibus. igitur non mouentur a generante. Antecedēs patet quia locus attrahit locatum cuius signū est ꝙ naturalium motus in fine quādo magis loco appropinquāt est velocior. Solutio licet grauia ⁊ leuia moueantur finaliter a suis locis naturalibus non tamen efficienter.

Ar. Grauia ⁊ leuia non mouentur effectiue a generante. igitur dictum falsum. Probatur quia sic mouentur a grauitate ⁊ leuitate.

Solutio grauitas ⁊ leuitas non sunt principia effectiua huius motus. sed potius subeffectiua ⁊ mobile ratione suorum principiorum passiuuꝫ et materiale. ⁊ ergo prius dictum fuit ꝙ natura est principium ⁊ causa mouendi ⁊ quiescendi passiuum sed non actiuum. Sed effectiuum principium per se est ipsum generans ⁊ per accidens remouens prohibens. Et istud sic ostenditur. quia quandocunqꝫ aliqua causa efficiens facit aliquem effectuꝫ cui effectui aliquid aliud naturaliter coniungitur tunc talis causa etiaꝫ dicitur esse causa illius vltimi effectus. Exemplum est sicut deus creans animam rationalem ad quā sequuntur insepabiliter potentie dicitur etiam causa potentiarum anime. cuꝫ igitur motus insepabiliter sequatur ad graue genitum generans dicitur causa illius motus. Sic autem non est i animalibus. quia ad animal genitum non statim sequitur motus ipsius. sed animal incipit moueri ex phantasia ⁊ appetitu.

Queritur Quomodo ostenditur ꝙ generans mouet per se Solutio sic quia illa causa dicitur per se que habet suam similitudinem in effectu. cum igitur generans ⁊ genitum sint similia. patet ꝙ generans est causa per se. Sed remouens prohibens non dat aliquam formā effectui. igitur mouet solum per accidens. Etiam in eodem genere cause potest dari causa motus grauium ⁊ leuiū ꝫm diuersas causas sicut in genere cause efficientis ꝑmū efficiens grauiū ⁊ leuium est deus. Deinde virtus celestis ⁊ postea ꝑximū generans cui assilatur forma geniti. sicut ex graui in potentia fit graue in actu vt tactū fuit. ⁊ sic actio attribuitur generāti tanqꝫ cause vniuoce.

Ar. Nihil mouetur a non ente sed generans tale ꝑximū est corruptuꝫ ergo non potest mouere. Solutio quāuis generans non manet i genito ꝫm substantiam. tamen semper manet ꝫm virtutem. quia virtus generantis saluatur in genito. ⁊ hoc in forma substantiali ipius geniti. quia ex prima substantiali habet quādā virtutem subeffectiuā ad motū sicut in simili patet de virtute formatiua q̄ ē in semie quāuis em̄ aīal postqꝫ semē decisum est moriatur nihilominus fit generatio aīalis. qa vertus aīalis conseruatur in virtute seminali que est ab aīali diffusa. Et sic etiā generans non distat a genito ꝫm virtutē licet qñqꝫ distet ꝫm substantiam.

Querit᷑ Quō differenter ista ꝓpositio Omne quod moue᷑ ab alio moue᷑.ꝓba᷑ in septimo ⁊ hic. Solutio ibi ꝓbatur in generali.hic aūt applicando eam ad diuersas species motus ⁊ ad diuersa mobilia.scꝫ tam ad illa que mouen᷑ violente ꝙ̄ naturaliter.

Terciū capitulū

Querit᷑ Quot sunt cōclusiones quas ph̄us ostendit in isto tercio capitulo Solutio sunt due. Prima est ꝙ in mouētibus ⁊ motis essentialiter subordinatis est deuenire ad vnū ṗmū motorē qui ad hoc vt moueat nō indiget moueri ab alio. Secūda cōclusio que sequitur ad illam est si mouea᷑ illud ṗmū mouens moue᷑ a seipso. Dicūt᷑ aūt illa essentialiter subordinata que sic se habent,qn̄ scd̄m nō potest mouere nisi mouente primo.sed accidentaliter subordinata sunt qn̄ scd̄m aliqn̄ potest mouere primo non mouente.

Querit᷑ Quō ph̄s ꝓbat ṗmam conclusionem Sol̕o ṗmittit vnā distinctōnem mouentiū.Quia est quoddā mouēs qd̄ mouet ꝓpter seip̄m id est mouet virtute ꝓpria absqꝫ eo scꝫ ꝙ ab alio moueatur.Aliud est mouens qd̄ mouet ꝓpter alterū id est virtute prioris mouentis ita ꝙ non potest moueri nisi moueatur ab aliquo priori mouente. Et si est mouens ṗmo modo scꝫ ꝓpter seip̄m ⁊ ꝓpria virtute tunc vl̕ mouebit ꝑ vnū mediū vel per plura media. Per vnū mediū q̇a ip̄m est mouēs ꝓximū.ſm viā resolutōnis.⁊ hoc ē ṗmū mouens in ordine naturali mouentiū.Aut est mouens per plura media ita ꝙ inter mouens primū ⁊ vltimū motū sunt plura media.⁊ exemplū de hoc mouente qd̄ mouet ꝑ plura media est sicut baculus est ꝓximū mouens lapidem percussum ⁊ baculus moue᷑ nō a se.sed ab alio.q̇a a manu.⁊ manus cōsequēter ab alio.q꞉ a virtute hoīs mouentis manū.

Querit᷑ Quō ph̄s cōꝑat istos motores ad inuicem. Sol̕o sic q̇a ṗmū mouens magis mouet ꝙ̄ vltimū.q̇a ṗmuꝫ dat vltimo qd̄ moue᷑ ⁊ iō vltīo nō mouēte ṗmū adhuc p̄t mouere.Sꝫ primo nō mouēte nō p̄t vltimū mouere qd̄ ꝓximū est ipi rei mote.⁊ iō ṗmū est sicut causa ṗmaria.q̇a ip̄o retrahente suā causalitatē.nihil erit deinceps mouens.sed retrahentibꝫ alijs suas causalitates.nihilominus ip̄m causabit motū.⁊ ergo ip̄m magis ē mouens oībꝫ alijs.Et huiꝰ exēplū ē baculus nō mouebit lapidem nisi mouea᷑ ab hoīe.sed hō mouebit baculo nō mouēte

Querit᷑ Quō ph̄s oñdit ṗncipale ꝓpositū scꝫ ꝙ nō est ꝓcessus in infinitū in mouētibꝫ ⁊ motis Sol̕o duabꝫ rōnibꝫ.

Prima est si in mouētibꝫ ⁊ motis esset ꝓcessus in infinitū.tūc nullꝰ oīno esset motꝰ.sꝫ hoc ē cōtra sensuꝫ.Aña ptꝫ q̇a sicut scd̄a dixit supposito scd̄m mouēs nō mouet nisi ꝓpter ṗmū.sꝫ in infinito a ꝑte anteriori nō ē dare ṗmū ergo nūq̄ȝ possemꝰ deuenire ad id qd̄ se mouet. Et quia omne mouens ab alio reduci᷑ ad ꝑ se si nō sit accipe mouēs ꝑ se.nō erit accipe mouens ab alio.⁊ cū oē mouēs sit vl̕ mouēs ꝑ se vl̕ ab alio oportꝫ ꝙ nullū eēt mouēs seip̄m qd̄ oīno ē īpossibile.q꞉ ex hoc seq̄re᷑ nullū eē motū. Scd̄a rō ē si eēt ꝓcessus in infinitū tūc oīe mouens eēt instrumentale.Sequela ꝓba᷑ q̇a

mouens instrumentale est illud qđ nō habet motū nisi moueatur aliūde scȝ a mouente principali sed solū primū mouens non habet virtutem mouendi ab alio sed a seipso ablato .ģ pᷓmo mouente omne mouens habet motum ab alio. ⁊ quia instrumētū nō mouet nisi ꝟtute pᷓncipalis agētis. ģ si nō est pᷓmū qđ mouet illa instrumēta nullus erit motus.

Queritur Quotuplex est pᷓmum mouens Solō Alberti duplex vnū in genere ⁊ aliud extra genꝰ. Primū in genere est illud qđ seip̄m mouet. Aliud ē pᷓmū mouēs simpl'r ⁊ extra genꝰ qđ est oīno īmotū ⁊ de illo posterius inquiret̄. De pᷓmo mouēte in gn̄e nūc ē q̄stio ⁊ tale ē mouēs seip̄m q̄a al's iret̄ in infinitū. Et hoc manifestū ē in oī ordine mouentiū. Si em̄ baculus mouet ⁊ baculus mouet̄ a manu. tūc manꝰ mouet baculū si aūt manū mouet aliq̄d aliud tūc hoc iterū ē aliq̄d aliud mouēs ⁊ cū illud qđ mouet̄ ab alio moueatur ab aliq̄ tūc sꝑ nccē est ꝙ aliq̄d sit prius eo qđ ab alio mouet̄ donec deueniatur ad illud qđ mouet seip̄m lȝ em̄ tale moueatur q̄a tn̄ nō mouetur ab alio distincto ab eo ꝑm esse sine loco ⁊ subiecto. seq̄tur necessario ꝙ ip̄m moueat seip̄m. Et sic ex ista rōne habet̄ ꝙ ē deuenire ad mouēs pᷓmū qđ seip̄m mouet.

Quartū capitulū

Queritur Quid' ph̄s facit in q̄rto cap'o Solō ꝓbat ꝙ nō est necesse om̄e mouēs moueri ad hoc ꝙ moueat. Quia si dicat aduersarius veritatis sicut plato ꝙ nullū mouēs p̄t mouere nisi moueatur. tūc q̄ritur vtꝝ necesse sit om̄e mouens moueri. ⁊ maxime pᷓmū essentialiter per se ⁊ necessario vel ꝑ accn̄s tm̄ siue ꝯtingenter. sȝ vtrūqȝ illoꝝ ē impossibile. igit̄ nō est necesse pᷓmū mouens moueri. Scđm scȝ ꝙ pᷓmus motor nō mouetur necessario ꝑ accn̄s ꝓbat duabꝫ rōnibꝫ ⁊ vna autoritate. Prima est si pᷓmū mouens siue primꝰ motor moueret̄ ꝑ accn̄s tūc ꝯtingeret aliq̄n nihil moueri hoc ē ꝯtingeret nō eē motū. sȝ hoc ē incōueniēs Sequela ꝓbat̄ q̄a ex quo pᷓmꝰ motor mouet̄ ꝯtīgēter possibile ē ꝙ n̄ moueat̄ et si nō mouet̄ tūc seq̄t̄ ꝙ n̄ mouȝ iuxta hypotesim aduersarij q' đt ꝙ nullū mouēs p̄t mouere nisi moueatur. ⁊ si ip̄m nō moueat seq̄tur bn̄ ꝙ nullū altero mouēs mouet q̄a in essentialiter subordinatis pᷓmo nō mouēte nullū secūdoꝝ mouet. et si nullū mouens mouet tūc etiā nihil mouetur qđ est ꝯtra determiatōem prius factā ¶. Secūda rō ē ista ꝯtingit inuenire aliq̄d qđ ē motū tm̄ ita ꝙ nullū hȝ pᷓncipiū actiuū ad motū ⁊ ꝯtingit etiā inuenire id ꝙ ē mediū hoꝝ cōpositū ex vtroqȝ ꝙ est mouens ⁊ motū qđ mouetur ab aliquo extrinseco sibi ⁊ nō a seipso. ģ rōnabile est ꝙ sit terciū membꝛuȝ scȝ quo aliquid sit ita mouens ꝙ etiā sit oīno īmobile sicut videmus in cōpositōne mixtoꝝ q̄a in cōpositōne hydromellis nō inuenimus aquā ꝑ se existere et mel ⁊ tn̄ sicut ibi aqua ⁊ mel cōmiscētur ita alicubi reperit̄ mel sine aqua ita alicubi aqua sine melle. ģ multo magis hoc est in ꝯposito cū id qđ mouetur instrumentaliter diuisum sit ꝑm rōnem tam ab eo qđ mouet primū.

Queritur Quot sunt in ordine oīs motus Solō ph̄i vt iam patuit tria. Vnū est qđ tm̄ mouet̄. scđm qđ est tm̄ mouens et terciū instrumentaliter fit motus ⁊ hoc mouet ⁊ mouetur. Et istud sa-

pulcre Albertus declarat in motu ꝓceſſiuo hoīs ibi id qđ tm̄ mouet̄ eſt mē
brū hoīs ſicut pes vel manus. Qđ mouet tm̄ eſt virtus motiens q̄ eſt ap⸗
tus mouendi ⁊ qđ mouet inſtrumentaliter eſt ſicut neruꝰ vel muſculus et
hic mouetur a virtute ⁊ mouet ꝯſequēter membrū. ⁊ horū exemplū eſt ioꝛ
dine motuū naturaliū ſicut cum aliquid calefit calidum appellatur mouens
motum ⁊ id quod calefit eſt motū. ⁊ q̇a neceſſe eſt ꝙ ſit aliqua cauſa prima
caloris illa appellatur mouens tm̄. ſicut ſtella que non mouetur ſcḋm illā qua⸗
litatem ſcḋm quā mouet licet moueatur forte localiter. In iſta tria hoc ꝙ mo
uetur neceſſe eſt generaliter moueri ſed non generaliter neceſſe ē mouere. q̇a
vltimo motū ſic ē motū ꝙ ipm̄ nullo mō mouet̄. Sed illud quo mouēs mo
uet qđ ē mouēs vt inſtrumētū neċċe ē moueri ⁊ mouere q̇a ē mediū inter pri
mū mouens ⁊ vltimū motū. ⁊ ğ ſil'cōicat vt đr phs ſcḋm eſſe ſuū definitiuū
vtrūq̄ illoꝝ. Cōuenit eīn ſcḋm eē ſuū definitiuū cū eo qđ mouet̄ q̇a in verita
te mouet̄ ab alio ⁊ cōuenit cū mouente q꞉ mouet vlterius id qđ vltimo mo
tum. ⁊ hec ſūt maxīe manifeſta in his que mouēt ⁊ mouent̄ ſcḋm locū. Quia
neceſſe ē illa tria ſe tangere aut ſimpl'r ita ꝙ inter ea nullū ē mediū aut vſq̄
ad aliq̇d hoc ē vſq̄ ad ſpaciū ⁊ diſtantiā determīatā, ad quā detendi pōt
ꝓtus ipius mouētis ſicut oculariter cōſpicimꝰ ꝙ ſcḋm determīatā diſtātiaꝫ
mouet corda ſagittā ⁊ nō vltra ſic etiā ſcḋm determīatū ſpaciū diſtans ma⸗
gnes mouet ferrū ⁊ piſcis qui latine appellat̄ ſtupefactor. ⁊ arabice rachadū
vſq̄ ad determīatā diſtātiā imutat rethe in q̊ manū tangētis ſtupefacit et
nō vltra. Sic etiā ſol ⁊ mars calefaciūt aerē ⁊ vl'r oē qđ mouet hꝫ ſpaciuꝫ
determīatū vltra qđ nō detendit̄ ꝓtꝰ motiua illiꝰ mouēs ꝓo p̄mū qđ non
mouet id q̊ inſtrumētal'r motꝰ fit hoc ē oīno īmobile ab alio. ğ irrōnabiliter
dixit plato nullū inueniri mouens īmobile. Tercio ꝓbat̄ autoritate ana⸗
xagore qui poſuit intellectū diuinū qui oīa educit de confuſo chaos eſſe im
paſſibilem ⁊ imobilē vt oīa poſſet mouere alia in chaos confuſo exiſtentia ⁊
ſic iſte intellectus eſt imobilis. ğ aliq̇d eſt mouens qđ nō mouet̄ per accn̄s.

Queritur Quomodo phs oñdit ꝙ nō poteſt ſcḋm dici ſcꝫ ꝙ p̄mū
mouens in mouēdo ꝑ ſe mouet̄ Solꝰ duabꝰ rōnibus
Prima eſt ſi neceſſe eſt omne mouens moueri hoc eſt vel ſcḋm eādē ſpecieꝫ
motus. ſcḋm quā mouens mouet. vel ſcḋm aliā. ita ꝙ ſcḋm vnā moueat. ⁊ aliaꝫ
moueatur. Scḋm eandem ſpeciē mouens mouet ⁊ mouet̄ qñ calefaciens
calefit. ⁊ qñ ſanans ſanat. ⁊ ferens ſiue mouens ſcḋm locum fertur ſiue moue
tur. Scḋm aliā vero ſpeciē mouens mouet ⁊ mouetur. ſi ſanans fertur lo⸗
caliter. ⁊ mouens ſcḋm locū augetur. ⁊ aliquo modo motus mouetur diuer⸗
ſo ab illo motu quo mouet. Sed manifeſtum eſt ꝙ vtrūq̄ iſtoꝝ eſt impoſſi
bile. igitur non eſt neceſſe omne mouens per ſe moueri. Minorem phs ꝓ⸗
bat deſcendendo ad indiuidua ſcḋm ſpeciem motus ⁊ naturam eo ꝙ in illis
incōueniens eſt magis manifeſtum Et primo oſtendit ꝙ non poteſt mouēs
moueri ſcḋm eandem ſpeciem motus ſcḋm quā mouet. Quia al's oporteret ꝙ
docens geometricare addiſcat. ⁊ doceat̄ geometricari. ⁊ ſic docens eſſet ig⸗
norans. ſcḋm eundē motū nūero. Sic etiam oportet ꝙ ꝓijciens lapidem
vel quodcūq̄ aliud quod ꝓijci poteſt. eadem ꝓiectione ꝓijciat̄ que manife
ſte ſunt incōuenientia. ergo nō poteſt mouens moueri ſcḋm illum motū quo

mouet. Nec etiā potest dici scd̄m scʒ ꝙ mouens moueaꝛ ꝑm aliū motū. siue aliā motus spēm. vt ꝙ illud qđ mouet ꝑm locū augeaꝛ. aut id qđ auget altereꝛ ab alio. ⁊ illud iterū moueri ꝑm aliquē aliū motū. Quia species motus sunt finite iō vel erit status. ⁊ habebiꝛ intentū. scʒ ꝙ erit deuenire ad mouens imobile. vel oportet fieri reflectōnem ad primū motū. quo ipm mouit licet hoc fiat qn̄qȝ per plura media. Huius est exemplū si dicamus ferens augeri. ⁊ augens alterari. ⁊ alterās ferri. sequitur tandem ꝙ ferens feretur quia in essentialiter ordinatis de quibus hic est sermo qđlibet posteriorum motoꝝ mouetur a quolibet prioruʒ mouentiū quinimo iuxta predicta magis a primo q̄ȝ aliquo alio. ideo si a mouetur ab ipso b ⁊ b ab ipso c ⁊ iterū c ab ipso a sequitur ꝙ a mouetur ab ipso a.

Secunda ratio est ista. Si dicatur ꝙ omne mouens necessario mouetur seq̄tur maius incōueniens. Quia sequiꝛ ꝙ motiuū ꝑm locum vel aliū motū sit mobile. ⁊ sic seq̄tur ꝙ sanatiuū siue sanans est mobile ꝑm eundem motū ad sanitatem. ⁊ sic quando medicus sanat aliquem a febre oportet ꝙ ipse a febre sanetur. Sic etiam seq̄tur ꝙ id quod edificat edificetur ꝑm eandē edificatōnem aut statim ⁊ sine medio aut per plura media. Per plura media vt si dicamus ꝙ illud quod mouet est mobile ab alio mouente scd̄o. nō ꝑʒ eundem motum ꝑm quem ipsum mouet ꝓximū mobile suū. sed ꝑm alteruʒ sicut si sanans dicamus non addiscere quia ꝓximū est sed altero modo moueri. hoc em̄ decurrens per omnes modos motuū aliqn̄ perueniet ad eandē speciē motus qua mouet ipm mouens. Ex quo em̄ motus in oībus secūdis inuētus a primo motore de necessitate refertur ad ipm. tūc sequitur inconueniens sicut si moueatur ꝑm eundem modū motus quo mouet. Et sic vtrūqȝ istoꝝ est inconueniens. vel potius vnū eorum est impossibile scʒ ꝙ statim moueatur ꝑm eandem speciem motus. qua mouet alterum. Aut ē figmentum ex quo sequitur impossibile. licet non sit adeo manifestū ꝙ moueatur ꝑm aliam speciem motus q̄ȝ illā qua mouet. Manifestū em̄ est cuilibet incōueniens esse ꝙ alteratiuū siue mouens motu alteratōnis necessario et essentialiter sit augmentabile. licet hoc quandoqȝ accidat falsum. ergo ē ꝙ primus motor moueatur semper ab alio per esse a se distincto. Quia al's vt tactū fuit fieret processus in infinitū quod est inconueniens

☞ Contra predicta arguitur sic in septimo physicoꝝ dictum est ꝙ omne quod mouetur ab alio mouetur. ergo sequitur ꝙ nihil mouetur a seipso.

Solutio aliquid moueri a seipso potest dupliciter intelligi. Uno modo a se primo ita ꝙ ꝑm se totum mouet seipsum ⁊ hoc est impossibile q̇a alias idem esset in actu ⁊ in potentia. Alio modo potest intelligi ꝙ idem moueat seipsum ꝑm partem ⁊ sic animal dicitur mouere seipsum. Quia anima mouet corpus. ⁊ sic celum est mouens seipm quia ipm est aīatum nobile ⁊ perfectum sicut in scd̄o de celo diceꝛ

☞ Contra Celum solum mouetur. igitur non est mouens seipm So lutio celum accipitur dupliciter. Uno modo ꝑm se vt corpus quoddam ⁊ sic mouetur ab aīa nobili sibi assistente. Alio modo accipitur ipm cū inclusione anime nobilis ⁊ sic ipm dicitur mouens seipm. Simile est de corpore aīalis vt tactum fuit supra.

Querit̃ Quō differenter celū dr̄ mouens ſeipm̄ ⁊ qᷝlibet aīal. Solutio ſic. qꝛ celū mouet ſeipm̄ ꝑ aīam aſſiſtentem et nō formaliter inherentē. Aīal vero mouet ſeipm̄ ꝑ aīam formaliter corpi inherentem.

Querit̃ Quō ph̄s ꝓbat ꝙ ṗmū mouēs ſeipm̄ ſicut celū acceptū cū incluſione aīe nobilis nō mouet ſeipm̄ ſm̄ ſe totum.

Solutio ꝓbat hoc duabꝰ rōnibꝰ Prima eſt ſi ṗmū mouens ſm̄ totum qᷝ eſt in eo moueret ſeipm̄ tunc ſequeret̃ ꝙ quicqͩd eſt in ip̄o mouet ⁊ mouetur ſed hoc eſt incōueniēs. vn̄ ſeq̃tur ꝙ in ſingularibꝰ ⁊ indiuiduis motibꝰ ꝙ idem ſm̄ totū qᷝ eſt in ip̄o mouebit ſe localiter ſm̄ ſpeciem ⁊ formam. ⁊ idem alterabit ⁊ alterabit̃ ⁊ docebit ⁊ docebit̃ ſimul. ⁊ ſanabit ⁊ ſanabitur. ſed hec oīa ſunt inconuenientia vt oſtenſum eſt ſiue hec fiunt ꝑ medīū vnū vel plura ſiue mox ſiue medio.

Secūda rō ſi ṗmū mouens ſm̄ ſe totū moueret ſeipm̄ tunc ſeq̃tur ꝙ idem reſpectu eiuſdem erit ſimul in actu ⁊ in potentia. ſed hoc eſt impoſſibile. ergo etiā illud ex quo ſeq̃tur. Sequela ꝓbatur. Quia oē mobile ſm̄ ꝙ hmōi eſt in potentia. vt in tercio huiꝰ dictū eſt. Et mouens eſt in actu. quia tale habet per motū dare formā mobili ſicut calefaciens in actione vniuoca eſt actu calidum. Et ſic ſi dicat̃ ꝙ aliquid oīno ſm̄ oīa que ſunt in ip̄ſo mouet ⁊ mouetur oportet ꝙ ſimul ſit calidū ⁊ non calidū completū ⁊ incōpletū ſm̄ vnū quēqꝫ aliorꝫ motuū ſm̄ quē ponitur mouere. Et qꝛ iſtud ē impoſſibile neceſſariū eſt dicere ꝙ mouens ſeipm̄ ſit compoſitū ex motore et moto. ita ꝙ rōne vnius partis moueat ⁊ alterius moueatur

Querit̃ Que fuit opinio platonis de ṗmo mouente ſeipm̄. Solutio ip̄e dixit ꝙ ṗmū mouens mouet ſe ita ꝙ vna pars mouet alteram ⁊ mouetur ab ip̄o ⁊ econtra.

Querit̃ Quō ph̄s improbat illā opinionem. Solͦ quattuor rōnibꝰ Prima eſt ſi hoc detur. tunc neutrūꝫ illorꝫ erit mouens ṗmū. Quia vtrūqꝫ mouet̃ ⁊ mouet alterū equaliter. illud aūt qᷝ mouetur ab alio non p̄t eſſe ṗmū mouēs. Quia illud eſt ṗmū mouens qᷝ magis diſtat ab vltimo qᷝ mouetur. ⁊ illud eſt ṗmū qᷝ eſt ꝓximꝰ primo īmobili ſimpliciter. cū ergo plato dicat ꝙ quelibet pars iſtius mouentis mouet ⁊ mouetur ſeq̃tur ꝙ non ſit mouens ṗmū.

Secūda rō eſt iſta ſi aduerſarius dicat ꝙ ṗmi mouentis ſeipm̄ vna ꝑs mouet aliā ꝑ ſe ⁊ mouet̃ ab ea per accn̄s ſic eſt dare ṗmū mouens ſcꝫ illam partē que per ſe mouet aliā. Tunc cōtra hoc ſic arguit̃ qᷝ eſt ꝑ accn̄s contingit nō eſſe ſiue nō mouere ⁊ ſic eſt poſſibile omnes motus ceſſare cū ceſſatione ṗmi motus. ⁊ qꝛ hoc eſt inconueniens erit ſine dubio in eo qᷝ mouet ſeipm̄ cōpoſitio duorꝫ quorꝫ vnū erit qᷝ mouet̃ ⁊ mouet alia hoc eſt celum. ⁊ aliud qᷝ mouet penitus īmobile ⁊ hoc eſt motor ṗmus.

Tercia rō eſt ſi detur ꝙ ṗmus motor poſſet moueri per accn̄s tūc moueret̃ motu ſui mobilis. ſicut aīa motu ſui corpis mouetur qᷝ ip̄ſa mouet. ſed hoc eſt inconueniens. Minor ꝓbatur. qꝛ tunc nō eſſet ṗmus motꝰ perpetuus cū aliqua renouatio ⁊ mutatio accideret circa ip̄m ſed hoc ē impoſ

sibile. q2 sequeret q esset in corpe sm ptes corpis. sicut oculus hab3 visu3 et auris auditum. Et ampli⁹ inconueniēs seq̄ret q ipe esset act⁹ corpis qd nō ꝯuenit substātie q̄ est intellect⁹ pur⁹ immixt⁹ q̄lis est motor separus. Et sic valde incōueniens est dicere motorē pmū esse mobilē p accñs sicut aīa aīalium q̄ est in corpore p informatōem. Quarta ratio est. si pmus motor moueret in eo qd mouet tūc oporteret hoc esse sm vnicum motum siue esset per mediū siue sine medio. g seq̄ret q id qd calefacit aliqd calefieret ab eodē in oib9 alijs motib9 eodē mō. hec āt st3 icōuenientia

Queritur An pt dici q pars mouentis immobilis seipa3 moueat. Solutio phi nō. 7 hoc ostēdit duab9 ratōnib9 Prima est si ps mouentis seipsum q̄ est aīa nobilis moueret seipsam tunc ipa sepata a toto etiā moueret seipsam eo q nō hab3 moueri in se ipa a toto s3 poti⁹ totū ab ea. 7 tūc totum nō esset pmū mouens seipm s3 vna pars. Secūda ratio est Nullū totum pōt mouere seipm nisi gratia ptis. q2 alias esset simul in actu 7 in potētia. sed pars sepata a toto est qdam totum. g nō potest mouere seipam nisi diuidat in ptem mouētem 7 motā 7 sic ps illi⁹ partis esset ad min⁹ immobil' vl' esset pcessus i ifinitū.

Queritur Quō phs ostendit cōtra platonē q pmum mouens seipm est ꝯpositum solum ex duob9 7 non ex trib9 sicut voluit plato. Solutio q2 corp⁹ celeste de se est aptum natum recipere omnē motū sui motoris q̄ est intellectualis. 7 iō in mouēdo seipm nō indiget aliqb9 medijs q̄ sunt ex pte sui vl' q̄ sunt ex parte ei⁹ qd mouet ab ipo. Et iō in talib9 id quod mouet nō mouet aliqd vlteri⁹ 7 pficitur ꝯpositio taliter mouentiū seipa ex duob9. In aīalib9 vero 7 hoīb9 oportet ad ꝯpositōem seipm mouētis tria ꝯcurrere. Et hoc sic ostēdit albert⁹. q2 aīa nō mouet corp⁹ vel membrū corpis nisi p mediū. Mediu3 vero ē dupl'r in tali motu sc3 ex pte sui 7 ex pte corpis. Ex pte sui siue aīe mediū est vis affixa corpalib9 ptib9 in neruis 7 musculis. Ex pte vo corporis mediū ē calor naturalis. q ablato a mēbro corrūpet mot⁹ membri et ipm mēbrū 7 etiā man⁹. 7 muscul⁹. 7 cetera huiusmodi q̄ oīa mouent mota. 7 ergo ꝯpositio taliter seipm mouentiū est ex trib9 sc3 mouente īmobili p se. l3 p accñs moueat 7 mouēte moto 7 ex eo qd mouet tm. Aīa est mouēs p se immobile. muscul⁹ est mouēs motū. 7 mēbrū est id qd ē motum tm. Si igit aduersari⁹ dicat primū mouēs seipm etiā ex trib9 eē cōpositū. vt dicat in lrīs ipm eē ꝯpositū ex a b c. ita q a sit mouēs īmobile. a b vero sit mouēs motū. q2 mouet ab a. 7 mouet c qd nō mouet vlterius. tūc totū illud ꝯpositū a b c seipm mouet s3 si auferat de illo toto c qd tm mouet 7 nō mouet aliud tunc remanet adhuc a b 7 mouebit seipsum. q2 adhuc ꝯponitur ex duobus a sc3 mouente 7 b moto. 7 hoc erit simile primo mouenti seipsum. ergo ipm tantū est ꝯpositum ex duobus 7 nō ex tribus sicut dixit plato. C eīn quod sepatum est nō mouebit nec mouebit quia positum fuit c esse vltimum motum 7 ideo nihil mouebit. 7 quia sepatum est a suo motore etiam nō mouebitur. Si vero ab a primo mouēte sepatum fuerit b c sicut si ab anima sepatus fuerint musculus 7 membrum tunc b c magnitudo nō mouebit seipsam quia est sine a primo mo-

uente. quia hypotesis est ꝙ b mouet nō a seipo. sed in eo ꝙ moueť a. a pri-
mo mouente ⁊ ideo sepatum ab eo nō mouebit neq3 mouebitur actiue vľ
passiue A b vero si accipiať sine c adhuc seipm mouebit. ergo ex omnib9
istis pz ꝙ nō est necesse eē tertiū in ꝯpositōne mouentis seipsum.

Queriť Quō hec ꝯponentia p̄mum mouens seipm sint ꝯiun-
cta. Solutio phi hec ꝯponentia aliquādo sunt con-
tacta ita ꝙ ꝯtactus pro ꝯiunctōne accipiať quando sunt duo. Quādo
vero sunt tria tunc scdm. ⁊ tertium sunt ꝯtacta. q2 sunt corpora ƀm vltia
simul existentia in ꝯpositōne vnius membri. Primum autē qd est im-
mobile ⁊ indiuisibile nō est ꝯtactum proprie sed ꝯiunctum eis sicut for-
ma materie. sicut anima ꝯiungitur corporibus animatis. Quando autē
sunt duo tunc proprie nō sunt ꝯtacta sed ꝯtinua sicut motor immedia-
tus ꝯuenit suo moto quod mouet. Quia motor corporis celestis nō ē im-
mixtus sicut vires anime corpori animato. sed potius sicut sepatus intel-
lectus qui nullius corporis est actus sed p modum superius dictum sicut
motor corporis qui corpore vtitur sicut instrumento ⁊ nō est in eo sicut in
subiecto. ⁊ istam immediatōem aliqui vocant ꝯtactum. Si ergo mouēs
seipsum est ꝯtinuum sicut in rei veritate est eo ꝙ nihil mouetur continuo
motu nisi ꝯtinuum tunc oportet ꝙ omne mouens seipsum ideo mouet se
ipsum quia aliqua pars quantitatiua moueat seipsam vel totum se moue-
at gratia partis. ⁊ hoc scdm verum est. quia anima que est pars ꝯponēs
mouens seipsum mouet corpus quod est celum. quia dictum est ꝙ a mo-
uet ⁊ b mouetur. ⁊ nō est etiam impossibile quin c etiam moueať ab ipso
b. s3 nihil ad ꝓpositū q2 ꝯpositio mouēt3 seipm solū est ex duobus.

Queriť Que est dubitatio quam phus mouet in textu So-
lutio ista. dictū fuit ꝙ omne motum est ꝯtinuū ⁊ diui-
sibile. s3 nondū vtrum omne mouens sit diuisibile. ⁊ si hoc ꝯcedatur tunc
dubitatio est vtrum diuiso vtroq3 sc3 mouente ⁊ moto vna pars mouen-
tis moueret vnā ptem mobilis. Et dr albert9 ꝙ istud ratōe corporis ce-
lestium nullā h3 dubitatōem. q2 in illis motor est simplex q̄ nō diuidiť di-
uisione corporis etiā si corp9 celeste ponať diuidi Sed rōe quorundā aīa-
lium magnā h3 dubitatōem ⁊ p̄cipue in illis q̄ habent corpora similia et
nō magnam habent differentiam ꝯplexionis organice sicut sunt anulosa
que a quibusdam vocantur rugosa sicut sunt lumbrici terre ⁊ anguille et
huiusmodi. in illis em̄ virtus est ꝑmixta corpori. ⁊ diuiditur diuisione cor-
poris. ⁊ ideo ratōe talium potest aliqs dubitare. q2 si aliquis per diuisio-
nem faciat ablatōnem ab illo mobili quod est a b tunc dubitatio maxi-
ma nascitur ex dictis. quia adhuc vtraq3 pars tali diuisione facta reman3
mouens seipsam. sicut oculariter pat3 in anguilla diuisa. ergo sequitur ꝙ
pars ipsius a adhuc mouebit ⁊ reliqua pars ip̄ius b per diuisionem reli-
cta mouebitur si ergo sic est tunc cum motus partis prior sit motu toti9
et diuisio ista currat in infinitum nō potest dici ꝙ aliquid primo moueať
a seipo ƀm p̄dicta in sexto physicorum. quia sicut totum diuidebatur in
duo mota a seip̄is. ita pars proportionabiliť in duo ⁊ pars partis ⁊ sic in
infinitum. Sed dictum est ꝙ in continuo diuisibili in infinitum non est

dare primum. ergo nõ est generaliter verum ꝙ in omnibus a se motis est dare primum. Sed ad ista est responsio ꝙ virtus diffusa per continuum corpus. si accipiatur in potentia corpora animata sunt in infinitum diuisibilia. quia hoc modo nõ accipiunt nisi in forma continui per se vel per accidens. Si vero accipiant ſm ꝙ sunt actu nõ possunt diuidi in infinitum quia virtus in actu est que potest actum virtutis exercere ⁊ illa exigit determinatam quantitatẽ sui. qꝛ si minor accipitur corrumpit virtus. ⁊ hoc verum est in omni corpore physico. qꝛ virtus ignis ẽ in determinata quãtitate. qua si minor accipit per diuisionem nõ erit ignis. sed corrũpetur ⁊ hoc multo magis est de virtutibꝫ animati corporis. quia ergo hoc modo nõ est diuisibilis in infinitum contingit in ipa accipere pmum mouẽs seipsum añ quod nihil mouet seipsum. Et si istud diuidatur tunc a quod est virtus mouens nõ esset habens eandem potentiam quam habuit prius. quia corrumpit ⁊ nõ mouebit partem ipius b. Nihil igitur prohibꝫ in his que potẽtia diuisibilia sunt actu vero indiuisibilia aliq̃d accipi qđ est pmum mouens seipsum quod est vnum indiuisibile actu. Ex omnibus igitur manifestum est ꝙ est deuenire ad vnũ pmũ mouẽs ĩmobile

Sextum capitulum.

Queritur De quo phs determinat in hoc sexto capitulo. Solutio de ꝑpetuitate ⁊ vnitate pmi motoris resumens ea que in pncipio istiꝰ octaui sunt determinata que sunt ꝙ ſm naturam oportet motum semꝑ esse ⁊ nunq̃ꝫ deficere ſm aliquod preteritum tempus vel futurum. Et quia hoc est necessariũ sequitur ꝙ sit aliqđ mouens qđ mouet hoc motu ⁊ est causa eius. siue tale sit vnum siue plura. eo ꝙ forte tales motus indeficientes sunt plures. oportet ꝙ mouens tale primum sit omnino immobile. tam per se q̃ꝫ per accidens. Si enim per accidens moueretur. tunc oporteret aliquem priorem motum alium existere.

Queritur Utrum intentio phi sit hic determinare an vnũ quodq̃ꝫ mouentium immobilium sit perpetuũ. Solutio phi nõ. Quia ad ratõnem huius scientie nõ pertinet determinare vtrum anime animalium que per se sunt immobiles sint mouẽtia perpetua. sicut dicit plato. sed hoc pertinet ad sciam de anima. sꝫ hic intendit determinare ꝙ aliqđ mouens immobile sit ꝑpetuum.

Queritur De quo mouente vult hic probare ꝙ sit perpetuum. Solutio de primo mouente. quod est immobile ab omni mutatõne intrinseca. id est que cadere potest in ipsum siue sit mutatio per se siue per accidens. siue sit in substantia sicut generatio ⁊ corruptio. siue in accidentibus sicut alteratio et cetere mutationes que nõ sunt ſm substantiam. Et istud quod est sic immobile est motiuũ alterius quod ab ipso mouetur.

Queritur Utrũ sequit sufficient illa nõ generant neq̃ꝫ corrũpunt q̃ sunt ꝑpetua Solutio phi ꝙ nõ qꝛ sunt aliq̃ mouẽtia q̃ aliq̃n mouẽt ⁊ aliquando nõ. q̃ tamẽ nõ generantur neq̃ꝫ

corrumpunt sicut plato asserit de animab⁹ aīalium. ergo necesse est esse aliquem motorem pͥmum q̇ est causa ꝯtinui motus ꝛ ꝑpetui. q̇ ē causa omnium eorum q̄ fiunt aliquādo ꝛ deficiunt aliquādo. Est em̄ fortassis necessarium si dicat̄ aliquid impꝑtibile siue indiuisibile. vt aīa mouens. ꝛ aliquando esse ꝛ aliquādo nō esse. qḋ tamē est sine mutatōne ꝑ se. ꝙ hoc sit aliquando mouēs ꝛ aliquādo nō mouens. Dicit̄ aūt fortasse. nō q꞉ dubium est. sed q꞉ hoc ꝓbari habet in libro de aīa. Et dicit̄ aliquando eē ꝛ aliquando nō esse sine mutatōne ꝑ se. q꞉ plato ponit huiusmodi mouentia ꝑpetua. licꝫ ſm veritatem ſm esse nō sunt perpetua ſm ꝑipateticos. hoc tamē verum est ꝙ nō generant̄ ꝑ se nec corrumpunt̄. sed potius fiūt ꝛ desinunt ad generatōem corporum. ꝛ corruptōem p̄ter animaꝫ intellectiuā que nō educitur de materia corporali. ꝛ ideo nō desinit ꝓpter defectū ei⁹. Necessarium ergo est pͥncipiorum mouentium immobilium quedaꝫ aliquando quidē esse. aliquando vero nō esse. sed nō est possibile hoc contingere in omnibus huiusmodi causis.

Querit̄ Quō ꝓbat pħus. ꝙ pͥmus motor est ꝑpetu⁹. Solutio sic. Quia effectus ꝑpetui est aliqua causa ꝑpetua sed in istis inferioribus est ꝯtinua successio eorum q̄ aliquando sunt. ꝛ aliqn̄ nō sunt. igit̄ opꝫ talis ꝯtinue successionis aliquam eē causam ꝛ illa ē pͥmum mouens seipm̄ qḋ ꝯpositum est ex motore ꝛ moto. ꝛ ꝓpter hoc necessariū est ipm̄ etiā habere magnitudinē corporalē. eo ꝙ omne qḋ mouet̄ est corpus. sꝫ nō est necessariū ꝙ id qḋ est pars mouens habeat aliquam magnitudinem sicut in fine istius libri ꝓbabitur.

Querit̄ Utrū aliqḋ mouentiū imobiliū q̄ aliqn̄ sunt ꝛ aliqn̄ nō sunt. sicut dt̄ plato de aīab⁹ aīaliū p̄t esse causa continue successionis eoꝝ q̄ quādoq꞉ sunt ꝛ qn̄q꞉ nō sunt. Solutio pħi nō sꝫ oportꝫ ꝙ talis ꝯtinue successionis sit aliqua cā q̄ sꝑ moueat. q꞉ p̄ter tale pͥmum qḋ ꝯtinue mouet ꝛ sꝑ nō p̄t vnūqḋq꞉ ipoꝝ q̄ aliqn̄ sunt ꝛ aliqn̄ nō. diuisim esse cā. neq꞉ oīa talia sic sibi succedētia sit̄. Primū patꝫ. q꞉ si sic tūc singularia q̄ generarent̄ ſm successionē haberēt eē ꝑpetuū. ꝛ ex necessitate ſm naturā. Nec scḋm. q꞉ oīa sit̄ sunt infinita cū in numero ꝯsiderant̄ et nō sunt sit̄. Cause vero mot⁹ nō sunt infinite ꝛ sunt sit̄. Et sic ꝯclusio oīm p̄cedentiū ē ꝙ oīm eoꝝ q̄ mouēt ꝛ mouent̄ in materia generabiliuꝫ et corruptibiliū. q̄ aliqn̄ sunt ꝛ aliqn̄ nō sunt. necesse est eē aliquā causam ꝑpetue successionis extra ipa. cū sint infinita. ꝛ iō reduci habēt ad causam q̄ sꝑ est ꝛ de necessitate. nihil em̄ generabiliū ē a casu. q꞉ a casu nō fiūt nisi monstra q̄ nō ꝑmanent. Et g̊ dt̄ pħus si millesies pͥncipia ꝑticularium motoꝝ q̄ sunt ꝑ se immobiles. sicut sunt anime animaliuꝫ. ꝛ q̄uis multa eoꝝ q̄ seipa mouēt ꝯtinue corrumpant̄. ꝛ alia fiāt siue generent̄. Et in q̊libet illoꝝ sunt duo quoꝝ vnū ē imobile ꝑ se. sicut aīa. ꝛ alteꝝ motū sicut corpus. ꝛ vnū istoꝝ ſm definitōem distinctū sit ab alio. ꝙ nihilomin⁹ necesse est eē aliqḋ extra hec oīa qḋ ꝯtinet ista sicut causa oīm istoꝝ. ꝛ hoc extra vnumqḋq꞉ istoꝝ est. ꝛ est causa ꝙ alia sint ꝛ alia nō. sꝫ corrumpant̄ ꝛ est causa ꝯtinue mutatōnis ſm successionē. Quedā em̄ inferioꝝ sunt bn̄ quibusdam causa mutatōnis. ꝛ quedam alia sunt causa mutatiōis aliJs.

sed aliquid extra omnia illa erit causa mutatõnis in omnibus inferioribꝫ et hoc est per se mouens idem numero manẽs. Ad hoc ergo redit totũ qđ dictum est ꝙ si talis motus qui est causa omnis motus est ꝑpetuus. tunc oportet etiam ꝙ mouens immobile qđ mouet hunc motum sit ꝑpetuum ꝛ ꝑmum si est vnum. si vero plura sint talia mouentia se. tunc etiam plura erunt perpetua.

Queritur Quõ ꝓbat'ꝓhus ꝙ ꝑmum mouens ꝑpetuum est vnũ. Solutio duabꝫ ratõnibus. Prima est ista. in omnibꝫ q̃ naturaliter sunt semp' accipiendũ est id quod est nobilius et melius. sed melius est vnicum ꝛ finitũ esse q̃ȝ infinitum. dũmodo possibile est ipsum esse finitũ. ergo ꝑmum mouens est vnicũ ꝛ finitum. Dicitur aũt dũ possibile ẽ ipsum ẽe finitũ. qꝛ in generabilibꝫ nõ p̃t ẽe finitas aliq̃ i generabilibꝫ est infinitas. vnicũ vero ꝛ finitũ sufficiẽs ẽ ad oẽm naturalẽ motũ ꝛ mutatõeȝ istoꝝ inferioꝝ. ipsum em̃ ẽ cã in motoribꝫ iferioꝝ sphe raꝝ ꝙ mouẽt. ꝛ cã ẽ i generabilibꝫ ꝛ corruptibilibꝫ ꝙ mutentur successione. Scđa ratio est. motus q̃ fit a diuersis mouentibus nõ est vnus. sed motus qui fit a ꝑmo mouente est vnus. ergo nõ fit a pluribus mouentibus. Maior ꝓbatur. qꝛ quando vnũ mouens corrumpitur ꝛ aliud generatur. tũc necessarium est interuenire quietẽ inter corruptõnem ꝑmi mouẽtis. ꝛ generatõnem scđi. ꝛ pro illo tempore nõ erit motus. cum igitur motus semper sit. oportet ꝙ idem numero mouens semp sit mouens ꝛ idem numero semper motum. ita ꝙ ex illis duobus ꝯponatur mouens seipm ꝛ sic planum est esse aliquod mouens primũ ꝑpetuũ ꝛ vnum.

Queritur Utrũ generabilia habẽnt vnam causam vl' plures. Solutio alberti ipa possunt dupliciť considerari. Uno mõ inquantũ cõꝑatur ad id quod proxime mouet ad generatõis actũ. ꝛ hoc mõ nõ habẽt causam sue generatiõis nisi ꝑ accñs. sicut pȝ in aĩalibꝫ q̃ generantur. Inclinãs em̃ ad actũ generatõis est volũtas coeuntis q̃ forte nõ intendit nisi delectari. ꝛ ꝓijcere semen. sȝ nõ opatur vlterius ad generatõem ꝛ ideo hoc modo generantur res a causis accedẽtalibꝫ. Alio mõ cõꝑantur ad naturã cuiꝰ virtute fit generatio. ꝛ tũc ex hoĩe fit homo ꝛ ex asino asinus. qꝛ in semine ꝓiecto in matricẽ est virtus formatiua hoĩs ꝛ nõ alterius. Et cõꝑatõne ꝑma est causa que raro fit. Et cõꝑatõne scđa sunt cause q̃ freq̃ẽter opantur. ꝛ nõ semp ꝛ necessario. Tamen qꝛ semen ꝓiectũ indiget mouente ꝛ regente. oportȝ ꝙ extra causam que opatur ꝑ accidens. ꝛ extra eam q̃ opatur frequenter sit illud qđ mouet semp adducendo ꝛ reducẽdo generans. ꝛ mouens primũ qđ mouetur a se ipso. Et illud est quasi artifex in omni ope nature. virtutes aũt q̃ sunt in semine sunt instrumenta quibꝫ opatur virtꝰ celestis que est vt artifex. ꝛ qꝛ instrumẽta nõ necessario sunt finita sȝ artifex est vnꝰ ꝛ finitꝰ. propter hoc ea q̃ sunt in natura reducuntur ad opans celeste finitum. Et iterũ qꝛ ea q̃ sunt in materia succedunt. oportȝ ꝙ reducantur ad celestẽ virtutẽ q̃ reiterat idem in substãtia corruptũ qđ adducẽdo ꝛ reducẽdo causat totam multitudinẽ eoꝝ ꝛ cã ẽ succedẽtis ꝯtinue successionis generatõnis ꝛ corruptõis. Et sic ad generatõeȝ oĩa ista sunt necessaria si em̃ solũ mouẽs ꝛ

regẽs sufficeret. hoc est virtꝰ celestis tũc supflueret materia ꝓpria. ⁊ sic ad generatõeȝ hoĩs nõ exigeret semen hoĩs. sȝ possȝ generari ex terra vł alia materia q̃ aliquo respectu moueret a virtute celesti quod falsum est

Queritur Unde accidũt monstra illa q̃ nõ nunq̃ȝ generantur sicut cũ generat porcus cum capite humano.

Solutio nõ generant ex ꝯmixtione seminum sicut multi opinati sunt. qꝛ impossibile est semen humanum ꝯmisceri cum semine alterius aĩalis ad generatõem alicuius speciei. sed fit talis generatio ex stellis ꝑparantibus materiam ad figuram hominis. sicut dicit albertus hic. ⁊ dictuȝ est in scdo physicorum de diuersis monstris.

Septimum capitulum.

Queritur De quo phus tractat in isto septimo capitulo Solutio vult ostẽdere ꝙ sit aliq̃d sp̃ imobile. Et ꝑ deductione illiꝰ resumit quedã superiꝰ ostẽsa scȝ ꝙ quedã eoꝝ q̃ apud nos sunt aliqñ quiescunt. ⁊ aliqñ mouent. sicut manifeste apparet in omnibꝫ aĩatis et ꝗ supra dictũ est ꝙ nõ omnia entia mouent neq̃ȝ oĩa quiescũt. nec etiaȝ talis diuisio est entiũ ꝙ q̃dam eoꝝ sp̃ q̇escãt. ⁊ q̃dam eoꝝ sp̃ moueant ita ꝙ nihil sit ꝙ aliqñ q̇escat ⁊ aliqñ moueat. qꝛ ea q̃ vtrobiq̃ȝ sunt. in motu scȝ ⁊ in q̇ete ꝫm diuersa tp̃a sunt hãbẽtia potentiã ipsiꝰ. qđ cẽ est vtrobiq̃ȝ qꝛ possunt qñ volunt moueri ⁊ qñ volũt q̇escere. his aũt determinat ꝙ alia sunt q̃ aliqñ moueant ⁊ alia q̃ aliqñ quiescũt. Et iteꝝ ex his scitur ꝙ aliq̃d est q̇d sp̃ mouet sicut primũ mouẽs seip̃m ⁊ aliq̃d est ꝙ sp̃ q̇escit hoc est sp̃ imobile sicut ꝓmus motoꝛ Et qꝛ huiusmodi oĩbꝫ ad sensum sunt manifesta intẽdit phus determinare duoꝝ vltimo dictoꝝ naturam vtrãq̃ȝ scȝ ꝙ alia sunt immobilia sp̃ sicut motores orbiũ celestiũ. Alia mouent sp̃ sicut corpora celestia ⁊ ꝯposita sunt ex motore ⁊ moto q̃ mouẽt seip̃a

Queritur Quõ phs ostẽdit ista duo vltima scȝ ꝙ alia sunt sp̃ immobilia. ⁊ alia sp̃ mouent Solutio procedit ex his q̃ apud nos nota sunt in gñe scȝ ꝙ oĩe qđ mouet ab aliq̃ distincto ab ip̃o mouet ⁊ ꝓcedẽtes ꝯsequent dicimꝰ ꝙ illud a q̃ mouet aut est immobile aut ip̃m mouet Et si mouet. aũt mouet a seip̃o aut ab alio. ⁊ sp̃ ad hoc deueniemꝰ ꝙ opȝ nos accip̃e ꝙ oĩm hoꝝ q̃ mouent ẽ aliqđ ꝑncipiũ in genere mobiliũ motoꝝ. ⁊ hoc qđ mouet sȝ mouet seip̃m ⁊ ꝑncipiuȝ est oĩm. ⁊ extra genꝰ motoꝝ est qđ mouet ĩmobile. Et istud ostenditur vt dictũ est ex his q̃ inferiꝰ ⁊ apud nos sunt mota. qꝛ videmꝰ q̃dã esse q̃ mouẽt seip̃a sicut sunt oĩa aĩata habẽtia motũ ꝓgressiuuȝ. hec aũt sunt q̃ attulerũt multis phis opinionẽ. ꝙ motꝰ vlis in mũdo incepit cuȝ nullus omnino motꝰ eũ ꝑcessit. qꝛ videt ꝙ hoc in istis tanq̃ȝ in minoribꝫ mũdis ꝯtingat. Ista eñ oĩa post immobilitatẽ in qua fuerunt aliqñ incipiũt moueri. sicut ad sensum videtur lȝ alit sit ꝫm rõem vt tactũ fuit supra.

Queritur Que ẽ cã ꝙ nõ sp̃ mouent aĩalia. Solꝰ phi. qꝛ ꝑdicta nõ mouẽt se nisi ꝫm vnũ ⁊ eundẽ motũ. qꝛ ꝓpositõ ẽ p̃ se nota ꝙ a b vno omnino nõ ẽ nisi vnũ. Et iõ si vnꝰ accipiat in aĩalibꝫ motoꝛ ꝓmꝰ q̇ nõ mouet ab alio. ille ẽ q̃ vno mõ oĩno se mouet. ⁊ ab illo

sic se habēte nō ē nisi mot⁹ ꝯtinu⁹. Si aūt q̇escat a motu illo aliq̄n tūc ali
q̇d mouet ad hoc p̄ter motorē. ꝛ tūc p̄mus motor erit ali⁹. ꝛ iō opꝫ acci-
pere ꝙ p hunc motū q̇ est post q̇etē nō mouet ꝓprie p se motor ille q̇ dr̄ pri
mus in aīalib⁹ q̇ ē aīa. eo ꝙ ip̄e nō est cā hui⁹ mot⁹ p seipsuꝫ. ſꝫ potius ille
mot⁹ causat̄ in hoc ꝙ multi alij mot⁹ naturales insunt aīalib⁹. q̄s motus
nō mouēt aīata p se ita ꝙ sint a motore aīaliū essentialr̄. ꝛ tales mot⁹ sūt
augmētū ꝛ decremētū ſm quātitatē qđ ē potētia quātū augēs ꝛ trāsmu
tans corp⁹. ꝛ respiratio q̄ in oīb⁹ aīalib⁹ respirātib⁹ ē ad mitigatōem calo
ris naturalr̄. Et ſm hos mot⁹ mouet se vnūquodq̄ aīaliū. tūc qn̄ q̇escit a mo
tu locali. hoc ē qn̄ nō mouet̄ illo q̇ pure causat̄ ab ip̄o. Horꝫ aūt motuuꝫ
cā p̄ma nō ē aīa aīaliū. ſꝫ poti⁹ ꝯtinēs aliqn̄ sicut aer variat⁹ ſm celestes
ꝩtutes ꝛ q̄litates q̇ sunt calidū frigidū hūidū ꝛ siccū. Aliqn̄ aūt p̄ma cā
ē multa q̇ insunt corpib⁹ sicut alimētū q̄rundā aīaliū q̇ dormiūt ꝛ q̇escūt
qn̄ coquit̄ cib⁹ corꝫ. eo ꝙ resoluit̄ vapor ab alimēto ꝛ humescit cerebrū vl̄
cor ꝛ īfrigidat instrumēta mot⁹ localr̄ ꝛ iō nutrimēto disgregato p mēbra
surgūt ꝛ mouent seip̄a. vn̄ q̇dā spisse pellis ꝛ viscose multe hūiditatꝫ mul
tum dormiūt tp̄e flegmatico vt in hyeme sicut nisus glires vrsi ꝛ q̇dam
aues. Ex q̇b⁹ oīb⁹ ptꝫ ꝙ p̄ma cā mouens in talib⁹ extra aīam ꝛ extra aīal
est. ꝛ cū talia mouēt corpa redūdāt motus corpis ad aīam. ꝛ sic aīa p ac-
cidēs in corpe mota ab alio motore p̄ore se. est causa varioꝝ motuū. ꝛ mo
tus aliqn̄ et q̇etis aliqn̄. Quia ip̄ossibile est ꝙ ab aīa vt a p̄mo motore eēt
hec diuersitas. cū ab vno motore simplici nō p̄t esse nisi vnus mot⁹. vno
modo se hn̄s. hec est ergo cā ꝙ nō sp̄ ꝯtinue se mouēt aīalia. Aliud em̄ ee
extrinsecū est id qđ est mouēs. ꝛ aliud id qđ mouetur. ꝛ aliud est mutās
p̄mū. id est ꝓximū in talib⁹ motib⁹ ad vnumquodq̄ quod mouet seip̄m.
In omnibus enim istis motibus p̄mum moēus quod est anima. ip̄a ani
ma q̇ est p̄mum mouēs totum aīal mouet̄. sed p accn̄s. q꞉ aliq̄ extrinse-
ca mouēt corpus. ꝛ quia ip̄a est in corpe. g̊ p accn̄s mouet̄ ad motū eius
Et iste modus est alius ab eo q̇ dicim⁹ moueri p accn̄s p̄tē moto ip̄o to-
to. ꝛ p accn̄s moueri albedinē. qn̄ mouet̄ subiectū albedinis. Quia dici-
mus ꝙ p accn̄s mouet̄ aīa. q꞉ motus corpis redūdātes ad aīam. faciunt
ip̄m esse cām diuersoꝝ motuū. Anima em̄ est cā augmēti ꝛ decremēti et
respiratōis ꝛ somni et vigilie. ſꝫ nō est cā p̄ma. vt tactū fuit. Et q꞉ sic est
in corpe vt actus totius ſm se. ꝛ ꝑtiū p ptes eius. iō corpe mutāte locuꝫ
necesse est ip̄am p accn̄s locū mutare. motus em̄ corpis ꝓueniūt ad ipsaꝫ
aīam et tali motu aīa mouens corp⁹. mouet seip̄am. ſꝫ ab alio motore pri
ore se mota. Ex his colligit̄ ꝙ omnis motor q̇ mouet̄ p accn̄s eius quod
ip̄e mouet necessario etiā mouet̄ ſm locū. qn̄ suū motū qđ ip̄e mouet mu
tat locū. Sed vtrū sic sit ecōuerso ſcꝫ ꝙ oīs motor q̇ mouet̄ ſm locū mo-
ueat̄ etiam ab accn̄tib⁹ eius qđ ip̄e mouet. nōdū est ꝓbatuꝫ. sed de hoc in
ferius erit consideratio.

Queritur Que est ꝯclusio que trahit̄ ex dictis de motu aīa
lium. Solutio si aliq̇d est de numero mouentiū ꝛ
per se immobiliū. quod tn̄ mutat̄ p accidens est impossibile ab illo moue
ri motu continuo. ꝛ ergo si est necesse eē aliquē ꝯtinuū motū. sicut in p̄nci-

pio huius libri ꝓbatū est necesse est esse aliqđ primū mouens immobile tam per se q̄ etiā per accidens. qꝛ supra dictum est ꝙ oportet eē aliquem motū immortalē ꝛ impassibilē in his que sunt per naturā qui sit quasi vita omnibus deorsum subsistentibꝫ. ꝛ oportet ꝙ illud cuius est ille motus moueat seipsum ꝛ in eodem p̄ncipio quod est mouēs primū. p̄ncipio eñ mouente ꝑm vnū modū. necesse est etiā ꝙ illud totū moueatur. Uno mō quod est ꝯtinuū. hoc est ꝯiunctū p̄ncipio. ꝛ ideo suum motū ꝛ mouere suum semꝑ manebit ī omni tempore ꝑm naturam.

Querit Utrum idem sit moueri ꝑm accidens a seipso ꝛ moueri ab alio. Solutio non. Quia motor qui constituitur per esse sui mobilis. sicut anima animalium. in cuius definitōne cadit corpus quod mouetur ab ipsa. per accidens mouetur quando mouet suum corpus ꝛ hoc dupliciter. sicut ex premissis patet ab alio autem bene contingit aliquid moueri. ita tamen ꝙ motor eius non mouebitur per accidens motu illo. ꝛ hoc ideo est. quia motor talis nō constituitur in esse per suum motum. ꝛ ideo nec motor essentialiter definitur per corpus. quod mouet sicut sunt motores corporum celestium qui sunt sepati per definitōnem. ꝛ tamen mouent corpora celestia. quorum quedā sicut inferiores orbes ꝛ stelle omnes tam planete q̄ alie mouentur motu corporis primi superioris ab oriente in occidentem. qui est suꝑ polos mūdi. ꝛ super circulos equinoxiales ꝛ peralellos ad equinoctialem. cum tamen motoribus proprijs moueantur ab occidente in orientem ecōtrario motui primo ꝛ cum sic moueantur per aliud corpus superius ꝑm illum motum nō mouetur motor eorum prius. sicut nec mouetur illo motu q̄ ipe mouet. quia vt tactum fuit nullus motorum celestium mouetur per se vel per accidens ꝑm aliquem modum accidentis. sed moueri per accidens ꝯuenit solū motoribꝫ q̄ sunt per informatōem in suo mobili.

Queritur Quomodo phus ex predictis probat conclusionem scꝫ ꝙ est aliquis motus perpetuus. Solutio duabꝫ ratōibus. Prima est ista. primū mouens est immobile taꝫ ꝑ se q̄ per accidens. ergo primū corpus quod mouetur ab ipo est perpetuum. Cōsequētia ꝓbatur. quia posita causa in eadem dispositōne semper ponitur effectus. sed primū mouens cum sit immobile ꝛ infatigabile habet semꝑ eandem dispositōnem ad mouendū. ergo mouet motu sempiterno. Secunda ratio generatōnes ꝛ corruptōnes istorum inferioꝝ sunt ꝑpetue in inferioribꝫ. ergo oportet eē aliquē p̄mū motū ꝑpetuū. ꝯña ꝓbat. qꝛ effectꝰ ꝑpetuus hꝫ causam ꝑpetuā. Talis aūt nō p̄t eē primū mouēs immobile. qꝛ ex q̄ hoc est eiusdē dispositōis moueret sꝑ eodē motu ꝛ sic nihil erit mouens in diuersas dispositōes. ꝛ sic p̄mus motor vł faceret solū generatōem. vel solū corruptōem ꝛ nō induceret diuersitates specieꝝ in his q̄ sunt naturaliter. Et ergo p̄mus motor necessario hꝫ corpꝰ motū ab ipso qđ nō deficit ei ꝑm om̄e futuꝝ nec deficiet sibi ꝑm om̄e p̄teritū. qꝛ aūt id quod mouetᷣ ab illo p̄mo īmobili. aliter se habet ad rerum generabilium et corruptibilium materiam. ideo diuersa efficit. Affert enim ꝛ aufert generans sicut solem ꝛ stellas. Quod sic ostenditur ꝑm albertum. quia

sol et stelle aliter fm angulos suos. et radios respiciūt. quādo sunt in tro- pico hyemali. ꝛ quādo sunt in tropico estiuali. et qꝛ puncta illa maxime di stāt in ꝯcursu solis ꝛ planetaꝝ. ideo in his oppositas influūt rebꝰ dispōes Eodem modo est de punctis equinoxialibꝰ in vere ꝛ in antūp no. ꝛ ideo planete fm ꝯiunctōnes ꝛ preuentiones ꝛ alios respectus in qbꝰ diuersi- mode sese respiciūt res in ortu ꝛ occasu ī diuersis climatibꝰ causant diuer sos motus. sicut diuersas generationes ꝛ corruptōnes diuersas alteratio nes ꝛ sic de alijs motibꝰ ꝑter qd qn̄ sunt in diuersis locis ꝛ ꝯtrarijs et figuris et formis ipe motores tunc oportet ꝙ cōtrario modo se hꝫ vnū- qdqꝫ aliorum quod mouetur ab his. et ideo oportet ꝙ aliquando mouea tur et aliquando quiescat.

Queritur Que est conclusio finalis ꝛ ꝑncipalis istius tractatus Solꝰo phi ꝙ non om̄ia mouenť nec om̄ia quiescunt et ꝙ non sit etiam talis dispositio entium ꝙ aliqua eorū semp quiescunt. et aliqua eoꝝ semp mouentur ita ꝙ nulla sint que aliquādo quiescunt et aliqn̄ mouentur. Et hec ꝯclusio q̄ ꝑ modū q̄stionis in ꝑncipio tractatus istius fuit ꝓposita manifesta est. Quia certum est ꝙ non om̄a quiescunt neqꝫ om̄a mouenť. nec etiam est talis diuisio entiuꝫ. ꝙ aliqua eorum semꝑ quiescant et aliqua semper moueanť. ita ꝙ nulla sunt q̄ aliquādo q̄escant et aliquādo moueanť sed verū est simpliciter ꝙ quedam sunt que nunqꝫ mouentur. nec per se nec ꝑ accidens sicut motores celestes. et causa est. q̄a sunt indiuisibiles. ergo nō mouenť per se nec ꝑ accidens. qꝛ nullius corpis sunt actus. Alia vero sunt que mouenť fm om̄e tempus siue ꝑpetue. et hec sunt corpa celestia que mouenť ab illo motore perpetuo ꝛ mouent se ipsa. et causa etiam est quare mouenť ꝑpetue. qꝛ mouent seipsa Alia vero mouētur qn̄qꝫ ꝛ quiescūt qn̄qꝫ. Et ratio est. qꝛ mouenť ab aliquo sibi ex trinseco qd diuersimode respicit ea ꝑ motū suum. sicut sunt generabilia et corruptibilia. ꝛ ideo necesse est ꝙ mouēs ista inferiora muteť. Sꝫ mouēs īmobile. et etiā motū a seipo illa nō habent nisi motum localem. sꝫ illa que mouenť ab aliquo extrinseco mouenť fm om̄es motuum d'ras. īmobile vero mouens sic vt determinatū est similiter in eodē ꝑmanēs vnū tm̄ et simplicem mouebit motum eo ꝙ a motore vno simplici non est nisi vnus motus simplex

Queritur Utruꝫ sit necessarium ponere mouens primum oīno immobile Solꝰo sic. non tamē sufficienter hoc ꝓbať hic in textu. sꝫ solum ꝯcluditur alternatiue. scꝫ ꝙ oportet pone- re aliquod mouens oīno īmobile. vel oportet esse aliquod īmobile qd est pars mouentis seipm. sꝫ ꝙ sit aliqd mouēs ꝑmū īmobile duodecimo me taphisice sic ꝓbať. mouens ꝑmū mouet se ꝑ appetitū. g̃ necessariū est po- nere aliqd altius appetibile qd est oīno īmobile. ꝛ ideo ꝑter ꝑmū mouēs est aliqd mouēs extra genus oīno īmobile. qꝛ semp appetibile est ꝑus mo uens q̄ꝫ appetitus. vt diciť tertio de anima. Appetit em̄ mouens ꝑmum in genere quod est anima nobilis assimilari ꝑmo mouenti extra genus et ideo mouet celum per quod causat ista inferiora triplici instrumento. scꝫ motu lumine ꝛ influētia. et sic aīa nobilis moueť ab aliquo appetibili qd

est deus existens p̄mus motor extra genus de quo dicit Boeti⁹ Immobilisq₃ manens dans cuncta moueri.

Ar Primū mouens seip̄m sufficit ad causandū motum in istis inferioribus. ergo nō oportet ponere mouens oīno immobile. Solutio p̄mū mouens seip̄m nō potest mouere nisi inq̄ꝫtum substat influxui ipi⁹ p̄mi mouētꝫ extra gen⁹ qꝛ p̄mo nō mouēte nullū secūdoꝝ mouere p̄t

Queritur Utrū p̄mū mouēs seip̄m etiā aliquo mō moueatur Solutio non. qꝛ vt. tactum fuit nec per se nec per accidens. et in hoc differt ab aīa aīalium que mouetur per accn̄s. exquo est per informatōnem in suo mobili

Ar Ergo non esset aliqua drā inter p̄mum mouens simpl'r et extra genus. et p̄mū mouēs in genere. Probatur quia vtrūq₃ est omnino immobile. Sol'o. adhuc inter ea est differentia. Quia primum mouens in genere est in circūferentia definitiue. quia ibi maxime ostēdit suam virtutem. ſꝫ primū mouens extra genus quod est infinituꝫ non est in circūferentia. sed est vbiq₃.

Ar Primus motor est metaphysice ꝯsiderationis. ergo non habet physicus de eo determinare Solutio. metaphysicus habꝫ de eo determinare sub rōne p̄me cause. ſꝫ physicus sub rōne motores p̄mi

Tractatus tertius octaui

☞ Queritur. quid phus ostendit in isto tertio tractatu Sol'o ostendit quis sit motus ille qui est perpetuus. Quia ex hoc etiam ostendit primum mouens esse ꝑpetuuꝫ. Quia si aliquis motus sit semꝑ ⁊ ſm oīe tempus. ⁊ ille est primus ⁊ ꝯtinuus motus qui nullo tēpore interruptus est. tunc etiam ostensum erit ꝙ primū mouens mouet hunc motum. et illum motum necessarium est esse vnū ꝯtinuū ⁊ oīno primum.

Querit̄ Quō phs ostēdit ꝙ motus localis sit p̄mus motuuꝫ Sol'o sic. Oīs motus est vel augmētatio vel diminutio vel alteratio vel locimutatio. ſꝫ p̄mi duo nō pn̄t esse ꝑpetui ⁊ p̄mi. igit̄ motus localis est p̄mus ⁊ ꝑpetuus. Minor ꝓbat̄ inductiue p̄mo de augmētatiōe. ⁊ diminutione. Quia nō fit augmētatio vel diminutio sine alteratōe. ergo alteratio necessario p̄or est augmētatōe ⁊ diminutōne Añs ꝓbat̄. qꝛ oīe qđ augmētat̄ auget̄ a cibo sibi simili facto. ⁊ quodāmodo augetur a cibo dissiłi. qꝛ alimētū p̄mo est ꝯtrariū. ⁊ ꝑ digestionem decoquit̄ ⁊ remouet̄ a ꝯtrarijs ⁊ ꝯtrariantibꝫ q̄ꝫlitatibꝫ. Quia ergo primo est dissimile ⁊ postea fit simile necessarium est ꝙ alteret̄ ꝑ calorē naturalem ⁊ digestiuū añq̄ꝫ augeat. qꝛ ꝑ calorem mutat̄ de dissimili in simile. ergo alteratio ē añ augmētū. Et eadē rō est de decremēto. Quia decremētū nō fit nisi ꝑ calore ꝯsumetē ⁊ deꝑdētēꝫ aliq̄d de suba ei⁹ qđ diminuit̄.

☞ Querit̄. quō phs ostēdit ꝙ alteratio nō p̄t esse p̄mus motus So° sic. Quia oīs alteratio fit ꝑ motū localē. ḡ motus localis est p̄or alteratione. Añs ꝓbat̄. qꝛ si debet fieri alteratio necesse est ip̄m alterans appropinquare localiter ipsi alterato ⁊ tangere ip̄m. qꝛ aliter ex potentia calido nō

faceret actu sed hoc nõ potest fieri sine motu locali. igitur etc. Minor pbaf. qr calidũ mouens fm distãtiam loci ad patiẽs non eodẽ mõ se hz. sz aliqñ est longius et aliqñ ppius ei qđ alteraf ab ipo. sz ppe fieri et longe esse nõ pos sunt esse sine locimutatõne. g locimutatio est añ alteratione. Et si est añ illã est etiam añ augmẽtatõem et diminutõem. Quia qđ est pus pore est etiã prius posteriore.

Querit Quod est correlariũ qđ phs infert ex pdictis. Solo illud qz oportet eẽ motũ aliquẽ fm locũ qui est cã oĩm motuũ et successionis eorum. qr in fine sexti oñsum est qz oportet motũ in genere semp esse. Et si in locimutatõe vna spẽs est prior alia. necẽ est qz illa sit pma locimutatio q sp est. et illa est circularis sicut postea dicetur

☞ Querit. quõ phs oñdit qz locimutatio fit etiaz pma mutationũ. Soº pbat hoc tam fm opinionẽ suã fm quã pme qlitates sunt calidũ frigidũ hũidum et siccũ. quarum trãsmutatõe fit generatio et corruptio simplicium corpm. quã etiã fm opinionẽ antiquorum qui dixerũt atomorum aggregatione et disgregatõe fieri generatõem et corruptõem p dẽsitatẽ et raritatẽ

Querit Quõ pbaf locimutatõnem porẽ esse gñatione fm opinionẽ antiquorum Soº sic. qr dẽsitas et raritas sunt qdã aggregatõnes et disgregatões ptiũ materie. in locũ puũ vel magnũ. sz fm has vt ipi dicũt sunt gñatõnes substãtiarum corpaliũ. et corruptõnes. Que cũqz aũt sic cõgreganf et disgreganf necẽ est mutari fm locũ. ergo locimutatio pcedit gñatõem et corruptõem substãtiarum. g ipa est simplr por gñatione et corruptõe

☞ Querit. que fuit opinio antiquorum de pmitate qualitatũ pdictarum Solo phi dixerũt rarũ et densum vt dictũ est primas qualitates et rarũ esse pncipiũ calidi et hũidi et mollis. Densum aũt pncipiũ frigidi et sicci et duri. et sic fm eos raritas et densitas sunt pncipia oĩm qualitatũ. Quia fm eos graue leue molle et durũ videnf esse causaliter quedam densitates et raritates.

Querit Quid induxit democritũ et alios ad ponẽdũ raritatez et densitatẽ esse pncipia oĩm qualitatũ Soº alberti qr sunt materiales dispões ad istas qualitates fm rei veritatẽ. et sic qr nesciuerũt distinguere inter dispõem materialem et cãm siue pncipiũ verũ ideo errãdo dixerũt pdicta esse simpliciter pmas qualitates.

☞ Querit. quõ phs iterũ ostendit in eo qđ augmẽtaf et decrescit idẽ Soº. qr magnitudo augmẽtans necãrio mutat locũ. Quia necessarium est in augmẽto qz cibus ascẽdat et localiter moueaf ad mẽbrũ et qz in decremento recedat a mẽbro diminuto. hec aũt sunt locimutatões. Etiaz illud qđ augef crescit in maiorẽ locũ. et id qđ diminuif decrescit in minorez locum Ista tñ locimutatio est p accñs et non per se.

☞ Querit. quõ phs oñt motũ localẽ eẽ porẽ fm oẽs mõs poris Soº pmo distiguit ipz pus dicẽs. sicut pus in alijs entibus dr multipliciter. ita etiã in motu. Dicif aũt pmo pus natura illud a q nõ puertif subsistẽdi pña. i. illud est pus altero quo nõ existẽte aliud nõ erit. sz nõ ecõuerso ita qz altero non existente ipsum non erit. et hoc modo animal est prius homine. quia non existẽte homine non est aĩal. sed nõ ecõtra. et hoc modo fm phm i post

pdicamentis vnū prius est duobꝫ. Quia duobꝫ exñtibꝫ mox ꝯñs est vnū esse. sed vno exñte non est necesse duo esse. Secūdo dr vnum pus altero ẜm substantiā siue definitōem. hoc est scdm causalitatem siue pfectionem Tertio modo dr prius ẜm tempus.

Queritur Quo phs pbat pmo ꝙ motus localis est prior alijs natura Solō sic. Quia illud pus est altero natura a quo nō ꝯuertit subsistendi ꝯñā. ſꝫ sic est de motu locali in cōparatione ad alios motus. igitur est alijs prior. Minor probatꝰ. qa nulla necessitas est ꝙ illud qd mouetꝰ localiter alteretur aut augmētetꝰ aut generetur aut corrūpatur. ſꝫ ecōtra nulla talium pt esse nisi sit prius locimutatio. ergo natura por est ꝗ alie mutatōnes. Unde pro pncipio sumitur in physicis ꝙ digniꝰ est potius eo qd est indigniꝰ. dūmodo dignius possibile est eē in natura. ſꝫ posteriꝰ ꝙ nō solū possibile ē ſꝫ etiā necāriū aliquē esse vnū motū ꝯtinuū non interruptū ẜm oīe tempus. vt postea pbabitꝰ et talis est motus localis. nullus aūt alius perpetuus ꝛ ꝯtinuus esse pōt. qꝛ omnes interrūputꝰ quiete. vel contrarijs. vel contradictione. ergo locimutatio est alijs prior.

Queritꝰ Quo phus ostendit scdo ꝙ est prior tpe Solō sic. perpetuum ꝛ ẜm tempus non interrūptum precedit omne quod incipit ꝛ desinit in tempore. sed solus motus localis est perpetuus. et alij incipiunt ꝛ desinūt in tempore. ergo est alijs prior. Minor probatur. quia perpetuitas per se est in illo quod conmetitꝰ se sibi non interruptum in illo per accidens vero ipsa est in eo ꝙ est ẜm successionem talem ꝙ finis vnius est inicium alterius

Queritur Que est obiectio quā phus format cōtra istā rationē Solō hec nos videmus in aīali. ꝙ pmū est in eo generatio q̄ est via inesse. Secūdo alteratio ꝛ tertio augmētum in ꝯsolidatione ꝛ ꝗtitate debita organoꝝ ꝛ vltimo est locimutatio. que est motus aīalium iam pfectoꝝ inesse ꝛ robore ꝛ ꝗtitate organorū. ergo non est prior tempore alijs motibꝫ. Ad quā phs rūdet ꝙ in vno ꝛ codeꝫ indiuiduo qd est oīm vl plurīū motuū susceptibile motus localis est vltimus motuum. vt pbatum est. Sꝫ in toto vniuerso necesse est esse q̄ddaꝫ alterū non generatū neqꝫ corruptū neqꝫ alteratū neqꝫ auctū. sed motum tm̄ motu locali. ꝛ hoc est celū qd est prius quolibet generato.

Queritꝰ Quo phus ostēdit ꝙ impossibile est generationē esse simpliciter pmā in mutatōnibꝫ. Solō sic. qꝛ primus motus est pmoꝝ pncipiorū naturalium. ergo pncipia rerū essent corruptibilia. qꝛ oīe generabile est corruptibile. ꝛ si pncipia mūdi essent corruptibilia tūc oīa alia essent corruptibilia. et sic nihil esset ppetuum ꝛ p ꝯsequens esset pcessus in infinituꝫ. Quia cuiuslibet generabilis esset aliqua causa mouens pcedens ipm. et sic mutatio esset ante mutatōem in infinitum. Si aūt generatio nō est añ locimutatōem tūc ꝯñs est ꝙ neqꝫ alijs motus erit añ locimutatōem. Motus aūt ꝯñtes generatōem sunt alteratio augmētatio diminutio corruptio.

Arĝ Generatio non est prior alijs motib⁹ in generabilib⁹ ꝛ corruptibilibus. Probaẜ. qꝛ alteratio p̄cedit generatõem. qꝛ oportʒ materiã generabiliũ ꝛ corruptibiliũ alterari anteq̃ aliquid generet̃ vel subesse possit forme Solõ alberti. si p̄us ꝛ posterius simpl'r ꝛ vniuersaliter accipiãtur tũc alteratio sine dubio p̄or est generatõne. Si aũt accipiant̃ in eodem numero supposito tũc generatio est p̄or. qꝛ nõ alteraẜ nisi qd̃ est. Auerrois ꝑo dicit q̄ cũ dr̃ generatio p̄or. intelligit̃ rõne sui termini ad quẽ. qui est suba q̄ oĩbus accidentib⁹ p̄or est. Cũ vero dr̃ alteratio p̄or intelligit̃ de p̄ore ẜm tẽpus. qꝛ alteratio disponit materiã pro receptiõe forme.

Queriẜ Quõ ph̃us ostendit tercio q̄ motus localis sit p̄or ꝑfectõe Solõ. duab⁹ ratiõib⁹. Prima est. posterius ẜm viã generatõis est p̄us ẜm viã ꝑfectõis. sed motus localis est posterior ẜm viam generatõis. igit̃ est p̄or ẜm viã ꝑfectõis. Maior pʒ. qꝛ omne qd̃ generaẜ est imꝑfectũ. ex quo ip̄m tendit ad ꝑfectõem. Minor ꝓbaẜ. qꝛ in aĩalib⁹ que generant̃ motus localis sequit̃ oĩes alios motus. qꝛ p̄us aĩal generaẜ et multis alteratõib⁹ alteraẜ q̄ localiter moueaẜ. Et ꝯfirmaẜ hec rõ. qꝛ ille motus est ꝑfectior ẜm naturã qui inest ꝑfectiorib⁹. sed sic est de motu locali. ḡ. Minor ꝓbaẜ. qꝛ hic motus nõ inest omnib⁹ viuentib⁹. qꝛ non plantis q̄ habent solũ partẽ partis aĩe. nec etiã inest aĩalib⁹ imꝑfectis ꝓpter hoc q̄ habent defectũ organi motus ẜm locũ. sicut sunt ostree ꝛ conche. que indigentiam etiam habent organi ꝛ plante. Aĩalib⁹ vero ꝑfectis ẜm aĩam sensibilez inest motus ꝓgressiuus ẜm locũ

Arĝ Prima intelligentia est p̄or generatõe oĩb⁹ reb⁹ ꝛ tñ nõ est imꝑfectior sed ꝑfectissima. igit̃ p̄ora generatõe nõ est posteriora ꝑfectõe. Solõ. Añs falsum est. qꝛ licet p̄ma intelligentia sit p̄or creatõe. nõ tñ est p̄or generatõe. Creatio eñ nõ est ab aliquo imꝑfecto tendente ad ꝑfectionem. ex quo ibi vnio nõ p̄cedit vnitũ esse nec potentia actum. sed simul ipsum totum terminat creationis actum

Arĝ Si ꝓpositio predicta Arestotelis esset vera tũc mors ꝛ diminutio essent motus ꝑfectiores. sed hoc ꝯstat cuilibet esse falsum. Sequela ꝓbaẜ. qꝛ sunt posteriores. Solõ ꝓpositio ph̃i est intelligenda in motu tendente ad ꝑfectõem ꝛ ꝯplementũ. ꝛ nõ tendente ad diminutionẽ vel imperfectõem. ¶ Secũda rõ est ista. ille motus est perfectior alijs qui minus abijcit de suba ipsius mobilis. sed sic est de motu locali. ergo est oĩb⁹ alijs ꝑfectior. Maior patet. qꝛ abiectio forme est quedã imperfectio ex quo forma est actus ꝛ ꝑfectio eius cuius est. Minor probaẜ. qꝛ illud qd̃ est vltimũ dans subam ꝛ definitõem. ꝛ qd̃ est actus ꝛ ꝯplementũ respectu omniũ p̄cedentiũ nihil tollit ab esse vel suba. sed sic est de hoc motu. ḡ nihil mutat ab esse ꝛ suba. Alij ꝑo aliq̄d abijciũt a suba. qꝛ id qd̃ alteraẜ mutat quale ẜm esse. ꝛ si passio magis facta sit incipit abijcere a suba. Et in augmẽtatione mutaẜ q̄ñtũ. sed solus motus localis nihil mutat oĩno. sed trãsfert totum mobile siue motũ in aliũ locum.

Arĝ Sicut ꝑ alteratõem mutaẜ qualitas ꝛ ꝑ augmẽtatiõem q̄ñtitas ita ꝑ locimutatõem. vbi. ḡ oĩs motus abijcit aliq̄d a suba mobi

lis Solo. nō valet ꝯña. qꝛ qualitas ꝛ q̄titas sunt accñª absoluta q̄ oriū tur ab intrinsecis ṗncipijs sube. ꝛ ita eoꝝ variatio arguit etiā variatiōez in suba. sed vbi solū dr vnā formā respectiuā ab extrinseco scꝫ loco causatā. et ideo ipso variato nō seq̄tur ꝑ se variatio in suba. Qd addit notāter. qꝛ per accñs pt simul cū motu locali fieri alteratio vel etiā augmentatio. vt visuꝫ est supra ¶ Tercia rō. ordo motuū sumit ꝑm ordinē mouētiū ꝛ mobiliū sꝫ sic ē ꝙ motꝰ local ē ꝑfectissimi mouētis ꝛ ꝑfcissimi mobil. g̊ ē ꝑm natura alijs motibꝫ ṗor Minor ꝓbat ṗº de mouente. qꝛ est illius qd mouet seipsuꝫ in cuius potestate est talis motus ꝛ nō alij. Etiaꝫ ꝑfectioris est mobilis. qꝛ corporis celestis qd a suo mouente tali motu mouet ꝛ nō alio. Et ergo dicimꝰ hūc motū esse ṗncipiū eoꝝ que mouent ꝛ mouentium talia. qꝛ ipse causat ea que aliq̄n mouent ꝛ aliq̄n mouent. vt supra visum fuit. Etiā mouens seipsum ṗmū est in ordine eoꝝ q̄ mouent. ergo motus talis mouentis ṗor est alijs motibꝫ. Patꝫ ergo ꝙ motus localis prior est alijs motibꝫ natura tempore ꝛ perfectione

Ar Generatio istoꝝ inferiorū est finis motus celi. sed finis est nobilior his que sunt ad finē. g̊ videt ꝙ motus istoꝝ inferioꝝ ē ꝑfectior motu ṗmi mouentis seipsum Solo. duplex est finis motus celi. vnus est finis in se ꝑm Albertū. ꝛ ille est renouatio ꝑm sitū. Alius est finis in alio Et ille est duplex. Unus est ꝓximus a phis naturalibꝫ notus. ꝛ talis dr istoruꝫ inferioꝝ generatio. qꝛ vt in ṗncipio huius libri dictū fuit est q̄daꝫ vita oībꝫ subsistentibꝫ deorsum. ꝛ talē finē nō est necesse esse ꝑfectiorē his q̄ sunt ad finē. Alius est finis vltimus. ꝛ est ꝯpletio numeri electoꝝ quē non nouerunt phi. et ille finis est melior his que sunt ad finē.

¶ Capitulum Secūdum

Queritur Quid phus intendit ostendere in isto caplo. Solo ostēdit q̇s motus localis ꝑm spēm est perpetuꝰ. dicens ꝙ nullus motus alius a motu locali circulari pt esse ꝑpetuꝰ.

☞ Querit quō ꝓbat phs ꝙ nullus pt esse ꝑpetuꝰ nisi circularis. Solo sic. qꝛ nullus motꝰ q̇ est inter ꝯtraria vl cōtradictoria pt esse ꝑpetuꝰ. sꝫ oīs motus alius a motu locali circulari est inter ꝯtraria vel ꝯtradictoria. g̊ nullus talis pt esse ꝑpetuus. Maior ꝓbat. qꝛ oīe illud q̇escit qd mouet in cōtrariū tanq̄ in terminū. qꝛ ꝯtraria cōtinuari nō pñt. igit oportꝫ mobile sub ꝯtrario q̇escere ꝛ nō moueri vno ꝯtinuo motu. sicut cū aliq̇d mouet de calido in frigidū oꝑtꝫ mobile sub frigido q̇escere. Minor ꝓbat. qꝛ gñationis ꝛ corruptōis termini sunt esse ꝛ nō esse. Alteratiōis aūt termini sunt ꝯtrarie passiōes siue q̄litates. Augmētatōis aūt ꝛ diminutiōis magnitudo ꝛ puitas. vel verius ꝑfectio magnitudinis ꝛ imꝑfectio. vt in suꝑioribꝫ visuꝫ fuit.

Queritur Que ꝛ q̊t sunt cauillatōes q̄s phs remouet circa ṗdca Solo quatuor. Prima est. ꝯcesso. ꝙ de vno ꝯtrarioꝝ in alterū nō est mutatio ꝑpetua. eo ꝙ ꝯtraria ꝛ media sunt finita. tñ qꝛ pt fieri reflexio. g̊ videt ꝙ motus pt ꝑ reflexionē ꝑpetuari. Ad qd dr phs ꝙ licꝫ cōtingat fieri reflectōem. tñ nō est eadē mutatio ante ꝛ post. nec est eadē mu-

ratio ex illis ꝯposita. Et hoc probat tripl'r. Primo. qꝛ mutationes ille sunt ꝯtrarie. ex ꝯtrarijs vero nõ ꝯstituitur aliquod vnũ simpliciter. Secũdo qꝛ postea dicet ꝙ necesse est mobile in pũcto reflectionis quiescere. ⁊ ergo non manet vnus motus continuus. Tercio quia non contingit idem simul mutari in oppositos terminos nisi etiam contĩgat vnum et idem simul mutari oppositis mutationibꝫ vt generari ⁊ corrumpi vel calefieri vel frigefieri. ⁊ tamen si eadem esset mutatio directa ⁊ reflexa idem simul mutaretur in oppositos terminos. qꝛ illud quod mutatur non solum mutatur in medium sed etiam in vltimũ. sicut dicimus aliquem ire ad bursam cũ primuꝫ recedit de ecclesia. ⁊ ideo si eadẽ esset mutatio de albo in nigrum ⁊ econtra illa mutatio esset statim ad albũ ⁊ ad nigrum. ⁊ ideo licet ꝑpetua esset reflectio nõ tñ esset vna mutatio

Queritᷣ Que est secũda cauillatio Solutio. ista. ꝙ ratio precedens bene arguebat de mutationibꝫ que sunt inter cõtrarios terminos. sed non omnes alie mutationes a motu locali sunt huiusmodi. Minor probatur. quia generatio ⁊ corruptio non sunt inter contraria. sed inter ꝯtradictoria. Ad quam cauillatõem respondet phũs ꝙ quo ad hanc determinationẽ nihil differt si dicamus duas mutationes q̃ non possunt esse ꝯtinue ꝯtrarias aut non ꝯtrarias. sed ẜm ꝯtradictõem oppositas. dũmodo ostendatur ꝙ nõ possunt esse simul in vno tpe in eodẽ subiecto mutabili. sicut eñ nõ est possibile idem mobile mutari in terminos ꝯtrarios simul. ita nec in terminos ꝯtradictorios.

Queritᷣ Que est tercia cauillatio. Sol'o ista. concesso ꝙ inter motus ꝯtrarios sit quies media. tamen non est q̇es media inter contradictoria inter que sunt generatio ⁊ corruptio. quies eñ non contrariatur nisi motui. generatio ⁊ corruptio non sunt motus. Ad quaꝫ cauillationem respondet phũs ꝙ non est vis vtrum sit quies intermedia dũmodo tamen sit tempus intermedium. fortassis eñ verum est quod nõ quiescit id quod non est actu. et constat ꝙ corruptio mutatio est ad nõ ens simpliciter. et ideo non terminatur ad quietem sed ad immutationem. vbi quies valde large accipitur. sed solum hic ostẽdendum est ꝙ mutationes opposite intercipiuntur tempore. Quia sic statim probatum est cũ illo ꝙ mutatio non est perpetua.

Queritᷣ Que est quarta. Sol'o ista. motus contrariatᷣ motui. si igitur ꝯtrariaretur quieti tũc vnũ ⁊ idem esset pluribꝫ ꝯtrarium. quod est ꝯtra phm decimo metaphysice. Ad quam philosophus respondet ꝙ motus cõtrariatur motui et quieti. qꝛ motui qui est in vnũ ꝯtrariũ ꝯtrariatᷣ motus qui est in ꝯtrariũ illi oppositũ. ⁊ etiã q̇eti q̃ est in illo ꝯtrario ex quo est motus. qꝛ dictũ est ꝙ cõtrariatᷣ ei q̃ est in termino a quo. ⁊ nõ quieti in termino ad quẽ. Sed hoc qđ hic intenditᷣ est illud ꝙ idẽ modo quodã opponitᷣ pluribꝫ. sicut motus motui ⁊ quieti opponitᷣ excelenti ⁊ ei quod excellitᷣ ab ipso. id est opponitur maiori ⁊ minori. hoc eñ ꝯuenit bene ꝙ vnũ nõ ẜm idem acceptũ habet plura ꝯtraria. sicut mediũ oppositũ est extremis. Et necc̃ariũ est hoc dicere ꝙ siue vere siue nõ vere opponitur ꝙ nõ ꝯuenit simul oppositos motus siue mutatiões eidem inesse

Querit̃ Q̃uo pħus ostēdit ꝙ generatio ⁊ corruptio nō sūt motus ꝑpetui. Sol̓o sic. qꝛ generatio ⁊ corruptio hn̄t terminū. vt manifestū est. ergo nō pn̄t ꝑpetuari nisi ꝑ reflectōem. sed non pn̄t hoc iñō ꝑpetuari. igit̃. Minor ꝓbat̃. qꝛ si generatū mox ꝯtinue sine interpositione q̇etis corrūperet̃ ⁊ nullo tp̄e maneret. tūc oīs labor nature eēꝫ frustra qꝛ natura laborat generādo ad hoc vt res aliq̄ꝫ diu inesse ꝑmaneat. Etiam tūc sequeret̃ ꝙ nūq̄ꝫ aliq̇d generaret̃. sed tm̄ esset generatio ⁊ nō terminaret̃ ad eius generatū. ⁊ id qđ corrūperet̃ nō esset simpl̓r sed ꝫm q̇d. scꝫ inq̄ꝫtum fuit in generatōe. sed istud est ꝯtra rōnem generatōis ⁊ corruptiōis. qꝛ generatio est via ad esse simpl̓r. ⁊ corruptio via ad nō esse simpl̓r. Ex oībꝫ istis habet̃ fides de alijs motibꝫ. qꝛ determinatio ista generalis est ⁊ physicum siue naturale est qđ in oībꝫ sil̓r se hꝫ. qꝛ oēs sil̓es sunt in hoc ꝙ terminati sunt ⁊ oppositi. ⁊ ꝙ in eis potentia ꝓgreditur ad actum

¶Capitulum Tercium

Querit̃ De quo determinat̃ in tercio capl̓o Sol̓o. pħs ostēdit in eo ꝙ nullꝰ motꝰ localis p̄ter circularē p̄t eē ꝑpetuꝰ

☞ Querit̃ q̄uo pħus hoc ostēdit. Sol̓o dupl̓r. p̄mo demōstratiue. secūdo logice. Quo ad p̄mū đt sic si aliq̇s est motus localis ꝑpetuus ille vel est rectus vel circularis. vel ex recto ⁊ circulari cōpositus. sed rectus nō p̄t esse ꝑpetuus nec ex recto ⁊ circulari ꝯpositus. ergo solus circularis est ꝑpetuus. Qꝫ rectus nō p̄t esse ꝑpetuus. ꝓbat̃. qꝛ si rectus esset perpetuus. vel fieret suꝑ magnitudinē finitā vel infinitā. Nō suꝑ infinitā. qꝛ talis magnitudo nō est sicut đt pħus tercio physicoꝝ. Nō suꝑ finitā. qꝛ tūc nō p̄t esse ꝑpetuus nisi ꝑ reflectōem a p̄ncipio recti ad finē eiusdē ⁊ a fine eiusdē ad p̄ncipiū eiusdē sine interpositōe quietis. sed hoc est impossibile. ergo motus rectus nō p̄t esse ꝑpetuus. Minor ꝓbat̃. qꝛ motus reflexus non est vnus cū p̄mo ⁊ p̄ncipali siue directo motu. ergo nō est vnus motus ꝑpetuus. Añs ꝓbat̃ duabꝫ rōnibꝫ Prima est. illa que differūt ꝫm spēm nō efficiūt aliquod vnū ꝯtinuū. sed motus reflexiōis differt a motu p̄ncipali scꝫ recto ꝫm spēm igit̃ nō sunt vnus motus. Minor ꝓbat̃. qꝛ motus contrarij nō sunt vnus ꝫm speciem. sed motus directus ⁊ reflexus sunt ꝯtrarij. ergo nō sunt vnꝰ specie. Minor ꝓbat̃. qꝛ sunt ꝫm distātias locales ꝯtrarias. qꝛ si vnꝰ est sursum alter est deorsum. ⁊ si vnus ad dextrū alius est ad sinistrū. ⁊ si vnus est ante alius est retro. et sic iste sex dr̄ie positōis sunt ꝯtrarie. igit̃ motus directus ⁊ reflexus sunt ꝯtrarij. Minorē pħus ꝓbat ꝑ signū. qꝛ motus q̇ sunt inter tales dr̄ias sunt ꝯtrarij. qꝛ si aliqua diuisio physici loci signat̃ fiunt ꝑ a. b. lineā. siue a sursum in deorsuꝫ. siue ꝫm alias dr̄ias situs motus qui est ab. a. in. b. ꝯtrarius erit motui qui e regione est ab ipso. b. in. a. ⁊ corꝑa mota erūt etiā ꝯtraria ꝫm qualitates. Qꝫ motus tales sunt ꝯtrarij ꝓbat pħs sic. qꝛ si sint in eodem mobili stant ⁊ quiescūt ⁊ repausant ⁊ corrūpūt seinuicem. ⁊ si sunt in diuersis mobilibꝫ directe ex opposito sibi obuiantibꝫ. iterum sistūt se ⁊ repausant si fuerint equaliter fortes. Sicut em̄ supra dictuꝫ est ꝙ in motu ad formā necesse est quiescere anteq̄ꝫ rediat in primū oppositum ex quo fuit motus. ita necesse est quiescere reflectens in linea recta anteq̄ꝫ rediat ad situm ex quo fuit motus.

Octaui libri physicoꝝ

Tria requisita ad continuitatem motus

Queritur Que requirantur ad ꝯtinuitatem motus Solo tria vt in quinto supra dictū est. Primum est. id quod mouet vt homo vel astrum qḋ qḋdam. vt Empedocles ⁊ alij credebant esse deuꝫ et tale in motu continuo debet esse vnū numero Secūdum est quando siue tempus qḋ debet esse vnum ⁊ non interruptum. Tercium est. natura in q̄ est motus ꝭm genus ⁊ speciem. sicut est locus in motu locali aut passio in motu qualitatis. aut spēs in motu generationis ⁊ corruptōis. aut magnitudo in motu augmenti ⁊ decrementi

Queritur Utrū ad probandum ꝙ motus reflexus non sit continuus super aliquod spacium requiratur vera contrarietas Solō alberti non. quia ad veram contrarietatem duo requiruntur Primū est. ꝙ motus sint contrarij. Secundum est ꝙ corpora mota sint distincta contrarijs qualitatibꝫ. sed sufficit proposito ꝙ motus seinuicem sistant in vno mobili succedentes ⁊ in diuersis mobilibus sibi directe obuiātes. etiam si corpora non sint contraria. quia illo habito habemus illum effectum qui ē nō posse simul ꝭm vnū continuū tempus ⁊ vnū esse in vno subiecto ita ꝙ nō fiat interruptio. et ꝑ illum effectuꝫ probat motus reflexos nō esse ꝯtinuos ꝭm tempus.

Queritur Utrū in circulo potest aliquid ꝯtinue reflecti. Solō phī in circulo q̄ꝫtum ad illum motum qui non est circuli sed alicuius moti super circulum non potest aliquid cōtiuue reflecti. Et h̄ sic ostendit. quia si accipiatur portio maior vel minor semicirculo que sit. a. c. tūc dicimus ꝙ motus qui est super portionem illā que est ab. a. in. c. oppositus est p̄dicto modo oppositōnis ei qui est econuerso ab eo quod est. c. in id qḋ est. a. stat em̄ ⁊ quiescit vnus motus ab alio q̄ꝫuis vterqꝫ in se sit continuus. etiam si nō fiat reflexio quādo vnū motum istoruꝫ duorum motuū venit directe ꝯtra alterum ꝑ oppositas virtutes mouentiū Et hoc est ideo quia ꝯtraria seinuicem corrūpūt ⁊ ꝓhibent ad inuicē. ⁊ ideo quecunqꝫ sunt seinuicē corrūpentia ⁊ ꝓhibentia aliqḋ habent ꝯtrarietatis.

Queritur Utrū ille qui est ad latus est ꝯtrarius ei qui directe est sursum Solō phī nō. quia illi situs non sunt opposite drīe. qꝛ dextrū nō opponit ei qḋ est sursum. et ideo etiaꝫ inter illa nō ꝑt esse reflectio. qꝛ impossibile est ꝙ idem motū sit illis motibꝫ. et ideo nō potest eē ꝯpositus motus ex talibꝫ differentijs situs non oppositis. et ergo nō est necesse determinatōem facere de talibꝫ

Queritur Utrū idem sit moueri circulariter ⁊ sup circulū Solutio alberti nō. qꝛ aliquādo id quod mouet est continuū in motu situm quādo circulus mouet circulando. ⁊ tūc dr̄ moueri circulariter. Aliquādo vero aliquid mouet reflexum ita ꝙ super eundem arcū circuli super quem venit in aliquod pūctum reuertit ⁊ reflectitur in punctum vnde exiuit. et tale non mouetur circulando sed reflectendo qḋ nō fit in circulatione ipsius circuli. Et sic manifestum est ꝙ impossibile est duos motꝰ esse ꝯtinuos qui sunt eūtes ꝭm rectitudinem et reflexos inter easdem diffe

rentias situs ꝯtrarias. Omne eñ reflexum necesse est stare non solū in rec⸗
tō sed etiam si ꝺm circulū ferat᷑. qđ đr notanter. qꝛ nō est idem moueri circu
lariter ⁊ supra circulum vt dictum est.

Querit᷑ Que est secūda rō ꝑncipalis qua ꝓbat motū reflexuꝫ
non esse perpetuū. sed necessariū esse ꝙ mobile in puncto
reflexionis quiescat Solo. phus dicit ꝙ hoc fidem ⁊ ꝓbatōnem accipit
nō solū iudicio sensus siue ī sensu in quo aliquando manifestat᷑. sed etiā ꝑ rō
nem. Manifestum quidem est ꝑ sensum quia sic est. sed ꝓpter quid sic est ac
cipitur per rationem. Et potest sic formari ratio In omni illo signo mobile
quiescit adequate in quo est in actu. sed in termino reflexionis mobile existit
adequate in actu. ergo ibi quiescit ¶ Pro declaratione maioris phus
ponit duas suppositiones. Prima est. ꝙ tria sunt in omībꝫ duobꝫ motibꝫ re
flexis. scꝫ principium mediū ⁊ finis. principiū quidem vnde vadit motus ꝑ
mus. et mediū in quo finitur motus ꝑmus ⁊ incipit secūdus. Mediū eñ
ad vtrūqꝫ ꝯparatum est tam finis q̄ꝫ principium. Et q̄uis sit vnū nume⸗
ro ⁊ substantia. tamen rōne ⁊ forma est duo. quia alia est ratio ꝑncipīj ⁊ alia
finis. Dicitur autem in ordine ad priorem partem motus finis ⁊ in ordine
ad posterius principium. Exemplum est. si fiat motus ab. a. in. c. per signuꝫ
mediū. b. tunc. b. est finis ꝑme medietatis illius motus. ⁊ principiū secunde
medietatis ¶ Secūda suppositio est ꝙ in omni motu dupliciter dicitur
aliquid principiū alicuius motus aut finis. scꝫ in actu ⁊ potentia. Principi
um in actu dicitur in quo mobile erat adequate quando incepit moueri. et
finis in actu dicitur in quo est adequate quando desinit moueri. quia q̄ꝫdiu
motus durat in esse motus tam diu res est in potentia. quando autē est in
termino motus tunc est res mota in actu ⁊ in motum fuisse ⁊ non in motu
Principium vero in potentia dicitur in quo mobile potest esse adequate in
principio motus. et finis in potentia etiam dicitur in quo potest esse adequa
te a parte posteriori. ¶ Istis sic suppositis ponit phus maiorem ꝑoris rati
onis scꝫ. dicens ꝙ in motu ꝯtinuo super lineam rectam nullum signū medi
um est actu principium aut finis. id est in nullo signo medio mobile fuit ad
equate in actu. ꝓpter hoc. quia ibi non quieuit. sed si ibi quieuissꝫ fuisset ibi in
actu. et hoc est quia per nullum tempus precise est super illud signum. ⁊ per
hoc vult phus ꝙ in quocūqꝫ signo mobile est adequate in actu in illo quie⸗
scit. Et hoc declarat exemplariter sic. quia si mobile feratur continue ab. a.
in. b. et vlterius in. c. ipsum nunquam est in. b. precise. quia non esset in eo ni
si vt in nūc indiuisibili. et tale nūc non est dare in tempore. quia nūc nō ima
ginatur nisi tanquam diuisio. id est tanquam signum diuisionis inter par⸗
tes temporis. et sic q̄ꝫdiu nō accipitur vt actu signans ⁊ actu diuidens. nūc
non est nisi in potentia Et eodem modo est in motibus duobus reflexis. qꝛ
finis linee super quam est motus necessario accipitur ⁊ in ratione finis ⁊ in
ratione principīj ꝺm actum ⁊ non ꝺm potentiam. oportet eñ ꝙ in aliquo in
diuisibili finiatur primus motus. et ab eodem incipiat reflexio secundi mo
tus. ergo quod mouetur motu reflexo necessario vtit᷑ pūcto finali linee vno
ꝺm subiectum vt duobus ꝺm formam ⁊ rationem. quia vtitur vt fine actu

finiente vt principio actu principiante. Cuiuis est exemplum. sit.a. signum eius quod mouetur reflexiue et linea super quam mouetur et reflectitur sit.b.c.et venit.a.ex.b.in.c.et reuertitur ex.c.in.b.tunc vtitur ipso puncto.c. vt fine motus directi.et principio motus reflexi.ergo necessario erunt ibi due quietes et duo motus.vna quies ex qua est motus primus que vocatur quies in termino a quo.et illa fuit in.b.antequam moueretur primo motu. et alia pars ad quam terminatur motus idem ex qua est motus reflexus. et illa quies est in.c.ergo necesse est esse quatuor tempora que mensurant dictas quietes et dictos motus ¶ Sed forte diceret aliquis.in.c.non quieuit.sed hoc est impossibile.quia cum feratur continue motu primo vsque ad.c.non potuit simul et semel in vno instanti factum esse in.c. vt in fine primi motus et abesse ab ipso secundum principium secundi motus.quia aliter indiuisibile esset diuisibile.quia manifestum est quod non potuit in eodem indiuisibili adesse et abesse.ergo oportet quod in parte eius adesset et in parte abesset.et sic esset diuisibile Constat autem quod.a.aliquando est in ipso signo.b. sed cum.b.sit indiuisibile non potest in ipso esse in tempore vel in aliqua parte temporis. sed in indiuisibili nunc temporis.ergo nunc est diuisio temporis sicut punctum linee.ipsum autem.b.est principium ex quo est motus.et motus non est in ipso.quia motus vt in sexto ostensum est non habet principium quod est motus. Eadem autem ratio est de.c.quod est indiuisibile.quia terminus motus est indiuisibilis. Si ergo aliquis concedat quod.a.simul assit in.b.et absit ab eo tunc cum res stet quando est in eodem indiuisibili eo quod similiter se habeat nunc et prius.tunc semper stabit in toto motu ipsius.a.quod non causat suum motum nisi fluxu continuo ab ipso indiuisibili.a quo fluit motus. Cum ergo sit impossibile non potest aliquo modo concedi quod in vno indiuisibili temporis affuerit.a.in.c.in fine precedentis motus.et abfuerit ab ipso in motu consequenti reflectionis. Idem autem est de ipso.b.a quo incipit precedens.quem precedit quies ex qua est motus.ergo in alio et alio signo siue nunc significante tempore affuit ad.c.secundum finem motus precedentis.et aufert ab ipso in motu consequenti. Sed inter quelibet duo signa temporis est tempus medium.vt in sexto huius probatur.quia aliter nunc esset consequens ad nunc ergo inter signum quo affuit in.c.et signum quo desinit ab ipso est tempus quod nec est motus precedentis nec motus sequentis.ergo est mensura quietis inter duos motus. Et sic generaliter verum est quod motus reflexus siue sit in loco siue sit in formis quiete media interruptus est.et ideo talis motus non est continuus

Arguitur Faba proiecta in occursum lapidis molaris cadentis reflectitur.et tamen non quiescit. ergo non est necesse omne mobile in puncto reflectionis quiescere. Secunda pars antecedentis probatur.quia alias talis faba suspenderet motum lapidis molaris deorsum quod est impossibile Solutio. duplex est reflexio alicuius corporis quedam est per se.et vocatur illa quando corpus gratia sui habet reflexionem et non gratia alterius.sicut patet de lapide sursum proiecto.qui cessante virtute impellentis mouetur reflexo motu deorsum.et in tali motu necesse est interuenire quietem Alia est reflexio que fit propter aliquod aliud mobile quod facit alterum redire

motu reflexionis. sicut est in exemplo adducto in argumento. & in tali motu nõ est necesse intercidere quietem. motus tamen talis nõ est vnus. q2 est duorum mobiliũ. quia pmus motus est corporis proiecti. & secũdus est lapidis cadentis transeũtis secum proiectũ. Uel dicendũ est q in casu posito intercidit quies. nec tamen faba suspendit motũ molaris. q2 faba qescit anteq̃ tangit molarem. q2 in descensu molaris multus aer colligitur & inspissatur circa lapidem descendentẽ & in illo aere inspissato quiescit. De sagitta etiam proiecta versus lapidez cadentem dicendũ est q quiescit. et hoc patz. q2 facit realem effectum quẽ non potest facere in instanti. q2 si sit acuta cauat lapidem. In hoc tamẽ est differentia inter duo predicta q faba quiescit anteq̃ tangit lapidem molarem. sed sagitta emissa ab arcu quiescit post q̃ tetigit molarẽ si sit acuta. & hoc ex eo. q2 mouetur ab arcu cũ magna violentia. sed si sit lata tũc etiã qescit sicut faba anteq̃ pueniat ad lapidem. quia multũ de aere secum sumit.

Ar. Pila proiecta ad parietẽ resilit sine quiete. ergo non est necesse mobile in pũcto reflectionis quiescere. Solo. licet pila sic proiecta nõ quiescit in pũcto reflectionis quiete ad sensuz perceptibili. quiescit tamẽ vtiq3 quiete perceptibili per intellectuz. Et signum huius est. quia si pila fuerit maculata maculabit parietem. sed manifestum est q maculatio nõ potest fieri in instanti

Ar. Si non pt quies illa percipi sensu. ergo nec intellectu Probatur q2 nihil est in intellectu quin prius fuit in sensu. Solo. lic3 nõ potest percipi ab intellectu ad sensuz reflexo. potest tamẽ vtiq3 rõne ostendi apud intellectũ sicut in textu diffuse est ostensum

Ar. Lapis proiectus sursum non quiescit ante reditum. ergo &c. Probatur. quia non est causa quietis aliqua ipsius lapidis sic proiecti sursum Solo. vtiq3 est causa quietis. nec tamen proijciens est causa quietis nec natura proiecti. sed adequatio virtutũ proijcientis & nature piecti. Unde graue proiectũ sursum habet se in triplici dispositione Primo pm q dominat virtus proijcientis supra naturam proiecti. & sic est in eo motus violentus sursum. Secũdo quãdo cessat illa virtus pijcientis supra naturam piecti. nec tñ piectum perfecte accipit ditionem sue pprie nature. & sic quiescit sursum & nec mouet sursum nec deorsum. Tercio qñ natura lapidis vincit virtutẽ pijcientis. et sic motus est naturalis lapidis deorsum

Queritur Utrum esset motus reflexus si musca ascenderet lanceam rectam et postea alius verteret lanceam. Solo non. quia ad motum reflexum requiritur q fiat reditus per idem spaciuz a quo fuit exitus. sed musca non reuertitur iuxta hypotesim per idem spacium. q2 ascendit aliaz partẽ spacij. & ideo etiã nõ est vnus motus.

Queritur Quot dubitationes surgunt ex hoc quod dictuz est in precedenti textu q motus ptinuus non habet mediuz in actu. sed potentia. et si habet mediũ actu non erit ptinuus. Solutio tres

Prima est talis ponam⁹ ꝙ a significet vnũ mobile qđ cõtinue siue motu continuo moueaꝛ ab e in c ꝑ que significaꝛ vnũ spaciũ super quod ē motus ipsius a. ꝛ secundo ponamus ꝙ aliquid spacij e sit equale omnino. alij spacio signato per z i hoc modo quo signaꝛ in margine maiori ꝛ ponamus ꝙ sit aliud mobile scilicet d ꝙ equali velocitati moueatur a z in i sicut a ponebatur moueri ab e in c ꝛ ꝯñter ponaꝛ ꝙ simul dum a fit ṗmo in b qđ est precise mediũ ṗmi spacij signati per e c qđ ē duplũ ad spaciũ signatũ per z i incipiat demoueri ꝛ recedere ab ipo z tunc questio est vtruz simul et eodem tempore veniet a in c qđ est termin⁹ sui spacij ꝛ d in i qđ est terminus spacij z i equalis oīno quo ad motuz illoꝝ duoꝝ qꝛ poniꝛ d moueri qñ a venit in b qđ ē mediũ spacij prioris. Et videꝛ ṗmo ꝙ d prius veniet in i ꝙ̃ a in c. Probaꝛ q̇a d prius recessit a z ꝙ̃ a ab ipso b q̇a posituz est ꝙ qñ a venit in b tũc d recedit a z g̊ ꝑm equale spaciũ prius veniet in terminũ equali existente velocitate sicut suppositũ est. ꝯña est manifesta. Añcedens ꝓbaꝛ. Quia positũ est simul a esse ṗmo in b ꝛ d recedere a z. sed prius est a in b ꝙ̃ recedat ab ipo b. g̊ prius recedit d a z ꝙ̃ a ab ipo b. g̊ nõ peruenięt eque cito ad terminũ. Sed cõtra hoc arguiꝛ in oppositũ sic si d prius recedat a z ꝙ̃ a ab ipo b tũc necesse est a quiescere in aliqđ temp⁹ in b sed hoc est cõtra hypotesim. qꝛ ponebaꝛ non quiescere sed cõtinue moueri. g̊ d nõ venit prius ad terminũ ꝙ̃ a.

Queriꝛ Quõ debet solui illa dubitatio. Solutio ꝑ declinationem siue interemptõnem hypotesis siue casus positi Quia ponit casus ꝙ a moueꝛ ab e in c per b continue. Et ponit ꝯsequēter ꝙ a aliqñ fuit in b. ꝛ hec sunt incõpossibilia. impossibile enim est dũ mobile moueꝛ continue ipsum esse aliqñ adequate in aliquo signo medio. ꝛ sic a nec fuit absolute in b. nec recessit ab ipso tanꝙ̃ a ṗncipio in actu. nec accessit ad ipm tanꝙ̃ ad finem in actu. qꝛ signa media solũ sunt in potētia vt supra visum est. ꝛ sic simul veniũt a ꝛ d ad terminũ.

Queriꝛ Utrũ eodem modo sit in motu reflexionis Solutõ non sed omne illud qđ moueꝛ motu reflexionis sup spacium rectũ necesse est i puncto reflexionis quiescere. Probaꝛ sic Quia necesse est ipm vti illo termino tanꝙ̃ principio in actu. ꝛ tanꝙ̃ fine in actu. Qđ sic ostendiꝛ. Quia si i mobile feraꝛ sursum in d. ꝛ reflectens moueaꝛ deorsũ tunc necesse est ꝙ vtatur ipo d tanꝙ̃ fine in actu illius motus ascensus ꝛ tãꝙ̃ principio in actu illius descensus. Quia ille motus ascensus nõ. habet alium finē. nec motus descensus aliud principiũ. Et ergo necessariũ est stare id est quiescere in termino reflexionis. alias eñ in vno ꝛ eodem nunc adesset mobile tale ipi d. ꝛ abesset qđ est impossibile. ergo in alio ꝛ alio nunc adest ipsi d. ꝛ abest. sed inter quelibet duo nunc est tempus mediũ. ergo in illo tempore quieuit. Et ne demonstratio mathematica in p̄dicta dubitatiõe pariat obscuritatem ꝛ difficultatez potest sic formari casus plane sint duo spacia equalia. ꝛ duo mobilia eque velocia quoꝝ vnũ aduenit medio ipi⁹ spacij ꝛ ꝯtinue moueaꝛ ad finē quando alterũ recedit a medio illius spacij. qđ illoꝝ prius ꝑueniet ad terminũ spacij Et est solutio ꝙ eque cito. Cui⁹ rõ est q̇a primũ mobile qđ aduenit medio spacij dum scđm recedit ab eodē

nō quiescit in medio. q̄z nō vtit̄ medio ꝑm actum sed solū ꝑm potentiā. sed si illud mobile iterū a medio illo accederet ad principiū sui spacij a quo motum est. tunc tardius veniret ad p̄ncipiū sui spacij q̄z scd̄m mobile quod recedit a medio. ad finem sui spacij. Quia tunc vteret̄ vno puncto medio vt duobꝫ ꝛ sic esset motus reflexus. ꝛ necessario accideret quies.

Querit̄ Que est scd̄a dubitatio quā ph̄s mouet. Solutio zenonis ꝓbantis motū non esse ꝛ hoc sic. Om̄e qd̄ mouet̄ localiter pertransit aliqd̄ spaciū. sed om̄e qd̄ ꝑtransit spaciū. prius pertransit medietatē eius q̄z totū ꝛ medietatē medietatis prius q̄z totā medietatē et sic in infinitū. cū tales medietates sint infinite in quolibet continuo sed infinitū nō cōtingit pertransire igit̄ nō cōtingit motū localem esse. Et cōfirmatur scd̄o. Quecūq̄z contingit successiue pertransire vnā medietatē plus aliam illam cōtingit etiam numerare illas quas sic pertransit. sed infinita non potest aliquis intellectus numerare ergo nō cōtingit eum etiam infinitas medietates pertransire ꝛ per ꝯn̄s nō est motus localis. Maior ꝓbat̄. Quia intellectus accipiens id qd̄ mouet̄ accipiendo partes spacij numerat spacium ꝛ reddit sic numerando partes spacij. totam spacij quātitatē. ergo numerat medietates ꝛ medietatū medietates ꝛ sic in infinitū.

Querit̄ Quō ph̄s soluit istam rōnem zenonis. Solutio dupliciter scz ad hoīem ꝛ ad rem. Ad hoīem soluit eam sic soluta est superius in sexto dicens q̄ tempus habet infinitas partes in seipso sicut ipm̄ spaciū ꝛ nō est incōueniens si in infinito tempore id qd̄ mouetur localiter transeat infinita numerando in spacio. Quia vt in sexto ꝓbatum est ꝑm vnā ꝛ eandē similitudinē est rō in tempore ꝛ longitudine. Nec autē soluta est sufficiens ad q̄rentē sed non ad questionē. Primū patet. Quia verū est si id quod fertur per infinita in spacio fertur tn̄ etiā pertransit illa infinita in infinitis temporibus. Sed tamen falsum est in se q̄ id qd̄ fertur siue mouetur pertransit infinita. Et ideo si querens querendo mutat questionem ad tempus dimissa longitudine super quā est motus tūc potest q̄rere vtrū contingat vnū hoꝝ pertransire. ꝛ arguere vt prius q̄ nō. Quia infinitū non contingit pertransire vel in partibꝫ suis numerare. sed quodlibꝫ tempus est infinitū. igit̄ ꝛ ergo ph̄s docet soluere q̄stionē istā ꝑm veritatē

Querit̄ Que est solutio vera ad rōnē p̄dictā zenonis. Solutō q̄ nō cōtingit ꝑtrāsire infinita actu ꝛ numerare. sꝫ bene infinita in potentia que actu sūt finita. modo spaciū super qd̄ fit mot᷒ ē actu finitū. Et hoc sic ostendit̄. Quia si quis diuiserit ꝯtinuū in duo media. tūc vtit̄ vno signo medio diuidente vt duobꝫ. Quia facit ipm̄ p̄ncipiū ꝛ finem finem quidē vnius medietatis ꝛ p̄ncipiū alterius ꝛ sic diuidit cōtinuū ꝛ facit ipm̄ qd̄ fuit vnū ꝛ ꝯtinuū duo. ꝛ sic facit actu numerās medietates ei᷒ et diuidēs ipm̄ in medio signo. ꝛ hoc mō nō remanebit linea suꝑ quā ē motus ꝯtinua neq̄z etiā mot᷒. Quia ꝯtinuitas mot᷒ ē a ꝯtinuitate spacij. et sic in ꝯtinuo qd̄ accipit̄ in forma ꝯtinui sūt infinita in potētia nūq̄z ad actū reducibili. Et qn̄ id qd̄ fert̄ vtit̄ alit̄ illoꝝ vt medio actu tūc nō d̄r ampli᷒ ꝯtinuū. sꝫ stat᷒ erit in ipo. Sic ḡ ptꝫ q̄ mot᷒ nō ē nisi suꝑ magnitudinē indiuisam actu ꝛ diuisam potētia. Et iō aliquā ꝑtē magnitudinis oportꝫ eē

diuisam. illã aũt q̃ ẽ diuisa siue ꝑ diuisionẽ accepta ẽ nõ diuidet ꝯtinuũ transeũdo nisi ꝑ eq̃les ꝑtes potẽtia. ⁊ nõ actu numeratas. Omne aũt qđ ꝑtib⁊ equalib⁊ potẽtia diuidit̃ ꝑtrãsit̃ ⁊ sic tota magnitudo ꝑtrãsit̃. Ad q̃stionẽ aũt qua q̃rit̃ an ꝯtingit ꝑtrãsire infinita Dõm ẽ q͛ ꝯtingit ea ꝑtrãsire vno mõ ⁊ alio mõ nõ. Quia ꝯtingit ipa ꝑtrãsire vt sũt in potẽtia. nõ aũt vt sũt in actu. Quia q̃ mouet̃ ꝯtinue sine interpositõne quietis supra longitudinẽ ꝑtrãsiuit infinita ſm accñs. simpl'r aũt nõ ꝑtrãsiuit ĩfinita accidit eñi linee q͛ infinita media sint in ea in potentia. ita q͛ illud dicat̃ aliq̃ accidere qđ non ꝯuenit ei grã formaliũ cõstituentiũ ipm. Substãtia igit̃ ⁊ forma linee ẽ altera. Quia linea recta definit̃ q͛ ẽ longitudo pũctis termĩata ⁊ linea circularis ad cẽtrũ ⁊ iõ termĩatũ esse ꝯuenit linee ꝑ se ⁊ essentialiter sed diuisio accidit ei grã materie q̃ntitatis ꝓpter qđ etiã nõ soli linee ꝯuenit.

Queritur Que est tercia dubitatio incidẽs circa dicta. Solutio ista per q̃d fit diuisio tp̃is. ⁊ rñdet phs. q͛ ꝑ indiuisibile. Quia inter duos mot⁹ ꝯtrarios succedẽtes sibi in eodẽ mobile nccẽ ẽ esse distinguẽs tp̃s quietis interposite. ita q͛ inter oĩa duo tp̃a sit nũc diuidens tp̃s prius a posteriori ſm actũ sumptũ. ⁊ illud ẽ vt ꝑncipiũ tp̃is seq̃ntis. et sic finis tp̃is p̃cedẽtis. ⁊ sic inter duo tp̃a quietis ⁊ mot⁹. est vnũ tp̃s p̃cedẽtis mot⁹. ⁊ aliud tp̃s posteri⁹ ẽ quietis q̃ intercidit inter duo tp̃a. ⁊ hec tẽpora necessario distinguũt̃ ꝑ nũc qđ ẽ finis prioris ⁊ initiũ posterioris. Et per eandẽ etiã rõnẽ distinguit̃ tp̃s q̃etis p̃cedẽtis ꝑ aliud indiuisibile nũc a tp̃e motus seq̃ntis qui vocat̃ reflexus.

Queritur Que est natura istius signi indiuisibilis distinguentis duo tempora. Solutio Alberti ⁊ in effectu etiam phi est q͛ sicut punctum diuidens lineam est cõe priori ⁊ posteriori. ita etiaȝ indiuisibile temporis est cõmune duobus temporib⁊ priori ⁊ posteriori. ⁊ est vnum et idem numero sed non est idem ratione. Quia aliam habet rationem quando est principium ⁊ aliam quando est finis. Quia est finis prioris motus ⁊ principium posterioris.

Queritur Utrũ ipm nunc indiuisibile quod est sic cõmune debet referri ad motum precedentem Solutio nunc q̃ ſm rem ad illum refertur. ratio est quia motus non est in nunc. sed in tempore et ergo realiter est ad passionem que per motum est acquisita ⁊ est terminus motus. Exemplũ est si per alteratõnem aliquid fiat album tunc in toto tempore fit alteratio siue dealbatio. sed album factum est in nunc quod est terminus motus. ⁊ sic tale indiuisibile adiacet non priori motui sed passioni que est terminus illius motus.

Queritur Quare tale indiuisibile non refertur ad principium motus quod etiam est indiuisibile ex quo motus est inter duo indiuisibilia ipsum terminantia Solutio Alberti. Quia principiuȝ motus abijcitur ⁊ finis manet. ⁊ est dignior. ergo potius refertur ad fineȝ q̃ ad ꝑncipiũ eo q͛ ipsum nunc solum est quod esse accipit̃. Etiam de motu siue transmutatõne nihil manet nisi res in qua terminatur. ⁊ ideo ad illa refertur nunc quod solum est in tempore.

Queritur Utrum antiqui eodem modo dicebant tempus diuidi a tempore ꝑ nunc siue signum indiuisibile. Solutio non. Quia dicebant tempus diuidi a tꝑe ꝑ tempus mediũ ⁊ dicebant tempus diuidens ⁊ tꝑa diuisa compositu esse ex instantibus siue indiuisibilibus.

Queritur Quomodo phs improbat illam opinionẽ antiquorum. Solutio deducendo ad impossibile scꝫ ꝙ aliqd sit eẽet et non esset. vel esset album ⁊ non albuꝫ. Quod sic ostendit sint tẽpora duorum motuũ siue motus ⁊ quietis. ⁊ tempus ea diuidens signata per has tres litteras a b c. ita ꝙ tempus p̄cedens sit a ⁊ tempus sequens siue posterius b. ⁊ tempus diuidens si hoc possibile est sit c. res aũt que ꝑ motũ facta est sit d. sicut si diceremus d esse factũ non album per alteratõnem p̄cedentem. dicamus ergo ꝙ in toto tempore a ipsum d sit album. qa ab illo iuxta suppositõnem est motus. ⁊ impossibile ẽ illud quod mutaꝛ in aliquẽ terminũ dum mutaꝛ esse in illo termino. vt in sexto dictũ est. In toto vero tẽpore b. sit non album. quod est terminus ad quẽ. oportet ergo ꝙ in c si sit tempꝰ vt dicunt aduersarij veritatis ipm d simul sit album ⁊ non album. Qd sic ꝓbaꝛ. Quia si c quod est distinguens illa duo tempora signata ꝑ a ⁊ b sit tẽpus. tunc necessario est pars temporis prioris vltima. ⁊ pars p̄ma tꝑis posterioris. Et rõne illa qua ẽ pars tꝑis prioris ipsum d est in eo albũ. Quia quod est in aliquo toto tꝑe tale est in qualibet illius tꝑis p̄te tale. Et rõne illa qua est pars prima tꝑis posterioris ipsum d est in eo non album. qꝛ suppositũ est ꝙ non album sit terminus ad quẽ siue illud in quo quiescat ipm d ergo sequiꝛ quod in eodem tẽpore qd est c qd est pars tẽporis a ⁊ tꝑis b ipsum d erit album ⁊ non album qd implicat contradictõnem. Et si dicaꝛ hoc non videꝛ inconueniens ꝙ in eodẽ tꝑe sit album ⁊ non album eo ꝙ pro vna hora potest esse album ⁊ pro alia non album. Dicẽdũ est ꝙ vtrũqꝫ ẽ inconueniens quod illatũ est. Quia aduersarij ponunt ꝙ hoc tempus est indiuisibile. ⁊ ex instantibus compositũ. ⁊ sic in eodẽ tempore indiuisibili sit simul album ⁊ non album perfecte. Quia simplr̃ verum est ꝙ differẽtia distinguens inter duo est aliquid vtriusqꝫ ⁊ ex quo non est terminus indiuisibilis vtriusqꝫ vt dicunt aduersarij veritatis sed tempus tunc erit necessario pars vtriusqꝫ ⁊ tunc seqtur necessario predictũ incõueniens

Queritur Sic in demonstratõne mathematica nõ potest dici tẽpus ꝓpter inconueniens illatum quid tunc s̄m veritatẽ est Solutio phi vt prius est indiuisibile temporis existens finis prioris temporis mensurantis motum alteratõnis de albo in non albũ. Et sic cõcedendũ est ꝙ in qualibet parte temporis signati per a. d sit album. qa mobile in toto tempore motus est sub priori forma que continue abijcitur sed non est in quolibet indiuisibili illius temporis album. Quia in vltimo indiuisibili quod est c non referꝛ ad motuꝫ sed ad formã per motum acquisitam que est non album que forma fundatur in cõtrario habitu positiuo q̄ est nigrum vel alius color medius. quia nunc non refertur nisi ad posteriorem passionem sicut terminus in motu. Et ab illo eodem nunc sicut ab indiuisibile diuidente iuxta p̄dicta duo tempora. inchoatur tempus quietis

in eo quod est esse perfecte non album.

Queritur Quomodo phylosophus confirmat dictum suum. scilicet quod .c. dicat indiuisibile temporis terminans tempus diuisibile Solutio sic. quia generatio et corruptio sunt motus finiti et terminati. ergo si aliquid dicatur fieri non album in toto tempore significato per a. siue etiam dicatur corrumpi in toto tempore. a. necessarium est generationem albi terminari vel eiusdem corruptionem et cum .c. sit ille terminus iuxta iam dicta necessario est esse generatum vel corruptum in ipso .c. ergo in illo finali tempore primum est verum dicere quod est non album quod fiebat non album ante hoc in toto continuo tempore distincto ad .c. Et in illo est verum dicere quod primum est non album perfecte si dicatur corrumpi in continuo priori quod continuatur ad indiuisibile vltimum quod est .c. Aut sequitur inconueniens primum. scilicet quod cum factum est. a. sequitur ipsum adhuc non esse. aut cum corruptum est. a. sequitur ipsum adhuc esse. aut etiam simul esse album et non esse album. et vniuersaliter sequitur vnum et idem simul esse et non esse in generatione et corruptione

Queritur Quomodo debet hic intelligi quod hoc inconueniens quod dictum est sequatur Solutio sic. quia si dicamus aliquid generari in toto tempore significato per .a. accipiendo generationem vt immixta est alterationi. tunc in nulla parte talis temporis est generatum. ergo non est generatum in vltima parte. ergo in vltima adhuc generatur. sed vltima pars est distinguens inter tempus ipsius generationis et generari esse perfecte. ergo in vltima ratione eius quod est prima pars generari esse perfecte. erit res pefecte generata. et ratione eius quod est generari non est facta sed adhuc generatur. ergo in eodem tempore in quo res est facta non est facta. et genita non est genita adhuc. Si autem ponatur duo tempora corruptionis et corrupti esse distingui per tercium tempus tunc eodem modo vt prius sequitur quod aliquid erit cum corruptum est ex eadem ratione qua prius probatum fuit de alteratione

Queritur An eodem modo sit de tempore sicut de re que fit per motum Solutio sic. quia tempus est mensura rei que fit per motum. ergo sicut id quod fit prius est in non esse siue fieri quod postea terminatur per esse ita tempus terminatur ad indiuisibile in quo res primo est facta. et illud indiuisibile non est aliqua pars temporis. sed est terminus finalis motus prioris et principium alterius. sicut supra sepe dictum est. Et sic falsum est dictum antiquorum qui tempus diuidunt in atoma tempora. et quod vnum atomum distingueret inter alia duo tempora atoma. ita quod sint tria tempora atoma sese consequentia. quia sequuntur inconuenientia prius in precedentibus dubiis illata. Sed ista inconuenientia non sequuntur ad dicta philosophi qui dicit tempus fieri in atomo nunc et non in atomo tempore. quia in vltimo ipsius temporis in quo fiebat res quando fuit in motu et mutatione res ipsa est in facto esse, et in esse. quia sicut vltimum temporis est indiuisibile nunc ita vltimum eius quod est fieri est factum esse et esse. tali autem indiuisibili temporis nihil est habitum. hoc est consequens eiusdem temporis. neque secundum dic

tum phylosophi indiuisibile est consequens ad indiuisibile. quia indiuisibile quod ponit phus est terminus non ipsius nūc. sed ipsius temporis. sed atoma siue indiuisibilia que illi ponūt sunt sese consequentia imediate. Ex omnibꝫ iam dictis est manifestum si aliquid fiebat in toto tempore .a. tūc nō est addendum aliquid plus temporis in quo fiebat ꝛ factuꝫ est. sed fiebat in toto tempore ꝛ in qualibet eius parte. ꝛ in vltimo indiuisibili temporis factuꝫ est quod tamen indiuisibile non est tempus nec pars temporis. et ergo nō est dicendū ꝙ .c. tempus addendum est ad .a. in quo .c. factum est id quod cōtinue in ꝯtinuo fieri fuit in .a. quia talis positio nō concordat rei. Patꝫ ergo ex omnibꝫ ꝙ inter quoslibet duos motus est tempus quietis. ꝛ inter q̄libet duo tempora est instans indiuisibile ſm actum diuidens. Et ergo cōclusiue habet̄ ꝙ motus tales reflexi nō sunt ꝯtinui

Querit̄ Quomodo ostendit phus rationibꝫ logicis ꝛ cōmunibꝫ ꝙ motus reflexus non est continuus ꝛ perpetuus.

Sol'o. quinꝗ ratiōibꝫ. Quarum prima est ista. si motus reflexus esset vnus sequeretur ꝙ idem simul moueretur ꝯtrarijs motibꝫ. sed hoc est impossibile. igitur nō est vnus. Sequela probatur. quia si ponatur rectuꝫ esse linea .a.c. tunc si continuus ꝛ vnus est motus reflexus super .a.c. tūc vnus et continuus est motus ab .a. in .c. ꝛ reditus ex .c. in .a. ꝛ terminus formalis totius reflexi motus ſm vnam reflectionem in .a. ergo quando aliquid fertur ex .a. in principio reflexi motus tunc fertur in .a. ꝛ venit in .c. ex quo datum est ꝙ mouetur continue in eundo ꝛ redeundo. ergo quando mouetur ab .a. in .c. tunc fertur in .a. ſm motum vnum qui est .a.c. et hoc est quasi diceretur ꝙ quando aliquid fertur a sursum in deorsum ꝙ tunc fertur in sursuꝫ et quando aliquid fertur de albo in nigrum ꝙ tunc fertur in nigrum. quādo autem aliquid sic firtur mouetur ſm motus contrarios. ergo in eodem simul sunt motus contrarij continui sine interpositione quietis. qꝛ motus qui sunt ſm rectitudinem inter situs oppositos sunt contrarij

¶ Secunda ratio est ista. quia si motus reflexus esset vnus ꝛ continuus sequeretur ꝙ aliquid moueretur ab illo termino in quo nunꝗ fuit. sed hoc est inconueniens. Sequela probatur. quia cum ex .a. mouetur in .c. tūc mouetur in .a. vt dicit aduersarius veritatis. sed non mouetur ad .a. nisi ex .c. sicut non est motus ad calidum nisi sit a frigido. cum igit̄ non sit in .c. quando mouetur ex .a. ad .c. sequitur ꝙ mouetur ad .c. quando nondum est in .c. Sed ista sunt impossibilia. ergo necesse est stare in medio omnium duoruꝫ contrariorum motuum succedentium sibi in eodem motu. ergo in .c. statur. Non est igitur vnus motus ab .a. in .c. et .a.c. in .a. qꝛ reditus nō est idem statui nec etiam motui.

Querit̄ Quare iste rationes appellantur logice Sol'o domini Alberti. quia sunt vniuersaliter ex his que conueniunt omnibꝫ motibꝫ ꝛ nō tm̄ ex ꝯuenientibꝫ motui locali.

¶ Tercia ratio est ista. Omne quod nō semper mouetur vno ꝛ eodem motu ſm speciem. ꝛ nō mouetur motu qui est pars alterius motus necesse est prius quiescere quiete opposita illi motui quo mouetur. sed illud quod

mouetur motibus diuersis ſm ſpeciem ⁊ non ſemper mouetur eodē mo-tu ſm ſpeciem. ergo motus eius procedit ex quiete oppoſita motui. ſicut ac tus procedit ex potentia ſiue priuatione. q2 quies eſt priuatio motus. Ma ior probatur. quia motus nūquam eſt ad motū neq3 ex motu niſi ſit pars illius motus vel niſi ſit hoc per accidens. ſicut illuminatio eſt finis motus localis. Minor probatur. quia illud quod fertur ab. a. ſuperiori ad. c. infe-rius, vtriq3 non ſimul cum illo nec immediate poſt illud fertur a. c. in. a. Cū igitur non ſimul fertur his contrarijs motibus neq3 vnus continuatur ad alterum ⁊ mouetur ſm alterum iſtorum motuum neceſſarium eſt dicere q2 moueatur a quiete oppoſita illi motui. ergo antequam exeat reuertendo ab ipſo. c. ad. a. quieſcit in. c. quia oppoſita ſunt quies in ipſo. c. ⁊ motus ab ip-ſo. c. in id quod eſt. a. Et ſic manifeſtū eſt ex ea que iam dicta ſunt tales mo-tus non eſſe continuos.

¶ Quarta ratio eſt. ſi motus reflexus eſſet continuus motui directo ⁊ vnus cum eo. tunc ſequeretur q2 in eodem nūc ſimul aliquid eſt factum al-bum ⁊ corruptum non album. quia generatio ⁊ corruptio non ſunt niſi in finali inſtanti motus ⁊ mutationis. Si igitur continua ⁊ vna dicatur alte ratio que eſt ex non albo in album. ⁊ econtra ex albo in non album. ⁊ nō ſit manſio ſiue quies inter duas alterationes in aliquo tempore tunc eſt vnū inſtans finale vtriuſq3 alterationis. Cum ergo in vna alteratione corrum-patur non album et fiat album. ⁊ in ſecūda corrumpatur album ⁊ fiat non album neceſſarium eſt q2 omnia iſta fiant in inſtanti. et ſic tempus alteratio nis eorum terminatur ad idem nūc numero. et ſunt ibi tria. ſcilz factio al-bi. et factio non albi. et corruptio non albi. que tamen ſunt quatuor ſm ra-tionem ſc3 due corruptiones vna albi et alia non albi. ⁊ due generatōes vna albi ⁊ alia non albi.

¶ Quinta ratio eſt. ad vnitatem et continuitatem motus non ſufficit vnitas temporis. ſed requiritur vnitas ſubiecti et etiam q2 ſint in vnā ſpe-ciem et non in contrarias. ſed ſic non eſt in motu directo ⁊ reflexo. quia illi ſunt contrarij. ex quo termini eorum ſunt ꝯtrarij. ergo nō poteſt eſſe vnus motus continuus qui eſt reflexus

Capitulum Quartum

Queritur. De quo phyloſophꝰ determinat in iſto quarto capitu lo Solꝰ. oſtendit q2 motus circularis poteſt eſſe ppe-tuus ex quo nullū predictorū impoſſibiliū ſequitur ſi ipſe vnus ⁊ continu-us ponatur. Et hoc oſtendit duabꝫ rationibus. Prima eſt. motus circula ris qui eſt ex aliquo termino nō ꝯtrariatur motui qui eſt in illu3 terminū ſicut in motu recto. ergo ipſe pt eſſe vnus ⁊ ꝯtinuus. Añs ꝓbatur. q2 in motu cir-culari fit ꝓceſſus ab eodem in idem ꝑ aliā viam. ſicut ſi pūctus inceptōnis eius ſignetur ꝑ. a. tūc mouebitur ꝑ totū motū ꝑ aliam viam in idem pūctum. a. q2 ome qđ mouetur in hoc mouetur ad qđ venit per motū ſuū. ſed circulꝰ de uenit ꝑ motū ſuū in pūctum. ergo ab illo eodem incipiet moueri. ergo mo-tus eius eſt ab eodē in idē. ⁊ ſic nulla ꝯtrarietas ſitus vel etiā ꝯtrariaꝝ for marū impedit ꝯtinuatōem talis motꝰ. q2 nō eſt vlr veru3 q2 oīs motus q̄ eſt ex aliquo ſit ꝯtrarius illi qui eſt in illud vel oppoſitus ei

Querit[ur] Quare tunc motus rectus qui est ex aliquo est [con]tra-rius illi qui est in illud Sol[uti]o p[er] phi. quia talis distat s[ecundu]m lineam rectam in qua maxima est distantia. sicut distantia s[ecundu]m extremitates distant pluri. n[umer]o. Et motus sunt oppositi qui sunt s[ecundu]m eandē longitudinem in spatio s[ecundu]m terminos oppositos longitudinis. sicut etiam sursum [et] deor-sum. In sphera non est maxima distantia Cuius r[ati]o est. q[uia] sphera diuidit[ur] in centrum [et] circūferentiam que maxime distant. Motus vero circularis nō est centri sed t[antu]m circūferentie sicut [pro]prij subiecti. et est circa centrum non ad ipsum. et ideo cum sit in eadē circūferentia nihil est q[uo]d [pro]hibet eum esse cōti-nuū sine t[em]p[or]e non deferentem ex quo p[er] motū sphere nullus pūctus sup[er] sphe-ram describit[ur] actu. sed om[n]es sunt in potentia. [et] [pro]pter hoc nu[n]q[uam] diuidit[ur] ta-lis motus aut quiete intercipitur.

Querit[ur] Que est secūda r[ati]o Sol[uti]o ista. motus qui sunt [con]tra-rij non possunt esse cōtinui. sed sic est de motib[us] rectis et nō de motu circulari. ergo circularis potest esse [per]petuus [et] nō rectus. Ma-ior est manifesta ex prius dictis. Minor probat[ur]. quia motus circularis nō est in eisdem sepius s[ecundu]m situm. sed est s[ecundu]m duos arcus semp[er]. quoru[m] vnus ele-uatur [et] alter deprimitur. [et] per vnū fit motus [et] alterum regiratio. Mot[us] vero reflexus s[ecundu]m rectitudinem necessario est in eisdem. quia super eandem longitudinem vadit [et] reuertitur. vt si moueatur. d. s[ecundu]m longitudinem rec-tam signatam p[er] a. [et] b. in. c. tunc necessarium esset ipsum super eandem redi-re ab ipso. c. in. a. [et] illi termini vt manifestū est etiam sunt oppositi. Quia er-go motus circularis semper est de arcu in arcum alium. igitur ipsi cōuenit continuitas.

Querit[ur] Utrum motus qui fit super semicirculu[m] vel aliquam portionem circuli maiorē vel minorem potest esse [con]tinu-us Sol[uti]o p[er] phi nō. quia eūdo [et] redeūdo super eūdem arcum semicirculi ad duo extrema pūcta chorde cuiuscunq[ue] subtense arcui. opteret q[uod] illud q[uo]d moueretur multotiens transiret eūdo [et] redeūdo super arcum eiusdem cir-culi. et sic mutationes ille haberent [con]trarietatem [pro]pter quam necessario se [con]si-sterent [et] corrumperent. Quod sic ostenditur. q[uia] in nullo taliu[m] arcuū copu-latur finis ad p[ri]ncipium. sed in omnib[us] illis in extremitatib[us] arcuū signātur duo pūcta substantialiter diuersa. [et] in motu reflexo vtrūq[ue] eorum super ar-cum accipitur vt vnū in substantia [et] duo in ratiōe. Quia e[n]i[m] finis motus est ad ipsum in tali semicirculo [et] est ab ipso in motu reflexo tanq[uam] a princi-pio. ergo necessario iuxta disputata intercidit quies in illis motib[us]. quia in pūcto reflexionis necesse est mobile quiescere. Sed circularis motus qui est in circulo in quolibet pūcto copulat finem ad principium. quia in circūferen-tia nullū est pūctum actu descriptum. et ergo nu[n]q[uam] intercipit[ur] quiete. sed est [con]tinua nō habens p[ri]ncipiū mediū vel finē s[ecundu]m actū distincta. sed equalis dis-positionis ad motum est mobile tale vbiq[ue]

Querit[ur] Quomodo ostendit ph[ilosophu]s q[uod] nullus alius motus a mo-tu locali potest esse perpetuus [et] [con]tinuus. Sol[uti]o sic. q[uia] omnes tales motus sunt inter extrema determinate [con]traria vel [con]tradic-

toria si igit̃ debeant nõ deficere necessariũ est ꝙ eadẽ multotiens moueãtur
ſm easdem instantias formarꝫ eundo ⁊ reflectendo ⁊ ergo nõ possunt esse ꝑ
petui. Exemplũ est vt in alteratõne fit reflexio ſm eadẽ media duorꝫ extre-
morꝫ inter que est motus alteratõnis. ⁊ sil'r in motu augmenti ⁊ decremen
ti qui est q̃ntitas in genere reflexio fiet ſm eadẽ media duorꝫ extremorꝫ inter
que est augmentũ ⁊ decrementũ. Et sil'r est in generatõne q̃ñtũ ad reflexio
nem que est inter esse ⁊ nõ esse inter que sunt due mutatões generatõis et
corruptõnis ⁊ in istis nõ est differentia vtruꝫ media ꝑ que est reflectio sint
pauca.multa aut nulla. Quia interruptio motus nõ est ꝓpter media. sed ꝓ
pter extrema. Quia in talibꝫ motibꝫ vtimur semper vno vt duobꝫ in refle-
ctione. ⁊ sic semꝑ discõtinuant̃ motus ꝓpter reflectõnem. siue sint multa me
dia siue sint nulla. siue ponat̃ etiam mediũ siue nõ. Quia ꝓpter distantiã ex-
tremorꝫ accipit reflectõnem fieri per quietem interpositam.

Querit̃ Quod est correlariũ. qḋ phs infert ex istis Solutio ꝙ
physiologi id est sermonẽ faciẽtes de natura. bene dixerũt
aliquẽ motũ ꝯtinuũ esse in natura. sed in hoc errauerũt ꝙ dixerũt oĩa sensi-
bilia hoc motu semper moueri. Concedendũ eñ est ꝙ sensibilia si mouean
tur necessario mouent̃ aliquo illorꝫ motuũ qui sũt vel ad formã substãtialẽ
vel accidentalẽ. sed dicũt ipi sic de natura loquẽtes quos phs appellat phy
siologos sensibilia magis moueri motu alteratõnis. ex eo ꝙ oĩe corpꝰ sen
sibile est actiuũ ⁊ passiuũ ꝓpter cõtinuã actionem ⁊ passionẽ qualitatũ pri-
marꝫ rõne cuiꝰ requirũt cibũ ad restaurandũ deperditũ ⁊ addunt ꝙ gene-
ratio corruptio sunt alteratio ⁊ ꝙ accidẽtia in nulla hora vel pte hore eadeꝫ
remanent. ⁊ autor talis opinionis false ꝑmus eraclitus fuit phs ephesinꝰ
et post eum Seneca moralissimꝰ. Sed hec falsa sunt. Quia superius ⁊ rõ
nibus demonstratiuis ⁊ logicꝫ ostensum est vniuersaliter ꝙ nullus motꝰ
est cõtinuus nisi circularis. ⁊ ergo non alteratio augmentatio vel diminu-
tio cõtinua ⁊ illa est cõclusio finalis ⁊ vltima ꝙ solus motus circularis est
perpetuus.

Quintũ capitulũ

Querit̃ De quo determinat̃ in quinto capitulo Solutõ ꝙ ꝑ
mus motus inter omnes est motus localis qui est circu-
laris.

Querit̃ Quomodo phs ostendit ꝙ motus circularis est ꝑmus
inter motus locales Solutio quinq̃ rationibus.

Prima est Omnis motus localis est rectus circularis vel ex recto ⁊ cir
culari compositus. sed motus circularis est prior mixto ⁊ recto motibus.
ergo est primus. Minor ꝓbatur ꝑmo de mixto. Quia simplex est prius
mixto. ⁊ ꝙ mixtũ componit̃ ex simplicibus que sunt priora cõposito. Se-
cundo de recto ꝓbatur. Quia simplex est ante compositum. sed motus cir
cularis est simplicior recto. igit̃ est prior. Minor ꝓbatur. Quia motus cir-
cularis copulat finem principio eo ꝙ nemo pt in figura circulari denotare
ꝑncipium uel finem nisi per imaginationem signando punctum in ea. mo-
tus vero rectus habet diuersa actu finem ⁊ principium. ergo circularis est
eo simplicior.

Querit̃ Quis dicit̃ motus mixtus Solutio Alberti dicit̃ du pliciter. Uno mõ dicit̃ mixtus qui est in linea giratiua q̃ inem vel principiũ non copulat. Aut in linea curua q̃a illa formaliter com ponit̃ ex recto ꝛ circulari. Linea curua habet rectũ formaliter per hoc quia est terminata punctis. hoc eñ cadit in definitõne linee recte. sicut patet in pri mo euclidis Formã aut circuli habet in hoc ꝙ habet concauũ ꝛ connexuꝫ sicut omnes actus circuli quia illa sunt de ratione circuli. ꝛ sic talis motus est rectus ₛm partem rectam. ꝛ circularis ₛm partem curuam in lineã ₛm quã est motus. ꝛ quia in vna parte regnat principiũ versus finem ideo vo catur motus regiratiuus. Alio modo dicitur motus mixtus qui potest eẽ in circulo. vel recto mixtus de circulari ꝛ recta ita ꝙ vnus sit vincens ꝛ ali us victus ꝛ alius sit in potentia ꝛ tunc illa mixtura nõ ꝓcedit semꝑ. Quia necessariũ est ꝙ omne quod est potentia exeat aliquando in actum. ista aũt potentia nunꝙ̃ p̃t ꝓcedere actũ ꝛ sic nõ est ibi motus victus sed vincens.

Ar̃ Contra predicta linea recta est prior circulari. ergo motus rectus est prior circulari. Cõsequẽtia ꝓbatur. Quia sicut se habꝫ linea ad lineam. ita motus ad motũ. Antecedẽs ꝓbatur. Quia circulus est duplicꝭ forme cõcaue ꝛ connexe ꝛ linea recta est simplicis forme Solutio licet li nea recta in esse linee sit simplicior circulari. non tamẽ motus rectus ẽ sim plicior motu circulari. ꝛ ratio est. quia motus circularis copulat finem prin cipio eo ꝙ est ab eodem in idem. sed motus rectus habet diuersa actu fineꝫ et principium sicut sepe supra ostensum est.

Querit̃ Que est ratio ſcd̃a qua oñdit̃ motꝰ circularis prior re cto Solutio ista motus perfectus ꝛ ꝑpetuus est prior imperfecto ꝛ non perpetuo. sed motus circularis est perfectus ꝛ perpetu us non aũt motus rectus. ergo est prior motu recto. Minor ꝓbatur quia motus rectus necessario est finitus ꝛ non cõtinuus. Quod sic ostendit̃. q̃a si talis ꝓtenderet̃ in infinitum hoc esset altero duoꝝ modoꝝ. Aut enim iõ esset quia linea suꝑ quã est motus ꝓtenditur in infinitũ. aut q̃a linea est fini ta sed reflectit̃ super eam. sed nullũ istoꝝ modorum potest esse. Minor ꝓ batur. Quia non ꝑmũ quia non est linea infinita. vt in tercio ostensum est. Etiam si per impossibile poneret̃ nihil moueret super eam. Quia qd̃ ẽ im possibile fieri nunꝙ̃ fit nec fieri incipit. sed impossibile est motũ rectũ fieri in infinitũ igit̃ non potest fieri. Minor ꝓbatur. Quia omne mouens per mo tũ intedit determiãctũ finẽ quẽ per motũ tanꝙ̃ ꝑ quandã viam cõsequitur q2 al's inuanũ moueret ꝛ ille nõ est in infinito. Nec põt dici ſcd̃m ꝙ sit infini tus talis motus ꝑ reflectõnem. Quia tunc esset cõtinuus ex duobꝫ motibꝫ oppositis ꝛ essent duo motꝰ ꝛ nõ vnꝰ motꝰ ꝯtinuus. Quia inter oẽs tales necessario vt ꝓbatũ est intercidit quies. g̊ necessario oĩs motꝰ rectꝰ ẽ fini tus. sꝫ oĩ finito p̃t fieri additio. g̊ oẽ tale ẽ imꝑfectũ. Sꝫ circulari inꝙ̃tũ ẽ cir cularis nihil addi p̃t qm̃ ipe manet circularis. g̊ motus rectus est cessans ĩ tempore siue corruptus ꝛ circularis perpetuus.

Ar̃ Motui ascẽsiõis ignis nihil p̃t addi. nec descensioni terre. igit̃ vi det̃ ꝙ nõ p̃t motui recto suꝑ fieri additio Solõ alberti licꝫ sic forte

sit tamē motui recto in genere accepto possibile ē fieri additōnez sicut linee recte ita ꝙ adhuc manet in genere recti mot⁹ inꝗ̄tum est rectus.

Queritur Quō mot⁹ localꝭ circularis ē prior motui recto. Solō phi tripl'r. natura tpe ꝛ defintiōe. Qd̄ sic oñdit q2 pfectū et incorruptibile ꝛ incessabile ꝼm tp̄s ṗus ē illis trib⁹ modis ꝗ̄ impfectū ꝛ incorruptibile. sicut hoc manifestū ē ex prehabitis.

Queritur Que ē tercia rō q̄ ph̄s ꝓbat intentū suū. Solō ista ille mot⁹ nō ē ppetuus. ꝛ ꝑ ꝯn̄s nec ṗm⁹ q̄ habet ṗncipium mediū ꝛ finem distincta ꝛ determīata ab inuicē ꝼz actū ꝛ nō tm̄ ꝼm potentiā. sꝫ talis ē mot⁹ rect⁹ igit̄. Minor ꝓbat̄. q̄a ṗncipiū recti ē indiuisibile ꝛ similiter finis. ꝛ g̊ dcm̄ ē sup̄ ꝙ in oī tali motu ncc̄e ē esse duas q̄etes. vnā a q̄ est mot⁹. ꝛ alia ad quā ē mot⁹. Mediū ꝟo qd̄ ē inter illa duo indiuisibilia nō est indiuisibile. sed in illo ē motus eo ꝙ mot⁹ ē in intermedio ꝛ nō in ṗncipio vel fine que sūt termini mot⁹. In motu vero circulari sūt ṗncipiū mediū ꝛ finis indetermīata. Quia si accipiat̄ circūferētia cui⁹ tanq̄ subiecti ꝓprie ē mot⁹ circularis. nō p̄t assignari aliq̄ rō q̄re pūctū vnū magis ē ṗncipiū mediū vel finis ꝗ̄ aliud. q̄a oīa talia sunt in ea in potētia ꝛ nō sūt in periferia id ē circūferētia descripta acta voūqd̄ꝗ̄ eim̄ pūctū ē ṗncipiū mediū et finis. Quia in oī tali possum⁹ imaginari ṗncipiū arc⁹ mediū vel finē ꝼz ꝙ placuerit. g̊ mot⁹ circuli ē in ṗncipio medio ꝛ fine ꝛ nūꝗ̄ ꝼm actū in aliquo istoꝝ. q̄a potētia ip̄e semꝑ est in ṗncipio medio ꝛ fine ꝛ nūꝗ̄ ꝼm actū. ꝛ ergo supra dictū fuit in sexto ꝙ sphera quodāmō mouetur ꝛ quodāmō quiescit Sed hoc nō dꝫ intelligi sic q̄dā intellexerūt dicētes ꝙ q̄escat ꝼm totū ꝛ moueat̄ ꝼm ꝑtes. q̄a ꝼm totū mouet̄ formaliter ꝛ nō ꝼm subiectū. ꝼm ꝑtes vero mouet̄ ꝛ formaliter ꝛ ꝼm subiectū. q̄a ꝑtes ī tali motu renouāt sitū ī motu sistere de vbi ad vbi. Scd̄m subiectū ꝟo imobilis. q̄a subiectū eius semper tenet eundem locum.

Queritur Que ē rō ꝙ circulus siue sphera hꝫ ṗncipiū mediū ꝛ finē indistincta Solō hec q̄a oīa hec ṗncipiū esse mediū ꝛ finis accidūt centro sphere siue accipiat̄ mathematice ꝓ pūcto indiuisibili siue physice ꝓ corꝑe spherico qd̄ ē ī cētro qd̄ ē terra. q2 tota sphera diuidit̄ in duo scꝫ in circūferētiā ꝛ centrū. ꝛ centrū ē ṗncipiū mediū ꝛ finis sphere et magnitudinis ei⁹. Habet eīm ṗncipiū sue magnitudinis centrū ip̄a sphera inꝗ̄tū ē magnitudo circa centrū vnū eq̄liter circūducta. Pro medio vero hꝫ ip̄m ꝼm ꝙ mot⁹ ei⁹ ē vn⁹ motuū localiū. Quia sic tm̄ tres sunt motus locales scꝫ sursum deorsū id ē a medio ꝛ ad mediū ꝛ terci⁹ circa mediū Finis aūt ꝯtinuitatis ei⁹ ē eo ꝙ tota magnitudo ei⁹ sphere ad centrū ꝯtinuat̄ et ideo omnis virtus eoꝝ que sunt in circūferentia refert̄ ad centrū nec alibi vnit̄ nisi in ip̄o. Et vt causa hui⁹ est. Dicit tholomeus in quadriptita q̄ arabice dicit̄ alarba. Quia radij stellaꝝ non cōgregant̄ nisi in centro sphere Et ergo poete dixerunt ꝙ dij in centro terre celebrarent synodum fatalis iurisdictionis.

Arguitur Contra p̄dicta corpus centrale ē generabile ꝛ corruptibile. sed circūferentia vniuersi nō est corpus generabile. ergo centrū non ē pri-

cipiū generatōnis sphere Solutō Alberti celū ꝯsideratur dupliciter Uno mō vt tale corpus cōtractū ad talem formā ꝛ sic nō est centrū ꝑncipiū generatōnis eius. Ali o mō ꝯsideratur in cōmuni ꝛ in genere vt est mobile ad vbi ꝛ ad hoc sufficit magnitudo. ꝛ hoc mō ꝑncipiū generatōnis illius est ex centro ꝛ centrū ē ingenerabile ꝛ sic ex eo qa ꝑncipiū mediū ꝛ finis sphere extra circulatōnē que est motus circuli non est aliquod punctū in quo quiescat id qd circulariter mouetur. sicut in recto motu necessaria sunt duo pūcta siue duo termini vt supra sepe dictū est. sphera cū semp fertur circa mediū. et nunꝙ ad ipm sicut ad vltimū motus ꝛ ꝓpter hoc ipm semp quiescit quodā modo semp mouendo suū subiectū in eodē loco totū. ꝛ iō mouetur cōtinue quia motus suus accidit cōuersiue circa idem centrum.

Queritur Que ē quarta rō ꝑncipalis Solō ista. Quia in mēsurabilibꝫ esse ꝑmū ꝛ esse mensurā ad se inuicē ꝯuertuntur eo ꝙ rōnabile ē in vnoquoꝗ ꝑmū esse mensurā alioꝝ. sꝫ motꝰ circularis quē tēpus ꝑmo ꝯsequitur ē mēsura alioꝝ motuū. ergo est ꝑmꝰ ꝛ ꝑfectus.

Queritur Que ē qnta rō ꝑncipalis Solō phus ista motus regularis est prior irregulari sicut simplex cōposito ꝛ vniformi difformi. sed solus motꝰ circularis ē regularis igitur ipe ē ꝑmꝰ solꝰ. Minor ꝓbatur. Quia mobile qd mouetur in recto irregulariter fertur a ꝑncipio in finem Quia quāto plus distant oīa talia a ꝑmo quiescente a cuiꝰ quiete est motus eoꝝ tanto velocius ꝛ velocius feruntur. Quia vt supra tactū est motus naturales sicut videmꝰ oculariter in grauibꝫ ꝛ leuibꝫ intenduntur in fine et motus violenti in ꝑncipio sicut apparet in motu ꝓiectoꝝ. sed motꝰ circularis nec ꝑncipiū nec finem in se habet nec aptꝰ natꝰ est habere. ergo equaliter distat a principio ꝛ fine.

Arguitur In motu locali est ꝑncipium ꝛ finis. ergo incōuenienter dicitur ꝙ nec habet principium nec finem. Anñs ꝓbatur. Quia oriens est ꝑncipiū motus celi. ꝛ occidens finis eius Solō motus circularis celi potest dupliciter cōsiderari. Uno mō ꝑm se ꝛ sic dcm̄ est statim ꝙ nec hꝫ ꝑncipiū nec finē. qa vt supra dictū fuit qdlibet punctū imaginabile circūferentia celi potest indifferenter esse principiū ꝛ finis. Alio mō accipitur vt substat influentie sui mouentis qd ꝑm ꝑipateticos appellatur aīa nobilis ꝛ sic hꝫ ꝑncipiū. Quia aīa nobilis ex quo ꝑm veritatē est intelligentia siue angelus licet nō ꝑm officiū definitiue est in loco. inquantū se determinat ad vnū locum ꝑ quē influit ꝛ sic dicitur ꝑncipiū hoc modo esse in illo loco ꝑ quē ipa influit ꝛ finis in apposita ꝑte. In linea vero recta sumitur ꝑncipiū ꝛ finis etiam in ipsa linea quod non est in circulari.

Queritur Quō phs oñdit iterū ꝙ motus localis inter genera motuū ē primus Solō oñdit hoc testimonio antiquoꝝ dicens ꝙ oēs naturales phi qui mentōnem fecerūt de motu tradūt ꝑncipia mouentia que mouent motu locali. Et adducit phs quinꝗ opiniōes antiquoꝝ Prima fuit ipius empedoclis q posuit ꝑncipia rerū litē ꝛ amiciciā siue discordiā ꝛ ꝯcordiā quoꝝ ꝑmū disgregat ꝛ scdm iterū ꝯgregat Disgregatio ꝛ ꝯgregatio sꝫ motꝰ locales siue ꝑ locū ergo ꝑmꝰ motꝰ inter oēs ē localis

Secūda opinio est Anaxagore qui posuit intellectū agentē esse primū pncipiū faciens motū quē etiā dixit facere pmū motum cōgregando ⁊ segregando Tercia est opinio Democriti ⁊ suoꝝ sequatiū qui non posuerunt vnā causam mouentē sed dixerūt motū fieri per naturam vacui. ⁊ dicunt pmū motū esse locimutationē ⁊ dicūt ꝙ est prior natura ceteris motibus. Motus aūt qui fit per vacuū aūt est locimutatio aut similis locimutationi. Quia ⁊ si vacuū non sit actu. tamē ponit ab ipsis qui sunt autores vacui. sicut locus. Alioꝝ motuū nullū dicunt esse primis pncipijs q̄ ſm eos sunt inane ⁊ vacuū. sed potius ipi opinant ea que sunt ex athomis et vacuo sicut ex principijs moueri alijs motib9 postq̄ sunt constituta ex ipsis. Dicunt em̄ ꝙ res augmentat qn̄ imbibit in suo vacuo athomos. Et diminuit qn̄ emittit eos ex suis vacuis. Et silr dicūt ꝙ res generant ⁊ corrumpant congregatōne ⁊ segregatōne athomoꝝ. Alteratōnem vero non ponebant fieri nisi ex situ ⁊ conuersione atomoꝝ ⁊ ideo generatōnem dicebant esse quandā alteratōnem ⁊ hui9 sententie autores fuerūt democrit9 et collega eius leucippus. Quarta opinio fuit coꝝ qui dicebāt generationem fieri per densitatem ⁊ raritatem. tales etiā ponebant motū localem pmū. Quia oēs tales ponūt ista sensibilia generata esse per disgregationem raroꝝ vel congregatōnem densoꝝ sed congregatio ⁊ disgregatio sūt motus locales. Quia congregata mouent a circūferentia versus centrū in locū paruū. Sed disgregata mouent a centro versus circūferentiā in locum magnū. Et hui9 secte defensor fuit quidā phus dict9 [illegible]zutos vt dicit Albertus. Quinta opinio est platonis. Quia platonici dixerunt aīam esse causam motus ⁊ aīam mundi esse causam primi motus. Dicūt aūt locimutatōnem esse primā inter motus in genere. Quia hi sunt qui dicunt ꝙ illud est pncipiū pmi motus qd mouet seipm ⁊ hoc dicūt esse principium oīm que mouent. Sed manifestū ē ꝙ aīa ⁊ oīe aīatū motū ab aīa mouet motu locali. Cum igit ſm eam sic est in maiori mūdo sicut est in minori ipe vult pmū motū in toto vniuerso esse motū localem patet igit iudicio oīm phoꝝ ꝙ motus localis prior est inter omnes motus.

Queritur Quō phs confirmat istas opiniones antiquoꝝ. Solutio sic qa in effectu ꝙ phi quasi a veritate coacti in hoc consenserunt ꝙ motus localis esset pmus. Quia si aliquis quiescat in seipso a motu locali ⁊ tamē moueat motu augmentatōnis diminutōnis vl alteratōnis qui sunt motus ad formā nos dicimus ꝙ tale simpliciter non mouet. sed quodāmō ⁊ illius nō est alia causa nisi ꝙ motus dicit de motibus per prius ⁊ posterius prius de motu locali ⁊ posterius de alijs. Et sic patꝫ ꝙ est aliqs motus pm9 q̄ est cōtinuus ꝑpetuus ⁊ quis sit ille qa localis circularis.

Queritur Utrū verū sit ꝙ solus motus circularis sit ꝯtinuus et ꝑpetuus Solutio sic vt ꝓbatū est in textu. qa motus rectus nō pōt esse cōtinuus ⁊ ꝑpetuus ex quo necesse est mobile tale sp ī pūcto reflexionis quiescere q̄uis mot9 rectus sicut in q̄nto ostensum potest esse continuus non tamen est ꝑpetuus. Et sic nullus motus p̄ter circularē potest esse cōtinuus ⁊ ꝑpetuus qd addit ꝓpter generatōnes ⁊ corruptōnes

que nõ sunt vnus motus sed duo succedentes sibi perpetue vt dicet in secundo perigeneseos.

Ar Si motus localis circularis esset cõtinuus ꝛ ꝑpetuus tunc esset infinitus sed hoc ẽ falsum. Quia phs in tercio physicoꝝ reprobat infinitũ Solutio motũ aliquẽ esse infinitũ põt intelligi tripl'r. Uno mõ ex parte subiecti q̇a scꝫ est in subiecto finito ꝛ sic om̃is motus est finitus eo ꝙ nulla est magnitudo infinita. Alio mõ potest intelligi ex parte termini ad quem q̇a scꝫ habet terminũ ad quẽ determĩate essentie ꝛ determĩate speciei et sic om̃is motus ẽst finitus ꝛ sic etiã motus circularis habꝫ terminũ qui ẽ vbi. Tercio intelligit motũ finitũ duratõne. ꝛ sic motus circularis nõ est finitus sed est ꝑpetuus ſm cõtinuatõem nulli tempori definiens.

Ar Si motus circularis esset infinitꝰ hoc esset per reiteratõnez sed talis impedit perpetuitatem motus vt in textu dictũ fuit' Solutõ reiteratio in linea recta impedit ꝑpetuitatem q̇a est per eandẽ viam nõ aũt in lineã circulari eo ꝙ non est per eandem viam.

Ar Prima reiteratio differt a secũda numero sicut vnus dies q̇ causatur per vnam reiteratõnem differt numero ab alio die. igit non est vnus motus numero continuus ꝛ perpetuus Solutio motus circularis accipit dupliciter. Uno modo ſm suam totalitatem. ꝛ sic est vnus motus numero sicut qꝺ licet continuũ dicit vnũ numero inq̃tum est indiuisũ in forma continuitatis. Alio modo accipit ſm diuersas ꝛ partiales reuolutiones ꝛ sic differunt ille a se inuicẽ numero potentiali. Quia non habent distinctõnem actualem a se inuicem sicut in simili dicimus ꝙ lignum bipedale est vnũ numero actuali sed non numero potentiali eo ꝙ in duas pedes ẽ diuisibile ꝛ prima pars eius non est secũda licet actu stant sub forma vnꝰ continuĳ.

Quartus tractatus et ultimꝰ

Querit De q̇ determĩat in q̄rto tractatu Solꝰ de ꝯditõnibꝫ ꝑmi motoris ꝙ sit impꝑtibilis ꝛ nullã hñs magnitudinẽ et ad hoc oñdendũ p. ꝑmo oñdit ꝙ mouẽs hñs ꝟtutẽ diuisibilẽ ꝛ finitã nõ moueat ꝑ tp̃s infinitũ. Dicit ãt ꝟtꝰ mouẽs diuisibilis grauitas ꝛ leuitas. vel aliqua alia forma que in maiori materia ẽ maior ꝛ in mĩori minor.

¶ Querit. Quõ p. oñdit ĩtẽtã illã ꝯclusionẽ. Solꝰ sic tria sũt ĩ oĩ motu scꝫ ipm subiectũ qꝺ mouet. mouẽs qꝺ effectiue mouet ꝛ tp̃s in q̊ ẽ motꝰ. sicut in mẽsurãte. Sꝫ hec oĩa qñ ꝟtutes corꝑales sũt mouentes. aut sũt sil' finita. aut sil' infinita. Aut q̄dã sũt finita ꝛ q̄dã infinita ꝛ tũc aut duo sũt finita ꝛ terciũ infinitũ. aut vnũ ẽ finitũ ꝛ duo sũt infinita q̄cũqꝫ illa esse dicãt. Tunc sic si dicat possibile ꝙ mouẽs finitũ moueat finitũ mobile in tpe infinito ponat hoc mathematice in termĩs trãscẽdẽtibꝫ sic ꝙ a signet mouẽs corporeũ ꝑtibile ꝛ finitũ. ꝛ b signet id qꝺ mouet qꝺ ẽ corpꝰ finitũ. ꝛ c signet tp̃s infinitũ in q̊ ẽ motꝰ. Cũ igit corꝑea ꝟtꝰ ꝑtibilis diuisiõe corꝑis nõ sit nisi ĩ corpore. mouẽs tale necessario erit corpꝰ sꝫ dcm̃ ẽ supra ꝙ corpꝰ nõ mouet ni-

si motū ab alio sibi extrinseco.ḡ tale mouēs erit motū aliquo extrinseco

Tali positōne stante qa a mouens finitū est diuisibile ponam⁹ ꝙ d signi ficet aliquā ptē aliquotā talis mouētis qd est a.puta decimā quartā vl' me diam vel denominatā ꝺm aliquā aliam ꝓportōnez que potest esse inter totū et partē. Scdo ponam⁹ ꝙ e significet aliquā ptē ei⁹ qd ferē vl' mouetr hoc est ipius b que se habeat in tali ꝓportōne ad ipsum b mobile.totale sicut se habet d ad a tunc eni iuxta sententiā phi in septimo sicut totum mouet to-tum.ita pars mouebit partem. Hac igiē positōne stante d mouebit e qd ē pars ipsius mobilis quod est b in aliquo tempore quod est minus ꝙ̄ infi-nitum quia positū est ꝙ totū mobile qd ē b mouetr in tpe infinito.ḡ necessa-riū ē ptem moueri in minori tpe ꝙ̄ sit tps infinitū.ꝛ dicam⁹ ꝙ illud tps si-gnificetr per lr̄am z.ḡ si addatr aliquota equalis mouentis ad ipm d mouēs qd est pars ꝛ aliquota moti ad e motū tūc mouebitr ipsuz in maiori tpe ꝙ̄ sit z.tantū ꝙ̄tū est ipm z ꝛ sic addendo apponemus omnes partes mouen tis.id mouens ꝛ scdo omnes partes mobilis ad ipm qd ē motū ꝛ tūc etiaz crescēt incrementa temporis ꝺm partes equales temporis Et quia partes tales sunt finite.necessario tempus quod cōponitr ex omnibꝫ illis partibus erit finitum.ergo mouens quod est equale omnibꝫ partibus mouentis et motū qd est eq̄le oībꝫ partibꝫ moti.mouet tpe finito sꝫ eq̄lia mouētia mouēt eq̄lia mota in equalibꝫ temporibꝫ.ergo tempus infinitum fuit equale tēpo ri finito sed hoc est impossibile.ergo impossibile est ꝙ mouens finitū moue at aliqd finitū motū in infinito tempore. Et causam manifestā illi⁹ dat Al-bertus istam. Quia nihil mouetr ꝺm infinitū tempus nisi moueatr ꝺm infini tum motum ꝛ nihil mouetr ꝺm motum infinitū nisi quod mouetr ꝺm spaciū infinitū vel ꝺm motū reflexū. Cū aūt nō ꝯtingat ifinite moueri ꝺꝫ motū re flexū oporteret ifinitū motū eē ꝺꝫ spaciū ifinitū ꝛ h̄ nō pt eē si motor sit fini tus ꝛ motū finitū.vt ī sexto huius ꝓbatum est patz igiē conclusio vera.

Ar̄ Contra conclusionem predictā phi ꝓbatio initiē falso fundamen to.ergo non ꝓcedit. Probatr. quia supponit partem mobilis posse auferri quā signat per lr̄am e sed hoc est impossibile. Probatr quia celū qd ē ꝑmū mobile est incorruptibile ꝛ per cōsequens indiuisibile Solutio de terminatio ista phi est conditōnalis ꝛ in tali nihil improbat an̄s esse impos sibile ꝛ ꝯsequēs tota conditionali existente necessaria. Vel dicendū est ꝙ li cet in celo ꝺm ꝙ est tale corpus non potest fieri abstractio partis a toto ta-men non repugnat abstractio sibi ꝺm generalem rōnem corporis sicut su-pra etiam dictum fuit.

Ar̄ Anima nobilis est virtutis finite quia est substantia creata ꝛ tamē mouet in infinito tempore.ergo conclusio phi est falsa Probatr secū da pars antecedētis quia mouet celum in tempore infinito ex quo motus celi est infinitus Solutio virtus aīe nobilis est infinita ꝺm quid in du-ratōne videlicet ergo etiam mouet in tempore infinito sed ꝑmū mouens extra gen⁹ hꝫ ꝟtutē simpliciter infinitā. Scdo dōm est ꝙ dupliciter accipitr infinitas in motu. Uno mō ꝺm partes mobilis sic ꝙ ille motus esset infi-nit⁹ q̇ eēt infiniti mobilis ꝛ talis mot⁹ infinit⁹ fieret a ꝟtute simpl'r infinita qꝛ al's mouēs nō excederet ꝟtutē mobil'. Alio° dꝛ mot⁹ ifinit⁹ ex pte tpis

sicut motus celi nunc est infinitus. ⁊ hoc modo in motu sunt duo conside-randa scꝫ infinitas motus ⁊ illa est a motore infinito ⁊ determinata veloci-tas motus ⁊ illa est a motore finito ⁊ ſm hoc anima mouens celum est cau-sa motus celi ſm eius determinatam velocitatem sed non est causa mot⁹ celi ſm eius infinitatem ⁊ sic infinitas motus dependet a motore infinito. Alij dicūt ꝙ motus infinitus ſm duratōnem potest fieri a virtute infinita ſm extensionem siue duratōem siue a virtute infatigabili etiam, si talis vir-tus non sit intensiue infinita.

☞ Cōtra hoc sic arguit̃ a virtute finita potest ꝓcedere esse infinitū. ergo etiam motus infinitus. ꝯña tenet a simili Solutio nō est simile de perpe-tuitate essendi ⁊ motus. Quia ꝑpetuitas essendi respicit creatorē qui dat vnicuiqꝫ rei terminū essendi ⁊ ergo dat quibusdam ꝑpetuitatem essendi ⁊ aliquibꝫ esse tꝑale ſm ꝙ dicit in ꝑmo de celo ꝙ ab hoc quidē ente oībus de-riuatū est esse ⁊ viuere his quidē clarius his vero obscurius. Sed mot⁹ ori-tur ex virtute mobilis ⁊ mouentis ⁊ ideo motus respicit causam ꝓpinquā In ꝑpetuitate igit̃ sufficit voluntas creatorꝭ dicente platone in persona dei ad angelos O dij deoꝝ quoꝝ opifex paterqꝫ ego sum natura quidē vestra dissolubiles estis mea aūt voluntate sic semper permanebitis. Ad perpe-tuitatem vero motus requirit̃ etiam infinitas mouentis. virtus tamē in-fatigabilis potest mouere motu infinito q̄uis sit finite essentie sicut dictuꝫ est de anima nobili.

Secūdū capitulū

Queritur Quō ostendit pħs scđm ꝑassumptū scꝫ ꝙ in magnitudi-ne finita nō potest esse virtus corꝑalis infinita. Sol'o duo ꝑsupponit. Primū est ꝙ maior potentia in minori tempore facit equa-le rō est q̄a maior potentia necessario facit velocius mouens sed velocius est quod in minori tempore facit equale ei quod tardius facit in maiori tꝑe ergo ꝙ maior potentia faciat equale in breuiori tempore. scđm est ꝙ omne qđ mouet̃ in tꝑe mouet̃. Istis sic suppositis ꝓbat̃ ꝓpositū sic si in magnitu-dine finita esset virtus corꝑalis infinita vt dicūt aduersarij veritatis illa vl' mouet̃ in non tꝑe vel in tꝑe sed nullū istoꝝ est dicēdū nō ꝑmū id est in non tꝑe q̄a hoc est contra scđam suppositōnem. Non scđm q̄a sic virtus finita ⁊ infinita mouent̃ in equali tꝑe. Quia ad virtutem finitā potest tm̄ addi ꝙ fi-at equalis virtuti infinite. Et istud pħs deducit iterū in textu in terminis transcendentibꝫ hoc modo sit eīm tempus in quo virtus infinita calefaciat designatū per a ita tamen ꝙ a sit temp⁹ finitū quodcūqꝫ voluerit in quo de-pulit vis illa infinita, motu violento. sed temp⁹ signatū per a b sit illud in q̊ depulit vel calefacit virtus finita. hoc etiam necesse est esse longi⁹ q̄ꝫ temp⁹ ꝑmū in quo mouet virtus infinita. Sed cū illud temp⁹ virtutis finite in a-liqua ꝓportōne se habeat ad temp⁹ determiatū infinite virtutis eo ꝙ ē tri-plū quadruplū ad ipm aut in aliqua alia ꝓportōne. Si ergo augeam⁹ vir-tutem mouentem finitam semper diminuet̃ tꝑs. ergo aliqñ veniet ad tꝑs in quo mouet virtus infinita ⁊ tamen illa potentia manet finita quia agre-gat̃ ex finitis ⁊ mouet in tempore a in quo ponebat̃ mouere virtus infinita

ergo sequitur ꝙ virtus finita et infinita mouebunt in equali tempore idem mobile quod est impossibile.

Queritur Quomodo phūs improbat tercium scʒ ꝙ impossibile est finitā potentiā esse in magnitudine infinita. Solutio. duabꝫ rationibꝫ. p̄mittens tamen primo vnum quo posset videri alicui ꝙ in magnitudine infinita possʒ esse potentia finita. ita ꝙ magnitudines et virtutes siue potentie non proportionentur. ⁊ ē istud. cōtingit aliquando in minori corpore esse maiorem virtutem siue potentiam q̄ȝ in maiori. sicut in paruo lapide cadēte maior est caliditas q̄ȝ in magno aere. ⁊ in paruo plū bo maior est grauitas q̄ȝ in magna spongia. Sed istud phūs soluit sic dicens. q̄ȝuis istud contingat. tamen totiens potest duplicari aer siue spongia ꝙ maior esset in aere vel in spongia q̄ȝ in lapide vel in plumbo. Unde etsi in magno aere sit minor virtus q̄ȝ in paruo lapide tamen in infinita magnitudine necesse est esse potentiam maiorem q̄ȝ in quacūqȝ alia finita. eo ꝙ finiti ad īfinitum nulla est proportio. ⁊ sic nullo mō infinitus aer exceditur a paruo lapide. His premissis probat phūs intentum suuȝ duabꝫ rationibꝫ. Prima est. si in magnitudine infinita esset virtus finita. tunc signentur predicta terminis transcendentibꝫ. ⁊ sit magnitudo infinita ſm aduersarium veritatis signata per. a. b. in qua infinita magnitudine ponitur esse virtus finita. ⁊ de magnitudine illa infinita sumatur aliqua pars finita. que significatur per b c. ⁊ sumatur mobile quod potest illa pars finita sumpta de magnitudine infinita mouere. ⁊ vocetur. d. tunc. b. c. mouebit. d. in aliquo certo ⁊ determinato tempore per aliquod determinatum signum transiundo ⁊ sit tēpus illud signatum p. e. ʒ. Si igitur accepero de magnitudine prima infinita iuxta positionē signata per. a. b. magnitudinem duplam ad illam secūdam q̄ fuit. b. c. tunc illa mouebit. d. in medietate tēporis. e. ʒ. quia talis est ꝓportio mouentis ad tempus ꝙ quanto mouens fuerit fortius ⁊ actiuius respectu mobilis tanto mouet in velocius siue in minori tempore. sicut in fine septimi dictum fuit. Sit ergo illa medietas temporis signata per. ʒ. c. si igiť accipiamus duplum ad. b. c. nunquā veniemus ad quātitatem infinitam que est. a. b. quia infinitum non contingit aliquo numero partium transire ⁊ nō contingit accipere tot partes quot habeātur quātitates infinite magnitudinis. quocūqȝ em̄ tempore dato semper accipiemus minorem partem temporis in quo mouet maior potentia que est accepta ex duplicatione potētie ꝑus date. sed quod non ꝯtingit ptransiri habet infinitā potentiam vt dcm̄ est. illud em̄ magnitudinis infinite quod semꝑ remanet accipiendū de infinita magnitudine vltra omne ꝑus acceptum habet aliq̄d potentie. ergo potentia infinite magnitudinis erit infinita. ex quo infinitum est quod excedit omne finitū acceptuȝ. sed hoc ē ꝯtra hypotesim qua supponiť ꝙ in magnitudine infinita esset potētia finita. et sequitur illatum ex hoc ꝙ om̄is potentie finite necesse est esse tempus finitū in quo mouet. Si em̄ ponať ꝙ hec potentia mouet in quodam tempore tanto tūc maior mouebit in minori. sed tamen in finito ⁊ determinato ſm quātitatem. sed ſm ꝯuersionem ꝓportōnis q̄ȝto ipsum tempus fuerit minus tanto necessario potentia mouens est maior ⁊ econuerso. Si vero aliquis dicat ꝙ infinitis partibus magnitudinis

sumptis ɔtingit potentiam esse finitaz. hoc nullo mō esse potest. q2 definitio infinite potentie est ꝙ sit sicut magnitudo ⁊ multitudo excedens oīe finitum. Cum igit hic sermo sit de potentia corporali que mouet corpus infinita potentia erit que erit ex infinitis partib9 subiecti ex quib9 infinitis ɔstituitur magnitudo infinita que omne finitum excellit sicut partes numerate in ipsa excellūt omnes numeros partiū in magnitudine finita. et sic patet ꝙ si magnitudo est infinita potentia necessario erit infinita.

¶ Secūda ratio est. si in magnitudine infinita est virtus siue potentia finita. tūc potentie corporis infiniti ⁊ finiti erūt equales. sed hoc est incōueniens ex quo potentia sequitur naturā sui subiecti. Sequela ꝓbatur sic. q2 si accipiamus corpus eiusdem generis, cuius est infinitū ⁊ hoc sit finitum. tunc in eo potentia essꝫ tanta ⁊ equalis potentia. sicut in infinito. q2 omnis potentia finita potest esse in corpore finito. illa ergo potentia finita que est in corpore finito mensurabit per equalitatem potentiam finitam corporis infiniti. hoc aūt est impossibile vt dictū est. q2 etsi in corpore minori potest esse maior potentia ꝙ̄ in maiori tamen in corpore minori eiusdem generis siue spēi non potest esse potentia maior vel equalis ei que est in maiori. sicut in paruo aere non potest esse tanta virtus sicut in magno aere. ergo multo fortius in corpore finito nō potest esse potentia equalis ei que est in corpore infinito. ⁊ hoc fuit probandum.

¶ Capitulum Tercium.

Querit̃ Quid intendit phus in isto capitulo determinare et in sequenti Solo. vnitatem pmi motoris Et occasione alius querit a quo mouentur proiecta. dicens pmo ꝙ ipsa non mouent seipsa. q2 non sunt animata. nec mouentur a motore extrinseco. quia mouēs extrinsecum ⁊ effectiuū debet esse simul cum moto. vt dictum est in septimo huius. proijciens aūt non est simul cum proiecto. sed oīno ab eo separatum

Querit̃ Qumodo phus soluit illam questionē de motu ꝓiectorum Solo. pmo excludit falsam opinionem ipsius platonis que fuit ꝙ ꝓijciens proijciendo moueret aerem proximū. et ille aer ꝓximus moueret proiectum vsqꝫ ad finem absqꝫ motu aeris cōsequenter se habentis. sed hoc falsum est. quia si aer proximus ipsi ꝓijcienti moueret ꝓiectum tm̄ tūc ꝓiectum moueretur tm̄ in aere proximo et non in aere consequenter se habente ad ipsum quod apparet falsum.

Querit̃ Utrū motus proiectiōis sit ɔtinuus Solo phi nō q2 motor pmus in illo motu nō ɔtinue mouet. sed motus ꝓiectionis fm veritatem fit hoc modo ꝙ pmū mouens nō ɔtinue vsqꝫ ad terminū motus mouet. sed suam virtutem ⁊ robur motu suo agit in hꝯ qđ est possibile suscipere vim ⁊ robur suūꝫ. et hoc in quod agit eā est aer vel aqua aut aliquid talium qđ aptuꝫ est de facili moueri ⁊ mouere. sicut nubes vel nebula vel cetera corpora que media sunt inter aerem ⁊ aquaꝫ. et sic cōcedendum est ꝙ proiecta mouentur ab aliquo extrinseco sibi. sed tamen nō simul pausant secūdum ⁊ terciū mouente pmo pausante Cuius exemplꝫ

est ſm Albertuꝫ in circulis in aqua. quia lapide proiecto in aquā ſtante ad/huc circulus vnus mouetur ad ſecūdum circulū. ꝛ ſic deinceps. et ſic id qꝺ mouetur eſt mouens ꝯſequenter. cum p̄mū mouens quieſcit in oīni tali mo/tu. et ideo in talibꝫ habitū quod eſt ꝯſequens p̄mū mouens mouetur ab ip/ſo. et in hoc ſecūdo mouente eſt eadem rō. quia illud ꝯſequenter mouet ter cium mouens. ꝛ terciū ꝯſequenter quartuꝫ. et ſic ꝯſequenter quouſqꝫ ceſſat virtus ipſius p̄mi expellentis. cum in habito hoc eſt ꝯſequenter moto fiat minor virtus ꝛ potentia q̄ꝫ in antecedenter motis ꝛ mouentibꝫ. ita ꝙ vlti/mū habitū ſolum moueatur ꝛ nō moueat. ꝛ tunc proiectum ſiue expulſum qꝺ ferebatur ſiue mouebatur pauſat. quia finis vltimus mouentiū quieſcit a mouendo. cum proximū mouens amplius non mouet. ſed ipſuꝫ tantū mo/uetur. ꝛ non mouet aliud. eo ꝙ iam ceſſauit impetus violentie primi mouen tis. per hoc autem ꝙ illud pauſat neceſſe eſt ſimpliciter pauſare ꝛ mouens et motum totum expulſionis qui fuit per diuerſa mouentia ſucceſſiue per aerem ꝛ aquam

Queritur Utrum motus ꝓiectorum fiat per antipariſtaſim. Solō phi nō. erat aūt motus ille talis ꝙ cū ꝓiectum exi bat a loco ſuo velociter neceſſe eſt aerem ſequi velociter ad repellendū va/cuū ꝛ ſequendo impellit vltra ꝓiectum ꝯſequenter donec ceſſabit. ſed iſtud nō eſt ꝯueniens vt dr̄ pħus. q2 ex eo ſequeretur ꝙ opteret poſteriora ſequi ad omnē diſtantiā. q2 ſicut ꝓiectū exit a loco ſuo ita aer ſequens a loco ſuo. ꝛ ſic deinceps. ꝛ ſic vno moto oīa poſteriora mouerentur. qꝺ eſt incōueniens

Queritur Quare pħus mouet hic iſtam queſtionem de motu ꝓ iectorum. Solō. ſoluꝫ incidentaliter q2 vult ꝓbare ꝙ vnitas motus deficit ꝓpter diuerſitatē mouentiū. Et hoc ꝓbat ex motu ꝓ iectoꝝ qui ideo non eſt vnus. ꝛ ſic ꝯcludit ſi eſt vnus motus p̄mus ꝯtinu9 tūc neccē eſt eſſe vnū p̄mū motorē. alr̄ nō eſſꝫ vnus p̄mus motus.

Ar Ex ſolutōe pōri ſequeretur ꝙ motus celi etiam non eſſet vnus ꝛ ꝯti/nuus. Probatur. q2 dependet etiā a pluribꝫ motoribꝫ Solō. licet motus celi dependeat a pluribꝫ motoribꝫ illi tamen ſunt ſubordinati. ꝛ hoc modo nō eſt incōueniens vnū motū a pluribꝫ dependere. q2 tunc ſecūdum mouens mouet in virtute p̄mi mouentis. Sed ſic nō eſt in motu ꝓiectorū q2 ibi nō ſunt ſubordinati motores. quia omnino accidit ꝙ vna pars aeris plus mouet aliā q̄ꝫ alia priorem. In motoribꝫ vero ſubordinatis vniuerſa/lior cā ſemꝑ mouet particularē. ꝛ nō econtra

Queritur Utrū proiecta mouentur a pluribꝫ motoribꝫ ſeſe ꝯſequen ter habentibꝫ Solō phi ſic. q2 q̄ꝫto aliqua virtus ē for/tior tanto diſtātius ſe diffundit in operādo ꝛ ita tñ ꝙ ſemꝑ ꝓximū mouēs ſi mul ſit cū moto ꝓximo. cū ergo ꝟtus ꝓijcientis ſit quedā naturalis virt9 ſiue potentia ipſa ſe diffundit proxime in proximū mobile. qꝺ eſt aer ꝓxim9 et ille aer mouet aliū aerē ſibi ꝓximū donec ceſſauerit virt9 ipius p̄mi vio/lentantis. In iſtis tñ partibꝫ aeris vt inqt Albertus vt ꝑfectus ſit impetus requiritur ꝙ generatio fiat in plurio aere vel aqua q̄ꝫ ſit ille quem percu/tit ipſe proijciens vel etiam ipſum expellens Et hoc aūt ſatis manifeſtum

est in eo qui proijcit lapidem in aquam ita q iuxta centrum lapidis cadentis ligna parua vel media in quantitate et remotius aliquantulum iaceant alia. tunc enim circuli aque generati a lapide cadente fortius impellunt ligna que aliquantulum distant q̄ illa que sunt propinqua multum ipsi centro. requirit ergo impetus quantitatem mediam debitam in qua sit summa virtus eius et illa non est que primo percutitur. eo q illa est nimis parua. Hinc est q arcus et baliste et blide et cetera instrumenta fortius proijciunt ad debitam distantiam q̄ iuxta chordam que primo percutit. eo q licet aer p̄mo pcussus fortiorem habeat impetū in potentia. tamen ille reducit in actū qn̄ fuerit in debita materie q̄titate. sicut om̄is alia virtus corporalis. et talis motus nullo mō est ꝯtinuus. vt dc̄m fuit. sed sunt multi succedentes sibi. licet f̄m sensum ꝯtinuus esse videat

Querit Quomodo differenter fit iste motus ꝓiectionis in aere et aqua Solo alberti sic differenter. quia in aqua est cō sequenter se habentiū motorum. quia aqua est elementum spissius. et sic circuli qui ibi generantur sunt consequēter generati nō tangentes se. In aere vero ꝓpter subtilitatē elementi tangūt se. et non est vnū mouens ibi sicut in motu ꝯtinuo. sed sunt ibi habita mouētia vel ꝯn̄ter se habentia.

Querit Quare mot⁹ ꝓiectoꝝ magis fit in aere et aq̄ q̄ in alijs Sol. Alberti. ꝓpter tria que talia corpa maxime in se hn̄t. Quoꝝ p̄mū est q nullius sunt figure determinate. qꝛ p̄ hoc sunt om̄is figure susceptibilia. et tunc nec̄ario erūt humida sicut aer et aqua. Secūdū est q sunt talia q vna parte mota nō est necessariū alteram partem moueri et hoc habent ista corpora inq̄tum sunt sp̄ualia. sic em̄ cedūt corpi qd̄ ꝓijcit in ipsa. et tūc vna pars inundat sup aliam et vna expellit aliam donec cessat violentia. sicut est videre in lapide proiecto in aquā qui circulū aque a se expulse facit. et ille alium maiorē rc̄. et sic circuli crescūt donec deficiat violētia Qꝫ aūt aer et aqua cedunt corpi in se proiecto hoc hn̄t inq̄tum corpa. quia duo corpora non possunt esse in eodē loco simul. Qꝫ aūt vna ps inundat super aliā et nō extendat eā ꝯtinue est ex eo. qꝛ sunt corpa aliquo mō sp̄ualia. qꝛ si essent terminata pars extenderet partem vsqꝫ ad circūferentiam vltimam celi. et tūc tumultuarent celū ad iactum vnius lapidis in aerem vel in aquā. hoc aūt est incōueniens. ideo ps stat sup partem et cessat motus Tertiū aūt est vicinitas istoꝝ corporū ad materiā ex qua vicinitate omnes motus de facili recipiunt

Querit Utrū virtus proijcientis sit formaliter imp̄ssa ipsi percusso. Solo. q̄dam dicūt q ꝯtinuitas istius motus est p naturā ipsius expulsi. ita q quelibet ps expellit aliam successiue q̄diu durat virtus ipsius p̄mi pcutientis in pcusso. qꝛ vt dc̄ Albert⁹ hanc dicūt manere in pcusso et aerē non pcutere. sed p ꝯtinuā expulsionē dare locū ipsi percusso qd̄ p̄mo impetu fert p ipsum. Sed isto mō non p̄t solui p̄ma questio. qꝛ sic primo mouente penitus quiescente remaneret motus in eo qd̄ mouet sine pcutit t\m. et sic id qd̄ mouet separatū a motore mouebit. Sed hec positio que etiam est modernoꝝ ꝓpter causam predictā nō p̄t stare. sed veritas

est iuxta sniam q̄ p̄mũ pcutiẽs generat virtutẽ suã in aere ꝛ illa ps aeris pcussi pcutit aliã ꝛ illa iterũ aliaꝫ donec cessat virt⁹ ipius primi mouentis.

Ar Videt̄ q̄ piecta moueant̄ a virtute eis impressa a p̄mo piciẽte. igit̄ dictũ videt̄ falsuꝫ. Añs pbat̄. qa nõ videt̄ quõ alias possit saluari q̄ nauis tam vehemẽter moueret̄ ɔtra ĩpetũ fluuij ꝛ sagitta ab arcu vl' balista Sol'o nauis mouet̄ velociter ɔtra ĩpetũ fluminis nõ p formã imp̄ssaꝫ ipi naui a mouẽte sꝫ p formã imp̄ssam ipe aque ꝛ illa imp̄ssio facil'r fit ĩ aq̄ pter cãm dictã. ꝛ sic qñ nauis velociter mouet̄ cõtra fluuiũ tũc ẽ fortis in aqua ĩpressio ꝛ in aere q̄ ẽ circa nauim. in cui⁹ signũ añ naui fit aque eleuatõ etiã in aere ẽ fcã ĩpressio. qꝛ si q̄s circa naui ĩ aere pijceret pluuiã deberet valde cito moueri. ꝛ eodem mõ est dicendũ de arcu ꝛ balista.

Querit̄ Quid ẽ virtus piectiua Sol'o in piciẽte ẽ q̄dã naturalis potẽtia sꝫ inq̄ntũ ẽ in aere nõ ẽ pprie in aliq̄ p̄dicamẽto. Quia nõ ẽ in eo informatiue ꝛ actualiter qꝛ alias aer haberet actu potẽtiã motiuã ꝛ sic semp moueret ipm piectũ absq̄ adminiculo alicui⁹ extrinseci sicut nũc facit pijciẽs. Necessariũ ẽ igit̄ dicere q̄ sit in aere virtualiter ꝛ saluatur in motu locali eiusdẽ q̄ mot⁹ ẽ de p̄dicamẽto vbi. Ipsa tñ pt accipi dupliciter ꝼm q̄ est in aere. Uno mõ quo ad eius fundamẽtũ ꝛ sic ẽ in p̄dicamento vbi q̄a est motus localis aeris. Alio mõ quo ad actũ ꝛ sic nõ ẽ ĩ aliquo p̄dicamẽto q̄a nõ est actuale sed virtuale.

Ar Si nõ est virtus piectiua actu in aere tũc aer nõ moueret ɔsequenter piectũ. Sol'o non valet ɔña. q̄a sufficit ad hoc q̄ moueat q̄ etiã moueat̄ a pijciente ꝛ in illo motu saluat̄ vlterius virtus ipius mouentis ꝛ nõ ꝼm actũ. Et hoc põt pbari p duo similia. Primũ est de motu locali qꝛ baculo moto ꝛ vlterius mouente lapidẽ qꝛ ꝛ si baculus moueat lapidem nõ tñ p̄t dici q̄ baculus in se habeat potentiã mouendi ꝼm actũ qꝛ al's baculus p se moueret lapidem. Secũdũ signũ est de motu alteratõnis de aqua calefacta. qꝛ aqua calefacta vlterius calefacit ꝛ tamẽ nõ p̄t dici q̄ in se habeat aqua potentiã calefaciendi ignis ꝼm actũ. qꝛ illa est naturalis potentia ignis est g͂ in aqua potentia calefaciendi ꝼm virtutẽ ꝛ non ꝼm actũ que virtus fundat̄ in calore recepto per alteratõnem in aqua.

Ar Illud q̄d impedit motũ nõ pmouet eũ sed mediũ impedit motum ergo nõ pmouet. Minor patuit in quarto de vacuo. Solutio mediũ accipit̄ dupliciter. Uno modo ꝼm se ꝛ sic nõ pmouet motũ sed potius impedit eum. Alio mõ accipit̄ inq̄ntum in se recipit virtutẽ mouendi et sic pmouet motũ. ꝛ istius sil'e videm⁹ in calefactione aque quia aqua de se impedit calefactõnem cũ sit ꝼm se frigida tamẽ calefacta pmouet q̄a sic videm⁹ in aqua calefacta decoqui carnes.

Capitulũ quartum

Querit̄ Que sunt que ph̄s pbat in isto capitulo Sol'o q̄ primus motor est vnus infatigabilis mouẽs motu regulari ꝛ vniformi ꝛ q̄ nullã habet magnitudinẽ. Primũ sic ondit q̄a si p̄mum mouens nõ esset vnũ aut si primũ mobile nõ esset vnũ tunc motus p̄mus

non esset vnus ⁊ continuus sed diuisus ⁊ habitus. Si aūt mouens ē vnū tūc aut mouetur ī eo qđ mouet aut imobile est in eo quod mouet. Si pmū tunc necessarium est ꝙ moueatur motu quo mouet sed motor qui mouetur vel per se vel per accidens non est motor primus. Quia omne qđ mouet vel mouetur ab aliquo extrinseco sibi vel intrinseco ⁊ illud mouēs aut mouetur ab alio. aut a seipo ⁊ hanc resolutōnem necessarium est stare in primo mouente imobili sicut sufficienter manifestum est ex predictis qđ aūt sic est imobile tam per se ꝙ̄ per accidens non est necesse simul mutari cum eo qđ mutat siue mouet quia vt supra tactum fuit non est actus alicuius corporis. sed semper poterit mouere ⁊ mutare.

Queritur Quomodo ostendit scđm ꝙ iste motor est infatigabilis Solutō sic. quia fatigatio aut prouenit ex motore aut ex eo quod mouetur. Ex motore sepato non pt ꝓuenire fatigatio qꝛ talis motor nullum habet situm in corpore. ⁊ sic non mouetur. omnis aūt fatigatio est ex motu aliquo vincente facultatem eius quod mouetur non fatigat etiā in hoc quod mouet quia mobile quod mouet ordinatū est per se ad talem motum habens naturalē inclinatōnem ex figura sua ad talem motū fatigatio vero prouenit ex inobedientia eius qđ mouet ad motorem ⁊ ideo ex neutra causa fatigatiōis fatigat sic amplius in secundo de celo ⁊ mundo dicetur.

Queritur Quō ōndit terciū ꝙ mot⁹ eius regularis ē ⁊ vniformis Solō qꝛ ē mobilis pmi vno mō se hñtis est regularis maxie. ⁊ vniformis ⁊ mouēs ipm nullā recipit mutatōez vno⁰ sp se hñs infatigabile exñs. g̊ oportꝫ ꝙ id qđ mouet ab ipo sit sibi sile ibꝫ ꝙ sit vniforme

Queritur Ubi ē pmus motor vtrum in circūferētia vel in centro cū nō sint plura cōponentia circulū. Solō ē in circūferētia. Quod sic ōndit qꝛ pmus motor ē virtus sepata ⁊ suba nulli materie infusa. g̊ est ibi vbi est maior effectus suus qui ē motus ⁊ ille ē magis in circūferentia eo ꝙ circūferētie influit motū q̇ in oīb ptib circūferētie ē equalis ⁊ hoc maxime verū est de pmo motore ⁊ pmo mobili qa illius ē totius mūdi motus pmus q̇ est velocissim⁹ quē participāt etiā oīa inferiora.

Queritur Cui⁹ ē mot⁹ velocissim⁹ circuli Solō ē mot⁹ orbis super circulū illū eq̇noctialē. Quod sic ōndit fm Albertum Quia in sphera sunt multi circuli imaginati sicut circuli palelli quos describit axis circuli signoꝝ circa polos ⁊ palelli quos describit sol motu suo diurno quoꝝ duo sunt solsticiales qui maxime distant. ⁊ vnus equinoxialis q̇ ē vn⁹ maxioꝝ circuloꝝ. g̊ mot⁹ orbis est sup illū circulū eq̇noxialem ⁊ sic motus diurnus ꝓpter hoc dr esse sup illū circulū ⁊ sup ei⁹ polos ⁊ visu notamus ꝙ stelle q̄ sunt in hoc circulo velocioris sūt motus ꝙ̄ stelle iuxta polos site. ⁊ ergo oportꝫ ꝙ vis motoris maxime sit in illo circulo qui ē equator diei ⁊ noctis qui appellatur equinoctialis.

Arḡ Motus celi ē velocior circa centrum. ḡ ea que dicta sūt falsa sunt Añs ꝓbatᷣ qr luna est infimus planetarū ⁊ maxime vicina centro et tamen velocius mouetur q̄ȝ aliquis alius planeta Solutio est duplex motus in celo. Unus est diurnus qui cōpletur quo ad vnam reuolutōnē in vno die naturali qui est. xxiiij. horarum ⁊ tali motu omnes celi mouētur et elementa superiora scȝ ignis ⁊ superior pars aeris. ⁊ illē motus velocior est in circūferentia q̄ȝ in centro. Quod sic ostenditᷣ quia velotius dicitᷣ quod in equali tēpore pertransit plus de spacio quia ḡ circa circūferentiā sunt maiora corpora ⁊ tamen in equali tempore omnes superiores sphere describūt suos circulos cum inferioribꝫ corporibus igitur velocius mouentᷣ. Alius ē motus qui dicitur motus planetarum in zodiaco hoc est sub zodiaco. et sic quanto corpus magis vicinū est centro tanto motu ꝓprio velocius mouetur ⁊ hoc videmus in luna que est infimus planetarum exñs maxime propinqua centro ⁊ complet motum suum in vno mense venus mercurius et sol in vno anno. mars in duobus annis ⁊ iupiter qui est supra eum in ānis xij. ⁊ saturnus qui maxime distat a centro in 30 ⁊ firmamentū in 36000 milibus annoꝝ. phs vero loquitur hic de motu diurno.

Arḡ Primū mouens nō est in circūferentia primi mobilis. igitᷣ dictum falsum. Probatᷣ quia nō est corpus sed Boetius in hebdomadibus dicit que incorporalia sunt in loco nō esse supple dicimus. Solutio Alberti primus motor non est in loco circūscriptiue eo q est seꝑatus sed diffinitiue loquendo de primo motore in genere qr a phis dicitᷣ anima nobilis. Sed primus motor extra genus nō est in circūferentia diffinitiue. sed ē in illo loco solum per efficientiā sue virtutis quia ibi efficit motum circularem quō omnes etiam gentes vt inquit Albertus in hoc conueniunt q deus est in celo videntes ibi magis effectus eius apparere

Capitulū quintū et finale

Queritᷣ Utrum aliquod mouens motum potest mouere motu cōtinuo. Solutio phylosophi non. Quia omne qd̄ mouetur videtur mouere sicut impellens iterum ⁊ iterum hoc quod continue ipsum sequitur sine interruptōne temporis ita q oportet talem primū motorem impellere ita q non deficiat ipsi impulso. si habet motum a seipo aut oportet ipsum trahere si habet motum ad seipm aut oportet ipm vtroq̄ȝ modo istoꝝ motuum mouere sicut si ducit vertigine qui est motus compositus ex pulsu ⁊ tractu. Aut oportet esse aliquem alium motum sub alio factum per expulsionem in qua iuxta dicta in exordio septimi mouēs deficit mobili sicut est in motu ꝓiectōis. Si aūt dicatᷣ q aliquo istoꝝ modorum mouet ꝓmus motor tunc necessario ē corpus mouēs ⁊ sic mouebit situm habens in aere vel in aqua q̄a illa duo elemēta sūt facile diuisibilia. ⁊ si sic mouent tunc motus eius esset a pluribus motoribꝫ qui non est motus vnus. Et silrᷣ huiꝰ his hȝ motor naturalis q̄ ē corpus. q̄a talis nō habȝ se in vna

dispositõne ad suũ mobile eo q̃ nõ equaliter vniat eũ in p̃ncipio ⁊ in fine. ⁊ sic licet talis motor sit vnus in substãtia est tamẽ multiplex in dispositionibus ꝓpter quod non vno modo mouet.

Queritur Quomodo phs ostendit q̃ p̃mus motor simpliciter nõ potest his motibus mouere Solutio quia tam in motu in quo nõ deficit mouens mouenti q̃ in motu expulsionis in quo deficit ipsi non est possibile motũ esse vnũ sed potius est habitus ⁊ ꝯsequẽs ad minus ex parte ipoꝝ mouentiũ vt in motu ꝓiectorum satis ostensum fuit licet forte nihil intercipiat de tempore ex parte eius quod mouetur sed primus motor mouet motu vno ⁊ continuo. ⁊ ergo nõ est etiã corpus vel virtus in corpore sed est sepatus vno mõ se habens imobilis tam per se q̃ p accidens eodem mõ se habens ad mobile ⁊ ad motũ. Secundi vero motores qui sunt inferioꝝ orbiũ etiam vno continuo motu mouent quia per diffinitõnes suas sunt etiam sepati.

Queritur Que est conclusio finalis quã phus ex omnibꝫ predictis infert Solutio q̃ primũ mouens est indiuisibile nullã habens magnitudinem ⁊ illam sic ꝓbat. Quia si haberet magnitudinem illa vel esset finita vel infinita sed nullũ istoꝝ potest dici non infinitam. quia illa in tercio physicoꝝ est reprobata. Nec finitam habere potest. quia ostensum est q̃ in magnitudine finita nõ potest esse virtus infinita. sed p̃mũ mouens habet potentiam infinitam quia mouet motu cõtinuo ⁊ infinito. q̃a p tempus infinitũ. motus aũt infinitus non potest fieri nisi a virtute infinita Manifestum igitur est q̃ neq̃ est corpus neq̃ virtus in corpore. ⁊ p consequens est impartibile. ⁊ quia nec est per se diuisibile nec per accidens cum nõ sit corpus nec virtus corporis. ip̃m etiam est incorruptibile tam in se q̃ etiã vt mouens. In se quidẽ quia per definitiõnem sepatum est ⁊ vt mouens q̃a non est actus corporis. ⁊ sic est simplex nullam habens magnitudinem penitus nec alicui imperfectioni obnoxiũ sed oim principium plusq̃ perfectũ in secula seculoꝝ benedictũ

Finitur octauus liber physicoꝝ.

¶ Quia difficile est festinanti ad alia imprimenda non in aliquo deficere volens cornicum oculos confodere. operi huic laboriosissime collecto et per Henricum quentel Agrippinen. Colonie ciuem nitidissime impresso correctorium decreui annectere. quo inspecto quilibet vel modice litterature facillime potest ad vnguem librum suum castigare. In quo primum considerandum est quod prima littera post In. denotat triternum. et numerus sequens numerum foliorum. et la. denotat latus. Et si subdit. i. hoc modo denotat primum latus. et si duo. ij. vel ciphera duo signans. denotat secundum latus. et postea subditur regula cum numero eius. nonnunquam a principio. nonnunquam a fine in qua defectus est. Exemplum est. vt In. a. iij. id est tertio folio primi triterni signati per primam litteram que est. a. la. i. id est in primo latere. in regula. xix. illius folij et lateris. et sic per omnia in alijs.

De A

In a. tercio. latere primo. in regula. xix debet addi est post illam dictionem nonnunquam
In. a. iij. in. la. ij. in regula. xxxv. habetur nec valet consequentia. et debet consequentia deleri
In. a. v. la. i. in regula. xi. post siue ponitur in. et debet deleri
In a. v. in late. i. in expositione que incipit In physica etc. ponitur ad minus dictio. et debet esse oratio
In a. v. in la. ij. in re. xiij. ponitur nota. et debet poni notiora
In a. v. in la. ij. in regula. xxvij. post ad sensum. debet addi exteriorem
In a. vi. in la. i. in re. vij. post vel debet poni mixto et deleri anima sensitiua. et secundum vel similiter deleri. et post vegetatiua debet scribi sensitiua. et tunc sequitur primo
In a. vi. in latere. i. in regula. xxv. vbi habetur quidam posuerunt vnum debet poni qui loco quidam
In a. vi. in la. i. in re. xxxij. vbi ponitur non debet poni nullus
In a. vi. in la. i. in re. xxxvi. vbi ponitur sic. debet poni sicut plato etc
In a. vi. in la. ij. in re. ix. habetur hoc. et debet esse hoc modo
In a. vi. in la. ij. in regula. xxi. vbi habetur geomiter debet haberi geometer. et secundum omnes producit. e. licet vsus corripiat.

De B

In b. i. la. i. in regula quarta debetur addi t.
In b. ij. in la. i. in regula. xvi. debet deleri primum vel.
In b. iiij. in la. i. in re. v. a fine post sic etiam debet addi prima causa
In b. vi. in la. ij. in re. xiij. post denotat debet scribi ibi et non vbi.
In b. vi. in la. ij. in re. viij. a fine vbi dicitur ad diuisionem debet haberi additionem

De C

In c. i. in. la. i. in regula. ij. vbi habetur fuit debet haberi fit
In c. i. in la. i. in re. viij. vbi habetur vtitur posset forte melius dici vtimur
In c. i. in la. i. in re. xxxij vbi habetur materialis debet haberi vnitas numeralis
In c. i. in late. ij. in re. xiij. debet haberi aliam causam et non alium
In c. i. in la. ij. in regu. xvi. vbi habetur quorum debet haberi que
In c. i. in la. ij. in re. xviij. vbi habetur inesse debet haberi necesse esse
In c. i. in la. ij. in regu. xix. subiectum vbi habetur subiecti
In c. i. in la. ij. in regula. xxij. vbi habetur ergo etc. debet haberi prius. sed sic est de materia et forma. ergo etc.

In c.ij.la.i.regu.xij.loco vel arrã dꝫ haberi vel aliam rem
In c.ij.la.i.regu.xxvi.post subaliũ dꝫ addi ⁊ accidẽtaliũ
In c.iij.la.ij.regu.xvi.dꝫ deleri secũdũ est
In.c.iij.la.ij.reg.xvij.post diuersificata dꝫ poni regula integra.xviij. cũ sicut p̄cedentis regule.⁊ tũc dꝫ scribi origo inq̄tũ ⁊c̄.⁊ tũc elementũ
In c.iij.la.ij.in regu.xxxiij.debet hẽri eã vbi habeť ea
In c.iij.la.ij.regu.xxxvij.loco esse dꝫ poni eum.
In c.iij.la.ij.regu.iij.a fine dꝫ addi de ea post determinare
In c.iiij.la.i.re.v.est q̇d optimũ dꝫ addi nõ simpľr
In c.iiij.la.i.re.vij.post esse dꝫ addi est q̇d appetibile supple a materia.
In c.iiij.la.ij.re.xi.vbi habeť tũc esſꝫ forma loco forma dꝫ poni pura
In c.iiij.la.ij.re.xxiiij.loco altricanť dꝫ scribi altercanť
In c.iiij.la.ij.re.xxxi.vbi scribiť epicurij dꝫ hẽri epicurei ꝑducẽdo e
In c.v.la.i.re.iiij.loco formationis dꝫ haberi formatiuos
In c.v.la.i.re.xij.vbi habeť editis debet haberi edendis vel loco patebit dꝫ scribi patuit.⁊ tũc nõ mutatur editis
In c.v.late.i.regula.x.a fine vbi habetur et hec dicũtur debet addi moueri ſm tale principium
In c.v.la.i.re.v.a fine dꝫ haberi vel edificatione
In c.v.la.ij.re.xx.ꝓgressu dꝫ deleri
In c.v.la.ij.re.xxi.post sunt dꝫ poni etiam
In c.v.la.ij.re.xxij.dꝫ poni loco aliq̄n aĩalium
In c.v.la.ij.re.xxviij.dꝫ loco fieret poni frenet
In c.v.la.ij.eadẽ regu.loco explicat dꝫ poni expleat
In c.v.la.ij.re.xxxiij.post ꝯtinuus debet poni est
In c.v.la.ij.in vltima regu.loco essent debet poni est
In c.vi.la.i.in p̄ma regu.post homines dꝫ poni. Si vero est sine cognitiõe tũc est motus qui fit ab aĩa vegetabili.vt diceť in sequenti dubio
In c.vi.la.i.re.vij.vbi habeť ⁊ rõ debet haberi ⁊ ideo
In c.vi.late.i.regula octaua post quia debet haberi et si imaginatio et aliud verbum deleri
In c.vi.la.i.re.xxiij.pro naturale dꝫ hẽri artificiale
In c.vi.la.ij.re.xxi.dꝫ addi sed tm̃ opponiť q̇eti que est in termino a quo.

De D

In d.i.la.i.regu.iij.post vt dcm̃ est debet poni experimur
In eadem regula post motus dꝫ poni nobis notissimus
In d.i.la.i.re.iiij.a fine dꝫ ante lectulus poni quia
In d primo in latere secundo in regula vicesimaquarta vbi habetur appellat debet haberi appellať
In d.ij.la.ij.re.xxv.vbi habeť syllogismi ⁊ ſm syllogismum debet haberi syllogismi sed syllogismũ
In d.iij.la.ij.regu.x.loco causando dꝫ poni causa
In d.iij.la.ij.re.xxij.intelligir dꝫ esse intelligitur ⁊ cũ hoc.et dꝫ deleri ⁊ post p̄ma dꝫ etiam deleri et.⁊ poni sed

In d.iij.in latere secũdo in regula octaua a fine debet poni solutio loco illi-
us vbi habetur sulutio
In d.iij.la.ij.re.iij a fine post talia dʒ poni etiã
In d.iiij.la.ij regula.viij.post formas dʒ pũctus esse ꝛ tunc sic scribi.imago
dr sexto.ꝛ in eadẽ regu.post materiã dʒ addi ad ꝛ deleri et
In d.iiij.in latere secũdo in regula vicesima tercia post opere debet poni et
et post semper propter
In d.iiij.la.ij.re.q̃rta a fine dʒ hẽri recapitulando
In d.iiij.latere secundo.in regula vltima post desiderata debet poni ipsum
et aliud verbum deleri
In d.v.la.i.re.viij.ꝓ etiã dʒ haberi eis
In d.v.la.i.re.iij.a fine dʒ haberi efficientes respectu
In d.v.la.ij.re.v.loco clister dʒ hẽri clystere
In d.v.la.ij.re.xv.vbi hẽtur doli dʒ haberi idoli
In d.vi.la.i.re.xvi.post solutio dʒ deleri ibi
In d.vi.la.ij.re.vi.dʒ post q poni ꝙ.et in regula sequẽti post inuenire dʒ po-
ni dicimus ꝛ hoc debet deleri
In d.vi.la.ij.re.xviij.debet post fortune poni neqꝫ anaxagoras ꝛ deleri de-
bet solutio tenet anaxa.ꝛ in regula sequenti post omnia debet poni dedit et
ibi verbũ positũ deleri.et in eadem regula dʒ deleri Soluendo dicit phs
ꝙ hoc falsum est.imo Empedo.dicit casualiter partes in vniuerso ad inui-
cem ꝯcurrere ad ꝯstitutionem rerum.ꝛ his deletis debet scribi igitur nõ vi-
dentur casus ꝛ fortuna esse
In d.vi.la.ij.in regula vicesimaseptima debet haberi preuidit.ꝛ in sequen-
ti loco in debet poni ei
In d.vi.in latere secundo in regula q̃nta et sexta debet sic haberi Etem̃ di-
cunt ꝙ motus celi et cursus astrorum qui discernunt inferiora ꝛ totũ vni-
uersũ ponũt in ordinem istum quem videmus et stabiliunt ipsum in illo
a casu et fortuna

De E

In e ꝓmo latere ꝓmo regu.vij.vbi habet formaꝝ dʒ hẽri fortuitoꝝ
In e.i.la.i.re.xxxiij.ecõuerso dʒ deleri
In e.i.la.ij.dʒ deleri ꝛ sic ille effectus reducit formã ad cãm ꝑ se ꝗuis non
sit causa per se.et dʒ scribi ꝛ illa fuit cã quare quidam dixerũt ꝙ habet cãm
ꝑ se.hoc em̃ mõ absqꝫ dubio fortuitũ reducit ad cãm ꝑ se.sicut om̃e ꝑ accñs
reducit ad ꝑ se licet nõ fiat ꝑ se
In e.ij.la.i.re.xvij.loco vacuũ dʒ scribi vanũ
In e.ij la.i.re.xxiij.dʒ scribi colũna vbi hẽtur calũna
In e.ij.late.i.re.xxviij.post cadit dʒ scribi vt vulneret
In e.ij.la.i.vbi habetur causant tota extra debet haberi causa est tota extra
q finis fortuiti est totꝰ extra
In e.ij.la.i.re.penultima loco in hoĩbꝫ dʒ hẽri in moralibꝫ
In e.ij.la.ij.re.vij.dʒ haberi nature
In e.ij.la.ij.re.viij.loco ĩiecta dʒ hẽri incerta

In e.iij.in la.i.in re.ix. vbi hētur ⁊ forma finis dꝫ hēri forma ⁊ finis
In e.iij.in la.i.in regula.xiij.dꝫ hēri et ad omnē
In e.iij.in la.i.in regu.penultima dꝫ haberi ꝓbat.
In e.iij.in la.ij.in re.sexta loco nutrit dꝫ hēri inuenerit
In e.iij.in la.ij.in re.xvij.post eē dꝫ poni viriperias siue viri
In e.iij.in la.ij.in regu.xxxiij.dꝫ loco si hēri licet
In e.iiij.in la.i.in re.xxvi.dꝫ hēri euacuādū ⁊ potiōe ꝑ potatiōe
In e.iiij.in la.ij.in regu.v.loco quo dꝫ haberi quibꝫ
In e.iiij.in la.ij.in regula.xiij a fine vbi habetur nigerrimis dꝫ hēri ingwinis
In e.iiij.in latere secūdo in regula septima a fine debet haberi ꝑ sua in nostra et ꝯsequenter terre debet esse certe
In e.iiij.in la.ij.in regu.iiij.a fine hoc dꝫ esse hic
In e.v.in la.i.in re.xij.potius dꝫ poni lusit
In e.v.in la.i.in re.xvij.post natus.dꝫ addi ecōuerso
In e.v.in la.i.in regu.xxi.loco qm̄ dꝫ haberi qn̄ꝗ
In e.v.la.i.regu.xxvij.vbi hētur auricularꝫ dꝫ hēri auricularis
In e.v.la.i.regu.xxix.vbi habetꝛ eius dꝫ haberi eis
In.e.v.la.i.regu.xxxij.vbi stat nō dꝫ poni ratio
In e.v.latere pmo in regula.xxxv.debet sic haberi sibi quidam suis temporibus qui xi habuit
In e.v.late.i.re.vij.a fine loco minima dꝫ haberi nimia
In e v.la.i.re.v.a fine.loco cōe dꝫ scribi ꝯmuni
In e.v.la.i.re.iij.a fine loco meritū dꝫ poni incertum
In e.v.la.ij.regu.v.dꝫ sic haberi sicut pellis q̄ dꝛ secūdina
In e.v.la.ij.regu.vij.dꝫ haberi post qn̄ꝗ em
In e.v.la.ij.regu.xiij.loco nec dꝫ haberi hec.
In.c.v.la.ij.regu.xv.dꝫ addi post ꝭ fit istud
In e.v.la.ij.re.xvi.dꝫ post ptholomeus addi in quadripertito
In e.v.la.ij.regu.xxxi.post formatꝛ debet poni induratꝛ ⁊ tūc maturatꝛ
In e.vi.la.i.regu.i.dꝫ haberi corrūpatur
In e.vi.la.i.regu.xx.dꝫ hēri ꝑfectam
In e.vi late.i.regu.xxij.dꝫ haberi titubaret
In e.vi.la.i.regu.xxiij.dꝫ haberi hoc modo
In e.vi.la.i.re.xxv.dꝫ haberi mouentem in ea
In e.vi.la.i.regu.eadē dꝫ haberi ac pro at
In e.vi.late.ij.regu.ij.dꝫ hēri in capite regule oīa
In e.vi.la.ij.regu.ij.loco materiales dꝫ poni naturales
In e.vi.la.ij.regula.viij.denet haberi nisi post qui.et in sequenti regula debet haberi inclinantium
In e.vi.la.ij.re.x.loco agent dꝫ hēri ageret
In e.vi.la.ij.re.xvi.dꝫ haberi ordinatione
In e.vi.late.ij.regula.xxx.debet haberi distet.⁊ post loco definitionem dꝫ haberi ꝑfectionem sue spēi
In e.vi.la.ij.re.v.a fine dꝫ poni est post suppositione

In f. p̄mo latere p̄mo regu. xv. post quācūq; dꝫ addi que
In f. i. la. i. re. xvij. causa dꝫ deleri in p̄mo loco
In f. i. la. i. re. xviij. loco p̄ma panaꝛ p̄oꝛa
In f. i. la. i. re. xxiiij. loco in dꝫ hēri ꝛ post pluuijs
In f. i. la. i. re. viij. a fine lateris post dentes dꝫ poni in
In f. i. la. i. regu. v. a fine loco fiunt dꝫ scribi sunt
In f. i. la. ij. re. scd̄a dꝫ loco qua haberi que
In f. i. late. ij. regu. xi. dꝫ hēri sic si aūt illud qd̄ est ante finē nō sit vel sit fm̄ q̄ exigit finis tūc nō est finis.
In f. i. la. ij. re. xiiij. pꝰ ↄctonis dꝫ poni necārium loco necessarie
In f primo latere secūdo in regula secunda a fine debet addi post illa. sꝫ me lius dicitur finis esse in illis
In f secūdo late. p̄mo regu. xx. fm̄ materiam debet esse fm̄ naturam et in ea dem regula post ea que sunt debet sic scribi materia eius sicut carnes ꝛ ossa et huiusmodi. ꝛ si sunt carnes ꝛ ossa oportet ea esse que sunt et ea debet esse eius sicut humores ꝛc.
In f. ij. la. i. re. xxviij. loco naturalis dꝫ haberi generalis
In f. ij. la. i. re. xxxiiij. loco excedentē dꝫ haberi accedentē
In f. ij. la. i. re. xxxv. loco dicamus dꝫ haberi dicat
In f. ij. la. i. regula eadē dꝫ p̄mo poni mathematice ꝛ scd̄o metaphysice
In f. ij. in la. i. re. xxxvij. post recti dꝫ dici eodē mō est ꝛ multo amplius in de finitiōibꝫ metaphysicalīū. qꝛ illa sunt sepata fm̄ rem ꝛ rōnem a materia
In f. ij. la. i. re. iij. a fine post ↄstitutōem dꝫ poni id est
In f tercio in latere p̄mo in regula quinta in debet deleri ꝛ in fine eiusdeꝫ re gule loco sed debet scribi et
In f tercio late. i. re. xi. post auferibile dꝫ deleri et
In f. iij. la. i. re. xiij. loco diuersa dꝫ scribi diuisi
In f tercio in latere primo in regula. xvi. post ita debet sic haberi post motuꝫ erit ↄsequenter tractatus de infinito
In f. iij. in la. i. in regu. xx. pro minus debet haberi numerus. ꝛ in eadeꝫ regu la post determinare dꝫ haberi de loco vacuo ꝛ tp̄e
In f. iij. la. i. re. viij. ꝓ moti dꝫ poni motiui
In f. iij. la. ij. re. xvi. scꝫ debet deleri
In f tercio la. ij. re. xxv. accipit dꝫ poni ꝓ accipiꝛ
In f q̄rto. la. i. regu. iij. loco qui dꝫ poni que
In f iiij. la. i. re. xxiij. post est dꝫ addi sed
In f. iiij. la. i. re. secūda a fine post alterū dꝫ addi est
In f q̄rto la. ij. re. i. ꝓ motū dꝫ scribi motu
In f q̄rto la. ij. re. vi. dꝫ haberi nigredo post quia
In f q̄rto la. ij. re. vij. post falsum dꝫ addi est
In f q̄rto la. ij. re. x. ꝓ intētōe dꝫ sic scribi intēsione ꝑ s in medio
In f q̄rto la. ij. re. xiiij. dꝫ post q̄dē ꝛ est poni in
In f q̄rto la. ij. re. xvi. post et debent deleri non ꝛ est
In f q̄rto la. ij. re. xix. ꝓ accidit dꝫ haberi accedit
In f. iiij. la. ij. re. eadē ꝓ variaꝛ dꝫ haberi veraciter

In f quarto latere secūdo regula septima a fine debet haberi appellatur .ꝛ in regula sequenti debet haberi ergo
In f.iiij.la.scđo re.q̄rta a fine post nisi dꝫ haberi ꝯtinuū
In f.v.la.i.re.ṕma dꝫ haberi ꝑducatur
In f.v.la.ṕmo re.xvi.debet deleri si
In f.v.la.i.re.xxv.loco deputeꝛ dꝫ poni depureꝛ
In f.v.la.i.re.xxxi.ꝑ essentie dꝫ hẽri essentialiter
In f.v.la.scđo re.tercia post quedā dꝫ addi modū
In f.v.la.scđo.re.v.post esse dꝫ addi eiusdem
In f.v.la.scđo re.xxi.loco eēntie dꝫ scribi essentialiter
In f.v.la.scđo re.xxv.ꝑ ꝯsequiꝛ dꝫ hẽri ꝯsideraꝛ
In f.v.la.scđo regula post motu dꝫ poni ꝑfectū est

De G

In g scđo la.i.re.q̄rta post par dꝫ addi est
In regu.sequēti loco in maximo dꝫ scribi in maxima q̄dem
In g.ij.la.i.re.xv.post ṕmus dꝫ poni vincit
In g scđo la.i.regu.xxij.post ipse debet poni est ꝛ secūduꝫ est debet deleri et post finiens dꝫ poni sistens
In g secūdo latere primo regula vicesimasexta post primus debet deleri pura numerus ꝛ scribi potentia
In g.ij.la.i.re.xxxi.loco decimussextus p̄t scribi sedenarius
In g scđo la.i.re.xviij.nō dꝫ haberi sunt
In g.ij.la.ij.re.secūda generabiꝛ delebiꝛ
In g.ij.la.ij.re.q̄rta p̄t scribi quaterdetocona
In g scđo la.ij.re.xij.loco sine dꝫ hẽri siue in multitudine
In g tercio.la.i.re.q̄rta post probat dꝫ addi physicus
In g.iij.la.i.re.vi.etiā dꝫ deleri ꝛ scribi Est aūt in
In g.iij.la.i.re.xix.ꝙ dꝫ deleri
In g.iij.la.i.re.iiij.post inuisibis dꝫ poni hoc qđ poniꝛ in sexta regula. Et h̄ mō dꝛ infinitū vsqꝫ ad tercio mō ꝛ tūc dꝫ poni scđo mō dꝛ infinitū
In g.iiij.la.i.re.xviij.post est dꝫ poni eo
In g.iiij.la.i.re.xix.loco ꝯcediꝛ dꝫ hẽri ꝯcedaꝛ
In g q̄rto la.i.re.xx.ṕmū trāseūtia dꝫ deleri ꝛ post nūqꝫ dꝫ poni se
In g quarto latere ṕmo regu.xxij debet loco moueꝛ poni motū et in regula sequenti post spaciū dꝫ poni ꝑficit ipm
In g.iiij.la.i.re.vltima dꝫ hẽri disputari
In g.iiij.la.ij.re.vi.dꝫ hẽri qꝛ licet ꝛ tunc licet dꝫ deleri ꝛ post elementoꝝ dꝫ haberi ꝯtrarie ꝛ ꝯ̄uis dꝫ deleri
In g.iiij.la.ij.re.ix.ꝑ naturalis dꝫ hẽri materialis ꝛ suo dꝫ cē sua ꝛ addi dꝫ in sequēti re.materia siue ꝛ in regu.x.post sua dꝫ addi siue et deleri sit
In g.iiij.la.ij.re.xiij.ṕmū ꝟbū illius regule dꝫ esse finita
In g.iiij.la.ij.re.xxx.dꝫ deleri alternatiuū ꝛ dꝫ scribi copulatiue
In g.v.la.i.re.ij.loco dicit dꝫ hẽri dixit ꝛ secūdo etiā dꝫ hẽri dixit ꝛ in regula sequenti etiā dꝫ poni dixit ꝛ post dixit dꝫ poni ꝙ

In g.v.la.i.re.xix.in fine re.dʒ hēri seipsum
In g.v.la.i.re.xxiij.dʒ haberi totū
In g.v.la.i.re.xxxiiij.dʒ in pͥncipio haberi eū
In g.v.la.i.re.xl.post diuisibilis dʒ poni in infinitū
In g.v.la.i.re.eadē in infinitū dʒ deleri ⁊ diuisionem debet esse diuisione et ante diuisione dʒ scribi infinitum
In g.v.la.ij.re.vi.dʒ poni est post non
In g.vi.la.i.regu.potentiā debet esse potentia
In g.vi.la.i.re.vi.dʒ poni acceptū
In g.vi.la.i.re.xvij.dicūtur dʒ esse differūt
In g.vi.la.i.re.xxxij.ↄuertit̃ dʒ esse ↄsequēter ⁊ infinitū dʒ esse infinito et
In g.vi.la.i.re.xxxiij.quo dʒ esse quot
In g.vi.la.i.re.xxxvij.post scʒ dʒ deleri in
In g.vi.la.i.re.ij.a fine poterat dʒ esse poterit
In g.vi.la.i.re.xvij.accipienti dʒ esse accipiendi
In g.vi.la.ij.re.xviij.ostendit dʒ esse claudit
In g.vi.la.ij.re.xxviij.dicta dʒ esse discreta
In g.vi.la.ij.re.xxxvi.ↄsideremus dʒ eē ↄcederemus
In g.vi.latere.ij.re.xli.sit dʒ esse fit

De h

In h pͥmo la.i.re.viij.post additōe dʒ addi p additiōem
In h.i.la.i.re.eadē collatōem dʒ esse collectiōem
In h.i.la.i.re.xij.numerus dʒ eē numeros
In h.i.la.i.regula decimatercia numerum debʒ esse numeri et incurrentem debet esse incrementum
In h.i.la.i.re.xiij.a fine indiuidua dʒ hēri post sed
In h.i.la.i.re.v.a fine post dr̃ñas dʒ addi sʒ materia est qđ p se diuidit̃
In h primo latere secūdo.regula vndecima auget debet esse auget̃ ⁊ materiam debet esse naturam
In h.i.la.ij.re.xiij.post extensio dʒ poni quāti
In h.i.la.ij.re.xiiij.ꝓportōes dʒ esse ꝓportionē ⁊ vl̃es dʒ esse vires
In h.i.la.ij.re.xv.extensionis dʒ esse extensioni
In h.i.la.ij.re.xvi.post forma dʒ poni ergo
In h.ij.la.i.re.q̄rta debet haberi anulus ⁊ nō annulus.et sic etiā in sequenti regula.qꝛ annulus vocat̃ paruus annus
In h.ij.la.i.re.vij.loco seq̄tur dʒ poni sepe
In h.ij.la.i.re.xviij.post licet dʒ poni non
In h.ij.la.i.re.vij.a fine poni post poneret ens
In h.ij.la.ij.re.vij.loco cū dʒ haberi tñ
In h.ij.la.ij.re.vi.a fine post forma dʒ hēri sic ⁊ p diuisionē dʒ deleri
In h.ij.la.ij.re.v.a fine illam dʒ esse aliam
In h.ij.la.ij.re.iiij.a fine loco maneāt dʒ hēri dependeant
In h.ij.la.ij.re.scđa a fine loco diuidi dʒ poni addi
In h.ij.la.ij.re.vltima nulq̄ꝫ dʒ esse nunq̄ꝫ

In h tercio la.i.regu.i.ꝯsiderari dꝫ esse ꝯsummari
In h.iij.la.i.re.xviij.post in dꝫ poni finita ⁊ tūc iterꝫ dꝫ poni vel in
In h.iij.la.i.re.eadē dꝫ haberi negatio infiniti
In h.iij.la.i.re.xix.post in infiniti dꝫ addi diuidi et
In h.iij.la.i.re.xx.post crescere dꝫ poni in infinituꝫ
In h.iij.la.i.re.xxv.ꝓpter p̄cedentes dꝫ esse semꝑ p̄cedens
In h.iij.la.i.re.xxviij.exercere dꝫ esse exerere
In h.iij.la.i.re.x.dicūt ꝙ dꝫ deleri
In h.iij.la.i.re.vi.a fine vbi h̄etur ꝗ̄nta dꝫ h̄eri materia ꝗ̄nta
In h.iij.la.i.re.iij.a fine ſm materiā dꝫ esse ſm naturā
In h.iij.la.ij.re.i.materiales dꝫ esse naturales
In h.iij.la.ij.re.vij.loco dare dꝫ scribi dari
In h.iij.la.scd̄o.re.xiiij.loco sed dꝫ haberi habet
In h.iij.la.ij.re.v.a fine vltimū dꝫ esse vltima
In h.q̄rto la.ij re.vi.a fine ꝑ an̄cessiones dꝫ esse antecessores
In h quarto latere secūdo regula quarta a fine non debet poni nō sed post
p̄hus debet poni iterum
In h quinto latere secūdo regula quarta post aeris debet scribi et.et post aq̄
loco vel dꝫ scribi nec figura
In h.v.la.i.re.viij.ꝯsequiꝛ dꝫ esse ꝯsideraꝛ
In h.v.la.i.re.xiiij.dꝫ post sic poni vnūquodqꝫ ⁊ suscipiꝛ dꝫ esse suscipit. ⁊ tm̄
dꝫ esse tm̄ ⁊ vnā debet esse vnū
In h.v.la.i.re.xvij.expositas dꝫ esse oppositas
In h.v.la.i.re.vi.a fine debet haberi ipsa
In a.v.la.ij.re.iiij.dꝫ h̄eri esiodus
In h.vi.la.i.re.viij.a fine dꝫ haberi augmenteꝛ
In h.vi.la.i.re.xx.vbi habeꝛ ꝯn̄tis melius p̄t poni accn̄tis lꝫ parū referat

De I

In i primo latere primo regula decimasexta scꝫ debet deleri ⁊ quādo debet
esse quo ⁊ modus dꝫ p̄cedere quō
In i.ij.la.ij.re.xv.differūt dꝫ esse differt
In i.ij.la.i.re.v.dꝫ deleri vero
In i.iij.la.i.re.vij.dꝫ deleri ſm
In i.iij.la.i.re.x.dꝫ post ꝯtinens poni ſm
In i quarto latere p̄mo regula.xx.a fine dicitur locus ⁊ corpus sed dꝫ scribi
locus et superficies ⁊ corpus debet deleri
In i.iiij.la.ij.re.xij.viderenꝛ dꝫ esse videnꝛ
In i.iiij.la.ij.re.xi.vbi habeꝛ ꝯterminat dꝫ haberi terminat
In i.v.la.ij.re.scd̄a a fine dꝫ h̄eri te iuua
In i.vi.la.i.re.xij a fine eis dꝫ esse eius
In i.vi.la.i.re.iij.a fine due dꝫ deleri
In i.vi.la.ij.re.x.indiuisibile dꝫ esse diuisibile
In i.vi.la.ij.re.xiij.dꝫ addi ⁊ illa est q̄rta definitio
In i.vi.la.ij.re.xi.a fine p̄mū ꝙ potest deleri

De K

In k p̄mo in la.i.in regula scđa dʒ haberi subingrediaꝛ
In k p̄mo in la.i.regula.x.debet haberi amplianꝛ
In k p̄mo in la.i.in regula.xviij. qn̄ debet esset qn̄qȝ
In k p̄mo in la.i.in re.xxviij.dʒ addi qꝛ si in q̄libet p̄te augeꝛ tunc opoꝛꝫ
In k primo in la.ij.in regula.xviij.post est debet haberi ibi
In k primo in la.ij.in regula.xix.debet post priori.deleri motu
In k primo in la.ij.in regula.xij.a fine vbi hꝛ̄tur fit dʒ haberi bis fiat
In k scđo in la.ij.in re.xviij.distingueret dʒ eē distinguerēt ꝛ postea vacuū et non vacuunt
In k scđo in la.ij.in re.xix.duo pūcta dn̄t poni pꝰ apparēt ꝛ nō pꝰ alicubi
In k tercio in la.p̄mo in regula.ix.a fine potētiā debet esse potentia
In k tercio in la.p̄mo in re.vi.a fine imitari dʒ esse mutari Et silr̄ scđm etiā
In k tercio in la.secūdo in regula.viij.ad duas dʒ esse additas
In k tercio in la.secūdo in regula.xvi.sic debet esse fit
In k tercio in la.ij.in re.xxi dʒ sic haberi qđ plus habet de materie p̄tibꝫ hoc
In k tercio in la.ij.in re.xvi.a fine vbi habeꝛ situanꝛ dʒ haberi sequantur
In k iij.in la.ij.in re.ij.a fine post celū ꝛ ē debet loco nihil poni vacuū
In k quinto in la.secūdo in regula.viij.dʒ sic haberi vt̄ꝫ tp̄s ꝛ si non sit motus sit sine motu
In k quinto in la.p̄mo in regula xij.debet poni p̄cipimus
In k quinto in la.p̄mo in regula xv.p̄ncipiū debet esse primū
In k q̄nto in la.primo in regula q̄rta.p fluxo dʒ haberi fluxu
In k q̄nto in la.prio in re.vltia imediate dʒ eē in medietate
In k q̄nto in la.secūdo in regula xiij.magnitudinē dʒ eē magnitudine
In k q̄nto in la.scđo in re.xix.pꝰ spaciū dʒ poni ꝛ tūc opoꝛtet ꝛc̄
In k q̄nto in la secūdo in regu.xxviij.post cadere dʒ poni in duplici generē
In k q̄nto in la secūdo in regula penultia dʒ post ꝛ poni posterius
In k sexto in la p̄mo in re.vi.a qn̄ dʒ totū cācellari vsqȝ ad Queriꝛ
In k sexto in la.p̄mo in regula.xxvi.pꝰ mēsurātes dʒ haberi eum
In k sexto in la.p̄mo in re.xxvij.loco minꝰ dʒ haberi numerus
In k sexto in la.p̄mo in re.sexta a fine nō dʒ poni p̄bi
In k sexto in la scđo in re.prima dʒ haberi motus ꝛ nō mouus

De L

In l primo in la.priom in regula.xxi.dʒ quia poni ante si
In l primo in la.p̄mo in regula tercia a finē horā erit horas
In l secūdo in la primo in re.xix.pꝰ senescūt dʒ poni in t̄pe ꝛ tūc est verū
In l.ij.in la.p̄mo in re.x.a fine eo dʒ eē etꝰ ꝛ qꝫ in re.p̄cedēti dʒ deleri
In l scđo in la secūdo in re.v.numerū dʒ esse naturā
In l secūdo in la.scđo in re.vij.pꝰ tm̄ dʒ haberi ꝛ scđo mō loco eo modo
In l secūdo in la.secūdo in re.octaua post sed dʒ haberi sunt
In l secūdo in la.secūdo in re.nona cōtinnū dʒ esse continui
In l secūdo in la.secūdo in re.xx.pꝰ diuidit p̄t addi vel diuisiuū est
In l scđo in la.scđo in re.xxiij.ꝯtingit dʒ esse cōtinuat ꝛ dʒ ꝯn̄r scribi vt accipitur actu exn̄s in t̄pe ꝛ in p̄tibꝫ eius vt stāt sub forma ꝯtinuitatis
In l secūdo in la.secūdo in re.xxij.dʒ haberi determinatā

In l secūdo i la. secūdo in re. xxxij. dz haberi pꝰ diluuiū vł tūc capieř ciuitas
In l tercio in la. primo in re. xvij. ⁊ dz deleri. Et scdm et dz esse etiā
In l tercio in la. pmo in re. xiij. a fine subiectū dz esse subiectatū
In l tercio in la primo in re. quarta a fine in genere dz esse in tpe
In l tercio in la. secūdo in regula xiiij. per dz esse ꝑpter
In l tercio in la. secūdo in re. xxi. ponař debet esse poneret
In l tercio in latere secūdo in regula sexta debet post accipere debet poni qꝫ tum ⁊ et post indiuisibile est debet deleri.
In l sexto in la. scdo in regu. sexta a fine dz haberi loco est esset

De M

In m primo in la. primo in regula tercia loco suba debet haberi subiecti
In m primo in la. pmo in re. xiij. post exñs dz poni quia
In m primo in la. primo in re. xxij. q debet deleri
In m primo in la primo in re. xvij. a fine in oppositio dz esse in opposita
In m primo in la pmo in regu. xiij. a fine cōtinuās dz esse ꝯtingens
In m primo in la. primo in re. xij. sic dz deleri ⁊ dz scribi post ⁊
In m scdo in la. pmo in re. pma ferř dz esse fereř
In m scdo in la. pmo in re. qrta post motū dz poni istū
In m scdo in la. primo in re. tercia a fine post moueri dz haberi ⁊ tūc siue s modo vti. ⁊ hoc totū sic siue hoc moueř quo debet deleri
In m scdo in la. pmo in re. ij. a fine. pꝰ dz poni de numero īmobiliū
In m tercio in la. primo in re. xviij. a fine definit dz esse deficit
In m tercio in la. primo in re. x. a fine istaꝝ debet deleri.
In m tercio in la. primo in re. vij. a fine bipedalia dz esse bipedia
In m qrto in la. pmo in re. xi. dnt debet esse duo
In m qrto in la. primo in re. xviij a fine tia dz esse ita
In m qrto in la. primo in re. septima a fine primū sibi dz deleri
In m qrto in la. scdo in re. septia potētia dz esse positione
In m qrto in la. scdo in re. xi. post ꝓbat dz haberi sic
In m qrto la. secūdo in re. xvi. post tangunt dz scribi se
In m qrto in la. scdo in re. xxvi. vt debet deleri
In m quarto in la. secūdo in re. v. a fine stum dz esse sunt
In m qrto in la. scdo in re. v. a fine dz post deametrū haberi que
In m qrto in la. scdo in re. quarta a fine dz haberi volutatū
In m quarto in la. scdo in re. tercia a fine ante ⁊ debet haberi quia
In m qrto in la. scdo in re. vltia fustū dz esse fuscum
In m quinto in la. pmo in re. prima dz haberi iacintiuū
In m qnto in la. pmo in re. secūda tussitus dz esse transitus
In m. v. in la. pmo in re. vltima q dz esse qa
In m qnto in la. scdo in re. xviij. que dz esse qui
In m. v. in la scdo in re. xxviij. vanā dz esse vanū
In m. v. la. scdo in re. xix. Et dz deleri
In m. v. in la. secūdo in re. iij. a fine decisionis debet esse desitionis
In m. v. in la. scdo in re. vltima moueř dz esse numero
In m sexto in la. scdo in re. xvij. a fine ꝯtrarie dz esse ꝯtrarij
In m sexto in la. scdo in re. xi. a fine illi dz esse ille

In m sexto in la. scdo in re. x. siue dꝫ esse sumi

De N

In n primo in la. pmo in re. pma prius dꝫ esse primus
In n primo in la. secūdo in re. xxiij. accipit dꝫ esse accidit
In n pmo in la secūdo in re. xij. a fine detentū dꝫ esse demonstratū
In n secūdo la. scdo in re. xvi. messe dꝫ esse in esse ꝛ nō inesse dꝫ eē ī nō esse
In n scdo in la. scdo in re. tercia a fine dꝫ haberi reperiant
In n tercio in la. pmo in re. nona a fine mittit dꝫ esse amittit
In n tercio in la pmo in re. sexta a fine dꝫ haberi medietate
In n quarto in latere primo in regula prima nunc debet esse nec. ꝛ punctꝰ non debet fieri post simpliciter
In n qrto in la. pmo in re. xv. dꝫ addi ꝛ sic generat quies violenta
In n qrto in la. primo in re. xix. pꝰ violentū dꝫ addi ꝛ penes termīos ad q̈s
In n qrto in la. secūdo in re. xiiij. a fine dꝫ haberi cōtinuo
In n qrto in la. scdo in regula qrta a fine dꝫ addi ꝛ ipoꝝ nunc
In n. v. in la. pmo in re. v. ꝛ dꝫ ī capite regule hēri. sꝫ in re. seqnti dꝫ inest eē ē
In n qnto in la. pmo in re. xv. qꝛ deleri debet
In n qnto in la. pmo in re. x. a fine dꝫ in capite regule haberi illa ꝛ in seqūti ad debet esse super
In n quinto in la. sexto debet haberi illa
In n qnto in la. scdo in re. probandū debet esse pbando
In n v. in la. scdo in re. xi. mouentibꝫ debet esse momentis
In n v. in la. scdo in re. xvij. a fine post tunc dꝫ haberi cum in
In n sexto in la. pmo in re. sexta dꝫ addi pbat
In n vi. in la. pmo i re. vi. a fine dꝫ hēri scdm p scdo ī seqnti terciū p tercio
In n sexto in la. pmo in re. vi. a fine coloꝝ dꝫ esse celoꝝ
In n sexto in la. pmo in re. qrta motoꝛ dꝫ esse motores
In n sexto in la scdo in re. xxi. Quia dꝫ esse erit
In n sexto in la. scdo in re. xi. a fine illa dictio motū pmo dꝫ deleri

De O

In o primo in la. primo in re. xi. trāsieret dꝫ esse transiret
In o primo in la. primo in re. qnta a fine ponūtur dꝫ esse ponant
In o pmo in la. scdo in re. xxi. post oportet debet addi ergo
In o tercio in la. scdo in re. xix. mutetur dꝫ esse mutatur
In o tercio in la. primo in re. qrta a fine post alterum dꝫ poni moueri
In o tercio in la. secūdo in re. septima pꝰ mouet dꝫ poni ī tpe ꝛ sed dꝫ deleri
In o tercio in la. scdo in re. x. post pdicta debet poni est
In o qrto in la. secūdo in re. xvij. a fine indistans debet esse instans
In o qrto in la. primo in re. vltima finitū ꝛ infinitū dꝫ eē finiti ꝛ infiniti
In o qnto in la. secūdo in re. xix. nunc debet deleri
In o qnto in la. scdo in re. octaua a fine dꝫ haberi qꝛ qcqd stat ꝛ postea in eadem regula imediate debet esse in medietate
In o vi. in la. i. ī re. xvij. pmū nō dꝫ scribi p p magnū sed paruū et quō dꝫ eē
In o sexto in re. xxij. pertransiret dꝫ esse pertransire
In o sexto in la. primo in re. xxi. meatur debet esse necessaria
In o sexto in la. scdo in re. xxi. linacē dꝫ esse limacē

De P

In p primo in la.primo in regula prima post cum debet poni dicitur
In p primo in la. primo in re.iij.post tale dz poni non
In p primo in la.primo in regula.xvi. coniunctas debet esse coniuncte et b quod sequitur imediate debet deleri
In p primo in la.primo in re.xx.post sic non dz poni et vltimo primum debet esse vltimum.
In p primo in la.secundo in regu.xxiiij.p tm dz poni siue
In p secundo in la.primo in re.vij.vnus dz esse vnius
In p secundo in la.primo in re.xxviij.post quantitatem dz sic haberi tam secundum actum quam secundum potentiam
In p secundo in la.primo in re.vi.a fine punctus dz poni post mouetur
In p secundo in la.primo in regula.v.a fine post equale dz poni sed
In p secundo in la.secundo in re.xvi.a fine vnum est debet deleri
In p tercio in la.primo in re.xv.post mouetur dz poni lene a
In p tercio in la.secundo in re.quarta regulam dz esse secundam
In p quarto in la.secundo in re.quarta post se dz poni siue
In p quarto in la.secundo in re.xviij.a fine his dz esse is sine h
In p quinto in la.primo in re.septima radicatio dz esse radiatio
In p quinto in la.primo in re.xij.e debet esse est
In p quinto in la primo in re.xxij.a fine post rote dz poni In motu autem rote
In p quinto in la.primo in re.xxiij.post semicirculus dz poni vero
In p v.in la.primo in regu.xxv.a fine circumducent dz esse circumducens
In p v.in la.primo in re.vltima quia dz esse qui
In p v.in la.secundo in re.xvij.simul dz esse similis est et est postea in regula sequenti secundum debet esse sed
In p v.in la.secundo in regu.xiij.a fine ante sonus debet poni siue et generis debet esse grauis et debet addi et
In p sexto in la.primo in re.vi.a fine decimoquinto debet deleri
In p sexto in la.secundo in re.tercia vocamus dz esse vocatur
In p sexto in la.secundo in regula.x primo non dz esse primum
In p sexto in la.secundo in re.xviij.dz haberi de mineralibus
In p sexto in la.secundo in re.xx.dz haberi kakabro et non kakabo
In p sexto in la.secundo in re.xxiij.stupoue dz esse stupore
In p sexto in la.secundo in re.xxxij. est non dz poni post hoc
In p sexto in la.secundo in re.xxxv.post solutio dz phs deleri

De Q

In q primo in la.primo in regula tercia pro vel dz dici nec dicimus
In q primo in la primo in re.xiij.prius speciei dz sic haberi dicendo pro dicens
In q primo in la.primo in re.xvi.materialibus dz esse naturalibus
In q primo in la.primo in re.xxi.habentibus quod primo ponitur debet deleri et puncta que ibi ponuntur similiter
In q primo in la.primo in regula.xxiij.post sit dz poni quia
In q primo in la.primo in re.xvij.a fine materia debet esse natura
In q primo in la. primo in regula xvi. enim debet esse autem
In q primo in la.primo in re.vltima non dz esse enim

In q.i.la.ij.in regu.post alterius debet addi cuiuslibet
In q.i.la.ij.re.xix.materia dꝫ esse natura
In q.ij.la.i.re.xij.viciatꝛ dꝫ esse intercipitur
In q.ij.la.i.regu.xi.delatatur debet esse dilatatur ⁊ postea etiam debet esse dilatatione
In q.ij.la.ij.regu.xxxij.tātum mutat debet esse trāsmutat.⁊ in pcedenti re gula nulla debet esse nullum
In q.iij.la.i.regu.xvi.indigesto debꝫ esse digesto.⁊ postea phantasmota dꝫ esse phantasmata
In q.iij.la.i.re.xviij.et sicut debet deleri simpliciter.regula sequenti et sicut debet deleri
In q.iij.latere pmo in regula decimanona ante infirmꝰ debet poni et.et na turali debet esse innaturali
In q.iij.la.i.re.xxij.sic melius esset sicut
In q.iij.la.i.re.xxx.infantuli dꝫ esse infantili
In q.iij.la.i.re.viij.a fine hoc est dꝫ esse hoc facit in
In q.iij.la.ij.re.xxi.possumus dꝫ esse possemus
In q.iij.in la.ij.re.lx.p dꝫ esse vel
In.q.iiij.la.i.re.iiij.dicitꝛ nō dꝫ esse pūctus.
In q.iiij.la.i.re.xxi.in dꝫ esse et
Iu q.iiij.la.i.re.xxij.definitiua dꝫ esse definientia
In q.iiij.latere primo.in re. quarta a fine.intentōem dꝫ sic scribi intēsionem
In q.iiij.la.ij.re.xi.numerus dꝫ esse numeris
In q.iiij.la.ij.re.xxij.a fine simiter dꝫ esse similiter
In q.v.la.i.re.vi.motuūtur dꝫ esse motuū
In q.v.la.i.re.ix.debent dꝫ esse dicūtur
In q.v.la.i.re.xxi.a fine causantꝛ dꝫ esse causatꝛ
In q.v.la.i.re.xxij.post equalia dꝫ poni ergo
In q.v.la.ij.re.vij.mouentes dꝫ esse mouente
In q.v.la.ij.re.xxij.a fine eṁ dꝫ deleri
In q.v.la.ij.re.xiij.a fine differūt dꝫ esse dicūtur
In q.vi.la.i.re.xij.dispositiōi dꝫ esse dispositio
In q.vi.la.i.re.x.a fine q̄titas ~ se qualitas
In q.vi.la.i.re.v.a fine dꝫ p ndū
In.q.vi.la.ij.re.v.ad qđ pon deleri
In q.vi.in latere secūdo in regula t deleri et non penes id qđ est motibꝫ intrinsecum
In q.vi.la.ij.regu.xi.qūo dꝫ esse quid
In q.vi.la.ij.re.xiiij.dꝫ post sicut poni si
In q.vi.la.ij.re.xviij a fine numerus dꝫ esse numeris
In q.vi.la.ij.re.ix a fine ꝑm dꝫ esse et in

De R

In r.ij.la.ij.re.xviij.petit dꝫ esse fecit
In r.iij.la.i.re.vij.debet poni abyssale

In r.iij.la.i.regu.xi.post etiam debet poni est
In r.iij.la.i.re.xiij.motū dꝫ esse motiuū
In r.iij.la.ij.re.ix. vix dꝫ eē nix
In r.iij.la.ij.re.xiiij.a fine post nisi dꝫ haberi fuerit
In r.iij.la.ij.re.xij a fine ageret dꝫ esse agit
In r.iij.la.ij.re.xij.a fine agens dꝫ esse agere
In r.iij.la.ij.re.xi.post vtrūqꝫ dꝫ poni simul
In r.iij.la.ij.re.ix.post diuersa͞ꝝ dꝫ poni aūt
In r.iiij.la.i.re.viij.opifero dꝫ esse opifice
In r.iiij.la.ij.reg.xi.post ꝑ se dꝫ addi nota
In r.iiij.la.ij.regula.xv.ante vtranqꝫ debet poni et.et post vtranqꝫ causam debet poni
In r.iiij.la.ij.re.xviij.diuinū debet esse dominiū

De S

In s p̄mo la.i.regu.iiij.dꝫ haberi periodo
In s.i.la.i.re.ix.ante aliqñ dꝫ poni non
In s.i.latere primo regula.xxiiij.debet haberi afferret.et post demonstra-ret dꝫ addi ꝓpter quid est vt dicit
In s.i.la.i.re.ix.a fine loquentes dꝫ esse loquendo
In s.i.la.i.regu.penultima p̄mū dꝫ deleri
In s.2.la.i.re.xij.a fine naturalia dꝫ esse materialia
In s.iij.la.i.re.xx.faciūt dꝫ deleri
In s.iij.la ij.in re.xviij.appetitū dꝫ haberi ⁊ intellectū ante hoc
In s.iij.la.ij.re.xix.dꝫ haberi alijs aīalibꝫ
In s.iij.la.ij.re.xix.a fine.post nō dꝫ haberi aīal
In s.iij.la.ij.re.xiiij.a fine expandaṫ dꝫ esse expandiṫ
In s.iiij.la.ij.re.iiij.a fine indicat dꝫ esse iudicat
In s.quarto latere secūdo in regula secūda a fine indeterminata debet esse in determinata
In s.iiij.la.ij.re.vltima indicatur debet esse iudicatur
In s v.la.i.re.xvij.similiū dꝫ esse singuloꝝ
In s.v.la.i.re.vij.a fine post seqᵗur dꝫ poni si
In s v.la.i.re.vi.vno dꝫ esse nulla
In s q̇nto latere secūdo in regula q̇nta diminuentur vel augentur debꝫ eē diminueretur vel augeretur
In s.v.la.scđo re.tercia a fine alteranṫ dꝫ esse alterari
In s.vi.la.scđo re.xx.medicare dꝫ esse iudicare
In s.vi.la.scđo regu.x.a fine reseruatū dꝫ esse reseruatam
In s.vi.la.scđo regu.xi.a fine indicant dꝫ esse iudicant

De T

In t scđo.la.i.re.xi.naturā dꝫ esse materiam

In t secũdo latere p̄mo regu.xviij.post graue debet addi vel leue
In t.scd̄o la.scd̄o re.xiiij.materiam dʒ esse naturam
In t secundo in latere secũdo in regula decimaseptima a fine loco in se mine debet poni in semine
In t tercio la.secũdo regula .vi.tamen dʒ esse tantũ
In t.iij.la.scd̄o re.vi.a fine sphiricã dʒ esse sphericam
In t.iij.lat.scd̄o re.q̄rta a fine in dʒ deleri
In t tercio la.ij.re.vltima post ꝙ dʒ poni p formã
In t q̄rto la.i.re.i.eis debet esse ei ꝛ esse debet deleri ꝛ poni loco eius omne et illas debet esse illud ꝛ postea debet scribi quod per se ↄsequitur formaʒ datam licet ab exteriori impediatur
In t q̄rto la.i.re.v.a fine p̄ma debet esse forma
In t q̄rto la.i.re.tercia a fine vertus dʒ esse virtus
In t q̄rto la.i.re.secũda a fine diffusa dʒ esse decisa
In t q̄rto latere scd̄o regu.x.qñ dʒ esse ꝙ
In t q̄rto latere secũdo re.xvij.moueri dʒ esse mouere
In t q̄nto la.i.re.xv.sine dʒ esse siue
In t v.la.i.re.xv.a fine altero dʒ esse alterum
In t.v.la.i.re.vi.a fine ita dʒ esse et
In t v.la.i.re.q̄rta a fine tam debet deleri
In t.v.la.i.re.vltima post terciũ dʒ poni per quod
In t.v.la.ij.re.secũda aptus dʒ esse appetitus
In t.v.la.ij.re.viij.in dʒ esse inter
In t.v.la.scd̄o regu.xiiij.post qd̄ dʒ poni est
In t.v.la.ij.re.xvij.detendi dʒ esse distendi
In t.v.la.scd̄o regu.xxiij.detendit dʒ esse distendit
In t quinto in latere secũdo in eadem regula vicesima tercia mouens debʒ scribi tanꝗ caput alterius sententie
In t.v.la.ij.regu.iij.a fine dʒ poni oporteret
In t.vi.la.i.re.xij.motuũ dʒ esse motiuũ
In t sexto.latere p̄mo in regula.xvi.a fine post accidat debet esse pũctus et tũc debet subdi falsum ergo est
In t.vi.la.ij.re.xij fiũt dʒ esse fiant ꝛ in sequenti regula siue qd̄ ponit̄ imediate ante medio dʒ esse sine
In t.vi.la.ij.re.xix.a fine et dʒ deleri
In t sexto in latere secũdo in regula decimaquarta a fine proximus debʒ eẽ proximius

De V

In v.i.la.i.re.xi.a fine a vltimũ dʒ deleri
In v.i.la.i.re.ij.a fine separatus dʒ esse separati
In v.i.la.ij.re.xiij.immixtus dʒ esse mixtus
In v.i.la.ij.re.xvij.a fine corporis dʒ esse corporum
In v secũdo in latere secũdo in regula octaua a fine post immobiles dʒ poni reiterentur

In v.iiij.la.i.regu.xiij.post aliqua dz poni sed in
In v.iiij.la.i.re.xiij.a fine fit dz esse sit
In v.iiij.la.ij.re.xiij.a fine.sed dz deleri
In v quarto latere secūdo in regula quarta a fine deficit debet esse deficiet et deficiet dz esse defecit
In v.v.la.i.re.v.ipse dz esse ipsi
In v.v.la.ij.re.xx.motores dz esse motoris
In v.v.la.ij.re.ix.ꝯtrariantibꝫ dz esse ꝯtraiacentibꝫ
In v.vi.la.i.regu.vltima post hoīe dz non deleri
In v.vi.la.ij.re.xiij.post posterius dz poni ꝓbabiꝉ
In v.vi.la.ij.re.xiiij.vt postea ꝓbabiꝉ delebiꝉ

De X

In x pmo la.i.re.xxi.et dz esse sicut
In x.ij.la.i.re.vi.vel dz esse et
In x.ij.latere.ij.regu.v.a fine dz sic haberi post opponiꝉ sicut equale z mensurabile opponitur
In x.ij.la.i.re.secūda a fine opponiꝉ dz esse opponātur
In x.ij.la.ij.re.viij.eius dz esse ens
In x secūdo late.secūdo regu.decima a fine signatur debet esse signata et fiunt debet esse fuerit
In x.ij.la.ij.re.iij.a fine post est dz poni mobile
In x.iiij.la.i.regu.i.vt debet esse et
In x.iiij.la.i.re.xvij.a fine aufert dz esse aufuit
In x.iiij.la.i.re.xiiij.a fine desinit dz esse desiuit
In x.iiij.la.ij.re.iiij.transseūtis dz esse transferentis
In x.v.la.i.re.v.velocitati dz esse velocitate
In x.v.la.i.re.vij.dz haberi e c loco c c
In x.v.la.i.re.viij.de dz esse d littera z nō syllaba
In x.v.la.i.re.xviij.in aliqd dz esse per aliqd
In x.v.la.ij.re.xij.plus dz esse pus
In x.v.la.ij.re.xx.sic dz esse sicut
In x.v.la.ij.regula.tn̄ debet esse ꝙ
In x.vi.la.i.re.vltima illa debet esse illam
In x.vi.la.ij.re.xij.a fine vbi scribiꝉ Queriꝉ caueaꝉ oīno ꝙ non scribaꝉ sic sz distincte scribatur sic
In x.vi.la.ij.re.vltima diuisibile dz esse diuisibili

D y

In y pmo.la.i.regu.xvij.hic dz deleri
In y.i.la.i.re.xxij.et xxiij.generari dz esse generati
In y.i.la.ij.re.xix.firtur dz esse fertur
In y.ij.la.i.re.i.et dz deleri post spēm
In y ij.la.i.re.xiij.ea debet esse his
In y.ij.la.ij.regu.x.sine dz eē siue z deferentē dz esse deficientē

In y tercio in la.primo in regula.xiij.accipit debet esse accidit
In y tercio in la.primo in re.xxij.post cuius debet poni etiam
In y tercio in la.primo in re.septima q debet deleri
In y tercio in la.scdo in re.tercia inen dz esse finē
In y tercio in la scdo in re.quarta f pmū dz poni in capite pois regule
In y tercio in la.secūdo in regula septima actus debet esse arcus z omnes debet esse omnis
In y tercio in la. scdo in regula nona regnat debet esse regirat
In y tercio in la.scdo in re.xi.recta debet esse recto
In y tercio in la.secūdo in re.xiiij.ante actū dz haberi in
In y tercio in la.secūdo in re.xiij.a fine moueret dz eē mouerent
In y tercio in la.scdo in regula decima a fine scdm pbū est intendit z verbum sequens vocatur determinatū
In y tercio in la.scdo in re.quarta a fine qm dz esse quin
In y quarto in la. primo in re.tercia motui debet eē motu
In y quarto in la.primo in re.xviij.acta dz esse actu z dz seq vnūqdqz
In y quarto in la.pmo in re.xxvi.sistere debet esse sphere
In y quarto in la.primo in re.sexta vt debet deleri añ dicit dz poni qz z quadriptita dz esse quadripertito z in sequēti re.post alarba dz qz esse q
In y quarto in la.scdo in re.septia post in generabile debet poni quēadmodum principiū generatōnis
In y quarto in la. scdo in re.xi.et debet deleri
In y quarto in la.secūdo in re.xix vniformi dz esse vniforme
In y quarto in la.secūdo in re.xv.a fine debet poni in
In y quarto in la.secūdo in re.xxi.apposita debet esse opposita
In y quinto in la.primo in re.octaua esse debet esse inesse
In y quinto in la.primo in re.xiiij.a fine quia pmū debet deleri
In y quinto in la.primo in re.tercia a fine dz p⁹ ostensum poni est
In y.quinto in la.primo in re.xx.qd licet debet esse qdlibet
In y sexto in la.pmo in regula xv.id debet esse ad
In y sexto in la.secūdo in re.xvij.a fine post ergo debet poni oportet
In y sexto in la secūdo in re.xij.mouent debet esse moueres
In y sexto in la.secūdo in re.quarta ergo debet deleri

Et sic est finis

195

De celo et mũdo

De natura scientia fere plurima videtur circa corpora ⁊ magnitudines ⁊c.

☞ Querit. quot⁹ sit iste liber in ordine librorũ naturalis phylosophie. Solo. secũdus. Cuius ratio est. quia ꝯmuniora sunt priora. sed in libro physicorũ agitur de corpore mobili in ꝯmuni. et in hoc libro de corpori mobili ad vbi. igitur pcedit liber physicorum hũc librũ. Sed ꝙ iste pcedit librũ de generatione ideo est. qꝛ corpus mobile ad vbi est simplicius corpori mobili ad formam. igitur cũ simpliciora sint priora ꝯuenienter ponitur iste liber loco secũdo. Minor ꝓbatur. quia corp⁹ mobile ad vbi mouetur ſm potentiam simplicem qua mouetur motu nihil abijciente de substantia mobilis. Motus vero ad formam abijcit aliquid et variat esse mobilis. Preterea vniuersaliora sunt priora. sed corpus mobile ad vbi est ꝯmunius quocũqꝫ corpe mobili in specie motus accepto. g̃.

Ar Corpus generabile de quo determinatur in libro de generatione et corruptione est prius ſm ordinem potentie mobilis ꝙ corpus localiter mobile. ergo deberet istum librum precedere. Antecedens probatur. quia potentia generabilis est substantialiter mobilis. sed potentia corporis mobilis ad vbi est solum accidentaliter mobilis. sed substantia est ante accidens. ergo hec scientia sequi deberet scientiam libri de generatione ⁊ corruptione. Solo. talis est ordo mobililium qualis est ordo motuum. sed licet corpus generabile in eodem sit primum ſm ordinem generationis. tamen simpliciter et in diuersis corpus mobile secundum potentiam mobilitatis ad vbi precedit.

Ar In hoc libro agitur de vniuerso. sed in alijs libris agitur de partibus vniuersi. ergo alij libri deberent illum precedere. Tenet consequentia. quia partes precedunt totum. Solo. hic non agitur de toto vniuerso ſm rationem illam. scꝫ ſm ꝙ ꝯpositũ est ex multis partibꝫ. sed ſm ꝙ ꝯuenit ei rõ mobilitatis ad vbi

Querit Quare intitulatur iste liber de celo et mũdo. Solo quia iste liber non est tm̃ de celo nec tm̃ de mũdo sensibili. ergo ꝯuenienter denominatur ab vtroqꝫ. Sed ꝙ celum preponitur mũdo hoc exigit ⁊ exposcit dignitas ⁊ ordo rerũ. vt dicturi de partibus vniuersi celum primum sit

Ar In illo titulo cõmittitur nugatio. ergo inconuenienter sic intitulatur. Antecedens probatur. quia celum est pars mũdi. mũdus eñ ꝯtinet corpora celestia et elementa. Solo. per celum intelliguntur corpora circulariter mobilia. sed per mũdum corpora que mouentur motu recto que sunt partes subiectiue corporis mobilis ad vbi. et per mũdum hic nõ intelligitur vniuersum. sed ille mũdus inferior de quo dicit phus pmo metheo.

rorũ q̃ necesse est hũc mũdum inferiorem esse ꝯtinuũ lationib⁹ superioribus vt rota eius virtus inde gubernetur.

Ar Deberet potius intitulari de mũdo ⁊ celo. Probat̃. q2 totũ est preponendũ parti. Solo patz ex dictis. q2 celum vt hic capit̃ nõ est integralis pars mũdi neq3 mũdus totum integrale respectu celi. sed celũ vt hic accipitur est compars. i. pars cũ mũdo respectu totius vniuersi

Querit Quid est subiectũ huius libri Solo. corpus mobile ad vbi. Probat̃. q2 oĩa in hoc libro ꝯsiderata ad ipsuz reducũtur. Patet. quia in hoc libro determinat̃ de corporibus celestib⁹ que mouẽtur motu circulari et de his que mouentur motu recto. sed omnia talia sunt ad vbi mobilia.

Ar Arestoteles determinat in hoc libro de vniuerso. eo q̃ inuestigat partes vniuersi. ergo vniuersum est hic subiectũ Solo. nõ valet ꝯsequentia. quia si vniuersum accipiatur quo ad suas partes que sunt corpora simplicia situz hñtia in vniuerso. sic nõ est eaꝝ accipere vnã formam

Ar Contra. Arestoteles ꝓbat in ꝑmo libro vniuersum fore vnum ergo solo falsa. Solo vniuersum est vnũ vnitate aggregationis ordinate. sed vnitas aggregatõis nõ sufficit ad vnitatem scie.

Ar Contra. non oportet subiectum esse vnum simpliciter. Probatur. quia dicit phus q̃ scientia non est vnuz simpliciter. sed est ad vnum Solo. vnitas analogie sufficit ad vnitatem scientie. sed non vnitas aggregationis. q2 vnitas analogie est vnitas forme diuersimode participate. sed talismodi non est vnitas ordinis seu aggregationis. Ratio autem quare subiectum oportet esse vnum ꝺm formam est. quia subiectum scientie est aliquo modo obiectum intellectus quod per se cognoscitur. tale autem est vniuersale quod est vnum secundum formam vel est aliquod cõmune superius

Arguitur. Sciẽtia denominatur a subiecto. sed iste liber intitulatur de celo et mundo. ergo ⁊c̃ Solo. scientia non semper denominatur a subiecto. sed etiam quandoq3 denominatur ab efficiente. quandoq3 vero a partibus subiectiuis subiecti. et quandoq3 ab ipso subiecto. Cuius ratio est. quia ab illo denominatur aliqua scientia quod est nobis notius. sed subiectuz alicuius scientie non est nobis semper notius et manifestius suis partibus subiectiuis. sicut in proposito celum et mũdus sunt suppositã contenta sub subiecti continuitate. ex quo potentia mobilitatis ad vbi reperitur in qualibet parte vniuersi. et ergo iste liber non denominat̃ a suo subiecto. et sic hec denominatio libri de celo ⁊ mundo est secũdaria et non primaria

Arguitur. Corpus mixtum est mobile ad vbi. et tamen de eo non determinatur in hoc libro. ergo cor-

pus mobile ad vbi non est subiectum huius scientie. Antecedens est mani festum. Solutio. corpora mixta mouentur localiter fm naturam elemē ti predominantis in ipsis corporibus mixtis. Igitur determinando de mo tu grauium et leuium simplicium. satis determinatur de motu qui conue nit corporibus mixtis.

Queritur. Quomodo diuiditur iste liber. Solo. diuidit in quatuor libros partiales. In quorum primo phus determinat de natura et conditiōibus vniuersi corporei. In secundo determinat de natura et conditionibus principalioris partis eius. scilz cor poris celestis. In tercio libro determinat de natura et conditionibus alio rum corporum simplicium fm q habent ordinem z constitutionem vniuer si per sua principia localiter motiua. que sunt grauitas et leuitas. et hoc fm opinionem antiquorum. In quarto vero phus hoc idem facit secundum opinionem propriam

Querit Que est prima z prohemialis propositio textus So lutio. sic incipit. De natura scientia vero plurima vide tur circa corpora et magnitudines et horum existentes passiones z motus. Adhuc autem circa principia quecūq talis substantie sunt

Querit Quomodo intelligitur hec propositio. Solo sic q plurima scientia de natura hoc est tota scientia natura lis vel pro maiori parte fere est circa corpora et circa magnitudines. id est circa alias duas species. videlz lineas z supficies. Et est existens circa horū passiones z motus z circa pncipia mobilis substātie seu naturalis

Querit Quomodo phus probat illam ppositionem Solo. p bat eam sic. q natura pstantium. hoc ē eorū que pstant in natura hec sunt corpora et magnitudines. vt inanimata corpora simpli cia zc. hec autē hñt corpꝰ et magnitudinē vt substantie que sunt ex pmis cor poribꝰ simplicibꝰ. hec aūt sunt pncipia habentiū. i. principia reruz naturalium habentium corpora z magnitudines passiones z motus. vt anima corpus z vniuersaliter forma z materia

Ar. Magnitudo est considerationis mathematice. ergo predicta p positio falsa Solo. magnitudo vt abstracta est a materia sen sibili et motu fm rationem est cōsiderationis mathematice. sed inqūtum est terminus physici corporis est psideratōis scie naturalis.

Ar Corpus est magnitudo. ergo in ppositione dicitur inconuenienter circa corpora et magnitudines Solo. corpus et magnitudo dif ferūt. q licet oīne corpus sit magnitudo. nō tñ oīs magnitudo est corpꝰ. vt supficies est magnitudo z nō est corpus. z silr linea

Ar Motus est passio mobilis. ergo male dicit passiones z motus Solo. Motus z passio differunt. quia omnis motus est passio videlicet ipsius mobilis. sed non omnis passio est motus. Secūdo omnis motus est passio intrinseca sui mobilis. sed passio qdam est extrinseca.

Arĝ Phus naturalis ꝯsiderat ea que non sunt hec. Probat̃. quia con siderat aīam et intellectum Solõ. in naturali scientia ꝯsiderant̃ aliqua per se. alia considerat naturalis scientia gratia alterius per habitudinem et ordinem ad corpus mobile. et hoc modo considerat animam rõnalem inq̃tum motrix est sui corporis. et considerat alios motores separatos ſm ꝙ mouent

Querit̃ Qualiter diuidit̃ primus liber Solõ. in quatuor tractatus ſm quatuor ꝯditiones vniuersi que sunt perfectio. finitas. vnitas. et perpetuitas. Primus tractatus habet q̃nq; capitula In primo determinatur de perfectione vniuersi inquãtum est corpus plura ꝯtinens. In secũdo ꝙ preter quatuor elementa ponendũ est quintũ corpus simplex. In tercio ponit̃ differentia istius corporis simplicis ab elementis, per hoc ꝙ nec est graue nec leue. In quarto ponitur eius alia differentia penes hoc ꝙ nec est generabile nec corruptibile. In quinto ꝙ motus circularis nulli motui ꝯtrarietur

Querit̃ Quotuplex est perfectio vniuersi. Solõ duplex. scʒ generalis. et est que ꝯuenit toti vniuerso in ratiõe ꝯtinui et ex rõne generali ꝯtinuitatis. q2 corpus est. Sʒ spēalis est que ꝯuenit vniuerso in rõne sue forme. scʒ q2 tale corpus est.

Querit̃ Utrũ vniuersum sit ꝑfectum ꝑfectione generali in rõne ꝯtinui Solõ phi. sic. Probat. quia omne corpus est ꝑfectum in rõne ꝯtinui. sed vniuersum est corporeum seu corpus. ergo est ꝑfectum in rõne ꝯtinui. Maiorẽ probat. quia ꝯtinuũ est quod diuisibile est in semꝑ diuisibilia. et ꝑfecte diuisibile est qđ est omniquaq; diuisibile. sed corpus est omniquaq; diuisibile. Hoc probat. q2 linea tm̃ est diuisibilis ſm vnam dimensionem planum seu superficies ſm duas. sed corpus diuisibile est ſm tres dimensiones. ergo cum preter has non sit alia magnitudo corpus est tripliciter et omniquaq; diuisibile. quia omnia super tria ponimus Similiter totum et perfectum.

Querit̃ Quomodo ꝓbat phs omnẽ ꝑfectõem in trib9 ꝯsistere Solõ tripl̃r. scʒ testimonio antiquorum. vsu cõiter loquentium. et rõne. Testimonio antiquoꝝ ꝓbat. q2 dicũt pictagorici ꝙ totũ et oīa trib9 determinata sunt. scʒ ꝯsummatõe seu fine. medio. et ꝓncipio. et iste est numerus oīs rei que rata est apud naturam ⁊ figurat siue significat trinitatẽ rerum naturaliũ. Consummatio em̃ ⁊ mediũ ⁊ ꝓncipiũ numerũ hñt eũ qui oīs. hic aũt eũ qui trinitatis ꝓpter qđ a natura accipiẽtes tanq̃ leges illius ⁊ ad sacrificatões deoꝝ vtimur numero hoc tanq̃ attribuentes deo numerũ ternariũ tanq̃ om̃e qđ ꝑfectũ est

Arĝ Numerus denarius est ꝑfectior ternario. Probat̃. q2 denario non fit additio noua saltẽ ⁊ simplex. ternario aũt pt̃ fieri additio Solõ ꝑfectõe essentiali ternari9 est ꝑfectior. eo ꝙ ꝯplectat̃ ꝓmã ꝑfectionẽ. sed ꝑfectione integrali denari9 est ꝑfectior. eo ꝙ plures vnitates includat.

☞ Querit̃. q̃uo ꝓbat phus vsu cõiter loquẽtiũ omnẽ totalitatẽ ⁊ ꝑfectio

nem in tribus consistere. Solo. quia assignamus appellationes sm modum hūc. que em̄ duo sunt dicimus ambo. et duos ambos. oēs aūt nō dicimus. de duob em̄ nō dicimus oēs sed de trib

Queritur. Quomodo probat philosophus hoc idem ratiōe Solo. sic probat. quoniā omne totum et perfectum non differunt sm speciem abinuicem. sed solum in materia accidente et subiecto. et in his in quibus et de quibus dicūtur. sed corpus est omne et totum. ergo est perfectum. solum em̄ corpus determinatum est tribus dimensionibus. hoc autem est omne. circunquaqz autem existens corpus diuisibile. nulla autem alia magnitudo a corpore est perfecta. qr nulla alia est ad omnē dimensionē diuisibilis

Ar̄. Omne totum et perfectum differunt. ergo maior istius rationis philosophi est falsa. Antecedens probatur. qr omne respicit partes subiectiuas. totum vero partes integrales. et perfectum partes essentiales. ergo Solutio. omne totum et perfectum differunt bene in accidente et materia. sed nō in forma. eo qꝫ omnia nomināt vnā formam. licet differāt per esse quod habet forma per diuersam comparationem ad materiam. Si em̄ accipiatur forma pro vt ipsa potentia est in multis et dicitur de multis. tunc dicitur omne. et sic comparatur ad partes subiectiuas. Si autem cōparetur forma ad partes integrales quas vnit. tunc dicitur totum. Si autem comparetur absolute ad materiam que subiicitur generationi tunc ipsa est complementum seu perfectum. quia sic completum esse dat ei quod erat in potentia

Ar̄. Est aliquod perfectum quod non est totum. ergo nō sunt idem Antecedēs patz de primo motore qui non est totus cū nō habeat partes Solo. primus motor nō hz rōnem totius nisi exponendo cathegorematice, p vt q̄titati virtutis attinet non molis

Contra Omne totum et perfectum differunt in substantia et in forma. ergo solutio falsa Antecedens probatur. quia forma sm qꝫ dicit omnis est natura ꝯmunis de plurib enunciabilis. sed sm qꝫ est tota et perfecta est singularis. sed natura ꝯmunis immaterialis realiter differt a natura singulari materiam includente. Solo. licet indiuiduum in genere substantie differat a natura cōmuni per materiam. non tamē differt ab ea in forme substantia. et quia forma partis idemtificatur forme totius sm substantiā ipsa ꝯparata ad materiā. sicut pfectum nō differt a se essentialiter sm qꝫ habet rōnem omnis.

Querit Utrum omnis magnitudo sit continua. Solutio sic quia nisi esset continua nō haberet rōnem magnitudinis eo qꝫ oīa ꝯtinua diuisibilia sunt. vt dictū est in sexto physicoꝝ

Ar̄ Diuisio repugnat continuo. Probatur. quia est causa discreti qḋ disparate opponitur continuo Solo. duplex est ratio continui. pꝛima est formalis. que est in continuatione partium. alia est ratio materialis

que ↄsistit in partib⁹ materialib⁹ q̄ntitatem habentib⁹ ꝑ hoc dicendū ꝙ diui-
sio repugnat ↄtinuo sm p̄mam rōnem. nō aūt sm secūdā

Queritur. Quomodo probat phus ꝙ corpus sit magnitu-
do perfecta. Solo sic. Illa est magnitudo perfe-
cta que non transit in aliam magnitudinem. sed corpus nō transit in aliam magnitudinem. ergo corpus est magnitudo ꝑfecta. Minorē probat. quia transitus in aliam magnitudinē est ꝓpter defectū. sed corpus nō deficit sm rōnem qua ↄtinuū est. ergo

Ar Illud nō est magnitudo perfecta cui potest fieri additio. sed corpori potest fieri additio. ergo corpus non est magnitudo ꝑfecta Maior est philo. in hoc primo dicentis lineam circularem esse perfectam. quia ei non potest fieri additio. Minor patz. quia quodlibet corpus potest augeri. Solo. corpori nō potest fieri additio sm illam rōnem qua perfectum est quia quodlibet corpus constat ex trina dimensione. et sic licet corpus possit augeri sm longum latum ⁊ profundum. non tamen quo ad plures dimensiones q̄ solūmodo tres

Ar In corpore non sunt tres dimensiones. Probatur. quia linea est longitudo. sed corpus non est linea. ergo non est longitudo Solo In corpore sunt tres dimensiões. nō tū q̄libet ↄstituit spēm. sed ꝓfunditas que est ꝓpria ↄstituit spēm. licz nō sit sine longitudine ⁊ latitudine.

Queritur Quare sunt solum tres dimensiones Solo. qꝛ vnaqueqꝫ dimensio determinat sibi duas differentias positionum. sed sunt solum sex differentie positionum, ergo erunt tantum tres dimensiones

Ar Corpus non est magnitudo perfectior. Probatur. quia non participat perfectius rationem ↄtinui seu magnitudinis Probat. quia sicut corpus est diuisibile in infinitum. ita etiam superficies ⁊ linea Solo licet omnes magnitudines sint in infinitū diuisibiles. nō tū sm oēm modū sicut corpus qđ est diuisibile sm longū latū ⁊ ꝓfundū in infinitū

Ar Linea est ꝑfectior magnitudo. Probatur. quia cōtinua dicuntur quoꝝ vltima sunt vnum. sed vltimum linee scꝫ pūctus est magis quid vnū ⁊ indiuisibile Solo. ad perfectionem continuorum nō requirit tm̄ vnitas vltimoꝝ. sed etiam discretio partium ꝑ differentias situs ⁊ positionis quō corpus est multiformius ↄtinuū q̄ linea vel superficies. ⁊ sic ꝓcedit obiectio a dicto sm quid ad simpliciter

Querit Utrum omne corpus particulare sit perfectum Solo phi. vnūquodqꝫ particulariū corporum est perfectum in q̄ntum habeat omnes dimensiones. sed tamen est terminatū ad proximum corpus inq̄ntum tactu ↄtingit ipsum. et ob hoc vnūquodqꝫ talium corpoꝝ quodāmodo est multa. i. est ꝑfectum inq̄ntum hꝫ omes dimensiones. ⁊ imꝑfectū inq̄ntum hꝫ aliud corpus extra se ad qđ terminat

☞ Querit. quomodo probat phus ex hoc totum vniuersum esse perfec

tum perfectione speciali Solutio sic. quia vniuersum cuius oīa illa cor⁹pora sunt partes sicut nomen significat necesse est omnib⁹ his modis esse ꝑfectum ꝛ completum ꝛ nulla parte diminutum. eo ꝙ vniuersum habꝫ om⁹nes dimensiones ꝛ ꝯtinet omnia corpora

Queritur Que est perfectio generalis vniuersi ꝛ que specialis. Sol'o patet ex predictis. quia perfectio generalis ꝛ intrinseca est que conuenit omni corpori. ex quo habet in se tres dimensiones. perfectio autem specialis et exterior conuenit corpori in eo ꝙ est continens et non contentum ab aliquo cui nihil potest addi nec intra nec extra. et hoc modo vniuersum est perfectum.

Ar. Uniuersum non est perfectum illa speciali perfectione. Probatur qꝛ vniuersum nō solum ꝯtinet sed etiā cōtinet. qꝛ tot sunt corpora ꝯtenta quot sunt ꝯtinentia. ergo sicut ex parte ꝯtinentium diceretur pefectum ꝑfectione spēali. sic ex pte corpoꝝ ꝯtentoꝝ deberet dici imꝑfectū Sol'o. vniuersum ꝯtinet oīa. hoc est in vniuerso est aliquid qd̄ cōtinet oīa ꝛ qd̄ non ꝯtinetur. ꝛ sic locutio est figuratiua per synodochen. qꝛ attribuitur toti aliquid gratia partis ꝑncipalis que est suprema sphera omniū ꝯtentiua

Ar. Illud non est omniquaqꝫ perfectuꝫ cui potest fieri additio. sed vniuerso corporeo potest fieri additio. ergo ꝛc. Minor probatur quia ei potest fieri additio nouorum indiuiduorū per generatōem ꝯtinuaꝫ Sol'o ꝑfectio vel additio indiuiduorū nō est essentialis sed accn̄talis et secūdaria. qn̄o indiuidua non sunt de essentiali ꝑfectione vniuersi. verū fiūt de nouo propter speciei saluatōem in vniuerso

Ar. Sola ꝑma causa est omniquaqꝫ ꝑfecta. ergo nō vniuersum corporeum Sol'o. duplex est perfectio. scꝫ simpliciter ꝛ extra genus. et sic ꝑma cā est sola ꝑfecta. Alio mō fm quid ꝛ in genere. ꝛ sic vniuersum est ꝑfectū. eo ꝙ ꝯtinet oīa ad ꝑfectōem sui generis requisita

Ar. Continens non est ꝑfectius ꝯtento. ergo ex hoc non potest proba⁹ri vniuersum specialiter perfectum. Añs probatur. qꝛ sphera solis ꝯtinetur a sphera martis iouis ꝛ saturni. quib⁹ tamen est perfectior Sol'o corpus ꝯtinens est naturaliter est altero ꝑfectius qn̄ ordinatur naturaliter fm suā ꝑfectōem. sed qn̄ ordinatur fm ꝙ subseruit perfectiōi alterius tūc qn̄qꝫ locans non est perfectius locato. modo planete ordinātur non fm ordinem sue perfectionis. sed fm ꝙ subseruiūt fini gubernationis rerum vniuersi. vt dicetur postea in secūdo huius

¶Secūdum capitulum.

Queritur De quo tractat phus in secūdo capitulo. Sol'o. ostēdit ꝙ est aliquod corpus quintū ꝑter quatuor elementa quod vocatur quinta essentia. quia essentialiter est ab eis distinctum. ꝛ hoc ex parte motus localis.

Queritur Utrū oīa corpa sint mobilia. Sol'o phisic. probat qꝛ nos dicim⁹ naturā esse ꝑncipiū motus in ipsis.

Ar. Terra est corpus. et tamen immobilis. ergo suppositio illa philosophi est falsa. Antecedens patet. quia necesse est terram in medio quiescere. Solo. terra ut centrum mundi est immobilis et totum elementum terre licet moueri non possit. potest tamen moueri secundum partes et hoc sufficit

Queritur. Utrum omnis motus localis sit rectus aut circularis aut ex his compositus. Solo. sic. quia motus rectus et circularis sunt simplices. Quod probat philosophus sic. quia iste sole magnitudines sunt simplices que sunt recta et circularis. Motus enim localis speciem accipit a spacio sicut motus ad formam a termino

Ar. Circularis motus non est alteri componibilis. ergo nullus est motus ex recto et circulari mixtus aut compositus. Antecedens probatur. quia est undique clausus. quare non potest misceri recto. Solo. argumentum probat quod motus mixtus ex circulari et recto non resultat ex ipsis perfectis. sed bene ex fractis et imperfectis

Contra. Mobile circulare nulli est componibile. ergo nec motus. Consequentia probatur. quia talis est compositio motuum qualis est mobilium. Solo. licet mobile circulare secundum rationem specificam nulli sit componibile. tamen bene secundum rationem genericam.

Queritur. Quot sunt species motus localis simplicis. Solutio tres. Probatur. quia necesse est omnem lationem simplicem esse hanc quidam a medio. hanc autem ad medium. hanc vero circa medium. Motus circularis est qui est circa medium. Rectus est qui est sursum deorsum. Dico autem sursum eum motum qui est a medio. ut leuium deorsum vero eum qui est ad medium ut grauium.

Queritur. Quomodo probat philosophus esse tres species motus simplicis a signo. Solo. dicit quod sicut corpus est perfectum ratione terne dimensionis. ita et motus eius est perfectus ratione terne lationis. hoc autem philosophus dicit esse secundum rationem. hoc est secundum quandam coaptationem. non enim proprie motus coaptatur dimensionibus. Sed procedit hec demonstratio Arestotelis ex principio geometrico. videlicet ex diuisione magnitudinis mathematice. Et per hoc soluitur argumentum illud quod scilicet argui posset. quod cuilibet corpori deberent omnes ille species motus conuenire.

Arguitur. Motus non distinguitur penes magnitudinem mobilis. Probatur. quia motus distinguitur per hoc per quod habet speciem et unitatem. sed hoc est terminus ad quem et non mobile. Solo. argumentum istud procedit de motu considerato sub ratione entis imperfecti ordinabilis in genere vel in specie. sed in proposito intelligitur dictum philosophi de motu considerato secundum esse suum quantitatiuum ordinabile in ratione passionis. hoc enim modo formatur eius quantitas a quantitate subiecti

Ar Si distinctio motuũ simpliciũ sumeret̃ ex parte multitudinũ et mobiliũ essent solũ due species motus simplicis. Probat̃. q̃a oĩs magnitudo est recta vel circularis. Solutio. In genere generalissimo sunt tm̃ duo motus locales simplices. qꝛ tm̃ due sũt magnitudines simplices. Sed in genere subalternando scꝫ subdiuidendo motũ rectũ in motũ ad mediũ. ꝛ a medio tũc sunt tres species motus simplicis.

¶ Contra. Sunt quinqꝫ corpa simplicia. g̃ erunt quinqꝫ species motus simplicis. Cõsequentia tenet. q̃a motus simplices distinguunt̃ a pho penes mobilia ꝛ magnitudines. Añs ptꝫ ex textu hui⁹ secũdi capituli. Solutio diuidendo motũ simplicem adhuc amplius scꝫ ẽm speciẽ specialissimã tunc sunt plures tribus qꝛ sũt tot q̃t sũt corpa simplicia.

Ar Nullus est motus simplex. Probat̃. qꝛ oĩs motus est continuus ꝛ ꝑ ꝯñs diuisibilis in infinitũ. sed qd̃ simplex est nõ pt̃ diuidi. Et cõfirmat̃ de motu recto qꝛ quilibet talis componit̃ ex velociori ꝛ tardiori. Solutio. motus localis nõ dicit̃ simplex ꝑ ꝑuatõem cõpositõnis ex partib⁹ integralib⁹. Nec dicit̃ simplex ꝑ ꝑuatõem cõpositõnis ex velociori ꝛ tardiori sed dicit̃ simplex ex hoc qꝛ fit per breuiorẽ lineã. i. dyametꝝ per quẽ põt mobile fieri ad mediũ vel a medio mũdi absqꝫ hoc ꝙ aliq̃d ꝑticipet de circulatõne. vel ex hoc qꝛ fit per lineã circularẽ absqꝫ hoc ꝙ ꝑticipet aliq̃d de descensu ad mediũ vel ascensu de medio.

Ar Motus rectus nõ põt dici simplex. Probat̃ ꝑ phm̃ dicentem ꝙ motus corporũ simpliciũ sint simplices ꝛ mixtoꝝ sint mixti. Sed corpora mixta mouent̃ motu recto. g̃ motus rectus est mixtus Solutõ phi in textu ꝙ si moueat̃ corp⁹ mixtũ motu recto hoc ꝯuenit sibi ẽm elementũ in eo predominans.

☞ Contra. Ex illo sequeret̃ ꝙ aliqua aĩalia mouerẽt̃ naturaliter sursum sed hoc est ad sensum falsũ. g̃. Sequela ꝓbat̃. qꝛ in aliquib⁹ dominat̃ aer. ꝛ in aliquib⁹ ignis. qꝛ nisi hoc esset saluari nõ possent distincte cõplexiones quib⁹ quedã dicũtur sanguinea quedã colerica ꝛc. Solutõ In oĩ mixto ꝑfecto ꝑdominat̃ terra q̃tũ ad q̃titatem molis ꝛ q̃tum ad qualitates localiter motiuas que sunt grauitas ꝛ leuitas. Vñ motus colerici est localiter deorsum sicut melancolici. Sed nõ oportet ꝓpter hoc ꝙ in omni mixto ꝑdominet̃ terra inq̃tũ ad qualitates alteratiuas q̃ sunt calidũ ꝛ frigidũ humidũ ꝛ siccũ.

Querit̃ Quot rõib⁹ ꝓbat phs ꝙ preter quatuor elemẽta sit q̃nta essentia. Solutõ quinqꝫ. Prima est. Motus simplex est alicui⁹ corpis simplicis. sed motus circularis est motus simplex. g̃ est alicui⁹ corpis simplicis. sed nõ est alicui⁹ quatuor elementoꝝ. g̃ preter quatuor elementa est vnũ quintũ corp⁹ simplex quod natum est ferri motu circulari ẽm sui naturam.

¶ Cõtra Ex motu circulari nõ põt cõcludi celũ distinctũ a q̃tuor elemẽtis. Probat̃ qꝛ ignis elementũ est ꝛ mouet̃ circulariter in cõcauo orbis lune ꝛ aer in suprema regione. Solõ ad hoc dicit phs in textu ꝙ violentia ꝯtingit vnũ corpus moueri motu alterius ꝛ alterius ẽm naturã autem

hoc est impossibile quia vnus est motus qui est secundum naturam vniuscuiusque simplicium corporum. vnde si motus circularis est simplex et alius a motibus rectis necesse est quod sit naturalis corpori simplici quod sit aliud a corporibus mobilibus motu recto.

Queritur Que est secunda ratio. Solutio. premittit duas suppositiones. Prima. motus preter naturam est ei contrarius qui est secundum naturam. Secunda vnum est vni contrarium. Inde formatur ratio sic. Motus circularis conuenit alicui corpori. vel ergo alicui elementorum. vel alicui alteri ab elementis. Si alicui elementorum. vel ergo secundum naturam vel preter naturam. Non primum quia eis conuenit alius motus secundum naturam. Nec preter naturam. quia tunc contrariaretur motu qui eis conuenit secundum naturam. sed hoc est falsum. quia sursum contrariatur deorsum et econtra. Si autem conuenit alteri ab elementis. vel ergo preter naturam vel secundum naturam Non primum quia tunc illi corpori conueniret alius motus secundum naturam contrarius isti. ergo preter quatuor elementa ponendum est corpus simplex cui conuenit motus circularis secundum naturam.

Ar Si motus inesset celo preter naturam non sequeretur quod alius sibi inesset secundum naturam. probatur quia possibile est quod sibi inesset motus violente a toto genere vt si secundum naturam et simpliciter imobile moueretur eo ipso violentaretur nec tamen esset aptum natum moueri contrario motu. Solutio. Immobile secundum actum et aptitudinem non est violente mobile eo quod vis non contrariatur potentie relate ad principia nature sed extense ad actum alioquin violentia esset fortior bono substantiali quod est falsum.

Ar Elementa sunt omnia sibi inuicem contraria. ergo non tantum vni vnum contrariatur. antecedens est philosophi secundo de generatione questione patet quia quatuor sunt elementa. Solutio. contrarietas elementorum non est secundum easdem qualitates. quia ignis siccitate contrariatur aeri et caliditate terre et sic de alijs.

¶ Contra. Idem elementum pluribus contrariatur eadem qualitate. ergo solutio falsa. Antecedens probatur de igne qui contrariatur aque et terre caliditate. Solutio hoc non est eque primo et eque intense. quia aque contrariatur in duabus qualitatibus et terre in vna tantum.

Queritur Que est tercia ratio. Solutio hec. Primo corpori debetur primus motus. sed circularis est motus primus. ergo debetur primo corpori. Minorem probat quia talis est comparatio motus circularis ad motum rectum qualis est comparatio linee recte ad lineam circularem. sed linea circularis est prior linea recta. ergo.

☞ Queritur. quomodo probat philosophus quod linea circularis sit prior linea recta.

Solutio sic. quia omnis linea vel est finita vel infinita. sed neutra est perfecta. non infinita quia illa est imperfecta eo quod non habet terminum et finem a quo est omnis perfectio. Nec finita quia illi potest additio fieri. perfectum autem est cui non potest fieri additio.

Ar Perfectum non est prius imperfecto. Probatur quia potentia est prior actu et tamen eo imperfectior. Solutio. In diuersis actus est prior potentia licet non in eodem. actus tamen simpliciter est prior natura et prius a natura intentus modo are

sto.hic nō vult q̄ pfectū sit pˀus ipfecto ī eodē sed in diuersis.

Ar Motus circularis non est perfectior motu recto .pbat. Illud qđ habet pncipiū mediū ₇ finem est perfectius eo qđ non habet .sed motus rectus habet principiū mediū ₇ finem.circularis aūt nō. ğ maior ē nota ex rōne perfecti. Minor.pbat quia rectus motus habet principium sue inceptōnis ₇ finem sue desitōnis non aūt circularis cum sit perpetuus. Et cōfirmat q₂ qđ nūq₃ est in actu perfectius est eo qđ nunq₃ est in actu cō pleto.sed sic est de motu recto ₇ circulari.igit ₇c. Solō hoc totū verum est in permanentib₉ sed non in successiuis.q₂ ɔtra naturā est successiu essea simul.quia successiua non sunt in actu sed in potentia.

Queritur Que est quarta rō. Solō phs ponit duas suppositiōnes.p illius rōnis formatōne. Prima est .Omnis motus simplex aut est ꝭm naturam aut preter naturam. Secūda motus pter naturam conueniens vni corpori conuenit alteri ꝭm naturā. Ex quo pbatur q̄ necesse est ponere quintū corpus simplex .q̄a motus circularis conuenit elementis preter naturam.ergo alicui alteri conuenit ꝭm naturā Añs est manifestū.quia alicui conuenit naturaliter moueri sursum alicui deorsum naturaliter.

Ar Motus circularis nō est preter naturā elemenro₂.ğ rō illa ē falsa.pbat añs.q₂ nullū violentū mouet perpetue.sed ignis in concauo orbis lune mouet perpetue circulariter.ğ est sibi naturalis. Solutio Motus circularis non est simpliciter violentus igni ₇ preter naturā quia licet non sit ꝭm naturam ꝓpriam est tñ ꝭm naturā vlem ₇ cōmunē.

☞ Contra Non est preter naturā particularem.ğ solutio falsa. Añs pbatur q₂ ille motus nō est preter naturā particularē ad quā mobile inclinatur ₇ habet inclinatōnem naturalem .sed sic est de motu circulari ignis aeris ₇c. Maior est phi tercio ethico₂.q₂ violentū est ab extrinseco nō conferēte vim passo. Minor.pbatur q₂ qđlibet corpus natū ē obedire corpi celesti. Solō si inclinatio illa fuerit naturalis a natura ꝓpria ₇ cōmuni tūc motus illius mobilis esset simpliciter naturalis. Sed si inclinatio fuerit naturalis tm̄ a natura cōmuni.tunc motus nec est simpliciter naturalis nec simpliciter violentus sed medius.modo inclinatio elemento₂ ꝭm naturā ꝓpriā ē ad motū sursū vel deorsū sed ꝭm naturā cōmunē ad motū circularē

Queritur Que est quinta rō. Solō.p.pmittit duas suppositiones. Prima si motus circularis sit simplex erit alicuiˀ corpis simplicis. Secūda aliqđ corpus natū est ferri sursum aliquod deorsum ideo est aliquod quod natum est ferri circulariter . Ex his formatur ratō sic Motus circularis est continuus ₇ perpetuus .ergo necesse est q̄ conueniat alicui corpori ꝭm naturam.probat ɔsequētiā.quia si solum conueniret preter naturam esset mirabile ₇ irrōnale ipm celum esse perpetuu₃ probat quia videmus in alijs certissime esse corrupta que sunt preter naturam.₇ nullum violentum perpetuum. Sed quia nulli elemento₂ cōuenit naturaliter.igit est quintū corpus simplex cui conuenit naturaliter.

Ar. Motus celi est voluntarius. ergo male dicitur quod sit naturalis. Añs probatur quia est aīalis et ab intelligentia. Cōña probatur quia voluntarius distinguitur ex opposito contra naturalem. Solo. naturale quandoque distinguitur contra violentū. et sic motus celi est naturalis quia nō violentus. Alio mō distinguitur contra voluntariū et hoc mō non est naturalis.

☞ Cōtra Nullo^o potest dici naturalis. Probatur quia motus celi est regularis vt dicitur secūdo hui^9 et octauo physicorum. sed motus naturalis est irregularis quia est velocior in fine quam in principio vel medio. Solo argumentū probat quod nō est naturalis a natura particulari est tamē naturalis a natura vniuersali. et ille potest esse vniformis velocitatis in principio medio et fine.

Capitulum tercium.

Queritur De quo tractat phus in tercio capitulo Solutio ondit quod quintū corpus simplex scz celū sit a quatuor elementis distinctū et hoc facit ex parte principiorum motus localis que sūt grauitas et leuitas per hoc quod ondit celū nec esse graue nec leue.

¶ Queritur. quare Arestoteles in hoc capitulo determīat de definitōibus grauiū et leuiū cū tamen pertinere videatur ad quartū librū de celo. Solo Alberti hoc facit Arestoteles propter doctrine bonitatē. sed subtiles eorū definitōnes et passiones inuestigabūtur in quarto. Et hoc dicit phs in textu cum dicit. Nunc aūt sufficienter vt ad psentē necessitatē. diligentius autez iterū cum considerabimus de substantia iporum.

Queritur Quō definit phs grauia et leuia. Solo dicit quod graue est quod ferri natū est seu moueri ad mediū. Leue aūt quod ferri natū est seu moueri a medio. Grauissimū aūt est quod oībus substat deorsum latis. Leuissimū aūt est quod oībus superfertur sursum latis.

Ar. Arestoteles incōuenienter definit grauia et leuia per motū. Probatur quia definitio debet dari per intrinseca. sed motus inest grauibus et leuibus ab extrinseca causa scz a generante. Solo. motus secundum propriaz rōnem motus vt est actus formalis exitus priuatōnis ad habitū non habet correlatōnem definitiuā nisi ad principiū formale siue potentiā formalem eius. Sed vt est perfectus actus in genere actōnis correspondet potentie motiue generātis mō dictū est octauo physicorum. quod grauitas et leuitas nō sunt potentie motiue nisi formales et finales nō effectiue

Queritur Quō probat phs celū esse distinctū a quatuor elementis penes grauitatem et leuitatem. Solo sic. Illud quod nec est graue nec leue hoc distinguitur a quatuor elementis. sed celū nec ē graue nec leue. ergo est corpus quintū distinctū ab elementis. Maiorē probat. quia omne elementū est graue vel leue eo quod omne quod fertur deorsum aut sursū aut simpliciter habet grauitatē vt terra. aut simpliciter leuitatem vt ignis. aut ambo simul vt aer et aqua nō respectu eiusdez sed respectu diuersorum. Minorē probat. quia celū nec mouetur a medio nec ad mediū, probat quia si moueretur a medio vel ad mediū vel hoc faceret secundum naturā aut preter naturā. Nō secundum naturā quia secundum naturā mouetur circulariter. ergo nō a medio nec ad mediū, probat

ꝯsequentiā. q2 vnius corporis simplicis est vnus motus simplex ſm naturam. Nec ꝑter naturā. q2 si mouet̄ sursum ꝑter naturā. tūc mouet̄ deorsum ſm naturā. q2 illi motus sunt ꝯtrarij.

Ar Celum est graue ⁊ leue. Probatur. quia grauitas et leuitas sunt principia motus ascensus ⁊ descensus. sed quedā partes celi ascendunt. quedam descendunt. ergo celum est graue vel leue. Maior est nota ex textu. Minor probatur. quia experimur solem ascendere et descendere in nostro hemisperio. et nedum in nostro hemisperio. sed etiā in zodiaco ascē dit et descendit. Et similiter potest probari in alijs planetis et stellis. Consequentia probatur. quia in idem ferūtur totum ⁊ pars. Solō. ascensus et descensus astrorum nō est ſm naturam. sed quo ad nos. Nec est respectu eiusdem. sed respectu diuersorum. neq3 rectus sed obliquus et circularis. modo grauitas et leuitas sunt principia motus recti ſm naturam respectu eiusdem medij determinati

Ar. Celum est leuissimū. ergo est leue. Consequentia est nota. quia omnis superlatiuus ꝑsupponit suū positiuū. Antecedens probatur. quia leuissimū est quod supereminet omnib9 sursum latis. sed celum est huiusmodi. ergo ⁊c. Solō. leuissimū est quod omnib9 superfertur sursum latis. modo celum non superfertur omnib9 sursum latis. quia non mouetur sursum motu recto. sed mouetur circulariter circa medium. Uel dicendum est ꝙ illud dicitur proprie supereminere qđ est mobile cū altero eodem motu ſm genus vel spēz. sed sic nō est de celo ⁊ elementis

Queritur. Utrum detracta aliqua parte celi illa moueretur sursum vel deorsum Solō phi. non. Probat q2 totum celum non fertur sursum aut deorsum. ergo nec pars aliqua Probat ꝯsequentiā. q2 in idem ferūtur totū ⁊ pars. vt tota terra ⁊ paruus bolus. Secūdo probat q2 partes celi nec habent grauitatem nec leuitatem. ergo nec ferūtur sursum nec deorsum. Consequentia est nota. q2 principia talium motuū sunt grauitas ⁊ leuitas. Añs ꝓbat phs. q2 celum nō h3 grauitatem nec leuitatē. ergo nec partes. Probat ꝯsequentiā. quia eadem est ratio de toto et de partib9.

Ar Tota terra est imobilis. pars aūt eius est mobilis. Solō. idem motus ꝯuenit naturaliter toti terre ⁊ ꝑti eius. tñ nunq3 tota terra mouebit̄. quia nunq3 ꝑt poni extra locū suū licet pars poni possit. Nihilominus tñ tota terra habet hūc motū sibi naturalem. et si totū poneret̄ extra locum suū tota moueret̄ ad ipsum sicut pars.

¶Quartū capitulum.

Querit̄ De quo tractat phs in quarto caplō. Solō. de differentia quinti corporis a quatuor elementis. et hoc ex parte aliorum motuū. sc3 ad formaz. dicit eīn phus ꝙ sicut celum nec est graue nec leue. sic siliter rōnabile est existimare de ipso ꝙ est ingenitū siue ingenerabile ⁊ incorruptibile. inaugmentabile ⁊ inalterabile.

Queritur Quomodo probat phs celum esse ingenerabile ⁊ incorruptibile Solo sic. quicquid fit aut generatur fit ex cõtrario ⁊ ex subiecto. et quicquid corrũpitur a ↄtrario corrumpitur. sed quinto corpori simplici. scꝫ celo non est aliquid contrarium. ergo non est generabile nec corruptibile. Maiorem dicit phus patuisse in libro physicorũ. Minorem probat. quia contrariorum mobilium contrarij sunt motus. sed motui naturali quinti corporis qui est motus circularis nullus est motus contrarius. ergo quinto corpori simplici nihil est contrariũ. Ex quo infert philosophus ꝙ natura recte videatur fecisse ⁊ exemisse hoc corpus a cõtrarijs tanqꝫ futurũ .i. ingenitum ⁊ incorruptibile.

Arguitur Celum incepit ſm progressum de non esse ad esse. ergo est generatum. Antecedens est domini alberti. qui dicit impossibile esse celuꝫ primo coeternũ Consequentia tenet per definitionem generationis. qua dicitur ꝙ generatio est progressio de non esse ad esse Solo. generatum dicitur duobus modis sicut ⁊ generatio. Est em̃ inceptio esse post nõ esse quocũqꝫ modo. et sic creatio est generatio et celum sic est generatum. Secũdo dicitur generatio transmutatio materie ad formam substantialem per actionem ⁊ passionem ↄtrariorum qualitatum materiam alterantium. ⁊ hoc modo celum nõ est generatũ. Simili mõ p̄t fieri distinctio de corruptõe

Contra Est generatum generatione proprie et secũdo mõ dicta ergo solutio est falsa. Antecedẽs probatur. q2 om̃e ↄpositum ex materia ⁊ forma est generabile ⁊ corruptibile generatione ⁊ corruptione ꝓprie dictis. sed celum est compositum ex materia ⁊ forma. ergo est generabile ⁊ corruptibile. Maior est phi p̃mo de generatione. Minor est phi in hoc p̃mo de celo Solo. phs loq̇tur ibi de materia cui annexa est p̃uatio. rõne cuius ipsa est subiectũ transmutationis. sed talis in celo non est. q2 in ꝑpetuis nõ distant esse ⁊ posse

Contra Omne ens naturale habens formam in materia est generabile ⁊ corruptibile. sed celum est hmõi. g̃. Solo maior est vera de ente naturali qđ hꝫ esse a natura naturata. sed non de ente naturali qđ est causatũ a natura naturãte. sicut ip̄m celum qđ est ĩmediate causatum a deo glorioso

Arguitur Illud quod generatur non generatur ex contrario. ergo maior in probatione phi est falsa. Antecedens probatur. quia generatio est substantie ad substanciã. sed substantie nihil est contrarium. Solo. quicquid generat̃ ex suo contrario generatur. et quicquid corrumpitur ex ↄtrario corrumpitur ſm se vel ſm suas qualitates. et sic substantia est generabilis. quia licet non habeat contrarium ſm se. habet tamen ↄtrarium q̃ntum ad eius qualitates.

Contra Ex illo sequeretur ꝙ substãtia non esset per se generabilis ⁊ corruptibilis. Sequela probatur. quia est generabilis vel corruptibilis per suas qualitates Solo. substãtia ꝑ se generatur ⁊ ꝑ se corrũpitur tanqꝫ ꝑ se terminus generatõis ⁊ corruptõis. Quis

generatio talis ꝛ corruptio non fit sine ꝑuia alteratione que est per qualitates naturales contrarias. et sic incipit talis generatio ꝛ corruptio in qualitatibꝫ in seinuicem agentibꝫ.

Ar Contrarietati mobilium nō correspondet contrarietas motuum ergo probatio minoris in ratione p hi est falsa. Añs probatur. quia tunc sequeretur ꝙ ignis magis esset contrarius terre ꝙ̄ aque. sed hoc est falsum. quia ignis ꝯuenit cum terra in vna qualitate. sed opponitur aut contrariatur aque in ambabꝫ qualitatibꝫ. Sequela probatur. quia ignis et terre est maior ꝯtrarietas motuū. quia ignis fertur ad locum supremum ꝛ circūferentiam sicut terra ad infimū ꝛ centrū. Solo. phus agit in hoc libro de corporibꝫ simplicibꝫ ſm situm. sic em̄ ꝯstituūt vniuersū vt partes. ꝛ ſm hoc maior est contrarietas ignis ad terram ꝙ̄ ad aquam. sed ad aquam fit maior contrarietas ignis ſm qualitates actiuas. que pertinent ad considerationem libri de generatione

Queritur Quō probat phus ꝙ celum non est augmentabile nec diminuibile Solo. sic. quicquid est augmentabile habet aliquid ex quo fit. sed celum non habet aliquid ex quo fit. ergo ꝛc. Maiorem probat sic. quia quicquid augetur. augetur a cibo adueniente ꝛ resoluto in materiam

Ar Celum est condensabile et rarefactibile. ergo est etiam augmentabile ꝛ diminuibile. Consequentia probatur. quia rarefactio nō est sine augmentatione ꝛ condensatio sine diminutione. Antecedens est alberti dicentis quoddam corpus nature celestis esse condensabile ꝛ rarefactibile in distantia intersticij orbium eccentricorum Solo. celum nō potest augeri vel minui per contractionem aut tumorem in loco propter perfectā forme ꝛ materie cōmensurationem et suarum virium equalitatem. cuius signum est figura circularis quantitatem celi vndiꝙ equaliter terminans. modo sicut se habet signum ad quantitatem. ita forma ad materiam in eodem. Et dato ꝙ tale corpus ſm veritatem esset interceptum spheris celestibus nihilominus staret veritas propositi quo ad esse totiꝰ celi. ex quo tale corpus non esset completum in forma totius sed indeterminate dimensionis et nature partialis cui non competeret species vel virtus speciei. nisi secūdum actum imperfectum

Queritur. Quomodo ostendit phus ꝙ celum non sit alterabile Solo sic. illud quod est inaugmentabile ꝛ incorruptibile hoc est etiam inalterabile. sed celum est huiusmodi. ergo celum est inalterabile. Maiorem probat. quia alteratio proprie fit ſm terciam speciem qualitatis. sed quecūꝙ physicorum corporum transmutantur ſm illas qualitates videntur omnia habere augmentum ꝛ decrementum. ex hoc ſm passiones transmutantur ꝛ passibiles qualitates. puta animaliū corpora ꝛ partes ipsorum. ꝛ partes plantarum in quibus est proprie augmentum. ꝛ similiter elementorum partes. Ex quo infert philosophus ꝙ ratiōabile est circulare corpus nec augmentum nec decrementum habere ꝛ etiam inalterabile esse

Ar Celum est illuminabile. ergo est alterabile. Antecedens p3 ad sensum de luna et alijs stellis. Consequentia probat. q2 receptio luminis non est sine alteratione. quia lumen qualitas est. et receptio qualitatis est alteratio. Solo duplex est alteratio. quedã est alteratio physica seu, proprie dicta que est corruptiua vel ad corruptionem disponens. et hec est inter qualitates ꝯtrarias actiuas et passiuas de tercia specie qualitatis. Alia est alteratio cõmuniter dicta perfectiua que non est inter qualitates contrarias tercie specie. sed inter qualitates p̃me speciei vel de priuatione in habitũ. De p̃uatione quidem nõ disponente ad corruptiõem. et sic celum est alterabile. Uel dicendũ ꝙ illuminatio non est naturalis alteratio sed intentionalis lucis diffusio siue generatio a sola virtute forme exorta. et sic nõ est in genere alterationis physice.

Ar Alteratio est ad qualitates tercie speciei. sed ille ꝯueniũt celo. ergo et alteratio cõuenit sibi. Maior est ph̃i septimo physicoꝝ. Minor probatur. q2 quedam stelle dicũtur calide. quedam frigide ꝛc. Solo. hoc dicit̃ p causam de stellis. quia talia efficiũt in inferioribꝫ per naturam sui luminis quod emittũt. quare non sunt formaliter calide vel frigide. humide vel sicce. sed solum virtualiter

Querit̃ Utrum celum sit insenescibile Solo sic. probatur per ph̃m qui epilogando concludit manifestum esse ex dictis primũ corporum sempiternũ esse neq3 generabile neq3 corruptibile neq3 augmentum habens neq3 decrementum. Sed et insenescibile et inalterabile et impassibile est.

Ar Celum est senescibile. Probatur. quia senium causatur fluxu etatis computo annoꝝ extenso. quia aũt celum pluribꝫ annis durauit alijs rebus. ergo omnibꝫ alijs senius. Solutio. senectus non inducitur successiuo fluxu annorum aut temporis. vt tempus est dumtaxat mensura durationis. sed vt est numerus motus abijcientis ꝛ ad separationem actꝰ a potentia preparantis. vt pat3 quarto physicoru3

Querit̃ Quot signis ꝓbat ph̃s qd̃ dictũ est. sc3 ꝙ celũ sic sit omnino imutabile. Solo. tribꝫ. Primũ est sumptũ ex cõi hominũ opinione. oẽs eñ hoĩes ꝛ greci et barbari quicũq3 putãt deos esse hñt talẽ imaginatõem de dijs ꝙ eis celũ ꝓ loco attribuũt imortale imortali coaptantes. signũ est ergo ꝙ celum est imortale

Ar Homines existimant tẽplũ esse locũ dei sicut scribit̃. vere dñs est in loco isto. ergo non oẽs existimant celũ esse locũ dei Solo q̃uis homines existiment templum esse locum dei ex parte colentiũ. nõ tamen existimant hoc ex parte ipsius dei. oport3 eñ homines deum colere in aliquo loco et sic dicimus habitaculum dei cum hominibꝫ. Unde templũ dei corruptibile proportionatum est corruptioni humane. celum aũt ꝓportionatum est incorruptioni diuine.

Querit̃ Quod est secũdum signu3 Solo. quia ƀm memoriã traditã oĩ t̃pe p̃terito celum nõ videt̃ esse trãsmutatum

necꝫ ꝑm totū necꝫ ꝑm partem. ergo signū est ꝙ celum est intransmutabile. Tertiū signū est quia antiqui appellauerunt ethera supremū locum mun⸗di a semper currere sempiterno tempore ponentes denomiatōnez illi tā⸗ꝗ ipm existat primū corpus preter quatuor elementa Anaxagoras autez vtitur hoc nomie non bene nomiat em̄ ethera pro igne quasi sit igneum eo ꝙ ethin in greco est idem ꝙ ardere in latino ardere aūt ē ꝓpriū ignis.

Queritur Utrum dictuz Anaxagore sit verum. Solutō nō sicut patet per processum Aresto. ostēdentis celum qn⸗tum corpus cōdistinctum quatuor elementis.

☞ Contra. Cuicunqꝫ conuenit ꝓprietas alicui⁹ subiecti illi conue⸗nit ⁊ subiectum. sed ꝓprietates ignis conueniunt celo. ḡ ⁊ natura subiecti scꝫ ignis. Maior ꝓbatur quia ꝓprietates non possunt separari a subiecto. Minor patet quia calidum ⁊ lucidum conueniunt celo ⁊ igni. Solu⸗tio. equiuoce conueniunt ille ꝓprietates celo ⁊ igni lumen em̄ celi ⁊ similiter calor sunt viuificatiua per motum rōne cuius dicit phus octauo physico rū ꝙ primus motus est vita omnib⁊ deorsum subsistentibus. Calidū aūt ignis quod est cum radio est disgregatiuū sepatiuū ⁊ consumptiuū.

Queritur Quare phus tam efficaciter ostendit celum esse quin⸗tum corpus simplex condiuisum quatuor elementis. Solō ꝓpter platonem ⁊ phos egypciacos vt inquit Albertus. Isti em̄ dixerunt celum esse igneum ⁊ non motum circulariter nisi per accidens di⸗cebant em̄ ꝙ ignis naturaliter ascendit ⁊ qn̄ non potest plus ascendere tūc reuoluitur in se ipso sicut flamma ignis in fornace preter hoc solum ꝙ cō⸗cauum fornacis circūuoluit flammā. defectus aūt vlterioris loci circūuol⸗uit etherem vt dicebant. Et ꝯtra hec dicta posuit Aresto. rōnes suas.

Capitulum quintum

Queritur De quo determinat phus in quinto capitulo. Solutio determinat vnū prius suppositū scꝫ ꝙ mo⸗tui circulari non est aliquis alius motus contrarius ⁊ hoc dupliciter. Pri⸗mo ꝙ non sit sibi alius contrarius ꝑm se totum. Secundo ꝙ nullus sit si⸗bi contrarius ꝑm partes.

Queritur Quō ꝓbat phs ꝙ motui circulari nullus sit motus cō⸗trarius Solutio sic. quia si motui circulari esset alius motus contrarius. vel ergo motus rectus vel alius motus circularis sed nullū potest dici. ḡ. Minorē ꝓbat pmo ꝙ nō rectus. q̄ motus rectus cō⸗trariaꝛ motui recto. ḡ nō circulari. Añs ꝓbat q̄ contrarietas loci est cau⸗sa cōtrarietatis motuū. sed locus sursū ⁊ locus deorsum cōtrariantꝛ. ḡ mo⸗tus qui sunt ad illa loca contrariantꝛ. Qꝫ aūt circularis non ꝯtrarieꝛ circu⸗lari ꝓbat phus. quia quicunqꝫ motus sunt contrarij sunt finiti ⁊ determi⸗nati. igiꝛ cū duo moti circulares nō sint huiōi eo ꝙ infiniti circuli possunt ꝓ⸗trahi sup eadē corda nō possunt esse contrarij ⁊ hoc declarat phus in tex⸗tu per litteras.

¶ Ar. Motui circulari cōtrariaꝛ motus rectus. ꝓbaꝛ q̄ mot⁹ circularis

ignis in sphera lune cõtrariaf motui eius recto. pbaf quia naturalis ꝛ violentus ꝯtrariant ſꝫ vnus eſt naturalis alius violentus. Solo ex hoc ꝙ ille motus eſt preter naturam talis mobilis recti ſequif ꝙ nõ poteſt perfecte eſſe cõtrarius ſed ſolũ ſm q̇d oppoſito motui. Ignis em̃ non mouef circulariter quaſi ꝓprio motu ſed deferf ꝑ motũ celi. Corpa aũt celeſtia circulariter mouenf motu ꝓprio quare eoꝝ motui circulari oĩno non eſt alius motus cõtrarius. Uel dicendũ ꝙ motus circularis elementoꝝ ꝛ rectus cõtrariant ſicut motus naturalis ꝛ preter naturã ſiue accidentalis. ſed talis non eſt cõtrarietas eſſentialis de quo ad p̃ſens ſermo eſt.

Querif Utrum poſſit eſſe cõtrarietas in motu circulari ſm vnũ ſemicirculũ. Solo nõ ꝛ hoc ꝓbat phs. q꞉ cõtrarietas debet eſſe inter maxime diſtantia. ſed maxima diſtantia attenditur ſm lineã rectã ꝛ non curuã. igif ſm eam nõ pt fieri cõtrarietas.

Ar Motus circularis qui eſt ab oriente in occidens cõtrariaf illi qui eſt econuerſo ab occidente in oriens ꝛ tamẽ nõ ſumif in illis cõtrarietas ſm lineã rectã. Solo Iſti motus nõ intelligunf ꝯtrariari niſi ſꝫ dyametrũ rectã a puncto orientis ꝓtrahibilem in punctũ occidentis. Et ideo q̃to plus declinãt motus qui ſunt inter oppoſita ad dyametri rectitudinem tanto plus opponũtur.

Querif Utrũ contrarietas poſſit eſſe in motu circulari ſm duos ſemicirculos Solo phi ꝙ nõ ꝛ hoc oñdit phs in textu ꝑ lřas ꝛ diſtantia que ẽ in tali ſemicirculo nõ eſt a ſemicirculo ſed a diametro. Etiã q꞉ ille motus ad inuicẽ poſſet cõtinuari. ſed motus ꝯtrarij nõ pñt ad inuicem continuari.

Ar Circulatõnes ꝯtrarie pñt bene ꝯtinuari. pbaf ꝑ ſiũe de vento turbinis qui ab oppoſitis ventis agitat⁹ perficit circularẽ ꝛ enephie rotatõnem. Solo illa rotatio turbinis nõ fit in eodem mobili. Uel dicendũ ꝙ illa vertigo motuũ recte reflexoꝝ nõ eſt ꝓprie naturalis ſꝫ violenta eſt impoſſibilis in corpore celeſti.

☞ Querif. Utꝝ ſi ꝑtes motus circularis eſſent ſibi cõtrarie ſꝑi motus circulares ſm ſe totos eſſent ꝯtrarij. Solo phi ꝙ non q꞉ nõ ſeq̈tur ad cõtrarietatem partiũ ꝯtrarietas totius. Et ideo quod iam oñdit phs de ꝯtrarietate partiũ motus circularis ex abundanti ꝓſequutus eſt vt totaliter a motu circulari contrarietatem excluderet

Querif Quot rõnib꞉ ꝓbat p. ꝙ toti motui circulari non poteſt eſſe alius circularis cõtrarius. Solo duab꞉ rõnibus Prima eſt. Illi motus nõ ſunt cõtrarij qui ſũt ab eodem in idem. ſed ſic ẽ de motib꞉ circularib꞉. ḡ. Maiorẽ ꝓbat. q꞉ motus cõtrarij ſunt de contrario in contrarium.

Ar Contrarietas in motu circulari nõ debet attendi penes termios ḡ rõ illa p̃ſuppoñit falſum. Añs ꝓbaf q꞉ motus rectus ꝛ motus circularis ſũt diuerſi mot⁹ ſpecie. ḡ diuerſimode ẽ ſumẽda ꝯrietas in ipſis

.ū ergo ꝯrietas in motu recto sumat̄ ex terminis opoꝛꝫ i circulari ex alio sumere. Sol'o licet mot⁹ rectus ꝛ circularis sint diuersi ꝑm speciem tamē hoc hn̄t cōmune ꝙ termini in vtroqꝫ motuū hn̄t rōnes forme ꝗuis diuersimode. qꝛ in motu circulari idem termin⁹ ē ꝑncipiū mediū ꝛ finis. In motu āt recto sūt duo termini vn⁹ illoꝝ hꝫ rōnē forme videlꝫ termin⁹ ad quē.

Queritur Que ē secūda rō ꝓbans toti circulationi nihil cōtrariari. Sol'o hec. Si ponerent̄ due circulatōnes ꝯtrarie tunc essent frustra sed hoc ē incōueniens ꝛ falsum. ḡ id ex quo seq̄tur. Antecedens ꝓbat qꝛ vel illa que mouent illis duab⁹ circulatōnib⁹ eēnt equalis virtutis ꝛ sic quodlibet impediret aliud ꝛ essent ambo frustra. vl' vnuꝫ esset maioris virtutis ꝗ aliud ꝛ tūc illud impediret aliud sic ꝙ nō moueret ꝛ ꝑ ꝯn̄s ipm̄ esset frustra cū ipius nullus esset motus sicut frustra ē calciamentū cui⁹ nō est calciatio. Cōsequentiā ꝓbat phs ꝙ scꝫ nō possit eē aliqđ frustra quia deus ꝛ natura nihil faciunt frustra.

Ar Si rō illa concluderet sequeretur ꝙ etiam in motibus rectis nō esset contrarietas. Sequela ꝓbatur. quia contraria mouentia et mobilia recta etiam impediunt se. Sol'o. alia ratō est in motib⁹ rectis ꝛ circularibus. Primo quia duo corpa mouent̄ contrarijs motibus rectis absqꝫ hoc ꝙ se inuicem impediant eo ꝙ non attēdit̄ contrarietas in motibus rectis nisi ꝑm extrema lineaꝝ rectaꝝ puta ꝑm centrū mundi ꝛ differētiam eius a centro aūt possunt infinite linee duci. Ita ꝙ mouetur vnū per vnam ꝛ aliud per aliam seorsum. sed in motu circulari eadem ratō contrarietatis est in omnib⁹ partibus circuli ꝛ ideo oportebit ꝙ per eadem loca circuli vtrūqꝫ transeat. ꝛ sic oportet ꝙ motus circulares contrarij se impediant. Secundo est diuersitas in illis quia corpus quod mouetur motu recto sicut naturaliter est aptum corrumpi ita naturaliter est aptum impediri vnde si impediatur non est hoc frustra neqꝫ inconueniens. Sed corp⁹ circulariter motum est naturaliter incorruptibile vnde non est natū impediri vnde si naturaliter esset aliq̄d impeditiuū ipm̄ esset frustra.

Secūdus tractatus

de finitate vniuersi.

Sed quoniā manifestū de his et de reliq̄s intendendū est

Queritur Quare determinat phylosophus in hoc libro de infinito. Solutio phylosophi ꝙ necessariū est videre vtꝝ sit aliquod corpus infinitum sicut plurimi antiqui dixerunt aut hoc sit impossibile ꝓbat. Illud ē determinādū qđ multū facit discedere ab inq̄sitōe veritatis sꝫ dicere eē aliqđ corp⁹ infinitū aut nō facit multū discedere a cognitōne veritatis. Scđa rō ē. Illud ē determinādū ꝓpt̄ qđ orte sunt contradictiones inter eos qui de natura locuti sunt sed infinitū est hmōi. ḡ ꝛc̄ Minor patꝫ quia illi qui posuerunt vnum principium materiale posue-

runt alia fieri quasi per sepationem ab illo principio ⁊ ꝓpter infinitatem illius dicebant generatõnes ⁊ corruptõnes reruꝫ infinitas ⁊ ꝑpetuas nõ propter reciprocatõnem.

Queritur Quare ex positõne infiniti tot surgunt errores Solo phi. Ratio est q̃a qui modicũ transgreditur circa principium a veritate procedens in vlteriora fit decies millesies longius a veritate q̃a omnia sequentia dependent ex principijs vt si quis dicat aliquã imaginẽ minimã destruit maximũ ꝑncipiũ mathematicoꝝ. Cã aũt hui⁹ ẽ. qꝛ licet ꝑncipiũ sit modicum in quantitate est tamẽ magnũ in virtute. Ideo paruus error in ꝑncipio maximus erit in fine. Infinitũ autem habet ꝑncipij virtutem. ergo ⁊c.

Ar Arestoteles determinauit de infinito in tercio physicoꝝ. g̃ hic superflue determinat de eo. Solo differenter determinat phs de infinito hic ⁊ ibi. hic em̃ determĩat de ip̃o ſm ꝙ specialiter repugnat mundo et partib⁊ eius. Sed ibi determĩauit de ip̃o ſm ꝙ repugnat nature in cõi. ☞ Contra hic multa determĩat que cõueniunt infinito ſm eius cõmunem rõnẽ. Solo hoc facit ꝓpter vtilitatẽ ⁊ ꝑfectõnem doctrine

Queritur Utrum sit aliquod corpus infinitũ. Solutio non ꝓbatur. quia si esset aliquod corpus infinitũ hoc esset simplex aut compositũ. ergo si simplicia sunt finita cõposita sunt finita. ꝓbatur quia corpus cõpositum ex partib⁊ finitis multitudine ⁊ magnitudine necessario est finitũ multitudine aut magnitudine. ꝓbat qꝛ tantũ est compositum quãta sunt illa ex quib⁊ cõponitur. Qꝫ aũt simplicia sint finita multitudine ꝓbatũ est prius. Ideo restat videre an sit aliquod corpus infinitum magnitudine.

Queritur Quomodo probat phus ꝙ nullum corpus circulariter motum potest esse infinitum. Solutio sex rõnibus. Prima si celum aut corpus circulare esset infinitum sequeretur ꝙ ip̃m non posset moueri sed hoc est falsum. ergo non potest esse infinitum. sequela probatur quia si tale corpus moueretur ip̃m pertransiret infinitam distantiã duaꝝ lineaꝝ ꝓtractaꝝ a centro illius corporis ad circũferentiam eius hoc aũt non potest esse ꝑmo ex hoc ꝙ illa que seiũgunt latitudine infinita non tanguntur extrinsecus aliqua circũferentia quia corpus infinitum non habet circũferentiam finientem ꝓbat per simile in numero qui dicit infinit⁹ quia eo non potest maior inueniri in multitudine. Tũ sc̃do quia circũferẽcia ẽ infinita ⁊ infinita nõ cõtingit ꝑtransire. Qꝫ aũt falsũ sit tale corp⁹ circulare non moueri patet ad sensum quia videmus ip̃m circũuolui. Secũda rõ est quia si corpus circulariter motum esset infinitũ tunc sequeretur ꝙ infinitum pertransiretur in tempore finito sed hoc est impossibile. Sequelã ꝓbat phs ꝑ lr̃as faciens demonstratõnem. Tercia rõ formatur supponẽdo ꝙ si vna magnitudo supra aliam moueatur ille due magnitudines eque cito se inuicem absoluent siue ambe moueantur siue ambe quiescãt ex quo sequitur ꝙ si linea finita ꝑtranseat infinitã in eodem tempore pertransibitur ab

ca. Ex hoc formatur rō. Celū tempore finito pertransit circulū descriptū cir-ca centrū. ergo celū in eodem tpe ptransibit ab illo circulo. ergo celū non est in finitū. Quarta rō. Nullū figuratū est infinitū. sed corpus circu lare est figu ratū. ergo non est infinitū. Maior patet quia figura est que termino vel termi-nis clauditur. et minor nota est. quia circulus est figura. Quinta rō. quia posito centro corporis circularis ad intra ad quod terminatur necesse est ponere circūfe-rentiā eius ad quod terminetur ad extra. et hoc declarat per lras demonstratōe mathematica. Sexta rō. tempus in quo mouetur celū est finitū. ergo et celum. probat ꝯñam. quia magnitudo et tempus similiter condiuidūtur.

An Celum est infinitū. ergo. Añs probatur. quia pmū mouens est infinitū ergo et pmū mobile. ꝯña probatur. quia mouētis et mobilis debet esse proportio. Solo primū mouens nō mouet pmū mobile infinite et secun-dum vltimū sue potentie ipse em̄ mouet per intellectū et voluntatem non naturaliter. Non oportet etiā proportōnem equalitatis esse inter mouens et mobile sed inequalitatis.

An possibile est lineā circūgiratiuā esse infinitā. ergo possibile est aliquod corpus esse infinitū. Añs probatur. quia possibile est quod linea circūgirati ua circūdet lineā rectā fm om̄es partes proportionabiles. sed ille sunt infini te Solo. actus circūgiratōnis nō potest ptibus proportionabilibus attribui quia ille sunt solum potentiales.

Capitulum secundū.

Queritur De quo tractat in secūdo capitulo. Solo. In hoc probat quod nullū corpus simplex motū motu recto possit eē infinitū. Et hoc facit pmo ex pte loci. scdo ex pte grauitatis et leuitatis ex pte loci. primo probat extrema non esse finita secūdo media.

Queritur Qualiter probat phs ex parte loci extrema elementa non esse infinita. Solutio tali rōne. Illa sunt finita quorum loca sunt finita. sed loca mobilium motu recto sunt finita. ergo et ipa mobilia sunt finita. Minorē probat. quia locus deorsū est finitus eo quod quā aliqd mouetur deorsum ad mediū amplius nō mouebitur. si aūt locus deorsum est finitus tunc locus sursum erit finitus. probat quia si vnū cōtrariorum erit finitū et deter minatū et reliquū erit finitū et determiatū. quia ergo corpa cōtenta in illis lo cis erunt finita eo quod cōmensurantur locis determinatis sequitur quod nullū ele-mentū extremū est infinitum.

An Ignis potest esse infinitus. probatur per phm secūdo de aīa dicentē quod si apponerentur igni cōbustibilia cresceret in infinitū et tamē ignis est extremū elementū Solutio si igni apponantur cōbustibilia infinita ipse posset augeri ex parte sue nature particulariter accepte propter imperfectio-nem formarū elementorum que magis sunt vie ad naturā perfectā quam sint na ture pfecte tñ repugnat nature ignis accepte vt est natura cōmunis inquan-tum est pars totius vniuersi quod ipa actuet materiā infinitā propter ordinem totius vniuersi.

☞ Queritur quō probat. p. media elementa non esse infinita. Solutio

duabus rõnibꝫ. Prima finitis extremis que sunt superius ⁊ inferius necesse est media esse finita qꝛ nisi sic sequeret̃ ꝙ motus intermedioꝝ esset infinitus qđ est impossibile. si ergo media sũt determiata necesse ē corpa que actu sunt in illis medijs vel possibile est esse in illis finita esse. Secũda rõ. Nihil in natura est frustra. sed si motus elementoꝝ esset infinitus esset frustra qꝛ cũ graue natũ sit ferri ad mediũ siue deorsum ⁊ leue a medio siue sursum non potest pertingere sursum vel deorsum ꝓpter distantiam mediam infinitam.

Querit̃ Qualiter ꝓbat phs ex pte grauitatis ⁊ leuitatis nullũ corpus motũ motu recto esse infinitũ. Solo sic. qꝛ vł illud corpus haberet grauitatem finitã vel infinitam. sed nullũ hoꝝ potest dici. ergo non potest esse aliquod corpus recte motũ infinitũ.

Querit̃ Quomodo ꝓbat ꝙ si esset tale corpus infinitũ nõ haberet grauitatẽ finitã. Solutio sic. qꝛ tunc sequerentur tria incõuenientia. Primũ ꝙ tunc corpis finiti ⁊ infiniti esset equalis grauitas. ⁊ hoc demonstrat Aresto. in textu p lr̃as. Secũdũ incõueniens. qa tunc sequeret̃ ꝙ grauitas corpis finiti esset maior grauitate corpis infiniti patet qꝛ grauitas corpis finiti est equalis grauitati corpis infiniti sicut patet in demonstratõne primi inconuenientis si ergo illud corpus finitũ duplicet̃ tunc etiam grauitas que crescit ſm circũstãtiã corpis esset in duplo maior grauitate corpis infiniti. Terciũ incõueniens est ꝙ inequaliũ corporum erit equalis grauitas. hoc aũt est impossibile eo ꝙ grauitas est forma crescens ad crescentiam corpis. Relinquit̃ ergo impossibile ꝙ corpis infiniti sit grauitas finita.

Querit̃ Quot remouet phus cauillatõnes contra dicta. Solutio duas. Prima est ꝙ predicta inconuenientia sequerentur si grauitas corporis finiti ⁊ infiniti essẽt cõmensurate. Nunc autẽ grauitas corpis finiti aliquotiens sumpta non mensurat grauitatem corporis finiti sicut tria non mensurant octo Ad hanc respondet phs ꝙ istud nihil differt quo ad demonstratõnem quia omne finitũ multiplicatum vł reddit aliud finitũ precise vel aliquid amplius. ⁊ sic eadem ratõ est in nõ cõmensuratis ⁊ hoc declarat in lr̃is. Secũdo soluit ibi ꝙ contingit accipere grauitates ſm cõmensuratõnem. quia ex corporibus extractis ab infinito possumus inuenire ꝓportõnem inter grauitates siue receperimus demonstratõnem a magnitudinibus siue a corporibus siue a grauitatibꝫ.

Querit̃ Que est secunda obiectio Solutõ hec ꝙ demonstratio phi non tenet nisi magnitudines sint omeomere id ē similiũ partium sicut si exemplariter diceretur corpus infinitũ ex plumbo ere ⁊ ligno compositum tunc non sequitur ꝙ gratia partis minoris sit grauitas minor ⁊ maioris maior. quia parua pars plumbi est grauior magna parte ligni. Ad quod respondet phus ꝙ nihil differt eas esse omiomeras quia semper possumus accipere ꝓportionabilitatem in grauitate.

☞ Querit̃. quot premittit phus suppositõnes ad ꝓbandum ꝙ im-

possibile est corpus infinitum habere grauitatem infinitam. Solutō. premittit tres suppositōnes. Prima. si aliqua magnitudo note quantitatis & grauitatis moueatur in aliquo tempore note quantitatis tunc maior magnitudo que est maioris grauitatis mouebitur per idem spacium ī minori tempore. probat quia quanto virtus motiua est fortior tanto motus est velocior. Secunda suppositio. si maior grauitas mouet in minori tempore tunc eadem est analogia seu proportio grauitatum & temporū ergo si tanta grauitas mouet in tanto tempore tunc dupla grauitas mouebit per idem spacium ī medietate temporis. probat. quia q̄ntum crescit virtus motiua tantū diminuitur de tempore dūmodo sit eadem figura et spissitudo medij & sint in omnib9 alijs equalia. Tercia suppositio. cum omne finitum ad omne finitum aliquā habet proportōnem sequitur q̄ oīs grauitas finita compata ad omnē grauitatem finitam mouetur per spacium finitum in finito tempore.

Queritur Qualiter probat phs ex his suppositōnibus q̄ impossibile sit grauitatem aliquam esse infinitam. Solutō sic. quia tunc tale corpus moueretur & non moueretur quod implicat contradictōnem. Primū patet quia si aliqua grauitas moueat in aliquo tempore tunc maior grauitas mouebit in minori tempore & infinita adhuc ī minori. Q̄ autē non moueretur. probat quia non mouebitur in tempore. quia omnis temporis finiti ad aliud tempus finitum est aliqua proportio. sed infiniti ad finitum nulla est proportio. ergo grauitatis infinite ad finitum nō est proportio. ergo nec etiam est proportio inter tempus in quo mouetur habens grauitatem finitam & per ɔn̄s non mouetur in tempore.

☞ Contra. Grauitas finita mouet in minimo tempore quod non est alijs temporibus proportionabile sicut & grauitas infinita non est proportionabilis alijs grauitatibus finitis Solutio phi q̄ si esset aliquod tale tempus minimū quod non esset alijs proportionabile adhuc possibile esset accipere grauitatem finitam que moueret in eodem tempore & sic finitum & infinitum mouerent in equali tp̄e quod est inconueniens.

Queritur Qualiter probat hoc phs q̄ finitū & infinitū mouerēt in equali tempore. Solō sic. q2 cuiuslibet tp̄is finiti ad aliud tempus est aliqua proportio si ergo sit aliquod tempus in triplo mai9 q̄ tempus minimū & aliquod corpus moueatur in illo tempore corp9 qd̄ excedit illud in triplo mouebitur in minimo tempore. & sic aucta grauitate finita per finita addita mouebit in eodem tempore cum grauitate infinita et hoc est impossibile Et propter eandem rōnem impossibile est aliquam esse leuitatem infinitam.

Capitulum tercium.

Queritur De q̄ determinat phs in tercio capitulo Solō declarat nullum corpus compositum esse infinitum.

Querit Utrum sit impossibile aliqd corpus sensibile esse infinitū. Solutio sic ꝓbat phs quia om̄e corpus aut ē finitū ẜm actum aut infinitū. infinitum aut est anomiomerū id est dissimiliū partiū ꝑ totū in forma figura ⁊ specie. aut est omiomerū id est similiū partiū. sed nullū hoꝝ potest dici. ğ nō est aliqd corpꝰ sensibile infinitū.

Querit Quō ꝓbat phs ꝙ nullū corpus dissimiliū partiū p̄t eē infinitū. Sol'o p̄mo ꝓbat hoc ex multitudine partiū ẜm speciem dicens ꝙ illud corpus vel esset cōpositū ex finitis partib⁊ dissimilib⁊ vł infinitis. Non primū q₂ iuxta hypoteses priores. ex finitis non resultat infinitū. Nō secūdū q₂ corpa mūdū integrantia sunt finita. ꝓbat quia sunt solum tres motus simplices. sed quilibet motus simplex est alicuiꝰ corporis simplicis. ğ nō potest cōponi ex infinitis.

Querit Quō ꝓbat phs ꝙ non potest dici ꝙ partes talis corporis sint finite ẜm numerū. sed infinite ẜm magnitudinē Solutio. q₂ tunc sequerenť duo impossibilia. Primū ꝙ magnitudine existente infinita necesse est locū esse infinitū. q₂ locus ⁊ locatū cōmensuranť Secūdū si locus est infinitus necesse est motū in locū esse infinitū. sed hoc ē impossibile. ꝓbat q₂ impossibile est fieri qd impossibile est factū esse. sicut ꝓbatur in motu alteratōnis qui est ad tale id est ad qualitatem ⁊ in motu augmentatōnis qui est ad totū ⁊ in motu locali qui est ad vbi. ꝓbat phs exemplariter. quia si ponamus impossibile esse ꝙ corpus sit albū vel cubitale ẜm mensuram tunc neq₃ in egipto nec in alio quouis loco vnq₃ ꝯuerteť ad aliqd eoꝝ que dicta sibi impossibilia sunt inesse. Et ergo a simili impossibile est vt eat ad locū quē impossibile est ip̄m consequi ⁊ ad quē impossibile est ip̄m peruenire ⁊ talis est locꝰ qui distat in infinitū.

Querit Que est rō illius autoritatis phi ꝙ impossibile est fieri quod impossibile est factū esse Sol'o hec. quia fieri ordinatur ad factū esse ⁊ moueri ad motū esse. sed prius dictū est ꝙ deus et natura nihil faciunt frustra.

Ar Motus celi moueť ⁊ nunq₃ est motus. ꝓbatur q₂ qd est motum est in quiete. sed celū nunq₃ est in quiete. ğ ibi est moueri absq₃ motū esse. Sol'o. nō omne fieri ordinať ad factū esse. Unū fieri est triplex quoddam est qd non ordinať ad factū esse sicut motus celi qui est vita illoꝝ inferioꝝ non aūt quies. Secūdū est fieri qd ordinať ad factū esse imperfectum sicut dies ⁊ agon. Terciū est fieri qd ordinať ad factū esse perfectū sicut moueri grauium ⁊ leuium.

Querit Quō ꝓbat ꝙ non potest componi ex partib⁊ infinitis diuisis sicut dixit democritus ⁊ anaxagoras. Solutio dicit ꝙ ille infinite partes ignis mouerenť ad vnū locū ⁊ sic cōtinuarenť in illo vno loco cōtinuū aūt cōpositū ex infinitis est infinitū quod est inconueniens supra improbatū.

Querit Quō ꝓbat phs ꝙ nullū corpus omiomerū id est similiū partiū sit infinitū. Solutio duab⁊ rōnib⁊. Prima

est: q2 tale corpus haberet aliquem motum. eo q omne corpus hȝ aliquem motū. sed hoc esset impossibile. ergo nō est possibile tale corpus esse. Minorem pbat. q2 vel ille motus esset a medio vel ad mediū vel circa mediū. Nō a medio vel ad mediū. q2 sic haberet leuitatē vel grauitatem infinitā. qd est impossibile. vt pus ostensum est. Nec circa mediū. q2 sic esset corpus circulare. sed pus pbatum est impossibile esse corpus circulare infinitū. ¶ Secunda ratio. vel illud corpus moueret naturaliter. vel violente. non violente. q2 tunc haberet aliū motū naturalē violento oppositū. Etiā nō naturalē. quia tūc haberet locū sibi naturalē ad quē moueret. sed hoc est impossibile. cum infinitū oīa loca sm sua vltima excedat.

Querit Qualiter probat phus q nullum corpus sit infinitum ex parte actiōis 7 passionis. Solo. sic. q2 omne corpus est actiuū vel passiuū. vel habet se vtroqȝ modo. sed corpus infinitū non potest esse actiuū vel passiuum. ergo non potest esse aliquod corpus infinitum Minorem probat. quia vel esset actiuum vel passiuum in corpus finitum vel infinitū. sed nullū hoꝝ est possibile. ergo tale corpus esse nō est possibile

Querit Quomodo probat phus q impossibile sit corpus infinitum pati a corpore finito Solo. phus supponit duo pmo supponit q quecūqȝ corpora sunt equalia in magnitudine mouent motu equali in eodem tempore. Secūdo supponit qd ex pdicto seqt. q corpus minoris magnitudinis mouetur in eodem tempore minus q̄ corpus maioris magnitudinis. Ex hoc arguit sic. Si infinitum moueret vel pateret a finito tūc motus ille vel quecūqȝ actio vel alteratio fieret in non tempore vel in eodem tempore finitum moueret finitum 7 infinitum. quoꝝ vtrūqȝ est impossibile. cum oporteat motum esse in tempore. et finiti ad infinitum nulla est proportio. Hanc consequentiam probat phus in textu demōstratione mathematica in litteris

Querit Quō probat phus q infinitum non potest agere in finitum. seu q nō patitur finitum ab infinito Solo sic. q2 tūc sequeretur q in eodem tempore mobile finitum pateretur seu moueretur a mouente finito 7 infinito. Probat sequelam. q2 ponatur vnuȝ mouēs infinitum quod moueat aliquod mobile finitum in aliquo tempore finito. et sumatur tunc mouens aliquod minus quod moueat minus mobile in equali tempore tunc arguitur sic. Sicut se habet maius mouens ad maius mobile. ita se hȝ minus mouens ad minus mobile. Igitur a transumpta proportione sicut se habet maius mouens ad minus mobile. ita se habet minus mouens ad maius mobile. sed maius mouēs mouet maius mobile in aliquo tempore. ergo in eodem tempore minus mouens mouebit maius mobile. Et sic mouens finitum et mouens infinitum mouent idem mobile in equali tempore.

Querit Quomodo pbat phus q infinituȝ nō potest pati ab infinito Solo. sic. vel hoc fieret in tempore finito vel infinito. sed nullum illoꝝ est possibile. ergo. Nō in tempore infinito. quia sicut pus dictum est impossibile est fieri quod impossibile est factum esse. nec etiā

om in tempore infinito. q2 agens z patiens pportionabiliter se habent penes finitum et infinitū. Et ostendit phus in textu per litteras. q si infinitū pateretur ab infinito q tūc mouens infinitū moueret mobile finitū z infinitū in equali tempore qd est impossibile

Querit Quot rōnib3 logicis pbat phus nullū esse corpus sensibile infinitum Solo. duab3 rōnib3 Prima est. q2 vel illud corpus esset circulare vel rectū. sed nullū horum potest dici. Nō pmū q2 omne corpus circulare mouet circa medium. ergo nullum tale potest esse infinitū. Consequentiā pbat. q2 infiniti non est mediū. Non secūdum. quia omne mobile motu recto est mobile naturaliter ad vnū locum z ad aliū violente. et q2 locus equalis est suo locato sequitur q eius sint duo loca infinita quod est impossibile. ¶ Secūda rō q2 vel illud corpus infinitum esset mobile a se vel ab alio. non a se. quia tunc esset animal. sed impossibile est infinitum esse animal Nec ab alio. q2 tunc illud aliud esset infinitū. z sic essent duo infinita mouens z motū. quod est impossibile

Querit Qūo phs reprobat opinionez democriti. sc3 q corpora sint pposita ex infinitis corpib3 eiusdē rōnis distātib3 abinuicem p vacuitates Solo sic. Primo q2 tūc omniū illoꝝ corporū infinitorum essz motus. Probat. q2 vbi fertur tota terra z vnus bolus. z vbi tot9 ignis z vna scintilla fertur. ¶ Secūdo si illa corpora essent eiusdem rōnis tūc quodlibet aut esset graue vel leue. ¶ Tercio. quia quodlibet mouetur deorsum et nullum sursum aut econtra. et quia nullus erit locus illis. etiā nullus erit eorum motus zc.

Tercius tractatus.

Querit Qualiter phus pbat vnū esse mūdum Solo. pmo pmittit quatuor suppositiones. Prima est q omia corpa mouētur vel quiescūt. ¶ Secūda est. ea que mouētur vel quiescūt faciūt h violente vel naturaliter. ¶ Tercia ad quecūq3 locū corpus moueret naturaliter. in eodem loco quiescit naturaliter. et similiter de motu z quiete violentis. Quarta suppositio est. quicūq3 motus est alicui corpori violētus oppositus illi puenit sibi ƀm naturam

Querit Qūo ex his probat phus nō esse plures mūdos. Solo sic. si essent plures mūdi sequeret q vnū z idem moueretur simul z semel naturaliter z violente. quod est impossibile. Sequela probatur. quia si plures essent mūdi tunc terra vnius moueretur naturaliter ad terram alterius mundi. et quia moueretur a medio istius mūdi. ideo ex hac parte motus ille esset violentus. et per psequens eodem motu moueretur naturaliter z violente.

Querit Utrū si essent plures mūdi necessario essent pstituti ex corporib3 eiusdem spēi Solo phi. sic. Probat. quia nisi sic illi mūdi solo nomine puenirent z equiuoce. Secūdo probat. quia corpora alterius mūdi mouerent motib3 eiusdem rōnis cū motib3 corporum

istius mūdi. eo q nō pñt esse plures motus sim plices q̄ tres

Queritur. Quomodo phus ex ista suppositione pbat nō esse plures mūdos. Solo sic. qz si essent plures sequeret q terra huius mūdi moueret ad terram alterius mūdi. qz terra huius mūdi esset vnius spēi cum terra alterius mūdi

Ar. Arestoteles nō videtur pbare. qz nimia distantia videtur impedire ne terra vnius mūdi moueatur ad terram alterius. Solo phi. motus non potest remoueri a mobili propter distantiam. quia cōuenit sibi a pncipio intrinseco. distantia em non variat motum nisi penes velocitatem et tarditatem

Queritur. Utrū omnia corpora naturalia eiusdem speciei moueant ur ad eūdem locum numero. Solo phi in textu q sic probat. quia idētitas locorum non debet eis fm q singularia. sed fm q sunt indifferentia fm speciem

Ar. Illa suppositio Aresto. videt esse falsa. Probatur. quia locus est ↄditio indiuiduans. ergo debet corpori inquantum singulare. et non debet sibi ex parte spēi. Solo. locus pprius est conditio indiuiduans. sed non locus cōmunis. de quo intelligitur dictum phi. Uel dicendū q corporum vnius spēi est vnus locus numero, id est eadem virtus locatiua coaptata illi loco. sic in loco sursum est eadem virtus locatiua omniū corporū leuiū et grauium similiter deorsum

Queritur. Quō phs ex hac suppōne pbat nō esse plures mūdos. Solo sic. qz oīa corpa grauia mouent ad eūdē locū. eo q sunt eiusdē spēi. ergo est tm̄ vnum medium mūdi. et per consequens non sunt plures mūdi.

Nota

Secūdum capitulum

Queritur. De quo tractat phus in hoc capitulo secūdo. Solo ostendit q oīa corpora mouentur ad determinata loca. et hoc ideo facit. qz pus hoc supposuit scz q motus corpor alicuius mūdi sit ad determinata loca. vt motus terre ad mediū. et ignis ad extremū

Queritur. Quō pbat phs q oīa corpa naturalia mouent ad loca determinata. Solo sic. qz oīe qd mouet mouet ex quodā in quoddā. g oīa corpa naturalia mouent ad loca determinata. Añs pbat. qz oīs motus est de ↄtrario in ↄtrariū. g a determinato in determinatū et p ↄñs oīa corpa naturalia mouētur ad determinata loca.

Ar. Motus circularis nō est de ↄtrario in ↄtrariū. ergo male dr q oīs motus sit de ↄtrario in ↄtrariū. Solo. lic et nō habeat ↄtrariuz pprie et simplr. tñ in eo reperitur quedā oppositio fm terminos diametri. et sic fm ptes pt habere ↄtrariū. Scda rō pbans oīa corpa moueri ad determinatū locū est. qz nisi sic ipsa mouerent in infinitū. sed hoc est falsum. qz sic eorum velocitas esset infinita. et p ↄsequēs eor grauitas et leuitas. quod in pori tractatu improbatum est

Querit̃ Quomodo ꝓbat pħus ꝙ elementa naturaliter mouen tur ad sua loca et nō violente. Solu͛o. trib͛ rōnib͛. Pri ma est. quia si mouerentur violente tunc maior ignis moueretur tardius sursum ꝛ tardius moueretur deorsum maior terra. cuius tamen ꝯtrarium videmus. ¶ Secūda ratio est. si corpora naturalia vi et expulsione moue rentur ad sua loca. tunc sequeret̃ ꝙ non velocius moueretur in fine ꝗ̄ in ꝑn cipio Probat ꝯsequentiam. quia omnia violenter mota quāto plus distāt a mouente tanto tardius mouentur. ¶ Tercia ratio est. quia tunc sequere tur ꝙ terra non moueretur violenter sursum. sed hoc est falsum. Probat se quelam sic. quia mobilia non mouentur violenter ad illum locum a quo lo co mouentur violenter

Querit̃ Quomodo ꝓbat pħus mundum esse vnum ex parte corporum celestium. Solu͛o sic. quia dicit ꝙ motus cir cularis est vnus et non habet principiū ꝛ finem. ex quo sequitur ꝙ celum est vnū ꝛ mūdus vnus. Antecedēs dicit pħs esse notū ex dictis in ꝑma pħia sc3 vndecimo metaphisice. ꝛ octauo physicorum

Nota

Querit̃ Quō ex perpetuitate motus celi sequitur celū esse vnū et mūdum similr̃ Solu͛o. ꝯmentatoris. q2 mot⁹ ille est immaterialis. ꝛ sic nō p̄t multiplicari numeraliter

Querit̃ Quomodo probat mūdum esse vnum ex parte mobi lium et locorum Solu͛o sic. quia sunt tria corpora ex q̇ bus mūdus ꝯponitur. ꝛ ita oportet etiam esse eorū tria loca. vnus est loc⁹ descendentis deorsum. et ille est locus corporis quod quiescit in medio. ꝛ il lud est corpus graue. Secūdus autem est vltimus locus qui longissime di stat ab ipso, et ille est locus eius qđ mouetur circulariter. ꝛ neq3 est graue ne q3 leue. Et locus tercius est medius illorū duorū locoꝝ. et illud est corpus quod est inter duo locatum. ꝛ illud est leue. qđ necessario locatur inter circū ferentiā ꝛ centrum. quia ergo vnus est locus ad quē mouentur omnia gra uia, in quocūq3 mūdo. et vnus locus ad quem omnia leuia. ꝛ vnus locus in quo mouet̃ oīne celū in quocūq3 mūdo. ergo est tm̄ vnus mūdus

Arĝ Sunt quinq3 corpora simplicia. ergo male dicit esse tm̄ tria. Añs patz ex dictis in primo tractatu huius ꝑmi Solu͛o. sunt tria in ge nere ꝛ quinq3 in specie. tria quidem. sc3 graue in genere. leue in genere. ꝛ neu trū quod est corpus celeste

Arĝ Celum nō est in loco vt dictū est sepe in libris physicoruz quarto ꝛ sexto. ergo nō sunt tria loca Solu͛o alberti. hoc dicit̃ ꝓpter eos qui dicūt plures esse mūdos. qui dicūt extra celum esse locum. et sic quo ad eos celum est in loco. quare oportet cōcedere ꝙ loca mobilium sunt tria fm̄ ge nus ꝯuenientia sicut ꝛ mobilia.

¶ Capitulum Quartum

Querit. De quo tractat phs in hoc quarto capitulo. Solo postquā in priorib9 capitulis huius tercij tractatus osten dit q non sunt plures mundi. Consequenter ostendit hic q impossibile est esse plures mundos.

Querit. Quō pbat phus q non possunt esse plures mūdi. Solutio. p hoc q destruit quandā opinionē antiquoꝝ dicen- tiū impossibile esse tm̄ vnū mūdum.

Querit. Quomodo probabant antiqui impossibile esse tātum vnum mūdum. Solo sic. quia ipsi supponūt q in om nib9 que habent formā in materia siue sint a natura siue ab arte. aliud est con siderare illam formam sm se. et aliud considerare ipsam vt mixtam cuz ma teria. Et hoc probant de circulo. quia aliud est cōsiderare circulum sm se. et aliud est ꝯsiderare circulū eneū vel aureū. q2 eneuz 7 aureum non sunt de de finitione circuli. Secūdo dixerunt celum habere formam in materia. Proba bant. quia omne sensibile est in materia. celum est sensibile. ergo 7c. Ex istis inferūt q alterum est hoc celum 7 celum simplicititer. quia celum simplici- ter est vt forma. sed hoc celum est vt mixtum materie. Ex hoc sic arguunt In omnib9 in quib9 est forma p modum speciei sub ea ꝯtingit esse plura in- diuidua. sed sic est de celo. ergo 7c.

Querit. Quomodo Arestoteles soluit hoc dictuz antiquorum Solo. dicit q bene dictum est q aliud est considerare formam sm se. 7 aliud sm q est in materia. Sed quādo dicunt q illud est multiplicabile quod habet formam in materia. Dicit ad hoc phs q veruz est quādo forma non occupat suā materiā totam. sed forma celi. i. vniuersi ꝯstat ex sua materia tota.

Querit. Quomodo declarat phus mūdum cōstitutum esse ex sua materia tota Solo. duobus exemplis. Primū est si dicamus formam simi esse curuitatem 7 dicimus materiam eius esse nasum vel carnem 7 fiat vnus nasus constitutus ex omni carne si ille nasus sit incorruptibilis. 7 sit simus. tunc non poterit esse aliud simum. ¶ Secū- dum exemplum. si esset vnus homo incorruptibilis compositus ex omi ma teria que potest suscipere formam humanam. tunc non potest fieri alius ho mo. Similiter est de mūdo. quia est cōstitutus ex omni materia potente sus cipere formam mundi 7 est incorruptibilis. ergo non potest esse alius mū- dus ab hoc mūdo.

Ar. Forma celi est perfectiua sue materie sm esse et virtutem. ergo si- cut celum non est cōmunicabile ex parte materie ita nec ex pte for- me. Solo. forma mūdi ab alio habet sue virtutis cōmunicabilitatem 7 sue materie adequationem. quia primum sibi ꝯuenit vt est actus fluens ab vniuersali agente. Secūdum habet vt per virtutem particularis agentis siue cause componentis proportionatur materie seu potentie sibi coelemen- tali. modo non est incoueniens q idem inesse fluentis principij excedat seip- sum captum in esse ingredientis pncipij

Querit' Quot modis capitur celum Sol'o phi. capitur tripliciter. Primo capitur pro vltima sphera que omnia continet. Secūdo capitur pro omnib' spheris & corporib' celestib' simul aggregatis. Tercio pro omnib' corporib' simplicib' ɔtentis sub suprema sphera et sic capitur pro toto vniuerso.

Queritur. Quare celum dicitur de his trib' Sol'o. quia vt dicit Rabanus. celum est corpus circulariter motum et aliorum ɔtentiuū. et q2 his trib' ɔuenit ɔtinere alia & ambire ea ideo recte nominantur celi.

Queritur. Quare Arestoteles in proposito probat extra celum nullum esse corpus Sol'o. per hoc phs ꝓbat mūdum esse vnum. quia si extra istum mūdū nullū est corpus nec naturale nec sensibile seqtur ꝙ celū est ɔpositū ex omni corpe naturali & sensibili. et sic est ɔpositū ex sua tota materia. & p ɔsequēs opz esse vnū tm̄.

Querit' Qualiter probat phus ꝙ extra celum nullum est corp' Sol'o sic. quia si extra celum esset aliquod corpus. vl' esset simplex vel compositū. Si simplex vel moueretur a medio. vel ad medium. vel circa medium. sed nullum tale est extra celum. Q; autem nō corpus circulariter motum probat. quia si sic illud corpus esset locus celi. et sic celum moueretur naturaliter ad illud corpus extra continens ipsū. & sic celum mutaret locum suū ſm se totum quod est inconueniens Q; autem corpus simplex motum motu recto non sit extra celum probat. quia nec est ibi ſm naturam nec preter naturam. Non primū. quia quodlibet tale habet aliū locum naturalem. sed vnius corporis simplicis non sunt duo loca naturalia. Non secūdum. quia tunc ille locus esset alij corpori naturalis. eo ꝙ locus alicuius preter naturam est alterius ſm naturam. Q; autem non sit extra celum corpus mixtum probat. q2 extra celum non est corpus simplex. ergo nec mixtum. Consequentia nota est. Añs ꝓbatum est.

Ar' Extra celum potest esse corpus. ergo extra celum est corpus. Cōsequentia probatur. quia in perpetuis esse & posse non distant. Antecedens probatur. quia possumus imaginari distantiam perpetuam extra celum que est susceptiua alicuius corporis. imaginatio autem informatur a possibilitate rei imaginabilis Sol'o. tercio physicorum dicitur ꝙ non est omni imaginationi credendum. sic etiam huic imaginationi non est credendum. eo ꝙ innititur figmento imaginantis & non veritati rei imaginabilis

iij phi. ... ymaginacioni non est credendum omni

Querit' Utrum extra celum sit aptum natum esse corpus Solutio non. Et hoc probat phus. quia extra celum nō est corpus. ergo extra celum nō est aptum natum esse corpus. Antecedens patet. quia nec graue nec leue. vt probatum est Consequentiam probat. q2 in perpetuis esse & posse non distant.

Querit' Utrum extra celum sit locus. Sol'o. non. Ratio est quia extra celum nō est corpus. ergo nec locus. Probat ɔsequentiam. quia in omni loco natum est esse corpus

Ad. Extra nominat locum. sed dicimus extra celum ⁊ intra celum. ergo videtur ꝙ extra celũ sit locus. Solo. extra celum debet exponi nõ positiue sed priuatiue inquantum valet tm̃ sicut nõ intra

Queritur Utrum extra celũ sit vacuũ Solo. nõ. Probat phs quia extra celum non est locus. ergo nec vacuũ. Consequẽtiã probat. quia vacuũ est locus in quo non est. sed possibile est esse corpus. sed extra celũ nõ est locus

Ad. Extra celum est vacuũ. Probatur. quia extra celum nihil est. sed vacuũ est nihil. cum sit non ens. vt dicitur quarto physicorum Solutio. vacuũ nõ est pura priuatio sicut nihil est. sed est priuatio fundata in habitu. Unde vacuũ est locus nõ repletus corpore aptus tñ ⁊c.

Queritur Utrũ extra celum sit tempus. Solo nõ. hoc probat. quia extra celum non est corpus. ergo nec motus. ⁊ per consequens nec etiam tempus

Ad. Extra celum est substantia intellectualis ⁊ sempiterna. sempiternum autem est durans secundum omne tempus. quia semper est totum in tempore. sicut vbiqꝫ est totum in loco Solo. semper aliquãdo accipitur pro vniuersalitate tẽporis. aliquãdo pro pleno actu eui vel eternitatis. quõ accipitur in proposito Unde patet ꝙ motus celi ⁊ intelligentie sunt equiuoce sempiterna. Nã motus celi sic dicitur quasi omni tempore durans. sed intelligentie sic dicuntur quasi plenã habentes eternitatem.

Queritur Quid est extra celum si nõ est ibi corpus. locus. vacuũ nec tempus Solo phi. ibi sunt entia diuina ⁊ separata nec sunt in loco. nec nata sunt in tempore senescere. ⁊ sunt entia inalterabilia ⁊ impassibilia optimã vitã ducentia. quã perficiũt toto eterno.

Queritur Quomodo probat phus extra celum esse entia sempiterna ⁊c. Solo ex triplici acceptione eterni. Primo modo dicitur eternum finis continens tempus vniuscuiusqꝫ vite. extra quod nihil est. et hoc secundum naturam vocatum est eternum. Secũdo modo dicitur eternum finis mensurans spacium durationis totius motus celi. Tercio modo dicitur eternum perfectio continens tempus ⁊ omnem durationem infinitam. et isto modo fiunt denominationes a semper esse ⁊ est immortale. et competit ipsi deo a quo cõmunicatum est omnibus esse ⁊ viuere. his quidem clarius. scilicet que in se sunt perpetue durationis. his vero obscurius. scilicet que non perpetuantur in se. sed in specie sua.

Arguitur. Extra celum non sunt entia optimam vitam ducentia. Probatur. quia vel illa essent mouentia. vel non. sed nullum horum potest dici Non primum. quia tunc sequeretur inconueniens. scilicet ꝙ motor non esset cõiunctus mobili. vel ꝙ vnum ⁊ idem mobile moueretur a diuersis motoribus. Non etiam potest dici secũdum quia tunc talia entia essent frustra. Solucio dicẽdũ secundum peripateticos ꝙ

intelligentie huiusmodi non mouent corpora imediate. sed mediantibꝫ animabꝫ nobilibꝫ. ⁊ sic ſm se non habent imediatum ordinem ad corpora celestia. Scḋm veritatem autem dicimus ꝙ intelligentia vt intelligētia est nō habet ordinem ad corpus. ⁊ pro tanto extra celum esse dicitur. vel quia non est sub potestate celi. ⁊ sic etiaꝫ animas nobiles dicimus esse extra celum. eo ꝙ non sunt sub potestate celi

Querit Quomodo probat phus ipsum diuinum esse intransmutabile Solo. duabꝫ rōnibꝫ. Prima ratio est. Omne quod mouetur mouetur ab alio. ⁊ mouens nobilius est moto. sed nō est aliquid melius primo a quo ipsum possit moueri. ergo ⁊c. ¶ Secūda ratio est. hoc diuinū est primum summum ⁊ perfectissimum ens non habens indigentiam alicuius alterius. ergo ipsum est intransmutabile. ipsum tn̄ mouet motū incessabilem circularē semꝑ sine ꝑncipio ⁊ fine

Tractatus quartus

Querit De quo tractat phus in quarto tractatu. Solo de ꝑpetuitate mundi. ⁊ habet tria capitula In ꝑmo capitulo phus reprobat opiniones antiquorum. In secūdo exponit multiplicitateꝫ seu multiplicem acceptionem quorūdam terminorum. scꝫ geniti ⁊ ingeniti. In tercio ponit ꝓpriam opinionē

Querit Utrum cōueniens sit narrare opiniones antiquorum Solo phi. sic. Probat phus hoc quatuor rationibus Prima est. quia contrarie opiniones videntur esse demonstrationes contra opinionem propriam. ¶ Secūda est. quia narratis opinionibꝫ aliorum. dicenda erunt audientibꝫ magis credibilia. ¶ Tercia est. quia narratis opinionibus aliorum non videtur aliquis gratis condemnare opinionem alterius. ¶ Quarta. quia oportet inquisitores veritatis non esse inimicos. sꝫ debent sufficienter iudicare de veritate. hoc autem fieri non potest nisi sciantur opiniones aduersariorum.

Querit Quomodo locuti sunt antiqui de perpetuitate mūdi Solo phi. Omnes antiqui conuenerūt in hoc ꝙ dixerunt mūdum esse genitum. sed differenter. nam quidam posuerūt mūdum genitum. sed nūquam corrumpendum sicut plato. Alij dixerūt ipsum corruptibilem. sicut democritus qui posuit mūdum generari ex concursu athomalium semper mobilium. Alij dixerūt mundum vicissim generari ⁊ corrumpi infinities. ex hoc ꝙ segregantur et congregantur elementa per litem et per amiciciam.

Querit Quomodo reprobat philosophus opinioneꝫ Platonis ponentis mūdum a parte ante factum ⁊ genitum. sed a parte post sempiternum et incorruptibilem. Solo. duabꝫ rationibꝫ. Prima rō est. illa sola videntur rationabiliter ponenda que videntur accidere

in omnibꝫ aut multis sed ɔtrariū opinionis platonis videtur accidere in oībus aut multis. ergo opinio eius non est ponenda. Minorē ꝓbat qꝛ oīa que generantur videntur etiam corrumpi. Secūda rō. quicqd est transmutabile potest aliter se habere nunc ꝙ prius. sed celū non pōt se aliter habere nūc et prius. ergo non est transmutabile ⁊ ꝑ ɔñs non est factū. Minorē probat qꝛ si esset transmutabile iam infinities esset transmutatum.

Ar Reprobatio Aresto. est insufficiens. ꝓbatur qꝛ ꝓcedit de generatione rei naturalis. sed si ponatur mundus genitus nō sicut cetere res naturales quasi accepisset esse post nō esse duratōne ⁊ tpe. sed ꝙ accepit esse queadmodū cōclusio ex ꝑmissis ⁊ queadmodū in mathematicis ꝑncipiatū sequitur natura ꝑncipiū. Solo phi. Ille modus generatōnis repugnat nature. Necesse est em̄ id quod generatur sic se habere ꝙ duratōe non esse ꝑcedat esse generatio em̄ tpalis est alteratōni ꝑmixta ⁊ sic nō esse in genito ꝑcedit esse tempore.

Ar Omne creatum nō annihilabitur. ergo etiā non oīe genitū necessario corrumpetur qd tn̄ dictū est in ꝑma rōne. Solo. non est ꝑ oīa simile. Nam non oīe creatū habet ꝑ oīa intra se ꝑncipiū sue corruptōnis sicut oīe genitū. Inuenitur em̄ aliquod creatū qd nullū habet intra se ꝑncipium sui non esse sicut manifestū est de corpibꝫ celestibus ⁊ de spūalibꝫ substantijs. quia non habent intra se priuatōnem neqꝫ ɔtrarietatē nec capaces sunt cōtrarietatis Unde licet extra se habeat ꝑncipiū sui nō esse qꝛ scꝫ ex nihilo sunt id est post nihil nō tamen intra se quia nihil non est de cōstitutione hmōi creaturarum.

Queritur Quō phus reprobat opinionē Empe Solo dicit ꝙ dicere mundū vicissim generari ⁊ corrumpi eo mō quo Empedo. est dicere mundū esse sempiternū ſm subam transmutabilem tamen ſm formā qd est falsum. qꝛ generatio ⁊ corruptio sunt mutationes ſm subam modo in elementis nō pt fieri mutatio ꝑ talem potentiam in aliquo substantiali sed solū ſm formā. Et est simile ac si quis putaret puerū nūqꝫ esse ⁊ nūqꝫ nō ꝑpter hoc ꝙ ex puero factus ē vir vel ex viro puer.

Ar Empe. videtur bene dixisse. ꝓbatur quia ꝑncipia mundi sunt quatuor elementa. sed illa transmutantur ad inuicē circulariter in infinitū. vt patebit secūdo de generatōne. Solo licet elementa que sunt trāsmutabilia sint principia mundi tn̄ nō corrūpūtur ſm se tota iō nō seqtur.

Queritur Qualiter reprobat terciam opinionē. Solo. dicit ꝙ dicere vnū mundū solum esse ⁊ corruptibilem sine reflectione ⁊ generatōne alterius falsum dicūt. Rō est quia ante generatōnem mundi preexistebat quedam potentia sine qua impossibilis esset transmutatio. si ergo illa potentia transmutabilis est ante mundi ꝓductōnem et transmutabilis erit post corruptōnē mundi ex hoc vt mundus ex eo fiat. ergo illi qui dicunt mundos esse infinitos ſm vicissitudinē melius dicunt sed vtrū hoc sit possibile vel non posterius patebit.

Capitulum secundū.

Queritur Utrum scire quot modis dicitur genitum et ingenitum corruptibile et incorruptibile sit utile ad hoc ut sciatur mundus esse genitus vel non. Solutio philosophi quod sic, probat quia quecumque utitur diviso tanquam indiviso et si sit ibi identitas sermonis est tamen confusio intellectus. Ideo dicendum est quotiens capitur unumquodque nominum predictorum.

Queritur Quot modis dicitur ingenitum. Solutio tripliciter. Primo quod non accipit esse per generationem licet alios accipiat esse post non esse et hoc modo motus qui incipit esse dicitur ingenitus. Secundo ingenitum dicitur quod est possibile fieri et non fieri sed nondum factum aut genitum est. Tercio dicitur ingenitum quod impossibile est aliter se habere siue impossibile determinetur per facile siue per cito siue per bene siue per impossibile dicatur simpliciter.

Queritur Quot modis dicitur genitum. Solutio tribus modis. Primo dicitur genitum quicquid habet esse post non esse siue hoc fiat per generationem siue non. Secundo modo dicitur genitum quicquid possibile est incipere esse siue possibile determinetur per verum siue per facile ut illud est possibile quod de facili fieri potest. Tercio modo dicitur genitum cuius est per se generatio et hoc siue existat actualiter per generationem siue possibile sit esse.

Queritur Quot modis dicitur corruptibile. Solutio tripliciter. Primo quod potest accipere esse post non esse siue sit per transmutationem siue non. Secundo modo dicitur corruptibile quod per transmutationem realem potest habere non esse post esse. Tercio modo dicitur corruptibile quod faciliter corrumpitur et tale dicitur e contra id est bene corruptibile.

Queritur Quot modis dicitur incorruptibile. Solutio tripliciter. Primo quando aliquando est existens et aliquando non existens sine sui corruptione. Secundo quod est incorruptibile pro tali tempore pro quo est licet pro futuro aliquo tempore possit corrumpi. Tercio dicitur incorruptibile quod nunc est et impossibile est postea non esse et isto modo propriissime dicitur incorruptibile.

Arguitur Quod iam non corrumpitur sed in futurum corrumpetur non debet dici incorruptibile. ergo secundus modus inconvenienter positus est. Antecedens patet. quia sic omnia naturalia dici possent incorruptibilia. Solutio Alberti secundo modo dicitur aliquod incorruptibile quod non cadit sub corruptione et privatione actus corruptionis secundum actum hoc autem contingit dupliciter scilicet quando res est nunc secundum actum et in ea est virtus siue potentia corruptionis, vel quando res nunc est et in futurum aliquod non erit corrupta. Et per hoc patet solutio. quia ut inquit Albertus talis secundum quod in futuro aliquando corrumpetur potest dici cadens sub corruptione. In quantum autem tempore debito non corrumpitur dicitur incorrupta vel incorruptibilis.

☞ Arguitur. Aresto. videtur ponere quatuor modos incorruptibilis scilicet quod incorruptibile etiam dicitur quod non de facile corrumpitur. Solutio ille modus potest comprehendi sub secundo unde dicit albertus quod duplex est modus incorruptibilis secundum potentiam scilicet a privatione temporis debiti et aliquando a facilitate corruptionis.

☞ Queritur. quare Aresto. determinat hic de possibili et impossibili Solutio quia usus est illis terminis in definitionibus geniti et ingeniti etc.

☞ Queritur. quid est possibile. Solutio philosophi possibile est quod determinatur per

maximū in quod p̄t. Ut si q̄s possit precise portare centū talenta tūc p hoc maximū determiatur eius potentia lꝫ em̄ possit portare vinginti vel trigita qꝛ si excellens p̄t tūc p̄t ⁊ illud qđ ꝯtinet̃ in tali excellenti qꝛ virtus est vltimū de potentia rerum.

Queritur Quid est impossibile siue impotentia. Solō Impossibile est qđ determiat̃ in minimū in qđ nō p̄ot potentia vt si q̄s posset p̄cise portare centū talenta ⁊ impotens esset ad portanduꝫ aliq̄d vltra tūc determiat̃ eius potentia p hoc minimū qđ excedit materiā hmōi vt dicam⁹ ꝙ non poteſt portare centū ⁊ vnū.

Queritur Que est instantia quā remouet phs. Solō hec. Qꝫ potentia nō sit determinā̄da p ei⁹ vltimū qꝛ nō seq̄tur si visus p̄t videre p miliare aliquā rem magnā ꝙ posset videre om̄es ptes cōtentas in illa magnitudine. Nec audiens magnū sonū p̄t semp audire minimū sꝫ magis seq̄tur oppositū. Soluit phs ꝙ potentiā determiari per vltimū p̄ot intelligi dupl'r. Vel ƀm veritatē. vel ƀm rē potentia visiua determiatur p vltimū ƀm virtutē qꝛ videre rem paruā est maioris virtutis q̄ꝫ videre rem magnam.

Arguitur Actio fit a ꝓportōne maioris ineq̄litatis agentis supra patiēs talis aūt ineq̄litas fundat̃ in excessu diuisibili. g̊ potētia actiua nō p̄t definiri p maximū cui⁹ rō ꝯsistit in termio indiuisibili. Solō lꝫ talis excessus sit diuisibilis ƀm rōnē mathematicā in potentia corpea que nō ē pure actiua nō ē tn̄ diuisibilis ƀm rōnē ptātis ⁊ quātitatis formalis in virtute pfecte actiua. ⁊ ideo dicit phs secūdo de aīa ꝙ oīm natura cōstantiū certus ē terminus magnitudinis ⁊ decrementi.

☞ Arguitur. Potentia passiua nō definit̃ p minimū ꝓbat̃ de diuisione continui que nō stat ad minimū. Solutio lꝫ nō sit dare minimū in potentia cōtinui. respectu p̉uatōnis tn̄ est ibi dare minimū p respectū ad formā mediante qua hꝫ ordinē definitū ⁊ determiatū ad potentiā actualem.

Capitulū terciū

Queritur Quot p̄mittit phs in hoc capitulo p̄ambula ad ꝓpositum suū deseruientia. Solutio q̄tuor. Primū est. omne quod est ī potentia ad esse ⁊ nō esse habet determinatū tp̄s sui eē ⁊ nō eē ꝓbat qꝛ si id qđ natū est eē ⁊ nō eē nō haberet determiatū tp̄s sui esse tunc ipsum posset semper esse ⁊ quia ip̄m est etiam in potentia ad non esse posset semp non esse que sibi repugnant. Impossibile est em̄ aliq̄d semper esse et semper non esse quia essent duo tp̄a infinita etiam dictum est ꝙ oīs potētia est respectu alicui⁹ vltimi.

¶ Contra possibilitas essendi rei generabilis potest esse tp̄aliter infinita ꝓbat̃ qꝛ generationes ⁊ corruptōnes sunt perpetue. secūdo de generatiōe ⁊ p̉ncipia reꝝ generabiliū sūt ꝑpetua p̉mo physicoꝝ. g̊ possibilitas essendi orta a talibus principijs est tp̄aliter infinita. Solutō argumentum procedit de mutua duratione generatōnum ⁊ corruptōnum ⁊ sese consequentiū sed impossibile est ꝙ potentia materie generabilis perfecte

cōprehendatur per vnicam generatōnem ꝓpter excessum talis potentie sup ambitum talis actus. vnde sicut in logica dicit̃ genus non posse saluari in vna specie. ita ꝛ physica materia que est potentia generatōnis nō pꝫ perfecte saluari in vno generato.

Queritur Quod est secūdū preambulū. Sol'o verū ꝛ falsum dicunt̃ simpliciter vel ex suppositōne simpliciter quidā vera sint triangulus habet tres angulos ꝛc. Ex suppositōne sicut diameter est cōmensurabilis coste quadrati aliquo supposito. Terciū p̄ambulū falsum absolute ꝛ simpliciter ꝛ falsum impossibile non sunt idem. ꝓbat̃ quia te non stante dicere te stare falsum est sed non ē impossibile sed aliquē sil'r stare ꝛ sedere est falsum impossibile. sil'r ex falso supposito nō sequit̃ impossibile sed ex impossibili sequit̃ impossibile. Quartū p̄ambulū licet aliq̇d habeat potentiam ad opposita scꝫ ad sedere ꝛ nō sedere siue stare non pōt habere opposita simul vt scꝫ in eodēꝫ tp̄e sedeat ꝛ stet. sed vna potentia reducit̃ ad actum in vno tp̄e ꝛ altera in altero tempore.

Queritur Vtꝝ ens sempiternū sit corruptibile Solutio nō hoc ꝓbat. q2 quod est sempiternū habet potentiam ad semper esse quod aūt est corruptibile potest aliqn̄ non esse aliqn̄ aūt nō esse et semꝑ esse repugnant.

Queritur Vtrū nullū ens sempiternū sit genitū. Solutio phi q sic ꝓbat ph's trib' rōnibus. Prima quia omne genitum possibile fuit aliquo determīato tempore non esse sicut omne corruptibile potest determīato tp̄e accipe non esse. sed impossibile est omne sempiternū aliq̇d non esse. g̊ impossibile est sempiternū esse genitū vel corruptibile. Qꝫ aūt corruptibile non possit aliqn̄ non esse ꝓbat quia id qd̓ potest durare ꝑ tempus infinitū potest etiam durare ꝑ tempus finitū. sempiternū ē hmōi. g̊ sempiternū nō potest aliqn̄ nō esse. Secūda rō quia cōtradictoria istius qd̓ est semꝑ esse est ista nō semꝑ esse. g̊ impossibile est aliquid semꝑ esse ꝛ esse corruptibile. Tercia rō duob' terminis existentib' quoꝝ postremus non potest esse sine p̄mo cuicūq̧ repugnat p̄mus eidem repugnat et postremus sed ad qn̄q̧ esse ꝛ qn̄q̧ nō esse sequit̃ genitū ꝛ corruptibile esse ergo cuicūq̧ repugnat qn̄q̧ esse ꝛ qn̄q̧ nō eē ei repugnabit esse genitū vel corruptibile sed ei qd̓ est sempiternū repugnabit qn̄q̧ esse ꝛ qn̄q̧ non esse ergo repugnabit ei esse genitū ꝛ corruptibile.

Queritur Vtrū inter semꝑ ens ꝛ semꝑ non ens sit mediū qd̓ aliqn̄ sit ens ꝛ aliqn̄ non ens. Solutō phi sic ꝓbat tali rōne. Inter cōtraria ꝯm modū enunciandi est dabile mediū ꝑ abnegatōnem vtriusq̧ ꝛ semꝑ ens ꝛ semꝑ non ens sunt cōtraria ꝯm modū enunciandi. g̊ inter ea ē dabile mediū ꝑ abnegatōnem vtriusq̧ qd̓ est aliqn̄ ens et aliqn̄ non ens.

Queritur Vtrū nullū genitū siue corruptibile potest semꝑ esse vel semꝑ non esse. Solutio sic ꝓbat. q2 quod est genitū non potest esse ingenitū ꝛ corruptibile nō pōt esse incorruptibile sꝫ ingenitū et incorruptibile cōuertunt̃ sempiterno ꝛ sibi equiualent. ergo genitum et

corruptibile adinuicē corrūpūtur cū eo qđ nō est semꝑ. ⁊ ꝑ ꝯsequēs genituꝫ vel corruptibile nō pt esse sempiternū.

Queritur. Utrū omne genitū sit corruptibile ⁊ ecōtra. Solo phi. sic. Probat duab rōnib. Prima. qꝛ si genitū nō esseꝫ corruptibile sequeret ꝙ esset dabile tēpus mediū inter tēpus finitū ⁊ infinitū sed hoc est incōueniens. ꝑ. Sequela patꝫ. qꝛ tūc esset dabile tēpus qđ esset finitū a ꝑte ante. ⁊ infinitū a parte post. tale aūt est mediū inter tēpus finitum et infinitū ¶ Secūda rō. inter ꝯtradictoria nō est dabile mediū. sed si genitum nō esset corruptibile tūc esset dabile medium inter ꝯtraditoria. ergo genitū est corruptibile. Sequela ꝓbat. qꝛ incorruptibile dicit semꝑ esse. sed genitum necessario aliquādo nō erit. ergo sequitur aliquando semꝑ esse ⁊ aliqñ nō esse. qđ implicat ꝯtradictionem

An Generatio ⁊ corruptio nō ꝯuertūtur. ergo nec generabile ⁊ corruptibile Solo. Generabile ⁊ corruptibile nō ꝯuertūtur ratione transmutationum quas important. Nec etiam rōne terminoruꝫ ad quos termināntur huiusmodi transmutationes. sed ratione potentie que est cōis ⁊ eadē ad istas transmutationes rōne cuius subiectum talis potentie pt esse sub vtraqꝫ ista transmutatione.

Queritur Utrum genitum sit incorruptibile Solo. non Probat phs sic. si genitum esset incorruptibile potentia eius ad esse fuit tempore infinito ante eius generationem. ⁊ si genituꝫ est incorruptibile eius potentia ad non esse fuit tēpore infinito. quod est contra primam suppositionem. Etiam superius dictum est ꝙ omnia possibilia determinātur ad maximū. ideo nō pt determinari ꝑ infinitum tēpus.

Queritur. Utrum ponentes crituꝫ esse incorruptibile vel corruptibile esse ingenitum destruant illud principium de quolibet esse vel non esse. de nullo vero simul. Solo phi sic. Probat trib rationib. Prima est. si ponamus ingenitum corrumpi simul habebit esse ⁊ non esse. quia non est ratio quare magis in vno tempore corrumpatur ꝙ̄ in alio. ⁊ ita vel corrumpetur in quolibet vel in nullo. si in nullo habetur propositum ꝙ ingenitum est incorruptibile. Si in quolibet sic in qꝫlibet habet non esse. et ex hoc est ꝙ ingenitum in vno instanti habet esse et etiam non esse. ¶ Secūda ratio est. in omib signis temporis infiniti ingenituꝫ habuit esse. ⁊ cum sit corruptibile potuit non esse. ergo eius quod est esse et non esse potentia fuit simul. ⁊ sic due potentie ad cōtradictoria erunt simul referendo simultatem ad actum harum potentiarum. ¶ Tercia ratio est omnis potentia precedit actum. ergo si in tempore infinito ens ingenerabile est corruptibile. ⁊ in tempore infinito non ens aliquod factibile simul aliquid erit. qꝛ habet potentiam per infinitū tēpus ad esse. Si ergo ponat in actu in isto tempore infinito simul erit ⁊ nō erit.

Queritur. Utrum omne corruptibile necessario corrumpetur Solo phi sic. Probat. quia si corruptibile

An ꝯ genitū sit corruptibile et econtra

non esset quãdoq corruptum corruptibile semper erit incorruptibile. et si sic tũc semper esse et non semper eẽ erunt simul que sunt contradictoria. ergo corruptibile quãdoq corrũpetur

Ar Aliquid corruptibile corrũpitur contingenter. Patet de lignis appositis igni que possunt extrahi et sic non corrũpi Solo. omne corruptibile necessario corrumpet. verificatur in sensu composito et cum constantia subiecti. Ratio est. quia omne corruptibile habet potentiã ad esse et non esse. licet quelibet talis potentia est determinata ad maximũ siue sit ad esse substantiale siue ad esse accidentale. et per cõsequens nullum corruptibile potest esse tpe infinito. et ergo de necessitate corrumpet.

Queritur. Utrũ omne genitum ex materia necessario corrũpatur in materiam Solo phi sic Probat. quia si aliquid esset perpetuũ et genitũ de nouo. vel hoc esset a casu vel naturaliter. sed nullum istorũ est dicẽdũ. ergo. Non a casu. quia hoc est vt in paucioribus. nec hoc erit perpetuũ. Si aũt sit a natura tunc sequit quod sit genitum ex materia. et cũ illa materia sit potentia ad non esse sequit quod illud quãdoq corrũpetur in materiã. quia oĩs potentia est determinata ad maximũ tempus.

Ar Illud quod est ex materia genitũ potest non esse non respectu potentie in futurum sed respectu potentie in pteritum. Solo phi potentia nõ est respectu pteriti. nam qui dicit quod aliquid habet potentiaz ad pteritum facit de preterito futurum

Querit Que est alia rõ phi probãtis omne genitum corrũpi. Solo hec. quia naturalia generant per alterationẽm pcedẽtem que est in qualitatibus contrarijs que agũt et patiũtur ad inuicez. et ergo nõ sinũt suũ subiectũ esse sempiternũ.

Ar Ad pteritum est potentia. ergo falsum est quod dicit phus in solutione pdicte instantie. Anñs probatur. quia grãmaticaliter dicimus iste potuit et iste poterat. et nõ solũ iste poterit. dicimus etiam quod potentia dei est ad omne tempus Solo. potentia pro tanto potest esse ad pteritũ inquantum potentia in preterito designatur. tñ ad pteritum non refertur tanquã ad pteritum. sed tanquam ad sibi futurum. et sic ad pteritum vt ad preteritum nulla est potentia. Cuius ratio est. quia potentia ex proprietate nature sue respicit actum a quo deficit. sed talis non est presens vel preteritus. eo quod preteritum est in actu finis. et presens in actu instantis habitus. futurum autem nõdum est. Et quod additur de omnipotentia dei. dicendum est quod illa extenditur ad quelibet obiecta potentie. modo obiectum potentie saltez distantis ab actu non potest esse ad futurum.

¶ Finitur primus de celo.

¶ Sequit secũdus de celo et mũdo.

Secũdi de celo et mũdo

Uod quidem igitur

neq₃ factum est omne celum neq₃ contingit corrumpi ꝛc.

☞ Querit᷑. de quo determinat phus in secundo libro de celo. Solo. de principali parte vniuersi. sc₃ de celo ꝛ astris. Et diuiditur in quatuor tractatus. In primo determinat de differentijs positionũ que sunt in celo. In secũdo de figura celi. In tercio de figura. natura. ꝛ motu astrorum. In quarto de natura terre. Primus tractatꝰ habet tria capitula. In primo ostendit celum moueri sine fatigatiõe ꝛ pena In secũdo capitulo de differentijs positionum determinat. In tercio ostendit celum moueri pluribꝫ motibꝫ.

Queritur Quomodo probat phus celum non esse factum nec corrumpendum. sed esse sempiternum Solo triplicitet. Primo quia ad hoc dictum nullum sequitur inconueniens quemadmodum ad dictum eorum qui posuerunt celum esse de natura ignis Secũdo testimonio patrum nostrorum. non omniũ. sed eorum qui nos instruxerunt in cultu diuino. Tercio. nam omnes antiqui qui diuinitatis iudicium habuerunt ꝛ de dijs locuti sunt dixerũt celum esse corpus incorruptibile et locum deorum

Querit᷑ Utrum celum moueatur sine fatigatione ꝛ pena. Solutio sic. Ratio est. quia celum mouetur motu perpetuo ergo sine fatigatione et pena. Consequentia ꝓbatur. quia nullũ violentum perpetuũ. sed si moueretur cum fatigatione et pena moueret᷑ violente. Añs pꝫ. q2 celũ est corpus ꝑpetuũ ꝛ incorruptibile ꝛ sine ꝯtrarietate.

Ar Motus celi est cum fatigatiõe ꝛ pena. Probatur. quia est ab extrinseco mouente Solo. licet sit a mouente extrinseco. tamẽ est a passiuo intrinseco. quia celum habet intra se naturalem aptitudinem ad hoc vt sic ab extrinseco moueatur.

Querit᷑ Quot recitat phus opiniones circa motum celi. Solutio tres. Prima est. ꝙ ex hoc ꝙ motus celi est sine fatigatione ꝛ pena non oportet suspicari ꝑm illam antiquam fabulam. ꝙ corpꝰ celeste indigeat atlante ipsum sustentante. posuerũt eñ quidam atlantẽ humeris suis sustentare celum ꝛ brachijs suis mouere celum ꝛ pedes habere fixos in centro. Reprobat phus sic illam opinionem. q2 celum non est graue neq₃ leue. ergo nõ eget aliquo sustentante.

Queritur. Que fuit secunda opinio Solo. eorum qui dicunt ꝙ celum non descendit q̃uis sit graue propter velocitatem motus. quia motus circularis est velocior q̃ motus eius naturalis. sicut patet de ipsa aqua circulariter mota in aliquo vase. Nam si

motus circularis vasis sit multo velocior q̄ motus aque deorsum. tūc per hoc prohibetur ne aqua possit descendere. Hanc reprobat phus tanquã insufficientem. quia quod detinet aliquid ↄtra naturalem inclinatõem nõ potest ipsum detinere perpetuum. sed motus celi est perpetuus. ergo ille non potest fieri per violentiam

Ar̃ Uidetur positio Empedoclis vera. Probatur. q2 videmus ad sensum aquam sic motam non descendere. Sol'o. hoc est ꝓpter aerē circūstantē qui aquā ꝓhibet descendere

Querit Que fuit tercia opinio Sol'o. dicentiū ꝙ in medio celi sit anima que ex oīmi parte ipsum circūplectēs mouet circulariter. cum tamen sit graue. Reprobat phus hanc dicens hoc dictuz esse inconueniēs. quia nõ est rationabile ꝙ corpus ab anima in sempiternū sit coactum. quia nullum violentum est perpetuum. Etiam anima illa mouens corpus contra inclinationem naturalem in perpetuū non posset ducere vitam beatam sine tristicia ⁊ esset peioris ↄditionis q̄ anima aīalis. que quãdoq3 quiescit. vt in somno

Ar̃ Aliquod violentum est perpetuū. Probatur de motu circulari ignis qui est violētus ⁊ perpetuus. et similiter de fluxu ⁊ refluxu maris. vt dicetur in libro metheororum Sol'o. ille motus non est violent⁹ et contra naturam. sed est sibi preter naturam. sc3 quando mouetur ꝓm obedientiam motus superioris.

¶ Secūdum capitulum.

Querit Quomodo reprobat phus opinionem pictagoricorum ponentiū solum duas differentias positionū in celo. scilicz dextrum ⁊ sinistrum Sol'o. quinq3 rõnib9. Prima est. si in celo est dextrū et sinistrum etiam sunt in eo p̄ores differentie positionuz. sed alie sunt istis p̄ores. Probat. q2 dextruz ⁊ sinistrū nunq3 sunt sine sursum ⁊ deorsum. sed sursum ⁊ deorsum bene sunt sine dextro ⁊ sinistro. Primū patz de animalib9 secūdū patz de plantis. ergo si in celo sunt dextrū ⁊ sinistrū. tūc erit etiā in eo sursum ⁊ deorsum. ¶ Secūda rõ est. celum est corp⁹. ḡ in ipso sunt sex differentie positionū. Probat ↄsequentiam. q2 termini dimensionū sunt differētie positionū. quia termini longitudinis sunt sursum ⁊ deorsum. termini latitudinis dextrū ⁊ sinistrū. ꝓfunditatis vero ante ⁊ retro

Querit Quã differenter sunt differentie positionū in animatis et in inanimatis Sol'o phi. in animatis differentie positionū non solum sunt extrema dimensionum. sed etiaz sunt p̄ncipia diuersarum operationū. sicut sursum est principium nutrationis. ante ⁊ retro sensationis. dextrum et sinistrum motus localis progressiui. Ideo in inanimatis nõ sunt differentie positionis nisi in ordine ad nos. Et hoc tripl'r. vno modo dicitur dextrum in inanimatis quod situatur ad dextrum nostrum. et ita de aliis. Alio modo ꝓm similitudinem. sicut in statua Tercio per oppositionem ad dextrum ⁊ sinistrum nostrum. sicut in speculo dicitur dextrū quod respicit sinistrum nostrum ⁊c.

Queritꝰ Que ē tercia ratio. Soᵒ. Inɔueniens ē dicere in celo eē differentias minus principales ⁊ dimittere principales sed dextrū ⁊ sinistrū sunt differentie minus ṗncipales. quia in aīalibꝫ soluꝫ differūt in virtute ⁊ ī figuris nō differūt sed alie nō solū differūt virtute sꝫ etiā in figuris. Quarta rō. sicut longitudo p̄cedit latitudinē. Ita ꝓprietas longitudinis p̄cedit ꝓprietatē latitudinis. sed sursum est ꝓprietas longitudinis dextrū latitudinis. g° sursum p̄cedit dextrū. Quinta rō. sursum ē ṗncipiū vn̄ est motus dextrū est ṗncipiū a quo est motus. g° sursum ⁊ dextrū sic se hn̄t ꝙ sursum est prius sicut illud vnde est motus prius est illo a quo est motus. ergo ⁊c.

Queritꝰ Quot reperiūtur positōnum dr̄e in plantis. Solutō due tm̄ scꝫ sursum ⁊ deorsum. Cuiꝰ rō est. qꝛ plante sūt aīate aīa vegetatiua. sed aīa vegetatiua nō multū excedit nature potestatem. g° est tm̄ ṗncipiū duaꝝ dr̄aꝝ positionū. Excedit em̄ solū naturā mouēdo suā materiā a loco materie. deorsū ad locū forme sursum

Queritꝰ Quot dr̄e positionū reperiunꝰ in aīalibꝫ imperfectis. Solō quatuor scꝫ sursū. deorsum. ante ⁊ retro. Cuiꝰ rō est. qꝛ in illis aīa nedū excedit potestatē nature materialē sed etiā formalem nō solū mouendo materiā. sed etiam dans esse notionale ⁊ apprehensiuum sed apprehensio ⁊ cognitio est ab ante.

Queritꝰ Quot differentie positionū reperiunꝰ in aīalibꝫ ꝑfectis Solō sex. Cuiꝰ rō est. qꝛ in illis aīa nedū excedit potestatē nature materialē ⁊ formalem. sed etiā finalē. ⁊ ergo nō limitaꝰ ad vnū locū. sed moueꝰ de loco ad locū ꝓgressiue qui motus ꝓgressiuus est a dextro in sinistrum.

¶ Queriꝰ Utrū in celo sint sex dr̄e positionū Soᵒ phi ꝙ sic ꝓbat. qa in oībus aīatis ꝑfectis sunt sex differentie positionū. sed celū est aīatū ꝑfectuꝫ ergo in celo sunt omnes differentie positionū.

Ar̄ Celum nō ē formaliter aīatū. g° sibi nō ɔueniūt sex dr̄e positionū Solō lꝫ celū nō sit formaliter aīatū. sed ꝑ assistentiā hꝫ tn̄ ex natura sua hoc vt aīe motrici subdaꝰ ⁊ iō in celo iste dr̄e positōnū reperiūtur.

¶ Ar̄. Celū ē sperice figure hn̄s oēs ꝑtes siles sꝫ dr̄e positōnis reqrunt dissimilitudinē ꝑtiū. Solō phi ꝙ figura sperica ⁊ vniformitas ꝑtiū nō impedit distinctōnem positionum in celo ex natura rei ꝓbat. qꝛ accipiaꝰ aliqd corpꝰ hn̄s dextrū ⁊ sinistrū ⁊ alias dr̄as distinctas in figuris si huic copori circūponaꝰ spera istud corpꝰ hꝫ dr̄as positōis ⁊ tn̄ nō videꝰ hr̄e. sic iste dr̄e sunt ī corpore celesti ⁊ tn̄ nō videnꝰ ibi esse ꝓpter figurā spericam.

☞ Contra. In celo sunt dr̄e positōnū tanq̄ in aīato perfecto sed videmꝰ ꝙ in aīalibus perfectis non solum sunt ille differentie in virtute distincte sed etiam in figura. Solō. In celo differunt virtute. quia nō ē simile oīno de celo ⁊ aīalibus quia ex hoc ꝙ celum est causa haꝝ differentiarum in animalibus sequitur ꝙ simpliciori modo debent esse in celo q̄ in animalibus.

Ar̃ Differẽtie positõnũ in aĩatis sũt ꝑncipia motus. ſ3 celũ nõ h3 ꝑn-cipiũ sui motus eo ꝙ nõ incepit. Solꝰ dato ꝙ celũ nequaꝙ̃ in-cepit moueri habet tñ ꝑncipiũ sui motus sicut si stetisset ꝛ postea motum fuisset.

Ar̃ In celo nõ sunt sursum ꝛ deorsum. g̃ nõ sunt in eo sex dr̃e. ꝓbať añs q: sursum ꝛ deorsum sũt ꝑncipia augmẽtatõis. sed in celo nõ est augmentatio. Solꝰ in celo sursũ ꝛ deorsũ nõ accipiũtur ſm motuꝫ augmenti sed ſm motũ localem. dicit eñ Aresto. ꝙ sursum est vnde ẽ mo-tus ꝛ dextrum a quo incepit ꝛc̃.

Querit̃ Que est longitudo celi. Soꝰ phi distãtia poloꝝ scȝ ar-tici ꝛ antartici. ꝓbat q: ꝑ polos ĩmobiles distinguuntur duo hemisperia. scȝ hemisperiũ suꝑ eq̃noctialẽ. ꝛ hemisperiũ citra eq̃noctia-lem. Illis q̇ sũt suꝑ circulũ eq̃noctialẽ sꝑ apparet polus antarticus. ꝛ illis q̇ sunt citra sꝑ apparet polus articus. ꝓbat etiã .p. idẽ ex vsu loquẽdi quia nos nõ dicimꝰ latera mundi in quibꝫ sunt poli. sed que sũt iuxta polos ex vtraꝙ̃ ꝑte ꝛ vnũ latus ẽ oriẽs ꝛ aliud occidens sȝ cũ laterale dicit qđ ẽ in-ter sursum ꝛ deorsum denotamꝰ ꝙ penes polos sumať sursũ ꝛ deorsum.

Querit̃ Quis poloꝝ dr̃ sursum ꝛ q̇s deorsum. Solꝰ phi po-lus q̇ apparet suꝑ nos scȝ polus articus ẽ deorsuꝫ ꝛ po-lus antarticus ẽ sursum. Declarat hoc phus sic. dextrum est vnde incipit motus. In celo aũt dicit̃ incipere motus vbi astra fixa oriunt̃. ꝛ ergo ibi est dextrũ celi. vbi aũt astra accidunt dicit̃ sinistrũ celi. ergo si motus est a dex-tro ꝛ tendit ĩ dextrũ. id ẽ ab oriẽte in oriens nc̃c̃e est illũ polũ q̇ nobis ẽ im-manifestus esse sursũ. Si aũt detur oppositũ seq̇tur ꝙ motus celi erit a sini-stro in sinistrum quod est falsum.

Querit̃ Quõ ꝓbat hoc phs exẽplariter. Solꝰ sic q: si imagi-neť hõ q̇ habeat caput in polo artico. pedes in antarti-co. faciẽ aũt in hemisperiũ superius ille habebit sinistrã in oriente. Si autẽ ponať ecõuerso ꝙ habeat caput in antartico ꝛ pedes in artico. faciẽ aũt sur-sum sicut prius tũc habebit manũ dexterã in oriente ꝛ sinistrã in occidente. Ex quo concludit p. ꝙ polus antarticus nobis ĩmanifestus sit sursũ celi et illi qui sũt ibi sunt sursũ ꝛ in dextra. ꝛ polus articus nobis manifestus est deorsũ ꝛ q̇ sumꝰ iuxta illũ polũ sumꝰ deorsũ ꝛ in sinistra.

☞ Querit̃. q̃liter sumũť dr̃e positõnũ ſm motum planetaꝝ. Solꝰ phi ꝙ opposito modo sũt sumẽde differẽtie positionũ eo ꝙ motꝰ eoꝝ fit cõ-trario modo ad motũ diuinũ. Et iõ dicit phs ꝙ q̃tũ ad motũ planetarũ nos sumus sursum.

Capitulum tercium.

Querit̃ Utrũ necesse sit ĩ celo esse plures circulatõnes seu mo-tus. Solꝰ phi ꝙ sic. ꝓbat q: si est corpꝰ diuinũ ꝛ ꝑpe-tuũ circulare necesse ẽ vt habeat motũ circularẽ ꝛ ꝑpetuũ. ꝛ si sic necesse est in medio esse quoddam corpꝰ mobile circa qđ ẽ motus circularis qđ cor-pus est terra. ꝛ si ẽ terra nc̃c̃e ẽ esse ignẽ. ꝛ si sũt ignis ꝛ terra nc̃c̃e ẽ interme-

dia elementa esse. ⁊ si sunt hec necesse ē generatōem ⁊ corruptōnem esse ⁊ si est generatio necesse est plures motus esse.

Queritur Quō pbat phs pmā ɔñam scʒ. Si celū ē aliqđ diuinū et sempiternū nccē ē q̄ habeat motū ppetuū. Solo sic Unūqđq̄ cui⁹ ē opus ipm ē grā ipsius opis sicut pter finē. sʒ opatio dei ē imortalitas q̄ est vita sempiterna quare deus est finaliter grā sempiternitatis. Silr opus celi ē motus eius. Et ideo si celū sit diuinū ⁊ ppetuū necesse est q̄ motus celi sit perpetuus.

Ar Operatio rei ē nō est finis ⁊ pfectio rei. ḡ pbaṫ q̄ꝛ finis melioꝛ est his que sūt ad finē. sed opatio rei cū sit accñs ē vilioꝛ ipa re. Solutio lʒ opatio sit vilioris nature q̄ꝫ suba opantis ē tñ melioris actualitatis id est licet suba operantis sit melioꝛ opatōne in rōne veri ⁊ entis nō tamē in rōne boni ⁊ actus sed econuerso.

☞ Ar. Opatio dei nō ē imortalitas ⁊ vita sempiterna. pbaṫ q̄ꝛ imortalitas ē pꝟatio nō dicēs actū exercitū sic opatio. So⁹ hoc nomen deus poniṫ hic p corpe diuino scʒ celo dicēte pho quoniā aūt celū tale corp⁹. i. qđdam diuinū pter hoc hʒ circulare corp⁹ qđ natura circūmoueaṫ sp. Immortalitas aūt dꝛ opatio dei inq̄tū appellat vitā secūdā a morte sibi opposita alienā quō coincidit cū sempiterno exercitio vite. C⁹ rō ē q̄ꝛ siue deus noieṫ pma cā siue p mū corp⁹ vtroq̄ȝ mō ē ens viuū vita exercita ⁊ sp actuata sic dictū ē q̄rto physicoꝝ.

¶ Ar. Celū nō ē corp⁹ diuinū. pbaṫ q̄ꝛ forma ē qđ diuinū. pmo physicoꝝ sed celū ē materiale vt dictū est in pmo hui⁹. So⁹ forma pportionabilis materie generabili in ordine pncipioꝝ generatōnis dūtaxat dꝛ qđ diuinū eo q̄ dat esse p modū act⁹ ⁊ finis. ⁊ p ɔ̄ns p modū essentialis boni hoc assimilata sūmo bono attñ in genere actuū existendi illud dꝛ diuinū quod subsistit incorruptibiliter quāq̄ȝ materialiter.

☞ Queriṫ. quō pbat phs secūdā ɔñam scʒ. Si motus celi ē ppetuus nccē ē terrā quiescere in medio. So⁹ sic. q̄ꝛ nccē ē aliqđ manere in medio circa qđ corpus circulare moueaṫ circulariter sʒ nulla ps corpis circulariṫ moti pt naturalr q̄escere i medio q̄ꝛ tūc naturalr moueret ad mediū Neq̄ȝ etiā pter naturā pt moueri ad mediū q̄ꝛ nullū violētū pt eē ppetuū ⁊ oē illud qđ ē pter naturā ē posterius eo qđ ē sm naturā. ḡ nccē ē corp⁹ qđ q̄escit in medio esse elemētū graue qđ est terra

☞ Ar. Celū nō dependet a terra. ḡ celū pt moueri terra nō quiescente. Solutio celū accipiṫ dupliciter. Uno mō inq̄tū est corpus natum moueri. ⁊ sic a terra nō dependet. q̄ꝛ nō accipit esse neq̄ȝ motū a terra. sʒ potius ecōtra. Imo sic celū q̄tum ad motū dependet ab extrinseco motore Secūdo cōsideraṫ celū inq̄tū per naturā suā est naturaliter dispositum ad circularē motū q̄ ē corpis eq̄liter distātis ab aliq̄ medio imobili ⁊ inq̄tū ipm celū sic est situatū p dras sit⁹ imobiles. ⁊ illo mō celi mot⁹ dependet a terra. Uñ si mediū esset vacuū vel mobile nō posset mobile circulare circulariter moueri ⁊ manere sm se totum in eodem loco ⁊ sm partes solum circulariter moueri.

Queritur Quõ phs pbat terciã 9ñam scz q si terra est necesse ẽ ignẽ esse. Solo sic. Terra z ignis sũt elemẽta 9traria sz si vnũ 9trarioꝝ ẽ in natura reliquũ erit in natura. Et hoc ideo qꝛ 9rioꝝ eadẽ est materie q ẽ in potẽtia ad 9ria. si g vnũ 9trarioꝝ nõ esset in natura potentia materie esset frustra. Secũdo pbat. p. qꝛ habitꝰ ẽ ante puatõez. et affirmatio añ negatõem. sz terra cũ sit grauis z frigida ẽ tãq̃ puatio respectu ignis q est calidus z leuis. g si terra est ignis est.

Ar Si terra ẽ nõ est ncc̃e ignẽ esse. g 9ña tercia nõ valet. Añs pbaẞ. qꝛ hoc esset ir õe 9rietatis vt pbat phs sed hoc nõ qꝛ sube nihil ẽ 9trariũ. Et 9firmaẞ se mutuo ponere ẽ 9prietas relatiuoꝝ. sz ignis z terra nõ opponũt relatiue. Solo. ignis z terra sunt dupliciter 9traria scz trãsmutabiliter p suas q̃litates z impmixte seu intrãsmutabiliter p suaꝝ formaꝝ specificas d̃ras z vtroq; mõ exñtia vniꝰ p necessitatẽ 9rietatis requirit exñtiaz alterius. qꝛ 9rioꝝ est vnũ genꝰ qd nõ põt saluari in vna specie fm sue nature cõpletã ptãtẽ seu pfectõem. Nec ẽ possibile esse genꝰ nisi fm esse qd hz in suis spẽbꝫ. g exñte vno 9rioꝝ necesse ẽ genꝰ esse sz hoc existente ncc̃e ẽ alterũ 9rioꝝ esse. Sz sic nõ ẽ de relatiuis q se ponũt imediate p mutuã coherentiã suaꝝ d̃raꝝ specificaꝝ. Necdũ in simultate tpis sz nature Sed 9traria ponũt se in simultate tpis ncc̃itate generis ipis cõmunis vt dictum est.

Ar Cõtrarioꝝ nõ ẽ eadẽ materia. pbaẞ. qꝛ potẽtia hz definiri p actũ eius 9portõnabilẽ q ẽ forma. sz 9ria d̃ñt formaliter. g etiã d̃ñt in materia. Solo duplex ẽ potẽtia. scz potẽtia 9pria de q procedit argumẽtũ et est alia potentia fiendi que ẽ cõmunis vtriq; contrarioꝝ in ipo fieri coniunctoꝝ de qua necessariũ est q reducatur ad duos actus existendi iuxta numerũ essentialiter cõtrarioꝝ. Nam licet contraria se mutuo cõiungãt in motu tamẽ nequeunt cõiungi quieto actu essendi. tali ergo necessitatis occasione necessitat materia existentiam sepatã duoꝝ cõtrarioꝝ.

Queritur Quomodo phus pbat quartam cõsequẽtiam scz q si terra z ignis sunt necesse est esse corpa intermedia. Solutio sic. Quia vnũq̃dq; elemẽtũ habet cõtrarietatem ad alterũ siue in leuitate z grauitate siue in qualitatibus pmis. z si vnum contrarioꝝ est reliquum erit.

Ar Non oportet q si album z nigrũ sunt q etiam medij colores sint vel q si calidum intensum sit q etiam calidũ remissum sit modo illa elementa media non differunt ab extremis nisi per suaꝝ qualitatum remissionem. Solutio Intensum non necessitat remissum nec simplex compositũ in eadem specie nec in diuersis speciebus fm q hmõi. Ideo nõ ob hoc necessitatur esse medioꝝ elementoꝝ. quia sunt media cum extremis simbolum imperfectõnis habentia sed quia sunt cõtraria. vnde non necesse est aerẽ poni ad positõez ignis nisi p rõnem sue humiditatis siccitati ignis cõtrarie z nõ p rõnem sue remisse caliditatis quõ etiam dicatur de aqua respectu terre.

Secũdi libri de celo et mũdo.

Querit᷑ Quõ ꝓbat Arestoteles quintã ꝯñam scʒ si elementa media ⁊ extrema sunt necesse est generatõem esse. Solutio dupliciter. Primo qꝛ ex hoc ꝙ elementa sunt cõtraria nõ sint sempiterna q̃a agunt ⁊ patiunt᷑ ad inuicẽ. ergo sunt generabilia ⁊ corruptibilia ⁊ ꝑ ꝯñs necesse est esse generatõnem. Secũdo ꝓbat quia nõ est rõnabile mobile ponere sempiternũ cuiꝰ motus non est sempiternus. q̃a res est ꝓpter suam opatõnem. sed motus elementoꝝ non est sempiternus. ergo elementa non sunt sempiterna. ⁊ ꝑ ꝯñs necesse est esse generatõnem.

Ar̃ Elementa sunt incorruptibilia ⁊ ꝑpetua cũ sint partes mũdi perpetui. ergo ꝯña nõ valet licet bñ ꝓbat᷑ ex hoc ꝙ alterent se ẜm partes. Solutio quodlibet elementũ est nature simplicis ideo ẽ uniꝰ potentie transmutatõnis in toto ⁊ in suis ꝑtibꝫ. Et ideo qua necessitate se alterãt corruptibiliter in partibꝫ ⁊ extremitatibꝫ suis pñt etiã se transmutare totaliter qua passibilitate posita in esse iuxta definitõnem possibilis seu contingentis regio elementoꝝ fieret vacua ⁊ perirent partes mundi integrales quod est impossibile. Ergo rõnabiliter dicit᷑ ꝙ corruptio uniꝰ elementi cedat in generatõnem alterius ⁊ ecõtra ꝓ mutua eorũdẽ salute in esse specifico sicut latius habebit᷑ in secũdo de generatõne.

Querit᷑ Qualiter Aresto. ꝓbat sextã ꝯñam scʒ ꝙ si generatio ẽ necesse ẽ plures motus celi esse vel aliquẽ aliũ motũ preter motũ primũ. Solutio sic. q̃a ẜm motũ ꝑmũ ⁊ diurnũ totũ vniuersũ equaliter se habet. ⁊ ꝑ ꝯñs motus ille nõ est causa generatõnis sed requiritur alius motus q̃ diuersitatẽ habeat vt motꝰ solis in zodiaco. ⁊ ita si generatio est necesse ẽ plures motus celi esse.

Ar̃ Generatõnes habent intrinsecam sue ꝑpetuitatis causam. ergo superflue ponit᷑ motus celi hmõi causa. Añs ꝓbatur qꝛ infinitũ materie desideriũ ⁊ equa potentia agendi ⁊ patiendi ꝯtrarioꝝ. Solõ. nec desideriũ materie nec potentia actiua vel passiua ꝯtrarietatis ponũtur in executõne seu exercicio actus nisi sub influentia actus celestis motus eo ꝙ in quolibet ordine primaria causa tradat potestatẽ exerciciĳ causalis secũdarĳs causis. Unde fit ꝙ subtracto influxu primarie cause deficit influentia secũdaꝝ causaꝝ. vñ sequit᷑ ꝙ in ꝓposito subcausalitas siue secundaria potestas causandi in natura cõtrarioꝝ necessario deficeret deficiẽte motu celi q̃ est causa primaria naturalis ꝓpagatõnis.

Secũdus tractatus

Querit᷑ De quo tractat pħs in secũdo tractatu. Solutio de figura celi ⁊ cõtinet ille tractatus tria capitula. In primo determĩat de figura celi. In secundo oñdit causam quare celũ mouet᷑ ab oriente in occidẽs ⁊ nõ ecõuerso. In tercio de regularitate motus.

Querit᷑ Quõ Aresto. oñdit celũ esse sperice figure. Solutio ex tribꝫ. Primo ex prioritate rotunde figure ad alias tã in solidis q̃ in planis. Secũdo ex cõuenientia sphere celestis ad corpus

celeste. Tercio ex spericitate corporũ que sunt iuxta centrũ scʒ terrẽ ꝛ aque

Querit Quõ ex primo ꝓbat celum esse sperice figure. Solõ sic. Primi corporis est p̃ma figura. sʒ inter om̃es figuras circularis est prima. ergo celũ debet habere figurã circularem.

☞ Querit. qualiter ꝓbat Aresto. circularẽ figurã esse p̃mã. Solõ ꝓbat autoritate ꝛ rõne. Ratõne dupliciter ꝓbat eam esse priorẽ in planis Prima rõ vnũ est prius multis ꝛ sim plex est prius cõposito. sed figura circularis simplicior est figura rectilinea. qꝛ hʒ tm̃ vnã lineã figura rectilinea habet multas lineas. g̃ figura circularis ẽ simplicior. Secũda rõ. perfectuʒ est prius q̃ʒ imꝑfectũ. sed figura circularis est ꝑfecta. ꝓbat qꝛ ei non potest fieri additio. igit̃ ꝛc.

☞ Querit. quõ ꝓbat pħus circularẽ figurã esse priorẽ in solidis. Solutio sic. Sicut se habet circulus in figuris planis. sic se habet sphera in figuris solidis. g̃ sicut figura circularis inter planas est prior. sic sphera inter figuras solidas erit prior.

Querit Quõ ꝓbat autoritate circularẽ figuram primã. Solutio. autoritate antiquoꝝ qui diuidentes corpa in suꝑficies solã sphericã in suꝑficies non diuidũt. qꝛ tm̃ vna suꝑficie cõtinet. ħ etiã ꝓbat autoritate eoꝝ qui assignãt ordines reꝝ ſm numeros. q̃a illi figure sperice attribuũt vnitatẽ triangulo aũt dualitatẽ. vñ si triangulo attribueret vnitas, tũc ipa esset p̃ma ꝛ nõ circularis.

Ar Figura circularis nõ ẽ simplicissima. g̃ p̃ma rõ falsa. Añs ꝓbat. qꝛ ẽ capacissima ꝛ sic maxia. Solõ hoc argumẽtũ imaginat̃ ac si tota suꝑficies cõtenta infra ambitũ circuli esset de integritate eiusdem qḋ falsum est. igitur nihil ꝓbat argumentũ.

Querit Quõ ꝓbat pħs corpus celeste esse sperice figure ex conuenientia illius figure cũ celesti corpe. Solõ duabus rõnibus. Prima supponit ꝙ extra celũ nihil est nec corpus nec vacuum vt prius ꝓbatũ est. Tunc format̃ prima rõ. Si celũ haberet aliã figurã vt rectilineã vel oualem tunc in motu suo nõ esset cõtinue in eodẽ loco q̃tum ad om̃es suas ptes. sed in alio ꝛ in alio loco. ꝛ ideo vbi prius non erat corpus ibi postea foret corpus. ꝛ vbi nunc est corpus postea non esset corpus et hoc ꝓpter supeminentiã anguloꝝ. ꝛ ita esset vacuũ. quia vbiq̃ linee ducte de centro non sunt equales necessario oportet tale corpus circulariter motũ q̃nq̃ intrare locum vbi prius nõ erat. Secũda rõ. Motus celi ẽ mensura alioꝝ motuũ. sed illud qḋ est mensura alioꝝ hoc est simplicissimũ ergo motus celi est simplicissimus ꝛ velocissimus sʒ si celũ esset figure rectilinealis tunc non cõtingeret motũ eius esse simplicissimũ. quia mot⁹ simplicissim⁹ e st super minimã magnitudinem. sed magnitudo lineaꝝ cõcurrentũ ab eodem in idem circulariter est minima. ergo celum habebit figuram circularem.

Ar Ex velocitate ꝛ simplicitate motus non potest ꝓbari celum esse circularis figure. ꝓbatur quia linea circularis est obliquissima. et per ꝯñs longissima. linea em̃ recta est breuior obliqua ex hoc ꝙ obliqua

declinat a recta. ḡ motus celi esset rectus. Solo. licet linea recta sit bre-
uissima inter lineas extensibiles inter diuersa puncta tamē linea circularis
est breuissima linearū ab eodem in idem reductarū. modo motus circula-
ris est ab eodem in idem. ⁊ ideo mensura sue extensionis ē linea circularis.

Querit Quō Aresto. ꝓbat celum esse sperice figure ex tercio scȝ
ex spericitate corporū iuxta centrū. Solo sic. quia ter
ra ⁊ aqua sunt sperice figure. ḡ necesse ē celū esse sperice figure. q2 corpa ce-
lestia tangunt ista inferiora sperice super cōuexū elementorū.

Querit Qualiter ꝓbat phs aquā esse sperice figure. Solo.
ꝑmittit duas suppositōnes quarū ꝑma ē ꝙ aqua semper
fluit ad locū decliuiorē. Secūda ꝙ locus decliuior est iuxta centrū quibus
suppositis Aresto. demōstrat ꝓpositum mathematice per lr̄as aquam esse
sperice figure.

Capitulum secundū.

Querit Quid ꝑmittit phs ad oñdendū a qua pte ꝓcedat mo
tus celi. Solo ꝑmittit duas suppōnes questionē vnā
et quādā remouet cauillatōem. Prima suppō ē. In celo ꝯtingit dupl'r fie
ri motū scȝ ab a ad b ⁊ ab a ad g. Scđa suppō. isti motus nō sunt ꝯtrarij.
¶ Querit. q̄ est dubitatio quā ꝑmittit. Solo hec ex q̄ in sempiter-
nis nihil fit a casu. ⁊ circulatio celi sit sempiterna. q̄re celū magis moueat ab
oriente ꝟsus hemisperiū supius q̄ ecōuerso. Soluēdo dt p. ꝙ iō q2 mlt-
ra sūt sempiterna q̄ hñt ꝑncipia ⁊ cās ḡ celū sic moueri ē ꝑncipiū ꝑ se vl'o-
portet esse aliquam causam eius.
☞ Querit. q̄ est cauillatio quā remouet Solo hec q2 forte aliquis
diceret ꝙ tētare enumerare aliqd de quibusdā aut de oib2 ⁊ nihil ꝑtermit
tere ē signū aut multū neqcie aut multe ꝓmptitudinis. Soluit. p. ꝙ nō ē
iustū oēs simpl'r increpare. sȝ oportet videre q̄ sit eorū causa dicidendi ⁊ q̄-
liter se habeāt in credendo aut humano modo aut firmius qñ eñ aliquis
attingit superiores virtutes oportet eum habere gratiam.

Querit Quomodo ꝓbat phs ꝙ motus celi est ab ante. So
lutio sic. Natura facit đ cōtingentib2 qđ melius ē sȝ in
ter motos rectos iste motus est nobilior q̄ ē ad nobiliorē locū sȝ talis ē mo
tus sursum respectu motus deorsū ⁊ motus ad anterius respectu motus
ad posterius. ⁊ motus dextri respectu motus sinistri. qa ergo motus celi ē
nobilissimus ideo debet esse versus partē nobiliorem ⁊ hoc versus hemi-
sperium superius.

Arguit Deorsum est nobilius sursū. ꝓbat q2 deorsun intelligi
tur vnite quod sparsim diffundit sursum. vñ in centro
mundi oēs radij ꝯcurrūt ⁊ ibi virtutē vnitā ꝯficiūt q̄ in circūferecētia spar-
git. modo virtus vnita est fortior. ⁊ per consequens ꝑfectior virtute dis-
persa vt dicit autor libri causarum. Solutio. Illa autoritas intelligi-
tur de vnione potestatiua ⁊ causali non autem de vnione participa-
tiua et effectuali. quia quanto effectus vnit in se plura principia tanto

magis dependent modo cõstellatõnes vniunt effectualiter suas virtutes in centro que causaliter existunt in circũferentia.

Capitulum tercium.

Querit Vtrũ motus celi sit regularis. Solutio sic ꝛ hoc ꝓbat multipliciter scȝ ex parte figure celi ex parte motoris ꝛ moti. Ex parte figure ꝓbat sic. Vbicũqꝫ ẽ intentio vel remissio ꝛ velocitas ꝛ tarditas in motu vł hoc est ex parte termini a quo vł ex pte termini ad quẽ aut ex parte medij. Ex parte termini a quo remissius mouentur naturalia ꝛ intensius mouent violenter mota. Ex parte aũt termini ad quẽ est ecõuerso. Circa mediũ fortius mouẽtur ꝓiecta. sed in celo nihil est hmõi. qa in celo non est ꝑncipiũ neqꝫ finis qꝛ celũ est sempiternũ ꝛ circulare ꝛ infrangibile. g nõ est ibi aliqua irregularitas.

Ar Natura particularis põt intendere motũ suũ in fine. g ꝛ vlis ꝛ ꝑ ꝯñs motus celi põt intendi. ꝯña ꝓbat ꝑ locũ a minori. Solo hoc nõ est ꝑfectõnis. ꝛ ergo quicqd ꝑfectõnis ẽ in natura particulari perfectiori modo reperitur in vniuersali.

Querit Quõ ꝓbat phs motũ celi esse regularẽ ex parte motoris ꝛ moti simul. Solo sic. qa oẽ qd mouetur ab aliquo mouetur. si ergo mobile moueret irregulariter tũc necesse esset vł mouens vel mobile vł vtrũqꝫ ꝑmutari sed celũ quod ẽ motũ est intransmutabile ingenitũ ꝛ incorruptibile. g necesse est ipm mouens esse oĩno imutabile a fortiori qa ẽ incorporeũ. Preterea si motus celi ẽ irregularis hoc ẽ q̃tum ad totam circũferentiã vel q̃tum ad partes eius. Nõ q̃tum ad partes qꝛ stelle fixe fuissent seꝑate in infinito tpe vna velociter mota ꝛ reliqua tarde quod falsum ẽ. Nec etiã motus celi põt esse irregularis q̃tũ ad circũferẽtiã qa remissio siue tarditas in motu fit ꝓpter impotentiã mouentis et oĩs impotentia est preter naturam. sicut patet in decremẽto ꝛ senectute aĩaliũ. Et hoc ideo qa partes cõponentes aĩal dñt locis suis ꝓprijs eo ꝙ nulla eaꝝ est in suo loco ꝓprio sed in celo nihil est preter naturam neqꝫ ĩ potentia quia celũ non habet cõtrariũ. nec partes celi sunt extra ꝓpriũ locũ sicut aĩalis. g in celo non est aliqua remissio.

Querit Quõ ꝓbat Aresto. motũ celi esse regularẽ ex parte mouentis tm. Solo sic. Impossibile est ꝙ motor celi moueat tpe infinito velocius ꝛ aliquo tpe infinito remissius. quia motus remissus causatur ex impotentia ꝛ preter naturam. sed illud qd est preter naturam nõ põt esse equale ei qd est ẽm naturam. Nec motor celi põt esse irregularis ex eo ꝙ semꝑ sit tardior vel semꝑ velocior. quia si sit semꝑ velocior erit motus celi inde terminatus ꝛ infinitus. sed oĩs intentio est ad terminũ ad quẽ cum mobile peruenerit quiescit. vt patet in motu violento ꝛ in motu naturali vt in motu grauiũ ꝛ leuiũ. Preterea deueniendũ ẽ ad minimũ tempus in quo minori non possit moueri sicut est accipe tempꝰ minimũ in quo minori non contingit citharisare sic est de motu celi ꝙ est dabile minimũ tempus eius. ita ꝙ in minori non possit intendi in infinitum Et eadem rõ est de remissione.

Ar Motus celi potest infinite velocitari. ꝓbatur qꝛ fluit a virtutē infinita mouentis vt dicit̃ octauo phyſicoꝝ que virtus ſuū extremum poſſe nō exercet in motu ſed motus celi qui nunc eſt nō eſt velociſſimus. ergo ei poteſt fieri additio. Solutio licet motus celi poſſit ſuſcipere intentōnem ſm potentiam ſui generis quod eſt ꝯtinuum tempaliter diuiſibile ſine termino per differentias velocis ⁊ tardi vt dictum fuit ſexto phyſicoꝝ. tamen nō poteſt infinite extendi ſm actum ſue duratiōis cuilibet circulatōni finite ꝓportionatum ſed neceſſe eſt ex lege mutue commenſuratōnis motus ⁊ temporis cuilibet determinate reuolutōnis correſpondeat determinatum tempus ⁊ ſic circulatōes ſm ꝑfectiōes ſuas tales nō poſſunt in tpe ꝗtolibet fieri ſed preciſo ⁊ adeq̄to vt dictū ē ꝑus.

¶ Tertius tractatus de natura aſtrorum.

Querit̃ Utꝝ aſtrum ſit eiuſdem nature cū ſuā ſpera. Solutio ſic ꝓbat. Quia corpora circulariter mota ſunt alterius nature a corporib⁹ motis motu recto. qꝛ habēt aliū motū naturalem ſꝫ ſtelle hn̄t eundē motū naturalē cū ſuis ſperis. ḡ ſunt eiuſdē nature.

Ar Natura celi eſt ꝑſpicua ſeu dyaphona ⁊ natura ſtelle eſt lumi noſa. ſed lux differt a ꝑſpicuo ſicut forma a materia. Solutō lux ⁊ natura dyaphoni nō ꝑtinent ad eſſentiam ſeu naturam ſubſtantialem celi. ſed potius ad proprietatem naturalis potentie ⁊ impotentie. lux eīn naturalis eſt potentia lucidi cuiuſ ꝑſpicuum eſt quaſi naturalis im potentia inquantum videlicet eſt ſubiectum lucis modo differētia accidentalis nō variat ſubſtantiam.

Queritur Quō probat areſtoteles autoritate antiquoꝝ aſtrum eſſe eiuſdem nature cum ſuo orbe. Solutio. Quia antiqui ponētes celos igneos dixerunt etiam aſtra eſſe ignea ꝑ hoc volētes dicere aſtra ⁊ corꝑa in q̄b⁹ ſunt eē eiuſdē nature.

Queritur Utꝝ verum ſit dictum antiquoꝝ ꝙ celū ⁊ aſtra ſint de natura ignis. Et videt̃ ꝙ ſic quia calefaciunt hec inferiora. Solutio phi ꝙ ſtelle generant calorem in his inferioribus nō ꝓuenit ex hoc ꝙ ſint de natura ignis ſꝫ hoc ꝯtingit ex ꝯfricatione ꝑtium aeris inter ſe ꝑ motum eaꝝ quia motus habet ignire ligna lapides ⁊ ferrum. ergo magis ꝯuenienter igniri poteſt illud qđ eſt iuxta ignē ſicut ſpera aeris que eſt ſub ſpera ignis.

Querit̃ Quō ꝓbat phus ſigno ex motu aſtroꝝ cauſari calorē in aere. Solutio. qꝛ ſagitte plūbee velocit̃ mote igniuntur ⁊ liqueſcūt. Et ſubdit phs ꝙ aſtra ꝑ motū calefaciūt ⁊ tn̄ nō calefiunt ſicut ea q̄ ferunt̃ in aere que calefaciunt ⁊ calefiunt.

Ar Motus celi eſt vniformis. ergo equaliter calefacit hec inferiora hoc aūt videm⁹ eē falſum. ḡ. Solutio phi. ꝙ illa ſpera maxime calefacit cui infix⁹ ē ſol. Jō generat̃ nobis calor ꝑ acceſſuꝫ ſolis ad nos

sicut in estate qn̄ sol directe aspicit nos ꝛ emittit radios ꝑpēdiculares. Et ꝑ recessū solis a nobis. vt in hyeme ꝛ in nocte causaꝫ nobis frigus.

Ar Motus celi nō est calefactiuus. ꝓbaꝫ. qꝛ vel ꝑ se vel ꝑ accidens sed nullum est dicendū. Nō ꝑ se. qꝛ caloꝛ nō ꝯformaꝫ motui locali sed calefactōni que est alteratio. mō causa ꝑ se est vniuoca cum suo effectu ꝯformando sibi eum ꝭm silitudinē ꝓprie spēi. Nec ꝑ accidens eo ꝙ tale ꝑ accidens reducitur ad tale ꝑ essentiam an̄ se sed motus celi nō resoluitur seu reducitur in aliquem ꝑoꝛem motum. Solutio alberti. Motus calefactiuus ē ꝑ accidens. id est dispositiue ꝛ nō specifice formatiue eo ꝙ disgregando ꝛ diuaricando materiam inflāmabilem rarefacit eam ꝛ rarefactio est quedam dispositio ꝑparatiua talis materie ad suscipiendū caloꝛē quē dat natura generantis in materia sic disposita.

Contra Motus celi est causa alioꝝ motuum ꝛ ꝑ ꝯsequēs cā alteratōnis. sed ōma alteratio est ꝭm ꝑmam passibilem qualitatē que est caliditas ergo motus celi ꝑ se calefacit. Solutio Nec ꝑ se alterat vt assumitur celestis motus. licꝫ primo alteret differt nā ꝙ per se alterare ꝛ ꝑmo alterare sicut agere scd̄m vim effectiuam tantum et etiam agere ꝭm vim efficienter formatiuam. Modo ꝑ se dicit essentialitatem forme. Et ergo nō sequitur motus celi primo alterat. ergo per se alterat vt supponit replica illa que est beati thome nihil concludens contra veritatem arestotelis ꝛ alberti.

¶ Tertium capitulum De motu astroꝛum.

Queritur Quō mouenꝫ stelle. Solutio phi. Stelle mouentur ad motum suorum orbium. Hoc ꝓbat phus ex tribus. Primo ex cōparatōne ad suos orbes. Secūdo ex cōparatione ad suam figuram. Tertio ex hoc ꝙ natura nō deficit in necessarijs.

Queritur Quō probat hoc ex cōparatōne stellarum ad suos orbes. Solutio sic. Quia oportꝫ ꝙ orbes ꝛ astra quiescant simul. vel moueanꝫ ambo simul scꝫ motu ꝓprio vel ꝙ orbes quiescant ꝛ astra moueanꝫ vel econuerso. Primum istoꝝ est impossibile supposito ꝙ terra quiescat in medio. Scd̄m est etiam impossibile scꝫ ꝙ ambo moueanꝫ ꝓprijs motibus ꝛ hoc ideo. qꝛ si ambo mouerenꝫ sequeretur necessario ꝙ astrum sit eiusdem velocitatis cū suo circulo eo ꝙ astrū et orbis ad idem punctum reuertuntur in tota reuolutōne sed consequēs est falsum. Nam si astrum in maioꝛi orbe moueretur equaliter cum illo vel hoc esset a natura vel a casu. Nō potest esse a natura. quia si transponatur astrum de circulo maioꝛi ad circulum minorem mouebiꝫ equali velocitate cum circulo minori sicut patet de astro saturni transposito in orbē iouis Uel de stella fixa iuxta equinoctialem transposita iuxta circulū articum. Nec etiam potest esse a casu. quia id quod est in omnibus verum et semper nō potest esse a casu. Qꝫ autem stella nō potest moueri orbe quiescente. probat quia si sic sequereꝫ ꝙ stella in maioꝛi circulo necessario velo

tius moueret͂ ꝛ ꝙ velocitates stellarum essent magnitudines circulorū et nō astrorum. Preterea. Si stella moueret͂ quiescente orbe tunc oporteret ꝙ moueret͂. aut in ꝓfunditate orbis vel in supficie orbis ꝛ tunc oporteret dare vacuum inter duos orbes. vel aerem vel aliquod huiusmodi in quo stella moueretur.

Ar Sicut est in mundo minori ita est in maiori. sed in mundo minori scꝫ in aīali. sic est ꝙ ꝯuexum vnius membri girat circa ꝯuexum alterius membri sine vacui aut scissure ꝑiculo. ergo etiam nō videt͂ astrū sic ꝓhiberi volui in celesti circulo. Solutio Astrum nō posset hoc modo moueri nisi aliquo circulo per cuius pulsum ꝛ tractum circūuolueret͂ ad modum quo membrum mouetur ꝑ cordas ꝛ neruos. ꝛ hoc quidem modo adhuc moueret͂ astrum motu alieno vt notum est. scꝫ ad motum epiciculi cui infigitur.

Queritur Quō ꝓbat arestoteles ex ꝑte figure astrorū ipa per se nō posse moueri. Solutio sic. Si astra mouent͂ motu ꝓprio ex quo sunt sperice figure necesse est ipa moueri sperico motu sed hoc est impossibile. falsitas ꝯsequentis. patꝫ. qꝛ nō pn̄t moueri motu circūgiratōnis nec circūuolutōis. ergo ꝛc.

Querit͂ Qualiter ꝓbat arestoteles ꝙ nō possunt moueri motu circumgiratōnis. Solutio dupl'r. Primo quia illud quod mouet͂ circūgiratiue manet in eodem loco. sed stelle nō manēt in eodem loco. ergo. Maiorē ꝓbat. qꝛ id quod circūgirat͂ voluit͂ sup duos polos immobiles ꝛ nō mutat locum ſm substantiā. Scd̄o ꝓbat. qa si astra mouent͂ ꝑ circūgiratōem ratōnabile est oīa moueri eodem motu. sed hoc est falsum. qꝛ nullum astrum videt͂ circūgirari ꝑter solēꝫ ꝛ hoc tantū in oriente ꝛ occidente. sed tamē hoc nō fit ꝓpter motum ꝓprium solis sed ꝓpter elongatōnem visus nostri causatur quidē tremor in aspectu stellaꝝ remotaꝝ. ꝛ ideo dicuntur stelle fixe stitillare ꝛ nō planete. qꝛ pauciori conatu figit͂ visus in planetas ꝙ̄ in stellas fixas

Querit͂ Quō ꝓbat ꝓhs ꝙ nō pt stella moueri motu volutationis. Solutio sic. qꝛ qd̄ mouet͂ motu volutatōnis nō tenet sꝑ eandē supficiē versus nos. ſꝫ luna sꝑ tenet eandē supficiē ꝟsus nos q̄ dꝛ facies lune. cuꝫ ergo sile est de alijs stellis sicut de luna seqtur ꝙ nullū astꝝ aut stella mouet͂ motu volutatōnis.

Querit͂ Iuxta tertiā ꝓbatōꝫ Utꝝ astra moueant͂ motu ꝓcessiuo. Solutio nō. Nō est. qꝛ si sic irratōnabile videret͂ ꝙ natura nō dedissꝫ eis organa sicut dedit aīalibꝫ eo ꝙ corpa celestia sunt multo nobiliora. Scd̄o ꝓbat hoc idē qꝛ q̄ multū distāt ab habētibꝫ organa ad motū ꝓcessiuū nō hn̄t motū ꝓcessiuū ſꝫ astra multū distant ab habētibꝫ organa ad motū ꝓcessiuū. ergo nō hn̄t hm̄oi motum.

☞ Arguitur Quicquid perfectōnis est in natura inferiori excellentius ē in natura superiori sed motus processiuus conuenit animalibus ꝑfectis. ergo. Preterea eiusdem perfectōnis est habere principium motꝰ processiui quod est dextrum ꝛ actum eiusdem. Sed celo assignatum

est in esse dextrum igit᷑ ꝛc. Solutio. In motu ꝓcessiuo sunt duo scꝫ actus naturalis potentie ꝛ passio naturalis ĩpotentie quo ad ṗmum inuenitur ꝑfectio motus ꝓgressiui in celo eminentius ꝙ̄ in subcelesti motu quia ꝑ modū circulatōnis cōplete cum insit aĩali subcelesti ꝑ modum semicirculatōnis aut alterius giri ꝑfectum circulū nō claudentis. Unde in motu ꝓcessiuo est directio ꝑ modū pulsus exercita gratia cuiꝰ ꝓprie nominatur ꝓcessio quasi ꝓcul vel anterius remotio seu cessio ꝛ sic repugnat astro. Etiā est in motu ꝓgressiuo ĩꝑfecta vertigo organi ex pulsu ꝛ tractu quō deficienter ꝑticipat circuli reuolutōnem q̄ ꝑexistit eminenter in celo ꝛ quo ad hoc procedit obiectio.

Tertium capitulum ꝙ motus astroꝝ nō causat sonum armonicum.

Queritur Quō pictagorici dicentes ex motu astroꝝ causari sonū ꝓbabant suam opinionem. Solutio sic. Quia dixerunt magnum sonum causari ex motu astroꝝ siue ex motu celi dixerūt etiam ꝙ ꝑ motum celi causatur armonia seu sonus ꝓportionabilis. Primū ꝓbabant sic. quia tres sunt cause magni soni scꝫ magnitudo corpoꝝ velocitas motus ꝛ multitudo corporū sed corpora celestia vt orbes ꝛ astra sꝫ maiora ꝛ velocius mota ꝛ etiam plura ꝙ̄ corpora mota hic inferius. ergo si ex motu corporum inferiorum causetur sonus multo fortiꝰ ex motu suꝑcelestium causabitur sonus.

Queritur Quō ꝓbabant ipi ex tali motu causari sonum armonicum. Solutio sic. Quia ex motu veloci causatur sonus acutus ꝛ ex motu tardo causatur sonus grauis ꝛ ex ꝓportōne grauis cum acuto causatur ꝓportio ꝛ armonia. Sed q̄dam spere velocius mouentur vt maiores. ꝛ quedam tardius vt minores. ꝛ ergo sicut est ꝓportio inter speras. Ita etiam sonus eorum est ꝓportionabilis. Si autem dicatur ipis. Quare huiusmodi sonū nō ꝑcipiamus. Respondent ꝙ ideo. qꝛ statim dum nascimur existit ille sonus ꝛ ita nō potest nobis manifestari per suum oppositum quod est silentiū nō percipitur etiam nō possumus discernere inter sonum ꝛ silentium. Et hoc ꝓbant ꝑ simile de malliatoribus eris qui nō ꝑcipiunt differentiam soni ꝛ silentiū, eo ꝙ aures eoꝝ sunt replete huiusmodi sonis.

Queritur Qualiter Arestoteles reprobat illam opinionem Solutio tribus ratōnibus. ṗma Si astra facerent sonum nō solum esset incōueniens nos nihil audire. sed etiam esset incōueniens nos nihil pati in sensu auditus excellentes em̄ soni auditum destruunt. ꝛ etiam magnitudines corporum inanimatoꝝ. vt tonitruum dissipat lapides ferrum ꝛ edificia. Secunda ratio. Illa nō faciunt sonū que ꝺm se ipa nō mouent᷑. sed astra nō mouent᷑ ꝺm se ipa vt ꝓbatum est. ergo nō faciunt sonum. Maiorem ꝓbat. Quia ꝑtes nauis mote in mari nō vident᷑ sonare. Tertia ratio. Si astra facerēt sonum siue sonus deferat᷑ ꝑ aerem siue ꝑ ignē tunc necesse est ipm venire ad nos ꝛ destruere que apud nos sunt quod est inconueniens.

Ar Dicit boetius quandā esse musicā mundanā pter musicam humanā p illā aūt intelligit armoniā celestium corpoꝝ. Solutio Si dictū hoc intelligat de musica sonora negandū est ꝓpter ratōnes physicas. Si aūt intelligat de musica q̄ est ꝓportionabilis numer⁹ celestium motuū ꝛ speraꝝ in ordine potētie ꝛ tempore ꝯcedendū est sed tūc nō ꝓbatur ex hoc causari sonum armonicū sicut dixerunt antiqui.

¶ Quartum capitulum de ordine et figura astrorum.

Queritur Utꝝ ad naturalē phm̄ spectet determinare de ordine astroꝝ. Solutio phi De ordine astroꝝ ꝑm prius et posteri⁹. i. ꝑm superi⁹ ꝛ inferi⁹ sufficienter ꝓbat in astrologia. Sed ad naturalem phm̄ spectat ꝯsiderare circa ordinem astrorum scʒ q ꝑm ꝓportionem elongatōnis a centro sicut octaua spera sunt velociores ꝛ tardiores qꝛ q̄ magis distant a centro velocius mouent. Et q̄ ꝓpinquiores sunt centro tardius mouentur. Et hoc dr̄ phus q latio diurna sit simplicior et minima. qꝛ in minori tpe maius spatiū ptransit sed alioꝝ orbium sunt plures mot⁹ ꝛ alie latōes sufferunt ꝯtra latōem pmā. Ideo necesse ē orbem ꝓpinquum octaue spere tardius moueri motu ꝓprio ꝛ orbem infimū velocissime moueri motu ꝓprio.

¶ Querit Quō phus ꝓbat rōne q q̄to planeta fuerit ꝓpinquior primo mobili tanto tardius ipsum moueri motu proprio. Solutio sic. Quia q̄to aliq̄d magis approximat velocissimo mobili tanto mouet tardi⁹ motu ꝓprio sed planeta superior magis approximat velocissimo mobili. ergo planeta superior motu ꝓprio longiori tempore mouet.

Queritur Utꝝ astra sint sperice figure. Solutio phi q sic. ꝓbat phus hoc duabꝫ ratōibꝫ. pma est. Quia corpa celestia sunt sperice figure. g̃ astra sunt sperice figure. ꝯn̄a ꝓbat. q̄a astra sunt eiusdē nature cū suis speris. Et qꝛ natura nihil facit frustra. iō cū astra nō mouent motu ꝓgressiuo sʒ circulari. natura dedit eis figuram q̄ est minime apta ad motū ꝓcessiuum ꝛ maxime est apta ad motū circularem. hec aūt est figura sperica. Scd̄a rō. Sicut est de vno astro. ita ē de oībꝫ astris. sʒ luna ē sperice figure. g̃ oīa astra sunt sperice figure.

Queritur Qualiter ꝓbat phs q luna sit sperice figure. Solutio duabꝫ rōnibꝫ. Prima. qꝛ luna crescit ꝛ decrescit ꝑm arcuales ꝓportōes. g̃ luna ē sperica. Scd̄a rō. Si luna nō esset sperice figure seq̄ret q nō esset eclipsis lunaris sʒ ad sensuꝫ pꝫ qꝛ eclipsis sic fit p lineā arcualē ꝛ illa arcualis decrescit donec fiat dicotoma.

Ar Figura ē termin⁹ corpis sʒ astꝝ ꝯtinuat orbi cū sit ps ei⁹. g̃ non hꝫ aliū terminū scʒ spericā figurā. Solutio Astꝝ hꝫ terminū ex pte sui luminis ꝛ terminatio luminis astri sufficit ad ei⁹ figuram.

Queritur Quot mouet aresto. in hoc capitulo questiones ad veritatis cognitōem Solutio duas. pma ē

Quare illa que sunt remotius distantia a p̄mo mobili nō moueant͛ simi
libus motibꝫ: sol em̄ ꝛ luna sunt multum distātia ꝛ nō mouent͛ nisi duo⸗
bus motibꝫ. Scđa questio. Quare in p̄mo circulo ē tāta multitudo astro
rum in alijs aūt circulis est tantum vnum astrum.

Queritur Utꝝ soluere has questiones habeat difficulta⸗
tem Solutio phi ꝙ sic. dr̄ em̄ ꝙ de istis bn̄ de
terminare se habet plus ad intelligentiam. id est vltra intellectum scđm
cōmunem modū intelligendi cognoscentem. Et hoc ꝓpter duas causas.
p̄mo quia corpora celestia distant a nobis localiter. Scđo qꝛ ip̄a corpo⸗
ra celestia ignota sunt nobis quantum ad eoꝝ ꝓpria accidentia. Sed de
corporibꝫ celestibus nō debemus imaginari. vt de corporibꝫ solum situm
habentibꝫ ꝛ inanimatis sed oportet existimare ip̄a corpora esse viuentia ꝛ
ꝑticipare actōnem anime intelligibilis que nō mouentur tractu ꝛ pulsu sꝫ
scđm desiderium.

Querit͛ Qualiter soluit phus p̄mam questionem. Solutio
p̄mittit tres ꝯsideratōnes. Prima est hec. ꝙ summa ꝑ⸗
fectio repitur in aliq̄bus sine oꝑatōne. ꝛ in aliquibus modica operatōne.
et in aliquibus ꝑ plures oꝑatiōes. sicut patꝫ in corporibus. quia est aliq̄d
corpus quod habet dispositōnem bonam sine oꝑatiōe. quoddā habet eā
ꝑ paucam oꝑatōnem ꝛ quoddam indiget cursu ꝛ motu ꝛ multis opera⸗
tionibus. vt assequat͛ bonam dispositōnem. Secunda ꝯsideratio est.
ꝙ quoddam per multas oꝑatōnes nō potest attingere dispositiōem ab⸗
solute. tamē potest attingere aliquam dispositōnem p̄mam puta ille qui
nō potest plene sanari multis potatōnibꝫ. sed tamē aliqualiter alleuiatur.
Similiter difficilius est bene haberi multis operatōnibꝫ q̄ȝ in paucis ꝛ h̄
scđm duplicem multitudinē scꝫ rerum ꝛ actionum ordinatarū ad aliquod
vnum De hac autem difficultate rerum ordinatarum dicit phus ꝙ di⸗
fficile est proicere miricas astrolabicas. id est instrumenta astrologorꝫ.
Sed vnum aut duo ꝓicere facile est quantum ad diuersitatē actuum or
dinatoꝝ. Et dicit ꝙ quando aliquid fit gratia alicuius ꝛ hoc gratia alte
rius. ꝛ sic deinceps hoc fit magis difficile q̄ȝ si fieret ꝑ actum vnum aut ꝑ
duos tantum. Ex hoc phus vult ꝓbare ꝙ illud est melius quod bonꝫ
aliquod attingit vnica actōne q̄ȝ illud quod pluribꝫ actōnibus attingit.
Nam illud est melius quod est facilius. sed facilius est dirigere vnum q̄ȝ
multa. ergo quod potest attingere bonum vnica actōe est melius. Tertia
ꝯsideratio. ꝙ astra ꝯsequuntur suam ꝑfectōnem. sicut cetera animata ho
mo em̄ habet plures operatōnes q̄ȝ cetera animalia bruta. quia potest plu
ra bona adipisci sed aliorum animaliū sunt pauciores operatōnes ꝛ plan
tarum est vna operatio sola. Per hec dicta patꝫ solutio huius p̄me que⸗
stionis. ꝓpter hoc em̄ terra nō mouet͛. quia nō attingit ad bonum optimū
nec ad bonum ꝓpinquum optimo. sed propinqua terre vt plante paucis
motibus mouentur. ideo nō attingūt bonum p̄mum. sed p̄mum mobile
attingit primum per vnum motum sed media attingunt ꝑ plures motus

Ar͞ Spere celestes sunt perfecte ergo nō mouentur pluribus moti⸗
bus ad ꝯsequendum perfectōnes suas Solutio Celum du⸗

pliciter ꝯsideratur. Uno modo ꝫm esse sue nature proprie ⁊ sic nō querit perfici finaliter extra se sed suus motus est sibi pro operatōne ⁊ perfectiōe finali vt dictum est in principio hui⁹. Alio modo ꝯsideratur ꝫm esse nature vniuersalis ipius fatalis ministerij sub diuina prouidentia. ⁊ sic accipitur vt organum ⁊ instrumentum ad extra finaliter ordinatum remotius accipit sue perfectōnis finalem ordinem.

Queritur Quō soluit phus secundam questionem. Solutio phi ꝙ huius sunt tres cause. Prima. quia spera octaua excellit omnes alias quantum ad vitam. quia nobiliorē habet animam. Etiam quia habet maiorem virtutem super ista inferiora ⁊ excellit alias speras in nobilitate. Ideo ex nobilitate octaua spera alias excedit in numero stellarum Secunda causa. quia spera que est stellata mouet plura corpora diuina. sed alie spere mouent vnum astrum. Et causa est. quia natura facit adequatōnem ⁊ ordinatam dispositōnem tribuens vni corpori plures latōnes ⁊ pluribus corporibus vnum motum. Unde qō octaua spera facit ꝑ plura astra. faciunt spere inferiores ꝑ plures motus. Tertia ratio est ista. Prima spera reuoluit alias motu diurno ⁊ oīs finita virtus agit determinata ꝓportōne. Ideo debet esse proportio ꝑme spere ad alias speras Ideo si essent plura astra in speris inferioribus nō esset ꝓportio inter ꝑmā ⁊ alias speras ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō moueret speras inferiores sine fatigatōne.

Queritur Quot sunt orbes planetaꝝ. Solutio septem ꝓbat. qꝛ videmus ad sensum septē planetas moueri distinctis motibus abinuicem ⁊ a motu firmamenti videmus eīn ꝙ illi planete nō seruant eandē ꝓpinquitatē inter se nec in ordine ad stellas fixas quod nō esset nisi mouerent distinctis motib⁹. sed ex dictis phi prius patuit ꝙ stella nō mouetur nisi ad motum sui orbis. ergo necesse ē ponere septem orbes planetarum.

Querit Utrum ꝑter speras planetaꝝ necesse sit ponere octauam in qua stelle fixe deferant. Solutio sic. ꝓbatur. qꝛ stelle fixe semꝑ habent eandem distantiam inter se quod nō esset nisi in vno orbe mouerent ponenda est ergo octaua spera.

Querit Utrum supra octauam speram. necesse sit ponere duos alios celos. Solutio sic. Pro cuius ꝓbatōne opꝫ supponere ꝑmo ꝙ celum stellatum mouet tribus motibus. Primo motu diurno ab oriente in occidentem qui cōpletur viginti quattuor horis. Scđo mouetur ab occidente in orientem cōplendo vnum gradum in centum annis. ⁊ cum duodecim sunt signa in celo ⁊ in quolibet signo sunt triginta gradus. ergo in tribus milibus ⁊ sexcentis annis cōplet illum motum ⁊ vocatur annus platonis in quo plato dixit oīes res redire in eadem dispositōe in qua fuerūt Tertio mō mouet motu accessus ⁊ recessus quo motu in octuaginta annis complet vnum gradum. Secūdo supponitur ꝙ vnus motus vni spere appropriatus causatur ab vna intelligētia. Ita ꝙ vna intelligentia non est causa plurium motuum. Tertio

supponit q superior orbis nō mouet ab intelligentia inferioris orbis. ptz qr qđ appropriatū est ad minus nō potest in maius. Quibus suppositis probatur propositū. qr celū stellatum iuxta supposita mouet tribus motibus et si sic tūc hoc erit a tribus intelligētijs. sz qlibet intelligentia hz orbē sibi propriū ergo pter octo orbes celestes oportebit ponere duos orbes supiores. Ita q vnus illorū triū motuū sit proprius none spere et motus diurnus sit proprius pmo mobili qđ mouetur motu simplici nō hñs diuersos motus nec diuersas stellas eo q pmū in vnoquoqz genere dz eē simplex et vniforme

Ar Hec dicta sunt contra phm in hoc tractatu tertio. quia iam sepe habitum fuit ex textu phi q celum stellatum sit pmum. et sic nō essent nisi octo spere. Solutio phus insequitur astronomos sui temporis sed per posteriores cōpertum est esse plures De his ergo orbibus et de ordine et alijs dicendis circa hanc materiā habet copiosissime in cōmētarijs alberti et dictis suorum sequatium.

¶ Quartus tractatus

Queritur De quo determinat phus in vltimo tractatu huius scđi. Solutio De terra fm q est centrū mundi et hz ille tractatus duo capitula. In pmo determinat de situ et figura terre fm opinionē antiquorū. In scđo facit hoc scđm opinionē propriam.

Ar In libris sequentibus tractat phus de terra. ergo incōuenienter hic determinat de ea. Añcedens notum est eo q terra est vnuz de quattuor elementis de quibus ibidem determinat Solutio Terra ꝯsideratur dupliciter. vno modo vt est elementum corpus graue mobile deorsum. et sic determinat de ea in libris sequentibus. alio modo consideratur vt centrum mundi circa quod corpora celestia mouentur et sic de ea in proposito fit mentio.

Queritur Que est pma opinio antiquorū de situ et motu terre quam recitat phus. Solutio fuit quorūdam circa italiam habitantium qui posuerunt ignem esse in medio et terram esse vnum astrum et ipam esse circulariter motam et ex suo motu causare nobis diem et noctem et affirmabant esse vnam terram aliam oppositam illi quam vocabant antistonā nō curātes de apparentia fm sensuz magis assentientes qbusdam falsis ratōnibus.

Queritur Qualiter isti pbabant suam opinionē. Solutio duabus ratōnibus. Prima est q nobilioris corporis est honorabilior locus ignis est honorabilius corpus inter elementa et locus medius est honorabilior. ideo mediū mundi est locus ignis Minorem pro pma parte probabant. quia terminus est honorabilior medio. sed celum et ignis sunt termini. Scđam ptem minoris probabant qr locus medius est ꝯseruatus ab alijs locis. Secunda ratio eorū est locus medius vocatus est carcer iouis. igit signuz est q est locus nobilioris corporis scilicet ignis.

Queritur Q̄uō soluit p.rōnes eorū. Sol'o dicit q̄ duplex est medium. qd̄dā est mediū virtutis ⁊ illud non est nobilius cū non sit finitum ⁊ termiatum ab alijs. Aliud est mediū nature qd̄ est celo ꝓpinquius ⁊ tale mediū est dignius

Queritur Que est secūda opinio de motu terre. Solutio antiquorū quorūdā dicentiū. Terrā circūferi circa mediū ⁊ nō solū istā terram. Jmo etiā aliā quā vocabāt antistonā ⁊ dicebant multa alia corpora moueri cū illis terris. q̄z dicebāt pluries eclipsare lunā q̄3 solem ꝓpter illas plures ⁊ ꝓpter illa plura corpa p quorū interpositōem sepius fiūt eclipses lune q̄3 solis. Et qn̄ eis obijciebat. Si terra non esset in medio mūdi ipa non faceret lunā eclipsare Ad hoc dicebāt q̄ terra est pua respectu celi ⁊ distātia supficiei a centro est pua. Et subdit Aresto. q̄ dixerūt terrā eē in centro ⁊ volui circa polum hec aūt opinio patebit esse falsa inferius p rōnes q̄b⁊ p.oñdit terrā in medio quiescere

Queritur Que fuit opinio antiquorū de figura terre Solutio q̄dā dixerūt terrā esse spericā s3 alij dixerunt eam esse latam ⁊ habere figuram timpanilem. Cuius rōem dixerūt esse q̄z sol in oriente ⁊ occidente videt habere decisionē scd̄m lineā rectā ⁊ hec decisio fit a terra Jdeo terra est recte figure

Queritur Q̄uō Aresto. reprobat dictū illorū. So° dupliciter. p̄mo dicit q̄ videm⁹ a longe solem ⁊ multa a longe visa et nō distinguim⁹. Scd̄o q̄z terra est valde magna mō portio valde magna circuli videt esse recta Antiq̄ ꝓbabāt etiā suā pōem ex hoc q̄ dicebant terrā quiescere. ideo habet figurā latam ad motum minime aptam.

Queritur Utrū ratiōabile sit recitate opiniones ⁊ motiua antiquorū de cā quietis ipius terre in medio.
Solutio phi q̄ sic ꝓbat. q̄z irratōnabilis mētis videt esse q̄ non mirat q̄uō vnaq̄q̄ pticula terre pua vel magna si eleuet sursum nullo mō vult manere q̄uō tanta grauitas sicut est tota moles terre q̄escat ⁊ nō moueat q̄z si diceret q̄ quelibet terre pticula sursu3 eleuata moueat ad locū vbi terra mō est posita ponat q̄ ps supposita subtrahat tunc ps q̄ quieuit nō amplius quiescit sed vlterius mouebit deorsum fit. ergo ammiratio ⁊ stupor quare terra quiescat in medio ⁊ iste stupor est multis factus occasio phylosophandi.

Queritur Que est p̄ma opinio de q̄ete terre Sol'o zenophones ⁊ calofoni⁹ dixerūt terrā esse infinitā q̄3tum ad eius infimū ⁊ hoc dixerūt non quasi crederēt esse verū sed tanq̄3 p hoc fugerent difficultatē q̄z nesciuerūt cām reddere quare terra quiescit in centro. Soluit phs dicēs q̄ eius solutio magis est āmirabilis q̄3 dubitatio et est vana sicut dixit empe. nō intelligēs de natura totius.

☞ Querit Que est scd̄a opinio Sol'o Cuiusdā phi dicti tales millesius hic dixit q̄ causa q̄etis terre esset aqua circūdans eā vndiq̄3 tanq̄3 ter

ra nataret in aqua sicut lignum.

Queritur Quomodo phus reprobat hanc opinionem. Solutio tribus rationibus. Prima. quia hec opinio adducit nouam dubitationem quia eadem est questio de quiete aque que est de quiete terre. quia aqua eleuata non potest quiescere sicut nec terra. ideo questio est quid sustentet aquam quiescentem sub terra. Secunda ratio. idem locus est totius et cuiuslibet partis in omogenijs. sed quelibet pars terre tendit ad fundum aque et quanto maior tanto velocius. ergo tota terra descenderet infra aquam. Tertia ratio. Aer est leuior quam aqua. et aqua quam terra. si ergo aqua sustentat terram aer sustentabit aquam sed hoc est impossibile. quia leuius non potest sustentare grauius. Et subdit Aresto. quod ille solutiones non sunt consuete omnibus soluentibus dubitationes de terra. Nec sunt ad inueniendum veritatem sed ad dicendum contraria.

Queritur Que fuit tertia opinio antiquorum. Solutio dicentium quod terra esset lata et sic terra quiescit propter latitudinem figure sue comprimentem multum aerem qui compressioni terre resistit sicut quedam corpora lata que resistunt vento ne faciliter moueantur et sicut in clepsedris hoc est in quibusdam vasis impletis aere prohiberetur aqua intrare habentibus tamen foramina et hoc ideo. quia aer inclusus non habet locum vbi cedat aque. sicut patet in vtribus inflatis.

Queritur Quomodo aresto. reprobat hanc opinionem. Solutio tripliciter primo quia supponit falsum. scilicet terram habere latam figuram. Secundo non reddit causam. quia dato quod terra esset sperice figure adhuc comprimeret multum aerem propter eius magnitudinem. et ideo magnitudo est magis causa quam latitudo. Tertio. Ista opinio destruit principium nature. Nam ponit quod sit aliquod corpus naturale quod non habeat motum naturalem cuius scientia naturalis supponit motum. Et hoc probatur sic. aliquod corpus quod non habet motum naturalem habet quietem naturalem. et cum terra non habeat quietem naturalem alibi quam in medio videtur quod ibi naturaliter quiescat. et non propter eius latitudinem. Et si dicatur quod non habet motum naturalem tunc sequeretur etiam quod non habebit motum violentum.

¶ Queritur. Que est quarta opinio. Solutio. quod causa quietis terre in medio est magnitudo terre quam circumgiratio celi proueniens prohibet eam ne cedat. sicut exemplificat emp. de quodam vase et eo aqua repleto circulariter moto prohibente exitum aque propter vehementem circumgirationem.

Queritur Quomodo reprobat p. hanc opinionem. Solutio quinque rationibus. Prima Quando aliquid quiescit propter impedimentum impediens impedimento ablato non quiescit quia remota causa remouetur effectus ergo terra mouebitur celi adlatera. aut ergo mouebitur naturaliter aut violenter Si violenter ergo habet aliquem motum naturalem. sed non est dare quod terra moueatur ad aliquem locum naturaliter. nisi ad medium mundi non quiescit naturaliter in medio mundi et non propter circumgirationem celi. Secunda ratio. quia secundum emp. elementa quandoque erant congregata et per litem inceperunt disgregari et non erat giratio vel motus celi et tamen terra quiescebat in medio. Tertia ratio. quia insufficiens est dicere terram quiescere in medio et non dubitare quare sit causa quod omnia

grauia descēdūt ad mediū illius cā non pt esse giratio. q2 nō attingit citra pmā ptē aeris ꝓsus nos. ⁊ g̃ non pt esse causa quare lapis siue pticula terre descēdat ad cētrum. Quarta rō. Incōueniēs est dicere ꝙ terra quiescat in medio ꝓpter giratiōnē ⁊ non asserere cām ꝓpter quā ignis quiescat i circūferētia. Relinquit ergo ꝙ sicut ignis nō quiescit in circūferētia propter giratōem. sic nec terra quiescit in medio propt giratiōnē. Quinta rō. Illud qd ex natura rei determinatur ad hunc locū vel illū tanq̄ posterius eo nō est causa determinatōnis. s3 graue ⁊ leue fm naturā determinātur ad locum sursum ⁊ deorsum. ergo giratio que est qdam posterius ipis non est causa determinatōnis.

Queritur Que fuit q̄nta opinio Solo eoꝝ q̄ dicūt terrā nō moueri a medio ꝓpter vniformē habitudinem ad oēs ptes celi sicut dixit anaximādros ponēs exemplum de ferro posito inter duos lapides adamātinos quoꝝ ꝓtus sit equalis impeditur ex hoc motus ferri respectu vtriusq3

Querit Qūo aresto. reprobat hāc opinionē So° q̄tuor rōib3 Prima. q2 si ignis poneret in medio eq̄ respiceret oēs ptes celi ⁊ tn̄ moueret a medio. ergo terrā eq̄liter distare a circūferētia celi. nō est cā q̄etis eius in medio. Scda rō. incōueniēs est assignare q̄etē terre in medio nō assignādo cām motus eius ad mediū. s3 ista opinio hoc non facit. g̃ nō valet. Et hoc iō. q2 si tota terra ess3 extra mediu3 moueret ad mediū q̄libet ei⁹ pticula. ⁊ in hoc differt ab oib3 alijs s3 in h ꝙ h3 aspectū eq̄lē ad oēs ptes celi ꝯuenit cū alijs. g̃ illud nō est cā q̄etis eius. Scda rō. Incōueniēs ē querere ꝓpter q̄d terra manet i medio ⁊ nō q̄rere q̄re ignis quiescit sursu3 si em̄ dicat ꝙ ignis quiescit sursum p materiā suā sic etiā dicēdū est de terra. Et ponit p. duo exēpla quare illud qd est in medio debet q̄escere. q2 videmus crinē vel pelle3 si ex oī pte trahat equal'r nō frāgi neq3 diuidi. q2 q̄ rōe diuideret i vna pte eadē rōe diuideret in oī pte. s3 nō pt scindi simul in oī pte. q2 sic ꝯtinuū esset actu diuisu3 scdm q̄dlibet signum ergo in nulla pte dilacerabit ⁊ sic videt esse de terra posita i medio ꝙ neq3 huc mouebit neq3 illud ꝓpter equalē distantiam. Scdm exēplū est Si aliquis equal'r sitiat ⁊ esuriat si ꝓponatur cib3 ⁊ potus in equali distātia ab ipo neq3 conabit ad cibū neq3 ad potū. s3 necesse est talem quiescere a potu et ꝯmestione. Quarta rō. Istud qd dicit in positōne istoꝝ non est verum p se. p accidēs tn̄ potest esse veru3. q2 terra nata est quiescere. s3 nō propter hoc ꝙ equaliter respicit circūferētiam celi. q2 si ignis esset in medio moueret supius. s3 nō ad eandē ptem celi. sed diuideret et p ꝯñs ꝓpinquior orienti moueret ad ad orientē. Sic terra stetet in loco ignis descēderet diuisa p ptes donec ess3 ꝯgregata in medio.

Ar Similiter distare a circūferentia videtur esse causa quietis terre in medio. ergo dictum illorum phoꝝ est verum. Añs probatur quia similitudo est quedam idēptitas ⁊ vnitas qualitatis. ergo est causa vniformis modi essendi. Illud autem quod mouetur magis accedit ad vnam partem circūferentie quam ad aliam et sic dissimiliter se habet. ergo quod quiescit eque distanter habet se similiter ⁊ vniformiter.

Solutio similitudo ex forma relationis nō est actiua sed ex pte qualitatis actiue eā fundantis sȝ in ppposito non fundatur in qualitate sȝ in qtitate et situ que non sunt forme actiue.

Queritur Quō probat aresto. ꝙ terra nō moueatur circa medium. Solutio trib⁹ rationib⁹. Prima. si terra moueretur circulariter siue in medio existēs. siue extra mediū vel moueretur naturaliter vel violenter nullū pt dici. Nō primū. qꝛ si sic tunc talis mot⁹ essȝ naturalis cuilibet parti terre sed hoc non. qꝛ ptes terre mouentur naturaliter deorsum fm rectū sed vni corpi debet vn⁹ mot⁹ naturalis tātū. Non etiam fm scȝ violenter pbat qꝛ nullū violentū est ppetuū. sȝ si motus circularis inest terre inesset ei semp qꝛ nō est ratio maioꝛ quare magis moueretur in vno tpe q̄ȝ in alio. Scđa ratio. omne qđ mouetur circulariter preter pmū mobile necesse est moueri plurib⁹ motib⁹. sicut ptȝ de motu planetarum. scȝ motu longitudinis sup polos mundi ꝛ motu latitudinis sup polos zodyaci. Ergo si terra moueretur circulariter necesse esset ipam moueri istis motib⁹ ꝛ hoc non potest esse. qꝛ tunc sequeretur ꝙ stelle apparerent nobis puta qñ terra moueretur ad austrū manifestarētur nobis stelle iuxta poluȝ antarticū et occultarentur nobis stelle q̄ sunt iuxta polum articū Sȝ quādo terra moueretur ad septētrionē ptingeret ecōuerso qđ falsum est. qꝛ eedē stelle fixe semp nobis oriūtur. Tertia ratio. Illud qđ mouetur ad mediū naturaliter quiescit in medio. sed q̄libet ps terre naturaliter mouetur ad mediuȝ ergo naturaliter quiescit in medio

Queritur Ex quo idem est mediū mūdi ꝛ terre. Utrum ergo grauia moueantur ad mediū mūdi vel ad medium terre. Solutio phi ꝙ grauia p se mouētur ad mediū mundi sed p accidēs mouētur ad mediū terre. pbat phs rōne ꝛ signo. Rōne sic. leuia non mouētur a medio p se sȝ a medio mūdi. ḡ p oppositū grauia mouētur p se non ad mediū terre sȝ ad mediū mūdi. Añs pbatur. qꝛ si terra poneretur extra mediū mūdi tunc nō moueretur ignis a medio terre sȝ a medio mūdi. Signo pbat sic. qꝛ motus grauiū non est p lineas eq̄ distātes sȝ p lineas rectos angulos faciētes pcurrētes ex quacūqȝ pte celi moueantur.

Queritur Quō probat phs terram in medio quiescere. Solutio rōne ꝛ autoritate. Rōne sic. Quelibet pars terre naturaliter quiescit in medio. ḡ tota terra. Añs probatur qꝛ sicut oēs partes ignis naturaliter ferūtur ad circūferētiam. ita omes ptes terre ex quacūqȝ pte mouentur naturaliter ad mediuȝ ꝛ si naturaliter mouētur ad mediū oportet ꝙ naturalr etiā q̄escāt in medio. Scđo pbat autoritate mathematicoꝝ q̄ dicunt ꝙ apparētie sensibiles nō possent saluari nisi terra esset in medio ꝛ imobilis.

Arguit Terra non est in medio. pbatur. qꝛ idem ē mediū mūdi et cētrū terre. ḡ terra locaretur in medio sui ipius qđ est impossibile eo ꝙ illud mediū sit indiuisibile. Indiuisibile aūt nō locat diuisibile. dicitur em̄ qrto phicoꝝ. ꝙ locus erit equalis locato etiam locus nō est ptinuus locato nec intra ipm. ergo terra nō pt locari in seipo vl' in aliquo

sui Sol'o patz ex dictis p̄hi. q2 dictũ est q terra nõ est in medio sui vt sui est. sed vt mũdi. z sic idem locat seipsum per accidens. nõ tamen fit hec locatio per virtutẽ indiuisibilez centri. nisi loquamur de indiuisibilitate termini ad quẽ finit ꝓportiõabiliter q̄libet dn̄a situalis talis medij

Queritur. Utrum terra sit sphericẽ figure. Sol'o p̄hi sic Probat primo sic. quia quelibet pars terre habet grauitatem. ergo quelibet pars terre necessario mouetur ad medium. ita q minor pars terre depulsa a maiore ↄprimitur. quousq3 omnes partes perueniant per eque distantiam ad medium mũdi. Et ergo ex tali motu terre vbiq3 ad medium necesse est terram fieri spherice figure. ita ex hoc terra naturaliter est simpliciter grauis. ideo ex omni parte equaliter tendit ad medium quousq3 fiat rotunda. Et dicit p̄hus q hec ratio concordat cum dicto antiquorum mathematicorũ. qui dixerũt q omnes partes terre faciunt figuram sphericam ex equali cõcursu earum ad medium. z hoc in principio generationis sue. In hoc tamen est diuersitas q illi dixerũt partes effluere ad medium ex violentia z circũgiratione celi. Sed hec ratio pretendit q ex grauitate terre que est ↄnaturalis partib9 eius omnes partes terre mouentur ad medium z ibi quiescũt. Et subdit p̄hus q si dicatur q partes terre equaliter ↄcurrant ad medium ex omni parte necesse est ipsam terrã esse sphericam. ¶ Sed si dicatur q non veniant equaliter ad mediuz sed ab aliqua parte plus necesse est magis graue ꝓpellere minus graue ad mediũ totius mũdi. q2 ad vtrũq3 h3 inclinatiõem.

Ar Quelibet pars terre s̄m eũdem angulum et equalem tendentiam non coniũgitur centro mũdi. ergo probatio p̄hi est falsa. Antecedens probatur. quia tunc sequeretur q superior pars terre esset ita ꝓpinqua centro sicut infima vel non esset naturaliter locata. sed potius ibi quiescens violente. aut oporteret q tandem ille partes distantiores subintrarẽt situm partium centro propinquiorum. z sic fieret penetratio dimensionum

Sol'o patz ex prius dictis. quia vis locatiua terre non est dumtaxat in pũcto centrali. sed ꝓportionabiliter in toto ambitu terrestris capacitatis. ꝓportionabiliter dicitur. hoc est s̄m similitudinem ordinis z positionis partium terre in tali distantia terrestris loci. Necesse em̄ est q sicut locatum extensum est distanter intra se. ita locus ei proprius proportionabiliter distendatur exterius.

Queritur Si terre existẽti in medio mũdi apponatur ad vnũ hemisperium quecũq3 magna moles. tunc nõ erit medium totius mũdi z ipsius terre. Utrũ ergo tunc tota terra debeat moueri vel quiescere. Sol'o p̄hi. est ad hoc q corpus habens grauitatem nõ sic natum est ferri ad medium q s̄m superficiem eius infimam tangat medium. sed vt medium eius tangat medium mũdi. Unde partes maiores ꝓpellunt partes minores. quousq3 mediũ totius attingat ad mediũ mũdi et non differt siue sit pars magna siue parua.

Ar Probationẽs arestotelis videntur supponere falsum. scil3 q terra sit genita. sed hoc non. ergo etiam partes terre nunq3 ab ea sepa-

rantur. Solo phi in textu. q sive terra sit genita sive ingenita necesse est figuram terre esse sphericam. qz omnia gravia moventur ad medium .eo q ad lineam rectam que ptingens terram facit angulum rectum z non moventur fm lineas eque distantes. ideo terra est spherica. z si talia cōcurrāt q sic descendūt tūc ꝯcurrūt fm sphericā figuram

Queritur Quō pbat hoc testimonio mathematicoꝝ. Solo. ex tribꝫ testimonijs mathematicoꝝ. Primū est. si terra non esset rotūda eclipses lunares non fierent nisi per decisiōes arcuales. quia in alijs temporibꝫ videmus lunam figurari omnibꝫ figuris. sed in eclipsi semp incipit denigrari per lineam arcualez put rotūdam intrat vmbram causatā a terra quando scꝫ ꝯcurrit in ecliptica cū sole. Secūdum testimoniū mathematichoꝝ est q aliquo transeūte ab aquilone in austrum quedam stelle apparent que pus erant sempiterne occultationis. z quedam stelle pus apparentes nobis occultantur cuius non est alia causa q tumor terre. Unde ex hoc non solum probatur q terra sit spherice figure. sed etiam q eius magnitudo sit parua respectu celi. quia si homo parum se transferat ad meridiem vel versus septentrionem. orizon terminans visum fit alius z alius. Et de perpetuitate dixerūt quidam colūnas herculeas esse in vltimo occidentis. et iste locus non multum distat ab vltimo orientis. quia elephantes generātur in vtrisqꝫ locis. z ideo loca sunt similia z non multum distantia. ¶ Tercium testimonium est. Nam mathematici mensurantes rotūditatem terre dicūt terram habere quadraginta miriades. z p miriades intelligunt mille milia. et ex hoc scitur terram non solum esse figure spherice. sed etiam parue qtitatis in ordine ad stellarum qtitatem

Ar Terra non est spherice figure. Probatur. quia in sphera omnes linee ducte a centro ad circūferentiam sunt equales. sed nō est ita de terra. quia terra in superficie habet plures tumores. quia habet montes et valles Solo. montes que sunt in terra respectu totius sunt imperceptibiles z minimam faciunt differentiam respectu totius terre. ideo tam modica differentia non impedit eius sphericitatem

¶ Finitur Secūdus

¶ Et quia tertius liber d celo z mūdo in quo philosophus determinat de corporibꝫ mobilibꝫ motu recto fm opinionem antiquorū in florentissimo vniuersali studio Coloniēsi propter modicum eius fructū legi non consuevit. Idcirco ipso dimisso procedendum est ad quartum librum

Quarti de celo et mũdo

E gravi autem et levi quid est vtrũqꝫ et que natura ipsorũ considerandum ꝛc.

☞ Querit̃. de quo determinat phus in quarto libro de celo ꝛ mũdo Solo. de natura corporum simplicium mobilium motu recto. et hoc ſm opinionem suam propriam Et habet duos tractatus. In primo phus determinat de graui ꝛ leui ſm opinionem antiquorum In secũdo facit hoc idem ſm opinionem propriam. Primus habet duo capitula. In pmo manifestat de quo sit determinandũ assignãdo generaliter rationem grauis ꝛ leuis ꝛ distinctõem eorum. improbãdo quoddam dictuꝫ antiquorum. In secũdo capitulo reprobat tres opiniones de graui ꝛ leui

Querit̃ Utrum in naturali scientia ꝯsiderandum sit de graui ꝛ leui. quid sit vtrũqꝫ ꝛ que natura eorum Solo phi sic Probat tripliciter. Primo quia corpora simplicia sunt grauia ꝛ leuia. ergo ꝯsiderandum est propter quam causam habent has virtutes. scꝫ grauitatẽ et leuitatem. Secũdo. quia in scientia naturali ꝯsiderandum est de motu. ḡ de grauibꝫ ꝛ leuibꝫ. Consequentia probatur. quia graue ꝛ leue physice definiũtur per posse moueri. actibꝫ autem eorum non sunt nomina imposita. Tercio qꝛ oẽs physici dicũt aliqd de virtutibꝫ. i. potentijs naturalibꝫ grauium ꝛ leuiũ. ḡ oportꝫ de grauibꝫ ꝛ leuibꝫ determinare.

Querit̃ Que est diuisio quã ponit phs in hoc pmo caplo Solo duplex est graue ꝛ siliter leue. quoddam est graue ꝛ leue simplr. aliud est graue ꝛ leue ad alterũ siue in respectu. ꝛ sic de eis locuti sũt antiqui. Et subdit phs ꝙ aliqua nata sunt ferri ad mediuꝫ si fuerint extra et aliqua sunt semp nata ferri a medio si fuerint in ipso. ferri aũt ad medium est ferri deorsum. ꝛ ferri a medio est ferri sursum.

Querit̃ Q̃uo phus reprobat opinionẽ dicentiuꝫ nihil esse sursum vel deorsum simplr. sed solũ quo ad nos Solo. dr ꝙ incõueniens est dicere nihil esse simplr sursum nec deorsum. sed soluꝫ quo ad nos. eo ꝙ terra est orbicularis ꝛ vndiqꝫ est sile de celo ꝛ terra. ꝛ vbiqꝫ circã hanc habitãt hoies quorum quilibet dr hemisperiũ qđ supra caput suum est esse sursum ꝛ aliud esse deorsum. Et probat phus falsitatem sic. qꝛ mundus hꝫ mediũ ꝛ extremũ. ꝛ mediũ dr simplr deorsum. sed extremũ. vndiqꝫ dr sursum. queãdmodũ q̃dã dicũt terrã esse deorsum ꝛ celũ sursum licꝫ insufficiẽter. quia non posuerũt celum nisi supra nostrum hemisperiũ tanqꝫ celũ sit dimidia sphera.

Querit̃ Q̃uo phs definit graue ꝛ leue. Solo sic. Leue simplr est qđ fertur ad extremũ a medio. Graue simpliciter est quod fertur deorsum ꝛ ad mediũ. Sꝫ grauius vel leuius dr quod ceteris paribꝫ mouetur alio velocius

Capitulum secunduꝫ.

Queritur Quare ph̄s recitat opinio̅es antiquoꝝ de graui ⁊ leui Sol'o. q̄ꝛ vt d̄t ph̄us ipsi nihil locuti sunt de graui ⁊ leui simpl'r. sed solū de grauiori ⁊ leuiori

Queritur Que est p̄ma opinio quā recitat ph̄s in hoc capitulo Sol'o. opinio ip̄ius platōis q̄ d̄t in thimeo ꝙ oīa corꝑa sint ꝯposita ex eadē materia. licꝫ appareāt diuersa. et ꝙ oīa corpora ꝯponanť materialiter ex suꝑficiebꝫ lineis ⁊ pūctis ⁊ resoluātur vltima resolutione in triangulos non diuisibiles nisi in tres lineas, ⁊ ꝙ corpora essent grauiora q̄ sunt ꝯstituta ex pluribꝫ triangulis. ⁊ leuiora q̄ sunt ꝯstituta ex paucioribꝫ triangulis. vt maius plumbū est grauius minori plūbo. et sic plato ponit cām grauitatis ⁊ leuitatis multitudinē ⁊ paucitatē trianguloꝝ

Queritur Q̄uo ph̄s hanc opinionē reprobat Sol'o. tribꝫ rōibꝫ Prima. q̄ꝛ illa est insufficiēs ex hoc ꝙ nullā facit mētōeꝫ de simpl'r leui sicut est ignis. nec de simpl'r graui. sicut est terra. Sc̄da rō. nō semꝑ corp⁹ est grauius q̄d est ꝯpositū ex pluribꝫ triāgulis. q̄ꝛ tūc ignis maior esset grauior igni minori. q̄d falsum est. q̄ꝛ q̄nto ignis est maior. tāto velocius ascendit ⁊ tardius descēdit. Tercia rō. ex ista opinione sequereť ꝙ posset capi tāta multitudo aeris. et ita ꝑua ꝑs aque ꝙ ille aer essꝫ grauior illa aq̄ q̄d tn̄ falsum est. cū illa aq̄ in aere descēderet. ⁊ aer in aq̄ ascenderet

Ar Graue est corpulentius ⁊ ex pluribꝫ superficiebꝫ ꝯposituꝫ q̄ꝫ leue. g̊ opinio platonis vera est Añs ꝓbať. q̄ꝛ vbi est maior q̄ntitas ꝑ soliditatē adunata. ibi est vigorosior moles. eo ꝙ q̄ntitas corꝑea d̄r q̄ntitas molis. et virtus vnita fortior est seipsa dispersa. Scimus etiaꝫ ꝑ expimentum plūbū ⁊ aurū que sunt solidioris corpulentie esse ceteris corꝑibꝫ minus cōpactis grauiora Sol'o. moles aliq̄n d̄r pondus q̄nti. ⁊ sic non oriť a p̄ncipijs abstractis ipsius q̄ntitatis. q̄ꝛ tūc corpus mathematicum essꝫ ponderosius Alio mō moles appellat extensionē materie q̄nte circūscripto pondere. ⁊ de hac ꝓcedit obiectio. sed nō ꝯcludit ꝓ illa opinione ꝓ tāto

Queritur Que est sc̄da opinio antiquoꝝ. Sol'o. ip̄ius democriti qui licꝫ fuerit senior etate. tn̄ magis nouiter intellexit. Dixit eīm ꝙ nō semꝑ maiora sunt minoribꝫ grauiora. imo ꝯtingit q̄n̄qꝫ ecōuerso sicut es ⁊ lana Et dixit corꝑa esse ꝯposita nō ex suꝑficiebꝫ lineis ⁊ pūctis sicut plato. sed ex corꝑibꝫ indiuisibilibꝫ. ⁊ inter illa esse vacuū cōmixtū ⁊ non semꝑ esse grauius q̄d est ex pluribꝫ indiuisibilibꝫ. sed illud est grauius quod minus habet de vacuo.

Queritur Q̄uo aresto. reprobat hāc opinionē Sol'o. septē rōibꝫ Prima est. q̄ꝛ illa opinio ē diminuta. eo ꝙ nō est sufficiēs dicere illud esse leuius in quo est plus de vacuo. sed oꝑtet addere in quo est minus de solido. q̄ꝛ videm⁹ ꝙ mixta plus sibi determinātia de aq̄ q̄ꝫ igne ⁊ terra q̄ tn̄ sunt ceteris grauiora. sicut aurū plus determinat sibi de aqua q̄ꝫ lana q̄ plus de terra sibi determinat. Sūt tn̄ alij diminutiores democrito. qui non ponunt vacuum. Nam illorum quidam nihil dixerunt de graui et leui. vt Anaxagoras empedocles. et alij ph̄i non fecerunt mentionē de graui et leui simpliciter ⁊ de causa motus ipsorum. sed solū fecerūt mentōeꝫ de

grauiori et leuiori in respectu neq3 dixerūt q̄re aliqua maiora sunt leuiora Scda rō. graue 7 leue nō bñ determinant nec p plenū nec p vacuū. q2 tūc illud eēt leuius qd haberet plus de vacuo qd iprobatū est. Non p solidū siue p plenū. q2 tūc illud eēt grauius qd haberet plus de solido. 7 sic magnus ignis eēt grauior pua terra. Tertia rō. graue et leue nō bñ determinant p pportōem vacui ad solidū. q2 tunc magnus ignis nō esset leuior minori cū sit vtrobiq3 eadē pportio qd p3 eē falsum. q2 veloci⁹ ascēdit Quarta rō est. q2 si vacuū eēt causa leuitatis tunc illud qd est magis vacuū esset magis leue. 7 ita veloci⁹ moueret sursum 7 p ɔ̄ns oīo vacuū tanq̄3 leuissimū moueret in instāti qd repugnat. Quīta rō est. Si vacuū 7 plenū eēnt cā grauitatis 7 leuitat' p eorū ɔmixtōem 7 iuxta pōem. quare tūc cū sint diuerse nature non ab inuicē separant. ita q̄ vacuū sursum expiret 7 plenum deorsum. Si eñ essent hoc modo causa grauitatis 7 leuitatis vtriq3 separarent. Sexta si vacuū esset ipm esset locus 7 si moueret oporteret sibi assignare locum a quo 7 ad quē qd falsum est. q2 locus est imobilis. Septia. Ista opinio nō asserit q̄ sit causa actiua et passiua motus horū cū non solū vacuum s3 etiam solidū moueatur

Ar Uacuū et plenū sunt pñcipia grauitatis. g opinio democriti est vera. Añs pbat. q2 vter vacuus est leuior seipo pleno aere vt dt phs Solutio duplex est vacuū. sc3 in genere alicuius determīati pleni 7 vacuū simpl'r pmo mō pcedit obiectio q2 sic crater plen⁹ vino est grauior euacuato ab eodē vino s3 vacuū p puatōem talis pleni sc3 vini vl' aq̄ non est simpliciter vacuū. sic vter nō repletus aere nō simpliciter est vacuus cū possit seipm implere p ppriā ptium ɔtractiōem.

Querit Que est tertia opinio antiquorū So⁹ q̄rūdā ponētiū oīm esse vnā materiā cōem drñtez penes rarū 7 dēsum ita q̄ raritas est cā leuitatis et densitas cā grauitatis 7 sic dicebant q̄ illud qd plus habet de illa materia est grauius 7 qd minus habet est leui⁹ et coincidit hec opinio cū opinione illorum q̄ ponebāt aquā pmū elementū fm se vnū añ rarū 7 dēsum qd manēs in sua forma subali diuersificat per raruz et densum et tunc fit graue

☞ Querit. qualiter p. reprobat hāc opinionē So⁹ sic. q2 si eēt vera seq̄ret q̄ nihil moueret sursum ex sua forma substātiali s3 si aliq̄ mouerent sursuz illa eēnt expulsa a ɔtrarijs eorum Preterea si hec opinio eēt vera tūc multa corpa rara eēnt grauiora q̄3 pauca dēsa. s3 ɔsequēs est falsum. ɔ̄nam pbat. q2 illa plus habēt de materia.

¶Tractatus secundus.

Queritur De quo tractat p. in scdo tractatu huius q̄rti Solo de graui 7 leui fm veritatē 7 opinionē ppriā. Et diuidit in q̄tuor capl'a. In pmo tractat de motu grauiū et leuiū. In scdo oñdit q̄d sit graue 7 leue 7 q̄no differūt. Tertio oñdit q̄t sit drñe grauiū 7 leuiū circa hoc reprobās opiniones antiq̄orum In q̄rto oñdit q̄no ex pte figure ɔtingit motū grauiū 7 leuiū accñtaliter variari.

Queritur Quot pmittit phs suppositōnes ad oñdendum grauia z leuia moueri ad sua determinata loca Solutio tres.pma est. Tria sunt genera motuū scz fm magnitudinez spēm et locū. Scda. sicut motus alteratōnis vel augmētatōnis nō est cōtingenter siue indifferēter de quolibet in qdlibet sed determinate de ɔtrario in ɔtrārium. Tertia. sicut nō qdlibet est augmētabile vel alterabile indifferenter a quolibet neqꝫ qdlibet est alteratm̄ vel augmētatiuū alterius sed solum determinatū respectu determiati. ita non quodlibet est motiuum localiter cuiuslibet. sꝫ determinatū determinati

Queritr Qualiter aresto. ex his pbat elemēta moueri ad determinata loca sicut ad suas pfectōnes Solutio duabꝫ rōnibꝫ. Prima. illud qd motiuū ē deorsum ē grauefactiuū z motiuū sursum ē leuefactiuū. ergo qd mobile est deorsum ē graue in potētia siue grauificabile z p motū eius fit actu graue. Et similit est de eo qd mouet sursum qd est leue in potētia et fit actu leue p hoc q sursum mouet. g vnūqdqꝫ elemētum mouet ad suum locū tanq ad suā spēm z pfectōem z h mōverū est qd dixerunt antiq q vnū qdqꝫ natū est ferri ad suū sile. non tamē est simplr verū. Nam si terra poneret ad ɔcauū orbis lune ptes terre non mouerētur illuc sꝫ vbi nūc nate sunt ferri. Scda rō loc⁹ ē termin⁹ ɔtinētis sꝫ terminus hꝫ rationē pfectōnis. et ideo corpora mouent ad locū tāq ad pfectōem. Et subdit q mediū z extremū continēt oīa grauia z leuia. igit ipa sunt causa motus grauiū z leuiū z aqua ē silis terre z ɔseruans eam z similiter ē de aqua respectu ignis. sꝫ extrema nō hñt silitudinem z elementum supius est sicut forma respectu inferioris. qz ē continēs z ɔseruās qd ptinet ad formā. Et elemētum inferius cōtinet qd ptinet ad materiam forma em̄ ɔtinet z materia cōtinet. Et iō. qz locus ē pfectio locati Si qratur qre graue mouet deorsum rñdēdū ē. qz locus deorsum est pfectio grauis Et hoc est qrere acsi qs qreret ,pter qd sanabile mouet ad sanitatē et nō mouet ad albedinem

Queritr Quot ponit p. drās inter motū localem z alios mot⁹. Solō tres. pma est. qz illd qd mouet fm naturā motu locali. puta graue vel leue hꝫ itra se principiū sui motus localis. sed alia mouētur ab extrinseco. fiūt tñ alij motus qñqꝫ ab intriseco pncipio aliq p uo extrinseco aduenięte. Scda drā est. qz idē augumētabile vel alterabile numero mouet successiue ad ɔtrarios terminos nunc ad sanitatē tunc ad egretudinē nūc ad qtitatꝫ augmētum postea ad qtitatis decremētuꝫ sꝫ non ē idē suppositū nūero qd nūc moueat sursum nūc deorsum. Tertia differētia ē. q motus localis est posterior alijs fm generatōnem z ideo prior alijs fm pfectionem.

Queritur A quo mouētur grauia z leuia. Solutio p se mouētur a generāte z p accidēs a remouente ,phibēs ,pbat pmo sic phs. qz qñ ex aqua generat aer aut vlit ex graui leue a generāte mouet sursum z sil tpe cū fit leue fit etiā sursum. z cum simplicit factū est leue non amplius mouet sursum sꝫ est sursum. Ita q qtrum acqrit

de forma leuis tantū acq̄rit de loco sursum. ꝛ sicut se habet ad formā leuis ita se hꝫ ad locum sursum

Ar. Remouēs ꝓhibēs non facit graue ꝛ leue nec econtra. ḡ qđ mouet sursum non ē sp potentia leue ꝛc Solutio phi ꝙ illud qđ a p̄ncipio ē causa generatōnis leuiū mouet ea sursum. ꝛ hoc ē verū si graue sit in potētia eentiali. sꝫ remouēs ꝓhibēs mouet si sit in potētia accidētali. sed hoc est per accidens.

☞ Querit̄. Q̄uo probat phs hoc idē a simili. Solutio dicit ꝙ sicut in motu nutritōnis ab eodē est incorporatio nutrimēti ꝛ sanitas consequēs eā nisi sit aliqđ prohibēs quo remoto iterū sequit̄ sanitas. sic etiā est in motu grauium ꝛ leuium.

Ar. Grauia ꝛ leuia mouētur a seipis. ḡ nō a ḡnante vel remouēte ꝓhibēs. Aīs ꝓbat̄ ex dictis phi ponens in hoc motum localem differre ab alijs. So° aresto. pro tanto dicit. ꝙ grauia ꝛ leuia mouentur a p̄ncipio intrinseco. quia habēt in se formam que est quedam impressio mouētis quā naturaliter consequit̄ motus.

¶ Secundum capitulum

Querit̄. Que est dr̄a grauiū ꝛ leuiū Solo phi ꝙ hec q2 aliqđ ē graue simpl'r ꝛ aliqđ leue simpliciter ꝛ quedā sunt grauia et leuia in respectu ꝛ ꝯposita sunt grauiora ꝛ leuiora ꝑm ꝙ plus ꝑticipāt de elemētis grauib' ꝛ leuib'.

☞ Querit̄. Q̄uo diffinit phs ista Solutio dicit ꝙ graue simpl'r ē qđ oīb' substat q̄ nata sunt supeminere leue aut simpl'r est quod oīb' supeminet q̄ mouent̄ deorsuꝫ Grauia ꝛ leuia in respectu sunt q̄ nec oībus substāt nec supsunt sicut aqua et aer q̄rū neutrū ē graue simpliciter sꝫ ambo sunt leuiora terra quia supeminēt ipi ꝛ grauiora igne. q2 subsunt ei. ꝛ aer ē leuior aqua in quacūqꝫ ꝑte aliqđ istorū fuerit. Composita aūt dicunt̄ grauiora et leuiora ꝑm ꝙ plus ꝑticipāt de elemētis grauib' ꝛ leuib' sicut alij dixerunt de ꝑticipatōne vacui et pleni.

Querit̄. Utrū grauiora sint vbiqꝫ grauiora Solutio phi ꝙ mixta sunt grauiora ꝛ leuiora ꝓpter dr̄am elemētorum ad inuicē. q2 lignū vnius libre in aere apparet grauius seipa in aqua Et lignū vnius libre leuius ē in aqua q̄ꝫ terra vnius libre. Cuius cām dt p. ē q2 oīa elemēta habēt grauitatem in locis ꝓprijs p̄ter ignē cuius signum est ꝙ vter ipletus aere plus ponderat q̄ꝫ vacuus. ꝛ ergo quod plus habꝫ de terra vl' aere q̄ꝫ aqua hoc est leui⁹ in aqua q̄ꝫ in aere Aer aūt est vbiqꝫ grauis p̄terq̄ꝫ in terra ꝛ aqua ꝛ aqua est vbiqꝫ grauis p̄terq̄ꝫ in terra

Ar. Elemēta media nō possunt eē grauia ꝛ leuia. ꝓbat̄. q2 medium ꝑ ꝑticipatiōeꝫ ꝯponitur ex extremis. ꝛ sic aer ꝛ aqua ꝑticiparent ꝯponibiliter terrā ꝛ ignē que sunt extrema ꝛ sic nō eēnt corpa simplicia

Solutio duplex est ꝑticipatio. scꝫ vniuoca ꝛ analoga seu absoluta et relatiua. Primo modo mediū cōponitur ꝑ extrema in ipso substantialiter

saluata q̄uo extremi colores conficiunt medios ꝛ sic aer et aqua non sunt grauitatis ꝛ leuitatis ꝑticipia. Secūdo modo mediū differt formaliter ab extremis conueniens cum eis per quādam participationem virtutis effectiue subiectiue seu finalis ꝭm tres differētias analogie de quibus dicitur quarto methaphisice qualis ꝑticipatio non ꝯponit sed potius auget virtutem salua simplicitate nature. ꝛ sic aer ꝛ aqua sunt elementa mediocriter leuia et grauia.

Queritur Utrū verū sit verbū phi dicētis elemēta habere grauitatē in locis proprijs. Solutio cōmētatoris ꝙ elemēta media dicūtur grauia. q꞉ habēt maiorē inclinatiōem ad inferius q̄ꝫ ad supius nō tamē habēt grauitatē ꝑ quā moueant̄ naturalr̄ a locis suis. Unde aer nō descēdit a loco suo. Nec etiam ascēdit supra locum suū nisi ꝑ violentiā ꝑ maiorē tn̄ violentiam ascēdit q̄ꝫ descendit. ideo dixit phs elemēta media habere grauitatē. q꞉ pl⁹ hn̄t de grauitate q̄ꝫ de leuitate. Uel potest dici ꝙ elemēta media possunt cōsiderari duplr̄. vno modo ꝭm ꝓprias eorū dispositōnes ꝛ naturales. ꝛ isto mō elemēta media nō habent grauitatē ꝑ quā naturaliter descēdūt deorsum a locis suis. Etiam si amoueant̄ elemēta inferiora. Alio modo pn̄t ꝯsiderari in q̄ꝫtum sunt alterata ad dispōnes extraneas. ꝛ sic aer ingrossat̄ quādo alterat̄ ab aqua vel terra ꝛ sic elemēta media habēt grauitatē sꝫ q꞉ ignis ē maxime actiu⁹ ꝛ nō p̄t absqꝫ corruptōne faciliter alterari a sua naturali dispōne. Ideo dixit ꝙ oīa elemēta p̄ter ignem habēt grauitatem

¶Tertium capitulum.

Querit̄ Q̄uo ꝓbat p. esse aliqd̄ corp⁹ simplr̄ graue ꝛ aliqd̄ simpliciter leue So° duabꝫ rōnibꝫ. Prima ratio ē Quia dat̄ locus simplr̄ sursum ꝛ aliq̄s locus simplr̄ deorsum. g̊ dant̄ corꝑa locata in illis locis ꝯn̄am illā probat q꞉ alias illa loca essent vacua sꝫ illa corꝑa sunt graue simplr̄ et leue simplr̄. vt pꝫ ex eorū diffinitōnibꝫ. g̊ danduꝫ est corpus graue simplr̄ ꝛ aliqd̄ qd̄ est leue simplr̄. Qꝫ aūt sit locus simplr̄ deorsum. probat q꞉ necesse est eē mediū terminatū ad qd̄ oīa grauia ferūtur et nō vltra. q꞉ nihil mouet̄ ad infinitum ꝛ hoc est simplr̄ deorsum. Et q̄a sursum ꝯtrariat̄ deorsum. g̊ si deorsum simplr̄ est in natura sursum simplr̄ erit in natura. Probat h̄ etiā sic. q꞉ oīa que mouētur deorsum mouentur ad ꝯsimiles angulos. sed nō scd̄m lineas eq̄ distantes q̄ si ꝯtinue ꝓtraherētur ꝯcurrerēt sꝫ ille pūctus ꝯcursus est mediū. g̊ necesse est ꝙ sit aliqd̄ medium mūdi qd̄ est deorsum simplr̄. Et si est aliqd̄ mediū necesse est eē aliquod extremū qd̄ est sursum. Preterea Motus sursuꝫ ꝯtrariat̄ motui deorsum. ergo sunt ad loca ꝯtraria sed medio non cōtrariat̄ nisi extremū ꝛ si vnū ꝯtrariorū est terminatū necesse est reliquū esse terminatū. Scd̄a ratio est. Terra simplr̄ fert̄ ad mediū. ergo nullā habet leuitatem si em̄ haberet leuitatē esset dare aliud elemētum substās terre qd̄ simplr̄ moueret̄ ad medium quod est falsum. Silr̄ ignis simplr̄ fert̄ sursum. g̊ nō habet aliquam grauitatē. Nam si haberet aliq̄ꝫ grauitatem necessario alicui substaret qd̄ natum est ferri ad extremum simpliciter

Ar plumbũ est grauius terra vt patet ad sensum sed hoc non esset nisi reliqua elementa plumbi a terra essent grauia. ergo nõ est terra simpliciter grauis. Solutio. terra est duplex scz simplex ꝛ mixta de pͥma intelligiẗ hoc dictũ ꝛ per ꝯñs interimiẗ id qđ in argumento assumiẗ sed tamẽ ꝑcedit argumentũ de secũda qꝛ leuitas terre vt arene vel hmõi ꝓuenit ex diuaricata ꝛ dispersa materia terrestris nature ꝑ virtutẽ exiccatiuam solis. vnde sequiẗ ꝙ hec leuitas est terre accidentalis ꝑ hoc ꝙ alteratur miscibiliter a virtute ignis cuiꝰ siccitas leuis est. Et in hoc differt etiã siccũ ignis a sicco terre. quia hoc est leue illud graue. Et ita etiam plumbũ sue grauitatis molem non habet ex participatõne grauitatis singulorum sue mixtionis elementoꝝ sed a vincente terra in eo dominante alioquin ꝑ illã grauitatem plumbum non plus descenderet ad mediũ ꝗ̃ ascenderet ab eodem.

Queriẗ Utrũ preter duo elemẽta extrema sint duo media q̃rum vnũ est graue in respectu ꝛ aliud leue in respectu.
Solꝰ phi ꝙ sic. Cuiꝰ rõnẽ assignat qꝛ locus extremꝰ ꝛ locus medius perfecte ad inuicẽ ꝯtrariant̃ i forma ꝛ situ. sed inter ꝑfecte ꝯtraria dantur duo media vnũ declinãs ad vnũ extremũ ꝛ aliđ declinãs ad aliđ extremũ

Queriẗ Quõ se hñt elemẽta ad inuicẽ. Solꝰ phi elementũ superius hꝫ rõnem forme. ꝛ elemẽtũ inferius hꝫ rõnem materie. ꝓbat qꝛ elemẽtũ superius hꝫ rõnem ꝯtinentis. ꝛ elementũ inferius hꝫ rõnẽ cõtenti forme aũt est cõtinere materie vero cõtineri. Et subdit phs ꝙ dñr graue ꝛ leue sicut dñr materia grauis ꝛ leuis qꝛ qđ est in potentia graue ẽ vt materia ꝛ qđ ẽ in potentia leue est vt forma.

☞ Ar. quãto aliq̃d ẽ leuius tanto rarius ꝛ tanto diuisibilius ꝛ ꝑ ꝯñs materialius sꝫ ꝗ̃to aliq̃d ẽ grauius tanto densius ꝛ ꝑ ꝯñs vnitius q̃re indiuisibilius ꝛ sic formalius. g̊ ecõuerso graue ꝯꝑat̃ ad leue sicut formale ad materiale. Soº ꝙ raritas materie attestat̃ victoriã forme distrahentis materiã ꝛ sic a deorsũ siue ab infra sursũ seu suꝑius ꝯtrahentis. Nam q̇d aliud ẽ rarefacere ꝗ̃ materiã a medio versus extremũ dilatare. Sic ecõtra densitas ẟcat oppressionem forme ꝑ inobediẽtiã ꝛ imobilitatẽ materie rõne cuiꝰ ipa nõ diffundit hmõi materiã a loco materie ꝓprio scz a deorsuꝫ versus locũ ꝓpriũ forme scz sursũ seu suꝑius ꝯtrahẽtis. vñ fit ꝙ elementa grauia ꝑ ꝯꝑatõnẽ ad leuia dicũẗ materialia ꝗ̃uis vt dictũ ẽ ipa grauitas sit naturalis potẽtia ꝯsequẽs naturã gñis. Alioq̇n nõ posset esse ꝓ̇ncipiuꝫ motus formaliter. Et qñ đr ꝙ diuisibile ẽ materiale ꝛ indiuisibile formale dđm ꝙ hoc verꝫ ẽ respectu eiusdẽ agẽtis. ꝛ iđ diuisibile ꝑ actũ calidi materiale ẽ respectu indiuisibilis ꝑ actũ eiusdeꝫ vel respectu vniꝰ diuisibilis quõ aer ẽ materialior igne sꝫ respectu diuersoꝝ vel ꝯtrarioꝝ agentiũ nõ ita oportet eo ꝙ potẽtia passiua dũtaxat definiẗ ad minus a quo potest pati ꝛ non ad quodlibet actiuũ.

Queriẗ Qualiter ꝓbat Aresto. ꝙ nõ pñt esse plura nec pautiora elementa ꝗ̃ q̃tuor. Solꝰ sic. qꝛ ẽ vnũ solũ qđ oĩbus suꝑferẗ ꝛ est aliud qđ oĩbus substat inter q̃ oportꝫ esse duo media q̃ aliq̃

bus substāt ꝛ aliquib⁹ supferunt scꝫ aq̄ ꝛ aer. vñ aqua ē elemētū graue i respectu qꝛ respectu pluriū ē grauis q̄ꝫ leuis. qꝛ respectu aeris ꝛ ignis est grauis ꝛ respectu terre ē leuis ꝛ aer est leuis i respectu. Et ḡ necce est q̄tuoꝛ materias ꝓprias .i. q̄tuoꝛ corpa simplicia distincta ꝑ grauitatē ꝛ leuitatē.

Querit̄ Quō ꝓbat h̄ idē ex ꝑte mot⁹. So° sic. qꝛ sūt t̄m q̄tuoꝛ corpa mobilia q̄tuoꝛ motib⁹ ꝛ ad q̄tuoꝛ loca. qꝛ ḡ oē elemētū mouet̄ ad mediū vl' a medio. Si a medio h̄ est dupl'r. aut a medio ad extremū simpl'r ꝛ sic est ignis. aut a medio ad extremū in respectu. ꝛ sic est aer. Si ad mediū h̄ est dupl'r. aut ad mediū simpl'r ꝛ sic ē terra. aut i respectu ꝛ sic ē aqua. Et subdit p. ꝙ ista q̄tuoꝛ elemēta h̄ñt vnā cōmunē materiā qꝛ sūt ad inuicē trāsmutabilia ꝛ terra in oī loco hꝫ grauitatē sine leuitate ꝛ ignis in oī loco hꝫ leuitatē sine grauitate. ꝓbat qꝛ terra volēte ipam leuare resistit ꝛ nō mouet̄ de loco suo nisi violente amotis corpib⁹ supioribus simplicib⁹. Nec ignis descēdit sublato aere qꝛ nullā hꝫ grauitatē. ſꝫ tā aer q̄ꝫ aq̄ descēdūt subtractis corpib⁹ distātib⁹ ſꝫ nō ascēdūt amoto corpe supeminenti nisi ꝑ vim vt si corp⁹ late supficiei ꝯiūgat̄ aque supficieten⁹. et eleuet̄ velociter tūc aqua ꝯiūcta eleuat̄ cū eo ꝑ violētiā. Uel si vasis igniti orificiū apponat̄ aq̄ tūc aer i vase ꝯiūct⁹ aque supficialiter i orificio, vasis ingrossat̄ ꝛ aq̄ inseq̄tur ascēdendo sed hoc terra nō patitur.

Querit̄ Utrū ad saluādū d̄fam i motu grauiū ꝛ leuiū sufficiat ponere vnā naturā. So°. Nō ꝓbat duab⁹ rōnibus Prima rō. qꝛ si vna natura vel d̄ra scꝫ vacuū vel magnitudo vl' multitudo sufficeret seq̄ret̄ ꝙ oīa mouerent̄ sursū vel oīa deorsū. ſꝫ vnū plus vl' velotius q̄ꝫ aliud. ꝓbat seq̄lā. qꝛ si illa natura inclinat naturaliter ad locū deorsum tūc oīno h̄ñtia illā mouebūt̄ deorsū ꝛ sil'r ē de sursū. Secūda rō ē quia si sic tūc seq̄ret̄ ꝙ magn⁹ aer eēt grauioꝛ ꝑua aqua. vel magna aqua leuioꝛ paruo aere. ꝓbat qꝛ qđ plus haberet de illa natura esset grauius vel leuius alio sed q̄ꝫto corp⁹ esset maius tanto plus haberet de illa natura.

¶ Querit̄. vtrū ad saluādū mot⁹ grauiū ꝛ leuiū sufficiāt due d̄re seu nature ꝯrie quarū vna sit grauitatis ꝛ alia leuitatis So° phi ꝙ nō ꝓbat. qꝛ si sic tūc nō possent saluari q̄ apparēt de medijs elemētis. qꝛ illud eēt grauius qđ haberet plus de vno ꝯrioꝝ ꝛ illud leuius qđ haberet plus de alio ꝯriorum. ꝛ sic magna aqua esset leuioꝛ paruo aere.

☞ Querit̄. Utrū ad saluādū d̄raꝫ i motib⁹ grauiū ꝛ leuiū sufficiat ponere tres naturas. So° phi ꝙ nō ſꝫ oportꝫ ponere q̄tuoꝛ naturas simplices diuersas q̄tuoꝛ elemētoꝝ q̄ꝝ q̄libet inclinat vnū elemētū ꝑcise ad locū suū vbicūq̄ꝫ fuerit siue infra siue sup̄. ꝓbat qꝛ hec nō p̄nt saluari ꝑ vnam neq̄ꝫ ꝑ duas neq̄ꝫ ꝑ tres. qꝛ sic oporteret diuersa elemēta habere eundē motū. relinquit̄ ḡ ꝙ sicut sūt quatuoꝛ elemēta. ita etiā sīt q̄tuoꝛ d̄re elemētoꝝ.

Capitulum quartum

Querit̄ Utrū figura sit cā mot⁹ grauiū ꝛ leuiū. Sol'o phi ꝙ figura nō ē cā p̄ncipalis mot⁹ grauiū ꝛ leuiū ſꝫ ē b̄n causa eius qđ ē velocius vel tardi⁹ moueri ꝛ hoc ptꝫ ꝑ sol'oeꝫ cuiusdā q̄ōnis.

☞ Querit̄. que ē dubitatio quā mouet ph̄s ꝑ illius dicti manifestatō

ne. Solō hec. quare lamina ferrea vel plumbea late figure supnatat in aqua ꝛ si esset multo minoris grauitatis ꝛ esset rotunda ꝛ nō lata ipa descenderet. Et quare pulueres terrei volant in aere.

Querit̃ Quō Democritus soluit hanc questionē. Solō dicit ꝙ vapores calidi ascendentes ab aqua pellunt corpora q̄ sunt supra aquā ne possint descendere corpꝰ aūt latū multū cōphendit de vaporibꝫ. ꝛ iō ibi detinet̃ ꝛ alia corpa non.

☞ Querit̃. qualiter Aresto. destruit solutōnem democriti. Solō dicit ꝙ in aere sunt plures vapores q̄ꝫ in aqua ꝛ tñ ibi corpa lata nō detinent̃. Sed ad hoc dicit Democritus ꝙ nō est sile qꝛ vapores in aqua diffundunt̃ ꝛ dispergunt̃ ꝛ rarefiūt. ideo in aere corpa lata sustentari nō pñt hanc solutōnem dicit Aresto. esse debilem.

Querit̃ Quō Aresto. soluit hanc q̄stionē f̄m veritatē. Solō dicit ꝙ quedam corpa sunt faciliꝰ diuisibilia ꝛ quedam difficulter faciliter. diuisibilia sunt que non sunt bene termiabilia termino alieno. difficulter vero diuisibilia sunt que nō sūt bene termiabilia alieno termino. Et corporū quedā sunt facile diuisiua alioꝝ ꝛ quedam nō. Per hoc rñdet phs ad quesitū ꝙ corpꝰ hñs supficiē latā multū cōprehendit de corpe sibi subiecto. ꝛ iō nō pt defacile diuidere corpus sibi subiectū. Sed illud qd̄ ē rotunde figure vel oblonge nō cōphendit tm̄ de corpe sibi subiecto. ꝛ iō pt diuidere facilius. ex quo patꝫ rō q̄re latū corpus q̄uis grauius sit nō descendit in aqua corpus vero alterius figure ꝛ minoris quātitatis descendit.

Querit̃ Quare hmōi corpus late figure in aere descēdit. Solutio phi. qꝛ aer est de facili diuisibilis quoniā est termiabilior termino alieno quā aqua.

Querit̃ Quō Aresto. dat causam huiꝰ ex pte medij. Solō dicit ꝙ si virtus ipius grauis sit fortior q̄ꝫ resistentia medij tunc citius mouet̃ deorsum sed qñ resistentia excedit virtutem grauitatis necesse est corpus tale supernatare.

Querit̃ Quare corpa concaua natant in aere. Solō. ideo q̄a sunt plena aere sicut ꝛ ligna. vñ dicit Albertus ꝙ lapis porosus siliis adusto natat iaq̄ eo ꝙ corpa aere repleta rara ꝛ porosa natāt in aqua furfures etiam natant in aqua qꝛ sunt quasi palee rare ꝛ concaue Ea aūt que volant in aere sunt rara multū ꝛ aere plena. ꝛ ideo eleuantur et nō facile penetrant aerem queādmodū plume auium.

Explicit quartus de celo et mundo

Epitomata que et reparationes appellantur in libros de generatione qui a Boetio greca lingua Perigeneseos. ab aliis vero Perigenios quasi de natura appellantur. ad laudem cũctipotentis ⁊ vtilitatem studentium in bursa Laurentiana gymnasii agrippinẽsis Colonie elaborata feliciter incipiunt

Primus de generatōe et cor.

De generatione autē

et corruptione et natura generatorum et corruptorū vniuersaliter de omnibꝫ causis diuidendum et rationes ipsorū determinandum

☞ Querit primo. Utrum de generabilibus et corruptibilibꝫ sit scientia. Solo sic. Et ratio est quia de illo est scientia cui passio demonstratur inesse per propria et principia necessaria. sed sic est q passiones demonstrātur inesse per propria ꝛ necessaria principia ipsis generabilibꝫ et corruptibilibꝫ. ergo de eis est scientia. Maior probatur per phm pmo posteriorū. Minor probat p phm in hoc libro de generatōe. vbi pbat generatōem ꝛ corruptōem ꝯuenire oībꝫ que cōicant in materia. que est transmutatōis subiectū

Ar Scientia est perpetuorū et impossibiliter aliter se habentiū. vt dr pmo posteriorū. sed generabilia ꝛ corruptibilia nō sunt hmōi. ergo. Solo. dicendū est q licet generabilia et corruptibilia fm esse particulare sint ꝯtingentia ꝛ nō ppetua. tñ fm esse vle sunt necessaria ꝛ ppetua. quia ratio mobilitatis immobiliter ꝛ necessario eis ꝯuenit. et sic ipsis demōstratur inesse p pncipia necessaria

Ar Contra. Principia demonstrationuꝫ que fiunt de generabilibꝫ ꝛ corruptibilibꝫ sunt ꝯtingentia. ergo solo falsa. Añcedēs probatur quia definitōes que sunt media demonstrationum physicaliuꝫ materiales sunt et dantur de forma in materia. sed que sunt in materia mutabilia ꝛ cōtingentia sunt. Maior pbat p phm pmo de anima. vbi ostendit definitiones logicales esse ad demonstratōes vanas ꝛ inutiles in physicis. ex hoc q dantur de formis abstractis. Minor est nota. quia materia est principium transmutationis et radix ꝯtingentie. Solo. licet physicus definiēdo aut demonstrando non abstrahit formam a materia. eo q tractat de his que extra materiam nec nomen nec rationem habent nisi equiuoce. sicut os caro neruus plante animalia et partes earum. Abstrahit tñ vle ab ipo pticulari hoc tñ differēter fm gradꝰ maioris vel minoris vlitatis

Querit Quid est subiectū in hac sciētia. Solo aliter. corpus mobile ad formam simplicis elemēti. vel corpus simplex fm suum esse transmutabile quod idem est. Probat. q corpus mobile ad formam simplicis elementi ambit pdicabiliter omnia subiecta naturalium transmutationū ꝛ p differentias illoꝝ subijcit appropriate singulis passionibus aut motibꝫ in hac scientia quesitis.

Ar Subiectum scientie debet ābire et ꝯtinere omnia que considerantur in scientia sed corpus mobile ad formam simplicis elemēti nō

dicitur de omib9 ꝯsideratis in hac scientia. ergo nõ est huius scie subiectum Maior ꝓbat̃ ꝑ diffinitõem subiecti attributionis. Minor ꝓbat̃. qꝛ in hac scia agitur de generatiõe. alteratõe. augmentatõe. ꝛ mixtione que differũt genere Solo. argumentũ ꝓsuppõit falsum. scꝫ ꝙ ad rõnem subiecti req̃ratur rõ generis vniuoce predicabilis de ꝯsideratis. hoc autẽ nõ requirit̃. sꝫ sufficit ꝙ habeat ordinẽ ꝛ attributõem ad ipsum subiectũ. Unde ꝯsiderata in scientia non sunt vnum neccãrio sed ad vnũ. vt dicit Albertus

Querit̃ Quotus est ille liber in ordine librorũ naturalis philosophie Solo. tercius. Ratio est. qꝛ in libro phisicoꝝ agit̃ de corpore mobili in ꝯmuni. In libro aũt de celo ꝛ mũdo agitur de corpore mobili ₛm potentiã simplicẽ mobilitatis ad vbi qua mouet̃ motu locali nihil abijciente a substantia. Igitur in hoc libro tanꝗ̃ tercio agitur de corpore mobili simplici motu ad formã variantẽ esse mobilis. et in hoc ꝯpleta ẽ ꝑs ꝓma naturaliũ vl̃ium. qꝛ mobile in vl̃i nõ hꝫ plures ꝯsideratões

Querit̃ Quare corpus mobile ad vbi ꝓcedit corp9 mobile ad formã Solo. rõ iam dicta fuit. et ꝑt etiam assignari hec. quia in physicis vl̃iora ꝛ ꝯmuniora sunt ꝓora. sed corp9 mobile ad vbi est ꝯmunius ꝙ̃ corpus mobile ad formam. ergo est prius. Maior est philosophi primo physicoꝝ. Minor probatur. quia omne corpus mobile ad formã est etiam mobile ad vbi. sed non econtra. quia corpus celeste est mobile ad vbi non tamen ad formam

Ar Corpus mobile ad formã ꝓcedit corpus mobile ad vbi. ergo qd̃ dictũ est falsum est. Añs ꝓbat̃. qꝛ res naturalis ꝓus generat̃ ꝙ̃ moueat̃ ₛm locũ siue ad vbi Solo. licet corpus generabile sit ꝓncipium ₛm ordinẽ generatõis ꝛ nature ꝛ in eodeꝫ. tñ in diuersis corpus mobile ad vbi ₛm positõem mobilitatis ꝓcedit etiã via ꝑfectõis. vt dꝛ. viij. physicoꝝ

Querit̃ Quare iste liber intitulat̃ de generatõe ꝛ corruptione. ꝛ nõ de alteratõe vel augmentatõe vel hm̃oi aliquo. Solo huius est duplex rõ vt dꝛ albertus. quaꝝ ꝓma est ꝓncipalior. Et est hec. qꝛ in ꝓmo libro agitur de generatõe ꝛ corruptione in vl̃i ꝛ simpl̃r. In secũdo aũt libro agit̃ de generabili ꝛ corruptibili simpl̃r. sed de alteratiõe ꝛ de alijs agit̃ inꝗ̃tum faciũt aliquid ad hec. et vt ostendat̃ distinctio istoꝝ ab illis. Secũda rõ. qꝛ in toto libro determinat̃ de generatõe ꝛ corruptõne ₛm q̃d et simpl̃r dictis. In ꝓmo quidem fit hoc incõtracte. In secũdo aũt ꝯtracte sed prima ratio melior est vt dicit Albertus

Ar De generatõe ꝛ corruptõe agit̃ etiã in libro metheoroꝝ mineralium ꝛ de aĩalib9. ergo in hac scia nõ ꝯsiderant̃ ꝓncipaliter Solo hic nõ agit̃ de generatõe ꝛ corruptõe q̃buscũꝗ. sꝫ in vl̃i acceptꝭ. vt dcm̃ est

Querit̃ Quomodo diuiditur iste liber. Solo. in duos libros partiales. In primo quidem determinat de generatione et corruptione. et de his que ad notitiam ipsarum ꝯferunt. In secundo determinat de natura generatorum et corruptorum ostẽdendo quomodo generatio ꝛ corruptio eis differenter ꝯueniat

Querit̃ In quot tractatus diuidit̃ p̃mus liber de generatõe Sol'o ſm̃ diuiſionẽ alberti ſunt tres Primus eſt de generatione ⁊ corruptõe. Scd̃s de alteratõe ⁊ augmentatiõe. Tercius de tactu. actione. paſſione. ⁊ mixtione. Cõmuniter tñ ſolet diuidi in ſex tractat᷒. In p̃mo agit̃ de generatõe ⁊ corruptõne. In ſecũdo de alteratõe. In tercio de augmentatõe ⁊ diminutiõe. In quarto de tactu. In q̃nto de agere ⁊ pati. In ſexto agit̃ de mixtione.

¶ Querit̃. que eſt p̃ma ꝯpoſitio textus ⁊ q̃uo incipit ille liber Sol'o taliter. De generatõe aũt ⁊ corruptione ⁊ natura generatorũ ⁊ corruptorum vl'r de oĩbꝫ ⁊ cauſas diuidendũ ⁊ rõnes ipſoꝝ determinãdum

Querit̃ Quare ph̃us p̃us determinat de generatiõe ⁊ corruptione ſm̃ opiniones antiquoꝝ ⁊ poſterius hoc idem facit ſm̃ ꝓpriã Sol'o, qꝛ eiuſdẽ facultatis eſt ꝯgnoſcere errorẽ ⁊ eũ euitare, ſicut dicit ph̃us p̃mo elenchoꝝ ꝙ opus ſapientis eſt nõ mentiri ⁊ mentientẽ poſſe oſtendere q̃ntum ad erroris extirpatõem. Et ideo Areſto. quẽadmoduꝫ bonus agricola p̃us remouet impedimenta ſp̃ualis ſeminis. ⁊ depoſt ꝓfert ſemen bonum

¶ Querit̃. q̃uo antiqui diuerſificati ſunt circa genus generatõis et corruptionis Sol'o. qꝛ q̃dam dixerũt generatõem ſimplicẽ eſſe in eodẽ genere cũ alteratõe ⁊ nõ diſtingui ab ea. Alij ṽo dicũt eam diſtinctam ab alteratõe. ⁊ hoc ꝓbat ph̃s ſic. qꝛ quicũqꝫ poſuerũt vnũ p̃ncipium materiale q̃d eſt ſuba omniũ. illi dicebãt generatõem eſſe alteratõem. qui vero plura poſuerũt p̃ncipia poſuerũt eam diſtingui ab alteratiõe

Querit̃ Quare Areſto. dicit in textu anaxagorã ignoraſſe propriã vocẽ Sol'o. qꝛ ipſe cum alijs poſuit plura p̃ncipia materialia. ⁊ tñ nõ poſuit generatõem ab alteratõe diſtinctã

Querit̃ Q̃uo antiqui ponentes plura p̃ncipia cõueniũt ⁊ differũt in poſitiõibꝫ ſuis Sol'o. qꝛ quidã poſuerũt finita ⁊ quidã infinita. Finita ſicut empedocles qui poſuit quatuor elementa tanq̃ p̃ncipia materialia. et duo effectiua. ſcꝫ litẽ ⁊ amiciciã. Anaxagoras aũt ⁊ leucippus ⁊ democritus ꝯueniũt in hoc ꝙ poſuerũt infinita. ſed differenter. qꝛ anaxagoras poſuit infinita omeomera. vt carnẽ os medullã ⁊ hm̃õi. q̃rum quelibet pars cũ alia ſinonima eſt ⁊ eiuſdẽ rõnis. Democrit᷒ aũt ⁊ leucippus dicũt ex indiuiſibilibꝫ ⁊ athomis corpibꝫ oĩa ꝯponi

¶ Querit̃. q̃ differẽter empedo. poſuit elementa. ⁊ anaxa. qui dixit quodlibet fieri ex quolibet Sol'o. qꝛ Empe. poſuit quatuor elemẽta magis ſimplicia q̃ caro os ſanguis ⁊ hm̃õi homogenia. que anaxagoras poſuit eẽ materialia p̃ncipia. Sed anaxa. ⁊ ſui ſequaces dicũt carnẽ ⁊ ſanguinẽ ⁊ ſimilia homogenia eſſe ſimpliciora quatuor vocatis elemẽtis, ſcꝫ igne aere ⁊c̃. Et hoc probant. qꝛ illa homogenia ſunt panſperma. i. vl'ia ſemina, illoꝝ quatuor elementorum. ignis ſcꝫ ⁊c̃.

¶ Querit̃. q̃uo ꝓbat Areſto. ꝙ ponẽtes vnũ p̃ncipiũ nõ poſſunt diſtinguere generatõem ab alteratõe. ſed ponẽtes plura hoc potuerũt. Sol'o ſic. qꝛ ponẽtes vnũ poſuerũt illud eſſe ens actu ex quo oĩa fiunt. ⁊ dixerunt illud

manere in tota trãſmutatõe.ſed qñcunqꝫ ſubiectũ manet idẽ ⁊ ſoluꝫ fit mutatio in accñtibꝫ tũc eſt alteratio. Ponẽtes vero plura dixerũt ꝙ eoꝝ ꝯgregatõe ⁊ ſegregatõe fiant generatio ⁊ corruptio.ſed alteratio nõ ſic fit.ſed fit ſine ſegregatõe ⁊ ꝯgregatõe partiũ materialiũ

Ar. Areſto.etiã ponit tm̃ vnũ ꝓncipiũ materiale ⁊ tñ ſaluat generatione distinctã ab alteratõe.ḡ etiã antiqui hoc poſſunt facere Sol'o. Areſto.poſuit vnũ ꝓncipiuꝫ materiale ens in pura potentia.antiqui aũt poſuerũt hoc in actu ⁊ ſemꝑ manere.

Querit̃ Utꝝ ponẽtes plura ꝓncipia poſſint ſaluare diſtinctõem generatõis ab alteratõe Sol'o ph̃i.licꝫ neccãrio habeãt diſtinguere.tñ ꝑ eoꝝ dicta nõ poſſunt diſtinctõem illã ſuſtinere. Probat.p. duabꝫ rõnibꝫ. Prima q₂ qñ nõ p̃t eſſe trãſmutatio in ꝑmis qualitatibꝫ tunc nec poſſibilis eſt in ſecũdis.ſed in ꝑmis qualitatibꝫ ſm̃ eos nõ eſt transmutatio.ḡ nec in ſecũdis.⁊ ꝑ ꝯñs nõ erit ſm̃ dicta eoꝝ alteratio poſſibilis Minor ꝓbat̃.q₂ in ſubalibꝫ nõ p̃t fieri transmutatio.ſꝫ calidũ ⁊ frigidum poſuerunt dñas elemẽtoꝝ.⁊ nulluꝫ illoꝝ p̃t fieri ex alio.ſed ſemꝑ manent. Scd̃a rõ eſt.q₂ oĩs trãſmutatio eſt de ꝯtrario in ꝯtrariũ circa vnũ ⁊ idẽ ſubiectuꝫ ſed ſm̃ eos nõ eſt ſubiectuꝫ vnũ ⁊ idem.eo ꝙ ponũt plura ꝓncipia materialia.ḡ nõ pñt ſaluari ex ſuis dictis generatõem ab alteratõe diſtinctã.

¶ Querit̃.quõ ph̃s reprobat ſpẽaliter dcm̃ Empe. Sol'o.ex tribꝫ. Primo.q₂ dictũ ſuũ eſt ꝯtra ſenſibilẽ expientiã.magis eñ manifeſtũ eſt ad ſenſum vnũ elementũ fieri ex alio q̃ꝫ alia ex ipſis. Scd̃o.q₂ ꝯtradicit ſibiipſi ex hoc ꝙ dicit elementa ex ꝯfuſo chaos generata ⁊ ꝓuata fuiſſe ſuis q̃litatibꝫ.et tñ dixit eas nõ poſſe ſeparari ab illis. Tercio.q₂ ipſe nõ diſtincte determinauit ſuam opinioneꝫ.eo ꝙ dicebat aliquando illud confuſum chaos principiũ elementoꝝ ⁊ aliqñ non

☞ Querit̃.que fuit opinio platonis circa ꝓncipia materialia. Sol'o.plato poſuit ſupficies indiuiſibiles ꝓncipia materialia.dixit eñ corpora poſſe reſolui in pũcta ⁊ in figuras triangulares.⁊ ex illis etiã eſſe ꝯpoſita

Querit̃ Quot rõnibꝫ ꝓbat Areſto.opinioneꝫ democriti minus irrõnabilẽ opinione platonis. Sol'o.tribꝫ rõnibꝫ. Prima eſt.q₂ democritus potuit ſaluare diſtinctõem generatõis ab alteratiõe Plato vero nõ potuit. Probat̃.q₂ democritus ꝑ ꝯgregatõeꝫ corpoꝝ athomaliũ ſaluat generatõem.⁊ ꝑ eoꝝ ſitũ ⁊ poſitõem ſaluat alteratiõem. Plato aũt dixit ex hm̃õi ſupficiebꝫ nihil poſſe componi q̃ꝫ corpora ſeu ſolida.non autem paſſiones

¶ Ar.ꝓus dictũ eſt ꝙ null⁹ antiquoꝝ ponẽtiũ plura ꝓncipia materialia potuit ſaluare diſtinctõem inter gñatõem ⁊ alteratõem.ḡ nec democritus Sol'o.nõ potuit vere.tñ apparenter.ideo poſitõi platonis ei⁹ poſitio p̃fert̃.

¶ Secũda rõ.q₂ democritus fuit magis exꝑtus in naturalibꝫ ⁊ ipis magis inſudauit. Plato aũt minus exꝑtus. Inexꝑti aũt ⁊ ad pauca reſpiciẽtes facile enũciant.qd̃ ſic intelligit̃ ſm̃ albertũ.q₂ non reſpiciũt ad multa.i.ad ſingularia.ſed ad pauca.i.vl'ia. ¶ Tercia rõ.q₂ opinio democriti ꝓcedit ex ꝓpriis ⁊ phyſicis rõnibꝫ.platonis vero ex logicis ⁊ cõibꝫ.

Querit Quot rõnib9 improbat opinio platonis Solo. trib9 Prima est. si corpa generarent ꝯgregatõe pũctoꝝ aut su perficierũ indiuisibiliũ. sequeret ꝙ pũcta p se mouerent qđ falsum est. qꝛ om ne qđ mouet est diuisibile. Secũda rõ. qꝛ ex positõe eius seqtur pũcta se tan gere. qđ improbatũ est sexto physicoꝝ. Tercia rõ. qꝛ indiuisibile additũ in diuisibili nõ facit ipm maius. vt pꝫ etiã sexto physicoꝝ

Ar Corpa ꝯponũtur ex indiuisibilib9. Probat. qꝛ vnũqđqꝫ ꝯponit ex his in que hꝫ resolui. sed magnitudo quelibet diuidit in pũcta. ğ ex his ꝯponit. Minor pbat. qꝛ magnitudo aut corpus seu qđlibet ꝯtinuũ di uidit in impfectũ. sed magnitudo nõ est infinita nisi quo ad pũcta. ğ in ea di uidit Solo. sicut pũcta sunt in magnitudine in potẽtia ⁊ nõ sunt infinita in actu. sic etiã magnitudo diuisibilis est in infinitũ ꝺm potentiã ⁊ nunqꝫ ac tu diuisa. etiã in infinitas ptes ꝯtinuas est diuisibilis ꝺm potentiã.

Contra. possibili posito inesse nullũ seqtur impossibile. sed possibile est magnitudinẽ vbiqꝫ diuidi etiã ꝺm vnũqđqꝫ punctũ. ğ pt actu esse diuisa.

Solo alberti. minor est distinguẽda. scꝫ possibile est magnitudinẽ vbiqꝫ esse diuisibilẽ. eo ꝙ pt esse ꝯposita vel diuisa. qꝛ si aduerbiũ vbiqꝫ determi nat possibile vera est. qꝛ sensus est vbiqꝫ. i. in quolibet pũcto possibile ẽ mag nitudinẽ diuidi. Si aũt determinat diuisibilẽ falsa est. qꝛ tũc sensus est possi bile est. vt magnitudo vbiqꝫ. i. in quolibet pũcto diuidat. qđ falsum est

Contra. eadẽ rõ de vno pũcto ⁊ de alio. cũ ğ sint infinita pũcta in cor pore. ⁊ ꝺm vnũ pt esse diuisum. ğ etiã ꝺm oĩa. Solo. vna est rõ de omib9 pũctis quo ad hoc ꝙ in quolibet pt fieri diuisio. si tñ diuidat in vno tũc non pt diuidi in ꝓximo. qꝛ sic pũctus ꝯtinuaret pũcto. ⁊ inter pũctũ ⁊ pũctũ non esset ꝯtinuũ qđ est impossibile. vt patet sexto physicorum. Unde possibilia multa sunt que nõ sunt ꝯpossibilia. sicut patꝫ de ꝯtradictorijs ꝯtingentib9. que successiue vera sunt. sed nõ simul. sic possibile est ꝯtinuũ in quolibet pũc to diuidi nõ simul sed successiue

Querit Quõ aresto. ꝓcedit determinãdo de generatõne ꝺm ꝓ priã opinionẽ Solo. pmo soluit tres qstiones. Scđo determiat de gñratõe simplr ⁊ ꝺm qđ. Tercio mouet dubitatões icidẽtes

☞ Querit. que est pma qstio quã mouet phus Solo. hec est vtrũ sit aliqua generatio simpliciter

Querit Quõ soluit hanc qstionẽ Solo. p solutõem argumẽ ti quo pbat gñatõem simplr nõ esse possibilem

¶ Querit. quõ arguit phus ad ptem negatiuã Solo. tali medio. si essꝫ aliqua generatio simpliciter dicta illa erit ex non ente simpliciter. ꝯsequẽs est falsum Consequentiam probat. quia sicut generatio secundũ qđ est ex non ente ꝺm quid. sicut generatio albi ex nõ albo. ita generatio simplr est ex non ente simpliciter

¶ Querit. quõ soluit hoc phs Solo. distinguit non ens. quia ex nõ en te simpliciter aliquid generari potest intelligi dupliciter. Uno modo ex nõ ente simplr in actu ente tñ in potẽtia. Alio mõ ex nõ ente tã potẽtia qꝫ in ac tu. Et ex hoc vltimo nõ pt fieri gñatio simplr. sed bene pmo mõ

Querit̃ Quare aresto. secūdā questionē que est vtꝝ subiectum generatōis sit ens in potētia vel in actu vocat mirabilem
Solō alberti. ideo qꝛ ꝯducit ad altiorē ꝯsideratōez. eo ꝙ determinari vix
p̄t nisi cognoscat̃ materia inq̄ntum est p̄ncipiū substātie ꝯposite. hoc aūt per
tinet ad p̄mā p̄hiam. licet ergo ex physica orta sit terminatio. tñ eius resolu
toria ꝑtinet ad p̄mā p̄hiam.

☞ Querit̃. vtrū subiectū generatōis sit ens in potētia. Solō sic loquē
do simpl'r de generatōe ꝛ ƀm essentiā. Probat̃ qꝛ idē est subiectū generatio
nis ꝛ forme sub̄alis. que est intrinsec⁹ termin⁹ gñatōis. sed materia p̄ma
q̄ est ens in poñā est subiectū forme sub̄alis. ğ ꝛ generatōis

¶ Ar̄. illud est subiectū generatōis qđ dꝛ generari. sed ens in potentia seu
materia nō dꝛ generari. ğ nō est generatōis subiectū. Maior pbat̃ ꝑ sil'e. qꝛ
subiectū alteratōis dꝛ alterari ꝛc̄ij s. Minor est p̄hi p̄mo phisicoꝝ. Solō
nō est sil'e. qꝛ subiectū generatōis nō manet idē ante generatōem ꝛ post ge
neratiōem. in alijs aūt motibꝫ manet idem

¶ Contra. subiectū generatiōis etiā est vnū ante ꝛ post. ğ solō falsa. Añs
pbat̃. qꝛ ipsa est intransmutabilis. vt dꝛ p̄mo physicoꝝ. Solō. materia
manet eadē ƀm sub̄am sue potētialitatis informis ƀm esse. tñ actuale qđ hꝫ
a forma sub̄ali nō manet eadem

Querit̃ Quotuplex est cā ꝑpetuitatis generatōis ꝛ corruptōis Solō. duplex. scꝫ effectiua ꝛ materialis. Effectiua ite
rum est duplex. scꝫ imobilis. que est p̄ncipiū imobile vñ fit mot⁹. alia ē mo
bilis ꝛ ꝯtinue mouens. de hoc dc̄m est in. viij. physicoꝝ. Sꝫ de cā materia
li ꝑpetuitatis generatōis ꝛ corruptōis determinat in hoc p̄mo de gñatiōe

¶ Querit̃. de tercia qōne p̄hi. vtrū generatōes ꝛ corruptiōes possint esse ꝑ
petue ex ꝑte materie seu subiecti. p̄hus arguit p̄mo ꝙ nō. qꝛ illud subiectuꝫ
esset finitū vel infinitū. Nō finitū. qꝛ tūc dudū oīa fuissent destituta ꝛ corru
pta. Nō infinitū. qꝛ tūc esset infinitū actu vel potentia. Nō p̄mū. qꝛ tale non
est ponendū. Nō infinitū in potentia. qꝛ sic semꝑ generata posteriora essent
minora p̄oríbꝫ. qđ nō videmus. imo sepe ꝯtrariū videt̃.

Querit̃ Q̄uō aresto. soluit illā q̄stionē Solō. dt ꝙ nō oportꝫ materiā esse infinitā. qꝛ generatio vnius est corruptio al
terius. ita ꝙ materia que substat corruptioni vnius illa eadem substat ge
nerationi alterius.

¶ Querit̃. q̄re generatio vni⁹ est corruptio alterius. Solō. qꝛ impossibile
est materiā esse nudā absqꝫ oī forma. ideo vna recedēte nec̄e ē aliā itroduci.

Ar̄ Vnū oppositoꝝ nō p̄t esse alterū. sed generatio ꝛ corruptio maxi
me opponūtur. ğ vna nō est alia. Solō. generatio vni⁹ nō ē cor
ruptio alteri⁹ aut ecōtra formaliter sed causaliter.

Querit̃ Quot modis dicitur generatio Solutio dupliciter scꝫ simpl'r ꝛ ƀm quid. Generatio simpl'r dicta est que est
ad sub̄am. sed generatio ƀm quid dicta est que terminat̃ ad accñs. Exem
plū p̄mi. vt generatio hōis. Exēplū secūdi. vt generatio albi ex nō albo

An Generatio q̄ est ad sub̄am dr̄ generatō ꝯm q̄d. ḡ dictū falsū. Añs pbaꝛ p phm in textu qui dicit qñ generaꝛ terra ex igne tunc est generatio ꝯm q̄d ꝯtra antiquos q̄ dixerūt illā esse generatōnem simpl'r ⁊ qñ ecōtra ex terra generaꝛ ignis dixerūt eam esse ꝯm q̄d cuiꝰ ꝯtrariū dt phus esse verū. Solutō dicēdū ꝙ generatio ꝯm ꝙ ē ī diuersis generib⁊ tūc illa dicitꝛ simpliciter que ē ad sub̄am ⁊ illa ꝯm q̄d q̄ est ad accñs. Sed si capiaꝛ generatio in eodem genere tunc in substātia dicitꝛ generatio simpliciter q̄ ē ad pfectōrē substātiā. Et in genere accñtis dicitꝛ generatio simpl'r que est ad accidens perfectius exemplū est de generatōne simpliciter ⁊ ꝯm q̄d i genere substātie vt cū ex terra generaꝛ ignis est generatio simpliciter, sed qñ ex igne generaꝛ terra est generatio ꝯm q̄d. Exemplū de illis mēbris diuidentibus in genere accidentis vt qñ ex indocto generaꝛ doctus vel ex infirmo sanus tunc est generatō simpl'r dicta in genere accñtis. Sed qñ ex disciplinato fit indisciplinatꝰ aut ex iusto iniustꝰ talis generatō ē dicta ꝯm q̄d.

Queritur Quare antiqui dixerūt generatōem ignis ex terra eē ꝯm q̄d ⁊ ecōtra generatōnem terre ex igne generatōnē simpliciter cuiꝰ ꝯtrariū Aresto. dicit esse verꝫ. Solutō ideo. q̄a ꝯm oēs generatio simpliciter dicta est pfectōris ⁊ verioris entis sed antiqui iudicabāt terrā ⁊ aquā veriora ⁊ pfectiora entia superiorib⁊ elementis sc꜒ aere ⁊ igne. Et hoc ideo q̄ꝛ ipi diuidebāt ens p sensibile ⁊ insensibile ⁊ dicebāt sensibile ens ⁊ insensibile nō ens cū aūt terra est igne magis sensibilis dicebāt ipam esse verius ⁊ perfectius ens Aresto. aūt reprobat hoc dicēs ꝙ vt in plurimū magis spūale ⁊ minus sensibile est verius ens.

Queritur Quare illud qd̄ generaꝛ ex aliquo corrupto generaꝛ. Solutio phi q̄ꝛ qñ generaꝛ aliq̄d generaꝛ ex nō ente ad ens. ⁊ qd̄ corrumpitꝛ corrumpitꝛ ex ente in non ens.

¶ Queritꝛ. Utrū nō ens ex quo est generatō sit pura priuatio. Solō ꝙ sic. Illa tñ priuatio fulcitꝛ in habitu ꝯtrario ideo vt sic est ens.

¶ Queritꝛ. An materia generatōnis sub duob⁊ cōtrarijs sit vna vel alia et alia. Solō phi ꝙ ē q̄dāmō eadē ⁊ q̄dāmō nō. Eadē q̄dē q̄ꝛ alias nō fieret transmutatio vniꝰ ex alio eo ꝙ vna est materia eoꝝ que ad inuicem transmutātur. Alia vero ⁊ alia est ꝯm esse.

Secundus tractatus

Queritur Qualiter differt generatio simpl'r dicta ab alteratōne. Solō differūt dupliciter. Prīo ex pte termini ad quē quia generatio simpliciter dicta ē ad formā subalez. Alteratio vero ad formā accñtalem. Secūdo differūt penes suas definitōnes. q̄ꝛ generatio ē mutatio huiꝰ totius in hoc totū nullo sensibili manente eodē. Sed alteratō ē qñ subiecto manente eodē solū fit mutatio in sensibilib⁊ qualitatib⁊. Exemplū de generatōne vt qñ ex semine fit sanguis. aut ex tota aqua aer. Exēplū de alteratōne vt idem corpus prius sanū fit infirmū ⁊ laborat etiā manens idem. Et es idem manens qñq꜒ est rotundū qñq꜒ angulare.

Ar In generatōne nō mutat totū in totū. g definitio generatōis est falsa. Añs pbat. q̄a solū forma mutat ꝛ nō materia cū sit intransmutabilis Solutō. in definitōne generatōnis capit totū cathegorematice vt idē est ꝙ perfectū ꝛ nō sincathegorematice id est quelibet pars.

Ar Aliqđ sensibile manet idez in genito ꝛ corrupto. g definitō adhuc est falsa que dicit nullo sensibili manente eodem. Añs patz in generatōne ignis ꝛ aeris vbi caliditas manet. Solutō. nō est eadem caliditas ꝑm numerū sed solū ꝑm speciem

Ar Prius dictū est ꝙ generatio etiā est ad formā accidentalē. g nō differūt generatio ꝛ alteratio penes terminū ad quē. Solutio differentie hic posite dant de generatōne simpliciter ꝛ alteratōe nō aūt de generatōne ꝑm quid de qua supra dictū intelligit.

Querit Utrū generatio ꝑm q̄d dicta sit distincta ab alteratōe Solō ꝙ nō ꝑm rem sed solū ꝑm modū loquēdi. Primū pbat qꝛ distinctio motuū sumit penes terminos ad quos. sꝫ generatō ꝑm q̄d ꝛ alteratio sunt ad eundē terminū. Scđm patet qꝛ talis mutatio tunc dicit generatio qñ totū cōpositū aggregatū scꝫ ex subiecto ꝛ sensibili q̄litate dicit mutari vt cū dicimus hoīem albū fieri ex hoīe nigro. Alteratō aūt dicit qñ nō totū sed solū subiectū ipm dicit mutari de vna qualitate in aliam vt cū dicim⁹ ex albo fieri nigrū ꝛc̄

☞ Querit. Quō generatio distinguit ab oībꝫ alijs motibꝫ Solutio penes subiectū ꝛ penes terminos. Penes subiectū qꝛ subiectū generatōis est hile seu materia ꝑma. Sed aliorꝫ motuū subiectū est totū cōpositū. Penes termios qꝛ vt dicit phs qñ est ꝑm ꝯtrarietatē in q̄titate fit augmētatio ꝛ diminutio. Scđm ꝯtrarietatē in loco loci mutatio ꝑm ꝯtrarietatem in qualitate alteratio. Sꝫ qñ nihil subiecto manet sed ex toto in totum fit mutatio tunc dicitur generatio.

Scđm capitulū vbi alij incipiunt terciū tractatū

Querit Quō ꝓcedit phus determinādo de augmentatōne. Solō ꝑmo oñdit dr̄am augmentatōis ab alijs motibꝫ scđo oñdit ex q̄ fiat augmētatō. tercio docet qualiter fiat augmentatio. et vltimo soluit quedam dubia.

Ar Incōuenieter phs hic determiat de augmētatōe. pbat qꝛ in scđo de aīa determiat de ipa. Solutō Aliter ibi ꝛ aliter hic. Ibi inq̄tum est operatio ꝛ actus aīe vegetatiue. Hic ꝟo in rōne motus ab alteratione generatōne ꝛ loci mutatōne distinctus.

¶ Querit. Quō differt augmētatō a gñatōe. Solutō tripl'r. Primo penes sbiectū qꝛ sbiectū gñatōis ē ens i potētia sꝫ augmētatōis sic ꝛ aliorꝫ motuū ē ens i actu. Scđo penes terminū ad quē qꝛ termi⁹ ad quē gñatōis ē forma subal' augmētatōis ꝟo termi⁹ ē q̄titas ꝛ sic ec̄ distiguit ab alteratōe cui⁹ termin⁹ ē q̄litas. Tercio drn̄t i mō trāsmutādi. qꝛ h qđ gñat nō necessario mutat ꝑm locū. Illud aūt qđ auget necessario mutat locū.

¶ Arguit. Ex illo seq̄ret ꝙ augmētatio nō distingueret a motu locali qꝛ

ille etiã ẽ ad locũ. So⁹ loc⁹ nõ ẽ intrinsecus termin⁹ augmẽtatõis ſ3 qñ/titas nõ tñ fit ſine loci mutatõe nõ toti⁹ aucti ſ3 ptiũ extenſaꝝ.

☞ Querit᷑. quõ tũc dñt augmẽtatõ a loci mutatõe. So⁹ a motu locali recto dñt qꝛ qd mouet᷑ motu locali recto ẜ3 ſe totũ mutat locũ ſ3 qd auget᷑ ſolũ ẜm ptes. A motu aũt locali circulari dñt qꝛ qd circulariť mouet᷑ manet ẜm ſe totũ i eodẽ loco l3 ptes varient᷑ qd aũt auget᷑ ꝛ ſi nõ moueat᷑ ẜm ſe totũ tñ totũ accipit maiorẽ locũ poſterius ꝙ prius.

☞ Querit᷑. Ex q̃ fit augmẽtatio vtrũ corpeo vel incorpeo So⁹ phi ex corpeo. Qꝫ aũt nõ poſſit eſſe ex incorpeo ꝓbat phs ſic qꝛ tũc illud incor/poreũ eſſet ſepatũ a corpe ꝛ magnitudine. vł g̃ eẽt ab illis ſepatũ ẜm eẽ ꝛ lo/cũ vel ẜm eſſe tm̃ nullũ hoꝝ pt dici. g̃. nõ pmũ. qꝛ hoc nullũ hẽbit locũ ꝛ erit ſicut pũctũ ꝛ uacuũ hoc aũt ipoſſibile ẽ qꝛ illud qd generat᷑ ẽ in loco illo ſcꝫ in q̃ fuit corruptũ ꝛ etiã illud qd auget᷑ ẽ in loco. g̃ ꝛ illud ex q̃ auget᷑ erit i loco. Si aũt eſt ſepatũ ẜm eſſe ꝛ nõ ẜm locũ ſequũt᷑ tria incõueniẽtia. pmũ ꝙ ex aqua poſſet generari aer aqua non trãſmutata. Scd̃m ꝙ infinite materie erunt actu in aliquo. Terciũ ꝙ ex hoc ſeq̃ret᷑ generatõem nõ eſſe niſi ſiẽ exi/tũ a cõtinente vt vaſe vel hmõ i.

☞ Querit᷑. quõ ꝓbat᷑ ꝙ d3 eſſe corporeũ. Solutio. qꝛ illud qd auget᷑ d3 eſſe corporeũ. g̃ illud quo auget᷑ deb3 eſſe corporeũ ꝯña pt3 qꝛ dñt eſſe homogenia id eſt eiuſdem nature.

¶ Arguit᷑. Ex h̃ ſeq̃ret᷑ ꝙ duo corpa eẽnt in eodẽ loco. Solutio. nõ ſe/quit᷑ qꝛ corp⁹ adueniens nõ manet ſ3 ꝯuertit᷑ in ſubam aucti.

☞ Querit᷑. q̃t req̃rũtur ꝯditõnes ad augmẽtatõem. So⁹ ꝙ tres. Pri/ma ẽ ꝙ ei⁹ qd auget᷑ q̃libet ps auget᷑. Scd̃a augmẽtatio fit aliquo corpeo. Tercia ꝙ illud quod augetur manet idem numero ante ꝛ poſt.

☞ Querit᷑. quõ ꝓbat Areſto. vltimã ꝯditõem. Sol'o ſic qꝛ in hoc dif/fert generatio ꝛ corruptio ab augmẽtatõne ꝛ alteratõne. qꝛ cũ aliq̃d generatur aut corrũpit᷑ ſimpliciter nõ manet qd aũt auget᷑ vel alterat᷑ manet licꝫ non maneat eadem paſſio id eſt qualitas eadem.

¶ Querit᷑. Utrũ id qd aduenit alteri ſicut nutrimẽtũ augeat᷑ vel illd cui aduenit nutrimẽtũ Sol'o phi. ꝙ illud auget᷑ cui aduenit alimẽtũ h̃ ꝓbat per vltimã cõditõnem qꝛ illud qd augetur debet manere idẽ in tota trãſ/mutatõne ſed alitũ manet idem ꝛ nõ alimentũ. g̃.

¶ Querit᷑. q̃tuplices ſũt ptes ei⁹ qd auget᷑. So⁹ duplices materiales et formales. Materiales dicũt᷑ q̃ nõ deputãtur ad ſpẽalẽ opatõnem ſicut caro os pinguedo ꝛc̃. Formales aũt ptes dicũtur q̃ deputãtur ad aliquas ſpẽales opatõnes ſicut oculus ad videndũ auris ad audiendũ.

¶ Arguit᷑. Materia nunq̃ ẽ ſine forma vt dicit phs in hoc pmo. g̃ om̃es ptes erũt formales So⁹ ptes nõ dicũtur materiales ex h̃ ꝙ ſint ſine for/ma ſ3 ideo qꝛ in eis forma nõ dñatur ſic ꝙ hẽat aliq̃s ſpẽales opatões

Querit᷑ Utrũ ei⁹ qd auget᷑ q̃libet ps augeat᷑. Sol'o phi ꝙ ſic loqndo de ptibus formalibꝫ ſed nõ de ptibꝫ materialibus Probat ſic qꝛ illud dicit᷑ augeri qd manet ide3 numero. ſed partes formales ſunt hmõi ꝛ non materiales. g̃ quelibet pars formalis ꝛ non materia/lis augetur. Minorẽ ꝓbat quia partes materiales fluunt ꝛ refluunt.

Augme. q̃ differt a loci muta.

[illegible]

[illegible]

Queritur. Quō ꝓbat phs ꝙ partes materiales fluant ꝛ refluant. Solutō ꝓbat per simile. qꝛ sicut vter vel vas quo ꝗs mensurat aquã vel hmōi semꝑ manet idē nō obstante ꝙ aqua alia ꝛ alia pn̄s sit vtri sic est in ꝓposito ꝙ qn̄ aliqđ aīal augeť materia carnis que fluit et refluit, nō augeť sed qđ semꝑ manet cōtinens hmōi materiã cuiusmodi sunt partes formales.

Ar. Partes materiales augenť. Probať ꝑ phm in textu qui dicit heterogenia augeri ꝑ hoc ꝙ homogenia augenť. sed partes materiales sunt homogenia ꝛ formales heterogenia. Et cōfirmať quia videmus ad sensum augeri cibo sumpto. Sol̄o licet partes materiales dicanť augeri. qꝛ tñ hoc nō est ex parte virtutis assīlatiue ꝛ augmētatiue existentis in eis. sed in partibꝫ formalibꝫ per prius est. ideo ille scꝫ formales partes solū dicūtur augeri ꝓprie loquendo vt hic phs loquiť de augmentatōne. Et ꝑ hoc etiam patet solutio ad confirmatōnem.

Queritur. Quō ꝓbat phs ꝙ corꝑa anomiomera seu heterogenia augenť ad augmentatōnē homogenioꝝ. Solutō. qꝛ vnūqđꝙ anomiomerū ex homogeniis cōponiť.

¶ Queriť. Quale debet esse id ꝗ aliqđ augeť. Sol̄o phi debet esse tale in potentia quale est auctū in actu. exemplū vt si caro augeť corpus adueniens erit caro in potentia actu vero est aliud scꝫ panis vel cibus alius.

Queritur. Quō ꝯueniūt ꝛ differūt nutritio ꝛ augmentatio. Solutio phi ꝙ ꝯueniūt in hoc ꝙ vtrūqꝫ fit adueniente aliquo extrinseco qđ est in potentia ꝛ nō in actu vt hmōi. Differūt aūt dupliciter. Primo qꝛ nutritōnis obiectū est potentia caro. sed augmētatōnis est in potentia caro quāta. Scđo differūt qꝛ aīal nutriť ꝗdiu viuit sꝫ nō sꝑ augeť.

¶ Queriť. Quare necesse est aīal nutriri ꝗdiu viuit. Solutō ꝙ ideo quia vita consistit in calido ꝛ humido ꝛ nisi apponereť humidū nutrimentale qđ virtute nutritiua cōuertiť in humidū radicale qđ cōtinue deperdiť per actōnē calidi tandē cōsumereť. Et sic restauratio deperditi humidi radicalis est causa necessitatis nutritōnis.

Queritur. Quare tunc aīal etiā nō augeť ꝗdiu viuit. Sol̄o dicendū ꝙ iō qꝛ calor ꝛ virtus nutritiua deficit sic ꝙ nō p̄t amplius nutrimentū cōuertendo in subam aliti extendere sed solū assīlare ipi alito sic dať nutritio. Sic similiter qn̄ virtus deficit in assīlando nutrimentū alito cessat nutritio ꝛ aīal moriť.

Tertius tractatus scđm diuisionem Alberti. vel quartus ꝭm diuisionem alioꝝ.

Queritur. Quare Albert⁹ nō distinguit sequentē tractatū primi libri in tres tractatus sed solū in tria capitula tercij tractatus. Sol̄o. quia Albertus dicit ꝙ in prioribꝫ tractatibꝫ duobꝫ determiatū est de simplicibꝫ motibꝫ. Cōsequēter dicēdū esset de generatōe ꝯtracta scꝫ de generatōne simpliciū corpoꝝ qđ fit ī secūdo libro. Sꝫ qꝛ determiatō

de tactu actione passione ⁊ mixtione deseruit ad notitiā illoꝝ. Ideo omnia illa tanꝗ deseruientia ad hoc vno tractatu explanat ⁊ determinat. Et hec est etiam cā quare illū tractatū postposuit ꝑoribꝫ ⁊ ꝓposuit secūdo libro

Queritur. Quare phs hic determinat de tactu Soꝉo phi. determinandū est de actiōe et passione ⁊ de mixtione. ergo de tactu. Consequentiā probat. qꝛ ꝯtraria nō possunt agere ⁊ pati nisi tangant. nec etiam misceri possunt

Queritur. Quare hic determinat de agere ⁊ pati Soꝉo. quia omnes qui dicūt generatōem ⁊ corruptōem fieri cōgregatione ⁊ segregatōe elemtntoꝝ dicūt ea agere ⁊ pati.

¶ Queritur. quare ꝑus determinat de tactu ꝗ agere ⁊ pati. Soꝉo. qꝛ generaliora sunt priora tactus est generalior. Probat phus. qꝛ quecūꝗ agūt et patiūtur tangūt. sed non econtra.

Queritur. Quot requirūtur ꝯditōes ad tactū ꝓprie dictū. Soꝉo tres. Prima est ꝙ tactus est eoꝝ que hn̄t positōem. Probat. qꝛ nulla tangūt se nisi sint in loco. cui aūt ꝯuenit locus ꝯuenit ⁊ positio. Secūda ꝯditio ꝙ tangentia habeāt vltima simul. Probat. qꝛ tāgere est vltima simul habere. Tercia ꝯditio. ꝙ sint actiua ⁊ passiua adinuicem. Probat. qꝛ tactus ꝯuenit solum habentibꝫ positōem ⁊ locū. sed loci sunt due differentie. scꝫ sursum ⁊ deorsum. que dn̄e solū ꝯueniūt habentibꝫ grauitatē ⁊ leuitatē. talia aūt actiua ⁊ passiua sunt.

Queritur. Que est definitio quā phs infert ex his ꝯditōibꝫ. Solutio. Tangere nata sunt adinuicē quoꝝ diuisis magnitudinibꝫ simul vltima sunt exn̄tibꝫ motiuis ⁊ mobilibꝫ adinuicē

¶ Queritur. quō fit tactus metaphoricus Soꝉo. qn̄ aliqđ mouens imobile tangit alterum a quo nō tangitur. exemplū est. sicut cū dicimus tristiciam tangere nos. et nō ecōuerso.

¶ Secūdū capitulū tercij tractatus vbi alij incipiūt quintum tractatū

Queritur. Quō antiqui diuersificati sunt de actiōe ⁊ passiōe. Solutio. quidam dicūt ōme sim̄e esse impassibile. ⁊ sic dixerunt agens ⁊ patiens esse dissim̄ia. Democritus aūt solus dixit ōme agens ⁊ patiens esse sim̄ia. et ita nihil pati a dissimili.

¶ Queritur. q̄ sūt motiua illoꝝ. Soꝉo ꝑmi dicebāt si essent sim̄ia vnū non esset magis agens ꝗ alterū aut patiens. Democritus aūt dixit ꝙ agens ⁊ patiens ꝯueniūt in aliquo ꝯmuni in quo sunt similia

¶ Queritur. quare Aresto. vocat illas opiniones subcōtrarias Soꝉo. dicendū est sicut dr̄ phus. qꝛ q̄libet dicit partē ⁊ neutra dr̄ totū. quod ad q̄litatem agentis ⁊ patientis requiritur

Queritur. Qualia debent esse agentia ⁊ patientia ꝺm veritatē. Soꝉo. debent esse partim similia ⁊ partim dissim̄ia. sim̄ia quidem genere. ⁊ dissim̄ia specie.

Queritur Qualiter ꝓbat phs ꝙ nõ põt esse similia Solo. tribus rõnibꝰ. ꝓma. qꝛ tũc nõ esset rõ quare vnuz esset plus actiuũ ꝙ̃ alterũ. Scđa qꝛ tũc idẽ ageret in seipsum ꝛ patereť a seipso. Tercia. qꝛ tũc nullũ esset ens incorruptibile. quia vnũquodqꝫ ageret in seipsum et moueret seipsum

¶ Queriť. quõ ꝓbat ꝙ possunt esse dissilia Solo. qꝛ tũc sequereť ꝙ linea patereť ab altitudine ꝓpter dissilitudinẽ qđ falsum est.

¶ Queriť quõ ꝓbat ꝙ debent eẽ silia genere ꝛ dissilia spẽ. Solo. qꝛ agẽs et patiens debẽt esse ꝯtraria. ꝯtraria aũt ꝯueniũt genere ꝛ differũt specie

¶ Queriť. quõ ꝓbat ꝙ actio ꝛ passio sunt inter ꝯtraria. Solo. qꝛ circa illa est actio et passio circa que est generatio ꝛ corruptio. generatio aũt ꝛ corruptio sunt inter ꝯtraria ꝛ media ꝯtrarioꝝ. ergo.

Ar Agens ꝛ patiens sunt silia etiaꝫ spẽ. Probať. qꝛ ignis generans ꝛ ignis genitus hñt se sicut agens ꝛ patiens. tñ ꝯueniũt spẽ Solo agens ꝛ patiens ſm ꝙ hmõi in ꝑncipio sunt silia genere ꝛ dissilia specie. sed in fine sunt silia spẽ. qꝛ agens assimilat sibi suũ passum.

☞ Queriť. vtrũ omne agens in agendo repatiať Solo. oĩe agẽs physicũ in agendo repatiť. sed nõ agens nõ physicũ

Queritur Quid dꝛ agens physicũ ꝛ quid nõ dꝛ agens physicum Solo. illđ qđ ꝯmunicat cũ suo passo in materia. Sed nõ physicũ qđ nõ cõicat in materia cũ passo

☞ Queriť. quõ ꝓbat phus ꝙ nõ omne agens agendo repatiť Solo. duabꝰ rõnibꝰ. Prima. qꝛ sicut se hꝫ mouens ad mobile. ita agens ad patiẽs sed est aliqđ mouens imobile. ergo etiã est aliqđ agens impassibile. Secunda rõ. quecũqꝫ nõ hñt materiã sunt impassibilia. sed est agens aliqđ qđ non cõicat in materia cũ patiente. ergo

☞ Queriť. quõ ꝓbat phus ꝙ oĩe agens physicũ in agendo repatitur Solo. hac rõne. quecũqꝫ cõicant in materia agũt ꝛ patiũtur adinuicem sed agens physicũ cõicat in materia cũ suo passo. ergo repatiť ab ipso

☞ Queriť. ad quã cãm reduciť agens ꝛ ad quã patiẽs Solo. ꝙ agẽs reduciť ad cãm efficientẽ sed patiẽs ad materiã. qꝛ materie est pati.

Ar Contra. dꝛ phs in textu ꝙ reduciť ad cãm vnde fit motus. sed talis est finis Solo phi. finis nõ mouet nisi ſm metaphorã. qđ sic ꝓbat. qꝛ efficiente ꝑsente ipsi materie aliquid patitur. sed habitibꝰ (qui sunt fines) in materia existẽtibꝰ cessat motus

☞ Queriť. quõ locuti sunt antiqͥ de mõ agendi ꝛ patiendi. Solo. empedocles dixit actõem fieri ꝑ poros. Democritꝰ aũt ꝛ Leucippus ponẽtes corpa indiuisibilia ꝑncipia rerũ dicebãt actiõem fieri ꝑ ingressum illoꝝ corpoꝝ in ipm passuꝫ Plato hoc idẽ dixit nisi ꝙ ipe posuit indiuisibiles planicies rerũ ꝑncipia ꝑ quaꝝ ꝯtactũ dicebat fieri actõem ꝛ passionẽ.

☞ Queriť. quid mouebat antiquos ad ponẽdũ poros Solo. nõ potuerũt intelligere quõ agens cõicaret suaꝫ formã patienti sine materia. ideo putabãt agens ꝑ particulas materie intrare in passuꝫ ꝑ poros. Sed hoc nõ valet. qꝛ agens ꝛ patiens cõicant in materia. ideo sufficit ꝙ vniať materia

vnius materie alterius ꝑ ꝯtactū mutuū. ⁊ sic virtus transit ⁊ retransit. Et ergo reprobando dicit phus ꝙ illi pori superflue ponūtur. qꝛ si passiuū patiꝛ per ꝯtactū actiui in poris tūc illud repatiꝛ. ⁊ nō in poris. etiam si nō habeat poros sed totū ꝯtinuū sit.

Queriꝛ Q̄uo reprobat opinionē democriti ⁊ alioꝝ. Solō sic qꝛ in athomis aut poniꝛ sola figura. aut cum figura q̄litas aliqua actiua vel passiua. Si p̄mū nō erūt athomi actiui neq̧ passiui. qꝛ figura nō est actiua neq̧ passiua. Si secūdū. vel ergo illa qualitas est vna in quolibet athomo vel plures. si vna tūc cū athomus sit p̄ncipiū ſm illos q̄litas illa erit īmobilis. ⁊ sic athomus calidus semꝑ calidus erit. ⁊ frigidus semꝑ frigidus. et sic ꝯtrarioꝝ nō erit vna materia. neq̧ athomi erūt transmutabiles. Si aūt in quolibet sint plures q̄litates actiue ⁊ passiue ille erūt ꝯtrarie. qꝛ actio ⁊ passio sunt inter ꝯtraria. et sic ꝯtraria erūt in eodē indiuisibili. quod est impossibile.

¶ Queriꝛ. q̄uo actio fit ⁊ passio ſm veritatez loquēdo Solō. fit ꝑ mutuā trāsmutatōem potētie materialis agentis ⁊ patiētis cōis in actus ꝯtrarios suaꝝ formaꝝ. Patz sic. qꝛ exquo agens ⁊ patiēs ꝯueniūt in materia et materia vnius est in potentia ad formā alterius adinuicē ꝯiūcta in inuicez agūt. ita ꝙ materia vnius suscipit formā alterius ad quā est in potentia.

¶ Queriꝛ. q̄uo phus manifestat illū modū Solō ponēdo duas ꝯditōes que requirūtur ad actōem ⁊ passionē. Prima ꝙ passum ſm ꝙ hmōi patitur ſm quālibet eiꝰ ꝑtem. Scd̄a ꝯditio. agens ⁊ patiens debent esse diuisa ⁊ nō ꝯtinua ꝓxima tñ sibi. ita ꝙ tangāt se.

Arꝛ Corpus aīalis patiꝛ ab igne ⁊ nō aīa. ḡ nō patiꝛ ſm quālibet eius partē Solō. intelligiꝛ de ꝑte q̄ntitatiua nō essentiali

¶ Queriꝛ. quare agens ⁊ patiens nō pn̄t esse ꝯtinua Solō. qꝛ nō essz rō quare vna pars magis ageret vel patereꝛ q̄z alia. qꝛ ꝑtes totius cōtinui sūt homogenie. agēs aūt ⁊ patiēs debēt esse dissilīa spē

Contra. lignū ꝯtinuū in vna parte incensum agit in reliquā ipsam incendendo. Solō. per accidens ⁊ ꝑ artem ⁊ ꝑ modicū tempus possunt eē ꝯtinua. sed nō per se ⁊ simpliciter

¶ Arguiꝛ. ignis agit in corpus distans ab ipso. ergo nō oportz agens ⁊ patiens esse ꝓxima aut tangentia se Solō. oportz ꝙ sint ꝓpinqua tangentia se mediātibꝫ alijs vel sine medio. dat phus exemplū de igne qui tangit aerē quo mediāte agit in corpora nostra

¶ Queriꝛ. vtrū spēs platonice agāt et patianꝛ. Solō. nō. qꝛ qd̄ nō tāgit nō agit. tales aūt sunt indiuisibiles. q̄re se nō tangūt. vt dꝛ sexto physicorum

¶ Queriꝛ. quare om̄e passibile debet esse diuisibile Solō. qꝛ debet eē continuū. ꝯtinuū aūt est diuisibile in semꝑ diuisibilia

¶ Arguiꝛ. dicit phs in textu ꝙ corpus ꝑ actiōem nō diuidiꝛ realiter. ḡ non oportz esse diuisibile Solō phi. diuisibilitas nō req̄riꝛ nisi rōne cōtactus ideo sufficit ꝙ sit potētia diuisibile. nō actu diuisum

Terciū caplm̄ vbi alij incipiūt sextū tractatū. ⁊ tractat de mixtione

Queritur Utrũ mixtio sit possibilis. ~~Et arguit phus q non ta~~li argumento. Si mixtio esset possibilis. vel ergo miscibilia manerent. vel aterum manet ꝛ alterũ nõ. vel neutrũ manet. sed nullũ illorum est possibile. ergo mixtio nõ est possibilis. Maiorem relinquit notam ex sufficienti diuisione. Minorẽ probat. non pmũ. qꝛ illa que eodem modo se habent et non transmutantur nõ dicũtur nũc plus mixta q̃ pus. Non secũdum. qꝛ mixtio debet esse illorũ que similiter se habent in mixto. sed illa quorum vnum mannet ꝛ alterum corrumpitur non habent se similiter. Non terciũ. qꝛ que nõ sunt non miscentur

Ar Arestoteles videtur incõuenienter arguere. pbatur. qꝛ in pbatõne assumit duas ꝯtraditorias. qꝛ dt q nõ possunt ambo manere. qꝛ non debent se siliter habere. ꝛ postea dt q nõ potest vnũ manere ꝛ alterũ non. qꝛ miscibilia in mixto debent se siliter habere. habere aũt se siliter ꝛ nõ siliter cõtradicũt Solo. nõ est ꝯtradictio. qꝛ debent se habere siliter ꝛ dissiliter. similiter. vt sunt in mixto. qꝛ nullũ eorũ debet esse in actu. sed in potentia. sed ante ꝛ post mixtionẽ debẽt se habere dissimiliter. qꝛ ante mixtionẽ sunt in actu mutue ꝯtra rietatis. siliter post q̃n sunt a mixto separata.

Queritur Qualiter soluit hanc dubitatiõez Solo. p hoc q mixtio distinguitur ab omi motu ad formã

☞ Queritur. quõ distinguitur a generatõe Solo. qꝛ q̃n ex materia p aduẽtu forme aliquid generatur nõ dꝛ forma materie misceri. sic nõ dicimus cõbustibile igni misceri cum exardet nec econtra. sed ignez dicimus generari et materiã illam scꝫ ꝯbustibile corrũpi

☞ Queritur. quõ distinguitur ab augmentatione Solo. qꝛ non dicimus cibum misceri corpori cibato. quia cibus non manet sed corrumpitur. miscibilia aũt nõ corrũpuntur.

¶ Queritur. quõ distinguitur ab alteratione Solo. quia ad alteratõem concurrũt accidens ꝛ subiectum. sed accidens non est miscibile. ergo differt mixtio ab alteratione. Minorem probat. qꝛ accñs nõ miscetur subiecto neqꝫ accidenti. nõ subiecto. qꝛ figura que est accidens artificiale nõ miscetur cere nec tumorẽ aut q̃titatẽ que est accñs naturale dicimus misceri suo subiecto

Queritur Quare passio vl habitus nõ est miscibilis suo subiecto Solo. ratio est. quia illa manent ambo salua in esse. sicut passio manet p assio. et subiectum manet subiectum. sed miscibili a non ita manent

Queritur Quõ probat q accñs nõ miscetur accidenti sicut dixit in minore. Solo. qꝛ miscibilia possunt habere p se esse. et sunt separabilia. sed accñtia non sunt hmõi. vnde non ꝯtingit misceri disciplinam ꝛ album neqꝫ aliqd aliud qd est de numero inseparabiliũ.

¶ Qualiter distinctio hec premissa valet ad solutõem dubitatiõis. Solo qꝛ questiones tacte in argumẽto phi querũt quõ miscibilia manent in mixto. et sic ex distinctione habetur q non sunt in mixto vt corrupta. qꝛ mixtio differt a generatione et corruptione. nec manent saluata. cũ mixtio differat ab

alteratōne nō em̄ manent quēadmodū corp⁹ ꝛ albedo in alteratōne.

¶ Querit᷑. quō ergo manēt. Solutio ph̄i ꝙ miscibilia nō manēt actu sed potentia.

¶ Queritur. qualiter ꝓbatur ꝙ non maneāt actu Solutio ph̄i quia tunc ex ipis non fieret aliquod vnū.

¶ Querit᷑. qualiter ꝓbat ꝙ maneāt potētia. Sol'o sic q꞉ ea q̄ miscētur in mixtōne prius sepata cōiūgūtur ꝛ postq̄ ꝯuenīūt iterū sepabilia sūt probat. q꞉ grauia descēdūt aliq̄n ꝛ leuia ascendunt.

¶ Querit᷑. qualiter rn̄det ꝯclusiue ad instātiā factā. Sol'o ꝙ nō manēt in mixto in actu sc꞉ inalterata ꝛ diuisa sicut corpus ꝛ albū nec ambo nec alterū corrūpūtur saluatur aūt virtus coꝝ.

☞ Ar. mixtio nō est possibilis. ꝓbat᷑ q꞉ si esset mixtio elemētoꝝ hoc cōueniret eis a natura vel ꝑ violentiā. Nō ꝑ naturā q꞉ elemēta naturaliter non pn̄t ꝯuenire eo ꝙ vnū naturaliter fert᷑ sursum aliud deorsum. Nec fit per violentiā q꞉ tūc nō eēt ꝑpetua q꞉ nullū violentū ꝑpetuū sed mixtio ē ꝑpetua vt dicit᷑ i secūdo hui⁹ Sol'o ꝙ fit ꝑ naturā nō q̇dē ꝑticularē s꞉ vl'ē꞉

¶ Ar. Mixtio nō dr̄t a generatōne. g̃ distinctio ꝑus posita fuit nulla. An̄s ꝓbat᷑ q꞉ mixtio ē mot⁹ ꝛ nō ē alteratio nec augmētatio nec loci mutatio. g̃ generatio. Sol'o. mixtio nō ē mot⁹ l꞉ nō sit sine motu q꞉ mixtio fit ꝑ alteratōnes elemētoꝝ ꝑuias q̄s alteratōnes seq̄t᷑ mot⁹ local' elemētorū ad locū mixtōis ꝛ ad h̄ ꝙ minimū vni⁹ fit cū minimo alteri⁹ ꝛ tūc ꝯcomitat᷑ generatio. vn̄ patet ꝙ s̄m essentiā distinguit᷑ mixtio ab oīb꞉ motibus licet non s̄m esse.

Cōtra. mot⁹ eēntial'r distinguūt᷑ penes termīos ad q̄s sed terminū ad quē nō h꞉ mixtio distinctū a gn̄atōe. g̃ s̄m eēntiā idē ē mixtio qd̄ gn̄atio. minor ꝓbat᷑ q꞉ forma mixti habet᷑ ꝑ gn̄atōe꞉. Etiā seq̄ret᷑ ꝙ eēnt pl'es motus ad formā q̄ ph̄i assignāt So° ꝙ mixtio eēntial'r accepta nō h꞉ terminū intrinsecū determiatū s꞉ formā h̄itualit᷑ ꝯfusā. vn̄ n̄ ē ad formā s꞉ ad inchoatōnē forme verūtamē maiorē vicinitatē h꞉ ad gn̄atōe꞉ q̄ ad q̄cūq꞉ alia꞉ mutatōem q꞉ ē ad h̄itū ꝯfusū q̄ coeūt forme elemētoꝝ ex quo per generationem educit᷑ forma mixti.

¶ Querit᷑. Utrū elementa maneāt in mixto salua. Sol'o s̄m Albtū ꝙ sic quo ad esse ꝑmū sed nō omnino q̄ ad esse secūdū.

¶ Querit᷑. q̇d intelligit᷑ ꝑ esse ꝑmū ꝛ q̇d ꝑ esse secūdū Sol'o Esse ꝑmū elemētoꝝ ē qd̄ h̄nt a formis subalib꞉. S꞉ esse secūdū ē qd̄ h̄nt in opatōib꞉ suaꝝ q̄litatū q̄ sūt ꝓprie ipis ꝛ fluūt ab eoꝝ essentijs.

☞ Cōtra ꝓpriū ē isepabile a suo subiecto. g̃ si manēt q̄ ad eē ꝑmū eē manebūt q̄ ad eē 2ᵐ. So° nō corrūpūt᷑ simpl'r q̄ ad eē nec oīno manēt q꞉ auferūt᷑ excellētie qualitatū ꝑ q̄s vnūq̄dq꞉ alteꝝ s̄m excellentiā corrūpe posset

☞ Cōtra elemēta nūq꞉ ꝑuant᷑ suis ꝯtrarietatib꞉ ꝛ opatōib꞉ vt dr̄ ph̄s in scd̄o hui⁹ So°. Elemēta dupl'r h̄nt ꝯsiderari. Uno° s̄m esse liberū et sic nō ꝑuant᷑ suis opatōnib꞉. Alio° s̄m esse ligatū ꝛ fractū quale h̄nt in mixto ꝛ sic auferūtur excellentie cōtrarietatū.

¶ Querit᷑. q̇d intelligit᷑ ꝑ esse liberꝝ elemētoꝝ. Sol'o dr̄ esse qd̄ h꞉ elementū in sua sphera ꝛ in loco naturali. S꞉ ligatū ē qd̄ h꞉ i mixto qn̄ sc꞉ ab alio alteratū ꝛ aliud alterās ē eī vnitū. ita ꝙ minimū vni⁹ ē cū minio alteri⁹

¶ Querit᷑. quō p̄t hec opinio alberti ꝓbari. Sol'o autoritatibꝫ pħoꝝ et rōnibꝫ. Primo autoritate pħi in fine huꝯ p̄mi vbi definit mixtionē. Mixtio est mistibiliū alteratoꝝ vnio. Si em̄ alterant᷑ nō corrūpūtur. Probatur etiā autoritate Auicēne ⁊ etiā Auerrois in libro perigenios licet in tercio de celo sibi cōtradicere videat᷑. Vn̄ Albertꝯ cōcordando dicta istoꝝ pħoꝝ dicit ꝙ elemēta q̄ntū ad esse. ſm q̄ħ hn̄t sub accn̄tibꝫ ⁊ q̄litatibꝫ naturalibꝫ q̄ sunt potentie sue naturales corrūpūtur seu frāgunt᷑ excellentie ipoꝝ. Quātū aūt ad esse p̄mū miscent᷑ quidā sube ipoꝝ ⁊ vnaqueqꝫ ſm aliq̄d corrūpitur ad alterā ⁊ ſm aliq̄d manet. Manet (inquit) meo iudicio in cōfuso esse et indistincto. ⁊ hoc vocat Auicēna manere ſm esse ſm actū diminutū imperfectū nō manet aūt ſm eē distinctū ⁊ pfectū. Jō d̄r auerrois ꝙ non manet nisi ſm potētiā. Et ita nō ē ꝯdictio inter hos viros. qꝛ potētia illa q̄ dicūtur elemēta saluari ſm Auerroim ē formalis ⁊ nō oīno materialis ⁊ de illa educit᷑ actus forme mixti.

¶ Querit᷑. quō ꝓbat᷑ rōne. Sol'o ꝙ rō p̄ma ē. Quicq̄d corrūpit᷑ a suo ꝯtrario corrūpit᷑. sꝫ forma mixti nō ē ꝯria elemētis. g̊. Et si dicat᷑ ꝙ bn̄ probat ꝙ nō p se corrūpāt᷑ tn̄ corrūpūtur p accn̄s ex pte ꝯuātis. So° ꝙ h̄ nō p̄t dici. ꝓbat᷑ qꝛ qn̄cūqꝫ aliq̄d corrūpit᷑ p accn̄s ex pte ꝯseruātis ⁊ nō a suo ꝯrio ipm manet idē in specie lꝫ nō numero. sic pꝫ in albedine in aīali viuo ⁊ mortuo. ⁊ sic manerēt adhuc in specie elemēta q̄ħ tn̄ aduersarij nō ꝯcedūt. Scd̄a rō eadē sūt p̄ncipia ꝯstitutōis ⁊ resolutōis vt d̄r sexto physicoꝝ. sꝫ mixta resoluūtur i elemēta. g̊ oportꝫ ꝙ sint in eis aliq̄ mō actu. Tercia rō. Si nō manēt elemēta i mixto. tūc mixtū eēt eq̄ simplex sic̄ elementū q̄ħ tn̄ falsū est.

☞ Ar. Jlla tercia rō nō valꝫ qꝛ bn̄ ꝓbat ꝙ mixtū nō ē eēntialiter ꝯpositius elemētis nō tn̄ ꝓbat q̇n sit ꝟtute cōpositius. So° falsū est ⁊ ipossibile. ꝓbat᷑ p pħm dicētē ꝙ ea q̄ sūt ꝟtute pluraliora sint eēntia simpliciora. et sic seq̄ret᷑ q̄ħlibꝫ elemētū seorsū captū cōpositius q̊cūqꝫ mixto. Ex his igit᷑ dictis vident᷑ elemēta manere in mixto nedū ꝟtualit᷑ per q̄litates elemētares fractas ⁊ ligatas sꝫ ⁊ p formas suas subāles vt sentiūt cōmentatores Aresto. ⁊ imitator eoꝝ Albtꝯ. Aliter āt circa hāc materiā sentit beatus Thomas i tractatu suo de mixtiōe dicēs elemēta solū manere ꝟtualit᷑ ⁊ nō per subāꝫ suā q̄ħ etiā tenet Egidiꝯ i ꝯmēto sup p̄mū de generatōe q̊ꝝ dictū pħoꝝ dictis ⁊ p̄cipue cōmētatoris Auerrois ⁊ auicēne repugnat. Et lꝫ sit rōnabiliꝯ dictū istoꝝ positōne eoꝝ q̇ dicūt formas subāles nullo° manere i mixto nec ſm subām nec ſm ꝟtuteꝫ sꝫ solū manere q̄litates elemētares pro eo qꝛ opinio illa nō p̄t aliquo mō saluare verā mixtōem nec ea q̄ sibi ab Aresto. attributa sūt tn̄ albti opinio seq̄ntis ꝯmentatores arestotelis videt᷑ rōnabilior vt oñdūt tres p̄misse rōnes. Et siles nō minus efficaces q̄ hic dispendij euitandi gratia p̄termisse sunt.

☞ Ar. Cōtraria nō pn̄t esse i eodē. sꝫ si manerēt elemēta in mixto ꝯria eēnt i eodeꝫ. So°. ꝯria nō pn̄t esse in eodeꝫ ſm esse itensū tn̄ bꝫ eē remissū.

¶ Cōtra. nō pn̄t esse pl'es forme subāles i eodē. ꝓbat᷑. qꝛ forma dat eē vnꝯ aūt rei est tn̄ vnū esse. So°. pl'es forme vltie nō pn̄t esse i eodeꝫ. sꝫ forme elementoꝝ nō sūt forme vltie. iō pn̄t ⁊ sūt sil᷑ i mixto q̇ hoc fit ꝟtute mixtionali celi miscentis ad esse habituale confusum in quo coeunt tanq̄ꝫ in potētia

formali formabili per actum forme ipsius mixti

¶ Contra dicit Boetius q forme non est forma. Solutio verū est vt subiecti tamen bene vt pncipij formalis formabilis.

¶ Cōtra. Forme elementoꝝ sūt forme specifice. sꝫ forma formalis est forma generica ꝛ incōpleta. Solo. forme elementares nō sūt forme specifice mixti. ꝛ g̃ p elementa mixta ipm mixtū nō ponit in specie. sed ex illis resultat esse aptitudinale ad formā mixti. Et g̃ dr q si fm esse liberū capiātur dicūtur species distincte sic vnū dicit ignis aliud aqua ꝛc.

¶ Querit. q̄ differenter forme elementoꝝ sūt in forma mixtionali ꝛ forma mixtoꝝ. Solo q oīm mixtoꝝ forme sunt in forma illa mixtionali tāq̄ in forma potētiali q q̄modo inchoate forme aūt elementoꝝ in illa forma potentiali ad quā reducta sunt non sunt ꝓprie per inchoatōnem sed per suā specificam existentiam.

¶ Cōtra. Elementa etiā sunt ī tali habitu ꝯfuso p inchoatōem. pbat qꝛ fiūt p generatōem ex mixto. g̃ fuerūt ibi inchoata. Solutō. nō fiunt ex mixto p generatōem sꝫ de mixto resoluūtur motu q̄dā opposito ipi mixtioni illa resolutō pt dici corruptio inq̄tū est ab esse ꝯfuso elementoꝝ ad esse determiatū sꝫ ex pn̄ti ī est corruptio mixti qꝛ p eā aufert forma mixti.

Sequitur de modo mixtionis

Querit In quo generaliter defecerūt oēs antiq̄ de mixtōne loquētes. Solo in hoc q nō ponebāt fieri mixtōem per mutuā trāsmutatōem. ita q ex miscibilibꝫ resultaret natura aliq̄ cōis ꝛ media. sꝫ ponebāt mixtōes fieri p h q minimū vni' ponit iuxta minimū alteri'.

¶ Quot ponit phs opiniōes antiquoꝝ. Solo tres recitat. Et tō q̄a oēs dicebāt mixtōem fieri p iuxtapōnē minimi vni' cū minimo alterius. Minimū aūt pt capi tripl'r scꝫ fm sensūꝫ fm formā ꝛ fm quātitatem.

¶ Querit. que fuit pma opinio. So°. pma opinio fuit q mixtio fieret p iuxtapositōem fm sensū q̄ seorsū accepta nō st sensibilia ꝓpt' sui paruitatē.

¶ Querit. que fuit secūda opinio. Solo q mixtio fieret p iuxtapositōem minimoꝝ fm formā. Ita q dicat mixtio fieri qꝛ q̄cūq ꝑticula fm formā sit secus q̄cūq. Exemplū dat de ordeo qd dr mixtū frumento q̄n granū qdlibet ordei ponit sec' qdcūq granū frumenti.

¶ Querit. quō grana ordei vel frumēta dicūtur minia. So° Albti. fm formā ꝛ spēm pn̄t dici minia vn̄ diuiso grano vno nō videt seruare spēm et formā. Et sic pꝫ q nō sūt minia fm sensū nec q̄titatē qꝛ sūt diuisibilia.

¶ Querit. que fuit tercia opinio. So°. q mixtio fieret fm iuxtapositōem minimoꝝ fm q̄titatem vt si corp' oē est diuisibile hoc est totaliter diuisibile ꝛ miscibile tanq̄ homeomeros. i. vnius rōnis in toto ꝛ in partibꝫ. Ita q oportet q̄cūq partem fieri secus q̄cunq.

¶ Querit quō phs repbat pmā opinionē So° duabꝫ rōnibꝫ. Prima si mixtio fieret p iuxtapōsitōem minimoꝝ fm sensū q̄libet ps mixti non eēt mixta. nec mixta essent ad inuicē ꝯpata. Secūda rō. si dictū eoꝝ esset veruꝫ sequeret qd idem mixtum ꝛ nō mixtum qd implicat ꝯtradictōem. Seq̄la pbat. qꝛ qd esset mixtū vni acute videnti q̄nꝫ habenti linceos oculos nō esset mixtum.

Queritur Quomodo reprobat secundam opinionem. Solutio duabus rationibus. prima stat in hoc. Si fieret mixtio per iuxtapositionem minimorum secundum formam tunc mixtio erit compositio et non praxis hoc est operatio transmutativa miscibilium. Secunda ratio quelibet pars mixti debet esse mixta. Ita quod pars mixti eandem rationem habeat cum toto sicut quelibet pars aque est aqua mixtum enim si aliquid est ipsum est hemeomeros homagenium sed secundum illos quelibet pars esset distincta ab alia.

Queritur Quomodo reprobat terciam. Solutio tali ratione. Impossibile est corpus quantum in minima dividi cum ipsum natum sit in infinitum dividi. ergo non potest mixtio fieri per iuxtapositionem minimorum per divisionem

¶ Queritur. quomodo fit mixtio secundum veritatem. Solutio taliter quando scilicet activa et passiva ad invicem sunt adequata in potentia et virtute sic quod unum non possit convertere alterum in naturam suam sed ibi generatur medium commune quod participat virtutes et essentias omnium mistibilium coniunctorum.

Queritur Quot requiruntur conditiones ad veram mixtionem. Solutio tres. Prima quod miscibilia maneant in mixto quapropter quando parva magnis coniunguntur non fit mixtio et sic gutta vini mille milibus non miscetur pro eo quod solvitur species vini et transmutatur in speciem aque. Secunda est quod minimum unius sit cum minimo alterius. Tercia quod quelibet pars mixti sit mixta

¶ Queritur. que sunt miscibilia ad invicem. Solutio quod contrarietatem habentia. Ratio est quia talia sunt activa et passiva ad invicem.

Queritur Que sunt facile miscibilia. Solutio quod parva parvis. Et hoc Aristoteles probat ratione et signo. Ratione tali quia parva facilius ad invicem transmutantur multum autem a multo tardius transmutatur. Signo probatur quia posteriora que facile terminabilia sunt termino alieno facile sunt miscibilia quia facile in parva divisibilia et talia sunt humida non unctuosa dicitur notanter non unctuosa quia non bene miscentur humidis ut oleum cum aqua bene miscetur sed aque adventum facit maiorem tumorem

Queritur Que non sunt bene miscibilia. Solutio quod illa quorum unum est multum passibile alterum vero parum. Exemplum de ere et stanno stanum enim valde passivum est. es autem modicum passibile et ideo non bene miscibilia sunt.

¶ Queritur. quare huiusmodi mixtio dicitur balbuciens. Solutio quia philosophus ostendit stannum et es et similia non esse bene miscibilia per simile de mixtura litterarum in sermone balbucientium qui antequam bene proferant primam litteram proferunt secundam.

Queritur Quomodo philosophus concludit primum librum de generatione. Solutio Epilogando ea que de mixtione dicta sunt infert principale ultimi tractatus scilicet quid sit mixtio dicit ergo finaliter. Mixtio est miscibilium alteratorum unio Albertus exponens dicit quod est unio ad unum actum mixti qui nullius est miscibilium separatum acceptorum.

Explicit primus liber de generatione

Secūdi libri de genera. et cor.

De generatione qui-

dem igitur et tactu et de facere et pati dictum est quomodo existunt in rebus transmutantibus ₇c.

¶ Querit̄ de quo tractat̄ in scđo libro de generatōne ₇ corruptōne. Solō de natura generatoꝝ ₇ corruptoꝝ. seu de principijs transmutatōnis elementoꝝ.

Querit̄ Qualiter diuidit̄ iste liber. Solō in tres tractat⁹. In quoꝝ pmo p.tractat de pncipijs seu causis intrinsecis elementoꝝ scꝫ de materia ₇ forma. In scđo de trāsmutatōe ipoꝝ. In tercio de causa ppetuitatis generatōnis ₇ corruptōnis elementoꝝ.

¶ Querit̄. qre Arestoteles determinat de generatōne elemētoꝝ prius q̄ȝ mixtoꝝ. Solutō phi qꝛ generatio ₇ corruptio oīb₉ sustātijs sensibilib₉ seu corporib₉ sensibilib₉ inest sed nō sine sensibilib₉ corpis istis scꝫ quatuor elementis.

¶ Querit̄. quō antiqui loquētes de principio materiali elementoꝝ diuersificati sunt. Solutō ꝙ aliqui eoꝝ posuerunt vnū aliq̄ āt posuerūt plura principia seu subiecta generatōnis ₇ corruptōnis.

Querit̄ Quō ꝯueniūt ₇ dr̄ūt ponentes vnū. Solō phi ꝙ in hoc ꝯueniūt ꝙ ponebāt illud eē vnū corp⁹ qđ actu separatur ab elemētis ₇ inuenit̄ loco ₇ subiecto sepatū ān ea. Sꝫ dr̄ūt. qꝛ aliq̄ dicebant hoc esse aerē aliq̄ ignē q̄dā ṗo posuerūt aliqđ mediū horū duoꝝ qđ ē aere rarius ₇ igne grossius

¶ Querit̄. q̄ȝ differenter locuti sunt ponentes hoc pncipiū esse plura numero. Solō qꝛ quidā dixerūt hoc esse ignē ₇ terrā. Quidā dixerūt ipm eē hec duo iam dicta ₇ terciū scꝫ aerē. Alij dixerūt tria iam dicta ₇ quartū, scꝫ aquā sicut Empedocles. Et ꝯueniūt omnes in hoc ꝙ ex his cōgregatis et alteratis dicūt fieri generatōnem ₇ corruptōnem in rebus.

¶ Querit̄. quō Aresto. repbat opinionē ponētiū vnū pncipiū materiale Solō tali rōne qꝛ īpossibile est esse corp⁹ aliqđ sensibile sine ꝯtrarietate qꝛ aut est graue aut leue aut calidū aut frigidū. Necesse est ḡ ꝙ hoc infinitum qđ principiū materiale esse dicūt nō sit sepatū sed sub forma vnius elementi vel alterius.

Querit̄. q̄liter Aresto. reprobat opinionē Platonis qui dixit in thimeo materiā esse pandoxeos. i. vnū, receptiuū oīm formaꝝ. Solutio tripl̄r reprobat. Primo qꝛ ipe nō dixit quō separatur ab elementis ₇ quō est in potentia ad formā elementoꝝ. Scđo qꝛ nō fuit vsus materia vt debuit posuit em̄ mūdū ꝫm se esse aliq̄d in actu ₇ p̄existere quatuor vocatis elemētis sicut aurū subijcit̄ artificiatis ex ipo factis ſꝫ vbi subiectū manet ꝫm formā subalē ibi est solū alteratio ₇ nō generatio. Tercio plato male dixit elemēta q̄ sunt solida corpa dissolui vsq̄ȝ ad planiciē ₇ cū sint eadē pncipia ꝯstitu

tionis ꝛ resolutõis dicit ipe planiciẽ esse materiã primã elemẽtoꝝ. Impossibile est aũt (vt dicit phs matrẽ ꝛ materiã primã planiciem esse.

Querit Quare materia dicit ab Aresto. mater. Solutio Alberti. q sicut mater pncipiũ generatõis impfectũ hꝫ intra se qd necesse est moueri extra a masculo formãte ꝛ agente. Ita in materia est forma impfecte ꝛ a mouente efficiente seu generante extra mouet ad hoc vt ducat ad actum.

¶ Querit. qre Aresto. nõ reprobat ponentes plura pncipia materialia Solutio q reprobatio eoꝝ satis ptꝫ circa pmũ librũ. ꝛ etiã satis pbabit in hoc secũdo nõ esse nisi vnũ.

¶ Ar. Ponẽtes pl'a pncipia materialia bñ dixerũt. ḡ dictũ eoꝝ nõ est reprobandũ. pbat añs p phm in textu dicentẽ. q vident ↄfiteri ea q̃ apparẽt sensui Sol'o Egidij q male posuerũt plura materialia pncipia sꝫ ex quo posuerũt plura tũc bene dixerũt eo q eoꝝ congregatõne ꝛ segregatõne saluabant generatõnem ꝛ corruptõnem in rebus.

¶ Querit. qd est materiale pncipiũ elementoꝝ ꝑm veritatẽ ꝛ opinionẽ Aresto Sol'o phs dt vnã esse materiã oĩm corporũ sensibiliũ ꝛ nõ separabilẽ ab oĩb elemẽtis sil'ꝫ sp cũ ↄrietate ex q̃ generant vocata elementa.

¶ Querit. quõ pbat phs q materia sp ẽ cũ ↄrietate. Soº tali rõe q̃a caliditas nõ ẽ i materia subiecta frigiditati nec frigiditas in materia subiecta caliditati. Nec vl'r vnũ ↄriũ pt esse subiectũ alteriꝰ ↄtrarij sed materia est subiectũ amboꝝ indrñs ad vtrũqꝫ. Et sic patꝫ falsitas positõnis antiquorum qui posuerunt ens actu vt sup dictũ est.

¶ Querit. qs est modꝰ generatõis elemẽtoꝝ. Soº phi q pmũ pncipiũ ẽ corpꝰ sensibile in potẽtia vt dictũ ẽ. Scdo post illd pncipiũ materiale ↄrietas qlitatũ distinguẽs materiã sicut sunt caliditas ꝛ frigiditas ꝛ hmõi Tercio aũt ex his ↄstituit elementũ vt ignis aqua ꝛc. Rõ est quia elementa hñt materiã cõmunẽ ꝛ sic ↄtrarietate ad inuicẽ trãsmutant et materia que est sub forma vnius efficitur sub forma alterius.

¶ Querit in q̃ rephendit phs Empedoclẽ circa talẽ elemẽtoꝝ transmutatõnem Soº. q dixit Empedo. q nõ transmutant ꝛ qd semel est ignis semp manet ignis ꝛ hoc est falsũ. q tunc esset solũ alteratio ꝛ nõ generatõ et hoc est impossibile q qualitates elementoꝝ non transmutant cum etiã fiat transmutatio in forma substantiali.

¶ Ar. Videt q elemẽta nõ sint generabilia ex se inuicẽ. ḡ Empe. veꝝ dixit ꝛ Aresto. falsũ. Añs pbat. q oẽ generabile ẽ corruptibile. sꝫ nullũ elemẽtũ est corruptibile. ḡ nec generabile. Maior ẽ phi pmo celi. Minor pbat q sũt pncipales ptes mũdi q̃ sicut ꝛ mũdꝰ ꝑm phos sunt ppetue. Soº phi ponũt elemẽta incorruptibilia ꝛ ingenerabilia ꝑm esse totale ꝑm esse tñ partiale generabilia ꝛ corruptibilia.

¶ Contra Si ꝑm ptes generãtur ꝛ corrũpũtur tũc etiã ꝑm totũ. pbat q̃a sũt corpa hõgenia q̃ sũt eiusdẽ rõnis in se ꝛ i ptib suis Sol'o ꝑm se tota sincathegorematice sunt trãsmutabilia. sꝫ nõ cathegorematice q nõ corrũpunt nisi p vnionẽ ↄtrarioꝝ elemẽtoꝝ ad inuicẽ vnionẽ aũt illã facit motus solis i obliquo circulo quo sol circulariter fertur. ꝛ sic circulariter ꝑm ptes elementa coniugũtur ꝛ ꝑm partes se transmutant.

Querit̄ Que sunt p̄ncipia formalia elementoꝝ. Sol'o quali- tates tangibiles. Et rō est q2 hic querūtur p̄ncipia corporis sensibilis. sed corpus sensibile est tangibile ꝛ tangibile est cui⁹ est sensus tactus.

☞ Ar. Visus est prior tactu. g̃ obiectū visus ē prius obiecto tactus. g̃ qualitates visibiles erūt p̄ma p̄ncipia formalia sensibilis corpis. Sol'o p̄hi q2 licet visus sit prior tactu ꝛ obiectū ei⁹ prius obiecto tact⁹. tn̄ qualitas visibilis nō est passio corpis s̄m q2 tangibile sed s̄m aliud sc3 vt visibile et sic contingit visum esse natura priorem.

¶ Querit̄. quare visus dicit̄ prior natura tactu ab Aresto. in textu. Solutō Alberti. visus est prior alijs sensib9 forma ꝛ dignitate ꝛ etiā fine ꝛ obiectū visus qd̄ ē eiusdē nature cū visu etiā ē prius obiectis alioꝝ sensuū ꝓpter lucē ꝛ lumen qd̄ forma est formaꝝ ꝛ p ip̄m mouet celū materiā generabiliū ꝛ corruptibiliū ad omnē formā. Tactus aūt subiecto prior est q2 ip̄e ē subiectū oīm sensuū ꝛ sue ꝯtrarietates sūt cāe oīm ꝯtrarietatū

¶ Queritur. que sūt qualitates tāgibiles ꝛ ꝯtrarietates s̄m tactum Solutō. Calidū ꝛ frigidū hūidū ꝛ siccū graue ꝛ leue durū ꝛ molle lubricum ꝛ aridū asperū ꝛ lene grossum ꝛ subtile.

¶ Queritur. q̃ haꝝ qualitatū ꝛ ꝯtrarietatū sūt p̄ncipia elemētoꝝ. Sol'o p̄hi. Graue ꝛ leue nō sūt p̄ncipia elemētoꝝ. sed calidū frigidū ꝛ humidū ꝛ siccū. ꝛ nō qualitates aliaꝝ ꝯtrarietatum.

¶ Queritur. quō p̄bat Aresto. graue ꝛ leue nō esse p̄ncipia elementoꝝ. Solutō tali rōne. q2 p̄ncipia formalia elementoꝝ dn̄t esse actiua ꝛ passiua ad inuicē. s3 graue ꝛ leue nō sūt hm̄oi. g̃ ꝛc. Minorē p̄bat q2 s̄m nomina sua nō dicūtur in faciendo aliqd nec in patiendo. Vn̄ graue ꝛ leue qn̄ tangunt aliud non faciunt aliud graue vel leue eo q2 nō transmutant penes graue ꝛ leue sicut alia cōtraria.

Querit̄ Quō p̄bat p̄hs q2 calidū frigidū humidū ꝛ siccū sint p̄ncipia formalia elementoꝝ. Sol'o sic p̄bat q2 p̄ncipia elementoꝝ oportz esse actiua ꝛ passiua ad inuicē eo q2 miscent̄ ꝛ transmutant̄ ad inuicē. s3 calidū ꝛ frigidū sunt q̃litates actiue. humidū ꝟo ꝛ siccum qualitates passiue dicūtur. g̃ sunt p̄ncipia elementoꝝ.

¶ Querit̄. quō p̄hs minorē illi⁹ rōnis videlic3 q2 calidū ꝛ frigidū sint q̃litates actiue. humidū ꝛ siccū passiue. Sol'o p̄bat p definitōnes haꝝ qualitatū. Calidū eīn est qd̄ cōgregat homogenia segregat aūt heterogenia. Frigidū aūt ē qd̄ ꝯgregat singenia seu homogenia ꝛ etiā ea q̄ nō sunt eiusdem tribus seu homogenia qualia sūt heterogenia. Humidum aūt ē qd̄ est intermiatū termīo ꝓprio sed bn̄ terminabile termīo alieno. Siccū vero est qd̄ est bn̄ termiabile termīo ꝓprio ꝛ difficulter termīo alieno.

Ar. Humidū ꝛ siccū sunt q̃litates actiue. g̃ male dicit p̄hs q2 sint qualitates passiue. Añs p̄bat̄. q2 sūt ꝯtrarie. s3 ꝯtraria agūt ꝛ patiūtur ad inuicem. Solutō argumētū p̄bat q2 sunt actiue formaliter eo q2 nō patiūtur se in eodem subiecto sicut ꝛ quelibet ꝯtraria etiā scd̄aꝝ qualitatū. Non sunt tn̄ causaliter actiue sicut calidū ꝛ frigidū.

¶ Contra. sunt causaliter ꝛ effectiue actiue. ꝰ solutō falsa. Añs ꝑbaꝛ. qꝛ hũidũ ꝯtinuat. ſꝫ ꝯtinuare est agere etiã termiare est agere qđ ꝯuenit sicco. Solo Alberti ꝙ hũidũ ꝛ siccũ nō sunt q̄litates ꝑ se efficienter actiue sed solũ ꝑ accñs siue ꝑ aliud inꝙtũ aliq̄d passe sunt. Cōtinuare em̄ ꝯuenit hũido passo cōmixtōe3 sicci. Termiare vero sicco passo ꝯmixtōe3 hũidi

¶ Contra. materie est pati. sed q̄litates sunt forme. ꝰ non pñt pati. Solo Alberti dupliciter aliq̄d patiꝛ scꝫ subiectiue ꝛ termiatiue. primo mō materia pati diciꝛ. scđo mō vnũ ꝯtrariũ patitur ab alio sic enim pati ē patiendo minui.

¶ Cōtra ex hoc seq̄reꝛ ꝙ nō essent magis passiue dicēde q̄ꝫ actiue q̄litates scꝫ calidũ ꝛ frigidũ. Seq̄la ꝑbatur qꝛ sunt contrarie q̄litates. ꝛ sic vna etiã patitur ab alia scđo mō iam dicto Solo ꝙ hũidũ ꝛ siccũ nō dicũtur passiue. qꝛ patiãtur scđo mō scꝫ a se inuicē sed etiã qꝛ patiũtur q̄dāmō primo mō nō ab inuicē sꝫ a q̄litatibꝫ actiuis qđ patꝫ. qꝛ siccũ subiiciꝛ calido in igne ꝛ frigido in terra hũidũ vero subiiciꝛ calido in aere ꝛ frigido in aqua. Etiã ꝑ accñs patiunꝛ ab actiuis termiatiue inꝙtuꝫ q̄litas actiua expellit ꝯtrariã in eodem subiecto cui ꝯtrarie actiue passiua ꝯiũcta est in eodē subiecto. Etiã dicũtur passiue qꝛ sicut ab elemēto gratia forme fluit qualitas actiua sic gratia materie fluit ab eo qualitas passiua.

¶ Cōtra. q̄litas oriꝛ a forma ꝛ q̄ꝫtitas a materia. Solo q̄litas non oritur a materia ꝭm potētiã subiectiuã accepta qꝛ sic ē origo q̄ꝫtitatꝭ sꝫ ꝭm potentiã materie disposite priuatōe hoc est ꝑ ꝑticipatōnē aptitudinis formalis gratia cuiꝰ potest oriri qualitas.

¶ Ar. Ille definitōnes calidi ꝛ frigidi nō sũt ꝯueniēter posite. ꝑbaꝛ q̄a forma dꝫ definiri ꝑ actũ suũ essentialē. Essentialis aũt actꝰ calidi ē calefacere nō ꝯgregare. Et frigidi frigefacere nō ꝯgregare ant disgregare. Soº Nō oportꝫ definitōem forme sꝑ dare ꝑ actũ ꝑmũ. sed q̄nq̄ꝫ ꝑ actũ scđm tã q̄ꝫ nobis notiorē. qꝛ ꝰ ꝯgregare ꝛ disgregare actus scđario sũt illaꝝ q̄litatũ cōcomitãtes frigefactōem ꝛ calefactōem in materia localiter mobili. Iō inq̄ꝫtũ actiue q̄litates sũt hñt describi ꝑ illos scđarios actꝰ ꝛ nō primarios.

☞ Queriꝛ. q̄re calidũ ꝯgregat hōgenia ꝛ nō heterogenia Soº Albti rō ē hec. qꝛ actōes sꝫ i materia ꝭm exigētiã sue dispōis ꝛ iō materia ꝑtim grossa ꝑtim subtilis nō eq̄liter obedit actōni calorꝭ. Cũ ꝰ calidũ sit sue materie ꝟsus circũferētiã motiuũ eleuat ꝑtes subtiliores a ꝑtibꝫ grossioribus minꝰ diffusibilibꝫ ad quã sepatōe3 seq̄tur hōgenioꝝ ꝯgregatio h̄ est ꝑtiuꝫ subtiliũ ꝟsus sursũ vnio ꝛ vnio grossaꝝ ꝟsus deorsum.

¶ Queriꝛ. q̄re frigidũ cōgregat tã homogenia q̄ꝫ hetrogenia. Soº pꝫ ꝙ ideo est. qꝛ frigidũ est motiuũ ꝟsus centrũ ꝛ ita repressiuũ.

☞ Queriꝛ. q̄re calidũ mouet sursũ ꝛ frigidũ deorsũ. Soº albti. Rō est qꝛ calidũ ē q̄litas dñans in ꝟtute forme frigidũ ꝟo q̄litas dñans in virtute materie locus aũt forme est sursum ꝛ materie deorsum.

¶ Queriꝛ. q̄liter ꝑbat Aresto. ꝙ alie q̄litates ꝑus enumerate scꝫ durũ molle lubricũ aridũ ꝛc̄ nō sũt ꝑ̄ncipia elementoꝝ Solo qꝛ ꝑ̄ncipio priorum corporũ sensibiliũ debent esse qualitates ꝑ̄me sed alie qualitates alioꝝ ꝯtrarietatũ ꝑdictaꝝ sunt secũde eo ꝙ fiunt ex ꝑ̄mis iam dicis q̄tuor qualitatibus. ꝰ ꝛc̄. Minorē ꝑbat inductiue.

Querit̃ Quō pbat q̄ subtile reducit̃ ad humidū. Solutio sic q2 sicut humidū est bene repletiuū z nō bene terminabile termino ꝓprio sic etiā subtile est bene repletiuū z bene terminabile termino alieno Grossum aūt est sicci ex opposito.

¶ Querit̃ ad quā reducit̃ lubricū. Solutio ad humidū. ratio. q2 lubricum est humidū passum a sicco exemplū est vt oleū. Sic aridum ex opposito reducitur ad siccum. ꝓbatur. q2 aridū est pfecte siccum. z ideo talia coagulata sunt ꝓpter defectum ꝓprie humiditatis.

Queritur Durū z molle ad quas reducunt̃ Solo. molle reducit̃ ad humidū. pbat̃ q2 lz cedat tāgenti in seipsuz. tamē nō transmutat̃ sicut humidū. Ideo nō est molle humidū. sz humidi effect9 Dur aūt ē sicci q2 dur coagulatū ē. coagulatū āt siccū ē

Ar̃ Graue z leue sunt qualitates pme sensibiles. ergo erunt sex prime. Aūcedens ꝓbatur. quia nō videtur causari ab illis quattuor sicut iam dicte qualitates scōe. Solutio. Grauitas z leuitas nō sunt qualitates alterabiles sed potius motiue nō solum quattuor sunt qualitates prime alterabiles.

☞ Cōtra. Sunt solū due qualitates alterabiles pme. ḡ. pbat̃ q2 actiuū est ante passiuū sz due sunt sicut qualitates actiue. ḡ ille solū erūt prime. Solutio lz ille q̄litates ad seinuicē cōpate habeāt ordinē tn̄ inq̄tū ƀm eas elemēta sunt adinuicē trāsmutabilia sunt q̄ttuor ille pme q̄litates

Querit̃ Quot sunt elementa. Solutio quattuor hoc pbat pbs tali ratōe Tot sunt elemēta quot sunt ꝯbinatōes vtiles pmar qualitatū tangibiliū sz hmōi sunt solū quattuor. ḡ tm̄ q̄ttuor erūt elemēta. Minorē ꝓbat sic. q2 lz sint sex ꝯbinatōes qualitatū illar tamen solum quattuor earum sunt vtiles eo q̄ ꝯtraria nō possunt cōbinari vt calidum z frigidum humidum z siccum.

Queritur Que sunt cōbinatōnes vtiles illar qualitatum Solutio pma ē vbi cōbinant̃ calidū z siccū vt in igne. scōa calidū z humidū vt in aere. tertia frigidum z humidum vt in aqua. quarta frigidum z siccum vt in terra.

Ar̃ Ex nō suba nō fit suba. sz ille q̄litates nō sunt substātie. ḡ nō cōstituunt elemēta q̄ sunt substātie cū sint pma corpa sensibilia. maiorē phi pmo physicor. z minor pz ex pdictꝫ. Solutio. ille q̄litates sunt pncipia elemētor ƀm q̄ sunt actiua z passiua z nō sunt forme substātiales cor elemētor pnt tn̄ dupl'r dici substātiales ipis elemētꝫ. p mo q2 sunt ipsis coessentiales vl' dicunt̃ substātiales dr̄ē nō essentialiter sz official'r. vl' sunt substantiales ipis in esse sensibilis nature.

☞ Contra Inquātū elemēta trāsmutabilia sunt adinuicē ille q̄litates nō sunt eor pncipia sz pncipiata. ḡ solutio falsa. Aūs ꝓbat̃ q2 sicut forme accn̄tales accipiūt eē a substātia. Ita etiā virtutē agēdi recipiūt ab ea z p ꝯns pmū pncipiū agēdi ē forma substātialis. Solutio lz forme substātiales sint pncipia virtual'r z aptitudinal'r Ille qualitates tn̄ sunt formal'r et actual'r pncipia trāsmutationū. Et sic q̄litates ille dant esse elemētis for/

maliter ꝛ proxime actiuum ꝛ passiuum

Ar Uni⁹ elemēti nō pñt eē due qualitates. ꝑbaꝛ q꞉ forma simplex causat simplicē q̄litatē ſ꞉ foꝛa cuiuslibet elemēti ē simplex. So⁹ forma simplex exñs in materia ꝑuatōi nō ꝑmixta facit simplicē q̄litatē nō aūt ea q̄ ē in materia ꝑuatōi ꝑmixta. Et iō sicut iā sup̄ tactū fuit in solu tione vni⁹ argumēti cū ꝑuatio reducaꝛ ad formā. vt d꞉ in scd̄o physicoꝝ ꝛ etiā sit ea dē numero cū materia. vt d꞉ ꝑmo physicoꝝ seq̄tur ꝙ sic ab ele mēto oriꝛ vna qualitas gratia forme que est actiua. Ita gratia materie ꝑ ꝑuatōem dispōsite oritur qualitas passiua.

☞ Arguiꝛ sunt tm̄ duo elemēta. ꝑbaꝛ q꞉ elemēta ꝯstituunꝛ ꝑ qualita tes ꝑmaꝝ ꝯtrarietatū. ſ꞉ ē vna tm̄ ꝑma ꝯtrarietas. ḡ erūt solū duo elemē ta. maior fuit supi⁹ ꝑbata. minor p꞉ ꝑ ꝑhm ꝑmo physicoꝝ dicentē ꝙ in vnoq̄ꝙ gñe ē vna ꝑma ꝯtrarietas. Solutio. ē vna ꝑma ꝯtrarietas in vnoquoꝙ gñe formalr vniuoco. Sꝫ gen⁹ cōe elemētoꝝ ē potētia materi alis ꝑ ꝑuatōeꝫ corruptiuā ꝛ formā generatiuā equocata ꝛ variata ꝛ iō ta le gen⁹ ē origo duplicis ꝯtrarietatꝫ scꝫ generatiue ꝛ corruptiue seu mate rialis ꝛ formalis anthonomatice loquendo.

¶ Queriꝛ Quō ꝑbat aresto. q̄ttuoꝛ eē elemēta testimonio āntiquoꝝ. So lutio d꞉ ꝙ oēs āntiq̄ q̄ dicūt simplicia corpa elementa ꝯueniunt in hoc ꝙ nō excedūt numeꝝ quaternariū q꞉ q̄dā dicunt vnū q̄dā duo q̄dam tria q̄ dam dicunt esse quattuoꝛ ꝛ quatternariū nō excedunt.

Queriꝛ Que sunt loca elemētoꝝ. Solutio ꝙ aliq̄ sunt sursum aliq̄ deorsuꝫ. ꝑbat q꞉ ignis ꝛ aer sunt sursuꝫ q̄ ē loc⁹ a medio. Terra vero ꝛ aqua deorsum. q̄ ē loc⁹ ad mediū. Ueꝝ tñ extrema elemēta hn̄t illa loca sincere ꝛ pure medi⁹ aūt mixte.

¶ Queriꝛ Que elemēta dicunꝛ ꝯtraria Solutio Igni ꝯtrariaꝛ aqua ꝛ aeri terra. Ratio est. q꞉ ex ꝯtrarijs qualitatib꞉ ꝯstituunꝛ

¶ Queriꝛ Utꝝ q̄dlibꝫ elemētū determinet sibi vnā qualitatē in summo Solō ꝙ sic. ꝛ h̄ ꝑbat. p. q꞉ terra ē magꝫ sicci q̄ꝫ frigidi aq̄ magꝫ frigidi q̄ꝫ humidi aer magꝫ humidi q̄ꝫ calidi ꝛ ignis magꝫ calidi q̄ꝫ sicci.

Ar Albert⁹ d꞉ ꝙ terra ē frigidissimū elemētum tū q꞉ plus distat a fonte caloris. Tū q꞉ effect⁹ frigiditatꝫ q̄ sunt grauitas densitas et deorsuꝫ eē plus ꝯueniūt terre q̄ꝫ aq̄. ḡ vel albert⁹ falsuꝫ dixit vl aresto. q̄ ponit frigiditatē in summo in aqua. Solō Alberti in cōmēto ꝙ h̄ dictū ꝑhi nō ē sic intelligēdū q̄si elemētū illā q̄litatē quā in summo determinat excellenti⁹ habeat q̄cūꝙ alio elemēto. Ita ꝙ siccitas maioꝛ sit in terra q̄ꝫ in igne sicut d꞉ auicēna ꝛ frigiditas maioꝛ in aqua q̄ꝫ in terra cū h̄ falsum ē. Sꝫ h̄ sic itelligēdū ē q꞉ cū ex duab꞉ q̄litatib꞉ ꝯstituaꝛ q̄dlibet elemētuꝫ vna tñ magꝫ ē elemēto essentialr seu coessentialr q̄si magꝫ ex elemēti essen tialib꞉ manās q̄ꝫ altera d꞉ ḡ elementū qualitatē illā sibi in summo deter minare quā hꝫ inter duas qualitates sibi magis naturalem.

Ar Aqua nō determinat sibi frigiditatē in summo ſ꞉ humiditatem ꝑbaꝛ q꞉ illō alicui maxime ꝯuenit q̄d difficili⁹ ab eo sepaꝛ hmōi aūt ē humiditas in aqua Solō lꝫ in aqua calefacta humiditas maneꝫ

ne hoc ē iõ qꝛ ignis agit ꝑncipal'r in aquã rõne caloris ꝛ iõ qñ corrumpit aquã ꝑmo corrũpit ei⁹ frigiditatē. tñ qñ corrũpit̃ ab aliq̃ ꝑ siccitatē puta a terra vl' vēto ꝑmo corrũpit̃ ei⁹ humiditas. aliȷ̃ tñ dicũt ꝙ hoc est ex eo ꝙ frigiditas ē qualitas actiua ꝛ sic ē minoris resistētie ꝙ̃ humiditas.

Ar Aqua ē humidior aere. ꝓbat̃ qꝛ plus humectat ꝙ̃ aer. Sol'o aqua ē magis cõpacta ꝙ̃ aer. ꝛ iõ humiditate sua plus obstruit poros corpoꝝ ꝛ magis humectat ipa sensibil'r quo ad iudicium sensibile simpl'r tñ plus humectat aer eo ꝙ ꝓprietates humidi q̃ sunt eē subtile diuisibile ꝛ male terminabile termino proprio ꝛ bene termino alieno prius aeri conueniunt.

Seq̃tur scõs tractat⁹ De transmutatõe elemētoꝝ.

Queritur De q̃ agit̃ in scõo tractatu hui⁹ scõi libri. Sol'o de transmutatõne elementorum. ꝛ tria facit ꝺm ꝙ ille tractat⁹ in tria capitula diuidit̃. ꝑmo ostēdit quõ trãsmutatio cõueniat elemētis. Scõo ostēdit elemēta eē transmutabilia generabilia scꝫ ꝛ corruptibilia. Tertio ostēdit quõ elemēta fiant ex elementis.

Querit̃ Utꝝ oĩa elemēta sint adinuicē trãsmutabilia. Sol'o ꝙ sic. ꝓbat hoc phs tali ratõe. Oĩa ꝯtraria sunt adinuicem transmutabilia elementa oĩa sunt adinuicē ꝯtraria. g̃ ꝛc. Minorē ꝓbat qꝛ drē elemētoꝝ. scꝫ qualitates ꝑme q̃bꝫ distinguunt̃ sunt ꝯtrarie ꝛ hoc ꝓbat inductiue qꝛ in q̃busdã ambe sunt ꝯtrarie scꝫ in nõ symbolisantibꝫ. vt in igne ꝛ aqua qꝛ ignis est calidus ꝛ siccus aqua vero frigida ꝛ humida. In symbolisantibꝫ altera solum ē ꝯtraria vt aer ꝛ aqua ꝯueniunt in humido sed differunt in calido ꝛ frigido.

Ar Elemēta nõ sunt adinuicē trãsmutabilia. ꝓbat̃ qꝛ illõ dꝛ trãsmutari qđ ē subiectũ trãsmutatõis materia ãt elemētoꝝ ē hmõi et nõ elemēta. Sol'o Elemēta trãsmutari adinuicē nõ debet intelligi sic ꝙ vnũ stet sub forma alteri⁹ sꝫ ꝙ materia vni⁹ nata sit stare sub forma alterius ꝛ sic vnum material'r in aliud trãsmutat̃ quõ etiam contraria dicuntur adinuicem trãsmutabilia.

Ar Nõ oĩa elemēta sunt adinuicē transmutabilia. ꝓbat̃ qꝛ ꝯtraria sunt adinuicē trãsmutabilia vt dictũ ē sꝫ tm̃ vnũ vni ē ꝯtrarium Sol'o formal'r vnũ ē tm̃ vni ꝯtrariũ tñ material'r ꝑ diuersa pt vnũ pluribus ꝯtrariari ꝛ sic vnũ elemētũ oĩbꝫ aliȷ̃s ꝺm diuersa ꝯtrariat̃.

Queritur Utꝝ elemēta sint equal'r adinuicē trãsmutabilia Sol'o phi ꝙ nõ. qꝛ q̃dã trãsmutant̃ adinuicē citi⁹ ꝛ facili⁹ q̃dã tardi⁹ ꝛ difficili⁹. ꝓbat qꝛ ĩ habētibꝫ symbolũ velox ē trãsmutatio ꝛ facil' In nõ habētibꝫ ãt symbolũ difficilior ꝛ tardior ē trãsmutatio

Queritur Que dicunt̃ elemēta symbolizãtia. Sol'o q̃ ꝯueniunt in vna q̃litate. vt aer ꝛ ignis in caliditate. Non symbolisantia dicunt̃ q̃ in neutra qualitate ꝯueniũt vt ignis ꝛ aqua

Querit̃ Quō ꝓbat ꝙ in habētib⁊ ſimbolū facilioꝛ eſt trāſit⁹. Solutio. q꞉ facilius eſt trāſmutare vnū ꝙ̃ duo. In habētib⁊ aūt ſimbolū fit trāſmutatio ſolū in vna q̄litate. ſꝫ in nō habētib⁊ in duab⁊ qualitatib⁊ vt ex igne fit aer facta mutatiōe ⁊ altera qualitate tm̄ ſcꝫ ſi in tranſmutatiōe vincat̃ ſiccū ab humido fit aer q̄ eſt calid⁹ ⁊ humidus. Silr̃ ex aere fit aqua mutata caliditate in frigiditatē ⁊c̄.

☞ Arguit̃. In habētib⁊ ſimbolū ambe qualitates auferunt̃ ⁊ tranſmutant̃. ꝓbat̃. q꞉ alias idē accñs maneret in genito ⁊ coꝛrupto ⁊ accñs migraret de ſubiecto in ſubiectū Solutio. Qualitas ſymbola trāſmutat̃ materialr̃ ⁊ ꝑ accñs ſcꝫ ex ꝑte ſubiecti ꝯſeruāt̃ qualitas aūt nō ſymbola tranſmutat̃ ſpecifice ⁊ ꝑ ſe. ꝑ̉ma eſt ſine reſiſtentia. ſc̄da cum reſiſtētia.

Ar̃ Elemēta nō ſymbolizantia citi⁹ ⁊ facilius trāſmutant̃. ꝓbatur q꞉ inter ea ē foꝛtioꝛ actio ꝓpter maioꝛē ꝯtrarietatē. trāſitus aūt vni⁹ in aliō ē ꝑ actōeꝫ ꝯtrarietat̃. Solutio ꝑ tāto ō꞉ facilioꝛ trāſitus in habentib⁊ ſymbolū q꞉ paucioꝛa in eo qō trāſmutat̃ variant̃ ꝑ ſe. Non aūt ideo ō꞉ facilioꝛ tranſitus q꞉ citius fit mutatio ab vno in alterum ſed ſic frequenter fit econuerſo.

¶ Querit̃. Utꝝ ex duob⁊ elemētis nō habentib⁊ ſymbolū fiat tertiū elementū. Solutio ꝙ ſic. Et hoc ꝓbat phus q꞉ ſi coꝛrūpat̃ vna q̄litas in vno. ⁊ altera coꝛrūpat̃ in alio elemētoꝝ. tūc nō fit tranſit⁹ illoꝝ elemētoꝝ adinuicē ſꝫ fit aliud tertiū elementū. Et hoc oſtēdit exēplarit̃. q꞉ ſi coꝛrūpat̃ frigidū in aqua ⁊ ſiccitas in igne erit aer. q꞉ relinquit̃ calidū ignis ⁊ humidū aque ſꝫ humidū ⁊ calidum ꝯſtituunt aerem. Si aūt in igne coꝛrūpatur calidum ⁊ in aqua humidū generabitur terra.

☞ Cōtra Ex duob⁊ entib⁊ in actu nō pt̃ fieri tertiū. ſꝫ elementa nō habētia ſymbolū ſunt entia actu. g̊ ex ipis nō fit tertiū. Solutio Ex duobus manentib⁊ nō fit tertiū ſed coꝛruptis.

Querit̃ Utꝝ ex duob⁊ elemētis ſymbolū habētib⁊ poſſit generari tertiū. Solutio ꝙ nō ꝓbat hoc phs ſic. q꞉ vel in q̊libet coꝛrūperet̃ qualitas in q̊ ſymbolizāt. ⁊ ſic relinq̄rent̃ due q̄litates ꝯtrarie q̄ in vno nō inueniunt̃ nec ꝯſtituūt elementū. Uel coꝛrūperent̃ q̄litates ꝯtrarie ſymbolātiū ⁊ ſic remaneret vna qualitas ſꝫ qōlibet elemētum ꝯſtituit̃ ex duab⁊ qualitatib⁊. hoc ꝓbat phs exemplarititer de igne ⁊ aere. Si em̄ in igne coꝛrumpat̃ ſiccum ⁊ in aere humidum relinquitur ex ambobus vna qualitas.

☞ Querit̃ Utꝝ vnū elementū poſſit eē materia alioꝝ. Solutio ꝙ nō. ꝓbat phs hoc trib⁊ rōnib⁊. Prima ē q꞉ ſi ſic ſeq̄ret̃ ꝙ coꝛpoꝛū naturaliū nō eſſꝫ generatio ſꝫ tm̄ alteratio. ſeq̄lā ꝓbat q꞉ ſi aer eēt ſubiectū generatōnis elementoꝝ tanq̄ ens actu ꝑmaneret ſub vtroqꝫ terminoꝝ. ⁊ ſic eſſet alteratio. Scd̄a rō q꞉ ſi ſubiectū trāſmutatōis eſſet elemētoꝝ aliqō tunc in mutatōe ſubſtātiali illud ſubiectū fieret alteꝝ elementū. ⁊ ſic eſſet duo ſi ſaltem ponant̃ ſubſtantialiter tranſmutari.

Queritur Utꝝ mediū diſtinctū a quattuoꝛ elemētis aere ſubtili⁹ ⁊ igne groſſius. vel aqua ſubtilius ⁊ aere

grossius possit esse materia ꝛ subiectū alioꝝ. Solutio ꝙ nō Et hoc ꝓbat phs sic. qꝛ si illud mediū eē supponaꝛ tūc vel erit cū ꝯtrarietate vl' sine ea. Si sic tunc erit illud elementū cuꝰ ꝯtrarietatē habꝫ. Si sit ꝑuatū cōtrarietate hoc dici nō pt qꝛ ꝑuatō nō ē in materia nisi fulcita altero ꝯrioꝝ

Querit Utrū elemēta possint esse infinita Solutio phi ꝙ nō sicut supponit phs in textu ad refutandū quorundam errorē. ꝓbat hoc. qꝛ si essent infinita elemēta essent qualitates infinite cuilibet elemētoꝝ qđ est falsum qꝛ tunc vnum nō possꝫ ex alio generari eo ꝙ oporteret generari infinitas qualitates.

☞ Queriꝛ Utrū bn̄ valeat ꝯn̄a phi. Si essent infinita elemēta vnum qđqꝫ haberet infinitas qualitates. Solutio sic. Rō. qꝛ elementa sunt adinuicē trāsmutabilia. ḡ adinuicē ꝯtraria sed cum sint infinita. qualitates ꝯtrarie necessario erunt infinite.

¶ Queriꝛ Utrū extrema elemēta sint adinuicē transmutabilia. Solō sic. Rō ē qꝛ extrema elemēta hn̄t adinuicē ꝯtrarietatē. ḡ sunt adinuicem trāsmutabilia. tenet ꝯn̄a qꝛ ꝯtrarietas ē radix transmutatōnis.

Queritur Quō phs ꝓbat ꝙ extrema elemēta ꝯtrarientur Solō. phus hoc demonstrat ꝑ lrās. Et stat rō in hoc. Ignis ꝛ aqua q̄ sunt extrema si transnsmutenꝛ in aerē aliā ꝛ aliam habentē ꝯtrarietatē ad ipm etiā inter se ꝯtrarietatē hn̄t ꝛ ḡ sicut illa extrema ignis ꝛ aq̄ ꝯrianꝛ medijs etiā ꝯrianꝛ inꝛ se ꝛ sic trāsmutāꝛ i medijs sic etiā trāsmutanꝛ ad se. Sic ꝓbat h̄ etiā de alijs extremis. s. aere ꝛ terra

Ar Aqua nō ē extremū elemētū. ḡ demōstratio supponit falsuꝫ Solutio. Est extremū nō ꝺm situm sed ꝺm repugnantiam in duabus qualitatibus ad ignem

¶ Queriꝛ Quare aresto. plus repʜēdit empedoclē cum tn̄ ꝑus dixit ꝙ possit saluare generatōes ꝛ corruptōes saltē appareter. Solō. ipe h̄ ostēdit elementa esse oīa adinuicem transmutabilia sed hoc negauit empedocles. Ideo errorem suum destruit.

¶ Queriꝛ In q̄t repʜēdit phs empedoclē Soᵒ. in duobꝫ. ꝑmo ī h̄ ꝙ negauit trāsmutatōeꝫ elemētoꝝ ꝛ tn̄ ꝺm dictū suū nō potuit negare ea esse trāsmutabilia. Scđo qꝛ empedo. nō potuit saluare mutatōes naturales

Queritur Quō ꝓbat ꝙ empe. nō potuit elemētoꝝ trāsmutatōeꝫ negare. Solutio sic. qꝛ dixit elemēta oīa eē cōꝑabilia eo ꝙ dixit ea equalia. Ex hoc arguit phs ꝯtra eū sic Impossibile ē elemēta eē cōꝑabilia ꝛ intrāsmutabilia. ꝓbat qꝛ vl' sunt cōꝑabilia ꝺm qualitatē mobil' vel ꝺm qualitatē virtutis. Si ꝺm qualitatē mobil' sic ꝙ q̄tū ē i vno pugillo aque de materia tm̄ē in decē aeris ꝛ sic necesse ē dicere ꝙ hn̄t aliqđ cōe i q̄ cōꝑanꝛ ꝛ illđ cōe ē materia ꝛ ꝑ ꝯn̄s erūt trāsmutabilia. Si aūt sunt cōꝑabilia ꝺm q̄titatē virtutꝰ sic ꝙ q̄tū pt aq̄ pugillus infrigidare tm̄ pt aer calefacere iterū seq̄tur ea esse cōꝑabilia ꝛ transmutabilia qꝛ quoꝝ est vniuocatio in qualitate illoꝝ ē vna materia.

Queritur Quō ꝓbat phs ꝙ empedo. nō potuit saluare mutatōnes in rebꝫ. Solutio. ꝓbat hoc inductiue.

Primo de augmentatõne q2 dixit augeri ea per accumulatiõem seu addicõ nem ꝛ sic nõ est augmentatio sed iuxtapositio.

Querit᷑ Quõ probat ꝙ nõ potuit saluare generatõem Solutio. quia dicebat causam generatõnis litem ꝛ amicitiam casum ꝛ fortunam cum quattuoꝛ elemẽtis. probat᷑ phus ꝙ nõ a casu ꝛ fortuna. quia generatio naturalis fit semꝑ ꝛ frequẽter vt frumentuꝫ generat frumentum ꝛ nõ oliuam que aũt casu ꝛ foꝛtuna fiunt raro fiunt Etiam accidit ꝙ ꝑ ꝯgregatõnem ꝛ segregatõnem litis ꝛ amicicie fiat generatio vel coꝛruptio.

¶ Querit᷑ Quõ insufficienter dixit de motu locali. Solutio. q2 nõ determinauit quo motu moueat᷑ lis ꝛ amicitia an sursum an deoꝛsum. Nec dixit vtꝝ sit violent⁹ an naturalis. Iteꝝ d̓t phs ꝙ seq̃ret᷑ ꝙ nullus esset motus localis ꝑter litem ꝛ amicitiam. Etiã nõ dixit causas mouẽtes litem ꝛ amicitiã ꝛ tñ posuit eas durare q̃nꝙ ꝛ q̃nꝙ nõ.

¶ Querit᷑ Quõ ostẽdit phs empe. nõ saluare oẽs alteratõnes Solutio. ꝙ sic ostendit. q2 si aĩa dicatur esse ex elementis ꝯuenient aĩe alterationes elementoꝝ ꝛ econuerso passiones anime erunt elementoꝝ sed hoc nõ videtur possibile sicut deducit phs in textu. relinquit tamen ꝙ hoc ẽ alterius contemplatõnis scꝫ scientie de anima.

Tertium capitulum.

Queritur Utrum si elementoꝛum nõ esset materia cõmunis ꝛ nõ essent adinuicem transmutabilia ex eis nõ ꝯstituerentur coꝛpoꝛa mixta. Solutio sic. q2 alias nõ possunt saluari generatõnes ꝛ coꝛruptõnes in rebus nisi sicut domus fit ex lapidibus et lateribꝫ ꝛ q̃libet ps mixti nõ essꝫ mixta sꝫ vna esset ignis ꝛ alia aqua ꝛ cẽ

Ar Mixtio nõ est possibilis. q2 vel remanerent elementa ꝛ sic esset iuxtapositio nõ mixtio vel coꝛrumperent᷑ ꝛ sic nõ remaneret nisi materia Sol̓o aresto. sicut ꝛ in ꝑmo ꝙ in generatõe mixti coꝛrũpunt᷑ excellentie qualitatũ ꝛ veniunt ad quoddam tempamentũ ꝛ iõ tũc nõ erit materia tm̃ nec actu simpl̓r alteꝝ illoꝝ ꝯtrarioꝝ transmutabiliũ sꝫ resultat quoddam medium mixtum ex vtrisꝙ.

¶ Querit᷑ Utꝝ illud mediũ sit ꝺm equalitatẽ virtutũ ꝯtrariaꝝ Solutio ꝙ nõ q2 d̓t phs ꝙ mixtum fit quandoꝙ magis caliduꝫ ꝛ quãdoꝙ magis frigidum ꝺm diuersam ꝓpoꝛtõem.

¶ Querit᷑ Utꝝ oĩa mixta circa mediũ sint ex quattuoꝛ elemẽtis ꝯposita Solutio sic Et hoc ꝓbat phs dupl̓r scꝫ a causa ꝛ ab effectu. A causa ꝓbat inductiue de quolibet elemento.

☞ Querit᷑ Quõ ꝓbat phs hoc de terra Solutio. q2 oĩa mixta ꝓpriũ locũ quietis habent in terra. locus aũt naturalis est rei connaturalis ꝛ ita abundat terra in omnibus mixtis.

¶ Querit᷑ Quõ ꝓbat hoc de aqua Solutio dupl̓r. ꝑmo q2 opꝫ mixtũ esse bñ cõpactũ sꝫ de numero simpliciũ bñ terminabile ẽ aqua. Scdo q2 terra sine aqua nõ pt̃ cõmoꝛari d̓t phus sed aqua per humidũ eius tenet continuando ꝑtes eius ne decidant in pulueres.

☞ Querit̄ Quō ꝓbat hoc idem de igne ꝛ aere. Solutio sic. qꝛ optet aquā ꝛ terrā in mixto alterari. sꝫ talis alteratio fit a ꝯtrario. Ignis aūt et aer ꝯtraria nt̄ aque ꝛ terre. ergo ꝯueniūt in mixto tanq̄ alterātia se.

¶ Querit̄ Quō ꝓbat hoc phus ab effectu. Solutio dupl'r. scꝫ ex alimento. scd̄o ex ratōne alimenti.

☞ Querit̄ Quō ꝓbat ex alimēto. Solutio tali ratōe. qꝛ oīa nutriunt̄ ex his ex qbꝫ sunt sꝫ om̄e mixtū residēs circa terrā nutrit̄ quattuor elementis. ergo est ex ipis. Minorē ꝓbat qꝛ si essent aliqua mixta q̄ nō viderent̄ nutriri hoc maxime essent plāte sꝫ hoc nō ꝓbat a signo qꝛ rustici volentes nutrire plantā tempant fimum cum aqua.

¶ Querit̄ Qualiter ꝓbat idē ex rōe nutrimēti. Solutio ꝙ sic. qꝛ nutrimentū hꝫ rōem materie qd̄ aūt nutrit̄ ē forma seu spēs ꝯiūcta materie Ex hoc pt sic formari rō. Que nutriunt̄ ꝯtinent in se materiā ꝛ formā ergo nō solū ꝯstituūt̄ ex materia ab elemēt' frigidis sꝫ etiā calidis q̄ sunt q̄si formalia

☞ Querit̄. Quare ignis maxime dr̄ a pho nutriri inter oīa elementa.

Solutio. qꝛ ignis maxime spēi ꝛ formalitatis est inter om̄ia simplicia corpa ꝛ iō natꝰ est ferri sursum forma em̄ ē sup̄mū oīm ꝛ terminꝰ dt phs.

Ar Nutritio ꝯuenit solū aīatis. ignis nō ē aīatꝰ. ergo falsuꝫ ē ꝙ dt phs maior ē ipius phi scd̄o de aīa. Solō. Illa dicunt̄ solū ꝓprie nutriri i qbꝫ ē virtꝰ assimilatiua nutrimēti in quālibꝫ pte sui s̄m formā ꝛ sic ignis nō nutrit̄ vt ꝓbat argumētum. Improp̄e aūt dicunt̄ aliq nutriri nō ē ꝓptꝰ aīe ogans sꝫ calor tm̄ in se ꝯuertēs ꝛ hoc mō ignis nutrit̄.

Tertius tractatus De causa ꝑpetuitatis generationū ꝛ corruptionū elemētoꝝ.

Querit̄ Quot sunt cāe seu p̄ncipia reꝝ generabiliū ꝛ corruptibiliū Solutio tria scꝫ materia forma ꝛ efficiens.

¶ Querit̄ Quō ꝓbat phs tria eē p̄ncipia generabiliū Solō p̄mo ꝓbat hoc de oībꝫ sil' ꝛ postea de vnoq̄q̄ seorsuꝫ. Rō stat in hoc. Ad motuꝫ nō sufficiūt materia tāq̄ id qd̄ subijcit̄ ꝛ forma q̄ ē terminus motus nisi sit etiam p̄ncipium effectiuum vnde motus.

☞ Querit̄ Quō ꝓbat hoc de materia. Solutio tali rōe. Res generabiles ꝛ corruptibiles sunt in potētia ad eē ꝛ ad nō esse sꝫ materia ē id q̄ res pt eē ꝛ nō eē. ergo. Maiorē ꝓbat qꝛ sicut eterna sunt q̄ necesse est sp̄ eē et coꝝ opposita sunt impossibilia. Ita media inter hec scꝫ generabilia ꝛ corruptibilia sunt ꝯtīgētia ꝛ ī potētia ad eē ꝛ nō eē. igit̄ i eis ē nc̄cario materia

¶ Querit̄ Quō ꝓbat hoc de forā Soꝰ qꝛ forā ē rō vniuscuiusq̄ rei seu sube

☞ Querit̄ Quō ꝓbat hoc de efficiēte Solutio sic. Quia efficiens ē p̄ncipium vnde motus.

Ar Priuatio ē etiā p̄ncipiū trāsmutatōnis reꝝ. ergo sunt plura q̄ tria Aīs ꝓbat̄ ꝑ phm scd̄o physicoꝝ. Soꝰ. hoc enumerant̄ p̄ncipia per se. ꝓuatio aūt est p̄ncipium per accidens.

☞ Cōtra Per se sunt q̄ttuor p̄ncipia. ꝓbat̄ qꝛ sunt q̄ttuor cāe sꝫ q̄libꝫ cā ē p̄ncipiū. Soꝰ. hoc enumerat phs p̄ncipia itriseca ꝛ extrīseca ꝑ se mouē tia sꝫ finis nō mouꝫ realr ꝛ ꝓprie vt dr̄ p̄mo huiꝰ sꝫ solū metaphorice.

Queritur Quō antiq̄ opinati sunt de cā agenti generationū. Solutio vna est opinio ꝙ natura specierꝝ seu formarꝝ sepatarꝝ sit ṗncipiū sufficiēs generatōis. Et hec fuit platonis q̄ in phedrone inducit socratē increpante alios phos tāq̄ nihil de ideis dicentes. dixit em̄ ꝑticulares res fieri ꝑ ꝑticipatōez ⁊ susceptōez istarꝝ idearꝝ ⁊ corrūpi ꝑ earꝝ abiectōem. Alij vero dixerūt ṗncipium mot⁹ esse ipam materiam dispositam qualitatibus ṗmis a tali em̄ materia dicebant esse motum rerum:

Querit Qualiter phs ꝓbat opinionē platonis. Solō. duabus ratōib⁹ quarꝝ ṗma ē. Si idee, materia ꝑticipante sufficerēt ꝓ causis generatōis ⁊ corruptōis tūc ꝯtinue erit generatio sed h̄ ē falsum ⁊ ꝯtra sensum. seq̄lā ꝓbat. q⁊ idee ⁊ ꝑticipantia ideas sꝑ eodem mō sehñt. Scđa rō q⁊ ad agendū videm⁹ alias causas req̄rivt ad sanitatem req̄ritur medicus ⁊ ad doctrinam doctor.

Ar Ultra ideas ⁊ materiā dispositā adhuc req̄rerer applicatio actiui ⁊ passiui adinuicē [illegible] rō phi insufficiens Solutio idea ꝫm ipsum est ṗncipiū sufficie[illegible]atiuū actiui ⁊ passiui q⁊ nō ē in vno loco. Ita ꝙ nō sit in alio. q⁊ ꝫm i[illegible] sunt nusq̄.

Queritur Quare are[illegible]mendat scđam opinionez cū tñ falsa sit. So[illegible]ter motū. q⁊ dt phs ꝙ tā in naturalib⁹ q̄ in artificialib⁹ ꝯsueuim⁹ dicere h̄ eē efficiēs vñ fit mot⁹.

¶ Querit Quō reprobat ipam. Solutio ṗmo ex hoc q⁊ posuerūt materiā mouere ⁊ agere. sed materie est pati ⁊ moueri. hoc ꝓbat. q⁊ aqua ex seipo nō facit aīal nec lignum lectum. Scđo reprobat eam quia illi relinquunt ṗncipalem ꝑtem scȝ formam.

Queritur Utrꝝ generatōnes ⁊ corruptōnes succedant sibi inuicem ꝑpetue. Solutio sic. et hoc probat phus tam ex ꝑte efficientis q̄ finalis.

☞ Querit. Quare nō ꝓbat ꝑpetuitatem generatōnū ⁊ corruptōnum etiam esse ex ꝑte materie. Solutio. hoc fecit in ṗmo vbi dixit omnium generabiliū ⁊ corruptibilium esse vnam materiam ⁊ sic q⁊ generatio vni⁹ ē corruptio alterius in ꝑpetuum ꝯtinuant.

Queritur Utrum ꝑpetuitas motūs celi sit causa ꝑpetuitatis generationū ⁊ corruptionū. Solutio sic. hoc probat phus dupl'r. ṗmo q⁊ ille motus adducit ⁊ abducit generans quod sui presentia est causa generatōnis ⁊ sui absentia causa corruptōnis et hoc probat quia sicut dictum est in octauo physicorum motus circulationis est primus motuū ⁊ non generatio. ergo est causa generatōis. probat ꝯsequentiam quia multo rationabilius est dicere id quod est ens sempiternum ⁊ ꝑfectum esse causam eius quod nō est tale sed id qđ mouetur circulariter est ꝑpetuum nō aūt quod generat. Igit ⁊c̄.

Querit Utrꝝ ṗm⁹ mot⁹ celi seu vnus motus sit causa ꝑpetuitatis generatōis ⁊ corruptōnis. Solutio nō. ꝓbat

phs hoc tali ratiōe. q₂ idem vniformiter se habēs nō potest eē cōtrarioꝝ causa. generatio aūt ꝛ corruptio cōtrariātur. ergo motus vniformis non potest esse causa hmōi ꝛ sic esset vel semꝑ generatio vel semꝑ corruptio et non succederent sibi inuicem ꝑpetue. Maior probat. Quia idē inq̄tum idem semꝑ natum est facere idē. Cōtrarioꝝ aūt ꝯtrarie sunt cause.

Arguitur potentia ratōnalis vna ꝛ eadem potest in opposita. ergo hec autoritas phi est falsa. Aīns ꝓbatur ꝑ phm scđo ꝑihermenias Solō. ħ loquit᷑ de agēte naturali ꝛ nō voluntario

☞ Contra. potentia naturalis eadē pōt in opposita. Probat᷑. q₂ natura eadem manēs est cā motus ꝛ q̄etis. vt₃ scđo phicoꝝ Solō. phus dē idē inq̄tum idē. mō natura nō est eodem mō cā motus et q̄etis. est em̄ cā motus rei naturalis si fuerit extra locū ꝛ q̄etis cā si fuerit in loco.

Querit᷑ Utru₃ mot⁹ solis in obliquo circulo sit cā ꝑpetuitatis generationū et corruptōnū. Solutio sic ꝓbat. q₂ ille habet diuersitatē penes accessum et recessum. ꝑ accessu₃ adducit generās ꝛ ꝑ recessū abducit. sic ꝑ accessu₃ ē cā gn̄atōis ꝛ ꝑ recessu₃ ē cā corruptōis Et q₂ ꝑpetu⁹ ē iō generationes et corruptōnes successiue sunt ꝑpetue.

☞ Contra. si hoc esset verum sequeret᷑ q̄ in estate oīa viuentia generarentur ꝛ in hyeme corrūperent᷑ qđ ad sensum falsum est. Soº dictū phi intelligit᷑ de illis quoꝝ sol est cā totalis ꝛ sufficiēs ṗncipiū effectiuū. vt de terre nascentib₉ in quib₉ terra est velud mater ꝛ sol velut pater

Ar Arg. ꝓbat q̄ vna allatio seu mot⁹ nō p̄t eē cā generatōis ꝛ corruptionis cū ꝯtrarioꝝ sint ꝯtrarie cause. sed mot⁹ solis in obliquo circulo est vnus Solutio. ħ potest intelligi dupl'r. ṗmo q̄ sint diuerse allatōes eo q̄ multi sint motus. Scđo potest poni q̄ ꝛ si sit vnus mot⁹. tn̄ diuersitatē h₃ in ꝑtib₉ qualis est motus solis in obliquo circulo.

Queritur Utꝝ equale sit tēpus gn̄atōis ꝛ corruptōnis. Solutio. sic. Rō est. q₂ equale est tp̄s recessus solis a nobis ꝛ accessus ad nos tp̄s āt accessus est tempus generationis et recessus est corruptionis tempus

☞ Arguit᷑. Generatio est instātanea corruptio vero tꝑalis. g᷑ tp̄s corru₃ nō est equale Solō. nō ꝯpat᷑ hic generatio simplex q̄ est acceptio forme in termīo alteratōis ipi corruptōi nec ꝯpat᷑ gn̄atō substātie corruptōi substātie. Nec gn̄atio naturalis corruptōi violente. Sed gn̄atio substātie et virtut⁹ ꝑfecte naturali ꝛ fatate seu fatali corruptōi seu destitutiōi earūdē virtutis sc₃ ꝛ silr̄ ꝛ hoc in legitimo ordine celestis ꝑiodi q̄ est reuolutio circuli vite et mortis.

☞ Querit᷑. vtꝝ oīm generabiliū ꝛ corruptibiliū sit determinata ꝑiod⁹ sue duratōis Soº sic Et hoc ꝓbat᷑ ꝑ phm in textu hoc ex ṗdcis iferērē

¶ Querit᷑. Quid est ꝑiodus Solō ꝑiodus ꝑm nomē suū đr a peri qđ est circū et odos grece qđ est armonia seu ꝯsonātia latine ꝛ sic vt inq̄t Albert⁹ đr ꝑiodus q̄si ꝓportōata habitudo vel mēsura. Vn̄ ꝑiodus idē est qđ circulatio. pt₃ g᷑ q̄ ꝑiodus est mēsura q̄ ex circulo celesti iꝑimit᷑ generabilibus ꝛ corruptibilibus.

Queritur Quare ex circulo celesti sumit̃ duratio rei So° alberti. q2 ex ipo circulo celesti ꝯsiderat̃ ad q̄ꝫtū se extendat ꝟtus generantis

¶ Querit̃. vtꝝ oim generabiliū sit eadē piodus ꝛ equalis. Solutio. p. ꝙ nō. q2 q̄dam habēt maiorem q̄dā minorē periodum.

¶ Arguit̃. videt̃ ex dictis seq̄ ꝙ saltē ea q̄ sit̃ gn̄ant̃ sub eadē cōstellatione eēnt eiusdē duratōis s3 hoc est manifeste falsum. Solo. neganda ē ꝯn̄a q2 q̄ sub eadē ꝯstellatōe generant̃ nō sp eq̄liter capaces sit̃ ꝟtutis celestis circuli. vn̄ seq̄tur ꝙ duratio rei nō solū se tenet ex radice supiori. i. circulo celesti. s3 etiā ex ꝟtute inferiori ꝭm quā gn̄abilia drn̄t ꝭm genus spēm ꝛ drāꝫ vn̄ q̄dā ꝭm genus sunt durabiliora alijs ꝛ q̄dā ꝭm spēm. vt dicit phus in libro de longitudine ꝛ breuitate vite

¶ Querit̃. vtꝝ si q̄s pfecte ꝯgnosceret naturaꝫ celestis corpis. ꝯgnosceret etiā duratōem rerū trāsmutabiliū So° si nō ꝯgnoscat naturā reꝝ trāsmutabiliū nō pt scire determinatā piodū. Et rō est. q2 etiā in eadē ꝯstellatōne geniti nō tenēt se eq̄li hitu q̄re etiā celestē iflūetiā ineq̄lit̃ suscipiunt.

¶ Quare q̄dā corruptiōes sit̃ fortiores ꝛ velociores gn̄atiōib9 sicut dt. p. So° phi sicut etiā ex dictis pt3 ꝙ hoc est ꝓpter alias causas. sc3 ex pte melioris vel peioris dispōnis materie.

¶ Querit̃. vtꝝ piodus possit ꝓlongari artificio prudentis medici So° possum9 loq̄ d piodo dupl'r. s. theologice ꝛ natural'r Theologice loquēdo sic nō ē nobis de ea sermo dōm tn̄ ꝙ hoc mō formal'r loquēdo nō pt ꝓlōgari iuxta illō posuisti terios ei9 q̄ pteriri nō poterint. S3 loq̄ndo naturaliter ꝭm ꝙ ad ꝓpositum est dōm ꝙ piodus naturalis a radice supiori ꝛ inferiori sit̃ determinata nō potest ꝓlongari. Si aūt p piodū intelligam9 illud tempus qō ꝯpetit alicui ex vtraq3 radice pticulariter accepta sic pt ꝓlongari tā ex radice supiori. sicut p3 ex trāslatōne viuentiū de loco minus cōuenienti in cōuenientiorem vel ecōuerso. q̄ꝫ etiā ex radice inferiori. vt de se manifestum est

Querit̃ Que est cā finalis ppetuitat̃ generationū ꝛ corruptionum So° saluatio esse diuini ꝛ specifici. hoc probat phs tali rōe Natura sp desiderat qō meli9 est s3 meli9 est eē q̄ꝫ nō eē ꝛ melius est eē ppetuū q̄ꝫ nō esse ppetuū. Cuꝫ ergo generabilia ꝛ corruptibilia tale eē in se nō habeant ipm desiderāt habere mō quo pn̄t sed nō possunt habere nisi p ꝯtinuā generatōem ꝛ corruptōem.

¶ Arguit̃ Esse diuinū ꝛ specificū de se ē ingn̄abile ꝛ incorruptibile eo ꝙ est supra tēpus. ꝓbat̃. q2 est vl'e. s3 vl'ia sunt ingn̄abilia ꝛ incorruptibilia. Dōm est ꝙ vl'e methaphisicū et an̄ rem est bn̄ incorruptibile ꝛ ingenerabile tn̄ vl'e in re ē gn̄abile ꝛ corruptibile. Natura em̄ (vt dt gilbert9) oculte opat̃ in reb9 nā ꝓducēdo singulare ꝓducit ꝛ vniuersale

Ar Nō esse rerū gn̄abiliū ꝛ corruptibiliū est melius q̄ꝫ esse. g̃ rō phi ē falsa. Añs ꝓbat̃ q2 finis est melior his que sunt ad finē s3 nō eē generabiliū est finis eorū. ꝛ esse est ad illū finē g̃. maior est phi scdo phicoruꝫ eo ꝙ bonitas mediorū sumit̃ ex fine. Minor ꝓbat̃. q2 finis est vltimū rei.

sed nō esse est vltimū generabiliū Soº finis nō solū hȝ rōem vltimi sed vltimi et optimi sicut dicit aresto. scdo phicor. licet ergo nō esse possit aliqn̄ mō dici vltimū nō tn̄ hȝ rōem finis vel potius nō habet rōem cause final' de cuius rōne est esse vltimū ꝛ optimū. vn̄ mors sic nō dicit' finis vt dicit' ibidem Vel dōm ꝙ finis ꝯsumptōis non est melior his q̄ sunt ad finem quo mō nō eē dicit' finis gn̄abiliū. sed finis ꝯsummatōnis cuius rōem nō esse nullo modo habere potest.

Queritur Utrꝫ oēs motus inferiores reducātur in motum circularem celi Soº phi. ꝙ sic, ꝓbat Rōne. qa ille solus est ꝯtinuꝰ ꝛ ꝑpetuus ꝛ nullus alius. Scdo ꝓbat signo. qꝛ q̄cunqꝫ trāsmutāt' adinuicē trāsmutāt' ꝭm circulū imitādo latōeȝ circularē. vt qn̄ ex aqua generat' aer ꝛ ex aere ignis rursus fit ibi circulus. qꝛ ex igne postea generat' aqua. Et nō solū gn̄ratio elemētoꝝ in circuitu se habet. imo etiā motus elemētorū rectus imitat' motū circularem celi.

¶ Querit'. vn̄ est ꝙ elemēta nō distāt abinuicē exn̄a sepata in suis locis, ꝓpriis cū vnūqdqꝫ tendat extra ad aliud in suū locū aer ei ascendit ꝛ terra descendit. ꝛc. Solº causa huius est. dt phus trāsmutatio elemētorum ad inuicem q̄ imitat' motum in obliquo circulo qui aliqn̄ facit vincere superiora elemēta qnqꝫ inferiora. supiora q̄dem ascendēte sole recedēte vero seu descendente facit vincere inferiora. Si em̄ quodlibet maneret in suo loco ꝛ regione ꝛ non transmutaret' ab eo qd̄ ꝓpe ipm est. iaȝ diu elementa destitissent ab inuicem

Queritur Que est ꝑncipalis ꝛ ꝑma cā generatōm et corruptionū. Solºtio ꝑmū mouēs oīno īmobile hoc ꝓbat phs. qꝛ nccē est aliqd̄ mouēs esse si motus est, vt dcm̄ est in septimo et octauo phicor. ꝛ si est motus ꝑpetuus oportet mouēs eē ꝑpetuū. ꝛ si est ꝯtinuꝰ oportet esse mouēs idē imobile ꝛ in alterabile ꝛ ingn̄abile qd̄ continue moueat.

¶ Querit'. qūo ꝓbat phs ꝙ sit aliqs motus ꝯtinuꝰ Soº sic. Quia impossibile est tp̄s esse sine motu. sȝ tēpus ꝯtinuū est. ergo ꝛ primus motus.

¶ Querit'. vtrꝫ motus sumat ꝯtinuitatē a termio seu passione Rn̄o ꝙ nō ꝓbat qꝛ passio nō est ꝯtinua nisi res cui accidit sit ꝯtinua.

Queritur Utrū sumat cōtinuitatē a loco. Rn̄dit phs ꝙ nō Rō qꝛ dicimꝰ soliū illiꝰ corpis motū esse ꝯtinuū qd̄ in circulo mouet' sed tale corpus nō est in loco.

¶ Querit'. vn̄ sumit ꝑus motꝰ ꝯtinuitatē Dōm ꝙ a mobili. vt dt phs qꝛ mobile sibi ipi et ꝭm se est sp̄ ꝯtinuū. g̃ dat ꝯtinuitatem motui.

Ar dicit Aresto. sexto phicor. ꝙ motus accipit ꝯtinuitatem a spacio sicut tempus a motu. Solº in sexto phicor loqtur phus de motu vl'iter ꝛ in cōi. hic vero ꝑticulariter maxime de motu circulari

☞ Contra. motus circularis nō accipit cōtinuitatē a mobili. Probat' qꝛ continuitas motus est successiua cōtinuitas aūt mobilis est ꝑmanēs. ergo ꝛc. Solº Cōtinuitas motus nō accipit' a mobili absolute accepto sȝ respectiue ꝭm ꝙ ꝯpat' ad determiata signa spacii ꝯtinētis ipm vl' cōtentū sub ipo. ꝛ sic bn̄ sumit' ab ipo ꝯtinuitas motus successiua

Reparaciones

Querit᷑ Utꝝ oīa generabilia de necessitate gn̄abunt᷑ aut q̄dā ⁊ q̄dā nō Solutio aliq̄ de necc̄itate gn̄ant᷑ ⁊ aliqua non Probat p. qꝛ sicut q̄dā res neccārie sꝫ q̄s ipossibile ē nō eē ⁊ q̄dā ꝯtīgētes et possibiles. ita etiā est in gn̄atōibꝫ ꝙ aliq̄ neccārio generabūtur. vt cōuersio solis in tropicū ⁊ aliqua nō vt incisio vestis

¶ Querit᷑. q̄ sunt q̄ neccārio generant᷑ post aliud Soº phi. ꝙ illa q̄ sꝫ in sua cā affuūt ⁊ materiali determiata. vt ex terra madefacta fit aq̄ ⁊ ex aq̄ nubes ⁊ ex nube pluuia. In his aūt q̄ nō sunt sic determiata nō fit neccārio hoc post h̄ vt futurꝰ aliq̄s ad dōm p̄t nō incedere. qꝛ p̄t ꝓpositū mutare.

¶ Querit᷑. vtꝝ neccāriū sit fieri ꝯuersiones in gn̄atōibꝫ. Soº phi ꝙ sic. in neccārijs gn̄atiōibꝫ se seq̄ntibꝫ sꝫ nō in ꝯtingēter se seq̄ntibꝫ. Probat qꝛ i eēntialiter subordinatis est ꝯn̄a neccāria ab eē posterioꝝ ad esse p̄oris. hoc declarat ꝑ exēpla. vt si domꝰ est fundamētū est. Et si lateres sꝫ lutū fuit

¶ Querit᷑. vtꝝ gn̄atōes sint ꝑpetue ᷤm rectū vl᷑ ᷤm circulū Dōm ꝙ ᷤm circulū ⁊ non ᷤm rectum.

¶ Querit᷑. q̄uo ꝓbat ꝙ gn̄atōes nō p̄nt eē ꝑpetue ᷤm rectū Soº sic. qꝛ vel ille gn̄atōes eēnt finite vel infinite sed nullū p̄t dici. igit᷑ ⁊c. Minor ꝓbat᷑ p̄mo ꝙ nō infinite. qꝛ in gn̄atōibꝫ sese neccārio ꝯsequētibꝫ vꝫ ꝯn̄a a posteriori ad p̄us ⁊ ecōuerso sꝫ infiniti nō est p̄ncipiū neqꝫ in ip̄o est dare p̄us et posterius. Nō p̄mū ꝙ ꝓbat phs qꝛ nullū finitū ꝑ successionē ē sempiternū. sꝫ gn̄atiōes debēt ꝑpetuari ⁊ eē ꝑpetue. g̊ nō p̄nt esse finite. alias eīn sꝑ eēt qđ nō est sꝑ qđ iplicat. Etiā ꝓbat sic. qꝛ gn̄antia nō sꝑ sunt. g̊ gn̄atōes nō sꝑ sꝫ ᷤm rectū. qꝛ ip̄is exn̄tibꝫ finitis q̄n̄qꝫ deficiunt

¶ Querit᷑. vtꝝ gn̄atōes ꝑpetuent᷑ ᷤm circulū. Soº sic ꝓbat. qꝛ nō ꝑpetuant᷑ ᷤm rectū. g̊ ᷤm circulū. Añs ꝓbatū est p̄us. Scđo ꝓbat. qꝛ motꝰ celi q̄ ē cā gn̄atōis ē in circuitu iō ex necc̄itate hec iferiora mouet᷑ ᷤm circulū

¶ Arguit᷑. generatio ꝓtēdit᷑ ab īitio tꝑis ꝯ̄sus finē. sꝫ tp̄s ꝓtēdit᷑ ꝑ modū linee recte. vt videt᷑. g̊ gn̄atōes ꝑpetuant᷑ ᷤm rectū Soº Tēpus ꝓtēdit᷑ ad moduꝫ circuli cū sit duratio circuloꝝ motus adeq̄ta ei rōne cuius aliq̄ opinati sunt tempus esse motū circularem

¶ Querit᷑. vtꝝ oīa eq̄liter reiterētur Solꝰ phi ꝑ distinctiōem. qꝛ q̄daꝫ sꝫ mobilia q̄ꝝ suba mota incorruptibilis ē. ⁊ hec mota circulariter eadem nūero reiterātur. qꝛ motꝰ seq̄t᷑ id qđ mouet᷑. Quedā āt sꝫ ᷤm subam corruptibilia ⁊ hec trāsmutata eadeꝫ nūero nō reuertunt᷑ sꝫ eadē spē. Exēplū dat vt cū ex aq̄ gn̄at᷑ aer ⁊ iteꝝ ex aere aq̄ n̄ ē eadē aq̄ nūero q̄ p̄ꝰ erat sꝫ spē

¶ Arguit᷑. musca submersa reuiuiscit ⁊ tn̄ eadē nūero manet Soº nō

¶ Arguit᷑. materia manet eadē nūero in genito ¶ fuit simplr̄ corrupta q̄ fuit in corrupto Soº. materia ᷤm potentiā subiectiuā ⁊ eēntiā ē eadē q̄uo nec gn̄at᷑ nec corrūpit᷑ sꝫ non manet eadē ᷤm suū esse actuale.

¶ Arguit᷑ post magnū annū platōis oīa eadē nūero redibūt Soº hec non fuit mens platonis. sꝫ voluit ꝙ ᷤm spēm sil̄ia redirent in sil̄i dispōne ꝓpter ꝯformitaem corporū celestium.

¶ Et tm̄ de scđo et ꝑ ꝯsequens de vtroqꝫ librorū de generatione et corruptione.

Ex primis quidē igitur nature et de omī motu naturali ad huc autem de ꝑm supiorem naturam ornatis astris.

¶ Querit̄ p̄mo. Quid est subiectū libri metheoroꝝ. Solutio alberti. Corpus mobile simplex ꝓut est in via ad mixtōem. ꝓbat̄ qꝛ sibi ꝯueniunt oēs ꝯditiōes req̄site ad subiectū attributōnis alicuius scie vt pꝫ discurrenti ꝑ omēs.

Ar̄ Subiectū scie debꝫ esse quid incōplexū. sꝫ corpꝰ mobile simplex vt est in via ad mixtōem nō est incōplexum. ḡ nō est subiectum maior nota. qꝛ debet esse vl̄e sed tale est simplex. Solutio licꝫ sit q̄d cōplexum ꝑm vocē tñ est incōplexum ꝑm rem.

☞ Cōtra. Est cōplexum ꝑm rem. ḡ solutio falsa. Añs ꝓbat̄. qꝛ cōplectit̄ ex pluribꝫ vocibꝫ diuersa ꝑcātibꝫ vt notū ē etiā p̄dicamētal̄r distinctꝭ Solutio Res absolute ꝑcate ꝑ voces illas nō dicunt̄ esse subiectū sed aliq̄d simplex quod circūloq̄mur oībꝫ illis eo ꝙ nō hꝫ nomē impositū Et sil̄e est cū ignoro nomē alicuius scolaris. dico scolaris nigra tunica vestitus vbi hec oratio non ꝑcat plus q̄ꝫ hoc nomē ioannes vel petrus quod mihi ignotum est.

Queritur Quare tunc dicit̄ in tali cōplexione Corpꝰ mobile. Solutio qꝛ sicut scia ista ꝯtinet̄ sub scientia physicali. Ita eius subiectum debet ꝯtineri sub subiecto cōmuni totius physice quod est corpus mobile.

¶ Querit̄ Quare dr̄ simplex. Solutio ad drām subiectoꝝ libroꝝ sequentiū in q̄bus tractat̄ de corpe mobili cōmixto ꝯtracto ad speciem mineralem vel vegetabilē ꝛc̄.

Querit̄ Quare dr̄ ꝓut est in via ad mixtōem Solutio ꝓpter subiectū libroꝝ p̄cedentiū. Pro quo notandū est ꝑm dn̄m albertū ꝙ corpus mobile dr̄ simplex p̄mo dupl̄r quantū ad ꝓpositū sufficit scꝫ simplex simplicitate vl̄itatꝭ ꝛ simplex simplicitate opposite mixtioni de corpe mobili simplici simplicitate p̄mo modo dicta agit̄ in libro physicoꝝ. Sed de corpore mobili simplici simplicitate opposita mixtionꝭ simplicitate nature ꝛ substātie tractat̄ in libris de celo ꝛ mūdo ꝛ in de generatōne ꝛ corruptōne sed differēter qꝛ in libro de celo determinat̄ de eo ꝑm potentiā magꝭ simplicem scꝫ ꝑm potentiā motꝰ ad vbi nihil abijcientis a substantia mobilis ꝛ in de generatōne ꝑm potentiā minus simplicem scꝫ ipius motus ad formā abijciētis aliquid a substātia mobilis. Sꝫ de corpe mobili simplici vt ē in via ad mixtōeꝫ tractat̄ in libro metheoroꝝ.

Ar̄ Hic agit̄ de impressionibꝫ metheorologicis que sunt mixta quedam impfecta. ḡ impressio metheorologica seu mixtū impfectū est subiectū ꝛ nō corpus ꝛc̄. Solutio. quantum ad rem idem ꝑcatur

ꝑ mixtū impfectū ⁊ corpus mobile simplex ad mixtōem.

Querit͂ Quare impressio metheorologica nō ponit͂ subiectum Solutio alberti. qꝛ nō dt rem ꝑ spēm pfectā pter naturā elemēti vel elemētoꝝ. vñ fit mixtū impfectū qꝛ mixtū impfectū nō ē in actu ꝑ actum substantialem ⁊ specificum. Ideo melius ponitur subiectum assignatum ṗus.

Ar͂ Hic nō solū agit͂ de corpe mobili simplici vt est in via ad mixtionē sꝫ etiā vt ē in via a mixtōe g͂ deberet hoc addi si debet ꝯuenire oībꝫ ꝯsideratꝭ Añs ꝓbat͂. qꝛ hic tractat͂ de incineratōe ⁊ putrefactōe ⁊c. Solutio. lꝫ hic agat͂ de motu elemētoꝝ ad mixtōem ⁊ a mixtōe nō tñ eq̄ ṗncipal'r. Et iō vt dt albert⁹ q̄uis in libris physicoꝝ agat͂ de motu ⁊ quiete tñ corpus mobile ponit͂ subiectū quaꝓpter etiā hic nō ē opus vt adiungat͂ qd tñ aliq̄ volunt.

☞ Contra. In libris de generatōe ⁊ corruptōe determinatū ē de elemētis vt sunt mobilia ad mixtōem. Solutio In libris de generatōe ṗncipal'r determinatū ē de corpe simplici mobili ad formā elemēti ṗncipal'r ⁊ ꝯsequenter de corpe mobili ad formā mixti nō tñ determinat͂ de corpore mobili ꝓut est in via ꝓprie ad mixtōnem hic aūt ṗncipal'r simpl'r directe et ꝑfecte fit mentio de illo.

Ar͂ Astrolog⁹ ꝯsiderat cometā ⁊ hmōi ipressiones. g͂ nō sunt natural' phie ꝯsideratōis. So° h̄ fit dr̄nter ab illo ⁊ ab isto. Natural' phs determiat de illis ꝭm q̄ ꝓueniūt ex radice inferiori ⁊ hoc general'r nō determinādo temp⁹ ⁊ locū. Astrolog⁹ aūt determinat de illis ꝭm q̄ dependent ex radice supiori ꝑticularisando locū ⁊ tempus.

Queritur Utrū de corpe mobili simplici ꝓut ē i via ad mixtionē sit scia So° sic. ꝓbat͂ qꝛ de illo ē scia cui ꝓnt aliq̄ passiōes demōstrari i eē ꝑ ꝓpria ṗncipia sꝫ corpi mobili simplici ꝓut ē in via ad mixtōez ꝓnt passiones aliq̄ in eē demōstrari. g͂ de ipo ē scia. maior est ph̄i ṗmo posterioꝝ.

☞ Querit͂ Que sunt passiones subiecti hui⁹ scie So° ille sunt. inflatio coagulatio digestio idigestio subtiliatio ingrossatio ⁊ hmōi.

¶ Querit͂. Quō ꝓnt demōstrari de suo subiecto. Sol'o sic. Oē corp⁹ alteratū tāgibilibꝫ q̄litatibꝫ ṗmis ē inflabile coagulabile digestibile idigestibile subtiliabile igrossabile. sꝫ corp⁹ mobile simplex ꝓut ē i via ad mixtionē ē corp⁹ alteratū ṗmis q̄litatibꝫ tāgibilibꝫ. g͂ oē corp⁹ mobile simplex ꝓut ē in via ad mixtōez ē inflabile coagulabile digestibile ⁊c.

Querit͂ Quot⁹ ē iste liber i ordine libroꝝ natural' phie. Sol'o: quart⁹ Cui⁹ rō ē qꝛ natural' phia diuidit͂ ⁊ i ꝑtibꝫ suis ordinat͂ ꝭm diuersificatōez subiecti Est āt corp⁹ mobile triplex. s. simplex ꝯpositū ⁊ qd ē in via ad cōpōez. ⁊ ex h̄ diuidit͂ phis i tres ꝑtes Prima ꝑs tractat de corpe mobili simplici. Scd̄a de corpe mobili ꝓut ē i via ad cōpositōez. Tertia ꝑs de corpe mobili ꝯposito ṗma ꝑs Et qꝛ corp⁹ simplex diuersificat͂ tribꝫ modis vt s̄ dictū fuit in declaratōne subiecti hui⁹ scie. iō p̄cedūt illū librū tres libri scꝫ physicoꝝ de celo ⁊ de gn̄eratōe. ⁊ qꝛ via ē aūt

terminũ. Ideo ille liber q̄ ꝑficit scdaꝫ ꝑtem phie ꝓcedit oēs sequētes in quibus tractatur de mixto ⁊ corꝑe mobili cōposito qui libri ꝑficiunt tertiam partem phie.

Ar Nullũ corpꝰ ē simplex. ꝓbatꝛ. qꝛ oē corpꝰ ē cōpositũ ex materia ⁊ forma Solutio Simplex nō capitꝛ hic vt opponitꝛ oīni cōpōni sꝫ vt opponitꝛ mixtōi q̄ est ex quattuor elemētis.

¶ Queritꝛ Quare iste liber ītitulatꝛ liber metheoroꝝ. Soᵒ. qꝛ sic dꝛ albtꝰ metheoroꝝ grecũ nomē ē Et dꝛ a metha qd ē trās ⁊ theoron qd ē ꝯtēplatio q̄si ꝯtēplatō eoꝝ q̄ sunt trās h̄ ē in alto gn̄erata. h̄ āt agitꝛ ꝑncipalꝛ de his q̄ sunt genita in alto. iō nomen ꝯueniēs ē. dꝛ tñ albtꝰ ꝙ dicitꝛ a metha qd ē de ⁊ theron qd ē videre qꝛ ē de his q̄ visu accipiũtꝛ genita in aere sicut iris halo ⁊ hmōi ⁊ hāc dꝛ albertꝰ meliorē. Sanctus thomas ille dꝛ ꝙ metheorologia dꝛ a metheron qd ē excelsuꝫ vel eleuatio ⁊ logos sermo vꝛ rō qꝛ ꝯsiderantꝛ hic ea q̄ in excelsis generantꝛ.

¶ Arguitꝛ. h̄ agitꝛ de his q̄ gn̄erantꝛ ī imo sic stꝫ flumīa terre motꝰ ⁊c. Solutio illa que in alto generantur sunt magis desiderata ⁊ mirabilia. Ideo ab eis denominatur.

Queritur In q̊t libros ꝑtiales diuiditꝛ iste liber totalꝛ Soᵒ In quattuor. In tribꝫ ꝑ̄mis agitꝛ de corꝑe simplēci put ē in via ad mixtōem. In quarto agitꝛ de his q̄ ꝓueniũt a quattuor q̄litatibꝫ ꝑ̄mis. sicut sunt mixtio putrefactio ⁊c. ꝯm diuisionē āt alberti in ꝑ̄mo agitꝛ de impressionibꝫ ignitis. In scdo de humidis ī media ⁊ infima regione genitis ⁊ de fluminibꝫ ⁊ fontibꝫ. In tertio de impressionibus terreis que habent etiam terrā pro materia scꝫ de vētis terre motu tonitruo

Ar Digestio putrefactio sunt passiones mixtorum ꝑfectorũ. ergo nō ꝯtinentur sub ꝯsideratōne huius scie ⁊ per consequens male determinatur de illis in quarto huius Solutio Quidam dicunt ꝙ quartus liber tractat de mixtis ꝑfectis ⁊ eius passionibus ideo nō ē ꝑncipalis inter libros metheororũ sed solũ accessorius ⁊ annexus iuxta quādam ꝯgruentiaꝫ vt in scda parte philosophie inchoetur tertia in qua agitur de mixtis ꝑfectis. Sed melius dicenduꝫ videtur vt dicit albertus ꝙ mobile simplex put est in via ad mixtōnem duplꝛ consideratur ex ꝑte vie mixtōnis que est ꝯm ꝙ vnum elementum mouetur in regionem alterius per hoc ꝙ alteratur ad ipsum vaporem vel inspissatōnem ⁊ sic de eo agitꝛ in tribus primis libris. Secundo consideratur ex parte mixtiōis que fit per actiuam qualitatem agentem in vnam vel plures passiones et sic de eo agitur in quarto. In aliis autem libris sequētibus agitur de mixto cōtracto ad speciem.

Queritꝛ Quō se habēt huiusmodi passiones ad passiones elementoꝝ ⁊ mixtoꝝ. Solutio. patuit supiꝰ. qꝛ sunt triplices qualitates ad quas corꝑa sunt mobilia. qꝛ q̄dā sunt elemētꝫ ꝓprie vt calidũ frigidũ. ⁊ de illis determinatũ ē in libro de generatōne. alie sunt q̄ ꝯsequuntꝛ corpꝰ alteratũ illis qualitatibꝫ vt sunt inflatio coagulatio ⁊c de illis determinatꝛ in hoc libro Tertio sunt qualitates q̄ nō ꝯsequuntꝛ q̄li

tates illas ꝑmas ſꝫ ĩmediate formã mixti generalẽ vl'ſpecialẽ ⁊ de illis determiaꝛ ĩ ſequẽtibꝫ vñ pꝫ reſpõſio ad q̃ſitũ ꝙ h̃nt ſe ſicut medie p̃cedũt em̃ mixtũ ꝑfectũ ⁊ ſequunꝛ q̃litates elemẽtoꝝ ex q̃ꝝ ꝟtute alteratiua cauſanꝛ.

Queritur Qualiter diuidiꝛ ꝑm⁹ liber. Solutio in quattuor tractatus. In ꝑmo determinat de cã materiali ⁊ efficienti omniũ impreſſionum. In ſcdo de impreſſionibꝫ humidis in aere genitis. In tertio de cometa. In quarto de galaxia.

Queriꝛ Utrũ impreſſiões metheorologice fiant ſ̃m naturam in ordinatõrem ea q̃e eſt ꝑma elementi corpoꝝ ſicut ph̃s dicit in ꝓhemio huius libri in quo ꝯtinuat materiaꝫ hui⁹ libri dictꝫ in ꝑoribꝫ ⁊ dicendis in ſequẽtibꝫ libris Solutio ſic. Rõ ẽ qꝛ quãto natura plus elõgaꝛ a ꝑticipatõe intelligẽtie ordinãtis naturã quãlibꝫ ĩ ſuũ finẽ tanto ordo plus interrũpiꝛ ⁊ hoc maxime accidit in ĩpreſſiõibꝫ iſtis

Queritur In q̃bus ꝯſiſtit illa inordinatio. Solutio. In tribus primo qꝛ nõ poteſt ſciri tempus generationis impreſſionum. Scdo ex ꝑte loci qꝛ nõ ſemꝑ fiunt in eodem loco vt ignite quãdoqꝫ fiunt in infima qñqꝫ ĩ ſup̃ma regione. Tertio ex ꝑte mot⁹ qꝛ valde irregulariter mouenꝛ iã em̃ mouenꝛ ſurſuꝫ iã deorſuꝫ iã lateral'r

Ar̃ Actio nature eſt actio ĩtelligẽtie nõ errãtis. g̊ nõ poteſt fieri aliqua inordinatio in natura. Solutõ Inordinatio q̄ eſt in natura ꝑticulari ⁊ maxime haꝝ impreſſionũ nõ eſt ex ꝑte intelligentie ſꝫ ex ꝑte ĩpius nature motõem intelligẽtie nõ vniformiter ſed diſſimil'r ⁊ mutabiliter ſuſcipiẽtis. Unde ꝯſiderandũ eſt ꝙ natura vl'is ordinata eſt in habẽte eam ſimpl'r ⁊ infallibiliter. Sed natura particularis in habente eam ẽ ordinatą vt in pluribꝫ ⁊ vt in paucioribꝫ inordinata ⁊ maxime in his impreſſiõibꝫ methorologicis.

Queritur Utꝝ Celuꝫ ſit ꝑmũ elemẽtũ ſicut dicit areſto. in ꝓhemio hui⁹ libri. Solutio ſic. nõ q̇dem in ordine ad mixtũ aliq̃d qꝛ ſic ſunt ſolũ quattuor vt ꝑus dictũ ẽ in de generatõe ſꝫ in ordine ad totum vniuerſum cui⁹ celũ ꝑs ẽ ꝑma material'⁊ integral'. hic g̊ ẽ elemẽtũ nõ vni⁹ ſimpl'r ſꝫ vnius vnitate ordinis.

Queritur Utꝝ neceſſe ſit hunc mundũ eſſe ꝯtinuũ lationibus ſuꝑioribꝫ vt tota ei⁹ virt⁹ gubernet. Solutio ſic. ⁊ hoc ꝓbat ph̃s duabus ratõnibꝫ. ꝑma ratio eſt. qꝛ ꝑmum mouens neceſſario eſt cauſa ꝑma a qua ẽ virtus in omnibꝫ poſterioribꝫ. ſed corpus celeſte eſt ꝑmum corpus mouens inter naturalia vt demonſtrat eius ꝑpetuitas ⁊ nobilitas. ergo eſt ꝑncipiũ a quo tota virtus horuꝫ inferiorum gubernatur. Scda ratio. qꝛ motus celeſtium corporum eſt perpetuus: omnia aũt alia corpora ſcꝫ inferiora mouentur motu finito ⁊ nõ ꝑpetuo. Illud autem quod eſt perpetuum conuenienter eſt motiuũ eorum que nõ ſemꝑ ſunt ſicut elementoꝝ.

Ar̃ Suꝑiorã corpora ⁊ inferiora differũt gñe. ergo nõ poſſunt continua eẽ Solutio. Cõtinuũ poniꝛ ꝓ ĩmediato ĩmediatũ em̃

est genus ad ꝯtinuū ꝛ ꝯtiguū ꝛ cū spēs non ponit̄ ꝓ spē ſꝫ bene genus pro specie melius sic dicit̄ q̄ꝫ ꝙ ꝯtinuū valeat tm̄ sicut ꝯtiguū quod tamē ali qui dicere cosueuerunt.

¶ Cōtra latōes supiores sunt de genere vbi. g̃ nō pn̄t gubernare inferiora illa. Soᵒ. alberti ꝑ latōes debēt intelligi corpa lata cū suis motoribꝫ

☞ Querit̄. quid intelligi debet ꝑ mūdū inferiorē. Solutio. totuꝫ contentum in spera actiuorū et passiuorum

Ar Dicit ptholomeus ꝙ vir sapiēs dn̄abitur astris. g̃ nō oīs ꝟtꝰ inferiorū gubernat̄ corpibꝫ celestibꝫ. Soľo phs intelligit ꝑ ꝟtutez. ꝟtutē corporeā q̄les nō sunt spūales sube nec volūtas ꝛ intellectꝰ sub ÿciūtur latōibꝫ supioribꝫ nisi inclinatiue inq̄ꝫtū cōicāt cōicāti corpi.

¶ Cōtra. Nō gubernat̄ tota virtꝰ corporea mūdi inferioris latōibꝫ supioribꝫ. g̃ solutio falsa. Añs probat̄. qꝛ gubernare est aliquē in suū finē ꝛ pfectōem mouere. ſꝫ multa deficiūt ꝛ frustrātur suo fine. vt dꝛ scdo phicorum

Solutio. licet deficiant a fine nature ꝑticularis nō tn̄ vlis. Et ergo oīs ꝯtingentia q̄ est in rebꝫ est ex pte cāꝝ pticulariū ꝛ nō vliū ꝛ ex pte materie q̄ est cā ꝯtingentie

¶ Arguit̄. gubernare est sapientis. ſꝫ celū est inaīatū. Soᵒ. licet celum sit inaīatū est tn̄ instrumētū intelligentie nō est errantis

Queritur Q̄uo celū agit in hec inferiora. Soᵒ. tricāliter scꝫ effectiue motu suo ꝑparāda materiā formalr̄ vero lūie suo finaliter aūt influentia adducēdo ipius motoris ꝟtutem.

¶ Querit̄. que est cā materialis impſſionū ꝛ aliorū in mūdo inferiori.

Soľo phi quatuor elemēta. Et motus corpm celestiū est cā efficiens.

¶ Capitulum secundum

Querit̄ Quare Aresto. non manifestat q̄ntitatē terre. Soľo. phi qꝛ eius q̄ꝫtitas manifesta est ꝑ ꝯpatōes ad magnitudines corpm celestiū ābientiū terrā. ꝓbat qꝛ ꝑ astrologica instrumenta ꝯptū est ꝙ terra sit minor quibusdam astris.

¶ Querit̄. quare nō ōn̄dit nobis q̄ꝫtitatē aque. Soᵒ. qꝛ illa certa est nobis. ꝓbat qꝛ aquā nō ꝯtingit eē separatā a mari qđ est circa terrā.

¶ Querit̄. quare dt̄ phs in textu q̄busdā astris. Solutio. qꝛ terra maior est quibusdā astris nō habētibꝫ lumē ꝓpriū sed a sole.

¶ Querit̄. vtꝝ terra sit maior luna. Solutio. sic. ꝓbat̄. qꝛ terra ꝑ suam vmbrā eclipsat totā lunā si ergo vmbra terre q̄ tn̄ minor est terra ipa excedat lunā q̄ꝫtomagis ipa terra hoc facit

Queritur Q̄uo pt̄ probari solem esse maiorem tota terra. Solutio. sic qꝛ q̄n aliqđ corpus vnit radios suos retro aliqđ corpus opacū sibi ꝯtrapositū necē est ipm esse maius illo opaco corpe. sed sol vnit radios suos retro terrā. g̃ est maior terra. Maiorē autoris ꝑspectiue cōis. Minor patꝫ. qꝛ videmus tpe noctis cū sol recedit a nostro emisperio alias stellas existētes in hemisperio nostro esse illūiatas cū aūt ille habeāt lumē a sole seq̄tur ꝙ minor vera sit.

Contra Si esset hoc verū nunq̄ʒ fieret nox. ꝓbatur sequela. q2 dictum est ꝙ etiam in nocte fundat lumē suū ꝑ nostrum emisperiū. q2 si est maior opꝫ ipam terrā totam Solo. lumē qđ sol diffundit illūiando stellas existētes supꝫ nos nō illūiat terrā nisi ſm ꝙ ꝑticipatū ⁊ ībibitū stellis iterū directe ad nos diffundūt ſʒ hoc lumē est debile iō nō ꝑfecte pn̄t terraʒ illūiare. Quāuis eī̄ sol ipe sit maior tota terra tñ luīe suo nō potest circūdare totam terram. Ratio. q2 radij directe diffusi supꝫ terrā reuerberātur. iō statim post terrā derelinquitur vmbra vsqʒ ad certam distātiā. Et q̄to terra in minori habitudine ꝓportionatur soli tāto vmbra necc̄ario est minor. ergo infra illā vmbrā tenebre sunt ⁊ frigus

☞ Arguitur. Judicio sensus stādū est ſʒ apparet sol bipedalis figure. Solutio iudicio sensus stādū est qn̄ nō decipitur sensus ex elongatōe obiecti ab ipo sensu. ſʒ sic est ꝙ ꝓpter nimiā distātiaʒ apparet ꝑuus ipe sol.

Queritur Que est rō ꝙ q̄to res plus distat a visu tanto apparet minor So°. q2 visus fit int⁹ suscipiēdo ſm figurā piramidalē cui⁹ con⁹ ē in oculo ⁊ basis ī re visa. vt dicitur in de sensu ⁊ sensato

¶ Queritur. quare aresto. nō tractat etiā de quinto elemēto sicut de alijs q̄tuor q̄ sunt ꝑncipia materialia inferiorū. So° phi q2 de hoc satis dictū est in libro de celo an sit eiusdē nature cū elemētis vel alterius.

¶ Queritur. q̄uo ꝓbat autoritate antiquorū celū distingui ab elementis.
So° q2 fere oēs antiqui dixerūt ipm celū etherē q̄si sꝑ currētē ⁊ nulluʒ corꝑm que apud nos sunt idē existere.

¶ Queritur. quare dicit phs fere oēs antiqui. Solo ꝓpter anaxagorā qui noiauit celū ether nō a sꝑ currēdo sed a sꝑ ardēdo credidit eī̄ suꝑiora corpora plena igne et celū esse natura ignis.

Queritur Utrū inter celū ⁊ terrā sit solū vnuʒ elemētū mediū ſm naturā aut pl'a ⁊ si plura q̄ta sint ⁊ quib⁹ locꝭ determiata. Dōʒ est ꝙ phs ꝑusq̄ʒ soluit q̄stionē destruit duos errores antiquorū dicēs. Quecūqʒ dicūt corpus ambiēs oīa corꝑa. scʒ celū astroꝝ esse purū ignē ⁊ ītermediū terre ⁊ astroꝝ eē aerē solū si ꝯsiderassent sufficienter ea q̄ ostēsa sunt ꝑ mathematica. theoremata forte desisterent de hac puerili opinione valde eī puerile est putare vnūqđqʒ astrū eē ita ꝑuū sicut apparet aspicientib⁹. vt dictum est

Queritur Q̄uo phs reprobat errorē illū q̄ dicūt corpus celeste esse ignee nature Solutio. q2 sequeretur hoc ꝙ corpus diu destruxissʒ oīa hec inferiora tū ꝓpter eius q̄titatē maximā. tū etiam ꝓpter eius maximā ⁊ vehemētē actiuitatem. ignis eī̄ est elemētuʒ actualissimum

¶ Queritur. q̄uo reprobat eos in hoc ꝙ dicūt hoc intermediū inter celū et terram solum esse aerem. So°. q2 si sic nō seruaretur ꝓportio analogata in elementis.

¶ Queritur. que est proportio analogata elemētoruʒ. Solutio excessus vnius elementi super aliud in decuplo.

¶ Queritur. q̄uo ꝓbāt ꝙ si totū id spaciū intermediū esset plenum aere et

igne q̄ nō haberet tūc terra ꝓportiōem ad ignē ꝛ aerē. So°. tali rōne. q̄a eadē est ꝓportio toti⁹ ad totū ꝛ ptis ad ptē ſʒ pars aeris hʒ talē ꝓportōēʒ ad ignē q̄ ex vno pugillo aerꝭ fiūt decē ignis. ꝛ ex vno pugillo aq̄ fiūt decē aeris ꝛ ex vno pugillo terre fiūt decē aq̄. oportet ergo etiā tota elementa talem habere illā ꝓportōem quātū nō haberent ſi totū ſpaciū inter celum et terrā eēnt plenū ſolo igne ꝛ aere

Ar. Scd̄m empedoclē. elemēta nō fiunt ex ſeinuicē. Solo phi q̄ ſi hoc ponaṫ ſicut empedocles fecit adhuc oportet ſaluare eq̄litateʒ ꝟtutis exiſtere in magnitudinibꝫ ipoꝝ ac ſi eſſent ex ſeinuicem facta

☞ Contra. q̄tuor elemēta ſunt vni⁹ potētie formabilis reſpectu mixti. et etiā adinuicē. ğ cū q̄ntitas ꝯſeq̄tur talē potentiā puta materiā. videṫ q̄ ſint eiuſdem q̄ntitatis. qđ eſt ꝯtra phm in textu iam dicto. Et confirmaṫ q̄ꝛ ſicut innuit phs in argumēto empedoclis extēſio q̄ntitatis molis ſequiṫ intēſiōem q̄ntitatis ꝟtutis forme hn̄tis talē q̄ntitatē. ſed forma cuiuſlibet elemēti pt eſſe actus ꝓportionatus alterius potentie in ipm trāſmutati.

Solutio hoc argumētū ꝓbat bn̄ q̄ elemēta ꝯueniūt in vna cōi trāſmutatōis materia. ita q̄ in vna q̄ntitate dimēſionis hmōi materiā indeterminate ꝯn̄te ꝯueniūt Sʒ ꝓpoſitū dictū intelligitur de drā q̄ntitatis determinate formas ſpecificas cuiuſlibet elemēti ꝯcoītantis natura quō in ordie naturalꝭ ꝑfectiōis aq̄ ſupponiṫ terre ſic q̄ntitas cōis ꝓtāteʒ forme ſpecifice ipius ꝓportionabiliter ſupponiṫ q̄ntitati extenſiue ꝯn̄tē q̄ntitatē ꝟtutꝭ forme ipius terre ꝛ hoc q̄ ad virtutē ſpecificā ſui generātꝭ. Et hec ſubordinatio ꝯformaṫ ſubordinatōi imediati nūeri ad nūeꝝ puta digiti adarticulū.

Queritur Que ſunt ille tres q̄ſtiones q̄s phs ſoluit in vltimo caplo huius p̄mi tractatus. So°. p̄ma eſt de ordine ꝛ ſitu ignis. ꝛ aeris ad p̄mū corpus ꝛ ad alia elemēta ſcʒ aquaʒ et terrā. Scd̄a ꝓpter quā cām a corpibꝫ celeſtibꝫ cātur calor in his inferioribꝫ. cū tn̄ ipa non ſint calida. Tertia. q̄re in ſup̄ma regione aeris nō generanṫ nubes. ſʒ ſolū in media ꝛ infima.

☞ Queriṫ. q̄s eſt locus ꝓprius ignis. Solo ꝯcauū ip̄ius corporis ſimplicis circulariter mobile drn̄s a quatuor elemētis hoc eſt ip̄ius celi. Hoc ꝓbat phs ſic. Quia motus eſt calefactiuus celū āt velociſſime moueṫ. igiṫ ignis a tali motu ꝯtrahit caliditatē tanq̄ corpus ꝓximū illi

☞ Arguiṫ. ſub ꝯcauo orbis lune nō eſt ignis. ğ probaṫ q̄ꝛ nō ignis carbo. q̄ꝛ ille ꝓpter ſuā grauitatem deſcēderet nec ignis flāma. q̄ꝛ ille nō eſt niſi exalatio calida ꝛ ſiccaq̄ gn̄aṫ in aere quo ad ſup̄mā eius pteʒ. Nec ignis lux. q̄ꝛ ſm autorē ꝑſpectiue cōis lūioſum totius mediꝫ ꝛ quarūlibet ei⁹ ꝑtium eſt illuminatiuū. ſed hoc nō facit ignis. ergo non eſt in ꝯcauo celi ſeu orbis lune. Tenet ꝯn̄a a ſufficiente diuiſione. Solo. ſub ꝯcauo orbis lune ponitur ignis lux nec repugnat eam eſſe inuiſibilem. q̄ꝛ ignis eſt ſubtilior aere indecuplo. et tamem aer propter ſui ſubtilitatem inuiſibilis eſt ergo a fortiori et ignis.

Qr quare ignis nō apparet aut lucet. So°. q̄ꝛ ſicut dr phs in libro de ſenſu et ſenſato. ignis in propa materia nō lucet. ſed in ꝯcauo

celi est in ꝓria materia. ergo nõ lucet. Rõ ãt maioris est. qꝫ lux in corꝑe ali quo modo denso ꝯculcata lucet et visibilis est ſꝫ nõ in materia rara ⁊ sub tili hinc est ꝙ astra lucent cũ sint pars densior sui orbis.

Queritur Quis est locus aliorũ elemẽtorũ. Rñsio infimum est terra. deinde poniꝭ aq̃. ⁊ tertio aer. Rõ qꝫ fra ẽ grauissimũ elemẽtũ ⁊ frigidissimũ. ideo est positũ in medio. et circa terram poniꝭ aqua que est grauis in respectu

¶ Arguiꝭ. terra nõ est sita in ꝯcauo aque. ergo dictũ falsum. Añs ꝓbaꝭ qꝫ aq̃ est infra terrã. imo đr Albertus ꝙ intra terrã sunt q̃daꝫ ꝑticularia maria So°. ꝙ licet ꝟtus locatiua ꝓpter celi sphericitatem descẽdat per quã elemẽta hoc mõ locãtur sic ꝙ ꝯuexũ vni⁹ est in ꝯcauo alterius ⁊ h̃ est ꝓpter motũ diurnũ. Sꝫ tñ ꝓpter motũ planetarũ elemẽta ab ista spherica locatõe recedũt. Et ita terra eleuata est vsqꝫ ad ꝯtactũ substãtialẽ aeris et aq̃ tanq̃ ad locum mixtõnis.

Ar Nullũ elemẽtũ p̃t esse localiter in ꝯcauo alterius elemẽti. ꝓbatuꝭ qꝫ locus est ꝯseruatiuus. sed vnũ elemẽtũ cũ sit alteri ꝯtrariũ cor rũpit ip̃m So° vnũ elemẽtũ nõ locat aliud ꝑ virtutẽ ꝯsequẽtem suam formã. ſꝫ ꝑ ꝟtuteꝫ celestẽ a p̃mo corꝑe locãte orbiculariter descẽdẽte quã possibile est esse in ꝯcauo ꝯtinẽtis elemẽti ꝯtrarij elemẽto ꝯtẽto qꝫ nõ est in eo tanq̃ ꝯsequẽs formã eius sed est in eo delatiẽ tm̃ ꝟtus aũt ꝯseruatiã elemẽti ꝯtinẽtis deficit in ꝯcauo elemẽti ꝯtinẽtis. ⁊ sic vbi vna virtus de ficit et desinit alia incipit.

Queriꝭ Quot sunt regiones aeris Dđm ꝙ tres q̃rũ p̃ma est circa terrã ⁊ diciꝭ ĩfima. Scđa đr media ⁊ tertia đr sup̃ma regio aeris.

¶ Queriꝭ. quales sunt ille regiones aeris So° Sup̃ma est calida ⁊ sic ca ꝓpter exalatõnem infime calida ⁊ humida propter vaporẽ. Media ve ro est frigida ⁊ humida.

¶ Queriꝭ. quõ differũt vapor ⁊ exalatio. Solo ph̃i vaporis natura est calida ⁊ hũida ſꝫ exalatõis natura est calida ⁊ sicca Scđo dr̃ñt. qꝫ vapor est aqua in poñ Exalatio vero est ignis in potẽtia

¶ Arguiꝭ. media regio aeris nõ p̃t esse frigida. ꝓbaꝭ. qꝫ tũc ꝑtes ei⁹ mo uerenꝭ ad circũferentiã ꝟsus centrũ. sicut aq̃ qđ falsum est So° media regio aeris nõ est adeo grauis ꝙ possit aerẽ subsistentẽ medie regionis di uidere ⁊ ideo nõ oportet ꝙ cadat veꝝ tñ ẽ ꝙ aliq̃n ꝑue ꝑtes eius descẽdũt sicut pꝫ de pluia. Vel dđm ⁊ melius ꝙ frigiditas q̃libet nõ mouet a cir cũferẽtia ꝟsus centrũ sed frigitas ꝑfecta qualis est terra vel aq̃ qualis nõ est frigiditas naturalꝭ ꝯueniẽs aeri ſm mediã regionẽ frigiditas ãt vapo ris in media regione tãta fit freq̃nꝭ ꝑ antiparistasim ꝙ descẽdat ĩ pluuia.

☞ Contra. ex hoc seq̃reꝭ ꝙ media regio nõ esset frigida Seq̃la ꝓbaꝭ. qꝫ nullũ violẽtũ ꝑpetuũ. Solo Nullũ violẽtũ ꝑpetuũ idẽ nũero. ſꝫ bñ idẽ spẽ ꝑ q̃to cause eius sꝑ manẽt in spẽ mõ ꝑtes medie regionis ꝯtinue va rianꝭ generanꝭ ⁊ corrũpuntur licet nũq̃ tota simul corrũpãtur. vel potest dici ꝙ licet non sit naturalis illa frigiditas aeris ſm naturam particulem. tamen ſm vniuersalem

Querit Utrum in suprema regione possint generari nubes. Solutio. non Cuius phs ponit duas rones. Prima qz aer ibi est velud ignis z sic pter nimiā caliditatem nō possunt ibi cōstare nubes. Secūda cā. qz aer in supma regiōe mouetur circulariter. igitur pp motū ipeditur ɔgelatio z ɔdēsatio vaporis in nubē. Tertio pbat idez a signo qz vēti nō fiunt in supma regione aeris sed in stangnātibus locis terre id est in infima.

☞ Queritur. Quō probat phs q aer in suprema regione moueatur circulariter Solutio.. qz ignis mouetur circulariter ad modū celi cuz ergo aer sit igni ɔtinuus seqtur q etiā aer moueatur circulariter.

Ar Si nō esset aq̄ in supma regione aeris tūc ignis nō haberet apud se ɔtrariū z sic nūqz trāsmutaretur. Solutio phi in textu. Sicut ignis vno tpe gnāt ex aqua vl aere. ita ɔtingit ignē qnqz detrudi vt ex eo fiat aqua vel aer.

Querit Quam drñter supma regio est calida z infima So° Supma est calida per se ex incidentia luminis et radiorū. Scda p accñs scz ex reuerberatōne radiorum.

¶ Queritur. Que illarū est calidior. Solutio. supma et hoc pter tres causas. pma qz illa est igni ppinquior. Scda qz illa est ppinquior celo fm q celū agit in hec inferiora lūie z influentia. Tertia qz supma regio ppinquius z imediatius est subiecta motui corpm celestiū qui est calefactiuus

Ar Ex istis tribus causis seqretur q media regio eēt calidior ifima cuius ɔtrariū dictū est Solutio. ex istis tribus causis ifima nō est calidior media sz ex alia causa scz ex reuerberatōe radiorum solariū z illa reuerberatio nō ɔtingit vsqz ad mediā z sic non calefit

☞ Queritur. vtrū solū in media regione aeris generentur nubes. Solutio sic vt ptz ex dictis. qz ad generatōem nubis requiritur frigus ɔdēsas vaporem alie aūt regiones sunt calide

Ar In infima regione aeris generantur fontes z flumina ad quorum generatōem maior frigidas requiritur Solutio. Nō generantur in infima regione aeris sz visceribus terre. qz lumē solis ad ɔcauitates terre nō potest ɔtingere.

☞ Contra. in infima regione generatur ros sz ad eius generatiōem reqritur etiam frigus. So° gnātio roris nō requirit tantū frigus sicut generatio nubis. qz ros gnāt ex vapore subtiliori vt infra patebit.

¶ Queritur. quō pbat phs calorē in his inferioribus cāri a corpibus celestibus. Solutio. duabus rōnibus pncipalioribus. pma qz videmus q motus disgregādo aerē z rarefaciendo ignire pt sed cū corpora celestia velocissime moueantur seqtur q motu suo calefaciāt hec inferiora. Scda vero. qz ignis nos ambiens spargitur deorsum sepe p aerem motu celi.

¶ Queritur. quō pbat phs q potissime cāntur ex motu solis Solutio. ex duobus q̄ faciūt ad gnatōem caloris q̄ sunt velocitas motus z ppinquitas mobilis. Et ergo licet motus diurnus astrorū tam fixorū qz planetarum pter qz lune sit velocior. qz tñ nimis distāt ab his inferioribus sz opinionē aresto.

ideo non tantū calefaciūt motu suo sicut sol qui habet vtrāqȝ cām. Et si luna sit ꝓpinquior tñ eius motus est nimis tardus. Scđa rō q̄re plus soli ꝯuenit. qꝛ corpa solidiora magis disgregāt suis motibꝫ. ꝛ ꝑ ꝯñs plꝰ calefaciūt. sȝ sol inter cetera corpa celestia est maioris caliditatis. igit̃ ꝛc.

¶ Arguit̃. Ex dictis sequeret̃ ꝙ luna plus calefaceret inferiora q̄ȝ sol. probat̃. qꝛ est nobis ꝓpinquior ꝛ motu suo velocior. Solꝰ. licet sit velocior motu proprio tñ tardior. imo tardissimus planetarum motu diurno de quo intelligit̃ quod ṗus dictum

¶ Arguit̃. mars est nobis propinquior sole. ḡ plus calefactiuꝰ Dđm ꝙ sol plus est calefactiuus aliis astris ꝑm suppōem opinionis Aresto. de situ ꝛ ordine astroꝝ. Verū tñ est ꝙ sol simpl'r plus oībꝫ calefacit ex dēsitate sui corporis et abūdantia luminis.

Querit̃ Utrū motus sit calefactiuus Soꝰ de hoc sīt opiniones varie. Quedā eīm đt ꝙ motus habet de sui rōne ꝙ sit calefactiuus iō non ē eius q̄reda cā. Sȝ hec falsa est opinio qꝛ tūc cōueniret hoc oī motui. Alij dixerūt ꝙ ꝯueniret motui ꝑ accñs inq̄ȝtū scȝ corpus iuxta qđ est motus est calidū in potētia. Sȝ hoc etiā nō est verū. qꝛ tunc etiam esset frigefactiuus motus. qꝛ sicut corpus iuxta qđ fit motꝰ est in potentia calidū ita et frigidū Thomas vero et sui sequaces dicūt ꝙ est ꝑ se calefactiuus. qꝛ ṗmū in vnoquoqȝ genere videt̃ eē cā oīm alioꝝ, sȝ motus localis est ṗmꝰ ergo. hec opinio etiā nō pt stare. qꝛ et si habeat apparētiam de motu celi non tñ de motu locali in cōi et maxime violento qui tamen plus calefactiuus est q̄ȝ naturalis

Qr. Quō ergo motus localis ꝑm veritatē loquēdo calefactiuꝰ est Soꝰ alberti. ꝙ motus localis calefactiuus est corpis qđ natum est suscipe peregrinas imp̄ssiones ꝑ se ꝑ hoc ꝙ distrahit ꝑtes eius sup qđ mouet̃. vel eius qđ mouet̃ ꝛ distrahēdo rarefacit. ꝛ sic rarefaciendo ad calorē disponit. ꝛ sic đr material'r dispositiue calefacere Notādū ē ꝑm albertū. ꝙ motus localis dupl'r est calefactiuus. ṗmo ꝑ modū ꝯfricatōnis rarefaciendo ꝛ distrahēdo ꝑtes mobilis ꝛ eius in quo est vel sup qđ est ꝛ sic alterādo materiā educit calefactiōeȝ q̄ poña fuit in ip̄o. sicut oīs forma potētial'r est in materia. Alio modo spēaliter motus volūtarius q̄ ꝓcessiuus đr quo mouētur aīalia appetitu sensitiuo vel intellectiuo ad sensum reflexo Ille motus est calefactiuꝰ. qꝛ eo excitat̃ calor ꝑ hoc ꝙ ad mēbra motus dirigit spēm ꝛ sanguinē vel illud qđ est loco sanguinis. qꝛ cū illis venit calor naturalis ꝛ multiplicat̃ illic

¶ Arguit̃. Rarū est actus calidi. ḡ motus rarefaciendo nō inducit calorem. qꝛ sic effectus p̄cederet cām Soꝰ. licet caliditas sit ṗor raritate aliqua tñ caliditate raritas ṗor est sicut etiā đr scđo de aīa ꝛ nono metaphi. ꝙ actus sit ṗor poña aliquo tñ actu poña ṗor est. vñ etiā forma substātialis ignis ṗor ē caliditate. caliditas tñ in diuersis formā ignis p̄cedit. ignis inq̄ȝ generandi.

¶ Arguit̃. Aqua stangnalis calidior est aqua fluente. ergo motus nō est calefactiuus Soꝰ hoc ꝯuenit ex ꝑte lūis calefactiui. aq̄ eīm stangnalis

diutius sup̄ vnā et eandēz p̄tem recipit radios lūis calefactiui in aqua ā̄t currente nō potest sic frigi. ḡ nō potest sic calefieri. Sʒ ꝙ nō calefit ex motu hoc est ex eo q꞉ duo oportet ꝯgregare ad hoc ꝙ motus generet calorēz q̄ꝝ rum vnū est velocitas motus distrahens id qđ mouet̄ ꝛ id sup̄ qđ mouet̄ et ꝙ plus moueat̄ q̄ꝫ ꝺm naturā distrahibilis sit. sed aqua nō habet velocitatem nisi cū inclinatione ad terminum

Cōtra Aqua calida mota tepescit So°. hoc p̄uenit p̄ accn̄s inq̄ꝫtum motus exalare facit calidūz et fumum igneum inclusum

¶ Querit̄. vtrū corp̄a celestia lumine suo sint calefactiua So°. qđ de h̄ recitat albertus opinionē auerrois ꝛ aliorū qui dicūt lumē non causare calorem. sed albertus in ꝯmēto illam positiōez multis rōnibꝫ destruit et motiua soluit Dicit ergo albertus cū auicēna ꝛ appolonio ꝛ alijs p̄his ꝙ lumen sit per se caloris gn̄atm̄ ꝛ hoc dicit esse notum exp̄iētia.

Arguitur Id qđ p̄ se actm̄ est in natura debet habere generās eēntiale. calor ē huiusmodi ḡ si lumē generaret calorem oporteret ip̄m eēntialiter generare. ꝛ sic calor et lumē eēnt eiusdem eēntie qđ falsum est So°. lumē est calefactm̄ non sicut cā formalis vniuoca sed equiuoca

☞ Contra. In hyeme extn̄tibꝫ noctibꝫ serenis ꝛ lucidis maior ē frigiditas claritas. vel lumen nō est causa sʒ signū tm̄ p̄ hoc em̄ ꝙ tanta est claritas. ita ꝙ splēdor siderū apparet indicat̄ nobis ꝙ influentia frigefactiua incipiat dn̄ari q̄ ꝯstringunt̄ hec in inferiora elemēta vaporabilia vt aerē suis resolutōibꝫ obscurare non possint.

Queritur Quare sol pl⁹ vno t p̄e calefacit q̄ꝫ alio So° h͡a ponit albertus q̄nq̄ꝫ causas. p̄ma est directus aspectus solis. Scđa est maior eleuatio corporis solaris sup̄ orizontē nostrū Tertia est diuturnior p̄manētia solis sup̄ nostrū emisperiū. Quarta fortificatio luminis solarꝫ a signo p̄p̄rie nature q꞉ scʒ sol est in domo p̄p̄ria Quīta est virtus alterius planete ad calorē soli coop̄antis.

Queritur Qūo p̄bat p̄hs ꝙ corpora celestia nō sunt formaliter calida Solutio dupliciter. p̄mo. q꞉ si essent calida q̄nq̄ꝫ ignirētur ꝛ ꝯsumerētur eo ꝙ decursus astroꝝ ē velocissimus Secūdo probat. q꞉ sol qui est maxime calefactiuus apparet albus ꝛ non ignei coloris.

Ar̄ Nihil est in effectu q̄n sit in causa. si ergo ista inferiora sunt calida p̄ter corpora celestia. seq̄tur ꝙ ip̄a sint calida Solō. Nihil ē in in effectu q̄n aliquo modo sit in causa. sed nō oportet ꝙ eo modo sit in causa quo est in effectu. sic calor est ī corp̄ibꝫ celestibꝫ nō tamē formaliter sicut in inferioribꝫ. sed virtualiter

¶ Cōtra. corp̄a celestia debēt eē formal'r calida. Probat̄. q꞉ omne qđ fit fit a simili. sed calidus fit a corp̄ibꝫ celestibꝫ So°. Alberti. ista calefactio caloris p̄ motū non est p̄ se sed p̄ accn̄s. et ideo nō oportet generās calorē esse formaliter calidum

Contra Supius dictū est q motus p se calefacit So° alb. Motus nō calefacit p accñs quasi ɔtingenter sp calefaciat materiā calefactibilem. sȝ intelligit p accñs hoc est p aliud. Unde dicit albertus q hoc p accñs reducit ad p se ex pte materie ꝛ ideo generatur calor a materia disgregata quā distrahit motus eo q protēdit vnam ptem materie ad aliā ɔfricādo corpus ad qđ vel sup qđ mouet.

Secundus tractatus de impressionibꝫ ignitis.

Querit De quibꝫ ipressionibꝫ ignitis determiat phs in secūdo tractatu Solutio de ipressionibꝫ nō diu durantibus et hoc in pmo caplo sȝ in scđo capitulo determiat de hiatu ꝛ voragine et quibusdā coloribꝫ apparentibus

¶ Querit. q̄ sunt ille ipressiones in q̄bꝫ tractat in pmo caplo So° phi flāme accēse q̄ apparēt circa celū sydera volantia q̄ a q̄busdā sunt vocata dali. i. ticiones ꝛ egis id est capresaltātes.

Ar Prius debuisset determinasse de cometa ꝛ gallaxiā. pbat quia maxime accedūt ad naturā celestiū corpm Solutio via pfectionis ille ipressiones sunt pores ꝛ determinādū p pus esset de illis. sȝ pter ɔgruētiam doctrine q̄ a facilioribꝫ pcedit pus determinat de istis scȝ lanceis ardentibus capris saltantibꝫ.

¶ Querit. qre p. determiat dt his Rñdet phus q iō. qꝛ hec oia sunt sit ꝫm spēm ꝛ ꝫm eandē cām fiūt sȝ drñt solū ꝫm maius et minus

☞ Arguit. Jmpssiones ille nō st eiusdē spēi. g̃ falsum est qđ dt h phs Añs pbat qꝛ diuersitas figurarꝫ arguit diuersitatē specificā sȝ ille ipressiones sunt diuersarꝫ figurarꝫ sicut attestat phs in statim dictis. Solo Maior est vera de mixtis pfectis sȝ non de impfectis. qꝛ ipressiones non hñt determinatā figurā sicut etiā hñt indeterminatā dimēsionem habēt eñ figuram ex ɔtinēte corpore.

☞ Arguit. diuersas motuū arguit diuersitatē specificā sȝ impssiones ignite mouent diuersis motibꝫ g̃. maior est phi pmo celi vbi penes motū docet distinctiōem qnti corpis ab elemēts. Solo. oēs impssiones ignite sunt eiusdē motus naturalis. qꝛ mouētur motu recto sȝ diuersitas puenit ex diuersitate materie.

Queritur Que est materia oīm impssionū So°. exalatio pbat phs. qꝛ terra calefacta necesse est exalatōem aliquā a terra resolui. Et qꝛ terra nō est vnius mōi. qdā eñ est magis vaporosa et talis exalatio vocatur vapor alia fumosa seu spumosa. ꝛ hec proprio vocabulo dicitur exalatio.

¶ Querit. que est drā inter vaporē ꝛ exalatōem So° qꝛ vapor est calidus ꝛ hūidus. sȝ exalatio est calida ꝛ sicca. Scđo drñt. qꝛ exalatio ascēdit sursum ꝛ vapor manet sub ea pter grauitatem sui. Tertio differūt vt dt phs. qꝛ vapor dr aer ꝛ exalatio dr ignis.

Queritur. Que est materia impressionū ignitarum. Solō. exalatio calida et sicca. et hec est materia propinqua Sed remota est corpus terrestre participās de humiditate pingui et aerea.

☞ Queritur. que est cā efficiens impressionū Solō sol et astra mediāte quorum calore exalatio inflāmatur. quia impressio ignita cōiter loquendo non est aliud quam fumus incensus.

Ar Diuersarum rerū diuersa sunt generātia secundum numerū et spēm et genus diuersificata. ergo impressiones nō possunt habere eandem cām seu idē principiū effectiuū Solō. Ans verū est de his que hñt perfectū esse in natura. vel de his quorum forma est finis intētus ab agente particulari. cū ergo impressiones nō sint huiusmodi sufficit generās cōe quod est calor solis siue celestiū corporum.

☞ Queritur. quō generātur impressiones ignite Solō phi. sic. quia a solis calore eleuatur ypercauma. hoc est exalatio calida et sicca. et mouetur circulariter aliqualiter. et sic exuritur. et ex tali inflāmatōe eius causatur impressio ignita. quod autem inflāmari possit probat per simile de fumo qui accenditur et inflāmatur. et subdit quod flāma est spiritus sicci ardoris

Queritur. Per quid cātur diuersitas harum impressionū. Solō. per diuersam positionem materie. dicit enim phus quod impressiones differūt secundum hypercaumatis. i. exalatōis positionē Et hoc declarat phs sic. nā si exalatio seu hypercauma habeat latitudinem et longitudinē equales tūc videtur sicut flāma accensa et stipule ardētes in aere. Si autem multū habeat in longitudine et nō multū in latitudine. sic fiūt impressiones que dali. i. ticiones. et eges. id est capre. et sidera discurrentia siue saltantia. Et hoc iterū differenter. quia si materia fuerit plus incensiua secundum longitudinē quam latitudinem et quodāmodo scintillat tūc vocatur eges. i. capre saltantes. Si vero simul ignitur sine successione seu scintillatione vocatur dali. i. ticio. si vero materia seu exalatio nō fuerit frequēs sed dispersa per modicas partes et multis modis tam secundum longitudinē quam secundum latitudinem quam etiā secundum profunditatem. tunc fiunt sydera que putantur volare.

Queritur. Quare motus syderū volantiū assimilatur motui proiectōis et nō exustioni Solō phi. hoc est propter expulsionē frigoris existētis in aere extrudētis impressionē genitam.

☞ Queritur. quō mouentur impressiones ignite Solō phi. dupliciter mouētur. Primo motu exustionis. quēadmodum flāma superioris candele mouetur ad inferiorem. et hoc motu mouentur speciāliter impressiones que sunt in suprema regione aeris. Secūdo mouentur motu expulsionis vel proiectiōis sicut elabentia ex digitis mouētur. et hoc mō speciāliter mouētur impressiones que sunt in media regione aeris.

Ar Impressiones ignite que sunt in media regione deberent ascendere et nō descendere. ergo nō videtur dictū phi rōnabile Solō phi licet sint leuia quia calida et sicca propter quod deberent ascendere sicut et ille que fiunt exustione exalationis in suprema regione. tamen ille que fiunt in media regione deorsum iaciūtur ex eo. quia coagulatio frigoris impellens ea in-

clinat deorsum. Et hec est etiã cã quare sublimia descendũt. licȝ sint ignita

¶ Querit. que est impssio q̃ sic expellit a frigore Solo. stella cadens

Querit Quare stella cadens diuersimode mouet. scȝ qn̄qȝ sursũ qn̄qȝ deorsum. qn̄qȝ lateraliter Solo phi. qr qn̄ materia infrigidata ⁊ inspissata expellens fuerit adunata sursum. tũc stella cadẽs per expulsionẽ fertur deorsum. si aũt fuerit adunata inferius fertur sursum. si aũt ex neutra pte dn̄atur tũc fert ad latus quasi oblique

Querit Quare stella cadẽs frequẽter mouet obliquẽ ⁊ ad lat⁹ potius q̃ sursum vel deorsum Solo. hui⁹ rõnez dat phs. qr illa exalatio sic expulsa fertur duab⁹ lat'ib⁹. qr inq̃tuȝ calida fertur naturaliter sursum. sed p violentiã expulsionis fert deorsum. oĩa aũt calida quoꝝ mot⁹ sic ꝯpositus est ex ꝯtrarijs ferũtur ꝑm dyametꝝ. hoc est lateral'r et obliq̃. eo ꝙ talis mot⁹ quodãmõ medi⁹ ẽ inter motũ ascẽsus ⁊ descẽsus

Querit Quis est locus generatõis illaꝝ impssionum. Solo phi. oĩa pdicta generãtur sub luna. Probat signo. qr apparẽt nobis valde velociter moueri sicut illa q̃ ꝓijciũtur a nobis vt sagitte. sed hoc nõ fieret nisi essent lune ⁊ alijs stellis ꝓpinquiora.

Ar Ex illo sequeret ꝙ stella cadẽs moueret motu exustionis ⁊ expulsionis. qd̃ tñ videt ꝯtra dicta. qr dictũ est ꝙ genita in suprema regione mouent motu exustionis. Solo. in suprema regione mouent motu inflãmationis ⁊ exustionis. sed in media mouẽtur motu expulsionis. qr expellitur a suo ꝯtrario

Ar Videt nobis ꝙ sydera volantia labant ex celo. g̃ nõ videt ꝙ sint in aere Solo Nõ sunt in celo nisi p celũ intelligamus celũ aereũ multa celans ⁊ cõtinẽs. Cuius rõ est a posteriori. ⁊ tacta fuit statim. Nã q̃ sunt in celo ꝓpter nimiã distantiã nõ apparent nobis moueri. ergo cuȝ illa sydera videãtur maxime celeriter moueri nõ pñt esse in celo. sȝ in regione elementari aliqua. Qꝫ aũt apparent e celo descendere ꝓuenit ex hoc ꝙ nõ apprehendit mediũ inter celũ ⁊ terrã ꝓpter elongatõem a visu nr̃o. ignorata autem distãtia iudicant aliq̃ ꝯiũcta q̃ tñ in veritate sunt separata.

¶ De impressionib⁹ phantasticis

Querit Que sunt impssiones phantastice apparentes in nocte existente serenitate Solo. hyatus ⁊ q̃dam aptura celi et bochini. i. voragines. ⁊ q̃si ꝓfunde apture ⁊ etiã colores sanguinei.

Ar In tercio libro tractat phs de impssionib⁹ causatis ex refractione luminis. sed ille sunt hmõi. g̃ incõueniẽter hic determinat de ipsis Solo. p accidens fit hic mentio de ipsis inq̃tum scȝ in materia ꝯueniũt cum impssionib⁹ ignitis

¶ Querit. que est cã materialis illaꝝ impressionũ Solo. eadẽ que est impressionũ ignitarũ. de quib⁹ mõ dictũ est.

¶ Querit. quare tũc nõ sunt vere impssiones sicut pdicte. Solo. qr aer superior hoc est exalatio que est sursum aliq̃n ignit ⁊ inflãmat. sicut in pdic-

tis impressionib⁹.sed quia nullū est incōueniens q̄ huiusmodi aer nō ignia
tur.sed solum coloretur.

Querit̄ Quo causant̄ hm̄oi colores Sol'o phi.q2 aer inspis/
satus p rarefactiōem luminis oīmodos facit colores.et
maxime puniceū.i.rubeū ⁊ subrubeū.q2 maxime hi colores apparent ex aliq̄
igneo ⁊ albo mixtis cū nigro.sicut sol ⁊ luna ⁊ alia astra apparent punicea q̄
si subrubea in ortu ⁊ occasu.qn̄ eoꝝ lumen nō est pfectū.

¶ Querit̄.quare hm̄oi impssiones nō diu manent Sol'o phi.q2 cā eaꝝ
est.velox ⁊ cito transiens

Querit̄ Quo differūt hyatus ⁊ vorago Sol'o phi.quia qn̄
in medio hm̄oi luminosi aeris apparet q̄dam nigredo fa
ciens apparere pfunditatē tūc est hyatus.⁊ dicit phus q̄ ptingit q̄ cadant
ex talib⁹ apturis dali.i.ticiones.Sed qn̄ talis materia nigra intercipiēs me
dium luminosum ⁊ coloratū est.magna et multa vocatur vorago Probat
q2 album in eo q̄ omnino nigrum est facit multas varietates.sicut patz de
flamma in fumo

☞ Querit̄.quare non apparent in die. Sol'o phi in textu.q2 sol sui lu/
minis splendore phibet apparentiam.

¶ Querit̄.quare de nocte solū apparet puniceus color Sol'o phi.q2 alij
colores sicut viridis ⁊ blauius ⁊ hm̄oi obscuriores sunt.et ita pter silitu/
dinē quā habent ad celos nocte nō apparent sicut puniceus.

Ar. Colores nō vident̄ nisi in lumine.sed de nocte non est lumen.
Sol'o.vident̄ sub lumine nō solis tūc occūbentis.sed alicui⁹ al
terius astri.Sed pter maius lumen solis obfuscantis lumen alioꝝ astro/
rum in die apparere nō possunt.

¶ Ar.qđ nō est nō apparet.ille impssiões nō sunt.g̃ Sol'o.licz hyat⁹ et
vorago nō sint in rerū natura simpl'r.sunt tn̄ realiter apparētes pter cās
sitr d'r de colorib⁹.hn̄t em̄ suas cās pter quas apparent

Querit̄ Quis est modus generatōis hyat⁹ ⁊ voraginis.So⁹
alb'r.q2 exalatio calida ⁊ sicca p calorē solis in die sursum
eleuata p frigus noctis pdensat̄ ⁊ magis in vna parte q̄3 in alia.qn̄ tūc par
tes extremales talis exalatiōis pter sui subtilitatez penetrabiliores sunt lu
mine partib⁹ medijs magis grossis . tunc ptes extremales vident̄ albe aut
sanguinee.⁊ pars media nigra videt̄ ⁊ opaca. Et q2 nigrū minus mouet vi
sum q̄3 lucidū albū aut sanguineū.ideo pars media apparet nobis distanci
or q̄3 ptes extremales.⁊ sic apparet quedā ruptura siue fenestra . q̄ si parua
apparuerit d'r hyatus.si vero magna d'r vorago

Querit̄ Quare plus tpe serenitatis q̄3 alio tpe causant̄ Sol'o
q2 serenitas est nubiū priuatio in celo.sicut tranquillitas
d'r puatio ventoꝝ in mari. Et q2 nubes generant̄ ex vapore grosso aqueo ⁊
oppaco qui est ɔtrarius exalatōi calide et sicce que est materia illarum im/
pressionū.ideo tūc nō causant̄. Etiā q2 nubes non sunt facile penetrabiles a
lumine astroꝝ nocte lucentium.

Querit̃ Quare tempore apparitõnis harũ impressionũ audiuntur parui ꝛ dulces soni qui interdũ siles sunt vocibꝫ humanis Solo. qꝛ tpe generatõis cap̄ viget multitudo vehemens exalationũ a terra resolubiliũ. quarũ q̄dam includũtur infra terrã. q̄dã infra corpora mortuoꝝ ꝛ alioꝝ. Et cũ ille exalatiões leues sint exitũ petũt. et exeuntes quãdoq̄ p vias strictas debita ꝓportõe ꝓportionatas ꝛ figuratas faciunt sonum dulcem ꝛ similem vocibꝫ humanis quem audientes rustici aliquando tempore generationis voraginis dicunt se vidisse celum apertum et audiuisse cantum angelorum.

Querit̃ Unde prouenit ꝙ aliquãdo ex voragine ꝛ hiatu cadũt ticiones ignee. sicut dictuz est ex textu phi. Solo. ideo. qꝛ exalatõis materia obscura ꝓpter eius inspissatõem factam a frigore p anthiparistasim aliqñ incenditur ꝛ p antiparistasim expellit̃ a frigitate nubis et sic cadit deorsum

Tercius tractatus de cometa

Querit̃ Quot recitat phus opiniones antiquoꝝ de cometa. Solo. tres. quarũ p̄ma fuit anaxagore ꝛ democriti. dicentium cometas esse symphasim. hoc est coapparitõem stellarũ errantiũ eum ꝓpter ꝓpe venire putent̃ se ibi tangere. et sic apparet vna stella. Secũda opinio fuit ytalicoꝝ de secta pictagoricoꝝ qui dixerũt cometã esse vnã de stellis errantibꝫ qui raro apparet. ideo qꝛ modicum recedit a radijs solaribꝫ. sicut etiam accidit circa terrã mercurij. que cum modicuz separet̃ a sole raro apparet Tercia opinio hypocratis ꝛ estul discipuli eius quid ixerũt cometam q̄tum ad corpus esse vnam stellarũ errantiũ. sed dicũt eam accipere comã ex materia eleuata. qꝛ s̄m eos visus fit extramittendo dicunt ꝙ cauda comete appareat ex refractione visus ab humore eleuato. Et s̄m ipsos non apparet cometa inter tropicos. quia vapor ibi eleuatus statim consumitur a vehementi calore solis. dicũt etiam ꝙ non apparet sub austro. qꝛ licet multi vapores eleuentur. tamen quodlibet astruz habet minorem partẽ aeris sub se eleuatam Ideo refractio ad visum nostrum fieri non potest. dicunt etiam ꝙ tale astrum tardissime mouetur. ideo apparet post longum tempus motuum astrorum. et quandoq̄ apparet deficere et iterum redire post longum tempus

Querit̃ Quõ reprobat phus p̄mã opinionem Solo. tribꝫ rõnibꝫ. Prima est. Si cometa esset simphasis. i. ꝯiũctio planetaꝝ. tũc post dissolutionẽ comete apparerent tales planete ꝛ non qñq̄ sed semp. Secũda rõ est. si cometa esset ꝯiũctio planetarũ sequeretur ꝙ quãdocunq̄ ꝯiũgerent̃ planete causaretur cometa. sed hoc est falsum. quia egipcij dicũt sepe fieri errantiũ stellarum ꝯiũctõem et non fieri cometam. et nos Arestoteles vidimus stellam iouis subeũtem in geminis ꝛ subiũgi caudaz alteri absq̄ hoc ꝙ apparuit cometa. Tercia rõ. qꝛ indiuisibile additũ alteri indiuisibili nõ facit ipm maius. sed stelle licet maiores ꝛ minores sint tamẽ

apparent sensui indiuisibiles.ergo p ꝯiūctōem nō pñt facere corpus magnū

Ar Ex ꝯiūctione stellarum causatur cometa.ergo opinio est vera An tecedens probatur.quia videns eas sic coniūgi iudicat lumen ea rum oblongum ꝛ continuū sicut comam. Sol'o.nō est cometa licet sit co mete simile. Etiam nō fit apparentia comete talis tante q̄titatis sicut sepe visa est cometa.

Queritur Quomodo reprobat illam opinionem Sol'o.duab rationib. Prima est.omnes stelle mouētur in zodiaco.sꝫ sepe visa est cometa extra zodiacum. Secunda ratio.si esset vnus planeta rum qui dicitur cometa non possent apparere plures comete simul sꝫ sepe vi se sunt plures comete simul

Queritur Quomodo reprobat terciā opinionē Sol'o Primo reprobat eam q̄tum ad illud ꝙ dt eā de natura celesti rō ne tali.Si esset aliqua stella erratica sequeretur ꝙ qñqꝫ visa esset sine cauda sed nulla stella errans visa est sine cauma p̄ter q̄nqꝫ planetas.ergo cometa non est stella erratica.

Ar Sunt septem planete.ergo dictū phi insufficiēs. Sol'o.phs nō hic enumerat planetas vt planete sunt.sed vt stelle sunt q̄ pñt ap parere.vt comete.ꝛ hoc ꝯuenit solū q̄nqꝫ ꝛ nō soli nec lune

Queritur Quomodo reprobat illam opinionem ex parte loci ap paritionis.scꝫ versus septentrionem Sol'o sic.qꝛ ma gnus cometa apparuit in achadia q̄ est inter duos tropicos ꝓpinqua austro sole existente circa equinoxiū.que fuit cā terribilis terremotus ꝛ magne in undationis aquarū ab occasib eq̄noxialib. Et ita pꝫ ꝙ fuit infra tropicos. et ad austrum sepe facte sunt comete

Queritur Qualiter reprobat eam quo ad tēpus Sol'o.quia il li dicebant solū apparere in estate sole existente circa tro picum cancri.sed hoc falsuꝫ est.quia sub molone gloriosissimo principe athē niensium factus fuit cometa imense gamalione.i.mense decēbris.vel in pri cipio ianuarij sole existente circa tropicū hyemalem.

Queritur Quomodo Arestoteles reprobat' duas illas opi niones simul quantum ad hoc ꝙ dixerunt cometā esse vnum planetarum Sol'o duabus rationibus Prima est.quia si sic.se queretur ꝙ nulla stella fixa posset habere comam.sed hoc est falsum. Pro bat.quia nos vidimus vnam stellarum fixarum in femore canis habere co mam debilem tamen. ¶ Secūda ratio est.quia sequeretur ꝙ comete essent perpetue.quia de natura celesti.et ꝙ non possent occultari nisi propter ꝓpin quationem ad solem.sed hoc est falsum.ergo ꝛc. Minorem probat.qꝛ visi sunt multi comete qui paulatim disparuerūt ꝯsumpti ante ingressum ad ra dios solares.vt pꝫ de cometa de quo prius meminimus.

Ar Ex prima ratione iam dicta sequeretur ꝙ cometa esset de natura celesti.Probatur.quia Arestoteles dicit se vidisse stellam fixam

habentem comam Sol'o. Aresto. non dixit hoc quasi sit coma stelle. sz qz stella videt habere comā incptum cometa sub stella videt

Ar. Motus circularis naturaliter conuenit celesti corpori. sed cometa mouetur circulariter. ergo est de natura celesti. Maior est ꝑ Ph. octa uo physicoꝝ ꝛ pᵐo celi. Minor pz ad sensum. Sol'o. cometa mouet circulariter ad motū supreme regionis aeris. ꝛ nō ꝑm naturā ꝓpriā

Ar. Cometa habet influentiam in hec inferiora more aliorum astrorum. ergo est astrum. Antecedēs patz per astronomos qui iudicant ex eo de futuris euentib[us] Sol'o. astrologi iudicant ex astris sicut ex causis ꝛ signis. sed ex cometis iudicant sicut ex signis tantum. et sic nō est eadem ratio iudicij

Querit[ur] Quot premittit Arestoteles suppositiones ꝑm veritatem determinando de cometa Sol'o. tres. quarum pᵐa est. Exalatio ignis q̄ est pars prima mūdi est calida ꝛ sicca Secunda est. Suprema regio ignis cuz multa parte aeris circūducitur circa terram sub sphera celesti quasi lata ꝛ tracta motu celi. Tercia. Exalatio mota ad superiorem regionē si sit durabilis sepe ignit[ur] in cuius signuz videmus fieri dispersoꝝ syderum discursus.

Querit[ur] Quis est modus generationis comete Sol'o philosophi. quando exalatio eleuata ab inferioribus ad supremam regionem aeris fortis et multa propter motum celi et calorem ignis inflammatur ꝛ semper noua exalatio eleuatur ad fortificandum eam. tūc fit stella que dicitur cometa. quia illud quod iam ignitum est videtur quasi stella. ꝛ illud quod non ignitum est videtur quasi coma. Et si illa exalatio fouens continue stellam comete fuerit vndiq[ue] circūposita stelle. hoc est comete ꝑm partem ignite incensionis. videtur quasi coma. ꝛ ob hoc proprie cometes dicitur. Si autem disponatur ad longitudinem igniti principij videtur exalatio esse quasi barba stelle. et sic vocatur proprio nomine pogonias id est barbatus

Queritur Si talis materia fuerit debilis quid tunc generatur ex tali materia Solutio. tunc generatur stella cadens vel alia impressio ignita.

Querit[ur] Que est similitudo per quam hoc ostēdit phylosoph[us] in textu Sol'o. hec est. Si quis accipiat palearū tumulum ꝛ inmiserit titionem aut aliud ignitiuū principium. tunc ignis nō statim discurret de extremo in extremum. sicut fit in generatione syderum discurrentium vel cadentium. Ibi em̄ ignis inflammatus in principio exalationis propter ei[us] dispositionem eam succendit exurendo. Si autez huiusmodi ignis non statim ꝯsumatur sed maneat propter densitatē materie ꝛ per ꝯtinuam incorporatōem materie ascendentis. aut ꝑpter paruitatē ignis incendētis tunc apparebit stella quasi non mota. ꝛ vocatur cometa.

Querit̃ Que est materia comete Solō clare patz ex dictis scilz exalatio calida et sicca grossa pinguis viscosa habēs partes multum compactas

Queritur. Quid est cometa scḋm veritatem Solō. domini Alberti. Nihil aliud est q̃ȝ vapor terreꝰ ꝛ grossus. cuius partes multum coniacent paulatim ascendens ab inferiori parte estus ad superiorem partem eiusdem. vbi concauitatem ignis contingit et ibi diffusus est et inflammatus

Querit̃ Quomodo declaratur illa notificatio Solō. quia dicitur vapor terrestris vt habeatur sua propria materia Et dicitur grossus. quia si esset subtilis cito euaporaretur et dispareret. Et dicitur cuius partes bene coniacent. quia est bene cōmixtus ꝛ viscosus. sine eñ tali humido non cohererent sibi partes. Dicitur etiam paulatim ascendere. quia in vaporibus pluuialibus immixte sunt quedam partes ignibiles terrestres que cum pluuia non omnes descendunt. et ille que descendunt cum humore pluuie iterum ab humore pluuie solute scḋm phylophum reascendunt et vltra spacium medie regionis frigide euadunt propter acutiem suam et ibi stant et multiplicantur et tanquam ex quodam thesauro paulatim propter calorem regionis supreme ascendunt. Et quia multam habet constantiam in partibus primo calore ignis diffunditur et postea inflammatur. et sic in medio manet semper spissus vbi nutritur de thesauro suo qui est sub eo. et ibi est sicut flamma spissa. Illud autem quod distat ab illo diffusum est ad latera tenue est ꝛ habet flammam tenuem ad modū nubis albe seu niuis albe. et dicitur coma. Et durat toto illo tempore quo sic ad ipsum euaporat suus thesaurus. Et hanc dicit Albertus esse sententiam nedum Arestotelis sed et constantini phi. qui vt dicitur in greco ꝯmentatus est super metheororum Arestotelis et plurium aliorum illustrīū virorum auicenne ꝛ algazelis ꝛc.

Querit̃ Que est differentia cometarum quam ponit phylosophus Solō. quia quedam apparet cum stella. ꝛ quedam sine stella. Et hoc ostendit. quia quando in suprema regione aeris est multa exalatio que virtute ignis inflammatur tūc apparet cometa sine stella. Sed quando sub aliquo astrorum errantium vel non errantium fit aliqua exalatio que propter propinquitatem ad tale astrum inflammatur tūc apparet tale astrum acsi haberet comam. quemadmodum halo apparet circa lunam et circa solem.

Querit̃ Quā differenter mouentur comete. Solō. Quādo cometa habet corpus de natura celesti ꝛ comam de natura elementi tunc mouetur ad motum astri. sed quando corpus et cauda comete sunt de natura elementi tunc mouetur tardius. quia mouetur circulariter ad motum supreme regionis aeris.

Reparationes

Querit Quomodo pbat Aresto. cometaz esse de natura ignis Solo. p tria signa Primũ. q̄ cum fuerit cometa fiunt multe siccitates. Cuius rõnem assignat. q̄ quando multa exalatio sicca segregata est a terra necesse est aerem fieri sicciorem et humidũ qd euaporauit ab aquis rarefieri ⁊ dissolui pter multitudinem calide exalationis. Secundum signũ est. q̄ quãdo multi apparent comete crebri ⁊ magni fiunt anni magis sicci ⁊ fumosi. quãdo aũt rariores fiunt ⁊ minores minor apparet siccitas. De hoc dat exemplũ q̄ olim eleuatus est in aere vnus magnus lapis et portatus est in fluuijs egis. postea in vespere factus est maximus cometa. et subsecuta est hyems sicca ⁊ ventus borealis ¶ Tercium signũ est q̄ sub nichomaco pncipe atheniensium factus est paucis diebus cometa magnus circa circulũ equinoxialẽ. ⁊ tũc apparuerũt maximi ventus circa chorinthum

Querit Quõ phus ostendit locũ ⁊ tẽpus generatõis comete Solo. dicit q̄ raro generatur inter tropicos. quia ibi est tantus estus et calor astrorum q̄ materia ex qua fieret cometa dispergitur et consumitur. Etiam materia ex qua fit cometa sepius transit ad generationem galaxie.

¶ Querit. quare comete significant siccitates futuras Solo. ideo quia cometa generat ex exalationibus calidis ⁊ siccis q̄ forti solis virtute resoluñt.

Querit Utrum comete significent sterilitatem terre. Solo sic. Et ratio est. quia designãt siccitates futuras. sed deficiente humido terra reddit sterilis

☞ Querit. vtrũ signent caristiã futurã. Solo sic. Et rõ est. q̄ designãt terre sterilitatẽ ad quã necessario seqtur tempore caristia

¶ Querit. vtrũ comete significent terremotũ Solo. sic. Ratio est. q̄ tẽpore comete causant maxime exalationes a fundo terre vbi a virtute celesti afficitur et illis exalationibus in terra inclusis et frigiditate noctis impediente exire nõ potẽtibus intus fortiter incipiũt moueri et suo motu concutere terrã.

Querit Utrum significent multitudinem ventorum. Solo sic Ratio est. quia exalationes sunt ventorum materia. que tunc vehementer multiplicãtur non solum in terre visceribus. sed supra terram. que cum omnes ascendere non valeant ad supremum locum aeris frigiditate nubiũ vel medie regionis prohibite remouẽtur lateraliter ⁊ sic venti

Querit Utrum significent inundationes aquarum Solo. sic Ratio est. quia significant multitudinem ventorum. sed magni venti multum mare commouent. et ex hoc tũc seqtur inũdatio aquarum ¶ Secũda ratio est. quia tempore cometarum fiunt terre motus ⁊ maxime in locis arenosis circa mare. et hoc per eleuationem aliquarum partium et depressionem aliarum. et quia mare semper fluit ad partem decliuiorem. sequitur ex hoc magna cõmotio et perturbatio maris. ⁊ per consequens inundatio. Etiam tempore terremotus terra rumpitur. ⁊ sic aquam in visceribus inclusam euomit ⁊ seqtur inundatio.

Queritur Utrum significent mortē aialiū. Solō sic. Rō ē qꝛ tpe generatōnis cometaꝝ aer est quodāmō inflāmatus et deductus ad maiorē caliditatem ꝙ sit eius naturalis dispositio. ꝛ sic cū deberet refrigerare respirātem calefacit cōsumendo humidū radicale alie‑ nando calorem naturalem ad quoꝝ deperditōnem seqtur mors.

¶ Queritur. vtrū significent futurā epidimiā. Solutō sic Rō est qa tpe generatōnis cometaꝝ eleuātur exalatōnes nebulose ꝛ grosse indigeste et ꝑ ꝯn̄s venenose que inficiūt aerem qui attractus ꝑ respiratōem aialis ipm inficit ꝛ sic venena epidimie ingerit.

¶ Queritur. Utrū significent prelia. Solō sic. Cuiꝰ rō est qꝛ tpe genera tiōnis cometaꝝ fit excessiua caliditas ꝑ aerem que accendit spūs ꝛ inflam mat colerā generādo ad cuiꝰ generatōnē hoīes facile cōmouent ꝛ ad irā cō citātur que est causa discordiaꝝ ꝛ prelioꝝ.

¶ Queritur Utrū significent translatōnes regnoꝝ. Solō sic qꝛ signāt prelia ad que seqtur translatio regnoꝝ.

¶ Queritur. Utrū significent imutatōnes legū. Solutō sic Ratio est quia sicut dicit Aresto. aīe sequūtur corpa cum ergo tpe cometaꝝ corpora suis cōplexionibꝫ alternent seqtur quadā inclinatōne naturaliter mutatio affectionū de vna lege in aliam.

Queritur Utrū significent mortē principū. Solutō sic Rō ē quia vt dictū est tpe apparitōnis cometaꝝ aer indisponit ꝑ excessiuā caliditatē et exalatōnū venenosaꝝ multiplicatōem ꝛ ꝓpter te‑ neritudinē cōplexionis pncipū qꝛ bono nutrimento fouent facile ab hu‑ iusmodi virtute afficiūtur ꝛ citiꝰ ad iram cōcitant vñ sequūtur bella. Etiā citius alijs interficiūtur si dimittant nature cursui.

Quartus tractatꝰ de galaxia

Queritur Que est pma opinio antiquoꝝ quā recitat Arestoteles Solō est pictagoricoꝝ dicentiū galaxiā esse quandā viam sed dr̄ūt ter qꝛ quidā eoꝝ dixerūt ꝙ esset via aliciuꝰ stelle exorbitantiū a motu suo ordinato ſm ꝙ fabulose dicit motus inordinatus astroꝝ factꝰ sub fetonte. Alij vero ex eis dixerūt ꝙ istū circulū qn̄ꝙ transiuit sol ꝛ sic vi‑ am istā esse quasi adustam sic vt appareat alba.

Queritur Quō reprobat phs illā opinionē. Solō dicit ꝙ incō ueniens est nō intelligere si transitus solis vel stelle esset causa huiꝰ claritatis in illa parte celi ꝛ illā nō ponere in zodiaco ꝑ quē con‑ tinue mouent planete q̄ est nobis manifestus nec tn̄ apparet cōbustus.

¶ Queritur. que est secūda opinio. Solō fuit sectatorū Anaxagore ꝛ De mocriti dicentiū galaxiā esse lumē quorūdā astroꝝ sol em̄ sub terra latꝰ nō respicit quedā astra qdā vero aspiciūtur ab ipo ꝛ sic lumē quorūdā astroꝝ nō impeditur a radijs solaribꝫ imo apparet nobis ꝛ tale lumen dicūt esse galaxiam.

¶ Queritur. quō reprobat phs illā opinionē. Solutō duabꝫ rōnibꝫ Pri ma si esset vera hec opinio sequeret ꝙ nō semꝑ appareret eadē galaxia hoc

aũt falsum est ꝓbat qꝛ videmus semper idem lac. Sequelã ꝓbat. qꝛ con‑tinue alia ꝛ alia astra aspiciunt a sole ꝛ nõ manet in eodeꝫ loco ꝛ sic sole trãslato oportet transferri lac. Secũda ratõ est quia ꝑ astronomica theoromata monstratũ est solem esse maiorẽ tota terra. ꝛ ꝙ plus distant astra fixa a terra ꝙ̃ sol igit oporteret ꝙ conꝰ vmbre terre alicubi prope solem termiet ꝛ sic necesse est solem aspicere oĩa astra ꝛ nõ impediri a terra.

Queritur Que est tercia opinio. Solꝰ. est dicentiũ ꝙ claritas lactea sit ex eo ꝙ visus repercutiebat a stellis quibusdã ad solem ꝛ ideo apparebat claritas circa illas recipientes visum id est ꝙ sic ꝗ̃si quoddã speculũ claritatis solaris sicut hypocras de claritate comete.

Queritur Quõ reprobat illam. Solutõ duabus ratõnibus. Prima. si hec esset vera. sequeret ꝙ galaxia cũ sit cõtinue deberet apparere in alio ꝛ in alio loco ꝓbat sequelã qꝛ quãdo aliquid videt in speculo impossibile est ꝙ ipm appareat in eodem loco si res visa vel speculum moueatur sed sic est ꝙ sol ꝛ astra continue mouent. igitur ꝛc. Secũda ratõ est. quia galaxia apparet de nocte nobis aspicientibus in aquam ꝛ tamen sol tunc non potest refrangi ad visum nostrũ cum sit sub terra.

Secũdũ capitulũ de galaxia ꝑm opinionẽ Arestotelis.

Queritur Quõ generatur galaxia ꝑm ꝓpriam opinionẽ Arestotelis. Solutio sic. quia multe exalatõnes eleuant ad supmam regionem aeris motu stellarum que sunt in circulo lacteo ꝛ per lumen illarũ stellarum refractum supra talem exalatõnem apparet ibi lac seu albedo que dicitur via lactea.

Queritur Quomodo ꝓbat illũ modum generandi galaxie. Solutio dupliciter a simili ꝛ a minori. A simili sic ꝓbat. qa sicut hale apparet ꝓpter refractõnem luminis a sole vel luna supra vaporeꝫ Ita a simili sicut hoc fit circa vnũ astrum fit ꝛ circa totum celum. Secundo ꝓbatur per locum a minori. quia si motus vnius astri potest eleuare exalatõnem totam vt ex ea generetur cometa ꝙ̃to magis motus plurium astrorum potest eleuare exalatõnem supra quã apparet galaxia.

Queritur Quare non apparet galaxia circa solem ꝛ lunam ꝛ in zodiaco cum tamen ibi maxime videatur fieri eleuatio exalatõnum. Solutio phi ꝙ ideo est. quia in circulo aĩaliũ ꝓpter solis ꝛ aliorum planetaꝝ latõnem dissoluũtur ꝛ cõsumũtur hmõi consistentie exalatõnum vnde galaxia fit. Et hanc dicit etiam esse causam quare nullus cometarum circa solem ꝛ lunam apparere potest.

Queritur Qualis est ille circulus in quo apparet nobis aspicientibus lactea claritas. Solutio dicit phus ꝙ est maximus circulus quia diuidit spheram per medium ꝛ est sic dispositus ꝑm situm vt ex vtraqꝫ parte multũ excedat tropicos tam hyemalem ꝙ̃ estiua

lem apparet autem in loco pleno astris ꝛ frigidissimis ꝛ vocatis seu dictis sporaticis id est seminatim seu spisse positis.

Queritur Unde causatur illa claritas Solutio ſm' phm ꝙ ꝓpter nullam aliã causaȝ nisi ꝓpter motum astrorũ multorum. quia in illo circulo apparet claritas vbi stelle ponũtur ꝛ in alio vbi plures ponũtur excedentes in spissitudine. magnitudine ꝛ multitudine. vbi aũt in tali circulo nullũ est astrum nihil apparet claritatis.

Queritur Quare stelle in illo semicirculo in quo est galaxia dicuntur sporatice. Solutõ phi ꝙ ideo quia sic sunt disperse per illam partẽ celi ꝙ non contingit eas ordinari sub aliqua figuratõne sicut contingit ordinari stellas in aliis partibus existentibus quia nulla earum habet determinatã positõnem vt possit ad similem aliquã reduci.

Queritur Quomodo conueniunt cometa ꝛ galaxia. Solutio phi ꝙ sic. quia sicut circa vnũ astrum fit cometa. Ita galaxia que est similis passio accidit circa vnũ totum circulum.

Queritur Que est definitio galaxie quã ponit phus ad probandum ꝯuenientiã dictam. Solutio. Galaxia nihil aliud est ꝙ̃ cometa maximi circuli propter segregatõnem seu eleuatõnem exalationum de terra.

Queritur Que est differentia quã phus ponit inter galaxiam et cometam. Solutio. quia exalatio que eleuatur a terra eleuatur ſm vnamq̃ꝗ periodum ꝛ sic adunatur maxime in loco lactei circuli. Ita ꝙ non valde ꝛ vehementer abundet quare nõ poterit esse materia comete sed galaxie.

Queritur Circa iam recitata ex pho. Utrum galaxia sit de natura celesti Solutio sic. Et hoc ꝓbatur autoritate ptholomei Auicenne ꝛ Alberti dicentis etiam esse hanc opinionem Arestotelis vt habetur in eius antiqua translatõne. Et ꝓbatur sic ratõne. Galaxia est perpetue apparitõnis. ergo non est de natura elementari. Añs patet ad sensum sed ꝯsequentia ꝓbatur. quia exalatio euanescit ꝛ corrumpitur. sicut patȝ de cometa ꝛ aliis impressionibus ignitis. Secunda ratõ est. quia impressio mouetur circulariter ſm naturam inordinatiorem ea que primi elemẽti corporũ. sed galaxia semper manet in eodem loco. ergo non est impressio ꝛc. Maior est phi in precedenti tractatu. ꝛ minor est ad sensum nota. Sũt ad hoc plures rõnes quibus etiam Albertus hec mathematicis demonstratõnibus ostendit videantur in cõmento Alberti.

Arguitur Galaxia est eiusdem nature cum cometa. sed cometa est de natura elementari. ergo ꝛ galaxia Maior fuit iam sepe habita ex textu phi. Minor etiam est nota ꝛ predeterminata. Et confirmatur per omnia que dicta sunt de galaxia ſm propriam opinionem dictum est enim ꝙ galaxia est coma magni circuli in celo ꝛcetera. per que manifeste

habet qd est de natura elementari. Solo Alberti venerabilis. qz falsum est quod assumitur et dicit nō esse de mente phi sed infidelis translatoris vnde differunt cometa et galaxia sicut corruptibile et incorruptibile. Et ergo dicit Albertus cōtrarietatem esse inter translatōnem nouam et veterē de quiditate galaxie. Non fm translatōnem nouā fm quā predicta recitata sunt. galaxia est de natura elementari. vt satis patuit. Sed fm veterem quam approbant cōmentator Auerrois et Auicenna et Albertus confirmat galaxia est de natura celesti.

Queritur Quid ergo est galaxia fm illos phos et antiquā translatōnem. Solutio est circulus lacteus et albus apparens in celo a pedibus geminorum per principiū sagittarij iterum rediens in signum geminorum.

Ar In celo non est color. ergo male dicitur galaxia de natura celesti. Solutō Alberti lumen recipitur dupliciter ab aliquo quantum ad positū sufficit. Uno mō vt in deferente, et taliter receptū visum non terminat. Alio mō sic in termināte et sic recipitur a sole i alijs astris et corporibus densis.

Queritur Quō causatur ex receptōne luminis solaris. Solutio Alberti in cōmento qz galaxia nō est nisi multe stelle parue quasi contigue in illo loco orbis in quibus diffunditur lumen solis et ideo vocatur circulus albescens et sunt in eo quedam magne stelle intermixte. vnde lumen illarum stellarum et lumen in eis diffusum procedit ex illo loco orbis. Ille autem stelle fixe sunt in orbe. ita qz quedam tangunt alias et accipiunt splendorem a sole et insuper earum lumen in se diffunditur et ab vna ad alteram diffusum continuatur. Et hec est vera causa galexie.

Ar Stelle fixe non manent in eodem loco. ergo nec galexia cuius cōtrarium dictum est. Solo manet in eodem loco hoc est intelligendum qz non mutat locū omniquaqz sed quantumuis mutet spaciū sicut cetere stelle fixe nō tamen mutat imagines zodiaci et pro tanto dicitur manere in eodem loco qz aūt non mutet imagines zodiaci fuit statim ostensum ex hoc qz venit a pedibus geminorum et regiratur per pncipiū sagitarij iterū in gemios.

Explicit primus liber Metheororū

Incipit secūdus liber Metheororum fm diuisionē Alberti.

E loco aūt positōne

secūdo post hunc primo autem circa terram dicamus. Iste enim locus cōmūnis aque aeris etc.

☞ Queritur de quo tractat Arestoteles in secundo metheororum. Solo. determinat de impressionibus humidis. Et

diuiditur iste liber in tres tractatus. In pͥmo determinat de impssionibus humidis in alto genitis. In secūdo de origine fontium ⁊ fluuiorum. In tercio de mari

Querit Que sunt impressiones humide de quib⁹ tractat in pͥmo huius libri tractatu. Solo. he sunt. scʒ pluuia ros pruina nix ⁊ grando

Querit Que est causa efficiens hap impressionū. Solo. principalis cā efficiens est motus solis in obliquo circulo q̄ habet ɔgregare ⁊ disgregare materiā eleuatā. Ille em̄ ꝓpter ꝓpinquitatem ad nos est cā generatōis ⁊ corruptiōis.

Ar. Quod nō tangit non agit. sed sol in obliquo circulo non tangit materiā impssionū que est in terra. Maior ꝓbaf ꝑ Aresto. pͥmo de generatōe. Minor pʒ ad sensum. Solo. duplex est causa efficiens harum impressionū. scʒ proxima. ⁊ illa est calor. Alia est pͥncipalis ⁊ mediata. et hec est sol cū alijs corporib⁹ celestib⁹ ꝯm q̄ mouenf in obliquo circulo. dictum aūt phi pͥmo de generatōe intelligif de agente ꝓximo

Ar. Contra. ille impssiones sunt de natura aque. sed calor nō est causa effectiua aque sed corruptiua. ḡ nec impssionū illarū causa est. Minor ꝓbaf q̄ vnū ɔtrarium est alterius destructiuū. Solo. ille impssiōes et si sint aqua ꝯm subam. tamen nō sunt aqua q̄tuʒ ad suā ꝓprietatē accepta. sed alterabiliter variata

Ar. Contra. calor alterat aquā ad naturā aeris vel ignis. sed tales nō sunt impssiones ille. ḡ. Solo. aer disponit ad formā ignis vel aeris ipam aquā ⁊ inducit formā q̄n pt habere ɔplementū sue actionis sʒ h̄ nō pt in generatōe illarū impssionū. eo q̄ impedif a frigido occurrēte calori ⁊ a quo frigido imediate causanf.

Querit Que est materia illap impssionū Solo phi. vapor eleuatus ab humiditate terre ꝑ calorē solis vel alterius corporis celestis.

Ar Aqua est materia. Probaf. q̄ oēs sunt de natura aque Solo duplex est materia eap. scʒ ꝓpinqua q̄ est vapor ⁊ remota q̄ est aq̄.

¶ Querif. an oēs ille sint eiusdē spēi. Solo pʒ ex dictis q̄ sic. q̄ oēs ille sunt eiusdē nature. q̄ de natura ⁊ suba aque ⁊ nō nisi accidētaliter differūt h̄nt etiā ɔuenientiā in cā efficiente ⁊ materiali

Querit Quō generātur hmōi impressiones Solo. ꝑ hoc generanf q̄ vapor per calorem sursum ductus caliditate pͥuatur. ⁊ sic ɔdensaf ⁊ tendit deorsum versus centrū.

Querit Quot sunt cause quib⁹ ɔtingit calorē derelinquere vaporem sursum eleuatum Solo. duas ponit phus. prima. q̄ id quod est subtilius in vapore sursum fertur derelicto grossiori Secunda causa. q̄ calor in vapore extinguif ꝓpter hoc. q̄ longe eleuaf a terra in aere qui est supra terram vbi calor deficit

Querit Que est differentia inter vaporem nubem et caliginem seu nebulam. Solo. in hoc differunt secundum philosophum quia exalatio que est resoluta ab aqua vocatur vapor qui est medius inter aerem et aquam. In illa autem transmutatione qua aer in aquam condensatur medium est nubes que est via generationis aeris. Sed caligo nebule est residuum in nube quod in aquam condensari non potuit. Ex quo infert phus quod nebule magis sunt signum serenitatis quam pluuie. quia nebula est quasi quedam nubes sterilis. scilicet sine pluuia que est naturalis effectus nubis.

Querit Quomodo se habent in generatione aqua vapor et nubes Solo. secundum phm habent se circulariter. quia aqua primo resoluitur in vapores. et vapores consequenter condensantur in nubes et nubes rursus in aquam. Probat. quia cum sol prope existit iste fluxus vaporis ascendit. cum autem elongatur descendit

☞ Querit. quare ex aere non generatur vapor sicut ex aqua: Solo. ideo quia vapor fit per subtiliationem rei liquide. aer autem subtiliatus humiditatem retinere non potest. sed fit ignis. ergo etc.

Querit Quomodo generatur nubes et caligo seu nebula. Solo per hoc quod vapor sursum eleuatus ad mediam regionem aeris per frigus ibi condensatur

Querit Quam differenter generantur nubes et nebula. Solo quando vapores sursum eleuati condensantur secundum partes grossiores fit nubes. sed partes subtiliores illius vaporis in quibus aliquo modo manet caliditas dicuntur nebula seu caligo. Unde sequitur quod nubes proxime conuertibilis est in aquam. et nebula proxime in aerem. Uel dicendum ad quesitum secundum alios quod nebula causatur per hoc quod exalatio que est inmixta vapori in condensatione vaporis ab eo resoluitur. et sic condensatio vaporis est nubes et exalatio separata nebula

Querit Quare nebula quandoque tantum fetet Solo. quia nebule fiunt per immixtionem exalationum cum vaporibus. sed quia plerumque huiusmodi exalationes non sunt bene temperate cum humido vapore ex sicco autem non debite cum humido temperato generatur fetidus odor vt dicitur in de sensu et sensato

☞ Querit. quare nebula dicitur nubes sterilis a philosopho in textu. Solutio patet. quia nebula est nubes solum secundum partes illas magis raras facilius in aerem conuertibiles quam in aquam. aqua autem est effectus proprius nubis. vt patuit.

☞ Querit. quare nebule sunt signum serenitatis Solo. quia significant vaporem iam esse resolutum in aquam. cum non sit nisi separatio exalationis a vapore in resolutione eiusdem in aquam. et sic significat nubem esse exterminatam.

☞ Querit que est proxima materia pluuie Solo. nubes est materia proxima pluuie originalis et prima est aqua. et media est vapor

Queritᷣ Quomodo generaᷣ pluuia: Solo. ex hoc ꝙ vapor ursum eleuatus condensatur in nubem propter frigiditatē medie regionis .et tunc magis ingrossatur in guttas et tendit deorsum

☞ Queritᷣ. que est causa efficiens pluuie Solo. completiua causa efficiens est condensatiuū nubis siue sit calidum siue frigiduʒ. ꝑ se tamen frigidum ꝯdensatiuū ⁊ calidū ꝑ accn̄s. scꝫ ꝑ antiparistasim.

Queritᷣ Que est differentia pluuiarum. Solo. quedam cadit per guttas paruas ⁊ vocatur per se cades. sed si per maiores cadit vocatur pluuia. Et istos modos ponit philosophus. solet tamen addi tercius. scꝫ quando cadunt gutte magne ⁊ late. ⁊ talis pluuia vocatur lambroceres

☞ Queritur que est causa illius diuersitatis Solutio. diuersa dispositio nubis ꝫm virtutem caloris. Nam si nubes fuerit ꝯpacta gutte sunt magne. Si aūt ꝑtes nubis fuerint rare ⁊ penetrate calore. tunc gutte sunt parue. ⁊ tanto minores q̄nto plus calore diuidūtur

Queritᷣ Quis est locus generationis pluuie Solo. media regio aeris ꝫm partem eius infimam. qꝛ versus illā parteʒ deprimitur nubes ⁊ ꝯdensaᷣ in aquam

☞ Queritur. quare pluuia frequentius generatur ⁊ diutius durat aliꝭs impressionibꝫ humidis. Solo. quia vapor continue ascendit ⁊ nutrit nubem que conuertitur in pluuiam. ⁊ sic a terra depluta vapor eleuatur iteruʒ et pluuia augetur.

Arᷣ Idem est locus generationis et conseruationis. sed aqua non conseruatur in media regione aeris. ergo ibi non generatur Solo. locus per se aque est ꝯuexum terre. locus autem per accidens potest esse alius. ille scꝫ vbi est generās eius scꝫ frigus.

☞ Queritur. quare gutte pluuiales sunt rotūde figure. Solo. ꝓpter antiparistasim. qꝛ gutte cū sint aqua frigide sunt ⁊ cadūt ꝑ infimam regionem aeris que est calida. sic ꝑ calorem tanq̄ ꝑ ꝯtrariū adunanᷣ a sua circūferentia versus centrum. ⁊ sic causaᷣ figura spherica

Queritᷣ Quid est antiparistasis. Solo. est circūpositio vnius ꝯtrarij cū alio. Et dꝛ ab anti qđ est ꝯtra ⁊ peri qđ est circum. ⁊ stasis positio. quasi circūpositio ꝯtrarij.

☞ Queritur. quare per antiparistasim vnum ꝯtrariū dicitur fortificare aliud Solutio. quia vnum ꝯtrariū naturaliter fugit reliquū inq̄ntum ꝑ eo ꝙ vnūquodq₃ inclinatur ad suiꝭpsius ꝯseruatōem. ⁊ mouetur motu fuge a ꝯtrario qđ est sui destructiuū

Arᷣ Unū ꝯtrarioꝝ alterius est destructiuū. ergo non ꝯfortatiuū. Solutio. per se est destructiuū ⁊ ꝑ accn̄s cōfortatiuū. qn̄ em̄ circūponiᷣ ꝯtrariū ꝯtrario ꝯfortat ip̄m. qꝛ vnit. ⁊ virtus vnita fortior est seipsa dispersa. sed quando penetrat ipsum corrumpit

Querit Quare cū pluuia plerūq3 descendūt parua animalia. sicut pisciculi rane ꝛ hmōi Solō. generātur in media regione aeris per hoc ꝙ vapor viscosus ꝓpter frigus ibi existēs acquirit pelliculam. cum ꝓpter calorem ab alijs partibus segregatus est. et sic ille calor sic inclusus intra pelliculam agitatur. et sic ab eo materia viscosa virtute talis caloris resoluitur spiritus. et sic fit animal. et hoc ſm diuersam virtutem celi fit aliud et aliud. sunt tn̄ plerūq3 aīalia aquatica

Querit Que sunt signa future pluuie. Solō. ascensus nubis et multiplicatio euaporationū. Secūdū diminutio roris et extenuatio fontium. Tercium est humectatio parietum ꝛ lapiduz. quandoq3 tempore illo etiam aer ꝯdensatur in aquam. Quartuz stillicidia lampadum ꝛ minutio flamme. quia aer circūstans in aquam cōuertitur. Quintum est matutina rubedo. Sextum est obfuscatio astrorum de nocte. Septimū est cantus ranarum Octauum quando pulices et vermes alij fortius pūgunt ꝛ mordent. et aues ꝛ galline auidius querunt nutrimentum. Solet etiam assignari pro signo pluuie futuro quando porci portant stramina in ore. Item fetor officine fortior designat pluuiam. Item quando sol ꝛ luna apparent coloris pallidi est signum future pluuie. Etiam quando luna in nouilunio habet cornua valde obtusa ꝛ magna est signuz ꝙ illa luna erit pluuiosa. sed quando luna habet cornua acuta est signum serenitatis. Est etiam aliud signum et quasi infallibile. quando scilz sol respicitur in ortu. et supra ipsum apparet nubes magna et longa ad moduz turris. tunc si nubes statim disparuerit signuz est future pluuie. sed si diu permaneat tunc signuz est serenitatis.

Querit Quare rubedo matutina est signum pluuie ꝛ serotina serenitatis. Solō. qꝛ de mane signum est ꝙ sol trahit vaporem sursum calore suo vsq3 ad mediam regionem aeris vbi est generatio pluuie. Sed de sero signum est ꝙ vaporem eleuatuz in superiori hemisperio trahat secum ad inferius et mūdat et serenat supius hemisperiū a vaporib9 ex quib9 generātur pluuie.

Querit Quare tempore estiuali ꝛ tempore serenitatis pluuia cadens est impetuosior. Solō alberti. quia pluuia efficitur impetuosior q̄to fortius expellitur nubes frigida. sed in estate media regio est calidior. ꝛ sic fortius expellitur ab ea nubes.

Querit Quare pluuia impetuosa et magna plus officit terrenascentib9 Solō. quia quanto pluuia fuerit impetuosior tanto gutte magis sunt frigide. et quia frigiditas est contraria vite terrenascentium. igitur plus officit. Sed pluuia lenis est aliqualiter calida. ideo fouet terrenascentia

¶ De rore et pruina

¶ Querit. quomodo generantur ros ꝛ pruina. Solō. per hoc ꝙ eleuat

nō multū de vapore sursum in die ⁊ nō alte ꝓpter paucitatē caloris in ꝯpa-
tione ad vaporē aqueū ꝗ eleuat̃ ⁊ de nocte infrigidat̃ ⁊ sic deorsū fert̃ ⁊ di-
citur ros ⁊ pruina.

Querit̃ Quō differ gñant̃ ros ⁊ pruina. Solō phi ꝙ si vapor prius ꝯgelet̃ ꝙ̃ ꝯdenset̃ fit pruina q̃ ꝓpter fit in hyeme ⁊ in locis frigidis. Ros aūt fit qñ vapor inspissat̃ i aquā ⁊ qñ nō ē tant⁹ calor ꝙ vapor desiccet̃ neqꝫ tātū frig⁹ ꝙ ꝯgelet̃. ⁊ ꝗ ros fit ī tpe ⁊ loco tpato.

¶ Querit̃. que ē cā efficiēs roris ⁊ pruine. Solō ꝑus habita ē ꝙ solē cā efficiēs oīm illaꝝ impssionum.

☞ Ar dictū ē stati ꝭm phm ꝙ frigus ꝯgelās vaporē efficit pruinā. Solō alberti. Sol ē pncipalis cā effectiua sicut ꝑus dictū ē ⁊ hoc suo accesso ⁊ recessu q̃ suo accessu est cā vaporis. In signū cui⁹ vapor illaꝝ impssionū nō eleuat̃ nisi qñ sol tpate approꝑiquare. Suo ꝟo incessu moderato est cā ꝓprie roris q̃ debile frigus fit solis elongatōne aliquali qđ nō expellit vl̃iter calidū. Illud tñ frigus inꝗ̃tū ē ineq̃liter se hñs ē efficiēs vtriusqꝫ q̃ tpatū frigus rorē facit magnū aūt frigus pruinā efficit.

¶ Querit̃. quō ꝯueniūt ros ⁊ pruina q̃ ad tps ⁊ locū gñatōis. Solō ꝙ tā ros ꝙ̃ pruina fiūt cū aer fuerit serenus ⁊ absqꝫ nubib⁹ ⁊ pluuia secūdo ꝯueniūt q̃ nō fiūt nisi aer sit trāquillus sine vento. Tercio ꝙ causant̃ a vapore non multum eleuato.

¶ Querit̃. quō ꝓbat phs ꝙ nō fiāt nisi tpe serenitatis. Solō q̃ si non eēt serenū nō possent vapores eleuari in die ꝓpter defectū caloris.

¶ Querit̃. quare nō causant̃ tpe ventoꝝ. Solō q̃ vent⁹ cōmouendo aerem impedit congregatōnem vaporum

¶ Querit̃. quō ꝓbat ꝙ generant̃ ex vapore non multū eleuato. Solō a signo q̃ videm⁹ ꝙ in montib⁹ nō fit pruina cum tamē in illis magis nata est fieri ꝓpter frigiditatem loci.

¶ Querit̃. q̃re pruina nō fit in montib⁹. Solō ponit phs duas rōnes Primo q̃ vapor ille eleuat̃ ex locis infimis ⁊ humectatis ⁊ caliditas eleuans vapores nō pt ad multā altitudinē ꝓtendi q̃si portās onus qđ excedit suā virtutē ⁊ sic dimittit vapores illos ꝑpe loca inferiora. Secūda cā ē q̃ sicut etiā ꝑus dictū ē aer supior excedēs montes fluit q̃si tractus ex motib⁹ celi ⁊ iō suo fluxu dissoluit hmōi adunatōnem vaporis.

Ar Ex illa rōne seq̃ret̃ ꝙ etiā pluuia nix ⁊ hmōi nō possent gñari ī mōtib⁹ sꝫ hoc ē falsissimū imo nedū gñant̃ ī montib⁹ sꝫ etiā ibi diutius niues ꝑseuerāt. Seq̄la ꝓbat̃ q̃ vapor q̄ ē materia pluuie vel niuis dispergit̃ ꝓpt̃ motū aeris supioris excedētis montes. Solō plus req̃rit̃ de motu ad disgregādū materiā vaporosam magnā ⁊ multā cuiusmodi ē materia pluuie seu niuis ꝙ̃ ad paruā materiā disgregandā cuiusmodi est roris et pruine est tñ ꝯsiderandū ꝙ materia roris ⁊ pruine ē parua simpl̃r licꝫ sit magna ⁊ multa respectiue scꝫ ad calorē paruū ⁊ debilē eleuātē talē materiā vñ seq̃tur veritas illius rōnis ꝑme Imo dt albert⁹ ꝙ in montib⁹ valde altis ꝓpter motū roris nedū ꝓhibet̃ generatio roris ⁊ pruine sed etiā pluuie In montibus aūt nō ita altis cadit pluuia ꝓpter minorē motū aeris nō autem ros aut pruina. Et adiungit phs ꝙ si nō fuerūt ita validi ꝙ impedi-

ant congregatio nem vaporis.

☞ Querit. qre generat sp mediocriter flantibꝫ ventis australibꝫ. Solutio. Causam illiꝰ dt phs esse qd ꝑus dictū ē qꝛ scꝫ ros generat tpe tpato et nō in hyeme. i. tpe valde frigido sed auster facit temperiē.

☞ Querit. qre flantibꝫ ventis borealibꝫ nō generat ros. Solo qꝛ extinguit caliditatē exalatōis vt scꝫ nō possint v apores eleuari ꝛ ad generatōnem roris inspissari.

¶ Querit. qre in pontho flantibꝫ australibꝫ nō generat ros sꝫ borealibꝫ Solo iō qꝛ in pontho auster efficitur excellenter calidus. aqlo aūt fit ibi tpate frigidus ꝛ hūidus vt dt Albertꝰ. Sꝫ phs in textu dt ꝙ hoc fit p antiparistasim qd ꝓbat a signo de puteis q̄ magis euaporāt flantibꝫ borealibus q̄ȝ australibꝫ ꝓpt calorē interius ꝯgregatū ex frigore circūstante.

¶ Querit. quō generat ros mellicus. Solo Albti aliqñ gñatio roris ē ex vapore q̄ multū hꝫ humidi aerei ꝛ subtilis terrestris sicci qualis nō eleuatur nisi tpe caumatis q̄ cū eleuat digerit ꝛ ꝑmiscet ei fortiter terrestre siccum ꝛ sic postea frigore tpato pinguescit humidū aereū ꝛ cadit ros fluēs ad modū mellis sup herbas ꝛ folia arboꝝ.

¶ Querit. qre causat sterilitatem arboꝝ ꝛ herbaꝝ ꝛ putrefactōnem bladorū. Solo. hoc est iō. qꝛ sole adueniente agit in ipm rorē iacens super hmōi plantis ꝛ euaporat humidū ꝛ sic cōburit in ipo terrestre siccū ꝛ efficitur ac si farina sit sparsa sup herbas blada ꝛ arboꝝ folia ꝛ sua siccitate exiccat ꝛ cōburit ea ꝛ sterilitatem inducit.

¶ Queritur. qre hmōi ros inficit aīalia Solutio albti ꝙ herba sup quā cadit ros hmōi appetitu vehemēti ꝯmedūt ꝛ ꝑcipue oues ꝛ qꝛ mel nō decoctū soluit ventrē. Jō oues multū de ipo ꝯmedentes fluxu ventris moriunt ꝛ cū sit calidū ꝛ siccū ipm māna ex tali rore genitū nutrit colerā in eis et iō fiunt ex hoc oues morbide ꝛ frequenter apparent egrote interius quū aperiuntur per inscissuras.

¶ Queritur. qre pruina non apparet figure rotunde sed expanse. Solo qꝛ pruina fit ex vapore nō prius in aqua ꝯdensato q̄ȝ ꝯgelato ꝛ iō apparet expansa queādmodū vapor nec pars coheret parti sed sepatur a parte sicut vapor discretus fuit.

Querit Quare pruina nō videt cadere de loco sublimi sic̄ ros. sed videt solū adherens corpibꝫ terrestribꝫ. Solo Alberti. qꝛ cū frigus intrauerit in naturā terrestrē fortiꝰ ē q̄ȝ in alia natura. iō vapor tangens talē materiā citius ꝛ fortius ꝯgelat. iō in tactu taliū rerum inuenit pruina adherens.

¶ Querit. qre i vltia pte hyemis ꝛ in ꝑncipio roris lapides ꝛ metalla humescūt. Solo rō huiꝰ dicta ē imediate. qꝛ illa corpa dura sūt ꝛ sic frigus in illis calcatū sit ꝛ multiplicatū qd tpe resoluto egredit inueniens aerē humidis vaporibꝫ plenū q̄s vapores statim inspissando resoluit in aquā per guttas distillantem.

De niue.

☞ Querit. in qua regione aeris generat nix. Solo in media. Probat. qꝛ dt phs in textu ꝙ aq̄ existens sub dispositōnibus ꝓpriis nō coagulat in

loco ꝓpinquo terre a frigido sicut pruina ⁊ ros sed in loco circa nubes ex q̄ descēdūt tria corpa facta inspissatōne aque scʒ pluuia nix grando.

¶ Querit̄. quō hn̄t se pluuia ⁊ nix ad rorē ⁊ pruinā. Solō hn̄t se ꝓportionabiliter sʒ drn̄t penes multū ⁊ paucū. Ita ꝙ nix ꝓportōnat̄ pruine ⁊ pluuia rori.

¶ Querit̄. quō phs ondit drām pluuie penes multū ab ipo rore. Solō dicit ꝙ multitudinis vaporis ex q̄ fit pluuia cā est locus magnus ⁊ spaciosus in q̄ generat̄ pluuia ⁊ multū tps quo adunat̄ ⁊ colligit̄ qꝛ em̄ in alto generat̄ pluuia ex diuersis ptib⁹ illic cōcurrūt vapores. Ros aūt hʒ paucum de vapore ꝯsistentia em̄ illius vaporis ē effimeros. i. vnius dei ⁊ locus in q̄ congregat̄ paruus quia congregatur in ꝓpinquo terre.

Querit̄ Utrum pluuia ⁊ ros solū differant penes multū ⁊ paucum. Solutio Alberti non solū sed etiā differunt penes materiā ⁊ formā locū ⁊ tempus quia ros est rpate calidus ⁊ humid⁹ pluuia frigida ⁊ humida in ꝯpatōne ad rorem. Preterea ros fit ex vapore subtili resoluto a terra superficietenus. pluuia aūt ex grosso resoluto ex profundo terre ⁊ sic prior est vapor roridus vapore pluuie. Preterea ros fit tēpore sereno. sed pluuia ex nube fit obscuritatem faciente. Item ros ē signū serenitatis non autem nubes neqꝫ pluuia.

Querit̄ Quō ꝑbat Albertus ꝙ ros sit ex materia subtiliori q̄ pluuia. Solutio expimēto ꝑbat Albert⁹ qꝛ si conche testa impleatur rore ⁊ silr̄ alia impleat̄ aqua pluuiali ⁊ ambe exponātur sol vna impleta rore euacuabit̄ non aūt alia.

Querit̄ Quō ꝑbat Aresto. niuē ⁊ pruinā differre penes multum et modicū. Solutio sicut de pluuia ⁊ rore quia qn̄ tota nubes est cōgelata fit nix qn̄ vero aliquis paruus vapor est ꝯgelat⁹ circa terram tunc fit pruina. Et refert Aresto. ꝙ vtrūqꝫ hoꝝ signū est tpis aut regionis frigide qꝛ cū in vapore ⁊ imbre adhuc sit aliqd̄ residuū de calore qui facit euaporare humidū aliqn̄ a terra nō cōgelaret̄ nisi esset magnuʒ frigus vincens caliditatem illam.

Querit̄ Que est causa efficiens niuis. Solutō Alberti. Causa efficiens non cōcomitans est frigus excellens non impulsum ad vnū locū sed per aerem sparsum. Causa aūt efficiens cōcomitans q̄tum ad molliciem niuis est calidum aereum paulatim expirans et exiens nec hoc repugnat.

Ar Ex hoc sequeret̄ ꝙ ꝯtraria essent in eodem scʒ calidū ⁊ frigidum. Solō non est inconueniens hoc mō cōtraria esse in eodem. ita ꝙ vnū sit vt ingrediens ⁊ alterū vt egrediens ⁊ vnū sit vt vincens ⁊ alteꝝ vt remittens aliquid de excellentia ipius

Querit̄ Quomodo frigus causat niuem. Solutio frig⁹ causat niuem inq̄tū ꝯphēdit niuē ⁊ partes eius anteqꝫ ad aquam possit conuerti et sic paulatim expellitur in aerem

☞ Quot sunt signa niuis future. Solo albti duo. Primū ē turbulentia aeris clara ad albedinem declinās ī supiorib⁹ aeris. Nubes em̄ sic turbās aeris serenitatem ē nubes niuis. Nubes aūt pluuie ē obscura ꝛ spissa magis ꝛ magis se trahens ad vnū locū aeris. Nubes ꝓo niuis qꝛ multum hꝫ ad mixtū de aereo iō alba ē ꝛ sic ꝑoccupāt frigore an̄ multā eius īspissationē ꝛ tūc spargit p aerē. Scōm signū ē. cū post visionē talis nubis aer sentit in hyeme calefieri. Hui⁹ aūt cā ē qꝛ iā calidū nubis cū aereo inducto paulatim incipit expelli a nube ꝛ h̄ est cū iā incipit ꝯgelari post qđ ꝓxīe seqt descensus niuis.

☞ Querit. qre nix est albi coloris. Solo albti qꝛ nix est de natura perspicui qsi in ptib⁹ ꝯtriti tale aūt ē albi coloris. ꝙ maior ꝓbat. qꝛ tale natū ē recipe multū lumis intra se tale aūt ē albi coloris sicut ptꝫ de cristallo ꝯtrito. minor ꝓbat. qꝛ nubes ꝯgelata abūdat ꝑspicuo qđ in ptib⁹ contritū ꝛ distinctū est ꝛ sic vna ps resplendet sup aliā albedinem faciendo.

¶ Querit. qre nix est late figure ꝛ dispacta in ptib⁹. So° albti qꝛ frigido multo ꝑoccupāte an̄ ei⁹ ꝯuersionē in aquā ē ꝯgelata. Iō sicut ptes materie late sūt velud partes lane ita ꝛ nix.

¶ Querit. qre nix non cadit p guttas. Solo patꝫ ex dictis qꝛ cū nix generat vapor prius ꝯgelat ꝙ̄ in aquā ꝯuertat ꝛ sic nō acqsiuit tandē humiditatem ꝙ possit fluere ad rotundum.

¶ Querit. qre nix ꝓbet augmentū bladis cū sit frigida. Solo qꝛ nix ꝓpter eius frigiditatē hꝫ claudere poros terre ꝛ sic frigus non potest penetrare terraꝫ nec p ꝯn̄s valet radices bladoꝝ attingere ꝛ sic calor intrinsec⁹ intenditur ꝛ confert vitam bladis.

¶ Querit. qre nix facit inudatōnes aquaꝝ. So° ex cā iā dicta qꝛ scꝫ nix poros terre claudit ꝛ hūiditas aque nō pt imbibi terre sꝫ fluit vsqꝫ ad locū in q̊ ꝯgregatio fiat. Tempe aūt pluuie aptōnē poroꝝ multa hūiditas imbibit terre qre nō tantā facit pluuia multiplicatōem aquaꝝ sicut nix.

De grandine.

☞ Querit. quō pt grādo generari cū necē sit vaporē ꝑus fieri aquā ꝙ̄ ꝯgelari ꝛ postqꝫ aq ē nō pt ibi ꝑseuerari vt ꝯgelet. Solo ad hoc dixerūt antiq phi ꝙ iō est qꝛ nubes qñqꝫ dissoluit in paruas guttas q dicūt ꝑsecades q ꝓpter paruitatē manēt in aere ꝛ postqꝫ ꝯgelate sūt ꝯgregant ꝛ faciūt magnas q vocātur grando hanc solutōem reprobat phs qꝛ ꝯgelata inqꝫtū hmōi nō pñt iterū ꝯgregari.

¶ Querit. quō Aresto. soluit istā questionē. Solo dt ꝙ grādo generat ex hoc ꝙ p calorē solis eleuat a corpib⁹ hūidis qdā vapor hūidus ꝛ calidus vsqꝫ ad mediā regioneꝫ aeris ꝛ ibi ꝓpter frigiditatē loci ꝯuertit in nubem ꝛ nubes ꝯuertit in aquā descendentem per guttas que cadendo p infimam regionem ꝓpter eius caliditateꝫ per antiparistasim infrigidant ꝛ fortiter cōgelant. Vnde seqtur ꝙ grando nihil aliud est ꝙ̄ pluuia in infima regione calida congelata.

Querit Quare in hyeme minus fiunt grandines et magis in vere ꝛ autumno ꝛ vniuersaliter in tempore tꝑato cum tamen grando appareat vt cristallus id est vt aqua congelata. Solutio

Ad hanc questionem dixit Arestoteles ꝙ ideo est quia in estate caloꝛ sufficit eleuare nubes ꝛ expellere in supioꝛē locū magis frigidū in quo ꝓpter frigus conuertunt̄ in aquam ꝛ congelatur.

Querit̄ Quō aresto. reprobat hāc solutionem. Solutō tribus ratōnibus. Prima quia grando non generat̄ ita alte eo ꝙ in altis mōtibꝫ gn̄ant̄ niues ꝛ nō grando. Scd̄a q̄ sepe sunt vise nubes ꝓpe terrā cū quibus apparuit sonus multus ꝛ terribilis audientibus ꝛ videntibus. Tercia rō q̄ aliqn̄ fit magna grando prope terram sine sono ꝛ figure non rotunde ꝙ autem non est rotunde figure accidit quia facta est prope terram.

Querit̄ Quō Arestoteles rn̄det ad questionem illā. Solō dicit ꝙ in estate grando fieri non potest. quia aer est nimis siccus in vere aūt ꝛ autumno est magis humidus ꝛ viget satis magna caliditas igitur tunc possunt fieri euapoꝛatōnes plures. Etiam tunc infima regio est satis calida ad causandū antiparistasim. Sed in hyeme nō fit propter defectū caloꝛis infime regionis ꝛ caloꝛ etiam debilis est ad faciendum euapoꝛatōnem.

☞ Querit̄. quare tempoꝛe calido fit grando Solutō quia caloꝛ facit ad congelatōnem. Et hoc ꝓbat phus duobus signis. Primū quia volentes aquam in hyeme cito congelari. primo eam calefaciunt. 2m signum quia illi qui fecerunt habitacula in ponto ad venandum pisces ꝑfundunt aqua calida calamos ex quo accidit generari glaciem qua circa calamos vtuntur pro plumbo.

Querit̄ Que est materia ꝓpria grandinis. Solutio Alberti. nubes calidissima que de vapoꝛe calidissimo in loco frigido est generata. Est aūt hec nubes caliditas vocata nō quia foꝛtiter teneat caloꝛem sed accidentaliter calidissima est que caliditas facta est a caloꝛe semel quando eleuabatur.

Querit̄ Que est causa efficiens grandinis. Solō Alberti nō frigiditas sola sed potius expulsa a toto vel a multis ꝑtibus aeris ad vnum locum ꝛ est frigiditas cumulata ꝛ intensa que simul cum impetu ingredit̄ nubem grandinis vbiqꝫ apertam ꝛ cum multas eius partes ingrediatur efficiūtur partes frigoꝛis. ꝛ sic nubem lacerant in vna parte frigoꝛis huc trahente circūstantes partes nubis ꝛ alia illuc simul tpe conspissat ꝛ congelat. Verū tamen aliqd̄ de conuerso cadit pluuialiter in aquam quod excellens frigiditas non accipit. ꝛ ideo quasi semper cū grādine descendit magna pluuia. Ex quo seqtur ꝙ duplex est causa efficiens grandinis scꝫ per se que est frigus ab aere vndiqꝫ expulsum ad locum generatōnis per accidens aūt est caloꝛ aperiens vndiqꝫ ꝛ dans liberū ingressum frigoꝛi vt dictum est.

☞ Querit̄. quare grandines sepe cadunt in figuris hoīm ꝛ poꝛcoꝛū Solō ꝓpter diuersitatem constellatōnū generatōnis aut conseruatōis hmōi aīaliū hoc etiam accidit interdū ex fantasia scꝫ ex diuturno aspectu super grandinem.

Querit̃ Quare grando non solum destruit fructus sed etiã im-pedit fertilitatem anni subsequentis ⁊ ea que tangit inutilia reddit ita ꝙ iumenta ea delectabiliter non capiunt in cibum. Solõ Rõ est. qꝛ frigus multũ est in grandine frigiditas aũt est qualitas mortificatiua ⁊ hec virtus manet in aqua liquefacta ex grandine que aqua humefacit terram ⁊ impedit fertilitatem eius ⁊ infusa fructibus extinguit i eis calidum naturale digerens humidũ nutrimentale ⁊ sic facit abhoĩatõem.

¶ Querit̃. que ẽ rõ ⁊ sufficientia oĩm impssionũ humidaꝝ. Solõ. qa oĩs impssio hũida fit vel in media regione aeris vel in infima. Si ĩ media vel ex vapore nõ cõgelato ⁊ sic ẽ pluuia. vel ex vapore cõgelato ⁊ hoc dupliciter qꝛ vel ꝯgelat̃ anteq̃ȝ in aquã resoluit̃. ⁊ sic ẽ nix. vl' ꝯgelat̃ postq̃ȝ in aquã resolut⁹ ẽ ⁊ sic ẽ grãdo. Si aũt fit ĩ infima regione aeris hoc ẽ dupl'r qꝛ vel fit ꝑ ꝯgelatõem ⁊ sic ẽ pruina vl' sine ꝯgelatõe ⁊ sic est ros.

¶ Querit̃. In q̊t discrepat venerabil' dñs albert⁹ in hac materia ab aliĳs cõiter loq̄ntibꝫ. Solõ in tribꝫ. Primo in loco generatõnis roris ⁊ pruine qꝛ Albertus dr rorẽ ⁊ pruinã causari ĩ regione media sed aliĳ cõiter dicunt eas causari in infima. Ita ꝙ Albertus dr grãdinẽ cõplete fieri in media regione aliĳ aũt in infima dicũt cõplete ꝑfici grandinẽ. Tercio in hoc ꝙ Albertus dicit grandinẽ cõplete fieri sine antiparistasi. aliĳ aũt dicũt ꝙ cõplementũ grãdinis ⁊ ex frigido aeris ꝑ antiparistasim. Sed cõcordiã hñt qa per se ros ⁊ pruina fiunt ĩ media regione ꝑ accñs aũt in infima. Sil'r grando ꝑ accñs hȝ generari ꝑ antiparistasim de his late habet̃ in alberto.

Secũdus tractatus de generatione fontium.

Querit̃ Quõ antiqui locuti sũt de generatõne fontiũ. Solõ dixerũt fontes generari ꝑ hoc ꝙ aq̄ ꝑ calorẽ solis eleuat̃ sursum ⁊ iterũ depluta ꝯgregat̃ sub terra ⁊ sic fluit ad generatõem fluuioꝝ ⁊ fontiũ sicut si intelligat̃ exire ex aliq̊ magno ventre seu voragine magna. Et diuersificati sũt in hoc qꝛ aliqui dixerũt oĩes fluere ex vno ꝑncipio seu receptaculo Aliĳ vero dixerũt diuersos ex diuersis fluere principĳs sine hoc ꝙ generetur noua aqua ꝓbant signo quia in hyeme fluuĳ plures fluunt q̃ȝ in estate. Et si dicat̃ ipĩs ꝙ ex positõne eoꝝ non videt̃ quare aliqui fontes sunt perpetui ⁊ aliqui non. Respondent ꝙ in aliquibus vtribꝫ tanta est magnitudo continentie ꝙ aqua in eis collecta perseuerat donec iterum hyems redeat. In aliĳs aũt exiccatur anteq̃ȝ hyems redeat.

Querit̃ Quõ Arestoteles reprobat dictum antiquoꝝ. Solutio sic. quia ad dictum eoꝝ sequeret̃ ꝙ illa magnitudo aque excederet terram non solum ꝭm capacitatem sed etiam ꝭm quantitem totius. Preterea oporteret terram totam esse concauam quod falsum est cum sit centrũ mũdi q̃ꝫuis hr̃e possit aliqua receptacula concaua.

Querit Quomodo generantur fontes ꝛ fluuij ſm veritatem. Solutio. eodem modo quo ſuper terram fit aqua ex aere ꝓpter frigiditatem. Ita etiam ſub terra aer ſuſceptus in quibuſdam concauitatibus ex frigiditate loci condenſatur in aquam ꝛ illa aqua fluit extra terram ꝛ continue reſoluitur in vapores. Ideo continue augmentatur talis aqua.

Querit Quomodo ꝓbat Areſtoteles illum modū generandi fluuiorū. Solutio per duo ſigna. Primum ſignum eſt quia illi qui faciunt aqueductus fodiunt profunde in terra et ducunt aquam ex concauitatibus ꝛ profundis locis terre ac ſi terra ſudaret ab alto ad infima ꝛ ſic patꝫ ꝙ aqua guttatim ꝓfluit a terra ad generatōnē fluuioꝝ ꝛ fontium. Secundū ſignū eſt ꝙ videmus maximā multitudinē fontium ꝛ reumata fluuioꝝ fluere ex altiſſimis montibus. In locis autē planis ꝛ campeſtribus non videmus omnino generari fontes.

Querit Quare ex montibus maxime fluunt fontes Solutō quia loca montana ſunt velud ſpiſſa ꝛ ſpongia ſpiſſa quidem propter ſoliditatem lapiduꝫ ad deijciendum aquam ꝛ ſpongia ſeu ſuſpenſa ad hoc vt aqua poſſit fluere.

Querit Utrum ex omnib' montib' tam concauis q̄ȝ conuexis fluant. Solutō ſic quia equalem molem corporis comprehendunt ꝛ aſcendentem vaporem infrigidant et condenſant in aquam.

Querit Quibus ꝛ quot exemplis ꝛ experimētis ꝓbat in montib' eos potiſſime generare. Solutio tribus ſm triplicem terram habitabilem. Primū de Aſia in qua eſt mons maxim' verſus ortum hyemalem ex quo fluunt maximi fluuij ſcꝫ baccoros coaſpes et naxes. Et verſus ortuꝫ eſtiualem eſt mons qui dicit̄ caucaſus in quo magna ſtagna eſſe dicuntur. Secundū eſt de Europa in qua verſus occidēs equinoxiale eſt mons dictus pireneo ex quo fluunt hyſtrus ꝛ cartaſis que dam eſt extra columnas herculis que ſunt in finibus hyſpanie quas Areſtoteles dicit ſe vidiſſe ꝛ alij fluuij ſimiliter quos enumerat in textu fluunt inde. Terciū in Affrica circa libiam ex montib' ethiopicis fluunt egon et nyſes ꝛc.

Ar Ex aere incluſo ſub terra non poſſunt generari tanti fontes ꝛ fluuij. ergo dictū Areſto. non videt̄ verum. Antecedens ꝓbatur. q̄a aer non videtur eſſe tantus ibi etiam ex decem pugillis aeris nō fit niſi vn' pugillus aque. Et confirmatur quia aqua pluuialis imbibitur terre ꝛ nō videtur vbi manet niſi profluat iterum per fluuios ꝛ hoc apparet eſſe verum ad ſenſum. Solutio ad primū dicendū ꝙ lꝫ ex aere actu exiſtēte nō poſſꝫ multū aq̄ generari ſꝫ q2 ille aer ꝯtinue ḡnat̄ ꝛ corrūpit̄ iō aq̄ multiplicat̄. Et ad ꝯfirmatōem dicēdū ꝙ nō ꝓbat aquā pluuialē cauſam tm̄ licet

ad hoc etiā faciat ⁊ pcipue ad multiplicatōnē. Pro q̊ sciendū ē ꝭm albertū
ꝙ hec causa scꝫ ꝙ aer sub terra ꝯdensaꝛ in aquā nō est sufficiēs sed adhuc
sunt tres cause. Prima est aqua pluuialis collecta que licet nō sit pncipiū
omniū fluuiorum aliquorum tamen ⁊ augmentum facit vnde dicit ꝙ quā
doqꝫ congregantur aque pluuiales in superficie terre ⁊ fiunt stangnales
qñqꝫ per porositatē terre pertingunt vsqꝫ ad ꝓfundū terre ⁊ illic ꝯgregate
fiunt pncipiū materiale fluuioꝝ cui⁹ signū dt esse ꝙ in hyeme abundant
fluuij magis qꝫ in estate. Secūda cā est ꝙ aer cū aq̇s pluuialib⁊ terrā ingre
ditur. Tercia cā est terra cōuersa in aquā q: si q̄libet elementū cōuertiꝛ in
aliud nō ē rō q̄re terra in aquā nō cōuertaꝛ maxime cū sint symbolisantia

Ar̃ Quidā fontes ⁊ fluuij erūpunt ex saxis ⁊ montib⁊ imo in vertice
montis vbi nō pōt esse cōfluxus aque pluuialis. g̊ falsū ē qđ dicit
Albertus, Solō fontes erūpūt ex saxis nō sunt tñ ex illis pcise collecti
sed in loco ꝓpinquo scꝫ sub cōcauitate saxi. Et aq̄ nō descēdit dyametrali-
ter ꝑ verticē ad fontis generatōem sꝫ aliūde collecta ⁊ ꝑ verticē tanqꝫ per
cannale quoddam expirat.

Ar̃ Aqua pluuialis nō pōt penetrare magnos montes in quib⁊ po-
tissime generanꝛ, Solō lꝫ nō penetret ꝑ verticem tñ aliunde ⁊
partialiter descendit ꝓpter porositatē vel cū impetu circa montes colligūꝛ
vel sub terra sunt ex cōcursu venarum subterraneaꝝ. vñ dictū fuit statim
ꝭm phm ꝙ in montibus sunt vaste ꝯcauitates thesauros ⁊ copiam con-
tinentes aquarum.

¶ Cōtra. Terra nō pt h̄re hmōi cōcauitates. Probaꝛ. q: ē ꝯtinuum
corpus etiā q: q̄libet ei⁹ ꝑs ē grauis ⁊ sic petit centrū. Solō. terra habꝫ
cōcauitates ꝭm naturā vl̄em ⁊ nō ꝭm ꝑticularē sicut ꝓbat argumentum
Et hoc patet q: calor solis aut stellaꝝ agit in humidū existens in poris ter-
re ⁊ exalat ⁊ sic fiunt foramina concaua.

¶ Queriꝛ. qꝫ d̄rn̄t aq̄ maris ⁊ aq̄ pluuialis cū alijs aquis sūt pncipiū
materiale fluuioꝝ ⁊ fontiū. Solō. alie aque ab aqua maris faciūt solū
ad additōnē ⁊ diminutōnem fontiū ⁊ fluuiorū aqua aūt maris est cā mate
rialis indeficientiū fontiū ⁊ fluuioꝝ. quia ex illo mari tanqꝫ ex matre oīm
aque manant fluuia illud eñ mare fluit ab aquilone in meridiem ⁊ aqua
illius maris in terram fluit ⁊ facit fontes ⁊ fluuia,

¶ Queriꝛ. q̄re aqua labiꝛ in hmōi cōcauitates terre cū tñ locus ei⁹ na-
turalis sit ꝯuexū terre. Solō alberti hui⁹ q̄tuor sūt cause. Prima ē natu
ra vl̄is miscens elemēta ⁊ mouens ea ad locū mixtōnis. Secūda q: licꝫ aq̄
leuior sit terra tñ vndiqꝫ fluit ad ipam ex natura humidi qđ q̄rit terminuꝫ
alienū. Tercia est circularis generatio elementoꝝ ad quā requiriꝛ cōtact⁹
cuiuslibet cū altero vt dictū est in secūdo de generatōne. Quarta causa est
Senece ⁊ est locus deuexus q: sub terra sunt loca deuexa declamātia ad
quedā loca cōcaua ⁊ iō aqua necessitate deuexitatis declinabit ad conca-
uum terre.

Queriꝛ Quare aque fontales fluunt sursum ad ostium fontis
cum tamen ratōne grauitatis petant locum decliuiorē
naturaliter. Solutio hoc fit ꝓpter spiritū ⁊ vaporem inclusum in conca

uitatibus ubi generatur aqua fontalis talis em̄ spiritus eleuat aquā sursum. Et simile est sicut ventus ebuliendo eleuat sursum. Ita etiā vapor ille ebuliens in terre visceribus aquam sursum eleuat ad ostium ꝛ sic illuc eleuata incipit effluere per deuexū loci qđ in exteriori pte inuenit.

Queritur Quare aqua artificial'r p̄t duci sursum. Sol'o p aerē p̄t aqua duci sursuȝ tal' āt mot⁹ ē naturalis nō q̇dē ƀm pticularē naturā ſȝ vl'em qꝛ aqua talis mouet̃ sursum ad ꝓhibendū vacuum quando scȝ ducitur p cannale curuum ꝓ media parte in aqua et pro media extra aquam. si tunc extrahatur aer tunc necessario ascendit ne fiat vacuum.

¶ Querit̃ Utꝝ eadem terra semp sit aquosa ꝛ arida. Solutio ꝙ nō sed loca illa permutātur ƀm generatōnem ꝛ exitus fluuioꝝ. ꝓbat ph'us. qꝛ sicut in animalibꝫ ꝛ plantis status ꝛ senectus augentur ꝛ diminuunt̃ in calido ꝛ frigido p motū circularem solis sic propter eandem causam fontes ꝛ fluuij augent̃ ꝛ diminuunt̃. In hoc tamē dicit esse differentiā qꝛ viuens augetur ƀm se totum fluuius aūt auget̃ ꝛ diminuit̃ solū ƀm ptem

☞ Queritur. Quare talis transmutatio nos latet. Solutio. ꝓpter tres causas. Prima qꝛ tales transmutatōes fiunt per longissimā successionem ꝛ vita hominū breuis est eo ꝙ scitissime fiunt corruptōnes hominū in prelijs aut infirmitatibꝫ aut caristijs. Scđa causa qꝛ modicum fiūt huiusmodi transmutatōnes in multo tempore ꝛ sic nō ꝑcipiunt̃. Tertia causa est transmutatio hominum de patria in patriam ex voluntate vel ex defectu alimenti.

Queritur Utꝝ mutatio locoꝝ habitabiliū ꝛ inhabitabilium etiā nos lateat Solutio sic ꝓbat duobus signis. p̄mū ē de egipto qꝛ egipt⁹ fuit regio paludinosa ꝛ aquosa qn̄ p̄mo incepit inhabitari vt pꝫ p homeꝝ q̇ vocat eā thebe ex obscuritate aeris et abundantia aquaꝝ. Scđm signū est qꝛ patria que dicit̃ hyladis duas ꝯtinebat regiones. quaꝝ vna erat argeoꝝ ꝛ erat paludinosa ꝛ inferior et paucos poterat alere. Et alia erat superior q̄ dicebat̃ miscenia ꝛ erat fertilis nunc aūt p successum tp̄is factum est ꝯtrarium.

¶ Querit̃ Quō ph's reprobat opionionē antiquoꝝ dicentiū cām p mutatiōis terre ꝛ aque in aridā ꝛ ecōtra eē corruptōeȝ totius mundi. Solutio duabꝫ ratōibꝫ. p̄ma qꝛ nō solū videm⁹ loca exiccata in q̇bꝫ mare potest dici fuisse ſȝ etiā videm⁹ mare q̇busdā locis supuenisse ꝛ hoc vltimū nō ꝯsiderant. Scđa rō qꝛ videt̃ derisoriū ꝓpter ꝑuas mutatōes cuiusdaȝ ꝑue pticule totū vniuersum credere transmutari.

Queritur Quō aresto. ꝓbat ꝓpositū suū a sili. Solutio sic qꝛ sicut quolibet anno ꝓpter motū solis appa ret mutatio hyemis ꝛ estatis. Ita ꝛ infra multa tp̄a ꝛ circulatōem magnam stellaꝝ apparet excessus imbriū ꝛ hoc nō fit semp circa eadem loca sicut ostēdit in textu de diuersis regionibus.

Querit̃ Utꝝ flumen aliqđ sit durabili⁹ ꝓpter voragines Solutio. nō ſȝ ꝓpter magnitudinē alioꝝ locoꝝ ꝛ spissoꝝ ꝛ

ipsoꝝ frigiditatē qꝛ illa sufficiunt multā aquam generare ꝛ ita fit mundi ꝑmutatio nō aūt generatio vel corruptio.

Queritur Quot ꝛ qˀbꝫ signis ꝓbat phs ꝑmutatōēz fluuiorum. Solutio ꝑmū de egipto vbi ē regio āticſſimoꝝ hoīm ꝛ est locus ꝯtinue factus habitabilis ꝓpter exiccatiōem. Secundū signū est qꝛ circa mare rubꝛū erat vna regio hñs fluuiū ꝛ reges illiꝰ voluerunt eā facere nauigabilē fodientes aūt inuenierūt eam eleuatā sup̄ terrā. Tertiū qꝛ in libia est qdā regio magne ꝓfunditatis humilioꝛ exñs regione sibi ꝯiuncta qδ attestat̄ illic fuisse mare vñ ꝓfunditas maris ibi dereliquit stagnū. quartū qꝛ circa meothidē paludē est facta tanta exiccatio fluuioꝝ infra sexaginta annos ꝙ multo minores naues nunc ibi natāt q̄ꝫ ꝯsueuerunt. Quintū signū qꝛ biferꝰ tm̄ diminutꝰ fuit ꝙ ꝑmo guos fecit flucꝰ deinde stagna reliquit ꝛ postea exiccatus est.

Tertius tractatus de mari

Queritur De quo tractat̄ in hoc tertio tractatu Solͦ de mari ꝛ quattuoꝛ facit aresto ꝭm hoc diuidit̄ tractatꝰ in q̄ttuoꝛ capitula. In ꝑmo recitat opiniones antiquoꝝ de mari In scδo ostēdit qd sit mare ꝛ vñ sumit originē. In tertio de ꝑpetuitate eius. In quarto de salsedine ipius.

¶ Querit̄ Quō antiq̄ opinati sunt de mari. Solͦ q̄ttuoꝛ opiniones antiquoꝝ recitat phs. Prima fuit eoꝝ q̄ versantur circa theologicas scias scꝫ hesiodi ꝛ alioꝝ poetaꝝ dicentiū fontes sumētes originē a radice terre eē ꝑncipiū maris ꝛ dicebāt ꝙ terra esset ens dignissimū ꝛ potioꝛ ps vniuersi ꝛ oīa alia elementa ꝛ celū esse ꝛ moueri circa terrā tanq̄ꝫ circa honorabilissimū. Scδa opinio ē dicentiū totā terrā in ꝑncipio fuisse cooꝑtā aquis et ꝓpter caloꝛē solis fuisse exiccatā ex vna pꝛe ꝛ residuū aque dixerunt esse mare ꝛ dicūt ꝙ tandē tota terra exiccabit̄. Tertia opinio fuit dicentiū terram fuisse calefactā a sole ꝛ ꝓpter hoc emisisse sudoꝛē ꝛ illū sudoꝛē dicunt eē mare Quarta opinio fuit de salsedine maꝛ dicūt em̄ terrā ꝑ quā mare trāsit eē cāꝫ salsedinis eiꝰ queadmodū aq̄ colata ꝑ cineres salsa efficit̄.

¶ Querit̄ Que est distinctio aquaꝝ quā ꝑmittit aresto. reprobatōi ꝑme opinionis. Solͦ ꝙ q̄dā sunt fluētes sicut aque fōtales ꝛ q̄dā nō fluētes sed stationarie ꝛ ille sunt duplices qꝛ q̄dā sunt stātes ꝑ artē sicut puteales q̄dā sine arte sicut aque stagnales ꝛ paludose.

☞ Querit̄ Quō phs reprobat ꝑmā opinionē antiquoꝝ. Solͦ duabꝫ rōnibꝫ. ꝑma si aque fontales essent ꝑncipiū generatōis maꝛ vl̄ stātes vl̄ fluētes. Nō ꝑmū qꝛ aqua stagnal̄ nō pt eē ꝑncipiū tāte multitudinis aq̄ sicut ē mare. Nō scδm qꝛ aqua fontal̄ fluens ē dulcis sꝫ mare nō ē dulce. Scδa rō qꝛ sunt multa maria q̄ pñt vbiq̄ꝫ circūdari ꝛ tñ nō apparent ibi aliq̄ fontes vl̄ fluuij intrantes maria q̄ sint ꝑncipia eoꝝ.

¶ Querit̄ Utꝝ possibile sit totā terrā fuisse cooꝑtā aquis sicut dt scδa opinio q̄ ē hesiodi anax ꝛ ouidij ꝛc. Solͦ alberti ꝙ nō ꝛ ꝓbat h̄ albertus pluribꝫ rōibꝫ. Prima qꝛ ꝭm naturā ꝑpetua ē generatio in diuersis spēbus vniuersi ḡ ipossibile ē q̄nq̄ꝫ fuisse cathecliſmū seu vl̄e diluuiū. Añs ꝑ phi

pmo z scdo de generatōe pña pbat qz loc⁹ generatōis mixtoꝝ ē i phy⸗sico ɔtactu triū elemētoꝝ. Scda rō qz manēte causa eadē nō variat effe⸗ctus sȝ mot⁹ solis in obliquo circulo sp vno mō se hȝ p recessum suū cau⸗sans (ceteris parib⁹) ɔuersionē supiorē elemētoꝝ in inferiora z econuerso fit p accessum z ita nunq̄ tota terra siccabit necaliqd operietur

Ar Cōuexū vni⁹ elementi est in ɔcauo alteri⁹. g̃ terra erit in ɔcauo aque z p pñs tota terra deberet eē aquis opta Solutio argu mentū pcedit loquēdo de ordine elemētoꝝ debito eis ſm naturā suā pti cularē sȝ loquendo de ordine eis debito ſm naturā vlem aliter ordinant qz dt albert⁹ ꝙ formaliū elemētoꝝ q̄ maiorē occupāt locū z imitāt locuȝ celi ē manere in loco suo taliter aūt nō se hñt elemēta materialia ad supio⸗ra formalia. Cui⁹ cām assignat albert⁹ qz inferiora sunt sicut materia mi xtoꝝ generatoꝝ terra q̄dam substātiā pncipalr ꝓstādo aqua vero ɔti⸗nuitatē pbēdo. Jō opȝ illa duo elemēta vbiq̧ eē agētib⁹ in circuitu īme⸗diata qualia agētia sunt elemēta formalia vt vbiq̧ sit generāts accessus ad materiā qd nō eēt possibile si terra eēt vbiq̧ aqs opta tūc em̄ radij so lis q̄ pncipalr generāt nō imediate tāgerēt eā. Jō dt arest. scdo de gene ratōne ꝙ opȝ in loco generatōnis mixtoꝝ tria elemēta ɔcurrere cum ra⸗dijs solis q̄ sint loco ignis.

¶ Querit Quot ponit aresto. causas flux⁹ maris. Solutio tres. pri⸗ma est angustia lateꝝ terre ɔtinētis ipm mare z coartātis ipm cū em̄ a lo co lato pelagi pellit i angustū locū qñ scȝ libra p motū lune huc z illuc fluē do z refluendo tūc flux⁹ manifest⁹ ē de loco arto sȝ in loco magno ē quasi ipceptibilis. Scda cā ē ɔcauitas terre. Cum em̄ aqua naturalr feratur ex altiorib⁹ locis in pfundiora z qz q̄dā ptes maris sunt alijs eleuatiores fluit mare ex illis locis altiorib⁹ ad decliuiora. Et hoc declarat phs in te xtu de mari qd ē inter colūpnas herculis z de meothide palude q̄ fluit in pontū z pontus in egeum. Tertia causa est pfunditas maris. Nā min⁹ profundum fluit in magis profundum. Maria autem minus profunda sunt illa que sunt versus septētrionalem quia locus septētrionalis seu aq̄ lonis est multum altior q̄ȝ locus meridionalis. Et hoc probat signo an⸗tiquorum qui dicebant solem non moueri sub terra sed occultari a nobis in nocte ꝓpter altitudinem terre circa polū articum

☞ Contra ꝓpter coartatōem lateꝝ nō fluit mare. ergo pma rō est falsa Añs pbat qz humidum aliquādo coartatū nō cedit in seipm sed fluit po tius sup illud quod coartat ipm. hoc ptȝ de aqua cōpressa manu que cir⸗cumfluit manum g̃ si ꝓpter angustiam lateꝝ flueret nō flueret nisi sup la⸗tera. sed hoc est falsum cum fluat versus meridiē. Solutio humidum aliqñ circūfluit terminos alienos coartantes ipm quando non habȝ vi⸗am pparatam ad quam declinet si autem habeat huiusmodi viā festinat effluere per eam.

Ar Locus meridionalis videt altior septētrionali. g̃ tertia rō ē fal⸗sa. Añs pbat qz in meridie ē calor in septētrione frig⁹ calor aūt mag⁹ ē cā montiū z eleuationū terre q̄ȝ frig⁹. Solō ꝙ generatio mon⸗tium versus meridiem non ꝓstat altitudinem nisi pticularem z ergo nō

facit hoc ad fluxum cōem aque opʒ eī locum vbiqʒ esse altum cuiusmoꝺ
di est locus septētrionalis ꝗ mare fluit ab aquilone in meridiem.

☞ Cōtra Sicut fluit ad meridiem sic refluit ad aquilonem. pbaꝛ qꝛ ad sensum ptʒ ꝙ quādo luna ascendit supra orizontē vbi est mare tunc mare incipit fluere ꝗusqʒ pueniat ad pūctū meridionali qñ āt declinat a pūcto meridionali refluit ꝗusqʒ puenerit ad pūctū oriētis ꝛ a pūcto oriētis iteꝝ fluit ꝗusqʒ venerit ad angulū noctꝭ refluit vero cū ab il o puenerit ad punctū occidētꝭ Solutio argumentum hoc pbat ꝙ mare fluit ꝛ refluit nō qdā ꝓm naturā pticularem sʒ vl'em ꝛ maxime ipius lune. sʒ ꝓm pticularē mouetur ad locum magis deuexum vt dictum est.

Queritur Quot modis est mare mobile Solutio tripl'r scʒ pmo natural'r ꝓm naturā pticularē ꝛ sic mouetur ab aqlone versus meridiem Scḋo ꝓm naturam vl'em maxime dominantē in luna. Tertio violēte moueꝛ p impetū ventoꝝ.

Ar Mare nō fluit ꝛ refluit virtute lune. pbaꝛ qꝛ luna equaliter mouetur sed fluxus ꝛ refluxus non sunt equales. Solutio lʒ luna equaliter moueatur motu diurno tñ motꝰ ꝓprios hʒ varios.

☞ Contra Semp equaliter respicit mare qualitercūqʒ moueatur. probatur quia respicit ipm ppendiculariter Solutio luna variatur in lumine ex domibꝫ diuersis ꝛ aspectu alio ꝛ alio ad solem. Nec veꝝ est ꝙ sp equaliter respiciat mare ꝓm aliquam vnam ptem lʒ respiciat aquam maris ppendiculariter vnam vel aliam.

Queritur Quot sunt cause fluxus ꝛ refluxus. Solutio tres ptiales facientes vnam totalem. Prima dispositio naturalis aque qꝛ scʒ spissa est ꝛ salsa ꝛ terrestrietate pmixta stans in vno loco tempore longo ideo est fetida ꝛ multa est simul ꝓm ꝓfundum et latum. Scḋa causa est dispositio loci quia illa loca sunt dura ꝛ longa et vt in plurimū montibus circūdata Tertia causa est situs lune mouentis aquam fluxu ꝛ refluxu.

Queriꝛ Quare luna tante potestatis ē in humido aqueo ipm mouendo Solutio alberti hoc ꝯuenit lune ex tribus causis. pma qꝛ lumen lune acceptū ē a sole ꝛ ꝗ sua caliditate subtiliat ꝛ facit euaporare ventū q̄ ē in fundo maris subtiliādo vaporē grossue in mari stantē q̄ subtiliatꝰ ꝗrit dilatari extrudēdo aquā de ꝓfundo. Scḋa cā est ipa natura lune q̄ mouet elemētū humidū ꝛ iō qñ occurrit ei aqua motu suo calefit ꝛ mouet vaporē q̄ qñ resoluiꝛ dilataꝛ ꝛ extrudit aquā de ꝓfundo. Tertia cā ē sitꝰ lune in circulo hemisperij tūc eīn ascēdit a quarta oriētis ꝛ iō eleuatū cū ipa aqua extrudiꝛ ꝛ in quarta occidētali facit similiter. eo ꝙ ille quarte sunt similiū virtutum.

☞ Queriꝛ Quō antiqui locuti sunt de natura ꝛ loco maris. Sol'o dixerūt mare cē ꝓncipiū oīm aquaꝝ ꝛ locū naturalē aque. pbaꝛ sic. qꝛ sicut est in alijs elemētis. ita est in aqua sed in alijs elementis ita est ꝙ i loco naturali alicuꝰ est maior ps eius que est ꝓncipiū oīm q̄ sunt de natura illiꝰ elementi. Igitur in loco naturali aque est maior ps aque scʒ mare qḋ est

ꝑncipiū oīm aliaꝝ aquaꝝ. Minorē ꝓbat de igne q̄ ē in supiori loco hui9 mundi ⁊ similiter de aere

Queritur Quō ꝓbāt phs hmōi ꝑncipiū nō posse eē aquā fluminum. Sol'o ex duob9 ꝑmo q2 aq̄ fluminū nō hn̄t totuz eē sil' ꝯtinue sz vni9 elemēti opz eē vnū locū ꝯtinuū. Scd̄o opz oē elemētū in loco ꝓprio hr̄e eē stabile aq̄ aūt fluminū nō sunt stabiles. Sz si dicat antiq̄s ꝙ mare sit salsuz ⁊ aq̄ fluuioꝝ dulcis igit nō fluit illa ex mari Soluūt ꝙ illud qd̄ salsuz ē qn̄ colat fit dulce sz aq̄ mar colat ꝑ terrā igit fit dulcis ¶ Querit quō arest. reprobat illā opinionē So9 nō reprobat eā sz mouz ꝯtra ipaz duas dubitatōes q̄b9 solut dr̄ arest. accipit rcā opinio de mari

Queritur Que sunt suppositōes quas ꝑmittit phs. Sol'o vna ē. circa terrā ē aqua circa aquā ē spera aeris et circa aerē spera ignis; alia. Sol latōe sua q̄ ē cā ꝑmutatōis ꝫm generationē ⁊ corruptōem eleuat ꝑ singulos dies ab aq̄ h̄ qd̄ ē subtilissimū ⁊ dulcissimū sursuz qd̄ ꝓpter infrigidatōez iteꝝ fert deorsuz versus terram

Queritur Que est opinio quā recitat circa scd̄am suppōem. Solutio ꝙ deridedi sunt antiq̄ putātes ꝙ sol cibaret humido aquoso ⁊ ꝓpter hoc sic circuiat q2 idē loc9 nō p̄t sibi sp ꝑbere hmōi alimentū sibi necessariū dicebāt em̄ solē eē ignee nature. Ignis āt tā diu durat q̄ diu hz nutrimētū humidū āt ē alimētū ignis q̄ ꝯsumpto extiguit.

Queritur Quō aresto. reprobat illā opinionē Sol'o q̄nqꝫ rōnib9. Prima q2 vapor q̄ eleuat nō ascēdit vsqꝫ ad locū solis vt inde posset cibari. Scd̄a rō q2 ꝫm illos sol nutrit a vapore sicut flamma a fumo sz hoc ē incōueniēs q2 flāma sic genita nō sp manet eadē ꝑ hoc ꝙ ꝯtinue alia materia inflāmat. Tertia. eleuatio vaporis a sole assimilat calefactōni aquaꝝ ab igne. ignis aūt ardēs sub aqua non nutrit sz potius extinguit. ḡ nec sol vapore. Quarta. Incōueniēs ē attribuere nutrimentū tm̄ soli ⁊ nō alijs stellis cū ponant etiā ignee nature et illa astra sunt tot ⁊ tanta ꝙ tota aqua nō sufficeret ad eoꝝ nutrimentū Quarta rō Quia vapor q̄ ascēdit iteꝝ redit ad terrā ⁊ si nō ꝑ eundē locū et silr ꝑ oēs regiones tn̄ in aliq̄b9 locis ꝑ aliquā ordinatōem tempoꝝ.

Queritur Quō aresto soluit ꝑmā dubitatōez scz q̄re si mare ē ꝑncipiū oīs aque ⁊ loc9 ei9 naturalis aq̄ maris ē salsa ⁊ nō potabil' cū tn̄ elemētū in loco naturali sit intrāsmutatū Solutio dr̄ ꝙ illud qd̄ est dulce ⁊ potabile eleuat sursum eo ꝙ leui9 ē sz qd̄ salsuz q2 ḡuius ē manet deorsuz. iō ꝯueniēter dr̄ ꝙ mare sit loc9 natural' aq̄: ¶ Querit Quō ꝓbat phs ꝙ dulce euaporat sursum ꝓpter leuitatem. Solutio ꝓbat ꝑ silr in aialib9. q2 cū cib9 assumpt9 sit diuersus supfluum alimēti qd̄ ē amaꝝ remanet sicut studor egestio vrina. id aūt qd̄ dulce est et potabile attrahit a calore naturali innato in carnē ⁊ quālibet aliā ꝑtem corporis sicut ḡ incōueniens est dicere ventrē nō eē locū cibi sz solū supfluitatis. Ita incōueniēs est dicere ꝙ ille locus solū sit loc9 maris ⁊ nō naturalis locus aque. Confirmat hoc a signo q2 oēs fluuij fluunt naturalr ad illum locum tanq̄ ad ꝓprium locum.

Queritur Quō aresto soluit dubitatōem scꝫ. Cū tāta mul
titudo aq̄ intret mare q̄re mare nō augeť. Solo
dr ꝙ iō q꞉ fluuij paulatī ⁊ nō silr fluūt ad mare ⁊ sic ꝯtinue sol ab eis ele-
uat potabile ⁊ dulce ⁊ relinq̄t grossuꝫ ⁊ terrestre Jō nō pt tm̄ augeri ⁊ h
ꝓbat p sile de aq̄ paulatī effusa ab aliq̄ vase ⁊ ꝯtinue ab aliq̄ ꝯsumpta
¶ Querit Que ē opinio platonis de mare ⁊ fluuijs. Solo plato in phe-
drone dixit ꝙ oēs fundi maris ⁊ fluuioꝝ sunt pforati ⁊ in medio terre est
fons q̄ dr tartar⁹ a q̄ p talia foramina veniūt fontes fluuij ⁊ maria ⁊ alia
reumata. Et ille tartarus qn̄qꝫ moueť sursum ⁊ aliqn̄ deorsum ⁊ aliquan
do ad lat⁹ ⁊ ꝓpter diuersitatē in diuersis ptib꞉ terre aque exeūt ad diuer-
sa loca q̄uis āt ille tartar⁹ sit p̄ncipiū oīm aquaꝝ adhuc tn̄ aque possunt
habere diuersos sapores ꝺm diuersas ptes terre p quas fluūt.

Querit Quō aresto reprobat istā positōem platonis. Solo
q̄nqꝫ rōnib꞉. Prima q꞉ ꝺm hāc opinionē seq̄tur ꝙ fluui
orum flux⁹ nō magꝭ sit subt⁹ aquā q̄z sup̄ q꞉ effluētia illi⁹ tartari ē ad oēm
ptē. sequiť ꝙ aq̄ īpulsa quasi a tartaro ad oēm ptē indifferenter fluat ⁊ sic
accidit ꝙ flumina sint supiora fontib꞉ qđ ē īpossibile. Scđa rō q꞉ seq̄teť ꝙ
opteret sp equalē aquā saluari q꞉ q̄ꝫtū flueret de tartaro tm̄ reflueret ⁊ sic
excluderet generatio aque a terra p euaporatōem. Tertia rō q꞉ oēs fluuij
videnť terminari ad mare ⁊ nullus subintrat terrā nisi p aliā ptē terre ex-
eat. g̊ nō oēs redeunt ad illū tartaꝝ. Quarta q꞉ si cursus fluuioꝝ ēēt ex ef
fluentia tartari oporteret habere eā aque multitudinē quā postea accipi
unt sꝫ hoc ē falsum. ꝓbat q꞉ inter fluuios illi sunt maiores q̄ p magis lon
gam viā fluunt ⁊ iō dr ꝙ hyster⁹. i. damnubi⁹ ⁊ nylus sunt maximi fluui
orum. Quinta ꝺm ip̄m platonē sequiť mare habere p̄ncipiū ab isto tarta
ro sed hoc posterius apparebit esse falsum.

Ar Mare nō est naturalis locus aquaꝝ. g̊ male dictum est a pho ꝙ
fluant ad mare tanq̄ꝫ ꝓpriū ⁊ naturale locū. Añs ꝓbať. q꞉ nihil
moueť a suo loco naturalē sꝫ fluuij ⁊ fontes fluunt ex mari. g̊ nō est locus
ipoꝝ. Solutio. Aqua in mari exñs nō moueť extra locū illū naturalr ꝺm
se accepta sꝫ ꝺm ꝙ alterata ⁊ aliq̄d passa ē a virtute celestiū corpoꝝ.

Ar Quodlibet elemētū in loco suo naturali ē puꝝ sꝫ aqua maris in
loco suo naturali nō ē pura sꝫ pmixta sicce exalatōi. g̊ ⁊c. Solo
Elementū ꝺm suā pticularē naturā ē in loco suo puꝝ sꝫ tn̄ ꝺm naturam
vlem ⁊ celestiū corpoꝝ nō ē puꝝ ⁊ nō moueť extra ꝓpriū locū nisi passum
sit vt dictum est ⁊ hoc maxime ꝯuenit inferiorib꞉ elementis q꞉ quasi ma-
terialia p̄ncipia sunt vt dictum fuit prius.

Queritur Quō antiqui opinati sunt de ppetuitate maris.
Solutio quidam posuerunt ꝙ mare inceperit
q꞉ mundus incepit. ergo ⁊ mare. tenet ꝯsequētia. q꞉ mare est locus aque
que est vnum de elementis ⁊ p̄ncipalib꞉ ptibus mundi. Et dicit aresto.
ꝙ in hoc irratōnabiliter dixerunt q꞉ sicut ex hoc probāt mundū genitum
sic p oppositum nos possumus dicere mare nō esse genitū si fateamur mū-
dum ingenitum ⁊ incorruptibilem.

Queritur Quō aresto reprobat opinionē democriti ꝛ leucippi dicentiū mare continue depire ꝛ tandem deficere. Solutio dupl'r reprobat. Primo cōpando eam fabulis. Quia hoc dictum nō videt̄ differre a fabulis hesiodi poete qui fabulose finxit ꝙ caribdis que est in mari quasi quedam vorago bis tempore p̄terito absorbuit mare quod ante totam terram circumdabat. ꝛ primo tantum de aqua absorbuit ꝙ mōtes appuerunt qui ṗus opti fuerunt. Scḋo tantuꝫ absorbuit ꝙ discooꝑuit insulas. Ultimo aūt totam aquam absorbebit ꝛ sic remanebit terra arida absqꝫ mari. Sed (dicit arestoteles) licꝫ talem fabulam ꝯgruebat ipi hesyodo cōponere fabularꝫ inuentori. tamē nō ꝯuenit dicere phis inq̄rentibus veritateꝫ. Ratōne sic improbat. qꝛ vel terra fuisset quondam submersa propter grauitatem. vel ꝓpter aliam causam. Nō ṗmum qꝛ semꝑ eque grauis est ꝛ sic semꝑ esset submersa. Non scḋm quia hoc maxime esset illa. scꝫ ꝙ sol exiccat successiue terram hoc nō potest dici quia vel aqua eleuata remanet vel nō sed ꝙ nō remaneat videmꝰ ad sensum. Et si scḋm scꝫ ꝙ nō remaneat nō exiccabitur ꝛ sic vtroqꝫ modo manet aqua in terra.

Contra Ratio arestotelis probat bene si circulatio solis semper esset sed si nō est semꝑ nihil concludit Solutio Respondet phus ꝙ si nō semꝑ manet circulatio solis etiam nō erit aliqḋ exiccans terrā ꝛ per ꝯsequens adhuc nihil concludunt. Patet ergo ꝙ nō potest dici ꝙ mare totaliter exiccatur siue motꝰ solis sit siue nō sit.

Queritur Quod fuit motiuum antiquorꝫ sic loquentiuꝫ et quō soluit hoc phus. Solutio. quia antiqui viderant multa loca magis sicca ꝙ̄ ṗus ꝛ ita putabant totam terraꝫ tandem exiccari Sed arestoteles dicit ꝙ propter hoc scꝫ ꝓpter ꝑticulares mutatōnes circa terram nō oportꝫ ponere totum celum ꝑmutari prius eṁ illius causa dicta est ꝙ scꝫ post determinatum tempus excessus imbriū erit iterꝫ excessus siccitatū ꝛ econuerso ꝑm circulum.

Ar Mare est generabile ꝛ corruptibile. ergo bene dixerunt antiqui et arestoteles male. Aῆcedens probat. quia oṁe cōpositum ex forma ꝛ materia cui ānēxa est ṗuatio est generabile ꝛ corruptibile. mare est huiusmodi. ergo. Solutio. Mare ꝑm ꝑtes ꝯtinue generatur ꝛ corrumpitur. sed nō ꝑm se totum. Ratio autē huius est. quia quattuor elementa sunt ꝑpetua ex hoc ꝙ sunt ṗncipales partes vniuersi perpetui ꝛ incorruptibilis. et quia (sicut dicit albertus) si nō esset aqua simplex nō eēt aqua mixta ꝛ per consequens nullum esset mixtum in vniuerso quia continuitas in mixto est ab aqua.

Contra Si est corruptibile et generabile scḋm partes. ergo et scḋm se totum. tenet consequentia. quia eadem est ratio totius ꝛ ꝑtis. Solutio huius dicta est in scḋo de generatōne. qꝛ scꝫ elementa corruptibilia sunt ꝑm se tota sicut ꝑm partes sꝫ corruptibilitas nō potest ad actū reduci nisi in ꝑtibus. Cuius rō est qꝛ potestas corruptōis ad actū reduci nō pꝫ nisi ab extrinseco cū intra se ꝯtrarietatē nō

habeat verum aut elementum non potest alteri sibi contrario secundum se totum coniungi sed solum secundum aliquas partes et sic secundum circulum propter solis et aliorum planetarum circulum et de hoc latius dictum est in de generatione.

Queritur Quot recitat arest. opiniones de salsedine maris. Solutio tres prima est quod quidam dixerunt quod a principio aqua circumdabant totam terram et sol eleuauit magnam partem aque et sic id quod dulce fuit et potabile est eleuatum quod aut grossum et terrestre hoc est relictum sic mare propter talem terrestreitatem est salsum.

¶ Queritur Qualiter reprobat eam phs. Solutio sic quia quantum eleuatur de dulci tantum iterum cadit in ipsum et sic necesse est quod postquam aqua eleuaretur fuerit salsum et si primo non fuerit neque posterius erit salsum.

¶ Queritur Que est secunda opinio. Solutio quidam dixerunt quod fluuij currentes ad mare transeunt per diuersas partes terre a quibus accipiunt virtutem salsedinis deferendo secum multitudinem terrestreitatum.

☞ Queritur Quomodo reprobat illam. Solutio tribus rationibus. prima quia ex hoc sequeretur quod fluuij magis essent salsi quod falsum est. Secunda quia mirabile esset quomodo tanta multitudo aque esset salsa propter fluuios ipsum intrantes cum nullus fluuius sit salsus. Tertia ratio quia secundum eos mare non est nisi multitudo aquarum fluuialium ergo si mare esset salsum aque fluuiales essent salse.

¶ Queritur Que est tertia opinio. Solutio ipsius empe. dicentis mare esse sudorem terre et ideo salsum et dicit contra eum quod licet forte empe. sufficienter dixit secundum modum poeticum tamen sic aliquid dicere non sufficit ad cognoscendum naturam rei.

Queritur Quomodo reprobat phs dictum empe. Solutio tribus rationibus. prima quia non ostendit quomodo possit salsedo ista ex terra causari quia non ostendit quomodo sudor sit salsus cum illud quod homo potat sit dulce. vtrum scilicet sudor remaneat salsus per separationem alicuius quod erat dulce in poculo aut si efficiatur salsus per admixtionem alicuius sicut accidit in aquis que colantur per cineres. et eadem etiam causa est de sapore vrine. Secunda ratio quia si mare esset sudor terre non posset esse tante quantitatis quante nunc est hoc patet quia segregatum est sub multiplex hoc est maioris quantitatis quam ipsum a quo segregatur. Tertia ratio. Eadem ratione qua terra olim sudauit ad generationem maris deberet et nunc sudare sed hoc non videmus probat quia videmus bene terram exiccari sed exiccatam non videmus sudorem emittere

Queritur Vtrum mare semper maneat idem numero et earundem partium vel solum maneat idem secundum speciem. Solutio ad hoc dicit phs quod partes manent in illis scilicet aere igne aqua mari et cetera eedem secundum speciem solum sed secundum numerum mutantur differenter penes velocitatem et tarditatem.

Queritur Quomodo causatur sapor salsus. Solutio ex commixtione alicuius sicci terrestris indigesti et adusti cum humido. Hoc probat signis quibusdam. primum quia superfluum alimenti est amarum quia indigestum sic vrina que est salsa et amare quia indigestissima. Quod autem sit indigestissima attestatur eius subtilitas quia subtilissima est inter alia superflua digesta autem videntur inspissata a calore.

Queritur Que est vera causa salsedinis maris. Solutio exalatio calida et sicca conuersa in terrestre adustum admixta cum exalatione humida seu vapore. Illa cadens in mare est causa salsedinis eius.

221

Et hoc dicit aresto. sic qꝛ terra virtute magnā exhibet multitudinē exala tōis terrestris passa em̄ a calido exalatio ab ea ascendit cum vapore ex aq̄ eleuato que semꝑ simul eleuātur q̄uis quāꝗ de altero plus ꝛ de altero minus ꝛ hec simul aggregata frigiditate ꝯdēsata in nubē rursus descendūt et sic descēdit exalatio hm̄oi cum pluuia cui multipliciter exalatio est immixta. ꝛ sic veniēs ad mare ꝑncipiū est salsedinis ip̄ius.

Cōtra Ex illo sequeret ꝙ pluuia magis deberet esse salsa q̄ mare. sed hoc est ad sensum falsum. Seq̄la ꝓbat. qꝛ sicut exalatio ꝑmixta hūido maris causat salsedinē ita ꝑmixta hūido pluuiali

So°. Nō reddit aquā pluuialē salsam ꝓpter multitudinē dulcis ꝛ potabilis in ea etiā. qꝛ illa exalatio sicca sepaꝛ ab hūido. qđdāmō in pluuia sꝫ ꝑmiscetur cum aqua maris

¶ Arguiꝛ. exalatio hm̄oi sicca nō pt esse cā salsedinis maris. ꝓbaꝛ. qꝛ ī salso sapore plus debet esse de terrestri sicco q̄ de hūido. sed mare liq̄dū est ꝛ hūidū. ergo non potest esse salsum. Solo. maior eē intelligiꝛ in virtute sed non in corpulentia

Qr Quāta ex terra eleuaꝛ exalatio tanta ex ea ꝛ ex mari eleuaꝛ vapor sed terra ꝓpter vaporē nō variat saporē nec mare ꝓpter exalatōeꝫ Solutio nō est siēe qꝛ vapor in terra cito ꝯsumitur anq̄ sibi commisceri potest. sꝫ exalatio nō ꝯsumiꝛ in mari si tn̄ vapor ꝑfecte misceaꝛ terre etiā variabit saporem

Queritur Qūo probat aresto. a signo ꝙ exalatio calida et sicca ꝑmixta vapori hūido fit causa salsedinis.

So° qꝛ ea de causa aque australes ꝛ pluuie autūpnales sunt latiores hoc est grauiores ꝛ magis ad salsedinē accedētes. auster em̄ est vent⁹ calidissimus ꝛ flat a locis siccis in quib⁹ est parū de humido. qꝛ ergo auster multum colligit de exalatione sicca multum confert ad hoc ꝙ descendat aqua salsa.

Queritur Qūo probat ph̄us ꝙ pluuie autumpnales sunt grauiores So° sic. qꝛ necesse est ꝙ ea que sunt grauissima in vaporib⁹ prius deorsum ferātur. grauissima aūt sunt in qb⁹ plus ē de terrestreitate. ꝑ aque in autūpno primo cadētes sunt grauiores multum de terrestreitate habētes

¶ Queriꝛ. quod est scđm signū. So°. signū huius ē hoc. ꝙ aqua maris difficile ꝯgelaꝛ qꝛ q̄cūꝗ fuerūt ignita etiā post extinctōem habēt virtuteꝫ caliditatis in se vt patet de cinere ꝛ calce ꝛ supfluitate aīalium

Queriꝛ Quare mare sꝑ manet eque salsum ꝛ non fit salsius.

So° ph̄i ꝙ q̄uis aque maris semꝑ sit altera ꝛ altera ꝯm ꝑtes ꝛ q̄liber pars habeat ꝑdictam cām salsedinis scꝫ admixtōem terrestris exalatōnis. sꝫ qꝛ pars aque salse eleuaꝛ cum dulci ꝛ subtile citius euaporat q̄ grossum ideo oportet ꝙ minus eleueꝛ de salso q̄ dulci. et ita per exalatōis ad mixtōem crescit iterū in salsedine. ꝛ sic mare sꝑ conseruaꝛ equale ꝛ in q̄titate ꝛ in salsedine ꝛ hoc q̄tum ad totū respectu āt ꝑtis nō

semper seruatur pũctualis q̃titas

Queritur Unde prouenit ꝙ ex vaporib⁊ ab aqua resolutis generat̃ aqua dulcis cũ tamẽ mare sit salsum.

Solutio ad hoc dicit phs ꝙ ideo est q: id qd euaporat in mari qñ condensat̃ fit aqua potabilis ⁊ dulcis illud aũt quod grossum est ⁊ magis terrestre ꝓpter pondus remanet inferius.

¶ Querit̃. quot signis ꝓbat aresto. ꝙ sapor salsus maris causet̃ ex conmixtone alicuius terrestris So° quatuor ꝑmũ. q: si quis ponat in mari vas cereũ vndiqz clausum aqua penetrãs poros cere erit dulcis ⁊ potabilis ꝓpter depuratõem eius a terrestreitate factam ꝑ cere poros. Scdm q: aqua maris plus põderat tanq̃ grauior ⁊ grossior q̃ dulcis.

Querit̃ Quõ ꝓbat phs ꝙ aqua maris sit grossior aquis dulcib⁊ Solutio. quatuor signis. ꝑmũ est ꝙ aqua maris plus ponderis sustinet. q: naues q̃ sustinẽtur in mari. submergũtur ꝓpter onus in aqua dulci. Scdm est. ꝙ oua plena in aqua salsa natant non aũt in dulci. Tertiũ. q: inuenit̃ mare salsissimũ qd est quasi lutum Quartum. q: ꝑm fabulas in palestina est vnum stagnũ amarũ adeo vt pisces in eo nõ nascũtur ⁊ si ꝓiceat̃ in eo homo ligatus manib⁊ ⁊ pedib⁊ supnatabit et vestimẽta ꝓfusa tali aqua sordidantur

¶ Querit̃. Quod est tertium signum oñdẽs ꝑncipale ꝓpositũ So°. ꝙ in ꝓuĩcia que dicit̃ thionia est fons aque salse q̃ effluit in quẽdã fluuiũ dulcem sz nõ habentem pisces ex qua quidã aqua currẽte in fluuiã incole illi⁹ ꝓuincie faciũt sal de coq̃ndo aliq̃ ꝑtẽ qñ em̃ euaporatũ est humidũ qd derelinquit sal est nõ grossum sz albũ et subtile ad modũ niuis Quartũ signũ est ꝙ in quodã loco calami ⁊ cirpus ↄburũtur ⁊ eoꝝ cinis postea in aq decoctus efficitur sal.

¶ Querit̃. quare nouiter nauigantes ꝓuocãtur ad vomitum So°. q: mare ꝓpter eius salsedinẽ ⁊ aqueitatem hz subtiliare hũores in corpe humano ⁊ q: ibi est motus velocissimus nauiũ hũores q̃ subtiliati sunt ascẽdunt sursuz q̃ ãt grossi descẽdũt ꝑ digestionẽ. in ↄsuetos ãt q̃uis humores subtilient̃ ꝑ salsedinem maris tñ non turbant per motum. q: sunt consueti et ↄsueta non turbant

Querit̃ Unde causat̃ salsedo in quibusdam fluuijs ⁊ fontibus So°. ad hoc dicit phs ꝙ quecunqz aqua fluens est salsa aliqñ fit calida puta ex terra ignita ꝓcedẽs sz postea ignis extinguit̃ qui est sulfuris vel alicuius hmõi sz terra adhuc manet conbusta ad modum calcis vl' cineris. ⁊ sic aq̃ ꝑtransiens illã terrã fit salsa ⁊ nõ solũ recipit aqua salsedinẽ ex terra per quã trãsit sed etiã alios sapores ⁊ hoc manifestat aresto. ꝑ exempla. dicit em̃ ꝙ in cecilia est q̃dam fons quo homines in cibarijs vtunt̃ loco aceti ⁊ circa citiam est quidã fons amarus. et sic aqua fluens ab istis fontib⁊ in fluuios efficit illos eiusdem saporis

Queritur Utrũ sicut fontes ⁊ fluuij sunt diuersoꝝ saporũ sint etiam diuersarum virtutum Solo sic. ꝑz q: refert Jsidorus ꝙ est quidam fons cuius potus abbreuiat vitã ali⁹ cõ

mouet libidinẽ q̃dã prodest oculis. alius sanat antiquas infirmitates. aliquis capillos reddit aureos. Item seneca dicit q̃ ẽ aqua de qua bibentes moriunt̃. ꝛ q̃ herbe respse arescũt. ꝛ dicit eẽ stagnũ q̃dã in quo ꝓspicientes moriuntur ꝛ est q̃dam fons qui mutat ligna in lapides ꝛ si quis hominũ biberet viscera eius fierent lapides Idem dicit q̃ est q̃dam fons de quo bibentes famẽ patiunt̃ alius. q̃dam est inebrians potantes. Unde venerabilis albertus refert de quodã fonte de cuius aqua si oues nigre bibant efficiuntur albe et ecõtra. Est etiam q̃dã qui cõfert memorie alius reddit obliuiosos bibentes. Quidam est reddens mulieres fecundas et sanans freneticos. ꝛ sic de alijs

Queritur Quot sunt cause diuersitatis saporꝫ ꝛ virtutũ fluuiorꝫ. Soᵒ. saporũ causa est q̃druplex. Prima diuersa ꝯplexio terre p̱ quã fluunt. Secũda est p̃cipiũ generatõis aquarum. q2 alia et alia potest esse loci dispõ. Tertia est exalationis deorsum cadentis ꝯmixtio cum tali aqua Quarta est putrefactio aque in se que accidit ex diuturna mãsione in eodem loco Ex eadem etiam ratione possunt esse diuersarum virtutum q̃ lapides ꝛ herbe occultas quasdã ꝛ varias habent virtutes ꝛ huius potissime sicut dicit Alber. causa diuersitatis ẽ diuerse influentie celestiũ corp̱m sup̱ tales aquas aut etiam supra loca a quibus ꝛ per que fluunt Diuersitas etiã q̃nq3 sumitur ƀm diuersaꝫ naturaꝫ bibẽtium. q2 qđ vni est sanũ alteri est mortiferum

¶ Querit̃. quare q̃dã aqua potest sustentare lapides. ita q̃ natant in ea sicut refert seneca de quodã stagno. Soᵒ. q2 grauitas aque excedit grauitatem lapidis ꝓpter terrestreitatum ꝯmixtõem.

¶ Querit̃. que est causa diuersitatis colorũ fontiũ sicut ad longum recitat Isidorus Solᵒ. color terre in quo recipiunt̃ tales aque Etiam causat̃ color ille q̃nq3 ex diuersa ꝯmixtõne qualitatũ primarum

¶ Querit̃ que aque sunt meliores Soᵒ currẽtes nõ currẽtib9 meliores sunt. Rõ est. q2 magis depurantur a terrestreitatib9.

¶ Queritur que aque fluentes sunt meliores. Solᵒ. Currentes sup̱ lutum non corruptum meliores sunt currentib9 supra arenam Ratio tale lutum plus purificat

Querit̃ Utrum meliores sint fluentes versus occidentem vel ille que fluunt v̾sus orientẽ Solᵒ. fluentes ad orien sunt bone. post hoc currẽtes ad aq̃lonẽ pessime aũt sunt currentes ad meridiem. Cuius ratio est. quia aque currentes versus meridem procedunt a locis frigidissimis sc3 ab aquilone. ideo sunt pessime quia grauissime. Unde vniuersaliter aque leuiores grauioribus sunt meliores. et quia fluentes ad aquilonẽ veniũt a meridie p̱ regiones calidas. iõ leuiores ꝛ subtiliores. s3 fluentes ad occidẽteꝫ sunt optime rõ. q2 sol sp̱ opponit̃ eis ꝛ sic purificãtur a radijs solarib9

Queritur Que aquarum ꝑtranseuntũ mineralia est melior Solutio. que pertransit aurum est melior deinde ferrũ pessima q̃ ꝑtransit vel in qua inuenit̃ cuprum

Querit Quare quedã aque sunt calide So°. qꝛ ꝑtranseunt aliquos meatus terre sulphureos ꝛ valde calidos in signum cuius aque habẽt saporem sulphoris ꝛ sunt valde penetratiue ꝛ ex huiusmõi siccatatiue ꝛ sanãt infirmitates causatas ex abũdantia humidi si in eis fiat balneum

¶ Tertius liber metheororum ꝑm diuisionem alberti.

De spiritibus aũt dicamus sumentes principium dictum a nobis prius. Sunt em̃ due ꝛc.

¶ Querit. quot tractatus ꝯtinet tertius liber metheororũ Solutio. scd̃m albertũ habet q̃nq₃ tractat⁹. In ꝑmo determinat de ventis. In scd̃o de terremotu. In tertio de tonitruo ꝛ choruscatione ꝛ fulmine. In quarto de halone iride virgis ꝛ parahelijs. In quinto de mineralib⁹

Querit Quot ponit aresto. suppõnes priusq̃ ostendat modum generatiõis ventorũ. Sol'o duas. ꝑma ꝙ duplex est exalatio. vna humida que vocatur vapor. alia sicca que non habet nomen ꝓprium sed vocatur fumus. qꝛ fumus dicit exalatio sicca lignorũ ignitorũ Scd̃a suppõ est ꝙ cum sol moueatur circulariter appropinquat motu suo alicui pti terre. ꝛ ita caliditate sua virtuali eleuat hũiduz ab illa q̃n aũt sol per motum elongatur a pte terre vapor eleuatus ꝓpter frigiditatem incipit constare ꝛ ingrossari ꝛ in aquam conuerti. ꝛ inde est ꝙ in hieme magis pluit q̃ in estate ꝛ in nocte q̃ in die licet aque nocturne lateant nos propter somnum

☞ Contra. in nocte minus debẽt latere pluuie q̃ in die. Probat qꝛ nox est tempus quietis. s₃ dicit galienus ꝙ tempore q̃etis facilius ꝑcipiuntur ꝑicula So°. quedã sunt q̃etem interrũpẽtia ꝛ molestãtia ꝑceptiores ꝛ talia plus grauãt hoĩes in nocte q̃ in die ꝛ melius ꝑcipiunt. Alia sunt nõ molestantia neq₃ quietem interrũpẽtia que nullo timore vel angustia ꝑcipiunt ꝛ talia melius ꝑcipiunt de die q̃ de nocte. pluuia aũt est hm̃õi. ergo verum est ꝙ dixit phus.

Queritur Q̃uo aresto. reprobat antiquos dicentes ventuz et pluuiam esse eiusdem materie So°. quecũq₃ dr̃ñt in accñtib⁹ naturalib⁹ ꝯñtib⁹ suas formas dr̃ñt in sub̃a. s₃ ista sunt huiusmõi. Minorem probat. qꝛ aqua est frigida et humida fumus est exalatio calida ꝛ sicca. aer autem qui sursum est tanq₃ symbolizans cum his calidus est et humidus

Queritur Q̃uo' reprobat eos q̃tũ ad hoc ꝙ dixerũt vẽtuz nihil aliud esse q̃ aerem motum. So° tali rõe qꝛ non oĩs aqua est pluuia. ergo non omnis aer motus est ventus. Aũs

ꝓbat qꝛ nõ dicim⁹ oẽm aquã fluentẽ fluuiũ etiã si multa sit sed solum qñ fluit ab aliquo ṗncipio quod est fons ex terra staturiens ḡ etiã nõ ẽ aer q̄ litercũqꝫ mot⁹ vent⁹ etiã si in magna quãtitate sit nisi habeat aliqđ ṗncipiũ quasi fontẽ qđ ṗncipiũ ẽ exalatio calida sicca eleuata mota.

Queritur Que est materia ventoꝝ Solutio exalatio calida ꝛ sicca pꝫ ꝑ phm dicẽtẽ ꝙ sic vapoꝛ humid⁹ ẽ materia pluuie seu hũidaꝝ ipꝛessionũ sic exala⁹ calida ꝛ sicca ẽ materia vẽtoꝝ.

Ar Exalatio calida ꝛ sicca ẽ materia impꝛessionũ ignitaꝝ vt supi⁹ dictũ est.ḡ nõ ventoꝝ. Solutio lꝫ sit eadẽ materia generalr̃ ꝛ ẜm substãtiã infoꝛmẽ ventoꝝ vt impꝛessionũ ignitaꝝ nõ tñ specialr̃. Unñ materia vẽti distiguit̃ ab alia materia tripl̃r vt refert albert⁹.ṗma distinctio est in caloꝛe quia est maioꝛ caloꝛ in materia impꝛessionũ ignitaꝝ. Secunda est in subtilitate ꝛ ꝯtinuitate qꝛ materia ignitaꝝ magis ẽ subtil̃ ec minus ꝯtinua ꝛ ꝑ ꝯñs magis ẽ ab humido sepata q̄ꝫ materia ventoꝛuꝫ. Tertia est in loco sue generatõis.qꝛ ventus nõ ascẽdit vsqꝫ ad estum sed potius vsqꝫ ad ꝑtem aeris frigidam.

Queritur Quot signis ꝓbat aresto.exalatõnem calidam ꝛ siccam esse ventoꝝ materiã. Solutio trib⁹.primum qꝛ qñ est abũdãtia humiditatis sunt maioꝛes pluuie ꝛ qñ est abundãtia siccitatis fiunt maioꝛes venti signũ ḡ ẽ ꝙ pluuia est ex vapoꝛe humido ꝛ ventus ex exalatõe calida ꝛ sicca.Scđm signum est qꝛ videmus post imbꝛes multos fieri ventos ꝛ pluuijs aduenientib⁹ videm⁹ ventos cessare ꝛ hoc est signũ ꝙ sunt ex ꝯtrarijs materijs. Tertiũ signũ est quia plures venti fiunt ab vrsa ꝛ meridie ꝛ a duob⁹ polis. Causa huius est qꝛ sol nõ sup gredit̃ sed mouetur super oꝛiens ꝛ occidens ꝛ mouet̃ ad hoc scꝫ per modum accessus ꝛ ab hoc scꝫ per modum recessus iõ plures nubes ꝯsistunt in illis locis vbi aũt terra multã aquam suscipit ibi fiunt plures exalatões queãdmodũ ex viridib⁹ lignis mult⁹ fit fum⁹ autoꝛitas text⁹

Querit̃ Quõ mouet̃ ventus Sol̃o lateral̃r ꝓbat signo quia aer q̄ in circuitu est seq̄t̃ exalatõem motu recto lateral̃r motã circa trãꝫ nõ em̃ oĩs aer seq̄t̃ motũ circularẽ celi sꝫ solũ supma regio ¶ Querit̃ Unñ est ṗncipium talis motus. Solutio ꝙ est desursum et etiam est deoꝛsum desursum est ṗncipiũ effectiuũ.probat quia si fuerit in aere caligo seu nubes apparet moueri a vento anteq̄ꝫ veniat ventus ad terram signum ergo est ꝙ habet ṗncipium motus sursum. Qꝫ autem deoꝛsum habeat ṗncipium materiale.ꝓbat quia ventus generatur ex multitudine exalatõnis sicce resolute a terra ergo ṗncipium motus est de subtus.probat ꝯsequentiã qꝛ ab illo loco incipit motus venti in quẽ tẽdit exalatio eleuata sicut ab illo loco incipit pluuia a quo eleuat̃ vapoꝛ.

Queritur Quõ ꝓcedũt venti a ṗncipio illo Sol̃o paulatiꝫ sic ꝙ ꝓpe ṗncipiũ mot⁹ ẽ minoꝛ ꝛ ꝯtinue crescit ꝓbat ꝑ sil̃e qꝛ sicut fluminũ ꝯgregant̃ aq̄ ex diuersis ꝑtib⁹ terre.ita paulatiꝫ ex adunatis exalatõib⁹ fit vẽt⁹ Et deꝫ põit duo signa ṗmũ qꝛ vẽti nimĩj apparẽt in locis a q̄b⁹ ꝓcedũt ꝓcedẽtes aũt augent̃. Scđm signum ẽ ꝙ in

ꝑtib9 septētrionalib9 ĩ hyeme ē trā quillitas ⁊ loca illa sunt sine vēto borre ali ꝭm aūt ꝙ ꝓcedit a locis illis paulatĩ crescit vēt9 ille ⁊ fit maximus

☞ Querit᷑ Quō ꝑncipiū vētoꝝ differēter ē sursuȝ ⁊ deorsuȝ. Solo al-berti q꞉ ꝑmo eleuat᷑ vapora deorsuȝ in sursuȝ sȝ cū a frigiditate repcutitur agitat᷑ ⁊ mouet᷑ ĩpulsus ad vnū lat9 iō ꝓ tāto depēdet a loco sursuȝ ⁊ pro-pinq̄ mag꜀ ꝙ̄ deorsum q꞉ supi9 tāgit vaporē vēti frigus ⁊ illinc violente depmitur ⁊ descensu suo impellit aerem.

☞ Queritur. Quare a ꝑncipio sunt debilis sufflatōis sicut dt phus Solo albti q꞉ cū materia ꝑma a deorsuȝ paulatĩ ascēdit sursuȝ facit mo-tū debilē ⁊ paꝝ ē qd a frigido possit repcuti sȝ cū multiplicata fuerit mate-ria tūc multū ⁊ cū magno ĩpetu repcutit᷑ supi9 ⁊ iō tunc facit flatū fortem qñ ꝓcessit aliqd temp9 ab eleuatōe ꝑme materie.

¶ Querit᷑ Quō diffinit᷑ vēt9. Solo vēt9 ē exalatio calida ⁊ sicca latera-liter circa terrā mota.

Ar̃ Venti causant᷑ in locis frigidis ⁊ p̄cedūt pluuias ⁊ sedant᷑ per eas. ḡ videt᷑ ꝙ sint vapor aque9 Solutio vēti ꝓcedunt ex lo-cis frigidis ⁊ humidis inquantū terra humida nō solum vaporabilis est vapore humido ⁊ aqueo sed etiam terreo.

☞ Cōtra Aliq̄s ē vent9 humid9 ⁊ calid9 vt auster aliq̄s frigidus et sicc9 vt postea dicet᷑ ḡ nō ē vent9 calida exalatio. Solo alberti ꝙ vent9 q̄-libet ꝑ se ⁊ formal'r ē calid9 ⁊ sicc9 sicut radical'r ⁊ virtual'r q̄libȝ ē frigid9 et sicc9 sȝ ꝑ accñs seu rōe adiūcti p̄t dici frigid9 inquātū ĩpetu suo mouet aerē ĩ q̄ repit᷑ res vehemēter frigida ⁊ sic nō solū p̄t dici frigid9 ⁊ sicc9 sȝ ⁊ calidus ⁊ sicc9 calidus ⁊ humid9 frigid9 ⁊ humidus ꝭm ꝙ mouendo se-cum huiusmodi materiam defert.

Ar̃ Exalatio calida ⁊ sicca natural'r mouetur sursum. ḡ si vent9 ē ex-alatio calida ⁊ sicca nō debet moueri lateral'r circa terrā. Solo. Exalatio calida ⁊ sicca natural'r sursuȝ mouet᷑ ꝙ̄ diu manserit sub forma caliditat꜀ ⁊ aliūde nō ĩpediat᷑ exalatio aūt venti frigiditate medie regio-nis aeris ꝓpellatur deorsum ꝑ anthipistasim ⁊ ita ꝙ̄ diu seruauerit formā caloris mouet᷑ lateral'r circa terrā ⁊ nō mouet᷑ deorsuȝ ⁊ hoc ꝓpter duoruȝ ꝯtrarioꝝ ꝑncipioꝝ mouentiū sursuȝ ⁊ deorsum.

¶ Querit᷑ Quare nō mouent᷑ sursuȝ vel deorsum sȝ lateral'r Solutio statim dicta ē q꞉ hoc ē ꝓpter duas cās quaꝝ vna ē leuitas ⁊ caliditas ex-alatōis q̄ nata ē mouere ĩpaȝ exalatōeȝ sursum. alia ē frigiditas medie re-gionis aeris q̄ nata ē ꝑ anthipistasim expellere exalatōem calidā deorsuȝ. Igit᷑ ꝓpter frigiditatē illā nō p̄t ascendere ⁊ ꝓpter eius caliditatē ⁊ leuita-tem nō p̄t descēdere directe igit᷑ expellit᷑ lateral'r.

☞ Querit᷑ Quare tūc magis flat ad vnū lat9 ꝙ̄ ad aliud. Solutio hoc est ex influentia astroꝝ q꞉ frigus forti9 venit ex vno situ ꝙ̄ ex alio. ⁊ sic mouet᷑ ad latus magis tempatum.

☞ Querit᷑ Que ē cā cessatōis ⁊ cōmotōnis ventoꝝ Solutio ꝙ sol. Qꝫ aūt sol sit cā cessatōis ꝓbat phs duab9 rōib9. Prima q꞉ calidū solis exñs maius exterminat calidū min9 exñs in exalatōnib9 ⁊ ita disgregat et exterminat exalatōes ex q̄b9 fieret vent9. Scda q꞉ sol nō solū facit cessare

ventos ꝯsumendo exalatōnes iam existentes sed etiam preuenit exalatio nem ꝑ hoc ꝙ nimis exiccando reddit terram inexalabilem. ꝓbat ꝑ simile Sicut si modicum exustibile incidat in magnum ignem ꝓuenit a magno calore vt exalare ꝛ fumum de se spirare nō valeat. probat hoc etiam a signo qꝛ circa ortū orionis talis stelle q̄ ē ꝓpe signū cancri ē maxima trāqllitas vsqꝫ ad ethisias ꝛ ꝓdomos. i. vsqꝫ ad vētos autūpnales ꝛ ꝓcursiuos

Queritur Utrum frigus nimiū sit etiam causa cessatōnis ventoꝝ. Solutio sic ꝓbat qꝛ ꝓpter nimium frigus pori terre clauduntur ita ꝙ nulla potest exire exalatio et sic summarie sunt tres cause cessatōnis scꝫ frigus terram ꝯstringens calor exalatōnem ꝯsumens ꝛ calor terram inexalabilem reddens.

Queritur Quō ꝓbat ꝙ sol sit causa cōmotiōis ventorum Solutio sic. qꝛ calor solis potēs est eleuare exalatōnes quas ꝓpter debilitatē caloris nō pt cōsumere. In signum cuius ortus et occasus orionis id est talis constellatōnis est indiscretus ꝛ difficilis quantum ad ventos hoc est habet graues ꝛ tempestuosos ventos Cuius ratiōem assignat qꝛ ortus ipius accidit ad autūpnum ꝛ occasus in ꝑmutatōne autūpni ad hyemem ostendit etiam hoc alio signo qꝛ ethisie. id est tales venti autūpnales fiunt post versiones. id est postqꝫ sol incipit se vertere a nobis ꝛ flant diebus ꝛ cessant noctibus Cuius causaꝫ assignat qꝛ qñ sol ē in orione tūc exalatio ꝓpter nimiam caliditatē ꝯsumit̄ sed post orionē calor ē debilior iō tūc fiūt venti. Sꝫ ꝙ nocte cessant iō ē quia ꝓpter frigiditatē in nocte exalatio ꝯgelat̄ sꝫ ī die ꝓpter caliditatē eleuat̄

Ar̄ Idē nō potest esse causa oppositoꝝ si ergo sol est causa cessatōīs ventoꝝ nō potest esse causa cōmotōnis eoꝝ aut econtra Solutio nō est incōueniens idem diuersimode accepum esse causam oppositorum sic autē est in ꝓposito qꝛ per nimiam distantiam aut etiam ꝑ nimiam approximatōnem est causa cessatiōis sed per mediocrem accessum ꝛ recessum est causa cōmotōnis vt ptꝫ ex dictis.

Ar̄ Uentus fit ꝑ repcussionē frigoris medie regionis aeris sicut prius dictū est. g̃ sol nō est cā cōmotōis ventoꝝ. Solō Sol est causa ꝓncipalis cōmotōis ꝛ cessatōis ventoꝝ quantū ad dispositiōem materie frigus aūt medie regionis aerꝭ est causa efficiēs formam introducens sicut etiā dictū est de impressionibꝫ cū in gñe determinatū fuit de ipis

Querit̄ Quot aresto. determinādo de loco ꝛ ꝯtrarietate vētoꝝ ꝓmittit suppōes. Soº qttuor. ꝓma Orizon ē circulꝰ rotundꝰ diuidēs ptē celi visaꝫ a nō visa. scđa ps terre habitata a nob̄ ē qđā diuisio ꝯtēta inter tropicū estiuū ꝛ polū zodiaci nob̄ apparētē in q̄ ꝯuenit diuidere orizontē totiꝰ terre. tertia Cōtraria ꝫm locū sunt q̄ maxime distant ꝫm locū sicē sursuꝫ ꝛ deorsuꝫ sicut ꝯtraria ꝫm formā sunt q̄ ꝫm formā maxime distāt. qrta Maxime distāt ꝫm locū q̄ distāt ꝫm dyametꝝ. qnta ponit q̄ distinguit̄ orizon ꝫm diuersa pūcta et hoc per lrās.

¶ Querit̄ Qui vēti ꝯriant̄. Soº vēti ꝯriant̄ q̄ ꝫm dyametꝝ opponunt̄. scꝫ boreas ꝛ auster. Et ille q̄ flat ab oriēte eq̄noxiali ꝯriat̄ ei q̄ flat ab oc

cidēti eq̄noctiali ⁊ vl'r oēs vēti q̄ distāt ꝺm dyametꝝ ꝯrīāt' q̄ āt nō distāt ꝺm dyametꝝ nō ꝯriant' sic treskias et messes q̄ sunt vēti min⁹ ꝑncipales

¶ Querit'. Quare vēti distātes ꝺm dyametꝝ ꝯriant'. Soᵒ pȝ qꝛ ꝯria debēt eē maxīe distātia sȝ distātia ꝺm dyametꝝ ē maxima distātia ꝺm locū.

¶ Queritur Quare a loco artico plus flant vēti ꝙ̄ a meridie vl' ab austro. Soᵒ. p. hui⁹ dat duas cās. ꝑma qꝛ nos habitam⁹ ꝓpinqui⁹ polo artico quā ꝑti opposite ⁊ iō vēti h̄ generati magꝭ sentiunt' a nob̄ ꝙ̄ illi q̄ flāt a ꝑte opposita. Scđa cā ē qꝛ sub polo artico multa ē humiditas niuis et aq̄ q̄ nō ē ꝟsus meridiē ī illis ꝑtibꝫ terre q̄ sunt sub sole sol' āt latōe humiditates ille niuis ⁊ hm̄ōi liq̄scūt ꝑ recessuȝ a tropico estiuali ⁊ sic h̄ versus septētrionē ꝯtigit multā eleuari exalatōeȝ siccā ⁊ ꝑ ꝯn̄s ml'tos fieri vētos

¶ Querit' Quot sunt vēti. Soᵒ duodeci qꝛ q̄ttuoꝛ ꝑncipalrs ⁊ octo minus ꝑncipales. ꝑncipales sunt boꝛreal' q̄ ꝺꝛ aperchias, australis. oꝛiental' q̄ ꝺꝛ apelioꝛes. ⁊ occidentalis q̄ ꝺꝛ zephirus.

☞ Arguit' Aresto. in textu reducit oēs vētos ad duos ꝺt em̄ ꝙ ois vētus est vl' boꝛreal' vl' austral'. g̊ nō sunt q̄ttuoꝛ ꝑncipales. Soᵒ aresto. ꝺt ꝙ extēsis illis noibꝫ possumus om̄es aliq̄ illoꝝ noīm appellare sic scȝ ꝙ oēs venti calidi ꝺicunt' australes ⁊ frigidi boꝛreales.

¶ Querit' Quare sunt duodeci vēti. Soᵒ qꝛ vēti distinguunt' penes signa zodyaci sȝ talia sunt solū duodeci. Vñ q̄libȝ vēt⁹ ꝑncipalis hȝ duos collaterales sicut cū subsolano q̄ ē in oꝛiēte ponit' vulturn⁹ ꝟsus septētrionē ⁊ eur⁹ ꝟsus meridiē. Cū fauonio q̄ ē in occidēte ponit' choꝛ⁹ ꝟsus septētrionē ali⁹ versus meridiē ⁊ vocat' affric⁹. Cuȝ austro ꝟsus oꝛiētē ponit' euroauster ꝟsus occidētē affricus auster. Cū boꝛrea versus oꝛientem ponitur aq̄lo versus occidentem sircinus.

¶ Querit' Quō ab aresto. nominant' illi vēti. Soᵒ Sobsolan⁹ ꝺꝛ appellioꝛes. vulturn⁹ kekias. eur⁹ euronoth⁹. fauoni⁹ zephir⁹. choꝛ⁹ argetes. affric⁹ lybs. auster noth⁹. euroauster phenitias. affric⁹ auster linonothus boꝛreas aperchias aq̄lo messes sircinus treskias.

☞ Querit' Quot ponit aresto. ꝓprietates vētoꝝ. Solo̊ q̄nꝙ. ꝑma ꝙ vēti oꝛiētales sunt calidioꝛes vētis occidētalibꝫ. ꝓbat qꝛ āpliori tꝑe morātur sub sole patiētes ab eo occidētales āt occidēte sole derelinquuntur

☞ Arguit' Moꝛa solis ē equal' ī ascēdēdo ⁊ descēdēdo. g̊ oꝛiētales ⁊ occidētales vēti sunt eiusdē caliditatꝭ. Solo̊ lȝ moꝛa sol' sit eq̄lis ī ascēdēdo et descēdēdo tn̄ alias vapoꝛ vēti oꝛiental' caliditatē ꝯtrahit qꝛ ī oꝛiēte primo sol īitiat caloꝛē ⁊ paulatī ꝑ accessuȝ auget caloꝛē sȝ ī occidēte vix vapore illuminato recedit ⁊ sic remanet frigidioꝛ ⁊ grossioꝛ.

¶ Querit' Que ē scđa ꝓprietas. Solo̊. venti ꝯrīj nō pn̄t sil' diu flare ꝓbat qꝛ distāt ꝺm dyametꝝ ꝺm lōgissimā lineā ꝓpter qđ vn⁹ īpedit alteꝝ sic ꝙ nccē ē illū cessare q̄ violētiā passus ē scȝ debilioꝛē. sȝ q̄ vēti nō sunt cōtrarīj pn̄t sil' flare sic oꝛiētal' ⁊ boꝛreal'. Tertia ꝓprietas. vēti ꝯrīj vt ī plurimum flāt ꝯrījs tꝑibꝫ cuiusmodi sunt tꝑa ī q̄bꝫ aer ꝯrījs q̄litatibꝫ disponit' ⁊ h̄ mō kekias flās ab oꝛiētali flaret frequēti⁹ circa eq̄noctiū ꝟnale et vl'r accedēte sole ad tropicū estiuū lips aūt flat circa eq̄noctiū autūpnale. Circa ꝟsiones estiuales zephir⁹ circa hyemales apelioꝛes. Quarta ꝓprietas. venti boꝛreales treskie ⁊ argetes maxime faciunt cessare alios

quibus incidunt. Ratio est qr flatus illorũ ventorũ sunt nobis sub septẽ trione habitantibꝫ frequentes et fortes propter multitudinẽ materie pro pter quod sunt vẽti serenissimi. qr impetu suo ꝓpellũt nubes nisi maxima sua frigiditate ꝑueniant coagulando priusꝙ̃ ꝓpellant. Quinta proprie tas venti mouetur ad modũ giri. probat rõne. quia sol qui est principium ventorum girat᷑ et in circuitu mouet᷑.

Queritur Qui sunt effectus ventorũ Solꝰ. phi ꝙ cõtra rij vẽti aliqñ faciũt idem aliquãdo cõtrariũ idem faciunt ꝑ accidẽs sicut boreas ꝑ se frigefacit per accidẽs tamẽ calefacit scꝫ cõgregando calidũ sꝫ per se cõtrarij faciunt cõtrarios effectus sicut lips ⁊ kekias hũefaciũt algetes aũt ⁊ eurus desiccant.

Ar Omnis ventus est siccus. ergo nullus humefacit. Añs patꝫ ꝑ orãm venti Cõsequentia patet qr aetus proprius sicci nõ est hu mifacere. Solꝰ prius dicta est qr omnis vẽtus formaliter est siccus et calidus virtualiter tamen et etiam extrinsece a loco et ab alijs circunstan tijs fit frigidus.

☞ Querit᷑. quare libra dicitur esse signũ vẽtosum. Solutio. qr tunc calor meridiei feruoris estiui qui cõbussit vapores in meridie remittitur. et plus eleuat de vapore ꝙ̃ cõsummere potest ⁊ hoc precipue in extrema parte autũpni quando sol est in libra

Querit᷑ Quare aquilo et collaterales sibi magis flant in vere et autũpno ꝙ̃ alijs temporibꝫ. Solꝰ. ratio ꝑmi est. qa hyemi succedit ver in quo sol ascendit ad nostrã terram habitabilem. et sic calore suo disponit terrã ad euaporatõem. eo ꝙ tempore illo liquescunt niues ꝑ quas terra ꝯstringebat᷑ ⁊ sic eleuat᷑ terreus vapor vnde fit ventꝰ Sꝫ ꝙ magis aquilo et collaterales sibi tũc generãtur dicit Albertꝰ ꝙ cã est quia sol tunc ascendit a meridie ⁊ tam in aere ꝙ̃ sub terra frigus ⁊ va pores ꝑ antiparistasim añ se pellit ⁊ fugat versus aquilonem. et sic illi va pores non potentes cedere erũpunt et fiunt venti aquilonares. Sꝫ ꝙ ma gis in autũpno flat ⁊ precipue sole declinante versus finẽ virginis. Ratio est qui tunc aer incipit infrigidari propter descẽsum solis a signis aquilo naribus. ⁊ sic vapor non cõsumit᷑ sed ascendit et calor multiplicat euꝫ ver sus aquilonem

Queritur Quare boreas causat serenitatem. auster autẽ pluuiaꝫ. Dõm ꝙ ideo. qa boreas flat nobis de prope. et sic defert nubes nostras vltra nos. Sed auster qui est calidꝰ et humidus flat a magna distantia a nobis. et sic affert nubes aliarũ regi onum ad nos. Albertus tamẽ dicit causam esse ꝙ auster curuus est infla tu ⁊ sic nubes inuoluit in se ⁊ cõdẽsat. Sed aquilo seu boreas est recti fla tus ⁊ sic distrahit ꝑtes nubiũ inuẽtas ⁊ sic inducit serenitatem.

¶ Secundus tractatus de terremotu

Queritur Quot recitat Aresto. opiniones de terremotu. So° tres. quarũ pͥma fuit anaxagore dicentis. ꝙ aer qui est in inferiori pte terre naturaliter mouetur sursum. ⁊ dixit secũdo. ꝙ illa terra in qua nos sumus est sursum ⁊ alia est deorsuz. ⁊ dixit ꝙ aer intrat aliquã do terrã cũ impetu. qꝛ antiqui dicebant terrã inferius esse spõgiosam. superius aũt vbi nos habitamus dixerũt esse cõstrictam ⁊ cõpositam ꝑ imbres ⁊ pluuias. ⁊ sic aer inclusus naturaliter ascẽdens non potest eã penetrare. ⁊ sic ꝯcutiendo terrã ascẽdendo facit ipam tremere.

☞ Querit. Quõ Aresto. reprobat illã opinionẽ. Solutio. quatuor rationib᷒. Prima qꝛ non oportet dicere ꝙ superficies nostra sit sursum et alia deorsum. qꝛ si hec pars terre quã inhabitam⁹ esset sursum grauia nõ mouerentur ad ipsam. Secũda ratio reprobat dictũ anaxagore ꝗ̃tum ad hoc ꝙ dixit terram esse planã. Quia ambulantes super terram continue vident alium ⁊ alium orizontem ⁊ alia ⁊ alia astra quod non fieret si essz plana. Tertia ratio. quia ꝓm dictum suum sequeretur ꝙ tota terra deberet tremere cum ex aere impellitur quod tamen est ꝯtra anaxagorã ⁊ suos sequaces eo ꝙ dixerunt propter latitudinẽ suam esse immobilem in acre: Quarta ratio. quia opinio illa insufficiens est. eo ꝙ non reddit causam accidẽtium terremotus. quare scz magis fiat in vna regione ꝗ̃ in alia et diuersis temporibus.

Queritur Que est secunda opinio antiquorum. Solutio ipius democriti dicentis terremotum fieri propter duo. Primo quãdo terra habens multitudinẽ aque in susceptaculis quãdo tunc propter pluuiam plurẽ recipit ꝗ̃ retinere potest sic violẽtiam patitur ⁊ videtur rũpi terra ⁊ sonum facere. Secũda. quia cũ terra desiccatur ꝓm aliquas ptes trahit aquã ex locis repletis q̃ aqua trãsiens ꝑ loca diuersa incidẽs a supiorib᷒ ad inferiora ꝯcutit ipam terrã

Qr Quõ arestote. soluit hanc opinionem So°. non soluit sed eam solutam reliquit ex his que prius dicta sunt de receptaculis terre Sed tamen Albertus dicit Arestotelẽ illam opinionẽ nimis abbreuiatam fecisse. Reprobatur ergo sic. ꝓm Albertum Si hec opinio esset vera sequeretur ꝙ locus fontium sepissime tremere deberet sꝫ hoc non apparet Preterea si esset vera tunc nunꝗ̃ fieret terremotus sine aqua qḋ non est verũ. Probatur. qꝛ tpe herculis facto terremotu exiuit cinis nõ aqua de loco terremotus q̃ fuit iuxta chorinthũ

Queritur Que est tertia opinio antiquorum Solo. fuit q̇dem phus nomine anaximenes qui dixit ꝙ terra depluta iterum exiccaretur ⁊ ꝙ propter nimiam siccitatem ptes ad seinuicem caderent et se cõcutientes motum facerent.

Arguitur Aqua est causa terremotus. Probatur. qꝛ frequenter fit circa aquas. sicut patet ad sensum: So°. hoc fuit motiuum antiquorũ sed non cogit ꝙ ventus q̇ facit terremotum expellit aliqũ aquã de loco vbi fit terremotus.

Queritur Q̄uo arestoteles reprobat opinionem. Sol'o tribꝫ rationibus, prima. Si terremotus sic fieret tunc terra appareret multipliciter submersa. sed hoc est falsuꝫ Secūda ratio. quia ex hoc modo pōt reddi ratio quare potiꝰ fiat terremotus in vna regione q̄ȝ in alia. quia talis humectatio ꝛ exsiccatio fit in locis vbi non fit terremotus. Tertia. si sic fieret terremotus tunc cōtinue fieret minor terremotꝰ. quia cōtingeret q̄nq̄ȝ terrā ꝭm ꝑtem suꝑiorē esse dēsam ꝛ inferiora dequatam. sꝫ hoc falsum est igiꝭ.

Queritur Quot arestoteles determinādo de vera causa terremotus premittit suppositōes Sol'o quatuor Prima duplex est exalatio. scꝫ humida que eleuatur de aqua ꝛ sicca que eleuatur de terra. Secūda. terra de se est sicca. sed propter nubes eam incidentes habet multam humiditatem. Tertia a sole ꝛ ab exalatione calida ꝛ ignea existēte in ipsa multus spūs eleuaꝭ extra terrā. ꝛ multus materiā inclusus in terra. Quarta Ille spūs inclusus aliquādo exit totus q̄nq̄ȝ retineꝭ totus ꝛ aliquādo ꝑtiꝭ.

Queritur Que est verā causa terremotus. Sol'o. spūs subtilis in terra inclusus seu exalatio calida ꝛ sicca. Probat sic. quia illud est principiuꝫ terremotus quod est maxime mobile ꝛ quod per motum suum motiuū est violente aliorū corporum. Sed spūs inclusus in terre visceribꝫ est huiusmōi ergo. Minor probaꝭ. q̄ꝛ qꝺ fortissime mouetur fortissime ꝑpellit. ꝛ quod longe mouetur longe ꝑpellit et sic propter velocitatem ꝑcutit. Minor probatur. q̄ꝛ spūs seu exalatio in terre visceribꝫ est subtilissimuꝫ corporum cū sit quodāmodo aeree nature ergo natus est mouere terram.

Queriꝭ Quot signis probat Arestoteles huiusmōi spm̄ inclusam causam esse terremotus. Soº. q̄ decem. Primū est. q̄ꝛ magna existentia trāquillitate aeris plurimū fiunt terremotus que tranquillitas causaꝭ ex eo q̄ tota exalatio ex qua deberet fieri ventus manet infra terrā ꝛ ibi ꝯtinue moueꝭ ꝛ causat terremotum.

Contra Aliquando tempore terremotus fiunt venti. ergo nō est verū signum. Soº ad hoc dicit pħus q̄ hoc non est irrōnabile sed tamē tales terremotus sunt minores q̄ꝛ ꝑncipium ꝛ cā ꝑorum. scꝫ exalatio diuisa est ꝭm vnāquāq̄ȝ ꝑtem ideo necesse est effectū diuidi et minorem esse.

Queritur Quod est secūdum signum. Soº. q̄ de nocte apparēt plures terremotꝰ. q̄ȝ in die ꝛ inter eos q̄ fiūt in die magis fiūt circa meridiē tanq̄ȝ tp̄e magis trāquillo. Q̄ꝫ auteꝫ meridies est trāquillissimū diei causa est. q̄ꝛ tunc sol preualet exterminando exalationem aut repellendo eam. Et similiter est in nocte propter absentiam solis propellitur exalatio a superficiei terre infrigidata ad interiꝰ ad locum contrariuꝫ ei a quo eleuabatur ꝛ sic causatur aeris trāquillitas Tertium signū est quia maximi terremotus fiunt in locis spōgiosis ꝛ cō

causis et maxime circa mare eo quod in talibus sunt multe exalationes inclu-se que faciunt terremotum

Queritur In quibus locis fit frequentius terremotus. So. alberti tres requirunt dispões quod si sint oēs vnius loci frequentius fit terremotus et si nō rarius. Prima ē. quod in illa parte sit percussio et aggregatio vndarum siue procellarum maris. Secūda concauitas sub terranea. Tertia quod terra sit mollis. Ratio prime. quia quando in cōcauis fit percussio procellarum ventus intenditur et humore maris vie redeundi precluduntur. et sic ventus multiplicatus mouet locum qui est in circuitu. Ratio scđe. quia ventus receptus in cauernis redire non potest propter alium ventū obuiantem. et ita multiplicatus in cauerna mouet cauernā. Ratio tertie dispositōis ē. quia si esset dura soliditate lapidū moueri nō posset similiter si sit terra sicca et porosa exalatio paulatim expirat. sed mollis terra est que in profundo et in superficie infusam habet humiditatem poris eius. ideo ventum in cauerna claudit ne expiret

Queritur Quod est tertium signū. Solo. quod terremotus frequentius fiunt in vere et in autūpno quam in estate et hyeme. In hyeme enim propter frigus extinguitur exalatio in estate propter excellentiā caloris exteriatur. In pluuiosis aūt tēporibus contingit eam moueri quia multitudo exalatōnis calide et sicce propter frigiditatem existentem in superficie terre propellitur ad locum augustiorem

Cōtra Pluuia multa cōtrario est exalationi. ergo tunc impeditur terremotus. eo quod ventus non potest generari

So. licet non possit fieri motus ex vento qui tempore pluuie generetur sicut probat argumentū. causatur tamen ex vētis prius genitis. eo quod pori terre per pluuiam clauduntur. et sic aqua pluuialis pellit ante se ventum ad loca cauernosa et cū non potest amplius cadere incipit locū impellere.

Ar Dictū est in secūdo signo. quod tēpus terremotus est tempus quietis sed autūpnus est tēpus ventorum sicut prius dictū est. So. Eo tempore precise nō fit terremotus quo fiūt magni venti tamē eo tēpore quo nati sunt fieri venti nati sunt sunt etiam generari terremotus

Queritur Quod est quintū signū. So. philosophi. quod sicut spiritus interceptus in corporibus nostris est cā pulsuum et tremorum. sic spūs inclusus in visceribus terre mouet terram. sicut enim post vrinatōem accidit tremor propter hoc quod aer frigidus ingreditur per vias vrine et expellit spūm interiorē quod expulsus frequēter percutit membra. et facit tremorem. sic etiam est de exalatione. Sextum signū est. quod in aliquibus regionibus factus est terremotus qui non cessauit quousque tota exalatio irrūpens terrā exiuerit et tantus spūs exiuit quod eleuaret fauillā in cinerem adeo vt incenderet ciuitatem sicut dicit philosophus de quibusdam insulis in textu. Septimum signū. quod quādo austri flatus futurus est in predicta regione presignatur flatus eius per sonū factum in illis locis sub terra ex parte illa ex qua debet fieri flatus eius.

Octauum signū. q2 circa terremotū ꝯtingit frequenter solem caligniosū fieri nisi interpositione nubis ⁊ ante matutīas terremotus ꝯtingit frequēter fieri trāquillitatem ⁊ vehemēs frigus. Ratio pmi q2 tempore termotus exalatio que calefiebat aerem ꝓpellit ad intra. ⁊ sic aer frigiditate terre et aque adiacētiū frigescit ⁊ sic inspissat ⁊ sol obscurus apparet. Rō scdi q2 exalatio ad intra ꝓpellitur ⁊ sic exterius ꝓpter effectum exalationis fit trāquillitas. Nonū signū. ꝙ añ futurum terremotū qñq3 in aere apparet post occasum solis nubes q̄dam subtilis extensa in longum queadmodū linea recta. Decimū signū est. ꝙ circa eclipses lune accidit fieri terremot⁹ Ratio huius est. q2 quando luna incipit eclipsari tunc incipit calor quez habet rō ne luminis deficere. ⁊ sic aere frigefacto in supficie terre ꝓpellit aer in terrā a suo ꝯtrario. ⁊ sic fit terremotus in loco ad hoc disposito

Queritur Quot accñtia terremotus ponit phs. Solo se prem. pmū. Qñ terremotus est magnus ⁊ vehemens tūc nō statim ꝯsumitur. s3 durat aliqñ ad quadraginta dies aliqñ ad annū vel ad duos annos. Cuius cā est multitudo exalatōis intercepte ⁊ angustia loci ⁊ la tera solida. Scdm accidens. ꝙ exalatio illa mota sub terra facit sonos Cuius causa est. q2 sicut exterius aer ꝑcussus facit sonos ita et interius aer ꝑcutiens ad solidum latus facit sonū. sonus em cāt ex collisione corpm. Tertium accñs factis terremotibus multe aque eruperūt. q2 spiritus inclusus inueniens aquā in supficie terre propellit eaz ꝑ se vel per ꝯuersionē ex profundo terre ab inferiori. Quartum accidēs est ꝙ qñq3 cū terremotu ꝯtingit inundatio aquarū ⁊ hoc ꝯtingit quādo duo venti adinuicem fuerint cōtrarij tunc quādo vnus illorū non potest repellere mare propulsum a sibi cōtrario tunc propter violentiam resistit sibi ⁊ coartat aquam q̄si ingirū ipo autem succūbente ꝑ violentiam alterius ꝓpellitur in terrā cum aqua illa. ⁊ sic fit terremotus ⁊ inundatio. Quintum accidens est. ꝙ terremot⁹ fiūt sepe ad modicū locū ⁊ in determinata regione. venti aūt nō s3 ꝼm totam regionem diffunduntur. Causa est. q2 terremotus fit per hoc ꝙ exalatio eleuata ex ipa regione ꝓpellitur ad intra ad vnū locū in quo adunata propellit terrā sed venti non sic adunātur s3 diffundunt ad totam regionē. Sextum accidens est. ꝙ terremotus qñq3 fit ꝑ modum tremoris qñq3 ꝑ modū pulsus. primū cōtingit qñ exalatio mouet in terra ꝼm latitudinē. q2 ꝑcutiens ad vnū latus ⁊ repercussa multas causat ꝑcussiones ⁊ sic seqtur tremor Scdm contingit qñ exalatio ex profundo pellit terraz sursum. ⁊ talem dr raro ꝯtingere. qñ tamen contingit tunc periculosus est. q2 per talem fuerūt euersa loca circa ciuitatem simpolim ⁊ regionē ligusticā. Septimū accñs ꝙ in insulis ponticis que remota sunt a terra raro et tardius accidit terremotus q̄3 in his que sunt propinque terre. Probat quatuor ratōnib⁹. pma. q2 mare circūdans insulas nō solum infrigidat terram ne fiant exalatōnes sed etiā exalatōnes que fiūt reddit imobiles. Scda. q2 mare suo pondere prohibet motū exalationuz subterranearum. Tertia q2 mare circūfusum fluit huc ⁊ illuc. q̄re oportet terram illam quiescere. ⁊ ꝑ cōsequens insulas. Quarta. q2 mare circūfluens multū. multū occupat locū. ideo exalatōnes a terra circūiacente non pñt

in hũc flare ꝛ subdit ꝙ insule que sunt prope terrã freq̃nter mouent̃.quia mare intermediũ ꝓpter ꝑuitatẽ nõ p̃t impedire motũ exalatõis

An Terra nõ potest moueri.ḡ nõ est possibilis terremot⁹ Añs est phi secũdo celi.qꝛ est centrũ ꝛ mediũ mũdi Solõ.licet ẜm se totam sit imobilis tñ ẜm ꝑtes est multipliciter mobilis

Queritur Quid est terremotus So°.est motus terre factus ex impetu cõmotõnis spũum inclusoꝛuꝫ in visceribus terre.

☞ Arguit̃.Minus forte non potest mouere mag⁹ forte.sꝫ terra est foꝛtioꝛ et solidioꝛ spũ ꝛ aere incluso. preterea ventus super terram non mouet edificia.ḡ nec sub terra. So°.ꝙ aer hoc non facit ꝑ se sꝫ ꝑcussus eo ꝙ mobilis sit in oẽm ꝑtem videm⁹ etiam ꝙ aer cũ tonitru scindit lignũ

Querit̃ Utrum vent⁹ ille intret terram vel generet̃ in viscerib⁹ So° Alberti ꝙ non intrat sed generat̃ in viscerib⁹. Ratio est.qꝛ sol non solum in supremo terre sed etiam in intimis terre operatur.qꝛ videm⁹ lunam de profundo maris vapoꝛem eleuare quo mouet mare ad fluxum ꝛ refluxũ Preterea caloꝛ inclusus in terra operatur sicut caloꝛ naturalis in cibo.caloꝛ autem naturalis educit ventositateꝫ non ab extrinseco ingressam q̃ ventositas ꝯmouet viscera ḡ ꝛc.

Queritur Q̃uo contingit vapoꝛem terrestrẽ repꝛimi ꝛ claudi in terra Solutio quãdoqꝫ claudunt̃ poꝛi terre per ventum exterioꝛem pulu erib⁹.quãdoqꝫ frigiditas constringit poros contingit etiã humiditate pluuialiter descendẽte poꝛos terre opilari

Querit̃ Quot sunt modi terremotus Solutio Alberti nouem. Primus est motus agitatiu⁹ modo ad dexteraꝫ modo ad sinistrã.Secũdus subuersiuus.Tertius scissiuus faciendo apturam.Quartus est ꝑfoꝛatiu⁹ faciendo foꝛamina non magna Quintus est titubatiuus seu tremulus quo scꝫ extra naturalem sitũ egredit̃ ꝛ iterũ redit in eundem. Sextus ruinosus quo scꝫ supioꝛ ꝑs terre cadit in profundum. Septimus est ipulsiu⁹. quo supioꝛ pars longe repellitur a suo situ. Octauus est vectõis.vt q̃n supioꝛ pars ab inferioꝛi vehit̃. Nonus est depressionis ꝛ eleuatõis.vt quando sup̃ficies modo dep̃mitur ꝛ modo eleuat̃ quoꝛũ oĩm albertus ponit rationes.

Qr̃ Quare frequenter terremotũ sequuntur pestilentie ꝛ precipue ouiũ Solõ.qꝛ vapoꝛ inclusus luce ꝑuatus ꝛ aere libero gressus est habẽs quasi venenã naturã ideo aĩalia interficit precipue q̃ per os terre coherent frequenter sicut oues.ille eñ vapoꝛ anteq̃ꝫ totus expiret ꝑ plures dies semper aliquid paulatim expiret.et sic animalia oꝛe coherẽtia terre hauriunt huiusmõi aerem venenosum.Unde seneca narrat de quodam terre motu q̃ grex sexcẽtoꝛũ ouiũ moꝛtuus fuit ꝛ similiter homĩes ꝛ aĩalia.Et albert⁹ refert se vidisse in paduana ciuitate lũbardie ꝙ puteus ab antiq̃ clausus inuẽtus fuit q̃ cũ apiret̃ ad purgãdũ.ꝑmus intrãs moꝛtuus fuit.ꝛ secũdus silr̃.et tertius volens ꝑspicere vbi manerẽt inclinãdo

se in puteũ intãtũ debilitatus est q spacio duoꝝ dieꝝ vix redijt ad se. Cũ aũt aer ille expiraret factus est bonus ꝛ potabilis reddita est aqua.

Tertius tractatus de chorusca tione et tonitruo.

Queritur De quo tractat phs in tertio tractatu huius secundi libri. Dõm q determinat de choruscatione et tonitruo. ꝛ hoc in pmo capitulo. in scdo aũt de enephijs ꝛ thiphonibꝰ. in tertio de fulminibꝰ ꝛ incẽsionibꝰ

☞ Arguitur. Tipho ꝛ enephia sunt venti. ergo deberet de his in precedenti tractatu determinasse So°. licet sint venti nõ tamẽ puri extra nubẽ geniti p eleuatõem exalatõnis. ſʒ geniti sunt intra viscera nubium

Querit̃ Quot premittit aresto. suppositiones in hoc tractatu Solutio. tres. pma duplex eleuat̃ exalatio a terra sʒ humida et sicca. Secũda ille due exalatões quãdoqꝫ simul eleuant̃ et ambe in nubem cõdensantur. Tertia nubes in superiori pte est magis cõpacta et densa propter frigus ꝛ inferius magis rara. Et hoc dicit arestoteles esse cãm q̃re fulmina et enephie mouent̃ deorsuʒ q̃uis calida sint qa ꝓpellũtur ab illo frigore.

¶ Querit̃. Quid est tonitruum Sol'o. est sonꝰ factus in nubibꝰ ex violenta percussione exalationis calide ꝛ sicce inclusa inter latera nubis.

Querit̃ Q̃uo generatur tonitruũ. So°. quãdo exalatio calida et sicca cum vapore qui in nubem condensatus est includitur in nube. tunc propter frigiditatem nubis mouetur huc et illuc et facit magnam percussionem frangendo latera nubis vnde causatur sonus qui dicit̃ tonitruũ. Et hoc probat Arestoteles de lignis viridibus q̃ qñ inflãmant̃ fumꝰ inclusus rũpendo facit sonũ

Ar Exalatio non potest sil' eleuari cũ vapore. Probatur qꝛ vapor citius resoluitur ab aq̃ q̃ꝫ exalatio a terra cũ ergo agens eq̃liter se habeat et ineq̃liter ex pte materie eleuabit vaporem prius q̃ꝫ exalatiõem Dõm q qñ aqua pura est citiꝰ resoluit̃ vapor. sed quãdo aqua est cuꝫ terra mixta tunc non oportet q aqua citius euaporet q̃ꝫ terra etiam potest retardari vapor in eleuando. propter frigus occurrens in aere. vel propter alias causas.

Queritur Quare vapor includit exalationem ꝛ non econtra. So°. qꝛ humor aq̃us cuiusmõi est vapor dilatabilis est et qñ venit ad mediam regionẽ rõne frigoris vbi incipit cõdensari ꝛ inspissari in nubẽ circũfundit̃ sicco terrestri. ꝛ sic qꝛ nubes fit exalatio cludit̃ in nube. ſʒ qꝛ siccum non est ita delatabile. ideo nõ potest vaporem includere. Si autem non simul ascendant tũc vapor stabit in loco frigido ꝛ sic exalatio ascendens virtute caloris sui penetrabit vaporem. sed cum superius magis condensetur iam non poterit ptrãsire. ꝛ sic iterũ clauditur in nube.

Ar Exalatio magis disgregitur quam vapor. ergo non includitur in vapore sed potius econtra. Antecedens probatur. quia incenditur exalatio non autem vapor. Solutio. non incenditur ante inclusionem in nube in qua agitatur et comprimitur. quia si ante inflammaretur tunc non posset includi sicut probat argumentum

¶ De choruscatione.

Queritur Quid est choruscatio. So° est apparitio exalationis incense expirantis ex nube per eius ruptionem.

¶ Queritur. quomodo causatur choruscatio. Respondetur per hoc quod exalatio calida et sicca que sua collisione facit tonitruum extrusa extra nubem secundum multas partes eius subtiliores ignitur propter subtilitatem materie et coloratur. et talis dicitur choruscatio

Ar Ex hoc sequeretur quod choruscatio esset impressio ignita de qua questione dictum est in primo libro Probatur sequela. quia dictum fuit quod tales causantur per inflammationem exalationis calide et sicce. Solutio. dictum est quod exalationem dupliciter contingit inflammari. primo ab extrinseco aliquo inflammante. et sic inflamatur exalatio in suprema regione aeris et fit aliqua impressionum de quibus dictum est in primo libro. Alio° inflammatur exaltio a motu agitativo in ventre nubis. et de isto fit sermo hic.

Contra In nube non potest accendi et inflammari. Probatur nubes est frigida. sed frigidi est frigefacere et non ignire.

So°. per se frigidi est frigefacere eius tamen est calefacere et ignire per accidens scilicet per anteparistasim. Si enim frigus nubis penetraret exalationem calidam inclusam utique ipsam extingueret et frigefaceret iam solum circumfunditur ei. et sic eam fortificat

Queritur Quomodo tunc causatur illa intentio in nube. Dicendum quod per hoc quod frigus nubis expellit a se calidam exalationem. et sic exalatio calida comprimitur et agitatur in nube et in tali agitatione cum materia sit facilime inflammabilis excitatur flamma et sic coagulata ab humido nubis scindit nubem in loco ad quem dirigitur fuga talis exalationis. et sic emicat.

☞ Contra. ex hoc sequeretur quod totus vapor seu tota exalatio simul exiret nubem sed hoc est falsum ad sensum. quia tunc postquam semel fulgurasset vel tonuisset amplius non tonaret. cuius contrarium videmus esse verum. Sequela probatur. quia tota exalatio inclusa agitatur a frigore. ergo tota inceditur et expellitur.

Solutio quod licet tota a frigore agitetur non tamen equaliter. quia exterioribus partibus illius exalationis vicinius est frigus. ideo ille magis igniuntur et expelluntur a sublimi ad inferiorem partem.

Queritur Utrum simul possit tota exalatio expelli nubem. So°. potest simul expelli et successive simul quando quando tota simul ignitur. Non simul quando extra in una parte ignitur non autem intus. nec ubique quando enim exalatio illa non est bene adunata non equaliter ignitur in partibus. aliquando etiam partes exteriores expelluntur et igniuntur paulatim et non partes interiores. eo quod magis coherent.

Querit An exalatio inclusa per idem sit causa tonitrui ⁊ choruscationis et soni tonitrui. Solō. sic. sed non eque p̄mo quia exalatio sui agitatōe est cā soni. postea incensiōis. ⁊ tercio choruscatōis ¶ Querit. quare tūc p̄us videtur choruscatio q̄ȝ audiatur tonitruū. cuȝ sit eo posterior Solō. huius rōnem dicit esse phus ꝙ visus anticipat auditum et celerius imutatur a suo obiecto q̄ȝ auditus ab audibili. ergo cū choruscatio visu ꝑcipiatur p̄us ꝑcipitur q̄ȝ sonus tonitrui. Antecedēs probat per experimentum. q: cum remigantes leuant remos a prima percussione prius videtur eleuatio remorū q̄ȝ audiatur sonus fact⁹ ex p̄cedēti ꝑcussiōe.

Querit Quare anaxagoras ⁊ empedocles dixerūt choruscationeȝ precedere sonū tonitrui vt dicātur generari sicut' ꝑcipiūtur Solō. ideo quia dixerūt ꝙ choruscatio esset ignis interceptus in nube. et tonitruū dixerūt sonū seu stridorem ignis extincti in nube. ſ; clarū est ꝙ sonus stridoris seq̄tur ignem extinctum.

Querit Quō anaxagoras posuit illum ignem intercipi in nube Solō. anaxagoras dixit illum ignem detrusum a superiori loco ⁊ esse partem etheris. Dixit em̄ corpora superiora esse de natura ignis. Hoc dictū reprobat phs duab: rōnib:. Prima est. ignis natus est ferri sursum. ergo male dicit ꝙ moueat̄ deorsum. Secūda. q: si descenderet nō videretur rō quare magis descēderet tpe nubiū q̄ȝ tpe serenitatis. ⁊ q: nō videt̄ descendere tpe serenitatis. ergo nec tpe nubiū.

Querit Quō empedocles posuit ignē intercipi in nube. Solō a radijs solarib: desuꝑ venīētib: quos putauit esse corpora. Hanc positōem reprobat phus duab: rōnib: Prima est. q: sequeretur ꝙ deberet eodem mō fieri in qualibet nube ⁊ in qualibet parte nubis. Seq̄la patȝ. quia radij solares cadūt suꝑ quālibet nubem. et sic eadem erit causa tonitrui ⁊ choruscationis ⁊ aliarum impressionum. scȝ pluuie grandinis niuis ⁊c. ¶ Secūda ratio est. quia sequeretur ꝙ huiusmodi sonus ⁊ choruscatio deberet fieri in aqua calefacta a sole vel ab igne. sed hoc non fit. ergo nec ab igne sic extincto generatur talis sonus. Maior patȝ a simili. Minor ꝓbatur. q: cum aqua calefacta infrigidatur et condensatur nullam videmus fieri excidentiam aut sonū talem

Querit Que fuit alia opinio antiquoꝝ Solō. quidam dixerunt ꝙ choruscatio non esset quid reale sed quid phantasticū. dixerūt em̄ ꝙ appareret vt ignis ⁊ nō esset. Probant ꝑ silē. quia si q̄s ꝑcusserit mare virga vel aliquo huiusmodi tunc apparet in aqua quidā fulgor sine igne. Ita in nube velociter a vento mota apparet ignis. Reprobat dicens. ꝙ erant ignorantes de refractione. quia cum percutitur aqua eleuat̄ aliqua pars eius ad quam refrangit̄ visus ad aliquod corpus fulgidū. ⁊ in pūcto refractōis apparet color quare magis videtur in nocte q̄ȝ in die. q: in die maius lumen obfuscat minus lumen

¶ De Enephia

☞ Querit. circa secūdum capitulū huius tractatus. vbi alij incipiūt ter

cium librum. Utrum enephie ꝛ typhones ꝛc. sint eiusdem spēi cum predic tis impressionib9. scȝ vento terremotu ꝛ tonitruo. Solo sic. Ratio est. q2 sicut omnia que generantur ex vapore humido per coagulationem a frigido sunt eadem ꝭm speciem differētia solum ꝭm magis ꝛ minus ꝛ ꝭm diuersos modos patiendi. Ita omnia que generantur ex exalatione sicca a calido in flammante vel frigido propellente sunt eadem ꝭm speciem. differentia solū ꝭm ꝙ diuersimode patiūtur a calido. vel ꝭm diuersam propulsionem a frigido. iste aūt impressiones sunt hmōi. ergo ꝛc.

Ar Contra. Ignitum et non ignitum videntur specie differre. sed ꝗ dam de illis incendūtur quedam nō. Solo. differūt spē accidē tali. ꝛ ideo subaliter etiā differūt ꝑ accidens. scȝ motu

Querit Quā differenter exalatio calida ꝛ sicca est materia toni trui et choruscationis et ipsius enephie Solo. quia si exalatio illa fuerit eleuata per modicas partes ꝛ subtiles sparsim diffusas fiunt tonitrua ꝛ choruscatiōes. Si aūt exalatio fuerit multa ꝛ spissioꝛ nec fu erit segregata aut subtilis. fit ventus qui dicit enephias.

¶ Querit. Quid est enephias. Solo. est spiritus seu ventus continu us et multus fluens ex nube cū violentia.

Queritur Quare enephias est motus violentus. Solo propter impetuosam ꝛ velocem segregationem. q2 cum exalatio sit multa ꝛ grossa non propellitur nisi a magnitudine frigidi violentetur

Querit Quare tempore generationis enephie accidit obscuri tas in terra. Solo. quia cum multitudine exalatiōis ducit multum secum de nube.

Querit Quare post enephiam accidit pluuia et aque multitu do Solo. ꝑpter multitudinem vapoꝝ ꝯuersoꝝ in nu bem. ꝛ ꝑpter multitudinē nubis ꝯuerse in pluuiā tp̄e enephie.

Arguitur. Uentus facit cessare pluuiam. ergo cum enephi as sit ventus non fit cum eo ingens pluuia An tēcedens probatur per phylosophū in primo tractatu huius tercij. ventus eñ distrahit partes nubis et prohibet pluuias. Solo. hoc est intelligen dum de duodecim ventis de quib9 tractat Arestoteles in eodem tractatu. Iste autem ventus nullus est eorum. sed est egrediens de nube. et ergo non attingit nubem extra sicut alij venti. sed intra. et ideo interiores partes nu bis exufflat super interiores inducendo spissitudinem. et diuidit nubem ꝛ egreditur. et quia dum vna pars exufflatur inundat super aliam. ideo neces se habet cedere ab ea que sibi prius fuit continua. et sic scinditur nubes et ex it ventus non ignitus.

Querit Quid est typho. Solo. typho est ventus circularis causatus propter violentam expulsionem exalationis ca lide ꝛ sicce a nube.

Queritur Quomodo generatur typho. Solo. per hoc ꝙ spiritus inclusus in nube frigiditate ipsius segregatur ꝛ offendit aliquam partem nubis et repercutitur ab ipa. ita ꝙ ex amplo feratur in angustum modicum habens exitum. et ita fit spiritus quidaꝫ circularis. sicut ventus in portis et in artis vijs. Et hoc declarat phylosophus sic. quia quando prime parti exeũti nubeꝫ obuiat aliquod solidum corpus non cadens sed repellens. aut quando exalatio propellitur in strictum locum et angustum exitum. tunc prohibetur procedere recte in anterius. et sic mouetur ad latus. Unde dominus Albertus superaddit adhuc vnuꝫ modum generationis turbinis dicens ꝙ preter illos modos fit turbo per hoc ꝙ aperitur nubes vna in loco vno ꝛ alia in opposito situ. et illi duo venti concurrentes in medio vterqꝫ illorum alterum impellit ꝛ ab eo impellit̃. nõ quidẽ in sublimi. sed vbi terrã ꝑcutiũt, ꝛ sic faciũt ventũ turbinis

Arĝ Contra. Ex duobꝫ rectis. nunqꝫ componitur circulus. sed ambo illi venti mouentur motu recto ex nube ad terram Solo. ex duobus rectis motibus rectis manẽtibus non fit circularis. sed bene ex rectis in circulum circa centrum reductis. et hoc bene ꝯtingit in physicis. licet nõ in lineis mathematicalibꝫ.

Arĝ Contra. Uel illi duo venti essent equaliter fortes vel inequaliter si equaliter vnus alterum sistet. ꝛ sic non venient ad terram. Si inequaliter. ergo vnꝰ alterum vincit et non obliquat nec obliquatur ab ipso. ergo non fit a duobus ventis. Solo. ventus ille rotũdus est. ex hoc ꝙ vterqꝫ ventorum oppositorum habet latus vnum debilius q̃ alter. et vterqꝫ habet vnuꝫ latus fortius q̃ alter. et hoc ex diuersis causis. sicut latus orientale ipsius aquilonis fortius est occidentali latere. quia ibi iuuatur sicco. latus autem orientale ipsius austri debilius est occidentali. et sic latus victum vnius reuoluitur super latus vincens alterius. et ita vincens duplicatur ꝛ confortatur in vtroqꝫ. et sic ista reduplicatio lateris suꝑ latus est causa circũgirationis

De Thyphone

Querit̃ Quomodo differunt enephias ꝛ typho. Solutio tripliciter. Primo. quia exalatio ex qua fit enephias est grossioꝛ ꝛ densioꝛ. et pᵉr consequens ventus maioꝛ. Secũdo differunt. quia enephias mouetur directe a nube ꝛ non mouetur circulariter sicut typho Tercio differunt. quia si exalatio deoꝛsum mota fuerit incoloꝛata ꝛ digesta. tunc est typho. si aũt coloꝛata ꝛ indigesta tũc est enephias.

Querit̃ Quomodo ꝯueniunt enephias ꝛ typho. Solo. In hoc ꝙ vterqꝫ mouetur deoꝛsum per expulsionem a nube Secũdo quia nullus eoꝛum generatur in locis ꝛ tempoꝛibꝫ boꝛialibꝫ. Probat qꝛ frigidũ excellens ꝛ ꝯgelatiuũ est niuiũ generatiuũ.

Querit Quis est effectus typhonis Solo. quod typho secum ducit illa supra que reflectitur quandoque eradicando arbores et quandoque alia eleuando. quia supra que incidit typho ea motu suo vertit et ea sursum leuat.

☞ Queritur. In quo attenditur virtus huius venti. Solo. primo ex percussione nubis ex qua egreditur. Secundo ex quantitate vaporis venti ipsius ex impetu suarum qualitatum inuoluentium que sunt in lateribus huius venti. si enim ista conueniant dicit Albertus tam fortis esse posset quod subuerteret arbores edificia et aliquos montes.

Querit Quomodo differt iste ventus ab aliis de quibus in alio tractatu habitum est. Solo. primo in tempore. quia iste ventus frequenter fit in tempore estiuali quando est tempus tonitrui. alii autem frequenter in vere et autumno. Secundo in loco. quia iste venit in nube. alii ab aliqua plaga mundi. Tercio quia iste accipit figuram rotundam. alii non. Quarto. quia ille eradicat arbores et edificia. alii non.

¶ Queritur. quare hic fit determinatio illius venti cum tonitruo potius quam in tractatu de ventis Solo patet. quia venit de nube et non de aliqua plaga mundi. et propter hoc coniungitur determinatio eius determinationi tonitrui. eo quod eandem habent causam

¶ De Incensione

Querit Quomodo generatur incensio Solo per hoc quod cum spiritus subtilior segregatus fuerit ex nube. ita quod propter subtilitatem suam et motum ignium fit passio que vocatur incensio. huiusmodi enim spiritus repulsus a nube colorat aerem aliqualiter igniendo ipsum.

☞ Queritur. que est differentia inter incensionem et choruscationem Solo. choruscatio fit semper cum tonitruo et tempore tonitrui. Incensio autem sine tonitruo

Querit Quomodo differunt incensio et fulmen. Solo. fulmen incenditur in nube. incensio vero extra nubem. Unde dicitur quod incensio est typho vel enephie ardentes. quandoque enim incenditur enephie. quandoque typho enephie autem sunt typhonibus maiores. sicut supra dictum est

¶ De Fulmine

Querit Quomodo generatur fulmen Solo. per hoc quod spiritus subtilis secundum substantiam et multus in quantitate a frigido nubis expellitur.

☞ Queritur. quot sunt species fulminis Solo. due. Una vocatur algeta. et fit quando spiritus est subtilis valde et magis quam actu calidus simpliciter vel respectu materie subiecte. ita quod penetrat illud cui incidit. sed non adurit. Alia est species que dicitur soloenta. et hoc fulmen fit quando spiritus est minus subtilis. et per consequens tardius penetrans quod maiorem moram faciendo adurat.

Querit Quomodo differũt illa fulmina in effectu. Solo. primum fulmen pertransit et penetrat ea supra que cadit antequam igniat. et hoc propter eius nimiam subtilitatem et velocitatem. Sed aliud prius exurit illa supra que cadit et postea penetrando colorat et denigrat. et hoc ideo. quia adustio propter eius nimiã tarditatẽ peruenit motũ localem

Querit Quare corpora resistẽtia sepius patiũtur a fulmine. nõ aũt resistentia nihil patiũtur Solo. propter duo. primo quia in resistentia agit spũs ampliori tempore. Secũdo quia vbi spũs resistitur multiplicatur spũs propter aduentum superuenientis spũs Hoc aũt probat phs duobus experimentis. Primũ quod eramen .i. ferrum vel calibs clipei aliquãdo fuit in fulmine liquefactum et tamen lignũ eius nihil passum est. Secũdum est quod aliquando fulmen pertransit vestimenta que propter porositatem nõ combussit sed aliqualiter attriuit in frustra hominem aũt interfecit propter ampliorem resistentiam

Querit Utrum fulmen sit spiritus. Solo sic. probat aresto teles per experimentum. quia triplum dicit esse combustum ex fulmine quia flamma ferebatur deorsum et ad multas partes eas incen dendo. et hoc continue.

Querit Quomodo probat phylosophus quod fulmen sit fumus qui passus est ab igne Solo. philosophus dicit hoc eẽ notum ex dictis superius. scilicet in primo. et etiam in libro de generatione. et probat etiam in exemplo predicto. videmus etiã in lignis in igne positis ex qui bus exit paruus fumus qui in exitu inflãmatur.

Ar. Contra. Tenue et facile cedens nõ comminuit corpora dura. sed fulmen comminuit corpora dura. ergo nõ est spũs aut vapor qui est quid debile. Maior probatur. quia durum habet rõnem naturalis potentie. scilicet facile resistendi. tenue vero impotentie. sed quia agens debet esse prestantius passo. Minor ẽ nota ad sensum Solo. aliud est de spiritu aut vapore seu aere in se consideratis et in impetu et violentia. secundum se enim nihil inferũt violentie percussa aũt inferũt maximam violentiam. Cuius causa est quia nullum aliorum corporũ intus et extra efficitur subiectum violentie nisi aer et vapor et maxime aer qui in profundum vt materia propria accipit oẽm ictũ violẽtantiũ

Ar. Contra. Hoc est contra experientiam. quia quandoque lapides et ferrum et alia mineralia videmus descendere. Solo albertus hoc contingit propter mixtionem vaporum eleuatorum quorum materia tendit ad naturã argenti viui luculenti. vnde precipue ferrũ cadit quãdo cadit. quia illud fit ex terrestri luculento et viscoso. et quia multum decoquitur ab igne ideo cadit in specie calibis.

Querit Que est ergo vera causa illius ictus Solo alber. vapor terreus cum aere et quandoque aer solus. Probatur quia nihil ibi percutit nisi quod primi percutientis ictum maxime percipit. sed nihil ita recipit ictus percutientium sicut aer et vapor. vapor autem nunquam percu tit sine aere. cum semper sit aeri immixtus. sed aer bene sine vapore quando

sez vapor vsq; ad terram percutitur

Queritur. Qui sunt effectus fulminis. Solo. ledere flores vinearũ. cum tñ nusq; appareat exustionis vestigium. ledere quãdoq; aurũ ꝛ non saccũ. aliquãdo cõminuere gladiũ sine ꝯbustione vagine. Excutere calceos ꝛ nõ ledere pedes. Aliqñ exurere pilos sub brachijs ꝛ in inguine ꝛ crura aut brachia nõ ledere. Qñq; mutare colorẽ percussi ꝛ nihil aliud facere. Aliquãdo interficere nullo signo lesionis apparente. Qñq; diuidere ꝛ non ꝯburere. Et quãdoq; adurit doliũ ꝛ adhuc stat vinũ nec defluit. Et addũt quidã ꝙ animal venenosum ꝑcussum a fulmine amittit venenũ. ratione cuius ex serpentib; percussis a fulmine generantur vermes. qđ non fieret si haberent venenum. quia hoc prohiberet. Item omne percussum fulmine habet odorem sulfureum. Et animal percussum semper habet caput contra impetum fulminis. Quorum omnium causas recitat Albertus

Queritur Quare dolio percusso vinũ non defluit. Solo alberti reprobantis rõnem senece. Dicit eñ albertus ꝙ hec est ratio. quia fulmen immiscet vino vel alteri liquori vaporẽ viscosum ꝛ sulfureum qui humori liquoris fulminati continuatur ad modum pellis viscose. et illa pellis ꝯtinet liquorez ad tempus ne defluat. Cuius signum dicit esse Albertus si psillium immisceatur vino in magna quantitate ꝯtrahet vinum viscositatem multam ex psillio quod est viscosum. Illa aũt viscositas ꝓpter calorem vini expellit in circuitu vini ꝛ ibi inspissatur. que cum inspissata fuerit si tunc trahatur ducillus de dolio vini ad magnũ tempus nihil exibit

Queritur. Quare ea que a fulmine percutiuntur prius mouentur. Solo philosophi ideo. qꝛ aliquis motus spiritus precedit ictum fulminis et sequitur ictum eius. sed non videt propter subtilitatem. et ille motus mouet corpora

Querit Quare tonitruũ diuidit plantas et arbores. Solo est philosophi in textu ꝙ ideo. qꝛ quando est tonitruum segregantur multi spiritus a nube ꝑcutientes ꝛ diuidentes plantas. ꝛ non faciũt hoc tonitrua suis sonis. sed spũs qui sonũ faciunt

Queritur Que tonitrua sunt magis timenda Solo domini Alberti. tonitruum cuius nubes nigra est parum est timendum quantum ad fulmen. quia nigredo nubis attestatur ꝙ exalatio inclusa sit debilis. et ꝙ sit habũdantia vaporis humidi vincentis exalationem. sed talis nubes multum timenda est quantum ad ictum. Tonitruum autem cuius nubes est rubea econtra se habet. multum eñ timendum est quo ad incensionem. eo ꝙ exalatio est multa et ignea. frigidum aũt expellens est paruum ideo non est multum timendum quantũ ad percussionem. Quando autem nubes est alba tunc tonitruũ non est timendum aliquo modo. quia cause tonitrui debiles sunt. Quando vero nubes est viri

dis tunc tonitruum est multum timendum. qꝛ illa nubes signum est fortis exalationis ꝛ similiter vaporis humidi. et sic talis nubes ex parte percussio nis ꝛ incensionis timenda est.

Tractatus quartus

Queritur De quo tractatur in quarto tractatu Solo de halone. iride. parahelijs. et virgis.

Ar Simpliciora sunt priora. sed iste impressiones sunt ceteris simpliciores. ergo Arestoteles prius debuisset de istis determinasse. Solo de simplicioribꝫ prius est determinandum ceteris paribꝫ. sed quia iste impssiones minus participant de natura subiecti huius scientie. eo ꝙ non fiunt vt huiusmodi motu ad formaꝫ. sed simplici luminis diffusione. ꝛ sic tm̄ materialiter participāt naturā corporis mobilis ad formā mixti imperfecti. eē aūt formale fit sola luminis incidentia

Queritur Quomodo conueniunt iste impressiones. ꝛ quomodo differunt Solo. dicit philosophus ꝙ omnium illorū eadem est causa. fiunt eñ propter refractionem luminis. Differunt autēꝫ penes diuersos modos quibꝫ fit refractio et penes diuersa corpora a quibꝫ vel ad que fit refractio. scꝫ ad solem vel ad aliquod aliud fulgidoꝝ

¶De halone

Queritur Quot ponit Arestoteles suppositiones determinando de halone Solo. duas. Prima quando generatur halo interponitur vapor vel aer inspissatus in nubeꝫ que est regularis ꝛ plena et paruarum partium inter visum nostrum et astrum a quo fit visus refractio. si eñ esset grossarum partium prohiberetur refractio. Hanc suppositionem probat tribus signis. quia si illud in quo consistit halo ꝯsistat ꝛ condēsetur signum est pluuie. sed si disgregetur ꝛ distrahatur signum est venti. sꝫ si paulatim consumatur signum est serenitatis. Primū probat philosophꝰ quia talis consistentia materie supra quam apparet halo significat vaporē ꝯdensari. ideo continue apparet nigrioris coloris. et tandem illam materiaꝫ in nubem couerti ꝛ pluuiam fieri. Secūdum probat. quia si partes abinuicem distarēt ꝛ talis diuisio fiat a vento ipsa est signuꝫ venti. principium eñ ventorum est desuper. cum igitur distrahitur halo cōtingit ventum venire ad nos ab illa parte a qua incipit illa distractio. Tercium probat. quia sicut aer ꝓpter calidum interceptum non potest condensari. sic etiam talis vapor quia marcescit signum est ꝙ habet calidum interceptum qd nō ꝑmittit euꝫ ꝯdensari ad generatōem nubis vel pluuie

Queritur Que est secūda suppositio. Solo. hec. visus refrangitur ab illo vapore ingrossato. posito inter visum nostrum et solē aut aliud astrū. Probat. qꝛ halo nō apparet in opposito astri sicut iris

Queritur Quot sunt accidentia halonis Solo. quatuor secundum phm in principio huius tractatus. Primum halo sepe apparet secundum figuram circuli. Secundum halo habet fieri circa lunam et splendentia astra. Tercium quod non minus fit de nocte circa lunam et stellas quam in die circa solem. nec de meridie quam de sero. Quartum est quod in diluculo circa occasum minus apparet

Queritur Quomodo probat phs quod halo sit circularis figure. Solo. sic. quia visu refracto a punctis vndique equaliter distantibus ab ipso circa perpendicularem radium necesse est refractionem fieri secundum circulum circa eundem perpendicularem radium si nubes fuerit continua et regularis aut secundum portionem circuli si non fuerit continua et regularis. sed halo apparet ex huiusmodi refractione. ergo apparebit circularis si nubes fuerit continua et regularis. aut secundum partem circuli si fuerit discontinua et irregularis secundum grossiciem et subtilitatem. Minor est prius probata per primam suppositionem. Maiorem probat philosophus. quia linee equales protracte ab eodem signo ad aliquam magnitudinem et ab illa refracte equaliter ad idem signum de necessitate franguntur secundum circulum. Et hoc probat Aristoteles in textu demonstratione mathematica per litteras.

Queritur Que est ratio physica quod halo est circularis figure. Solo alberti. quia vapor humidus et rarus qui est materia halonis attrahitur virtute luminis et caloris ita quod radius corporis seu astri lucentis directe cadit super ipsum vaporem. cum autem vapor in medio vbi iuuatur lumine radiorum calidior sit quam in extremis. tunc incipit iam dissipare humidum vaporem qui dissipatus reflectitur ad extremum recedens a radio qui diametraliter percussit centrum vaporis et sic dilatatur circulariter. Preterea humor et omne corpus quod ictu formam accipit in talem habitum impellitur qualis est eius quod impellit. omne autem lumen rotundum est. ergo et aer siue spissus vapor lumine percussus in talem formam redigitur

Queritur Cuius coloris apparet halo Solutio. in medio apparet coloris lucidi seu albi. et in extremis apparet coloris nigri. Ratio primi est. quia in medio radii magis appropinquant. et propter hoc lucent vincendo tenebras. Ratio secundi est. quia in extremitatibus linee radiose corporis lucentis sunt magis refracte. et ergo minus lucent et ita apparet ibi color similis colori nubis qui est color niger

Queritur Quid est tempus apparitionis halonis Solutio tempus apparitionis halonis est autumnus deposit ver. sed inconueniens tempus apparitionis halonis est estas et hyems. Cuius ratio est. quia tempus generationis halonis debet esse moderati frigoris et caloris. frigoris quidem moderati. vt scilicet contineat vaporem. caloris vero moderati. vt radio desuper venienti dissipet vaporem in centro ipsius. huiusmodi autem tempora sunt autumnus et ver et non estas nec hyems. Quare autem magis fit

in autumno ꝙ̄ vere. Rõ est q̄ꝛ cum autumnus sit tempꝰ moderati frigo-ris vapoꝛ in estate in aerem resolutus cõpꝛimi incipit nec tamẽ adhuc ī nubem condensaꝛ ꝛ ideo p̄cipue in p̄ncipio autumni apparet halo. Sed ī vere ꝓpter moderatũ caloꝛẽ frigide nubes hyemis non facile p̄nt frangi. Ex hoc patet ꝙ frequentius in nocte apparet ꝙ̄ in die. Probaꝛ. q̄ꝛ vapoꝛ frigiditate noctis ꝯgata oppꝛimiꝛ nec ꝯdensaꝛ nec cõsumiꝛ. Ex eadẽ cā magꝭ apparet ante diluculũ et post crepusculũ.

Ar Dicit Aresto. ꝙ minus apparet in diluculo ꝛ circa occasum hoc em̄ ponit in p̄ncipio huiꝰ tractatus ꝑ q̄rto accn̄te halonis. Solutio ꝑ occasum ibi dꝫ intelligi declinatio solis a meridie q̄ꝛ tũc ꝓpter moram solis feruentioꝛ est caloꝛ ꝛ nõ debet intelligi ꝑ occasum ip̄m sero vl' diluculũ aut crepusculum.

Queriꝛ Quare frequenter fit halo post flatũ venti australis. Solutõ q̄ꝛ tunc aer plus inspissatus ꝛ ingrossatus ē sed halo hoc mõ hꝫ fieri. Et huiꝰ exemplũ dat Albertus de candelis vel lucernis in balneis aereis circa q̄s talis apparet circulus ob aeris densi obscuritatem.

Queriꝛ Quare halo sepius apparet circa lunã ꝛ alia astra ꝙ̄ circa solem. Solutõ p̄hi ꝙ sol ꝓpter maioꝛẽ virtutẽ calliditatis citius disgregat cõsistentiã nubis ꝙ̄ luna minoꝛẽ habens virtuteꝫ et similiter alia astra.

¶ Queriꝛ. ꝙ̄ dr̄iter ꝑcat halo apparens circa lunã ꝛ solem ꝛ alia astra. Solõ p̄hi ꝙ halo circa lunã ꝛ solẽ apparens est signuꝫ venti vel pluuie vel serenitatis circa aũt alia astra nõ sic repn̄sentat. q̄ꝛ lumẽ alioꝝ astroꝝ ē debile ꝛ sic circa ea nõ apparet halo nisi per vapoꝛem debilem ꝛ tenuẽ ꝛ sic signũ est tenuis caliginis nõ habens fecunditatem.

☞ Contra hm̄õi vapoꝛ tenuis non põt hm̄õi astris appꝛopinquare. g̃ nec circa lunã nec solem nec aliud astrũ fit. Solõ verũ est. imo dicit Albertus ꝙ illa coꝛona que diciꝛ halo ē nobis vicina ꝛ nõ longe fit a terra sed decipiꝛ visus ꝓpter mediũ sicut etiã in alijs patet vt re visa ꝑ berillũ ꝛ baculus visus ꝑ media ꝑte ꝑ aquã apparet curuus vel fractꝰ ꝛ hm̄õi sĩlia.

Capitulũ terciũ de Iride.

Queriꝛ Que est suppositio quã p̄mittit Aresto. determinãdo de iride. Solõ hec Uisus refrangiꝛ ab oĩbus coꝛporibus planis scꝫ ab aere ꝛ aqua nõ quidẽ ab aere in sua puritate accepto sꝫ aliqualiter ingrossato.

Queriꝛ Quõ ꝓbat p̄hs hoc de aere Solutõ quatuoꝛ signis Primũ signũ est q̄ꝛ visus debilis frangiꝛ ab aere nõ inspissato. ergo visus refrangiꝛ ab aere inspissato. Añs ꝓbat de quodã q̄ diciꝛ fuisse antiphon qui visũ ex quadã infirmitate debilitatus q̄ñcũqꝫ ambulauit vidit idolũ ip̄m p̄cedere. Secũdũ signũ q̄ꝛ in mari de longe videntibus naues apparent mali fracti qd̄ accidit ꝓpter vapoꝝ refractõnem. Terciũ signũ est ꝙ oĩes magnitudines apparent maioꝛes cũ euri flaue-

rint ꝛ hoc ideo qꝛ ventus ille aerem inspissat. Quartū signū qꝛ tpe caliginoso videt̄ astra occūbentia ꝛ orientia maiora ī medio celi existentia.

☞ Querit̄ quō pbat hoc idem de aqua. Solō sic. qꝛ visus refrangitur ab aere inspissato. ergo a fortiori ab aqua. aqua eñ est magis speculum ꝙ caligo.

¶ Querit̄ quō generat̄ iris. Solutio ex refractōne luminis solis a nube aquosa ad visum nostrum.

Querit̄ Quot sūt accñtia iridis. Solō phi in principio huiꝰ tractatꝰ ponit eiꝰ vndeci accñtia. Primū. iris nūꝙ apparet ꝑm figurā circuli pfectā. Secūdū ꝙ nūꝙ apparet maior semicirculo Terciū ꝙ sole oriēte ꝛ occidēte fit iris ꝑm maiorē portōnē ꝑm quā fieri pōt Quartū qnto sol magis eleuat̄ sup orizontē tāto apparet iris minor ꝛ ꝑm minorē circuli portōnē. Quintū ꝙ post eqnoctiū autumnale in breuioribꝫ diebꝫ pt fieri iris oī hora. In estiuis aūt nō fit circa meridiē. Sextū ē ꝙ nūꝙ aut raro apparēt plures ꝙ due irides simul. Septimū ꝙ vnicuiꝙ iridi sunt tres colores. Octauū ꝙ iris exterior obscuriores hꝫ colores. Nonuꝫ ꝙ exteriores iridis colores sunt situati cōtrario modo coloribꝫ inferioris iridis. Decimū iris inferior supmā pferiā .i. circūferētiā hꝫ puniceā infimā allurgā ꝛ mediā viridem exterior aūt iris ꝯrio mō se habet. Et isti sūt colores quos solos pictores facere nō pñt scꝫ puniceus purpureus ꝛ allurgus qui sunt ꝑncipales colores iridis. Undecimū est ꝙ color qui apparet inter colorē puniceū ꝛ viridem qñꝙ est color sancos qui causat̄ per iuxtapositōnem coloris punicei ꝛ viridis.

Querit̄ Quomodo differūt halo ꝛ iris. Solutio in sex. Primo quia iris fit ex reflectōne lumis nubis ad visum sed halo fit ex reflectōne lumis a vapore ad visum. Secūdo quia iris semꝑ fit a longe ꝛ ex opposito solis sed halo fit de ꝓpe ꝛ sub sole. Tercio differunt in varietate coloꝝ. quia iris apparet nigra eo ꝙ fit reflectio luminis a nube aquosa sed halo apparet alba eo ꝙ fit refractio a vapore raro. Quarto ꝙa iris est punicei coloris nō aūt halo ꝓbat qꝛ lucidū visū ꝑ nigrū apparet puniceū. igit̄ lumē solis reflexū ꝯtra nubem nigrā ꝛ roridā apparet puniceū Añs ꝓbat de igne viso ꝑ fumū ꝛ de sole viso tpe caliginis. Quinto quia cū nube supra quā apparet iris fit maior diuersitas ꝙ in vapore supra quē apparet halo. iō color puniceus ē ꝑncipalis color iridis ꝛ color albꝰ halonis. Sexto qꝛ in iride est maior pluralitas ꝛ diuersitas coloꝝ ꝙ in halone ꝓpter densitatē ꝛ diuturnitatē nubis supra quē apparet iris.

Querit̄ Utrum in iride sint veri colores vel apparentes tm̄. Solutio Alberti ꝙ sunt veri colores. Rō qꝛ lumē est formalis ypostasis oīm coloꝝ. ergo lumē receptū in ꝑspicuo denso cuiusmodi est in iride causat veꝝ colorē. sunt eñ plures in ꝯtrariū quoꝝ etiā aliquos noīat Albtus quos dicit errasse ex hoc ꝙ ignorauerūt inter formale et materiale ipoꝝ coloꝝ distinguere.

Querit̄ Quō generant̄ colores iridis Solutio ꝓpter refractōnem lumis solis aut alicuius astri splendidi ad nubem

aquosam cū incipiat pluere vel iam desinat. et hoc ideo quia tunc in nube sunt multe parue guttule tanquam parua specula ad quas guttulas nō pt refrangi figura astri sed solū color. Et quia guttule apparent continue. ergo et color apparet ꝯtinuus. et hoc fit quando sol aut aliud fulgidū habet se ex opposito tunc enim necesse est fieri emphasim. i. apparitōnem colorum.

Queritur Quō generatur color puniceus in iride. Solutio ex resplendentia radiorum lucidorum per nubem tenebrosam quia fulgidum visum per nigrum apparet puniceum.

Queritur Quot signis probat Aresto. hūc modū generādi. Solutio tribus. Primū quia in hyeme flantibus australibus ventis apparet circa lucernas iris maxime hn̄tibus visū debilē et oculos hūidos. Cuius cā est quia tūc aer cito ingrossatur propter hyemē et ventū australē seu hūores deferentē et propter fumū resolutū a candela. Secūdū signū quia in aq̄ maris sursum mota a remis nautarum apparet color puniceus propter lumīs refractōnem. Tercium signū est de iride artificiali quia si accipiatur pannus spissus madefactus et ponatur ad oppositū alicuius stricti foraminis per quod transeunt radij solis et tunc reflectantur radij ad pannū deinde fiat subtilis roratio aque inter pānum et foramen apparebit in panno iris cum colore puniceo.

Queritur Quot ponit Aresto. suppositōnes ad ostendendū alios colores iridis. Solutō sex. Prima fuit prius etiam dicta scilicet fulgidū visum per nigrū aut in nigro apparet puniceū. Secūda quanto visus magis protenditur tanto magis debilitatur. Tercia nigrū nō ē nisi velud lumīs negatō. et ergo oīa quanto remotiores videntur tāto nigriora apparēt quia minus lumē hn̄t. Quarta oīa que de longe videntur apparēt nigriora minora et planiora. Causa primi dicta ē in tercia suppōne. Cā secūdi ē quia quanto res ē remotior tāto sub minori angulo apparet. Causa tercij ē quia modica eminētia vel ꝯcauitas nō pt percipi. Quīta quanto nubes fuerit propinquior soli tāto maius lumē recipit. Sexta suppositō ē quod propter refractōem illud quod ē albius apparet esse nigrius. Causa huius est quia propter refractōem debilitantur radij visuales quorum debilitatō facit apparere nigredinem.

Queritur Quō ex his ostēdit generatōem horum colorum. Solutio dicit quod vbi est refractio fulgidi intentōris ad nubē ibi apparet color puniceus vbi vero refractio hmōi ē magis debilis. Ita quod lux sit minor apparet color viridis. vbi aūt adhuc magis debilitatur apparet color allurgus

Queritur Quare etiam iris est tricolor. Solutio patet ex dictis et addit etiā phūs quod ideo est quia sūt solum tres gradus visus et vltra terciū non fit permutatio sensibilis.

Queritur Quō situantur colores in irride Solutio. quādo apparent due irides simul tunc colores eorum cōtrario ordine situantur. Nam in iride inferiori que est pncipalior color puniceus est in suprema periferia quia ibi ē fortior refractio. alie aūt due periferie hn̄t se proportōnabiliter ad istā. Ita quod secūda habet colorē viridem et tercia allurgum.

An Sunt plures colores q̃ tres ipſius iridis. ꝓbaẗ q: eſt quidã color eius qui dicit̃ ſancos id eſt glaucus vel croceus. ⁊ hoc pꝫ ad ſenſum Sol'o tres ſũt colores ꝑncipales ipſius iridis ſcꝫ puniceus viridis et allurgus ſed ſancos nõ eſt principalis ſed minus ꝑncipalis.

Querit̃ Quõ cauſat̃ ille color in iride. Sol'o ex iuxtapoſitõne coloris punicei ⁊ viridis. Et hoc ꝓbat Areſto. tribus ſignis. Primũ. q: qñ nubes eſt nigerrima ad quã fit refractio / tunc colores ipſius iridis apparent magis diſtincti. Secundũ ſignũ q: qñ iris marceſcit tunc color puniceus vertitur in ſancos ⁊ ſancos in viridem ⁊ viridis in allurgũ ⁊ cauſa eſt q̃a colores recedunt cõtinue obſcurando. Terciũ ſignuꝫ eſt ꝙ iris lune apparet maxime alba eo ꝙ nubes ad quã fit refractio eſt nigra ⁊ fit de nocte q: nigrũ facit debiliter albũ videre penitus albũ. Etiam ꝓbat Areſtoteles hoc per id qđ fit in floribus ⁊ picturis quia ĩ illis ꝓpter iuxtapoſitõnem coloꝝ apparent varij colores. Et ergo colligentes flores cum candela ſepe decipiũtur ⁊ accipiunt alios ꝓ alijs.

Querit̃ Quare cum due irides apparẽt tunc exterior ſeu ſuperior apparet obſcurior q̃ inferior. Sol'o ꝙ ideo q: que a longe vident̃ apparent obſcuriora.

☞ Queritur. quare iris exterior habet colores ſituatos ex oppoſito interiorís ſeu inferioris. Sol'o ꝙ id q: q̃to fit maior receſſus a fortiori refractõne tanto fit color debilior ⁊ q: ſuperior iris ꝑ inferiorẽ piferiam plus accedit ad fortiorẽ refractõnem. ergo apparet in inferiori piferia intentior color.

☞ Querit̃. quare nõ pñt apparere plures irides q̃ due. Sol'o quia reflectio luminis continue elongat̃ ⁊ fit debilior ⁊ ſic vltra ſecundã iridem eſt ita debilis ꝙ non poteſt aliam iridem vlterius cauſare.

Querit̃ Quare iris apparet ſm figuram ſemicircularẽ. Solutio ꝙ ideo q: centrũ iridis viſus ⁊ aſtra ſunt in eadem linea. ergo aſtro exiſtente in oriente centrũ iridis erit in occidente. Cũ ergo orizon interſecet circulũ iridis in ptes equales apparebit nobis ſemicircul⁹

☞ Querit̃. quare nũq̃ apparet ſm portionẽ maiorẽ ſemicirculo. Solutio. quia tunc oporteret aſtrũ deprimi ſub orizonte ſed aſtro exiſtente ſub orizonte impoſſibile eſt apparere iridem.

¶ Querit̃. q̃d ẽ orizon. Sol'o ꝙ circul⁹ celi diuidens ptẽ viſã a nõ viſa

Querit̃ Quãdo apparet iris ſm maximã portõnem ſemicirculi qua apparere poteſt. Sol'o. qñ aſtrum eſt in oriente vel in occidente. Rõ eſt quia q̃to aſtrũ eſt magis ꝓpe terram ſicut eſt in oriente ⁊ occidente tanto iris plus eleuat̃ ſuper orizontem nr̃m eo ꝙ fit ex oppoſito vt dictũ eſt. ſed q̃to magis eleuat̃ iris tanto apparet maior. ꝗ.

Querit̃ Quãdo apparet iris ſm minimã portõnẽ ſm quã apparere poteſt. Sol'o. qñ aſtrũ fuerit eleuatũ ſupra orizontem. Rõ eſt quia centrũ aſtri ⁊ centrũ iridis ſunt in eadem linea. ꝗ q̃to aſtrũ magis eleuat̃ ſuper orizontẽ noſtrũ tanto magis deprimit̃ iris ſub

terra. ꝛ q̄to magis depͥmitur sub terra nobis apparet minor. Ex quo pꝫ ꝙ ſm minimā eius portōnem apparet in meridie Rō qꝛ tūc sol est maxime eleuatus. ꝛ sic iris maxime depͥmit̃. hec oīa de figura iridis ostendit phus mathematice ꝑ litteras in textu.

Queritur Quare iris raro fit a luna de nocte Solō. ideo qꝛ nō p̄t fieri a luna nisi ip̄a existēte plena. hoc aūt raro fit. Etiā qꝛ debilis est luna in eleuatōe vaporis ex quo fit iris. Etiam oportꝫ lunā esse in oriente vel occidente nube habente sitū directe oppositū que omnia raro ꝯtingūt. Et ergo dī phus ꝙ in annis quinquaginta solū bis ꝯperimus iridem de nocte factam

Queritur. Quo tp̄e apparere p̄t iris Solō. dicendū sicut dicit phus. ꝙ post eq̄noctium autūnale p̄t appare re iris qualibet hora. sed post eq̄noctiū vernale. scꝫ diebꝫ longioribꝫ. nō p̄t oī hora apparere. Cuius rō est. qꝛ portiones circuli quas describit sol in diebꝫ longioribꝫ sup̱ orizontē sunt minores semicirculo. et ideo cum sol ꝑuenit ad meridiē tūc centrū iridis totū depͥmit̃ sub orizonte. ita ꝙ tunc cū tota iridis circūferencia est sub orizonte nostro

Querit̃ Utrū iris excludat cathaclismū. i. vl̄e diluuiū Solō sic Rō est. qꝛ iris semꝑ apparet in materia humida et sic excludit excellentiā caliditatis etiā. qꝛ apparet in nube rorida ꝛ q̄si ꝯsumpta

¶De Uirgis.

Querit̃ Quid sunt virge. Solō. sunt radij ꝑpendiculariter ꝓcedētes a sole ad visuꝫ ꝑ nubē discōtinuā siue ꝑforatam aut ꝯtinuā ꝛ rarā. q̄s vulgares vocāt cordas tentorias solis.

Querit̃ Q̄uo generantur virge Solō. dupl'r. Primo qn̄ nubes nō est vndiqꝫ ꝯtinua sed certis locis ꝑforata. tūc radij solares transeūtes ꝑ foramina nubis supra quosdam vapores existentes in illis foraminibꝫ nubis refracti apparent ad modum quarūdā cordarum albarum. Secūdo modo generantur quando nubes est vbiqꝫ ꝯtinua sed est in vna parte magis rara q̄ꝫ in alia. tunc radij solares penetrant nubē in partibꝫ raris. et sic causantur virge quandoqꝫ nigre qn̄qꝫ virides qn̄qꝫ punicee ſm diuersuꝫ dominiū claritatis luminis cū obscuritate nubis.

¶De parahelijs

Querit̃ Quid est parahelius Solō. Est nubes rorida ꝛ splendida sequens solem et expͥmens effigiem solis. Et dicit̃ parahelius a para quod est iuxta et helios sol quasi imago solis apparens iuxta solem

Querit̃ Q̄uo generatur parahelius. Solō. per hoc ꝙ ad nubem maxime regularem ꝛ spissaꝫ lumen solis fortiter refrangitur. qꝛ tūc apparebit color albꝫ ad similitudinē alterius solis. debet aūt

esse nubis regularis. q2 dicit phus q regularitas speculi facit colorez in illo speculo apparentē esse regularem.

Querit. Quare parahelius est magis signuz pluuie q̄ virge Solo. q2 nubes supra quam apparet parahelius est densior. ideo ex ipsa magis p̄t generari pluuia

☞ Querit. quare parahelius australis. hoc est qui generatur ex latere australi solis est magis signū pluuie q̄ borialis. Solo. q2 aer australis magis dispositus est ad permutationem in aquam q̄ borealis, pter frigiditatē et siccitatem pellentes nubes.

Querit. Quare parahelij fiunt circa ortū z occasum solis. z nō in meridie Solo. ideo quia sol in meridie est nimis altus z refractio virgarum et paraheliorum parua est. et ita cum nubes valde remota est non pertingit ad visum. quia dicit phus q visus remotus a paruo speculo debilis fit in videndo

☞ Querit. quare virge z parahelij non fiunt supra solem nec sub sole. sed a latere Solo. ideo. q2 si fierent sub sole z pe solem tunc sol sumeret vapores. sed si fieret sub sole z remote tūc nimis spargeretur radius solis ad latus z fieret debilis refractio

Querit. Quare tempore apparitionis virgarum z iridis non fit diluuiū Solo. q2 diluuiū vniuersale generatur per abūdantem pluuiam. sed quia non apparent virge et irides nisi cum sint nubes tenues. sed parahelius apparet in nube densa vt dictum est. ideo nō excludit diluuium.

Ultimus tractatus de generatis sub terra.

¶ Querit. de quo tractat phus in vltimo tractatu Solo. de lapidibus et generibus metallorum

Querit. Quot ponit suppositiones in principio huius tractat? Solo. duas. Prima est. sicut supra terram est duplex exalatio scz humida et sicca. sic etiam infra terraz est vna vaporosa. i. humida. z alia fumosa. id est sicca. Secunda est. sicut infra terram est duplex exalatio sic etiam generantur infra terram duplicia corpora scz corpora fossibilia et metallica.

¶ Querit. que sunt principia fossibilium. Solo philosophi. est exalatio sicca a domino sm q ignita est a calido. et sic exalatio est materia z ignis est efficiens. non autem ignis sm q calidum sed sm q cōmensuratum est o frigido celesti. mediante humiditate continuante. Unde dicit philosophus q quedam fossibilia sunt quasi puluis coloratus. sicut illa que generantur a

calido consumente et aliqualiter adurente humidum ꝯtinuans. Alia sunt generata ex eadem exalatione a calido exalante humidum superfluum ꝛ fortiter terminante humidum cum sicco

Queritur. Quomodo generātur metalla. Solo. ad hoc dicit philosophus ꝙ quecūq metallantur. hoc est omnia que habent formam metalli generant ex exalatione vaporosa materialiter et a frigido congelante

☞ Queritur. quomodo differūt metalla Solo. quedaꝫ sunt fusibilia quedam ductibilia. Fusibilia sunt que plus accedunt ad naturam humidi ꝙ̄ ad naturam sicci. sicut stannum et plumbum Ductibilia autem sunt que habent humidum magis reductum ad medium per siccum. in quibus scꝫ est bona terminatio sicci ꝛ humidi. vt in auro ꝛ ere. etiaꝫ illa que habent humidum viscosum nō separabile a sicco. sicut ferrum.

Querit̄ Quomodo conueniūt metalla in modo generandi cum rore et pruina. Solo. In hoc. quia sicut ros ꝛ pruina fiunt super terram ex vapore humido et a frigido coagulante. sic metalla fiunt ex vapore incluso in partibꝫ terre. ꝛ precipue incluso in lapidibꝫ a quibꝫ coartatur in vnum per admixtionem siccitatis lapidum ꝛ ꝑ coagulatiōeꝫ factam a frigido ex virtute celesti. que dr̄ virtus mineralis

☞ Querit̄ quomō differunt metalla in modo generādi a rore et pruina. Solo. sic. quia ros ꝛ pruina fiunt super terram ex vapore humido post segregationem sicce exalationis. sed metalla fiunt in terra ex vapore humido an̄ segregatōem sicce exalatōis. sic ꝙ sicca exalatio manet in metallis

Querit̄ Quomodo probat philosophus ꝙ metalla habeant in se virtutē exalationis sicce Solo. philosophus probat hoc per signum. quia metalla igniuntur exurūtur et in puluerem redigūtur ergo habēt terram virtute

☞ Queritur. quare aurum igniendo non fit minoris ponderis quemadmodum alia Solo philosophi. quia aurum generatur ex subtilissimis sicco ꝛ humido non habentibus aliquod impurum admixtum quod purificando segregetur.

Querit̄ Que est materia propinqua omnium metallorum Solo. sulfur. es. ꝛ argentum viuum. quia virtute caloris sulfuris vapor humidus commiscetur cum pingui terrestri in argento viuo. et ibi calor sulfuris digerit ꝛ adunat terreū ꝛ aqueū. ꝛ frigiditas argenti viui ꝯdensat et indurat ꝛ fit metallum.

¶ Queritur. quomodo metalla comparātur planetis. Solo. plūbum comparatur saturno. stannum ioui. ferrum marti. aurum soli. es veneri. argentum viuū mercurio. et argentū lune. Vel sic. Aurū soli. argentum lune. cuprum ioui. stannū veneri. ferrum marti. plumbum mercurio. calibs saturno. vnde sequitur ꝙ sunt septem genera metallorum

Queritur Quare arestote. in hoc libro non determinauit de mineralib; in speciali Solo alberti. quod ideo. quia cognitio mineraliũ in speciali haberi nõ potest nisi prius sciantur operationes qualitatum primarum quas habent in corporib; mixtis. ergo prius determinãdũ fuit de impressionibus primarum qualitatum in taliter mixtis corporibus Et tantũ de tercio libro metheororũ

¶Sequitur Quartus metheororũ

Quoniam quidẽ quatuor cause determinate sunt elementorum. barũ quidem coniugationes etc.

☞ Queritur de quo tractat phs in quarto metheororum. Solo. de impressionib; qualitatũ primarũ in corporib; que sunt mixta. Causa autem huius determinationis est. quia post hũc librũ sequitur consideratio de naturã ipsorũ mixtorum iam in esse mixtionis constitutorum sicut in predictis trib; determinatum est de corpore mobili simplici vt est in via vel vt mouetur ad mixtionẽ Sed quia quecunque miscentur miscentur per operationes et passiones primarum qualitatum. ideo cõuenienti ordine in hoc vltimo libro fit de istis determinatio

Ar De istis quatuor elementis determinatũ est in secũdo de generatione. ergo superfluit hec scientia. Anũs est notũ. et fatetur hoc phs in principio huius quarti. Solo. in libro de generatione determinatũ est de eis secundum quod quatuor sunt cause eorum. vt hic dicit phus in textu. que sunt qualitates prime et secundum quod transmutantur adinuicem. sed nõ est ibi determinatum de operationib; elementorum secundum diuersam illorum commixtionem secundum quam alia et alia mixta causantur

Queritur. Quomodo diuiditur ille liber Solo. in quatuor tractatus. In primo determinat phus de operatiõibus qualitatũ actiuarũ. In secũdo de effectib; communib; qualitatũ passiuarũ In tercio de passionib; consequẽtib; ad diuersitatem mixtorum secundum quod mixta sunt scilicet de coagulatione. mollificatione. madefactiõne. de directiuis curualib;. de cedentib; pulsu et sic de aliis plurib;. In quarto de subiectis que substant huiusmodi passionib; determinatis in tercio tractatu. scilicet de omyomeris. et vnde eis conueniat impinguatio. et quod ipsis conuenit coagulatio propter terrã et aquam que sunt in eis. et quod omnis mollificatio refertur ad omyomera rõne terre et aque ex quib; componũtur. et de similib;.

Queritur Quot sunt qualitates prime. Solo phi. quatuor. quarum due sunt actiue que sunt calidũ et frigidũ. duo vero passiue scilicet humidum et siccum.

Querit̃ Quō Arestoteles ꝓbat in hoc quarto duas esse qualitates p̄mas actiuas ₇ duas passiuas. Solō p indu ctōnem suoꝝ effectuū ₇ per definitōnes illaꝝ qualitatū.

Querit̃ Quot sunt effectus elementoꝝ p̄ncipales. Solō sex scʒ terminare ₇ transmutare ea que sunt homogenia siue vnigenia ₇ etherogenia siue nō homogenia. ₇ humectare ₇ arefacere et indurare ₇ mollificare.

Querit̃ Quō ex hmōi effectibus ostendit̃ caliditas esse qualitas actiua. Solutio sic quia ista agit in mixtis siue homogenijs siue etherogenijs. Calidū em̄ terminat res deducendo eas ad cōplementū digestionis ₇ maturatōnis ₇ hoc dicit phs in hoc quarto ꝙ ostensurus sit in eo ꝙ digirendo calidū vincens om̄ia termīat ₇ ducit ad complementū. Terminat etiā generando calidū naturale quia ip̄m est instrumētū ꝟtutis formatiue i mixtis ₇ iō aliquādo dr̄ distinctiuū calidū q̄a dat formā per quā ponit̃ res in esse distincto. Secūda aūt ꝑatio calidi est transmutare id quod patit̃ ab eo ₇ hec est plena cū de crudo facit maturū si vincat materiā ₇ si nō vincat tamē alterabit eam virtute sua ꝭm ꝙ ē calidū. Itē calidū etiā humectat aliq̄n quedā coagulata p frigidū sicut metallica que sunt es ₇ plumbū ₇ argentū ₇ hmōi. Unde calidū oīa humectat quoꝝ humor constat per frigidum scʒ faciendo humiditatem in eis existentem discurrere ab interioribꝫ ad exteriora. Itē conuenit sibi etiā arefacere ₇ magis q̄ʒ humefacere scʒ per hoc ꝙ extrahit humidū vincendū. Ex eadem rōne conuenit sibi indurare q̄a terrestria humido amisso ₇ extracto assant̃ ₇ indurant̃. Itē calidū etiam mollificat illa scʒ quoꝝ humor est apprehensus sicco ita ꝙ non potest moueri a fundo rei nisi cum ip̄o moueatur siccū terreū sicut sunt ferrū ₇ cornu.

Querit̃ Utrum frigidū etiam operetur illa sex. Solutio sic quia frigidum in mixtis terminat coagulando coadunando ₇ impinguando permutat etiam alterando ₇ calidi effectum impediendo sicut ₇ patet hoc in oībus speciebus indigestionis de quibꝫ tractat phs in hoc libro. Frigidū etiam humectat scʒ inducendo humorē aqueū et conuertendo humorē aereū in humorem aqueum. Et etiam arefacit scʒ comprimendo humorē sicut est in terra vel luto coagulato qđ ex ariditate decidit in puluerē ₇ sicut est in cristallo vbi humor exaruit ₇ hoc mō per se arefacit per accidens aūt calefacit circūstando calidū ₇ pellens ip̄m in interiora rei sicut est videre in floribus in vere quos tangit frigus pruine quia cadentes inueniunt̃ rubei ₇ tandem puluerisantur in cineres. Liquefacit etiā hoc modo ₇ humefacit per calidi operatōnem quā confortat per accidens. Ex quibus etiam patet ꝙ mollificat ₇ indurat quia inducendo vel augendo humidū rei mollificat et cōprimendo indurat.

Querit̃ Quomodo ostendunt̃ per illos effectus humidū ₇ siccum esse qualitates passiuas. Solutio quia calidū ₇ frigidū non agunt illos effectus nisi in humido ₇ sicco. Probat̃ quia humidū ₇ siccum sunt illa que terminant̃ permutant̃ humescunt ₇ arescunt

mollificantur et indurantur.

Queritur Quomodo probatur per definitiones illarum qualitatum. Solutio huius habita fuit in de generatione quia utrumque tam calidum quam frigidum definitur per hoc quod est congregatiuum. congregare autem est agere. Sic humidum est bene terminabile termino alieno et male termino proprio. Siccum autem e contra. Sed bene terminabile vel non terminabile dicitur in eo quod res patitur aliquid.

Queritur Quotuplices sunt operationes primarum qualitatum. Solutio duplices. quedam enim sunt ad esse rei constituendum vel ad destructionem rei sicut generatio mixtorum et corruptio que est putrefactio et de his determinat in primo tractatu. Alie sunt operationes earum que esse rei consequuntur sicut digestio et indigestio cum speciebus suis de quibus tractat in tercio tractatu sicut prius patuit.

Queritur Quare Arestoteles determinat de putrefactione. Solutio. quia putrefactio est via in corruptionem naturalem in omnibus rebus tam naturalibus quam artificialibus. quia naturalia senescunt artificialia vero veterescunt. artificialia tamen etiam putrescunt per corruptionem naturalium que sunt materia ipsorum. Omne enim quod antiquatur tendit in mortem et corruptionem. horum autem omnium finis est putrefactio.

Queritur Quid facit putrefactionem. Solutio. agens primum putrefactionis est aliena caliditas attrahens naturalem caliditatem ad exteriora et sic caliditas propria ipsius mixti ab aliena corrumpitur

Ar Quicquid corrumpitur a suo contrario corrumpitur sed caliditas non est contraria caliditati. ergo. Solutio Alberti. caliditas non corrumpitur a caliditate inquantum caliditas est sed inquantum naturalis est. quia per hoc quod naturalis est tunc proportionabilis est nature mixti in qua proportione contrariatur aliene caliditati et per illam contrarietatem corrumpetur ab ipsa.

Queritur Que est illa caliditas aliena. Solutio Alberti absque dubio est caliditas loci continentis. quia mixtum putrefactionem patitur ex defectu calidi proprii.

Queritur Quam differenter putrefactio est effectus caliditatis et frigiditatis. Solutio Est effectus frigiditatis proprie et caliditatis aliene. Frigiditas enim que est in compositione mixti ad partium coadunationem et congelationem illa calidum exiens et deficiens a se pellit et remanet in partibus terrestribus. Caliditas vero expulsum calidum ad se trahit et sic ab utraque qualitate actiua perficitur putrefactio.

Queritur Quare frigiditas dicitur qualitas mortificatiua. caliditas autem viuificatiua. Solutio Alberti. quia manifestum est quod nihil operatur ad naturam et generationem mixtorum nisi ca-

Quarti libri Metheororū

liditas naturalis ꝛ complexionalis ꝛ hec ad corruptionem mixtorū non operatur nisi inq̄tum est aliena ꝛ non inq̄tum est caliditas. frigiditas autem non operatur ad conseruatōnem ꝛ generatōnem eoꝝ nisi per accidēs et ex parte coadunatōnis materie.

Sed quia iste quartus liber Metheororū in hoc famosissimo vniuersali sancte ciuitatis Coloniensis studio non legitur. nec a magistrandis eius auditio req̄rit. ideo de eius materia hic nō est latior facienda mentio.

Epitomata aľs reparatiões triũ librorũ de Anima in bursa Laurentina famosissimi agrippinensis Colonie studiȷ̃ edita et accuratissime castigata Albertocentonas ꝯtinentia ad honorem summi opificis christifere virginis et gloriosi Hyeronimi incipiunt

Reparatões primi de aïa

Onoruz honorabiliuz notitiam opinantes 7c.

Iste est sext⁹ liber naturalis phie in q̃ phs incipit deter minare de aïa 7 potentijs ei⁹. Et diuidit in tres libros partiales. In pmo docet modū pcedendi in inquisitiõe notitie ipius anime. In secundo determinat de ea quo ad quidditatem eius, 7 de potentijs aïe vegetatiue 7 sensitiuis exteriorib⁹. In tercio determinat de sensib⁹ interiorib⁹ 7 de intellectu 7 virtute motiua. vt patebit inferius

Queritur Primo. vtrū de aïa sit scientia Solo sic. quia de illo est scientia quod habet pncipia 7 passiones de ipso demõstrabiles. sed sic est de aïa. ergo de aïa est scientia. Maior est phi pmo posterior. Minor pbat. qr pncipia aïe sunt illa que ponūtur in eius definitione sed passiones dicūtur eius potētie. vt sunt intellectus agens possibilis. 7 voluntas. 7 sic de alijs. 7 potentie sensitiue 7 vegetatiue.

Ar Aïa non est scibilis. ergo male dr q de aïa sit scia. Añs pbatur. qr oĩs nostra cognitio oritur a sensu. sed aïa nõ est sensibilis. g̃ nec scibilis. et p ɔsequens de ea nõ est scientia. Maior est phi scđo posterioruz Minor pbat. qr solū accñs est sensibile Solo. licet aïa fm subam suam nõ sit sensibilis nec cadit sub sensu. tñ bene cadit sub sensu quo ad opatiões suas. p quas deuenimus in sube cognitõem. Et ergo dicit Alber. q de⁹ gloriosus ad hoc dedit nobis rõnem 7 intellectū. vt ipsa ad sensum reflexa nõ tm sensibilia. sed etiã que sub sensib⁹ latent accipiãt. 7 illa, scz isensibiles sube

Ar Scientia est vlium. sed aïa non est vlis. ergo de ea nõ est scia. Minor pz. qr anima est forma partis. talis aūt est singularis. Solo aïa pt ad duo ɔparari. Uno mõ ad corpus aiatū. 7 sic pcedit argumentuz Alio mõ ad ptes suas subiectiuas quas sub se ɔtinet. scz aïam vegetatiuã sensitiuã. 7 intellectiuã. et sic est vniuersalis habens rõem totius. 7 hoc modo de ea est scientia

Queritur Utrū scia de aïa sit physicalis Solo sic. et rõ est. qr illa scia est physicalis in qua determinat de corpore mobili vel de aliqua pte corporis mobilis. sed ista scia tractat de aïa que est ps corporis mobilis. scz corporis aiati. ergo ista scia est physicalis

Queritur Qualis pars ipsius corpis mobilis est aïa Solo est pars integralis. qr corpus aiatum qđ est corpus mobile ex aïa 7 corpore integratur. sed non est pars subiectiua que vocatur inferius de quo totū pdicatur

Ar Ad physicū spectat determinare de corpore mobili. sed aïa non est corp⁹ mobile. g̃ de aïa nõ est physicalis scia. Minor pz. qr aïa est suba incorporea Solo. licz aïa nõ sit corpus mobile. est tñ formale principium corporis mobilis. qr corporis aiati. Etiã est cã multaꝝ ɔprietatum 7 operationū naturaliū. et sic de ea etiam est scientia naturalis.

Ar Anima transcendit naturā. ergo de eā nō pt esse scia naturalis. p baf de aīa intellectiua. que est qdam intelligentia. sed de intelligentijs nō determinat physicus Solo. aīa intellectiua pt dupl'r considerari Uno mō fm esse suū inferius qd esse hz in corpe. z vt ad corpus z potētias corporeas est ꝯuersa. z sic de ea est scia naturalis. Alio mō cōsideraf fm esse suū supius. vt est intelligentia qdam. z sic nō est ꝯsideratiōis huius scientie sed metaphysice.

Querif Quotus est liber de aīa in ordine librorū naturalis phie Solo. est sextus. Cui9 rō est. qz libri naturalis phie ordinātur fm q ꝓcedimus a magis ꝯfusis z vlioribꝫ ad minus ꝯfusa. sed sic est q aīa est vltima forma z minus cōfusa de qua tractat physicus. ergo etiā liber de aīa inter ceteros libros physicales ponif sexto loco

Ar Dicit aresto. in textu q hystoriā de aīa ꝓpter vtraqꝫ cāni in pmis ponemus. ergo male dr q iste liber est sextus in ordine. Solo. duplex est ordo. scz doctrine. z sic iste liber dr sextus in ordine. Alius est ordo dignitatis siue pfectōis. z sic ꝓcedit argumentū z dcm phi

Querif Qd est subiectū huius libri. Solo. aīa fm suā subam et partes subiectiuas z potestatiuas accepta. qz ipa est pn cipaliter in hac scia ꝯsiderata. z oīa hic ꝯsiderata qdā analogica reductiōe ad eam reducūtur vt inferius patebit

Ar Anima est subiectū cuiuslibet scie. ergo nō est subiectuz istius libri tm. Probaf qz oīs scia inheret aīe z est in ea sicut in subiecto. Solutio. licz aīa sit subiectū inhesionis cuiuslibet scie. nō tn̄ est subiectū attributionis cuiuslibet scie. sed istius scientie tm

Ar Aīa nō pt eē subiectū attributionis. ꝙ. pbaf. qz subiectū dz substare passiōibꝫ. z dz eē p se subsistēs. sed sic nō est de aīa. ꝙ nō est subiectū Minor pbaf. qz est forma simplex. sed illa fm boetiū nullius subiectū eē pt. Solo forma dr qdrupl'r simplex. Primo qz est in fine simplicitatis. z talis nō pt esse subiectū alicuius accñtis. z sic solus deus dr simplex forma. Secūdo dr simplex qz nō est ꝯposita ex materia z forma. et sic angeli dicunf formae simplices. Tercio dr forma simplex p ꝯparatōem ad mixtū. z sic phs in pmo de celo dt esse qnqꝫ corpa simplicia Quarto dr simplex. qz nō includit in se multitudinē suppositoꝝ vt hmōi. z sic spēs spēalissima est simplex. Aīa est simplex nō pmo mō sed tm̄ scdo mō. z talis bn̄ pt esse subiectū accñtiuz

Ar De subiecto dz psupponi qd est z qz est in qualibꝫ scia. sed hic inuestigaf qd est ipius aīe. vt pz p definitōes eius. ꝙ aīa non pt hic esse subiectū Solo ad maiorē. de subiecto dz psupponi qd est z qz est in actuali demōstratōe. sz tn̄ nō est incōueniēs inuestigare qd est ipsius subiecti añ actualē demōstratōem. z sic pt hic inuestigari qd est ipsius aīe.

Ar Omne subiectū est materia. sed aīa nō est materia. qz est forma. ꝙ aīa non potest dici subiectum. Solo. triplex est materia. scz ex qua in qua z circa quā. licet ergo anima non potest dici materia ex qua. potest tamen vtiqꝫ dici materia circa quā vel in qua.

Queritur Quomodo diuiditur iste primus liber. Solutio. diuiditur in duos tractatus Primus tractatus est prohemialis. Secundus est de opinionibus antiquorum quas phus reprobat. In parte prohemiali phus facit tria iuxta preceptum Marcitullij. primo reddit auditores beniuolos. et hoc per ostensionem dignitatis huius scientie. Secundo reddit eos attentos et hoc per ostensionem difficultatis eius. Tercio vero dociles et hoc ex ordine eorum que in hoc libro tractantur

¶ Prima propositio textus

Bonorum honorabilium notitiam opinantes. magis autem alteram altera. aut secundum certitudinem. aut ex eo quod meliorum quidem et mirabiliorum est. propter vtraque hec anime hystoriam in primis ponemus

¶ Sententia istius propositionis stat in hoc quod cum omnis scientia sit de numero bonorum honorabilium. vna tamen scientia dicitur altera honorabilior propter duas causas Prima causa. quia est certioris modi procedendi. Secunda causa. quia est melioris et nobilioris subiecti. Et propter vtramque causam dicit phus hystoriam de anima in primis ponemus. Et ex hoc patet dignitas huius scientie

Queritur Utrum omnis scientia sit de numero bonorum honorabilium Solutio sic. cuius ratio est. quia omnis scientia vt huiusmodi est perfectio ipsius intellectus. Etiam bonum honorabile dicitur quod propter se appetitur. sed omnis scientia propter se appetitur. ergo omnis scientia est de numero bonorum honorabilium

Arguitur Scientia practica non appetitur propter se. ergo non est de numero bonorum honorabilium. et per consequens non omnis scientia est de numero bonorum honorabilium. Probatur. quia scientia practica ordinatur ad opus. Solutio. verum est non omnis scientia proprie loquendo est de numero bonorum honorabilium. sed solum omnis scientia speculatiua. Et hoc denotat phus in textu cum dicit notitiam. quia per notitiam intelligit scientiam speculatiuam. Verum tamen est quod scientie practice quantum est ex parte scientis dicuntur de numero bonorum honorabilium. quia vt sic sunt de perfectione nostri intellectus

Arguitur Omnis scientia est in intellectu. sed intellectus est tantum verorum et non bonorum. ergo nulla scientia potest dici de numero bonorum Solutio. intellectus est verorum per se et etiam bonorum quodammodo. quia obiectum alicuius scientie potest dupliciter considerari. Uno modo in ratione forme. et sic habet rationem veri. Alio modo in ratione finis. et sic habet rationem boni. quia bonum est conditio finis. sicut verum est conditio forme

Arguitur Nullum bonum est prohibitum. sed sunt alique scientie prohibite etiam speculatiue. ergo non omnes scientie sunt de numero bonorum honorabilium. Minor patet de scientijs magicis Solutio. triplici de causa aliqua scientia prohibetur. Uno modo ex parte scientiarum. et sic prohibentur piromancia. necromancia. geomantia que sunt ab autore dyabolico propter pactum verum vel interpretatiuum quod homo habet cum eo. et iste scientie sunt cuilibet christiano interdicte. quia demon nunquam docet aliquam veritatem nisi in finem deceptionis. Secundo dicuntur alique prohibite propter vsum quia ti-

metur de malo vsu earū quis in se sint bone. sicut scientia ꝯficiendi toxicuꝫ. Tercio sunt alique scie. ꝓhite in ordine ad discentē ꝛ certam ꝑsonā. ꝛ sic interdicit sacerdotibꝫ studiū legū ꝛ physice. qꝛ vtiliori studio debent vacare

Querit Quotuplex est bonū. Solō triplex. scꝫ bonū honestū bonū delectabile. et bonū vtile. Bonū honestū est. qđ ꝓpter se appetit. et definit sic a Tullio. Bonū honestum est quod sua ꝓpria vi nos ad se trahit ꝛ essentiali sua dignitate allicit. vt beatitudo. virtus. scientia ꝛ similia. Bonū delectabile est quod ꝓpter se appetit. sed nō est mansiuū sed transitoriū. vt pulcer color. dulcis potus ꝛ cꝫ. et vocat bonuꝫ vt nunc. Bonū vtile est qđ appetit ꝓpter alterum sicut pecunia est bonū vtile. quia queritur nō ꝓpter se sed propter necessitatem victualium. quia est fideiussor humane necessitatis

Querit Quare historia de aīa est in ꝑmis locanda. Solō ꝓpter duas causas. Prima cā est ꝓpter certitudinem. qꝛ est de his que in nobis experimur. quilibet em̄ nostrū experitur se habere animā. qꝛ quilibet scit se habere visum. auditū. tactum. gustum. olfactū. voluntatem. intellectū. ¶ Secunda cā est ꝓpter subiecti dignitatem. qꝛ hec scia est de anima que est ꝑfectior ꝛ dignior forma inter oīes formas rerū naturalium q̄s physicꝰ ꝯsiderat. et ergo ꝯsideratio physici extendit ad eam

Ar Liber physicoꝝ est prior isto libro. ergo historia de aīa non est in ꝑmis locanda. Solō. licꝫ iste liber de aīa nō sit ꝑor aliis ordine. ē tn̄ vtiqꝫ aliis ꝑor dignitate ꝛ ꝑfectōe. vt supra tactū fuit.

Ar Metaphysica est ꝑor dignitate. ergo solutio falsa. Probat. quia habet dignius subiectū. Solō. verū est simplr loquendo metaphysica est oībꝫ aliis scientiis ꝑor. sed tamē liber de aīa est ꝑor inter libros naturales et scientias physicas. ꝛ sic nō fit hic ꝯparatio simplr ad oīes scientias. sed ad alias scientias naturales

Querit Quare aresto. vocat hanc sciam historiaꝫ. Solō. facit hoc ꝓpter quādam silitudinē. qꝛ sicut in historiis non recitant omnia gesta sigillatim ꝛ particulariter ꝓpter plixitateꝫ. sed narrātur oīa summarie ꝛ in supficie solum. Ita etiā phs in hac scia determinat summarie de aīa ꝛ de eius potentiis. et nō singulariter oīa. sed solū in superficie ꝛ figuraliter enumerat q̄ de aīa sunt dicenda. Scđo. qꝛ sicut in historiis agit de actibꝫ ꝛ gestis hominū. ita in hac scia determinat de aīa ꝛ eius actibꝫ. Et etiā sicut in historiis ꝑus facta postea narrant ꝛ ecōtra. sic etiā est in ꝓposito. g̅ bene dr historia. q̄ est rerū gestaꝝ vel tanq̄ gestaꝝ narratio

Querit Quō ꝓbat phus q̄ scia de aīa est vtilis ad oīes alias scientias. Solō. ꝓbat inductiue. qꝛ ꝑmo est vtilis ad cognoscendū scias metaphysicales. qꝛ ex cognitōe aīe saltē rōnalis. q̄ est q̄dam intelligentia assurgimus in notitiā ꝛ cognitōem subaꝝ separatarū. q̄ sunt metaphysice ꝯsideratōis. Scđo est vtilis ad scias morales. qꝛ in scientiis moralibꝫ determinat de virtutibꝫ. sed ille subiectant in potentiis ipsius aīe. ergo cognitio de aīa est vtilis ad morales scientias. Tercio est vtilis ad

phiam naturalē.et hoc potissimū.q2 aīa est pncipiū formale corpis aīati seu aīalis.sed aīalia sunt maxima pars nature.vt dicit phus in textu.ergo cognitio de aīa maxime valet ad phiam naturalem.imo habita notitia aīe habetur maxima pars naturaliū

Ar Scia de aīa est de numero bonoꝝ honorabilium.ergo nō est vtilis Patz pña.q2 bonū vtile 7 honestū ab inuicē distinguūtur vt patuit Solo.bonū vtile 7 honestū pñt dupl'r psiderari Uno modo pprie.7 sic ab inuicem formaliter distinguūtur.Alio mō cōiter.7 sic rō boni vtilis honesti 7 delectabilis pñt vni et eidem bene ppetere.q2 vt sic bonū honestū includit vtile 7 delectabile.sed nō ecōuerso.Et sic patet ꝙ hec scientia potest dici honorabilis 7 etiam vtilis.

Querit Q.ūo phs reddit auditores dociles. Solo.in hoc ꝑponit ordinē 7 modū ꝓcedendi in hac scia.qūo sc3 velit ꝓcedere determinādo.Et dicit ꝙ pmo vult determinare de aīa fm se.hoc est q̄tum ad eius subam 7 essentiā.et postea de potentijs aīe.Et q2 duplices sunt potentie aīe.sc3 q̄dā que pueniūt aīe fm se 7 absolute accepte.et q̄dam que pueniūt toti piūcto.Ideo dt phus ꝙ pmo vult determinare de potentijs aīe q̄ pueniūt toti piūcto.7 postea de potētijs que pueniūt anime fm se 7 absolute

Querit Q.ūo phs reddit auditores attētos. Solo.ostēdendo difficultatē hui9 scie.et oñt phs difficultatē hui9 scie dupl'r.sc3 ex pte modi sciendi.et ex pte rei scite.Ex pte modi sciendi.q2 difficultas est qūo debeat inuestigari definitio ipsius aīe.sc3 an debeat inuestigari tm̄ p viam demōstratōis sicut accñtia.aut p viaz ppōnis 7 diuisiōis.aut p aliquā aliā viam.Ex pte rei scite p3.q2 res nō cognoscit pfecte nisi p sua pncipia.sed q2 diuersaꝝ reꝝ sunt diuersa pncipia.sicut alia sunt pncipia numeroꝝ.7 alia planoꝝ.ergo difficile est scire q̄ sunt pncipia ipius aīe.Etiā difficultas est in quo genere siue pdicamēto sit aīa.an sc3 sit suba vel accñs.et si dicat ꝙ sit suba.adhuc difficultas est an sit in genere actus vel in genere potentie.i.an sit materia vel forma.Exquo qōlibet genus diuidit in actū et in potentiā.Et dt phus ꝙ nō pt dici ꝙ aīa sit simul actus 7 potentia.q2 act9 et potētia nō parū differūt.imo multū.vt dt phs in textu Etiā difficultas est an aīa sit partibilis uel nō partibilis.i.an sit loco 7 subiecto diuisibilis an non.Et rōnabilis est hec dubitatio.q2 quidā dicūt vnā esse animā in oib9 corpib9.Alij vero vt plato 7 sui sequaces dicunt etiā in vno corpore plures esse aīas spē differentes.q2 intellectiuā posuerūt in cerebro.cōcupiscibile3 in epate.7 irascibilē in felle siue cysti fellis.vitalē in corde.7 generatiua3 in vasis seminarijs.Si vero dicat impartibilis.tūc opt3 querere an om̄is aīa sit eiusdē spēi cū alia.7 tm̄ diuidat p indiuidua.aut nō sit silis spēi ois aīa.Et si nō sit eiusdē spēi tūc dubiū est vtrū tm̄ differūt aīe spē vel etiā genere.hoc aūt est valde necāriū.q2 q̄dā supponebāt omniū aīatoꝝ esse easdē aīas spē.et tractando de aīa solū loquebātur de aīa humana.et p hoc crediderūt se sufficiēter de oī aīa determinasse q2 crediderūt ꝙ ois aīa spē pueniret cū aīa humana.et h peccato dr peccasse plato.q̄ dixit eēm spēm aīe eē in corpe hoīs et in corpe hūano plures eē aīaꝝ spēs subiecto differentes 7 forma.

Reparationes

Querit Quomodo procedendũ est si dicatur q̃ anime nõ sunt eiusdem speciei Solutio phi. tunc videndum est an sit vna ratio om̃is anime. sicut est vna ratio generis ſm omnes suas species an sit altera et altera ratio anime. sicut est altera et altera rõ specierũ animalis. vt querendũ est an sit alia definitio vniuiusq̃ anime. sicut est alia definitio equi canis hominis et dei. id est iouis vel esculapij. hoc autem necc̃arium est querere. q2 aĩal vl'e aut nihil est aut posterius est

Querit Que est alia difficultas de anima. Sol'o hec. si dicat q̃ sit tm̃ vna anima in vno viuẽte que tamen plures est in partib9 potestatiuis. tũc dubiũ est an oportet p̃us inquirere de tota anima. vel p̃us de partib9. et q2 plures sunt partes difficile erit determinare differentiã partiũ. q2 inferior semp includi videtur in superiori. sicut potestas militis in potestate ducis. Et iterũ querendũ est vtrum partes anime que sunt potentie sunt p̃us querende vel opera siue actiones potentiarũ. Exemplum est vt dubiũ est vtrum p̃us sit querendũ de intelligere et sentire. vel de potẽtia intellectiua et sensitiua. Et si ꝯstiterit q̃ de operib9 potentiarũ p̃us sit inquirendum. tũc iterum dubiũ est an oport3 p̃mo querere de obiectis circa q̃ sunt opera. aut p̃us de ipsis operib9. et postea de obiectis. vt dubiũ est vtrũ p̃us sit determinãdũ de sensibili vel de sensu et de sentire. vel de intelligibili aut de intellectu et intelligere aut ecõuerso

Querit Quotupliciter dr̃ aliq̃d esse in genere. Sol'o dupl'r Uno mõ p̃mo et p se. et sic aĩa nõ est in aliquo genere. q2 nõ est genus vel sp̃es. ex quo non est aliquod totum Alio modo dr̃ aliquid esse in genere reductiue. et sic anima est in p̃dicamento substantie. q2 reducit̃ ad idem genus cũ suo toto q̃d est corpus aĩatũ. et ergo dicit ph'us q̃ p̃mũ oport3 fortassis querere in quo genere est aĩa

Querit Que est rõ q̃ actus et potentia nõ parum differunt imo multũ Sol'o. q2 illa multum differũt que habent opposita rões essentiales. sed actus et potentia sunt hm̃oi. ergo nõ parũ differũt. Minor p3. q2 potentie est recipe esse. et ipsius actus est dare esse ipsi potẽtie. mõ recipe esse et dare esse sunt essentiales rões opposite

Ar Dicit ph'us octauo metaphysice q̃ potentia idemtice transit in actum. ergo male dr̃ q̃ multũ differũt. Sol'o duplex est potentia. sc3 formalis et subiectiua. iam dictũ ph'i hic in textu intelligit̃ de potentia subiectiua que est ipsa suba materie. dictũ ꝓo eius in octauo metaphysice intelligi debet de potentia formali. quia illa idemtice transit in actum. et fit actus in termino motus

Querit Ad q̃d ꝓpositum dicit ph's q̃ rõ animalis ſm vnũq̃dq̃ aĩal est altera et altera Sol'o ideo dicit ph'us. q2 ipse dicit q̃ difficultas est an debeat dari vna cõis definitio de anima que ꝯueniat anime in vniuersali. Aut sint dande diuerse definitiões pro diuersis animabus. sicut in animali est alia ratio hominis. alia canis et asini. eo q̃ rõ animalis ꝯtracti ſm vnũquodq̃ aĩal est altera et altera.

Primi libri de aīa

Ar Ratio aīalis est vna ⁊ eadem ꝺm vnūqđqꝫ aīal. ḡ Añs patet. q̄a est vna cōis definitio cōueniens hoī boui leoni ⁊ sic de alijs. Solutio licet rō aīalis incontracti siue generica sit vna ⁊ eadem oībus aīalibꝫ. rō tamē specifica ꝺm vnāquāqꝫ speciem est altera ⁊ altera.

Queritur Ad quod ꝓpositū dicit ꝙ vniuersale nihil est aut posterius est suis singularibꝫ. Solutio hoc dixit ꝓpter platonē qui dixit ꝙ esset danda vna cōis definitio de aīali que cōueniret aīali in vniuersali ⁊ nō cōueniret illi vel illi aīali. Et ergo dicit phs ꝙ vl'e nihil ē aut posterius est suis singularibus.

Queritur Quotuplex est vniuersale. Solutio triplex scꝫ Ante rem qđ preuenit sua singularia vt natura humana accepta vt ordine nature sua singularia p̄ueniens ⁊ hoc est vl'e metaphysicum. Jn re ⁊ illud est natura vl'is que ē in suis suppositis ⁊ hoc dicit vl'e physicum. Post rem est eadē natura accepta apud intellectū inq̄ꝫtū sup eā fundant intentiones secūde que sunt gen⁹ species ⁊ similes. ⁊ tale vniuersale est logicum.

Queritur De quo vniuersali intelligit hec autoritas. Solutō intelligit de vl'i post rem. q̄a hoc est posterius suis singularibꝫ. qꝛ tale vl'e dr̄ natura ꝺm ꝙ obijcit intellectui ꝟtute luminis intellect⁹ agentis tanq̄ꝫ formalis notio oīm singulariū. Et sic patet ꝙ vl'e post rem nihil aliud est q̄ꝫ vl'e acceptū ꝺm rōnē vniuersalitatis id est ꝺm ꝙ sibi attribuit intentio secūda. nō tamē dꝫ intelligi ꝙ ip̄m sit secūda intentio. Exemplū est vt natura humana accepta apud intellectū vt abstracta ab hoc vel illo homīe est vniuersale post rem ⁊ illo mō per actū cōpatiuū intellectus format super eam intentio secūda que est species.

Queritur Utrū accidentia magnā partē cōferunt ad cognoscendum ꝙ quid est. Solutio sic ꝓpria qꝛ effectus ducit nos in cognitōnem sue cause. sed accñtia sunt effectus subarꝫ. ḡ accñtia ducunt nos in cognitōnem ip̄ius ꝙ quid est siue ip̄ius substātie cui⁹ sunt accidentia. Maior patet. quia effectus gerit in se similitudinē sue cause. ergo ducit nos in cognitōnem sue cause.

Queritur Ad quod ꝓpositū phs hoc dicit. Solutō qꝛ dicit quia nedū est vtile scire substātiā aīe per sua essentialia. sed vtile est cognoscere ea que ꝑ se accidunt ip̄i. Quia illa multū cōferūt ad cognoscendum quod quid est.

Queritur Que est rō ꝙ accidētia multū ꝯferunt ad cognoscendū ꝙ quid est. Solutio phi qꝛ q̄ñqꝫ posteriora sunt nobis magis nota que sunt accñtalia rei ⁊ nōnūq̄ꝫ substātialia sunt notiora. Quia in mathematicis priora ꝺm naturā sunt magis nota ⁊ ex illis certificant posteriora. Jn physicis vero frequenter sunt occulta nobis que sunt priora ꝺm naturā ⁊ accñtalia nobis magis manifestant ⁊ sic incipim⁹ ex posterioribꝫ ⁊ venimus ad priora. sed qñ ab accñtibꝫ incipimus tūc oportꝫ ꝙ illa accidentia sint ꝑ se ꝯuenientia ⁊ nota nobis ad sensum ⁊ phantasiā

et imaginatōnem. Quia in illis pmo accipimus physica. ⁊ ergo qñcunqȝ bñ ⁊ exquisite sciuerimus tradere rōnem accidentiū tunc etiā expediti erimus ad tradendū rōnem de substātia ⁊ de eo qd quid est. quia per accidētium cognitōnem statim deuenim⁹ in cognitōnē subē. eo q accidētia magnā partē conferūt ad cognoscendū q quid est.

Ar. Omnis definitio debet dari p priora. sed accñtia sunt posteriora. ergo accidentia non possunt nos ducere in cognitōnem siue noticiam quod quid est. Solutio accñtia nō possunt nos ducere in cognitionem sue cause siue substātie a priori ⁊ quo ad qd est sed bene a posteriori et quo ad quia est.

Ar. Album ⁊ nigrū sunt accñtia ⁊ tamē nullo mō ducunt nos in cognitōnem qd quid est ipius sube. Solutō patȝ ex dictis quia duplicia sunt accidentia scȝ ppria ⁊ cōia. Jam dicit ad argumētū q hec auctoritas debet intelligi de accñtibȝ pprijs ⁊ nō de accñtibȝ cōmunibȝ.

Queritur. Ad qd ppositū dicit phs q definitōnes dialectice sūt casse ⁊ vane. Solutō iō qa dixit q accñtia magnā partem cōferunt ad cognoscendū qd qd est ⁊ nedū accñtia ducūt nos in cognitionē qd qd ē qñīno ipm qd qd est sube seu definitio est pncipiū cognoscēdi accñtia. qꝛ definitio ē mediū demōstrandi passionē de suo subiecto. Et hoc nō intelligit de definitōne dialectica q est formalis ex genere ⁊ dña ⁊ sic cassa ⁊ vana. sed intelligit de definitōe causali q dicit qd ⁊ ppter qd. Cui⁹ est exēplū hec definitō Ira est appetit⁹ vindicte. ē vana qꝛ p eā nō possūt cognosci passiones irati ⁊ causa ppter quā inest ira ipsi irato ⁊ subiectū cui primo inest.

Queritur. Quare definitōnes dialectice dicuntur casse ⁊ vane. Solutio ideo qꝛ oīs illa definitio ē cassa ⁊ vana que nō potest esse mediū demonstrandi passionē de suo subiecto. sȝ definitōnes dialectice sunt hmōi. g sunt casse ⁊ vane. Maior manifesta ē. qꝛ illud dicit cassum ⁊ vanū qd nō attingit finē in quē ordinat. cū g definitio ex sui natura ordinat ad demōstratōnē ille definitōnes dicūt vane q nō attingūt illū finē. Minor ptȝ. Quia definitōnes dialectice solū dant p causam formaleȝ que dr esse rei absolutū ⁊ nō sm q est pncipiū suaꝝ passionum.

Ar. Ergo dialecticus incōuenienter definiret si ei⁹ definitōnes essent casse ⁊ vane. Solō definitōnes ei⁹ sūt casse ⁊ vane ad illū fineȝ scȝ ad demonstrandū passionem de subiecto. tamē sunt vtrīqȝ vtiles ad explicandū cē definiti. sicut hec definitio aīal rōnale explicat cē ipius homis.

Queritur. Quotuplices sunt passiones aīe. Solutō duplices. q̄dam sunt q pprie sūt ipi aīe sicut intellect⁹ ⁊ volūtas. itelligere tñ maxie ppriū videt ipi aīe. qꝛ illud qd intelligit ē vle ⁊ hoc ē depuratū a materia. ⁊ iō nō imp̄mit alicui organo corpali. Si ṽo intelligere vel est phantasia vel nō est sine phantasia tūc etiā tale opus nō erit sine corpe. Alie sunt passiones q sunt cōmunes aīe ⁊ corpori sicut ira cōfidentia desideriū quia sine motu ⁊ passione corpis nullus irascit vel confidit neqȝ desiderat neqȝ sentit. Quia ira est accensio sanguinis circa cor cū euaporatōne fellis

Confidentia est ex ꝓtensione sanguinis ⁊ spirit⁹ ad exteriora. Sentire vero fit recepta forma sensibili in organo exteriori. ⁊ sic omnia illa dicũt passiones ⁊ motus corporis.

Queritur Quare necessariũ fuit questionẽ istam mouere an scʒ aĩa habeat aliquã opatõnem siue passionem sibi ꝓpriam.

Solutio quia ex determiatõne illius questionis cognoscitur aliqd qd omnes hoĩes scire desiderant scʒ an aĩa sit sepabilis a corpore an non. Quia si habet aliquã operatõnem ꝓpriam qua nõ cõmunicat corpori ⁊ cõmunicanti corpori tunc contingit aĩam esse separatam. quia opatio nõ potest esse magis separata ꝙ̃ substãtia. Si vero nullã habet tunc etiã nõ cõtingit eã separi ſm esse ⁊ sub̃am. licet forte ſm definitõnem aliquã sicut in mathematicis est ꝙ quedã accidunt eis ſm ꝙ sunt sepata ⁊ tñ nũꝙ̃ ſm esse sunt sine materia. Cui⁹ est exemplũ vt recto accidit ꝙ sphera enea tangit ipm in puncto que tamẽ nunꝙ̃ tangit ipm in puncto sepatũ. sed tangit ipm cõiunctũ cũ materia sensibili non in puncto sed in superficie eo ꝙ tactus corpoꝝ est. et sic etiã erit de aĩa. Si eñ in oĩbus suis cõicat corpori aut cõicanti corpori tunc potest accipi sepata ſm intellectũ inꝙ̃tũ agit opatõnem que nõ expletur motu alicuius partis corpis. tñ ſm esse ⁊ veritatẽ nunꝙ̃ erit sepata qꝛ semper exiget corporis coopatõnem.

Queritur Quõ phs ostendit ꝙ quedam passiones sunt cõmunes aĩe ⁊ corpi. Solutio sic qꝛ oĩes fiunt cũ quadã mutatione corpis vel quadam alteratõne cõiter dicta. Quia cũ motu ⁊ alteratõne corpis fiũt desideriũ. mansuetudo. timor. confidentia. gaudiũ. amare ⁊ odire. Quia in oĩbus istis mouetur cor motu diastoles ⁊ sistoles hoc est dilatationis ⁊ constrictionis.

Queritur Quõ hoc oñdit. Solutio hoc oñdit diuersitas hoĩm qui his passionib⁹ mouetur. Quia quidã hoĩes in duris ⁊ manifestis periculis passionũ contingentib⁹ nihil mouentur vel prouocantur ad iram propter firmitatem complexionis ⁊ aliqui eorũ non timent in talibus sicut accidit in his qui habent calida corda. Aliquãdo vero alij a paruis causis ⁊ infimis periculoꝝ mouentur ⁊ prouocantur ad iram quãdo corpus irrascibile ita dispositũ ẽ ac si irascatur sicut ẽ in cholericis calida corda habentib⁹ ⁊ leuẽ sanguinẽ q̃ facile sursũ dirigitur. Ampli⁹ manifestantur hec in his qui fiunt timentes ex sui corpis dispositõnibus qñ nulla causa terroris ẽ in passionib⁹ sicut accidit multis viris qui sicci sunt ⁊ frigidi pauci spirit⁹ et pauci caloris in corde.

Queritur Utrum operatõnes illaꝝ potentiarum que conueniũt anime ſm se conueniant anime sine corpore vel conueniant toti coniuncto. hoc est tm̃ querere vtrum intelligere cõueniat anime ſm se vel sit actus totius coniuncti. Solutio intelligere est actus totius coniuncti. Cuius ratio est quia intelligere est actus quidam. sed actus et operationes sunt suppositorum. Jam totum coniunctum est suppositum et non anima. quia illa est tm̃ pars compositi. ergo etiam intelligere cõuenit toti coniuncto ⁊ non aĩe. imo dicit phs in tractatu sequẽti qui dicit

aiam intelligere dicit eam texere vel edificare. qa scʒ non est suppositū cui⁹ ē operari hoc est sicut aīa ꝑm se ꝛ absolute sine corpe nō texit vel edificat ita. nec exercet actū intelligendi sine corpe. vñ dicit phs ꝙ licet potentia intellectiua ꝯueniat aīe ꝑm se. ipa tñ non pt opari ꝑm se sine corpe. Cui⁹ rō est qꝛ intellectus noster est phantasia vel non est sine phantasia. sed phantasia nō est sine corpe. ergo etiā intellectus nō potest opari vel intelligere sine corpe de hoc dedit phs exemplū de recto ꝛ enea sphera. vt tactū fuit.

Ar Anima intellectiua potest separi a corpe. ergo potest etiā sine corpe intelligere. Solutio aīa intellectiua pt dupliciter considerari. Uno mō inqꝫtū aīa dicta est ab aīando ꝛ sic nō potest intelligere sine corpe quia qui dicūt eam sic intelligere dicūt eam texere vt dictū est. Alio modo ꝯsideraꝛ aīa ꝑm ꝙ intelligentia quedā est. ꝛ sic pt intelligere sine corpe sicut alie intelligentie.

Querit̄ Quō debet hoc intelligi ꝙ intellectus noster est phantasia Solutō ꝙ sic vt sit sensus Intellect⁹ noster nō ē phantasia vt voluerūt antiqui quidā. qꝛ intellect⁹ ꝛ phantasia sunt distincte potentie. sed tñ non est sine phantasia. id est non est sine ministerio phantasie. qa oportet quēcūqꝫ intelligentē phantasmata speculari. vt dicit. phus tercio hui⁹. ꝛ sic est vna disiunctiua que solū verificaꝛ ꝓ altera eius parte. scʒ ꝙ intellectus non est siue phantasia.

Querit̄ Utrū aīa sit sepabilis a corpe vel non. Solutio si capiaꝛ aīa ꝓ vegetatiua ꝛ sensitiua tunc dicitꝛ ꝙ aīa non est sepabilis a corpe ꝓpter nimiā imersionē eius in materia. sed si accipiaꝛ ꝓ aīa intellectiua tunc dicitꝛ ꝙ sit sepabilis a corpe. Cui⁹ rō est. qꝛ aīa rōnalis est forma que pt ꝑ se subsistere. ergo etiā potest a corpe separi. ꝛ etiā nō est ex traduce. sed ab extrinseco increaꝛ.

Ar Anima rōnalis est actus corpis. ergo non potest a corpe separi. Probaꝛ qꝛ actus nō sepaꝛ a sua ꝓpria potentia. Solutio aīa rōnalis habet duplex esse scʒ esse superius ꝑm qđ esse non est actus corporis. et vt sic potest a corpe separi. qꝛ ꝑm hoc esse est quedam intelligentia. Aliđ habet esse inferi⁹ ꝑm qđ informat ꝛ mouet corpus ꝛ hoc esse amittit per separatōnem sui a corpore.

Querit̄ Quō differūt dyalecticus ꝛ physicus in suis definitōnibꝫ. Solutō sic qꝛ dialecticus soluʒ definit ꝑ formā id est ꝑ ꝑ̄ncipa formalia. sed physicus nedū definit ꝑ formā sed etiā ꝑ materiā. Et dat phs exemplū de ira ꝛ de domo. Dialecticus enī definit iram sic. Ira est appetitus vindicte. Sed physicus definit eam sic. Ira est ebullitio sanguinis circa cor in appetitū vindicte. Et dialecticus sic definit domū Domus est coopimentū ꝓhibens corpus nostrū a corruptōne imbrium ꝛ caumatū. Sed physicus definit eam sic Domus est qđ cōpositum ex lignis ꝛ lapidibus defendens nos ab imbribus ꝛ caumatibus.

Ar Dialecticus nō potest definire ꝑ formā tm̄. Probaꝛ quia forma ē tm̄ altera pars cōpositi que nō potest de toto ꝑdicari. Solutio

duplex est forma. scz forma partis que est altera pars ꝯpositi. et ꝑ talē formam nō datur definitio. Alia est forma totius. ꝛ illa predicatur de definito et per illam potest dari definitio.

Ar. Physicus nō definit ꝑ materiam. Probaꝛ. q꞉ materia est principium indiuiduationis ꝛ ꝯtingentie. Solo. materia ꝯsideratur dupl'r. Uno mō ſm potentiā subiectiuā. et sic physicus nō definit per eam Alio modo ꝯsideraꝛ materia ſm pōtentiam formalem formabilem. ꝛ hoc mō physicus definit ꝑ eam. et sic intrat definitiōem physicam. scz ſm ꝙ stat sub esse inchoationis forme

Queriꝛ Que est differentia inter metaphysicū mathematicum physicū ꝛ artificem. Solo ista. q꞉ metaphysicus definit absq̃ materia. q꞉ ꝯsiderat formas ꝑuenientes materiā. mathematicus aūt definit ꝑ materiā imaginariā. q꞉ ille ꝯsiderat formas abstractas a materia sensibili. vt ꝯsiderat rectū quod est in magnitudine. nō aūt definit per materiā sensibilez. et sic ꝯsiderat formas que ſm esse non sunt separabiles a materia. et tñ nō sequūtur corpus physicū ſm ꝙ physicū. Physicus autez et artifex definiūt ꝑ materiā sensibilem ꝛ formā. differenter tamē. q꞉ physicus definit ꝑ materiam ſm ꝙ forma educiꝛ de eius potentia. ꝛ ſm ꝙ forma est inchoata in ea. Sed artifex nō. q꞉ forme artificiales non sunt in materia inchoate. sed pure ab extrinseco in materia introducūtur.

Finitur pmus de Anima

Circa initiū secundi de aīa

☞ Queriꝛ pmo de quo agitur in secūdo libro de aīa. Solutio. de aīa ſm veritatē ꝛ ſm opinionē ꝓpriam. postq̃ in precedenti determinauit de ea ſm opinionem antiquoꝝ. Et sunt quatuor tractatus huius secūdi libri. In pmo agitur de definitōibꝫ anime. In secūdo de potentijs aīe in generali. et potentijs anime vegetatiue in speciali. In tercio de sensibꝫ exterioribꝫ. In quarto de sensibꝫ interioribꝫ ſm illos qui incipiūt. tercīū ibi. De parte aūt anime ſm Albertū vero in vltimo tractatu determinaꝛ solum de vno sensu interiori. scz sensu ꝯmuni.

Queriꝛ Quot sunt definitōnes anime Solo due. Una est materialis ꝛ dicit quid. Alia est formalis ꝛ dicit ꝓpter qd Et pmā definitōem inuestigat ex sex diuisionibꝫ. quaꝝ tres prime se tenent ex parte anime. ꝛ tres alie ex parte corporis. Prima diuisio est. entiuz aliud substantia. aliud accidens. et istam phus explicite non ponit. ex qua colligiꝛ ꝙ anima est substantia Secunda diuisio. Substātiaꝝ alia materia. alia forma seu entelechya. alia totum ꝯpositū Et hec diuisio est analogi in sua analogata. q꞉ per prius dꝛ de subā ꝛ de forma. secūdo de toto ꝯposito. ꝛ vltimo de materia. Ex qua diuisione eliciꝛ ꝙ anima sit forma actus siue entelechia et nō materia neq̃ totū ꝯpositum

Ar Substantia diuidiꝛ in corpoream ꝛ in incorporeā. ergo male dꝛ hic ꝙ diuidiꝛ in materiā. formā. ꝛ totum ꝯpositum. Solo. subā ꝑt

ↄsiderari tripliciter. Uno modo vt est genus generalissimū ⁊ vnū de decem ꝑmis generib᷒. et sic diuidit̄ in corpoream ⁊ in incorporeā. Alio mō ↄsideratur vt dr̄ a substando inq̄ntum scꝫ substat accidentib᷒. et sic diuidit̄ in ꝑmam et secūdam. Tercio mō ↄsideratur substantia pro substantia physica siue ꝑ omni eo quod non est accidens. et sic diuiditur in materiam formam et totum compositum

Querit̄ Quomodo differūt membra istius diuisionis ab inuicem Sol'o sic. q2 forma est entelechia actus ⁊ spēs ꝯm quam aliquid dr̄ esse in actu est hoc aliquid. sed materia ꝑ se non est hoc aliquid. sed solum ens in potentia. sed totum compositum est aliquid ↄstitutū ex materia ⁊ forma.

Ar̄ Materia est de se hoc. ergo materia est de se hoc aliquid ⁊ non solum in potentia Sol'o. materia dr̄ bene de se hoc. q2 est ꝑncipiū incōmunicabilitatis. sed tn̄ non est hoc aliquid. q2 hoc aliquid duo includit. scꝫ materiā. ⁊ naturā ↄmunē in tali materia indiuiduatā. ¶ Tercia diuisio est Actuū alius est ꝑmus. vt scientia. actus enī ꝑmus est ad esse. Alius est secūdus. vt ↄsiderare. actus vero secūdus est ad operari. Et ex ista diuisione habetur q̄ aīa sit actus primus ⁊ nō secūdus

Ar̄ Scientia nō pt̄ dici actus ꝑmus. ergo. Probat̄. q2 nulla forma accidentalis potest dici actus ꝑmus. sed scientia est forma accidentalis. ergo nō potest dici actus ꝑmus. Maior patꝫ. q2 actus ꝑmus dr̄ forma substantialis. Sol'o. aliquid dr̄ actus ꝑmus dupl'r. Uno mō dr̄ ꝑmus ꝑoritate essendi. et hoc mō forma substātialis dicit̄ actus ꝑmus. ⁊ forma accidentalis dr̄ actus secūdus. vt ꝓbat argumentū. Alio modo dr̄ actus primus ꝑoritate. cause formalis. et hoc mō forma aliqua siue substantialis siue accidentalis dr̄ actus ꝑmus. et operatio a tali forma exercita dr̄ actus secūdus. et isto modo scientia dicit̄ actus ꝑmus. et ↄsiderare ꝯm scientiaꝫ dr̄ actus secūdus. Uel dicendū est. q̄ phus nō dicit scientiā actū ꝑmū. sed dicit q̄ habet se in ordine ad ↄsiderare ꝑ modū actus ꝑmi. si vero cōsideret̄ ꝑ cōparationem ad intellectū. sic dr̄ actus secūdus

Ar̄ Scientia est actus secūdus respectu cōsiderare. ergo solutio nulla Probat̄. q2 nemo habet scientiā nisi ꝑmo ↄsiderauerit Sol'o. cōsiderare accipitur dupl'r. Uno mō vt dicit actum imꝑfectum adhuc potentie ꝑmixtum. et sic precedit scientiam vt ꝓbat argumentū. Alio mō vt dicit actum ꝑfectum a scientia elicitū. et sic sequitur scientiā ☞ Quarta diuisio est substantiarū alia corporea alia incorporea. Exemplum ꝑmi. vt homo asinus. Exemplū secūdi. vt angelus. et illam innuit cuꝫ dicit. q̄ substantie maxime vident̄ esse corpora. q̄uis enī substantie incorporee maxime sint sube. tn̄ non sic videtur ad sensum

Querit̄ Quare phus ponit istam diuisionem ⁊ etiā alias sequētes que se tenent ex parte corporis. cū tamen anima non sit corporea Sol'o ideo. q2 licet anima nō sit corporea. est tamen act᷒ corporis. et ergo etiā in ordine ad corpus habet definiri. ☞ Quinta diui/

sio est. Corpoꝝ quedam sunt naturalia. et dicuntur illa que habent intra se pͥncipium sui motus. vt ignis. aer. aqua. et terra. Alia sunt artificialia. ⁊ dicū tur illa que fiunt ab arte et per artem sunt facta. que nō habent intra se sed extra se principiū sui motus. ☞ Sexta diuisio est. Corpoꝝ naturaliū aliud habet vitam sicut corpus humanū. aliud vero non habet vitam. sicut ignis aer aqua terra. Unde illud corpus dicitur habere vitam qd̄ habet intra se pͥncipium augmentationis. diminutionis. ⁊ generationis. et illud dr̄ nō habere vitam quod nō habet hm̄oi principia intra se. Et nota ꝙ venerabilis dn̄s Albertus ponit solum qn̄qꝫ diuisiones et omittit primam. qꝛ nemo dicit animam esse accidens.

Queritur. Quomodo phūs probat ꝙ anima sit actus. Solō sic. quia anima est substantia et nō est materia vel totū ꝯpositū. ergo est actus. Qꝫ non est materia siue corpus patet. qꝛ corpus est habens vitam per animā. ergo nō est ipsa anima corpus. Non etiā est totū ꝯpositum. qꝛ ipsa naturaliter est pars. ergo relinquitur ꝙ anima est substantia sicut spēs corpis physici vitā hn̄tis. talis aūt sub̄a est actus corpis.

Queritur. Qualis actus est anima Solō. est actus talis quo potest animatū agere actiones vite. et dicitur talis dupliciter. Unus est primus. sicut scientia quiescens in anima scientis. Alius est secūdus qui est sicut ꝯsiderare. manifestū autē est ꝙ anima est actus primus sicut sciētia ⁊ sicut somnus. quia vigilia que est expansio quedā anime in exteriora opera sensuū assimilatur ei quod est ꝯsiderare. sicut somnus ipsi habere ⁊ non operari. Concludit̄ ergo ex predictis definitio dicens quid ipsa aīe ꝙ ipsa est actus corporis physici vitā habentis in potentia.

Queritur. Cuius corporis physici anima est actus Solutio est actꝰ corporis organici Et hoc probat per locum a minori dicens, si illud quod minus videtur inesse inest. et illud quod magis videtur inesse inerit. sed minus videtur ꝙ in animatis anima vegetatiua. id est in plantis sit corpus organicum in quibꝫ tamē est. ergo a maiori debet esse in animatis alijs. puta animalibꝫ. homine. et equo. Minor patet. quia plantarum partes sunt organa specialia officia vite habentia. quia folia sunt ad cooperiendum fructus. cortex ad cooperiendum semen ⁊ humiditatem fructus vt ad maturitatem ⁊ digestionem que pepansis dicitur perueniat. Radices vero habet ori similes quo ad officium. quia sicut oris officium in animalibꝫ est nutrimentum trahere. ita etiam radicis in plantis. Medullam aūt habet loco cordis. Ex his igit̄ patꝫ ꝙ ꝯpleta definitio dicens quid ipsius aīe est ista. Est actus corporis organici physici vitā hn̄tis in potētia.

Queritur. Quale corpus dicitur organicum Solutio. quod est ex organis figura et situ differentibus compositum. vocantur autem organa membra officialia quibus operationes vite ab anima excercētur. sicut sunt caput pedes manus. que sic distinguūtur vt notū est. qꝛ caput est sursum. pedes deorsum. ⁊ alia est figura capitis alia pedis

Ar Anima celi est vera anima. q2 nobilissima. et tñ non est actus corporis organici physici. Probat. q2 corpus organicum dicit quod est distinctū in suis membris 7 partib9. et corpus physicum dr corpus naturale. sed hec nō conueniūt anime celi. Solo. anima celi dr anima nobilis et nō ē in corpore per informatōem. sed solum p assistentiā. sicut nauta dr esse in naui. sic aūt nō est de aīa ignobili. sc3 de anima nostra

Ar Anima nō est actus corporis. ergo definitio falsa. Probat de aīa intellectiua que est anima. et tamen nō est actus corporis. q2 intellectus nullius corporis est actus. vt dicit phus. ergo nec anima intellectiua. Solo. aīa intellectiua potest dupl'r capi. Uno modo vt anima ab animādo dicta est. et sic est actus corporis. Alio modo cōsideratur anima vt intelligentia quedā est. 7 sic nō est ꝓprie actus corporis. sed euolat extra corpus ꝑm esse suū superius. queadmodu3 flāma candele euolat in aere ꝑm superiorē eius partem. Uel dicendū est ꝙ anima intellectiua est actus corporis. et tñ intellectus nullius corporis est actus. i. nullius organi corpalis

Ar Anima est actus corporis vitam habentis in actu. ergo male dr vitam habentis in potentia. quia anima existente in corpore corp9 est actu vnū Solo. duplex est vita. sc3 vita pma et vita secūda. Jam anima nō est actus corporis vitam habentis in potentia. vitam dico primam sed quando habet vitam primā tūc est in potentia ad exercendu3 vitam secūdam. sc3 vitales operationes

Queritur Quō debet hoc intelligi quod dicit phus. Nō opter querere vtrū anima 7 corpus sint vnū Solo. hoc dictum potest dupl'r exponi. Uno modo sic. Nō oportz querere si aīa 7 corpus sint vnum. id est non oportet querere vtrū nō distinguūtur. quia cū anima se habeat vt actus. 7 corpus vt potentia maxime distinguūtur. q2 vt dicit phus in pmo huius. actus et potentia nō paru3 differūt et in omib9 forma distinguitur a materia. Et hoc ostendit in artificialib9. in quib9 forma est vicinior materie ꝙ in naturalib9. ibi em nō querimus si figura est eadem cum sera in sigillo. neq3 vniuersaliter vnq3 dubitamus si est idem actus cum eo cui9 est actus. et hec est expositio dñi Alberti. Alio modo potest sic exponi Nō oprz querere vtrū anima et corpus sint vnum. id est non oportz querere vtrum ex his fit vnum. quia manifestum est ꝙ ex eis constituitur aliqd vnū terciū sc3 totum compositum.

Queritur Quot rationib9 probat phus ꝙ anima sit actus corporis Solo trib9. Prima illud est forma alicuius quod dat illi nomen et rationem. sed anima dat corpori nomen et rationem. ita ꝙ corpus non est corpus sine anima. ergo anima est forma corporis. Secūda ratio est. illud est forma alterius quo ablato alterum non manet nisi equiuoce. sed ablata anima a corpore corpus non manet corpus nisi equiuoce. ergo anima est forma corporis. Minor patet a simili in artificialib9 de dolabra. q2 ablata forma dolabre non manet dolabra nisi equiuoce. Tercia rō est quia sicut se habet partes anime ad partes corporis. ita se habet tota aīa ad

totum corpus. sed partes anime sunt forme partiū corporis. ergo tota anima est forma totius corporis. Minor ꝓbatur quia si oculus esset animal visus esset anima eius. Et si auris esset animal auditus esset anima eius et sic de alijs. ergo tota anima est actus totius corporis.

Queritur Quomodo phus ostendit ꝙ anima est actus corporis vitam habentis in potentia. Solutio sic quia non est actus corporis habentis vitam in potentia sicut semen dicitur viuū in potentia. vel fructus eo ꝙ semen ⁊ fructus plantarum non sunt corpora organica nisi in potentia incompleta in quibus non est anima nisi sicut artifex in artificiato sed est ipa actus corpis existentis in potentia ad vitam secundā que est in operibus animati viui nutriendo ⁊ sentiendo ⁊ mouendo de loco ad locum que sunt in animali sicut vigilantia.

Queritur Quomodo docet phus inuestigare secūdā definitōnem ipsius anime. Solutio illam docet inuestigare a posteriori ex effectibus eius ⁊ ex nobis magis notis ⁊ nature magis incognitis et ergo dicit sic. Qm̄ ex incertis ſm naturam. nobis tamen certis sepe fit nobis notum quod ſm naturam certum est. ⁊ maxime in physica. oportz nos iterum tentare de anima ⁊ inuenire aliam definitōnem quā volumus ex effectibus inuestigare. quia ipa anima latet nos ſm sensum.

Queritur Quomodo probat phus ꝙ necessariū sit aliam definitōnē de aīa inuestigare Solutio sic. qz dicit ꝙ nō sufficit in physica solum definire formali definitōne dicente quid tm̄. sed oportet etiam definire definitōne dicente ꝓpter quid passiones insunt subiecto. sed prima anime definitio dicit solum quid. ergo oportet aliam definitōnē inuestigare dicentē ꝓpter quid que sit medium demonstrandi primā definitōnem de anima. Et ꝓbat hoc etiam a simili. quia sicut ē in figuris ita etiā erit de anima. sed de figuris non sufficit dare vnam definitōnem. sed oportet dare duas. ergo etiam sic erit de anima. Minor patz quia in figuris nō sufficit dare vnam definitōnem generalem. sed oportet dare specialem q̄ conueniat cuilibet speciei vt patet de definitōnibus tetragonismi.

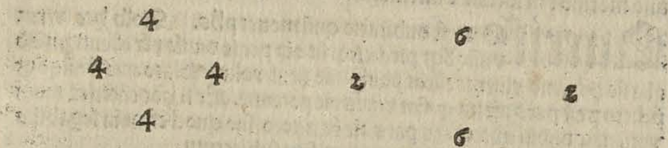
Queritur Quot sunt definitōnes tetragonismi Solutio due prima est Tetragonismus est orthogoniū equilaterale equale quadrangulo altera parte longiori. Secunda definitio est Tetragonismus est medie rei inuentio. id est inuentio ꝓportōnis quantitatuz ex quibus fit tetragonismus ⁊ altera parte longius quadrangulū tunc enim dicitur causa q̄re inest eis talis passio ꝙ ē equalis quadrato altera parte longiori ⁊ sic erit etiam in definitōnibus anime.

Queritur Quomodo ostenditur ꝙ secunda definitio tetragonismi ꝓ mā demonstrat. Solutio sic. quia ista definitio Tetragonismus est orthogoniū equilaterale equale quadrangulo altera parte longiori nō dicit nisi q̄d est tetragonismus sed nō dicit ꝓpter quā causaz est orthogonium equilaterale equale quadrangulo. ⁊ ergo secunda definitio que est medie rei inuentio subiungitur que dicit illius causaz. Et istud

oculari demonstratōne patebit in figuris inferi⁹ describēdis ꝛ etiaȝ ptȝ ponendo exemplū ꝛ in continuis ꝛ in discretis. In continuis em̄ dicimus ꝙ tetragonismus est figura quadrata equaliū laterum sicut pͥma figura inferius descripta existens tante capacitatis quante est quadratū non equalium laterum quod vocatur speciali nomine quadrangulū habens duo latera longiora duobus alijs quale est illud quod describitur secūdo loco. ponamus igit̄ ꝙ due magne linee istius secūde figure sint sex pedū distributione ita ꝙ simul sunt duodecim pedum ꝛ ꝙ quelibet paruaꝝ eiusdem figure sit duoꝝ pedum ita ꝙ simul sint quatuoꝛ pedum illa simul iuncta faciunt xvi. pedes vt manifestum est. tunc ponamus ꝙ pꝛima figura que est quadratum equalium laterū habeat quantitatem quatuoꝛ pedum in quolibet latere tunc etiam faciunt. xvi. sicut precedentia. Causa autem huius est medie rei inuentio id est medij inter latus longius ꝛ latus bꝛeuius. Quod sic ostendit̄. quia tetragonismus pꝛimus qui est omniū laterū equaliū habet quantitatem quattuoꝛ pedum in quolibet latere iuxta hypotesim quadratum vero altera parte longius quale est secūdū inferius descriptū habꝫ vnum latus sex pedum ꝛ alterū duoꝝ medium vero inter sex ꝛ duo sunt quatuoꝛ eo ꝙ equaliter distant a duobus ꝛ a sex Vincunt em̄ duo in duobus et vincuntur a sex in duobus. ꝛ sic inuentio medij inter duo ꝛ sex est causa equalitatis tetragonismi ad tetragonismū qui est altera parte longioꝛ. In numeris potest etiam istud ostendi. quia quādocūqꝫ vniuntur tres quantitates continue ꝓpoꝛtionis tunc ex illis fiunt quadrata ꝛ altera parte longius quadrangulū omnino equalia. Exēplū est vt si accipiamus. xij. sex et tria illi numeri habent se in ꝓpoꝛtione dupla. quia pͥmus est duplus ad secundū ꝛ secundus ad terciū. Quia. xij. continet bis sex, ꝛ sex continent bis tria. Si igitur volumus facere numerū quadratū siue tetragonū tunc ducemus mediū numeri scȝ sex in seipm̄ dicendo sexies sex ꝛ fiunt. xxxvi. que faciunt tetragonū ab vna quantitate surgentē habentē omnia latera equalia. Et si voluerimus perficere quadrangulū altera parte longius quod tantūdē cōtineat ducemus numeros extremos in se inuicē vt duodecim in tria dicendo ter duodecim vel duodecies tria ibi est quadrangulū altera parte longius. quia duodecim sunt longioꝛa ꝙ̃ tria ꝛ tamē omnino eq̄le est quadrato. quia duodecies tria vel ter duodecim faciunt. xxxvi. ꝛ oīno eodem modo eueniet si acceperimus in alia ꝓpoꝛtōne scȝ hemiolia siue sesquialtera tres quantitates continue ꝓpoꝛtōnis vt nouem sex quattuoꝛ vel in ꝓpoꝛtione sesquitercia vt. xvi. xij. ꝛ nouem quia eodem modo ducemus mediū in seipm̄ faciendo quadratū ꝛ extremos in se inuicē. faciendo altera parte longi⁹ quadrangulū. Ex quibꝫ ptȝ oculariter ꝙ secūda definitio dicit causam ꝛ demōstrat pꝛimā hoc modo. Omnis figura consurgēs a media ꝓpoꝛtōne continua ducta in seipam que tantū vincit terciā ꝙ̃tum vincit̄ a pꝛima equalis est ei que fit ex ductu pꝛime ꝓpoꝛtōnis in terciā. Tetragonismus est figura consurgens a media continua ꝓpoꝛtōne ducta in seipam que tm̄ vincit terciā ꝙ̃tum vincitur a pꝛima. ergo est equalis quadrangulo altera parte longioꝛi quod fit ex ductu pͥme in terciā. ergo medie continue ꝓpoꝛtōnis inuentio dicit causam equalitatis quadrati ad altera parte longius quadrangulū. Et sicut nūc dictū ē de istis duabꝫ definitōni

bus tetragonismi ita dicēdū est de definitōibꝫ aīe ꝙ scđa demonstrat pmā de definito ⁊ pma est sicut ꝯclusio demōstratōnis. ⁊ scđa sicut mediū.

Querit̄ Que vocat̄ ꝓportio continua. Solutio Alberti qꝛ in vna ⁊ eadē ꝓportōne in qua se hꝫ pma ad mediā. media se hꝫ ad vltimā siue terciā sicut ista hñt se in ꝓportōne ꝯtinua. xij. sex ⁊ tria quia in ꝓportione dupli.

Querit̄ Quō phs inuestigat scđam definitōem aīe. Solutō ꝙ inuestigat eam ex gradibꝫ vite quibꝫ distinguūtur viuentia a non viuentibus. eo ꝙ viuere est actus conueniens omni anime. Sunt aūt quatuoꝛ gradus vite Primus est esse intellectiuum. Secundus est esse motiuum Tercius est esse sensitiuū. Quartus est esse vegetatiuum.

Querit̄ Quare appellant̄ gradus vite vel viuentiū Solutō ideo. qꝛ gradus ꝭm oꝛdinē se habent ita ꝙ posterioꝛ prioꝛem ꝓsupponit. Ita etiam in gradibus istis est ꝙ posterioꝛ presupponit et includit prioꝛem. Iste oꝛdo graduum vite sic positoꝝ cōuenit istis gradibꝫ ꝭm viam perfectōnis ⁊ non ꝭm viam generatōnis. Nam ꝭm viam generatōnis oꝛdinātur directe ecōtrario. Et inter istos gradus vite semp primus cōtinet virtute oēs inferioꝛes sed nō econtra vt intellectiuū cōtinet sub se esse motiuū ꝭm locū. esse sensitiuū. ⁊ esse vegetatiuū. Et hoc est verū vt dicit phs in moꝛtalibꝫ In imoꝛtalibꝫ dicit phs pōt intellectiuū separi a vegetatiuo ⁊ a sensitiuo id est in coꝛpibꝫ celestibꝫ ꝭm opinionē ꝑipateticoꝝ. est vita intellectiua sepata a sensu ⁊ nutritiua ⁊ vl'ra vegetatiua.

Querit̄ Quomodo phs ꝓbat ꝙ vegetatiuū sit gradus vite Solutō sic. quia plante habent potentiā habitualem in se que ē principiū vite ꝭm actum. per qđ ꝑncipiū suscipiūt augmētū ⁊ decremētū. ḡ ē grad⁹ vite. Nō eñ augmētatio ⁊ diminutio fiunt ꝑ aliquā formā elemētarē. qꝛ alemētū ꝑ qđ fit augmentatio mouet̄ ad cōtraria loca sursum deoꝛsum ante ⁊ retro dextroꝛsum ⁊ sinistroꝛsum. sed foꝛma elementaris non mouet nisi ad vnam differentiam positōnis vt manifestum est. Et iste gradus vite sepatur in moꝛtalibus ab aliīs. sicut patet in plantis quibus nulla alia potentia inest nisi que continet̄ sub vegetatiua aīa.

Querit̄ Quō ōndit̄ sensitiū esse grad⁹ vite Solutō sic qꝛ aīalia hñt vitā ⁊ nō hñt illā ꝑ aīaꝫ vegetatiuā tm̄ sic plante ḡ hñt eā ꝑ aīaꝫ sensitiuā siue pmū sensū q̄ ē tactus. Et pt hic grad⁹ separi a motiuo qꝛ illa q̄ nō mouent̄ de loco ad locum sꝫ manent adherentia vni

loco sicut sunt spongia marina ꝛ quedā ostrea ꝛ choncilia sunt aīalia ꝛ nō solum viuentia ꝛ tamen in talib⁹ sensitiuum sepatū est a motiuo ſm locum sensus aūt primus ꝓpter quē est aīal est tactus qui inest etiā imobilib⁹ ꝛ illo posito nō est necesse aliquē alioꝝ poni. sed aliis sensib⁹ existentib⁹ necesse est istū poni sicut em̄ vegetatiuū sepaꝛ a sensitiuo ita hic sensus ab aliis separi potest. Et ita aīa determiata est p̄dictis quatuor scꝫ vegetatiuo sensitiuo motiuo ſm locum ꝛ intellectiuo.

Querit͂ Que est dubitatio quā mouet phs. Solo hec vtruꝫ vnūquodq̄ predictoꝝ sit aīa per se diuisa per essentiam. ab alia sic ꝙ in vno viuente essent plures aīe sicut voluit Plato. aut vnūquodq̄ p̄dictoꝝ est pars aīe ita ꝙ sint vnius aīe potentie. Et si hoc cōcedaꝛ tanq̄ verū tunc dubiū est an talis pars aīe sit a toto suo quod est anīa sepabilis rōne tm̄. aut etiā per essentiam ꝛ locum siue subiectum.

Querit͂ Quomodo phs soluit illā questionē vltimā. Solo dicit ꝙ in quibusdā nō est istud difficile videre sicut in aīalib⁹ pfectis que sunt valde diuerse cōpositōnis in organis corporum quoꝝ prātes sunt valde diuerse. ꝓpter qd̓ diuisis corpib⁹ eoꝝ statim moriunꝛ et aīa expirat cū non inueniat in vna parte totam diuersitatem organoꝝ quā requirit ꝓpter diuersitatē suaꝝ potestatū. Potētie igiꝛ aliq̄ ī istis pfectis aīalib⁹ loco ꝛ subiecto distiguūꝛ qꝛ ī alio locoē visus ī alio audit⁹ ī alio olfact⁹. In q̄busdā vo aliis sicut ī plātis ꝛ ī iperfectis aīalib⁹ nō ē facile cōsiderare. In plantis quia ille diuise cōualescunt. ita ꝙ quelibet pars diuisa videꝛ viuere. eo ꝙ plante habent corpa valde similia ꝛ organa non ex diuersis composita sed sunt quasi homogenia. ꝛ sic quelibet pars potest esse os et organū saluans naturam in talibus. ꝛ ergo in talib⁹ aīa videꝛ esse tota in toto ſm essentiam ꝛ potestatem ita ꝙ potestates non sunt loco ꝛ subiecto a se inuicem distincte. in aīalibus imperfectis siue anulosis que sunt similia sed nō omnino quoꝝ corpa cōponūꝛ ex circulis siue q̄busdaꝫ anulis sicut sūt serpentes anguille lumbrici virtutes anime etiam manent in partibus diuisis si diuidanꝛ per latum ꝛ non per longum. in talibus ergo confundūtur aīe potentie tanq̄ loco ꝛ subiecto indistincte sicut ꝛ aīa non requirit tantā organoꝝ dispositōnem in eis sicut in aīalibus perfectis. ꝛ ergo dicit phs ꝙ videꝛ in eis esse vna aīa actu ꝛ plures potentia sicut diciꝛ de continuo. Et rō huius est. Quia quelibet pars diuisa habet sensum ꝛ motū saltem dilatatōnis ꝛ constrictōnis. si ergo habet sensum habet voluptatem ꝛ tristiciā. qꝛ sensus ꝯueniētis ingerit voluptatē ꝛ incōueniētis tristiciā ꝓpter qd̓ vtriq̄ parti inest appetitus. ꝛ quia predicta sine oī phantasia esse non possunt. quia motus factus a sensu est phantasia. ergo in istis potentie aīe non sunt loco et subiecto distincte

Querit͂ Que est sententia phylosophi de intellectu. Solutio de intellectu speculatiuo non est satis manifestum an sit anima aliqua aut pars anime. quia intellectus nullius corporis est actus. et iō videꝛ esse alteꝝ gen⁹ anime qd̓ contingit separi a corpe ꝛ a vegetatiuo et sensitiuo sicut perpetuum a corruptibili. Relique vero partes anime

excepto intellectu ꝛ sibi cōiunctis que sunt ratō voluntas deliberatiua et electiua nō sunt sepabiles a corpe tamē differūt inter se rōne ꝛ definitōne. Et silr differūt a corpe. q̄a sicut differūt actus ita differre dn̄t potentie. sed sentire ꝛ opinari differūt. ḡ sensitiua ꝛ opinatiua. ꝛ ex hoc trahit ꝙ potentie distinguuntur per actus ꝛ obiecta.

Queritur Finaliter An vegetatiuū sensitiuū ꝛ intellectiuū sint diuerse partes aīe vel vna aīa. Solutio phī in effectu est ꝙ in eodē sunt potentie vni⁹ essentie in diuersis vero sunt aīe. Ratio qꝛ penes ipa sumit differētia aīaliū. sed talis est p substantialē formā. ergo in diuersis sunt forme subales. Maior patet. q̄a dicit phs ꝙ in quibusdā sūt omnes dicte potentie sicut in homīe. Quedam nō hn̄t nisi quasdam ꝛ q̄dam habent vnā scꝫ vegetatiuā. ꝛ penes hoc est aīaliū differentia. quia per hoc distinguimus aīalia a se inuicem. ꝓpter quā aūt causam hoc contingit dicet posterius qn̄ determinabit de perfectis ꝛ imperfectis aīalibꝫ. Simili modo manifestū est ꝙ quedam aīalia habent omnes sensus. quedam habent vnū solū scꝫ tactū qui est omni aīali necessarius.

Queritur Quot sunt anime. Solutio tres. Vegetatiua. Sensitiua Intellectiua.

Arguitur Si sunt solū tres aīe. ergo etiā erunt solum tres gradus vite. Solutio neganda est ꝯn̄a ꝛ rō est. quia aliter distinguūtur aīe et aliter gradus vite. q̄a aīe distinguūtur p hoc ꝙ est diuersimode esse act⁹ corporis organici. sed hoc solū cōtingit tripliciter. ergo sunt tm̄ tres anīe. Sed gradus vite distinguūtur p hoc qđ est distincte ꝛ sepatim reperiri ꝛ in diuersis. sed hoc contingit quadrupliciter. ḡ sunt quatuor gradus vite

Arguitur Sunt quinqꝫ gradus vite. ergo solutio falsa. Probat q̄a appetitiuum videt etiā esse vnus gradus vite. q̄a est potentia aīe. Solutio licet appetitiuū sit vna potentia. nō potest tamē dici gradus vite. Cuius rō est quia vt dictū est gradus vite distinguūtur per hoc qđ est posse distincte reperiri ꝛ sepatim in diuersis. sed appetitiuū non repitur distincte. quia appetitiuū nunqꝫ reperitur sine sensitiuo.

Queritur Utrū verū sit ꝙ vegetatiuū sensitiuū ꝛ intellectiuū i eodē sint vna aīa ꝛ i diuersis plures. Solutio sic vt patuit in textu.

Arguitur Qꝫ non quia corruptibilis ꝛ incorruptibilis nō est vna substātia sed aīa rōnalis sola est incorruptibilis aīe vero alie incorruptibiles ergo non est eaꝝ vna substātia. Solutio Alberti. aīa tota ipius homīs per se est incorruptibilis licet ab ea fluant quedā potentie opantes in organis corpalibꝫ ꝓpter quas in aliquibꝫ viribꝫ que non opant sine corpe p accidens non est sepabilis. Et hui⁹ dat Albertus silē de nauta qui subaliter sepatur a naui licet nauigatio non sit sine nauta. Sic etiam aīa p accidens in certis opatōnibꝫ debilitat qn̄ senescūt ꝛ deficiunt vires sue senectute et debilitate corporis ꝛ tamē ſm suā substātiā manet.

Ar Idem inquantum idem semper est natum facere idem. ergo ab vna anima seu forma non possunt esse plures operationes. Solutio quod verum est idem inquantum idem semper natum est facere idem. sic etiam vna forma inquantum vna non habet diuersas operationes. sed vna forma secunda diuersis potentiis pot exercere diuersas et plures operationes. sic autem est in proposito.

Ar Quecunque differunt specie non possunt esse vnum et idem essentialiter. sed iste anime differunt specie. ergo non possunt esse eedem. Solutio quod iste anime bene differunt specie in diuersis sed non in eodem. quia sic sunt idem hoc est sunt vna anima in essentia.

Ar Differunt essentialiter in eodem. ergo solutio nulla. Antecedens probatur. quia quecunque se precedunt tempore illa differunt essentialiter. sed vegetatiuum sensitiuum, et intellectiuum in eodem tempore se precedunt. ergo essentialiter distinguuntur. Minor patet per philosophum in .xvi. de animalibus dicentem. Quod embrio primo viuit vita plante. deinde vita animalis. tercio vita hominis. Dicendum quod illa autoritas intelligi debet de vita secunda et non de vita prima. non enim est sensus illius autoritatis quod Embrio primo viuit vita plante formaliter. et postea vita animalis formaliter. Ita quod vna anima addatur alteri sed est sensus illius dicti philosophi quod embrio primo viuit vita plante virtualiter queadmodum dicimus quod virtus cause efficientis est in suo instrumento. vnde cum dicitur principium vite est in semine et principium sensus propositiones sunt dupliciter exponende. Uno modo vt principium vite vocetur entelechia corporis organici secundum potentiam vite et sic sunt propositiones ille false. quia aliter semen esset planta quando esset semen plante. et similiter semen animalis animal quando est semen animalis. Alio modo vt principium vite vocetur quod est operans ad organa vite. et sic vere sunt sicut ars etiam dicitur esse in instrumentis artis. et sic anima est in semine sicut ars et non sicut entelechia. Melius tamen diceretur quod illud quod est in semine est aliquid anime et non anima. eo quod est operatio anime sicut diffuse dicitur in commentariis huius libri in principio epitomatis primi

Queritur A quo habet embrio illam vitam virtualem. Solutio ab anima matris. Quia embrio existens in vtero antequam anima sit introducta, est pars ipsius matris dependens a matre sicut pomum ab arbore.

Queritur Quomodo vegetatiuum et sensitiuum distinguuntur ab intellectiuo in diuersis Solutio intellectiuum separatur ab aliis sicut perpetuum a corruptibili. Cuius ratio est. quia intellectiuum non exiuit inesse per generationem. ergo non est corruptibile. sed alie anime exiuerunt inesse per generationem. ergo etiam sunt corruptibiles. Anima enim vegetatiua et sensitiua educuntur de potentia materie. sed anima intellectiua est corpori disposito per virtutem diuinam extrinsecus infusa et impressa. ergo ipsa est incorruptibilis.

Ar Iam dictum est quod vegetatiuum sensitiuum et intellectiuum sunt vna anima in essentia. ergo non separantur sicut perpetuum et incorruptibile. Solutio est in eodem sunt vna anima et sic etiam non separantur sicut perpetuum et corruptibile. sed tamen in diuersis realiter distinguuntur et separantur sicut perpetuum et corruptibile.

Ar Quicquid amittit suum esse hoc est corruptibile et non perpetuum. sed anima nostra amittit suum esse proprium. ergo est corruptibilis. Minor patet quia

aīa sepata nō dicit amplius aīa. Solutio aīa intellectiua hʒ duplex esse scʒ esse inferius ꝛ ꝑm hoc esse ipa dicit aliquo mō corruptibilis. quia sic ab animando dicta est. Aliud habet esse supius ꝛ ꝑm hoc esse nullo mō corrūpitur sed manet sepata vt quedā intelligentia seruans nihilomin⁹ ad corpus renisum.

Ar Aīa amittit suū esse indiuiduale. ergo nō est ppetua. Probat qr esse indiuiduale est a materia ꝛ a corpe. Solutio aīa ɔsiderat dupliter. Uno mō ꝑm esse eius inferius. ꝛ sic hʒ esse indiuiduale a corpe ꝛ hoc eē ipa aīa amittit sicut dictū est. Alio mō considerat ꝑm esse suū superius ꝛ sic habet indiuiduatōnē a ꝓprio suo qd est. ꝛ ꝑm hoc esse aīa est incorruptibilis omniquaqꝫ. qr aīa ꝑm hoc esse intelligentia quedā est manens in eodem esse ꝑ uo numerali.

Querit Utrū anima sit in toto corpe tota ꝛ in qualibet eius parte tota Solutio sic ꝑm suā essentiā sed nō ꝑm potestatē. Cui⁹ rō est qr indiuisibile vbi est ibi totū est. sed aīa ꝑm suā essentiā est indiuisibilis. ergo vbicūqꝫ est ibi tota est. sed anīa est in corpe ꝛ in qualibet parte. ergo aīa est tota in toto corpore ꝛ in qualibet parte tota. Et ꝙ anīa sit in qualibet parte manifestū est. quia al's partes nō dicerent animate. nec lesio que fieret in parte sentiret illico in toto corpe.

Ar Potestas nō derelinqt essentiā. si igit aīa ē in qlibet pte ꝑm essentiā ergo etiā ꝑm ptātē Solō ꝙ duplex ē ptās scʒ actualis ꝛ originalis Jam dr ꝙ ptās originalis ē vbicūqꝫ ē essentia sʒ nō ptās actualis ꝛ exercitat. Quia videm⁹ ꝙ visus nō est in qualibet pte corpis nec auditus. sʒ sūt in determinatis organis.

Ar Si aīa est tota in toto corpe ꝛ in qlibet pte corpis tota ꝑm eēntiā. ergo amputato vno digito amputaret aīa. Solō negāda ē ɔña. Et ratio est. Quia aīa non est in qualibet parte ꝑm ꝑfectōnem suam totalem. licet in eis sit ꝑm essentiam. vnde dicit Albertus ꝙ tripliciter consideratur anima. Uno modo vt forma corporis. ꝛ sic est tota in toto corpore. ita ꝙ corpus ꝑm suam totalitatem est materia eius ꝓpter qd partes sepate a toto non manent amplius nisi equiuoce. ꝛ sic vnit imediate corpi. Scdo mō ɔsideratur ꝑm suā eēntiā ꝛ sic ē indiuisibilis eēntia q̄ tota adest cuilibet parti sue scʒ sensui ꝛ intellectui ꝛ cū potētie sue sint diuise ꝑ corp⁹ ꝛ ipa essentialiter adest cuilibet ipa ꝑm eēntiā suā ē tota in toto. Tercio ɔsiderat vt motrix. ꝛ sic est ꝓncipiū effectiuū suoꝝ operū ꝛ nō ē effitiēs nisi ꝑ oēs suas potētias. ꝛ sic qsi ɔstituit ex oib⁹ illis ꝛ sic corp⁹ organicum sibi correspondet vt motrix est.

Ar Omnis forma extensa ad extensionem sui subiecti siue corpis debet diuidi ad diuisionem eius. sed aīa ē hmōi. ergo aīa est diuisibilis ad diuisionē corpis in quo ē Solō duplices sunt forme qdā sunt forme accñtales que sunt in maiori subiecto maiores. ꝛ in minori minores. ꝛ ille bene diuidūtur ad diuisionē sui subiecti in quo sunt. Alie sunt forme substātiales que nō sunt quātē ꝑ se vel ꝑ accidens. ꝛ tales nō diuidūtur ad diuisionem eius subiecti in quo sunt.

Ar̄ Quicq̄d habꝫ partes nō est indiuisibile. sed aīa habet partes. ergo nō est indiuisibilis. sed potius diuisibilis. Minoꝛ patet. qꝛ om̄e totum habet partes. cū aliq̄d dicit̄ totū in oꝛdine ad partes suas. sed aīa ē tota. ergo habet ptes. Solutio sicut aīa hꝫ partes sic est diuisibilis. sꝫ habet partes potestatiuas. ergo est sic diuisibilis vt dictū fuit. Vel dicenduꝫ est ꝙ aīa est tota accipiendo totū vt idem est qḋ perfectū. sed nō accipiēdo totum vt idem est ꝙ quelibet pars quō dꝛ accipi syncategoꝛematice.

Secunda definitio anime que potest elici ex dictis est ista Anima est principium quo viuimus sentimꝰ mouemur ꝯm locum et intelligimus primū referendo primū ad principium.

Querit̄ Quot modis potest cōstrui ille ablt̄ūs quo qn̄ dicit̄ aīa est p̄ncipiū quo viuimus. Solutō pōt construi in duplici habitudine. Uno mō in habitudine cause formalis sicut dicūtur viuere per vitam scire per sciam. Alio mō in habitudine cause formalis sicut dicitur aliq̄d scire ꝑ aīam ꝛ sanari ꝑ coꝛpus. Primo significamꝰ formam et actū p̄mū ꝛ id qḋ est rō scie vel sanitatis in eo qḋ suscipit sciam vel sanitatem. Quia actus actiuoꝝ sunt in patiente disposito. ꝛ iō esse qḋ est actꝰ forme est in eo qḋ disponit̄ ꝛ formatur per illaꝫ formā. ergo simili mō dicimꝰ ꝙ aīa est quo viuimus ꝛ ꝙ ipa est forma ꝛ rō vite ꝛ viuere talis coꝛꝑis ꝯm om̄es gradus vite superius positos.

Ar̄ Anima est principiatū. ergo male dicit definitio ꝙ est principium. Probat̄ quia aīa ꝓducit̄ ꝑ generatōnem in aīalibus. In homibꝫ aūt per creatōnem. ergo est p̄ncipiata. Solutō respectu diuersoꝝ aīa dicitur p̄ncipiū ꝛ principiatū. dicit̄ p̄ncipiū respectu suaꝝ oꝑationū ꝛ potestatum. Et dꝛ p̄ncipiatū in oꝛdine ad ipm generans ꝛ creans Vel dicēdū est ꝙ est p̄ncipiata in genere cause efficientis simpl'r. qꝛ nō est ens a se. sed ē p̄ncipiū in genere cause formalis respectu sui coꝛꝑis. vel etiā effectuū respectu suarum operatōnum.

Ar̄ Anima nō viuit. ergo nō potest esse p̄ncipiū vite. Cōsequētia patꝫ quia nihil dat alteri qḋ nō habet. Ans̄ ptꝫ qꝛ nō ꝑticipat vitam. Solutio aīa non viuit tanq̄ȝ id quod sed tanq̄ȝ id quo. qꝛ aīa est formale p̄ncipiū quo coꝛpus dicit̄ viuere.

Ar̄ Unius definiti erit tm̄ vna definitio. sed aīa est prius bene definita ergo ista definitio est superflua Solutō vniꝰ definiti est tm̄ vna definitio in eodem genere cause. possunt tamē vnius definiti esse plures definitōnes in diuersis generibꝫ causaꝝ. sic aūt est hic. Quia p̄ma definitio ꝯꝫ dn̄m Albertū dicit̄ materialis ꝛ secūda formalis.

Querit̄ Quomodo iste due aīe definitōnes differūt. Solutio tripliciter. Primo qꝛ p̄ma definitio aīe ē generalis quia dat̄ de aīa in cōi. scḋa autem specialis. qꝛ pōt ꝯm diuersas particulas cuilibet aīe cōuenire in specie. Scḋo quia p̄ma definitio dicit q̄d tm̄. scḋa vero

ꝓpter quid. Tercio qꝛ ꝑma definitio habet se vt ꝯclusio demonstrationis. ꝛ secũda velud ꝑncipiũ. Unde pꝫ sic fieri demonstratio. om̃e qđ est ꝑncipiuꝫ quo viuimus sentimus mouemur ꝑm locũ ꝛ intelligimus ꝑmum est actus corporis organici physici vitam habẽtis in potentia. sed aĩa est ꝑncipiũ quo viuimus sentimus mouemur ꝑm locũ ꝛ intelligimus ꝑmũ. ergo aĩa est actus corpis organici physici vitã hñtis in potẽtia

Ar. Secũda definitio nõ demonstrat ꝑmam. ergo. Probatur. qꝛ posterius nõ pꝫ demonstrare ꝑus. sed secũda definitio datur ꝑ posteriora scꝫ ꝑ effectus qui sunt viuere sentire intelligere Solo. secũda definitio nõ datur ꝑ effectus. qꝛ sentire intelligere ꝛc. que ponũtur in secunda definitione aĩe nõ dicũt actus secũdos seu effectus. sed dicunt actus ꝑmos ꝛ subales qꝛ sic debet definitio exponi. Anima est ꝑncipiũ quo viuimus. i. quo viui sumus. quo intelligimus. i. quo intellectiui sumus. ꝛ sic de alijs. et hoc mõ viuere intelligere sentire sunt in ꝑdicamento subẽ. qꝛ dicunt actus intrinsecos qui identificãtur forme substãtiali que est aĩa existentes fecunditates substantiales eiusdem.

Ar. Secũda definitio est formalis vt patuit. sed definitiones formales ꝑm phm sunt casse ꝛ vane. ergo secũda definitio nõ pꝫ esse ꝑncipiũ demonstrandi ꝑmã Solo. definitões formales formalitate logica sunt casse ꝛ vane. nõ tamen definitões subales formalitate reali ꝛ physica. imo ille maxime valent ad demõstratiões. sic aũt est de secũda definitõe aĩe q̃ est formalis formalitate reali ꝛ physica

Secũdus tractatus

In quo determinat de potentijs anime in generali. et in speciali de potẽtijs anime vegetatiue.

Queritur. Quot sunt genera potentiaꝝ aĩe. Solo. quinqꝫ scilꝫ vegetatiuũ. sensitiuũ. appetitiuũ. motiuũ ꝑm locũ. ꝛ intellectiuũ. Et dicũtur genera. qꝛ habent sub se multas spẽs sicut vegetatiuũ habet sub se tres spẽs. scꝫ nutritiuã. augmentatiuã. et generatiuã. Sensitiuũ habet sub se quinqꝫ sensus exteriores ꝛ q̃nqꝫ sensus interiores. Appetitiuũ hꝫ sub se irascibilẽ ꝯcupiscibilẽ ꝛ volũtatem

Ar. Nõ sunt q̃nqꝫ genera potentiaꝝ. sed tm̃ tria. Probatur. qꝛ sunt tm̃ tres aĩe. ergo sunt solũ tria genera potentiaꝝ. Patꝫ ꝯña. qꝛ eadem videtur rõ de potẽtijs ꝛ de aĩa Solo. neganda est ꝯña. et rõ est. qꝛ vni⁹ eẽntie possunt esse plures potentie. eo ꝙ simplici essentie nequaqꝫ ꝑiudicat discretio potentie. ꝛ ergo nõ est eadẽ rõ de potentia ꝛ de aĩa. sicut in silua videmus vnã arborẽ in suba plures habere ramos

Ar. Sunt tm̃ quatuor gradus vite. ergo erũt tm̃ quatuor genera potẽtiaꝝ aĩe. Patꝫ ꝯña. qꝛ phus distinguit genera potentiarũ ꝑ grad⁹ vite Solo. neganda est ꝯña. et rõ est. qꝛ aliter distinguuntur gradus vite ab inuicẽ. ꝛ aliter genera potentiaꝝ aĩe. qꝛ gradus vite distinguũtur ꝑ hoc ꝙ est diuersimode regiri in diuersis separatim. sicut supra dictũ. sed genera po

tentiaꝝ aīe distinguūtur per actus ꝛ obiecta. sed inueniūtur quinqꝫ genera/les rōnes obiectorum

Queritur Que est rō ꝙ sunt quinqꝫ genera potētiaꝝ aīe Solū qꝛ tot sunt genera potentiaꝝ aīe quot sunt rōnes obiectorum distincte. sed est qūtuplex rō obiectoꝝ. ergo etiā sunt qnqꝫ genera potētiarū. Maior ꝓbat̄. qꝛ potentie distinguūtur ꝑ actus ꝛ obiecta. Minor ꝓ/batur. qꝛ oīe obiectū aut est ꝯiūctum potentie sue. aut separatū. Si est con iūctū tūc est obiectū potentie vegetatiue. qd̄ est alimentū. Si separatuꝫ hoc est dupl̄r. qꝛ vel est obiectū vl̄e. vel particulare. si est vl̄e sic est obiectū intellectus. si particulare sic est obiectū sensus. Et ṗter has potentias sunt due q ꝯiūgūt potentias suis obiectis. qꝛ vel nititur potentia ꝯiūgi suo obiecto ꝑ naturale desideriū boni desiderabilis. et sic est appetitiuū. vel nititur ꝯiungi suo obiecto ꝑ realem ꝯtactum. ꝛ sic est motiuū ſm locum.

Arguitur Prius nō distinguit̄ ꝑ posterius. sed obiecta ꝛ actus sunt posteriora potentijs. ergo nō distinguūt potentias. Et ꝯfirmat̄. qꝛ distinc/tio dꝫ esse ꝑ intrinseca. sed actus ꝛ obiecta sunt extrinseca potentijs Solū actus potentiaꝝ possunt dupl̄r accipi. Uno mō ſm ꝙ sunt in executiōe. et sic sunt posteriores potētijs. qꝛ potentie illo mō sunt principia actuū ꝛ sic ipsi actus sequūtur. Alio mō accipiūtur ſm ꝙ sunt in intētiōe agētis. et sic sunt ṗores sicut finis in intentione est ṗoꝛ agente ꝓpter finem. ꝛ ergo dicit ṗhus ꝙ actus sunt ṗores potentijs ſm rōnem ꝛ definitōem. De obiectis est eo/dem mō dicendū. qꝛ ea que sunt ad finē ꝓportionātur fini.

Queritur Utrū ille potentie distinguātur realiter ab ipsa aīa. Solū sic. Cuius rō est. qꝛ aīa agit ꝑ suas potentias. g̃ potentie sunt realiter ab ipsa aīa distincte. Patꝫ ꝯña. qꝛ nihil citra primum agit ꝑ suā essentiā. sed per potentias sibi realiter suꝑadditas. Preterea aīa est in genere substantie saltem reductiue. ꝛ potentia aīe sunt accn̄tia sue de genere accn̄tis. mō suba ꝛ accn̄s realiter ꝛ ṗdicamentaliter distinguūtur

Arguitur Qualitates ṗme agūt ꝑ suas essentias. ergo etiā aīa ṗt agere per suā essentiā. ꝛ ꝑ ꝯsequēs aīa nō agit ꝑ potentias sibi suꝑadditas. Patꝫ ꝯña. qꝛ aīa est virtus superioꝛ ꝙ̄ sunt qualitates ṗme. Solū. ꝯña nō valet. et rō est. qꝛ qualitates ṗme nō sunt illud quod agit. sed sunt illud quo mediante fit actio formaliter. anima autē est agens effectiuū. nō auteꝫ formale tantum.

Queritur Utrū iste potentie in diuersis aīalibus specie distinctis etiā distinguātur specifice. Hoc est vtrū visus in hoīe et in asino sit eiusdem spēi Solū. potentie ꝯsiderant̄ dupl̄r. vno mō vt vi/res sunt de secūda specie qualitatis. ꝛ hoc modo distinguūtur per sua speci/fica principia a quibꝫ emanant. que principia sunt alia ꝛ alia in diuersis ani/malibꝫ. Et hoc modo visus in homine ꝛ visus in asino distinguūtur specie Alio modo ꝯsiderantur vt potentie relate ad sua obiecta. et hoc mō visus in homine ꝛ in asino sunt eiusdem spēi. qꝛ est idem obiectū in homine ꝛ asi/no. qꝛ obiectū visus in hoīe est coloꝛ. ꝛ obiectū visus in asino etiā est coloꝛ

Ar̃ Ex illo sequeret̃ q̃ in vno animali esset tm̃ vna potẽtia. sed hoc est falsum. Sequela pz. q̃z dictũ est q̃ potentie distinguũtur per p̃nci pia eẽntialia ⁊ specifica a quib⁹ emanãt. sed in vno aĩali est tm̃ vna eẽntia. g̃

Solõ. ab vna essentia vt vna est emanat tm̃ vna potentia. sed tñ ab vna essentia fecũda in gradib⁹ p̃fectõalib⁹ p̃nt fluere plures potentie.

Ar̃ Sũt eadẽ p̃ncipia in diuersis aĩalib⁹ a q̃b⁹ emanant iste potentie. g̃ Probat̃ q̃z visus in hoĩe emanat a potẽtia sensitiua. sic etiã visus in asino Solõ. licz potentia sensitiua sit cõis hoĩ ⁊ asino. tñ rõ aĩalis est ₣m vnũq̃dq̃ aĩal altera ⁊ altera in spẽ. ⁊ sensus nõ emanat p̃xime ab aĩalitate. sed a p̃ncipijs determinãtib⁹ eã in spẽ virtute quoꝝ sensus est p̃tus alteri⁹ et alteri⁹ spẽi in illis diuersis. sicut istud diffuse pz in ꝯmẽtarijs hui⁹ libri

Querit̃ Quot rõnib⁹ ph̃s p̃bat q̃ appetitiuũ nõ est distinctus gradus vite separatus a sensitiuo Solõ. duab⁹ Prima est. cuicũq̃ inest letitia ⁊ tristicia illi inest appetit⁹. sed oĩni aĩali insunt letitia et tristitia. g̃ oĩni aĩali inest appetitus. Maioꝛ p̃bat̃. q̃z appetit⁹ nõ ẽ nisi desi deriũ eius q̃d est dulce ₣m naturã. dulce aũt iudicat̃ q̃d est ₣m naturã delec tabile. ⁊ oppositũ est de amaro. Minoꝛ p̃bat̃. q̃z q̃buscũq̃ inest tact⁹ illa sen tiũt ꝯueniẽs ⁊ incõueniẽs p̃ tactũ. sed ex tactu ꝯuenientis surgit letitia. ⁊ in cõuenientis tristitia. Scd̃a rõ est. cuicũq̃ inest sensus alimẽti illi eidẽ inest ap petitus. sed oĩ aĩali inest sensus alimẽti. g̃ oĩ aĩali inest appetitus. Maioꝛ p̃ bat̃. q̃z cuicũq̃ inest sensus alimenti illi inest esuries ⁊ sitis. sed esuries ⁊ sitis sunt appetitus. q̃z esuries est appetitus calidi ⁊ sicci. ⁊ sitis frigidi ⁊ humidi. Minoꝛ p̃bat̃. q̃z oẽ aĩal hz sensum tactus. qui est sensus alimẽti q̃ discernit calidũ frigidũ humidũ ⁊ siccũ. ex q̃b⁹ alũtur ⁊ nutriũtur viuẽtia. reliq̃ sensi bilia. sicut coloꝛ sonus odoꝛ nõ faciũt ad nutrimentuz nisi p̃ accñs. sapoꝛ p̃o ₣m se nõ nutrit. sed facit ad ipsius nutrimẽti delectamentũ. sicut posteri⁹ in libris paruoꝝ naturaliũ dicet̃. Conclusiue nũc habem⁹ q̃ aĩalib⁹ h̃ntib⁹ tac tum inest appetit⁹. De phantasia aũt imanifestũ est quõ se hz ad alias spẽs poñaꝝ. sz in p̃ncipio tercij dicet̃ de ea ⁊ arte practica ⁊ imaginatione

Querit̃ Quib⁹ viuentib⁹ inest p̃ter sensitiuũ motiuũ ₣m locũ Solõ ph̃i. tercij gradus q̃ sunt aĩalia p̃fecta. q̃z illoꝛuz cib⁹ nõ sufficiẽter p̃parat̃ a natura. ⁊ g̃ h̃nt os ₣m naturã. Aĩalia p̃o ĩpfecta oris figurã nõ h̃nt. eo q̃ cib⁹ eoꝝ sufficiẽter a natura p̃parat̃. ⁊ g̃ nõ h̃nt ven tres neq̃ loca digestiõis. q̃busdã p̃o cũ p̃dictis ĩest intellectiuũ. sicut hoĩb⁹. et si sit aliq̃d gen⁹ aĩaliũ alterũ aut honoꝛabili⁹ q̃z hõ in natura aĩaliũ.

Querit̃ Quare hoc d̃r ph̃s. Solõ. p̃pter platonicos q̃ posue rũt eudemones ⁊ cacodemones. i. bonos ⁊ malos spũs aĩalia rõnalia. q̃uis hoc ꝯtrariũ sit fidei ⁊ ph̃ie

Querit̃ Quis sensus d̃r sensus alimenti. Solõ. tactus. q̃z ille sentit p̃ se calidũ frigidũ humidũ ⁊ siccũ. ex quib⁹ alun tur aĩalia. et ergo ille inest omni aĩali. Alij aũt sensus nõ faciũt p̃ se ad nutri mentũ. sed solũ per accidens. inq̃ztum p̃ accidens eis calidũ ⁊ frigidũ humi dum et siccũ ꝯiũguntur. vt dictum est

Ar. Materia appetit formã. 7 tñ materia nõ hʒ sensum. ergo appetitiuũ 7 sensitiuũ separãtur. Solõ. duplex est appetitus. scʒ naturalis 7 aĩalis. Appetitus naturalis est in omĩ re. qꝛ ille appetitus nihil aliud est ꝙ̃ inclinatio rei in suũ finẽ vel operatõem. Appetitus ꝟo aĩalis nunꝙ̃ separaꝛ a sensitiuo. de quo appetitu loquiꝛ phs in ꝓposito. et ille p̃supponit cognitõem in appetente

Queriꝛ. Quõ phus ostẽdit ꝙ necessariũ fuit aĩam duplr̃ definire Solõ. sicut est in definitionibꝫ figure ita erit in definitionibꝫ aĩe. sed nõ sufficit in figuris dare rõnem ꝯmunẽ q̃ tñ omĩbꝫ figuris ꝯueniat. sed opꝫ dare etiã spẽalem p̃ter eam. ergo sic etiã erit in definitionibꝫ aĩe Minoꝛ ꝓbaꝛ. qꝛ definitio cõis figure est. figura est ꝙ̃titas linea vel lineis terminata. que ꝯuenit omni figure. et tñ ex illis nõ scitur qualiter triangulus est in tetragono potestatiue. et ergo ex illa non sciꝛ ꝑfecte trianguli natura. sed oportʒ q̃rere trianguli ꝓpriã rõnem. que etiã nõ sufficit sine cõi. eo ꝙ ꝑ ꝓpriam nõ cognoscimus esse figuratõis in triangulo. ergo a silĩ cõis definitio aĩe que ꝯuenit omĩ aĩe nõ sufficit que est. Anima est entelechia corporis organici. sed requiritur secũda que ꝯuenit cuilibet aĩe ꝺm spẽm. sic igiꝛ nõ valet vna sine alia

Queriꝛ. Que est alia ꝯuenientia inter figuras 7 aĩas. Solõ. phi hec. qꝛ sicut trigonuʒ ẽ in tetragono 7 semꝑ p̃oꝛ figura in posteriori. ita vegetatiuũ est in sensitiuo. 7 sensitiuũ in intellectiuo. Trigonũ est in tetragono potentia nõ ꝺm se. sed si ipsum diuidaꝛ in ea que p̃t tunc potest in opatões trigoni 7 plus. qꝛ si tetragonũ diuidaꝛ lineis diagonalibꝫ duabꝫ fient quatuoꝛ trianguli. sicut pʒ in figura subscripta si trahatur vna linea a pũcto. a. ad pũctum. c. 7 alia a pũcto. b. ad pũctũ siue angulũ. d. erunt manifeste q̃tuoꝛ trianguli. Eodem mõ est in aĩa. qꝛ si sensitiuũ distribuaꝛ in potestates suas tũc poterit in opatões vegetatiue 7 amplius. et eodẽ modo est de intellectiuo qđ p̃t in opa sensitiui 7 vegetatiui. tñ sicut trigonũ non est in tetragono ꝺm actũ trigoni sed tetragoni. ita vegetatiuũ nõ est in sensitiuo ꝺm actũ vegetatiui sed sensitiui. qđ ẽ superioꝛ potẽtia. Figura diuisionis tetragoni in quatuoꝛ triangulos est ista.

Queriꝛ. Quare necessariũ est scire qualibet aĩam in spẽ. puta q̃ sit aĩa hoĩs. que plante. Solõ phi. qꝛ sensitiuũ nõ est sine vegetatiuo. licet ecõtra vegetatiuũ separeꝛ a sensitiuo Etiã sine tactu nõ habeꝛ aliquis alioꝝ sensuũ. tactus aũt ab his separaꝛ. qꝛ multa sunt aĩalia q̃ nõ hñt visum neqꝫ odoratum. sed tactũ solũ 7 gustũ incꝫtum est q̃dam tactus. Quedã etiã cũ sensitiuo habent motiuũ ꝺm locuʒ. sicut aĩalia ꝑfecta. q̃dam nõ sicut imperfecta Intellectiuũ vero cũ his pauca habent aĩalia. quia solus homo in genere mortaliũ vt supra tactũ fuit. et quibuscũqꝫ inest intel-

lectiuū insunt ⁊ alie potentie sed nō ecōtra. qꝛ quibusdā inest solus sensus quedā cū hoc hn̄t imaginatōnē. q̄dam cū his experimētū ⁊ artē sicut homines. De intellectu speculatiuo est alteratio qꝛ ē sepatus ⁊ magis p̄prie separatoꝝ q̄ꝫ mortaliū. sed de hoc in p̄ma phia amplius dicetur.

Queritᷣ Quo ordine determinādū est de istis potētijs. Solō p̄mo determinādū ē q̄d est vnūq̄dq̄ȝ istoꝝ. ⁊ postea determinādū ē de habitis q̄ sūt accn̄tia q̄ ꝯsequūtᷣ sicut sunt sepabile esse ⁊ inseparabile esse a corpe ⁊ hmōi q̄ accidūt potētijs aīe. Si ꝑo oportꝫ prius determiare q̄d vnūq̄dq̄ȝ istoꝝ est ꝑ definitiuā rōnē anq̄ȝ sciam⁹ de toto ex q̄ ptes sunt priores toto. tūc oportꝫ determiare p̄mo de actib⁹ istaꝝ potētiaꝝ qui actus sunt p̄uij potentijs quo ad nos. lꝫ potentie sint simpliciter priores. Et ꝑ eandē rōnem p̄us determinandū ē de obiectis. qꝛ obiecta magꝭ accedūt ad nostrā noticiā q̄ꝫ actus vel potētie. Quia obiecta inferūt passiones potētijs. ⁊ potentie ꝑ species obiectoꝝ informanᷣ ⁊ sic prebent speciem actib⁹. ⁊ ꝑ act⁹ dant spēm potentijs. ⁊ ḡ quo ad nos speculatio prior ē de obiectis secunda de actib⁹ tercia de potentijs. ⁊ sic prius dicendū est de sensibili ⁊ intelligibili. ⁊ postea de sensu ⁊ intellectu.

Secūdū capitulū secūdi tractatus

Queritᷣ Quare phs p̄mo determiat de potentia vegetatiua. Solutō q̄a ipa est cōior alijs. ḡ est prior. Aīis ꝓbaᷣ. q̄a ẜm ipam viuere inest omnib⁹ viuentibus.

Queritᷣ Quot sūt opa vegetatiue potētie. Solō tria scꝫ nutrire augmentare ⁊ generare.

Arᷣ Phs in textu enumerat tm̄ duo opa scꝫ generare ⁊ alimēto vti. ḡ superflue assignanᷣ tria. Solutio lꝫ in genere sūt tm̄ duo. tn̄ i speciali sunt tria. Quia alimēto vti subdiuidiᷣ in nutritōeȝ ⁊ augmētatōnem.

Arᷣ Potentie distinguūtur ꝑ actus ⁊ obiecta. sꝫ est tm̄ vnū ⁊ idē obiectum potentie vegetatiue. ḡ est tm̄ vna potentia. Minor ꝓbaᷣ. qꝛ alimentū est obiectū ei⁹. Solutio Alberti lꝫ sit vnū ⁊ idē obiectū materialiter. tn̄ formaliter est diuersum vt obijciᷣ trib⁹ potentijs. Quia alimentum vt est potentia caro est obiectū nutritiue. ⁊ vt potentia q̄ꝫtum maius ē obiectū augmentatiue. ⁊ vt ē potentia hoc aliq̄d sic est obiectū generatiue. Et hoc patet ex finibus istaꝝ potentiaꝝ. Quia finis nutritiue est ꝑ alimētum restaurare dep̄ditū. sed finis augmentatiue est per nutrimenti incorpatōeȝ ꝑducere corpus ad perfectā magnitudinē ẜm figurā. sed finis generatiue ē per ip̄m saluare esse specificū quod est esse diuinum.

Arᷣ Sunt plures potentie q̄ꝫ prenominate tres. ergo dictū falsū. Probatur. quia est aliqua potentia digestiua. aliqua expulsiua. aliqua attractiua. ⁊ aliqua retentiua. igitur sunt plures. Solutio tm̄ tres sunt potentie principales anime vegetatiue. sed iste quatuor virtutes sunt ministeriales subseruientes ipi potentie nutritiue.

Queritᷣ Que potentia est p̄ncipalior inter potentias aīe vegetatiue. Solutio generatiua cui⁹ rō est quia naturalissi-

mũ opuz in viuẽtib⁹ pfectis nõ orbatis neqꝫ spõtaneã generatõnem habẽn tib⁹ est generare sibi sile id est facere alterũ tale qleipm ẽ sicut naturalissimũ est aĩal facere aĩal. ⁊ plantã facere plantam.

Queritur Quare dicit in viuentib⁹ pfectis. Solo. qa impfectũ in qtitate q₂ necessario habet multũ ponere in substãtia nihil pt ponere in semie ꝓpter qd infãtes ⁊ pueri nõ possunt generare. Additur nõ orbatis id est non priuatis membris generatõnis. q₂ talia ꝓpter defectũ organi generatiue generare nequeunt. ⁊ subdit neqꝫ spontaneã generatõnem habentib⁹ ꝓpter ea que generant per putrefactõnem ab agẽte vniuersali pticulari agẽte nõ cõcurrente quõ generant vermes.

Queritur Que est rõ q naturalissimũ operũ in viuentib⁹ pdictis sit generare sibi simile. Solo. illud opus in viuentib⁹ perfectissimũ est per quod pticipam⁹ esse diuino. sed sic est de generatõne. Minor pbat. qa per eam saluat esse specificũ qd est esse diuinũ species em̃ in his que sunt sub concauo orbis lune in vno indiuiduo saluari nõ potest ex quo quodlibet taliũ est corruptibile. g oport₃ ad ꝯseruatõnem ⁊ ppetuatione illius esse specifici continuã generatõnem fieri.

Queritur Quotuplex est finis. Solutio duplex sc₃ finis quo et finis gra cui⁹. Finis quo est ipa forma siue causa formalis q̃ mediante res est. Finis vero gra cui⁹ est extrinsecus ⁊ est cui⁹ gratia fit om̃e qd fit.

Queritur Ad quod ꝓpositũ phs ponit illã diuisionẽ finis Solutio q₂ esse perpetuũ nõ est finis quo qui dat esse genito quem finẽ ꝯsequitur generans p vnũ actũ generatõnis. sed esse ppetuũ est finis gratia cui⁹ qui nõ acquirit per vnã generatõnem. sed per totã successionẽ generatõnis. generabilia vero nõ pñt dare esse diuinũ qd est ppetuitas ipius esse in seipis. eo q nihil corruptibiliũ ꝯtinue pt manere io cõicant qtũ possunt vt saltẽ remaneãt eadẽ in specie. ⁊ sic manẽt vt vnũ. q₂ numero non manent vnũ sed specie.

Arguitur Naturalius est illud qd ordinat ad esse ꝓprie nature q̃ id qd ordinatur ad esse alterius. sed nutrire ordinat ad esse ꝓprie nature puta indiuidui. ⁊ generare ad esse alienũ puta speciei. igit generare sibi sile nõ est naturalissimũ. Solo argumẽtũ bñ ꝓbat q nutrit est naturalius indiuiduo q̃ generare. s₃ generare simplr ẽ naturali⁹. ⁊ spẽi q₂ p ipm diuinũ esse saluat quod est melius.

Arguitur Species ẽ ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. igit ipa nõ saluat p generatõem. Añs ꝓbat q₂ ẽ vle. Solo fm esse sue eẽntie ⁊ qditatiuũ ẽ ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. tñ bñ ẽ generabilis ⁊ corruptibilis fm esse exñtie qd h₃ in indiuiduis. Uel dõm ẽ l₃ sit ingenerabilis p se ẽ tñ generabilis p accñs. Quia dt Gilbert⁹ q natura occulte opat in ꝓductõe vlis. q₂ ꝓducẽdo pticulare ꝓducit etiã ex ꝯsequenti vniuersale

Queritur Quod est pmũ operũ anie vegetatiue Solo nutrire Quia nutritiua ministrat alijs opib⁹ materiaꝫ ⁊ saluat

indiuiduũ ꝑ distributõnem nutrimẽti ad mẽbra. Et hꝫ sub se q̃tuor ꝟtu-tes sibi seruientes q̃ sũt digestiua retentiua attractiua ⁊ expulsiua. Dige-stiua vt inq̇t Albert⁹ hꝫ q̃tuor sedes. scꝫ os stomachũ epar ⁊ extremitates venaꝝ. ṕmũ pꝫ. q꞉ cibꝰ ꝑ masticatõem q̃ fit suscipit quandam alteratõem q꞉ triticũ masticatũ in ore vt inq̇t Albert⁹ recipit ꝟtutẽ maturãdi aposte-mata quã nõ hꝫ si fuerit solũ cõtusũ vel in aqua decoctũ. Et ad hãc dige-stionẽ coadiuuat saliua. eo ꝙ in ip̃a ẽ calor aliq̇s faciens aliq̃lem decoctõeꝫ in signũ cui⁹ ꝑ masticatõem cibi multũ amittit̃ de sapore ⁊ odore q̃ prius fuerũt in eo. Scd̃a digestio fit in stomacho q̇ est os ventris ⁊ intestinoꝝ ṕn-cipiũ in q̊ cibꝰ cõpleta digestiõe digerit̃ nõ solũ calore stomachi q̇ est natura-liter frigidus vt dĩt Gwilherm⁹ de conchis. ſꝫ etiã adiutorio circũstantiũ sicut epatis a dextro. ⁊ splenis a sinistro. Etiã stomachus calefit ꝑ zirbum qui facile calefit ꝓpter sepositatẽ. Et in stomacho separ̃ grossum a subtili. ⁊ istã digestionẽ medici vocant primã dicentes eã q̃ fit in ore p̃paratõnẽ ad digestionẽ. Ita ꝙ ṕma incipiat in ore ⁊ cõpleat̃ in stomacho. Tercia dige-stio fit in epate ad qđ mittit stomachus ꝑ venas meseraicas aliq̇d qđ in eo vocat̃ chylus. ⁊ in epate vbi magis digestũ est chym⁹ vel massa prysana-ria ⁊ est succ⁹ eliq̇tus de cibo q̇ trahit̃ ꝑ venas meseraicas ad epar vbi san-guis accipit colorẽ rubeũ ⁊ dirigit̃ ad venas. Quarta digestio fit in extre-mitatibꝰ venaꝝ ad ꝓpriam membroꝝ similitudinẽ. eo ꝙ ibi exudat humor qui nutrit membra. ⁊ in eisdem exit sup̲fluitas que sudor vocatur.

Queritur Quid est retẽtiua. Solutio est ꝟtus opans vt cibꝰ tã-diu stet in vno loco donec accipiat debitã alteratõeꝫ Et habet tres sedes scꝫ stomachũ epar ⁊ extremitates venaꝝ. Primũ patꝫ. q̇a postq̃ꝫ cibus in ore fuerit masticatus ⁊ ad digestionem completã p̃parat⁹ retinetur in stomacho donec alteratõne sufficienti impurũ per egestionem sep̲etur a puro. Scd̃m patet. quia in epate nascuntur quatuor humores humor autem est corpus humidũ fluens ⁊ alteratim ꝑ decoctõnem ad nu-trimentum membrorũ. Est enim de substãtia mẽbri cibi sanguinei phleg-matici colerici aut melancholici. Terciũ patet. quia nutrimentũ exudans in extremitatibus venarũ cum exudauerit imbibitur mẽbris ⁊ nutrit ea.

Queritur Quid est attractiua. Solutio est virtus que de cibis ad vnũq̇dq꞉ membrũ trahit qđ ei cõuenit sicut ad car-nem tꝑate cõplexionis attrahit̃ sanguis. Ad ossa que sũt intestina qđ de-clinat ad frigidũ ⁊ siccũ ad cerebrũ qđ ad frigidũ ⁊ humidũ. Eodẽ modo sup̲fluitates trahũt vasa q̃ illis sunt p̃parata sicut fel a sanguine sup̲fluita-tem cholericã splen nigram renes plegma siue aquositatẽ. Et habet hec virtus tres sedes stomachũ epar ⁊ membra nutriẽda. De duobꝰ ṕmis pa-tet ex esurie ⁊ siti. De tercio patet. q꞉ illa incarnãt nutrimẽtum. ⁊ subserui-unt sibi vene ⁊ arterie que sic differũt quia vene vt inquit Albertus sũt vie sanguinis in omnibꝰ sanguinẽ habentibus. Arterie vero vocant̃ vene pul-sabiles quasi arte aeris vie. eo ꝙ pulsat ĩ eis spiritus aereus per cordis dia-stolem expulsus percussus aut ad euentatõnem cordis attractus aut etiã sentus ad formatõnem vocis.

Querit̃ Que dicit̃ virtus expulsiua. Solutõ que sugfluū siue sit purū siue impurū expellit per inferius foramē in intestinū duodenū ⁊ ibi relicto qđ ꝯuenit eius nutrimento. transit ī aliud intestinū quod ieiuniū dicit̃ quia quacunqꝫ hora anīal occidit̃ nihil in eo de succo inuenit̃. Et huic cō iungunt se quedam subtiles vene que ꝓgrediūt̃ ab epate. quia epar ē ṗncipiū venaꝝ cor arteriarū. ⁊ cerebrū neruoꝝ.

Querit̃ Quot vasa siue receptacula habet. Solutõ tria. quia venter cū suis intestinis suscipit grossum expulsum a stomacho. vesica humidū vrinali stillans ex epate. ⁊ vasa seminalia recipiunt superfluū quarte digestionis qđ est sugfluū in quāto. sed nō in quali. id ē superfluū est indiuiduo sed nō speciei. qa ex illo fit generatio ꝑ quā ꝯseruatur esse specificū qđ est esse diuinū.

Querit̃ Quare iste virtutes quatuor vocant̃ naturales Solutio quia ꝑantur ꝑ instrumēta naturalia siue corporalia sicut natura. ⁊ oīm eaꝝ instrumentū siue vehiculū est spiritus ille enim qñ digestus est ⁊ purus directus ab aīa. ꝑficere p̄t oēs ꝑatōnes q̃s anīa hꝫ in corꝑe. Et est abundanter in corde ⁊ in pulmone ⁊ in arterijs sꝫ paucior in alijs. est tñ ī oībꝫ qđ oñdit alioꝝ spumositas q̄ nō ē in eis nisi ex spū inclusō. ⁊ portat etiā formas ꝑ cellulas capitis q̄ sꝫ tres īterior media ⁊ vltia

Querit̃ Quare pħs ꝓbat ꝙ aīa est ṗncipiū in triplici genere cāe Solutõ ꝓpter antiquos q̇ dicebāt nutritōnē ⁊ augmentatōnē nō esse ab aīa sꝫ a natura motiuū aūt eoꝝ fuit qa sicut natura vtit̃ q̄litatibꝫ actiuis ⁊ passiuis in sua ꝑatōne. ita etiā aīa vegetatiua. ⁊ g̊ ꝓbat pħs aīam excedere naturā. qꝛ ē ṗncipiū ⁊ causa viuentis corꝑis in triplici genere cause.

Querit̃ Quot rōnibꝫ ꝓbat ꝙ ē ṗncipiū in gñe cāe formalis. Solo duabꝫ. Prima. qꝛ illud ē forma alicuiꝰ qđ dat illi esse nomē ⁊ rōnē sꝫ aīa dat esse corꝑi nomē ⁊ rōnē. g̊ aīa est causa formal' ipius corꝑis. Minor pꝫ. qꝛ aīa ē ṗncipiū q̊ viuimꝰ. sꝫ viuere in viuētibus est esse. g̊ aīa dat esse. Secūda rō ē. qꝛ quicq̇d ē actꝰ corꝑis hoc est forma sed aīa est actꝰ corꝑis. g̊ aīa ē forma corꝑis. Minor pꝫ. Quia oīs forma est actus. Minor patꝫ per definitōnem primā eius

Arĝ Corpus habet esse ab elemētis ante anime introductōnem. ergo anima nō dat esse corpori. Solutõ corpus ante aīe introductōnem habꝫ bene esse. sed nō habet esse viuū. quia hoc esse viuū est ab anima. Anima em̄ est ṗncipiū quo viui sumus.

Querit̃ Quō ꝓbat pħs ꝙ aīa ē cā finalis corꝑis. Solo duabus rōnibꝫ. Prima qꝛ sicut se hꝫ intellectꝰ practicus ī disponēdo materiā artificialē ad extra ita se hꝫ natura ad materiā naturalem in viuētibꝫ naturalibꝫ. sꝫ intellectꝰ practicus disponit materiā artificialem ꝓpter formā tanq̄ꝫ ꝓpter finē. g̊ natura siue agens naturale etiā disponit ꝓpter finē ⁊ tal' finis ē aīa. Scđa rō ē qꝛ instrumētū ē ꝓpt' ṗncipale agens tanq̄ꝫ ꝓpt' finē. sꝫ corpꝰ organicū ē instrumētū aīe. g̊ aīa est finis corꝑis.

Queritur Qualis finis est aīa. Solo phī aīa non ē finis gratia cui⁹. sed est finis quo. qa est naturalis terminus generationis.

Ar Anima non pōt esse finis quo. ḡ pbatur. qa forma ⁊ finis sūt cause distincte. sed anima ē forma vt dictū ē. ḡ nō est finis Solutio forma ⁊ finis formaliter distinguūtur sed materialiter coincidunt. vt patet per phm scdo physicoꝝ.

Queritur Quō pbat phs φ aīa sit causa efficiens corpis Solutio sic. qa quicqd est pncipiū vnde motus est efficiens aīa est pncipiū vñ motus causat in corpe. ḡ aīa est causa efficiens sui corpis videmus em̄ φ anima mouet corpus suū ad omnē differentiā positōnis et nihil mouet ex se ẜm locū, nisi ab aīa. Si ꝓo dicat φ non oībus inest viuentibus ille motus rñdet phs φ alteratio ⁊ augmentū etiā sunt ab aīa in corpe viuo existentes. sensus em̄ videt esse quedā alteratio nihil autē sentit nisi qd̄ habet aīam. Silr omne viuum cōtingit augeri ⁊ minui ⁊ illa sunt opa aīe. Cōcludit igit φ aīa est cā aīati corpis in triplici genere cause.

Queritur Quot fuerunt errores circa modū nutritōnis Solutio duo Primus fuit Empedoclis. Secūdus fuit ipi⁹ Democriti Empedocles dixit φ operatōnes nutritōis nō fierent ab aīa sed a natura. voluit em̄ Empedocles φ nutrimentū p ꝓpriam suā naturā moueret ad diuersa loca. vt moueret deorsum ꝓpter motū terre descendentis ⁊ moueret sursum ꝓpter motū ignis ascendentis. Et hanc opinionē reprobat phs dupliciter. Primo sic. qa Empedocles male assignauit ⁊ accepit sursum ⁊ deorsum in plantis ⁊ in aīalibus. qa in aīalib⁹ caput ē sursuꝫ et in plantis radix dicit sursum. ḡ radix in plantis sursum est licet hoc non videat sic esse. In mūdo em̄ sursum ⁊ deorsum differūt ⁊ opponūtur situ tm̄ sed in corpib⁹ aīatis differūt figura ⁊ officio membroꝝ. Secundo sic. qa si terra ita descenderet nutriendo partes inferiores. ⁊ ignis ascenderet nutriēdo partes supiores. tunc ignis ⁊ terra deberent ab inuicem separi. ⁊ ita viuens non possit manere in cōsistentia sua. sed hoc ē incōueniens. ḡ oportꝫ ponere aīam que sit pncipiū nutritōnis ⁊ q̄ cōtineat elemēta ad inuicem ne sepent ⁊ elabant ab inuicem. Democritus aūt dixit φ ignis esset causa nutritōnis ⁊ nō aīa ⁊ motiuū eius fuit. qa nutritio ⁊ augmentatio fiūt per calorem naturalem. sed calor est ab igne. Et hanc opinionē reprobat phs dicens licet ignis sit cōcausa ⁊ instrumentalis causa nutritōnis. nō tamen pōt ignis esse causa pncipalis ipius nutritōnis. Cui⁹ rō est. qa ignis appositis cōbustibilib⁹ crescit in infinitū. si ergo ignis esset causa principalis tunc viuens naturaliter acciperet. quācūqꝫ quantitatē indeterminatā sed hoc est falsum. qa oīm natura cōstantiū certus est terminus augmenti et decrementi. Etiam si calor esset causa pncipalis nutritōnis ⁊ augmētationis tūc alteraret ad speciē ignis. qa vnūqdqꝫ sibi derelictū agit ⁊ ꝓducit sibi sile. Nūc aūt nō agit seu ꝓducit spēm ignis ſ3 spēm viui corpis.

Ar Entia naturalia sunt ad maximū ⁊ ad minimū determiata. ḡ nō potest ignis crescere in infinitū. Solo ignis p tanto dr crescere

in infinitũ. q̈a ꝓpter suã actiuitatẽ nõ hꝫ ex pᵽte sue forme determiatõnem ad certam quãtitatem sicut alie forme naturales precipue aĩatoꝝ. Etiam locutio est cõditionalis cuiꝰ vtraqꝫ pars potest esse falsa.

Queritur Quõ differũt he tres potẽtie aĩe vegetatiue scꝫ nutritiua augmẽtatiua ⁊ generatiua. Solutio nutritiua sic differt ab aliĳs. q̈a illa ẽ fundamẽtũ aliaꝝ potentiaꝝ. Augmẽtatiua eñ presupponit nutritiuã ⁊ generatiua augmẽtatiuã ⁊ nutritiuã. Preterea nutritiua est semꝑ q̄ꝺdiu viuens viuit. nõ aũt alie potentie. qꝛ necesse ẽ om̃e aĩal q̄ꝺdiu viuit nutriri. sꝫ nõ est necesse oẽ aĩal q̄ꝺdiu viuit augmẽtari vł gñari.

Queritur Que est rõ ꝙ nc̃e est om̃e anĩal q̄ꝺdiu viuit nutriri. Solutio qꝛ in aĩali q̄ꝺdiu viuit ẽ ꝯtinua actio caloris naturalis in humidũ radicale. g̈ ꝓpter restauratõnẽ eiꝰ qꝺ ꝯtinue ꝑ calorẽ naturalẽ ꝯsumitꝛ ⁊ deperditꝛ nc̃e est aĩal semꝑ nutriri. qꝛ illo humido totaliter cõsumpto nc̃e est aĩal mori ⁊ deficere ex quo vita ꝯsistit in calido ⁊ humido. Et sic potẽtia nutritiua durat ꝑ totã vitã. Potẽtia aũt augmentatiua hꝫ certũ terminũ augmẽti. qꝛ oim in ntaura cõstantiũ ẽ certa rõ ⁊ terminus augmẽti ⁊ decremẽti.

Queritur Quare aĩal nõ ꝑpetuatꝛ in vita si hũidũ radicale ꝑ hũidum nutrimẽtale restauratꝛ Solõ qꝛ hũidũ nutrimentale nõ sufficienter restaurat qꝛ nõ est adeo purũ ⁊ ꝯueniens cõplexioni hominis sicut humidum radicale.

Queritur Quot sunt ꝯditõnes alimẽti ꝫm ꝙ ẽ obiectũ nutritiue potẽtie. Solutio tres. Prima ẽ alimẽtũ dꝫ esse ꝯ̄riuꝫ ipi alito. Cuiꝰ rõ est. qꝛ nihil agit nisi in suũ ꝯ̄riũ. sed alitũ ꝯuertit nutrimentũ in subam sui. g̈ dꝫ ei esse ꝯ̄riũ ⁊ dissimile. Scd̃a ẽ ꝙ nõ om̃e ꝯtrariũ alit quodlibet ꝯtrariũ sꝫ solũ qꝺ ex ipo generatꝛ ⁊ nõ om̃e illud sꝫ etiã necessariũ est ꝙ vnũ cõtrariũ augmẽtari pt̃ ex alio. Sũt eñ multa q̄ ex seipsis generãtur. ⁊ nõ oĩa talia augent se inuicem sicut qñ sanũ generatꝛ ex laborante nõ augetꝛ nec alitur vnũ ex alio. qꝛ solũ ꝯtraria in genere subẽ sic se hñt ꝙ vnũ augetꝛ ⁊ nutritꝛ ex alio. Tercia ꝯditio est ꝙ talia ꝯtraria nõ eodẽ mõ alũt se inuicẽ. sed vnũ alit reliquũ. ⁊ nõ ecõtra. sicut aqua alit ignẽ, sꝫ nõ ecõtra.

Queritur Utrũ elemẽtũ dꝫ esse silẽ alito vel dissimile Solutio pħs arguit ad vtrãqꝫ pᵽtẽ scꝫ affirmatiuã ⁊ negatiuam. Ad pᵽtẽ affirmatiuã ꝙ dꝫ esse silẽ alito arguit sic. Alimẽtũ vnitꝛ ipi alito sed nihil pt̃ vniri aliĳ nisi qꝺ silitudinẽ hꝫ ad ipm in forma. g̈ nõ pt̃ nutriri vł augeri ꝯtrariũ a ꝯtrario. sꝫ potius silẽ a sili. Ad pᵽtẽ negatiuã arguit sic ꝙ ꝯtrariũ alitꝛ a ꝯtrario. Quia oẽ alimẽtũ mutatꝛ. sꝫ mutatio est de ꝯtrario in ꝯtrariũ. igitꝛ alimẽtũ ẽ ꝯtrariũ alito. Et ꝯfirmatꝛ. qꝛ alimẽtũ patitꝛ ab eo qꝺ alitur Quia patitꝛ decoctõnẽ ⁊ assimilatõnẽ. sꝫ nõ patitꝛ e regione id qꝺ alitur ab alimẽto. sicut nec instrumẽtũ domꝰ aliq̄d patitꝛ a materia ex q̄ fit domꝰ sed potius materia patitꝛ ⁊ trãsmutatꝛ ab ipo in formã domus sed sic est ꝙ illa sunt contraria que a se inuicem patiuntꝛ. igitur ⁊c̃.

Queritur Quõ pħs soluit hãc dubitatõnẽ. Solõ sic ꝙ vtraqꝫ opinio hꝫ aliq̄d veritatis. Quia alimẽtũ nõ coctũ ẽ con-

ꝯrariũ ⁊ dissimile nutrito ⁊ hoc ē alimētũ ꝭm potētiā tm̄. Quia pt̄ fieri nu-trimētũ. Sz alimētũ coctũ qḋ est nutrimentũ ꝭm actũ inq̄ꝫtũ pt̄ facere nu-trimenti opatõem inq̄ꝫtũ mouet̄ ad membra ⁊ vnit̄ mēbris est silē. Et ğ dt̄ phs magnā dubitatõem hꝫ an illud sit nutrimētũ qḋ vltio mēbris vnit̄ qḋ pmo queritur vt nutriat anteq̄ꝫ alteretur.

Ar Sube nihil ē ꝯtrariũ. ğ alimētũ ⁊ alitũ nõ pn̄t esse dissimilia seu cõtraria. cũ vtrũq̄ꝫ sit suba. Solo sube ꝭm se nihil ē ꝯtrariũ. sꝫ tñ in suba bñ pn̄t esse ꝯtraria. ⁊ sic alimētũ ⁊ alitũ ꝯtrariāt̄ gr̄a q̄litatũ q̄ st̄ꝫ i eis.

Querit̄ Quã differenter alimētũ est obiectũ triũ potētiaꝝ aïe vegetatiue. Solutio phi nutritiue est obiectũ inq̄ꝫtũ est potētia aïatũ. Et rõ ē. qꝛ in potentijs actiuis tale ē obiectũ in potētia q̄lis ē potentia actiua in actu. sꝫ viuēs hñs potētiā nutritiuā est actu aïatũ. ğ etiā obiectũ erit alimētũ potētia aïatum.

Querit̄ Quõ ē obiectũ augmētatiue. Solutio phi inq̄ꝫtũ est aïatũ q̄ꝫtũ. Cui⁹ rõ ē. qꝛ alimētũ ē formaliter alteꝝ. hꝫ ꝙ ĩ se hꝫ subam ⁊ q̄ꝫtitatē. sꝫ pmo mõ ē obiectũ nutritiue q̄ ꝯuertit ipm̄ i substātiā aliti. ğ scdo° est obiectũ augmētatiue ⁊ sic nutritiua est saluatiua substantie ꝑ nutrimentũ. ⁊ ergo aïal ꝑ totā vitā nutrit̄. sed augmentatiua est ꝑfectiua quãtitatis ꝭm diametrũ longitudinis.

Querit̄ Quõ est obiectũ generatiue. Solutõ ꝭm ꝙ ē factiuũ sibi silis in spē. Quia ꝑ generatõem nõ pt̄ aliq̄d seipm̄ generare sicut aliq̄d alit seipm̄ vl̄ augmētat seipm̄. Quia al's oporteret ꝙ idē eēꝫ ⁊ nõ eēꝫ sil'. Quia oĩe generãs actu ē. id aũt qḋ generat̄ actu ē nõ ens ergo si generaret seipm̄ idem esset ⁊ non esset ꝭm subam.

Ar Generatiua nõ ē potētia aïe. igit̄ male hic enumerat̄. Probat̄ quia ꝯuenit nõ viuētibꝫ. qꝛ ignis generat ignē. ⁊ eodē mõ arguit̄ de nutritiua ⁊ augmentatiua. Solo Alberti solũ aïata generant ex ꝓpria materia scꝫ ꝑ semē decisum a suba generãtis. sꝫ inaïata generant ꝑ ꝟtutē sue ꝯtrarietatis formã suã in materia aliena. Etiã ignis non ꝓprie nutrit̄ nec auget̄. Quia in nutritõne nutrimentũ ingredit̄ in ipm̄ nutritũ ⁊ cõiungit̄ cuilibet parti. ⁊ in augmentatõne quelibet pars aucti auget̄ ⁊ manet auctũ idem numero. sꝫ id qḋ ꝯuertit̄ in ignem nõ ingredit̄ in ipm̄ nec vnit̄ cuilibet parti. sed magis forma ignis per sui generatõnem diffundit se in materiã alienã. Et q̄ꝫuis attrahat humidũ subtile ex cremabilibus hoc tñ nõ facit vt eo cibet̄ sed vt in eo tanq̄ꝫ in materia disposita generetur.

Querit̄ Quõ definit̄ aïa vegetatiua. Solutio pt̄ dupliciť definiri. Uno modo per potentiã eius primã scꝫ nutritiuã Alio modo per potentiam eius finalem scꝫ generatiuam pmo mõ sic definitur. Aïa vegetatiua ē act⁹ corporis organici physici vitã hñtis in potētia saluans seipam per acceptõnem nutrimenti. Habet eñ anima talem potētiã nutritiuã ⁊ augmētatiuã vt in aliquibꝫ suis dispositõnibꝫ saluet̄ lꝫ in oïbus saluari nõ possit. quia in quibusdã mutat̄. Corpa vero celestia q̄ semper eodē mõ in suis dispositõnibꝫ saluant̄ non indigent tali pncipio nec nutritiua nec augmentatiua nec generatiua.

Queritur Quot requiruntur ad nutritionem. Solutio tria. Primo id quod alitur. Secundo quo alitur. et tercio alens effectiuum. Quod alitur est ipsum corpus viuentis. Quo alitur est alimentum et calor naturalis. Sed differenter. quia illud quo aliquid alitur est duplex sicut illud quo aliquid gubernatur. Quia manus siue virtus in manu existens est mouens immobile et temo siue gubernaculum quod dirigitur a manu est mouens motum. Sic etiam in nutritione est mouens quo immobile et hoc est potentia nutritiua que vocatur alens effectiuum et est mouens motum et hoc est calor. et motum tantum quod est nutrimentum quo mediante ipsum viuum nutritur. Cuius ratio est quia oportet nutrimentum decoqui per calorem quod nunc incineraret et non conuerteret ipsum nutrimentum in carnem nutriti nisi moueretur et digeretur ab anima vegetatiua siue potentia nutritiua. ergo calor est mouens motum. et sic ipse calor motus consequenter mouet et alterat nutrimentum assimilando ipsum nutrito. sicut Albertus pulcre declarat in tractatu de nutrimento et nutribili.

Queritur Quomodo secundo definitur anima vegetatiua per potentiam generatiuam. Solutio sic est generatiua sibi similis quale sex est ipsum generans et hoc modo conuenientissime definitur. Quia omnia a fine iustum est appellari. sed finis siue finalis perfectio anime vegetatiue est generatio sibi similis. Et sic inter tres vires que super nutrimentum agunt. prima est nutritiua. secunda augmentatiua sicut substantia est ante quantitatem. Et tercia que est finis est generatiua que non seruat esse secundum naturam et indiuiduum sed secundum speciem. quia tale esse est esse diuinum.

Tercius tractatus

Queritur De quo determinatur in isto tractatu. Solutio philosophus primo concludit in hoc tercio tractatu quod sensus est virtus passiua. et iste tractatus tercius versatur circa secundum genus potentiarum anime quod est sensitiuum quod diuiditur in sensus exteriores interiores. et primo philosophus determinat de sensibus exterioribus.

Queritur Quomodo probat philosophus quod sensus est virtus passiua Solutio tribus rationibus. Prima ratio est. Illa potentia siue virtus est passiua que consistit in moueri et pati a suo obiecto. sed omnis sensus mouetur et patitur a suo obiecto. ergo omnis sensus est virtus passiua. Minor probatur. quia omnis sensus recipit speciem sui sensibilis. sed recipere est quoddam pati. ergo omnis sensus est virtus passiua. Secunda ratio est. quia si sensus non esset virtus passiua sed actiua tunc sequeretur quod sensus semper sentiret nullo extrinseco obiecto mouente. sed hoc experimur esse falsum. ergo sensus non est virtus actiua. Sequela patet. quia si esset virtus actiua tunc semper sentiret proprium sensibile sibi coniunctum. sicut si visus esset virtus actiua tunc videret proprium colorem existentem in oculo. et sic homo semper videret. Et sic manifestum est quod sensus non est in actu sine presentia sensibilis sicut philosophus ostendit in simili de combustibili. Quia sicut illud acceptum sine combustiuo non combureretur. quia alias se ipsum combureret sic etiam non potest perfici et in actu fieri sine presentia sensibilis quod generat formam suam in sensu. Tercia ratio est illa. quicquid ducitur de poten-

tia ad actū hoc patiꝛ ꝛ ē in potentia passiua. sed oīs sensus duciꝛ de potētia ad actū. ergo oīs sensus est virtus passiua. Minoꝛ ptꝫ. qꝛ sentire dr duo. scꝫ sensum habere ꝛ sensu vti. pmū ꝯuenit dormiēti. secūdū vigilanti ꝛ operāti. g patꝫ ꝙ sensus duciꝛ de potētia sentiendi ad actū sentiēdi. g est ꝟtus passiua

Ar̃. Sentire est agere. ergo sensus est virtus actiua. Patꝫ ꝯña p locū a ꝯiugatis Solo. nō valet ꝯña. qꝛ sensus nō est abstractum a sentire sed sensatio. ꝛ ergo sic est arguendū. sentire est agere. ergo sensatio est actio. sensatio aūt importat iudiciū qd fit post receptionem spēi sensibilis in sensum. Vel dōm ꝙ sentire non est simplr agere. sed est passibiliter agere. qꝛ sentire est pmo spēm recipe. ꝛ postea p talem spēm receptā iudicare. ꝛ sic antecedenter noīat passionē ꝛ ꝯsequēter actōem. Nec sequiꝛ sensus informatus spē sensibili agit. ergo est virtus actiua. vt inquit dñs Albertus. qꝛ sic materia in phisicis que ſm oēs est potentia p essentiā etiā esset actiua. qꝛ ipsa in actu existens p formā agit ad extra.

Ar̃. Sensus nō corrūpiꝛ a suo sensibili. ergo nō patiꝛ. ꝛ p ꝯñs nō est virtus passiua. Añs est notū. Cōsequentia patꝫ. qꝛ oīs passio est p vim ꝯtrarietatis Solo. duplex est passio. scꝫ corruptiua. ꝛ illa est cū abiectōe ꝯtrarij. Alia dr passio pfectiua. que est cū receptiōe alicuius forme sine abiectiōe ꝯtrarij. et illa dr passio generaliter dicta. et de tali passiōe intelligiꝛ ꝓpositio qua dr ꝙ sensus est virtus passiua ꝛ nō de passione corruptiua

Ar̃ Sensus est virtus passiua passione corruptiua. ergo solutio falsa. Probaꝛ. qꝛ dicit phus ꝙ excellens sensibile corrūpit sensum. etiaꝫ visibile destruit visum. ꝛ tangibile tactū. Probaꝛ pmū. quia ignis facit oculos lachrimari ꝛ destrui. ꝛ tangentes ipm ledit Solo. nō patiꝛ sensus a sensibili ꝓportionato passione corruptiua. sed solū a sensibili sibi nō ꝓportionato. et ergo dr in hoc libro ꝙ excellens sensibile corrūpit sensum. Etiaꝫ pt dici ꝙ obiectū pt duplr agere in sensum. vno mō realiter ꝛ p reales qualitates. et sic agit bene actōe corruptiua. Alio mō sensibiliter. et sic agit intentionaliter p spēm ꝛ spiritualiter et actiōe pfectiua pficiendo ipm sensum

Ar̃ Sensus est virtus actiua. Probaꝛ de basilisco. qui visu inficit homines. et etiā de oculo mulieris menstruate que inficit speculū nouū. ꝛ infantes in cunabilis Solo. talis actio nō est oculi inquātum in eo est sensus visus. sed potius vt est pars corpis euaporantis. et sic vapor resolutus ab oculo inficit ꝛ nō visus qui est in oculo. qꝛ talis vapor subtilis est et acutus. et ergo magis penetrat in corpa clara sicut in specula ꝛ oculos qui sunt specula animata q̄ꝫ alia corpora. Et hinc est ꝙ oculi citius ledūtur q̄ꝫ alia membra

Queriꝛ Utrum sensus patiaꝛ a sibi simili vel dissimili Solo sensus patiꝛ a dissimili ſm actū. ꝛ a simili ſm potentiam. vt sensus anteq̄ꝫ hꝫ spēm rei sensibilis est dissimilis obiecto. sed postq̄ꝫ iā habet spēm tūc est obiecto similis. et hoc est generale in omni actiōe ꝙ agens ꝛ patiens in pncipio sunt dissilia. et in fine silia. vt supra dictū est

☞ Arguiꝛ. similitudo est rerū differentiū eadem qualitas. sed sensus et

ſenſibile nõ poſſunt habere eandẽ qualitatez.ergo nõ poſſunt in fine eſſe ſilia Minoꝛ pꝫ qꝛ qualitas rei obiecte nõ pͭ venire ad ſenſum.vt oculus nõ pͭ fieri albꝰ viden do altedinẽ.nec niger videndo nigredinẽ. Solo.ſenſus fit ſimilis obiecto nõ realiter recipiẽdo formã ſui obiecti ſm eſſe reale. ſed fit ei ſimilis intentiõaliter recipiendo intentõem ⁊ ſilitudinẽ ſui obiecti

Querit᷑ Quotuplr̃ dr̃ aliquid in potentia. Solo.duplr̃.vno mõ in potentia indiſpoſita. Secũdo modo aliquid eſt in potentia diſpoſita ꝑ actum ꝑmũ ⁊ ſolum in potentia ad actũ ſecũdum.Exemplũ ꝑmi eſt.vt dicimus qñqꝫ hominẽ ſcientem in potẽtia.qꝛ nihil hꝫ niſi naturam oꝛdinatã ad ſciam.ſicut hominẽ dicimus potentia ſcientem.quia eſt de numero diſciplinabiliũ. Exemplũ ſecũdi eſt.vt habens habitũ ſcientie et nõ ꝯſiderans ſm illum.vt habens grãmaticam ⁊ nõ grãmaticãs eſt in potentia ad actũ grãmaticandi. Potentia ꝑma habet duos gradus.quia poteſt eſſe remota ⁊ ꝓpinqua. Remota ſicut dicimus puerũ in potentia ſciẽtem. Propinqua ſicut dicimus eũ ſcientẽ qui nouit inſtrumenta ⁊ principia quibꝰ accipit̃ ſcientia que diſcens nõ accipit a doctoꝛe.qualia ſunt hec ꝑncipia. De quolibet affirmatio vel negatio de nullo vero ſimul.et Omne totum maius eſt ſua parte.⁊ ſic de alijs.ſicut in ſimili repimus in practicis.dicimus eñ infantẽ potentia ſcriptoꝛẽ.⁊ dicimus eũ potentia ſcriptoꝛẽ qui nouit pennã ⁊ calamariũ.⁊ temperaturã incauſti

Querit᷑ Que eſt differentia inter has potentias. Solo.hec qꝛ exiſtens ꝑmo mõ in potentia dr̃ in vtroqꝫ gradu eſſe in potentia ſciens grãmaticã vel aliam ſciẽtiã.Ille vero qui eſt ſecũdo modo in potentia.i.qui hꝫ habitum qui eſt ꝑma ꝑfectio potentie dr̃ potens.qꝛ poteſt agere ſm habitũ quem habet qñ voluerit ſi nihil extrinſecus eum impediat.ſicut doloꝛ ebꝛietas vel aliquid hmõi. Et ſic ſilr̃ eſt duplex actus.ſcꝫ ꝑmus.q̃ coꝛreſpondet ꝑme potentie.⁊ ſecũdus qui coꝛrñdet ſecũde

Querit᷑ Quã differenter fit reductio de iſta duplici potẽtia ad actũ Solo.ambo.ſcꝫ ꝑmo ⁊ ſecũdo mõ ſcientes dicũtur eſſe in potentia.ſed ſic differenter fit reductio ad actum.qꝛ exiſtens ꝑmo modo in potentia nõ fit ſciens niſi fuerit ꝑ doctrinã alteratus ⁊ multotiẽs ex ꝯtrario in habitũ mutatus.quia diſcens mutatur modo ex ignoꝛãtia in diſpõnem.modo ex diſpõne in diſpõnem anteqꝫ fit in actu ꝯpleto.ſed q̃ habitum hꝫ ſm actum non mutatur de ꝯtrario in ꝯtrarium ꝑ coꝛruptionem alicuius.ſed magis de non agerere in agere.ſiue de ocio in actum exiſtẽs in hoc ſimilis ipſi doꝛmienti

Ar. Primo modo exiſtens in potentia non venit ex cõtrario in ꝯtrarium.ergo hoc dictum videtur eſſe falſum. Probatur.quia mouetur ex diſpoſitione in habitum.ſed diſpoſitio nõ eſt ꝯtraria habitui.quia ſunt vna qualitas ſm eſſentiã Solo alberti.licet diſpoſitio ſm id qd̃ eſt non ſit ꝯtraria habitui.quia ex diſpoſitione fit habitus.tamen ipſa eſt ꝯtraria habitui ſm ſuũ modũ eſſendi.quia ipſa eſt qualitas faciliter mobilis.ha

bitus vero difficulter mobilis. ex quo habitus est qualitas stans completa et immobilis

Ar. Qui procedit de potentia prima ad actum nõ alteratur. igitur dictum phi est falsum Antecedens probatur per phylosophũ septimo physicorum dicentem quod ad qualitates prime speciei quales sunt scientia et virtus non est alteratio. Solo phi in textu est duplex alteratio siue passio Quedam est corruptiua que est proprie dicta. que est receptio forme cum abiectione prioris forme contrarie. quomodo patitur aqua ab igne. et p talem alterationem non procedit existens primo modo in potentia ad actum sicut scientia non generatur in intellectu per remotionem alicuius forme cõnaturalis intellectui. Alia est alteratio perfectiua que est salus et perfectio alterati. et tali alteratione bene alteratur is qui procedit de illa potentia ad actũ. quia hoc mõ alteratio nõ est nisi receptio forme in alterato pficientis ipm alteratũ et nihil in eo corrũpentis

Querit Utrum reductio de potentia propinqua ad actũ fit sm alterationem Solo philosophi non. quia quando habens habitum vadit in operationem sm habitum nihil corrumpitur in eo sed potius per considerationem sm habitum saluatur habitus et in subiecto radicatur. ergo speculans siue sm scientiam operans nõ alterat. eo quod operatio est similis potentie.

Ar. Contra. qui mouetur de habitu acquisito in actum considerationis aliter se habet postea quam prius. sed non generatur neque corrumpitur neque augmentatur aut sm locum mutatur. ergo sequitur quod alteret. Solo. non alteratur talis alteratione proprie dicta. nec etiam ea alteratione qua alteratur ille qui ducitur de potentia prima ad actum. sed si alteratur tunc alteratur alteratione que est omnino aliud genus alterationis. Et ratio huius est. quia alteratio qualitercũque dicatur est inductio alicuius noue forme. sed hic nullo modo acquiritur noua forma. sed por forma in subiecto radicatur. non ergo iustum est dicere sapientem cum sm operationem sapiat alterari. sicut nec edificatorem cũ actu edificat alterari. nõ est igitur idẽ modus alterationis in istis. sicut satis pz ex his que dicta sunt.

Querit An eodem modo dicendum est de potentia qua sensus est in potentia et intellectus Solutio. non omnino. quia sensitiui prima mutatio ad suam perfectionem est a generante et perficitur a natura potentia sensitiua sed intellectiua per experimẽtum et tempus. vnde generans dans formam dat etiam primum actum sensus quo poterit sentire quando voluerit. nisi sit extrinsecus prohibens. Quod additur notanter. quia medij aliqua indispositio potest sensum impedire. et etiam absentia sensibilis sicut habẽs habitum scientie potest considerare quando voluerit quando nihil est extra prohibens. quando igitur generatum est complete sentiens. tunc habet habitum pficientem sensum pma pfectione. que est sicut scientia. sentire autem sm actum est secũda perfectio quando recipitur. scz species sensibilis in sensum

Reparationes

Querit̃ An eodem mõ intellectus ⁊ sensus reducũtur in actum
Solõ phi nõ. qꝛ illa que mouent sensum sunt extra in
rerũ natura. quia sunt singularia. qꝛ spẽs sensibiliũ nõ mouent sine p̄sentia
materie. que aũt sunt p̄sentia materialiter sunt singularia. scia vero est vni⸗
uersaliũ ⁊ talia sunt abstracta ab om̃ibꝫ que ꝯueniũt forme ſm esse qd̾ hꝫ in
materia. et qꝛ vl̾ia sic separata sunt quodãmodo in aĩa. ideo in potestate aĩe
est intelligere qñ vult. Sic aũt non est de sentire. qꝛ mouens sensum exigit
materie p̄sentiã que nõ est p̄sens in ipsa aĩa. Conueniũt tñ sensus ⁊ intellec⸗
tus. qꝛ sicut sensus exigit materie p̄sentiam ita etiã scia sensibiliũ ſm qꝙ sen⸗
sibilia. eo qꝙ causa sciendi et sentiendi est spẽs mouens sensum ſm materie p̄⸗
sentiã. sicut cã intelligendi est vniuersale. in phantasmate mouens intellec⸗
tum. Ex quibꝫ om̃ibꝫ pꝫ qꝙ nõ sĩl̾r dꝛ illud qd̾ est in potentia. sed vnũ dꝛ
potentia materiali ⁊ imꝑfecta. sicut dicimus puerũ militare. Aliud autẽ si⸗
cut dicimus posse militare illũ qui hꝫ virtutẽ ⁊ habitũ militie ⁊ non militat
in op̾e. Sic etiã sensitiuũ dꝛ dupl̾r. qꝛ dicimus imꝑfectũ ſm organa posse sen⸗
tire. et dicimus etiã posse sentire ꝑfectũ ſm organa sensus. et qꝛ hoꝝ sic in po⸗
tentia existentium nomina nõ sunt imposita. ideo oportet dicere. qꝛ sic diffe⸗
runt et quomodo differũt

Querit̃ An potentia sensitiua sit habitualiter a natura ꝑfecta. si
cut videt̃ innuere phus cũ dꝛ. Sensitiui q̇dam p̄ma muta
tio est a generãte Solõ alberti. sicut potentia sciendi hꝫ tres gradꝰ. ita
potentia sensitiua. dꝛ em̃ potentia sciendi in puero. dꝛ potentia sciendi in di⸗
scente nondũ habente habitũ. Tercio dꝛ potentia in sciente siue habente ha⸗
bitũ. sic etiã in sensu. qꝛ qñ potentia sensitiua cõiũgit̃ organo tũc est potentia
p̄ma ad sensum. Qñ vero dispositio fit p̄ spm̃ ⁊ calorem naturalem ⁊ har⸗
moniã organi. tũc est potentia sensus in secũdo gradu. Qñ ṽo habꝫ spẽm
sensibilem. tũc est in tercio gradu. Exemplũ est vt p̄ma potẽtia sensitiua in
visu inest dormienti. Secunda inest vigilanti sed existenti in tenebris. et ille
due ꝑficiũtur a generãte. ⁊ in hoc distinguit̃ potentia sentiendi sensus a po⸗
tentia sciendi. qꝛ potentiua intellectiua ad acquisitõem habitus indistincti
p̄moꝝ p̄nci pioꝝ eget experimento ⁊ tp̄e. Tercia ṽo potẽtia ꝑficit̃ per spẽm
sensibilẽ. eo qꝙ sentire est pati. ⁊ sensus est virtus passiua.

Querit̃ Quotuplex est sensibile Solõ. duplex. scꝫ p̄ se ⁊ p̄ ac⸗
cidens. Sensibile p̄ se diuidit̃ in sensibile ꝓpriũ ⁊ in sensi⸗
bile ꝯmune. Sensibile ꝓpriũ est qd̾ tm̃ ab vno sensu p̄t ꝑcipi. sicut coloratũ
tm̃ ꝑcipit̃ a visu ⁊ sonus a nullo sensu nisi ab auditu. ⁊ sic de alijs sensibilibꝫ
quinqꝫ exterioꝝ sensuũ. Sensibile ṽo cõe est qd̾ ꝓpriam spẽm siue intentio⸗
nem ꝯiũctã sensibili ꝓprio agit in sensum. et hoc est ꝓpriũ subiectuꝫ sensibilis
ꝓprij. sicut magnitudo subiectũ est coloris ⁊ soni. Vel appellat̃ sensibile cõe
qd̾ a pluribꝫ sensibꝫ p̄t ꝑcipi. sicut magnitudo ꝑcipit̃ a visu ⁊ tactu.

Querit̃ Utrũ sensus proprius potest errare circa suũ sensibile
Solõ. non tribꝫ obseruatis conditionibꝫ. Prima ẽ bo⸗
na dispositio organi. et ꝓpter illam causam febricitans qui hꝫ linguam in⸗

fectã amara cholera iudicat dulce esse amarꝝ. Scďo reqͥritur bona disposi-tio medij ⁊ ꝑpter hoc vt inquit Albert⁹ si ꝯtingat aerē qui ē mediū esse ni-mis humedū videbit͛ albū perfusum esse rubore vel crocietate. ⁊ sic etiã si quis viderit hoīem per vitrū rubiū apparebit hõ talis ex colore suo natu-rali albus. rubius ꝑpter medij dispositōnem. Tercio requirit͛ ꝙ nõ sit ni-mia distantia inter sensibile ⁊ sensum. ⁊ ğ visus nõ bñ iudicat de cõditõni bus stellaꝝ. qꝛ dicit solem esse bipedalis quãtitatis q̇ tñ est maior tota ter-ra. ⁊ silr̃ iudicat colorē esse in celo q̇ terminus est in aere ⁊ nubibꝫ.

Ar̃ Visus sepe iudicat colorē vbi nõ est color. ⁊ auditus sepe decipit͛ circa sonū. igit͛ sensus pticularis errat circa ꝑpriū suū obiectum.

Solutio sensus ꝑprius nõ errat circa sensibilia ꝑpria puta circa colorē et sonū. q̇a illius sensus nõ est cõponere. sed errat bñ circa sensibile ꝑ accñs vel cõmune puta circa coloratū vel sonans. Quia deceptio est in cõpositõ ne sensibiliū sicut quid est coloratū. Utrū croceū sit mel aut fel. Aut vbi ē coloratū aut q̇d est qď sonat. Et rõ hui⁹ est. qꝛ superior potentia cõponit il la puta sensibile ꝑpriū cū cõi vel sensibili ꝑ accñs.

Querit͛ Quõ differenter sensibile ꝑpriū dicit͛ ꝑ se ⁊ sensibile cõe. Solutõ sensibile ꝑpriū dicit͛ ꝑ se inq̄tū ꝑ se oppositum est ei qď est ꝑ aliud. Sed cõmune dicit͛ ꝑ se inq̄tū ꝑ se opponit͛ ei qď est ꝑ ac cidens. Quia sensatū ꝑpriū est qď agit in ꝑprio sensu ⁊ tale hꝫ magnitudi-nem ⁊ figurã. ğ nõ recipiūtur ꝑ accñs in sensu sꝫ ꝑprie eoꝝ intentõnes imp̄ mūtur in organo sensus. Et hec distinctio ptꝫ in sili. Quia nos dicim⁹ sor tem esse albū ꝑ accñs. qꝛ nõ est subaliter albus ⁊ dicim⁹ sortē ꝑ accñs esse aĩal rõnale mortale nõ qꝛ subaliter nõ est aĩal rõnale mortale sed quia hoc imediate nõ ꝯuenit ei inq̄tū est sortes sed inq̄tū ē homo. quõ etiam dicit phs ꝙ habere tres angulos eq̄les duobꝫ rectis accidit isocheli ⁊ per se inest triangulo. Sanctus thomas dicit ꝙ sensibile ꝑ se est qď aliquã variatio-nem facit in iudicio sensus. ⁊ hoc dupliciter. Uno modo per se primo imp̄-mendo nouam speciem. ⁊ sic sensus aliter iudicat de colore aliter de sono. Vel per se secũdo ⁊ hoc variando modum iudicandi. sicut aliter magnū visibile imutat sensum visus ⁊ aliter paruū. ⁊ hoc faciunt sensibilia per ac-cidens. Quia nihil variat an scꝫ visibile sit dulce amarū homo vel asin⁹.

Ar̃ Nullum est sensibile per se. ergo diuisio predicta falsa. Antecedēs patet. Quia omne sensibile imutat sensum per speciē ⁊ que nõ est de essentia sensibilis. Solutio sensibile non dicitur ꝑ se in p̄mo modo perseitatis in quo predicatum est de essentia subiecti. sed in secũdo modo in quo subiectum est causa predicati sicut quando dicit͛ homo risibilis vel disciplinabilis.

Querit͛ Quot sunt sensibilia cõmunia. Solutio phi q̇nq̄ scꝫ magnitudo. quies. numerus. motus ⁊ figura. Que dicūtur cõmunia quia quodlibet eoꝝ natum est ꝑcipi pluribus sensibus et non vno tm̃. Quia ꝓm veritatem motus quies ⁊ numerus pluribus sensi bus ꝑcipiūtur. ⁊ similiter magnitudo q̄ est p̄ncipale ꝓcatū cõmune.

Reparationes

Ar Sunt plura sensibilia cōia. Probaṫ. qꝛ temp⁹ est etiā sensibile cōe. Solutio tempus cōprehendiṫ sub motu. Quia tps ē mensura ipsius motus.

Queriṫ Quale appellaṫ sensibile p accn̄s. Solō p̄hi qd̄ nō immutat sensū p ꝓpriā spēm pmo vel secūdo. sꝫ cū sensibili ꝓprio ⁊ cū cōi accipiṫ ⁊ nō sine cogitatiua siue estimatiua. Exemplū ē sicut accipiṫ ꝙ hoc albū est diarri fili⁹. vel sicut hoc nigrum est hō vel asin⁹ sicut ouis vidit ꝙ hoc pilosum fuluū est lupus ⁊ hoc pilosū canis. ⁊ vnū estimat amicū ⁊ aliud inimicū. Ex oib⁹ istis ptꝫ ꝙ suba est sensibilis p accidens.

Capitulū secūdū de visu tractat

Queriṫ Primo An visus sit pm⁹ sensus. Solō sic ⁊ hoc pbat ex pte potentie in se ex pte obiecti ⁊ ex pte modi immutandi. Ex pte potētie in se. qꝛ ē pluriū dr̄aꝝ. qꝛ cognoscit corruptibilia et incorruptibilia. ⁊ ḡ pmo metaphisice dr̄ ꝙ plures reꝝ dr̄as nobis ōndit. Ex pte obiecti. qꝛ ꝓpriū suū obiectū ē color q̄ ꝯstituiṫ in esse p lumē. sꝫ lumen est q̄litas magis intentōnalis q̄ꝫ q̄cūqꝫ alia. Ex pte modi imurādi. qꝛ obiectū suū imutat ipm in instanti. Aliaꝝ ꝟo potentiaꝝ obiecta mutāt in tpe.

Ar Illa potētia est prior q̄ ab alijs p̄supponiṫ necessario. ⁊ q̄ constituit aīal. sꝫ sic ē de tactu. igiṫ ille ē pm⁹. ⁊ etiā organū suū est fūdamētū oīm alioꝝ organoꝝ. Solō Alberti sensus hꝫ duplicē ꝯparatōnē. vnā ad sensitiuū. ⁊ sic tact⁹ qꝛ ꝯstituit aīal est pm⁹ ex̄ns necessarius oī aīali. Alio⁹ hꝫ ꝯparatōnē ad sensibile in cognoscendo ⁊ sic visus est pmus.

Queriṫ Quō p̄hs distinguit visibile. Solō dr̄ ꝙ vnū visibiliū est color ⁊ ille est p se visibilis. nō tn̄ est p se ī pmo modo pseitatis vt tactū fuit de sensibili p se sꝫ in scdo⁹. Et ex isto sequitur ꝙ color non per extrinsecum sed per seipm agit in visum. ⁊ q̄a illa est sua essentia iō Color sic definiṫ est motiuū visus fm actū lucidi. Actus lucidi ē lumē qd̄ est forma coloris. Alia ꝟo visibilia innomiata sicut ligna quercina inueterata ⁊ capita quorūdā aīaliū nō videnṫ vt lucida actu sed potius in tenebris. Color ꝟo sine lumīe nūq̄ꝫ videṫ. sed potius color cuiuslibet corpis ī lumine videtur.

Queriṫ Quare p̄hs primo determinat de diaphono. Solutō quia intendit tractare de lumine. sed diaphonum est ꝓprium subiectū luminis.

Queriṫ Quid est diaphonū. Solō qd̄ fm se nō ē visibile sꝫ p extraneū colorē. Primū ptꝫ. qꝛ nullū hꝫ colorē. ḡ nō est visibile ⁊ hinc etiā susceptiuū est oīs coloris. ⁊ ergo est mediū in visu. Diaphonum videṫ p extraneū colorem q̄ est in eo non in esse reali sed spūali siue intētionali. qꝛ color in medio est fm esse intentionale.

Queriṫ Quid est diaphoneitas. Solō est quedā naturalis potentia q̄ inest corpib⁹ simplicib⁹ vel cōpositis inferiorib⁹

ſm quod ꝑticipant cū corpori superiori siue celesti. Et ī illo est ꝑmo ⁊ sicut in causa ⁊ in istis inferioribus per posterius.

Querit̃ Que sunt corpora diaphona. Solō phi sūt aer aqua ignis celū ⁊ multa alia corpa solida sicut vitrū christallus. Quia oīa corpa ꝑdicta sunt capacia luminis quod est ꝓprius act⁹ diaphoni. Est tn̄ in istis differentia. qꝛ quedā causant de se lumen ⁊ illumināt alia sicut planete sol ⁊ luna. Alia vero sunt per totū diaphona sed non illuminant alia sicut ignis in sua sphera. qꝛ si ille ignis illumiaret tunc semper esset lumen in aere ⁊ circa terrā. eo ꝙ semper in nostro hemisperio est ignis. Alia vero sunt diaphona per totū que tn̄ nō illuminant nec hn̄t in se naturalem luminositatē ſ3 solū recipiūt lumē ab extrinseco sicut aer ⁊ aqua. Alia vero sūt q̄ recipiūt lumē solū in sup̱ficie sicut corpa determinata.

Querit̃ Quō ꝯuenit aque vel aeri diaphoneitas Solō non ꝯuenit eis ſm formas eoꝝ specificas vt nō ꝯuenit aque ſm ꝙ aqua vel aeri ſm ꝙ aer. qꝛ sic nullis alijs ꝯueniret. sed conuenit eis vt tactum fuit per quandā cōmunem naturā repertā in superioribus ⁊ inferioribus analogice.

Querit̃ Quid est lumen. Solutio phi est actus diaphoni ſm ꝙ diaphonū. Et hoc ꝓbat duabus rōnibus. Prima est contraria sunt nata fieri circa idem. sed lumen ⁊ tenebre ꝯtrariāt̃ extendendo saltem modum contrarietatis. ergo habent fieri circa idem subiectū Sed subiectum tenebraꝝ est diaphonū. ergo etiam subiectū luminis est diaphonū. Secūda rō est sicut se habet color ad perspicuū terminatum ita se habet lumen ad diaphonū ꝑuium. sed color est actus perspicuus terminati. ergo lumen est actus diaphoni.

Ar̄ Diaphonū est accidens. ergo nō potest esse subiectū luminis. Solutio. licet diaphoneitas sit accidens. tamē diaphonū ē substantia cui inest tale accidens. ⁊ sic subiectum quod est substantia lic3 quo sit accidens.

Querit̃ A quo causat̃ lumē in diaphono. Solō phi ab igne qđ potest dupliciter exponi. Vnō mō ab igne id ē a corpore celesti qđ ponit̃ ab antiqꝭ certis esse de natura ignis. vel ab igne id ē ab aliquo illuminā̄te igneo sicut est candela vel ignis in materia aliena

Querit̃ Quot fuerūt opiniones de lumie. Solō ꝙ due. Prima fuit Empedoclis dicētis lumē eē corp⁹ ⁊ moueri localiter a corpe illumiato ad mediū ꝑspicuū illumiatū. ⁊ tn̄ dixit ꝙ ille mot⁹ localis ipi⁹ lumis nos lateret ꝓpter sui velocitatē. Phs reprobat hāc opinionē dicēs hoc esse incōueniēs qꝛ ipossibile ess3 tale ⁊ tātū motū q̄ fit in tā magno spacio sc3 ab oriēte ī occidēs nos latere l3 aliqꝭ ꝑu⁹ mot⁹ q̄ fit per breue spaciū possit aliq̄ mō ꝓpt̃ velocitatē nos latere. Scđa fuit democriti dicētis ꝙ lumē ess3 deflux⁹ corpis. posuit eīn ꝙ lumen ess3 corpa atomalia defluentia a corpe lucido in diaphono. ⁊ hoc mō lumē etiā ess3 corp⁹. Sed hoc nō pōt dici. qꝛ tunc duo corpa essent in eodem loco. qꝛ aer est corpus.

et lumē est corpus qđ est cū aere. Q₃ aūt lumē sit in aere ꝓbat̄. Quia lumē videt̄ ɔtrariū tenebre. ſʒ tenebre sūt in aere. ergo etiā lumen.

Queritur Quare diaphonū nō est coloratū. Solutio ꝙ iđ vt ipm sit oīs coloris susceptiuū vt possit esse mediū in visu est em̄ susceptiuū coloris intentōnaliter ⁊ spūaliter delatiue deferēdo cōsequēter ipm colorē ad potentiā visiuā sicut em̄ susceptiuū soni est absonū priuatū sono sic etiā diaphonum est sine colore.

Ar. Celū est diaphonū ⁊ tm̄ videt̄ sine colore extrinseco. Probat̄ q̄ȝ vidēmus stellas ⁊ alia corꝑa celestia. Solutio ꝙ duplicia sunt diaphona. q̄dam sunt termīata ⁊ illa sunt visibilia sine colore extrinseco. ⁊ q̄dam sunt diaphona simpliciter ꝗuia ⁊ illa nō videt̄ nisi ꝑ colorē extrinsecū.

Ar. Lumen mouet̄. ḡ lumē est corpus. Aīs ꝓbat̄. q̄ȝ videm⁹ lumen moueri ab oriente in occidens. Solutio ꝙ lumē nō mouet̄ vt inquit Albertus nisi sicut vmbra ⁊ sicut forma que est in speculo non em̄ est idē lumē hic nūc ⁊ postea alibi vel nūc et post tenebrā iterū in eodem loco sed destruit̄ lumē ⁊ succedit aliud ad p̄ntiā ⁊ absentiā corꝑis illuminantis. Et ita dī bonauentura ꝙ egressus luminis a corꝑe lucido nō est locimutatio ſʒ magis luminis generatio ⁊ diffusio. ⁊ hoc satis manifestum est ex dictis. Quia fit subito in spacio q̄ᵗūcunq̄ȝ magno.

Ar. Repercussio nō est nisi corpoꝝ. sed lumē reꝑcutit̄. ḡ lumē est corp⁹. Sol̄o repercussio alicui⁹ ab aliquo fit dupl̄r ⁊ est duplex. quedam est ex collisione duoꝝ sibijnuicē obuiantiū sicut pila reꝑcutit̄ a pariete. Quedā est ex indispositōne patientis ad suscipiendū virtutē agētis. ⁊ isto modo repercutit̄ radius a corꝑe opaco. Sol em̄ ⁊ quodcūq̄ȝ luminosū hȝ virtutē diffundendi lumē vsq̄ȝ ad aliqđ spaciū determīatū cū sit finite virtutis. ⁊ q̄ᵈdiu se protendit illa virtus multiplicatur lumē si susceptibile sit dispositum. Cum vero ante relatōnem illius virtutis obuiat aliquod corpus quod non est capax luminis tunc non potest se amplius multiplicare ⁊ et talis repercussio non arguit corpus.

Ar. Impossibile est non corpus a corꝑe repelli vt dicit Gilbertus. Sol̄o hoc verum est ẜm Albertū si sit ita nō corpus ꝙ est spiritus. nō aūt si est nō corp⁹ egens nihilomin⁹ corꝑe deferente sicut ē de lumine.

Queritur Quotupliciter dicit̄ aliquod inuisibile. Sol̄o dupliciter. Uno modo lucidum dicitur priuatum colore eo ꝙ nullum colorem habet actu potentia vero omnes. Et dicit̄ etiā priuatū colore quod est per se inuisibile. Et hoc multipliciter Primo. quia nullo mō videt̄ sicut tenebra. Alio modo quia vix videt̄ sicut atomi in radijs solaribus qui non videntur cum aliquis oculos in radio ipō teneat eo ꝙ tunc radius diuaricat visum ⁊ superat ipm. Alio modo dicit̄ inuisibile qđ non nisi cum corruptōne visus videtur sicut lux solis in sphera solis est inuisibilis. Et sic diaphonū est inuisibile sicut tenebrosum per hoc em̄ ꝙ scim⁹ aliquid esse prius lucidū postea tenebrosum ꝑcipim⁹ ꝙ est diaphonū.

Querit̄ Que dicūtur visibilia innomiata. Solutio phi que nō videnť per lumē extrinsecū. sed videnť in tenebris in ꝓpria luce ⁊ sūt talia quercus putrefacta quedā cornua. ⁊ ossa ⁊ capita pisci um ⁊ squame ⁊ oculi quorūdā aialiū ⁊ vermiculi qui vocanť noctiluce pe/ nultimā ꝓducendo. Ista in die nō videntur vt lucida. sed vt colorata. quia tunc maius lumen offuscat minus. ⁊ ergo noctiluca hoc est vermis ille totū suū lumen amittit in die ⁊ retinet colorem album.

Querit̄ Quō videtur visibile ꝑmū Solutō sic q̄a color ꝑmo mouet diaphonū iam illuminatū ⁊ hoc ꝯñter mouet or/ ganum sibi aliqualiter cōtinuatū. Et ꝙ necessariū est ꝙ color ꝑmo moue/ at diaphonū seu mediū anteq̄ȝ moueat organū ptȝ. q̄a sensibile positum su pra sensum nō facit sensatōnem vt si color poneretur supra oculū nō vide/ retur. ⁊ ergo oportet ꝙ mediū qđ est inter oculum ⁊ visibile prius moueať anteq̄ȝ moueatur visus. ⁊ hoc est cōmune in oibus alijs sensib⁊. vt sensibi/ le prius moueat mediū in quo ꝑmo spūalizeť. vt sic sensibile spūalizatū in medio cōsequenter moueat sensum.

Querit̄ Utrū Democritus bene dixit si esset vacuū totū spaci um inter celum ⁊ terrā ꝙ formica si moueretur in celo vi deretur certissime. Solutō non q̄a ipē false putauit mediū impedire vi/ sum. ⁊ visionem fieri ꝑ multos poros vacuos qui sunt in eo. ⁊ dixit etiam fieri visionem extramittendo quasi esset vis actiua ista aūt falsa sunt vt in de sensu ⁊ sensato particularius diceť. q̄a visus recipit formā sensibilis ⁊ pa titur ab ea. vnde si non esset mediū non fieret visio.

Querit̄ Utrū ad videndū colores req̄ratur lumen Solutō sic. ⁊ hoc patȝ ad sensum. q̄a sine lumine color non est vi sibilis. vt patet in nocte.

Querit̄ Utrū lumen req̄ritur ꝓpter mediū vel ꝓpter colores. Solutō ꝗm dñm Albertū ꝓpter vtrūq̄ȝ ꝓbatur ꝙ re quirať ꝓpter colores. quia color non est formaliter color sine lumīe extrinse co. ergo lumen est necessariū ꝓpter colorem. Añs ꝓbatur. q̄a lumen est for/ malis hypostasis coloris ꝯstituens colores in actu. patet ğ ꝙ color sine lu/ mine nō est color. quia res nō pōt esse actu sine actu ⁊ forma. Et ꝙ lumen requirať ꝓpter medium. ptȝ quia color est motiuus diaphoni seu mediȷ ꝗm actum. sed diaphonū non est in actu nisi per lumē. ergo lumē etiā req̄ritur ꝓpter mediū. Sed doctor sanctus sequens opinionē Auerrois ⁊ Alexan/ dri dicit lumē solū req̄ri ꝓpter mediū ⁊ nō ꝓpter colores. ⁊ moueť ad hoc ex dicto phi dicentis colorem ꝑ se visibilem in sc̄do mō perseitatis Ita ꝙ visibi le causatur a colore sicut ꝓpria passio a suo subiecto. ergo nō requiriť lumē ad videndū colores nisi ꝓpter mediū vt Aresto. ꝓbat in textu. Et potest hoc cōfirmari tali rōne. Si color videri nō posset sine lumīe ipm ꝑficiente tūc aer illumiat⁹ nō susciperet colores neq̄ȝ species coloris. sȝ lumē int⁹ exi stens ꝓhiberet lumē extraneū ipius coloris. ⁊ sic color nō esset ꝓpter mediū illumiatū visibilis. Pro declaratōne istius opinionis nota ꝙ duplex est lu men. Quoddā est extrinsecū a corpe illuminante siue a luminari diffusum

cuiusmodi est lumē solis vel candele. Aliud est lumen intrinsecū ꝛ corporibus imbibitū non quibuscūqꝫ sed mixtis tm̄ ꝛ hoc diuersimode ſm ꝙ aliter ꝛ aliter dn̄atur in eis elemētū ignis. Tunc dicūt ꝙ lumē imbibitū ē de substantia coloris ꝛ formalis hypostasis eius. ita ꝙ sine lumīe color nō est color. nec color ē visibilis sꝫ sine lumīe extrinsece color est ꝛ est visibilis. Et sic dicunt ꝙ color ꝯstituit̄ tanq̄ȝ qualitas secūda ex cōmixtione diaphoneitatis aeris ꝛ aque ꝛ opacitatis terre ꝛ luciditatis ignis. Sed hec opinio nō videtur sufficiens Alberto cui videt̄ incōueniens colorem esse in actu sine lumine extrinseco. Unde lꝫ noctilucentia videri possunt lumīe imbibito. tn̄ vt colorata sunt sine lumine extrinseco videri nō possunt. Tum primo. q̄a luciditas ignis in eis nō illumīat neqꝫ lucet. q̄a in eis nō est ignis in materia aliena in qua lucet. nec ip̄a est sufficiens ad illuminandū. ḡ necessario requirit̄ lumen extrinsecū quod est formalis hypostasis coloris. vn̄ qn̄ videntur per lumen extrinsecū tunc nō vident̄ vt colorata sed vt lucida vt tactū fuit. Preterea ostendit̄ tali experimento. nam stans in tenebris p̄t videre aliquod visibile illumīatū. sed visibile in tenebris exn̄s a vidente in loco lucido existente videri non potest. ḡ lumen requirit̄ etiā ꝓpter colores. Aliud experimentum est de speculo. quia visibile existens in loco lucido depingit imaginem suam in speculo. Nec sufficit dicere sicut quidam ad hoc rn̄dēt ꝙ ibi vna pars medij illumīata est. q̄a si mediū esset totaliter illuminatum et nō visibile. tūc ip̄m adhuc videri non posset. Dicit ergo venerabilis dn̄s Albertus aliter Auicēnā sequēs ꝙ color nō est visibilis sine lumīe extrinseco. q̄a color nō est formaliter color nisi ꝑ lumē extrinsecū. vn̄ lumen est formalis hypostasis coloris in signū cui⁹ qn̄ corpa spoliant̄ lumīe non seruant amplius colorē nisi solū q̄ ad materiale eius ꝛ ſm ꝙ diuersimode lumīe ꝑuāt̄ diuersimode manet color. Et notādū ꝙ ī h̄ solū h̄nt iste opiniōes repugnantiā ꝛ ꝯtrarietatē q̄a doctor sanct⁹ videt̄ dicere lumē esse imbibitū de suba coloris ꝛ nō requiri lumē extrinsecū ad hoc. Sꝫ dn̄s Albertus dicit ꝙ lumen extrinsecū est de suba coloris. imo ip̄is colorib⁹ diuersimode ꝑticipatum. Et ꝯueniunt he opiniones in hoc ꝙ nulla istaꝝ opinionū ponit colorem sine lumine posse videri.

Ar̄ Lumē nō reqritur ꝓpter mediū. Probat̄ q̄a hō exn̄s in tenebris p̄t videre lumē a longe sed vna candela nō p̄t totū aerē illumīare et mediū. Sol'o vna candela illumīat aerē ꝛ mediū. q̄a lumē ei⁹ est valde diffusiuū. lꝫ ꝓpter sui paruitatē a longe ita notabiliter non ꝑcipiat̄ sicut prope candelam.

Ar̄ Color est ꝑ se visibilis vt dicit ph̄s in textu. ḡ nō reqritur lumen ꝓpter colores sed solū ꝓpter mediū. Sol'o neganda est ꝯn̄a. quia color non est color sine lumine. ex quo lumen est eius formalis hypostasis.

Ar̄ Forma non recedit ab eo cui⁹ est forma. sed lumen recedit a coloribus vt patet in nocte. ḡ lumen non est actus seu de suba coloris. Solutio ad maiorē ꝙ forma nō recedit ab eo cui⁹ ē forma re salua manente. ꝛ ergo etiam dicimus ꝙ recedente lumine color non manet nisi in potentia perspicia. ꝛ sic concedim⁹ ꝙ corpora nō sunt in nocte colorata actua

liter sicut etiam dicit phs ꝙ corpora non sunt interius colorata.

Queritur Utrū lumen sit de substantia coloris vel non. Solutio dñs Albertus ꝛ sanctus Thomas ꝯueniūt in hoc ꝙ dicunt lumē requiri ꝓpter colorem. Sed in hoc differūt. qa dñs Albertus dicit ꝙ lumē requirit ꝓpter cōplementū ꝛ formale esse coloris ita ꝙ color sine lumie nō est color. Sanct⁹ thomas dicit ꝙ solū lumen requirit ad hoc vt color se diffundat ꝑ mediū vsq₃ potentiā visiuā. Et ibi dicit sanct⁹ thomas ꝙ ad formale cōplementū coloris requirit lumē nō quidē extrinsecū quod est qualitas primi alterantis sed lumē intrinsecū. Juxta qđ notandum est ꝙ color est qualitas secūda resultans ex cōmixtōne quatuor ꝑmarum qualitatū. sicut ex mixtōne ignis ꝛ aeris siue qualitatū eoꝝ. ꝛ corpoꝝ perspicuoꝝ resultat color tanq₃ qualitas secūda. Et ergo qui dicūt ꝙ ibi ē ignis qnia lucidus est. dicūt hoc lumen sufficere ad coloris cōstitutōnem. et est ibi aqua ꝛ aer perspicuus ꝛ terra opaca.

Queritur Que appellant lucentia. Solutio illa in quib₉ spissate ꝛ quasi calcate nobiliores partes diaphoni cōtinuātur et sic ignis qñ spissus est lucet sicut apparet in flamma que spissa ē. ergo ꝛ nobilior ꝛ subtilior est partium ignis. Carbo vero quia terrestris est non lucet. Si vero fuerint aliqua cōposita ex ignitis terrestrib₉. efficiūtur etiā lucida. sicut carbo ignitus vt inquit Albert⁹. ꝛ talia sunt quedā eoꝝ aliqñ ex generatōne. ꝛ aliqñ ex putrefactōne. Ex generatōne sicut que componūtur ex partibus ignitis. quia ignis ex mixtura excellentiam amittit calidi adurentis ꝛ ex subtilitate partiū retinet lucem. sicut videmus quedam capita ꝛ squamas piscium lucere. ꝛ quedam aīalia lucentia in vere. ꝛ quidam vt inquit Albertus viderunt ouum galline lucens.

Queritur Utrum lumen sit qualitas realis vel intentionalis. Solutio Alberti lumen quod generat a corpe lucido in perspicuo habet se ad lucem que est forma corpis luminosi sicut intētio coloris generata in perspicuo ad formā coloris que est in corpore colorato. nō tamen est intentio simpliciter abstracta ipm lumen. ita ꝙ non esset realis qualitas aliquo modo. sed est viuificatiua viuoꝝ ꝛ calefactiua ꝛ motiua ad esse generabiliū inqꝫtum est instrumentū intelligentie que per motum luminariū mouet ad esse omne quod est in rerum natura.

Capitulū terciū de auditu ꝗ est secūda potentia sensitiua.

Queritur Quare phus in hoc libro determinando de sono simul etiam determinat de generatione soni cum tamen determinando de colore non determinauit de generatōne coloris. Solutio ideo. quia sonus non habet esse permanens sed simul sunt generatio soni et īmutatio sensus a sono. ꝛ ergo nō fuit alia determinatio facienda de generatōne soni ꝛ de īmutatōne eius. Sed obiecta aliaꝝ potentiaꝝ sunt qualitates habentes esse permanens in naturaꝛ generatio eoꝝ est ante īmutationem ipaꝝ potentiaꝝ. vñ de generatōe obiectoꝝ alioꝝ scꝫ coloris odoris et saporis determīatur in de scensu ꝛ sensato. Et de obiecto tactus in libro perigeneseos.

Queritur Quotuplex est sonus Solutõ phi duplex scꝫ in actu et in potentia. Sonus in potentia põt dici dupl'r. Uno modo dicit̃ eoꝝ que impossibile est sonare vel eoꝝ que nõ faciunt sonũ nisi debilem valde sicut spongia pili lana ꝛ hmõi. Alio mõ dicit̃ sonus in potentia qui est in corpe sonante siue corpe quod pt actu qñqꝫ sonare. ꝛ hoc modo sonant es aurũ argentũ ꝛ quecũqꝫ corpa sunt leuia plana. ꝛ solida que dicũtur sonãtia non quia actu sonãt. sed quia sonare possũt. Sonus in actu est ipius medij ꝛ auditus. qa sonus in actu in medio generat̃ ꝛ imutat auditum.

Queritur Quare sonus in potentia est sonantis ꝛ in actu ipi᷒ medij ꝛ auditus Solutio quia sonus est in sonante sicut in causa efficiente. sed effectus est in causa efficiente in potentia. In medio vero est vt in ꝓprio subiecto cui formaliter inheret. g̃ est ibi in actu. In auditu vero est intentõnaliter ꝛ spũaliter. Intentio aũt solũ diffunditur a sono ꝫm actum.

Queritur Quot requirũtur ad generatõnem soni in actu Solutio phi tria scꝫ percutiens percussum ꝛ mediũ. Quia sonus causatur a percussione alicuius ad aliquod percussum. ꝛ in aliquo medio. ꝛ g̃ impossibile est vnũ solum sonum facere. Quia alterum necessario est verberans ꝛ alterum verberatũ. ꝛ illa duo ad minus exigũtur ad soni generatõnem. Et non sufficit ꝙ quocũqꝫ modo percutiens tangat percussum. sed oportet ꝙ tangat violenter ꝛ sic fit sonus ꝫm actũ ꝛ iõ nunqꝫ fit sine motu locali. Non etiam oĩa se tangentia sonũ causant. quia pili non causant sonũ si etiam percutiant̃. sed es ꝛ quecũqꝫ solida ꝛ plana sunt. ꝛ potissimũ sonant concaua. qa talia aerem expulsum diu retinent. ꝛ nõ permittunt eum exire ꝛ ideo horribiliter sonant talia. Secũda etiam causa quare concaua bene sonant est. Quia cõcauũ percussum plures facit ictus vnũ post aliũ. quia percussum in vno latere tremit in alio latere. ꝓpter concauitatem ꝛ ille tremor diu retinet sonum.

Queritur Utrũ sonus in actu sit obiectũ auditus. Solutio sic quia illud est obiectũ alicui᷒ potentie qđ est imutatiuũ ipius sed sic est de sono in actu. g̃ est obiectũ auditus.

Ar Nullum sensibile cõmune est obiectũ auditus. sonus est sensibile cõmune. g̃ nõ est obiectũ auditus. Minor ꝓbatur q꜡ est mot᷒ dicente pħo est motus corpis possibilis moueri. sed motus iuxta p̃dicta est sensibile cõmune. Solutio sonus nõ est motus ꝑ p̃dicatõnem formalẽ sed ꝑ p̃dicatõnem causalem sub hoc sensu sonus causatur a motu. Et sic etiam non est formaliter percussio q꜡ illa sentitur alio sensu. vt tactu vel visu quia percutiens coloratus est. Nec etiam est aer quia ille est substantia

Queritur Utrũ sit qualitas naturalis vel violenta. Solo naturalis. quia educit̃ sonus de materia per motũ. Ab efficiente vero ꝓprie non est forma ita ꝙ efficiens dat eam. sed opatur transmutando materiam vt ducat̃ forma ad actũ que potentialiter fuit in materia. Sed illa est forma violenta que non educit̃ de materia sicut ẽ forma artis

Et sic nihil ꝓhibet formā siue qualitatem violente educi. ꝛ tamen eam esse naturalem. ꝛ sic sonus generatur violente ꝛ tamen est qualitas naturalis. sicut patet de igne qui educitur ex collisione ferri ad lapidem. qui est ntura lis ignis. licet educatur violente.

Querit̄ Quare sonus non habet esse permanens. Solutio qꝛ causa sua est violenta. ꝛ ergo illa cessante cessat etiā esse soni. non tamen omnes cause soni sunt violente. Quia habet etiam conditiones ex parte materie. quia sonus educitur de potentia naturali. ꝛ ꝓportio eius ad ip̄m non est violenta sed naturalis. verū est tamen ꝙ conditiōnes agentis sunt violente sed ab illis non habet ꝙ sit naturalis vel violenta qualitas.

Querit̄ An semp requirūtur tria ad generatōnem soni sicut ī textu dictū fuit. Solutio phi sic vt ꝓbatum fuit.

Ar Generatur sonus vbi non est percutiens. igit̄ ad eius generationem non requirit̄ percutiens. Añs ꝓbatur. quia sepe in loco remoto ab ictu percutientis percipit̄ sonus. Solutō virtus primi percutientis relinquitur in aere. ita ꝙ vna pars aeris percutit aliam. ꝛ tam diu durat ꝙ̄diu durat percussio.

Ar Sonus fit cum virga in aere ꝛ tamē non sunt ibi tria percutiens percussum ꝛ mediū. igit̄ non requirūtur ista ad generatōnem soni Solutio sunt ibi etiam tria. quia aer violenter motus habet ibi rōnem percussi ꝛ medij. Et rō est. quia quādo virga velociter per aerem mouet̄. tunc ex tali veloci motu aer vnitur ꝛ condēsatur. ꝛ talis aer condensatus percutitur per virgam. ꝛ sic aer subtilis est mediū ꝛ condensatus percussum. Etiam in ruptura panni vel fractōe papiri sunt tria. Quia ibi sonꝰ causatur ex hoc ꝙ due partes aeris se concutiunt eo ꝙ per rupturam panni oportet subintrare aerem ad supplendum vacuum ex quo motu aeris partes aeris ad se inuicem collidūtur. ꝛ generat̄ sonus

Querit̄ Quod est mediū soni siue auditus. Solutio. aer et aqua. sed imperfectius mediū est aqua q̄ aer. non tamē est intelligendū ꝙ illa duo sufficiūt ad generatōnem soni. Quia ad corꝑ generatōnem requirit̄ percussio solidoꝝ ꝛ planoꝝ ꝛ illa etiā percutiunt aerē. et ergo aer ſm se non est subiectū soni. sed aer percussus ꝛ expulsus a superficie percussi solidi ꝛ plani est subiectū soni. ita ꝙ sonꝰ generat̄ in aere qn̄ aer ꝑcussus manet ꝯtinuus ꝛ vnus ꝛ indiuisus ꝛ non soluit̄ vnde aer valde diuisibilis est ꝛ si impellatur paulatim tunc diuidit̄ ꝛ soluit̄ ꝛ non manet vnus nec continuus. ꝛ ergo non sonat tunc. Si vero percutiatur velociter tunc resistit ꝛ repellit percutiens ꝛ constringit aliquid inter percussum ꝛ ꝑcutiens aerem resistentē ꝛ tunc sonat. Et istud est magis sensibile in aqua quia illa est corpalioꝛ ꝛ grossioꝛ aere. Quia si quis baculū paulatim ducat per aquam non resistit ei sed diuidit̄. si vero ducat̄ repente tunc videbit̄ resistere ꝛ idem est in aere licet non sic in eo ꝑcipiatur. Et ergo qn̄cūq; debet

sonus generari oportz ip̄m feriēs siue ꝑcutiens ꝑuenire diuisionē continui aeris. Et hui⁹ signū ē si q̄s male sonātia fortiter ꝑcutiat. sonabūt. sicut qn̄ ꝑcutit̄ cumulus arene. in q̊ sunt multi lapilli. q̄ in se diuisi sunt. tn̄ velociter percussi pertinguntur anteq̄ȝ separent̄ ꝛ tunc faciunt sonum.

Queritur Quare ignis nō p̄t esse mediū soni. Sol̓o q: nō est facile passiuus ab extrinseco actiuo. ꝛ diffusio ei⁹ nō peruenit ad locū mixtōnis in q̊ sunt audientes. Terra etiā quia solide cōsistentie ē medium esse nō potest.

Queritur Quō drn̄ter aer ꝛ aq̄ sunt media. Sol̓o. q̄a son⁹ realiter in aere generat̄ ꝛ est in eo sicut in materia siue subiecto. ꝛ vt in medio ꝑ qd̓ ₰m esse spūale diffundit̄. In aq̄ ꝟo ē ₰m esse spūalis diffusionis tm̄ ꝛ nō sicut in subiecto ꝛ iō sub aq̄ audit̄. Qn̄q̄ȝ tn̄ generat̄ realiter in ea sed tūc aer impulsus violenter penetrat aquā ꝛ aliq̄s ei⁹ ꝑtes et hoc mō generat̄ sub aq̄. videm⁹ eīn ꝙ impulsus penetrat corpa grossa vt parites. ꝛ qn̄ solida sunt nō cedentia aeri īpulso vehemēter scindit ea. et ꝫ dicetur postea ꝙ aer in tonitru scindit ligna.

Queritur Quō oñdit̄ ꝙ aqua ē mediū spūalis diffusionis soni. Solutio sic. q̄a pisces sub aqua audiūt. ꝛ hoc probat Albertus quarto libro aīaliū sic. q̄a sepe videm⁹ ip̄os fugere a sono ꝛ magnis vocibꝫ. ꝛ ergo piscatores cū piscant̄ leuiter transeūt. ꝛ remos mouent E regione dicit Auicenna ꝙ vidit quoddā gen⁹ pisciū venire ad sonituȝ campane. ꝛ cū desiuit sonus ip̄m recedere. ꝛ vt inq̄t Albert⁹ certū est in mari flandrie. brabantie. ꝛ germanie inferioris est piscis pulcerrim⁹ qui ī lingua ibi habitantiū vint vocat̄ ꝛ intrinsecus est multe spinositatis qui cum grege suo venit ad sonitum nolaꝝ cymboloꝝ aut paruaꝝ campanaꝝ. Extendūt eīn piscatores circa finē veris in maio funē super aquā ꝛ alligant campanellā. ꝛ cū sonant veniūt pisces illi in rethia. Etiā dicit Albertus ꝙ ī fluuijs est quoddā genus pisciū latens sub lapidibꝫ qd̓ cū capere volūt piscatores percutiūt ꝛ faciūt sonū horribilem ꝛ fortē super lapidem. ꝛ tunc ex sono cōfundente cerebrū piscis cadit quasi pateret̄ schotomiā vel epilentiam a strepitu illo ꝛ tunc rephendit̄.

Queritur Scd̓m quā ꝓprietatē aer dr̄ mediū soni. Sol̓o phi ₰ȝ ꝙ vacuus est id est absonus. ꝛ sic vacuū in ꝓposito vocat̄ corpus subtile bn̄ aptū vt verberet̄. q̄a talis aer ē faciens audire ₰m actum quādo supradicto mō mouetur cōtinuus ꝛ vnus existens. Et ex ista causa corpa leuia ꝛ plana. solida bn̄ sonant. q̄a a supficie taliū fit simul aeris percussio ꝓpter planiciē. Si ꝟo corpa fuerūt aspa. tunc ꝑcussa vna ꝑte nō percutitur altera. quia partes non sunt in vna superficie. sed in multis. ꝛ ita patȝ ꝙ auditus fit in aere qui est quasi vacuum nō impediens generatōnē sonorum. ꝛ inundatōnem. Sonatiuū enim est motiuū vnius cōtinui aeris vsq̄ȝ ad auditum. ꝛ ideo si sit aliqd̓ intercipiens sonum in aere non auditur sonus. Et sonus longe nō auditur. quia aerē vsq̄ȝ ad auditum mouere nō potest ꝛ cessante motu cessat sonus.

Querit̃ Utrum sonus venit ad auditum subito vel cum motu locali. Sol'o in principio sui generatōis necessario fit cum motu locali eo ꝙ causatur ex motu aeris. q̄a vt dicit p̄hus in libro methauroꝝ visus anticipat auditū in tonitruo ⁊ chorusca tōne quod non esset nisi sonus deferret̃ per motum localem successiue ⁊ visibile subito. Et huius signū etiā est. q̄a soni perceptio etiam impeditur vel p̄mouetur per ventum non autem visio. si ergo impeditur per motum localem. ergo fit ꝑ motum localem. sed non est necesse ꝙ hoc modo imutet auditum. quia sensibile positum supra sensum non facit sensatōnem.

Ar̃ Contra. In omni sensatōne sufficit sensibile esse presens sensui. ergo non fit auditio per motum localem ⁊ in tempore in principio sed subito. Solutō ad sensatōnem sufficit sensibile esse presens quo ad imutatōnem sed non potest sensibile auditus esse presens nisi per localem motum. igitur ⁊c̄.

Querit̃ Quis vocatur sonus echo. Sol'o. est sonus reflexus. Et generatur hoc modo quādo aer vnus ⁊ continuus fractus per vas vel simile vasi prohibens eius processum iterū repellitur ad suum principium. sicut pila proiecta ad parietem resilit ad ꝑcutientem.

Querit̃ Utrum echo semper fit. Solutio p̄hi semper videtur fieri licet nō sit semper manifestus. Quia non est manifestus nisi quando reflectitur idem aer primo percussus ab aliquo solido obuiante aliquantulū etiam concauo. Q3 autem semper fiat reflexio illa probat p̄hus sic. Quia accipit in sono sicut in lumine. fit enim semper luminis reflexio. Cuius signum est. quia si non fieret reflexio luminis. tūc cum radius intrat per fenestram in domū non videremus neq3 illuminaretur aer sub pariete vbi non incidit radius. Sed tamen reflexio que fit ab aere non est manifesta que autem fit a solido plano est manifesta. Et ideo quando quis latitudinem manus ponit in radio multo plus reflectitur lumen q̄3 prius. si vero ponatur corpus politum tūc reflectitur per irradiationem splendoris. Et ex isto patet ꝙ ab aqua licet puia multomagis reflectitur lumen q̄3 ab aere nec tantum ab aere sicut ab aliquo alio corpore leui quod obiectum lumini tenebrā facere potest.

Querit̃ Quis est modus generatōnis soni echo siue reflexi. Solutio Alberti sicut cū lapis proiectus est in aquā circa lapidem tanq̄3 centrum generantur circuli ⁊ dilatantur plus ⁊ plus distantes q̄diu durat impetus lapidis. qui p̄mo percussit aquam. ⁊ si fuerit prohibens generatōnē circuloꝝ redit circulatio versus centrum vbi cecidit lapis. sic in simili generatur sonus in aere. Quia primū sonans est sicut locus centri. ⁊ inundat sonus super circulos aeris. ⁊ si sit paries solidus concauus aliquantulum obuians circulatiōibus simul reflectitur ad primū sonans ipse sonus. ⁊ talis vocatur echo.

Querit^r Utrũ in echo fit reflexio eiusdem soni. ꝛ aeris ꝓmo percussi. Solo est idem sonus in specie. sed non in numero. Quia sequens sonus reflexus habet formã ꝓme percussionis non autẽ eandem materiã numero puto eundem aerem.

Ar Contra in echo audit^r eadem vox sub eisdem accñtib^z reflecti. g̃ videtur idem sonus numero. Solo est idem sensus formaliter. q2 sub eisdem accñtib^z reflectit^r. ꝛ si sit significatiuus idem h3 significatũ. sed tñ est alius ꝛ alius materialiter. Cum igit^r Auicẽna dicit eundem sonũ reflecti ipe attendit soni originem in forma ꝛ in materia. quia sonus echo reflectit^r ꝫm formam primi sonantis.

Querit^r Utrũ sonus echo semper fit. Solutõ vt dicit phs in textu. non tamen semper ꝑcipitur. ꝛ hoc ꝑpter duas causas. Una est debilitas reflectentis. Alia est ꝓpinquitas eiusdem ad aures audientis.

Ar Reflectio est quedã percussio. sed percussio non fit nisi a solido plano. sonus vero multotiens generatur in aere libero vbi nullum est repercutiens. Solo Alberti in libero aere est etiã repercutiens siue resistens percutienti. ꝛ hoc est quelibet pars violenter percussa. eo ꝙ quelibet aliq̃tulũ resistit licet vincat^r a violentia. ꝛ sic nõ est adeo manifestus echo in aere libero sicut in montibus ꝛ siluis. In talib^z em̃ est manifestus. q2 in siluis arbores impediũt diffusionem aeris primo percussi. ꝛ montes qui sunt alti etiã fortiter aerem repercutiunt.

Querit^r Quod est organũ auditus. Solo est aliq̃d ↄnaturale aeri eo ꝙ aer quidã naturaliter cõplãtatus est auri. Et hoc phs sic ꝓbat. Quia sicut se habet humidũ pupille in visu. ita se h3 aer connaturalis in auditu. sed humidũ pupille est organũ visus. g̃ aer cõnaturalis est organũ auditus. Maior est manifesta. Quia vbi est humidũ pupille. ibi est visio. ꝛ vbi est aer cõnaturalis ibi est auditus. ꝛ ꝓpter hoc anĩal nõ ꝫm totũ corpus audit. sed in aure vbi est aer cõnaturalis qui est continuus exteriori aeri. ꝛ ideo moto exteriori aere mouet interiorẽ ꝛ ille consequenter mouet neruũ auditiuũ. Est em̃ in aure meringa ꝛ aer. ꝛ sic aer cu3 meringa est organũ auditus.

Querit^r Que est cõditio illius aeris cõnaturalis. Solo phi debet esse insonabilis id est nullũ omnino hñs sonum vt omnes differentias soni possit percipe. Aer vero exterior est in quo son^9 est sicut in ꝓprio subiecto. ꝛ qñ ille ꝓhibet^r diuidi vehementia ipius percutientis tunc manet vnus ꝛ continuus ꝛ tunc motus talis est vera causa soni. Aer vero qui est in aurib^z aĩaliũ edificatus est a natura que fecit latera auris tortuosa. vt sic sit imobilis vt certe ꝑcipiat differentias soni qd̃ esse non posset si aer qui est in aurib^z esset motus vehementer. ex quo tunc solum ꝑciperent^r cõfuse motus exteriores. Et hec est causa vt inquit phs quare aliquis mergens caput sub aqua audit sonos qui fiunt super aquam q̃diu manet ei auris plena aere. q2 tũc soni intentio ꝑ aquã delata venit ad aerẽ

qui est in aure. et tūc ꝑcutit tympanū auris quod vocat neru⁹ auditiuus et fit auditus. si vero totus aer euolaret de aere ⁊ a qua in eius locum subin traret. quod nō fit faciliter ꝓpter tortuositatem auris. tūc non fieret aliquo mō auditus q̄ diu hoc duraret. Et ex illo p3 q aer est ꝓmū subiectū generationis soni. Et simile est de visu ⁊ auditu. sicut eni laborāte pupilla oculi ꝑ hoc q tegit alba pupilla nō fit visio. sic etiā si timeringa laboret. id est infirmetur. nō fit auditio.

Querit Quō ꝓbat p̄hus a signo q predicto modo audimus Solo phi est. q2 aer qui est in aure semꝑ actu sonat. sicut pat3 si quis cornu applicat ad aurem audit aerem trepidantē in aure. eo q calor auris tūc mouet eu3 ⁊ tūc ꝑcutit latera auris. sed iste motus tamen nō est tantus q impediat alios motus exterioris aeris. Semꝑ eni aer mouetur quodam ꝓprio motu in aurib3. sed tn̄ sonus nō est ex motu ꝓprio. s3 alieno. et ergo dixerūt antiqui q auditus fit in vacuo exteriori. id est aere libero a sono ⁊ in sonanti interius. q2 audimus in aere semꝑ in aurib3 tremēte

Querit Que est dubitatio quā mouet p̄hus Solo hec. vtꝝ id quod ꝑcutit sonat. uel id quod ꝑcutit aut vtrūq3. Solutio vtrūq3. sed differenter. q2 verberans facit sonū. sicut qd mouet aerem ad verberatū siue ꝑcussum. Percussum vero facit eum tanq̄ expellens eundem resistendo motioni ꝑcutientis. Et rō huius est. q2 sonus est mot⁹ corporis possibilis moueri tali modo. sc3 quo a superficieb3 leuib3 aer mouet. cū aliquis ipsa ꝑcusserit. Et ergo supra dictū est q non omne illud qd verberat sonat. q2 si pūctum alicuius pūcto alterius acus obijciat nō generat sonus. eo q opor3 superficiem corporis percussi esse plana3 et solidam. vt aer subito dissiliat siue resiliat

Querit Que sunt differentie soni. Solo phi. acutū ⁊ graue Et sequūtur he differentie corpora sonātia. nō tn̄ sumūtur nisi in sono ꝑm actum. sicut eni colores nō vident sine lumine. ita acutū et graue nō ꝑcipiūtur sine sono facto ꝑm actum

Querit Utrū acutū et graue ꝓprie attribuūtur sono Solu⁹ nō. sed metaphorice. transsumptio aūt fit ab acuto ⁊ graui in angulis tangibilib3. ibi eni dr̄ acutū qd mouet sensum multū penetrando in pauco tp̄e. Graue vero qd mouet sensum parū penetrando in multo tp̄e. Et tn̄ nō ꝓprie dr̄ velox acutū ⁊ graue siue hebes tardū. q2 he sunt ꝓprietates motu. sed acutū ⁊ graue nō sunt motus. sed attribuit acuto velox ꝓpter velocitatem motus qui est in penetrando id quod tangit. et graui attribuitur tardū ꝓpter tarditatem motus qui est in penetrando in tactu. et quo ad hoc graue ⁊ acutū habent silitudinē cum acuto ⁊ graui in angulis tangibilib3. Acutus ergo sonus dr̄ qui pūgit quasi multū velociter penetrādo auditum. Grauis vero est sonus qui est in multo aere lente pulso ⁊ ideo non ledit auditum.

Querit Que est spēs soni. Solo vox. q2 omis sonus est vox sed nō omis vox est sonus. q2 vox vt dicit p̄hus est solū

animati anima sensibili. inanimata em̄ nullā faciūt vocē nisi equiuoce ꝛ ꝑ similitudinem.

Queritur Q̄uo ostendit phs ꝙ inaīata non faciūt vocē Solo sic. qꝛ ad vocem tria requirūtur ꝛ ꝯcurrūt. scꝫ extensio sine ꝯtinuitas. melos siue ꝯsonātia. in acuto ꝛ graui. longo ꝛ breui. et loquutio hoc est discretio. sed ista tria nō inueniūtur in sonis inaīatoꝝ nisi ꝑ similitudinē. inq̄ntum ꝓportio sonoꝝ in eis formatur ab aliquo aīato ꝑ imitationem. sicut fit in lira et tibia. ꝛ alijs

Queritur Utrū om̄ia aīata anima sensibili faciūt vocē. Solo phi. nō. quia illa aīalia que sunt sine sanguine sicut cancri ostree testudines. vocē nō faciūt. Nec tn̄ om̄ia sanguinē habentia vocē faciunt: sed solum illa que habent calidū sanguinē. et non solū p̄dicta carent voce. sed ꝛ sono. qꝛ sonus causatur ex motu aeris. aer vero solū reperitur in respirantibꝫ. sanguinē aūt nō habentia sicut pisces nō respirant. et ideo rationabile est ea non sonare

Ar Nos audimus pisces qn̄qꝫ sonare in sꝑficie aque. ergo falsum est ꝙ nō sonāt Un̄ in fluuio qui dr̄ acheolus dicūtur sonare Solo licet sonāt hoc tamē non est in aere respirato. sed potius in aere exteriori qm̄ branchijs suis in sꝑficie fluminis ꝑcutiūt aerem. Et quedā aīalia sicut grilli ꝛ cicade faciūt sonū. ex hoc ꝙ sonus fit circa diaphragma eoꝝ. et sic nō fit ꝑ respiratōem. qꝛ si hoc mō fieret tūc emitteretur ꝑ caput ꝛ os. nūc exptuꝫ est vt inquit Albertus ꝙ galli cantant ꝑ magnuꝫ tēpus amputatis capitibꝫ. et non cantant in partibꝫ vbi est caput.

Queritur Quid est vox. Solo. ē reꝑcussio aeris inspirati ad vocalem arteriā cum imagine ꝑcandi. Et hoc ꝓbat phs. qꝛ vox nō fit in qualibet parte aīalis. sed in ea solum que verberat aereꝫ ad aliquid. et in aliquo. et ergo necesse est ꝯcurrere pulmonē. qui exsufflet aerē instar follis ꝛ camina siue trachena arteriā duraꝫ ad cuius angulos ꝛ nodos ꝑcutiatur aer. requiritur etiā lingua que figuret ꝛ verberet aerem. Et qꝛ necesse ē hm̄oi verberatōem in aere fieri. ideo illa solū vocant que hm̄oi aerem attingūt. et sic idē est organū vocis ꝛ respirationis.

Queritur Ad quot opa natura vtitur respiratōe Solo. ad duo quoꝝ vnū est ad esse ꝛ alterū ad bene esse. Ad esse quidaꝫ qꝛ cor in om̄ibꝫ aīalibꝫ habentibꝫ calidū sanguinē indiget euentatiōe. ꝛ sic respiratione natura vtitur ad mitigandū calorem cordis ꝛ sine hoc aīal nullo modo posset saluari. Ad bene esse vtitur natura respiratione ad formatōeꝫ vocis. in aīalibꝫ vocantibꝫ sine voce vero p̄t animal saluari. Et huius sile habemus de lingua que ē necc̄aria ad gustū sine quo aīal saluari nō p̄t. Et est ad bene esse scꝫ ꝓpter interp̄tationē que nō p̄t fieri sine lingna

¶ Queritur. vtrū om̄is sonus aīalis sit vox. Solo phi. nō. quia vox est sonus aliquid ꝑcans fit em̄ cum imagine ꝑcandi. sed ꝯtingit qn̄qꝫ linguā sonare aliquo sono quem nō format imaginatio. sicut p ꝫ de tussientibꝫ. quorum sonus non est vox

Querit̃ Quō ꝓbat pħus ꝙ vox p̄dicto mō formatur. Solō duob⁊ signis. Primū signū est. q̄ illo qui expirat vel inspirat in respirando. nō p̄t formare voces. sed potius necc̄arium est eū tenere aerem quem inspirauit vt in eo vocē formet. Q̄ aūt hoc sit sic ꝓbatur. q̄ diu loquentes dū respirant interrumpūt voces. et sic tenentes aerē mouēt ip̄m ad formatōem vocis ꝑ organa loquutionis. ¶ Secūdum signum est. q̄ pisces nō formant voces. et hoc est ex eo. q̄ pisces nō respirant nec tenent aerem aliquādiu. Et hoc ꝓbatur. q̄ nō habent guttur de cuius cōpositione est trachea arteria siue canna radicata in pulmone. Canna eīn est de ꝯpositione gutturis. et per illā attrahit̃ aer ad refrigeriū cordis. Locus eīn vt inquit pħus qui p̄mo indiget refrigeratiōe in aīali est circa cor. et sic ingredit̃ per cannā aer refrigerans. In piscib⁊ ꝟo nō est sic. q̄ nō respirāt. ſ⁊ qui dicūt eos respirare peccant. cuius causa dicet̃ in libro de aīalib⁊.

Querit̃ Utrū p̄dicta definitio vocis sit ꝯueniēs et bona. Solō sic. q̄ dat̃ ꝑ quatuor causas. q̄ repercussio est causa formalis vocis si saltē capiatur formaliter. Cum ꝟo dr̄ aeris inspirati tangit̃ causa materialis siue subiectū quod est aer inspiratus. Cū vero dr̄ ab aīa tangitur causa efficiens remota. Et cū subdit̃ ad vocalem arteriā tangit̃ causa effectiua ꝓxima. Causa finalis tangit̃ cū dr̄ cu⁊ imagine ſcandi. quia ad hoc inuenta est vox vt sit signum.

Ar̃ Repercussio est actio. vox nō est actio. ergo non est repercussio. Solutio. repercussio potest accipi tripliciter. Uno modo actiue. ⁊ si sic capiatur in definitione tūc est causalis definitio. quia sonus ex repercussiōe causat̃. Alio modo capitur passiue. ⁊ tūc est passio ipsius aeris ꝑcussi. Tertio capit̃ neutraliter vt p̄scindit ab actione ⁊ passione. ⁊ si sic capiat̃ in definitione. tūc definitio est formalis ⁊ ponit̃ loco generis definiti

Querit̃ Utrum solus homo vocat. Solō alberti in libro de homine ꝙ non. sed omnia illa que per pulmonem attrahunt aerem ⁊ habent arteriam vocatiuam ⁊ imaginatiōem etiā vocant. verum tamen est. quia imaginatio in brutis non dominatur instinctu nature. ideo si loquamur de signo perfecto quod est signum ꝯceptus mētis ad placitum ipsius instituentis. tunc solus homo qui h⁊ dominiū suoꝝ operu⁊ dr̄ formare vocem. ⁊ illa vox dr̄ vox ſcatiua ad placitū

¶ Capitulū Quartum

Querit̃ De quo determinat̃ in capitulo quarto Solō. de olfactu ⁊ eius obiecto quod est odor. Et dicit ꝙ minus bene determinabile est de odore ⁊ olfactu. Et rō est p̄mo de odore. q̄ nō ē manifestū homini ꝑ sensum quid est odor. sicut cuilibet manifestū est quid sit sonus vel color. Et ratio huius est. quia homo habet olfactum quo discernere deberet odores prauū et ceteris animalibus peiorem. praue eīn odorat. Et signū hui⁹ est. q̄ differētias odoris q̄s nō refert ad sapores nō discernit.

ſubtiliter in odore. ſed tm̄ ꝑcipit excellentias odoꝝ. ſicut odorē redolentem vel fetentem cū letitia vel triſticia. Et huius ſilr̄ eſt ſm̄ ph̄m. q2 ſicut q̄daꝫ ſunt aīalia praue videntia. ſicut aīalia aquatica. vt piſces duros oculos ha bentes nō diſcernētes drn̄as medioꝝ coloꝝ. ſed tm̄ excellentias q̄ ſunt cuꝫ terrore vel ſine terrore. ita etiam de olfactu in hoīe. q2 non manifeſte ſunt ho mini differentie medie odoꝝ

Queritur Quare homo hꝫ prauū olfactū Solo alberti. quia hō inter cetera aīalia maius hꝫ cerebrū ꝛ maius caput in ꝓportione ſui corporis. cerebrū aūt eſt humidū ꝛ frigidū. id aūt quod eſt cō naturale odori debet eſſe ſiccū ꝛ calidum. Q2 aūt cerebrum ſit frigidū ꝛ hu midum reſpectu aliorum animaliū indicat longitudo dormitiōis hominis diutius eīn dormit homo ceteris animalibꝫ. ꝓpter qđ dicit phus in ethicis ꝙ per dimidiū vite non differūt felices ab infelicibꝫ. q2 in ſomno non eſt hō felix. q2 felicitas operatio eſt. in ſomno homo nō operatur. Et ſic nō ꝑ acci dens ꝓpter defluentia rheumata homo praue odorat. ſed ex ipſa cerebri q̄li tate ꝛ ꝯplexione. Et ergo aīalia ſicca habentia cerebra ſicut canes qui bre uiores hn̄t naſos ꝛ vultures ꝛ tigrides bn̄ odorant.

Queritur Quō ꝓbatur a ſigno ꝙ hō hꝫ prauū olfactuꝫ. Solo ſic. quia cum ſenſibilia omniū ſenſuū reponūtur in imagi natione ꝛ phantaſia ſpēs odoris debilius imprimūtur in organo phanta ſie humane. Cuius eſt duplex ſignū. Primū q2 homo rariſſime ſomniat de odoribꝫ. et quādo ſomniat ſe eſſe in locis fetidis non multum ꝑturbatur. eo ꝙ illud phantaſma debilem motū relinquit in eo. Secundum ſignū eſt. q2 cū phantaſmatis ſit mouere intellectū poſſibilem ad diſcernendū rerū natu ras iſtud phantaſma debiliter mouet intellectū. Et ergo dicit Auicenna li cet homo ſit maioris ingenij q̄ꝫ alia aīalia in eliciendo odores ꝑ ꝯfricatiōeꝫ ſubtiliatōem et diſtinctōem odoꝝ. minus tn̄ afficitur ab eis ꝛ debilius im primūtur in organo olfactus humani. et ergo denoīamus eos nominibꝫ ex cellentiaꝝ. ſicut redolentis ꝛ fetentis

Queritur Quare natura nō poſuit organū olfactus in alio loco ſi homo habet peiorē olfactū alijs animalibꝫ ꝓpter frigidi tatem ꝛ humiditatem cerebri. Solo. nō potuit poni in alio loco ꝓpter ſa lutem animalis. q2 ex quo ipſum cerebꝝ eſt frigidum ꝛ humidū. ergo orga nū olfactus eſt in ꝯtactu cerebri vt ꝑ odores frigiditas eius tēperet. et ḡ dr̄ phs in libro de ſenſu ꝛ ſenſato ꝙ odores ꝑ ſe ſiue nō nutrimētales ꝯferunt ad ſanitatē cerebri. licet ꝑ accn̄s quādoqꝫ impediant. Etiā oportꝫ ipm̄ ibi ſituari ꝓpter ſenſum in ſe quē oportꝫ recipe influentiā a ſenſu ꝯmuni qui hꝫ ſedē ſuā in anteriori parte capitis

Queritur Utrū animalia habentia duros oculos male vidēt ſi cut dicit phus in textu. cum tamen durū dicit naturaleꝫ potentiā Solo. ſic. q2 viſus eſt potentia paſſiua. ſed ꝑ duruꝫ reſiſtit ſuis ꝑfectiuis. et ergo q̄uis durū ſit naturalis potentia in alijs. eſt tn̄ in paſſiua potentia naturalis impotētia. q2 facile pati a ſuis ꝑfectiuis eſt ꝑfectio q̄daꝫ

Querit Utrum homo sentit odores cum nō sint sibi manifesti. Solō adiutus ingenio potius q̄ per olfactū ſm analogiam ad sapores qui sunt obiectū gustus eos sentit per similitudinē ad species saporis. Et rō hui⁹ est. q̄a habemus gustū qui habet pcipe sapores certissimū ex quo gustus est quidā tactus. tactū aūt homo hꝫ certissimum inter omnes sensus ꝛ oīa aīalia. vñ in alijs sensibꝫ multū deficit a multis alijs aīalibꝫ ſm tactū vero multum differt in bonitate ab alijs aīalibus et ergo homo est oīm aīaliū prudentissimū.

Querit Quō phs ꝓbat hoc a signo. Solō. q̄a hoīes ingeniosos a non ingeniosis per tactū discernim⁹. ꝛ nō ſm alios sensus. Molles eñ carne aptos mente dicimus. q̄a sunt optimi tact⁹. Duros vero. ineptos quia sunt mali tactus.

Querit An cōuenienter ex bonitate tactus iudicat̄ bonitas intellectus. Solutio Alberti sic. qꝛ cōplexio hoīs causatur ex cōmixtione ꝑmaꝝ qualitatū ꝛ q̄nto illa cōplexio recedit magis ab excellentijs ꝯtrarietatū tanto est equalitati ꝛ medietati vicinioꝛ. ꝛ ꝑ ꝯn̄s celo in quo nulla est cōtrarietas oīno vicinioꝛ. ꝛ quia forme dantur ſm merita materie ꝛ vnicuiqꝫ cōplexioni corrn̄det ꝓpria forma ideo equaliori cōplexioni debetur nobilioꝛ forma. ꝛ illa est aīa intellectiua. Signū aūt bonitatis cōplexionis est tenuitas vnguiū. subtilitas piloꝝ. eo q̄ p̄dicta iudicant lucidos spūs cordis. qui a corde ad cerebrū venientes optime deseruiunt virtutibꝫ aīalibꝫ. ꝛ ergo homo sic dispositus ingeniosus est.

Ar Ex bonitate visus debet iudicari bonitas ingenij. ḡ nō ex bonitate tactus. Añs patꝫ. qꝛ visus multas reꝝ dr̄as nobis oñdit et est sensus discipline. Solutio. licet ex bonitate visus homo iudicat̄ bñ dispositus ſm quid tñ ex bonitate tactus iudicat̄ bene dispositus simpliciter Quia ex bonitate tactus sequit̄ bonitas oīm sensuū eo q̄ ip̄e oīm alioꝝ sensuū est naturale fundamentū. Nec sequit̄ visum esse ꝑfectioꝛē ꝛ certioꝛē quia corrigit tactū vt patet in tactu qui fit digitis cancellatis qꝛ tact⁹ qn̄qꝫ etiam corrigit visum vt cuilibet manifestum est.

Ar Aranea p̄cellit nos tactu. Añs patte per illud hemitisci precellit aranea tactu. Solutio. falsum est hoc hemisticiū. Quia vt inq̄t Albertus aranea est spisse pellis ꝛ frigide cōplexionis ꝛ viscosam hn̄s humiditatē. ergo non p̄cellit in tactu. sed hꝫ tactū quasi stupidū. Cui⁹ signū est. qꝛ cū tangit̄ etiā igne lente ꝛ nō cito sentit. ꝛ ideo ꝑceptio vermiculoꝝ tangentiā rethe est ꝓpter motū rethis cōtinui cū corpe suo. mota aūt vna parte continui mouet̄ totum.

Querit Que sunt species odoris. Solutō phi sunt eedem fere cum speciebꝫ saporis. Quia sicut saporum alius est dulcis alius amarus. ita etiam odorum alius est dulcis alius amarus. ꝛ plerumqꝫ a dulci sapore resoluit̄ dulcis odoꝛ. ꝛ e regione ab amaro sapore amarus odoꝛ. sic q̄ quedā ꝓportōnabiliter hn̄t odores ꝛ sapores. Quedā vero nō sed ꝯtrarie hn̄t odores ꝛ sapores. Odores vero medij sunt acer acut⁹

austerus pinguis qui noĩa acceperũt a saporib⁊.eo ꝙ non multũ manifesti sũt i ꝓprio gñe ipi odores. Dulcꝫ odor resoluit a melle ⁊ croco. Acer ab herba q̃ dr thim⁹ ⁊ ẽ fere silis sapori ⁊ odori serpilli.qđ ligua vulgari dr caruel

Queritur Quõ sumitur numerus istaꝝ specieꝝ odoꝝ ⁊ quõ generant. Solutio generant in materia cõplexionali saporum ex causis que sunt calidũ frigidũ humidũ ⁊ siccũ. Calidũ duplex ẽ scꝫ temꝑatũ ⁊ intemꝑatũ. Calidũ tꝑatũ in materia humida subtili terreo cõmixta causat saporẽ dulcẽ. In humido aũt scõ mixto cũ supnatante aereo causat saporẽ pinguẽ.cui⁹ signũ est ꝙ pinguia non sunt alijs bene cõmiscibilia.sed supernatant. In sicco vero vergente ad maturitatẽ ꝑ aliqualẽ digestionẽ humidi causat ponticũ.⁊ in sicco ab humido destituto ꝑ terreum dominans causat stipticũ. Calidũ vero intꝑatũ in materia dñante in siccitate causat amarũ. In sicco vero aquositati cõmixto salsum. A frigido ꝓo intꝑato ꝓpter eius mortalem ꝓprietatẽ nullus sapor gignit. A frigido ꝓo cõplexionali terminato in materia grossa generatur sapor austerus. In materia vero subtili ⁊ humida acetosus.⁊ in materia mediocri acer. Et sic ptꝫ ꝙ sunt nouẽ species saporum licꝫ phs non nomiet omnes.⁊ sicut nũc dictũ est de specieb⁊ saporis ita dicendũ est de specieb⁊ odoris. sicut istud diffusius patebit in libro de sensu ⁊ sensato.

Queritur Quod est obiectũ olfactus. Solutio odor.q̃a ille est imutatiuus ipius potentie olfactiue vt dr i alijs libris.

Arguitur Olfactus est non odorabilis.g̃ odorabile siue odor nõ est obiectũ olfactus. Añs patꝫ ꝑ phm in textu Solutõ licet olfactus sit nõ odorabilis priuatiue.est tamen odorabilis siue odoris positiue. Quelibet eñ potentia est habitus ⁊ priuationis.⁊ ergo auditus est audibilis ⁊ non audibilis puta soni ⁊ silentij.⁊ visus visibilis ⁊ non visibilis puta coloris et tenebrarũ.ita etiam olfactus est odorabilis ⁊ non odorabilis.

Queritur Quotupliciter dr nõ odorabile. Solõ tripl'r. Primo dicit nõ ordorabile qđ est impossibile habere odorẽ sicut simplicia corꝑa. Secũdo dr nõ odorabile qđ paruũ hꝫ odorẽ vix ꝑceptibilẽ per bonũ olfactũ. Tercio dicit nõ odorabile q̃ habet odorẽ prauũ aut quia fetidũ est vel corrũpens odorantem sicut sunt odores venenoꝝ ⁊ cadauerum ⁊ eisdem modis dicitur etiam ingustabile.

Queritur Quod est mediũ olfactus. Solutio.aer vel aqua quia olfactus sentit per mediuꝫ extrinsecũ. Et hoc ꝓbat phs sic.quia aĩalia aquatica habent sensum olfactus.⁊ aĩalia habentia sanguinem. Quia ista animalia a longe querunt alimentũ ad quod non mouentur nisi allecta ab odore.⁊ ergo etiam falsum est dictũ Platonis dicentis ꝙ odor est fumalis euaporatio. vt dicit Albertus.⁊ causa illius diffuse dicetur in libro de sensu ⁊ sensato.

Arguitur In aere ⁊ aqua sunt tria scꝫ natura diaphoni.natura frigidi ⁊ natura humidi.sed ꝑm neutrũ horũ possunt esse media. Non primũ quia sic sunt mediũ visus. Non secũdũ quia odor est passio sicci ꝑncipaliter. Nec terciũ quia neutrũ conuenit cõiter duobus. Solõ argumentũ bñ

pbat q nō sunt media fm aliquā illarum triū pprietatum. sed tamen sunt media per aliquod cōmune innominatū. Et odor est in aere et aqua fm q sunt sine odore. et tamen odoris receptiua. et ex hoc non sequitur q alia corpora simplicia sunt etiam media. quia et si sunt sine odore non tamen sunt odoris susceptiua sicut aer et aqua sunt susceptiua euaporatōnis odorifere.

Queritur Utrum potius sit ista euaporatio in aere vel in aqua. Solo in aere et hoc patet. quia nos videmus q tempore frigido debilior etiā est i aere q tpe calido. g minus est in aq q in aere

Queritur Utrum olfactus sit eiusdem rōnis fm speciem in omnibus olfacientibus. Solo sic in rōne potentie. sed tamen differt hoc modo accidentaliter in diuersis olfacientibus. Primū pbat phs duabus rōnibus. Prima est olfactus dicitur qui patitur ab odore tanq obiecto. ergo siue anial odorat inspirando siue non sensus erit eiusdem rōnis ex quo easdem differentias odoris pcipit. Secūda ratō est quia ab eisdem corrumpuntur respirantia et non respirantia. Quia non respirantia coorrumpuntur a malis odoribus vt a sulphure et huiusmodi a quibus etiam homo corrumpitur. Quia sulphur in stagnis proiectū odore interficit pisces. Secūda pars patet. quia homo nō odorat nisi inspirans siue attrahens spiritū et si non inspirat sed expirat aut retineat spm non odorat siue odorabile sit prope siue longe. Animalia vero nō habentia sanguinem hoc mō nō odorāt .s. respirādo. qr frigida hñt corda et nō indigēt euētatōe refrigerāte. Et sic videtur differe olfactus i istis aīalibus accñtalr siue ex pte organi. sicut differt visus aīaliū hñtiū duros oculos ad visū hñtiū molles. qa hñtes molles oculos hñt velamia q sūt lachrimalia palpebre sup oculos. qs qs nō mouens neq pcutiēs nō videt. Aīalia vo hñtia duros oculos hñt oculos nō velatos et mox vident sine ipedimēto ea q apparēt in pspicuo fm actū illumiato. Sic etiā organū olfactus i qbusdā nō ē cooptū vt in his q olfaciūt nō respirādo et iō occurrūt eis stati odores q sūt in aere. Alii vo q odorāt respirādo hñt hmōi instrumētū cooptū qd tñ discoopit qñ olfaciūt Et hinc ē q illa q olfaciūt respirādo nō olfaciūt i aq qauis aq etiā mediū sit olfactus et rō ē qr talia nō olfaciūt nisi ispirādo. inspiratio i aq eē nō pt.

Queritur Qd ē organū olfactus Solo Alberti ē due papule ad modū papularum q sūt in mamillis mulierū ostitute in anteriori pte cerebri porrecte directe cōtra ossa triangularia nasi.

☞ Queritur. Cuius nature dz esse organū olfactus. Solo phi dz eē siccū qr organū olfactus ē potētia ois odor actu vo nullus. qr als nō posset eos recipe. Odor vo vt dr pticularius i de sensu et sensato ē sicci oplexionalis sicut sapor hūidi. g organū dz actu eē tale. Qr dz eē tole in potētia qle ē obiectum actu sicut hoc etiā verum ē i oī actōe physica q agens et patiēs in pncipio sunt dissimilia et in fine similia.

Capitulū quintū de gustu

Queritur De q determiat p. i isto caplo. Solo de qrta potētia sensitiu a. s. de gustu et obiecto eius. Et pmo dt q gustabile ē quiddā tangibile. Et ergo nō pcipit gustus gustabile suū per mediū extrinsecū sed intrinsecum. sicut et ipse tactus

organū of[illegible]

Querit̃ Quõ ꝓbat phs ꝙ gustabile est quiddam tangibile.
Solutõ sic. Quia gustabile est corpus in quo est hu-
miditas actu eo ꝙ sapor sit in humido sicut in ꝓpria materia .sꝫ humidũ est
tangibile. quia calidũ frigidũ humidũ ꝛ siccũ vocãtur qualitates tãgibiles.

Querit̃ Quõ differenter se habent gustabile quod est obiectuꝫ
gustus. ꝛ color qui est obiectũ visus. Solutõ phi sic.
Quia si possemus esse in aqua ꝛ dulce sicut mel misceret̃ eidem. tunc nõ gu-
staremus dulcedinẽ sepatam ab aqua. sed gustarem⁹ ipam aque permix-
tam. ꝛ sic nõ esset aqua mediũ gustandi eo ꝙ sapor esset in ea materialiter
obiectũ vero est in medio spũaliter. ꝛ hoc modo etiam gustam⁹ sapores in
potu sicut in humido vini. ꝛ sic cum humido imutant. Color vero nõ vi-
det̃ ꝑ hoc ꝙ miscet̃ medio ẜm esse materiale vel sic ꝙ aliqd de partibꝫ ma-
terialibꝫ colorati defluat a corpe colorato ad visum. sed sic ꝙ videt̃ in me-
dio ẜm esse spũale siue intentõnale. ꝛ hoc est potius accipe a medio sensibi-
le ꝙ̃ in medio. ꝛ sic vult phs ꝙ accipiens dulce mixtũ cum aqua non acci-
pit ipm per aquã tanꝙ̃ mediũ sed est ipa cũ dulci simul obiectum

Querit̃ An gustus ꝛ tactus sunt distincti sensus. Solutõ
sic qꝛ hñt distincta obiecta ꝛ etiã organa. Quia obiectũ
gustus est sapor siue humor enchym⁹. ꝛ obiectũ tactus sunt qualitates p-
me. Et organũ gustus est lingua siue neruus extensus per totũ corpus lin-
gue. Et organũ tactus est neruus extensus per totũ corpus.

Ar̃ Dicit phs ꝙ gustabile est quiddã tangibile. g̃ sequit̃ ꝙ gustus est
quidã tactus. g̃ nõ distinguũtur. Solutio gustus est quidam
tactus materialiter sed nõ formaliter. Unde accipit̃ dupliciter gustus ẜꝫ
Albertũ. Uno mõ vt est sensus alimenti. ꝛ tunc quadruplici rõne dicitur
tactus. Primo rõne obiecti quod est alimentũ quia nõ nutrit nisi id ex quo
sumus. sed sumus ex calido ꝛ frigido humido ꝛ sicco. g̃ illa nutriunt ꝛ illa
sunt qualitates tangibiles. Secũda rõ sumit̃ ex parte materie que est
mediũ gustabiliũ hec eñ est humidum aqueum insipidũ ꝛ cũ illud sit vnũ
tangibiliũ erit gustus ẜm hoc quidã tactus. Tercia rõ sumit̃ ex ꝑte mo
di gustandi. Quia nihil gustat̃ nisi ipm gustui ꝯiungat̃. g̃ gustus est quidã
tactus sentiunt etiam ambo ꝑ mediũ intrinsecũ. Quarto gustus est tact⁹
in quibusdã membris sicut in lingua ꝛ palato. tactus aũt est in oĩbus mẽ-
bris ꝛ ꝓpter hoc dicit̃ quidã tact⁹ qꝛ solũ in quibusdã membris. Alio mõ
accipit̃ gustus vt est discretiuus saporũ. ꝛ sic nõ est tactus. sed habent di-
uersa obiecta.

Querit̃ Quare gustus ꝛ tactus magis sentiunt ꝑ mediũ intri-
secũ ꝙ̃ ceteri sensus Solutio. qꝛ hi duo sensus sũt ma
gis necessarij. gustus ꝓ salute cõplexionis tactus ꝓ salute mixtionis. Alij
vero sunt de bene esse.

Ar̃ Si mixtũ saluaret̃ per sensum tunc omne mixtũ sentiret. So
lutio mixtũ vt mixtũ non saluat̃ ꝑ sensum vt ꝓbat argumentũ. sed
solũ vt est sensitiuũ. quia tunc sentit mixture corruptõnem.

Querit̃ Quod est obiectum gustus Solo p̄hi. sapor siue humor. Qḋ sic p̄bat. q2 illud est obiectū gustus quod agit in gustū ꝛ p̄ficit sensum. sed sic est de sapore siue humore. igit̃. Nō em̄ sapor agit in gustū sine actuali humiditate. Qḋ patz. q2 salsum nō agit in gustuz nisi q2 liquidū est ꝛ liquefacit linguā ꝛ tactu humido dissoluit̃. et ergo sicut color est visibile. sic humor supple enchymus ē gustabile. et ita gustabile actu vel potentia debet habere humiditatem.

Querit̃ Quō habent se differētie saporis ad gustū Solo p̄hi sicut se habent differentie visibilis ad visum. sicut ergo visus est visibilis ꝛ inuisibilis. q2 iudicat lucidū coloratū ꝛ tenebrā. ꝛ etiā iudicat inuisibile quod est splendiduz. qḋ ex impotentia visus dr̄ inuisibile. et nō sicut tenebra. Et sīliter sicut auditus est soni ꝛ silentij qḋ dr̄ inaudibile p̄uatiue ꝛ est magni ꝛ excellentis soni qui etiā dr̄ inaudibilis. licet aliter q̄ silentiū. q2 dr̄ inaudibilis sicut valde splendidū inuisibile. Sicut em̄ debilis ꝛ prauus sonus dr̄ inaudibilis quodāmō. eo q̄ nō mouet auditū. ita magnus et violentus sonus dr̄ inaudibilis. q2 corrūpit auditū. sic etiā differentie gustabilis se habent ad gustū. q2 est etiā gustabilis ꝛ nō gustabilis Et sicut inuisibile ꝛ inaudibile dicūtur multipl̄r. ita q̄ quiddā sit inuisibile qḋ est omnino tale a quo p̄uat̃ vniuersaliter sensus. et aliud dr̄ tale. q2 etsi aptū natuz sit videri nō tñ hꝫ visum nisi prauū aut corruptum aut debilem. Sicut ingressibile dr̄ vel qḋ omnino p̄uat̃ gradu. aut q2 nō hꝫ sicut debet habere. sed hꝫ debilē et prauū. Ita nō gustabile dr̄ multipl̄r. Primo q2 hꝫ omnimodaz p̄uatōem ad gustū sicut insipidū. aut q2 hꝫ paruū ꝛ prauū ꝛ corruptū gustū

Ar̃. Nulla potēa p̄t se extēdere vltra suū p̄priū obiectuz. sed gustabile est obiectū gustus. ergo gustus nō ꝑcipit nō gustabile Solo nō gustabile accipit̃ dupl̄r. Uno mō ꝯtradictorie. p eo qḋ nullo mō p̄t gustari. et sic nō ꝯtinet̃ sub obiecto gustus. sicut lapis dr̄ hoc mō nō gustabilis Alio mō dr̄ nō gustabile p̄uatiue vel ꝯtrarie. q2 scꝫ prauū vel paruū habet gustum. et sic non gustabile continetur sub obiecto gustus. et sic etiam dicit̃ de inuisibili et inaudibili

Querit̃ Utrū gustus ꝛ tactus eodē mō sunt humidi Solo nō. q2 gustus est ſm suā naturā humidi potabilis ꝛ tactus est humidi simplicis et nō sub ea rōne q̄ potabile est. Potabile em̄ duo dr̄. dicit humidū ꝛ cū hoc qḋ est passum a sicco. et p̄mo est tactus. secūdo est gustus. et sic p̄prie vocat̃ potabile. Humidū em̄ passum a sicco est subiectuz saporꝫ quos facit influere in gustū sicut in potu est. et sic gustus est potabilis et nō potabilis. Sed nō potabile siue impotabile dr̄ multipl̄r sicut non gustabile. q2 quoddā dr̄ impotabile quia nō est natū immutare gustū. aut debiliter aut praue īmutat

Querit̃ Cuius nāture dꝫ esse organū gustus Solo nō dꝫ esse humidū actu. sed potentia. ꝛ nullū dꝫ actu habere saporē sed potentia oēs. Qḋ sic pꝫ. q2 gustus est potētia passiua q̄ immutat̃ a gustabili ſm q̄ gustabile ꝛ nō ſm q̄ tangibile. sed in tali passione necesse est organū fieri humidū. q2 partes saporose nō ꝯtingūt ad organū gustus nisi flu

entes ꝛ ꝯmixte humido potabili. qꝛ ergo in passione qua patitur gustus a gustabili organũ necesse est fieri humidũ. sequit̃ bene ꝙ non fuit humidũ actu sed solũ potentia. qꝛ al's intus existẽs ꝓhiberet extraneũ

Querit̃ Q̃uo phus ꝓbat istud ꝑ signũ. Sol'o sic. qꝛ duo impediũt gustũ siue sensum sapoꝝ. Primũ est si sit lingua nimis sicca ꝛ quasi adusta. sicut est in febricitantibꝫ febre acuta. tũc gust⁹ non discernit sapores. ergo nõ p̃t organũ gustus esse actu ꝛ potentia siccũ. Secũdum etiã est. quia si lingua sit nimis humida tũc sapores lauãtur ab ipsa. sicut pꝫ in illis qui habent phlegma aqueũ multũ descendẽs in linguã. tales em̃ nõ bene discernũt sapores eo ꝙ habent multuꝫ de tali humido in stomacho. et sic oĩa vident̃ eis esse insipida. sicut aqua vel albumen oui. In lingua em̃ fit tactus ṗmi humidi qđ subijcit̃ saporibꝫ.

Querit̃ Q̃uo nos ꝑcipimus illa duo impedimenta. Sol'o phi. Primũ sic. qꝛ infirmis laborantibꝫ ex cholera adurente omnia vident̃ esse amara. eo ꝙ talis sapor est in lingua eoꝝ sicca ꝛ adusta. Secũdũ ꝑcipimus. qꝛ si aliquis gustat fortẽ saporem alicuius viscosi humidi sicut mellis. et postea gustat alterũ videbit̃ sensus gustus in discretione obiecti esse impeditus ꝑ ṗmũ. et ita qui multũ humidum habẽt in lingua semꝑ sunt impediti a discretõe certa saporis. Relinquitur ergo ꝙ si lingua dꝫ bene gustare oporꝫ ipsam esse saluataꝫ a suꝑflua humiditate. ꝛ tñ in potentia esse ad receptõem humoꝝ

Ar̃ Organũ gustus vt supra dictũ fuit est in lingua. sed illa semꝑ ẽ humida humido saliuali qđ est in eius extremitate. ergo semꝑ tale organũ est actu humidũ Sol'o. licet lingua semꝑ sit humida humiditate saporosa. Debet aũt esse humida ṗma humiditate. qꝛ mediũ cõgruentie in gustu est humidũ saliuale. qꝛ partes saporosi qđ ꝑ substantiã suã ꝯiũgitur gustui ꝑmixte cũ tali humido subtiliãtur et efficiuntur fluide. vt possint ꝑ se ipsas penetrare ad gustum

Querit̃ Ubi generat̃ tale humidũ. Sol'o alberti. in radice lingue ꝛ ꝑ ip̃m ꝯtinue spongiositas lingue irrigat̃ ad discretiõeꝫ differentiaꝝ gustabiliũ. et sic ꝯgruit tam gustanti q̃ꝫ gustabili. et ĝ statim dictũ fuit ꝙ nimis sicca existente lingua praue gustamus

Querit̃ Que sunt spẽs saporis. Sol'o phi. sapores extremi sunt sapor dulcis ꝛ amarus. et ille sunt simplices ꝛ ꝯtrarie. et p̃ter illas sunt alie medie que ꝯpõ̃ñdores sunt extremis. sicut pinguis proximus est dulci. et salsus ꝓximus amaro. Distantes vero magis ab extremis versus mediũ ꝑ eque distantiã sumpti sunt acer austerus ponticus acetosus ꝛ acutus. de quibꝫ particularius dicetur in paruis naturalibꝫ. ꝛ dictũ est in p̃cedenti capitulo

¶ Capitulũ sextum de Tactu

Querit̃ Quis est vltimus sensus siue q̃ntus exterior. Sol'o tactus. et hoc s̃m viam ꝑfectionis. qꝛ s̃m viam generationis est ṗmus. eo ꝙ omnes alij eũ presuꝑponũt.

Queritur. Quō philosophus pcedit determinando de ista potentia Solō. mouet duas dubitationes. z in solutiōe earum stat tota determinatio istius capituli.

Queritur. Que est pma dubitatio Solō. ista. an tactus sit vnus sensus vel plures. Et pmo probat phus q tactus nō sit vnus sensus. qz omis sensus vnus est vnius ꝯtrarietatis. sed sensus tactus nō est vnius ꝯtrarietatis. ergo nō est vnus sensus. Maior pz inductiue. qz visus ē albi z nigri. auditus grauis z acuti i sonis. et gustus dulcis z amari in saporib. Minor probat. qz tactus sentit calidū z frigidū z humidū z siccum que faciūt duas ꝯtrarietates quar vna nō sentit p aliam

Queritur. Que est obiectio sophistica quam phus adducit ꝯtra rōnem pdictam Solō. ista. qz in alijs sensib videntur etiam esse plures ꝯtrarietates. qz in voce non sunt solū acutū z grauia tanq̄ ꝯtraria. sed etiam magnitudo z paruitas eius. et lenitas z asperitas eius z his similia. que possunt circa vocem inueniri Etiam circa colores sunt plures differentie ꝯtrarie

Queritur. Quō phus soluit illā Solō sic. qz licet ibi sint plures ꝯtrarietates. tñ omes ille sunt circa vnū ꝯmune subiectū qd est pximū genus ear. qz pme oēs sunt in voce. z ille que sunt in visu sunt sub eodē. In tangibilib vero nō est vnū subiectū pximū qd sit genus illar ꝯtrarietatū. ergo tactus est plures sensus

Arguitur. Sensus dr vnus ex vnitate organi z medij. sed tactus hz vnum organū z vnū mediū. ergo est vnus sensus Solō. argumentū bñ pbat q est vnus materialiter. sed nō q sit vnus formaliter

Arguitur. Si tactus essz formaliter plures sensus. g essent plures sensus exteriores q̄ q̄nq. sed hoc est ꝯtra phm. Solō. ꝯcedit q sint plures quo ad distinctōem formalē obiector. eo q tactus vt dcm̄ fuit pcipit plures ꝯtrarietates. sed sunt solū q̄nq. q ad distinctōez materialē organor

Arguitur. Visus pcipit etiā plura obiecta z tñ nō est plures sensus. ergo tactus nō dz dici ex illa causa plures sensus. Añs patz. qz visus apprehendit colorē z lucem. z tñ illa nō sunt in vno genere etiā pximo. Solō color et lux nō faciūt simplr duo obiecta. ex quo lux siue lumen est hypostasis color. z sic faciūt vnū genus sensibile.

Arguitur. Contra. omes ꝯtrarietates in tactu reducūtur ad vnum genus Probat. qz ad tangibile. ergo erit tactus formaliter vnus sensus Solō tangibile nō est genus absolutū. sed est q̄ddam genus respectiuum. Uel est dōm q ad vnitatē sensus requirit q omis ꝯtrarietates sub obiecto ꝯtente reducātur ad vnū ꝯmune genus quod est p se obiectū illius potētie. sic q adequate respiciat illum sensum. sicut manifestū est de colore z sono respectu visus z auditus. sed sic nō est de tangibili et tactu. qz tangibile extendit se ad tangibile per se z p accñs. sed de illis manifestum est q non ꝯtinentur per se et proprie sub obiecto tactus

Ar Ergo ad minus reducūtur ad hoc gen⁹ qđ est tangibile p se. quia hoc est adequatū obiectū tactus. Solo. nō sufficit vnuz nomen genericū. sed requirit q tale genus habeat sub se vnā ptrarietatē pncipalem ad quā alie possunt reduci. sed sic nō est de tangibili. q2 tangibile p se ptinet duas ptrarietates eque pncipales ad se inuicē nullo mō reducibiles. q2 iste due sunt pme ad quas duas ptrarietates oēs alie reducūtur

Ar Humidū z siccū reducūtur ad calidū z frigidum. ergo sunt ad se inuicem reducibiles. Aňs probatur. q2 passiuum reducitur ad actiuū et frigida sunt humida z calida sicca Solo. qualitates iste possunt accipi dupliciter. Uno mō fm q imutant sensum tactus. et sic vna nō causatur ab alia. hoc autē non puenit lumini z tenebre. quia illa videntur sub ratione albi z nigri. Alio mō psiderantur quo ad esse causalitatis. et illo mō dupliciter accipiūtur. Uno modo fm q reperiūtur in primis corporibꝫ elementis. scz et sic nō causant se. q2 sic equaliter sunt principia elemētorū quorum vnum non causatur ab alio. sic eīm qualitas vnius non causatur a qualitate alterius. nec forma vnius a forma alterius. Alio mō accipiūtur fm q reperiūtur in quibusdam mixtis. z sic calidū z frigiduz pňt esse cause sicci et humidi. et sic nō est de istis in pposito mentio

Ordo potentiarum
Querit Quotuplex est ordo potentiarū Solo quadruplex Quia pmo sunt quedam potentie que sunt potentie naturales. et tales non sunt vnius ptrarietatis. quia natura vt dicitur secūdo perihermenias est ad vnū determinata. sed solum sunt vnius partis cōtrarietatis. et hoc modo ignis est calidus aqua frigida Alie sunt potentie que sunt vnius totius contrarietatis et nō plurium. sicut sensitiue potētie. demto tactu qui est ptrarietatis gemine. vt tactum fuit. Tercio sunt potentie q sunt plurium ptrarietatum. sicut potentie sensitiue interiores. Quarto sunt alique que sunt omniū sicut intellectus. quia intellectus est immaterialis recipiens sine materia et materie appendicijs. intentiones autem contrariorū non sunt etiam contrarie

Tactus consideratur dupliciter
Querit Quomodo tactus sentit dissolutionem continui et oppositum eius. scz psolidationem. cum tamen obiectū ei⁹ iuxta iam tacta sunt quatuor qualitates prime. Solo alberti. tactus consideratur dupliciter. Uno modo fm q est forma perfectiua corporis complexionati. et hoc modo tactus sentit omne quod est cōtrarium cōplexioni et pueniens illi vt est in motu ad ipsium. quod dicitur notanter. quia nihil phibet calorem innaturalem non sentire si sit receptus in pplexionem et fact⁹ quasi naturalis. inquantum naturalem vincit. sicut febricitās febre terciana mirabiliter sentit calorem suū. et tamen minus habet de calore q̄ ethicus Et ratio illius est. quia naturalis calor in tali febricitante non est victus. sed calor febricitantis est in motu z pugna ad calorem pplexionis. Et isto mō tactus sentit dolores in verberibꝫ. et delectatōes in coitu. ita q sensus delectationis fm q est delectatio. et doloris inqptum est dolor nō est nisi in tactu

Ar Uisus etiam delectatur in pulcro visibili. ergo non solum est in tactu Solo alberti in cōmentarijs veteris logices in capitulo de

qualitate ⁊ in libro de hoĩe ꝙ delectatio nõ generatur in visu qui est potentia affixa oculo. sed potius in aĩa apprehendente pulcritudinẽ rei vise. vel solum talia delectant inquantum sunt signa delectabilium ſm tactũ ⁊ non absolute ⁊ sic est de auditu ⁊ olfactu. ⁊ ergo aĩalia alia ab homĩe nõ multum delectantur delectatõnibus colorum ⁊ sonorum ⁊ odorum. Gustus habet quandam delectatõnem. sed illa conuenit sibi inquantum est quidã tactus qui est iudex tangibilium.

Queritur Que est secũda dubitatio siue questio quã phus in hoc capitulo mouet. Solõ hec. Utrũ caro sit organũ tactus. Et pmo pbat ꝙ sic. qꝛ in aliis sensib' sic est ꝙ tũc fit sensatio qñ spẽs sensibiles sunt in organo ⁊ nõ prius. Sed sic est ꝙ tacta carne statim fit sensatio siue sensus in actu. ergo caro est organũ tactus.

Queritur Quõ phs oñdit hoc signũ esse insufficiens. Solutõ sic qꝛ si quis hyminẽ siue mẽbronã extenderit circa carnem tunc statim tacto hymine siue mẽbrana fit sensatio ſm actũ ita ꝙ nõ prius tpe qualitas tangibilis erit in hymine quam sentiatur in corpe ⁊ tamen constat ꝙ hymen non est organũ tactus.

Queritur Contra hymen est extraneus ⁊ extranee superductus carni sed caro ẽ cõnaturalis ⁊ pars aĩati. ergo non videtur simile de hymine ⁊ carne. Solõ phi in effectu ẽ ꝙ licet nõ sit oĩno sile est tñ simile in hoc ꝙ nõ intercidat tps inter sentire ⁊ sensibilẽ qualitatẽ esse in hymine sed in hoc ẽ dissimile. Quia caro ex quo naturalis ẽ ⁊ ps aĩati corpis certius demonstrat sensibile quam hymen. ⁊ ergo signũ adductũ per aduersarios est fallax.

Queritur Quõ caro se habet ad tangibilia Solutõ phi sic sicut si aer circulariter esset nobis aptatus vt ps actualis sentientis corpis tũc enĩ p vnã ptẽ corpis nr̃i videremur sentire sonũ odorẽ ⁊ colorem ⁊ ab vnitate illius partis qua sentiremus illi tres sensus viderentur eẽ vnus sensus. nũc vero qꝛ mediũ in illis tribus sensib' est distinctũ a substãtia sentientis ⁊ organa etiã distincta manifestũ est cuilibet ꝙ nõ sunt plures sensus. In tactu vero nõ est hoc manifestũ eo ꝙ mediũ eius non potest esse a nobis sepatum.

Queritur Quare tactus sentit necessario p mediũ intraneũ Solutio phi qꝛ oportet corp' aĩatũ esse aliquod firmũ cõmixtum maxime ex aqua ⁊ terra vt in eo possint fieri operationes vite. Si enĩ esset simplex aereũ vel aqueũ tũc continuaretur corpori quod tangeret ipm Si aũt tm̃ terreũ esset tunc propter frigiditatem ⁊ siccitatem que sunt qlitates mortificatiue non haberet aptitudinem ad vitam. ergo debet esse ex omnibus quatuor elementis ⁊ per cõsequẽs necessariũ est ꝙ habeat mediũ coaptatum vt tangat vndique nocentia ⁊ conuenientia ⁊ recedat a nocentibus ⁊ cõiungat se per essentiam cõuenientibus. ergo requiritur necessario ꝙ in tangente sit corpus medium cõmixtum per quod fiant sensus tact' cũ

V. Caro sit organum tang

hymen

sint plures. Hoc autem medium est caro que mox occurrit tangentib9 vel carne proportionabile. Etiam caro ſm Albertū ponitur medium quia nulla pars hominis vel alterius sentientis ita ad equalitatem medij ē mixta ꝛ reducta sicut caro.

Queritur Quomodo ostendit phus ꝙ tactus sit plures sensus et non vnus. Solutō hoc demonstrat tactus qui est in lingua. Quia ille tactus tangit omnia que possunt tangi ꝛ insuper ſm eandem partem lingue in qua est tactus tangit saporosa ꝛ si ita esset in toto corpore ꝙ etiam quelibet pars sentiret saporem cum tangibilibus tunc gustus ꝛ tactus viderentur vnus sensus. ꝛ hoc idem etiam videreƚ si lingua esset animal. Sed nunc discernūtur illi duo sensus. Quia non conuertibiliter in eodem sunt organo. sed vbicunqꝫ est gustus ibi necessario est tactus sed non econtra. quia tactus est in pede in quo non est gustus. ğ sunt sensus diuersi per diuersa organa. Tactus vero ꝛ si subiecto non diuersificatur tamen formaliter sunt diuerse ipe virtutes tactiue propter diuersitatem obiectorum.

Queritur Que est dubitatio quam phus mouet de medio tact9 Solutio hec an preter medium intrinsecum in tactu sit etiam medium extrinsecum. Et arguit primo phs ꝙ sic. Quia omnia habentia virtutem tactiuam habitant in aere vel aqua. In aqua nihil tangit nisi ſm superficiem humidam vel humefactam. Omne autem habēs superficiem humidam habet aliquid corporis humidi sibi in superficie adherentis. sed omne corpus habet profunditatē ex quo profunditas est dimensio constituens corpus. ergo inter quelibet tangentia se in aqua intercidit mediū habens profundum in quo qualitas tangentis prius est q̄z in sensu tact9. Et sic cū oim habitātiū in aquis vltia sūt impleta aq̄ oia tāgētia i aq̄ medio extrinseco vtunƚ in aqua p qd fit tactus istoꝝ. Et eodē mō sequitur in aere. Quia aer est humidus ꝛ replet superficies tangentiū se. ğ videƚ ꝙ nō fiat tactus tm̄ p mediū intrinsecū hoc aūt est ꝯtra rōnē tactus Quia illa se tangūt quoꝝ vltima sunt simul nō intercidente aliquo alio et sic verus tactus videƚ esse ꝛ eodem modo istud est in aere licet in aere magis lateat sicut etiam aīalia in aqua habitantia vt pisces magis nos latēt q̄z in aere habitantia eo ꝙ aer magis tenuus est.

Queritur Que est dubitatio quā monet phs circa p̄dicta Solutio ista. An oim sensibiliū ſm vnā similitudinē sit sensus per mediū extrinsecū an quorūdā sensuū sit aliter q̄z in alijs eo ꝙ gust9 et tactus videnƚ accipe sua sensata in eo ꝙ tangunt ea corpali tactu siue ſz vltima. Si eni sic est ꝙ ois sensus sentit per mediū extrinsecū licet quidam cum hoc tangant sua sensata ꝛ quidā non ita ꝙ sensibilia longe distāt ab eis sicut in visu ꝛ auditu ꝛ olfactu ꝛ reddunƚ medijs per ipsa que media prius imutanƚ tunc sequitur necessario ꝙ omia sensibilia sentimus p altera siue extrinseca media ꝛ sic per mediū extrinsecū sentimus durum molle et alia tangibilia sicut colorem ꝛ sonum. ꝛ sic non erit differētia in habendo medium extrinsecū quinqꝫ sensuū sed potius in sentiendo per medium ex-

trinsecū longe vel prope ꝛ propinquitas sentiendi per medium extrinsecuꝫ erit causa quare latet quedam habere medium extrinsecum cum tamen ſm veritatem habeant sicut supra dictum fuit de hymine qui procul dubio mediat ꝛ tamen est adeo tenuis ꝙ latet nos an qualitates sensibiles prius sit in hymine primo ꝛ ꝑ hyminē in carne.

Queritur Quō phus soluit dubitatōnem primā. Solo sic ꝙ in veritate in tāgentia ꝛ se in humido aeris vel aque. habent inter suas superficies intercidens aliquod corpꝰ humidū. sed hoc medium nō est necessariū ꝓpter sensum sed accidit ꝓpter supplementū vacui. Et etiam hoc mediū est adeo tenue ꝛ adherens superficiebus tangentibus illud mediū ꝛ imutat sensum. ergo non tangit ꝑ illud sicut ꝑ mediū. sed per aliquid sibi circūpositū. Et in hoc differt a medio visus ꝛ auditus. Quia ibi obiectū in mediū ꝛ mediū ꝯsequenter in organū ꝛ sic mediū in illis sensibus prius prioritate nature siue causalitatis recipit speciem sensibileꝫ ꝙ̄ organum. Dicitur notanter prius prioritate nature siue causalitatis quia simul tempore in visu fit imutatio sensus ꝛ mediꝫ ꝛ tamen ibi est prioritas causalitatis quia sensus non imutatur nisi causaliter imutatū fuerit medium. ꝛ hoc mediū necessariū est ad sensum sed in gustu non requiritur extrinsecum mediū de necessitate sensatōnis sed ꝑ accidens vel ad bene esse. Per accidens quidē quo ad tactum per infusionem vltimoꝝ ab humido aeris vel aque. Et ideo tangibilia non sentiūtur a medio sicut fit in sensibus tribus visu auditu ꝛ olfactu. sed simul sentiūtur cum talibus mediꝫ que infundunt vltima. Et simile est in clypiato qui percutitur. Quia ibi non sic percutitur clypius ꝙ ipe percussus ꝯsequenter percutiat hominē ꝛ reddat sibi percussionem. sed potius simul percutiuntur clypius ꝛ clypiatus vno ꝛ indiuisibili ictu. ꝛ sic est in illis que se tangunt in humido aeris vl' aq̄. Ad bene esse mediū extrinsecum requiritur in gustu. quia ibi est humidum saliuale quod facit partes corpis saporosi penetrare spongiositatem lingue vt supra dictum fuit.

Arguitur In tactu est necessariū mediū extrinsecū. ergo dictū falsū. Probatur. quia omē generās spēm suā in subiecto a longe nō hn̄s cōtactū cū patiente agit ꝑ mediū extraneū sꝫ tāgibiles q̄litates calidum frigidū humiduꝫ et siccum sunt hmōi. ergo agunt per medium extrinsecum. Minor est manifesta. quia videmus ꝙ calidū distans a tangente agit in tactū. Solo licet calidū frigidū humidū ꝛ siccū imutent ꝑ medium non t̄n sunt in illo medio siue intermediꝫ sicut sensibilia in medio. sed sunt ibi sicut in subiectis ꝛ materialiter. quia cessante primo calefaciente vel frigefaciente adhuc remanet caliditas in talibus mediꝫ. Sed coloratū est in aere tanq̄ꝫ in medio. ꝛ non sicut in subiecto. Etiam elementa sunt ꝓpria subiecta qualitatū tangibiliū. non aūt sunt subiecta sonoꝝ odoꝝ ꝛ saporum.

Arguitur In tactu nullum est medium omnino nec intrinsecum nec extrinsecum. ergo. probatur ex definitōne tangentiuꝫ. qꝛ illa tangunt se quoꝝ vltima sunt simul. sed illa non habent medium. igitur. Solutio Alberti tactus consideratur dupliciter. Vno mō inq̄ꝫtum est forma cor.

poris aīati anima sensibili. z sic habet pro organo totū corpus z nō vtitur aliquo medio sed apprehendit in oībus partibus sue materie simul tempore ita q non in vna prius z in alia posterius sicut videm9 q puncta manu statim sentimus in toto corpore z totus homo percipit lesionem. Alio modo accipit tactus in rōne potentie inqn̄tū videlicz est iudiciū sensibiliuz hoc est in ordine ad obiecta sua. z sic natura prius imutat caro q̄3 neruus. Quia caro vicinior est obiecto q̄3 neruus licet non imutetur pus tpe.

Queritur In quibus partibus aīal sentit melius qn̄ tactus accipitur in ratōne forme. Sol'o in illis partibus que magis reducte sunt ad equalitatem z melius participant speciem sensibilem. z ergo ossa ppter nimiam terrestreitatem non sentiunt cerebrum etiam pili vngues non sentiunt nisi s̄m modū quendam inqn̄tum scz circūposita sūt neruis z panniculis in quorū dissolutōne sentitur dolor. Ex quo em̄ forma est aīati aīa sensibili totā suā materiam terminat z ergo quicq̄d imutat cutē et neruum pcipit z sic verificatur dictū Auicenne dicentis q tactus est in corde quod est principiū totius corpis z per fila neruorū cōtinet totū corp9

Queritur Utrū posito tangibili sup neruū tactiuū fieret etiā sensatio illius potentie. Sol'o Alberti non solū fieret sensatio hoc est tactus. sed subtilissimus tactus. eo q non est eodem modo in tactu z in alijs sensibus.

Ar Dicit ph's in textu vt statim patebit vt sicut in alijs sensibus sensibili posito super sensum nō fit sensatio. sic etiā in tactu nō fit sensatio. g̃ dictū falsum videt. Sol'o Alberti dictū phi nō intelligit nisi de tactu vt est in cerebro ex quo tactus s̄m q est iudiciū sensibiliū siue potentia sensitiua z iudicatiua est in cerebro z cerebrū in se nō habet tactum licet in panniculis quibus circūponit sentiat tāgibilia. Et sic tactus habet duas cōparatōnes Unā ad id a quo recipit virtutem actiuā. z quia illam virtutē recipit a corde z cerebro per spiritū z neruos. ergo neruus est primo recipiens z vlterius reddens virtutem carni z cuti. Aliam habet tactus comparationem quo ad recipere tangibilia per imutatōnem. z sic caro z pellis pmo recipiunt z ɔsequenter neruo reddunt. z sic intelligit dictum phi in textu. dictum aūt Auicenne dicentis q tactus est in corde intelligit de tactu s̄m q est forma aīati corporis vt tactū fuit. z hoc mō sicut cetera membra generant a corde a virtute informatiua ipius cordis sic etiam forma iporum mēbrorū principaliter effluit a corde. z sic non determinat specialem partē.

Queritur Quod est mediū in tactu. Solutio phi caro Qd sic ostendit. quia omnino caro z extremitas in lingua in gustu vident se sic habere sicut se h̄nt aer z aqua in visu. auditu z olfactu. In oībus em̄ sensibus hoc videtur verum q sensibile positū supra sensum nō facit sensatōnem. sicut si corpus album ponatur super vltimū oculi id ē super humidum christallinū non fieret visio sic etiam videtur in tactu si sensibile superponeret imediate organo tactus. quod est intus nō fieret tact9 et qr tacta carne stati sentim9 ideo caro nō est organū tactus.

Querit̃ An tm̄ caro sit mediū in tactu sicut dicit phs Solo sic vocando carnē id quod vere est caro vel id qđ simile est carni. Dicit̃ aūt simile carni vt dicit Albertus tripliciter. Primo illud membrū quod loco carnis est in aīalibus sanguinem non habentibꝫ. Alio modo illud qđ vicinū est medietati ꝛ qualitati complexionis que est in carne sicut dentes ꝛ ideo dentes crescunt in his in quibus alia ossa non crescunt. ꝛ experimentū illius est ꝙ illi qui dentes habent superiores vel inferiores extractos vident dentes illis oppositos super alios ꝓlongari. ꝛ hec non essent nisi crescerent per nutrimentū. vnde videmus in senibus quibusdam dentes extractos crescere quod nō fieret nisi essent vicini complexioni carnis. quia caro sola est que influit ꝛ effluit per nutrimentū restaurata per totam vitam aīalium. Et ergo galienus medicus ꝛ Auicenna dixerunt ꝙ dentes hn̄t medietatem in tactu sicut caro ꝓpter quod etiā mēbra mollia sicut epar ꝛ cerebrū quoꝝ complexio ad equalitatē nō accedit nō sentiunt. ꝛ si in eis aliqn̄ pcipiat̃ dolor hoc est in panniculis qui sunt circa substantias eoꝝ. Tercio dicit̃ simile carni quod est cōmixtum sicut nerui non enim potest esse ꝙ nerui multū immixti carni non multū sint carni similes cum ex corde trahant nutrimentū. Cuius signū est. quia nerui in vtroqꝫ fine coniuncti ossibus sicut nerui qui vocantur funes siue ligamenta ossium ꝓpter similitudinem quam habent ad ossa non sentiunt. Nerui igitur sensitiui in loco vbi sensum habuerint non sentiunt si sine medio sensibili tangantur. ꝛ hoc est in loco vbi a cerebri anteriori parte oriuntur. illi eīn complexionem carnis nō habent sed potius cerebri vnde sensus oritur alibi autem carni īmixti ꝛ medietati carnis vicini sensum habent. quia illi sūt plus habentes rōnem mediȷ in tactu ꝙ̄ organi.

Querit̃ Quale debet esse organū tactus. Solutio ipm organum tactus debet esse tale. ꝙ aliquo mō habeat qualitates tangibiles siue primas. Quod sic oñditur quia sensus debet esse talis in potentia quale est obiectū in actu. qꝛ ante alteratōnē sensibilis in sensum est sensus potentia talis. ꝛ alteratōne facta est actu talis eo ꝙ sentire ē qđdam pati. ꝛ ergo faciens sensum est actu tale ꝛ reliquū potentia tm̄. Et qꝛ oportet omnes partes animati corporis esse mixtas ex tangibilibus differentiȷs necesse est ꝙ organū tactus aliquo modo habeat illas qualitates. et eo modo quo habet eas non suscipit eas. quia nihil suscipit qđ iam hꝫ

Querit̃ Quō organū tactus hꝫ ī se illas q̄litates Solo habꝫ eas reductas ad eq̄litatē mediȷ sicut in oī mixto elementa hn̄t esse fractū ligatū ꝓtitū suaꝝ q̄litatū tā ꝙ̄ destituta ab excellentiȷs earū. ꝛ ĝ illo mō tact⁹ nō suscipit excellentias eaꝝ. nullus eīn tact⁹ pcipit calidū sibi sīle ꝛ frigidū hūidū ꝛ siccū durū ꝛ molle sꝫ excellētias tm̄ q̄si ipe sensus in q̄dā medietate existat ꝯplexiōis inter sensibiles q̄litates. ꝛ qꝛ mediūꝫ neutꝝ ē extremoꝝ iō tact⁹ in illa medietate ꝯsistēs sentit q̄litates tāgibiles Et istud phs declarat ꝑ sīle in potētia visiua. qꝛ sicut istud q̄ sentim⁹ albū et nigrū nec ē albū nec nigrū. sꝫ vtrūqꝫ potētia. ꝛ sīlr in aliȷs sensibꝫ sic in tactu id q̄ sentim⁹ calidū ꝛ frigidū nō ē excellēter tale. qꝛ sic intus existēs ꝓhi

Ar̃ Si sensus reciperet formã sensibilem sine materia tũc recipet formã vl̃em. sed hoc est falsum. ergo nõ recipit formã sine materia. Prima pbat̃ qz forma oĩs est vl̃is ⁊ cõicabilis q̃ nõ est indiuiduata p materiã vt dicit Auicẽna. Solo alberti. Forma accipit̃ dupliciter. Uno mõ ſm esse suũ reale ⁊ sic efficit̃ incõicabilis per materiã. Alio° accipit̃ ſm esse suuz intentionale ⁊ sic non indiuiduat̃ per materiã sed p appendicias materie cũ quib⁹ ipa appendit̃ in sensu. ⁊ tales ↄditões sunt hic ⁊ nunc hic locus hoc tempus hec patria.

Ar̃ Omne agens in agendo cõicat formã tm̃ ⁊ nõ materiã. ergo nõ solum sensus suscipit spẽs sine materia sed quodlibet patiens. Añs patet inductiue in quolibet agente physico sicut ignis agit physice in aquã et nõ cõicat aque suã substantiã sed tm̃ formã caloris. Solo licz quolibet agens dicit̃ cõicare formã sine materia. non tamen sicut obiectum cõmunicat potentie sue sensitiue formã. Quia agens physicũ cõmunicat formã ſm eundem modũ ſm quem est forma in eo ꝓpter hoc. quia patiẽs habet similem dispositõnem cum tali agente. ⁊ licet eadem numero materia que est agentis non fit patientis simpliciter. fit tamen quodãmodo eadez inquantum recipit formã ſm eandem dispositõnem ſm quã fuit in agente. Obiectum vero sensibile agens in potentiam non agit formã suã in potentiam ſm illam dispositõnem materialem quã habuit forma in eo. sed ſm aliud esse puta spũale. ⁊ ergo non denominat̃ sensu ꝓprie a tali forma sicut visus non ꝓprie denominat̃ albus vel niger. Et istud satis patet. Quia color est in agente siue obiecto cum densitate cum frigiditate vel caliditate et alijs conditõnibus physicis. sed sic non est in sensu sed tm̃ cum conditionibus maehematicis. Dicuntur autem conditõnes physice qualitatiue dispositões sicut color caliditas frigiditas sed conditões mathematice sunt que sequũtur materiam ratõne quantitatis vt figura ⁊ situs cuz quibus appenditur sensibile in sensu.

Dr̃ Utrum omnes sensus equaliter suscipiunt species sine materia. Solutio non quia quatuor sunt gradus abstractõnis Prim⁹ est a materia non tamen a presentia materie ⁊ ab appenditijs materie que sunt conditões indiuiduãtes sicut talis etas talis figura ⁊ hmõi. ⁊ hec abstractio pertinet ad sensus exteriores. Secundus gradus est a materia et a presentia materie sed non tamen ab appenditijs materie. ⁊ illa spectat ad imaginatiuã. Tercius gradus est cuz elicimus aliquas intentões nõ sensatas id est non acceptas per aliquos sensus priores. existentes tamen virtualiter in sensibilibus sicut sunt esse sociale esse amicum esse inimicum sic em̃ ouis ex figura ⁊ motu lupi cognoscit eũ inimicuz. ⁊ ex accidentibus ouis cognoscit eam amicam. ⁊ hoc pertinet ad estimatiuã vel cogitatiuam que accipiens ista sub rõne boni vel mali mouet appetitũ ad ꝓsecutõnem vel fugam. Quartus est a materia ⁊ eius presentia ⁊ omnib⁹ materie appenditijs. ⁊ illa pertinet ad intellectum qui maxime accedit ad pmũ intellectum quod est fons omnis cognitõnis intellectualis.

ceret extraneū. sed mediū qd est in potentia vtrūqꝫ. ꝛ actu neutrū. ꝛ istud videmus in ethico siue febriente febre ethica cui⁹ calor est in naturā cōuersus ꝓpter quod non iudicat bene de eo.

Queritur Quot sunt qualitates principales tangibiles. Solutō phi quatuor scꝫ calidū frigidū humidū ꝛ siccū que sunt differentie physici ſm ꝙ est physicū. ꝛ distinguūtur ꝑ eas ipa elementa sicut dictū est in secūdo peregeneseos ꝛ sunt ꝑncipia elementoꝝ formalia in q̄tum elementata accipiūtur vt actiua ꝛ passiua ad inuicem.

Queritur Utrū tactus sit etiā habitus ꝛ ꝑuationis sicut ceteri sensus. Solutio phi sic sicut visus est visibilis ꝛ inuisibilis modo diuerso. ita tactus est tangibilis ꝛ nō tangibilis. Non tangibile dicit᷑ multipliciter. Primo qd habet paruā differentiā ꝛ minorē posset sensum mouere sicut aer hoc modo dicit᷑ intangibilis. Quia vix tactu ꝓpter eius subtilitatem ꝑcipi pt. Secūdo dicit᷑ intangibile quod corrumpit tactū sicut ignis. Non aūt est aliquod corpus intangibile oīno cōtradictorie. Quia vt statim dictū fuit qualitates tangibiles determināt corpora physica. quia ex solis illis qualitatibus tactus corpus physicū cōponitur ꝛ ideo illa sola corpi physico aīato cōueniunt vel cōtrariant᷑. ꝛ ḡ sensibilis delectatio vel tristicia nō sunt nisi in tactu. In alijs vero sunt inq̄tū vicinius vel distantius indicant tactus delectatōnes. Sic igit᷑ supficialiter de quolibet particulari sensu dictum est.

Capitulū vltimū istius tractatus de sensibus.

Queritur De quo determīat phs in isto finali capitulo. Solutio de vna ꝓprietate cōi omni sensui que est ꝙ omnis sensus est susceptiuus specierū sine materia. Et hoc ꝓbat a simili sicut cera accipit formā sigilli aurei vel erei sine auro vel ere in quib⁊ est talis forma ſm esse suū physicū. sic etiam sensus accipit formā siue speciem sui sensibilis sine materia vt colorē saporem sonū. ꝛ patitur ab istis non ſm esse quod habent in materia. sed ſm ꝙ ipse sensus est vnūqdqꝫ taliū sensibiliū in esse spūali siue intentionali. Sicut etiam imago est in speculo ꝛ non res ipsa q̄ generat imaginem.

Queritur Quid est recipe speciem sine materia. Solutio ē recipe spēm siue intentōnē sensibilem ꝛ nō subiectū ipsuꝫ in quo talis species est ſm esse reale siue existentie. cui⁹ est exemplū in visiua potentia recipit species colorati corpis. nō aūt ipm corpus coloratū sicut paries vel pannus.

Arguitur Inter obiectū ꝛ potentiā dꝫ esse ꝓportio. sed sensus est potētia organica ꝛ materialis. ḡ videt᷑ ꝙ recipiat spēs suoꝝ sensibiliū naturaliter siue cū materia. Solō phi q̄uis sensus sit ꝟtus organica ꝛ materialis ꝛ organū recipiēs sit materiale nō tn̄ ipm recipit ſm esse materiale siue vt ē qdā magnitudo. sed suscipit spēs sine materia ſm rōnē ei⁹ formalem ſm quā est ī eo vis sensitiua. Qꝛ tn̄ ē potētia organica ipe sensus. ḡ nō recipit oīnō imaterialiter sicut intellect⁹. sꝫ recipit cū appēditijs materie.

Queritur Quod est organū sensus in cōmuni accepti. Solō al‑
berti qn̄ dicim⁹ ꝙ sensus suscipit spēs sine materia vo‑
catur sensus virtus sensibilis sita in primo organo sensitiuo illi virtuti
non reddit nisi sola spēs sensibilis ſm ꝙ dicim⁹ ꝙ vnaqueqȝ ꝟtutū ē iudex
sensibiliū drāꝝ q̄ sunt sub obiecto suo. ⁊ hoc mō oī sensui ꝯuenit suscipere
spēs sine materia ⁊ tn̄ in pn̄tia materie. Q̄ aūt istud sic sit ꝓbat. q⁊ al's gu
stui ⁊ tactui quib⁹ ꝯiungūtur eoꝝ sensibilia ſm esse materiale nō cō ueniret
suscipere species sine materia. Sanctus Thomas vero exponens tex
tum illū sensitiuū aūt primū in quo hmōi potentia est dicit ꝙ organū sen‑
sus vocat illud in quo est virtus sensitiua pmo. Quia si organū sensus es‑
set omne illud in quo absolute est sensus tunc totū aīal esset organū sensus.
Quia sensus est subiectiue in aīali sicut in subiecto. sed non primo siue sicut
in subiecto ꝓximo. Obiectum vero ꝓximū quod vocatur organū recipit
semper speciem sensibilem sine materia. ⁊ ergo primū sensitiuū cum est in
actu est tale quale ipm sensibile. sed alterū est esse eius. Quia si organa sen
suum vt tactū fuit sint materialia ⁊ magnitudines quedam. tamē recipiūt
species sine materia. ⁊ sic sensus ſm actum factus non est magnitudo sed
quedam rō intentōnalis ipius sensibilis. ⁊ sensus est. potētia que est iudex
ipius quia eadem est forma sensibilis ⁊ sensus. sicut agentis ⁊ pacientis. q⁊
alias non essent sensibilia ⁊ sensus similia. eo ꝙ similitu do est rerū differen
tium eadem qualitas.

Queritur Vtrum excellens sensibile corrumpit sensum. So
lutio phi sic. Quia omnis sensus habet ꝓportōnem et
harmoniā quādā ad sensibilia ⁊ q⁊ excellens sensibile tollit illā harmoniā
siue ꝓportōnē. g̊ ipm corrūpit sensū. eo ꝙ fortior ē motus eius in agendo q̄
ipe sensus in recipiendo. Et illi⁹ phs dat silē dicēs sicut in symphonia qn̄
chorde harmonice sunt extense si quis fortius q̄ harmonia permittat per
cusserit cordas corrumpit harmoniam ita etiā est quādo sensibile excedit
ꝓportionē q̄ est inter ipm ⁊ sensū Occasio autem huius dubitationis fuit
quia statim dictum fuit ꝙ sensus est virtus in organo. ergo videtur per ex
cellentiam sensibilis corruptibilis. Ex isto etiam patet quare plante non
sentiunt. Quia ⁊ si patiantur a qualitatibus tangibilibus que agunt
in eas. non tamen agunt in eas actione speciei sed physica. ⁊ q̄uis habeāt
quandā partem anime. tn̄ quia organa plantaꝝ nō sunt harmonice pro‑
portionata ad recipiēdas solas spēs sensibiliū. ergo nō possunt plāte sen
tire. Carēt aūt huiusmodi harmonia in organis q⁊ terrestres sunt. ⁊ iō
actōnes eaꝝ ab actōnib⁹ materialib⁹ eleuari nō pn̄t. sed patiunt passione
materiali ⁊ reali ⁊ nō intētionali siue spūali. ⁊ g̊ dicētes plantas hr̄e duos
sensus gustū ⁊ tactū errāt q⁊ etsi nutrimtū trahant ⁊ alterent sensibilib⁹
tn̄ nō iudicāt sapores nec alterant alteratōe spēi tm̄ sȝ alteratōe materie

Queritur Vtrū corpus inaīatū qđ impossibile est habere olfa‑
ctum possȝ pati a simplici spē odoris. ⁊ an a calore siue
spē coloris posset pati id quod est impossibile habere visum sicut ipm pa‑
titur a frigore ⁊ calore. Et arguit pmo ad ꝑtem negatiuā sic. si ꝓpriū ac‑
tiuū ⁊ ꝓpꝛiū passiuū dicunt ad seinuicē relatiue tūc posito vno ponit ⁊ reli

quum. ⁊ destructo vno destruit̃ ⁊ reliquum. ⁊ sic necesse est illud in quo est odoꝛ sicut in ꝓꝓrio passiuo habere olfactum. ita ꝙ nõ habens olfactũ non poterit pati ab odoꝛe ⁊ eadem ratio est in alijs. q2 nõ recipiunt passiua q̃libet actus actiuoꝝ quoꝛũlibet. sed actus sensibiliũ recipiũt quedã passiua ſm ꝙ harmonice sunt sensitiua eoꝝ. Simil'r hoc idem manifestũ est experimento. quia lumen tenebra odoꝛ sonus ⁊ alie simplices species sensibiles ſm ꝙ huiusmodi nihil omnino agunt in coꝛꝑa non habentia sensus actõne spẽi tm̃. sed si agunt in ip̃a hoc est actõne materie sicut cum dr̃ ꝙ tonitrus scindit ligna. non em̃ spẽs soni agit ad scissuram lignoꝝ sꝫ potius aer ꝑ motũ quo mouet̃ q̇ est cã sonãdi. Et hec est etiã cã ꝙ multũ sonãtia scindunt muros ⁊ turres. q2 aer ꝯtinuus vsq̃ ad auditũ mouet̃ quãdo defert sonum ⁊ cum est in muris cõmouet muros. ⁊ ergo etiã soni acuti ledunt dentes. Secũdo arguit̃ in oppositũ ad minus tangibilia ⁊ sapoꝛes vident̃ agere alterando ea q̃ nullum habẽt sensum ⁊ q̃ sunt inaĩata ergo videt̃ a simili sic esse in alijs sensibilibꝫ ꝙ inaĩata ab eis patiant̃. Añs ptꝫ. q2 alias nõ possent aliqua inueniri a q̇bꝫ inaĩata alterarent̃ ⁊ paterentur. Solutio nõ om̃e coꝛpus passiuum est ab odoꝛe sono vel coloꝛe ſm intentões sensibiles taliũ q2 ⁊ si media eoꝝ patiant̃ ab intentõibꝫ sensibilibꝫ. tñ media sunt indeterminata ⁊ nõ manent in eis tanq̃ foꝛme permanẽtes ille intẽtões. q2 natura indeterminata qualis est aer vl' aqua nõ solida vel firma est facil'r ĩmutabilis ⁊ recipiens alteratiões odoꝛis vt aer fetet tanq̃ patiens aliq̇d ⁊ ideo etiã nõ vere ⁊ nõ physice patiunt̃ ab eis sed transcendũt ꝑ ip̃a ad sensus sed ferunt ea talia media sicut aliq̇d paciencia ⁊ ſm quid ⁊ nõ simpl'r. Nec est dõm ꝙ odoꝛare est tm̃ pati aliq̇d a spẽ. q2 si sic tũc vna ratõe patit̃ mediũ quod est coꝛp⁹ inaĩatũ ⁊ sensus a spẽ sensibili qđ falsuꝫ ẽ. sꝫ odoꝛare est sentire ⁊ iudicare ꝑ odoꝛẽ ⁊ illa ẽ scđa sensus ꝑfectio. ⁊ illo mõ nõ agit sensibile ad oꝑatõeꝫ sens⁹ ĩ id q̇đ ẽ iaĩatũ.

Querit̃ Quõ solui debet ista questio mota. Solutio alberti sic. Sensibile accipit̃ dupl'r. vno mõ foꝛmal'r ⁊ sic non agit nisi in coꝛp⁹ aĩatũ aĩa sensibili ⁊ sic sensus ⁊ sensibile sunt coꝛrelatiua q̃ posita se ponunt ⁊ ꝑempta se perimunt. Alio mõ accipit̃ material'r ꝓ eo ꝙ ẽ sensibile q̊cunq̃ sensu. ⁊ sic sensibile ⁊ sensus nõ hñt ad seinuicẽ coꝛrelatõnem. ⁊ tunc agit etiam alterãdo coꝛpoꝛa inaĩata.

Ar̃ Excellẽs intelligibile nõ coꝛrũpit ĩtellectũ ḡ excellẽs sensibile nõ coꝛrũpit sensuꝫ. ꝯñа ꝓbat̃ ꝑ sil'e. Sol'o nõ ẽ sil'e q2 ĩtellect⁹ ẽ ṽt⁹ inoꝛganica ⁊ ḡ nõ ẽ coꝛruptibil' ſm subam potẽtie. sꝫ sensus ẽ ṽt⁹ oꝛganica. ⁊ sic oꝛganũ ſm ei⁹ ꝯpõem materialẽ pt̃ ledi sicut excellẽs lucidũ velut lumẽ in rota sol' nõ solũ excedit harmoniã foꝛmalẽ oculi. sꝫ etiã dissoluit humidũ glaciale in cui⁹ adunatõe ꝯsistit ṽt⁹ visiua Intelligibile vero excellẽs lꝫ min⁹ ꝑcipiat̃ tñ nõ pt̃ ĩtellectũ substãtial'r coꝛrũpere.

¶ Querit̃ quõ oñdit. p. nũeꝝ sensuũ exterioꝝ. Sol'o ex ꝑte triũ medioꝝ ⁊ oꝛganoꝝ ⁊ sensibiliũ. Ex ꝑte medioꝝ oñdit̃ sic. q2 oĩs sensus sentit vl' ꝑ mediũ ĩtrinsecũ vl' extrinsecũ. Si sentit ꝑ mediũ intrinsecũ tũc ꝑ ip̃m sentiunt gust⁹ ⁊ tact⁹. Tact⁹ em̃ quẽ nos habem⁹ sentit oẽs dr̃ñas tãgibiliũ ꝑ mediũ ꝯiunctũ siue intrinsecũ. Dicit̃ aũt mediũ intrinsecũ qđ est ꝑs

tp̄ius sentiētis. ⁊ h̄ mō caro ē mediū in tactu ⁊ gustu. q̄ꝛ ē ps aīal' tāgētꝭ.
Gust⁹ sentit etiā oēs sapores ꝑ extremū lingue. Si ꝓo sentiūt sensus per
mediū extrinsecū tūc sunt alij tres sensus q̄ sentiūt oīa sensibilia ꝑ media
q̄ sunt aer ⁊ aqua. g̊ nos habem⁹ oēs etiā sensus ꝑ mediū extrinsecū senti
entes. ꝯn̄a ꝓbat̄. q̄ꝛ organa ⁊ media vt in libro de sensu ⁊ sensato dicetur
sunt eiusdē nature eo ꝙ media facta sunt ꝓpter organa sicut ꝓpter finē. sed
natura nō dat aliq̄d p̄ter finē. iō si aliqd̄ mediū ē necc̄e ē eē aliqd̄ organū.
Et si sunt duo media ꝑ q̄ natū ē aliq̄d ꝯp̄hēdi sicut color ꝯp̄hēdit̄ ꝑ aerē
et aquā inquātū sunt lucida. tūc organū qd̄ ꝓportionat̄ alteri hoꝝ duoꝝ
medioꝝ vl' ābob⁊ p̄t tale obiectū ꝯp̄hēdere. Dicit̄ notāter inquātū lucida
vl' diaphona sunt illa media. q̄ꝛ ſm illā rōem sunt media in visu. si em̄ sim
plicit̄ dicerent̄ media tūc audit⁹ possꝫ etiā imutari a colore qd̄ falsum est.
q̄ꝛ ſm aliam ratōem est aer medium auditus.

☞ Querit̄ quō ostēdit̄ numerus ⁊ sufficiētia ex ꝑte organoꝝ. Solō
sic. q̄ꝛ aīalia ꝑfecta hn̄t oīa organa q̄b⁊ nata sunt cognosci sensibilia. g̊ hn̄t
oēs sensus ⁊ nō hn̄t plures q̄ꝫ q̄nqꝫ igit̄ ⁊c̄. Añs pꝫ q̄ꝛ organa nō p̄nt esse
cōmixta nisi ex duob⁊ elemētis medijs q̄ ad dominiū q̄ sunt aer ⁊ aq̄. q̄ꝛ or-
ganū visus ē a natura aqueū. ⁊ organū audit⁹ de natura aeris a dn̄io. or-
ganū ꝓo olfact⁹ ē ex altero hoꝝ. eo ꝙ in respirātib⁊ ē ꝑ aerē. In aq̄ticis ꝑ
aquā vt̄s dictū fuit. Silr̄ in aīalib⁊ habitātib⁊ in aere nō habentib⁊ san-
guinē fit i aere i q̄ occurrūt eis odores. Ignis em̄ ꝑ seip̄m nō ē de cōpōne
alicui⁹ organi. eo ꝙ destruat oē aīatū. Dicit̄ aūt ꝑ seip̄m. q̄ꝛ ſm ꝓprietatēꝫ
caloris ꝯplexionalis est in omnib⁊ sensibus eius oꝑatio. Terra vero ꝓpter
q̄litates suas mortiferas nō p̄t dn̄ari in aliq̄ organo. ſꝫ tn̄ cōmixta cū alijs
magis dn̄at̄ in tactu ꝓpter sui soliditatē q̄ req̄rit̄ in corꝑib⁊ aīatis. q̄ꝛ igit̄
organa sensuū alit̄ cōponi nō p̄nt. ⁊ aīalia ꝑfecta hn̄t oēs ꝑfectōes istoruꝫ
organoꝝ ⁊ nō pl'es. seq̄t̄ ꝙ solū q̄nqꝫ sunt sensus q̄ sunt i ꝑfectis aīalib⁊. Ad
dit̄ aūt aīalia ꝑfctā ꝓpter iꝑfctā q̄ nō hn̄t oēs sensus eo ꝙ natura nō abū
dat i suꝑfluis nec deficit in necessarijs. ⁊ h̄ satis pꝫ. q̄ꝛ dedit talpe oculos ⁊
cooꝑuit eos pelle. q̄ꝛ aīal illd̄ cibū sub terra venat̄ ⁊ ibi oculis nō indiget.

☞ Querit̄ quō ōndit. p. dictū suū ex ꝑte sensibiliū Solō sic. q̄ꝛ nō est
alid̄ corp⁹ sensibile a p̄dictis ab aliq̄ sensu. g̊ aīalib⁊ ꝑfectis null⁹ deficit sen-
sus. Añs ꝓbat̄. q̄ꝛ si essꝫ aliqd̄ alid̄ sensibile a p̄dictis h̄ ab aliq̄ aīali ꝑcipet̄
ſꝫ ꝑfectissimū oīm ē hō. g̊ sensus talis sensibil' haberet̄ ab hoīe. ſꝫ hō nō ꝑ-
cipit alia sensibilia a p̄dictis q̄nqꝫ. g̊ nō sunt plura.

Ar. Sensus cōis ē sensus exterior. g̊ seq̄t̄ ꝙ sunt pl'es. Añs ꝓbat̄. q̄ꝛ
suscipit spēs sensibiliū exterioꝝ. Solō lꝫ sensus cōis suscipiat
spēs sensibiliū exterioꝝ. tn̄ nō suscipit eas imediate a reb⁊ sensibilib⁊. ſꝫ su-
scipit eas sensatas a sensib⁊ exteriorib⁊. Etiā sensus exterior dꝫ habere or-
ganū suū exteri⁹ q̄ ad ichoatōēꝫ salt̄ē. sic nō ē de sensu cōi. Primū patꝫ. q̄ꝛ
v̄t⁹ visiua ichoat̄ a pupilla ſꝫ iudiciū ꝯplet̄ i pūcto crucis neruoꝝ obticoꝝ
ꝓcedētiū ab ocul' i q̄b⁊ spēs visibiles v̄tute spirituū aīaliū fluūt ad sensum
cōēꝫ vbi ē vltimatū iudiciū oīm sensuū ⁊ ꝓpt̄ h̄ res visa ꝑ duos oculos nō
apparet due res. ⁊ sic etiā dd̄ꝫ ē d̄ duab⁊ aurib⁊ ⁊ tactu i diuersis ꝑtib⁊ corꝑis

¶ Arguit̄ tact⁹ ē plures sensus vt̄s dictū fuit. g̊ st̄ pl'es q̄ꝫ q̄nqꝫ. Solō
tact⁹ ē plures formal'r ꝓpter duas formales medietates. sed est vn⁹ ma-
terialiter ratōne organi.

Secundi libri de anima

Ar Un⁹ itellect⁹ cognoscit oīa ītelligibilia. ḡ vn⁹ sensus deberʒ co
gnoscere oīa sensibilia. ꝯña ꝓbaᷓ ꝑ sile. Solō nō ē sile qꝛ ītel-
lect⁹ ē immaterial' ꝛ sic ꝓcedit sub rōe vlī ꝛ ḡ vn⁹ ītellect⁹ pt hr̄e ꝓportio
nē ad oīa ītelligibilia. ſʒ sensus ē potētia organica ꝑcipiēs suū obiectū ī eē
ꝑticulari. vn⁹ aūt sensus nō pt eē ꝓportionat⁹ oīb⁹ sensibilib⁹ ī eē ꝑticula
ri. eo ꝙ q̇libʒ sensus ꝑcipit ꝓportionata suo organo. ꝛ ḡ opʒ esse plures sen
sus ne lateāt differētie sensibiliū cōium a ꝓꝛijs. qꝛ si vno sensu sentirem⁹
oīa sensibilia vt magnitudinē colorē ꝛ alia tūc nescirem⁹ īter ea distīguere
☞ Queriᷓ de quo phus determinat in vltima ꝑte scdi libri de anima.
Solutio de sensu cō muni q̇ est ṗmus sensus interioꝝ.
¶ Queriᷓ quō .p. oñdit ꝙ nō pt eē aliqs sensus sext⁹ distinct⁹ ab alijs q̇n
qꝫ q̊ sentirem⁹ sensibilia cōia. Solō sic. qꝛ tūc seq̄reᷓ ꝙ sensibilia cōia sen
tireñᷓ ab vno q̊qꝫ alio ꝑticulari sensu ꝑ accñs ꝛ nō essentialr̄ ꝛ ꝑ se ſʒ h̊ ē fal
dēs. sicut dulce ꝑ se sentiᷓ a gustu. ſʒ ꝑ accñs a visu. Minoꝛ ꝓbaᷓ. qꝛ sensi-
bilia cōia sūt maguitudo mot⁹ q̇es nūer⁹ ꝛ figura q̄ sentiūᷓ motu q̊dā q̇ ē
a sensibili ī sensuʒ. In tali āt motu forma sensibil' ī sensu efficiᷓ. ſʒ sic nō ē de
sensibili ꝑ accñs. qꝛ tale nō gñat aliquā spēʒ ī sensu magnitudo ꝓ motu
tali sentiᷓ. ꝛ ḡ ipa ī sensu efficiᷓ ꝛ qꝛ magnitudinē sentim⁹ motu tali ḡ etꝫ
figurā sic sentim⁹ qꝛ figura ē q̄dā magnitudo sic vl' aliᷓ termīata. ꝛ qꝛ op-
positoꝝ ē idē sensus. iō cognoscim⁹ q̇escēs ī q̄ꝫtū ṗuatū ē motu. Nūeꝝ ꝓ
diuisiōe magnitudis sentim⁹ ꝛ sic vlr̄ q̇cq̇d h̊ mō motu sentiᷓ q̇ fit a sensi-
bili in sensū ꝑ se sentiᷓ. ḡ nō sentiunᷓ sensibilia cōia ꝑ accñs.
☞ Queriᷓ q̊tuplr̄ dꝛ aliq̇d ꝑ accñs sensibile. Solō albti duplr̄ Uno°
qꝛ accidit huic sensui ī q̄ꝫtū ē h̊ sensus. ſʒ nō ī q̄ꝫtū ē sens⁹ sic dulce h̊ mō sen
tiᷓ a visu. qꝛ ē ꝯiūctū albo ī lacte. ſʒ nō accidit sensui ī q̄ꝫtū ē sensus. qꝛ tūc a
nullo sensu sentireᷓ ꝑ se qđ falsuʒ ē. qꝛ ꝑ se sentiᷓ a gustu. Alio° dꝛ sensibile ꝑ
accñs. qꝛ accidit huic sensui ī q̄ꝫtū ē h̊ sensus. ꝛ etiā ī q̄ꝫtū ē sens⁹. ꝛ sic nos
vide⁹ filiū soꝛ. q̇ nō pt ab aliq̇ sensu sētiri ꝛ tl'e sup̄i⁹ dc̄m fuit ꝯsibile ꝑ accñs
¶ Queriᷓ q̊t sunt sensibilia cōia. Solō phi q̇nqꝫ. s. magnitudo mot⁹ q̇es
nūer⁹ ꝛ figura. Cui⁹ rō ē ꝯm albtū. qꝛ sensibilia cōia sunt īstrumēta ꝑ q̄
ponit sensus cōis ꝯueniētiā ꝛ dīām īter sensibilia ꝓꝛia. Aut ḡ illa sen-
sata accipiūᷓ ꝯm eē aut ꝯm fieri vl' cōiter ad vtrūqꝫ. si ꝯm eē sic ē q̇es ꝑ quā
ponitᷓ ꝯuertētia ꝛ dīā īnᷓ duo sensibilia q̄ꝝ vnū ē in eē. ꝛ reliquū ī fieri ꝛ ḡ
nō accipiᷓ h̊ vt pura ṗuatio. Si scdm fieri sic ē mot⁹. Si tertiū tūc aut ꝑ
ipʒ ponitᷓ ṗncipalr̄ ꝯueniētia aut ṗncipalr̄ dīā. Si ṗmū tūc aut ē cōe vni-
ens sensata ītrīsec⁹ ꝛ extrīsec⁹. aut extrīsec⁹ tm̄. Si ṗmo sic ē magnitudo
Si scdo mō ē figura. Si ꝑ ipm ṗncipalr̄ ponitᷓ dīā sic ē numerus.
¶ Arguiᷓ magnitudo ē imaginabil'. ḡ nō ē sensibil'. Añs pʒ. qꝛ ē q̄ꝫtitas
ꝛ illa ē imaginabil' sicut q̄litas sensibil' ꝛ sub a ītelligibil'. Solō magnitu-
do accipiᷓ duplr̄. vno° abstracte ꝛ mathema. ꝛ sic ē imaginabil'. alio° acci-
piᷓ phy. put ē subiectū q̄litatꝫ ꝯsibil' q̄ vocaᷓ m̄gnitudo phy. ꝛ sic ē ꝯsibil'
¶ Queriᷓ quō ītelligiᷓ dictū phi in textu ꝙ oīa sensibilia sentiunᷓ motu.
Solutio alberti dupliciᷓ pt exponi. vno mō sicut supra expositū est ꝙ
nullū sensibile sentiᷓ ꝯm actū nisi ꝯm ꝙ immutat organū sensus. Imutatō
cū nō nullus motus est. qꝛ sensibilia cōmunia q̄ sunt subiecta sensibiliuz

q̄litatū sicut q̄ntitas ē subiectū q̄litatꝫ siľ mouēt cū eis sensus exteriores. Scđo p̄t sic exponi qꝛ oīa sentiunť motu.i.motꝰ dat eis formā sensibilitatis ⁊ sic etiā verꝫ ē.qꝛ motꝰ ꝯiūgit oīa alia materie sensibili. Magnitudo. em̄ nūerꝰ figura ⁊ ordō ꝑm ꝙ ē spēs discrete q̄ntitatꝫ sunt sepata ꝑm suas ītētōes a sensibilibꝫ sꝫ motꝰ ꝯiūgit oīa ista materie sensibili ⁊ sic dicimus ꝙ magnitudo ē imaginabiľ sꝫ magnitudo mota ē sensibiľ.qꝛ sic in ea ē spēs sensibiľ ⁊ sic oīa motu sentiunť inquantū motꝰ dat eis formā sensibilitatꝫ
¶ Queriť quō phs ꝯfirmat dictū suūꝫ.s.ꝙ sensibilia cōia nō p̄nt eē ꝓpria alicuiꝰ sensus ꝑticularꝫ. Soľo sic.qꝛ sensibilia cōia ꝑcipiunť a pluribꝫ sensibꝫ ꝑticularibꝫ.ḡ nulli vni sensui ꝑticulari sunt ꝓpria ḡ erūt alicuiꝰ sensus cōis cuiꝰ ē cōponere ⁊ diuidere q̄ cognoscit sensibilia diuersoꝝ sensuū sicut albedinē ⁊ dulcedinē in lacte. ⁊ amaritudinē ⁊ rubedinē in cholera ⁊ qꝛ talis cognitio nō ē ꝓpria alicui exteriori sensui.eo ꝙ nullꝰ taľ p̄t ꝑcipere plura sensibilia.ḡ sepe fit deceptio vt aliq̄s opinať mel eē fel ꝓpter rubedinē ⁊ oē albū eē dulce ꝓpter albedinē ⁊ dulcedinē in lacte.
¶ Queriť q̄re nos habemꝰ pľes sensus ꝑ q̄s sentimꝰ diuersa sensata Soľo phi vt nō lateāt nos sensata cōia q̄ sunt magnitudo motus q̄ ꝯñr sentimꝰ post sensibilia ꝓpria Talia em̄ nesciremus esse cōia si sentiremus oīa propria per vnum sensum.
¶ Queriť quō ōndiť ꝙ sensibilia cōia distīcta sunt a ꝓpriis. Soľo qꝛ aliq̄n sequunť ad sensibilia ꝓpria ⁊ aliq̄n nō ḡ sunt diuersa ab eis. Si ṽo ꝑ solū visuꝫ sentiremꝰ oīe sensatū ⁊ visus essꝫ albi ⁊ alioꝝ ꝓprioꝝ sensibiliū tūc latēt nos cōia eē cōia.exq̄ em̄ nō seq̄renť nisi ad sensibilia vniꝰ sensus videreť color eē magnitudo. Etiā si cōia nō essent disticta a ꝓpriis totum iudicium esset errore implicitum.

Queriť Quō phus ostēdit necessitatē ponēdi sensum cōem ex actu suo. Solutio mouet vnā aliā dubitatōnem de eo q̄ ē ista. An cognoscere actus sensuū ꝑticulariū ꝑtinet ad sensus exteriores vel ad aliquē sensum interiorē Et p̄mo ꝓbat ꝙ ꝑtineat ad sensuꝫ exteriorē duabꝫ ratōibꝫ. Prima ē hō sentit se videre.aut ḡ ꝑ visum aut per aliū sensum a visu. Si scđm dicať tūc talis erit etiā coloris q̄ ē obiectum visus.qꝛ nos nō videmꝰ nos videre nisi ꝑ hoc ꝙ cognoscimꝰ nos spēm coloris in visu habere. ⁊ q̄ videt spēm coloris in visu videt colorꝫ. ⁊ sic duo sensus erunt eiusdē obiecti scꝫ visus ⁊ ille aliꝰ quo videmꝰ nos videre qđ ē falsum.qꝛ patiēs nō multiplicať nisi multiplicato agente Si vero dicať p̄mū scꝫ ꝙ ē visus quo videmꝰ nos videre ⁊ videmꝰ colorē tūc seq̄ť ꝙ visus erit suiipsius sicut obiecti ⁊ cū obiectū sit agens ⁊ potētia patiēs seq̄tur ꝙ idē sensus erit agens ⁊ patiēs qđ est incōueniēs. Scđa rō ē si ē alter sensus q̄ nos sentimꝰ siue videmꝰ nos videre tūc dubiū ē an ille sensus alter videat se videre an nō. Et si nō tūc cognitio sua ē incerta. qꝛ q̄n videt nō ꝯp̄hēdit se videre. Si videt se videre tūc alio sensu iterꝝ videt se videre eadē rōe ⁊ ille iterꝝ alio. ⁊ sic erit ꝓcessus in infinitū. vľ necessariū erit dicere ꝙ ille aliꝰ sit iudex suiip̄ius. Cū ḡ eodē sensu videat se videre ⁊ videat sensibile seq̄ť ꝙ hͦ dđm erit maxiēi p̄io sensu qꝛ natura nō abūdat ī supfluis neqꝫ deficit ī neccāriis. ḡ eodē sensu videmꝰ nos videre. ⁊ videmꝰ visibilia.

Queritur Quō phs ꝓbat oppositū. Solō sic Si visus videt se videre. ḡ visus ē coloratꝰ. qr nihil videt nisi coloratū et sic seqret ꝙ ꝑmū vidēs sicut pupilla nihil aliud sit nisi vidēs colorē aut nihil aliō nisi vidēs visuʒ aliquē habentē colorē. ⁊ ḡ ꝑmū vidēs sicut pupilla habebit colorē. eo ꝙ videre ꝓm actū nihil aliō ē nisi in visu sentire colorē. Si aūt h̄ ꝯcedat tūc seqt qn̄ videmus nos videre ꝙ videre sit color vel coloratum quod tamen est improbabile.

Queritur Quō aresto. soluit hāc vltimā rōem. Solō dupli: ꝑmo ꝗtū ad h̄ ꝙ ostēdit añs eē falsuʒ .s. ꝙ nihil videt nisi coloratū Scdō soluit ostēdēdo ꝯñs nō eē incōueniēs Primo dt ꝙ nō eodē mō videmꝰ siue ꝑ visuʒ iudicamꝰ sicut pʒ discernendo tenebras ⁊ lumē q̄ nō eodē mō iudicamꝰ vt manifestū ē. Etiā pt dici vt iqt phs ꝙ visus ē diuersoꝝ qr ē colorati tanq̄ obiecti ꝯ oꝑatōnis nō est sicut obiecti ideo nō oportʒ ꝙ videre sit coloratum quiddā vel color.

Queritur Quō soluit ꝯcedēdo ꝯclusionē. Solō dt ꝙ videre vidēs aliq̄ mō sit coloratū ʒ nō simpl'r Et h̄ ꝓbat phs tripl'r. Primo qr visus ē susceptiuꝰ coloris ʒ sine materia. ḡ aliq̄ mō denoiat a colore. Scdō ꝓbat qr abeuntibꝫ rebus sensibilibꝫ a ꝑñtia sentiētiū adhuc insunt sensus. i. forme sensibiles q̄bꝫ sensibil'r oꝑant aīalia qñ imaginant vl' rememorant. alias eñ nō posset fieri iudiciū de obiecto qd ē ꝯtra expientiā Tertio ꝓbat qr cū idē sit actꝰ mouētis ⁊ mobil' seu moti vt dr 3° physicoꝝ opʒ ꝙ specificet ille actꝰ ab vtroq; ʒ sensibil' ⁊ sensus ex q̄ se hñt sicut mouēs ⁊ motū ē idē actꝰ. ḡ opʒ illum actum specificari ab vtroq; ⁊ ꝑ ꝯñs actus ille in oculo dr visio ⁊ ratōne coloris dr coloratio. ergo denominat suum subiectum aliquo modo coloratum.

Ar Una ꝑfectio nō ē nisi vnius ꝑfectibil' ⁊ vnū accñs ē i vno subiecto. sed color est ꝑfectio ⁊ accñs rei vise. ergo nō pōt esse in oculo nec in actu visionis. Solō nō ē icōueniēs ꝙ rei sensibil' ⁊ ipius sensus ꝑm actū facti sit vnus actꝰ ⁊ ꝙ vna forma sit ꝑfectio vtriusq; . quoniā ꝑm eē ē alia ⁊ alia hec forma. Sʒ sic ē in ꝓposito qr illa ꝑm eē intētionale ⁊ spūale est in sensu ʒ ꝑm eē materiale siue naturale est in re sensata. sicut ⁊ q̄libʒ actio aliter est in agente ⁊ aliter in patiente.

¶ Cōtra Ex illo seq̄ret ꝙ aīal semꝑ videret. ꝓbat seq̄la qr ꝑñte sensibili sꝑ fit sensus. ʒ forma sensibil' ꝑm iā dicta ē sensui ꝑñs sꝑ. cū sit forma etꝰ. Solutio qd dictū ē hoc intelligit de sensibil' ⁊ sensu ꝑm actū acceptis.

☞ Querit. q̄ sunt corrollaria q̄ aresto. infert ex his dictis. Solō dt ex q̄ vnꝰ ē actꝰ sensibil' ⁊ sensus qñ vtrūq; ꝑm actū ē. iō seq̄t ꝙ necē ē ea tūc sil' corrūpi. ⁊ sil' saluari. qr tūc sunt correlatiua. q̄ posita se ponūt ⁊ ꝑempta se perimūt. Qñ aūt dicunt ꝑm potētiā tūc nō sunt correlatiua ⁊ nō ē necessariū ꝙ sil' corrūpant ⁊ saluent ⁊ ḡ aresto. reprobat āt iq̄s dicētes sensibile et sensuʒ q̄cūq; mō accepta eē correlatiua dixerūt eñ nihil eē albū nisi qñ est visus de ipo ⁊ sic de alijs sensibilibꝫ ⁊ sensibus.

☞ Querit qd ē aliō corrollariū qd aresto. infert. Solō dt ex q̄ sensibil' ⁊ sensus ē vnꝰ actꝰ. iō excellēs sensibile corrumpit sensuʒ. Rō ē qr q̄libet sensibile agit i sensuʒ. ḡ qñ excedit ꝓportōeʒ quā hʒ cū sensu corrūpit ipm

q2 q8libet agẽs naturaliter agit ad hoc vt passum sibi assimilet.

☞ Arguit᷑ pfectio nõ destruit suũ pfectibile sꝫ saluat ipm. sꝫ sensibile ẽ pfectio sensus nõ ḡ corrũpit sensum. Solo sensibile excellẽs nõ ẽ pfectio sensus sed sensibile proportionatum ꝯplexioni organi sensus ꝛ sic perficit et sensum saluat.

☞ Arguit᷑ aresto. incõueniẽter soluit vltimã rõeꝫ q̃ ꝓbauit ꝙ sensus ꝑticularꝭ nõ cognoscat suũ actũ. ꝓbat᷑. q2 veꝝ ꝯcludit eo ꝙ nulla potẽtia organica reflectit᷑ sup suũ actũ. Etiã seq̄ret᷑ ex illa solutõe ꝙ nõ eẽt necessariũ ponere sensuꝫ cõeꝫ. Solo. sensus ꝑticulares accipiũt ꝟtutẽ sentiẽdi ꝛ spiritus sensibiles a ꝟtute sensus cõis. Et iõ ꝫm ꝙ rõ illa vltia facta ꝯcludit ꝙ visus nullo° cognoscat visionẽ nec virtute ꝓpria. nec virtute sensus cõis falsum ꝯcludit. q2 ꝑ naturam sensus cõis cognoscit visus visionem. ideo aresto. rõem destruit vt patuit.

☞ Cõtra ex illo scdo actu q̃ ẽ cognoscere act⁹ ꝑticulariũ sensuũ nõ pãt sensus cõis poni distĩcta potẽtia a ꝑticularib⁹. ꝓbat᷑ q2 potẽtie distĩguunt᷑ ꝑ act⁹ ꝛ obiecta vt sup⁹ habitũ ẽ. si ḡ cognoscit actũ ꝑticularꝭ cognoscit eũ ꝑ obiectũ. ꝛ sic cũ illd obiectũ sit vnũ potẽtie ille erũt dicẽde vna potentia. Solo. nõ ẽ incõueniẽs diuersaꝝ potẽtiaꝝ subalternaꝝ eẽ idẽ obiectũ ĩadeq̄tũ. vñ obiectũ ĩferioris potẽtie cadit sub ambitu superioris potẽtie sꝫ nõ sicut adequatum eius obiectum.

☞ Cõtra. Si necesse sit ponere sensum cõem ꝓpter cognitõem actuum sensuũ ꝑticulariũ tũc ncẽe erit ponere potẽtias ĩfinitas. ꝓbat᷑ q2 sic ꝑticularꝭ sensus nõ pt ꝫm se cognoscere actũ ꝓpriũ sic nec sensus cõis q2 etiã est potẽtia organica ꝓpter qđ nõ pt ĩ actũ ꝓpriũ ꝛ sic in infinitum. Solutio. Nõ sunt ponende infinite potentie q2 status est in potẽtia intellectiua q̄ cũ sit inorganica est supra seipam ꝯuersiua ꝛ ꝓprium actum.

Querit᷑ Quõ aresto. ostendit necessitatẽ sensus cõis ex tertio ei⁹ actu q̃ ẽ ponere ꝯueniẽtiã ꝛ drãm diuersoꝝ sensibiliũ. Solutio ꝑ h ꝙ ꝓbat hoc nulli sensui ꝑticulari ꝯuenire nec etiaꝫ pluribus aut omnibus simul captis.

Querit᷑ Quõ ꝓbat aresto ꝙ null⁹ sensus ꝑticularis pt ponere draꝫ ꝛ ꝯueniẽtiã sensibiliũ diuersoꝝ sensuũ. Solo sic. q2 sensus ꝑticularis nõ cognoscit sensibilia alioꝝ sensuũ ḡ nõ pt ponere cõuenientiã ꝛ draꝫ alioꝝ sensibiliũ. ꝯñam ꝓbat q2 cõꝑatio aliquorũ penes ꝯuenientiã ꝛ drãm ꝓsuꝑponit cõꝑabiliũ cognitõem.

Ar Quilibꝫ sensus ꝑticularꝭ ponit ꝯueñtiã ꝛ draꝫ diuersoꝝ sensibiliũ. ꝓbat᷑ q2 ꝑ visuꝫ ponĩ⁹ ꝯueniẽtiã ꝛ draꝫ albi ꝛ nigri. ꝛ ꝑ auditũ ponim⁹ cõꝑatõeꝫ penes ꝯueniẽtiã ꝛ draꝫ soni acuti ꝛ grauis ꝛ sic de alijs. Solutio sꝫ ꝑ vnũ sensum ꝑticularẽ faciam⁹ cõꝑatõem penes ꝯueniẽtiã ꝛ drãm sensibiliũ vni⁹ sensus nõ tñ sensibiliũ diuersoꝝ sensuũ ḡ vt cognoscamus ꝯueniẽtiam ꝛ drãm sensibilium diuersoꝝ sensuum necessari⁹ ẽ nobis sensus cõmunis.

¶ Querit᷑ quõ ꝓbat᷑ ꝙ hui⁹ ꝯꝑatio nõ possit fieri ꝑ aliã ꝟtutẽ supiorẽ q̄ nõ sit sensus. Solo tali rõe. q2 oẽ iudiciũ qđ est circa sensibilia re sensibili pñte ẽ iudiciũ sensus. Iudiciũ at̃ q̃ dicim⁹ albũ eẽ dulce vl nõ eẽ albũ dulce

tē ē circa sensibilia ⁊ sensibilr̄ ḡ virt⁹ cui⁹ ē h̄ iudiciū necessario ē sensus.
☞ Querit̄ quō aresto. ꝓbat ꝙ plures ꝑticulares sensus sil' nō pn̄t ponere ꝯuenientiā ⁊ drām diuersoꝝ sensibiliū. Solutio phs hoc ꝓbat ꝑ sil'e q᷒ sicut si ego sentirē dulce ⁊ tu albū ꝑ hoc neuter nostꝝ sciret dare ꝯuenientiā vl' drām inter album ⁊ dulce. sic etiā duo sensus nō pn̄t dare ꝯuenientiam ⁊ differentiā talium sensibilium.

Ar Illa similitudo arestotelis nō valet. ꝓbat̄ q᷒ duo hoīes in nullo cōueniūt ſʒ due potētie ꝯueniūt in vna aīa iō videt̄ ꝙ possint dare iudiciū de diuersis sensibilib᷒. Sol'o lʒ ꝯueniāt in aīa tanꝗ in subiecto ⁊ ꝑncipio originali nō tn̄ sicut in ꝑncipio proximo opatōis qđ ē potētia et nō aīe substātia. Est ḡ sil'e q̄stū ad hoc q᷒ sicut duo hoīes formis suis et subiectꝭ distiguunt̄. Ita etiā duo sensus forma ⁊ subiecto differūt q᷒ subiecta eoꝝ sunt duo organa ⁊ forme sunt sicut visus ⁊ auditus.

Querit̄ Quō aresto. ꝓbat ex ꝑte tempis ꝙ nō potest talis cōꝑatio ꝑm ꝯuenientiā ⁊ differenriā fieri a ꝑ luribus sensibus ꝑticularib᷒. Solutio sic. q᷒ tale iudicium fit in momento tempis ergo necesse est ꝙ fiat ab vno sensu. Ans̄ ꝓbat signo ⁊ ratōne. signo sic q᷒ sicut idem est qđ dt alteꝝ esse bonū vel malū vel albuꝫ et dulce. ita etiam idē momentū est qn̄ dt sic iudicando. Scđo ꝓbat ratōne ꝙ tale iudiciuꝫ fiat in momento tpis. q᷒ iudiciū est ꝑm ꝙ res est. sed in eodē momento illa sunt cōposita vel diuisa ꝯuenientia vel differētia. ḡ etiam fit iudicium h̄ in momento. Maior nota est. Minor ꝓbat̄ q᷒ alteritas ⁊ etiam idētitas est relatio que simul est duorum ⁊ in tempe indiuisibili. Relinquit igitur phus ꝙ illa dicens sit vnica ⁊ indiuisibilis virtus.

Queritur Que est instantia quam facit phus ꝯtra predicta. Solutio hec. Idem numero nō potest simul moueri ꝯtrarijs motibus in vno indiuisibili tempore. sed iudicans de sensibilibus mouetur ab ipis contrarijs motibus. ergo nō potest hoc ꝯuenire vni in tempore indiuisibili. Minorem ꝓbat. quia si dulce ꝑm ꝓprietatem sue forme mouerit sensum amarum mouebit ꝯtrario modo

Queritur Quō soluit phus istam instantiam. Solutio primo soluit eam ad hominem dicens ꝙ non est inconueniens ꝙ id quod est vno modo vnum. ⁊ alio modo plura sentiat. diuersa ⁊ contraria. sed sensus cōmunis est vno mō plures ⁊ alio mō vnus. igitur. Minorem probat quia scđm se est vn⁹ ⁊ ꝑm esse est diuisus quia nullius sensibilis iudicium perficitur in organo proprij sensus. sed omnes nerui qui diriguntur ad organa propriorum sensuum diriguntur ad anteriorem partem cerebri ⁊ ab illius vnitate virtus que est sensitiui primi est vna loco ⁊ subiecto. sed pluralitate formarum ꝑticulariū sensuū est plures. eo ꝙ oēs sensus ꝑticulares emanant ab ipa.
☞ Querit̄ quō aresto. ꝯtra hāc solutōeꝫ arguit. Sol'o sic. q᷒ ꝯtria potētia insunt ei qđ ē diuisuꝫ subiecto. etiā insunt potētia ei qđ ē indiuisuꝫ subiecto. ſʒ qđ actu hʒ ꝯtria nō pt esse indiuisum subiecto eo ꝙ ꝯtraria nō pn̄t esse ꝑm actū simul in eodē subiecto. ḡ sic est sensus cōis vnus solū subiecto

ſicut dicit ſolutio nõ p̄t ſm actum ꝯtraria recipere.

¶ Querit̃ quõ .p. ſoluit illã iſtãtiã ſm veritatẽ. Solo dr̃ ꝙ ſenſus cõis eſſentialr̃ ⁊ formalr̃ ẽ vnꝰ. ſꝫ ꝑ ſubiecta ꝑticularia ad que dirigit̃ ꝓtꝰ eius ẽ plr̃es. Q̃ʒ aũt ſit vnꝰ eſſentialr̃ ⁊ formalit̃. ꝓbat̃. qꝛ ẽ terminꝰ ſenſuũ ꝑticulariũ. ſꝫ terminꝰ ẽ forma ⁊ finis. ꝙ aũt ſit terminꝰ ⁊ finis pꝫ. qꝛ diuerſoꝝ ſenſibiliũ appḣẽſio ẽ ad h̄ vt diſcernat̃ ꝯueniẽtia ⁊ drã q̃ ẽ inter ea.

☞ Querit̃ quõ declarat h̄ areſto. Solo de pũcto ĩ circulo. qꝛ ſicut vniꝰ totiꝰ circuli iudiciũ ẽ vnũ cẽtꝝ ⁊ multaꝝ lineaꝝ eq̃liũ ẽ iudiciũ ꝑ vnicã centri mediatõez. eo ꝙ cã ẽ vl̃is oĩs eq̃litatꝫ q̃ ẽ ĩ lineis ab eodẽ cẽtro ad cir⸗cũferẽtiã ꝓtractꝫ. Sic eodẽ mõ dicimꝰ ſenſuꝫ cõez formalit̃ ꝑncipiũ oĩm ſenſuũ ꝑticulariũ ⁊ eẽ forãꝫ a q̃ ẽ iflũẽtia ĩ oĩbꝫ ꝓpꝛijs ſenſibꝫ ⁊ eẽ vnũ ĩ ſubã ⁊ forã ſenſibilitatꝫ ſꝫ diſtĩctũ ꝑ h̄ ꝙ ĩfluit ꝑticl̃aribꝫ orgãis ꝑticl̃ares ſſus

☞ Arguit̃ ſenſus cõis ẽ materialioꝛ ſenſibꝫ ꝓpꝛijs. ḡ male dictũ ẽ ꝙ ſit formale ꝑncipiũ eoꝝ. Añs ꝓbat̃ qꝛ oẽ recipiẽs ẽ ĩ potẽtia ad ipm a q̃ recipit. ⁊ recipit ſm potẽtiã materialẽ ſꝫ ſenſus cõis recipit ſcd̃a receptõe a ſenſu ꝓpꝛio q̃ ipe recepit ꝑma receptõe. Soº albti Argumẽtũ ꝓcederet ſi ſenſibile ꝓpꝛiũ mouerꝫ ipm ſenſuꝫ cõem ſm ſpẽꝫ q̃ mouet [illegible]ꝛiũ h̄ aũt falſum ẽ ꝙropꝫ ꝙ ſenſibile ꝓpꝛiũ ſpũalꝰ ⁊ ſimpliciꝰ fiat ĩ ſenſu cõi q̃ʒ in ſenſu ꝓpꝛio ḣãc ãt ſimplicitatẽ nõ dat ei ſenſus ꝓpꝛiꝰ ſꝫ ſenſus cõis. In ipo eñ ẽ ſpũs lucidꝰ q̃ ẽ veḣiculũ ⁊ ĩſtrumẽtũ ipiꝰ ⁊ ille vt inſtrumẽtũ ipiꝰ ſenſus cõis ꝯfert ei maioꝛẽ ſimplicitatẽ ſicut lux coloꝛibꝫ ⁊ ĩ tali actu ⁊ forma facta ſenſibilia ꝓpꝛia ꝑtingunt ad organa ſenſus cõis ⁊ tunc iudicat de eis.

¶ Arguit̃. cõe ⁊ ꝓpꝛiũ nõ diſtĩguunt̃. ḡ erit eadẽ potẽtia cũ ꝑticularibꝫ Solo. ſenſus ille nõ ẽ cõis cõitate ꝑdicatõis de q̃ verificat̃ añs. Uel dr̃m ꝙ dr̃ cõis ex ꝑte obiecti cũ eñ q̃libꝫ ſenſus ꝓpꝛiꝰ recipiat ſenſibile ſibi ap⸗ꝓpꝛiatũ tũc ſenſus ille ad quẽ oĩa ſenſibilia ꝓpꝛioꝝ referũt̃ nõ ḣabebit rationem ꝓpꝛij ſed cõmunis.

Sequitur tertius liber de aĩa.

Uoniã aũt duabus differẽtijs definiũt maxime aĩam

Querit̃ De q̃ tractat .p. in 3º libꝛo de aĩa Solo de ꝑte aĩe ĩtellectiua motiua Et diuidit̃ ĩ q̃ttuoꝛ tractatꝰ. In ꝑmo determinat de ſenſibꝫ ĩterioribꝫ ſub noĩe pḣãtaſie. In 2º de natura ipiꝰ intellectꝰ ſm ſe. In 3º de potẽtia motiã. In q̃rto ꝯꝑat potẽtias aĩe ad aĩata Quare albertꝰ ⁊ alij q̃dã pḣi ĩcipiũt tertiũ libꝝ h̄ potiꝰ q̃ʒ ibi de ꝑte aũt 2ẽ vbi ĩcipit determinare de ĩtellectu. Solo iõ qꝛ h̄ nõ ꝯſiderat pḣus de ĩterioꝛi ſenſu niſi ꝑ cõꝑatõem ad ĩtellectũ oſtendẽdo quõ pḣãtaſia ⁊ alij ſenſus interioꝛes demõſtãt ab intellectu. ḡ ꝯueniẽter h̄ fit in eodẽ libꝛo.

☞ Querit̃ quõ ãtiq̃ pḣi opinati ſunt de ſenſu ⁊ ĩtellectu. Solo nõ aſſi⸗gnauerũt drãs int̃ eos ſꝫ dixerũt ſenſuꝫ ⁊ ĩtellectũ vnã potẽtiã. qꝛ vt dr̃ .p. nõ poſuerunt niſi duas drãs aĩe. ſcꝫ motiuũ ſm locũ. ⁊ cognitiuũ ⁊ dixe⸗rũt ꝙ cognitiui actꝰ ẽ ſentire vl̃ ĩtelligere nõ diſtĩguẽtes int̃ ſenſũ ⁊ ĩtellectũ

¶ Querit̃ quõ ꝓbabãt dictũ ſuũ Solo duabꝫ rõibꝫ ⁊ duabꝫ autoꝛitatibꝫ Prima rõ ẽ ḣec. ſenſus cognoſcit ⁊ ĩtellectꝰ cognoſcit. ḡ ſenſus ẽ ĩtellectꝰ

☞ Querit̃ vtꝝ bñ valeat illa ꝯñia antiquoꝝ in illa ratõne. Solutio nõ. qꝛ ibi arguit̃ ex puris affirmatiuis in ſcd̃a figura.

Queritur Que est secūda rō eorū. Soº hec. sile sili cognoscitur sed aīa cognoscit siue intelligit oīa corpalia. ergo est ex oībꝫ corpalibꝫ cōposita. et p cōns est intellectus potētia organica. et sic nō erit inter ea differentia.

☞ Querit Quō pt solui ista rō Solo distinguendo de silitudine. qꝛ quedā est silitudo naturalis siue nature rei ad ipam rem ꝛ p talē nō fit cognitio. Alia est silitudo repñtatōis et hec reqrit ad cognitōem. qꝛ intellectus hꝫ spēm rei intellecte apud se notionaliter tantū

Querit Que sunt autoritates quibꝫ antiqui pbabāt positionem suam. Solutio. vna fuit empedoclis dicentis voluntatem et appetitū augeri vel minui ad pñs delectabile taꝫ in hoībꝫ q̄ꝫ in aīalibꝫ alijs voluntas āt ꝛ appetitus nō sunt nisi de aliquo apprehenso cuius habetur iam noticia. Illud igitur qđ auget volūtatem pñtialiter ꝛ mutat eā est id qđ semp altera sapere prestat ꝛ sic pñs prestat sapere. presentia aūt est ſm formā corporalem. ergo intelligere est ſm pñtiam corporalem sicut et sentire. Secūda autoritas fuit. homeri dicentis talem intellectum esse in terrenis hoībus qualem in die ducit siue conducit pater deorū ꝛ virorum. pater aūt celestis ſm illos est sol q̄ in die cōducit caloreꝫ ab interioribꝫ ad organa sensuuꝫ exteriorū ꝛ perficit opatōnes sensibiles

Querit Qualiter reprobat phūs illorum opinionem Solō dupliciter pmo q̄tum ad cām sue positōnis. scđo q̄tū ad ipsam positiōem. quo ad pmū sunt insufficiētes qꝛ licet dicerent cām quare res sentitur ꝛ scitur nō tñ dixerūt deceptōis cām et ignorantie ꝛ tñ error et ignorantia magis est ꝓpria aīalibꝫ et aīa plus tpis pficit in errore q̄ꝫ in scientia. Quidam aūt illorum dicunt sile sili sentire ꝛ intelligi ↄcedētes ex hoc aīam ↄpositā ex oībꝫ q̄ sunt ꝛ ignorantiam ꝛ errorem nihil esse sed oīa que videnť alicui vere esse et hec cogebanť ↄcedere ↄtraria ꝛ cōtradictoria simul vera esse qꝛ oportuit eos dicere ꝙ deceptio aut igoorantia causareť ex ↄtactu dissimilis alicuiꝰ ad aīam. ꝛ sic sequebať ↄtra eas animam non esse ex oībꝫ ↄpositam qꝛ cōtactus similis causat sciam ꝛ dissimilis ignorantiam. Reprobat ergo errorem illorū aresto. qꝛ oīm ↄtrariorum est eadem scientia. ergo falsum est ꝙ similis sit scientia et dissimilis ignorantia et deceptio.

Querit Quō phūs reprobat opinionē illaꝫ ſm se. Solutio qꝛ illa distinguunť que possunt ab inuicem separi. ſꝫ intelligere et sentire possunt ab inuicē separari. ergo. Minorem probat. qa sentire in oībꝫ animalibꝫ est Intelligere autē in paucis. qꝛ solū in hoībꝫ

Querit Quō probat phūs ꝙ intelligere etiam cōiter acceptuꝫ non sit idem tū sentire. Solutio sic. qꝛ sensus respcū sensatorum ꝓpriorū semp est verus ꝛ inest oībus animalibus. Intellectꝰ non inest oībꝫ aīalibꝫ nec est semper verus. Probat qꝛ contingit intelligere recte ꝛ non recte. Recte q̄dem ſm habitus intellectuales q̄ sunt sapientia prudentia et scientia et opinio vera. Non recte vero secundum habitus contrarios

Ar Intellectus semp est verorū. Probat᷑. q2 est de p̄mis p̄ncipijs s℘ veris quibus nullus p̄t dissentire aut quorū oppositis assentire Solutio dicendū q̄ hoc argumentū p̄cedit de intellectu q̄ est habitus sed qd̄ dictum est intelligitur de intellectu qui est potētia anime

Queritur Qualiter p̄bat phus q̄ phātasia non est opinio. Solutio trib9 rōnib9. p̄ma q2 phantasia est in nobis qn̄ volumus nō aūt opinio. ergo phātasia nō est opinio p̄maȝ ptē antecedētis probat q2 possum9 fingere in nobis idolū sicut faciūt illi qui positi sunt in ope recordatiōis. Secūdam ptem añcedentis probat q2 ad hoc vt opinio sit in nobis oportet habere rōem q̄ facit credere ⁊ hāc oportet accipere de re ⁊ a natura rei ⁊ nō alibi. Scd̄a rō est. q2 cum opinemur aliqd̄ terribile statim sequit᷑ in affectu cōpassio timoris vel tristicie. aut si opinamur aliqd̄ delectabile et cōueniens statim sequitur in effectu gaudiū vel spes. Sȝ cū p̱ phantasiam fingimus aliqd̄ terribile nō sequit᷑ aliq̄ ꝯpassio in affectu. igitur differūt. Causa aūt p̄mi est. q2 opinio est scd̄m intentiones rerū. Causa scd̄i est q2 phantasia nō sumitur necc̄ario a re sicut opinio. Ideo nemo timet leonē vel lupū pictum. Tertia ratio est. q2 opinio est habitus intellectualis sicut prudētia ⁊ scientia phātasia aūt non est habitus intellectualis. p̄bat q2 nō est habitus itellectualis qd̄ nō accipit᷑ pro vero. sȝ phantasia fingens idola a nullo tanq̄ȝ vera acceptat᷑. ergo nō est habit9 intellectualis ⁊ p̱ ꝯn̄s nec opinio.

Queritur Quare phus ponit drām phātasie ab his quatuor scȝ sensu opinione sciētia et intellectu. Solutio huius cām dat phus q2 scd̄m istos qui dicūt phantasiam esse qd̄dā intelligere oportet q̄ phātasia sit potētia habitualis scd̄m quā contingit verū dicere de re ipa. sed ille quatuor sunt h̄mōi igitur ostendit q̄ȝ non sit aliquis horum habituum.

Qr Q̄uo probat phus phantasiam nō esse sensuȝ. So9 quatuor ratiōib9. Prima si phantasia esset sensus vel esset sensus in actu vel sensus in potentia sed nullum horū potest dici. igitur. Non p̄mū q2 sensus in actu non inest dormientib9 sed phantasia est in dormiētib9 Nec est sensus in potētia q2 ille ꝯuenit oībus animalibus. sed phātasia non cōuenit oīb9 animalib9. hoc p̄bat phus de vermib9 ⁊ alijs aīalib9 ipfectis.

Ar Prius habitum est q̄ phātasia cōueniat omnib9 aīalibus. ergo incōueniēter dicit hic phus nō oībus cōuenire phantasiā So9 phantasia indeterminata inest omnib9 nō aūt phantasia determinata de qua intelligitur hoc dictum.

☞ Contra. Apes et formice habēt phantasiam determinata et tamen in textu exemplificat de ipis tanq̄ȝ non habētibus phantasiam. Añs p̄batur q2 determinate opantur f̄m phantasiam. q2 opantur artificiose casās et prouidēt sibi in futurum Solutio albertus concedit apes et formicas habere phantasiam sed q̄ ponūtur pro exēplis in textu, dicit accidisse ex vicio translatōnis. q2 scȝ translator nō intellexit animalia que dixit Aresto. phantasiam non habere.

Queritur Que est secunda ratio probans phantasiam non esse sensum Solutio hec. quia sensus est verorū sed phantasia pluries errat. Tertia ratio. quia cum sentimus aliquid non dicimus ꝙ videtur nobis hoc vel apparere sed fiducialiter asserimus cuꝫ autem fantasiamur dicimus ꝙ apparet nobis sic esse. Quarta ratio. q̄a phantasia est in dormientibꝫ non autem sensatio. ergo nō sunt idem

Ar̄ Phantasia non est intellectus. ergo est sensus. qꝛ est potentia cognitiua talis aūt est vel sensus vel intellectus. Solutio sensus hic capit̄ ꝑ sensu exteriori phātasia āt nō est sensus exterior ꝫ interior sit

Qr̄. Quō assignat differentiā phātasie ab ip̄o intellectu sapiētia et scientia Solutio sic. qꝛ phātasie frequēter sunt false Intellectus vero sapiētia ⁊ sciētia sunt de numero taliū que semper sunt vera.

Queritur Q̄uo probat ꝙ phantasia non sit opinio. Solutio. quia opinioni que est habitus intellectus adheret fides cōclusionis. quia opinās non potest nō habere fideꝫ horū de quibꝫ habet opinionē ꝫ nulli bestiarū inheret fides licet multe habeant phantasiam. ergo nō est phātasia opinio. Minorē ꝓbat. qꝛ sicut scientia effectus est demōstratiōis ita opinio syllogismi ꝓbabilis. Secūda ratio. Multis bestijs p̄t inesse phantasia sed nulli taliū potest inesse opinio. ergo nō est phātasia. opinio. Minorem probat. qꝛ ad oēm opinioneꝫ seq̄tur fides ⁊ fidē seq̄tur suasuꝫ esse ⁊ ꝑsuasum esse seq̄tur ratio. igit̄ a primo ad vltimū non est phantasia opinio

☞ Querit̄. qualiter probat phātasiā nō esse aliq̄d ꝯpositū ex opinione et sensu Sol̄o duabꝫ rōnibꝫ. Prima apparētia phantastica nō sunt sil̄ vera et falsa. sed de eodem obiecto habemus apparentiā sensus veram et opinionē falsam. ergo nō potest esse ꝯposita ex his. Minorē probat. qꝛ sol scd̄m sensuꝫ visus videt̄ esse vnius pedis ⁊ tn̄ credimus ip̄m maiorē tota terra. Scd̄a ratio. qꝛ ex h̄ seq̄ret̄ ꝙ eadē opinio simul esset vera et falsa ⁊ ꝙ opinio mutaret̄ sine mutatōe rei que oīa sunt impossibilia

☞ Querit̄ p. oñdendo q̄d sit phātasia quot p̄mittit suppōnes Sol̄o quatuor. p̄ma est. In oībꝫ que sic se hn̄t ꝙ aliq̄d est motū ad formā p̄mi mouētis necesse est vt ip̄m motū moueat aliud sicut sensus exterior ī actu factus ꝑ formā sui obiecti mouet ꝟtutes apprehēsiuas interiores sibi ꝓximas ad speciē sensibilē q̄uo hꝫ. Scd̄a suppō phantasia est motus q̄dam eo ꝙ videmus eam ad formā sensibilis p̄mi motaꝫ. Tertia phātasia nūq̄ꝫ est nisi in eo subiecto in quo est sensus. ita ꝙ nūq̄ꝫ est sine sensu. Quarta est ꝙ in sensu in actu facto p̄t fieri aliq̄s motꝰ ⁊ talis motus nccārio erit sil̄is illi motui scd̄m quē sensibile exterius mouet sensum.

¶ Querit̄. que est definitio phātasie quā infert ex his suppōnibꝫ Sol̄o phātasia est motus factus a sensu s̄m actum

¶ Arguit̄. nulla potētia est motꝰ phātasia est poñā. ḡ nō motꝰ Sol̄o alberti. phātasia nō est motꝰ formal̄r ꝫ material̄r. s. poña mota q̄ suscipit a sensu priori speciem sensibilem circa quam mouetur motu discretionis. et iudicij et nō vocatur hic motus successio scd̄m fieri ꝫ vocat̄ forma post

phantasia

formã eo q forma q̃ est in phantasia fit post illã que est in sensu cõi 2 ppo Et qñ dicit q ẽ mot⁹ a sensu debet intelligi q sensus est effectus huius mot⁹ 2 nõ termin⁹ a quo. qr talis abijcit in motu. verum tamẽ est q non est simile de motu quo perficitur mobile 2 de motu qui est cum abiectio ne contrarie forme. ¶ Vel dicendum est ad argumentum q hic defi- nitur phantasia per actum suum qui est phantasiatio. et hoc modo de- scribi habẽt potentie passiue dicit albertus Et tũc non debet exponi phã- tasia est motus id est potentia mota sed phansia est motus id est phan- tasiatio est motus.

Ar Illa definitio cõuenit alteri a definito. ergo non est bona. Añs probatur. qr imaginatio fit etiam a sensu ƀm actum sed imagina tio et phantasia sunt potẽtie distincte Solutio verũ est. q conuenit ima ginatõni. qr hic non definit phantasia ꝓprie dicta vt est potentia ab aliis interiorib⁹ potẽtijs distincta sed phãtasia generaliter dicta vt ꝯprehẽdit sub se imaginatõem estimatiuam 2 phantasiam ꝓprie dictam

Queritur A quo sensu scdm actũ fit motus qui dicit phan- tasia Dõm q a quolibet sensu sed nõ eodẽ mõ qr iste motus fit imediate a sensu cõi. et mediate a sensib⁹ ꝑticularib⁹ qui ministrãt spẽm sensibilem sensui cõmuni.

Querit Quot sunt proprietates phantasie Solutio due pri ma est. q aĩalia multa opantur et patiunt secũdũ phan- tasiam. secũda q contingit eam aliquãdo esse verãm et aliqñ falsam ☞ Querit. que est rõ prime ꝓprietatis Solo hec. qr abeũtib⁹ exteri- orib⁹ sensibilib⁹ adhuc spẽs sensiblies remanẽt in sensibus interiorib⁹ Si- cut ergo sensus secũdum actum mouet appetitum in presentia sensibilis. Ita phantasia mouet appetitum in absentia sensibilis ex tali aũt motione aĩalia agunt 2 patiunt. ergo aĩalia ƀm phantasiã multa agũt et patiũtur. Alia q̃dem ex hoc q non habẽt intellectum cuius iudiciũ phãtasie ꝑua- let sicut bruta Alia vero ex hoc quia habẽt intellectum velatũ vt hoĩes.

Queritur Quib⁹ de causis intellectus velatur in hominib⁹. Solutio phi tribus ex causis. Primo velatur ex passione sicut in concupiscentib⁹ qui dicuntur incontinentes vel irati. Impedit eñ ira virũ ne possit cernere verũ. Aut ex aliqua amẽtia melã- colie vel egritudinis cerebri sicut in maniacis et phreneticis siue furiosis. vel ex somno. vt in dormientib⁹. Sõnus eñ ꝑ accñs velat intellectuz in- q̃tum est ligamẽtum sensuum.

Queritur Qũo probat phus scdam proprietatẽ. scz q con tingit phãtasiam esse veram 2 falsaz. Solutio tali rõne. qr phãtasia est motus a sensu scdm actũ factus. sed sensus qñq3 decipit 2 qñq3 non decipitur. ergo etiam phantasiã ꝯtingit quãdoq3 de- cipi 2 quãdoq3 non. ergo cõtingit eam esse verã 2 non veram ☞ Contra. Aresto. supius dixit ponẽdo drãm inter phantasiam 2 sen sum q sensus semp est verus phantasia aũt non. Solo. phus dicit hic in textu q sensus semper est verus per se 2 respectu sensibilium ꝓpriorũ

aũt si habet falsum hoc est paucissimum Sed circa sensibilia p accidens et cõmunia potest errare z decipi.

Queritur Quare aresto. dicit q si sensus respectu ꝓprij sensibilis habeat falsum hoc est paucissimũ. Solutio alberti. qz hoc nõ ꝯuenit sibi ex se sed potius ex sentiente vel potius ex medij diuersitate vel ex distãtia sensibilis. Vocat aũt diuersitas sentiẽtis qñ ꝯtingit p infirmitatẽ organũ sensus male dsponi. Diuersitas vero medij quãdo ipam nõ in syncera z pura natura mediat sed habz aliqd immixtũ. Distãtia vero sensibilis ipedit vires sensibilis siue obiecti agẽtis in sensum eo q virtus omĩs agentis est ꝓportionata ad determinataz distantiam alias nõ posset errare sensus ꝓprius circa sensibile ꝓprium eo q hoc est p se actiuum in sensum.

Queritur Quare sensus errat circa sensibile per accidens Solutio illud est p cõpositõem sensibilis per se ad aliud quod nõ accipit sensus z aliquãdo cõponit vere z aliquando false visus em̃ albi nõ mẽtitur sz q album sit. sed inquantũ dicit albũ esse hoc vel illud p affirmatõem vel negatõem sepe mentitur.

Queritur Quare errat sensus circa sensibile cõe Solutio qz sensibilia ꝓpria sunt in sensibilib' cõmunibus. qz oĩa sunt in magnitudine z figura z ideo iterũ hic cõponit z diuidit z iõ circa talia maxime fit deceptio ꝓm sensum.

Queritur Quare dr̃ illo noĩe phantasia. Solutio phantasia nomẽ habz a visu q̃ est maxime sensus z sensus discipline z maxime formalis accipiens nomẽ a luce. qz phantasia grece visio apparitio vel imaginatio dr̃ latine. phos em̃ grece ẽ lux latine. Et inde venit phaoos qđ ẽ idẽ q apparitio vel imaginatio z iñ tũc phãtasia

Queritur Quot sunt sensus interiores. Sol'o q̃nq3. scz sensus cõis imaginatia estimatia memoria z phãtasia proprie dicta.

Ar Ex isto seq̃ret q aresto. eẽt insufficiens qz nõ determinat de istis q̃nq3 Sol'o aresto. nõ facit hic distinctã mẽtõez de oĩb' sensib' interiorib' sz solũ de eis general'r determinat ꝓm q cõicãt in noĩe phãtasie. lz g̃ hic distincte de istis q̃nq3 nõ determinet tñ hoc facit in diuersis libris. vñ de sensu cõi distincte determinat in fine scđi de imaginatiua i libro de sõno z vigilia z in plurib' alijs vbi dr̃ q silitudines manẽt abeuntib' reb' sensibilib' z hic determinat de estimatiua tũ vocat eã pticularez opinionẽ de memoria in libro de memoria z reminiscentia.

Ar Nulli sunt sensus interiores; pbat. qz si sic illi orirent ab aĩa ꝓm se vel ꝓm q ꝯiũcta est corpori. Nõ ꝓmũ qz sic ab ea manant sensus exteriores nõ ꝓm q sepata ẽ a corpe qz sic ab ea manat intellect'. So° Sensus interiores fluũt ab aĩa ꝓm q medio mõ se h3 incꝯtũ scz nõ ẽ plene immersa materie nec plene supra materiã eleuata sz ꝓm q partim est ꝯiuncta z partim sepata.

Queritur Penes quid sumitur distinctio quinq̧ sensuum interiorum. Solutio penes obiecta penes organa aliquo modo ⁊ penes actus.

Queritur Que est sufficiētia eoꝝ penes obiecta Solutio q̄꞉ oīs sensus interior versaẜ circa imaginē tm̄. vl' circa intentōem tm̄. vel circa imaginē ⁊ intentōem sil'. Si p̄mū hoc ē dupliciter. q̄꞉ vel versaẜ circa imaginē apph̄ēsiue ⁊ sic est sensus cōis. vel reseruatiue. ⁊ sic est imaginatiua. Si circa intentōes hoc etiā est dupl'r. vl' elicitiue ⁊ sic est estimatiua. vel reseruatiue sic est memoria. Si circa intētionem ⁊ imaginē sil'. sic est phantasia ꝓprie dicta.

Arḡ Diuerse potētie hn̄t diuersa obiecta. si g̊ intētio ē obiectū estimatiue. incōuenienter poniẜ obiectū phātasie vl' seq̄ẜ ꝙ nō sint distincte potētie. Solutio. differēter phātasia ē circa itētōes ⁊ estimatiua. q̄꞉ phātasia recipit illas ꝑ modū veri speculatiui tm̄ sed estimatiua ꝑ ratōez fugibilis vel appetibilis.

☞ Cōtra ex hoc seq̄reẜ ꝙ eēt virt⁹ motiua ⁊ sic non deberet ꝯnūerari istis apph̄ēsiuis. seq̄la patebit in tertio tractatu vbi dt̄ ph̄s appetitū esse ꝟtutē motiuā. Sol'o virt⁹ apph̄ēsiua dr̄ duobꝫ modis. vno° ē virt⁹ accipiens spēm vt ē p̄ncipiū cognitōis cuiuslibꝫ siue speculatiue siue practice. ⁊ hoc mō videẜ eā accipe ph̄s in tertio de aīa vbi dt̄ ꝙ ipius acceptōis drē sunt scia. opinio ⁊ prudētia. ⁊ hoc mō ꝯsiderāt apph̄ēsionē q̄ diuidūt eā ꝑ q̄nq̧ drās q̄ dicunẜ q̄nq̧ sensus interiores. Scd̄o dr̄ virt⁹ apph̄ēsiua accipiēs spēm ordinatā ad speculatōem veri tm̄. ⁊ hoc mō estimatiua nō erat apprehēsiua. Sil'i mō motiua dr̄ duobꝫ modis. vno° dr̄ virt⁹ immediate mouēs organa in motu ꝓgressiuo ad fugā nociui ⁊ ad acq̄sitōez cōuenientis. ⁊ hoc mō nō mouet nisi appetit⁹ cū suis ꝑtibꝫ. Alio° dr̄ virt⁹ motiua determinās ꝑ cognitōez id ad qd̄ ē mot⁹ ꝓcessiu⁹ aīaliū. ⁊ hoc mō intellect⁹ practic⁹ ꝑ sciam suā ē motiu⁹. vt dt̄ auerrois ⁊ sil'r phātasia practica ⁊ estimatiua s̄m auicennam ⁊ algazelem.

Queriẜ Qualiter ꝓbaẜ numer⁹ q̄narius interioꝝ sensuū ex ꝑte organoꝝ. Solutio sic. q̄꞉ tot sunt sensus interiores quot sunt organa distincta. sꝫ illa sunt q̄nq̧. igiẜ Minor ꝓbaẜ q̄꞉ sunt tres cellule in cerebro in q̄bꝫ reponunẜ sensus interiores. q̄ s̄m ꝑtes q̄ntupl'r diuidunẜ in q̄nq̧ organa. In p̄ma ꝑte p̄me cellule poniẜ sensus cōis. ⁊ ē locus medullosus ⁊ humid⁹. In scd̄a ꝑte p̄me cellule poniẜ organū imaginatiue qd̄ ē mag̃ durū ⁊ frigidū. vt ī ea ꝟtute reseruēẜ spēs. Imaginatiua em̄ reseruat spēs In media cellula q̄ ē in media ꝑte cerebri q̄ ē calida ꝓpter multoꝝ spirituū motū. ex euaporatōe nutrimēti ad craneū capitis reflexa. poniẜ vis estimatiua cui⁹ organū ē subtile humidū ⁊ mobile. post hoc in posteriori ꝑte capitis multiplicanẜ nerui motiui descendētes ꝑ spondiles dorsi ad singula menbra ⁊ ibi est organū memorie qd̄ est siccum ⁊ frigidum. ⁊ ē dispositum ad silitudinem lrē grece q̄ appellaẜ labda apud nos vero l q̄ habꝫ figuram apud grecos sicut cophinus quo capiunẜ in germania inferiori anguille queādmodū ostēdit mundinus in anatomia. In me

dia aũt pte medie cellule tanq̃ in centro oĩm residet altior virt⁹ scʒ phan-
tasia tanq̃ rex in regno ⁊ sol inter planetas. Ita scʒ ꝙ potestatẽ hʒ ꝓsus
ante ⁊ versus post super imagines ⁊ intentõẽ eas cõponendo ⁊ diuidẽ-
do ⁊ hoc organum eius est calidum ⁊ humidũ ⁊ multũ subtile.

Ar Imaginatiua nõ pt esse in anteriori pte cerebri. pbaꝛ. qꝛ anterior
ps cerebri ẽ humida ⁊ imaginatiue organũ dʒ esse siccũ. qꝛ sicut
humidũ facit ad recipiendũ. sic siccũ ad retinendũ. Solutio. idẽ ꝫm di-
uersas ptes eius pt terminari p humidũ ⁊ siccũ. Iã dictũ est ꝙ pma ps
cerebri diuidiꝛ in tres ptes.

Ar Estimatiua ⁊ phãtasia hñt idẽ organũ. ḡ nõ sunt distincte potẽ-
tie. Solutio alberti estimatiua ⁊ phãtasia opanꝛ in eodẽ orga-
no. eo ꝙ estimatiua nõ est aliud q̃ extẽsio phãtasie in praxim. Nec ẽ istud
incõueniẽs ꝙ diuersaꝝ viriũ ẽ idem organũ ꝫm substantiã. dũmodo spe-
cies q̃ sunt in organo diuersimode ꝯsiderenꝛ ⁊ magꝭ vl' min⁹ sunt spũales

Queritur Quõ sumiꝛ sufficiẽtia eaꝝ ex pte actuũ Solo
sic. quia omnis vis sensitiua interior aut est app-
hensiua tantũ. aut motiua tantũ. aut apprehensiua ⁊ motiua sil'. Si pmũ
hoc est dupliciter. vel apprehendit absolute ⁊ simpl'r. ⁊ sic est sensus cõmu-
nis. vel apprehendit ⁊ ꝯseruat ⁊ hoc est dupliciter. vel est apprehensiua et
conseruatiua imaginum vel intẽtionum. Si imaginum sic est imaginati-
ua. Si intentionum sic est memoria. Si motiua est estimatiua. Si moti-
ua ⁊ apprehensiua simul sic est phantasia. Unde patʒ ꝙ actus imaginati-
ue est reseruare speciem sensibilem etiam re absente ⁊ sic est theca sensus
cõmunis. Actus vero estimatiue est ex imaginibus elicere intentiões nõ
sensatas. Et memorie actus est reseruare huiusmodi intentões. act⁹ aũt
phãtasie est cõponere imagines ⁊ intentõnes.

☞ Contra intentõnes nõ sensate nõ possunt elici ab estimatiua. pbaꝛ.
qꝛ qđ nõ est sensatũ est vniuersale sed tale est obiectum intellectus. So-
lutio. Intentõnes nõ apprehẽse p sensum apprehenduntꝛ p duos modos
scʒ p vl'es ⁊ sic elicere eas a sensibilib⁊ ẽ experiẽtie ⁊ ꝓtutꝭ intellectiue. Alio
mõ accipiuntꝛ p intẽtões nũq̃ sepatas a sensibilib⁊ q̃ sunt h̄ ⁊ nũc ⁊ sic ac-
cipiuntꝛ p estimatõem ⁊ phãtasiã differẽter tñ vt pus dictum est.

Ar Sunt solum quattuor sensus interiores. pbaꝛ. qꝛ phis q̃dã nõ
ponũt phãtasiam distinctã ab alijs. imo nec phs distinguit eaʒ
sed sub ea cõphendit omẽs. Solutio autoritas nõ ponentiũ phantasi-
am ab alijs distinctam nõ est acceptãda sed ꝙ diciꝛ ꝙ arestoteles eam nõ
ponat falsum est. qꝛ eam ꝓprio nomine nominat ⁊ ita determinat de phã-
tasia general'r capta cõphendens sub ea alias interiores potentias.

Queriꝛ Que est potẽtia pncipalior inter potẽtias interiores
Solo phãtasia Rõ est qꝛ sicut se habʒ sensus cõis ad
exteriores. sic phantasia ad interiores. ergo phantasia pncipalior est inter
interiores. Minor patʒ ex his que dicta sunt in vltimo tractatu scdi libri
Maior patʒ ex statim dictis qꝛ eius est cõponere imagines cũ intentio-
nib⁊ ⁊ imagines cũ imaginib⁊ ⁊ intentões cũ intẽtõnib⁊.

¶ Cõtra. Alie potẽtie interiores etiã cõponũt ꝛ diuidũt. ergo rõne istius phãtasia nõ ẽ pncipalior. pbat qꝛ ſm Boetiũ quicqd pt virtus inferior pt etiã superior sꝫ sensus cõis q est inferior oibꝫ interioribꝫ pt cõponere et diuidere. ergo ꝛ oẽs interiores. Solutio alberti. dictũ boecij intelligit in potẽtijs actiuis qꝛ ipe loqtur de toto potestatiuo cuius supior ps pt quicqd pt inferior sꝫ nõ ꝯuertit de potẽtia vero materiali ꝛ receptiua nõ ẽ verũ qꝛ potẽtia celi q por ẽ ſm naturã ꝗꝫ potẽtia elementoꝝ nõ põt oĩe id qd põt elementa. Et ergo dt auicenna qꝫ alterius potẽtie ẽ reseruare imagines et alterius opari in eis cõponẽdo ꝛ diuidẽdo. Vel pt dici qꝫ phãtasia apprehendit qd nõ apprehẽdit imaginatio scꝫ intentões amici ꝛ inimici veri et falsi qlꝫ sꝫ ꝯiuncte sint sensibilibꝫ. tñ nõ sunt p sensum accepte.

Seqtur secundus tractatus huius tertij.

De pte ãt aĩe q̃ cognoscit et sa-

Iste est scdus tractatus huius tertij ſm diuisionẽ alberti vbi alij incipiunt tertiũ librũ. In quo phs determinat de intellectu ꝛ diuidit in sex capitula. In pmo determinat de natura intellectus possibilis. In scdo de eius obiecto. In tertio de natura intellectus agentis In quarto de actibꝫ intellectus. In quinto de ꝯuenientia intellectus ꝛ sensus. In sexto recapitulat determinata de potẽtijs cognitiuis.

Querit Qualr arestoteles demõstrat naturã intellectus possibilis. Solutio. ex quattuor. Primũ est qꝫ intellectus possibilis est imixtus. Scdm qꝫ est sepatus. Tertiũ qꝫ ẽ ipassibilis licꝫ sit receptius intelligibiliũ. Quartũ est qꝫ nõ est hocaliquid.

Querit Quõ pbat aresto. qꝫ sit imixtus. Solutio rõe ꝛ autoritate. Ratõe sic. Illud qd est in potẽtia ad aliqd h nõ hꝫ ipm actu sed intellectus ẽ oĩa in potẽtia. ergo nihil eoꝝ ẽ in actu. Minorem pbat. qꝛ sicut se hꝫ sensus ad sensibilia ita itellectus ad itelligibilia sed sensus ẽ in potẽtia ad oĩa sensibilia. ergo itellectus ad oĩa intelligibilia.

Querit Quõ pbat phus hoc autoritate. Solo autoritate anaxagore q verã dedit cãm huius qꝫ intellectus possibilis sit imixtus. qñ dixit imixtus ẽ vt imperet oibus tanꝗꝫ supior ꝛ hoc est vt intelligat oĩe despectum. Despectũ aũt vocat id cuius forma ipe nõ informatur has nanqꝫ formas omnes despicit intellectus tanꝗꝫ indignas sibi. quasi phibentes ipm intelligere. intus em exñs phibet extraneum.

Ar Intellectus nõ est immixtus. pbat qꝛ simile simili cognoscit sꝫ intellectus oĩa cognoscit. ergo ex oibꝫ est cõpositus siue mixtus Solutio. ad cognitõnez nõ reqrit silitudo nature sed repñtatiõis ꝛ sic intellectus p spẽm intelligibilẽ fit silis rei inquantum ipa est repñtatiua rei vt in pncipio huius tertij dictum fuit.

¶ Querit quõ ostẽdit qꝫ intellectus nõ ẽ hocaliqd. Solo sic. qꝛ si esset aliq forma iformatus ad h vt eẽt hocaliqd tũc h ipm phiberet ne apparerꝫ ei in cognoscendo alienum, ꝛ cõtrarium ab illa forma. ꝛ impediret omnis

rei cognitōem q̄ ei obijcit̄. qꝛ ꝯtrariū ⁊ diuersum ab illa forma in eo recipi nō posset. eo ꝙ nec ꝯtraria nec disparata pn̄t esse in eodē.

Ar̃ Si nō ē aliqd ḡ ē nihil. ſ; nō est nihil ḡ hoc aliqd. maior ꝓbat̄. qa inter ꝯtradictoria nō ē dare mediū. minor nota. qꝛ qđ nihil ē non ē ꝑs alicuiꝰ ſ; intellectꝰ ē ꝑs aīe vt đt phs in ꝑncipio huiꝰ tractatꝰ. Solutio. Intellectꝰ ex hoc ꝙ pt intelligere aliqua vl' oīa est aliquo mō de gn̄e potētiaꝝ passiuaꝝ. Illud aūt qđ est receptiuū alicuiꝰ nō h; illud in spē. lic; possit habere in gn̄e formā cū his q̄ recipit ꝯuenientē. Et hoc p; de organo tactꝰ de quo supra dictū ē in scđo libro qđ recipit excellēs tangibile habens tn̄ in suī cōpositōe media tangibiliū id est tāgibilia ad quandā medietatem reducta medium autem ab extremo differt specie ⁊ conuenit genere. Sic ergo dōm est ad argumentum ꝙ nō est ꝯueniens intellectum possibilē habere aliquā formā qua efficit̄ vnū de entib⁹ mūdi in gn̄e nature incorporee Et hoc ē ꝙ đt aresto in textu ꝙ intellectꝰ nō ē aliqua natura supple specificata ꝑ formam qꝛ id qđ ē potētia oīa nō pt esse specificatum ſ; ad hoc tm̄ est natura eius. vt đt phus vt sit vocatꝰ intellectꝰ possibilis Vn̄ intellectꝰ in duo diuidit̄. quoꝝ vnū ē ꝙ ē intellectꝰ ⁊ alteꝝ ꝙ ē possibilis ⁊ ꝑ hoc ꝙ ē intellectꝰ determinat̄ in ens qđdā in corporee nature ꝑ h̄ aūt ꝙ ē possibil' respectu oīm oꝫ ꝙ oīm formis priuet̄ q̄ potētia sunt in ipo

Querit̄ Quō ꝓbat aresto. ꝙ intellectꝰ nō ē mixtꝰ cū corꝑe siue corporeꝰ. Solutio sic. qꝛ si sic tūc opteret ꝙ alteꝝ duorum fieret. i. si ess; virtꝰ corporea tunc esset cōplexionalis. ⁊ tūc ess; qualitas corporal'. aut simplex q̄ ē calor vl' frigus vl' aliqua qualitas q̄ sequit̄ ex mixtione illaꝝ. Aut ess; virtus addita cōplexioni sicut aīa organica ⁊ tūc oporteret ꝙ vteret̄ corꝑe sicut faciūt virtutes aīe sensibiles ſ; nullū hoꝝ pt dici vt manifestū ē. Ex hoc infert phs ꝙ bn̄ dixerūt antiq̄ sapientes ꝙ aīa ē locꝰ specieꝝ. preter hoc solū ꝙ nō tota ē locꝰ specieꝝ. qꝛ sensibil' q̄ ē virtus cū corꝑe trāsmutat̄ ⁊ h̄ non ē loci sil'r ipa ē subiectū forme ⁊ hoc ireꝝ loco nō ꝯuenit. ſ; ꝺm ītellectū ipa est locꝰ. Intellectus tn̄ nō est spēs ipa actu sed sola potentia qn̄ ē possibil'.

Ar̃ Intellectꝰ ē corporeꝰ. ꝓbat̄. qꝛ generabile ⁊ corruptibile necessario ē corporeū vl' corpꝰ ſ; intellectꝰ possibil' ē corruptibil'. ḡ minor ꝓbat̄ ꝑ phm in tertio capitulo huiꝰ tractatus dicentē passiuus vero ītellectus corruptibilis ⁊ sine hoc nihil intelligit aīa. Solutio corruptibil' est ꝑ accn̄s ꝺm actū suū. sc; ꝑ corruptōem phātasie que est potentia organica sed nō ꝺm potentiam potētie.

Queritur Quō ꝓbat̄ ꝙ intellectꝰ ē impassibilis. Solo. qꝛ est immixtus ⁊ incorporeus. ḡ est impassibil'. Aīs ꝓbatū est statim. Cn̄a ꝓbat̄ qꝛ om̄e passibile est corpus vel virtus in corpore. qꝛ oē tale est trāsmutabile aut ꝺm se si ē corpꝰ passioni subiectū aut ꝑ alteriꝰ trāsmutatōe; si ē mixtꝰ in corꝑe sicut visus ī oculo q̄ trāsmutat̄ ⁊ patit̄ passionib⁹ oculi puta pupille Neutꝝ aūt hoꝝ ꝯuenit ītellectui.

Ar̃ Oīs potētia receptiua est passibilis. ſ; intellectꝰ possibilis ē potentia receptiua. ḡ est passibilis. maior est nota. qꝛ patin in greco

idē ē ꝙ recipe in latino. Minoꝛ etiā ē manifesta. qꝛ nisi sic nūq̄ꝫ possit intel-
ligere qꝛ intellectio fit ꝑ spēm receptā in possibilē intellectū. Solꝰ du-
plex ē passio scꝫ coꝛruptiua ꞇ ꝑfectiua. lꝫ ḡ intellectꝰ sit passibil' passione ꝑ-
fectiua nō tñ passione coꝛruptiua. passio aūt ꝓprie accepta ē passio coꝛrup-
tiua. sꝫ ꝑfectiua ē passio īpropꝛie dicta. iō ꝯuenientiꝰ dꝛ intellectꝰ īpassibil'
q̄ꝫ passibil'. Et hoc ē ꝙ dt cōmētatoꝛ in tertio de aīa. ꝙ intellectus non est
virtus trāsmutabilis ꝑ receptōeꝫ spēi intelligibilis ergo passio intellectꝰ
nō dicit' coꝛruptio. sed salus ipius ꞇ ꝑfectio.

☞ Cōtra. Ex illo seq̄ret' ꝙ etiā sensus eēt potētia īpassibil' sꝫ hoc ē fal-
suꝫ. eo ꝙ scdo huiꝰ dꝛ virtꝰ passiua. Seq̄la ꝓbat'. qꝛ sicut ītellectꝰ īpassibil'
est coꝛruptiue ꞇ passibil' ꝑfectiue sic etiā sensus. Solꝰ. nō ē silis passio q̄
patit' sensus a sensibili ꞇ intellectꝰ ab intelligibili. ꞇ lꝫ phs dicat intellectū
se hr̄e ad ītelligibile sicut sensus se hꝫ ad sensibile h̄ tñ ītelligit' solū ꝓpoꝛtio-
nabil'r q̊ ad aliq̄d sꝫ nō ꝑ oīa silr.

Queritur Quare īpassibilitas sensus non est ꝑ oīa silis im-
passibilitati intellectꝰ. Solꝰ phi ex eo. qꝛ sen-
sus est virtus oꝛganica intellectus aūt nō est virtus oꝛganica.

¶ Querit' Quō aresto. ꝓbat sensuꝫ eē ṽtutē oꝛganicā. nō āt ītellectum.
Solꝰ. signo tali. qꝛ sensus nō p̄t sentire ꝑua sensibilia ex valde sensibili. i.
pꝰ valde excellētia sensibilia. sic auditꝰ nō p̄t audire ꝑuos sonos pꝰ ma-
gnos sonos silr ē de coloꝛibꝰ ꞇ odoꝛibꝰ. Sꝫ ītellectꝰ cū ītelligit valde ītel-
ligibilia nō minꝰ ītelligit īfima ītelligibilia. sꝫ magꝭ ex h̄ īfert phs ṽitatē
q̄siti cū dꝛ ī textu sensitiuū q̄dē em̄ nō sine coꝛpe h̄ aūt sepatus est.

Ar Intellectꝰ nō p̄t eē sepatus a coꝛpe. ꝓbat' qꝛ accn̄s nō p̄t separi a
subiecto sꝫ aīa ē ī coꝛpe ḡ ncc̄e ē ītellectū eē ī coꝛpe ꞇ ꝑ ꝯn̄s nō ē se-
patus. Soº. ītellectꝰ nō ē sepatꝰ ab aīa cuius est potētia. sꝫ ꝓ tanto dꝛ se-
patus qꝛ nō est in aliquo oꝛgano sicut cetere virtutes sensitiue.

¶ Querit'. Quare sensus ē ṽtꝰ oꝛganica potiꝰ q̄ꝫ ītellectꝰ. Soº. qꝛ īter
obiectū ꞇ potētiā debet eē ꝓpoꝛtio. sꝫ obiectū sensuū ē coꝛꝑale. ꞇ nō obiectū
ītellectꝰ ḡ. minoꝛ pꝫ qꝛ sensus nō ꝑcipit sensibile nisi cū p̄n̄tia materie ꞇ q̊
ad exterioꝛes vl' saltē cū appēdicijs materie q̄ꝫtū ad īterioꝛes. Intellectus
aūt abstrahit a materia ꞇ eius appendicijs.

☞ Cōtra Oīs virtꝰ q̄ īpedit' vl' ꝓmouet' ī sua opatōe ex coꝛꝑis dispōe
ē oꝛganica. sꝫ ītellectꝰ ī hoīe ē hmōi. ḡ ē ṽtꝰ oꝛganica. maioꝛ ꝓbat' ꝑ auicē-
nā sexto naturaliū; minoꝛ pꝫ cuiqꝫ exꝑto ꝙ ciciꝰ vno t̄pe ītelligimꝰ alio ṽo
t̄pe tardiꝰ Et ḡ dt phs ī ꝓbleumatibꝰ ꝙ iuuenes exn̄tes meliꝰ addiscimꝰ
senes āt facti meliꝰ ītelligimꝰ. Soº h̄ nō ꝓuenit ex ꝑte ītellectꝰ qꝛ nec de-
bilitat' nec destruit' ꝑ se nec ex debilitate alicuiꝰ oꝛgani opatio aūt eiꝰ de-
strui p̄t aliq̊ alio īteriꝰ coꝛrupto. s. sensu imaginatōne vl' phātasia ꞇ hmōi.

☞ Querit' Utꝝ ītellectꝰ sit vnꝰ ī oībꝰ hoībꝰ. Soº nō. Rō ē qꝛ accn̄s
nūerat' ꞇ multiplicat' ad nūeratōeꝫ ꞇ multiplicatōeꝫ sui subiecti sꝫ aīa q̄ ē
subiectū potētie ītellectīe illa multiplicat' ad multiplicatōeꝫ coꝛꝑuꝫ aīato-
rū seu hoīm ḡ ꞇ ītellectꝰ. minoꝛ ꝓbat'. qꝛ nihil qd̄ ē extrīsecū alicui p̄t ipm
formal'r denoīare sꝫ ītellectꝰ denoīat formal'r aīaꝫ ītellectiuā. ḡ ē eiꝰ acn̄s
seu natural' potētia. Et ꝯfirmat' ꝑ aresto. ī p̄ncipio huiꝰ tractatꝰ vbi ma-
nifeste dt de ꝑte āt aīe q̄ ītelligit ꞇ sapit ꝛc.

¶ Arguit᷑. Multiplicatio nūerat᷑ ꝛ suppositoꝝ ē p materiā ſ; itellect⁹ ē ſepat⁹ ꝛ imaterial᷑. g̃ nō pt multiplicari. maioꝛ ē phi pmo celi. minoꝛ pꝫ ex dict; phi i h capitulo. Solutio. Intellectus nō numerat᷑ nec multiplicat᷑ p ſe ſ; p accn̄s ſc; ad multiplicatōem aīe ratōnalis.

☞ Cōtra. Ex eadē rōe aīa nō pt multiplicari nūerat᷑r. pbat᷑ qꝛ etiā eſt ſuba imaterial᷑. So° l; aīa ſit ſuba imaterial᷑ ē tn̄ forma materie ſc; corpis q̄libet aūt act⁹ ꝛ forma multiplicat᷑ ƀm multiplicatōe; ſue ꝓꝛie potentie

¶ Cōtra. Ex his ſeq̄ret᷑ ꝙ itellect⁹ nō poſſ; itelligere vl'e ſ; falſu; ē h g̃ ꝛ illd̄ ex q̄ ſeq̄t᷑. Seq̄la pbat᷑ qꝛ q̄cq̄d recipit᷑. ad modū recipiēt; recipit᷑. ſi g̃ ē indiuiduus ꝛ ſingular; itellectus oē qd̄ in ipo ē erit ſingulare. So° l; itellectus ſit ſingular; in eſſendo ē tn̄ vl'is in poteſtate ꝛ opando Et hoc declarat albert⁹ de ſole q̄ eſt ſingularis ſubſtātia ꝛ poteſtat; vniuerſalis

¶ Querit᷑. Quō itellect⁹ poſſibil᷑ ducit᷑ de potētia ad actū. So° phi ꝙ tūc fit i actu qn̄ fit ſingular; .i. qn̄ i ſe recipit ſpēs oīm tūc eñ fit ſpeculatiuus ꝛ dr̄ fact⁹ ſciēs h āt accidit (dt areſto.) qn̄ pt opari p ſe. ita ꝙ nō indigeat aliquo motoꝛe. Et illo modo eſt inactu ꝛ in potētia. In actu q̄dem pmo ꝛ in potētia ad actū ƀm hoc eſt ad opatōnem ꝛ ad ꝯſiderare.

☞ Querit᷑. Quō differēter itellect⁹ ē i potētia an̄ addiſcere ꝛ p⁹ addiſcere ſc; qn̄ eā ſpe; recepit. Sol'o phi. ꝙ differēter qꝛ an̄ addiſcere ē i potētia ſil'r tā q̄ ad actū pmū ꝙ̄ q̄ ad actū ſcd̄m. ſ; hn̄s ſpe; itelligibilē ē i potētia ad actū ſcd̄m ꝛ qn̄ ſic ē i actu tūc pt etiā ſeipm itelligere. vt dt phs.

Scd̄m capitulū De obiecto intellect⁹ poſſibilis.

Querit᷑ Circa ſcd̄m capitulū Que ē ſuppoſi° quā ponit areſto p manifeſtatōe obiecti itellect⁹. Sol'o dt ſic. Quoniā āt alid̄ ē magnitudo ꝛ magnitudinis eē ꝛ aqua ꝛ aque eſſe ꝛ ſic in multis alijs nō aūt in oīb; in q̄buſdā eñ idem eſt eſſe carnis aut carnem.

☞ Querit᷑ quō albt⁹ exponit hec ꝟba phi. Sol'o dt Quia ſcim⁹ ꝙ alid̄ ē magnitudo ipa i vl'i ꝛ alid̄ eē magnitudīs ƀm materiā ꝛ i pticulari apd̄ naturā. Sil'i mō videm⁹ ꝙ alid̄ ē aq̄ ꝛ aq̄ eē ƀm materiā ꝛ pticulare. ꝛ ſic ē in mult; alijs i q̄b; ē cōpoſitio ex natura cōi forme ꝛ ex materia pticular; hāc formā idiuiduant; ſ; iſtud nō ē i oīb; qꝛ pticulare ƀm ꝙ hmōi nō h; alid̄ pticulare ſ; in eo ꝙ pticulare idē ē hoc ꝛ eſſe ſuū qꝛ nō h; eē niſi pticular; . ꝟbi grā idē ē hec caro ꝛ eē ei⁹ . l; e m̄ ab hac carne pt extrahi vl'e. qꝛ aliter nō eſſet de carne ſcia tn̄ caro ꝛ eſſe huius carnis eſt idem.

¶ Querit᷑. quō ſanct⁹ tho. ꝛ alij q̄dā exponūt hec ꝟba So°. dicūt ꝙ alid̄ ē magnitudo .i. ſuppoſitū i mathematicalib; ꝛ alid̄ mg̃nitudīs eē .i. q̄ditas ſiue definitio ꝛ alid̄ ē aq̄ .i. ſuppoſitū i naturalib; ſiue phyſicalib; reb; ꝛ aq̄ eē .i. q̄ditas i eiſdē reb;. Et eodē mō ē in oīb; alijs tā mathematicalibus ꝙ̄ phyſicis hoc tn̄ nō ē vl'r̄ in oīb; ſc; ꝙ aliud ſit ſuppoſitū ꝛ q̄ditas in naturalib; in oꝛdine ad potentiā cōpatiuam.

Queritur Utꝝ ꝯuenienti⁹ p carnē ꝛ carnis eſſe intelligat᷑ ſingulare ſiue ſenſibile vt inq̄t albertus. Sol'o ſic. Nō eſt qꝛ caro noīat materiā vltimā ꝛ ꝓꝛiā. qꝛ nullo mō h; cōitate; qd̄ nō facit magnitudo q̄ vniuoce eſt in oī materia iō cōe eſt magnitudo. Sil'i mō ꝛ aqua eſt pncipiū oīm cōpoſitoꝝ ex elemētis ꝛ iō cōe eſt qd̄dā

physicū ⁊ quid mathematicū sed caro dr vltimo mixtū quod minime cō munitatis est. Ex quo patz ꝙ expositio alberti ꝯuenientioꝛ est.

Queritur Quō aresto. p hāc suppositōnem notificat obiectum intellectus. Solo p solutōem vni⁹ dubitatōis q̄ ē. ex q̄ aliud ē vl'e ⁊ aliud pticulare vt dictū ē in suppositōe Utrꝫ aīa oīa ista scꝫ vl'e ⁊ pticulare discernat alia ⁊ alia potētia vl' eadē potētia Ad quā respondet phs ꝙ discernēdo vnūquodqꝫ p se tunc discernit alia et alia potentia q̄m vnū scꝫ sensibile discernit sensu ⁊ aliud scꝫ vl'e intellectu. Sed ponēdo inter pdicta cōpatōnem p ꝯuenientiā ⁊ drām inter ea absqꝫ dubio eodē siue eadē potētia tn̄ alit' ⁊ alit' se hn̄te h̄ declarat p. ex pdictis ꝑbis ⁊ vult ꝙ itellect⁹ itelligit vl'e directe ⁊ pticulare idirecte ⁊ reflexe

Querit Quare vl'e ē obiectū itellect⁹ Solo. q2 intellect⁹ accipit nudatū ⁊ spoliatū a materia ⁊ materie appendicijs sꝫ a materia denudatū ē vl'e eo ꝙ materia ē ꝑncipiū idiuiduatōis. h̄ idē p bat' ex opatōe intellect⁹ agēt' abstrahit em̄ ab h̄ pticulari vt ifra patebit ☞ Contra vl'e ē obiectū sensus. pbat' p p̄hm p̄mo posterioꝝ dicentez ꝙ sensus ē vl'ium. sentire vero pticulariū. Solo Sensus ē vl'ium act⁹ tn̄ ei⁹ q̄ ē sentire ē pticulariū. Intellect⁹ aūt ē vl'iū ⁊ silr act⁹ eius q̄ ē intelligere ē vl'iū. vn̄ id q̄ sensus sentit ē vl'e. sꝫ qd sentit ē ptic'lare sicut coloꝛ i cōi ē rō q̄re iste vl' iste coloꝛ sentit' sꝫ itellect⁹ ē vl'iū ⁊ qd itelligit' ē vl'e.

Ar Diuersaꝝ potētiaꝝ diuersa sunt obiecta sꝫ sensus hꝫ singulare p obiecto cū tale solū sit sensibile. g̃ nō intellect⁹ ⁊ p ꝯn̄s singulare nō intelligit'. Solo diuerse potētie nō pn̄t habere idē obiectū ꝑncipale licet ergo intellectus intelligat singulare hoc nō est directe ⁊ ꝑncipal'r sed solum indirecte ⁊ reflexe.

☞ Cōtra. Sensus intelligit singulare directe g̃ intellect⁹. aн̄s ē notuꝫ ꝯn̄a pbat'. q2 q̄cq̄d pt potētia iferioꝛ pt ⁊ supioꝛ sensus āt iferioꝛ ē itellectu Solo lꝫ potētia supioꝛ possit i id i qd pt iferioꝛ nō tn̄ eodē mō. ⁊ g̃ ibi cōmittit' fallacia figure dictōis cū dr q̄cq̄d pt iferioꝛ pt supioꝛ sꝫ iferioꝛ pt ꝑcipe directe ⁊c̄. Etiā fuit statim solutio duplex supius dicta ad illā maiorem que est boecij.

Querit Quare itellect⁹ itelligit singulare cū tn̄ sufficiēter aīa cognoscat singulare p sensum ⁊ natura nō abūdat i suꝑfluis. Solo dōm ꝙ eadē ē rō q̄ dicta ē supi⁹ in fine scōi de sensu cōi q2 sicut cōpans duo insensibilib⁹ adinuicē penes ꝯuenientiā ⁊ drām est vnū. Ita etiā cōpans intelligibile ⁊ sensibile erit vnū tale āt nō ē nisi intellect⁹

¶ Querit' vtrꝫ singulare sit obiectū sensus sic̄ vl'e intellect⁹ So⁰ nō. rō ē q2 oē vl'e ē itelligibile sꝫ nō om̄e singl'are est sensibile sed solum illa singularia que subsunt sensibilibus qualitatib⁹.

Queritur Quō sube sepate itelligūt singulare. So⁰ p̄mo ⁊ p se cognoscūt vl'e ⁊ ex ꝯn̄ti singulare. vn̄ albert⁹ ponit i āgel' duplicē cognitōez. s. speculatiuā ⁊ expimētalē ꝑm p̄mā cognoscūt vl'e ⁊ ꝑm aliā pticulare. Uidet' tamē doct. sanctus dicere substantias sepatas directe intelligere singulare.

Queritur Que est pͥma dubitatio quã mouet phus in hoc secũdo capitulo de intellectu possibili Solutio hec Si intellect⁹ est simplex et ĩpassibilis ꝛ nulli habet esse commune quõ intelligit et patit̃ ab intelligibili cũ agẽs ꝛ patiẽs debeãt habere aliquod commune.

Queritur Qualiter soluit aresto. hãc dubitatõem. Sol'o dicit ꝙ pati phisicũ qđ est cũ motu semper est ſm cõmune aliquid agenti et patienti quod est subiectum. Intellectus autē nõ sic patitur sed tm̃ ꝑficitur

☞ Querit̃. Quare potentia passiua materie est causa ꝛ subiectũ transmutatõnis ꝛ non potentia passiua intellectus So⁰ alberti. qꝛ potentia materie que est vna cõtrarioꝝ̃ est subiectũ trãsmutatõis ꝓpter duo ꝛ propter vnum est subiectũ receptõnis. Primũ propter quod est subiectum transmutationis est ꝙ contrarium est in ipsa ꝛ hoc necesse est abijci per transmutationem. Secundum est inchoatio forme que inest sibi. oportet eñ illam inchatõnem procedere ad actum ꝑ transmutatõem que est forma post formã ex eo ꝙ ꝯtinue fluit de potẽtia ad actuꝫ. Receptõni vero subijcit̃ potẽtia materie ideo qꝛ receptio est finis trãsmutatõis ꝛ sic albertus dicit illam esse cãm etiã quare trãsmutatio fit in tpe ꝛ receptio ĩ instãti. Ex quo patet respõsio ꝙ potẽtia intellectus cui nõ insunt illa duo. s. cõtrariũ nec inchoatio receptibilis non potest esse subiectum motus sed erit subiectum simplicis receptõnis. Et hoc est ꝙ aresto. dicit in textu in isti⁹ dubitatõis solutõne. quoniã potentia quodãmodo est intelligibilia intellectus sed actu nihil añq̃ intelligat.

Queritur Quod est exemplũ phi ꝑ cuius similitudinẽ declarat solutõeꝫ questionis. Solutio de tabula rasa qđ tamẽ albertus dicit nõ esse per omnia sil'e vt dicet̃ inferius. Tabula eñ rasa ꝛ planata in qua scriptura nec ſm actum est nec contrarium scripture nec inchoatio scripture ꝑ dispõem mediã inter actum puruꝫ et potentiam que ꝑ motũ ducatur ad actum sed tm̃ est sufficienter ꝑparata ad recipiendũ scripturam recipit sine motu scriptiõis ꝛ nihil abijcitur ab ea. nec aliquid imꝑfectum ibi trãsit in actum sic etiam imaginandũ est de intellectu passibili.

Querit̃ Quid fuit prius dictũ a pho ꝓpter qđ aliã mouet dubitatõem Solutio in fine pͥmi capituli dixit ꝙ intellectus qñ est in actu ꝑ spẽm factus tunc potest seipm̃ intelligere circa qđ dictum quis dubitare potest.

☞ Querit̃. que est scđa dubitatio quã mouet aresto. Solutio hec ẽ. Utrũ intellectus intelligat alia sicut se aut intelligat se sicut alia. Et dicit ꝙ oportet oẽ intelligibile inq̃ꝫtum hmõi spẽ intelligibilitatis esse vnum et idem sicut etiam oĩa visibilia ꝯueniũt in vna rõne visibilitatis Ex hoc arguit phs. Si intelligat alia sicut seipm̃ ꝛ cũ ipe intelligat se actu sepatũ a materia ꝛ materie appẽdicijs. ergo intelligit etiam alia separa. ergo forme ſm actũ sepate insunt reb⁹. forme ãt sepate sunt pͥncipia intellectus

et non esse nature. sed cũ natura non deficiat in necessarijs cuicunq; insunt ꝓncipia intelligendi res illi inest virtus intelligendi. ergo intellectus inest oĩb; rebus. hoc aũt falsum est. ergo nõ intelligit alia sicut se. Si ãt intelligat se sicut alia. tũc q2 alia intelligit actu mixta cnm materia ꝛ sepat ea a materia ꝛ indiuiduantib; intelliget se mixtũ cũ materia ꝛ sepat se ab ipsa et indiuiduantib;. g̊ ip̃e est mixtus materie cũ reb; que agũt in ip̃m et sic totum qd̓ ꝓus dictũ est de natura eius falsum est.

Queritur Quõ aresto. soluit hãc dubitatõem Soᵒ d̓t ꝙ intellect⁹ intelligit se sicut alia intelligibilia. q2 ip̃e ꝑ intẽtionem suã vl'em q̃ est lumẽ intellectus agẽtis est intelligibilis. Sz in hoc est dr̃ña. q2 ip̃e intellectus est intentio q̃ se intelligit sed nõ est intentio qua alias res intelligit. q2 hoc mõ ip̃e est intellectus et nõ lapis lignũ aut alia res intelligibilis q2 nihil ĩtelligit nisi per suam formalẽ ꝛ vniuersalem intentõem

Ar Ex illo seq̃ret ꝙ intellectus nõ esset intellectus. Probat q2 intellectus nihil eoꝝ est que intelligit sed intellect⁹ intelligit se ergo intellectus nõ est intellectus. Maior est ꝓbata in ꝓncipio huius tractat⁹. et minor ĩmediate fuit dicta Solo nõ valet ꝯñã Ratio huius est ſm pħm in textu. q2 intellectus cũ intelligit ip̃e est sepatus ꝛ sua intẽtio est separata In sepatis aũt siue in his que sunt sine materia idem est intelligẽs et qd̓ intelligit q2 sciã speculatiã ꝛ qd̓ speculatũ est non idẽ sunt. q2 cũ ipse separatus est ip̃e sibi p̃ñs exñs ꝑ intẽtionem nõ indiget abstractione In alijs aũt naturalib; non sic est q2 illa de se non sunt intelligibilia sed soluz in potẽtia. eo ꝙ materialia sunt

¶Tertiũ capitulum De intellectu agente.

Querit Utrũ necesse sit ponere intellectum agẽtem in aĩa intellectiua Solutio sic. qd̓ ꝓbat pħs tali rõne. In oĩ natura in qua est aliquid vt natura exñs in poñã ad oĩa illius gñis Accẽ est eẽ alterũ in eodẽ genere qd̓ sit effectiũ oĩa illa faciens que sunt in eo vel fiũt in eo qd̓ est potẽtia oĩa illa que sunt ĩ illo genere. Intellectus ãt aĩe possibilis est omnia in fieri. ergo ip̃ius etiam erit intellectus agens qui potest omnia intelligibilia facere. Probat quia sicut lumen facit colores potentia actu colores. sic intellectus agens facit intelligibilia in potentia eẽ actu intelligibilia.

Ar Nullum simplex potest diuidi. sz anima est simplex. g̊ non potest diuidi. Maior nota. quia implicaret. Minor pz quia est forma Solutio. licet aĩa sit simplex simplicitate q̃ opponit ꝯpõi q̃titatiue nõ tamẽ ea que opponit ꝯpõni p̃tãtiue. q2 q̃to forma simplicior ẽ tanta potestate est pluralior.

Cõtra Potẽtia passiua non potest esse in anima. Probat. q2 est imaterialis. sz omnis potẽtia reducitur ad materiaz que est potẽtia per essentiam ꝛ ꝓmũ in genere potẽtie Solo. licet omĩs

potẽtia passiua prop̃e dicta reducatur ad materiam nõ tamẽ poña passiua improprie dicta. vt dictum est sed sufficit ꝙ talis reducatur ad aliquod proportionabile materie.

Queritur Quõ fluunt ille potentie ab anima. Solutio ex ṗncipijs eius eẽntialibus. quia cum sit intelligentia licet infima ꝛ vmbra intelligentiarũ ip̃a cõposita est ex quo est ꝛ qḋ est grã quo est fluit ab ea intellectus agens. gratia quod est intellectus possibilis. hoc Albertus ostẽdit sic dicẽs. ꝙ cum aĩa sit quedã resultatio lucis intelligentie sepate erunt in ip̃a duo necessaria. quoꝝ vnũ est forma lucis ꝛ aliud est id in quo lux recipitur. vt sic fiat ens aliquod mũdi ꝛ ab hoc esse fluunt due virtutes quarum vna est intellectus agens que causatur a luce recepta ꝛ alia est intellectus possibilis qui causatur ab eo in quo lux recipitur.

Arñ Nullus est intellectus in aĩa p̃ter possibilem, ergo falsum est qḋ dicit phs. Añs probatur. qꝛ sicut se hꝫ sensus ad sensibile. ita intellectus ad intelligibile sꝫ sensus est q̃ agit ꝛ recipit sensibile. ergo etiaꝫ intellectus possibilis p̃t ideꝫ facere. Maioꝛ ꝓbatur per phm in hoc tractatu in ṗncipio. Minoꝛ ptꝫ ex scḋo de anima. qꝛ tactus recipit ꝛ iudicat tãgibile. ꝛ ꝯñ a est nota. qꝛ intellectus non ẽ ĩꝑfectioꝛ imo ꝑfectioꝛ sensu.

Solutio alberti. In sensibus agũt obiecta. ꝛ nõ ip̃e spẽs. ꝛ ergo ꝓpositio supponens ꝙ spẽs sensibiles agant per se est falsa. Quis em̃ sensus iudicent de sensatis hoc tñ iudiciũ nõ est nisi sensuum in actu existẽtium. et sic etiam intellectus possibilis in actu existens iudicat de intelligibili Vel dicẽdum ẽ ꝙ nõ est simile de sensu respcũ sensibiliuꝫ ꝛ intellectu respcũ intelligibiliũ. Quia sensibile qḋ est singulare est ex natura sua sensibile ex quo sensus ẽ singulariũ sꝫ sic nõ ẽ de intelligibili. qꝛ hoc dꝫ eẽ vniuersale quod non est in actu. nisi per abstractõnem. vt amplius patebit in sequenti solutione.

Contra Intelligibile ẽ obiectum intellectus ꝛ non est imperfectius sensibili quod ẽ perfectio ꝛ obiectum sensus. Si ergo sensibile non eget actuari ꝑ aliquam potẽtiam. ergo multo minus intelligibile. Solutio. Non est simile. quia sensibile cum sit ꝑticulare est a parte rei absq; omni operatione sensus. sed intelligibile non est a pate rei nisi ꝑm potentiam. necesse est ergo ponere intellectum agentem qui agat vniuersale ex particulari. sicut lumen facit potentia coloꝛes actu coloꝛes

Arguitur Potentie distinguuntur per actus ꝛ obiecta. sꝫ est idem obiectum agentis ꝛ possibilis intellectus. ergo non debent poni distincte. sed vnus intellectus. Maioꝛ est philosophi secũdo huius. Minoꝛ probatur. quia vniuersale est obiectum intellectus siue sit agens siue possibilis. Solutio. Non eodem modo est vniuersale obiectum vtriusq;. quia vniuersale in potentia est obiectum intellectus agẽtis eo ꝙ intellectus est qui facit vniuersale. sed vniuersale in actu est intellectus possibilis obiectum

Ar In perpetuis nõ differũt esse et posse. sed intellectus est ꝑpetuus ergo nõ differũt agens ꝛ possibilis intellectus. Maior est phi se cũdo phicorũ. et minor ptꝫ in hoc tractatu Solo. In ꝑpetuis nõ differunt esse et posse. hoc est nõ distant tpaliter. ita ꝙ posse precederet eẽ tpaliter sicut materia formã in generabilibꝫ ꝛ corruptibilibꝫ. differũt tñ esse et posse ꝺm essentiam. et sic intellectus agens ꝛ possibilis qui reducũtur ad quo est ꝛ qd est etiã sunt inter se distincte potentie

Queritur Quot sunt cõditões seu ꝓprietates intellectꝰ agẽtis Solutio quinqꝫ pma est. ꝙ est separatꝰ. secũda ꝙ est immixtus. tertia ꝙ est oĩno impassibilis. quarta ꝙ ẽ substãtia actu ens. Quinta. ꝙ eius sciẽtia eadem est cum re scita.

Ar Intellectus agens est potentia anime ꝺm phm. ḡ nõ est sepatꝰ ab ea ꝛ ꝑ ꝯñs pma proprietas ei conuenit. Solo. intellectus non dicit sic sepatus ꝙ nõ sit potẽtia forme corpus informãtis scꝫ anime. sed ꝙ nõ est in aliquo organo corporeo sicut et possibilis

☞ Querit. quõ intellectꝰ agens ꝯuenit cũ possibili Solutio ĩ pmis duabꝫ sed in alijs tribꝫ differt ab eo.

Queritur Quõ aresto. ꝓbat ꝙ agẽs intellectus sit pncipalior ꝛ honorabilior possibili Solutio. tertia ꝛ quarta ꝓprietatibꝫ dicẽs. ꝙ in omni natura in qua est agens ꝛ patiens oportet ꝙ agens sit honorabiliꝰ passo et illud qd est pncipiũ ꝑ suã formalẽ actionem honorabilius est ꝙ̃ materia in qua pncipaliter hoc qd pncipiat. ꝛ sic ptꝫ quõ intellectus agens differt a possibili in his duabꝫ ꝓprietatibꝫ

Qr. Quare scĩa intellectus agẽtis eadẽ est cũ re scita nõ aũt possibilis Solutio alberti qꝛ suũ intelligere nihil aliud est nisi ꝙ suum intellectuale lumẽ inbibit intelligibilibꝫ spẽbꝫ et resplẽdet in eis iõ nõ egreditur suũ intelligere extra ip̃m. ita ꝙ nõ est drã inter intelligens ꝛ intellectum nisi sicut luminis in se ꝛ lũis a quo imbuti sunt colores ad actũ ꝛ ideo ꝺm actũ sua scĩa est res scita pro vt est scita sed intellectus possibilis qñ intelligit ea que nõ sunt ipe met intellectus tunc sua scĩa et suum scitum nõ sunt idem.

Querit quot sunt oꝑa intellectꝰ agentis. Solutio duo. vnũ est abstrahere formas intelligibiles qd nihil aliud ẽ nisi facere eas simplices et vl'es. Scd̃m est illuminare intellectũ possibilem sicut lumẽ se habet ad diaphonũ qꝛ oportet ꝙ spẽs vl'is ꝙ̃diu est vniuersalis sit in lumine agẽtis iõ oportet possibilem illũiari lũie intellectꝰ agẽtis

Querit Quõ differẽter ꝯpat possibilis intellectus ad agẽteꝫ et ad formas a phãtasia elicitas Soº. possibilis intellectus ꝯpat ad agentẽ sicut ꝯpletus lũie suo. sed ad formas elicitas ex phãtasijs ꝯpat sicut motus et formatus ab eis

Queritur Utrũ intellectus agẽs pcedat oꝑe intellectum possibilem sicut dicit phs in textu. hoc em̃ videt

falsum. Solutio alberti. Si intellect⁹ possibilis cōpet ad agentē quā tum ad substātiā tūc nō pcedit ipm. Si cō pet intellect⁹ possibil' ad intellectū speculatiuū sic tpe pcedit intellect⁹ possibil'. Un̄ intellect⁹ q̄ dr speculatiu⁹ ab albto nō ē nisi forme speculate. Et ille intellect⁹ speculatiuus hʒ duo in se scʒ q̄ hʒ eē in lumine intellect⁹ agētis quo efficit speculatiu⁹ et alter hʒ ex cōpatōne rer quar ipe ē spēs ꝛ q̄ ad hoc ipe multiplicat et variat fm actū ꝛ potētiā. pʒ g̊ qꝛ pus intelligim⁹ in potētia q̄ꝫ sit in nob speculatiu⁹ intellect⁹ ita q̄ agēs opet in nob intelligētias sʒ solū crescēte expimēto icipit agēt opatio manifestari in nob bñ dicit phs q̄ ē tpe por

Queritur Utr intellect⁹ agens sp intelligat nō aūt possibilis. vt videt dicere in textu phs. Solutio sic Rō est qꝛ oīe intelligēs p essentiā sp intelligit ꝛ nō qñq ꝛ qñq nō sʒ intellect⁹ agēs ē intelligēs p essentiā g̊ sp intelligit. maior nota. minor pʒ ex dictis qꝛ ipe ē pmū intelligēs sʒ pmū in vnoquoq gñe ē tale p essentiam.

Ar̄ Quicq̄d intelligit aliq̄d intelligit sʒ intellect⁹ agens sp intelligit g̊ semp aliq̄d intelligit sʒ hoc est falsum. g̊ illud ex quo seq̄tur qd est dictū phi falsitas pʒ ad sensum qꝛ nō sp intelligim⁹. Solutio. Intellect⁹ est quo aīa intelligit ꝛ nō est ipm qd intelligit. Qꝫ aūt intellect⁹ agens dr intelligere hoc est solū actiue ꝛ effectiue ꝛ intelligere agentis est ipm agentē intellectū esse. cū ergo sp sit dr a pho sp intelligere. possibilis vero nō est semp. g̊ quādoq intelligit ꝛ quādoq nō.

Queritur Utr itellect⁹ agēs sit sepabil' a corpe ꝛ ppetu⁹. nō āt possibil' sʒ q̄ ille sit corruptibil' sic q̄ differant vt ppetuū ꝛ corruptibile sicut videt velle aresto. i textu. Solo. nō sic ē intelligēd⁹ text⁹ sʒ dr albt⁹ q̄ itellect⁹ sepat⁹. i. itellect⁹ possibil' ꝯuersus ad agētē ē ppetu⁹ ꝛ icorruptibil' sʒ itellect⁹ q̄ ē ꝯuersus ad phātasmata ille post sepatōem aīe a corpe corrūpit. qꝛ tūc nō intelligit p ꝯuersionē ad phātasmata sʒ solū p ꝯuersionē ad agentē pʒ g̊ q̄ tā agēs q̄ꝫ possibil' intellect⁹ ē ppetu⁹ Et hoc manifeste vult phs p hoc q̄ dr q̄ nō reminiscimur qñ intellect⁹ sepat ab actib⁹ virium anime.

☞ Cōtra intellect⁹ q̄ ē p ꝯuersionē ad phātasmata etiā ē ppetu⁹ g̊ dictū falsuʒ. Añs pbat qꝛ sicut in moriēte itellect⁹ sepat a corpe ita alie vires. g̊ pñt ꝯcurrere ad opatōeʒ itellect⁹. sic q̄ intelligat p ꝯuersionem ad phātasmata. añs pbat. qꝛ tota aīa sepat sʒ oēs potētie sensitiue sunt naturales sibi g̊ cū ea sepāt. Solutio. lʒ tota subā aīe rōnal' sepet tñ fm q̄sdaʒ vires nō opat nisi in corpe ꝛ g̊ post sepatōem a corpe nullam hʒ opatōeʒ intellectus fm ꝯuersiones ad illas fm naturā.

Querit Quot hʒ noīa itellect⁹ agēs. Solo. tria dr ars. lumē. habit⁹. Cui⁹ rō ē qꝛ itellect⁹ agēs ē pncipiū actiuū h̄ aūt pt hʒe triplicē cālitatē respectu sue potētie scʒ causalitatē effectiuā formalē ꝛ finalē rōe pme cālitatꝫ dr ars. rōe scde dr lumē rōe tertie dr habit⁹

¶ Querit. q̄re agēs itellect⁹ agēs pter causalitatē effectiuā dr ars Solutio. iō qꝛ ipe ē pncipiū effectiuū itelligibilitatꝫ i ipis phātasmatib⁹ dās ipis eē abstractōis ꝛ vlitatꝫ ꝛ hoc ē qd dr cōmētator q̄ intellect⁹ agens est qui facit vniuersalitatē in rebus.

Ar Ars est habit⁹ in nobis acq̄situs p̄ studiū. s₃ intellect⁹ nobis ꝯnascit̄ cum sit potētia naturalis. ꝰg̃ nō ē ars. Sol'o intellectus nō ē ars acq̄sita s₃ ꝯnata. Et g̃ d̄r albert⁹ ꝙ nō h₃ intellectus silitudinē cū arte nisi in p̄te. q̄z sicut ars ē efficiēs formale sic intellect⁹ ē vt ars ⁊ efficiens formale intelligibilia vero sicut forma artificiati ⁊ tñ ars ē habit⁹ et intellect⁹ nō est habit⁹ simpl'r loquēdo vt patebit. Et iō d̄r albert⁹ ꝙ nō ē ars absolute intellect⁹ agens. s₃ est vt ars ad materiā. i. talem h₃ intellectus agens cōparatōnem ad possibilem ⁊ ad intelligibilia q̄ualem ars suscipit ad materiam ⁊ formam artificiati.

Queritur Quare ꝓpter causalitatē formalē intellect⁹ agēs d̄r lumē. Sol'o. q̄z sicut lumē de potētia visibili facit actu visibile resplēdendo sup̄ ip̄m ⁊ potētia p̄spicuū facit actu p̄spicuū illuminando ip̄m. Sic intellect⁹ agēs indirecte oblique et lateral'r extra regionē sue intellectualitatis egrediēs resplendēs sup̄ phantasmata facit ea actu intelligibilia. directe vero illuminat intellectū possibilē sibi subiectū q̄ lumen ei⁹ recipit in ꝓfundum velud quoddā intellectuale p̄spicuū.

Ar Intellect⁹ nō p̄t dici lux. ꝓbat̄. q̄z lux ē visui extrinsecū s₃ intellect⁹ agēs ē potētia aīe ⁊ nō extrinsecū ei. Sol'o. nō d̄r lux seu lumē q̄z habeat omimodā silitudinē cū lumine s₃ solū q̄z aliqualē In hoc eñ ē silitudo q̄z sicut lumē agēs formale ē colo₂ ꝯm actū. Ita intellect⁹ ē agēs formale intelligibiliū ꝯm actū S₃ in h̄ ē dissilitudo q̄z lumē extrīsecū ē potētie visiue ⁊ nō de ip̄i⁹ ꝯstitutōe s₃ intellect⁹ agēs nō ē extrinsec⁹ aīe.

Querit̄ Quare intellectus agens d̄r habitus. Solutio. q̄z ē finale principium intellectus possibilis ipsum finaliter in statu adeptōnis perficiens.

Ar Disp̄ata nō p̄nt p̄dicari de eodē s₃ intellect⁹ est potētia. g̃ nō ē habit⁹. q̄ est spēs ꝯdiuisa potētie. habit⁹ eñ ē p̄ma spēs q̄litat̄ et potētia d̄r sc̄da spēs q̄litat̄. Sol'o dōm ꝙ h̄ nō capit̄ habit⁹ ꝓprie ꝯm ꝙ ē accñs supadditū potētie q̄z talis nō ē ps ei⁹ cui⁹ ē s₃ intellect⁹ est ps aīe vt sup̄ dictū ē. s₃ ē habit⁹ ꝯm silitudinē dict⁹ q̄z sicut hñs habitū opatur dū vult vt d̄r ph̄us in p̄dicamentis sic p̄ intellectum agentē aīa opat̄ dum vult ⁊ nō indiget aliquo extrinseco p̄ficiente.

Querit̄ Quot h₃ intellect⁹ possibilis noīa. Sol'o etiā tria. s₃ tabula rasa d̄r locus ⁊ spēs. Et hec tria noīa ꝯueniunt sibi ex hoc ꝙ ip̄e est quo aīa est oīa in fieri.

¶ Querit̄ Quare d̄r tabula rasa. Sol'o q̄z intellect⁹ vn⁹ ⁊ idē ⁊ simplex ⁊ indiuisus ꝯm substātiā suā est oīa intelligibilia in fieri sicut tabula planata est in potentia ad omnem picturam sicut dictum est circa p̄maꝫ dubitatōem a ph̄o in sc̄do capitulo motam.

Ar Intellectus nō p̄t dici tabula rasa. ꝓbat̄ q̄z intellect⁹ est spēs intelligibiliū ⁊ etiā ē opatiu⁹ circa intelligibilia s₃ neut₂ ho₂ ꝯuenit tabule respectu scriptura₂ Sol'o argumentū ꝓbat ꝙ nō ē p̄ oīa silē tū quo ad aliq̄d sicut dictū est in sc̄do capitulo d̄r tū albertus ꝙ est ꝯue-

nientius exēplū vel nomē qđ potuit haberi in corporalib9 ad demōstran-dū potentiā incorporeā Idē tñ đr ꝙ inquantū intellect9 lumen est tūc cō uenientius nomē esset ꝑspicuum ꝙ̄ tabula ⁊ hoc subtiliter ostēdit alber-tus in sc̄do libro de intellectu ⁊ intelligibili capitulo quarto.

Querit Quare đr locus. Solutio q2 sicut eadē est distātia loci ⁊ locati ⁊ locatuз a loco accipit figuram ⁊ exhibet ꝯtinentiam ⁊ est motus naturalis locati ad locum ⁊ quies naturalis ī eo vt đr quarto physicoꝝ. sic etiam est de intellectu possibili. ⁊ de eo qđ intel ligitur ꝭm esse intellectuale sic ꝙ limitib9 ei9 qđ intelligitur ipe intellect9 formatur sicut locus ad locati figuram figurat̄ ⁊ quando est sub actu lu-minis agentis naturaliter mouetur ad intellectum possibilem sicut mo-uetur color ad perspicuum quādo est sub actu lucis ⁊ per eandeз naturā quies naturalis est in ipō

Ar̄ Intellectus est omnia in fieri sed in vno loco nō possunt esse oīa vt dicitur quarto physicoꝝ. ergo nō est locus. Solutio. ꝙ̄tuз ad hoc nō est sil'is loco corporali sed quo ad alia vt dictum est.

Queritur Quare dicitur species: Solutio. Quia sicut perspicuum peruium est species ⁊ forma perspi-cui nō peruij ⁊ dat ei speciem ⁊ formalitatem quam nō habet in materia sic multo magis intellectus nō formatus est species ⁊ forma forme intel lecte per esse quod habet in intellectu ⁊ confert ei esse vniuersale ⁊ simplex quod nō habuit in materia. In his enim que incorporalia sunt id quod ē natura simplex est species ⁊ forma eiusdem nature determinate sicut sen-sus cōmunis formalis est ad sensus ꝑticulares.

Ar̄ Intellectus possibilis est subiectum spēi. ergo nō species. tenet consequentia quia vna spēs nō est subiectū alterius. Et ꝯfirma tur q2 spēs intellectum format. ergo. Solutio. Intellectus formalis proprie dicit̄ species specieꝝ intelligibiliū ꝭm ꝙ forma informans dicitur species. Et intellectus possibilis citra statum adeptōnis dicitur species potētialis. In statu vero adeptōnis species formata in actu. Non autē est proprie subiectum intelligibilium sed potius recipiuntur in eo sicut in quodam perspicuo illuminato intellectuali quō colores sc̄dm esse spiritu ale recipiuntur in perspicuo corporali.

¶ Quartum capitulū De accib9 intellectus.

Queritur Quot sunt operatōnes intellectus. Solutio due. sc3 simpliciū apphensio. cōpositio ⁊ diuisio. Cui9 rōem đr pħus q2 q̄dam intelligētia est de his circa q̄ nō ē veꝝ ⁊ fal sum ⁊ hec est apprehēsio simpliciū. alia aūt est circa q̄ est verum vl' falsum et hec vocatur cōpositio vel diuisio.

Ar̄ Sunt tres opatiōes intellectus sc3 simplicium apprehensio cō-positio ⁊ diuisio ⁊ discursus. Solutio aresto. hic ponit opatio nes intellectus s3 discursus est mag' opatio rōis Uel dōm ꝙ discursum

cõprehendit sub secunda operatõne intellectus.

Queritur Que est prima inter illas operatõnes intellect⁹. Solutio simplicium apprehensio. Et secunda est compositio vel diuisio. Et hoc probat phus per metaphoram empedoclis dicentis q capita pmo fuerunt sine ceruicibus et sine collis postea coniuncta sunt suo collo per ↄcordiam ⁊ iterum diuisa per discordiã Sic similiter ista simplicia primo intelliguntur ⁊ postea germana suis germanis cõponunt p intellectũ ⁊ ab his q nõ sunt germana diuidunt p negationem hui⁹ ab hoc. Exemplũ dat. vt hoc incõplexũ assymetros ⁊ incõplexum qđ ẽ dyametros ↄiungunt cũ đr dyameter est assymit sic illoꝝ ẽ intellectus vnus q nõ accipiunt simplr vt plura s vnũ in altero.

Queritur Quõ phs assignat drãm illaꝝ opationũ. Solo đr q simpliciũ apphẽsio fit sine designatõne tpis s cõpositio vel diuisio designat fm aliquã drãm tpis. Scđo dr̃t q i intellectu cõponẽte ẽ falsum ⁊ nõ in intellectu simplici. pmũ pbat q si intellect⁹ dicat albũ nõ eẽ albũ cõponit ⁊ falsum đr. Et subdit phs q in intellectu cõponẽte ẽ veꝝ ⁊ falsum fm oĩa tpa. pbat q nõ solum veꝝ vel falsum est q cleon est albus sed etiam q erat vel erit albus.

Ar In pma opatõe intellectus etiã ẽ falsum. g penes hoc nõ dr̃t. pbat q in pma est veꝝ eo q veꝝ ẽ obiectũ ei⁹ s cũ falsum oppo nitur vero ⁊ opposita hñt fieri circa idẽ etiã erit falsum in pma opatõe intellect⁹. Solo. Ibi veꝝ equocat penes veritatẽ entis ⁊ veritatẽ ꝓpõis. vero qđ ↄuertit cũ ente nõ opponit falsum qđ ↄsistit in cõpositõe sed veꝝ ꝓpositõnis ei opponit ⁊ hoc solum est in scđa opatõe intellectus.

Queritur Quotuplex est indiuisibile ⁊ quõ vnũqđq intelligit. Solutio triplex q qđdã est indiuisibile actu potẽtia tñ diuisibile sicut qđlibet ↄtinuũ ⁊ illud intelligit actualr indiuisum ⁊ in tpe indiuisibili. pbat q in tpe indiuisibili. q tempus ẽ similiter diuisibile ⁊ indiuisibile longitudine id ẽ ↄtinuo probat q intelligatur vt actu indiuisibile q ps illi⁹ indiuisibilis nõ intelligit nisi diuidat ⁊ fiat in actu. Scđo đr aliqd indiuisibile siue vnũ specie qđ formalr est vnum, sicut caro ⁊ lignum l ipm sit diuisibile potẽtia p accñs eo qđ ẽ forma ei⁹ qđ est diuisibile p se. Et hoc intelligit in indiuisibili tpe ⁊ indiuisibili aĩa id ẽ vnica ↄceptõe aĩe hoc est vna spẽ in aĩa existẽte ⁊ nõ intelligit fm q p accñs est indiuisibile ad diuisionẽ subiecti. Tertiũ ẽ indiuisibile simplicit qđ ẽ tale fm potẽtiã ⁊ actũ vt punct⁹ ⁊ tale intelligit p puatõez diuisiõis queadmodũ omnia puatiua intelligunt p habitum vt malum p bonum et nigrum per album.

Ar Omne ↄtinuũ est diuisibile. ergo male đr a pho indiuisibile. añs est phi sexto physicoꝝ. dđm q ↄtinuũ ↄsideratur duplr. Uno mõ fm suã ꝓpriã naturã ⁊ sic est diuisibile. Alio mõ p cõpatõez ad itellectũ. ⁊ sic ẽ indiuisibile in rõe vnius fm q vnũ vt hmõi h idiuisibilr rõem.

Queritur Utꝝ ois intellect⁹ sit ver⁹ vl falsus sicut omnis affectio vl negatio ẽ ꝟa vl falsa. Solo q nõ s solũ

ille intellectus qui cō ponit aliquid de aliquo hoc probat arestote p silr̄e de sensu. Quia sicut se habet sentire respectu sui proprij sensibilis. ita se habet simplicium apprehensio respectu simplicium intelligibiliū Et sicut se habet sentire ad sensibilia p accn̄s z ad sensibilia cōia sic etiam se habet ɔpō vel diuisio ad ɔponibilia vel diuisibilia sed sentire respectu ꝓprij sensibilis semp est verū. ergo simpliciū apprehēsio semp est vera z nūq̄ falsa. Et sentire respectu aliorū sensibilium cōiuꝫ z p accn̄s quādoq̄ verū est quādoq̄ falsum. ergo etiā ɔpō vel diuisio qn̄q̄ est vera vel falsa.

Queritur Utrū intellectus separatarū substantiarꝫ etiā possit esse falsus So° phi q̄ nō q2 intelligūt res p simplicis quidditates earū Sed qn̄ vnū accipit realiter in esse alteri tūc oportet q̄ hoc fiat p acceptōem eorum z per ɔuenientiā z drām eorū p ticularem et hoc accidit intellectui p extentōem sui ad sensitiuas ꝟtutes z in tali ɔpōne z diuisione frequens incidit mendaciū. Ex quo infert phus q̄ in talibꝰ sepatis substantijs que non habent cōtrariū in suis intelligibilibus eo q̄ nullum intelligibile extra se recipiūt ideꝫ est ƀm actum scīa eorū cum re scita Et hoc maxime de intellectu p̄me cause est verum q2 illa oīno simplex est z suum intelligere z suum intelligibile cum suo intellectu sunt idē oīno. In alijs autem intelligētijs que sunt inferioris ordinis etiam verum est sed plus differentie est inter intelligere et intelligibile suum ad suum intellectum.

Ar Ex hoc videtur sequi non esset oīno idem intelligens et intellectū in angelis cum hoc soli deo ɔuenit Solo. alberti Illa ꝓpō potest dupliciter exponi. vno modo vt idem dicit idētitatem realem z simpliciter z sic est vera hec propositio in p̄mo scꝫ in deo. Alio modo idem pōt dicere idem ƀm proportōem z sic de quolibet intelligibili verū est q̄ intellectus est idem cū eo quod intelligit q2 intellectus intelligēs habet silitudinem siue speciem rei intellecte que spēs eadem est ƀm ꝓportionē cū re intellecta. et ideo intellectus habens spēm intelligibilem in se dicit esse idem cum tali re. exēplū est de pariete habēte in se imaginem regis qui est idem regi tali identitate.

Queritur Utrū scīa ƀm potentiam sit prior q̄ scīa ƀm actū Solutio phi In vno indiuiduo por est in quolibet em̄ indiuiduo prior est potentia q̄ actus sed vniuersaliter loquendo et simplr̄ tūc prior est scīa in actu q̄ in potentia etiam tpe. Ratio est. quia id qd̄ in potētia est nūq̄ fit in actu nisi p id qd̄ est in actu. Ex h̄ infert phs q̄ in intellectu mortalium etiam prior est intellectus agens z habitus primorum principiorum.

¶ Sequitur quintum capitulū de conuenientijs et differētijs sensus et intellectus

Queritur Quot pōnit phs ɔuenientias sensus et intellectus. So° quatuor. p̄ma est. Sicut sensibile est

agens ducens sensum de potētia ad actum Sic intellectus patitur ab intelligibili sine alteratione et magis perfecte cum sit magis impassibilis in receptione intelligibilium q̄ sensus in receptōne sensibilium

Cōtra Omne obiectum est motiuum potentie. sed non est alius motus ille nisi alterationis. ergo dictum philosophi est falsum. Maior est philosophi. Minor etiam in secundo huius. et potest hoc inductiue probari. q non potest esse alia species motus q̄ alterationis. Solutio philosophi in textu q non alteratur alteratione proprie dicta. Probat quia sentire non est motus qui est actus īperfecti de quo loquit tertio phisicorū. sed est motus qui est actus ipsius perfecti. id ē ipius sensus facti in actu per speciem sensibilem.

Contra Alteratur alteratōne proprie dicta ab obiecto. ergo solutio falsa Añs probat. quia oīs alteratio que est cū abiectione alicuius forme est alteratio ꝓpe dicta. s; īmutatio potētie ab obiecto est huiusmōi alteratio ergo. Maior est nota ⁊ minor ꝓbatur. q̄a alteratio que disponit ad corruptōem est cum abiectione forme. sed Aristoteles dicit q sensibile agendo in sensum qn̄q; corrūpit ipsum. Solutio Sensibile corrūpens sensum non agit in ipm vt obiectum ꝑ spēm intentionalem. sed physice ꝑ realem actōem et trāsmutatōem.

Queritur Que est secunda cōuenientia. Dicendum q intelligere et sentire cō ueniūt in hoc q similes sunt ipi dicere. Dicere eīn est actio simplex inq̄tum dicens simpliciter exprimit dictum. ita sensus primo apprehendit sensibile absolute sine compositione vnius sensibilis cum alio vel sensibilis ꝑ accidens cum sensibili ꝑ se Et similiter intellectus primo apprehendit intelligibile absolute et ſm se et hoc in sui pma operatione.

Querit Que est tertia conuenientia. Solutio. Sicut ad apprehensionē sensus sequuntur delectatio et tristicia. et depost prosecutio per appetitum vel fuga rei sensate. Ita etiam in intellectu. Probat. quia postq̄ affirmauit vel negauit. i. postq̄ cognouit aliq̄d quid per modum veri vel falsi ꝓsequitur vel fugit.

Querit Quid est delectari et tristari Solutio. quia philosophus vsus est illis terminis licet de eis ṕncipalis non sit consideratio. tamen diffinit delectari et tristari. dicens Ille due contrarie passiones delectari ⁊ tristari sunt agere quadā medietate virtutis sensitiue ad bonū vel malum. sc; ſm sensum cōmunē qui quedam medietas siue centru; oīm sensuum ꝑticularium.

Ar Ad affirmatōnem vel negationem intellectus non sequitur tristicia. ergo cō uenientia dicta est falsa. Antecedēs probatur per Arestotelem decimo ethicorum vbi dicit. q delectationi intellectus nihil est contrarium. Solutio Alberti. hoc est verū de delectatiōe corporali et de hac intelligit conueniētia. Sed delectatio in ꝯtēplatōne theorematum sicut in ꝯtemplatione huius diameter est assymiter coste. illo mō habet cōtrarium nec est sensibilis anime.

Queritur Utrũ sit vna potẽtia sensiua que pñs delectabile appetit ⁊ tristabile fugit Sol'o phi ꝙ sic. qꝛ contraria sunt eiusdẽ potentie. ideo eiusdẽ est fugere et detristari ⁊ nõ est alterum appetitiuum ⁊ fugitiuum.

☞ Contra. sunt diuersarũ virtũ scꝫ concupiscibilis ⁊ irascibilis. ergo

Dõm ꝙ sunt idem in cõi eo ꝙ vtrũqꝫ est pars sensibilis aie. ⁊ anime appetitiue esse tamẽ istarum est alterũ differẽs sicut differũt ptes appetitus que sunt appetitus irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis q̃ ꝯiũcta sunt sensitiuo

Qr. Que est quarta ꝯuenientia. Dõm. qꝛ sicut se habẽt sensibilia ad sensum. ita phãtasmata ad intellectum. In hoc tñ est differentia. qꝛ sensus non proseqtur vel fugit aliqd nisi post apprehẽsionem delectatõnis vel tristicie sed intellectus imediate post apprehẽsionẽ fugit vel proseqtur ⁊ hoc ideo qꝛ obiectum intellectus est bonũ vl'e qd est bonũ simpl'r habet aũt se intellectus determinãs appetibile eligẽdum vel fugiẽdum sicut estimatiua in brutis. Ex quo infert phs ꝙ anima nihil intelligit sine phantasmate ex quo elicitur vl'e ⁊ est vnus intellectus ꝯparãs et mouẽs ⁊ iudicãs oẽ qd mouet eũ in phantasmatibus

☞ Contra. Ex illo sequeretur ꝙ obiectũ intellectus eẽt phãtasma ⁊ nõ vl'e qd est cõtra dicta in scdo capl'o. Sequela probať. qꝛ phantasma habꝫ se ad intellectum sicut sensibile ad sensum. sꝫ sensibile ẽ obiectum sensus. g̊ phãtasma intellectus. Soº ꝙ nõ ẽ oĩmoda silitudo. sꝫ solum in hoc ꝙ sicut sensibile mouet sensum. ita phantasma intellectum sed nõ ita proxime quia non mouet nisi intellectui assimilatum et a conditionibus indiuiduantibus denudatum.

Queritur Quod est exẽplum Aresto. p quod declarat qd dictum est de intellectu Solutio. dicit ꝙ sicut aer imutatus a colore imutat oculum ⁊ pupilla vlterius immutat sensuꝫ cõem qui est vltimũ sensitiuum ad qd determinãtur ceteri sensus inq̃tũ est formalis medietas oĩm. Sic etiã est vnus intellectus ad quẽ terminatur motus oĩm phãtasmatũ. ⁊ est formalis respcũ phãtasie. sicut phãtasia formalis est respectu sensus cõis ⁊ sensus cõis respectu sensuũ pticulariũ.

Ar Ultimũ sensitiuũ non est sensus cõmunis. pbať. qꝛ dictum est in scdo ꝙ sit pmũ sensitiuũ Sol'tio. est vltimũ sensitiũ inq̃tũ forma sensibilis vltimo venit ad eum licet sit pmũ inq̃tum est fons ⁊ origo sensibils virtutis. vt dictum est in secũdo huius.

☞ Querit. Quõ ostẽdit ꝙ oportet intellectũ esse vnũ sicut sensuꝫ cõem.

Solutio p ꝓportõem eoꝝ ⁊ analogiã. qꝛ sicut idẽ ẽ nũerus ⁊ eadẽ analogia pluriũ sensibiliũ ꝯpatorũ ad sensuꝫ cõem. ita est etiã ꝓportio pluriuꝫ phãtasmatũ ad intellectũ vnũ ⁊ sicut sensus cõis iudicat albũ ⁊ nigrũ. sicut vltima virtus. sic intellectus iudicat id qd est ex phãtasmatibꝰ albi et nigri sicut vna ⁊ vltima ꝟtus. ⁊ hoc declarat phus p litteras.

Querit Utrum eodem modo habeat se prosecutio et fuga ad sensum et intellectum. Solutio philosophi in hoc

conuenit qꝫ intellectus accipit species que sunt in phantasmatibꝫ. Sicut ergo in illis speciebꝫ determinatum est prosequēdū vel fugiendum bonū scꝫ vel malum per sensum. sic etiam intellect⁹ cognoscens huiusmodi phātasmata determinat huiusmodi bonū vel malum. differunt tamen in hoc quia sensus hoc facit solum re presente Intellectus autem etiam facit hoc re absente de hoc dat Arestoteles duo exempla. Primū est de igne queꝫ quis cognoscit contrarium scꝫ quia incendens est domum propriam. tunc statim fugit. quia omnis homo hoc fugiendum decernit Secūdum exemplum est vt cum quis videt hostes et sentit quoniam prelia sunt siue resistendo siue fugiendo mouentur. Sic re absente aliquis ex phantasmatibꝫ aut intellectibꝫ specierum ratiotinatur quasi videret ea oculus ⁊ deliberādo determinat futura bona vel mala ad p̄ntia phantasmata et cum determinando in phantasmatibꝫ dicat aliquod esse letum vel triste. ⁊ si non sit tamē fugit tunc a tristi aut imitatum si sit letum. et hoc fit per intellectuꝫ practicum.

Queritur Quotuplex est intellectus. Solutio. duplex. scꝫ speculatiuus et practicus obiectum speculatiui est verū et falsum sed obiectum practici intellectus bonū et malum

Queritur Quare Arestoteles cōparat hic intellectum speculatiuum et practicum adinuicem. Solutio. quia prius locutus est et exemplificauit de speculabilibus. vt albo nigro dulci et etiaꝫ de quibusdā rebꝫ operabilibꝫ scꝫ de psecutōne ⁊ fuga. ⁊ pugna.

Queritur Quō comparat eos penes conuenientiam ⁊ differentiam Solutio. dicit q intellectus sine actione. id est speculatiuus et intellectus. cum actione. id practicus sunt in eodem genere siue illud genus sit bonum siue malum. Et hoc potest sic intelligi. q cognitio rei quoddam bonum sit tam speculatiui quam practici intellectus. Sed differunt in hoc. quia intellectus speculatiuus considerat verum et falsum simpliciter et absolute siue in vniuersali. Sed intellectus practicus bonum et malum in particulari que sunt in quodam agibili per nos.

Queritur Quomō intelliguntur mathematicalia que non concipiunt materiam sensibilem in diffinitone sua cum tamen nihil contingit intelligere sine phantasmate. Solutio. Omnia talia accipit per sensum. et hoc declarat. quia sicut accipit intellectum simi in hac materia que est caro nasi. ita accipit mathematicalia in phantasmate. Cum enim intellectus accipit simū oportet q illud non accipiat separatum per differentiam. In quātum autem accipit genus suū quod est curuuꝫ in sua definitione nō accipit carnē nasi. sed quia curuitas fm vnam rationem saluatur in qualibet materia intelligit hoc sine intellectu carnis. Sic mathematicus diffinit abstrahendo a materia sensibili. Patet ergo quod in omnibus his intellectus noster ex phantasmatibus oritur.

Tertij libri de anima

Ar̃ Mathematicalia eodem modo habẽt intelligi sicut phĩcalia. ergo male dicitur ꝙ intellectus phisicalium includat materiam sensibilem non aũt mathematicalium Ar̃ñs probatur. quecunqꝫ habẽt vnã rationem intelligendi illa eodem modo intelliguntur. sed omnia intelligibilia habent eandeꝫ formã et ratõem intelligendi ergo oĩa eodẽ modo intelliguntur. Maior probat̃ per Albertũ dicentẽ ꝙ oĩe id quo intelligitur oĩe qd̕ intelligit̃ et omne id qd̕ intelligit. oẽ quod intelligit est lumẽ intellectꝰ agẽtis. ergo nõ est diuersitas intellectõis mathematicaliũ ⁊ phisicalium ⁊c. Solutio. Illud lumen bene se habet eodem modo in omnibus que intelliguntur. Unde dicit Albertus quod sicut lumen solis terminatum videt̃ in colore quod de potẽtia coloris facit actu colores sic in omni eo qd̕ intelligitur intelligit̃ lumẽ intellectus agentis vt incorporatũ est. In aliquo eñ intelligit̃ vt incorporatũ est in materia sensibili. In aliquo in q̃titate imaginabili ⁊ in aliquo intelligit̃ clarũ in esse simplici intellectuali sicut lumẽ solis in aliquo videt̃ vt cãdens sicut in albo ⁊ in aliquo submersum ⁊ in aliquo fore extinctum sicut in nigro. vnde argumẽtuꝫ probat ꝙ ex ꝑte intellectus nõ est diuersitas tñ bene est diuersitas ex ꝑte intelligibilium.

Queritur Que est questio quã phũs in textu mouet ⁊ non soluit. sed posterius soluẽdã ꝓmittit So° hec. Utrꝫ intellectus ꝯiũctus magnitudini. i. corꝑi ⁊ nõ aĩe sepatꝰ possit intelligere aliq̃d sepatorũ. an non. i. vtrũ possit intelligere substantias sepatas vel nõ. Et hãc q̃stionẽ dicit albertꝰ eẽ grauissimã inter oẽs q̃oẽs de aĩa.

☞ Querit̃. vbi soluit eã aresto. So° licet aresto. dixit se posteriꝰ determinaturꝰ eã. tñ albertus d̕t se nõ inuenisse aliq̃d de istis ꝯsiderasse in aliqua parte libri sui de aĩa nisi forte exciderit hoc a libꝛ̃ suis qui ad nos non ꝑuenerunt. Si vero obscure p̃t haberi de libris suis tunc dicit alpharabius ꝙ habet̃ ab eo solutũ vbi determĩat de felicitate ꝯtẽplatiua.

Querit̃ Quid videt̃ esse dc̃m ad q̃stionẽ istã ƀm phm̃. So° arestote. videt̃ innuere in textu ꝙ sic scꝫ ꝙ intellectus nr̃ possit intelligere sepata sine ꝯuersione ad phãtasmata. qꝛ postq̃ꝫ dixit res phĩcales ⁊ mathematicales diũter intelligi mouet quõ tũc intelligi debeant sepata qd̕ dicit posterius dc̃m quasi diceret nõ sunt intelligenda sicut phĩcalia ꝑ intellectũ reflexũ ad sensuꝫ nec sicut mathematicalia ꝑ intellectum reflexũ ad ymaginatõnem sed alio modo.

Qr̃. Quid respõdẽdũ ꝙ̃ est simpliciter ad questionẽ So° albertꝰ ꝙ postq̃ꝫ ĩtellectꝰ intellexerit alia p̃t ƀm portõeꝫ suꝑiorẽ intelligere se et sepata sine ꝯuersione ad phantasmata.

☞ Querit̃. Q̃uo aĩa p̃t deuenire ad tãtã ꝑfectõem Solutio ꝑ auersionis studiũ ꝑficit̃ ipa quiq̃ꝫ gradibꝫ ꝑfectiõis vt refert albertus in secũdo libro de intellectu ⁊ intelligibili scꝫ ꝑ intellectũ possibilẽ. formalẽ. ꝑ intellectum in effectu. ꝑ intellectũ adeptũ ⁊ ꝑ intellectũ assimilatũ.

Querit̃ Q̃uo ꝑficit̃ aĩa intellectu possibili So° tanq̃ꝫ naturali potentia q̃ est in potẽtia oĩa intelligibilia et sicut ta

bula rasa locus ⁊ spẽs intelligibiliũ. Primũ probat eius indiuisibilitas qua ꝑ modũ ꝑspicui oĩm intelligibiliũ est susceptiu⁹ in q̃ etiã potentie materie nõ assimilat̃ q̃ alicui forme nõ subijcit̃ nisi ꝑ sui diuisionem sicut pri⁹ dictum est. Scḋm probat eius intrãsmutabilitas nõ eñ eget ꝑparatõe ad susceptõnem intelligibiliũ sicut nec tabula rasa. Tertium patet quia sicut graue mouetur deorsum et intentio coloris ad ꝑspicuum. sic intelligibile sub lumine agentis mouet̃ ad possibilem intellectum. Et est species intelligibiliũ sicut sensus sensibilium.

Querit̃ Q̃uo ꝑficitur scḋo gradu So° alberti ꝑ intellectum quẽ subtilissimi phi formalem vocãt ⁊ nõ debet intelligi ꝑ formalem intellectũ forma rei intellecte sicut q̃dã dicũt sed lumẽ intellect⁹ agentis ſm q̃ forma est. et possibilis intellectus ⁊ eius qḋ intelligitur sicut dictũ fuit circa tertiũ capitulum.

☞ Querit̃. Q̃uo perficitur tertio gradu. Solutio per intellectum in effectu qui est possibilis intellectus iã lumine intellect⁹ agentis diffuso in speciebꝫ intelligibilibꝫ in actum ductus.

Ar̃. Actus et potentia ꝓportionãtur sed lumẽ intellectus agentis est forma intelligibilis. ergo nõ possibilis ⁊ etiã efficit intelligibilia in potẽtia actu intelligibilia. ergo nõ intellectum possibilẽ Solũtio alberti. Ille potẽtie sunt vnius actus sed nõ eodẽ modo. q2 nõ sunt ille potentie eiusdez rõnis eo q̃ intelligibile est in potẽtia ſm q̃ est in materia in qua ligatum est esse agentis sed possibilis est in potẽtia nõ q̃ in eo ligatuz sit lumen sed potius q2 in eo ligatũ est q̃ deberet ipm mouere ⁊ distinguere ⁊ sic eodez actu ducit̃ intellectus possibilis ad actũ quo intelligibile ducitur ad actũ. Et per hoc patet q̃ potentia intelligibilis est ꝑuatio luminis sed potentia intellectus est defectus aut priuatio determinantis. Vñ sequitur. q̃ intelligibile prius est in actu q̃ꝫ intellectus possibilis sicut ꝑus color constituitur in actu formaliter q̃ꝫ visus licet sint sine tꝑe. Ita q̃ perficitur intellectus donec fit in effectu per principia que vocat albert⁹ modos argumentationum. et illis vtitur tunc intellectus sicut instrumentis.

Querit̃ Qualiter perficitur anima per intellectuz adeptum Solũo. Alberti hoc sumẽdum est ex nõis ratõne Dicitur eñ intellectus adeptus quãdo per studium aliquis suum proprium adipiscitur intellectum quasi totius laboris vtilitatem ⁊ fructum Intellectus enim possibilis cum sit in potentia non manifestatur nec acquiritur nisi per suum actum proprium qui est formalis intellectus sicut ꝑspicuum in potentia existens non manifestatur nisi eum iam in actu perspicuum. tunc manifestatur et ipsum et id quod in ipso est. Simili modo est de intellectu.

Arguitur Adeptio est alicuius absentis sed intellectus est presens anime cum sit eius potentia. ergo nullus adipiscitur suum intellectum. Nec valet si dicatur q̃ intellectus possibilis non habet semper lumen agentis. quia dictum fuit prius q̃ in-

tellectus possibilis non est in potentia solum ex defectu luminis agentis.

Solutio. Alberti. lumen agentis secundum se non perficit intellectum possibilem nisi secundum quid. vt si lumen esset in oculo sine colore tunc non esset inmutatus oculus ab actu et non esset discreta immutatio ad aliquam speciem coloris. Unde ad argumentum dicendum est. quod intellectus tripliciter coniungitur nobis licet in se separatus sit. Primo vt potentia et virtus quedam anime. Secundo vt efficiens inquantum potentia intellecta facit actu intellecta et istis duobus modis non est homo adhuc perfectus. Tertio coniungitur nobis vt forma. In qualibet enim intelligibili recipit lumen agentis. et sic quando omnia intelligibilia recepit habet lumen intellectus agentis sibi coniunctum. sed quia lumen agentis est forma possibilis intellectus et lumen agentis est sua substantia et essentia sequitur quod tunc agens adheret impossibili vt forma. Et sic est finis eius. Dicit enim alphorabius quod anima posita est in corpore vt seipsam inueniat et cognoscat et ergo recte dixit Plato quod verissima philosophie definitio est ipsius cognitio.

Queritur Quomodo perficitur anima quinto gradu.

Solutio. per intellectum assimilatiuum Est enim intellectus assimilatiuus quo homo consurgit proportionabiliter ad intellectum diuinum qui est causa omnium. hoc autem non potest fieri nisi cum iam intellectus per omnia in effectu factus adeptus est seipsum. et lumen agentis et ex omnium luminibus et noticia sui extendit si ascendens gradatim in luminibus intelligentiarum vsque ad lumen dei. Non tamen per hoc dico quod in se cognosci possit deus sed in lumine intelligentie maxime cognoscitur qui est effectus magis indistans. Et ideo Albertus quatuor ponit modos quibus prima causa manifestatur scilicet in formis rerum inferiorum in intellectu possibili. in potentia luminis agentis. Et in ampliatione luminis sui in intelligentijs mouentibus orbes. Istud tamen lumen diuinum non notescit nobis nomine proprio. sed solum vt recipitur scilicet in intelligentia et sic etiam causati nomine enarratur. Et ergo bene dixit Hermes deum deorum non proprie percipi nomine sed vix mente attingi ab his quia corpore per longum studium separantur.

Queritur Quomodo probatur quod talis intellectus est possibilis in nobis. Solutio patet ex dictis. Et potest amplius probari autoritate Arestotelis duodecimo methaphisice dicentis quod talis est intellectus in nobis ad modicum qualis est continue in substantijs separatis. Ratione sic. quia nihil perpetue destituitur a sua propria et naturali operatione sed propria operatio anime intellectualis est operatio pure intellectualis que non fit per conuersionem ad phantasmata. ergo potest homo intelligere in hac vita separata sine phantasmate et hoc est quod dicit Auicenna. Non eget vehiculo qui venit ad patriam.

Est etiam considerandum. quod intellectus noster agens ad illa intelligibilia separata non habet se actiue et per modum artis sicut se habet ad materialia intelligibilia sed habet se formaliter et passiue

AR Aresto sepius dicit in textu q oportet quecunq intelligentez phātasmata speculari. Dōm q dupliciter con tingit intelligere ſm q est duplex portio nostri intellectus inferior scꝫ z superior. Scdm portōez inferiorem nihil ꝯtingit intelligere sine phantasmate. vt probatuz est sed scdm portionem superiorem intelligit sine phantasmate qr vt sic est auersus phantasmatibus

¶Sequitur sextum capitulum in quo recapitulat.

Queritur Utrū aīa sit qodāmodo omia Solō sic probat Quia oē qd est. est sensibile vel intelligibile sꝫ ſm sensuz aīa efficit eadē cū sensibilibꝫ z ꝑ intellectū cū intelligibilibꝫ eo mō q eadē actu dicūt qrū idē est actꝰ licet esse sit differēs Ex ꝯfirmat sic. qr qrū diuisio est eadē illa sunt eadē res aūt z aīa sunt eiusdē diuisionis. ergo anima est qodāmō oīs res. Secatur em scia intellectiua sicut res similit sensus id est Scie diuidunt ad diuisionē rerū de quibꝫ sunt z sensus ad diuisionē sensibilium ꝑ actum scꝫ z potētiam qr res sensibilis in actu est sensus et res inlligibilis in actu est intellectus.

Queritur Quare dicit phus quodāmodo. Solutio alberti. qr ipa nō est oīa ſm esse naturale sed ſm eē intentionale spēꝫ. z ideo non sequit ex hoc dicto q aīa sit leo lapis z silua.

Queritur Quō probat Aresto. aiam scdm suam naturā non esse oīa queadmodum antiqui dixerūt

Solutio hoc facit per comparationem ad manū. Dicens q lapis nō est in anima sed species lapidis Ex quo infert q anima ſm sensuz et intellectum est sicut manus. Manus em non est organū deputatum vni officio tantum sed iuuat quodlibet organū ad officium suum. porrigit enim ori cibum. expedit pedem. purgat et obdurat aurem. Ideo manus est organū organorum habens figuram z cōpositionem quasi ad omne organum. Ita similiter anima per intellectum agentem est factiua spērum intelligibilium aut receptiua earum. quo ad intellectum possibilem z receptiua sensibilium per sensum

Queritur Utrum intellectus dependeat a sensu Solutio sic. antecq adeptus sit. hoc probat phūs. quia nulla sensibilia separata sunt a magnitudine. et quia species intelligibiles sunt i sensibilibus quocūq modo dicta siue sint mathematicalia siue sint habitus forme et passiones ipsorum sensibilium sicut naturalia z moralia Ideo cōtingit q nihil omnino sentiēs nunq potest aliquid addiscere vel scire eo q acceptio scie ante adeptum intellectum est ex phantasmatibus. sed nihil accipiens per sensum non habet phantasmata. Phātasmata em intellectuum sunt sicut sensibilia sensuum excepto eo solo q phantasmata abstracta sunt a presentia materia. sed sensibilia exigunt materiam iam presentem.

Tercij libri de Anima.

Querit̃ Q̃uo differt intellectus a fantasia Sol'o phi. phantasia differt a secũda operatione intellectus. quia intellectus ꝯponens per affirmationem vel diuidens per negatiõem est verus vel falsus. sed in phantasia nõ est veritas vel falsitas ꝯpõnis vl' diuisionis. Secũda dr̃ña est ꝙ̃trum ad p̃mã opatõez intellectus. qꝛ scz phãtasia ꝛ intellect⁹ habẽt aliud ꝛ aliud obiectum. qꝛ intellectus est vl'ium. phantasia ꝟo singulariũ. Et sic intellectus licet nõ sit sine phãtasmate. nõ est tñ phantasia.

Tercius tractatus de potentia motiua.

☞ Querit̃. que est dubitatio quã mouet ph̃s in p̃ncipio huius tractat⁹ Sol'o. dicit ꝙ dubitatõem hꝫ s̃m quẽ modũ opoꝛꝫ dare aĩe partes esse partes ꝛ quot numero. Si em̃ volum⁹ vocare p̃tes quibꝫ sp̃es obiectoꝝ inferũt passiones vident̃ esse infinite. quia tot erũt sensus quot sensibilia. ꝛ tot appetitus quot appetibilia. et s̃m hũc modũ q̇dã diuidũt aĩaz in rõcinatiuã irascibilẽ ꝛ appetitiuã. Aliȷ̃ ꝟo diuidũt aĩam in rõnalem ꝛ irrõnalẽ tanꝗ̃ in potentias sufficienter explicãtes potestatiuũ esse aĩe

Querit̃ Q̃uo reprobat ph̃us diuisionẽ qua diuidit̃ in p̃tẽ rõnalẽ et irrõnalẽ. Sol'o. tribꝫ rõnibꝫ. Prima. potẽtie vegetatiue ꝛ sensitiue sunt p̃ncipales p̃tes aĩe. ꝛ tñ ille nõ sunt rõnales nec irrõnales. g̃ insufficiẽs est diuisio. Minoꝛ pꝫ de sensu ꝙ nõ sit rõnalis. qꝛ inest oĩbꝫ aĩalibꝫ. nec irrõnalis. qꝛ in hoĩe est rõnalis p̱ p̱ticipatõem. p̃mo etichorum. Patꝫ etiã de vegetatiua. ꝗ nõ est irrõnalis p̱ p̃uatõem. sed solũ p̱ negatõez sed negatio nõ est dr̃ña affirmatiua

Ar̃ Aresto. p̃mo ethicoꝝ vocat eas irrõnales. g̃ ꝯtradicit sibi hic ꝛ ibi Sol'o ꝓ tanto d̾r eas irrõnales p̃mo ethicoꝝ. qꝛ nõ sunt capaces forme rõnis p̱ participatiõem sicut sensitiue

☞ Querit̃. que est sc̃da rõ. Sol'o hec. qꝛ phãtasia ꝗ ab omnibꝫ dicta ẽ poñã altera ab aliȷ̃s. nec tñ irrõnalis nec irascibil'. nec ꝯcupiscibilis eẽ videt̃.

¶ Tercia rõ. qꝛ appetitiua ẽ vna eaꝝ ꝗ̃ s̃m platonẽ altera videt̃ a rõnali Qꝫ aũt ꝯtineat̃ in rõcinatiua pꝫ. qꝛ volũtas nõ est nisi in rõnali. ꝛ volũtas appetit⁹ q̇dẽ est. Qꝫ aũt ꝯtineat̃ in irrõnali pꝫ. qꝛ in irrõnali fit desideriũ. ꝛ anim⁹ ab aĩositate dictus q̇ irascibilis d̾r. ꝛ vtrũꝗ̃ illoꝝ appetitus est. ergo

☞ Querit̃. an Aresto. determinet de oĩ p̃ncipio motiuo Sol'o. non sed solũ de p̃ncipio motus ꝓgressiui

☞ Querit̃. q̃uo ꝓcedit determinãdo de ip̃o Sol'o. p̃mo ꝓcedit disputatiue inq̇rendo qd̾ nõ sit. sc̃do oñdit qd̾ sit s̃m ꝟitatẽ. Tercio oñdit q̃uo illd̾ p̃ncipiũ diuersimode in diuersis repit̃. ꝛ s̃m h̾ sꝫ tria capl'a hui⁹ tractatus

☞ Querit̃. vtꝝ potẽtia vegetatiua sit p̃ncipiũ sufficiẽs mot⁹ ꝓgressiui Sol'o nõ. ꝓbat duabꝫ rõnibꝫ. Prima. motus ꝓgressiuus semp̱ est ꝓpter aliqd̾ qd̾ est extra ip̃m aĩal distans ab ipso. ergo opꝫ ꝙ fiat cũ phãtasia aut appetitu. vegetabile aũt s̃m se sumptũ neꝗ̃ phantasiã neꝗ̃ appetitũ hꝫ. ergo ip̃m s̃m se sumptũ nõ est motiuũ s̃m locũ. Maioꝛẽ ꝓbat. qꝛ nihil carẽs appetitu desiderabilis vel fuga tristabilis mouet̃ de loco ad locuꝫ. ꝛ si mouet̃

ad locũ tũc moueř violente. Scd'a rõ. si vegetatiuũ essz tale ꝑncipiuz tũc omne vegetatiuũ moueret̃ fm locũ. ꝛ ꝑ ꝯñs plãte mouerẽtur fm locũ. ꝛ sic haberent aliquã ꝑtem organicã ad motũ hũc qd' nõ videmus

¶ Arguit̃. aĩata dr̃ũt ꝑ hoc ab inaĩatis. q2 hñt in se ꝑncipiũ sui motus. sed plante sunt aĩate. ergo pñt a se moueri Solo. hoc intelligit̃ de motu nõ solũ ꝓgressiuo sed de alio. licet ergo plante habeãt in se ꝑncipium motus augmẽti ꝛ decrementi. nõ tñ progressiui

¶ Querit̃. vtrũ sensitiuũ sit ꝑncipiũ motus Solo. nõ. rõ est. q2 si sensitiuũ esset hmõi tũc omne aĩal moueretur. sed hoc non. ergo. Minorẽ probat q2 videmus multa animalia sensum habentia manere in eodez loco vsq3 ad finem vite sue

¶ Arguit̃. oĩa aĩalia mouẽtur fm locum. ergo. Añs ꝓbat̃. q2 si aliq̃ essent hmõi que nõ haberẽt talẽ motuz maxime imꝑfecta. sicut chonchilia ꝛ alia affixa petris. sed hoc nõ. q2 videmus talia moueri. cũ occupent iam locũ maiorem iam minorẽ Solo. q2uis talia moueãtur motu dilatatõis ꝛ ꝯstrictionis ꝑ quẽ cognoscũtur esse aĩalia. nõ tamẽ mouẽtur ꝓgressiue de loco ad locũ. sed nõ est sermo hic de motu quo aĩal crescit in maiorẽ locũ vel restringit̃ in minorẽ. sed solũ de illo quo aĩal moueť totũ de vno loco in aliuz.

¶ Arguit̃. rõ arestotelis videtur insufficiens. Probat̃. q2 ꝙ quedaz aĩalia nõ mouẽtur ꝓgressiue. hoc nõ est ex defectu ꝑncipij motiui. sed ex parte defectus organorũ. quia sc3 natura non dedit eis organa ad huiusmodi motũ Solo phi in textu ꝙ vtiq3 natura dedisset eis organa si esset in eis huiusmodi principium. Probat. q2 natura non deficit in necessarijs. nec abundat in superfluis

¶ Arguit̃. natura bñ deficit in necessarijs. ergo male soluit Arestoteles instantiam. Probatur. quia animalia perfecta carent quandoq3 hmõi organis. vt cum homo vel aliud animal ꝑfectum nascitur sine pedib9 Solo phi. natura bene deficit qñq3 in orbatis ꝛ menstruosis. sed talia nõ possunt esse indiuidua vnius spẽi.

¶ Querit̃. quotuplicia sunt aĩalia imꝑfecta Solo. duplicia. quedam sunt imꝑfecta que diminuũtur ꝑ impedimenta nature. ꝛ talia deficiũt bene sicut monstruosa ꝛ orbata. Alia sunt imꝑfecta in ordine ad genus sed sunt ꝑfecta in sua specie. ꝛ talia non deficiũt in necessarijs. nec abũdant in superfluis. Et hoc probat phus signo tali. quia talia animalia habent augmẽtuz et decrementũ ꝛ generãt sibi silia fm spẽm. hoc aũt monstra non faciũt. q2 si peccẽt in ꝑncipalib9 mẽbris cito moriũtur. ꝛ si in minus ꝑncipalib9 tunc nõ generãt sibi simile fm suas spẽs vt freq̃ẽter

¶ Querit̃. quõ ꝓbat ꝙ intellectus speculatiuus non est huiusmodi principium Solo sic. quia animal nunq3 mouetur fm locuz nisi ꝓpter iudicium alicuius fugibilis vel prosequibilis. sed intellectus speculatiuus nõ dicit aliquid esse fugibile vel ꝓsequibile. ergo nõ est ꝑncipiũ talis motus. Minorez probat. q2 licet intellectus speculatiuus multotiens intelligat aliqd' delectabile aut terribile. ꝓpter hoc tñ non indicat hoc esse timendũ aut ꝓsequendũ licet cor ꝓpter hoc moueatur ad timorem

Ar. Ad speculatõem intellectus seqtur tristicia vel delectatio. ergo est huiusmodi motus fuge vel ꝓsecutõis ṗncipiũ. Añs probať. qꝛ cõsiderans terribilia qñqꝫ incipit timere ⁊ rõcinans de actibꝫ venereis. qñqꝫ sentit motũ inordinatũ in membris Solo. illa intellectus speculatiuꝰ nõ precipit. sed ab illis potius auertit ⁊ resistit. sed ꝓnitas appetitus hmõi rei adiũcta facit huiusmodi motum membroꝝ. et ideo nõ sequiť motus ad rẽ illam que non est ꝯsiderata vt circa eam sit opus. sed vt circa eam est speculatio simplicis intellectus

Queriť. Utruz intellectus practicus sit hmõi motus sufficiens ṗncipiũ. Solo. nõ. rõ est. qꝛ illud nõ est ṗncipiũ motꝰ alicuius quo posito ſm actũ nõ sequiť talis motus. sed quãdoqꝫ intellectꝰ p̄cipit vel decernit fugere aliquid aut ꝓsequi circa operabilia. sic tñ ꝙ nullꝰ sequitur motus. ergo Minorẽ ꝓbat de incõtinẽte qui habet intellectũ qñqꝫ sanũ sed appetitum corruptũ. Probat etiã signo. qꝛ videmus ꝙ habens artem medicine infirmus aliqñ nõ sanatur. qꝛ nõ opatur ſm p̄cepta artis medicine. et hoc est signum ꝙ mouere ſm scientiã magis est alterius propriũ qꝫ intellectus aut scientie

¶ Queriť. vtrum appetitus sit sufficiens ṗncipium motus progressiui. Solo. non. Probat phus. qꝛ quidam sunt ꝯtinentes ⁊ abstinẽtes. q̇ sentiunt motus passionũ. et tñ nõ sequũtur in opere sed sequũtur intellectum ergo appetitus nõ est hmõi principiũ.

¶ Capitulũ sextum de ṗncipio motiuo ſm veritatem

¶ Queriť. quot et que sunt ṗncipia motiua Solo phi. sunt duo. scꝫ appetitus ⁊ intellectus. aut tria scilꝫ intellectus appetitus ⁊ fantasia. que est quidã intellectus inqꝫtum discernit motũ ⁊ p̄cipit sicut intellectus Probat qꝛ multa aĩalia p̄ter scientiã de particularibꝫ operabilibꝫ sequũtur phantasiam. vt in hoibꝫ ⁊ in aliis aĩalibꝫ nõ habentibꝫ rõnem

¶ Queritur quod est principium vnũ ad quod reducũtur illa ṗncipia scꝫ appetitus et intellectus Solo. appetibile. hoc ostendit phus sic. qꝛ intellectus qui moueť localiter imperatiue est practicus qui differt fine a speculatiuo. sed intellectus practicus mouetur ab eodem a quo appetitus. scilꝫ ab appetibili. sicut enĩ intellectus practicus est propter aliquid quod nõ habet. ita omnis appetitus est ꝓpter aliquid quod nõ habet appetens. et iste appetitus quo ſm actũ appetimꝰ nõ est intellectus practici vt potentie ex qua elicitur appetitus. sed potius est illud quod est vltimũ in ordine mouentiuz et proximũ motiuũ. et hoc est principium motus et actionis. quare appetitꝰ est potentia distincta ab intellectu

¶ Queritur. vtrum intellectus possit mouere sine appetitu Solutio. nõ Probat. quia cum aliquid mouetur ſm intellectuz mouetur etiam ſm voluntatem. ergo et ſm appetitum. quia volũtas appetitus est. appetitus autẽ bene mouetur absqꝫ ratione. id est preter intellectum. quia concupiscentia q̄ contradicit rationi mouet preter rõnem. ergo et appetitus. Probat ꝯñam qꝛ ꝯcupiscentia appetitus quidem est

Querit᷑. Quō differūt intellect⁹. appetitus. ⁊ phātasia Sol'o sic. q̄ꝛ intellect⁹ semꝑ est rect⁹. appetit⁹ v̄o ⁊ phātasia sunt recta ⁊ nō recta. Probat. q̄ꝛ appetibile sꝑ mouet ad ꝓsequēdū vel fugiēdū aliq̄d. i. ad id qd̄ h̄ȝ intentōem boni ꝯuenientis. vel nocētis mali. nō em̄ mo⸗uet ad oē bonū sȝ ad actu bonū qd̄ est circa ꝑticularia. qd̄ est ꝯtingēs potēs aliter ⁊ alit᷑ se hr̄e. ḡ ꝯtingit appetitū ⁊ phātasiā esse recta ⁊ nō recta.

Querit᷑. Utrū appetitus possint esse ꝯtrarij. Sol'o sic. hoc ꝓ⸗bat ph̄s. q̄ꝛ rō ⁊ ꝯcupiscētia sunt aliq̄n ꝯtrarie. ꝓbat. q̄ꝛ intellectus ꝓpter malū futurū q̄nq̄ȝ iubet p̄n̄s bonū eē fugiendū. ꝯcupiscētia v̄o q̄ nō iudicat de futuro ꝓpt᷑ p̄ntis boni delectatōeȝ iubȝ tale eē ꝓsequēdū

¶ Ar᷑. Aresto. ꝯtradicit sibi. ꝓbat᷑. quia dixit q̄ sunt duo vel tria p̄ncipia il⸗lius motus. scȝ intellectus. vel phantasia. et appetit⁹. ⁊ tn̄ dt̄ plura esse. s. mo⸗bile ⁊ organū ⁊ appetibile. Sol'o. illa sunt p̄ncipia intrinseca q̄ fm̄ se non sufficiūt ad actualē motū. sȝ ad illū requirūt᷑ etiā alia. scȝ mobile ⁊ organū.

☞ Querit᷑. quot sunt ḡ p̄ncipia intrinseca ad actualē motū req̄sita. So° tria scȝ intellect⁹. appetit⁹. ⁊ poña motiua. intellect⁹ vel phātasia q̄dem vt p̄ncipiū directiuū. appetit⁹ vt inclinatiuū. poña motiua vt executiuū.

☞ Querit᷑. q̄t requirūtur ad actualē motū ꝓgressiuū Sol'o tria. scilȝ mouens īmobile scȝ appetibile. mouēs motū vt appetit⁹ directus intellectu vel fantasia. et motū tm̄. scȝ aīal qd̄ mouet᷑ mediāte poña motiua.

¶ Ar᷑. vnus mot⁹ simplex est ab vno mouēte simplici. sȝ motus ꝓgressiu⁹ est simplex. ḡ est ab vno mouēte Sol'o alberti. vn⁹ motus simplex est ab vno motore simplici siue ab vno mouēte īmediato. et hoc mō nō sunt plu⸗ra mouentia in motu ꝓgressiuo

☞ Querit᷑. vtꝝ virtus mot⁹ ꝓgressiui sit in corde vel in posteriori p̄te ca⸗pitis Sol'o. de hoc recitāt᷑ opiniōes. ꝯcordia tn̄ istaꝝ videt᷑ stare in hoc q̄ cor est p̄ncipiū p̄mū istius motus. sicut ꝓbat albert⁹ multis rōnib⁹ auicēne Sȝ ꝓximū p̄ncipiū est intellect⁹ existēs in posteriori p̄te capitis. inq̄ꝝtū po⸗sterior pars influxū recipit ab ipso corde.

☞ Querit᷑. quō dȝ esse organū mot⁹ ꝓgressiui. So° ph̄i. dȝ eē tale q̄ in ip⸗so sit idē p̄ncipiū ⁊ finis. ⁊ q̄ ip̄m fm̄ aliq̄d maneat īmobile ⁊ fm̄ aliq̄d mo⸗ueat᷑ ⁊ habeat in se ꝯcauū ⁊ gibbosum existēs figure rotūde in quo ista. scilȝ ꝯcauū ⁊ gibbosum finis ⁊ p̄ncipiū sint altera solū rōne ⁊ nō magnitudine. Et hui⁹ cām ponit ph̄s. q̄ꝛ oīa q̄ mouent᷑ motu aīali mouētur pulsu ⁊ trac⸗tu. sed depulsio ⁊ attractio sunt ab eodē ad idē. ideo opꝫ motū istū fieri ex eo⸗dem in idē. sicut in circulo.

¶ Querit᷑. q̄d est hoc dicere mot⁹ ꝓgressiu⁹ est organice circularis. Sol'o Tātū est dicere q̄ ꝯuexū vni⁹ mēbri est in ꝯcauo alteri⁹ mēbri. hoc ē q̄ mē⸗bra potētie sunt in se inuicē posita circulariter siue orbiculariter. sic q̄ ꝯuexū mēbri mobilis est in ꝯcauo vel pixide mēbri immobilis

¶ Ar᷑. mot⁹ ꝓgressiu⁹ ē rect⁹. ḡ nō circularis. An̄s ꝓbat᷑. q̄ꝛ mot⁹ aīā ē rec⸗tus. sȝ mot⁹ ꝓgressiu⁹ ē h̄mōi. Sol'o motus ꝓgressiu⁹ nō est ꝑfecte circu⸗laris sed organice

Terciū capl'm quō p̄ncipia motiua in diuer⸗sis aīalib⁹ inueniantur

☞ Queritur. quod est ꝓncipiū motus in oībꝫ aīalibꝫ Solo ꝓ phi. ꝙ omne aīal inq̄ꝫtum est appetitiuū ſm locū est suij ꝑsius motiuū. Probat qꝛ spēs appetibilis ꝑ hoc ꝙ est in appetitu est mouēs ꝓmum. ꝛ ideo phātasia nō est immediatū ꝓncipiū sed appetitus. sed nō nisi directus a phātasia.

¶ Queritur. quotuplex est phantasia Solo phi duplex. scꝫ rōnalis ꝛ sensibilis. ꝓma est hominis. alia bruti

☞ Queritur. quotuplex est phantasia sensibilis. Solo. duplex. scꝫ determinata ꝛ īdeterminata Determinata accipit rē ea nō p̄nte in sensu. sꝫ indeterminata nō accipit rē nisi ea p̄nte ꝛ tāgēte corpꝰ aīalis cuiꝰ talis phātasia est

☞ Queritur. vtꝝ in aīalibꝫ imꝑfectis sint principia motus. Solo sic. qꝛ eis inest appetitus ꝛ phātasia. sed illa sunt ꝓncipia motus. ğ ꝛc̄.

¶ Arguitur. dictū est ꝓus ꝙ illa ꝓncipia nō ꝯueniūt aīalibꝫ imꝑfectis. qꝛ si sic mouerētur ꝓgressiue. Solo. nō insunt aīalibꝫ imꝑfectis eo mō quo ꝑfectis. ideo nō sunt eodē mō ꝓncipia motus in istis. ꝛ in illis

☞ Queritur. qualiter ꝓbat phs ꝙ aīalibꝫ imꝑfectis insit appetitus ꝛ fantasia Solo. sic. Cuicūqꝫ inest delectatio ꝛ tristitia illi inest appetitus ꝛ phantasia. sed aīalibꝫ imꝑfectis inest delectatio et tristitia. ğ appetitꝰ ꝛ phātasia

☞ Queritur. quō mouentur illa imꝑfecta aīalia. Solo phi. ꝙ hn̄t motū indeterminatū. Probat. qꝛ sicut in eis est phātasia. ita cōpetit eis moueri. sed eis ꝯuenit phātasia indeterminata. ğ mouentur indeterminate

☞ Queritur. quare animalia imꝑfecta habēt phantasiā indeterminatam. Solo alberti. qꝛ sensus cōis formalis est ꝛ ſm locū distinctus a sensibꝫ ꝓprijs. respectu aūt sensus ꝯmunis formalis est imaginatio ꝛ phantasia. ꝛ ille vires sunt distincte in aīalibꝫ ꝑfectis hn̄tibꝫ ꝑfectam figurā capitis. Sed in aīalibꝫ imꝑfectis nō est ꝑfecta figura capitis nec sensus ꝓprij ꝑfecte insūt nec superior vis bene distincta est ab inferiori. sed organa sunt sibi inuicē ꝑmixta. et ꝑ ꝯsequens etiam sensus ꝯmunis et sensus ꝓprij. hinc est ꝙ aīalia imꝑfecta nō habent sensum formalem sed materiales hn̄t qui sunt gustus et tactus. Igitur etiā habent phantasiā ꝯmixtam cū sensu ꝯmuni. ꝛ sensum ꝯmunē ꝯmixtū cū sensu ꝓprio Ideo phantasia in talibꝫ nō mouet nisi motu sensus qui est ex p̄sentia rei. et ista ꝑmixtio inducit ꝯfusam ꝛ indeterminatā et ꝑmixtam phantasie apprehēsionē. et hoc causat ꝯsequenter indeterminatum et confusum motum

☞ Queritur. qꝫ differenter mouētur aīalia ꝑfecta ſm phātasiam Solo phi. In hoc est ꝯuenientia ꝙ oīa mouentur ſm phantasiam determinatā. Sꝫ in hoc est dr̄ia. qꝛ qn̄qꝫ phantasia ordinabilis est a rōne deliberante sicut in hoīe qui deliberat an hoc ꝓus agendū sit an aliud. sed tale opus est rōnis ordinantis fantasiam ꝛ appetitū. Probat. qꝛ necesse est ꝙ aīa vno quodā qđ est in ipsa mensuret oīa phantasmata ꝯparando ea ad inuicem. ꝛ tūc imitatur ipsa melius qđ ex pluribꝫ phantasmatibꝫ eligere p̄t. et ꝯsensus in hoc ꝓamatum vocatur opinio. qꝛ opinio est acceptio eius qđ pluribꝫ rōnibꝫ alijs preponitur. Sed sic nō est de phātasia nō deliberatiua. qꝛ opinio nō imitatur fantasiam nec phantasia hꝫ opinionē ex syllogismo. sꝫ opinio ex syllogismo hꝫ phantasiā. Ex quo infert phus ꝙ cū appetetitꝰ sit ꝑticularis boni qđ est hic ꝛ nūc nō hꝫ appetitus vliter opinionē. sꝫ hꝫ vliter phantasiam

Ar Ex hoc sequeret q plura eēnt pncipia motiua in homine q̄ in alijs aīalib9 perfectis. sed hoc videt ɔtra superius dicta. Sequela probatur. q2 phantasia. intellectus. volūtas. ⁊ appetitus Solō. in spē mouendi sunt vniuoca ⁊ eadem. sed non in numero. vt pus dictū est. q2 intellectus practicus ⁊ phantasia ɔueniūt in hoc q sunt pncipiū directiuū. volūtas aūt et appetitus ɔueniūt in hoc q sunt inclinatiuū pncipiū.

Querit Quotuplex est appetitus Solō. iuxta supius dicta duplex. scȝ intellectiuus ⁊ sensitiuus. Cuius rō est. quia duplex est bonū. ergo duplex appetitus. tenet ɔña. q2 bonū est obiectū appetitus. Aña pȝ. q2 quoddā est bonū vlē. qd est bonū vbiq ⁊ semp. et circa tale bonū est intellectiu9 appetitus Aliud est bonū particulare quod est bonū hoc et nunc. et circa tale est appetitus sensitiuus qui diuiditur in concupiscibilem et irascibilem.

Ar Omīs appetitus est respectu singularis appetibilis. ergo nullus est appetitus intellectiuus. Aña pbat. q2 appetitus ē circa operabilia sed talia oīa sunt singularia Solō. singulare capit dupl'r. Uno mō fm rōnem singularis. ⁊ hoc mō appetitus sensitiu9 fertur in singulare Alio mō accipit singulare fm rōnem vl'is. et sic appetitus intellectiu9 fertur in singulare. sicut nos impugnamus aliqd maluȝ vl'e odio habentes oīe genus latronū. et diligimus omnes iustos absq hoc q descensus fiat ad hunc vl' ad illum iustū. Uel dōm q appetitus intellectiuus ille est circa singularia īmaterialia. vel circa singularia materialia fm tñ aliquā rōnem vl'em

Querit Utrū hec oīa simul ɔcurrant in homine ad motū Solō phi. quādoq ⁊ quādoq nō. Aliquādo eīm hec oīa mouentur motu rōnis. sicut patȝ in ɔtinentis ⁊ abstinentis actib9. Aliquando vero phantasia et appetitus non sequuntur rationem. sed mouent per se sicut patet in actib9 in cōtinentis.

Querit Quomodo Aresto. pbat hanc diuersitatem. Solō per simile de spheris celestib9. Sicut eīm in spheris sphera inferior mouetur a motore prime sphere fm motum diurnū. ⁊ tñ inferior hȝ motum ppriū qui exit a suo motore pprio. Ita se habent ad inuiceȝ rō ⁊ phātasia et intellectus.

Querit Quis motus in homine est principalior. Solutio motus superioris motoris est principalis. et quādo egreditur motus a superiori. tunc opera illa sunt semper ordinata. Quando autem vincit inferior tunc egreditur opus peruersum. eo q inferior non procedit ex syllogismo vt syllogismo. sed sophistice procedit ex bonis. vt nūc tanquam sit bonum per se et essentialiter. Unde superior mouet tanquaȝ tres vires. vt dicit philosophus. Et hoc sic declarat albertus. quia primo decernit vniuersale decretum motus. scilicȝ q omne tale faciendum est. et postea sub ipso vniuersali mensurat phantasma particulare. Et tercio quidem

non cōcludit decernendo sed cōclusio sua est impulsus ad opus ꝑ appetitum. Et silr nō appetitus incōtinētis non habet conclusionē nisi impetum ad opus.

Querit Utrū rō delibrās vl'e in hoīe moueat Sol'o phi ꝙ nō dicit eīm ꝙ scibile vl'e nō mouet sed q̄si quiescēs est et fixū. Et lʒ hoc maxie verū sit de speculatiuo tn̄ de practico etiā verū ē. Cū eīm alia est vl'is opinio de opabilibꝰ ⁊ silr alia rō ⁊ alia est opinio ⁊ rō pticularis que ē in fantasmate tūc manifestū est ꝙ vl'is rō dicit ꝙ hoc sp ⁊ ab oī et vbiq̄ agendū est. Et hoc vl'e nō mouet qꝛ ꝺm hanc silitudinē ꝯtinens hn̄t ⁊ incōtinens oēs eīm dicūt a nullo ⁊ nunq̄ esse furandum. pticularis aūt dicit hoc nūc ꝯceptū est hmōi aliꝰ aūt nō ⁊ hoc nō silr ē apud oēs

☞ Contra. Rō vl'is intellectus practici ē motiua. g̃ dictū falsū. Añs ꝓbatr qꝛ ꝑ hoc differt a rōne speculatiua. Solutio sicut dicit phs si aliq̄s dicat ꝙ vterq̄ scʒ rō vl'is ⁊ particularis moueat hoc tamē differenter. qꝛ vl'is mouet vt quiescens magis ⁊ fixi ꝺm certā rōnem motus pticularis vero mouet vt mota ab vl'i rōne. Ita ꝙ vniuersalis rō est vt causa prima ⁊ pticularis vt causa ꝓxia ⁊ q̄si fluens ꝑ hoc desideriū ⁊ in hoc delectabile quod est nunc conceptum.

Ultimus tractatus de comparatione potentiarum anime ad aīata.

Querit Utrū necesse sit in oībꝰ viuētibꝰ generabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ esse potētias vegetatiue aīe a generatōne vsq̄ ad corruptōnem. Solutio ꝙ sic. rō est qꝛ oē viuens generabile ⁊ corruptibile habet augmentū ⁊ decrementū ⁊ statū. g̃ hʒ alimentū id ē virtutē nutritiuā. Probatr qꝛ augmentū sine alimēto fieri nō pōt ⁊ ne destruatr eē diuinū oportet ipm habere generatōem ille aūt sūt ꝟtutes aīe vegetatiue. Igitr necesse ē potētias aīe vegetabilis eē in oībꝰ gn̄abilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ

Querit Quare dr phs in oībꝰ viuētibꝰ generabilibꝰ ⁊c̄. Sol'o. Albertī. qꝛ in his q̄ nō generabilia sunt vita nobilior est Ideo nō indigēt aīa vegetabili nec viribꝰ eius.

Ar Elemēta generātr ⁊ corrūpūtr ⁊ tn̄ nō hn̄t aīam vegetabilē. g̃ nō ē in oībꝰ gn̄abilibꝰ. Sol'o phs dt notāter oē qdcūq̄ viuū. sʒ elementa non sunt viuentia.

☞ Cōtra. Sūt aīata. g̃ viuētia. ꝯn̄a tenet. qꝛ vita ē formalis aīe effectus vt dr secūdo huiꝰ aīa ē quo viuimꝰ. Añs ꝓbatr. qꝛ elemēta generāt se inuicē ⁊ generantr generatiua aūt ꝟtus ē potētia aīe q̄ nō pt esse sine aīa ⁊ ꝑ ꝯn̄s in eis ē aīa vegetatiua. Solutio. elemēta generāt se generatōne impprie ⁊ cōiter dicta. ⁊ talis nō ē potētia aīe. Un̄ dicit Albertꝰ ꝙ dictū phi in ꝓposito intelligitr de generatis q̄ de se ipis generant ⁊ nō de illis q̄ generant suas formas ⁊ spēs in materia aliena sicut faciūt corpa simplicia ⁊ mineralia q̄ nō de se ipis semē emittūt ꝓpter qd nō vere generata aut generāt.

tia sunt agentia generatõez sed in alijs.

Queritur Utrũ necesse sit om̃e viuũ habere sensum Sol'o q̃ nõ ꝓbat phs q̃ tactus non in est oĩbꝫ viuẽtibꝫ.ḡ nec alij sensus.ꝯñam ꝓbat q̃ sine tactu nõ p̃t esse aliq̃s sensus aut vllũ aĩal Añs ꝓbat q̃ tactus ꝯsistit in quodã tẽperamẽto q̃litatũ p̃maꝝ qd̃ nõ ẽ nisi me dietas calidi ⁊ frigidi ⁊c̃.sed corpa simplicia nõ p̃nt h̃re hm̃õi medietatem. ergo nec tactũ ⁊ p̃ ꝯñs nullũ h̃nt sensum.

Ar Omne aĩatũ h̃z corpus mixtũ.ḡ rõ p̃hi nõ ꝓbat plantas ⁊ hm̃õi viuentia nõ habere sensum Solutõ Albert i hoc p̃t dupl'r expo ni. Uno mõ q̃ per viuũ simplex intelligat̃ planta que simplex dicit̃ ꝓ tan to q̃ nõ habet multitudinẽ organoꝝ. Alio mõ p̃t intelligi p̃ viuũ simplex celũ qd̃ viuit vita nobilissima nõ requirens tactũ vel intelligũtur calode mones ⁊ cacodemones id ẽ boni ⁊ mali angeli Scd̃a rõ ad idem est q̃ oẽ h̃ñs sensum est susceptiuũ specieꝝ sine materia.sed nõ oẽ viuũ est suscepti uum specieꝝ sine materia.ergo ⁊c̃.

Queritur Utrũ necesse sit om̃e aĩal h̃re sensum Sol'o sic ꝓbat p̃hs.q̃ natura nihil facit frustra .sed natura facit illa q̃ nõ mox vt nata sunt corrũpunt̃.sed q̃ vt in pluribꝫ vel in oĩbꝫ deueniũt ad finẽ sue ꝑfectõnis s̃m speciẽ ad quẽ nata sunt deuenire. Sed sine sensu aĩal nõ p̃t ꝑtingere ad finẽ q̃ est opus p̃ncipaliter intentũ a natura. Igit̃ necesse est om̃e aĩal h̃re sensum. Minorẽ ꝓbat inductiue de aĩalibꝫ ꝑfectis ⁊ de imperfectis.de perfectis q̃ talia oportet habere sensum p̃ quẽ de loco ad lo cum mota cõiungantur conuenientibꝫ ⁊ remoueant̃ a discõuenientibꝫ De imperfectis que manentia sunt in eodem loco.ꝓbat quia his inest per ceptio conuenientiũ ⁊ fuga discõuenientiũ aliter tamẽ q̃ꝫ perfectis.inest ta men eis modo conuenienti nature coꝝ.

Queritur Utrũ corpus possit habere aĩam ⁊ intellectiuũ discre tiuũ sine sensu. Sol'o.non ꝓbat inductiue q̃ nec mo bilia nec imobilia possunt habere intellectũ sine sensu.ergo nullũ aĩal põt habere sine sensu intellectũ.Añs ꝓbat tali ratõne.quia si aĩa vniret̃ corpori sine sensu tunc illa vnio vel esset ꝓpter bonũ anime vel esset ꝓpter bonũ cor poris. Non primũ quia anima in tali corpori existens non intelligeret q̃a cognitio fit per sensus tanq̃ per portas. Non secũdũ.quia corpus non me lius conseruatur in esse sine sensu q̃ꝫ cum sensu. Jmo multo magis per sen sum eo q̃ sicut dictum est per sensum discernit inter nutrimentum conue niens ⁊ disconueniens.

Queritur Utrum necesse sit omne animal habere corpus mixtũ Solutio sic probat p̃hus.quia omne animal necessa rio habet sensum sed sensus non potest esse in corpore simplici. ergo maior ꝓbata est. Minorem probat.quia nõ potest habere sensum tactus eo q̃ or ganum tactus consistit in quadam medietate quatuor qualitatum sed si ne tactu non possunt alij sensus in esse.

Tercij libri de aīa

Querit̃ Utrꝝ necesse sit om̄e aīal hr̄e tactum. Sol'o sic ꝓbat phs dupl'r. Primo qꝛ corpꝰ aīalis ē aīatū. om̄e aūt corpus generabile ⁊ corruptibile potest tangi omne aūt passibile tangi tactu physico sentit̃ ꝑ sensus tactiuos. ḡ necessariū ē ex ꝙ tactꝰ fit ꝑ mediū intraneū ꝙ aīalis corpꝰ sit tale ꝙ possit tangere ⁊ sentire tactꝰ drās. Sic aūt nō est de alijs sensibꝫ ꝙ sentiūt ꝑ media extrinseca ⁊ nō sūt sensibilia aliorꝝ sensuū ꝯponētia aīal sic̄ sensibilia tactꝰ. Igit̃ vt aīal possit fugere nocētia ⁊ corrūpētia aut accipere saluantia necesse est ip̄m habere tactum.

Querit̃ Utrū necesse sit om̄e aīal hr̄e gustū Sol'o sic. Rō qꝛ gustus est quidā tactꝰ ſꝫ necesse est aīal hr̄e tactū. ḡ ⁊ gustum Preterea Gustus est sensus alimenti sed sine alimento aīal nō pōt ꝯsistere. ergo nec sine gustu. Alij aūt sensus non faciūt ad alimētū qꝛ sonus color odor etiā non faciunt augmentū ⁊ decrementū.

Querit̃ Utrū alij sensus sint etiā necessarij omni aīali Solutio nō sed sunt de bn̄ esse. Sunt tn̄ necessarij cuidam generi aīaliū puta aīalibꝫ ꝓgressiuis quibꝫ ꝯuenit querere alimētū ꝑ distātiā. Probat. qꝛ necesse ē talia aīalia hr̄e sensum qbꝫ cognoscit̃ distās ſꝫ tactu nō cognoscit̃ distās ſꝫ alijs sensibꝫ q ꝑ mediū extrinsecū sentiūt ⁊ hoc fit eo mō ꝙ ip̄m mediū suscipit formā sensibilē ꝑ hoc ꝙ patit̃ a sensibili. sensꝰ aūt patit̃ in eo ꝙ accipit a medio tantū ⁊ illud iterū aliud. Huiꝰ simile ponit phs de motu ſm locū violento vbi mouēs pellit a se mediū qd̄ vlteriꝰ facit alterū a se depelli ⁊ sic ꝯtinue mouēs vnū mouet alterꝝ. Ita ꝙ in tali motu est depellens tm̄ vt ꝓmū. depulsum tm̄ vt vltimū depellens ⁊ depulsum sint mediū ꝑ qd̄ ē motus. sic etiā ē in alteratōne q sensus alterat̃ per mediū a sensibili. In hoc tn̄ est drā ꝙ alteratio sensuū fit ꝓmo sensibili manēte in eodē loco qd̄ nō fit in his q ferunt̃ in qbꝫ hoc qd̄ depellit̃ mutat locū.

Querit̃ Que est alia silr̄itudo alteratōis sensus. Solutio Alteratio sensus silr̄is ē motui figure sigilli ⁊ cere declarat. qꝛ motus figure tantū ingredit̃ cerā inq̄ꝫtū reꝓmens tingit cerā ⁊ nō amplius. Ita etiā mediū tingit̃ specie rei sensibilis ad tantū ad quātū durat motus rei sensibilis ⁊ ideo in lapide nihil fit de motu tali. qꝛ nō est mediū ꝯueniens sed aq̄ ꝓpter humidū ⁊ ꝑspicuū tingit̃ vsqꝫ ꝙ id est procul. Aer aūt adhuc amplius qꝛ ille defacili impulsu mouet̃ ⁊ defacili recipit species sensibiliū ⁊ defacili agit a sensu ⁊ patit̃ in sensibili si maneat vnꝰ ⁊ cōtinuꝰ et non interceptus aliquo spisso termīato. Ex quo infert phs ꝙ melius est dicere hoc q̄ꝫ dicere sicut antiqui ꝙ visio fieret extramittendo ⁊c̄.

Querit̃ Quare aliquibꝫ membris non sentit aīal sicut vnguibꝫ aut ossibus aut pilis. Sol'o hoc est ideo qꝛ organum tactus cōsistit in medietate qualitatum primarꝝ sed in istis dn̄atur aliqd̄ elementorꝝ ſcꝫ terra quia terree nature sunt ⁊ coagulata calido ⁊ sicco.

Querit̃ Quare plante non habent sensum. Soluio. quia sūt terree in virtute ⁊ habent vires a terra ⁊ nutrimētū. ⁊ iō etiā nō pn̄t in eis perficiopatōnes vite sensibilis

Reparationes

Ar Ex dictis sequeretur quod nullum animal haberet sensum tactus. Probatur quia corpus cuiuslibet animalis plus habet de terra quam de aliis ita quod sunt terrea a dominio. ut dicitur secundo de generatione. ergo eadem ratione qua pili vngues et plante non habent etiam animalia tactu carebunt. Solutio licet in eis dominetur terra. tamen hoc est secundum medietatem arismetricam inquantum plus quantitatis aque et terre dominatur in corporibus animatorum aliorum elementorum secundum vero medietatem siue proportionem que vocatur geometrica nullum dominatur plus altero in corporibus animalium.

Queritur Utrum animal possit habere alium sensum preter tactum Solutio non. quia cum sit aliorum sensuum fundamentum necesse est ipso priuato animal mori. Ratio est quia impossibile est quod aliquid habeat sensum quod non sit animal et cum aliquid est animal non necesse est habere alium sensum quam istum. Et ideo hoc solo posito ponitur animal et eo destructo destruitur animal

Queritur Utrum excellentie sensibilium aliorum sensuum a tactu corrumpant animal. Solutio non sed forte sensum vnum corrumpunt vt color sonus et odores.

Ar Sensibilia illa corrumpunt animal totum. ergo non solum vnum sensum. Antecedens patet de sono tonitrui. Et similiter de odoribus fetidis qui inficiunt odorantes et intoxicant. Solutio hoc est per accidens scilicet quando cum sono est depulsio aeris et ictus et tunc percutiens tactum corrumpit. Similiter odores inficientes aerem et conuertentes ad venenum naturam corrumpunt non in eo quod odores sed in eo quod venenum vel aer venenosus ad interiora tangendo ingreditur per poros occultos et sic inficit.

Queritur Quare excellentia qualitatum tangibilium corrumpit animal. Solutio. quia excellens sensibile corrumpit sensum. ergo excellens tangibile corrumpit tactum animal autem diffinitur et determinatur tactu quia solus tactus constituit animal vt dictum est.

Ar Tactus est accidens animalis. ergo non constituit nec corrumpit animal. Antecedens patet quia est naturalis potentia. Solutio non est intelligendum quod sit principium constitutiuum intrinsecum sed potest dici constitutiuum representatiuum pro tanto quia est naturalis potentia que necessario consequitur ad esse animalis.

Queritur Quomodo ostendit philosophus alios sensus solum haberi quo ad bene esse Solutio dicit quod visum habet habitans in aqua et aere vt videat lucentia per se que non indigent medio nisi dyaphono solo. Secundo habet visum vt in lucido secundum actum illuminato videat colores et per hoc eminus comprehendat conuenientes vel nocentes. Gustum secundo habet vt discernat dulce vel amarum et per hoc conueniens noscatur alimentum et desiderio moueatur vel remoueatur ad ipsum vel ab ipso Olfactum habet vt remotius cognoscat alimentum conueniens. Auditum habet vt ipsi possit aliquid significari linguam vero habet vt per eam aliquid alteri significet.

Finiuntur Reparationes trium librorum de Anima

De sensu et sensato

Quoniam autem de anima secundum seipsam determinatum est et de virtute qualibet ex parte ipsius. Consequens est facere cõsideratiõem de animalibus ꝛc.

☞ Querit. primo quare isti libri dicuntur libri paruorum naturaliũ. Solo. quia isti in supplementũ ꝛ cõplementum aliorum librorum principaliter sunt. Et hic agit de paruis. scꝫ de passionibus ꝛ potentijs corporis.

Ar. De illis passionibus ꝛ etiam de singulis partibus corporis animati sufficienter determinat in libris principalibus. scꝫ in libro de aĩa. ꝛ in sequentibus. scꝫ de aĩalibus de vegetabilibus ꝛ plantis. ergo isti libri sunt superflui Solo. differenter agitur de illis ibi ꝛ hic. quia in libro de anima agit de illis potentijs ꝛ passionibus secundum quod principaliter ab anima dependent. Sꝫ hic determinatur de illis secundum esse eorum materiale quõ principaliter a corpore dependent In alijs vero sequentibus libris agit de illis inquantũ sunt totius cõiũcti. scꝫ corporis aĩati cõtracti ad spẽm

Querit. Quare isti libri paruorum naturalium sequũtur librũ de aĩa Solo. quia aĩa est dignior corpore. sed in libro de aĩa agit de istis potẽtijs secundum quod esse earum principaliter ab anima dependet. et ĩ istis libris agit de ipsis secundum esse materiale secundum quod iuxta dicta principaliter a corpore dependẽt. ergo isti libri sequũtur librũ de anima

Querit. Quare isti libri precedũt sequentes. scꝫ de aĩalibus ꝛ de vegetabilibus ꝛ plantis Solo. quia cõmuniora sunt priora. sꝫ in istis libris agitur de cõmunioribus. quia agitur de passionibus cõmunibus aĩe et corporis secundum quod principaliter tñ a corpore dependent. sed in libris sequentibus agit de singulis spẽbus ipsius corporis aĩati. ergo.

Querit. Quis est primus liber inter libros paruorum naturalium Solo. liber de sensu et sensato. Cuius rõ est quia oportet per magis similia ad dissimilia procedere. sed liber de sensu et sensato habet maiorem similitudinem cum libro de anima quam alij sequentes. ergo etiã prior est alijs. et sequitur immediate librum de anima. Minor patet. quia in libro de anima agitur de potentijs inquãtum principaliter ab anima dependent. sed potẽtie sensitiue de quibus hic agit magis ab aĩa dependent quam alie passiones de quibus in sequẽtibus agit. ergo iste liber hꝫ maiorem similitudinẽ cũ libro de aĩa. ꝛ per cõsequẽs ĩmediate seqtur eũdem

Ar. Ex illa rõne sequeret quod liber de memoria ꝛ reminiscẽtia precederet istum Probat. quia ille liber maiorem hꝫ similitudinẽ cũ libro de aĩa quam iste Solo. argumẽtũ procederet nisi aliud obstaret. Obstat aũt quia noti-

tia rerũ sensibiliũ nõ venit ad memoriã nisi p sensus exteriores. ergo etiam oportz prius de sensib' exteriorib' determinare

Querit Quod est subiectũ libri de sensu z sensato. Solo. corpus sensitiuũ ẽm q substat passioni sensus. Cuius rõ est qz illud est subiectũ scientie de quo passiones proprie illius scie demonstrant. hmõi aũt est corpus sensitiuũ vt hmõi. qz sensus in cõi de quo hic agit hz corpus sensitiuũ pro subiecto

Querit Quare necessariũ est de passionib' cõib' aĩati corporis determinare Solo. qz si operatões tã pprie q̃ cões essent solius aĩe tanq̃ ab ea dependẽtes sufficiẽter determinatũ esset de ipis in libro de aĩa. nũc aũt sunt totius cõiũcti nõ solũ ab aĩa sed etiã a corpe depẽdẽtes. et g̃ de eis necessariũ fuit in hoc libro determinare

☞ Querit. que sunt operatões z passiones cões operatorꝝ Solo phi. sensus memoria ira desideriũ z oĩno hoc est vniuersal'r appetit? z cũ hĩs gaudium z tristicia. hec eñ fere oĩb' insunt aĩalib'

Querit Quare phus enumerat ibi solã memoriã z nõ alios interiores sensus Solo. qz oẽs alios cõprehendit sub sensu. eo q oẽs alij sunt p̃sentiũ. s3 sola memoria est p̃teritoꝝ. vt postea patebit

Querit Quare dt phs hec eñ fere oĩb' aĩalib' insunt. Solo propter memoriã que nõ inest oĩb' aĩalib' sed tm̃ pfectis

☞ Querit. quare dt phus et oĩno appetitus Solo. qz multe sunt passiones appetitus. qz duplex est appetitus sensitiuus. sc3 irascibilis z cõcupiscibilis. z quilibet eoꝝ habet multas passiones

Querit Quotuplex est appetitus. Solo. duplex. Primus est intellectiuus. de quo nõ est hic ad propositũ cuius obiectũ est bonũ vl'e z simpl'r. Alius est sensitiuus. et ille diuidit in cõcupiscibilẽ. cuius sunt sex passiones. sc3 amor. desideriũ. gaudiũ. odiũ. fuga. tristicia. Et in irascibilẽ. cuius sunt q̃nq3 passiones. sc3. spes. desperatio. audatia. timor. ira

Querit Que sunt alie passiones cões nedũ aĩalib' sed quodãmodo oĩb' vitã pticipãtib' Solo. q̃dã sunt q̃ cõueniũt soli aĩali z nõ oĩ. sicut respiratio z inspiratio. quedã oĩ z nõ soli. sicut iuuẽt' et senectus. quedã oĩni z soli aĩali. sicut somnus z vigilia. et sunt q̃dã que habent se sicut habitus z puatio cõuenientes oĩni aĩali z non soli. sicut mors z vita. sanitas z egritudo. de quib' oĩb' in istis libris determinãdũ est

Querit Quõ pbat phs q ad physicum spectat cõsiderare de sanitate z egritudine Solo. pbat hoc rõne z signo. Rõne sic. ad physicũ spectat cõsiderare de corpe viuo z pncipijs corpis viui. s3 sanitas z egritudo accidũt viuẽtib'. g̃ de illis etiã hz cõsiderare phs. ¶ Signo sic. qz vbi physicus desinit ibi medicus incipit. eo q sunt quodãmõ conterminales in suis cõsideratõib'. sed medicus incipit determinare de sanitate z egritudine particulariter. ergo ad physicu3 spectat determinare de eis q̃rum ad vl'es causas z pncipia vl'ia

☞ Querit. quõ pbat phs q oẽs ille passiones sint cões aĩe z corpi. Solo

sic. qꝛ sensus est cōis aīe ꝛ corpi. ḡ ꝛ iste potētie. Ptꝫ ꝯña. qꝛ q̄dam istarum passionū accidūt cū sensu. sicut respiratio ꝛ inspiratio. Quedā ꝑ sensum. vt memoria ꝛ reminiscentia. Quedā sunt sensuū passiones. vt iuuentus ꝛ senectus. Et quedā sensuū dispōnes. vt somnus ꝛ vigilia. Quedā sunt sensuum ꝯseruationes ꝛ salutaria. vt sanitas. Et quedam corruptōes. vt mors et egritudo.

Queritur In quot tractat9 diuidit̃ iste liber Sol'o. tres. In ꝑmo agit̃ de sensib9. In secūdo agit̃ de sensibilib9 seu obiectis. Et in tercio soluit tres dubitationes.

¶Sequitur pars executiua

Queritur Vtrū nccē sit oīe aīal habere sensum. Sol'o. sic. Cuius rō est. qꝛ ꝑ sensuꝫ differt aīal a nō aīali. ḡ nccē est oīe aīal habere sensum. Sensibile em̄ est eēntialis dr̄ña aīalis.

☞ Querit̃. quot sunt sensus aīali necessarij Sol'o. duo. scꝫ tactus ꝛ gustus. incꝑtum gustus est q̇dam tactus. Cuius rō est. qꝛ illud est necessariū aīali sine quo ipsum nō p̄t esse. sed sine tactu ꝛ gustu aīal nō p̄t esse. ergo illi duo sensus sunt aīali necessarij

Queritur Quō ~~sumit̃ nu~~merus illarū passionū vtriusq3 appetit9 Sol'o. passiones diuersificant̃ fm diuersitatē obiectorum diuersimode istos appetitus mouētiū. Obiectū mouēs appetitū ꝯcupiscibilē est duplex. scꝫ bonū qđ mouet attrahendo. ꝛ malū qđ mouet retrahendo. Bonū sensibile attrahendo mouet appetitū ꝯcupiscibilē tripl'r. scꝫ inclinādo. causando quādā aptitudinem ꝛ ꝯnaturalitatē ad bonū. ꝛ hoc ꝑtinet ad passionē amoris. Secūdo dat ei motū ad assequendū bonū amatum nōdū habitū. qđ ꝑtinet ad passionē desiderij. Tercio incꝑtum iam habituꝫ est ꝛ ꝯiūctū afficit appetitū delectatōe seu gaudio. Malū qđ mouet repellēdo tripliciter afficit appetitū ꝯcupiscibilem. Primo per oppositum ad bonū afficit appetitum odio. Secūdo malum fm ꝙ imminet nondū tamen ꝯiūctum afficit appetitum fuga seu abhominatōe Tercio fm ꝙ ꝯiūctū ꝛ p̄sens infert passionem tristicie.

Queritur Quō sumit̃ numer9 passionū appetit9 irascibilis. Sol'o sic. qꝛ in passiōib9 appetit9 irascibilis p̄supponit̃ q̄dā inclinatio ad ꝑsequendū bonū vel fugiendū malū in appetitu ꝯcupiscibili q̇ absolute respicit bonū vel malū. ꝛ respectu boni nōdū habiti est spes vel desperatio. spes ꝑ modū accessus. ꝛ desperatio ꝑ modū recessus. Respectu mali adiacentis est timor vel audacia. timor ꝑ modū recessus. audacia ꝑ moduꝫ accessus. Respectu boni adepti nō est irascibilis aliqua passio. quia vt sic nō hꝫ rōnem ardui. sed ex malo iniacente seq̇tur passio ire cui nulla passio opponit̃. qꝛ causat̃ ex malo iniacēti difficili ꝛ arduo ad cuius p̄ntiā nccē est ꝙ aut appetitus succūbat. et sic nō exit terminos tristicie q̄ est passio ꝯcupiscibilis. aut habet motū ad inuadendū malū lesiuū qđ ꝑtinet ad irā. motū aūt ad fugiendū hinc nō p̄t. qꝛ malū circa qđ versat̃ iam ponit̃ vt p̄ñs vel p̄terituꝫ. ꝛ sic motui nulla passio ꝯtrariatur

Querit. Utrū gustus sit qdā tactus. Solō. sic. et rō est. quia sicut organū tactus est de natura terre. ita ꝛ organū gustus. Et sicut tactus sentit p mediū intrinsecū. sic ꝛ gustus. verum tñ est ꝙ gustus non est tactus simplr. imo est potentia formaliter distincta a tactu. qꝛ gustus est in lingua tm̄ ꝛ in ptib ei ꝓpinquis.

☞ Querit. quare tactus est sibi necessari⁹ Solō. qꝛ p tactū discernit id qđ est corruptiuū ꝛ saluatiuū sui. qꝛ aīal est ꝯplexionatū. sed ꝯplexio stat in ꝯmensuratōe qualitatū pmarū. g̃ illa dissoluta aīal corrūpit. tactus aūt rōne sui organi est medietas qualitatū tangibiliū

¶ Querit. quare aīal nō pt esse sine gustu. Solō. ideo. qꝛ gustus est discretiu⁹ sapoꝝ ꝛ nutrimēti. sꝫ aīal non pt esse sine nutrimēto. g̃ nec sine gustu

Querit. Utrū alij tres sensus scꝫ visus auditus ꝛ olfactus etiā sunt necessarij omi aīali Solō. nō. sꝫ solū illis que mouent de loco ad locū. Et rō est. qꝛ illa aīalia nō hn̄t nutrimentū eis ꝯiūctū ergo est eis necessariū habere illos sensus qb possunt nutrimentū requirere a longe. sed hoc faciūt p hos tres sensus. scꝫ visum auditū ꝛ olfactū. ergo illi sensus sunt eis necessarij

Querit. Quot sunt sensus discipline. Solō. duo. scꝫ visus ꝛ auditus. Qđ sic ostendit. qꝛ hi duo sensus annūciāt nobis pluriū rerū differentias. et ostendūt nobis ex quib nobis inest discretio. tā speculabiliū fm intellectū speculatiuū ꝙ opabiliū fm intellectū practicū

Querit. Quis inter istos duos sensus est melior. Solō phi. visus p se melior est et auditus per accñs. Primū pꝫ. qꝛ visus melior est ꝙtum ad assequendū necessaria ꝛ vitandū nociua. Secūda. quia visus vt etiā pmo metaphysice dr pluriū rerum differētias nobis ostendit. Qđ pꝫ. qꝛ oīa corpa visu distinguūtur ꝛ cognoscūtur. qꝛ omia corpora colore participāt. sed color est ꝓpriū obiectū visus. Secūdo etiā melior est. qꝛ per eum magis cognoscimus sensibilia ꝯmunia que sunt magnitudo figura motus. ꝙ p auditū vel quecunqꝫ alium sensum. Auditus vero solum ostendit per se differentias sonorū ꝛ vocis paucis ostendit aīalib Auditus annūciat drn̄as vocū saltē que cū imaginatōe ꝓferūtur

Ar. Sola mixta sunt colorata. ergo male dr ꝙ omīa colore participāt Añs patꝫ. qꝛ color est qualitas secūda que solū ꝯuenit mixtis.

Solō. licet omīa corpora nō dicātur ꝓprie colorata sicut probat argumētum. tamen omīa corpora colore participant. hoc est aliqđ coloris habēt. scꝫ lumen ꝛ dyaphonitatem que sunt de cōstitutione coloris. omnia em̄ corpa sunt diaphona ꝛ luminis capacia

Querit. Quō pbat phs ꝙ auditus plus ꝯfert p accñs ad disciplinā siue prudentiā ꝙ visus Solō sic. qꝛ disciplina fit p sermonē. qꝛ sermo auditus cā est discipline nō fm se siue fm drn̄as sonoꝝ. sed p accñs inqꝫtum ꝯponitꝛ noib ꝯcatiuis duob sed nominū vnūquodqꝫ symbolū est. cū igit oīa visibilia significari noib pñt ꝛ etiā multa inuisibilia. ideo p accidens auditus plus ꝯfert

De sensu et sensato

¶ Queriẗ q̇d est nomē hr̄e symbolū. So°. qꝛ noīa imponunẗ ab impo-
sitoꝛibꝫ ab aliqua ꝓꝓrietate q̄ institues afficiẗ in imponēdo q̄ tn̄ nō necessi-
tat imponentē aliq̄ mō vt potius ꝑ illā vocē q̄ꝫ ꝑ aliā ſcet illā rem ſꝫ postq̄ꝫ
nobis ſcatō cognita fuerit tūc ꝑ voces tales significatiuas q̄ sunt angeli in
telligētie vehiẗ ꝯceptus dicētis ad aures audientis siue discentis.
¶ Queriẗ. vtꝝ ceci sūt naturalr̄ prudētiores surdis. Solō sic in specu-
labilibꝫ. qꝛ disciplīa forti⁹ imp̄miẗ ꝑ auditū q̄ꝫ ꝑ visū. qꝛ viua vox docet ꝓpt̄
q̄ dt̄ Hieronim⁹ in ꝓlogo p̄mo Biblie. Nescio q̇d latentis energie viue
vocis act⁹ hꝫ q̄ ab autore suo trāsfusa forti⁹ sonat. In practicis ꝟo siue fa-
ctibilibꝫ surdi a natiuitate sūt cecis excellentiores. Cui⁹ rō ē. qꝛ sūt fortio-
ris imaginatōnis ⁊ valentioris in his q̄ ꝓpria inuētōne acquirūẗ.
☞ Queriẗ. vtrū surdi a natiuitate necessario sūt muti. Solō sic nō ꝓ
pter impotētiā ꝟtutis interp̄tatiue q̄ꝫ pn̄t hr̄e ꝑfectā q̄ꝫtū ad oīa instrumē
ta naturaliter cōcurrētia ſꝫ ꝓpter hoc qꝛ cōicationē non hn̄t in auditu vo-
cū ad placitū ſcatiuaꝝ. ⁊ iō q̄ ad tales voces sūt muti. oīs ergo surd⁹ est
mut⁹ ſꝫ n̄ ecꝯuerso. qꝛ a natiuitate deficiēs ī ligua ē mut⁹ ſꝫ n̄ surd⁹ neccio.

Capitulū secundū.

☞ Queriẗ. vtꝝ organū visus sit de natura ignis sic antiq̄ dixerunt.
Solō q̄ nō. Cui⁹ rō ē. qꝛ si oculus eēt de natura ignis tūc egredereẗ lu
mē ex oculo ⁊ sic ꝯtingeret videre in tenebris. Uel si eēt ocul⁹ de natura ig
nis tūc sꝑ emitteret lumē siue ꝑcutereẗ siue nō cui⁹ tn̄ ꝯ̄riū experimur.
☞ Queriẗ. quō antiq̄ ꝓbabāt oculū esse de natura ignis Solō sic. qꝛ
nos experimur ex oculo celeriter moto aut ꝑcusso ignē vel lumē egredi et
emicare. g̊ ocul⁹ ē de natura ignis. Dat aūt phs illi⁹ rōem dicēs qꝛ lumē
non micat ex oculo. qꝛ ocul⁹ ē de natura ignis. ſꝫ qꝛ ē q̇ddā lene oīa aūt le-
nia aliq̇d hn̄t lucis ⁊ nata sūt fulgere lꝫ nō faciāt lucē oīa talia ⁊ ita in tene
bris nata sūt fulgere lꝫ nō lucere. Nigrū aūt oculi ē quoddā lene. g̊ ocul⁹
rōne illius lenis natus est fulgere in tenebris.
☞ Queriẗ. q̄re apparet ocul⁹ fulgere. Solō qꝛ adeo celeriter moueẗ q̄
q̄si subito fit ī duobꝫ sitibꝫ ita q̄ vn⁹ oculus ob id apparet q̄si duo ⁊ ī diuer
sis sitibꝫ sit oculus vidēs ⁊ res q̄ videẗ. Qn̄ eīm celeriter moueẗ vl̄ ꝑcutiẗ
oculus humoꝛ fulgid⁹ oculi diuaricaẗ subito ⁊ lumē in ip̄o hūoꝛe ⁊ qꝛ ocu
lus ē speculū viuū cui⁹ oꝑatio ē videre. iō ꝓpter celerē motū oculus ſꝫ vnā
partē hūidi ꝑ motū q̄si ab altera aliq̄liter diuisa ⁊ in situ ꝺistantē videt ful
goꝛē ab altera parte micātē sicut fit in fractōne qn̄ idem vno situ subito re
frangitur super seip̄m in alio situ.
¶ Queriẗ. vtꝝ visio fiat extramittendo sicut dixerūt plato ⁊ Empedo-
cles. Solō nō. ⁊ rō ē. qꝛ si visio fieret extramittēdo ita q̄ lumē egredereẗ
ab oculo vsq̄ꝫ ad rē visam tūc ꝯtingeret etiā videre in tenebris. qd̄ tn̄ expe
rimur eē falsū. Et platonici soluebāt illā rōnē dicētes q̄ nō ꝯtingeret vide
re in tenebris q̄ꝫuis visio sic fieret extramittendo qꝛ dixerūt q̄ lumē extin-
guiẗ in tenebris. ſꝫ hec solutō nō valet. qꝛ si lumē ignis extinguereẗ a tene-
bris vel esset lumen ignis flāme carbonis vel ignis lucis sed nullū istoꝝ
p̄t dici. qꝛ tenebra nō opponiẗ igni ſꝫ potius aqua vel frigus. Etiā si lumē
extinguereẗ in tenebris ꝓpter frigus tūc nō cōtingeret videre ꝑ glaciē vel
aquā que sunt maxime frigide.

Reparationes

Querit̃.q̃ fuit opinio empe. So° empe. putauit ꝙ visio fieret ꝑ emissionē luminis ab oculo sicut egredit̃ a lucerna putabat em̃ ꝙ sicut ambulās tp̄e hyemali in nocte hꝫ lucernā ꝑ cui⁹ pellem lumē diffūdit̃ sine extinctōne e⁹ que posset fieri ꝑ impetus ventoꝝ ⁊ tāto ampli⁹ illumiat quāto amplius diffundit̃ sic em̄ natura aīalis oculū parasset tanq̄ꝫ lucernā ꝑ cui⁹ merin-gas seu tunicas lumē ꝯcultatū ⁊ tunicis ill'velatū subtilib⁊ radijs mittit q̄ radij visuales diffūdūt̃ ꝑ totū circulū oculi intus illumināntes ⁊ reuelātes ꝓfundū aque circūfluent̃s ī oculo inter tunicas certas ⁊ q̄nto hoc lumen magis expassū fuerit tāto fortius ad extra illumiat. Et nō illumiat ita clare ac si non esset tunicis velatum.

☞ Querit̃ vtꝝ Empedo. bn̄ opinat⁹ sit de mō visionis. Sol'o non qꝛ ꝯdixit sibiip̄i. qꝛ aliqn̄ etiā dixit visionē fieri de fluxionib⁊ q̄busdā a rebus visibilib⁊. Et ita videt̃ opinio ei⁹ insufficiens ex q̄ dixit visionē fieri extramittendo q̄nq̄ꝫ. ⁊ iteꝝ q̄nq̄ꝫ intus suscipiendo.

¶ Querit̃. vtꝝ visio fiat intus suscipiendo sicut voluit Democritus.
Sol'o nō qꝛ ip̄e dixit ꝙ ocul⁹ eēt de natura aque. ⁊ ꝙ visio nihil aliud eēt q̄ꝫ apparitio seu pictura facta a re sensibili in oculo seu ī extremitate oculi. Et rō falsitatis ē qꝛ si talis apparitio eēt visio tūc speculū videret ⁊ oīa corꝑa polita in quib⁊ apparēt reꝝ imagines. q̄ᵭ manifeste falsū est. ꝯ̄ apparitio rei visibilis in exteriori tunica que cornea appellat̃.

¶ Querit̃. quō organū visus est de natura aque. Sol'o ph̄i ē a dominio de natura aq̄ nō inq̄ꝫtū aq̄. id est inq̄ꝫtū ē tale corp⁹ ƀm spēm ab alijs distinctū sꝫ ƀm ꝙ aq̄ ē q̄ddā ꝑspicuū ꝑspicuitate spissa ⁊ ꝯseruatiua speciei visibilis talis aūt ꝑspicuitas nō ē ī aere q̄ꝫuis ꝑspicuitas sit cōis aeri aq̄ ⁊ igni ƀm ꝙ ꝑticipant cū corꝑe celesti in quo p̄mū reperit̃.

¶ Querit̃. quō ꝓbat ph̄s ꝙ organū visus sit de natura aque Sol'o tribus signis. Primū ē qꝛ corruptis oculis ꝑ incisionē tunicaꝝ eoꝝ effluit aq̄. idem aūt est p̄ncipiū cōpositōis ⁊ termin⁹ resolutōnis. Scd̄m signū ē qꝛ in embrionib⁊ nouiter in vtero formatis videt̃ aqua in loco oculoꝝ. Tercium signū est qꝛ albumen oculi ī h̄n̄tib⁊ sanguinē est pingue ⁊ crassum vt cōseruet humidū christallinū ī q̄ est virt⁹ visiua sine cōgelatōne qꝛ diminuit̃ ꝑspicuitas humidi vl' visus. Pinguedo em̄ qꝛ calida est p̄seruat a cōgelatione humidū oculi. ⁊ iō est hic autoritas ph̄i nulli vnq̄ꝫ qᵭ intra palpebras est riguit. In nō h̄n̄tib⁊ sanguinē natura circūposuit oculis tunicam spissam que ꝓhibet humidi congelatōnem.

Querit̃ Quō ph̄s oñdit ꝯtra platonē ⁊ Empe. ꝙ visio non fit extramittendo. Sol'o sic si visio fieret extramittēdo vel ergo fieret extramittendo simpl'r ꝑ emissionē lumīs vsq̄ꝫ ad rem visaꝫ sicut dixisse videt̃ Empe. vel ad certū spaciū solū sicut dixisse videt̃ plato sed nullū istoꝝ rōnabil'r p̄t dici. igit̃. Minor ꝓbat̃ nō p̄mū. qꝛ al's cū videremus astra oporteret egredi lumem ab oculo vsq̄ꝫ ad astra qᵭ est irrōnabile ⁊ impossibile potissimū ƀm illos q̄ asserūt lumē esse corpus. 2ᵐ etiā nō p̄t dici. qꝛ melius est ꝙ lumē exterius ꝯiungeret̃ interiori statim in p̄ncipio egressus siue in extremitate oculi queadmodū Democrit⁹ posuit formā rei visibilis esse in exteriori pelle vel tunica oculi sed hoc stultū ē ƀꝫ pla.

tonē saltem q2 plato sicut Empe. posuit lumē z radios esse corpa. ḡ impos/sibile est inuenire modū vnionis hoꝝ. Qđ sic oñdit. q2 nō qđlibet corpus cuilibet corpi pt ꝯiungi q2 nō pñt ꝯiungi ea inter q̄ semp est mediū ſʒ inter lumen intranū oculi z lumē exterius intercidit meringa siue tunica oculi. ḡcū sint duo corpa solida nō pñt se tāgere ſm opinionē platonis z empe.

Querit. quō ꝓbat Aresto. ꝙ organū visus sit de natura aq̄. Solō sic. q2 oportet organū visus z mediū esse ꝓportionata. ſʒ mediū p qđ spēs visibilis diffundit est diaphonū. ḡ oculus dʒ esse de natura diaphoni sed nō pt esse de natura ignis. q2 ignis nimis actiu⁹ ē z sic destruet oculū.

Querit Utrū virtus visiua residet in extrem itate oculi. Solutio phi nō sed interius circa pmū sensitiuū siue sensuꝫ cōem qđ etiā nece est esse pspicuū. Et hoc ꝓbat phs signo. q2 aliq̄ vulnerati in bello circa tpa ceci facti sunt eo ꝙ ipsi nerui obtici fuerunt abscissi p quoꝝ poros virtus visiua decurrit ad oculos Abscissis em̄ neruis illis et postea resanatis ꝓpter duriciē cicatricis obstruit porus p quē lumē ab humido cristallino oculi vectū p spm̄ ingredi habuit z ideo tenebre fiunt sicut si lucerna extingueret.

Querit Utrū visio ſm veritatē fiat extamittendo vel intus suscipiēdo. Solō ꝙ fit intus suscipiendo. nō sicut dixit Democrit⁹. ſʒ p hoc ꝙ potētia visiua ab obiecto suo suscipit spēm z silitudinē sui obiecti intencōnaliter q̄ spēs pmo fit i medio spūaliter z postea in oculo et tunc visus per illam speciem sic receptam iudicat de obiecto cōcurrente influentia sensus cōmunis.

Ar Uisio fit extramittendo. Probat. q2 qñ volum⁹ rē aliquā a longe videre tūc expm im⁹ oculos q̄si velim⁹ ex ipis aliqđ lumē exprimere. Solō nō exprimimus oculos vt emittat aliqđ lumē. sed vt virt⁹ visiua adunet z vt sic fortior fiat visio q2 virt⁹ vnita fortior ē se ipa dispsa.

Ar Per visū ꝯtingit rem visibilē infici. sicut pꝫ hoc de basilisco qui videndo inficit. z silr de muliere menstruosa. ḡ visio fit extramittēdo Solō ꝙ hoc nō fit ab oculis taliū inq̄tum in eis est virtus. visiua. ſʒ inq̄tum sunt talia corpa hñtia ptātem alterandi alia corpa eo ꝙ venenosa sunt sicut in cōmentarijs secūdi de aīa patuit.

Querit Cui⁹ nature est organū olfact⁹. So⁰ ꝙ est de natura ignis ſm potentiā. Et rō est q2 tale dʒ esse organū alic⁹ sensus i potētia q̄le ē obiectū i actu. ſʒ obiectū olfact⁹ qđ ē odor ē de nata ignis i actu. ḡ organū olfact⁹ ē de natura ignis z potētia. Minor pꝫ. q2 ignis est fumal euaporatio vl̄ cū fumali euaporatōe. ſʒ fumalis euaporatō ꝓpter dominiū caloris ē de natura ignis. ſʒ tñ ſm actū organū olfact⁹ est de natura aque. q2 ponit circa cerebrū qđ est membrū frigidissimū.

☞ Querit. Cui⁹ nature est organū auditus. Solutio est de natura aeris. Qđ potest sic ꝓbari extra textū. quia sonus est quedā qualitas que diffundit per [illegible]m tanq̄ p mediū z est etiā in aere violenter moto sicut in subiecto. sed necessarium est mediū z organum habere ꝓportionem et quandam generalitatem.

Qualis est obiectum actu tale est organum [illegible]

Reparationes

Querit Cui⁹ nature est organū olfact⁹. Solʼo phi de natura ignis. Qd̄ sic oñdit qꝛ organū dꝫ esse tale in potentiā q̄le ē obiectū i actu qꝛ sensibile actuat sensū. ſꝫ odoꝛ causalr ē fumalis euaporatio ſꝫ talis ē ab igne. ģ organū olfact⁹ ē calidū siue igneū in potentia. Dicit aūt in potētia qꝛ actu ē frigidū ꝛ ꝓpter hoc situ ē ꝓpinquū cerebro qd̄ est actu frigidum licet potentia calidum.

☞ Querit. In quo ꝯuenit organū olfactus cū organo visus. Solʼo qꝛ generatio oculi habet eundē modū sicut generatio olfact⁹ qꝛ fiūt a cerebro qd̄ est frigidius ꝛ humidius oibus partibus corpis.

¶ Querit cui⁹ nature ē organū tact⁹. So⁹ ē nature terre sicut ꝛ organū gustus inq̄tū ipe ē q̄dā tact⁹. Et sic circa coꝛ ē organū vtriusqꝫ istoꝝ. Qꝛ cerebrū ꝛ coꝛ opponūtur in cōplexione. ꝛ ita sicut cerebrū inter mēbra aīalis ē frigidissimū ita coꝛ inter ea ē calidissimū tantū aūt caloꝛē nō retinēt nisi ex carne solida dura ꝛ terrestri talis aūt caro maxie ē terrestris. Et sic tactus excellentissime hꝫ organū suū circa coꝛ qꝛ coꝛ excellentissime tangit eo ꝙ ē fons ꝟtutis tactiue. Et sic etiā dicēdū ē de organo gustus ꝑm ꝙ gust⁹ est q̄dā tactus tū ꝑm ꝙ est discretiu⁹ sapoꝝ sic est in lingua vt in cōmentarijs libri de aīa dictum est.

Secundus tractatus

In quo determinat de sensibilibus seu obiectis trium sensuū scꝫ coloꝛe sapoꝛe ꝛ odoꝛe.

☞ Querit. quō dn̄r de istis hic determiat ꝛ de eis determiātū ē in libro de aīa. Solʼo phi de sensibilibꝫ vniusc⁹qꝫ sensus scꝫ coloꝛe sono odoꝛe gustabilibꝫ ꝛ tāgibilibꝫ q̄litatibꝫ vlr dictū ē ꝛ i cōi libro de aīa ꝛ etiā de eis ꝑm esse formale q̄ agūt in sensū. hic ꝟo determiat de eis nō vliter ſꝫ particulariter ꝑm eoꝝ esse quidditatiuū quid vnūqdqꝫ eoꝝ sit.

☞ Querit q̄tupliciter dꝛ vnūqdqꝫ istoꝝ sensibiliū. Solʼo ph̄ dupliciter. Uno⁹ vt actu imutat sensū. Scd̄o⁹ vt est i potētia imutādi sensum. Primo⁹ dcm̄ est de eis in libro de aīa. Nūc ꝟo dd̄m est de vnoq̄qꝫ eoꝝ in actu ꝑm ꝙ facit opatōez in sensū. ꝛ q̄d ipm sit ꝑ definitōnem.

¶ Querit. q̄d est lumē. Solʼo. vt dꝛ ph̄s secūdo de aīa est coloꝛ ꝑspicui ꝑm ꝙ ꝑspicuū est actu. Et hui⁹ signū ē qꝛ q̄n corp⁹ lucēs est pn̄s tunc ꝑsentia illi⁹ ē lumē i ꝑspicuo ꝛ ei⁹ ꝑuatio tenebre. Hoc aūt ꝑspicuū c⁹ lumē est act⁹ vt dꝛ. p. nō ē ꝓpriū aeri aq̄ vel alicui corpi ſꝫ ē q̄da cōis natura ꝛ ꝟt⁹ passiua ꝛ receptiua nō sepata vt platonici voluerūt ſꝫ ē cōis oibꝫ corpibus ꝑm quandā analogiā ꝛ magis inuenit in celestibꝫ minus in alijs.

Coloris diffinicio est formalis ſꝫ [illegible] et [illegible]

Querit Quid est coloꝛ. Solʼo phi est extremitas ꝑspicui i corpoꝛe termiato. Et hanc definitōem ꝑ tres ꝑticulas probat. Et ꝑmo ꝑmā ꝙ coloꝛ est extremitas. Quia cuiuslibet corpis ē aliqd̄ vltimū qd̄ ē supficies tale aūt i quolibet corpe ꝯtinet naturā ꝑspicui ꝑm qꝫ ipm est natū affici natura luc̄. Cū igit necē sit i oibus corporibus vltimū ꝑm ꝙ perspicuū est in actu fieri per lumen coloꝛ erit extremitas perspicui ꝑm ꝙ est in vltimo scꝫ in superficie. ꝛ ergo dicit ph̄s necesse est coloꝛē esse extremitatem vel in extremitate. Et istud ph̄s affirmat autoritate pictarum

goricoꝝ qui dicebāt colorē epiphaniā id est supapparitionem.

Querit̄ Quō ꝓbat phs ꝙ sit extremitas pspicui. Solutio sic qꝛ color inest corpis ſm ꝙ susceptiuū luminis. ſꝫ corpꝰ ē susceptiuū luminis rōe pspicui. ergo calor ē extremitas pspicui. Maior ꝓbat̄. qꝛ ſꝫ ꝙ corpa diuersimode lumē recipiūt diuersimode colorant̄. Minor ꝓbat̄. qꝛ eādē oportꝫ existimare naturā q̄ quedā exteriꝰ color āt̄ siue supficietenꝰ et interius sicut aer ꝛ aqua. sed talis natura est pspicuitas. qꝛ ſm ꝙ illa diuersimode in est plus ꝛ minus ſm hoc diuersimode facit pticipari lumē et corpa colorari. Videnk̄ eīm aer ꝛ aqua colorari. Aer quidē in aurora videt̄ hr̄e colorē aureū rōne pspicui aliqualiter ꝯdensati p frigiditatē noctis ita ꝙ lumē oīno nō penetrat ſꝫ afficit̄ ſm naturā pspicui sil̄r fit in aqua.

☞ Querit̄ quō differūt colorata interiꝰ a coloratis exteriꝰ siue supficietenus. Solutio phi sic. quia interius colorata non eundem habēt colorem accidētibꝫ prope ꝛ stātibꝫ longe. Alia aūt eūdē obseruāt colorē siue prope siue longe stantibꝫ in determinata saltim distantia. ꝛ ita de eoꝝ colore ē determinata estimatio siue fantasia.

Querit̄ An semp sit veꝝ ꝙ determiata sit fantasia de colore eoꝝ que superficietenus exterius sunt colorata. Solutio sic nisi locus cōtinens aliquādo transmuter corpa. Et illa ad alium colorem q̄ꝫ sic ille quē habēt ex pticipatōne liberi luminis in ꝓprio perspicuo Cuiꝰ ē exemplū lumē solis splendens p vitrū rubiū cōtrahens naturam illius diaphoni constituit illū colorē in corpe cui incidit mutando ꝓprium colorem illius corpis. ergo bene dicit̄ ꝙ color est extremitas perspicui.

Querit̄ Quō ꝓbat phs terciā partē definitōnis scꝫ ꝙ est in corpore termiato. Solō sic quia color solū est in illo corpore qđ terminat visionē sed visio nō termiat̄ omnino ad corpus pspicuū pspicuitate pura sed pspicuū pspicuitate terminata opacitate terrestri ꝛ quāto plus fuerit termiata tanto est pfectior coloris fantasia. vnde si aqua et similia videant̄ colorata ꝓprio colore solum cōuenit eis rōne illa qua sūt pspicua termiata. vn̄ si nō fuerit pspicuū in eis termiatū tunc nō habent verum colorem determiatū ꝛ ꝓprium.

Ar̄ Extremitas corpis ē de genere q̄ntitatis. qꝛ ē supficies sed color nō est q̄ntitas sed qualitas. ergo nō est extremitas. Solō nō ē color extremitas de genere q̄ntitatis q̄ est supficies. ſꝫ ē extremitas de genere qualitatis q̄ nomiat actū luminis q̄ actus ē velud extremū sue potētie ꝓprie q̄ ē pspicuitas termiati corpis vn̄ actꝰ talis formalis est velud vltimū siue extremū potentie sue.

¶ Ar̄. Si color eēt extremitas qualitercūq̄ꝫ accepta tūc corpa nō eēnt interiꝰ colorata ſꝫ hoc ē falsū. Minor ꝓbat̄. qꝛ q̄ꝫcito diuidit̄ aliqđ corpꝰ statim ibi apparet color. Solō corpa sūt interiꝰ colorata ſm potētiā ſꝫ non ſm actū simpl̄r ꝛ talis potētia reducit̄ ad actū p diuisionē. Addit̄ aūt simpliciter. qꝛ corpa q̄dā q̄ nō sūt simpl̄r opacitate termiata ſꝫ ſm q̄d sūt quōlibet intus colorata actu ſꝫ nō simpl̄r. ꝛ ergo dictū fuit ꝙ in illis fantasia de colore nō est eadem prope ꝛ longe stantibus.

Ar Oĩe corpus ẽ termiatũ. ḡ sup̱flue addit illa p̱ticula in corp̱e terminato. Añs ptȝ qꝛ oĩe corp⁹ est finitũ. ḡ est termiatũ figura qꝛ ex termiatõne relinq̃tur figura. Solᷓo lȝ oĩe corp⁹ sit termiatũ termis sue magnitudinis nõ tñ est oĩe corp⁹ termiatũ opacitate terrestri terminante p̱spicuitatẽ q̃ ip̃m est natũ suscip̱e lumẽ. Quia q̃dã corp̱a hñt p̱spicuitatẽ p̱uiã rõne cui⁹ recipiũt lumẽ in p̱fundo sicut aer. q̃dam vero soluȝ recipiũt ip̃m in sup̱ficie ⁊ de illis est hic sermo.

☞ Querit. Utrꝫ color sit in tenebris. Solᷓo nõ formaliter sȝ solum materialiter. Uñ color ꝯm Albertũ hȝ duplex esse scȝ materiale ⁊ formale Formale est lumen. Materiale est p̱spicuũ termiatũ ꝯm ꝙ ẽ in extremitate q̃ ẽ sup̱ficies corp̱is ⁊ sic materiale eẽ resultat ex ꝯmixtõne q̃litatũ p̄marũ trãsmutãtiũ naturã q̃ sꝫ calidũ frigidũ hũidũ ⁊ siccũ q̃ diuersimode variãt sup̱ficiẽ termiati corp̱is q̃tũ ad diaphoneitatẽ. ⁊ ideo diuersos inducit colores hoc modo est in tenebris.

¶ Ar. Ex iã dicto seq̃ret ꝙ color corp̱is colorati ꝯtinue mutaret ⁊ nõ eẽt idem color nũc in pariete q̃ fuit p̄us. qð tñ est incõueniẽs. Solᷓo hoc nõ est incõueniens ex q̊ lumẽ est formalis hypostasis colorꝫ tñ manet color ꝯm esse materiale.

☞ Querit. vtrꝫ color sit q̃litas simplex. So° Alberti sic. qꝛ oĩe accñs est simplex. sȝ color ẽ accñs. ḡ color ẽ simplex. Maior ptȝ qꝛ si esset cõpositũ ex materia ⁊ forma tunc esset suba qꝛ q̇cq̇d habet materiã partẽ sui ẽ substantia per se subsistens.

Ar Color ẽ q̇d cõpositũ ex actu ⁊ potẽtia. ḡ nõ est simplex. Añs probat qꝛ ex lumie ⁊ p̱spicuo. Solᷓo nõ valet ꝯñа. qꝛ nõ oẽ illud est ꝯpositũ ꝯm esse cui⁹ eẽntia fluit ex pluribꝫ. qꝛ q̃libet forma dans eẽ ⁊ sp̃em fluit a pluribꝫ q̃ sũt p̄ncipia in eodẽ genere ⁊ tñ ẽ simplex sic patȝ de natura hũana q̃ est ex suba ⁊ inter mediis generibꝫ. nec tñ est ꝯposita hoc mõ q̊ dicim⁹ ꝯpositũ hoc aliq̇d in natura subsistens. Sic color nõ qꝛ p̄prie ꝯstituit ex diaphono a lumie tanq̃ p̱tibꝫ eẽntialibꝫ ita ꝙ p̱spicuũ sit materia ex q̃ respectu coloris sicut corp⁹ in ꝯstitutõne hoĩs sȝ potius ẽ vt materia in qua ita ꝙ p̱spicuũ termiatũ ẽ subiectũ ip̃ius coloris. ⁊ ḡ dꝛ Albert⁹ ꝙ poti⁹ totũ esse coloris est lumẽ receptũ sic vł alit ⁊ determiato p̱spicuo p̱ticipatũ.

☞ Querit. vtrꝫ color sit q̃litas p̄ma vel secũda. Solᷓo est secũda dependens ex mixtõne p̄marꝫ q̃litatũ. sed ꝯm ꝙ tales qualitates variant naturam diaphoni qð est p̄ximũ materiale colorꝫ.

¶ Querit. qt sunt species coloris. Solᷓo phi septẽ vt postea patebit. q̃rũ duo sũt extremi scȝ albũ ⁊ nigrũ q̃ se hñt in ꝯcorp̱alibꝫ sicut lumẽ et tenebre in aere.

¶ Querit. quõ generant colores medii. Solᷓo due de hoc opiniones fuerũt. Prima democriti ⁊ leucippi. Secũda anaxagore. Democrit⁹ dixit medios colores fieri p̱ iuxtapõnem extremorꝫ colorꝫ scȝ albi ⁊ nigri ita tñ ꝙ q̇ðlibet illorꝫ extremorꝫ p̄pter p̱uitatẽ sui sit insensibile ex talibꝫ sic iuxta se positꝫ resultat vnũ visibile qð nec ẽ albũ nec nigrꝫ ⁊ sic volũt ꝙ iuxta diuersũ modũ iuxtapõnis illorꝫ extremorꝫ causant illi diuersi colores medii.

¶ Querit. q̃re ꝯm istos aliq̇ colores medii sunt delectabiles ⁊ aliq̇ nõ.

Sol'o q₂ cõmixtio siue iuxtapositõ pt fieri vno mõ seruata determĩata ꝓportõne qualis ẽ triũ ad duo ita ꝙ sint tres ꝑtes vniꝰ ⁊ due alterius vel triũ ad q̃tuor vt sint tres vniꝰ ⁊ q̃tuor alteriꝰ ⁊ tales colores sꝫ delectabiles sic sꝫ coccineꝰ ⁊ puniceꝰ q̃les pauci repiũt᷑ Scd̃o pt fieri nõ ꝟuata determĩata ꝓportõe sꝫ ꝟm abũdãtiã ⁊ defectũ ita ꝙ de alio sit plꝰ de alio minus absq₃ ꝓportõe sic fit ꝟ₃ eos ĩ nũeris q̊s apellat nõ ꝯmẽsuratos queadmodũ in cõsonantijs accidit ⁊ tales colores medij sunt indelectabiles.

Querit᷑ q̃ fuit opinio anaxagore de generatõe medioꝝ coloꝝ Sol'o ille dixit eos generari ꝑ suppõnẽ vniꝰ extremi coloris suꝑ aliũ siue supponat᷑ albꝰ siue niger. Et istud ꝓbabat duobꝰ exẽplis. Primũ ĩ artificialibꝰ. quia pictores illo mõ faciũt colorẽ vnũ supponẽtes manifestiorẽ ⁊ supponentes aliũ ita ꝙ nõ oĩno tegat suppositũ colorẽ Et istud faciũt q̃ñ depingũt aliq̃d q̃si stãs in aere vel natãs in aq̃ tũc eñ ꝑmo ponũt colorẽ imaginis aĩalis et suꝑducũt illi colorẽ tenuẽ diaphonũ nõ tegentẽ neq₃ colorẽ neq₃ figuraꝫ imaginis. Secũdũ exẽplũ dat ĩ naturalibꝰ. q₂ sol qui ꝟm se lucidus ẽ ⁊ albus videt᷑ trãsparens ꝑ caliginẽ ⁊ fumũ apparet puniceus Et queadmodũ ꝑmi dixerũt fieri colores medios ex diuersa cõmixtõne ꝓportionata vł nõ ꝓportionata ita dr̃ anaxagoras ꝑ diuersũ modũ supponendi versus profundũ vel supponẽdi versus suꝑficiẽ extremos colores ꝟm debitã ꝓportionem vel extra ꝓportõnem debitam.

☞ Querit᷑. In q̊ ꝯueniũt anaxagoras democritꝰ ⁊ leucippus. Soᵒ in hoc q₂ dicũt sensũ visus fieri ꝑ resolutõem alicuiꝰ a corꝑe colorato qđ decurrit ꝑ mediũ vsq₃ ad visũ successiue ⁊ tangat ip̃m ita ꝙ ponebãt visum esse quendam tactum.

¶ Querit᷑. quõ .p. improbat illã opinionẽ. Soᵒ q₂ lꝫ q̃libꝫ sensus ex hoc dicat᷑ q̃dã tactꝰ q₂ sentimꝰ intꝰ suscipiẽdo nõ tñ ꝓp̃ie ẽ q̃dã tactꝰ vt estimabãt sꝫ tactꝰ ꝓp̃ie dictꝰ est corꝑis sensibilis. In alijs tribꝰ ẽ speciei simplicis ⁊ g̊ tactꝰ talis dr̃ solũ metaphoricus. Etiã visio fit subito. g̊ nulloᵒ pt dici ꝙ visibile successiue ꝑ realẽ decursũ alicuiꝰ materialr̃ resolubilis ad visum sicut in tactu reale tãgibile successiue mouet᷑ ad tactum sed fit mox et subito.

¶ Querit᷑. quõ.p.ĩprobat opinionẽ democriti ⁊ leucippi. Soᵒ. q₂ si fierẽt colores medij ꝑ iuxtapõnẽ medij extremoꝝ minimoꝝ coloꝝ tũc nõ fieret color mediꝰ ꝟe sꝫ tm̃ deceptiue ⁊ phãtastice q₂ duo extrema iudicarent᷑ esse vnũ mediũ ꝓpt᷑ sit᷑ apparere qđ vtiq₃ nõ ẽ nec̃m dicere. ꝓbat᷑ seq̃la. q₂ dicũt extrema ꝓpt᷑ ꝑuitatẽ ĩsensibilia. ⁊ sic etiã tp̃s ĩ q̊ q̊dlibet sentit᷑ sic eñ magnitudo ẽ sẽsibil᷑ vel insensibil᷑ ita etiã ⁊ tp̃s q̊ hmõi magnitudo ꝑcipit᷑. si g̊ illa atoma extrema ꝯiũgunt᷑ solũ ꝟm locũ vt ip̃e dixerũt tunc nõ erit vnũ vere mixtũ. ⁊ ita nõ erit vere vnus medius color.

¶ Querit᷑. quõ improbat᷑ opinio anaxagore. Solutio q₂ ip̃e in re non posuit aliquẽ colorẽ mediũ ꝟm ꝙ in veritate est medius color in re colorata sed solum posuit colores medios ꝟm ꝙ perueniunt ad sensum diffusione extremorum per se inuicem ⁊ per medium in re enim alter est color lucidus solis ⁊ fumi seu caliginis sed quãdo veniunt ad sensum tunc vniũt᷑ ⁊ ĩmutãt in altero ꝑ modũ coloris medij. Scd̃m opinionẽ aũt ꝑcedentẽ licꝫ longe stanti appareat ex cõmixtione albi ⁊ nigri ꝓpter paruitatẽ ĩsensibiliũ

in certā distantia tamē prope stans discernit in tali ꝓposito atomos albos et nigros ꝛ nō mediū inferi⁹ i textu ondet ꝙ nulla ē magnitudo isensibil̄.

☞ Querit̄.quō fit generatō coloꝝ medioꝝ. Soľo phi sicut mixtio nō fit ꝑ iuxtapositōem minimoꝝ ꝓpter paruitatē insensibiliū sꝫ ꝑ mutuam trāsmutatōem q̄litatū sicut in pmo pere geneseos dictū ē sic etiam colores medij causant̄ ꝑ ꝯmixtōnē coloꝝ extremoꝝ ad ꝯstitutōem multiplicē me dioꝝ qꝛ mixtis causis necē est effect⁹ misceri.sed cā coloꝝ q̄ sunt ꝑspicuū m cū opacitate miscibiliū elemētoꝝ diuersimode miscent̄.ḡ ꝛ extremi colores diuersimode miscent̄ ad medioꝝ ꝯstitutōem nō ꝑ supnatatōnem vel iux/ tapositōnē qua nō eq̄liter ꝓpe ꝛ longe stantibꝫ coloꝛ apparet sꝫ ꝑ verā mix tionē q̄ videlꝫ eq̄liter apparet Añs ꝓbat̄ qꝛ ꝑ hoc ꝙ ꝯgregāt̄ localit̄ nō mis cent̄ in mixtione minima ꝭm partes subiectiuas que sunt indiuidua vt hic homo ꝛ hic hō.equus ꝛ hic equus neqꝫ minima ꝭm ptes q̄titatiuas sꝫ so lū illa vere miscent̄ que ꝭm formas alterabiliter trāsmutant̄ sicut in fine primi perigeneseos dictum est.

Querit̄ Quot sunt species coloris. Soľo septem scꝫ albus ni ger qui sunt colores extremi.ꝛ quinqꝫ medij scꝫ glauc⁹ puniceus.rubius.purpureus.viridis.Ratō hui⁹ diuisionis. Quia oīs coloꝛ vel est extremus vel medius.Si primū hoc dupliciter cōtingit qꝛ vl̄ causat̄ ex dominio perspicui super opacū.siue ex abundantia luminis.ꝛ sic est coloꝛ albus.vel ex dominio opaci super ꝑspicuū siue ex defectu luminis et sic est niger.Si est coloꝛ medius hoc est dupliciter.quia vel est medius per participatōnem ꝛ equidistantiā simul vel participatōnem tantuꝫ.Si pmū sic est coloꝛ rubius.Si 2m hoc est dupl̄r quia vel mediat inter album et rubeum vel inter nigrū ꝛ rubiū.Si pmū hoc cōtingit dupliciter.quia vl̄ plus accedit ad albedinē ꝛ sic est coloꝛ glaucus vel flauus siue subpallidus vel plus accedit ad rubiū ꝛ sic est coloꝛ puniceus qui grece dicit̄ allurgus vel citrinus.Si mediat inter rubiū ꝛ nigrū hoc ꝯtingit dupl̄r.qꝛ vel pl⁹ accedit ad nigꝝ.ꝛ sic ē coloꝛ viridis vel ad rubiū ꝛ sic ē coloꝛ purpureus.

Ar Sunt infinite species coloꝝ.igit̄ nō tm̄ septē.ꝓbat̄ qꝛ inter extre/ mos colores pt eē motus ꝯtinuus in infinitū diuisibilis.ḡ ꝑ tales diuisionē pñt haberi infinite spēs. Solutō nō valet ꝯña.qꝛ q̄ sic ex ꝯtinui tate motus in infinitū diuisibilis accipi pñt ꝭm potentiā nō sunt determīa te speciei ꝛ nature sicut nec motus eo ꝙ sunt partes homogenie ipsius mot⁹ quia alias nō solū in motu q̄ ē de extremo in extremū accipent̄ infinita me/ dia ꝭm potentiā sed etiā in motu qui est de medio in extremū ex quo oīs motus est in infinitū diuisibilis.

Querit̄ Utrū nigredo sit verus coloꝛ. Soľo sic.qa hꝫ cau/ sam tam ex parte materie q̄ꝫ ex parte forme.qꝛ sicut per ſpicuū clarū lumē recipiens est materiale albedinis ita ꝑspicuū opacū mate/ teriale est nigredinis.

Ar Nigredo est priuatio albedinis.sed ꝑuatio nō est veꝝ ens.ergo ni gredo nō est verus coloꝛ. Soľo nigredo nō est simpliciter pri/ uatio albedinis sed est priuatio albedinis eo modo quo semper vnū cōtra/ rioꝝ est priuatio alterius.

De sensu et sensato

AN Tenebra nō ē color ğ nigredo nō est color. ꝯña ꝓbatꝛ. qꝛ đr. p. in textu sicut se habēt lux ⁊ tenebra in ꝑspicuo ꝑuio sic album ⁊ nigruȝ in ꝑspicuo terminato. Solutio licȝ in aliquo sit sile nō tñ est sile in oībꝫ. Simile est in hoc qꝛ lumē in ꝑspicuo claro terminato ꝯstituit colorē albū ⁊ in ꝑspicuo terminato opaco ꝯstituit colorē nigrum sȝ est sile ꝙ nigredo sit pura ꝓuatio luminis sicut tenebra ipius luminis.

¶ Querit̃ An nigrū sit transmutabile in albū. Solō ꝙ dupl'r fit transmutatio coloꝝ scȝ tingēdo vl' trāsmutādo subiectū de vno colore in aliū ꝑ alteratōem. Jā đr ꝙ ꝓmo mō nigrū nō mutat̃ in albū. nec etiā in colorē aliū. qꝛ tinctura nigra ē in substātia multū corrosiua ⁊ nō ꝑmittit sibi aliū colorē in sup̃ficie suplinitū coherere. Sȝ scđo mō bñ fit. vt ptȝ in expimentis nature ⁊ artis sicut albedo calcis generat̃ ex cōbustione. Et meliꝰ fit ista transmutatio ꝑ naturam q̃ȝ ꝑ artē vt inq̄t albertꝰ. Quia calidū transmutās in natura mouet̃ a celo cuiꝰ virtꝰ est ipa sicut q̄dlibet instrumētaliter opans in se hȝ virtutē sui motoris. Calidū aūt ⁊ frigidū mouēs per artē nō hȝ hanc virtutē ⁊ iō raro ꝑtingit ad spēm q̄ q̄ritur.

Querit̃ Jn quo ꝯueniūt sapor ⁊ odor. Solutio in hoc ꝯueniūt ꝙ tam sapor q̃ȝ odor est sequela cōplexionis nutrimenti odor em̄ ⁊ sapor sunt q̄litates q̄ iudicāt nobis bonitatē nutrimēti ⁊ sic sunt fere eadē passio.

Queritur Utꝝ sapor ⁊ odor etiā distinguant̃ abinuicem. Solō sic. qꝛ illa distinguunt̃ q̄ dr̄ñt suis subiectis proximis sȝ sapor ⁊ odor sunt hmōi. ğ. minor ꝓbat̃ qꝛ sapor ē in humido cōplexionali passo a sicco. sicut in proximo suo subiecto. Sed odor est a sicco cōplexionali bene passo ab humido.

¶ Querit̃ Quare phs ꝓus determinat de sapore q̃ȝ de odore. Solō iō. qꝛ notiora sunt ꝓora. sȝ sapor ē nobis notior q̃ȝ odor. ꝓbat̃ qꝛ sapor ē obiectū gustus ⁊ odor ē obiectū olfactꝰ. Sȝ olfactū habemꝰ peiorē ceteris aīalibꝫ. Et gustū habemꝰ certissimū; ğ sapor ē nobis certior ⁊ manifestior q̃ȝ odor. Et ꝙ habemꝰ gustū certissimū. ꝓbat phs sic qꝛ tactū habemꝰ certissimū. sȝ gustꝰ ē q̄dā tactꝰ ğ etiā gustū habemꝰ certissimū ⁊ ideo ꝓmuȝ de sapore est determinandum.

¶ Querit̃ Quare hō hȝ peiorē olfactū ceteris aīalibꝫ. Solutio rō illiꝰ est qꝛ tāto olfactꝰ ē peior quā organū eiꝰ magꝭ humidū ⁊ frigidū sȝ organū olfactꝰ in hoīe ē maxime frigidū ⁊ humidū ꝓpter frigiditatē cerebri nisi sint aliqua aq̄tica quoꝝ cerebra sunt valde frigida ⁊ humida ğ ceterꝭ aīalibꝫ ⁊ etiā alijs sensibꝫ hō hȝ olfactū peiorē sic̃ diffusius dictū ē 2° de aīa.

¶ Querit̃ Quot fuerūt false opiniones circa subiectū saporis q̄s phs reꝓbat in textu. Solō tres. Prima fuit Empe. ⁊ anaxagore dicentiū ꝙ oīa genera sapoꝝ sunt actu in aqua sȝ insensibilia sunt ꝓpter ꝑuitatem ꝑtium sapidaꝝ atomal'r. i. indiuisibilit̃ respersaꝝ ꝑ aquā. Sȝ qñ ꝯgregarentur tūc fieret talis vl' talis sapor. ⁊ fierēt ꝑceptibiles. Scđa opinio fuit alioꝝ dicentiū ꝙ aqua esset panspermia. i. totū semē sapoꝝ. Jta ꝙ sapores eēnt in aliq̄ ꝑm potētiā cāe efficiētis ⁊ nō solū ꝑm potētiā materie. Et ꝑm hoc dicūt oīa genera sapoꝝ ex aqua sola fieri ⁊ ex diuersis ꝑtibꝫ aque diuersos sapores. sicut etiā alia ꝑte seminis fit manꝰ. ⁊ ex alia fit pes ⁊ sic de alijs

Tertia opinio fuit alioꝝ dicentiū sapores eē in aqua potentialr̄ ſm potē tiam materie tantū ⁊ illi dixerūt ꝙ ꝑ virtutē solis vel alterius calidi sapo res potentialr̄ in aqua existētes fierent in actu ipius saporis.

Querit Quō phs reprobat istas opiniones Solo de pⁱma dc ꝙ ē aptū mendatiū.qꝛ nos videmꝰ i fructibꝫ sapores mutari ꝑ calefactōez solis vl̄ alicuiꝰ igniti vl̄ innati caloris fructuū nō at trahēdo ⁊ ꝯgregādo dispsos sapores minutos in ꝑtibꝫ ſ ʒ alterādo ⁊ tran smutādo fructꝰ decoquēdo supfluū humidū huiꝰ exēplū videmꝰ in fru ctibꝫ immaturis austeri vel amari saporis q̄ resudantes ꝓprioꝛ in nato ca lore ad alium mutant saporem magis dulcem.

Querit Quō reprobat scdaz. Soº.qꝛ si aq̄ eēt pāsperma oīm sapoꝝ tūc nullo extrīseco mouēti siue agēti ad diuersos sapores mutaret̄. h̄ aūt ē ipossibile.qꝛ nos videmꝰ ex eodē nutrimēto per calidū elixatiuū vl̄ assatiuū ꝑ artē vl̄ naturā sapores mutari ncce ē igitur aquā ab aliq̄ aliquā trāsmutatōem pati si in ea debeāt fieri sapores sicut dicit tertia opinio.

Querit Quō reprobat aliā Soº.qꝛ simplex aq̄ oīm humidoꝝ supple ꝑ nutrimētū incoꝛpabiliū nutrito qd̄ dꝛ ꝓpt̄ aerē nō icoꝛpabilē ē ipa aq̄ etꝫ ipm oleū ſ ʒ etiā humidū olei plus diffundat se ꝓpter viscositatē tn̄ humidū aq̄ʒ simpl̄r ē subtiliꝰ qꝛ difficiliꝰ i cauitate manꝰ ꝯtineri p̄t. Et ꝓpter istā subtilitatē ꝗtūcūqꝫ calido alteret̄ nō in spissat̄ sicut ꝯmixtura humida ſ ʒ potiꝰ subtiliat̄ ꝗ ip a sola nō p̄t eē subie ctū siue cā materialꝭ sapoꝝ ꝓxima ſ ʒ aq̄ nō pura mixta vl̄ ꝯmixtionata sic i fructibꝫ humidū em̄ in talibꝫ ꝑ decoctōez inspissabile ē ⁊ ideo solo calido agēti in humidū aqueū nō causat̄ sapoꝛ ſ ʒ calidū digestiuū est concausa sa poꝝ agendo scʒ in humidū aqueū passum a sicco.

Qr Quō.ꝑ.ꝓbat ꝙ humidū aq̄ʒ passuʒ a sicco sit subiectū saporū Soº tribꝫ signis. pⁱmū.qꝛ humidū aq̄ʒ i plātꝭ ⁊ terrenascētibꝫ ꝑ h̄ ꝙ patit̄ aliq̄d a terra reddit̄ sapidū. Scd̄m signū ē qꝛ multi phi q̄ de naturis reꝝ sunt loquuti dixerūt humidū aq̄ʒ eē illius saporis q̄lis ē di spositio ⁊ cōplexio terre ꝑ quā decurrit qd̄ expimēto discimꝰ i aq̄s salsis ⁊ amarꝭ sal em̄ q̄dā spēs terre ē. Silr̄ lixiuiū amaꝝ ē qꝛ aq̄ tal̄ ꝑ cineres co lata ē fontes ꝓpter h̄ etiā diuersificant̄ qꝛ q̄dā sunt dulces ⁊ q̄dā acuti et alios q̄slibꝫ recipiūt sapores ꝓpter diuersitatē terre ꝑ quā aq̄ eoꝝ trāsiunt. Tertiū signū ē ꝙ terrenascētia q̄ h̄n̄t oēs vires a terra diuersificant̄ i sapo ribꝫ ꝓpter diuersitatē terre ⁊ sicci terrei. Et istoꝝ triū signoꝝ rōes dt phs qꝛ humidū qd̄ ē subiectū saporis patit̄ a suo ꝯrio sic alia ꝯria ſ ʒ siccū ē sibi ꝯriū ꝗ patit̄ quōlibꝫ ab igne q̄ ē siccꝰ. Tn̄ magꝭ ꝓpria q̄litas ignis ē cali ditas sicut terre siccitas sicut 2º perigeneseos dictū ē.idō l ʒ ignis ⁊ terra q̄ ad siccitatē nō agant adinuicē agūt tn̄ in aqua ꝑ siccitatē ⁊ plus terra ꝗ̄ ignis inquātū em̄ aliqua ꝯtraria sunt agunt ad seinuicem.

¶ Querit̄ De mō generatōis sapoꝝ. Soº sic illi q̄ lauāt coꝛpa coloꝛata vel saporosa in humido aqueo faciūt aquā habere talē colorē vl̄ saporem qualē h̄n̄t coꝛpa lauātia. sic qn̄ humidū aqueū colat̄ ꝑ siccū terreū degerē

te ꝛ coquente calido qualificat sapore ꝛ redditur sapidum.

☞ Querit̃ Que est definitio saporis. Solõ phi Est passio humi-di facta a sicco ꝑ actõez calidi digestiui alteratia gust⁹ de potẽtia ad actũ

Querit̃ Quõ phs ꝓbat illã definitõem. Solutio q̃ ad ꝑmas ꝑticulas seq̃tur ex dictis ꝫ vltimã ꝓbat sic. qꝛ ꝑ saporez gust⁹ fit actu gustãs ꝛ opans ꝛ ducit̃ ad actum nõ talẽ qualis est addi-scere quo accipit̃ nou⁹ habit⁹ sed qualis est speculari.

¶ Querit̃ Quõ ꝓbat phs ꝙ sapor nõ causat̃ a quocũqꝫ sicco nec a q̃cũ-qꝫ humido ꝫ humido ꝛ sicco mixtis ꝯplexionalibꝫ siue nutritiuis. Solõ sic. qꝛ sapor ẽ passio nutritiui ꝫ oẽ nutrimẽtũ aĩaliũ ẽ mixtũ in q̃ nõ ẽ humi-dũ sine sicco nec siccũ sine humido ꝫ humidũ cũ sicco q̃ h̃ ẽ sapor subiectũ

Querit̃ Quõ ostendit̃ ꝙ sapor est passio nutrimẽti. Solõ sic. qꝛ nutrimentũ oblatũ aĩalibꝫ ad duo deseruit scꝫ ad aug-mentũ ꝛ decrementũ nutriti ꝛ ad esse indiuiduale eiusdẽ ad augmentũ in-quantũ calidũ vel frigidũ. qꝛ calidũ mouendo a centro versus circũferen-tiã causat augmentũ. frigidũ vero eregione mouẽdo a circũferẽtia versus centrũ facit decrementũ. Et hoc ꝑ expimentũ videm⁹ qꝛ in iuuentute re-gnante calore viuentia crescunt. In senectute vero ex dominio frigidi de-crescunt. Scdo nutrimentũ nutrit ꝭm ꝙ gustabile ẽ ꝛ saporẽ hꝫ. qꝛ vt in-quit phs. viuentia nutriunt̃ dulci vl' simplici vl' cõmixto cũ aliꝭ saporibꝫ Cũ aũt dulcecũ aliꝭ saporibꝫ cõmixtũ ẽ tũc natura illi⁹ qd nutrit̃ attra-hit dulce ꝛ reicit amaꝝ. quõ aũt nutriunt̃ aĩalia dictũ ẽ ĩ libro pigeneseos

Queritur Quõ ostendit̃ ꝙ aĩalia nutriunt̃ dulci. Solutio phi sic. qꝛ calidũ actiue augmentat struit ꝛ ter-minat degerẽdo ꝛ decoquẽdo nutrimẽtũ q̃ ꝑparato sugit dulce qd ẽ leue qꝛ ẽ calidũ ꝛ humidũ. Amaꝝ ãt ꝛ salsum qd graue ꝛ terrestre ẽ qꝛ nõ est natũ suscipe formã ei⁹ qd nutrit̃ neqꝫ ad ip̃m mouet̃ natura derelinquit ꝛ reicit vñ qd facit calor solis exterior vl' ignis in exterioribꝫ corporibꝫ eleuã-do ꝛ attrahẽdo subtile ꝛ leue hoc in corporibꝫ aĩatis scꝫ aĩaliũ ꝛ plantarũ facit natura ꝑ naturalẽ calorẽ ꝛ digestiuũ eleuãdo subtile qd dulce ꝛ pota-bile est. Et ideo oĩa animalia dulci nutriuntur.

At Cibis exterioribꝫ ꝑparatis aliꝭ sapores miscent̃. g̃ videt̃ ꝙ viuẽ-tia nõ solo dulci nutriunt̃. Solutio phi aliꝭ sapores miscentur dulci ꝓpter ꝯdimentũ qd maxime opꝫ fieri cũ sapore acuto ꝛ salso linguaꝫ penetrantibꝫ ꝛ fastidiũ tollentibꝫ. qꝛ alias nutrimentũ dulce nimis nutri-tiuum ꝓpter sui leuitatem supnatando abhominatõem generaret anteqꝫ esset saturitas ad sufficientiã ip̃ius viuentis ꝛ ideo opꝫ ꝙ misceat̃ aliꝭ sa-poribus ꝛ potissimũ illis duobus ꝛ graui cumq̃uo descendat ad inferio-ra ventris in animalibus vt ex vacuitate superioris orificiꝭ stomachi de-siderium excitetur ad cibum.

Queritur Quarẽ sudor est amarus. Solutio. quia in sudore est quoddam terrestre acutũ ꝛ digestum ab humido aqueo quod causat salsedinem ꝛ amaritudinẽ. ꝛ ergo phi an-tiqui dixerunt salsedinẽ maris esse sudorem terre.

Queritur Quare amara et salsa nõ cito putrescũt sicut dulcia et pinguia. Solutio qz in amaris est quedaz adustio p caliditatẽ qua corroduntur et digeruntur aliqui humores superflui qui sunt pncipiũ putrefactõnis.

¶ Queritur Quõ generantur mediũ sapores Solo phi sicut mediũ colores fiunt cõmixtõe albi et nigri. sic mediũ sapores fiũt cõmixtõe dulcis et amari. Et hoc dupliciter Primo secundum debitã pportõez in nũeris secundum naturã gustus cuius modi sunt sapores delectabiles Siue secundum indeterminatã pportõez scz secundum abũdãtiã et defectũ. Quotquot eñ sapores mediũ delectabiles sunt gustui illi resultãt ex extremis secundum debitã pportõem in numeris. vñ dicit albertus qñ ars coquinaria et medicine cõponuntur ad delectatõnes vel sanitatẽ. numerum pondus et dosim cõponentiũ attendũt.

Queritur Quot sunt spẽs saporis. Solutio sunt septẽ. duo extremi. et qnqz mediũ. vt sapor pinguis q cõiungitur dulci. et sapor salsus q est fere amarus. ponticus vero austerus. stipticus et acutus sunt in medio. fere eñ eedẽ sunt spẽs saporum q sunt colorum. qz septẽ sunt amborum Habet eñ se pportionabiliter. qz sicut in coloribus liuidũ se hz ad nigrum. ita in saporibus salsuz ad amarum. et sicut in coloribus se hz flauiũ ad albũ. ita pingue ad dulce. Et sicut in medio albi et nigri sunt color puniceus. i. rubeus. et alurgon. i. citrinus. et viridis et kiamis. i. celestis siue blauius differẽter se habẽtes secundum diuersam cõmixtõez. Sic etiã inter sapores extremos et iã noiatos qui sunt vicini extremis. sunt sapores mediũ. Et sicut nigrũ ẽ puatio albi in pspicuo. ita amarum et quodãmõ salsum sunt puatio dulcis humidi nutrimẽtalis. Et signũ illius ẽ qz cinis oim cõbustorum est amarus.

Septẽ igitur spẽs saporum sunt iste	Extremus	Dulcis
	Mediũ	Acutus
		Pinguis
		Salsus
		Austerus
		Ponticus
	Extremus	Amarus

Et pt sic sumi sufficiẽtia. Nã ois sapor aut ẽ extremus aut medius. Si extremus hoc ẽ dupliciter. qz vel causatur ex determinata pportiõe humidi et sicci siue ab humido pfecte digesto a sicco. et sic ẽ sapor dulcis. vel ex humido ɔsumpto et oĩno extermiato et sic ẽ sapor amarus. Si sit medius hoc ẽ dupliciter. qz vel ẽ miedius p pticipatõem et eque distantiã. et sic ẽ acutus. vel p pticipatiõem tm. et hoc dupliciter qz vel mediat inter dulcẽ et acutũ. vel inter amarum et acutũ Si pmũ hoc est dupliciter. qz vel plus accedit ad dulcedinez. et sic ẽ pinguis. vel accedit ad acutũ. et sic ẽ sapor austerus acetosus vel acerbus. Si mediat inter amarum et acutũ. hoc ẽ dupliciter qz vel plus accedit ad acutũ et sic ẽ sapor ponticus. vel plus accedit ad amarum et sic est sapor salsus.

☞ Queritur. Quare dicit phs q fere tot sunt spẽs humidorum siue saporum sicut colorum. Solo qz sumẽdo spẽs saporum penes formalẽ pportõem in gñe sunt solũ septẽ sicut septẽ sunt spẽs colorum Sz descẽdẽdo ad spẽz sunt plu-

res vt dt albertus. qz ex pluribus causatur sapor quam color. ergo necesse est plures esse dras eius et hoc probat opus nature quod plures sapores operatur in plantis que sunt eiusdem coloris. vnde diuersitas commixtionis plus generat diuersitatem saporum quam colorum

Queritur Utrum oes qlitates sensibiles possunt reduci ad qlitates tangibiles sicut quidam antiqui voluerunt vt democritus et sui sequaces Solutio non. tunc oes sensus essent sensus tactus quod falsum est. Sequela patet qz si sic tunc oes sensus haberent idem obiectum. ergo essent vnus sensus. qz sensus distinguuntur per actus et obiecta. Nec possunt etiam oes qlitates sensibiles reduci ad sensibilia coia. sicut alii dixerunt. qz si sic tunc sensibilia coia essent sensibilia propria quod implicat dicere. qz sensibilia propria sentiuntur vno sensu tantum. sz coia pluribus Scdo sensus circa sensibilia non decipitur sz circa ista decipitur.

¶ Queritur Utrum sapores possunt reduci ad figuras sicut dixit democritus. Solutio non Cuius ro est. qz si sic tunc demonstrationes mathematice seu geometrice que sunt de figuris maxime certificarentur per gustum quod falsum est Insuper sapores adinuicem habent contrarietatem. sz figure nihil est contrarium. ergo sapores non reducuntur ad figuras Et spes figure sunt infinite secundum potentiam. sz spes saporis sunt finite

De odore.

Queritur Quid est odor Solutio est passio sicci facta ab humido digerente calido alteratiua olfactus de potentia ad actum. Et sic patet quod eadem sunt principia saporis et odoris. sz diuersimode Nam quod est actiuum in generatione saporis est passiuum in generatione odoris et econuerso. Quia in generatione saporis principium effectiuum. Est siccum et humidum passiuum sz in generatione odoris principium effectiuum est humidum et passiuum siccum

¶ Queritur Quale debet esse humidum in odore. Solutio. debet esse humidum enchymum. i. bonum humidum consequens rei complexionem humidum enim enchymum vocatur latine nutrimentum siue complexionale quod est radicale in rebus physice complexionatis. Chimus enim est succositas cibi siue nutrimenti. et ita humidum enchimum est humidum sicco incorporatum. et hoc est actiuum in generatione odoris subiectum vero odoris est siccum passum et alteratum a tali humido saporoso. Est autem odor in aere et aqua sicut in mediis inquantum vtrumque horum elementorum est humidum lauabile et mundabile euchime siccitatis vel euchima siccitate hoc est spiritu seu fumali auaporatione corporum odorabilium

¶ Queritur Quid est medium diffusionis odoris. Solutio medium odoris sunt aer et aqua non vt perspicua sunt sz vt lauabilia enchima siccitate vt dictum est. De aere enim quod sit medium odoris manifestum est Sz de aqua probat phs qz pisces in aqua existentes alonge percipiunt odores. ergo manifestum est quod aqua etiam sit medium deferens odores.

☞ Queritur Utrum dici potest quod pisces existentes in aqua et aialia de quibus dictum est odorant per aerem existentem in aqua. Solutio non qz aer supernatat aque et non potest in aqua contineri nisi per violentiam nec potest dici quod odorant attrahendo aerem, quia non respirant talia animalia.

¶ Queritur Quomodo probat phs quod humidum enchymum sit principium effectiuum odorum. Solutio hoc probat per habentia et non habentia odoris. tripliciter. primo in elementis insensibilibus. qz elementa aer ignis terra et aqua qz sicca sunt et humida simplici humiditate et siccitate. ideo sunt achima. i. solum humiditate complexionali et ergo

in sua puritate accepta sunt inodorabilia. Cōmixta vero aliquo modo sunt odorabilia sicut patet de mari quod aliquo modo habet humiduz enchymū ratōne humidi ꝛ sicci cōmixtoꝝ. Et ex eadē ratōe sal ē magis odorabile ꝙ nitꝝ eo ꝙ ē humidius nitro ꝛ ideo resolubilius odoris. Ab vtroqꝫ em̄ distillādo pt effluere oleū. sꝫ abundantius a sale ꝙ a nitro. ꝛ ḡ est plus odorabile. Scđo ꝓbat in mixtis fossibilibꝫ seu lapidibꝫ. qꝛ lapis nō vnctuosus nō est odorabilis ligna aūt qꝛ sunt enchyma vl'r aliqđ hn̄t odoris minus tn̄ aquatica ꝓpter frigiditatē qua impedit humiduz agere in siccum. Tertio ꝓbat in metallis q̄ vel sunt talia ꝑ naturā vel ꝑ artem. Quia q̄dā sunt plus alijs odorabilia. qꝛ q̄dam sunt achyma sicut aurum qđ est inodorabile. Es aūt ꝛ ferrū odorabilia sunt qꝛ nō bn̄ cōmixta Ex quo em̄ humidū ꝛ siccum in ipis faciunt humidū enchymū. iō plus oibꝫ metallis reddunt odorabilia sed quando exuritur ex eis humidum tunc scorie eorum inodorabiles fiunt. Argentum ꝛ stannum sunt magꝫ odorabilia ꝙ aurum ꝛ lapides sed minus ꝙ es ꝛ ferrum qꝛ aquatica ꝛ humida magis sunt. ꝛ ideo impedit passio humidi sicut in plantis aquaticis.

Queritur Utꝝ odor sit fumalis euaporatio ꝛ nō qualitas simplex sicut dixerunt antiqui volētes illam vaporatōem esse cōmunem terre ꝛ aeri. terre sicut illi a quo resoluit. aeri sicꝫ illi in quo ꝛ ꝑ quem diffundit. Solutio phi nō ꝛ p̄mo ostēdit ꝙ odor nō sit exhalatio neqꝫ vapor duabꝫ rōnibꝫ. Prima est pisces ꝑcipiunt odores. ḡ nō est odor fumalis euaporatio. Añs est manifestū. ꝯsequentia ꝓbat qꝛ fumalis euaporatio siue sit exhalatio siue vapor nō potest ꝑ aquaz diffundi. Scđa rō est qꝛ tantum veritatis habꝫ dicere odorem esse fumalem euaporatōem. sicut dicere colores esse defluxiones ꝑuorum corporū sed illud nō recte dicitur de coloribꝫ. ergo nec istud de odoribꝫ. qꝛ seqret ꝙ sensus vtriusqꝫ scꝫ odoris ꝛ coloris esset tactus.

Queritur Quot sunt corrollaria q̄ ex istis inferunt. Solutio duo. p̄mum est ꝙ humiditas aerꝫ ꝛ aque se habent vt media odoris inquātum nati sunt pati enthyma siccitate. ꝛ ideo sicut odor in aqua nō est fumalis euaporatio ita nec in aere. Scđm est ꝙ in humido humiditate aque ꝛ aeris que differunt penes grossum ꝛ subtile corpora odorifera generant odores suos ꝑ hoc ꝙ lauat enchyma siccitate. Quia humida humiditate lauata ꝛ passa ꝑ siccum ꝯtrahūt saporē ꝛ ꝓpter hoc sunt odores ꝓportionabiles saporibꝫ.

Ar Pomum diu odoratum leuius efficit. ergo odor est fumal' euaporatio ꝯsequētia ꝓbatur qꝛ hoc nō potest esse nisi ꝑ resolutōem fumalis euaporatōnis. Solutio alberti. argumentum bene probat ꝙ odor resoluitur a corpore odorifero cum fumali euaporatōe. ꝛ cum ea etiam diffunditur. sed nō est substātial'r fumalis euaporatio. qꝛ illa est corpus odor aūt qualitas simplex

Ar Odores impediuntur ventis igitur non est odor simplex qualitas. Solutio hoc solum accidit ex eo quia odor nō resoluitur immediate a nutrimento sicut sapor sed mediante fumali euaporatōne.

De sensu et sensato

Queritur Quō potest ostendi irrefragabil'r extra textū ꝙ odor nō est fumalis euaporatio Solutio alber hoc ꝓbatur expimento. Quia cede grecoꝝ grandi facta vultures ⁊ tigrides ab odore allecti venerūt ad cadauera q̇ nunq̄ʒ ante ibi visi fuerunt. et locus vbi p̓us visi fuerant distabat a loco cedis spatio quingentaꝝ leucarum. sed impossibile est ꝑ tantum spatium diffundi fumalem euaporationem. si etiam poneretur ꝙ fumus esset ita rarus sicut ignis. Et ↄfirmat albertus dictum suum alio experimēto dicens ꝙ ꝑ vna parte camphore immissa aque ipā aqua inficitur multo longius q̄ʒ posset camphora per fumum extendi sicut istud diffusius haberet in epitomatib⁹ de aīa.

Queritur Quot sunt species odoris. Solutio sunt septē quod sic ostendit ph̄us. quia odores fiunt ꝑ hoc ꝙ humidū natū est lauari enchima siccitate ⁊ simil'r sapores sicut dictū est ergo fere ꝓportionabiles sunt odores saporibus.

Queritur Quō odores ⁊ sapores sunt ꝓportionabiles. Solutio tripliciter scʒ in speciebus in medio ⁊ in p̓ncipio effectiuo. In speciebus. qꝛ sunt odores q̇dam. sicut sapores. vt acetosi. ⁊ dulces. austeri. ⁊ pontici. pingues seu crassi ⁊ q̇dam sunt amarum saporē habentibus ꝓportionabiles sicut odores putridi. ⁊ ergo sicut habētia saporem amarum difficilis sunt potatōnis ad gustandum ita habentia odorem putridum difficilis sunt odoratōnis Scd̄o in medio ↄueniunt. quia sapor est in aqua sicut in medio ꝑ quod mouet gustum. ⁊ odor est in aere et aqua sicut in medijs per que pertingit ad olfactum. Tertio in p̓ncipio effectiuo quod est calidum. Quia sicut frigidum restringit ⁊ hebetat sapores. ita ⁊ exterminat odores. Calidum em̄ quod est effectiuū ⁊ motiuū p̓ncipium vtriusq̄ʒ. aufertur infrigidatōne ⁊ cōglutinatōne sive congelatione intus saporem ⁊ odorem retinente.

¶ Querit' Quot sunt spēs odoris. Solutio septem
- Dulcis
- Acutus
- Austerus
- Putridus
- Pinguis.
- Salsus
- Ponticus

Sufficiētia sumit' in istis sicut sumpta est in specieb⁹ saporis.

Queritur Quotuplices sunt odores. Soᵒ ph̄i duplices scʒ odores ꝑ accn̄s ⁊ ꝑ se. Odores ꝑ accn̄s dicunt' q̄ ꝑ accn̄s solū delectāt. Cui⁹ rō ē. qꝛ tales odores sunt passiōes nutrimēti siue sequele cōmixtōis nutrimēti. ⁊ g̊ tales solū delectāt famelicos ⁊ cibo egētes. sʒ nō esuriētes nō delectāt. Dicunt' aūt odores ꝑ accn̄s delectabiles. qꝛ nō semꝑ ⁊ oīb⁹ sunt delectabiles. sʒ aliqn̄ ⁊ aliquib⁹. Odores ꝑ se delectabiles sunt sicut odores floꝝ ⁊ alios illos dicebant aliq̇ nō eē spēs odoris. Q3 āt isti sunt odores ꝑ se. ꝓbat. p. sic. qꝛ isti odores nō mag3 vel minus sequuntur escam neq̄ʒ ↄferūt desideriū sed potius ad ↄtrariū scʒ

ad abhoīatōem. sicut ea q̄ multū sunt sup aromata. Qđ pbat a signo. q̄a
tratius cocū suū eutipedē vitupans dedit p̄ceptū dicēs nō effundas my
ron in lentē. dū decoq̄s eā. Est āt myron idē ꝙ vnguētū. vt đt tortellius
ꝑm dionisiū vero ē ꝯfectio vnguēti odoriferi ex oleo ꝛ balsamo. Odoriferꝝ
aūt ꝛ aromaticū tollit appositū ꝛ generat fastidium. ꝛ ideo lentes thracū
erant facte mesibiles ex ꝯdimento.

Ar Quidā miscēt potationibꝫ suis q̄s sumūt aromata. sicut patz in
his q̄ faciūt claretū siue vinū ꝯditū vt augeāt desideriū cibi igit
nō generāt talia fastidiū. Solō phi tales p vsuz illiꝰ potatōis faciūt vim
id ē violētiā naturali delectatōi vt ad hoc deueniāt vt idē sit delectabile
duobꝫ sensibꝫ. vl' ꝑm expōnem albtrti faciūt vim. i. cōpositā delectatōnis
duoꝝ sensuū gustꝰ ꝛ olfactꝰ. sicut em̄ in simplicibꝫ ab vno illoꝝ sensuū p-
ficit delectatio. ita mixto odorifero q̄rit delectatio ꝓpria olfactui sicut q̄n
simplex est ꝛ in eodem querit delectatio gustus.

Queritur Que ē dr̄ā inter odorabile p se ꝛ p accn̄s. Solō
duplex. p̄ma ē. q2 odorabile p se ē ꝓpriū hoīz. Odo
rabile p accn̄s qđ ē ꝓportionabile saporis. est cōe oībꝫ aīalibꝫ. Et rō huiꝰ
ꝑm phm ē. q2 hō ꝑm ꝓportōem quātitatꝭ sui corpis maximū hꝫ cerebruz
qđ ē natura frigidū. ꝛ sic īfrigidat sanguinē subtilē existentē circa cerebruz
ī venis āgustis nutritie ipm cerebrū ꝛ fumositates ascēdēdo a loco dige
stiōis vsq3 ad ipm minis īfrigidādo facit rheumata m'tiplicē īfirmitatē
īducētia. Odor ꝟo p se delectabil' sua caliditate tpat hmōi frigiditatē ꝛ
g̊ soli hmōi suffragat' q2 ad sanitatē cōfert. Odores ꝟe p accn̄s q̄ q̄runt
ratiōe nutrimēti nō ꝯferūt ad sanitatem. s3 quandoq3 ꝓpter supfluitatez
humiditatis vl' siccitatꝭ causant īfirmitatem. Odores ꝟo p se vt ē dicere
sp sunt vtiles ad sanitatē. addit' āt vt ē dicere q2 ꝓpter abusuz pn̄t causare
egritudinē Scđa dr̄ā int' istos odores ē q2 spēs odoris p accn̄s nomiant'
ꝑm spēs saporis Spēs ꝟo odoris p se nō nomināt' sic s3 ꝑm odorabilia vt
aliꝰ est odor rosaꝝ. alius violaꝝ. alius lilioꝝ ꝛ sic de alijs.

Ar Odoriferꝝ nōnūq3 ē frigidū g̊ nō sp sua caliditate tpat frigidita
tē cerebri. Aīs pbat' de camphora q̄ ꝓpt' h̄ đr mitigare ꝯcupiscē
tiā ꝛ de rosa cuiꝰ aq̄ distillata magnū p̄bet refrigeriū. Solō l3 talia frigide
sunt cōmixtōis tn̄ diffusio odoꝝ eoꝝ fit virtute calidi ꝛ iō odoriferꝝ p se ē
tpatiuū nimie frigiditatꝭ ꝛ humiditatꝭ capitis q̄ maxime abūdat in ante
riori pte q̄ magꝭ medullosa est ꝓpter multitudinē sensuū.

☞ Querit' Utꝝ odores p se sunt etiā sequela nutrimēti. Solō albert'
aliq̄ mō q2 odorifera q̄ sunt p se delectabilia etiā nutriūt. s3 q2 talia nō st̄
ꝯueniēs nutrimentū p̄cipue hoīm iō nō dicunt' seq̄la cōmixtōis nutrimē
ti. Etiā tales odores nō ordinant' ad nutriendū s3 ad auferendum cere-
bri in dispositōem. Et tales odores p se impediunt desideriū cibi vt in-
q̄t albertꝰ q̄n sentiunt' ꝓpe eo ꝙ tūc igrediunt' corpa p vaporē ipellētē ori-
ficia venaꝝ. ꝛ sic etiā repletōe accidit ꝙ cibū nō desiderant. ꝛ sic h̄ sensibi-
le odor p se ē bn̄ delectabile simpl'r s3 nō vni sensui sc3 gustui. q̄ est sensus
alimēti s3 potiꝰ p ipm remittit' delectatio vnius sensus.

Queritur Utrũ bruta pcipiãt odores per se. Solutio. sic sed nõ delectant in eis sicut homines. qz nõ conferunt eis ad nutrimẽtuz, p cõsistẽtia sui indiuidualis esse. neqz ad ppagatõez nature. neqz auferũt hyperbolem id est excessum frigiditatis z hũiditatis. g nõ afficiunt illis. z sic videntur se habere circa illos quasi nõ pciperẽt sicut et de visibilib in simili ptz. Quia z si illa videãt tñ qz nõ conferunt ad nutrimentũ vel salutem speciei ab illis nõ afficiunt. z sic habent se circa illa quasi ea non viderent

¶Quartum capitulum

Queritur De quo determinat in quarto capitulo. Sol'o. de modo odorandi diuersorũ hñtium olfactum

¶ Queritur. Quõ diuersimode olfaciũt diuersa animalia. So° phi. aĩalia qdam respirando odores percipiũt siue olfaciũt. Et talia sunt animalia multũ sanguinẽ calidũ habẽtia. sicut quadrupedia z multũ aerea siue de aere pticipãtia. qualia sunt aues. Et pmo probat de hoĩbus. qz odores ascendũt ad cerebrũ virtute coloris ignei resoluẽtis eos. z ita tpantis hypbolem siue excessum frigiditatis z hũiditatis cerebri seu inducũt sanitatem. Tales aũt odores non pueniũt nisi respirãdo. g sic eos pcipiũt. Minor oñdit. qz natura vtit respiratõe ad duo opa. Primo ad refrigerium thoracis. Scdo accidũt ad pceptõem odorũ. z hic modus maxime cõuenit hoĩb accipere odores p respiratõem nõ qdẽ odores tm per accñs delectabiles. sicut sunt odores resoluti z nutrimẽto sz aliud etiã gen⁹ odorum delectabiliũ p se. sicut sunt odores florũ. qz calor taliũ quo diffunduntur reducit hypbolẽ cerebri ad debitã cõmẽsuratõem. Animalia vero respirãtia. alia pulmotõem habẽtia solũ sentiũt odorẽ alterius generis qui est delectabilis per accidens

Queritur An etiam olfaciũt aĩalia non respirãtia puta pisces z on ne genus enthoniorum So°. phi sic. et hoc pbat a signo. qz de longe mouent, psequendo cibos. etiã in tenebris. sz hoc nõ possunt facere alio sensu q̃ olfactu. Et ptz istud de apib q̃ vtunt olfactu ad mellis inquisitionem. z patet de quibusdam peruis formicis. et similis cõditionis de genere marmorum aĩal qddam est qd purpure⁹ appellatur eo q sanguine suo purpura tingit vel qz purpure assimilatur z multa taliũ aĩaliuz nõ respirantiũ acute z longe sentiũt escã. p solũ odorẽ

Qr. Utrũ eodem sensu aĩalia pdicta sentiunt odores. et alia aĩalia vel non. Et videtur pmo q non eodem sensu. Quia animalia respirantia pcipiunt odores. vno modo respirando scz. aĩalia vero de qb statim dictũ est. nõ sic pcipiũt odores respirãdo. g videt q pcipiũt eos sexto sensu distincto ab alijs q̃nqz In oppositum tamẽ videt. qz est vnuz obiectũ odorabile. ergo erit vna potẽtia passiua nata pati ab eo. Soluit aũt phs hanc questionẽ dicens. q vna est potẽtia olfactiua qua animalia tam respirantia q̃ non respirantia odores percipiunt Sed non est idem modus odorandi

Quia organū olfacti in respirātib⁹ cooptum est quadaȝ pellicula. ꝛ ideo solum olfaciūt respiratione. Quia per respirationē coperculum tollitur ꝛ organū olfactus discooperit. sicut accidit in follib⁹ artis fabrilis ꝛ in non respirantib⁹ vero organū non est tectum sed nudū. Sicut igitur visus in rōne potentie vnus est in aīalib⁹ habentibus palpebras ꝛ non habētibus palpebras. differēs solum accn̄talr inq̄tum habētes palpebras egēt aliq̄ tollente velamē. ꝛ non habētes non egēt eo sȝ statim vident visibile p̄ns. sic est de potētia olfactiua in respirātib⁹ ꝛ in nō respirantib⁹

Queritur Utrū potentia olfactiua diuersificat eēntialr per hoc ꝙ quedaȝ animalia puta homines percipiūt odores ꝑ se: ꝛ ꝑ accn̄s delectabiles. et quedā solū ꝑ accidēs delectabiles. So° nō q: sp idē in genere manet obiectū. quod est odor. licet ſm diuersitatē animalium diuersimode fiat imutatio.

Queritur Q̄ūo p. ostēdit ꝙ olfactus aliorū aīalium ab hoīe soluȝ ꝑcipit odores ꝑ accn̄s So° sic. q: vnū talium aīaliū indignat seu grauiter fert odores fetidos. ſm se tristabiles. igitur non ꝑcipit odores per se.

Ar Animalia bruta fugiūt nōnunq̄ odores fetidos sicut sulphuris et aliorū. igitur ꝑcipiunt tales odores So°. p hi non fugiunt illos per se sed solum ꝑ accidens inq̄tum sunt corruptiui. sicut eīn homies a fumo carbonū paciuntur grauedinem capitis. ita multotiens corrūpūtur a virtute sulphuris aīalia. ꝛ ideo tales odores ꝑ accn̄s fugiūt ꝓpter corruptōem fetidum aūt odorem ꝑ se non curant sicut hō. Quod sic ostendit. q: sepe inter nutrimēta eoꝝ sunt fetida. Quia multa terrenascentia. sicut plante fetidi sunt odores valde. sed fetiditatem talium non curant nisi conferat vel noceat ipis ad eorum edulium. ꝛ sic bene ꝑcipiunt odores per se sed non delectantur ex eis

☞ Contra. homines per se recipiunt illos odores. ergo bruta. Cōsequētia probat. q: bruta habēt olfactum peiorem inter omnia aīalia sicut p̄dictum est. ergo bruta possunt in oēm odorem. imo in plures q̄ homo. So° hō nō dr habere peiorem olfactū q: pautiores drn̄as odorū ꝑcipiat sed rōne organi q: frigidius organū habet. ꝛ ex illo sequit ꝙ habet ꝑcipere ꝑ se odores delectabiles ꝛ non solum ꝑ accidēs. q: ex hoc operatur organi eius frigiditas. vt dictum est.

Queritur Q̄ūo olfactus ꝯpatur aliis sensibus. Solutio phi. sensibus exn̄tib⁹ in numero impari puta quinario. olfactus est medius inter tactum ꝛ gustum sentientes ꝑ mediū intrinsecū. ꝛ inter visum ꝛ auditum sentientes per medium extrinsecū. Qd sic oñdit p. Quia odoratus ꝑticipat cum vtrisq̄. Cum tactu ꝛ gustu ꝑticipat qui sunt sensus nutrimēti inq̄tū odor est passio nutrimēti. et sic ē in eodem genere cū tangibilibus. Quia vero odor ꝑcipit ꝑ mediū extrinsecum qd aer ꝛ aqua ab olfactu. ideo vt sic conuenit cum visu ꝛ auditu. Sicut ergo odor est commune quoddam tangibili nutrimento. et etiam medio vt perspicuo et audibili eo quod odor assimilatur euchyme siccitati

diffusibili in humido lavativo huiusmodi siccitatis. olfactus est mediuz quodammodo cum tactu et gustu ex una parte et visu et auditu ex alia.

Queritur Quot rationibus phus improbat dictum pytagoricorum dicentium animalia nutriri odoribus. Solutio. tribus. Prima est ex his nutrimur. ex quibus sumus. sz sumus ex quatuor adinvicem commixtis. ergo ex eisdem nutrimur. Unde videmus manifeste quod in cibo assumpto superfluum reicitur in illis animalibus qui recipiunt superfluum. per hoc quod recipiunt nutrimentum indigestum. semper enim in animalibus habentibus stomachum et alia loca fit segregatio benigni a maligno. Sed talis separatio non potest fieri ab odore. quia est simplex qualitas. ergo animalia non nutriuntur odoribus. Secunda ratio est. odor hz esse in mediis que sunt aer et aqua sz aqua sola et incommixta non est nutritiva propter simplicitatem suam. et multo minus aer propter subtilitatem. ergo odor non nutrit. Tertia ratio est. Quia cibus qui est nutritivus recipitur in ventrem et stomachum. tanquam in locum digestionis. sed odores non ingrediuntur ventrem sed caput in quo est organum sensitivum. et cum spirituali intrat fumositate vadit ad locum spirativum. scz ad pulmonem. ergo non nutritur animal odoribus. ut huiusmodi.

Queritur Ad quid igitur odor est utilis. Solutio phus licet non sit utilis ad nutritionem. est tamen utilis ad sanitatem. et ergo quod sapor facit in eo quod nutritur ad nutritionem hoc odor facit ad sanitatem.

¶ Tertius tractatus.

Queritur Quid facit phylosophus in hoc tractatu. Solutio. movet hic tres dubitationes de ipsius sensibilibus. quas per ordinem solvit. Sensibile enim consideratur tripliciter. Uno modo secundum quod est in re sensibili. et sic de eo movetur prima questio. Alio modo potest considerari secundum quod est in medio vel in tendentia. et motu ad sensum. et sic movetur secunda questio. Tertio modo potest considerari secundum esse. quod habet in sensu. et sic de eo movetur tertia questio

☞ Prima questio est ista. Utrum qualitates sensibiles que sunt color sapor etc. possunt dividi in infinitum ad divisionem corporum in quibus sunt. Et arguit primo ad partem negativam sic. Si qualitas sensibilis divideretur in infinitum sequeretur quod sensus et ipsum sentire in infinitum dividerentur Et secundo quod omnis magnitudo esset sensibilis. sed utrunqz falsum est et impossibile. ergo qualitas sensibilis in infinitum dividi non potest Sequelam primi probat. Quia unumquodqz sensibilium proprior est activum in proprium sensuz. quia in hoc consistit ratio proprii sensibilis ut possit sensum suum movere. et omnia sensibilia dicuntur ex eo sensibilia. quia possunt movere sensum. Secundum patet. quia impossibile est videre album et non quantum. Minor patet. quia minimum est quod potest dividi album impossibile est videre. ergo magnitudo quantacunqz parva non potest esse sensibilis. ergo potentia sentiendi et ipsum sentire non dividuntur in infinitum. Pro parte affirmativa quesiti arguit tali ratione. si qualitas sensibilis non divideretur in infinitum tunc sequeretur quod erit dabile aliquod corpus carens omni qualitate sensibili. puta

ꝙ nec habebit colorem nec grauedinē nec aliquā passionez similē. et sic ꝑ diuisionē relinqrētur corꝑa oīno in sensibilia. sed hoc est incōueniens. ergo potest in infinitum diuidi qualitates sensibilis ad diuisionē corꝑis in quo est ꝛ subiectaꝛ minorem. ꝓbat ph̄s dupliciter ducendo ad duplex incōueniens. Primū est. qꝛ cū eadē sunt ꝑ̇ncipia ꝯstitutōis ꝛ termini resolutōnis corpus sensibile esset ex in sensibilibꝫ ꝯpositū. ꝛ ex mathematicis. et qꝛ ex nihilo nihil fit. igiꝛ nō pōt ex non sensibili simpl'r fieri sensibile. nec etiam ex mathematicis fieri pn̄t. Quia mathematica non sunt ꝑ̇ncipia corporū sensibilium. Scd̄m incōueniens est. ꝙ hmōi insensibilia nō possunt cognosci a nobis. qd̄ oñt iductiue ꝑ̇mo nō sensu ex q̄ sunt insensibilia nec intellectu. qꝛ ille nihil intelligit nisi qd̄ sensu apprehēdiꝛ. nec potest dici vt quidam dicūt. ꝙ oīa sensibilia ex indiuisibilibꝫ ꝯponūtur. et ꝙ magnitudīes sunt indiuisibiles Quia hoc oñsum est impossibile eē in sexto physicorum

Queritur Quō ph̄s soluit dubitatōem istam ꝑ̇mā So° d̄t ꝙ finite ꝛ terminate st̄ spēs sensibiliū q̄litatuz scꝫ colorū saporū sonorū ꝛ alioꝝ sensibiliū Sed an̄q̄ descēdat precise ad solutōem. ꝑ̇mo oñt q̄litates sensibiles nō diuidi in īfinitū quo ad ꝑtes subiectiuas. q̄ sunt spēs eaꝝ. dicēs qualitates sensibiles vnius gn̄is ad seinuicem ꝯtrariaꝛ. qꝛ oīe sensibile habꝫ cō traria sub se. sed in cōtrarijs inueniūꝛ duo extrema vltima que necessario sunt teriata. g̊ extrema qualitatuz sensibiliū ꝯtrariaꝝ sunt finita. qꝛ duo. g̊ media sunt finita. qꝛ alias nō essent extrema finita So°. igiꝛ dubij siue q̄stionis est. ꝙ quedā magnitudines ꝛ passiones seu sensibiles q̄litates latent ꝓpter ꝑuitatē taq̄ꝫ actu insensibiles in potētia sensibiles. g̊ qualitates actu sensibiles non pn̄t diuidi in infinitū. sed in ꝑtibꝫ suis sunt nūero determinate. sicut determīate sunt ꝑtes coloris soni saporis. ꝛ sic de alijs. Sed potēria qualitates sensibiles diuisibiles st̄ ad diuisionē magnitudinū reꝝ naturaliū. ꝛ nō sunt sic nūero determīate sensus vero ꝛ sentire determīata sunt ſm ea q̄ actu sunt sensibilia ꝛ nihilominus qualitates sensibiles st̄ diuisibiles ad diuisionez corꝑm sensibiliū in q̄bꝫ sunt. ꝛ non diuiduntur ī insensibilia simpl'r actu et potentia. sed actu tm̄. que tn̄ potentia sunt sensibilia. Et istud ph̄s cōcludit ex tribꝫ suꝑꝑōnibꝫ q̄ patebunt in alio dubio.

Ar Qualitas sensibiles est simpliciter forma. ergo videꝛ ꝙ non sit diuisibilis So°. licet non sit diuisibilis ꝑ se in ꝑtes q̄ꝫtitatiuas et integrales. tn̄ ꝑ accn̄s vtiqꝫ diuidi pt̄. ad diuisionē eius in quo est

Ar Nihil diuidiꝛ nisi q̄ꝫtum sed q̄litas sensibilis nō est q̄ꝫta. g̊ nō est diuisibilis So° nihil diuidiꝛ nisi qd̄ est q̄ꝫtum ꝑ se vel ꝑ accn̄s modo q̄litas sensibilis est q̄ꝫta ꝑ accn̄s. vt d̄t p. in ꝑ̄dicamētis. ꝙ tanta est albedo q̄ꝫta est suꝑficies in qua est albedo. Et sic dupl'r d̄r qualitas sensibilis diuisibilis. diuisibilis scꝫ in ꝑtes subiectiuas. ꝛ in ꝑtes integrales. in ꝑtes subiectiuas ꝑ se. ꝛ ꝑ accn̄s in ꝑtes integrales.

Queritur Utrū qualitates sensibiles pn̄t diuidi in infinitum Solo. nō. qꝛ nec quo ad ꝑtes subiectīas. nec integrales. Non ꝑ̇mū. qꝛ ille sunt determinate. vt patet inductiue de

qualitatib9 sensibilib9 oim sensuum tam visus q auditus z aliorum sensuum. z hoc loquendo de ptibus que accipiuntur fm debitam porto ez et que sunt determiate spei ab extremis. qz alias inter otraria possent accipi infinite ptes fm potentia no solu ex pte spatij qd e in gne quatitatis sed quantu ad intetoem forme z remissione que formaliter in motu fluit. Nec etia quo ad ptes integrales quas habz p accides. qz in illis ptibus quatitas habz finitatem vel infinitate fm exigentia subiecti siue rei naturalis inqua est. res aut qualibet naturalis finita est. z ideo no potest diuidi in infinitas partes.

Queritur Quot sunt suppositones ex qbus phus deducit intentuz suum de diuisione sensibilis qualitatis. Solo tres vt pus dictu est. Prima est qn otinuu diuidit in inequalia. id est in ptes eiusde portois tuc diuisio vadit in infinitu. Si vero in partes eiusde quatitatis siue inequalia tuc diuisio stabit. Scda e qd no e p se otinuu hoc no diuidit diuisione otinui nisi p accns. z sic qualitates sensibiles no diuidunt p se sz p accides ad diuisione otinui in quo sunt. Tertia suppositio aliud est sensibile potetia z aliud actu z hoc phus declarat inductiue. pmo de visu. qz millesima ps grani milij no est p se visibilis sz totum granum cuius est ps est visibilis De auditu ostendit sic. qz minima drna soni q dr dyasis grece z apud musicos comma. qd est illud quo semitoniu maius excedit semitoniuz minus. dr actu inaudibilis qnis ois id est pfectus siue totus cantus audiat cuius diasis est pars z ita totuz est actu sensibile. sed dista tia numaz ptium medij est insensibilis z eodez mo dcm est de sensib9 alioz sensuu qz in oib9 parua sunt potetia sensibilia et no actu. sicut bipedale inest pedali. Qd albertus sic exponit arguens p locum a minori sic gressibile qd p definitioem ouenit hoi quadoqz potetia z virtute ine bipedi z no actu g id qd e potetia sensibile pt fieri actu sensibile. qn em abudatie z excelletie sensibiliu sepant tuc resoluut i otinetia q sunt tm otute sensibilia z no actu sic rheumon. i. minim9 sapor sepat z diuidit subtilissim9 ifusus nari q etz diuidit i ea q tm potetia st odorabilia

Querit Utz qualitatis sensibilis ptes sunt pus sensibiles vl tota qualitas Solutio tota est pmo sensibilis. quia ptes in toto habet solum esse in potetia z qn a toto sepant habent esse in actu. vt in quarto physicoz dictu est. Et qz nihil sentit nisi actu exns. io ptes sensibiles qualitatis no pmo sentiunt sed totu pmo sentit z ptes per ons inquantu sunt in toto. z sub actu totius z g mathtematici qda falsum dicunt asserentes nullu totu siml videri sz visum currere p ptes ipsi9 visibilis putantes. videre esse otinuu sicut moueri physicu. visus em vtit toto visibili quasi vno indiuisibili partes autem otinui visibiles no sunt actu sed potentia visibiles.

Ar Totu hz esse suu ex ptib9. g tota qualitas sensibilis erit solu sensibilis p ptes. Solutio lz tota sensibilis qualitas accipiat esse ex ptib9. no tn ex actu sensibilib9. sed potetia solu. vnde vt potentialr est in qualibet pte sensibilis no est totum sensibile sed p actu ppriu que no hz ex.

ptibus seorsum sumptis sed simul sumptis. z vnitis que nihil aliud sunt q̃ꝫ totum integrum ſm esse integri vt huiusmodi acceptum. Quia totũ potest habere esse in actu per specialem formam ꝑ quam distinguit̃ a pti-bus simul collectis. etiam vt in cõmentarijs physicoꝝ dictum est. distin-guitur a ptibus simul sumptis sed nõ vnitis.

Capitulum secundum.

Queritur Quid facit phus in secũdo capitulo. Solu-tio mouet scdam dubitatõnem istam. An omĩa sensibilia que sensum immutant ꝑueniant ad sensum subito vel successi-ue. id est an ꝑus immutant medium q̃ꝫ sensum z potissimum dubium est de visibili. quia de reliquis satis manifestum est ꝙ sic. Et ratio dubitati-onis est quia empedocles dixisse videtur ꝙ lumen si ꝑus peruenit ad me-diũ q̃ꝫ ad visum z ꝑus ad visum q̃ꝫ ad terrã plus a sole distantẽ q̃ꝫ visus.

Queritur Quomodo phus arguit ad ꝑtem affirmatiuaꝫ Solutio sic. Uisibile venit ad visum median-te motu sed motus quilibet est de termino a quo ad terminũ ad quem in tempore sed tempus quodlibet est diuisibile ꝓportionabiliter sicut spa-tium si mobile eque velociter moueatur. Jdeo minus spatium citius et ꝑus ptransit q̃ꝫ maius z sic in ꝑma pte temporis est in prima pte spatij z ꝑus. z ꝑus in medio q̃ꝫ in fine. cum ergo radius z lumen ꝑ medium ve-niant ad visum. ergo quãdo nondum ꝑtigerunt ad visum sunt in medio spatio. Nec cõtra ista est obiectio aliquoꝝ dicentium ꝙ tota forma sen-sibilis simul venit ad sensum z nõ ps eius vna ꝑmo. z postea alia sicut to-tus sonus simul audit̃ z totus odor simul ꝑcipitur quia questio ista est de tota forma sensibili siue toto sensibili quod ad sensum venit successiue ꝑ medium Et istud probat phus de sono veniente successiue ad auditum quãdo tamẽ ictus ꝑmi ꝑcutientis diu factus fuit. z idem ptꝫ in voce lrã-ta que nõ statim cum formata est auditur. ergo etiam sic erit de lumine z colore dicendũ in ordine ad visum. Et hoc phus sic probat. Quia licꝫ vi-sus z visibile sint relatiua. nõ tamẽ talia qualia sunt equalia. quia in tali-bus nõ requiritur coniunctio vel relatõnem nõ impedit distantia quecũ-q̃ꝫ. sed sic nõ est de visibili z visu. Quia distantia impedit relatõnem vi-sibilis ad visum.

Querit̃ Quõ phus soluit istam scdam dubitatõnem. So-lutio sic. Omne sensibile quod per medium extrinsecuꝫ sentitur ꝑus immutat medium q̃ꝫ sensum excepto sensibili visus puta lu-men z colorem.

Querit̃ Quõ phus hoc ostendit Solutio ꝑ duplicem diffe-rentiã que est inter lumen z colorem ex vna z qualita-tes sensibiles auditus z olfactus q̃ sunt sonus z odor ex altera ptibꝫ. Pri-ma est qꝛ aer z aqua que sunt media soni z odoris z si ꝯtinuitatem habe-ant a ꝑmo sonante z ꝑmo spirante odorem. tamẽ in eis sunt motus suc-cessiui ſm ptes suas. quãdo odor z sonus diffundunt̃ per ꝯtacta media. si

cut accidit in motu proiectorum in quo in octauo physicorum dictum est. multi motus sibiinuicem succedunt propter diuersitatem partium medij sup se inundantium. Et hinc est quod sicut idem est proiectum quod diuersis motibus successiue mouetur ita sonus et odor cum successiue veniant ad suos sensus videntur eidem. ita vt idem quodammodo videatur sonus quem audit propinquius stans et qui extremus est et distantior. et quodammodo non idem. Et similiter idem odor videtur quem percipit propinquior existens odorabili et quam distantior. et quodammodo non idem. et sic odor et sonus percipiuntur successiue. et sic sunt in medio antequam in sensum et prius pro vna parte medij quam in alia lumen vero et visibile non sic se habent. Quia lumen est ad aliquid quod semper est alicuius scilicet motus localis luminosi corporis. et illius motus localis illuminatio tanquam mutatio instantanea est finis. ergo lumen in instanti diffunditur in medio sine successione sicut forma in materia sua vltimo disposita

Queritur Quomodo sonus et odor sunt eidem percepti a diuersis sentientibus. Solutio phi. eidem sunt specie sed non numero. Cuius ratio est. quia tales forme sensibiles esse quoddam habent in medio sed omnis forma diuersificatur secundum diuersitatem eius in quo est. cum igitur diuerse partes medij sunt diuersa subiecta non potest idem secundum idem esse in diuersis partibus medij et ita non potest idem sonus ad aures diuersorum peruenire.

Ar Proiectum manet idem numero in diuersis partibus aeris. igitur sic videtur esse de sono et odore. Solutio non valet consequentia. quia proiectum non habet esse formale in medio. sicut sonus et odor. Licet enim mouens primum scilicet sonans vel odorabile sicut cotanum vel thus idem sit numero intercipitur tamen in medio. et diuersificatur et multiplicatur. Et similiter lumen sic diuiditur secundum partes abinuicem diuisas. et sic idem sensibile est in specie quod percipitur a diuersis sentientibus. sed non est idem numero. Forme enim sensibiles non sunt corpora sicut proiectum. sed passiones siue notiones formales sensibilium corporum. et hoc esse non habent sine corpore neque idem in diuersis corporibus. sic ergo non contingit simul et subito audire et olfacere sed successiue sed sonus et odor in medio sunt antequam in sensu vt dictum est.

Queritur Que est secunda differentia inter sonum et adorare. et qualitates visibiles Solutio illa sumitur ex diuersitate motus localis et motus alterationis. Quia omnis motus localis est successiuus et mobile necessario est prius in vna parte medij quam in alia. et ergo cum sonus diffundatur cum motu locali diffusio eius non potest esse subita siue instantanea. Sed non omnis alteratio est successiua. quia contingit totum mobile simul alterari. et non prius vnam partem quam aliam. sicut contingit totam aquam simul congelari vel coagulari vt dictum est septimo physicorum. Et eodem modo dicitur quod contingit aliquid simul calefieri secundum se totum. sicut quando multum de aqua simul congelatur vel calefit. tunc enim vnum habitum transmutatur ab altero hoc est vna pars magna cogulata vel calefacta simul coagulatur ab altera sibi proxima que se habet ad aliam sicut quoddam habitum. Et quia prima pars alterata est tota simul sine successione suarum partium ideo pars tota simul subiecto alterata est. non est tamen necessarium omnia simul alterari et

subito.q2 nō oīs alteratio facta est a fine mot⁹ alicui⁹ 7 nō ab ip̄o motu.

Queritur Quō phus ostendit q̄ nō sit simul om̄is alteratio. Solutio sic. Si om̄is alteratio fieret subito tunc etiam gustatio siue diffusio gustabilis in humido lingue esset simul 7 odoris diffusio in medio in humido aeris 7 aque quod est falsum probatur quia in istis medijs sentimus odores 7 sapores p̄us in eo qd̄ re moti⁹ ē alibi anteq̄ȝ tangamus ipsum in sensu. Quia p̄us percipit prope stans q̄ȝ longe 7 ergo quādo longe stamus dep̄rehēdimus signo sensibili formam sensibilis p̄us esse in propinquo q̄ȝ in remoto. 7 sic phus ꝯcludit q̄ ratōnabile est dicere q̄ sensibilia immutātia sensum ꝑ mediū extrinsecum in quo habēt aliquod esse nō simul totum sine successione p̄rium eē in medio 7 in sensu p̄ter lumen 7 qualitates visibiles scȝ colores q̄ nō agūt in mediū 7 sensum nisi ratōne luminis. 7 sic rōne luminis subito imutant.

Querit̃ Quare empe. dixit visibile p̄us esse in medio q̄ȝ in sensu. Solutio q2 dixit lumē eē corpus. sed om̄e corpus mouet̃ in tp̄e 7 qd̄ in tp̄e mouet̃ si eque velociter mouet̃ ad minus spatiū ꝑuenit citius. 7 ad maius tardius.

Ar̃ Lumen successiue venit ad visum. ḡ opinio empe. videt̃ vera. ꝓbat̃ q2 successiue diescit 7 paulatī 7 nō in istāti. Solutio illa successio nō est ex ꝑte luminis ſȝ mot⁹ localis luminosi corpis. cui⁹ mot⁹ finis est ip̄a illuminatio. 7 sic necessario sil' sunt dies 7 mot⁹ solis sup nostꝝ hemisperiū 7 nō ē ordo tp̄is ſȝ tm̄ nature q̄ necessairo ē int̃ oēȝ cāȝ 7 effectū

Querit̃ Utrꝝ audiēs sil' audit 7 audiuit. Solo phisic 7 rō extra textū ē. q2 in oī mutatōe instātanea sil' sunt fieri 7 factū eē mutari 7 mutatū eē. ſȝ sentire ē instātaneū 7 in nūc tp̄is fit igit̃ 7c.

Ar̃ Intellect⁹ q̄ ē potētia om̄ino imaterial' 7 inorganica intelligit cū ꝯtinuo 7 tp̄e ḡ sensus maxime sentit in tp̄e ſȝ in actu q̄ mensurat̃ ꝯtinuo 7 tp̄e nō sunt sil' fieri 7 factū eē. ḡ sentire 7 sensisse nō sunt sil'. Solo sentire accipit̃ dupl'r vt in cōmētarijs scōi de aīa dictū ē. Uno° vt ē formā rei sensibil' in se suscipe. 7 sic fit in istāti tp̄is. Alio° accipit̃ ꝓ actōe ꝑūte talē receptōem 7 h̄ mō sentire ē iudicare de sensibili recepto. 7 h̄ mō fit cū ꝯtinuo 7 tp̄e sicut opatio cuiuslibȝ potētie organice q̄ sequit̃ receptionēȝ. Intellect⁹ tñ nō d̄r itelligere cū ꝯtinuo 7 tp̄e quasi intellectio sua mēsuret̃ tp̄e vl' etiā potētia sensitiua sibi subseruiēs. ſȝ q2 nō ītelligit sine phātasmate qd̄ est rei tp̄alis 7 quātitatē habētis similitudo.

¶ Querit̃ Utrꝝ lumē sit ad aliq̄d sic videt̃. ꝑ. velle in textu. Solo nō q2 ē simplex q̄litas p̄mi corpis alterātis h̄ñs se ꝑ modū habit⁹ vl' dispōis tal' aūt nō est ad aliq̄d nec etiā visibile quod fit actu ꝑ lumen est ad aliqd̄ nisi ḃm qd̄ ad sensum refert̃ in ratōne obiecti quō ē ad aliq̄d ḃm dici.

Ar̃ Phs d̄t lumē eē ad aliq̄d igit̃. So° h̄ d̄ȝ ītelligi q̄ sit ad aliq̄d. i. respicit motū localē cui⁹ illuminatio ē finis. Quā stati eñ corpus lucidū motu circulari venit ad nostꝝ hemisperiū tam statim lumē est diffusum ꝑ totum aerem.

Queritur Utrum cōtingit aliquā alteratōem ꝓpe dictam esse instantaneā Solo non. qꝛ omīs talis est motus ꝓpe dictus. sed oīs talis est successiuus. Unde sicut in motu locali tempus cōmēsurat̄ distantie magnitudinis sup quā fit motus. ita in motu alterationis ꝓprie dicte tempus cōmēsurat̄ distantie esse intēsibilis forme fluentis de ꝯtrario in cōtrariū. qđ manifestū est. qꝛ plus tpis reqrit̄ ꝙ ex calido fiat frigidū ꝙ̄ tepidū. Dicit̄ notant̄ alteratōem ꝓprie dictā nō posse fieri in instanti ꝓpter illuminatōem q̄ non est motus ꜩ finis motus ⁊ mutatio.

Ar Phs dicit in textu hic ⁊ in septimo phicoꝝ. ꝙ ꝯtingit totā aquā simul ꝯgelari. ꜩ cōgelatio est alteratio. ergo alteratio ꝓprie dicta potest fieri in instanti Solutio aquā sil' ꝯgelari intelligit̄ dupl'r. Uno sic. ꝙ ꝯgelatio fiat in instanti ⁊ sic falsum est. qꝛ ꝯgelatio est de ꝯcontrario in cōtrariū. ⁊ talis mutatio non pt̄ esse subito Alio modo intelligit̄ aquā simul ꝯgelari. qꝛ nō ꝯgelatur vna pars ꝑus ⁊ alia posterius. ꜩ simul indiuisibili tpis oēs ptes. ⁊ sic dicit̄ simul fieri quo ad ptes alteratōis. sed ē successio totius ptis ꝯgelabilis aque in forma frigiditatis ꝯgelatiue.

¶ Capitulum tertium Est autem quedam obiectio.

Queritur Que est tertia q̄stio So° hec. an ꝯtingit duos sensus in eodem indiuisibili tpe sentire. Et arguit phus ad ptem negatiuā quatuoꝛ rōnibꝫ. Prima est. si sensibilia diuersa simul sentirent̄. vl' ergo stꜩ equalis ꝟtutis in mouendo sensum vel diuersoꝝ sensuum et tunc eque fortia in mouendo. Si primū tunc neutrū eoꝝ erit sensibile. qꝛ vnū obscurabit reliquū. ⁊ tunc non sentirētur plura sensibilia. sed vnū ex pluribus mixtum. Si secundum tunc mutuo se impedirent ⁊ exterminabūt se nec mixtum tunc sentietur. qꝛ sensibilia diuersoꝝ sensuum nō possunt miscer̄ cū acuto. Si vero sensibilia fuerint eiusdē generis vel diuersoꝝ generū inequalis tamē ꝟtute in mouendo seip̄m tūc fortius sensibile faciet sensatōnem. qꝛ hoc habet vna suppositio ⁊ prima phi quam ponit ⁊ sic sensibile minus non sentietur. ⁊ sic non sentirentur plura sensibilia simul ⁊ semel Secūda ratio est. duo sensibilia eiusdem sensus nō pt̄ anima sentire vno sensu si non sint ip̄a sensibilia duo mixta vt acutum et graue. ergo sensibilia diuersoꝝ sensuum nō possunt simul sentire ab aīa duobꝫ sensibꝫ. Cōsenquētia patꜩ Quia magis possunt simul esse motus duoꝝ sensibilium vnius sensus propter maioꝛem ꝯuenientiam ꝙ̄ duoꝝ sensuum. scꝫ visus et auditus. Aūs ptꜩ. qꝛ diuersoꝝ sensibiliū sunt diuerse sensatōnes. ꜩ vnius sensus simul ⁊ semel non est nisi vna sensatio. Quia vnius rei nō potest esse simul et semel nisi vna oꝑatio. ⁊ sic nō possunt plura sentire vt plura. ꜩ si sentirent̄ debēt sentiri vt mixta. ⁊ si non sentiuntur vt mixta tūc erunt duo sensus ꝭm actum sentiendi licet vnus ꝭm naturā potentie. Tertia rō est. impossibile est vno sensu sentire contraria seu diuersa. nō cōmixta sub rōne vnius. ergo impossibile est sensibilia diuersoꝝ sensuum sicut album ⁊ dulce sil' ⁊ semel sentiri. Consequētia ⁊ aūs patent ex

dictis. Quia si vna virtus nūero existens videatur simul iudicare q̄ sunt simul in vno subiecto spē diuersa ꝑm formā sensibilem. sicut dulce ⁊ albū in lacte. non tamē facit hoc nisi ꝑ diuersas ꝟtutes vt vna vis sensus cōis facit hoc ꝑ diuersas potētias sensitiuas exteriores. quarū vna scȝ visus est albi et nigri. et alia gustus est alterius scȝ dulcis et amari. et oīm horum simul est sensus cōmunis. Quarta ratio est. Contrariorū motus sunt cōtrarij cōtraria āt in eodem ⁊ atomo esse nō possunt. ergo imutatōes contrariorū sensibilium in eodem sensu esse non pn̄t. ⁊ sic duo sensibilia eiusdem generis que sunt cōtraria simpliciter simul ⁊ semel in eorū sensu eē nō possunt ⁊ sic dulce et amarū a gustu sil' sentiri nō possunt. et similiter duo medij colores a visu simul sentiri nō possunt. Cōmixta vero sentiunt̄ non ꝑm ꝙ distincta sunt sȝ ꝑm ꝙ habēt ratōem vnius medij. ꝑm certā ꝓportionem ex extremis ꝯstituti. sicut diapason auditur sicut vnū aliqđ medium ex extremis resultans. et similiter diapente. Qualitates vero diuersorū sensuum adhuc minus vno sensu sentire possunt. sicut dulce et nigrū non pn̄t vno sensu sentire.

Queritur Que fuit falsa solutio circa p̄dictā quā reprobat phs. So°. q̄dam putabāt propter rōnes predictas quas putabant cōcludere circa symphonias ꝙ soni diuersi nō pueniunt sil' ad auditū sed successiue vn⁹ post alterū in ꝑceptibili tp̄e. ⁊ ꝙ nos lateat ꝓpter tp̄is insensibilitatē. ⁊ ergo dicūt ꝙ audit⁹ decipit̄ putans simul audire, que tamen audit successiue.

Querit̄ Quō Aresloteles reprobat hanc solutionē. Sol°. duabus rationibus. Prima. si esset tempus insensibile in quo aliquid sentitur. tunc idem esset sensibile et insensibile. sed hoc est inconueniens. ergo nullum est tempus insensibile. Sequelam probat. q̄a q̄ntūcūqȝ aliq̄s accipit aliq̄d a sensibili tūc sentit se accipere illud sensibile sensibili cognitōne. vt si quis sentiat se vel aliū ī cōtinuo tēpore tunc nō latet eum ꝙ ip̄e sit vel alius quem sentit. Si ergo tempus in quo est q̄ntūcunqȝ etiam ꝑuū sit insensibile tunc latebit illum hominē ꝙ ip̄e in illo tempore sit. et ita latebit eū an ip̄e in illo tempore videat se vel aliquem alium et sic latebit ⁊ non latebit. Secūda ratio. Si esset aliqua magnitudo sensibilis rei vel temporis insensibilis omnino propter ꝑuitatem. tunc sequeretur ꝙ tota magnitudo rei sensibilis vel tp̄is non esset per se sensibilis. et ꝑm se totam quod falsum est. ergo nō est aliqua pars magnitudinis. vel temporis omnino indiuisibilis. Sequelam probat. quia nullum est tempus in quo per sentitur aliquid in cuius aliqua parte non contingit idem sentire. nec est sensibilis res per se sensibilis cuius pars aliqua omnino sit insensibilis. Probat. quia si aliquis sentit tantam rem in toto tempore. et non cōtingit ꝑtem sensibilis propter ꝑuitatem sentiri. Nec in parte temporis cōtingit sentiri propter ꝑuitatem temporis. tunc totum non erit sensibile per se. nec in toto erit per se sensatio. sed per accidēs. sicut quis totam terram dicitur videre. quia ꝑtem eius videt. ⁊ quis dicitur in anno ambulare. quia in parte anni ambulat. Et hoc declarat. phs in tex. per litteras. Ex quib⁊ ꝯcludit ꝙ nullum est tēpus insensibile

Queritur Quo Arestoteles soluit sm veritatem questionem premissam. Soº. dicit q cotingit vna et indiuisibili virtute plura simul sentire. Probat hoc tripliciter Primo de visu. qa cotingit scdm visum plures colores sentire sm diuersas partes sensibiles. in quibus alius et alius color inuenitur non discurrendo p partes successiue. sed omes simul apprehedendo tanq sensibiles formas eiusdem generis. qr sentiuntur omnes visu

Arguitur Hec ratio phi non probat sufficienter. Probatur. quia visus habet duos oculos. et sic ex hoc q videt diuersos colores non arguitur esse eiusde virtutis indiuisibilis. quia qlibet oculus habet virtutem visiuam Soº phi in textu. q ex duobus oculis fit vnu et eorum est vna nuero operatio. Et ex hoc infert sic esse in anima aliquod pmu sensitiuu eodem modo sicut duo oculi diriguntur ad vna virtutem visiuam. ita omnes sensus diriguntur ad ide. indiuisibile in quo est pma virtus sensitiua.

Queritur Que est scda probatio phi. Soº. hec. Sensus habet se ad sensibilia sicut scientie ad scibilia. sed per virtutem intellectiuam scientie. cotingit simul z semel pla accipere scibilia. ergo per vtutem sensitiuam sensus comunis cotingit simul z semel diuersa sentire. probat pnam. qr magis puenit sensibilia etia si genere sint distincta simul esse q scibilia eo q minus sensibilia differunt q scibilia Tertio probat. qr si dicat q aia alia virtute sentiat dulce z alia vtute albu tunc cu nulla taliu virtutu sit per se illorum sensibilium oportet esse aliqua virtutem illorum diuersorum sensibilium discretiuam. z hanc oportet esse vnam. Ex quibus infert phs esse vna aliqua ptem anime qua sentit oia sensibilia propriorum sensuum.

Queritur Quo sensus comunis dicit vnus sentiendo diuersa sensibilia. et quo non est vnus. Solutio. phi q est vnus sm q est indiuisibilis virtus pma sentiendi dulce z amaru. sz quando fit diuisibilis sm actoem. vt scz referat ad diuersa agentia sensitiua que naturaliter z instrumetaliter sub ipo sunt sic efficit alter z alter sm relatoem ad diuersos sensus pprios. Probat a simili. Sicut est in rebus. ita est in aia. sed in reb sensibilib vnuz subiectum nuero inuenit substans diuersis qualitatib sensibilib. vt vnu et idem nuero est album. et dulce. ergo similiter erit in anima.

Queritur Utrum sensibile possit esse indiuisibile. Solo. Non sed omne sensibile est qtu et diuisibile. Probat phylosophus ratione tali. quia est aliqua distantia in qua non potest aliquid videri infinita scilicet non in se. sed si in infinitu protendatur. Eadem autem distantia in qua secundum aliam partem versus videntem contingit aliquid videri est finita. Supponat ergo quod he due distantie sint continue in vno indiuisibili continuante tunc hoc visibile indiuisibile erit simul visibile z inuisibile quod implicat erit em sensibile inqtum

est in distantia finita in qua contingit videri ꝛ indiuisibile inq̄ʒtum est in distantia infinita in qua non cōtingit videri. Et similiter potest hoc probari de oībus sensibilibus que sentiuntur per medium extrinsecū. qꝛ scʒ in certa distantia possunt sentiri a suo sensu que finita est ꝛ indistantia extra illā que infinita est nō ꝯtingit ea sentire.

Ar Ultimū rei est visibile et tn̄ est indiuisibile. Etiam supficies est indiuisibilis. ꝛ tn̄ videt. ergo indiuisibile est sensibile Sol'o. indiuisibile simpl'r nō est per se sensibile licet bn̄ ꝑ accidens. dico indiuisibile simpliciter. qꝛ actu indiuisum. diuisibile tn̄ aptitudine vtiqʒ potest videri Similiter indiuisibile ꝯm quid sicut supficies vel linea videri potest sʒ nō indiuisibile simpliciter cuiusmodi est punctum. Per accidens tn̄ pōt ꝓ tanqꝛ indiuisibile est aliq̄d illius q̄d ꝑ se sentitur. ergo si ipm ꝑ se non sit sensibile est tn̄ ꝑ accn̄s sensibile.

¶Et in hoc finitur liber de sensu et sensato.

¶Incipit liber de memoria et reminiscentia

Eliquorum aūt considerandum de memoria et reminiscentia et somno et vigilia. de memoria et dicendum quid est et propter quaʒ causaʒ fit et cui anime parti accidit hec passio et reminisci

Queritur De quo tractat phs in libro de memoria ꝛ reminiscentia Solutio. de memoria ꝛ hoc in pmo tractatu. ꝛ in secūdo tractatu tractat de reminiscentia pmus tractatus habet tria capitula. Primū est de obiecto memorie Scdm ostendit cuius ꝑtis aīe memoria sit passio. Tertiū soluit quādā dubitatōem.

Queritur Utrū memoria ꝛ reminiscentia sint idem. So°. non pbat. qꝛ eidē non sunt bn̄ memoratiui ꝛ reminiscitiui sed frequenter tardi ingenio sunt bene memoratiui qui autē veloces sunt ingenio et bene discentes sunt bn̄ reminiscitiui.

☞ Querit. quare Aresto. ꝓus determinat de memorabilibus q̄ȝ de memoria Solo quia ignorantia illius decipit sepe memorie q̄dditatē inquirentes. ꝓ eo ꝙ obiecti ignorātia est causa deceptōis circa q̄dditatē potērie

☞ Querit. q̄uo probat Aresto. ꝙ memoria non est futuroꝝ So° sic q̄a futura nō cōtingit memorari sed sunt ꝯponibilia vel sperabilia quoꝝ

De memoria et reminiscentia

est scientia q̄dā sperativa quā quidā mathematicoꝝ divinativa indicūt

Querit̄ Qualiter ꝓbat q̄ nō sit p̄sentiū. So° sic. q2 sensus exterior p̄ntis est a quo memoria distinguit̄ p sensum eñ exteriorē neq3 futurū neq3 p̄teritū ꝯgnoscimus sed t̄m p̄ns.

☞ Querit̄. vtrū memoria sit p̄teritorū. Solutio sic. ⁊ hoc probat. q2 cū memorabile cōcernat aliquā differentiam t̄pis necesse est cū non sit memoria p̄ntis neq3 futuri q̄ sit facti seu p̄teriti.

Queritur Q̄uo ꝓbat aresto. hoc simul. sc3 q̄ memoria nō sit futuri nec presentis sed p̄teriti. So°. exēplariter Quia cū p̄ns adest sensui nō d̄r quis p hoc memorari. Sil'r cū aliquis cōsiderat aliq̄d p intellectum nō d̄r memorari. q2 q̄d p se saltem ⁊ directe intelligit̄ vl'e est q̄d est vbiq3 ⁊ semp ab oī d̄rña t̄pis ꝑm se sepatū. illud ḡ q̄d adest sensui d̄r sentiri ⁊ q̄d p intellectum cōsiderat̄ d̄r solum sciri. Cū autē q̄s sine actib3. i. sine actione ꝓpria obiecti p̄ticularis sensibilē3 notitiam habeat sensibilis vel vniuersalis sciam. sic dicit̄ memorari.

Queritur Quid est memoria So° Memoria neq3 sensus est neq3 opinio. sed hoꝝ alicui9 habit9 vl passio cū factum fuerit tempus. Hāc declarat p̄hs. q2 ipius nūc seu p̄sentis t̄pis nō ē memoria q2 sensus. neq3 futuri. q2 spes ⁊ opinio. ergo oīs memoria est post tempus siue preteriti.

Cōtra Passio sensus non potest esse potentia. sed memoria. est distincta potentia a sensib3. ḡ nō est passio hoꝝ. Maior nota. Minor similiter. quia nisi sic non essent qinq3 sensus interiores. Solutio. q̄ memoria non est passio sensus vel primi sensitiui. vt ille gt̄us sensus p̄cat subiectum. ⁊ dictio regens ꝓprietatem. s3 vt regit̄ ex vi effect9 cause efficientis instrumētalis. vt sit sensus. Memoria est passio p̄mi sensitiui. i. facta a p̄mo sensitiuo Nec solum memoria. vt sic est passio p̄mi sensitiui s3 omnes sensus interiores. Et q̄n tūc d̄r q̄ potentia non sit passio D̄ōm est q̄ memoria est potētia formaliter capta in se. sed ꝑm q̄ accipit̄ ꝓ potentia ꝑfecta p formā intentionalem rei sensibilis in p̄terito apphēnse. vel potius si accipiatur ꝓ illa forma q̄ etiā q̄dāmodo habitus d̄r sic est passio. Vel d̄ōm est q̄ accipiendo memoriam ꝓ motu quo memoria patitur a sensibili mediante p̄mo sensitiuo. quo mō etiam p̄hātasia dicit̄ motus factus a sensu ꝑm actum.

Ar Definitio memorie cōuenit oībus sensib3 interiorib3 Probatur q2 q̄libet talis est passio sensus cōis cū factum fuerit tempus. q2 passio manet in sensu interiori in absentia sensibilis. Dicēdum q̄ licet quilibet sensus interior possit esse sensibilis absentis ⁊ p̄teriti nō t̄n. vt absentis et p̄teriti sed vt presentis.

☞ Contra. actio et passio sunt sil't̄pe sed sensus cōis non agit circa sensibile preteritū s3 p̄ns ⁊ patit̄ solū a p̄nti ḡ. D̄ōm q̄ passio in memoria nō est a p̄mo sensitiuo p repn̄tatōem sui obiecti vel forme sensibilis intentional'r in p̄mo sensitiuo exn̄tis. sed est ab ipo instrumētal'r original'r per

impressionē corporij obiecti ipi⁹ memorie qđ est sensibile in pterito sensatū qđ licet non sit tñ fuit. ita eius potest esse aliqua impssio ex actione quam habuit in pterio p ordinez in diuersis potentijs apprehensiuis ꝛ proxime patitur instrumētaliter a virtute estimatiua

☞ Querit. que aīalia habent memoriā Solutio phi sola illa que sentiunt tempus.

¶Circa secundum capitulum

Queritur Q̄uo pbat phs ꝙ non contingit intelligere sine phantasmate Sol'o. tali ratōne. Eadem passio accidit intellectui que est in descriptōnib⁹ figurarū sꝫ geometer quātum in sua demōstratione non vtat aliquo determīato triangulo tñ finitum ꝛ determīatū describēdo figurat. ḡ intellectus quātum non intelligat hoc quātum qđ ante oculos est. quia intelligit id quod est vniuersale sicut quātitatis naturam ꝛ nō sm ꝙ est quātum determinatū hoc vel illud ad quod se conuertēdo intelligit. Et subdit phus ꝙ intellectus nihil intelligit sine continuo et tpe

Arguitur Angeli intelligunt. ꝛ tamē non habēt phātasmata. Nec valet si dicat hoc intelligi de intellectu nostro. qꝛ sm Albertuꝫ fuit dcm̄ in tertio de aīa. ꝙ homo pt intelligere sepata sine cōuersione ad phantasmata So° Quēlibet humanitus intelligentē necesse est phātasmata speculari dicit notanter hūanitus intelligētem qꝛ substātie spūales separate intelligūt sine phātasmatum speculatōne. Et similiter homo postquā studio virtutum ꝛ exercitio intellectualis opatōnis singula infra se q̄ sunt de pncipali vniuersi cōstitutōne intellexerit ꝛ adepto toto lumine intellectus agētis ad se ꝛ ad sepata cōpleta ꝛ iocūda reditiōe redierit tūc em̄ ad modicū tēpus ꝛ subito ad modū raptus aliquādo sine phātasmate se et sepatas cōtuetur substātias oīno a phantasmatib⁹ auersus. sꝫ añ statum huiusmōi paucissimis cōuenietem necessario intelligit p conuersionem ad phantasmata.

Queritur Utrū memoria sit passio pmi sensitiui Solutio. sic pbat phus. qꝛ illius memoria est passio cuius est cognoscere tempus. sꝫ cognoscere tempus est pmi sensitiui. ḡ memoria est passio primi sensitiui. Minorem probat. qꝛ eiusdez est cognoscere tempus cuius est cognoscere magnitudinē ꝛ motum ꝛ phātasma eo ꝙ tēpus non habet rōem quātitatis nisi ex motu ꝛ magnitudine. sꝫ sensus cognoscit magnitudinē motum ꝛ phantasma quod est passio sensus communis. phantasma autē est similitudo cōtinui ꝛ tpalis Maiorē probat. qꝛ memoria etiam intelligibilis non est sine phantasmate qđ est spēs cōtinui ꝛ tpis. Ideo memoria ꝛ si p accñs sit passio itellectiui. tñ p se ē primi sensitiui.

Queritur Q̄uo probat phus ꝙ memoria non sit per se ptis intellectiue So° sic. Quia memoria non solum inest hominibus ꝛ omnibus habētibus opinionem ꝛ prudētiam. sꝫ etiam alijs animalibus. ergo non est ptis intellectiue. Patet cōsequentia. quia

si esset aliqua partium intellectiuarū nō inesset multis aliorum aīaliū ab hoīe. ꝛ forte nulli mortaliū ɔueniret vt hmōi.

Ar Illius potentie est memoria passio. cuius est cognoscere tēpus. sed intellectus potest cognoscere tēpus ꝛ differentias eius. ergo memoria potest esse ptis intellectiue. Maior est phi in hoc capitulo secūdo. Minor probatur. quia intellectus intelligit qtitatem ꝛ differentias eius. ergo etiam tēpus. Et hoc etiam dicit phus tertio de anima. ꝙ scȝ intellectus componit verū et falsum ſm omnem differentiam temporis.

Solo ꝙ talis determinatio temporis accidit intellectui componenti. et diuidenti ſm ꝙ conuersus est et reflexus ad sensibilem memoriam per intentiones et imagines in rem in pterito sensatam se reflectentem. et ex hoc concluditur ꝙ sit partis intellectiue per accidens ꝛ non per se sicut dictum fuit.

Contra Est ptis intellectiue per se. Probatur per Augustinum in libro de trinitate ponētem memoriam ptē imaginis qua cōfiguramur trinitati psonarum. talis aūt memoria ptis intellectiue est. imo scdm supremā pticulaȝ qua respicimus ea que supra nos sunt Solo. argumētum peccat penes fallaciam equiuocationis. qꝛ memoria equiuocatur ad memoriam sensitiuam que est conseruatiua intentionum que reflectitur in rem sensibilem in preterito acceptam a sensibilibus per intētiones ꝛ ymagines de qua memoria sunt locuti phi ꝛ precipue Arestoteles ꝛ quidaȝ sancti sicut gregorius nixenus ꝛ dammascenꝰ. Equiuocatur etiam memoria ad memoriam intellectiuam que est potētia conseruatiua presentis pteriti ꝛ futuri. imo illius quod separatum est ab his differentijs ꝛ hanc vocat dominus Albertus intellectum agentem qui est theca omniū naturaliter intelligibilium. Alij autem dicunt eam ab intellectu agēte ꝛ possibili distinctam. sicut sanctus Thomas. alij dicunt ipsum intellectū possibilem fecundatum speciebus intelligibilibꝰ ſm ꝙ per eas fertur in rem. sicut in preterito intellectualiter apprehensaȝ. Unde dicitur. ꝙ hec memoria est preteritorum qtum ad preteritionem actus. sȝ non obiecti. sicut sensitiua q̄ est preteritorū qtum ad pteritionem actus ꝛ obiecti simul.

¶ Tertium capitulum.

Queritur Que est questio quā mouet aresto. in tertio capitulo. Solutio. ꝙ hec. Quare quis passione in memoria existente re vero absente memorat̄ id qđ est psens. Et anteq̄ꝫ soluit pmo probat suppositū scȝ ꝙ aliqua passio sit in memoria

Querit Utrum passio aliqua sit in memoria. Solutio sic ꝓbat phylosophus. quia per sensus exteriores. ꝛ per sensum cōmunē imprimit̄ q̄dam species memorie q̄ habet se sicut pictura. et hec est passio potētie q̄ est memoria. Et huiꝰ ratio est. qꝛ factus motus sensibilis ad animam imprimit memorie figuram quandam sensibilis sicut

sigillans imprimit figurã anuli in ceram. Et hoc ꝓbat phus signo sum/pto ex diuersa dispositione potentiarum receptiuarũ ſm quam variatio/nem etiam variatur multipliciter memoria. Nam aliqui sunt mali me/moratiui. quia non bene reseruant ꝛ hoc propter frigiditatem inducẽtem humiditatem que nõ est bene cõseruans ꝛ fit in eis sicut in ruinosis edifi/cijs in quibus non fit sigillatio propter putrefactionem eorũ omnia enim putrefacta sunt interius arida ꝛ foris humida. Alij vero sunt male me/moratiui quia nõ bene recipiunt. licet bene reseruent. qꝛ propter duriciez accipientis passionem nõ fit in eis facilis impssio seu receptio.

Queritur Quare noui seu iuuenes sunt male memoratiui. Sol'o patet ex dictis. qꝛ hoc est propter duas causas. scꝫ ꝓpter humidũ fluens a calido in augmẽtum. Secũda causa est motus augmẽtationis

Arñ Ammiratio promouet memoriã. sꝫ iuuenes propter inexperien/tiam suscipiũt quasi oĩa cum ammiratõne. ergo habent alijs me moriam meliorem So° hoc est p accñs ꝛ non per se. qꝛ scꝫ duꝫ iuuenes nouiter mũdum ingrediunt apprehendũt oĩa cum nouitate. ꝛ vt insolita cum ammiratõ ne ꝛ ꝓpter hoc sunt senibꝫ plus risiui. ꝛ quia ãmiratio vt ar guitur multum cõfert ad retentõem. ideo ex ea pte p accidens sunt bene memoratiui sed p se ex causis dictis sunt male memoratiui.

Arñ Videt ꝙ p se iuuenes sint bene memoratiui. quia hoc conuenit iuuenibus p se ꝙ sunt humide cõplexionis sed hũidi est bene re cipere hoc autem confert ad memoriam. So°. licet humiditatis exces/sus cõferat ad facilem receptionem officit tamẽ ad bene recepti retẽtionẽ et qꝛ pncipalius ad memoriã requisitum est retinere ꝙ sit ipm recipere. iõ licet ex mala receptibilitate viciet memoria pncipalius tñ ex mala memo ria. Et propter hoc memorie organũ plus sicco pficitur ꝙ humido. Qua propter mulieres que sunt viris humidioris cõplexionis sunt minus vi/ris memoratiue.

Queritur Quare senes sunt male memoratiui So° hu/ius etiaꝫ ptꝫ. quia hoc est propter motũ decremẽ ti. et propter humidum humectans extra ꝛ fluens inordinate eo ꝙ interi/ora manent arida ꝛ desiccata.

Queritur Cõpando iuuenes ꝛ senes qui sunt melius me moratiui So°. Juuenes sunt decrepitis seni bus plus memoratiui ceteris paribus. Et hoc propter duas causas Pri ma. qui iuuenes habent memorie organum quasi nouum nullis inten/tionibus vel ymaginibus depictum ꝙto autem organum memorie mi nus fuerit depictum tanto euidentius depingibile est intentionibus seu rerum ymaginibꝫ. Secũda cã. qꝛ cuꝫ admiratione recipiunt ea que exte/rius pcipiunt. dicitur aũt ceteris pibus. qꝛ infantes oĩno sunt imemores non priuatiue vel contrarie sꝫ potius ꝯtradictorie sicut catulus ante no/num diem nec cecus est neqꝫ videns.

De memoria et reminiscẽtia

Querit̃ Quare veloces ingenij ⁊ multũ tardi nõ sunt bene me⸗
moratiui. Sol'o phi. qꝛ veloces sunt plus oportuno hu
midiores ⁊ ꝑ ꝯsequens male ꝯseruatiui. Hi vero quia duriores sunt plus
oportuno ideo male receptiui. Ad memoriã autem requirit̃ vtrũq̃. scꝫ phã
tasma bene recipere ⁊ receptũ ꝯseruare.

Querit̃ Utrum memoria memoret̃ passionem vel illud a quo
facta est passio. Arguit phus primo ꝙ non sit memoria
passionis presentis. qꝛ de presentibꝫ alias habemus apprehensiones. scꝫ sen⸗
sus exterioris sensus cõmunis et virtutis imaginatiue. et sic ad taliũ appre
hensionem non oportet ponere memoriam. ¶ Secũdo arguit ꝙ non sit ab
sentis seu preteriti. et hoc tripliciter. Primo sic. quia quando memoramur
sentimus. sensus autem non est absentis. Secũdo sic. quia sicut dictum est
id quod memoramur est in memoria sicut pictura in pariete. ꝓpter quid er⸗
go esset alterius rei q̃ꝫ illius cuius est sensus. quasi diceret eiusdem est aspi⸗
cientes eñ parietem vtriq̃ picturam respiciũt. ergo videtur memoria pre⸗
sentis et non absentis seu preteriti. Tercio sic. quia memoria agens seu ac⸗
tu memorans speculatur passionem presentem ⁊ sentit eam. quomodo er⸗
go non memorabitur presens. Si eñ non dicatur presens memorari etiam
non erit presentis ipse sensus sine quo non est memoria. et sic cõtinget vide
re id quod non est presens et audire quod non est presens quod est falsum.
ergo memoria videtur esse presentis

Querit̃ Quomodo arestoteles soluit hanc opinionem Sol'o
dicit ꝙ ꝯtingens et accidens est memorari id quod ab⸗
sens est. quia id quod in memoria est species scꝫ et pictura in modum cõtin
gentis et accidentis habet diuersos modos quibꝫ diuersimode est in vsu.
Et hoc declarat phs sic quia phãtasma quod in memoria est cõtingit du
pliciter ꝯsiderari. Uno modo in se ⁊ secũdum se ⁊ vt phantasma est. Alio
modo vt est imago rei absentis. sicut animal scriptum vel pictuꝫ in tabula
Hoc eñ consideratur dupl'r. Primo vt animal. Secũdo vt imago. ⁊ hoc q̇⸗
dem subiecto est vnũ et idem sed non ꝫm esse. quia vnũ est absolutum ⁊ al⸗
terum respectiuũ. primo modo ꝯsideratur vt res. secũdo modo vt imago
rei. Sic est de phantasmate. ꝙ si primo modo cõsideretur inq̃tum motus
ipsius phantasmatis agit in animam ꝫm ꝙ ꝯsideratur absolute ꝫm se vide
tur ad esse anime velud aliquod sensibile quod per resolutionem vlterioreꝫ
fit intelligibile. Sed secũdo modo quo accipitur vt imago sic est memora⸗
bile. Et quia phantasma in memoria existens representat id quod absens
et preteritum est. Ideo non obstante ꝙ passio seu phantasma ipsi memorie
presens sit. tamen qꝛ ipso phantasmate vtit̃ vt ad rem in preterito sensataꝫ
relato. Ideo pro tanto memoria absentis et p̄teriti esse d'r

Querit̃ Q̃uo ostendit phus ꝙ phantasma sic dupliciter consi⸗
derabile est Sol'o. quibusdam signis dicens ꝙ ꝓpter
ignorãtiam hmõi duplicis ꝯsiderationis fantasmatis nescimus aliquãdo
an phantasmata sint in nobis ab his que sensimus quorum motus phan⸗
tasmata seu imagines sunt vel accipiũtur vt fantasmata et nõ vt imagines

Etiam dubitamus qn̄qȝ an actus talis sit memoria vel non. aliqn̄ aūt nō latet nos sed accidit nos scire nos memorari ꝛ reminisci ꝙ aliquid audiui/mus vel vidimus p̄us. et hoc accidit qn̄ phantasma speculatū reflectit̄ ac ꝑ hoc ꝑmutat̄ in id cuius est. Contrariū aūt fit. scȝ ꝙ nō referat̄ ad alteruȝ ſm ꝙ ad aīam venit ꝛ vt res q̄dam est

Querit̄ Quid ꝯseruat memoriam Solo phi. meditationes saluāt memoriam. et hoc etiam quodāmodo reminiscendo. qꝛ meditari nihil aliud est q̄ꝫ speculari multotiens imaginē vt imagineȝ et non quasi esset res ſm se.

Querit̄ Quotuplex est causa bonitatis memorie Solo alter ti. quadruplex. Prima est frequens ꝯsideratio imaginis seu intentionis vt imago est ꝛ vt ad reȝ in preterito sensatam relata. Ex frequentia em̄ actus huiusmodi fit habitus in potentia memoratiua ad facile memorandū rem in p̄terito sensatam. Secūda causa est fortis ꝛ attenta meditatio circa idem obiectum. nam aliquando ex vna forti attentione fit ꝑfectio ꝛ tenacior memoria q̄ꝫ ex multis debilibꝫ ꝛ inattentis ꝯsiderationibus Tercia causa est admiratio de obiecto memorabili. Quarta causa est. delectatio vel tristicia illata ex obiecto memorabili Unde speculabilia non ita ꝑfecte memoramur sicut practicabilia. factibilia. vel agibilia. Cuius ratio est quia in speculatione vtimur imagine potius q̄ꝫ intentione. memorando autem agibilia vel factibilia vtimur potius intentōe q̄ꝫ imagine. ad memorandum aūt vtiliores sunt intentiones imaginibꝫ.

Secundus tractatus de reminiscentia.

Querit̄ Quare arestoteles prius determinauit de memoria q̄ꝫ de reminiscentia. Solo. qꝛ a ꝯmunioribꝫ procedenduȝ est in physica. sed memoria ꝯmunior est reminiscentia. ergo prius fuit determinandum de ea. Maior est philosophi primo physicorum Minor probatur. quia memoria reperitur in quibusdam brutis in quibus tamen reminiscentia non reperitur.

Querit̄ Quomodo procedit phus determinādo de reminiscentia Solo. quatuor per ordinem facit ſm ꝙ quatuor sunt huius tractatus capitula. Primo ostendit differentiam reminiscentie a memoria ꝛ noua acceptione. Secūdo ostendit que sunt principia ex quibus reminiscentia procedit. Tercio ostēdit quomodo se habeat ad tempus p̄teritum. Quarto ostendit differentiā memorie ꝛ reminiscentie ex ꝑte subiectorum. et remouet quoddā dubium

Querit̄ Quare reminiscentia non est noua acceptio. Solo phi. qꝛ memoria differt a noua acceptione. ergo ꝛ reminiscentia. Probat ꝯñam. qꝛ reminiscētia nō fit sine oꝑatōe memorie.

De memoria et reminiscẽtia.

Queritur. Quomodo probat Arestoteles ꝙ memoria differat a noua acceptione. Sol'o. duabus rationibꝰ. Prima ratio est. Memoria tunc fit cum factus fuerit motus habitus vel passio in potentia memoratiua vnde procedit velut ex aliquo principio sed sic non fit noua acceptio. ergo memoria non est eadem noue acceptioni. Maiorem probat. quia passione nondum facta in preterito. sed quando ꝑmo fit tunc non fit memoria. Minorem probat. quia cum quis aliquid de nouo addiscit et aliquid de nouo accipit patiendo nullam memoriam resumit. neqꝫ aliquando notitiam in preterito factaꝫ. neqꝫ tunc aliquomodo noticiam accipit ex principio prius in memoria facto. ¶ Secunda ratio est. scientia seu notitia noua inexistit mox alicui primo in vltimo indiuiduo. quando scꝫ in vltimo instanti temporis fit in patiente passio scꝫ perfectiua si saltem oporteat vocare scientiam habitum aut passionem. sed memoria nihil talium est. quia licet memoria per accidens sit intelligibilium. est tamen etiam scitorum que ante sciuimus. Per se eñ memoria est temporalium sub ratione preteriti et temporis facti. sicut memoratur aliquis que audiuit. aut vidit. aut passus fuit prius

Queritur Quomodo intelligitur dictum philosophi in secunda illa ratione cum dicit. ꝙ in nobis de nouo fit scientia. cũ fit passio in vltimo indiuiduo. Sol'o. dupliciter intelligi possunt hec verba. Primo sicut dictum est ꝙ scientia fit in nobis quando in nobis fit passio. scꝫ perfectiua intellectus suscipiendo speciem intelligibilem rei intelligibilis. et hoc in vltimo instanti scꝫ temporis quod est nunc terminans tempꝰ quo quis ad scientiam mouetur. Scd̃m albertum autem sic intelliguntur. ꝙ passio discipline fit in nobis in vltimo indiuiduo. hoc est in vltimo indiuiduante formas quod est intellectus coniũctus phantasie. quia hoc est vltimum habens ꝛ indiuiduans ipsam scientiam

Arguitur. Contra Albertus primo posteriorum ponit species in intellectu non indiuiduari. et sic contradicit sibi hic ꝛ ibi. Sol'o. licet species intelligibiles que se tenent ex parte intelligibilis non indiuiduentur in intellectu. sicut in vltimo indiuiduãte ꝑm mentem domini Alberti. cum non habeant esse reale sed intentionale. quapropter non sunt res sed rerum intentiones. Scientia tamen in eo indiuiduatur que non est formaliter species sed habitus prompte vtendi specie inquantum scꝫ species huiusmodi manifestat subiectum in se et in suis principijs primo. et postea in suis proprietatibꝰ. Dicũt tamen aliqui species rerum indiuiduari per id in quo sunt. Uel potest dici et melius ad intentionem philosophi. ꝙ licet species non indiuiduentur simpliciter sicut alie forme materiales in suo subiecto aliquomodo tamen indiuiduantur. quia in intellectu suscipiũtur. et tales species non sunt passiones simpliciter. cuiusmodi sunt passiones corruptiue. sed ꝑm quid. quia sunt solum passiones ꝑfectiue. Nec sunt etiaꝫ proprie habitus scientie. sed sunt potius habitus fundamentum.

Querit Quomodo probat philosophus quod reminiscentia differat a memoria. Solutio. tali ratione. Quod procedit quodammodo et quodammodo sequitur memoriam non est omnino idem memorie. sed reminiscentia est huiusmodi. Maiorem relinquit notam. Minorem probat. quia licet in hoc conueniant memoria et reminiscentia quod sicut reminiscens non memoratur hoc est non reminiscitur nunc. scilicet respectu temporis presentis. sed id quod a principio temporis preteriti sciuit audiuit seu patiendo accepit ex quo resumit scientiam seu notitiam sensitiuam quam prius accepit vel habuit. Sic etiam memoria est habitus talium in preterito acceptorum. Et consequenter ostendit quod non est reminiscentia simpliciter memoria. sed eam precedit et sequitur. quia per reminiscentiam accipitur quod excidit a memoria quo habito simpliciter memoria super totum memorabile fertur. procedit etiam ex aliquo reseruato in id quod excidit. Et ita reminiscentia non est iterata acceptio prius acceptorum simpliciter sicut memoria que continue apprehendit et resumit quod prius accepit in preterito. sed reminiscentia est quodammodo acceptio iterata eius quod prius apprehensum est et quodammodo non. quia quodammodo iterum denuo accipitur et quodammodo non. In reprimendo enim oportet eundem bis discere ignotum. scilicet primo quidem inuestigando per nouam acceptionem seu inuentionem cum primo accipit notitiam. Secundo per id quod in memoria retentum est partem obliti resumendo.

Arguitur Reminiscens non addiscit. ergo non oportet eum bis addiscere. Solutio. reminiscens non addiscit de nouo bis reminiscendo. sed primo antequam reminisci poterit suscipiendo intentionem rei sensibilis. et secundo reminiscendo addiscit aliquid secundum id quo a memoria excidit. et sic non addiscit de nouo reminiscendo. sed hoc addiscere de nouo reminiscentie presupponitur.

Arguitur Memoria non differt a reminiscentia nec econtra. ergo dictum philosophi falsum. Antecedens probatur. quia reminiscentia non est nisi quedam resumptio memorie per obliuionem delete. sed resumpta memoria est ipsa memoria. vel se habet ad minus ad memoriam sicut motus ad terminum. vt videtur Arestoteles in probatione sua innuere. ergo si motus et terminus non distinguuntur. nec reminiscentia et memoria distinguuntur. Solutio. hoc argumentum probat memoriam et reminiscentiam essentialiter non distingui. sed accidentaliter. siue accipiantur pro actibus vt in argumento. siue pro potentiis. siue pro habitibus. Uerum tamen contingit quandoque memoriam et reminiscentiam aliquo modo in habitu essentialiter distingui in quantum non est eadem intentio. vnde proxime procedit memoria memorando et reminiscentia reminiscendo. tunc tamen respectu eiusdem finalis obiecti eadem sit intentio vtriusque. reminiscentia enim non apprehendit finaliter memorabile nisi resumendo intentionem ipsius quam prius habuit

Secundum capitulum de modo reminiscendi.

Querit Quomodo contingit reminiscentia in nobis. Solutio. philosophi. contingit per hoc quod vnus motus natus est sequi alium. Probat. quia si vnus motus reminiscentie de necessitate alium sequitur. tunc

tūc manifestū est reminiscentiā fieri ⁊ ex eo apprehenso qđ in memoria reten-
tum est aliud quesitum principale reminiscendo accipi. et hic est facilis remi
niscendi modus

Arḡ Contra. sepe reminiscimur ꝙ tñ vnus motus nō sequit̄ ad alium
Añs est notū. q₂ reminiscimur qñq₃ ꝑ motus ↄtrarios vel impertinē
ter ad se habentes Sol'o. phs đt ꝙ nō obstante ordine necessario motuū
ex parte reminiscibiliū nō semꝑ necc̄ario ⁊ de necc̄itate sic mouet̄ quis reminis
cendo, eo ꝙ reminiscēs nō semꝑ vtitur tali ordine. sed tñ frequēter, multoti
ens tñ etiā ꝑcedit reminiscendo ex ↄsuetudine. vnde motus qui nō sequū
tur se ſm rem ↄsequūtur se ſm ↄsuetudinē. Et ꝓpterea accidit nobis quos-
dam motus semel sequētes velocius meminisse q̄₃ alios qui multotiens fa
cti sunt in nobis qđ nō accidit nisi ex ↄsuetudine. Unde đt phus ꝙ q̄dam
semel videntes magis memoramur q̄₃ alia multotiēs videntes. q₂ scil₃ sic
ↄsueuimus. Unde pat₃ responsio ad q̄situ₃ ꝙ nō reminiscimur nisi nati sint
sequi inuicē motus. ⁊ hoc vel ↄsuetudine vel ex natura reminiscibiliū

Querit̄ Q̄uo ꝑcedendu₃ est in illis motib₉ quib₉ reminiscentia
ꝑficitur in nobis. Sol'o phi. a ꝑori aliquo motuū quo
vsq₃ ꝑueniamus ad illū quē ↄsueuit ↄsequi ille quē ꝑncipaliter querim⁹. fa
cimus aūt hoc meditando de aliquo ꝑncipali qđ p̄t esse ꝑncipium respectu
omniū motuū siue illud sit sile siue ↄtrarium siue ꝓpinquū. Et hoc ꝓbat ta
li rōne. q₂ reminiscentia que est inuestigatio obliti fit ꝓpter hoc vt ipm qđ a
memoria excidit rursus apprehendat̄. hoc aūt fit ꝑcedendo ab aliquo ꝑnci
pio quodā ordine. ergo reminiscentia etiā ꝑcedit quoda₃ ordine motuū ab
aliquo principio

Querit̄ Q̄uo differūt motus quib₉ ꝑficit̄ reminiscētia. Sol'o
dicit phus ꝙ q̄dā sunt idē sicut qñ vnū necc̄ario alteri cō
tinuat̄ ex natura rei. Quidā sunt simul. sicut qñ vnū ↄtrariū apprehēdim⁹
in altero. Quidā vero sic se habent ꝙ vnus h₃ partē alioꝝ. sicut in quibus-
dam ꝓpinquis. et q₂ in vno ꝓpinquoꝝ ↄsiderat̄ qđ ꝑtinet ad alterū. ideo illđ
residuum quod de se est apprehensum cū sit paruū consequitur motum pri
oris accepti per ipsum.

Querit̄ Quare faciliter memoramur ea que ꝑcul sunt ⁊ nō ea
que ꝓpe sunt Sol'o. q₂ in ordinatis motib₉ ex natura
rei ⁊ non coordinatis ex natura rei sed sola ↄsuetudine est ide₃ modus quo
dāmodo reminiscendi. q₂ sc₃ vnus motus natus est alium sequi. et lic₃ non
ex natura rei tñ ex ↄsuetudine. Similiter reminiscens in talib₉ licet nō habe-
at ꝑncipium vnde querendo reminiscibile procedat, habet tñ sic reminiscēs
ꝑncipiū a quo per ↄsuetudinem moueatur. Et hoc probat phus duob₉ si-
gnis. Primū facillime ⁊ optime reminiscimur a principio totius negotij ꝑ
cedentes. Secūdum est, ꝙ ea que sunt bene ordinata adinuicem sunt facile
et bene reminiscibilia. sicut ↄclusiones mathematice. et que nō sunt ordinata
sunt praue reminiscibilia. Cuius rō est. quia sicut se habent res adinuicem
in eo ꝙ consequenter sunt ita ⁊ ipsi motus reminiscētie ↄsequēter se hñt.

Queritur Q̃uo differũt reminisci ⁊ iterum addiscere. Solõ phi. q̃ꝛ reminisci est quoddã moueri in id quod est post principiũ adhuc in memoria retentũ a quo fit reminiscentie motus. sꝫ de nouo addiscere quod nõ est aliquo modo memorari nõ est moueri in id q̃d est post p̃cipiũ. sed p̃ aliud de nouo acceptũ

Querit̃ Quare multotiens de aliquo reminisci volentes nõ reminiscũtur. postea aũt nõ querentes reminiscunt̃. Solutio phi. q̃ꝛ aliquando nõ occurrit id a quo tanq̃ꝫ a principio fit reminiscẽtia. sed aliquod alterum quod fortius apparet. sedato aũt motu apparitõis illius apparet ⁊ relucere incipit p̃ncipiũ ex quo p̃cedit reminiscẽtia.

Queritur. Utrum oporteat reminiscẽdo ab aliquo p̃ncipio procedere. Solõ sic. Et hoc probat phus a signo. secũdo rõne. A signo sic. quia reminiscendo aliquãdo necesse est procedere a locis quibꝫ vidimus vel audiuimus aliqua. ita q̃ locus sit aliquando reminiscendi principiũ. Ratione sic probat. quia homines velociter de vno in aliud mouentur discurrendo propter habitudinem vnius ad alteruꝫ. vt a lacte in album. ab albo in aerem. quia scꝫ albuꝫ est perspicuum ⁊ aer similiter licet differenter. ⁊ ab aere in humidum. quia humiditas est qualitas naturalis aeris ab humido memorat̃ autũni reminiscẽdo q̃rens hãc horã.

Querit̃ Quale debet esse principiũ vnde procedit reminiscentia. Solõ. hoc principium debet esse vniuersale et mediũ reminiscendi omnia. Probat phus sic. Nam si detur q̃ prius cum hoc p̃ncipium apprehendit nõ reminiscatur tunc sequitur q̃ omnino non reminiscatur. cum nullum habeat principium reminiscendi. deficiente em̃ primo deficit et secundum. Non em̃ potest dici q̃ aliunde q̃ꝫ ab illo vniuersali principio valeat reminiscendo procedere. Et hoc declarat Arestoteles ad longuꝫ in textu in litteris.

Queritur. Utrum procedendo ab eodem reminiscendi p̃ncipio contingat aliquando reminisci ⁊ aliquando non. Solõ sic. Et hoc probat phus duabus rationibus. Prima ratio est quia idem principium quandoq̃ꝫ est principium reminiscendi plurium. contingit etiam nos magis assuetos esse ⁊ reminiscendo ex antiquo potius moueri in vnum q̃ꝫ in aliud. cum igitur volumus reminisci ex tali principio q̃d minus ꝯsuenimus. tunc illius reminisci non possumus. Probat hoc sic. q̃ꝛ consuetudo est tanquam natura vel altera natura. Unde que multotiens apprehendimus ⁊ intelligimus ita sciꝫ vt in consuetudinem ducamur cito reminiscimur. ¶ Secũda ratio talis est. quia sicut in operibus nature aliq̃d ꝯtingit extra naturã. scꝫ a casu et fortuna. sic etiã multotiẽs fit in his q̃ fiũt per consuetudinem. ita q̃ contingunt et accidunt aliqua preter consuetudinem. Consuetudo autem minus firma est q̃ꝫ natura. Ideo q̃ꝫuis reminiscens ex consuetudine de vno in aliud reminiscendo decurrat. talis tamẽ cõsuetudo deficit aliquãdo. quia scꝫ reminiscens distrahitur et euagari incipit

ad aliud sic ꝙ volens reminisci aliq̄d nomẽ quod prius ab aliquo audiuit accipit dissimile prius audito.

Queritur Quot requirũtur ad hoc vt faciliter fiat motus inquisitiuus reminiscẽtie. Solo. quatuor requirũtur. que patent ex dictis. Primum est ordo reminiscibilium debitus siue sit ex consuetudine siue ex parte reminiscibiliũ necessarius vel probabilis. Secundum est ꝙ reminiscens attendat diligenter ad imagines et intentiões eas retorquendo ad res quarũ sunt ⁊ quantum possibile est cum aliqua amiratione vel intentione aliqua boni vel mali cum delectatione vel tristicia. ¶ Tercium est frequens ⁊ sepe reiterata meditatio intentionis prout ad quesitum reminiscibile refertur. ¶ Quartum est ꝙ procedat a principio Cuius signum est ꝙ volentes reminisci alicuius versus in psalmo vel alibi incipimus a principio. sicut eñ de monte descendens tanto mouetur velocius et impetuosius quanto ab altiori situ inceperit moueri. Sic pariformiter tanto omnis reminiscens melius reminiscitur et celerius quãto plus a principio inceperit

¶ Terciũ caplm de modo reminiscẽdi ex parte temporis

Queritur. Utrum anima cognoscat tempus. Solutio sic. quia dicit philosophus ꝙ aliquid vnum est in anima quo iudicat et cognoscit magis ⁊ minus in anima. Probat. quia sicut aliquid est in anima quo iudicat magnitudines. ita etiam aliquid est in anima quo iudicat et cognoscit tempus. Jtelligit autem anima magna et ea que procul sunt ſm substantiam non extendendo ibi intellectum. sicut q̄dam scȝ platonici dicũt visum extendere radios suos emissos ab oculo vsꝙ ad rem visam. quia sic non posset intelligere nisi magnitudines existẽtes quod falsum est. quia intelligit magnitudines cum nõ sunt. et hoc propter proportionabiles motus et figuras in anima existentes ex magnitudinibꝫ prius apprehensis. ergo etiam sic cognoscit tempus preteritum. ipsum eñ non existit. intelligit ergo ipsum sicut p̄sens ꝓpter spẽm q̄ remansit.

Ar Jntellectus nõ intelligit nisi ens. sed quod preteritũ est non est. ergo preteritũ tempus non apprehendit intellectus. Maior probatur. quia intellectus est verorum tm̄. et ens ⁊ verum ꝯuertũtur. Minor ꝓbatur. qꝛ quod preteriȷ̄t fuit ⁊ non est Solo. illud quod nullo modo est non intelligitur. sed licȝ p̄teritum nõ sit in ꝑmanentia ⁊ presentialiter. tamẽ in successione est. ⁊ spẽs eius p̄ns est. vt dcm̄ est. ⁊ ꝓ tanto est ens.

Querit Quomodo anima differenter intelligit maiora ⁊ minora Solo phi. ea que sunt intra in anima ⁊ si minora q̄dem sint rebus ad extra quarum sunt signa. tamen proportionabilia ⁊ proportionata sunt ipsis. Est eñ forte proportionabilitas quedam inter species tempus et distantias. et ideo vnum intelligit per reliquum. et hoc ostendit Arestoteles in textu per litteras

Querit̃ Utrũ nec̃e sit reminiscentẽ cognoscere tp̄s. Solo. sic. Rõne ꝓbat. q2 reminiscẽtia terminat̃ ad memoriam. sed opꝫ memorantẽ cognoscere tp̄s. eo ꝙ memoria est tp̄is p̄teriti. g̊ etiã reminiscentẽ. Minorẽ ꝓbat. q2 memoria non agit neq3 fit nisi cũ simul occurrit motus rei ꝛ tp̄is. Nã si aliq̄s putet se cognoscere rẽ p̄us cognitaꝫ q̄ tñ p̄us nõ fuit cognita nõ videt̃ memorari. sed decipit̃. sic sil'r accidit qñ aliq̄s accipit ꝛ meditat̃ ea q̄ sunt in se p̄terita. sed sicut simpl'r intellecta vel sensata nõ referendo ad rẽ p̄teritã vt p̄terita est. ꝛ sic ꝯtingit agentẽ memoriam nõ putare se memorari. memoratũ aũt verũ memorantẽ latere nõ p̄t q2 memorari est memoratũ cognoscere.

Querit̃ Quot modis ꝯtingit reminiscẽtẽ tp̄s cognoscere. Soꝰ duob9 modis. Uno mõ determinate ꝛ vt mẽsura determinata. vt qñ cognoscit̃ aliq̄d factum in p̄terito determinato scꝫ tercia die. Alio mõ indeterminate ꝛ nõ determinata mẽsura ad p̄ñs. vt qñ cognoscit aliquid in p̄terito factũ. sed nescit qñ. q2 metro certo q̄ntitateꝫ ipsius quãdo non cognoscunt.

¶ Quartũ capitulũ de dr̃ia memorie et reminiscentie ex parte subiectorum

Querit̃ Quot modis differũt memoria ꝛ reminiscẽtia. Solo trib9. Primo ex p̄te dispõnis organi. q2 bñ memoratiui sunt male reminiscitiui. vt p̄us dc̃m est. Scd̄o ex p̄te tp̄is. q2 memoria est sine interruptõe. reminiscẽtia aũt est cũ interruptõe ꝛ discõtinue. Tercio differũt ex parte subiecti. q2 reminiscentia solũ repitur in hoib9. memoria autẽ etiã in alijs quibusdã animalib9

Ar. Si reminiscentia esset discõtinua tũc reminiscẽs de nouo addisceret. q̄d est ꝯtra dicta. Solo pꝫ ex p̄dictis. q2 licꝫ reminiscẽtia nõ sit ꝯtinua. procedit tamen ex aliquo priori retento in memoria. quod nõ facit noua acceptio

Querit̃ Quare reminiscẽtia nõ ꝯuenit alijs aĩalib9 ab homine. Solo. q2 reminiscẽtia q̄ est inuestigatio ꝑ memoriã ẽ velut syllogismus q̄dã. syllogisare aũt ꝯuenit solũ rõeꝫ ꝛ deliberatõem habentib9 ordinãtib9 añs ad ꝯñs. g̊ aĩalib9 nõ ratiõem hñtib9 cuiusmodi sunt bruta nõ p̄t ꝯuenire reminiscentia. Maior pꝫ. q2 reminiscẽs syllogisat id q̄d p̄us vidit audiuit. aut passus est ex aliquo cognito ꝓcedens. hoc aũt fit cuꝫ inquisitione ꝛ q̄stione. Minor nota. q2 deliberare syllogismus q̄dam est. rõ aũt deliberat vnũ ex alio

Ar. Multis aĩalib9 ab hoĩe inest discursiua potestas. g̊ ꝛ reminiscentia. Añs ꝓbat̃ de canib9. cattis. simijs. vulpib9. elephãtib9. pigmeis. ꝛc. ꝛ hoc etiã videt̃ velle aresto. cũ dr̄ in textu. vt est dicere. q̄si diceret vt ita dicat̃. Solo. illis animalib9 inest naturalis quedã cognitio sine discursu vel participatõe rõnis ꝯiũcte. sicut in homine. sed intelligentie separate per modum naturalis instinctus quo estimatiua in eis regitur. ꝛ hec maior

De memoria et reminiscētia

est in vno aīali q̄ȝ in alio ꝓpter virium sensitiuaꝝ interioꝝ ꝯuenientiorē ēī habitudinem ⁊ dispositōnē in vno q̄ȝ in alio repertā. Et hoc forsan phūs voluit suis verbis innuere hec aūt non est vera reminiscentia de qua ad p̄sens sermo est sed dici posset reminiscentia ẜm quādā similitudinem.

Queritˀ Utrū reminiscentia sit virtus corꝑea. Solutio sic ꝓbat h̄ dupliciter. Primo qꝛ patitˀ a sensibili fantasmate. Scdō a signo qꝛ homīes volentes reminisci ⁊ ad hoc magnā diligentiam adhibentes perturbantˀ cū non pn̄t reminisci hoc aūt non esset nisi reminiscentia esset passio corꝑea. Silr̄ etiam volentes desistere ab aliquoꝝ reminiscentia sed nō possunt.

☞ Queritˀ. quare volentes desistere a reminiscentia aliquoꝝ non pn̄t cum volunt. Solutio phi qꝛ reminisci nō ꝯuenit ipis a se. ita q̄ sit in potestate eoꝝ ꝓcedere aut stare in motu reminiscentie. Et hoc ōndiˀ per sil'e Sicut eē non est in potestate ꝓijcientis qn̄ iam ꝓiecit facere ipm ꝓiectum iam quiescere sic non est in potestate volentis reminisci qn̄ iam mouet fantasmata corꝑalia facere stare motū fantasmatum.

☞ Queritˀ. qui sunt qui maxime ex hoc perturbantur q̄ non pn̄t facile desistere a reminiscentia aliquoꝝ. Solutō phi. Illi qui h̄nt cerebrum humidū nimis qd̄ qn̄ cōmotū est non faciliter cessat a suo motu donec ꝑueniat ad terminū suū. Et silr̄ ē in appetitu sensitiuo vt pꝫ de iratis.

Queritˀ Quibꝫ ꝓꝓat Aresto. inuoluntariū cursum reminiscētie Soł̄o noībus siue verbis in loquela ⁊ melodijs et rōnibus argumentatiuis. qꝛ a talibus aliqn̄ multū quiescentibꝫ ⁊ pausantibus accidit iterū cantare loqui ⁊ arguere.

¶ Queritˀ. quare illi qui h̄nt suꝑiora maiora ẜm ꝓportōnem ad inferiora sunt peius memorantes. Solutio ꝓpter duo. Primū est. quia tales in cerebro magnas habent grauitates ⁊ ideo non vniformiter ⁊ clare ordinantˀ in eis species sensibiles. Secūdū qꝛ tales habent multos motus ī cerebro ideo species in eis recepte male reseruantˀ necꝫ isti in reminiscendo facile quiescunt sed mouentˀ multū ⁊ faciliter iō cōit sūt bone reminiscētie.

¶ Queritˀ. quare pueri ad longū tempus sunt īmemores. Solutio quia pueri ad longū tp̄s sunt gnanosi habentes superiora membra maiora in cōparatōne ad inferiora.

Queritˀ Utrum memoria ⁊ reminiscentia sint vna potentia organica. Solutio sic. qꝛ idem est obiectū ⁊ organuꝫ idem ergo sunt vna potentia. Añs ꝓbatˀ quia reminiscibile ⁊ memorabile sunt res in preterito sensato ad quā tamē non equaliter se habent quia cōtinue ipam apprehendit memoria discontinue aūt reminiscentia.

Arˀ Memorie obiectū ⁊ reminiscentie nō est idem. ꝓbatˀ qꝛ obiectū potentie sensitiue manifestatˀ ipi ꝑ formā in potentia existentē sed nō est eadem forma in memoria ⁊ reminiscentia. ḡ nō h̄nt idē obiectum.

Solutio licet in reminiscentia nō sit eadem forma qua formaliter memoria ⁊ reminiscentia sunt in actu est tn̄ idem finaliter apprehensum. Finaliter dico qꝛ qd̄ ꝓxime ⁊ īmediate apprehenditˀ intentōne in memoria

existente hoc mediate et quodam discursu apprehenditur intentione in memoria existente. Reminiscentie enim est ex intentione in ipsa existente discurrere de noti noticia ad ignoti noticiam et apprehensionem eius quod principaliter et finaliter quesitum est. Ideo non est eadem intentio ex qua procedunt reminiscentia et memoria.

Ar Arestoteles ondit multiplicem differentiam memorie et reminiscentie. ergo non sunt una potentia. Ans patuit in predictis. Solutio differentia que est inter memoriam et reminiscentiam non est essentialis et specifica sed accidentalis solum non solum ex parte habituum et actuum sed etiam ex parte organorum. Essentialis enim actus utriusque est preteriti apprehensio que accidentaliter est altera et altera quia continua est apprehensio preteriti in memoria. discontinua autem et cum discursu est ipius reminiscentie. Similiter habitus utriusque est intentio sed differenter se habens quia in memoria est intentio perfecte representativa qualis non est in reminiscentia. Ex parte organorum distinguuntur. quia organum memorie plus perficitur sicco et duro reminiscentie vero molli humido facile mobili.

Queritur Que earum est dignior. Solutio memoria. Ratio quia memoria pro actu accepta est actus continuus et non interceptus reminiscentia autem motus est discontinuus et interceptus cum quodam discursu preterea reminiscentia ad memoriam ordinatur sicut via ad terminum.

Ar Remin iscentia participationem rationis superaddit memorie. ergo dignior est quam memoria. Solutio memoria penes intrinseca est dignior reminiscentia sed extrinsece scilicet ratione participationis talis reminiscentia excedit quia ad exercitium intellectus plus valet bona reminiscentia quam bona memoria. unde bene memorativi raro sunt bene discursivi ex hoc patet extrinseca perfectione excedit reminiscentia et intrinseca memoria.

Queritur Quotuplex est memoria. Solutio duplex scilicet naturalis et artificialis sicut dicit Tullius. Naturalis est qua quis bonitate ingenii devenit in rem prius scitam. Artificialis vero est qua dispositione locorum et imaginum artificiali in rem prius sensibiliter cognitam quis movetur. Et sic in hac divisione secundum tullium non distinguitur memoria a reminiscentia.

Queritur Quot sunt precepta artificiali memorie deservientia. Solutio duplicia. quia quedam concernunt loca. et quedam imagines

Queritur Quot sunt precepta concernentia loca. Solutio quinque. Primum quod locus debet esse solitarius et ab hominum tumultu segregatus quia frequentia loci apparitionem imaginum impedit. Secundum quod locus et imago dissimilitudinem habeant ut facile sciat in quo loco quid locaverit. Tercium quod loca non sint nimis magna sed mediocris magnitudinis ne nimis vage et distracte reddantur imagines. Nec nimis parva ne propter parvitatem imagines confundantur. Quartum quod non sint nimis lucida nec nimis obscura ne eteneantur et obscurentur tenebris aut splendore nimis effulgeant. Quintum quod intervalla locorum mediocria sint.

☞ Queritur. quotuplices debent haberi imagines Solutio duplces secundum Tullium scilicet proprie et metaphorice et metaphorice utiliores sunt aliis non ad

representandum sed ad fortius imprimendum memorie et quanto cum maiori novitate et mirabilitate hec fieri poterunt tanto plus memorie deserviunt.

Finitur liber de memoria et reminiscentia.

Liber de somno et vigilia.

De somno autem et vigilia considerandum est quid sint et utrum anime vel corporis propria sint vel communia. et si communia etc.

☞ Queritur utrum iste liber convenienter intituletur de somno et vigilia. Solutio sic. Ratio est quia in libris parvorum naturalium mentio fit de passionibus secundum quod principaliter sunt corporis. somnus autem se habet potius ex parte corporis. et vigilia ex parte anime. igitur convenientius intitulatur de somno quam de vigilia.

Arguitur. Res est potius denominanda ab habitu quam a privatione. sed vigilia habet se ut habitus et somnus ut privatio. ergo potius deberet ille liber denominari a vigilia ut diceretur de vigilia et somno Maior probatur. quia habitus est principalior quam privatio et minor est philosophi in hoc libro. Solutio non semper quod principale est principaliter consideratur. Ideo licet somnus sit privatio vigilie tamen propter rationem dictam principaliter consideratur hic somnus et ideo ab eo denominatur.

¶ Contra privatio cognoscitur per habitum. ergo habitus principalius consideratur Solutio licet somnus sit privatio vigilie, tamen quia habet proprias causas et propria quedam sibi convenientia. ideo de eo oportet determinare principaliter et per solutionem somni cognoscere vigiliam que non habet causas speciales nisi eas que somnum solvunt et terminant.

Queritur Quomodo dividitur iste liber. Solutio in tres tractatus. In primo determinat de somno et vigilia. In secundo de somnijs. In tercio de divinationibus somniorum. Primus tractatus habet tria capitula. In primo inquirit subiectum somni. In secundo ostendit causas somni. In tercio definitionem somni.

Queritur Utrum somnus et vigilia habeant fieri circa idem Solutio philosophi quod sic. probat quia opposita habent fieri circa idem sed somnus est privatio quedam vigilie. ergo habent fieri circa idem. Maiorem probat quia in omnibus alijs naturalibus et non naturalibus extrema habent fieri circa idem susceptibile et videntur esse passiones illius susceptibilis probat inducendo ut visus et cecitas. turpitudo et pulchritudo etc.

☞ Arguit. Somnus ꝛ vigilia opponunt ↄtrarie. ꝓbat qꝛ causant a cõtrariis qꝛ caliditas causat vigiliã ꝛ frigiditas somnũ. Solo opponũtur ꝓuatiue formaliter ꝛ ꝓprie loquẽdo qꝛ somnus hꝫ se ad vigiliã sicut impotentia ad potentiã sed tales opponũtur priuatiue. Uerũ tñ ꝙ ſm suã causam opponũtur ↄtrarie eo ꝙ caliditas ꝑ se causat vigiliã ꝛ frigus ꝑ se somnum per accñs tñ fit econtra.

¶ Querit. Utrũ somnus ꝛ vigilia habeant fieri circa idem aĩal. Solutio sic. Rõ est qꝛ circa id hñt fieri somnus ꝛ vigilia cui⁹ est sensus. sꝫ aĩal est hmõi. ergo minor nota. Maiorẽ ꝓbat qꝛ nos cognoscim⁹ ꝛ iudicamus aliquẽ vigilantẽ aut dormientẽ per sensum qꝛ in nullo est vigilia nisi in eo in quo est sentire ꝛ sensus.

Querit Utrũ somn⁹ ꝛ vigilia sint passiones aĩe vel corpis aut totius cõiuncti. Solutõ totius ↄiuncti. ꝓbat qꝛ sentire non est ꝓpriũ aĩe nec corpi. ergo nec dormire vel vigilare. Añs ꝓbat dupliciter. Primo qꝛ sensus nõ est ꝓpria passio aĩe nec corpis. ergo nec sentire. cõsequẽtiã ꝓbat. qꝛ cui⁹ est potentia eius est actio. Secũdo ꝓbat ꝙ sensus in est aĩe ꝑ corp⁹ nec etiã est ꝓpria passio corpis qꝛ tunc corpus inaĩatũ posset sentire qd falsum est. ergo sentire est totius coniuncti.

¶ Querit. Utrũ possibile sit aĩal esse ꝛ nec vigilare nec dormire Solutio nõ. Rõ quia subiectũ nequit esse sine ꝓpria passione. sed vtraqꝫ passio scꝫ somnus ꝛ vigilia est circa ꝓmũ sensitiuũ tanqꝫ circa suũ subiectũ ꝓmuꝫ aũt sensitiuũ inest oĩ aĩali. ergo impossibile est aĩal neqꝫ vigilare neqꝫ dormire.

Querit Utrũ sit aliqd aĩal qd semp vigilet. Solutõ non. Rõ est qa quorũcũqꝫ aĩaliũ est aliqd opus ſm naturaꝫ viriũ que sũt in ipis qñcũqꝫ excesserint tꝑs in quo pñt illud. opus necesse ẽ ipa in hmõi opatõe deficere. Sꝫ sentire ẽ opatio aĩalis determiata a natura. ergo qñ aĩal excedit tꝑs in quo natũ est exercere hmõi opatõnem tunc deficiet et nõ erit in eo amplius opus sentiendi. ꝛ ꝑ ↄñs necẽ est inesse impotentiã sentiendi que dicit somn⁹. Maiorẽ ꝓbat de oculis quos oportet quiescere cũ excesserit tꝑs visionis sue. ↄñam ꝓbat qꝛ ſꝫ necẽ est alterũ ꝓuatorũ vel ↄtrariorũ inesse eidem.

Querit Utrũ aliquod sit aĩal quod semper dormiat. Solo nõ. ꝓbat rõne qꝛ somnus est passio sensitiue partis vt vinculum ꝛ quedam imobilitas eius sed cuꝫ passio nõ potest esse sine subiecto oportet omne dormiens habere partem sensitiuã. sensitiuũ autẽ dicit qd aptum natũ est sentire ſm actũ. ꝛ qꝛ impossibile est agere sensu ꝛ dormire ideo necesse est omne aĩal aliqñ non dormire.

Ar Animal semp dormit vl' vigilat sed non semper vigilat sicut probatum est. ergo semper dormit Solutio argumentum peccat penes fallaciam diuisionis. In sensu enim composito ꝛ inꝗ̃tum est vna de disiuncto predicato hec ꝓpositio est vera aĩal semper dormit vel vigilat sed inꝗ̃tum est hypotetica disiunctiua tunc est falsa.

De somno et vigilia.

Queritur Utrũ somnus ⁊ vigilia ꝯueniãt plantis. Solo. non Probat rõne. qa somnus ⁊ vigilia nõ ꝯueniũt nisi habenti sensum ⁊ illis qb⁹ ꝯuenit ad apprehensionẽ delectari ⁊ tristari. ⁊ illis que nata sunt moueri motu ꝓgressiuo vel motu systoles ⁊ dyastoles. sed plantis nihil hoꝝ ꝯuenit. ergo.

Ar Plantis inest operatio determinata tpalis. scꝫ nutritõis. ergo si excesserit tempus in quo nata est illa virtus operari eget quiete. ⁊ illa videtur esse somnus Solo auerrois. ꝙ illa rõ phi debet intelligi de virtutib⁹ quarũ opatio nõ est in organo naturalis. sicut sentire. nutrire aũt nõ est hmõi. motus eñ nutrimenti ad singula mẽbra sicut ad sua loca ⁊ ad suam speciem est quodãmõ naturalis ⁊ ꝑ ꝗtitatem nutrimenti fit augmentũ et ꝑ supfluũ generatio. Ideo tales motus nõ iducũt lassitudinẽ mẽbris sꝫ ꝑfectõem ꝓpter qd ex his nõ causat somnus nec vigilia.

Queritur Qualiter ꝓbat phus ꝙ plantis nõ ꝯuenit somn⁹ gratia nutritiue potentie. Solo sic. qꝛ nutritiua potentia opus suũ magis facit in dormiẽdo ꝙ̃ in vigilãdo. ⁊ magis tũc nutriũtur ⁊ augent nullo tũc sensu agente

Ar. Gustus est sensus alimenti. alimento aũt vti cõuenit plantis. ergo eis inest sensus. ⁊ ꝑ ꝯsequens somnus Solo. gustus ⁊ tactus sunt sensus alimẽti. sed nõ sunt sensus alimenti ab eo qd est alimentum apprehendere. sed ab eo qd est alimentũ capiendũ sensibiliter apprehendere seu cognoscere suscipiendo spẽs sine materia. Uñ aĩa ɓm se nõ est ꝓncipium sensus sed determinata aĩa. scꝫ sensitiua vel intellectiua.

Ar In noctib⁹ quarũdam plantaruꝫ flores claudi vident ⁊ ꝯprimi. in die aũt aperiũtur. hoc aũt est dormientiũ proprĩu Solo. hoc est ꝓpter frigus circũstans aut ꝓpter ꝯtinens, extrinsecũ ⁊ nõ ꝓpter somnũ

¶ Secũdũ caplm de causis somni.

Queritur Qualiter ꝓbat Aresto. ꝙ in somno oportꝫ omẽs sensus particulares ligari Solo. sic. qꝛ si nõ oẽs sensus particulares ligarent sequeret ꝙ dormiens vigilaret. sed hoc est falsum Seqlã ꝑbat. qꝛ illud vigilat cuius vnus sensus solutus est

Querit Quõ ꝓbat phus ꝙ necesse est sensuꝫ ꝯmunẽ animalib⁹ ꝯuenire. Solo. ex duob⁹ actib⁹ sensus ꝯmunis. Primo sic. animal non videt visu se videre nec auditu ꝑcipit ꝙ audit. cum ergo sentit se videre audire ⁊c. oꝑtet ꝙ sibi ꝯueniat ꝑ sensum ꝯmunẽ. Secũdo sic Aĩal pt discernere sensibilia diuersoꝝ sensuuꝫ. sed hoc nec gustu nec visu nec illis simul. ergo sensus ꝯmunis ad hoc est aĩali necãrius

Querit Utrum sensus ꝯmunis equaliter respiciat sensus exteriores Solo non. dicit eñ phus ꝙ maiorẽ ꝯuenientiã hꝫ cum tactu. nam sensus ꝯmunis ⁊ tactus nõ separant ab inuicẽ. sed sensus ꝯmunis separat ab aliis sensib⁹. licꝫ nõ ecõuerso

Querit Utrũ somnus sit passio sensuũ particularium Solõ nõ. Probat. quia si somnus inesset aiali fm aliquẽ sensuz particularem hoc esset ex eo q omes sensus ꝓprij fm se ꝯsiderati aliquid paterent ⁊ imobilitarent. sz hoc est incõueniens. ergo somnus nõ est passio sensuũ particulariũ. Minorẽ ꝓbat. qz sensus ꝑticulares in actib⁹ suis ⁊ in suis qetib⁹ nõ dependent ab inuicẽ. imo est impossibile q necãrio vno agente alius agat. ergo etiã nõ est necãriũ vno qescente q oẽs quiescãt.

Ar In somno sensus particulares ligant. ergo est passio eoꝝ. Patz ꝯña qz nihil est somnus nisi in potentia sentiendi. Solõ. hoc est ex ligatione sensus cõis in somno qntum ad illã habitudinẽ qua respicit influxiue ⁊ cãliter sensus exteriores vñ sequit ligatio eoꝝ. Et ergo est bñ passio sensuũ exterioꝝ omniũ. sed nõ ꝓpria cuilibet scz ꝑ se ꝯueniens

Querit Utrũ somnus sit passio sensus ꝯmunis Solõ sic. ꝓbat rõne phs Illius est ꝑ se somnus passio quo ligato et passo omes sensus ligant ⁊ patiũtur. sz sensus ꝯmunis est hmõi. ergo. Minorem ꝓbat. qz ꝑncipali sensitiuo omniũ sensitiuoꝝ ad qd oĩa sensitiua tanqz ad ꝑncipiũ suũ ꝯtinuitatem hñt aliquid patiente necesse est reliqua omnia sensitiua ꝯpati. sed non econuerso.

Ar Illius sensus somnus est passio qui ꝯuenit omĩ aĩali. sz talis est tactus. ergo erit passio tactus Maioꝛ est nota. qz somnus ⁊ vigilia ꝯueniũt oĩ aĩali. Minoꝛ est phi tercio de aĩa. Solõ. sensus cõis etiã cuilibet aĩali ꝯuenit. licz forsan in qbusdã scz in impfectis nõ sit a ꝓprio distinct⁹

Ar Sensus cõis nõ imobilitat a somno. g non est sensus cõis passio Tenet ꝯña. qz somnus est in potentia sentiendi. Añs ꝓbat. qz in somno ab imaginatiua fluũt imagines ad sensum ꝯmunẽ ⁊ imutãt ipsum fm auicennã. g nõ imobilitat in somno Solõ. sensus cõis nõ est necãrio ligatus in somno qntum ad habitudinẽ quã hz ad sensus interiores. sed fm habitudinẽ quã habet ad exteriores

Querit Utrũ omis impotentia sentiendi sit somnus. Solõ phi nõ. qz in aĩe defectõib⁹ est nõ vsus sensuũ. fiunt etiam quedã amentie ex melancolia qb⁹ hõ impotens fit ad sentiẽdũ. ⁊ tñ nõ doꝛmit. sed somnus est in potentia sentiendi qñ nec infirmitas intercipit vsum sentiendi. nec aliqua violentia fit in oꝛganis. sed somnus fit quando naturaliter patitur primum sensitiuũ

Querit Quis est finis somni Solõ. duplex est. Un⁹ est finis simplr ⁊ quo ad esse. et ille est salus aĩalis. Alius est quo ad bene esse. ⁊ est delectabilis operatio sensitiua. Probat rõne. qz quies necessaria est aĩali ⁊ vtilis. necãria qdem quo ad esse. ⁊ delectabilis quo ad bñ esse. sed somnus est quies quedã. ergo necessarius ⁊ vtilis est aĩali. ⁊ ꝑ ꝯsequens salus aĩalis ⁊ delectabilis opãtio est finis somni. Maioꝛẽ ꝓbat. qz quies est necessaria oĩ eo qd natũ est operari ⁊ moueri. cũ non possit semper

ꝯtinue ⁊ cum delectatione moueri. aīalia sunt hm̄oi. ergo. Unde quies nō est finis sensus sed vigilia siue sentire. sicut sapere est finis intellectus. Maiorem probat. quia somnus habet coaptataꝫ metaphorā quietis. ergo somnus est tam necessarius ꝗ̄ vtilis animali. Dicitur autem vtilis aīali somnus. non simpl'r hac videlꝫ suppōne si animal debeat habere naturā suam necesse est sibi inesse susceptionem nutrimenti. et per consequens oportet euaporationem sursum ascendere ⁊c̄.

Querit̄ Quotuplex est cā effectiua somni Solo duplex. scꝫ originalis seu ꝑmordialis ⁊ cā ꝓxima

Querit̄ Quod est ꝑmū ⁊ originale principiū somni. Solo. in habentibꝫ sanguinē est cor. in nō habentibꝫ sanguinē. aliquid ꝓportionabile cordi. Rō illius est. qꝛ ab eadem pte est ꝑncipiū somni et vigilie. a qua est ꝑncipiū sensus ⁊ motus. sed hm̄oi ꝑncipiū est cor in habentibꝫ sanguinē. in non habentibꝫ sanguinē aliquid ꝓportiōabile cordi. ergo Minorē ꝓbat ꝑmo de habentibꝫ sanguinē. quia illud est ꝑncipiūꝫ spūs qđ indiget refrigeratōe. sed hm̄oi est cor. qꝛ respiratio et omnis refrigeratio facta est a natura ꝓpter calorem cordis. Maiorem dꝫ notā esse de nō habentibus sanguinē que dicūtur rotalia que ꝑ modū rotarum habent corpora dura ⁊ rugosa exterius cuiusmodi sunt apes vespe ⁊ muscarū genera. Qꝫ autem idem sit ꝑncipiū motus ⁊ sensus Probat. qꝛ omne qđ mouet̄ mouetur ab aliquo sensu ꝯm actū facto. Cum ergo motus ꝑmo fiat a corde oportꝫ ꝗ sensus nūcians referat̄ ad cor. ⁊ sic sensus ⁊ motus ab eodem originaliter procedūt sicut a principio primo

Querit̄ Quot ponit Arestoteles suppositōes prius ꝗ̄ ostendat ꝑncipiū effectiuū somni ꝓximū. Solo sex. Prima necessariū est omni animali cum sensum habeat suscipere augmentū per nutritionem. quia potentia nutritiua est ꝑor aliis ⁊ sine ea ⁊ alimento sensus nō potest existere. ¶ Secūda. vltimatū et extremū nutrimentum est sanguis in habentibꝫ sanguinem. in non habentibꝫ autē aliquid proportionabile sanguini ¶ Tercia. vene sunt loca sanguinis ¶ Quarta venarū ꝑncipiū est cor ¶ Quinta de foris nutrimento ingrediente ipsum animal ꝑ diuersa loca digestionis scꝫ ꝑmo ad stomachum. postea ad epar. tunc nutrimēti fit euaporatio et quasi quedam sublimatio. et sic ipsum in sanguinem vertit̄ ⁊ vadit ad ꝑncipium qđ est cor. ¶ Sexta. non quelibet impotentia est somnus sed illa dūtaxat que fit euaporatōe nutrimenti

Querit̄ Quomodo euaporatio nutrimenti fit causa effectiua proxima somni. Solutio. per hoc ꝗ ipsa virtute caloris innati sursum pellitur et illic reflectitur. sicut contingit in vento turbinis Ratio huius est. quia calidum vniuscuiusꝗ animalium natum est secum euaporationem trahendo ad superiora moueri. sed cum in locis superioribꝫ fuerit multa euaporatio calore vecta. tunc in se inspissatur et infrigidatur et deorsum descendit. et descendendo propellit calorem ad interiora obstruendo meatus quibus influit sensus cōmunis aliis sensibꝫ ⁊ tūc fit somnꝰ

Ar Defectus spirituũ causat somnũ.ergo nõ euaporatio nutrimenti
Añs patʒ ex dictis in pͥmo caplo.Tenet ꝯña.qꝛ vnius effectꝰ nõ
possunt esse plures cause īmediate Solo.defectus spirituũ inducit somnũ
defectiue.sed fumalis euaporatio positiue ꝛ influxiue.

Queritur Quot signis probat phus hmõi fumalẽ euaporatõem
esse cãm effectiuã somni Solo.sex. Primũ est.ꝙ om-
nia somnifera grauedinẽ capitis faciũt opilando meatus spirituũ sensitiua-
rum nimio humore.sicut vinũ loliũ apium mandragora ꝛ hmõi. ¶ Secun
dum signũ est ꝙ somnus causat̃ ex laboribꝫ.quia labores euaporatiõem fa-
ciũt. Cuius rõ est.qꝛ labor colliquatiuuʒ est interioris humidi.quia motus
excitat calorem intus et tunc liquatur ꝛ euaporat humidum cibi vel cõge-
lati vel viscosi.et sic euaporando inducit somnũ ¶ Terciũ signũ.egritudines
quedam que causant̃ a superfluitate calida ꝛ humida inducũt somnũ. sicut
patʒ in febricitantibꝫ febre humida ꝛ in letargicis. ¶ Quartũ signũ est ꝙ pͥ
ma etas est valde somnifera.pueri eñ valde dormiũt. eo ꝙ totũ nutrimen-
tum vel maior ps sursum fert̃.ꝗ somnus causat̃ ex euaporatõe

Queritur Quomodo probat phs ꝙ nutrimentũ in pueris vt in
plurimũ sursum feratur Solo duobꝫ signis. Primuʒ
est ꝙ magnitudo in pueris excedit inferiora. Ex quo infert phus ꝙ idcirco
pueri sepe fiunt epilentici.Somnus eñ similis est epilentie.quia ex euapora
tione causatur.licet non adeo subtili.quapropter huiusmodi passio multuʒ
accidit dormientibꝫ ꝛ ea dormientes capiũtur vigilantes aũt non. Et hoc
declarat phus.nam cum multus vapor sursum descendendo post eius in
frigidationem ꝛ ingrossatõem venas tumefacit p ropter grossitiem suam et
istis sic tumefactis coartat porum quo fit respiratio quo facto sequit̃ mors
Secũdo infert correlariũ ꝙ pueris non ꝯferunt vina neqꝫ nutricibꝫ eorum.
debent aũt bibere vinum aquaticũ ꝛ modicum. Cuius causa est. quia vinũ
spumosuʒ ē seu vaporosum ꝛ maxime vinum rubeum. ¶ Secũdum signuʒ
ꝙ nutrimentum in pueris sursum ascendat est.ꝙ superiora in pueris adeo
plena sunt nutrimento ꝙ in pͥmis quinqꝫ mensibus caput neqꝫ collum ver-
tere possunt.quemadmodum eñ in ebrijs est ita etiaʒ in istis.multa eñ hu-
miditas sursum fertur

Ar Uinum est potus naturalissimus.ergo maxime cõuenit his quibꝫ
nutritio est necessaria.cuiusmodi sunt pueri ꝛ nutrices. quod tamẽ
est contra secũdum correlarium ex quarto signo illatũ.Antecedens patʒ qꝛ
sitis est appetitus frigidi ꝛ humidi. vinũ autem est formaliter frigidũ ꝛ vir
tualiter calidum.et sic non est mortificatiuũ sicut si esset virtualiter frigidũ.

Solutio.licet vinum per se sit potus conuenientissimus. vt probat obiec
tio.tamen per accidens maxime nocet iuuenibus.propter abundantiaʒ fu
malis euaporationis que sursum ascendens adeo perturbat cerebrum vt
infra spacium quinqꝫ mensium nec verba nec signa notant. Quibus auteʒ
huiusmodi fumales euaporationes desunt.sicut in senibus.illis vinum nõ
nocet imo est conuenientissimũ velut lac pueris. Unde vulgariter dicitur
ꝙ vinum est lac senum

De somno et vigilia

Querit̃ Quod est quintũ signũ quo phs ꝓbat euaporatõnem nutrimentalem esse effectiuã causam somni. Sol'o ꝙ habentes venas ex paruitate occultas ⁊ strictas ⁊ magna capita sunt amatores somni qꝛ illi scꝫ habentes artas venas frigidi sunt ⁊ humidi quapropter non est in eis caloꝛ perforans ⁊ amplificans venas ⁊ sic cũ humoꝛ eleuatus ⁊ inspissatus non potest defluere necesse est hmõi hoĩes diu dormire. Habentes aũt venas manifestas non sunt amatores somni ꝓpter amplitudinẽ venaꝝ nisi aliquã aliaꝫ passionem habeãt ꝯtrariã eis vñ somnolenti efficiant̃. Sextũ signũ est ꝙ melancolici nõ sunt amatores somni. qꝛ in eis interioꝛ locus infrigidatus est quapropter non fit in ipis euaporatõis abundantia vnde edaces sunt ⁊ duri nulla gaudia habentes.

Querit̃ Que est cõpleta definitio somni Sol'o hec Somnus est conuentus seu reciprocatio naturalis caloris ad intra ꝓpter predictã causam scꝫ reciprocatõnis ⁊ reuocatõnis caloris ⁊ spirituũ ab exterioribꝫ ad interiora. Quod ꝓbat phs. qꝛ ideo multus motꝰ euaporatõnis dormientis est ⁊ maxime in principio somni. qꝛ reciprocatꝰ caloꝛ multũ potest in mouendo ⁊ cum deficit incipit vinci a superiori frigido. Infrigidat̃ aũt humidũ ⁊ descendit ad supiora faciei ⁊ tunc concidunt palpebre ⁊ in somno infrigidant̃ exteriora corporꝭ. Interiora verõ ⁊ inferiores sunt calida velud circa pedes.

Querit̃ Natura caloris est ascendere sursum. ergo superiora erunt magis calida. Sol'o verũ est si non aliud obstiterit. ascensus em̃ caloris in dormiente ꝓpter descendentem frigiditateꝫ ꝓhibetur ⁊ ingignitur grosso sanguini sua grauitate deorsum descendenti.

Ar̃ Pedes plus distant a fonte caloris q̃ caput ⁊ alia superiora. ergo sunt frigidiores. Solutõ hoc ꝓbat ꝙ per se nõ sunt magis calidi sed ꝑ accñs scꝫ ꝓpter grauitatẽ sanguinis grossi descendentis ad inferiora membra ⁊ ꝓpter descendentẽ humorem frigidũ ꝓhibentem ascensuꝫ sanguinis subtilis ⁊ calidi.

Querit̃ Qualiter definit̃ somnus ꝑ om̃es causas. Solutio Somnꝰ est sentiendi impotentia ex defectu caloris naturalis ⁊ spiritũ aĩaliũ ꝑ se ex abundantia euaporatõis cibalis vel ꝑ accñs alterius cuiuscũq; passionis sua fumositate meatus spirituũ sensibiliũ oppillante ⁊ spũs eosdẽ depaupante ob salute aĩaliũ genita. Cũ dicit̃ impotẽtia sentiendi tangit̃ causa formalis. Et ibi implicite tangit̃ materia cũ dicitur sentiendi est em̃ passio primi sensitiui. Efficiens tangit̃ cũ dicit̃ ex defectu etiam finalis cum dicit̃ ob salutẽ aĩaliũ.

☞ Querit̃. que est dubitatio quã mouet phs circa p̃dicta. Solutio hec. Quare post sumptũ cibũ calidũ sicut post vinũ ⁊ alia hmõi fit somnus fortissimus cũ tñ somnus causetur ex causa frigida.

☞ Querit̃. qualiter soluit eam Sol'o p̃mo soluit eam tribꝫ solutiotionibꝫ antiquoꝝ quas recitat ꝑ modũ dubitatõnũ. Prima solutio ẽ vtꝝ hoc accidat ꝓpter hoc cum venter vacuus est tunc calidus est ꝓpter calorẽ

epatis repletiōe aūt cibi fit frigidus per hoc ꝙ cibus elevat calorem agen/tem in ipm an sic etiam cerebrū vacuum calidum existens lata euaporatōne sursum infrigideť ꝛ sequatur somnus. Secūda solutio. Utrum fiat subito quemadmodū tremor seu horripulatio accidit in membris profusis calida aqua an ita calida euaporatōne ascendente frigiditas ipa congesta hoc est compressa ꝛ compr imens infrigidet ꝛ calidum naturale faciat languescere ꝛ decedere a partibus exterioribꝫ ad intra somnū reducendo. Tercia solutio ꝙ accidit apposito multo nutrimēto quod calor stomachi subleuat sursum ad caput ita ꝙ caput illo vapore infrigidetur donec paulatim hmōi ca lorem suo calore digerat sicut ꝛ quemadmodū ignis qñ superponitur lignis viridibus primū infrigidatur.

Queritur Que est vera solutio dubitatōnis. Solo quia locus qui est circa cerebrum propius est ad refrigerandū vapores sursum ascendentes ideo vaporū infrigidatio facta a cerebro causat somnū. cerebrū enim in habentibꝫ frigidissimū est sicut ꝛ ꝓportionabile in non habentibꝫ. Unde patet responsio ad dubiū ꝙ illi vapores ciborū calidorū non sunt cause infrigidatōnis sed frigiditas cerebri.

Queritur Quod est simile probans generatōnem somni. Solutio phi de mundo maiori Sicut em̄ vapor calore solis sursum eleuatus ad mediam regionem aeris propter loci frigiditatem infrigidatur ꝛ congestus deorsum fertur pluuialiter vel alio modo ꝛ fit rursus aqua. Sic est in eleuatōne vaporis ad cerebrum. In signū cuiꝰ in habentibus multū de flegmate videntur fieri cattarri ꝛ similes infirmitates ex quibus omnibꝫ concludit phs veram solutōnem scꝫ ꝙ copiosa euaporatio ascendens ad hūc locum a calido nutrimento frigiditate cerebri infrigidata vehementer dormire facit ꝛ magis ꝙ̄ ea que a nutrimento non adeo calido ꝛ euaporatiuo resoluitur.

Queritur Que est causa expergefactōnis. Solutio completio digestionis. dicit enim phus ꝙ animalia tunc expergiscūtur cum digestio ipsius nutrimenti fuerit facta ꝛ cum multa caliditas obtinuerit victoriam super frigiditatem que in somno erat impacta ꝛ adunata in loco angusto circa membra nutritiua ex frigido circūstante ꝛ cum sanguis purissimus ꝛ corpulentꝰ sanguis siue turbulentus discreti fuerit.

Queritur Quō sanguis purus discerniť ꝛ sepatur ab impuro Solutio hoc declarat phs in textu ꝙ locus sanguinis puri est sursum sanguis aūt corpulentus ꝛ densissimus inueniť in inferioribus partibꝫ. Et dicit ꝙ cor est principiū omnis sanguinis siue subtilis siue densi. Cor autem habet tres thalamos vt probat anathomia scꝫ dextrū sinistrū ꝛ mediū ꝛ vterqꝫ extremorū suscipit a medio thalamo per duas venas quarū vna ascendit ꝛ alia descendit. Unde patet ꝙ in medio thalamo fit sanguis discretio ascendentis ad nutritōnem. superiorꝫ descēdentis vero ad nutritōnem inferiorū. Et quia cibo seu nutrimento oblato fit maxime sanguis indiscretus. Ideo somnꝰ durat quousqꝫ sepeť sanguis purus ab impuro.

De somno et vigilia.

Ar Completio digestionis non est causa expergefactōnis. Probaẜ. qa multi euigilant ante digestionis cōpletōnez. Solutio duplex est cā expergefactōnis scʒ per se ꝛ per accidens. Causa per se est digestionis completio ꝛ ꝑ ꝯñs victoria calidi sup frigidū. Completa em̄ digestione non solū partialiter sed totaliter hoc est segregato sanguine puro ab impuro calor ꝛ spiritꝰ instaurati ad exteriora mēbra diffundūtur ad actꝰ vigilie. Causa aūt per accidens est quicqd preter modū nūc tactū facit ad apertōnē meatuū quo spūs a pmo sensitiuo ad organa sensuū dirigūtur.

Queriẜ Que sunt illa per accidens apertōnem meatuū inducētia. Solʼo multiplicia. qa vel est nimius metus aut nimia cura aut nimia sollicitudo qua qs moueẜ phantasiando cogitando ꝓpter anxietatem aut inordinatus motꝰ corpis. vel accidens dolor alicuiꝰ membri ꝛ maxime capitis qa leso capite aut organo sensus interioris spiritus ꝛ calor naturaliter in adiutoriū illiꝰ membri ad ipm abundanter deferunẜ ꝛ sic somniū dissoluunt.

Queriẜ Utrum dormientes possint facere opera vigilantiū. Solʼo sic aliqua sed non omnia. qa quedam vigilantibꝫ sunt ꝓpria. Ratio huiꝰ est qa principia oīa ad hmōi motū requisita possūt inueniri in dormientibꝫ phantasia em̄ in somno sicut ꝛ alij interiores sensus dissoluitur. Et quia intellectus non ligatur in somno nisi solū per accidēs ideo cōtingit intellectū quōlibet dissolui de appetitu idem iudiciū est. qa sequiẜ apprehensiuū. de virtute aūt motiua est maior difficultas quia illa plerumqꝫ in dormientibꝫ claudiẜ. Ipsa nihilominꝰ aliquādo soluiẜ ꝛ hoc quidem calore quodam innaturali cuiꝰ ꝓncipiū pōt esse ira nimia vel concupiscentia vel cibꝫ calidus vel aliqd tale. Tali em̄ passione calor ꝛ spūs diffundūtur repellendo frigiditatem ab organo motiuo ꝛ ipm ad motū laxando. Cuiꝰ signū ē ꝙ mēbra inferiora citius moueṅẜ in talibꝫ ꝗ̄ supiora.

Ar Tales nō dormiunt. Probaẜ qꝛ moueẜ ad rem sensibilem quasi visam vel auditam vt percutiendo inimicū. Solʼo hoc ē ꝑ accidens somniāt em̄ aliqñ inimicū in loco tali vel tali ad quē tūc phantasmate somniali moueṅẜ ꝛ percutiūt inimicū. ꝙ aūt sit per accidens patet quia aliquando columnā vel lignū vel aliquod hmōi impugnāt ꝓ inimicis.

Ar Tales respondent ad interrogata quādoqꝫ. sed hoc non potest esse nisi soluto auditu ergo nō dormiunt. Solʼo simpliciter dormientes loqui possunt ꝛ facilius ꝗ̄ ambulare sed interrogata nequeunt naturaliter respondere nisi imperfecte ꝛ languide dormiāt ꝛ cōfuse audiunt. ꝛ hoc accidit quādo per accidens interrogaṅẜ ꝫm dispositōnem somnij. Alias simpliciter dormiendo nō respondent nisi per accidens vel per īmissionem spiritus boni vel mali.

☞ Queritur. quare tales qñ ambulant super tecta sepe euadunt magna pericula que vigilantes euadere non possent. Solʼo ideo quia non habent imaginatōem periculi imaginatio aūt facit casum ad minus in corpore imaginantis ꝛ si non in corpore alterius.

Querit. Quare cum nomie pprio vocantur sepe piclitantur. Solo quia tūc excitantur z sic se in periculo cōstitutos conspiciunt ideo quādoq se grauiter ledūt imaginatōe casus z piculi.

☞ Querit. vtrū dormire plus conferat hoi ꝙ vigilare. Solo homo debet seruare mediū inter somnū z vigiliam.

☞ Querit. quid efficit nimia vigilia in hoie. Solo ipa extenuat z vires debilitat. Etiam p ipam vapores grossi manent incōsumpti, z generant qnq graue dinem capitis a qua non liberant nisi per sternutationē aut per somnum.

Querit. Utrū officiat homi somnus nimius. Solo sic pmo officit quia inducit pessimas infirmitates eo ꝙ calor reciprocatus attrahit peccantes z malas materias a corde z epate z ab intestinis ad stomachū z ex pñti ad spūalia membra z ea ibi incendit. Secūdo ꝙ calor reciprocatus ad interiora p somnū non inueniens materiam ex qua spūs valeat cōfortari z reparari tunc multiplicatus consumit humidum vñ spūs generari deberent. imo cōsumit humiduz radicale. Tercio nimio somno organa sensitiua oppillati grossis humoribꝫ ledunt. Quarto nimius somnus grossos generat humores z spūs z ebetudinē mentis. Et ideo licet robustiores reddant ex multo somno supposito ꝙ in stomacho sit sufficiens cibus ad digerendū tñ obtusi sūt z ad vsū rōis ineptiores.

Secūdus tractatus
De somnio

Querit. Quō diuidit iste tractatus. Solo in sex capitula In quorꝫ pmo ondit cuiꝰ somnū sit passio In secūdo ꝙ sensibilia agunt in sensum ita ꝙ passio manet abeuntibꝫ sensibilibꝫ. In tercio ondit causam deceptōnis somnialis in generali. In quarto ondit causam eiusdem in speciali. In quinto ostendit quid sit somniū. In sexto ostendit ꝙ differenter reperiatur in diuersis.

☞ Querit. Utrū somniū sit passio sensus. Solo non hoc probat phs sic. Illo non sentimus somniū neq illius somniū est passio qd in somno est ligatum. sed omnes sensus sunt in somno ligati. ḡ non est somnium iudiciū sensus nec passio eiꝰ. Minorē pbat qz opatio visus est visio z auditus opatio est audire z sensus in cōmuni opatio est sentire sensibilia cōmunia sed talis operatio in somno esse non potest. ḡ.

Querit. Quomodo pbat phus ꝙ non sit passio intellectus seu opinionis Solo duabꝫ rōnibus. Prima est Illiꝰ nō est somniū quo somniū nō apprehendimꝰ sꝫ opinione somniū nō apprehendimus. ḡ nō est passio eius. Minorē pbat. quia somnio non solum apprehendimus ipsum quod aduenit nobis imaginando ipsum hominem vel equum intellectualiter operando. sed z album vel pulchrum. sed talium non est opinio per se. ergo. Secunda ratō. Illius non est somnium passio vt huiusmodi quo contingit aliquid apprehendere in somno quodi

non est somnũ sed opinione vel intellectu contingit aliqd apprehendere in somno qđ est preter somnũ.g. Minorẽ pbat q2 in vigilia de eo qđ sentim⁹ intellectualiter aliqd apprehendim⁹ qđ nõ est phantasma Sic etiã acci-dit in somnis q preter phantasmata quo2 sunt somnia multa apprehen-dimus. Et hoc declarando dicit q si quis circa somnũ mente attenta con-sideraverit postq̃ surrexerit a somno multa intelligibilia considerabit ex sensibus elicuisse preter phantasmata quo2 est somniũ.

Querit Utrũ somniũ sit sine sensu. So° nõ hoc pbat phs sine illo nõ est somniũ quo dormientes decipiũtur sed sensu dormientes decipiũtur.g non est somniũ sine sensu. Minorẽ pbat quia ex his vniuersis que dicta sunt manifestũ est q illo quo vigilantes in egritu dinib3 sc3 in melancolia vel frenesi ↄstituti decipiũtur eodẽ etiã decipiũtur dormientes ⁊ idem facit passionem deceptõnis somnialis. Et silr eo quo sani ⁊ scientes decipiũtur sicut illi quib3 videt q sol sit bipedalis q̃titatis. Sed ista deceptio in vigilantib3 nõ fit sine sensu aut absq̃ sentire ⁊ videre aliquid.g dormientes in somno nõ decipiunt sine sensu.

Querit Qualiter pbat phs q somniũ nõ oĩno sit absq̃ opinio-ne. Solo sic sine illo nõ est somniũ qđ iudicat i som-no somniũ esse phantasticũ ⁊ deceptoriũ ⁊ sensum in somno decipi. sed opi-nio siue intellectus est hmõi.g. Minorẽ pbat. q2 opinio siue intellect⁹ di-cit aliqñ falsum esse qđ somno per somniũ nobis apparet sicut etiã accidit in vigilia erroneũ iudiciũ alic⁹ sensus corrigi qñq̃ tñ superior potentia er-rorem diiudicans tam in vigilante q̃ dormiente detinet vt nequeat corri-gere iudicium inferioris potentie sed tam vigilans q̃ dormiens sequitur phantasma.

Querit Cuius est origo somniũ passio. Solo primi sensitiui pbat phs sic. Eius est somniũ passio cui⁹ passio ẽ som-nus. sed somnus est passio pmi sensitiui.g ⁊ somniũ. Maiorẽ pbat q2 som-nus nõ inest alicui alteri aĩaliũ ⁊ vni alteri somniũ sed insunt eidem. Mi-nor patet ex predictis.

Querit Quomodo somniũ est passio sensitiui Solutio sm q phantasticũ est. id est sm habitudinem quã habet ad in-teriores sensus pbat. quia phantasticũ ⁊ sensitiuũ sunt idem subiecto ⁊ dif-ferunt sm esse eo q fantasia formaliter capta est motus a sensu sm actum factus ⁊ somniũ ẽ motus phantasmatis simpliciter aut non simpliciter fa-ctus sed non est motus simpliciter phantasmatis qui venit ab exteriorib3 sed sm q ab imaginatiua vsq̃ ad primum sensitiuũ. ergo cum sit motus phantasmatis sm quid. ideo non est motus sensitiui sm q ab exteriorib3 ↄ-cipitur. ⁊ per ↄsequens est passio sensus cõmunis sm q phantasticus.

Capitulũ secundũ de actione sen-sibilium in sensum

Querit Utrum abeuntibus sensibilibus maneat passio in sensu. Solutio sic pbat phus per simile. quia passio qua sensus patiuntur similis est motui proiectorum et motui alteratois. Nam sicut proiecta adhuc mouent separata a pmo mouente. Et in alteratone calefactibile calefactum calefacit aliud sibi pximum et illud vlterius distribuit calorem et hoc tadiu vsq durat virtus primi calefacientis. Ita silr opinandum est in sentire qd est alteratio queda quo sensus fit in actu a sensibili et g passio est in sensu no solu qn ea imutatur ab obiecto. sed etiam quiescentibus sensibilibus ab imutatone. Et hoc dupliciter scz in pfundo quo ad sensus interiores et superficietenus quo ad exteriores.

Querit Quot signis probat hoc idem phs. Solutio qnq. Primu nam cum diu patitur sensus a sensibili aliq valde actiuo et nos transferimus sensum ab eodem sensibili tunc passio prioris sensibilis sequitur sensum et sic accidit post visum solem conuertentibus se ad tenebras nihil videre pter passionem solis in oculis e lumine. Secundum signu. si colorem aliquem aspicimus multo tempore puta album vel viridem vel ceruleum tunc videtur eiusdem coloris id ad quod visum cito permittimus. Terciu signu. Si aliquado diu aspiciamus ad solem vel ad fulgidum aliquod et concluserimus oculos tunc obseruantibus oculos clausos apparet fm directonem videre primu colorem fulgidum donec mutetur in puniceum hoc est in rubeum deinde in purpureum quousq puueniat in nigrum et tandem euanescit. Quartu. Si oculi imutent ab his que mouent sicut a fluminibus et maxime ab his que citissime fluunt tunc videntur quiescentia moueri si quis se ad quiescentia ab illis fluminibus conuertat. Quintu signu est q post pceptos magnos sonos fiut hoies surdescentes non quia corrumpit auditus sed qr similitudo magni soni manet i auditu ideo no percipiunt statim alios sonos quasi essent surdi. Et silr a fortibus odoribus fiunt homies male odorantes.

Querit Utru sensus materialiter accepti agant in sensibilia. Solo sic hoc pbat phs p duplex sile. Primu est qa mulier menstruosa sepe inficit speculu aspiciendo ipm. et si speculu fuerit nouum et mundu macula difficulter tergitur. In antiquo aut de facili abstergitur. ergo sensus scz visus agit in speculum et extra se.

Querit Quare oculus etiam agit in rem visam. Solutio phus ponit huius duas causas Prima quia splendida nata sunt agere in corpora sibi ppinqua pter splendorem qui diffunditur ab ipis super alia corpora. Organu aut visus scz oculus de numero splendidorum e et habentiu colorem multa eni colorata sunt splendida. Secunda causa est quia oculi mulieru menstruum pacientiu afficiuntur sicut quelibet alia pars corporis imo plus qa naturaliter sunt pleni venarum que sunt via sanguinis et ideo propter feruorem sanguinis menstrui vene oculi illo sanguine replentur et cum resoluitur vaporabiliter mouetur aer ppinquus

oculis z serpit alteratiua illa motio vsq ad aerem qui est continuus specu lo tangens ipsum z sic facit superficiem speculi talem qualis ipe aer est in ficiendo ipsam.

Queritur Quomodo ostendit hoc fieri ex parte speculi. Solutio per duplex simile. Primū est de vestibus mundis Nam sicut vestes que maxime munde sunt citissime inquinantur. Ita purum z mundum speculum ostendit quicquid acceperit sordidum z preser tim ostendit minimos motus alteratōnis. Secūdu simile est de ere. Nā es eo quo planum z politum est tactum q̄tūcunq paruum etiam mūdissime manus sentit z demonstrat. Et ita oportet intelligere hunc tactum quo infectus aer tangens speculu inficit tanq quandā aeris infecti attra ctionem ad speculum z extensionem vsq ad profundum z ablutōnem.

Queritur Quare illa macula in nouis speculis non potest deleri. Solutō phi hoc prouenit ex puritate politura et planicie eorū. Ex eo enim q speculum purum est serpit in profundum speculi. z quia planum. ideo serpit omnino z vniuersaliter per totam superficiem speculi.

Queritur Quare in veteribus speculis non est macula ita indelibilis. Solutō quia parum nō sit macula non subit et penetrat in profundum speculi sicut in nouis sed manet superficietenus in speculo.

Queritur Quod est secūdū sile quo pbat organa sensuū agere in sensibilia. Solō de vinis z pigmētis z corpib ipsis ppinquis. Nā oleū pparatū z sepatū ab amurca cito accipit odores corporum sibi pximor z silr hoc paciunt. Nō em solū vina ptrahūt odores eor quibus imittunt sed etiā cor recipiunt odores que circa vina ponunt vel nascuntur.

☞ Arguit. Mulieres pacientes menstruū oculis nō inficiunt speculum. Probat qr om̄e qd inficit a suo ptrario inficit. Speculū aūt z oculus mēstruate ptrarietatē nō hn̄t. imo speculū patit passione pfectiua sicut oculus a visibili. Solō vapor ab oculo resolutus ptrarietatē quandā hab ẽm quā realiter agit in speculū. vn̄ nō agit in speculū oculus sola actōne pfectiua pstituendo suā imaginem in speculo sed actōne reali per realem alterationem.

☞ Arguit. Quod non tangit non agit. sed oculus mulieris non tangit speculū. Solutio aer infectus ab oculo tangit speculū vt dictū est.

Capitulū terciū de causa deceptionis somnialis in generali

Queritur Unde causatur deceptio sensuum circa sensibilia. Solutio phi. Ex passionib diuersis in quib diuersimode sum. Probat Na in passione timoris exn̄s ex modica similitudine iudicat se hostes videre. Silr in passione amoris vel concupiscentie ex modica similitudine iudicat se amatum videre. Et silr est dicendum

de passionatis aliis passionibus irascibilis z concupiscibilis omnes enim sic passionati decipiunt z tato facili⁹ z magis q̄to plus fuerint in passionibus detenti. Et hoc declarat etiam de febricitantibus.

Queritur Quare ex hmōi passione causat talis deceptio. Solutio phi hec est q2 anīa non iudicat id qd̄ p̄ncipale est scz rem ipam z id quo fiunt fantasmata sm eandez potentiā sed sm diuersas q2 p̄mū iudicat rōne. z secūdū iudicat sensu cōmuni vel estimatōne quasi diceret causa quare deceptio nos latet ē quia virtus superior indicat contrariū eius quod iudicat inferior.

¶ Querit. quot et quibus exemplis declarat hoc phs Solo duobus Primū est q sol videt a virtute visiua bipedalis quātitatis. Sed virtus superior dicit ɔtrariū ponendo solem maiorē tota terra. Secūdū exemplū est q pmutatōne digitoꝝ seu cācellatōne vnū tactu iudicat duo z tn̄ non dicim⁹ hoc sic apparens duo esse duo. Jmo visus qui est dignior potentia tactu contradicit.

¶ Querit. vtrū phātastica apparitio seu deceptio accidat etiā in somno sic in vigilia accidit. Solo phi q sic. Jmo magis accidit in somno hoc. pbat. Nam in die qn̄ opant sensus exteriores z ex ɔsequēti intelligentia q̄ finaliter ab illis mouet repelluntur z exterminant debiles motus phantasmatū quēadmodū iuxta magnū ignē cōsumit minor z parue delectatōnes et tristicie circa magnas. Jn nocte em̄ qn̄ frigiditas claudit organa sensuū tunc vacant sensus ab exteriori tumultu passionū que fiunt ab exterioribꝫ obiectis ꝓpter ligamētū somni quo ab exterioribꝫ membris fit reciprocatio caliditatis z reflexio spirituū ad interiora z referūtur vigores sensuū ad p̄mū sensitiuū qd̄ est cor tunc em̄ interiores motus phantasmatū fiunt manifesti z hoc se data ɔturbatōne q̄ est ex euaporatōne nutrimenti.

Queritur Quō phs ondit diuersitatē motuū phantasmatum. Solo dicit q sicut fiunt modice circulatōnes in flumine. sic motus phantasmatū in somno fiunt. Stante em̄ flumine circuli fiunt magni z vna circulatio ab alia nascitur z omnes refluunt vniformiter ad suū principium. Jn flumine aūt cito fluente res iniecte faciunt quidam circulatōnem sed frangitur cito ꝓpter motum aque. Sic similiter opinandum est de motu phantasmatū continue i somno ad ipm primū sensitiuuz qualis ab eo ad phantasiam vel imaginatiuā ꝓcessit z sepe corrumpitur et dissoluitur in aliam imaginem ꝓpter fluxum humidi z specialiter vaporantis quo defertur forma phantasmatis

Queritur Quare dormientes post multū cibum. Et similiter pueri z tenerem complexionem habentes non hn̄t somnia. Solutio phi hoc est propter multū motum euaporatōis ascendentis a nutrimento per caliditatem alterato. probat quia sicut in humido vehementer moto nullum apparet idolum. quādo aūt non ita vehementer mouetur z tamen cito mouetur tunc apparet idolum sed distortum. Si vero aqua quiescat apparent in ea idola pura z manifesta.

Sic in somno phantasmata q̃ fiunt refluẽdo a simulacris qñq3 om̃ino exterminanť ⁊ nõ cõparent cũ sc3 impetuosior ⁊ vehemẽtior fuerit motꝰ fumalis euaporatõis aliqñ ꝓ̃o ꝯturbanť ⁊ distorte fiunt visiones somniales et mõstruose sicut accidit melãcolicis ⁊ febricitãtibꝫ ⁊ vinolentis.

Quartum capitulum. De causis somnialis deceptõis in speciali.

Queritur Quid efficit somniũ. Solo. motꝰ simulacroꝝ ꝯseruatoꝝ in imaginatiua ab vnoquoq3 sensuum exterioꝝ receptoꝝ ⁊ h̃ sedato motu fumalꝫ euaporatõis ⁊ discreto sanguine puro ab impuro. Et ꝓpter hoc vt dr̃ phs ea q̃ a sensu visus deferunť ad imaginatõe3 vel phantasiã deferunť ⁊ iteꝝ referunť ad sensu3 cõem faciunt videre sc3 ad apparentiã. ⁊ illa q̃ ab auditu deferunť ad imaginatiuam vel phantasiã ⁊ iteꝝ refluũt ad p̃mũ sensitiuũ faciũt audire ⁊ sic dicit de aliĳs sensiteriĳs id est sensitiuis potẽtĳs exterioribꝫ.

Queritur Quõ ꝓbat phs q̃ in somnis apparent q̃ nõ sunt Solo a sili q2 ꝑ visum multa iudicamꝰ moueri q̃ nõ mouenť ⁊ ꝑ tactũ diuersoꝝ digitoꝝ iudicamꝰ vnũ eẽ duo cuiꝰ cãm dr̃ phus esse q̃ sensus cõis ꝑcipit sensibile vnius vel alterius sensus exterioris eo mõ q̃ ip̃e exterior ꝑcipit. g̃ qd̃ in somnis videť ꝑ visum ⁊ qd̃ iudicať ꝑ auditũ apparet hoĩ s3 nõ putať sic sꝑ se habere in rei veritate queadmodũ apparet. Et hoc si id qd̃ veꝝ iudiciũ ferre h3 nõ detineať simpl'r vel si moueatur motu proprio.

Ar Imago solum est rei imaginate rep̃sentatiua. g̃ in somnis ꝯtingit bñ phantastice imaginare s3 nõ phãtastice videre aut sentire Añs est manifestũ Solutio Imagine ꝓut est in imaginatiua solũ ꝯtingit imaginari s3 vt est refluẽs ad sensum cõem ⁊ ad p̃ncipia neruoꝝ sensitiuoꝝ ꝯditõem accipit sensibilis illiꝰ vel illiꝰ sensus sic q̃ ad p̃ncipiũ nerui visiui accipit silitudinẽ visibilis ⁊ ad p̃ncipiũ nerui auditiui ꝯditõe3 accipit soni audibilis. nõ aũt refluit indifferẽter ad huius vel illius sensus nerui p̃ncipiũ s3 s̃m modum originis quo p̃mũ extrinsecꝰ ad imaginatiuam ꝑuenit sicut p̃us declaratũ est de circulis in aqua:

Querit̃ Quot ponit phs cãs somnialis deceptõis Solo duas sc3 vinculũ somni ⁊ motꝰ phantasmatũ. ꝓbat q2 sicut aliq̃ facile ꝓpter passionẽ decipiunť. ita etiã ꝓpter vinculũ somni q̃ detineť id qd̃ natũ ẽ iudicare. Et q2 organa sensuũ q̃ a pho sensiteria dicunť mouentur a simulacris reꝝ eo q̃ multa accidũt circa sensu3 tp̃e somni sicut q̃litas cibi ⁊ potus ⁊ qualitas cõplexionis dormiẽtis. iõ modicã habẽtes silitudinẽ alicuiꝰ iudicãt ꝑ eã rẽ ip̃am cuiꝰ est illa imꝑfecta silitudo.

Queritur Quõ causať ille motus phantasmatũ. Solo phi q̃ sic q2 cũ dormierit aĩal descendente plurimo sanguine ad p̃mum sensitiuũ vaporabiliter descendunt simul motus hoc est impressiones imaginum vel ip̃e imagines Ita q̃ q̃dam hoꝝ motuum idem sunt potestate quidã vero actu.

¶ Queritur Quomodo habent se motus illi phantasmatum. Solutio philosophi. Sicut forme in motu ad formam Sicut enim in motu ad formam forme succedit forma et una existente in actu reliqua est in potestate Ita in motu phantasmatum versus primum sensitiuum unum phantasma succedit alteri et quando unum est in actu reliquum est in potestate in sensu communi et quando unum corrumpitur aliud generatur. Et ergo dicit philosophus quod unus motus phantasmatum supernatat et alius tangit sensum communem.

Queritur Quomodo philosophus declarat successionem illam motuum phantasmatum Solutio per duplex simile. primum est de ramunculis salis in aqua liquefacti. quia sicut isti ascendunt post se successiue unus ramunculus post alium. Ita sibi somniales motus succedunt ita quod unus est potestate altero existente in actu. Secundum simile est de nubibus in quibus videmus cito formas permutari ut similitudo hominis et similitudo centauri aliquando in nube apparentes cito mutantur.

☞ Queritur Quare propter motum simulacrorum fit deceptio. Solutio propter huiusmodi successionem de qua dictum est quia scilicet simulacra non manent stabilia sed fortiori aduenienti cedit primum et inuoluunt se in spiritu vaporabili quo deferuntur versus primum sensitiuum ab interioribus sensibus

Arguitur Deceptio somnialis non procedit ex inordinato motu phantasmatum probatur quia motus illorum phantasmatum est ordinatissimus. probatur. quia in somno non sunt motus in exterioribus sensibus per quos interiores inordinati redduntur.

Solutio. Motus illi non habent inordinationem ex parte sensuum exteriorum sed propter refluxum simulacrorum ad primum sensitiuum et consequenter ad principia neruorum sensuum exteriorum et ex hac inordinatione modo stati dicta causatur deceptio.

☞ Queritur Quomodo se habet motus somnij et vigilie Solutio opposito modo in terminis. Nam motus somnij incipit ubi terminatur motus vigilie scilicet in thesauro imaginum proprie vel quodammodo intentionum et peruenit ad locum ubi incipit vigilia hoc est organum sensus communis vel ad principia omnium neruorum.

¶ Queritur Quid est vehiculum simulacrorum somnialium. Solutio alberti Spiritus animalis. Illi enim egrediuntur et regrediuntur et fluxum suum habent et sine illo non possunt esse principium apprehensionis.

☞ Queritur Quomodo ille spiritus animalis mouetur. Solutio alberti. Mouetur cum subtili sanguine ascendente a loco digestionis ad cerebrum descendente versus anterius capitis et ad organum sensus communis. In illo enim sanguine sic moto mouetur spiritus et per consequens simulacrorum et sic afficiendo sensum communem faciunt somnium.

¶ Queritur Quomodo motus simulacrorum qui fit in spiritu ipso et sanguine subtili est sicut motus salis liquefacti in aqua sicut dicit philosophus. Solutio alberti. quia cum spiritus vehiculum simulacrorum sint de natura humidi aerei et ferantur cum humido et subtili sanguine. Ideo sicut cum in aqua calida calefit sal subtile eleuatur sursum ex calido mouente et humido liquefaciente sicut ramusculus albus et postea iterum descendit ex natura grauis quod est in terrestreitate solis sicut etiam forme et imagines descendunt descendente spiritu et sanguine ab imaginatione ad sensum communem et reuertuntur ad cellam imaginationis tanquam ad locum proprium in quo habent manere.

Queritur Quo ostendit phs somnialem deceptonem puenire ex pte somni. Solutio sic. qz abeunte motu simulacri quod est in pmo sensitiuo verum est dicere q ipm simulacrū est tale quale est choristus sed nō est verum q sit hoc scz ipe choristus simulacrum em est in sensu cōmuni. sicut forma choristi sed nō sicut verus choristus Cum autem ille somnians vigilabat nō dicebat formam qua sentiebat rem illā esse illam rem. sed per illam formam dicebat apprehendere rem illam esse verum choristum.

Queritur Quo phus ostendit q illa deceptio quandoqz latet nos z quandoqz nō. Solutio per simile. Si em lateat aliquem q digitus sit suppositus oculo vnum apparebit duo z non solum apparebit duo sed etiam tunc putabitur vnum esse duo. Si vero nō lateat q digitus sit suppositus oculo tunc apparebit id quod vnum est eē duo sed nō putabitur esse duo. Sic dicit phus accidit in somnis. Nam si somnus sit adeo tenuis q sentiat se dormire z pcipiat passionem somnialem ipius dormitatōis qua ligatus est eius sensus cōmunis tunc quidaz apparet somnium sed ipe nō decipitur qz nō videt ei ita esse Jmo dū somniat ɔtradicit somnio z dicit somnium videri in eo vt quasi sit choristus in rei veritate. Si autem nō sentiat se dormire sed latet eū q dormit tunc in nullo ɔtradicit phantasie somniali.

Queritur Cuius vis actus est visio somnialis phantastica. Solutio patz ex pmo capitulo. Est em elicitiue actus sensus cōmunis. Essentia nanqz somnij consistit elicitiue habitualiter in phantasmate nō vt phantasma est sed vt sensibile in sensu cōmuni existens. Et licz phantasma taliter acceptum nō sit rei psentis est tamē rei quasi psentis Jste tamen actus dependet ab imaginatōne tanqz a pncipio a quo est motus deceptōnis somnialis. z sic intelligitur dictum auicenne dicentis q virtus imaginatiua agat in somno Et nō solum est imaginatiue virtutis ita initialiter z antecedenter sed etiam consequenter Unde in somno sunt plures motus. Jmo est motus circularis ad modum vertiginis qui cōponitur ex pulsu z tractu motus pulsus est motus forme sensibilis per sensus exteriores z cōmunem vsqz ad imaginatiuam et tractus est ab imaginatiua ad minus pxime ad sensum cōmunem.

Quintum capitulum
De definitōne somnij.

Queritur Utrum motus phantastici sint in organis sentiendi. Solutio q sic. pbat quia interdum expgefact' idola que apparuerunt ipi dormienti per somnium aspiciet in eisdem organis in quibus fuerunt tempore somni. z hoc in quibusdam manifestius patet scz in iuuenibus. Nam illis plurima idola erumpunt in interioribus quando vigilant z sunt in tenebris. Jta q horreant z timentes se tangant z velent.

☞ Queri̅t Quid est somniū Sol'o. Somniū ē phātasma aliqđ in somno seu apparitio phātastica in dormiente simpl'r.

¶ Queri̅t Quare đr in dormiente simpl'r. Sol'o phi. q2 idola q̄ accidūt iuuenib9 in tenebris nō sunt somnia eo ꝙ nō dormiunt. Neqꝫ aliqđ idolū aut phantastica apparitio ē somniū apparēs his quoꝝ sensus soluti sunt ad vigiliam etiā si foris nihil sentiant.

Queritur

Utꝝ oīe phantasma in somno sit somniū dōm Sol'o. Nō q2 aliqn̄ accidit tenuiter dormientib9 in ꝑncipio somni aliqua ab extrinseco sentire sonū videlicꝫ ⁊ lumē ⁊ sapo/rem ⁊ tactū ⁊ hoc lāguide valde veluti imutati sint delōge ab ip̄is sensib9

☞ Queri̅t Quare tales apparitōes nō dicunt̄ somnia cū tn̄ illi dormi/ant Sol'o. iō q2 nō veniunt ex phantasia ad sensuꝫ cōem sꝫ forinsec9 eo ꝙ in illis sensus exteriores nō sunt penit9 ligati ⁊ sic sentiunt sensibilia ad extra quasi alonge.

☞ Queri̅t Quō ꝓbat phs ꝙ sentiant forinsec9 ⁊ nō ꝑ motū ex phanta sia ad sensuꝫ cōem. Sol'o expimētal'r. ꝓbat q2 tales respiciētes post som/nū talē debilē ⁊ a somno excitati stati cognoscūt idē eē lumē lucerne qđ te nuiter dormiēdo viderūt ⁊ qđ iā excitati vident. Simil'r multi galloꝝ et canū voces audiēdo. expgefacti cognouerūt easdē eē q̄s ꝑus subaudiēdo in somnis quasi delōge senserūt. Quidā etiā ī tenui somno existētes respō dent interrogati. Et hec oīa accidūt q2 ꝯtingit aliquē sil' dormire ⁊ vigi lare. ita ꝙ vnū illoꝝ insit simpl'r ⁊ alteꝝ ꝺm q̇d ⁊ sic talis nō dormit sim/plicit̄ eo ꝙ vtit̄ sensib9 sꝫ dormit ꝺm q̇d scꝫ q2 iā incipit grauari ad somnū

¶ Queri̅t Utꝝ oē qđ apparet in vere dormiēte ⁊ simpl'r dicat̄ somnium. Sol'o phi ꝙ nō q2 vere intelligentie ꝑter phantasmata in somno simpl'r apparentes nō sunt somnia.

¶ Queri̅t Utꝝ oē phātasma mouēs in somno sit somniū. Sol'o nō q2 in aliquo ꝑter phātasma ꝯtingit ad eē verā itelligētiā ⁊ nō decipi sꝫ phan/tasma illđ qđ ē a motu simulacroꝝ in dormiēte simpl'r đr eē somniū.

Sextum capitulum q̄ꝫ differen/ter reperiat̄ somniū in hominib9.

Queritur

Utꝝ somniū equal'r ꝯueniat oīb9 hoīb9. Sol'o nō q2 đt phs ꝙ iam inuēti sunt q̇dam hoīm q̇ ꝑ totā vitā nō viderūt aliqđ somniū lꝫ hoc raro accidat hoc tn̄ accidit sic ꝙ etiā in tali dispositōe ꝑmāserūt vsqꝫ ad mortē aliq̇b9 aūt in ꝓuecta etate accidit somniū lꝫ in pueritia ⁊ in etate virili nunq̄ꝫ viderūt somnium.

☞ Queri̅t Que ē cā illi9 ꝙ pueri ⁊ aliј q̇dā de q̇b9 iā dictū ē nō somniāt Sol'o phs đt eandē eē cām q̄ est ꝙ imediate post cibū sumptū dormien tes nō vident somnia. Causa aūt hoꝝ est multa euaporatio grossa spissa et ꝑmixta q̄ ꝯtinue ꝑ totā dormitatōem ascēdit in suꝑiorē locū capitis q̄ iterum reflexa in seip̄am spissam multitudinē mot9 facit ad vigilandi ꝑncipiū scꝫ sensum cōem isti graui somno dormiunt ⁊ sic oppressi nullum vnq̄ꝫ vident somniū. Prodeūte vero etate si immutent̄ ꝑ calorem ⁊ hu/miditatē nullū incōueniens est tunc apparere somnia.

De somno et vigilia

Tertius tractatus De diuinatõne que fit ꝑ somnia.

Queritur Quot ꝯtinet iste tractatus capitula. Solutio tria. In p̄mo tractat questionem si est. In scđo remouet quosdam errores. In tertio ostendit diuinatõnem fieri ꝑ somnia ab extrinseca causa.

¶ Querit͛ Utrū diuinatio habeat fieri ꝑ somnia.. Solo phus arguit ad vtrāq; ꝑtem. p̄mo ad affirmatiuā sic. qꝛ huius fidē prestat hoc ꝙ oēs aut plures putāt diuinatõem fieri ꝑ somnia ⁊ nõ ex inani auditu sꝫ testimonio expꝑiētie. Cõfirmat phs qꝛ ꝑ q̄dā somnia fieri diuinatõem nõ est incredibile eo ꝙ ratõem habꝫ ergo poterit quis opinari de oībus somnijs ꝙ ex eis fieri possit diuinatio.

☞ Querit͛ Quõ arguit phs ad ꝑtē negatiuā Solutio sic. qꝛ nõ ē rationabilis cā s̄m quā dici possit dici ꝑ oīa somnia fieri posse diuinatõez. ꝗ discredendū est ꝙ ꝑ q̄libet somnia possit fieri diuinatio. Añs ꝓbat. Naz si ꝑ q̄libet somnia fieret diuinatio vl͛ ꝗ illa somnia essent a deo vl͛ aliūde Si a deo tunc videt͛ irrationabile quare nõ īmittit somnia vel diuinatõnem optimis ⁊ prudētibꝰ sꝫ q̄buslibet indifferēter. Etiā nõ p̄t eē ab alia cā qꝛ nulla alia cā ad hoc videt͛ ꝯueniēs. cognoscere em̄ aliqua q̄ sunt circa collūnas herculeas aut circa gades q̄ sunt in finibꝰ occidētꝪ ⁊ de his q̄ sunt circa orizontē in vltima ꝑte orientis ⁊ inuenire originē ⁊ p̄ncipium hoꝝ q̄ sunt ita remota a nob de q̄bꝰ sunt somnia videt͛ eē suꝑ prudētiā nostram.

Queritur Que est diuisio quā ponit phs ꝓ istiꝰ dubitationis solutõe Solutio Qꝫ somnia quoꝝ saltem p̄ncipia sunt in nobis necessario sunt vel vt cāe vl͛ vt signa vel vt accidētia. ꝓbat qꝛ reperiunt͛ aliq̄ cause vt interpositio lune ē cā eclipsis ⁊ febris ē cā laboris. Reperiunt͛ etiā signa aliqua sicut stellā subintrare est signum defectus ⁊ asperitas lune ē signū febricitādi. Reperiunt͛ etiā aliq̄ accidētia vt aliquo ābulāte solem deficere qꝛ ābulatio nec ē cā nec signū

Queritur Quõ ꝓbat phs ꝙ somnia sint signa. Solutio dt ꝙ sunt signa passionū q̄ circa corpꝰ accidunt ꝓpter quod gratiosiores ⁊ doctiores medici dicūt ꝙ opꝫ valde intendere in somnijs egrotantiū. Cuius rõ est qꝛ ꝯueniēs est sic artificibꝰ philosophantibꝰ ⁊ cām q̄rētibꝰ respicere ad aliqđ signū ⁊ ex eo estimare de cā qꝛ passiones motꝰ affectionū corꝑis vel aīe nisi fuerunt valde magne in die nõ sentiunt͛ ꝓpter em̄ maiores corpoꝝ motꝰ in vigilia ⁊ magni ꝑui apparent. In somno aūt ꝑui motꝰ hmõi affectionū apparēt magni. Et hoc etiam ꝓbat de his q̄ accidūt frequēter in somnijs qꝛ arbitramur in somnijs fulgura eadē ⁊ tonitrua fieri qñ ꝑui soni fiunt in auribꝰ ⁊ videmur nobis frui melle ⁊ dulcibꝰ saporibꝰ quando tenue ⁊ dulce phlegma descendēdo fluit ad linguam ⁊ somniamus ambulare ꝑ ignem ⁊ vehementer calefieri ꝑuo calore facto circa quasdem ꝑtes. Expꝑgefactus aūt nobis expꝑimur ꝙ nulla alia causa somnioꝝ fuerit nisi dispositio corporis vel anime scđm affectõnem passionis.

Ar Somniũ nõ p̄t eſſe ſignũ. ꝓbat̄ qꝛ ſi eſſet ſignũ ꝯtingeret ex ſomno ſyllogiſare aliqđ futuꝝ. vel ꝓbabiliter vel apparenter. ſꝫ hoc nõ qꝛ nõ ſeq̄tur iſte ſomniat piſces. g̊ pluet Solutio Signoꝝ q̄dã ſunt ꝓpinquiora ꝛ q̄dã remoriora ꝛ q̄dã accepta ex p̄te reꝝ ꝛ illa ſunt ratio inferendi ſignatũ apparenter tm̄. vel etiã exiſtēter ꝛ ꝓbabil'r. Quedã auteꝫ ſunt q̄ accipiunt̄ ſm̄ methaphoꝛicas ꝓꝛietates ꝛ p illas nõ p̄t inferri ꝓbabiliter necꝫ apparēter đt em̄ pħus. Nõ cõtingit determinari ꝓpleuma ad eos q̄ extraneis noīb̄ res appellãt tranſgrediunt̄ em̄ poſitam locutõeꝫ et talia ſunt ſigna ſomnialia.

Querit̄ Quõ ꝓbat pħs ꝙ ſomnia ſint cauſe eoꝝ de q̄b̄ fit diuinatio Solutio ſic. qꝛ illi q̄ aliq̄d debēt agere formãt ſomnia fixa ſm̄ ea q̄ dñt agere. mot⁹ em̄ ſomnioꝝ ē ſil'is motib̄ diuinis iõ act⁹ diuini cõiter diſponũt̄ ꝛ p̄parant̄ p ītelligētiã habitã īphãtaſmatib̄

Ar Nullũ ſomniũ p̄t eē cã alicui⁹ futuri. ꝓbat̄ qꝛ ſomniũ ē ſimulacꝝ ſeu mot⁹ ſimulacri in aīa ſꝫ ſpēs reꝝ in aīa nõ ſunt reꝝ cauſe ſꝫ a reb̄ cauſate Solutio alberti. Simulacrũ in aīa nõ đꝛ cã rei cognite q̄ſi eã ꝓducat ſꝫ p tãto đꝛ cã ſimulacrũ qꝛ ē ſimulacrũ cãe qñqꝫ q̄dē formalis qñqꝫ materialis qñqꝫ finalis qñqꝫ efficiētis p̄t nihilominus dici cã eo mõ q̊ dictũ eſt in queſtione ſoluta ex textu pħi.

☞ Querit̄ Que ſunt ſomnia q̄ habēt ſe mere p accñs ꝛ caſual'r ad euētum reꝝ Solutio Que nõ hñt cãm in nobis ſicut ſomnia de his q̄ ꝓcul a nobis fiũt ſicut de nouali bello grecoꝝ ꝯtra pħriſeos. ꝓbat p ſil'e qꝛ eodem mõ eſt de euentu reꝝ reſpectu ſomnioꝝ ſicut qñ q̇s de aliquo memorat̄ ꝯtingit hoc de quo memorat̄ factũ eſſe. Sicut em̄ memorari de aliquo nec ē ſignũ nec cã p ſe saltē ſꝫ ſyntoma ita multa ſomnioꝝ nõ eueniũt necꝫ ꝑa ſunt niſi p accñs. Syntomata em̄ necꝫ ſp necꝫ frequēter fiunt

Queritur Quid eſt ſyntoma Solutio Eſt ꝯcurſus caſualis ꝛ ſic hoc ꝓuenit vi ſyntomatis qđ caſualiter euenit vel đꝛ accñs ſicut caſus. Aliq̄ tñ dicũt vt medici ꝙ ſyntomata ſunt accñtia febꝛiũ ſcꝫ doloꝛ capitis fluxus nariũ vomitus ꝛ ſimilia.

Querit̄ Utꝝ ſit aliqua ars diuinãdi p ſomnia. Solutio alberti ꝙ ſic. ē q̄dã ars diuinãdi p ſomnia ſꝫ nõ humana niſi debiliſſima impfecta atqꝫ difficilis. P̊mũ patꝫ teſtimonio ſocratis magiſtri platonis q̊ p ſomniũ inſtruct⁹ platonē pueꝝ in diſcipulũ aſſumpſit Socrates etiã diuinatõis ſciam p ſomnia magnifice extollens fert̄ exclamaſſe O viri athenieſes ꝛ pħi abſit a me vt hãc nrãꝫ quã expti eſtꝭ p ſomnia falſam dicã eē ſciam ſꝫ hanc me vt diuinaꝫ ignorare ꝛ humanam me ſcire exilit̄ ꝓfiteoꝛ ꝛ vt veꝝ dicã h̄ ſolũ me ſcire arbitrat⁹ ſuꝫ qꝛ ignoro eo ꝙ ſciaꝫ ſanctoꝝ deoꝝ nondũ ſuꝫ adept⁹. Hoc idē pꝫ p pħm q̊ hãc ſciam nob vtcũqꝫ tradidit ſuppones eã eē. Et ꝓbat̄ rõe qꝛ eſt ſcia diuinandi ex aſtris p̊mis ꝛ ex aſtris ſcđis. ergo etiã p ſomnia. ꝯſequentia tenet a ſimili. Scđm ſcꝫ ꝙ nõ ſit humana niſi debilis ꝛ impfecta. ꝓbat̄ qꝛ cuiuſlibꝫ cognitõnis humane due ſunt p̄cognitõnes. quaꝝ vna eſt cognitio p̊ncipioꝝ neceſſarioꝝ cõplexoꝛũ. alia vero eſt p̄paratio in nobis que eſt acceptio ter-

minorum ad diuinatonis aut sciam nulla talis pcognitio existit in nobis Tertiu scz q sit difficilis patz quia nullus (vt dicit albertus) adhuc apparuit q de modo diuinandi p somnia satisfaceret studiosis scialiter imo in hoc ipsorum phypateticorum verba in tantuz variant q fere a proprio secta recedant afferentes documenta ad ppositum que sunt de schola stoicoru et epicurorum. Et hoc ipsum quod arestoteles p hypateticorum pnceps de diuinatone dicit imperfectum est habens in se plurimas dubitatones et breue quidam est.

Tertium capitulum De somnijs de duobus erroribus antiquorum.

Queritur Utrum somnia sint a deo immissa sicut dixerunt antiqui. Solutio No z hoc ostendit phus duobus signis. Primu est qz si immitterent a deo tuc bruta no haberet somnia. sed bruta habent somnia. z hoc pbat albertus expimentaliter de canibus. Secudum signum est. Quia si somnia immitterent a deo cuz ipse sit sapientissimus solum immitteret ea sapientibus. sed contrarium videmus. quia fatui z quorum natura loquax est z melancolici maxime abundant somnijs.

Ar Melancolici no multum somniant. pbatur. qz sunt frigidi z sicci z sic no multum euaporant z no erit multus motus phantasmatum in eis. Solutio Multus motus z fortis no causat sed potius impedit visiones z somnia. Cuius signum in pcedenti tractatu habitum est q immediate post cenam dormientes parum vel nihil somniamus. Et qz melancolici habent calorem debilem qui no psumit spirituz sed pseruat. Ideo bene tenet imagines in spiritu.

Queritur Quo probat phus q melacolici propter multas imagines z multiformia phantasmata fortunati sunt accipere apparitones. Solutio per simile. Nam sicut ptendetes libenter rapiunt sic z isti quasi ex cotentone rapiunt. Ex quo infert phus q sicut in prouerbijs dicitur q qui multa z multotiens iacit iaculo quandoqz iacit dispariter signo. quadoqz pariter z tangit ipm. Ita accidit melancolicis quantu ad visiones q sumunt ex somnijs.

Querit Utrum somnia que saltem sunt vt signa vl cause infallibiliter eueniant Sicut dixerunt antiqui. Solutio No. pbat per simile qz multa sunt signa in corpore nostro per que medici fallibiliter iudicant. Et similiter in celestibus ex quibus pnosticatones fiunt eorum que aliquando no eueniunt scz aquarum z ventorum. Si em vehementior supuenit motus impediens causam euentus vnde fit diuinatio. tunc etiam ille euentus impeditur. Et hoc cofirmat phus per sile in humanis qz multa cosulta que fieri expediebat dissoluunt pter alias digniores cosultatones. Et dicit phus q no obstante tali impedimeto huius euentus adhuc sunt pncipia a qbus nata fieri lz no pfecte z infallibiliter Et similiter signa sunt licz infallibiliter no pcent.

Tertium capitulũ de somnijs ab extrinseca causa ꝓuenientibus.

Querit̃ Utrũ sint aliqua somnia q̄ nõ habent originẽ in nobis sed fiant in nobis virtute corporũ celestiũ. Solutio sic. vt sunt illa q̄ nec sunt vt signa nec vt cause ꝑ q̄ nõ ꝯtingit artificial'r diuinatõem fieri. ꝓbat phs hoc ꝑ sile. Queadmoduz eñ fit in motu locali violento cũ aliq̃d mouerit aquã vel aerẽ ꝑ quos fit motus ꝓiectorũ tunc ꝑmum mouens impꝛimit virtutẽ ꝓpinquiori ꝑti medij ⁊ illa ꝑs alteri donec illa virtus tandẽ deficiat. Sic nihil ꝓhibet motũ aliquẽ sensibili appꝛehensione ad sensum ꝑtingere ⁊ ad aĩas ꝑ corꝑa somniantiũ ab illis motib⁹ seu a corporib⁹ celestib⁹ ordine quodam.

Querit̃ Quare hmõi mot⁹ q̄b⁹ afficiunt̃ hões a corporib⁹ celestibus magis sunt sensibiles in nocte q̃ in die Solutio ꝓpter duas causas. Primo ex ꝑte medij q: in die dissoluit̃ ⁊ ĩpeditur ꝑceptio istorũ. Aer eñ noctis plus sine turbatiõe est q̃ diei ⁊ silentiores sunt noctes q̃ dies. Scd̃o ex ꝑte ꝑcipiẽtis q: in nocte plerũq; est somnus quo exteriores sensus ligant̃ q̄b⁹ ligatis ⁊ q̇escentib⁹ meli⁹ ꝑcipiuntur intrinsecus phantasmatũ motus ꝑui qui faciũt phantasmata somnialia ex quibus futura ꝓuidentur.

¶ Querit̃ Utrũ somnia q̄ dependẽt a cã extrinseca accidãt oĩbus. Solutio phi q͛ nõ. ꝓbat q: nõ accidunt sapientissimis. sed illis qui nõ multꝫ curis affecti sunt.

☞ Querit̃ Qualiter ꝓbat phus q͛ nõ ꝯueniunt sapientissimis. Solutio. q: si talia ꝯuenirent sapientissimis tunc acciderent sapientib⁹ in die si eñ deus ad regimen vite immitteret talia somnia cũ deus in operibus suis sit ordinatissimus faceret istã somniorũ immissionẽ eo tꝑe quo ad maiorem ꝓueniret vtilitatẽ regiminis scꝫ in die. g̊ in die nõ immittunt̃ sapiẽtibus. Non etiam in nocte. quia nocte ⁊ die occupant̃ quodãmodo circa hõnesta virtutum ⁊ scientiarũ.

Querit̃ Quõ ꝓbat phs q͛ magis ꝯueniunt his q̄ nõ multis curis affecti sunt Solutio. Quia intelligẽtia taliuz nõ est affecta curis sicut honestorũ ⁊ sapientũ sꝫ curis deserta ⁊ vacua ⁊ iõ facile mobil' a defluxionib⁹ celestꝫ corꝑis ⁊ sic mota ducit̃ ⁊ afficit̃ ab ip̃is.

Querit̃ Quare extaticis maxime conueniant huiusmodi somnia. Solutio phi. q: extatici nõ habent ꝓprios mot⁹ quibus accipiantur sed casu feruntur longi ⁊ vagi ⁊ instabiles. ergo maxime in somno huiusmodi somniales impressiones ꝑcipiunt. Et subdit q͛ maxime somniant de eis notis qualia eis accidunt ⁊ hoc recte sicut res habet se noti eñ maxime solliciti sunt ꝓ seinuicem ⁊ maxime cognoscunt se ⁊ motus abinuicem factos sibi per passiones spei timoris ⁊ amoris et hoc modo se habent motus somnia facientes. Notorũ eñ motus magis profundati sunt q̃ extraneorum.

De somno et vigilia

Queritur Quare melancolicis cõueniunt huiusmodi somnia So° phs. quia melancolici fortiter impssiones imaginum suscipiunt. Et quia in habentibus symbolum facilior est trãsitus et methaphorica trãslatio. Ideo propter multitudinem ymaginum quas habent et suscipiunt facile ꝑm influẽtiã celestiũ somnia in eis fiunt.

Queritur Utrũ hec somnia cõueniant furiosis Solutio phi ꝙ sic. probat. quia furiosi dicunt futura adherentia per methaphoram illi scz quod ymaginãtur. Et ideo somniãtes venerem intelligunt vernum tempus propter similitudinem caloris et humoris amenitatum et leticiarum et ꝑ hunc modũ cõiectant futura. seu id qđ longe est ad interiora phãtasmata que vident

¶ Queritur. In quo cõueniunt extatici melancolici et furiosi ratiõe cuius ipis hec somnia cõueniunt Solõ. p. quia nõ repellitur motus somniorum ab aliquo alio motu q̃ fiat in ipis

Queritur Quis est bonus interpres somniorum So° ille qui nouit similitudines inspicere referendo eas in res quarũ sunt similitudines nõ solum improprias et ꝑfectas. sed etiã in ipfectas et methaphoricas. Probat quia somnia recta iudicare scz que per oĩa similia sũt his de quibus sunt cuiuslibet est etiam ipiti. Somnia autẽ que nõ sunt proprie similitudines inspicere et per ea iudicare artis est et habentis vsum interpretandi.

Queritur Quõ probat ꝙ artificiosissimus interpres sit qui per methaphoricas similitudines et cõfusas mouit inspicere rerum similitudines eas ad res referendo So°. ꝑ simile. qz phantasmata somnialia hñt se similiter in somno sicut idola in aqua in q̃ si multus motus sit tunc apparent idola non multum silimilia rebus sed diuaricãtur ꝑtes idolorũ ꝑ sugficiẽ aq̃ et ꝑtes imaginũ ꝯfunduntur et idola distorta apparent et ille erit promptior iudex qui pt hmõi idola referre dicendo hoc est hominis hoc est equi. Et qz motus in somno impedit rcm somniũ et debitam somnialiũ apparitõem. bonus igitur et artificiosissimus interpres somniorũ est qui bñ nouit silitudines imꝑfectas et methaphoricas inspicere.

Queritur An somnia semper fiant sub similitudinibus methaphoricis. Solõ. Alberti distinguendum est. qz somnia que in nobis se habent vt cã vel signum fiunt regulariter sub similitudinibus proprijs. Ea aũt q̃ in nobis sub ab influentia spũaliũ motorum scz a deo vel intelligẽtijs regulariter fiunt sub methaphoris dr notanter regulariter quia aliqui licet pauci hñtes optimam ꝯplexionẽ et clarissimã dispõem viriũ possunt ex affectõne qua corpaliter afficiuntur a celesti virtute imaginari ꝓprias ymagines rerũ

¶ Queritur q̃re illa q̃ fiunt ab intelligẽtijs vl' stellis fiũt ꝑ methaphoricas similitudines et non ꝓprias imagines sensibiles So°. qz talia sunt de futuris ꝯtingentibus. hec aũt nõ sunt in se anteq̃ fiant nec etiã hñt cãm stãtem ꝓpter. qđ nec similitudine ꝓpria nec silitudine sue cause fieri possunt in aĩa

eo q similitudines q̄ fiunt in aīa fiūt p abstractōem a reb⁹

Queritur Utrū sit equalis dispō oīm hoīm ad interpreta tōnem somniorum. So⁹ non. sz repit̄ fm Albertum in hoc triplex diuersitas naturalis. Nam pmo sunt qdē in quib⁹ intellect⁹ est multū clarus. ꝛ aīa maxime accedēs ad silitudinē substātiarum separatarū. Et cū intelligentia mouēs celū sit plena formis explicabilib⁹ p motū celi cū radijs ꝛ figura radiorū tangunt ptem inferiorem aīe tūc accipitur lumē intelligentie sic practice diffusum et vectum p celū vsqz ad corpus ab intellectu fm modum sibi possibilem ꝛ accipit̄ clarū valde. Scdo sunt optimū habētes organū phātasie ꝛ ymaginatōis in qualitate qntitate ꝯplexione potētie situ ꝛ figura et oīb⁹ alijs dispositū q̄ exigunt̄ ad bonitatem organi virtutis ymaginatiue. ꝛ horū imaginatiua excellenter ē cōpositiua ymaginū verarū ꝛ methaphoricarū ꝛ sunt perfecti methaphoris fm nature habilitatē. ꝛ nisi assit eis lumē intelligentie multipliciter rōem adiuuātis in phātasmatib⁹ ꝯfundūt sophisticis veras sapientias ꝛ innitunt̄ pbabilib⁹ ꝛ talia eis placēt abūdātes etiā sunt in rethoricis ꝛ ciuilib⁹ et tales fuerūt eraclitus et sui sequaces. Tertio sunt antiqui optimā dispositōem vtriusqz hn̄tes scz tam in intellectu q̄z in organo ymaginatiōis qui valde bona ꝛ ordiata hn̄t simulacra ꝛ p parātur sp ad certos ꝛ veros intellectus. ꝛ ille sunt de habilitate nature somniantes ꝛ p alijs visiones habētes ꝛ nō nūq̄z preclarissimas prenūciando pphetias. hoc tamē supposito q aliūde scz passionib⁹ non impediantur.

¶ Liber de longitudine et breuitate vite.

E eo autem quod est

Hec quidem esse longe vite animalium. Hec aūt breuis vite et de vite vniuersaliter longitudine et breuitate considerādum causas.

Queritur De quo determiat̄ in hoc libro. Solutio. q in hoc libro restat videre de eo quare. hec inter aīmalia sunt longe vite ꝛ hec breuis vite. ꝛ vniuersaliter q̄ sit causa lōgitudinis et breuitatis oīm viuentium

Ar Aresto. nō determiat de longitudine vite sepatarū substātiarū ergo male dicit in hoc libro determinādū de causa longitudinis vite vniuersaliter oīm viuētium. Solo. phylosophus vult dicendum esse de vita prout est viuentium generabiliū ꝛ corruptibiliū ꝛ nō de vita accepta in sua cōitate qua se extendit ad actum formalem cuiuslibet forme supgredientis formā potentie naturalem quoniā sic diuidit̄ in vitā creatam ꝛ increatā. Increata est oīno intrāsitiua p oēm idētitatem viuifican

tis z viuificati. Creata vero diuidit. q2 quedã est actus forme informãtis. vbi sc3 viuificãs forma z viuificatu3 nõ solũ distinguit sed etiam rpaliter distant et sepabilia sunt. z de ista vita vult loqui phs in hoc libro. Alia est actus forme foris manẽtis z pforme ĩmaterialis z est ipsius pportionabilis materie (fm Albertũ) sicut suscipiẽtis z viuificati z ipsius forme. est sicut dãtis z cõicantis. z in istis licet viuificãs z viuificatũ distinguãtur nõ tñ distãt. In ppetuis ãt esse et posse non distant.

Queritur Que est rõ ordinis istius libri ad precedẽtes. So° q2 in pdictis determinatũ est de cõib9 aĩe et corpis z de statu z opatõne eo2. ergo etiam determinãdũ est de termĩo illorũ qui est mors. q2 virtus aĩatorum mortalium nõ potest mouere in infinitũ. Sed q2 nõ potest haberi pgnitio pfecta de morte nisi sciat quid sit vita. ergo p pus determinãdum est de vita. Cõsequẽtia pt3. q2 mors est priuatio vite.

Ar Cõiora in phicis sunt priora. sed viuere z mori sunt cõiora sentire z itelligere z mouere fm locum. ergo iste liber pcederet libros de aĩa Solutio. argumentũ pbat q pmo determinãdum esset de longitudine z breuitate vite nisi aliud obstaret videlicet q per noticiam mortis ad cuius noticiã reqrit noticia vite. z p pseques noticia longitudinis vite manifestarent nobis virtutes anime quibus mouet sua corpora quousq sc3 moueant.

Queritur Quõ diuiditur iste liber. So°. in duos tractatus. In pmo ponit deseruientia ad ppositũ. In secũdo determinat de causis longitudinis et breuitatis vite.
☞ Querit. Quid est vita So°. est actus primus z essentialis z continu9 aĩe in corpus nõ p modũ somni. s3 p modũ vigilie.

Ar Actus pmus est forma substantialis. s3 vita nõ est forma substãtialis. ergo non est actus pmus. Minor probat. q2 vita est effectus forme substantialis So° forma fm modũ suum proprie nõ est actus pmus s3 formale pncipium actus primi z forma accñtalis est pncipiũ formale actus scdo primi sicut operatio pñs rem est actus trãsitiuus opãtis z rei perfecte. Anima ergo non est pprie vita prima. sed vita prima est actus intrãsitiu9 eius in corpe. vnde vita nihil aliud est q3 definitio formalis quã se formaliter cõicat corpi. sicut eẽ est definitio forme qua se forma cõicat materie. Et sicut lux lumẽ z lucere noiant eandem formam differenter. Ita anima vita z viuere dicunt eandem naturam. lux em nomiat formã fm se lumẽ diffusum in eo qd luminatur lucere noiat eius essentiale agere. Ita anima nominat naturã fm se. vita diffusionem ipsius in eo qd est aĩatum. Et viuere dicit esse anime essentialem actum q actus quia est eius actus formalis ab aĩa realiter non distinguit. sed est eius actus intrãsitiuus sicut formalis actus cuiuslibet forme. Secus aũt est de actione eius effectiua q2 realiter ab ipa distinguit
☞ Arguit. Sẽtire est qddã viuere. z tñ nõ est act9 ptinu9. g definitio mala So°. definitio dat de vita pma cuiusmõi nõ est gñare vel sentire.

Ar Ex dictis videtur sequi q mors non sit priuatio vite. probat. qr vita est intrãsitiuus act⁹ aie. sed aia qdam vt intellectiua non corrũpitur etiam nulla forma corrũpit sicut nec generat. Solutio alberti Uita de qua sermo tripliciter intelligit. pmo vt in causa scz in aia cui non opponit mors. Scdo vt est in fluxu ab ipsa aia ꝛ illi vita etiam non opponitur mors. eo q illa magis est aie q̃ corpis. sicut fluxus luminis poti⁹ est solis q̃ aeris recipientis. Tertio est vita pticipata corpi ꝛ adherens ei sicut forma formato Et licet vitam sic consideratã tripliciter intelligamus tñ hoc non est nisi fm intellectum. ꝛ non fm rem. qr fm rem nõ est nisi vna et eadem vita. Tertio modo ɔsiderate puatio est mors. Non est autez vita fm quelibet illorũ modorũ in oib viuentib corruptibilis sed in quibusdam tm q̃tum ad tertium modũ considerãdi vt patet de vita hũana Nam aia rationalis q̃ est substantialiter hec vita non est corruptibilis nisi fm modũ quo influit corpori. In oib autem alijs animalibus vita omnibus modis corruptibilis est.

Arguitur Mors et vita sunt simul. ergo mors nõ priuatiue opponit vite. Añs patet. qr qui morit viuit Solutio Mors hic accipit non pro mutatõne simplici ꝛ fm se neq cũ alteratõnis puie implicatione. qr sic opponit gñatiõi puatiue q̃ generatio etiam est sic dupliciter ɔsiderabilis. Sed accipitur hic mors pro vt ẽ ter terminus corruptõnis viuentium sicut nõ esse terminus corruptõis rerũ quarũlibet ꝛ appriate rerum naturalium.

1 Queritur Utrũ drña in longitudine ꝛ breuitate vite sit fm genus ꝛ spẽm ipsorum viuentium. Solutio sic. Et hoc declarat phs. qr homo et equus differũt fm genus. qr longioris vite est genus hoĩm q̃ equorum

Ar Homo et asinus non differũt genere ergo dictũ phi est incõueniens Solutio hõ ꝛ equ⁹ nõ differũt genere logico. sed differũt gñe ciuili accipiendo genus pro eo qd est generatõnis pncipiũ vel pro collectione eorũ que ab vno generatões pncipio descendũt. ꝛ sic dicimus totũ genus hũanũ esse longioris vite q̃ equum.

Querit Quo ostendit phs q quorũdã viuentium fm speciem drña sunt longitudine ꝛ breuitate vite. Solutio. qa dicimus vnum hoiem alio esse longioris vite propter diuersitatem locoꝝ que inhabitant.

☞ Arguit. homo vnus non differt ab alio specie. g Solutio patz in predicto argumẽto. qr diuersi hoies dicũtur a pho fm spẽm differre non logice acceptam sed ciuiliter. ꝛ pportionaliter sub genere ciuili vt scz dicãtur eiusdem speciei qui in eadem regione gñantur. ꝛ qui ab vno patre descenderũt. Et quia diuersis spẽ differre Sumẽdo aũt spẽm pprie localiter manifestũ ẽ hoiem hoĩ nõ posse ɔpari fm spẽm q̃si inter se spẽ differunt.

Querit Quo pbat phus q vnus alio sit longioris vite pter loca q̃ inhabitãt. Solutio. qr dicit q illi q̃ in calidis regionib habitant sunt longioris vite et breuioris his q̃ in frigidis. Silr

De lõgitudine et breuitate vite

hoim eundẽ locũ inhabitantiũ inuenit drã longitudinis z breuitatis vite.

Ar Calidũ extrinsecũ exterminat z cõsumit humidũ ideo opat ad vite breuitatem. Et hoc patz de ethiopib habitãtibus in calida regione z sunt breuioris vite. g falsum est qd dt phus in textu. Solutio alberti. Si dictũ phi debeat saluari tunc opus est hac moderatõne. scz q hoies sint longioris vite in locis calidis caliditate tempata sicut medij tẽpus veris dr calidũ z humidũ Cui cã est qr tale calidũ ẽ calidũ fouens z nõ educens calorẽ naturalẽ frigida aũt regio dr que respectu huius medij est frigida z hec hz frigiditatem glatialem z gelantẽ humores et extinguentes humidum naturale sicut hyems dr frigida.

Contra Calidum p antipistasim fortificatur a frigido quod nõ fit in locis calidis sz statim disgit z debilitat sui diffusione. Solutio frigus tpatum per antipistasim calorem pfortat sed nõ frigus excellẽs imo frigus excellens calorem naturalẽ extinguit et humidũ pgelat Et qruis frigus tpatũ ipius loci calorẽ pfortet tñ calor exterior ipius loci vtilior est ad pfouendum calidum naturale in naturali humido. Ideo videtur ea pte calor p se vite salubrior q tpatũ frigus

Querit Utrum in natura psistentiũ vt substãtie q p se subsistunt aliqua sint facile corruptibilia z aliqua difficile. Solutio sic. pbat phus qr aer ignis z his cognata elemẽta scz aqua z terra nõ solum p se sunt corruptibilia z generabilia sz sunt cã generatõnis z corruptionis oim eorum q ex eis sunt pstituta. Imo etiã q sunt cõposita ex multis in qbus talia cõponentia in suis formis z qualitatib saluant sicut domus z silia artificialia pticipatõe elemẽtorum corruptibilia sunt.

Querit Utrum accidẽtia habeant aliũ modũ corruptõnis sicut sanitas z egritudo q ipe substãtie Solutio sic probat phs qr accidẽtia dupl'r corrumpunt scz ad corruptõnem sui subiecti z a suo ptrario vt ignorãtia corrumpit p reminiscentiã z eruditiõem z scia corrumpit obliuione z deceptõe. Sed p accidẽs corrumpunt hec ad corruptõem aliorum nã corruptis aĩalib corrumpit scia z sanitas.

Ar Accidẽtia nõ generant. g nec corrumpunt. pbat qr generatio est ad substantiã. Solutio phs loquit hic de corruptiõe cõiter z hoc mõ dupl'r sunt aliqua corruptibilia Nã quedã sunt p se corruptibilia sicut ea q corrumpunt a suo ptrario z hic modus est cõis tam substãtijs q accidentib p se ptrarietatẽ habentib z sic pmo z p se sunt corruptibilia quattuor elemẽta q sibi pmo ptrariant Mixta aũt nõ corrumpuntur nisi pticipatõne elementorum ptrariorum p hoc q elemẽta soluunt ab illa medietate qua in mixto coeunt in esse mixtionali sub forma mixti. vnde substantie q nõ sunt ptrarie nec ex ptrarijs nõ sunt corruptibiles. Accidentia vero pter hunc modum corruptõis oibus cõmunem corrumpunt per accñs scz ad corruptõnem subiecti qr habent esse dependens ad subiectũ sine quo esse nõ possunt. Accidentia autem respectiua nõ solum corrumpuntur ad corruptõnem subiecti per accidens sed etiam ad corruptõem sui termini correlatiui

Ar Ignorātia nō ē corruptibilis p̄ reminiscētiā ꝓbat̃. q2 nō ent̃ nō est corruptio ignorātia nihil ē ergo. Solutio duplex est igno⸗rantia scʒ pure negatōis q̃ dr̃ nesciētia ꝛ hui⁹ ꝓprie nō est corruptio sʒ po⸗tius est ipamet corruptio lʒ generatio scie improprie loquēdo posset dici ei⁹ corruptio. Alia ē ignorātia praue dispositōis q̃ alio nomīe dr̃ error ꝛ hec ē qualitas q̄dā realis in aīa q̃ opponit̃ scie ꝛ generat̃ in nobis p̄ sylloḡsmum falsigraphū ꝛ corrūpit̃ p̄ verā demōstratōnem ꝛ fit in nobis falsa apprehēsione vel obliuione p̄ncipioꝝ Ignorantia q̃ fit obliuione p̄ncipioꝝ veroꝝ corrūpit̃ p̄ reminiscētiā p̄ncipioꝝ veroꝝ. q̃ aūt fit simplici apphēsio⸗ne p̄ncipioꝝ falsoꝝ ꝛ ꝯrioꝝ ver̃ p̄ncipijs corrūpit̃ eruditōe ꝛ docibilitate

Ar Scia nō corrūpit̃ obliuione ꝛ deceptōe. ḡ phus dr̃ falsum. Aūs ꝓbat̃ q2 tūc corrūperet̃ rōe subiecti vel rōe ꝯtrarij sʒ nullū p̄t di⸗ci. ḡ maior pʒ ex p̄dicti dubij solutōe. Minor ꝓbat̃ q2 aīa est subiectū scie et ē īcorruptibil̃. scd̃a ps pʒ q2 cū nihil sit scia substātial̃r nisi spēs ītelligi⸗bilis vl̃ saltē promptitudo vtēdi spē ītelligibili ipa nō erit corruptibil̃ ex pte ꝯtrarij sui q2 spēs intelligibilis nō hʒ ꝯtrariū ꝛ cū etiā nō sit p̄ accn̄s corruptibilis, videt̃ nullo mō corruptibil̃ Solutio Intellect⁹ nō subie⸗ctat sciam p̄fecte nisi inquantū stat ꝯuersus ad phantasiā phantasmati⸗bus ꝯuenientib⁊ dispositā phātasia aūt ꝛ substātial̃r ꝛ accidētal̃r trāsmu⸗tabilis est. ḡ scia ea pte ē corruptibilis p̄ accn̄s scʒ ex corruptōe scient̃ ha⸗bentis phantasiam ꝛ ad corruptōem phantasie ꝛ aliaꝝ potentiaꝝ a q̇b⁊ dependet. Corrumpit̃ etiā ex obliuione q2 labit̃ phantasma a phantasia. Ex corruptōne autem medij vel scibilis nō est corruptibilis scientia pro⸗prijssime dicta que est medij ꝛ subiecti scibilis tanq̄ȝ incorruptibilium nisi forsan conditionaliter.

Querit̃ Quare aresto. determinat hic de dr̃ā corruptōis rerū. Solutio. Ideo q2 mors est corruptio viuentiū ergo opʒ p̄us determinare modos corruptōis vt ex his sciamus cām mortis naturalis. Causas em̄ mortis scire nō possumus nisi corruptibile vt cor⸗ruptibile est inuestigemus.

Secundum capitulum De solutōne duaꝝ questionum.

Queritur Que est p̄ma dubitatio quā soluit ph̄s in hoc ca⸗pitulo Solutio hec. Utꝝ aīa sit corruptibilis p̄ter corruptōeȝ quā hʒ in corpore sicut scia Et arguit ꝙ sic q2 aīa ē in cor⸗pore sicut scia in aīa Soluēdo aūt hanc dubitatōem dr̃ ꝙ aīa nō ē eo⸗dem mō in corpore sicut scia in aīa iō nō opʒ ꝙ eodē mō corrumpat̃.

Queritur Quid est simpl̃r respondendum. Utruȝ anima sit corruptibilis vel nō Solutio Nō q̄libet est incorruptibil̃ sʒ solū intellectiua. p̄mū pʒ q2 aīa vegetatia ꝛ sensitiua sunt generabiles. ergo corruptibiles. tenet ꝯn̄a q2 idē est termin⁹ generatiōis et corruptōis oē em̄ generabile ē corruptibile. Scd̄m patʒ q2 licʒ anima intellectiua generatōne attingat ſm esse quo viuificat corpus. tamen eu⸗

titas ꝛ essentia nõ generatõne sed increatõne ꝑducitur. De hoc autem satis dictum est in de aïa.

Queritur Que est scđa dubitatio quã mouet phs So lutio hec. Utrũ aliquod corruptibile in vno loco possit fieri incorruptibile in alio Et arguit phs ꝙ sic. Quia quod corrũ pitur a suo ↄtrario corrumpit̃ vel ad corruptõem subiecti sed ignis sursuꝫ nullo horum modorũ est corruptibilis. ergo. Minorem ꝓbat p̃mo ꝙ non a ↄtrario. quia sursum nõ habꝫ ↄtrarium ↄiunctum. ↄtraria eñ abinuicem interimunt̃ sed substantia nõ potest esse in ↄtrarijs qꝛ substantia nõ habet esse in alio ita ꝙ de subiecto velud accidens p̃dicari possit cum ipa potius sit subiectum de quo fit predicatio Et ita ignis cum sit substan tia nõ est in ↄtrarijs vel si habeat ↄtrarium nõ tamẽ sursum vbi est quia sursum nõ habet ↄtrarium corrumpens.

Queritur Qualiter soluit phus illam dubitatõem. So lutio. Corruptibile in vno loco transpositum nõ fit incorruptibile. licet aliquo modo fiat diuturnius. probat phus. Quia impossibile est habenti materiam nõ existere aliquod ↄtrarium. quod autem est corruptibile in vno loco sicut ignis habet materiam. ergo habet ↄtrarium. Maiorem ꝓbat. quia oportꝫ semper vnum ↄtrariorum inesse subiecto seu materie nisi dixerimus ↄtraria formas sepatas quod est impossibile. Tunc arguit sic. Cõtraria actiua ꝛ passiua adinuicem quando simul sunt necessario se transmutãt. ergo om̃ia ↄtraria necessario sunt corruptibilia. Sed que habent materiam sicut ista que in vno loco sunt corruptibilia habẽt ↄtrariũ ergo simpl'r sunt corruptibilia.

Queritur Utrum solũ ꝑfecte cõtraria transmutent seinuicem. Solutio phi. Nõ solum vere ꝛ ꝑfecte cõtrarium ꝑmutat reliquum. sed etiam vnum cõtrariorũ quod est excellens agit in illud qđ est remissum ꝛ in id quod excellitur. qꝛ inter ea est aliqua ꝑtialis ↄtrarietas ratõne cuius transmutat̃ ꝛ ita excellens tanq̃ ↄtinens excessum corrumpit ipsum inquantum excessum permiscet̃ quodãmodo cum altero ↄtrario ꝓpter qđ flamma maior ↄsumit minorem humidum eñ quod multo tempore nutriret ꝑuam flammaꝫ ↄsumitur ꝛ cõburitur a maiori flamma in breui tempore ꝛ ita absorbet̃ minor flamma.

Ar Maior flamma ꝛ minor nõ habent cõtrarietatem. ergo nõ potest minor flamma a maiori corrumpi. ↄsequentia patꝫ. qꝛ corrũpentia seinuicem sunt sibi cõtraria. Solutio. Licet flamma maior ꝛ minor in toto nõ ↄtrarient̃. sicut calidum ꝛ frigidum habent tamen aliquã ↄtrarietatem. Naꝫ excellens in contrarijs cõtrariatur aliquo modo non excellenti. sicut excellens calidum cõtrariatur tepido. quia minus excellens ꝑmixtum est alteri ↄtrariorum a quo excellens omnino separatum est. Et sic maior flamma consumit ꝛ cõburit minorem propter excellentiam quam habet ad ipsum. Unde humidum quod pluri tempore nutriet flammam paruam consumitur et cõburitur a maiori in paruo tempore vt dictum est.

Queritur Quō phus ex hoc ꝯfirmat solutiōem dicte dubitatōnis. Solutio sic. q2 oia corruptibilia in vno loco habent vel ꝑfecte ꝯtrariū vel imꝑfecte. ergo corruptibile ad quecunqꝫ locum transmutet᷑ nō potest fieri incorruptibile lꝫ possit fieri durabilius ꝯtra oꝑante aliquo loco ꝯtinente.

Ar Corruptibilia in vno loco transposita in alium fiunt incorruptibilia. ꝓbat᷑ q2 elementa localiter seꝑata nunqꝫ corrumpunt᷑. ꝓbat᷑ q̇cq̇d corrumpit᷑ a suo ꝯtrario corrumpit᷑. sed q2 in se nō habent ꝯtrarium ergo abinuicē seꝑata loco erunt incorruptibilia Solutio lꝫ elemēta nō corrumpant᷑ ꝭm se tota corrumpunt᷑ tñ ꝭm ꝑtes ꝛ ratio huius fuit late dicta in scđo de generatiōe. Elementa eñ propter motum celi nō manent in suis locis ꝑpetuo seꝑata sed ꝑtialiter adinuicē mouent᷑ ꝛ se trāsmutāt ascēdēte eñ sole elemēta inferiora mouent᷑ ꝑtial᷑r ad loca superiora ꝛ ecōtra fit sole descendente.

Ar Dicunt᷑ mōtes hyꝑborei in q̇b9 hoīes reddunt᷑ immortales. Et d̄t aresto. ꝙ in triuanis bonum est mactare parentes quia mori nequeunt. Solutio In montibus hyꝑboreis nō efficiuntur homines immortales sicut nec immortales sunt in triuanis sed difficilem habent et grauissimam mortem a cuius acerbitate vt facilius liberent᷑ ꝭm quid bonum est in triuanis parentes occidere.

Ar Scđm theologos si adam ꝑstitisset homines fuissent in paradiso immortales Solutio Nō fuissent immortales per naturam sed per gratiam.

☞ Queritur Quod est corrollarium ꝙ infert arestoteles ex textu ꝑhabito. Solutio Illud. ꝙ om̄ia in motu sꝑ sunt ꝛ fiunt aut corrūpunt᷑

Ar Ex hoc sequeret᷑ vera opinio eracliti dicentis nō posse eundem equum intrare ꝛ exire ꝓpter hoc aliquem fluuiū. hoc etiam videtur esse falsuꝫ de substātijs spiritualib9 que immobiles sunt eo ꝙ in eis esse ꝛ posse nō distant. Solutio om̄ia corporalia semper sunt im motu licꝫ nō ꝯtinuo ꝓpter ꝯtrarietatem q2 om̄ia ꝑter celestia corpora habēt cōtrarium vno vel alio modo. Spirituales aūt substantie et si moueant᷑ nō tñ motu vniuoco cum corporib9 sed equoco ꝛ de hoc alibi dc̄m est.

Queritur Qualiter ꝓbat phus ꝙ habens materiam habꝫ ꝯtrarium. Solutio sic dicit ꝙ materia ꝯfestim hꝫ ꝯtrariū. ꝓbat inductiue q2 materia mobilis motu locali habet ꝯtrarietatem ꝭm locum vel vbi ꝛ mobilis ad quantitatem penes magnum et ꝑuum ꝛ mobilis motu alteratōnis ꝯtrarietatem habet penes passiones et passibiles qualitates.

Ar Dicit phus p̄mo physicoꝝ ꝙ materie nihil es cōtrarium eo ꝙ subiecto ꝯtrariorum nihil est ꝯtrariū Solutio. Materia ꝑ sui substantiam nulli contrariatur cum sit subiectum ꝯtrariorum tamen ꝭm esse ei aliquid ꝯtrariatur inquantum aliquid in se habet cui aliquid ꝯtrariatur ꝛ hoc differēter q2 materia p̄ma immediate hꝫ ꝯtrariū inquātū hꝫ

formã substantialem mutabiliter cui est aliqua alia forma cõtraria ɔtrarie tate cõiter dicta. Secũdario vero ⁊ mediante forma substantiali seu toto composito cuius materia pars est habet contrarium ꝺm qñtitatem ꝺm qualitatem ⁊ scd̃m vbi.

Ar Materia celestium corpm non habet cõtrariũ. qꝛ in celestibus nulla est contrarietas Solutio licet materia celestiũ corporum non sit oĩno eiusdem rationis cũ materia subcelestiũ est tñ vere materia vt dicit phus pmo celi. Et hec quidẽ habet cõ trarietatẽ scd̃m vbi nõ simpli citer sicut mobile motu recto. sed qodãmodo scd̃m differentias positio- nis que sunt sibi cõ trarie.

¶ Secundus tractatus.

Querit̃ De quo tractat phus in hoc secũdo tractatu So° de causis longitudinis et breuitatis vite. Et diuidit̃ in duo capl'a. In pmo ostendit que nõ sunt ɔuertibiliter cause longe vite In secũdo ostendit q̃ sint causa longitudinis ⁊ breuitatis vite

¶ Querit̃. quot ponit phs accidẽtia q̃ nõ sunt causa lõgitudinis vite. So° septẽ. primũ est ꝙ magnitudo corpis viuorũ nõ est cã longioris vite probat exẽplo. Nã equus maioris ꝗtitatis est hoĩe. ⁊ tamẽ est breuioris vite. Et dicit albertus ꝙ prouerbio dicitur. ꝙ tres vite canis faciũt vitã equi ⁊ tres vite eq̃ ɔstituũt vitam hoĩs. Secũdũ est. ꝙ puitas in viuenti bus non est causa longioris vite. pbat. Nam multa aĩalia pua valde que sunt de nũero incisorũ siue diuisorũ in loco diaphragmatis q̃ ꝑprie entro- mia vocantur quasi intus diuisa q̃ etiam(vt inq̃t albertus)anulosa dicun tur epeteia s꞉ seu breuis vite. Tertium est. ꝙ nõ omnes plante sunt dura bilioris vite aĩalibꝫ quibuslibet. pbat. qꝛ quedam plantarũ epeiteia sunt Quartum est habere sanguinẽ non sunt longioris vite causa vniuersalit̃. pbat exemplo. Nam apes sanguine carentes longioris vite sunt multis sanguinẽ habẽtibꝫ. Quintum exanguia non sunt vniuersaliter longioris vite sanguine habẽtibꝫ. pbat qꝛ sanguinẽ habentia malakia sunt sanguine aũt carentia epeteia sunt seu breuis vite. Sextum est. ꝙ vniuersaliter ha- bitantia in terris non sunt aq̃ticis longioris vite. pbat. qꝛ quedã plante sunt epeteia ⁊ quedã aĩalia gressibilia super terrã breuioris vite sunt mul tis aquaticis. Septimũ esse in mari nõ est causa longioris vite in viuenti bus. pbat qꝛ in mari repiunt̃ multa breuis vite sicut astrakina ⁊ malakia

Queritur Utrũ iste cause ⁊ si vniuersaliter ad longã vitam non sufficiant ɔferant tñ ad eã. Solutio sic p bat. qꝛ frequẽter plante sunt longioris vite in q̃bꝫ palma ⁊ cipssus sunt lõ gissime vite autoritas ex textu. Similiter sanguinẽ habẽtia sunt exãguibꝫ longioris vite ⁊ gressibilia frequenter longioris vite sunt reptilibꝫ natati- libꝫ ⁊ volatibilibꝫ elephas eñ et homo que sunt animalia gressibilia freq̃n ter animalia non gressibilia excedũt. Similiter maiora frequẽter sunt du- rabilioris vite minoribꝫ ⁊ sicut in homine ⁊ elephãte accidit longitudo vi

te ex magnitudine frequēter.ita in alijs viuentibꝫ.

¶ Secūdum capitulum de his que sunt causa longitudinis et breuitatis vite.

Queritur Utrū vita ꝯsistat in calido et hūido. Solutio phi ꝙ sic probatᷣ dupliciter. ṕmo.qꝛ animal est naturaliter calidū et humidū.ergo vita seu viuere cōsistit in calido ⁊ humido.ꝑbat ꝯsequētiā.qꝛ esse aialis est esse viuum.Secūdo probat sic.qꝛ frigiduꝫ ⁊ siccū sunt cause senectutis ⁊ mortis.ergo calidum ⁊ humidū sunt cause vite.⁊ per cōsequēs longitudinis vite. Añs probat.qꝛ corpora quorūlibet viuētium naturaliter habēt pro materia calidum frigidū humidū et siccū diuersimode reducta ad equalitatem cōplexionatorū.qua propter necesse est senescentia siccari ⁊ infrigidari. ⁊ silʳ moriētia.

Ar Calidū et hūidū nō sunt ṕncipia vite.ꝙ añs ꝑbatᷣ.qꝛ nec vite prime nec secūde.ꝙ nō ṕme ꝑbatur.qꝛ vita ṕma dependet essentialiter a corpore viuificato ⁊ ṕncipaliter ab aīa viuificante. Nec secunde vite.qꝛ illa depēdet a potentijs anime ẜm ꝙ sunt ṕncipia diuersarū operationū. Solutio.licet essentialiter vita non consistat in calido ⁊ frigido materialiter tñ ⁊ preparatiue mediate vel īmediate calidum et humiduꝫ sunt ṕncipia vite. Et hoc patet.qꝛ anima non est actus ⁊ ṕncipium viuificatiuum cuiuscunqꝫ.sed materie disposite seu corporis dispositi corpus autem non disponitur ꝑ anime informatione sine humido et calido.ergo vita in eis consistit.Maior probatur.qꝛ ex calido et humido accipit corpus duplicem dispositōnem ad animam scꝫ remotam et propinquā.Remotam q̇dem.qꝛ calidum ex humido format auget ⁊ cōseruat corpus potissimū in ꝑtibus formalibꝫ ⁊ organicis propinquam vere accipit maxime quo ad vitam secūdam ⁊ ex cōsequenti quo ad vitam ṕmam.quia sine vita secūda frustra esset vita ṕma a calido et humido. quia illa vita nequit corpus ab anima moueri sine spiritibꝫ quibus corpus habilitatur ad operationes aīe.Spiritus autē esse nequit sine calido et humido.īmo ab humido ꝑtāte calidi resoluitᷣ velut vapor subtilis.

Queritᷣ Utrum longitudo consistat in quocunqꝫ humido. Solutio non sed requiruntur quatuor ad hoc humidum in quo vita cōsistit.scꝫ ꝙ sit pingue.non paucū firmū siue ꝯstans in quāto et in quali ⁊ ꝙ ip̄m non sit superfluum

Queritur Quare debent esse humidum pingue Solutio quia pingua inputrefactibilia sunt. quia pingue est aereum fluens extra se ipsum. Aer eīn respectu inferiorum elemētorꝝ in motu suo est velut ignis. ita ꝙ ꝑtes eius mouentur ad circūferentiam a centro ignis vero non putrefit

Queritur Quare non debet esse paucum. Solutio phi. quia paucum cito siccabile est In cuius signum magna animalia et plante vniuersaliter loquendo sunt longioris vite ra-

tionabile em̄ est. ꝙ maiora plus de humido habeāt tamē nō ꝓpter hoc so lum sunt longioris vite sed etiam ꝓpter aliud iam tactum. Et ita req̄runtur ad humidū duo. scʒ debita q̄ntitas ꝛ debita qualitas. Non em̄ sufficit humidū esse multum sed oportet etiam ipm esse calidū non cito ↄgelabile neqꝫ desiccabile.

Queritur Quare debet esse humidū firmum in q̄nto et quali. Solutio quia humidū infirmū facile interimitur et vincitur a calore naturali. aut a languore. quia vt dicit Albertus tale facile putrescit ꝛ corruptibile est cito ab egritudine inducta per materiam putrescentem.

Queritur Qualiter probat phus ꝙ non debet esse sup̄fluum. So° sic. quia virtus ꝛ potentia in humido est vite cõtraria ꝛ corruptiua nature viuentis aut in toto vel forte in parte ꝛ in illa breuiat vitam.

Queritur Utrum animalia multum coitiua et multi spermatis cito senescāt ꝛ sint breuis vite. So° sic probat phus dupliciter. primo quia sperma est humidū sup̄fluum qđ est corruptiuum. Secundo qꝛ quando semen amplius q̄ꝫ sustineri possit emittit̄ per coituꝫ aut infirmitatem tunc abbreuiat vitam nimis desiccādo humidū

Queritur Quot exemplis probat hoc phus. So° quatuor. Primū ꝙ propter hoc mulus est longioris vite asino et equo ex quibus genitus est. Et adiungit Albertus. ꝙ hoc ideo fit. quia mulus parū aut nihil seminat ꝛ dicit ꝙ ex eadem causa galline multum ouantes cito moriuntur ꝛ mulieres multum cõcipientes et pariētes Secūdū exemplū est ꝙ femine caste sunt masculis multum coitiuis lõgioris vite. Et ergo dicit albertus ꝙ castratus longius viuit nō castrato luxurioso Tertiū exemplū est. ꝙ propter hoc passeres masculi sunt breuioris vite femellis. Quartū est. ꝙ masculi laboriosi existentes cito senescunt. qꝛ labor desiccatiuus est senectus aūt sicca est. Et licet vniuersaliter natura masculi sint lõgioris vite femellis propter dominiū calidi ꝛ humidi bene ꝓportionatorū tñ ꝓpter laborē cõtingit masculum citi⁹ deficere

Queritur Quod est primum corrollarium quod phus infert ex dictis. Sol°. ꝙ eadē animalia in calidis regionib⁹ longioris vite sunt q̄ꝫ in frigidis. In calidis nāqꝫ maximis est magnitudo. vt patet de serpentib⁹ ꝛ de similibus aīalibus frigidis q̄ oīa magna sunt supra modum nature in calidis regionib⁹ Et ex eadeꝫ causa q̄ sunt in mari rubro sunt maiora. qꝛ mare rubrū natura calidū ē augmēti aūt causa est calida hūiditas In frigidis aūt locis hec aīalia que sunt sine sanguine aut pauci sanguinis nō generantur sicut iuxta polū articū neqꝫ gressibilia animalia frigida sunt ibi neqꝫ aquatica. ꝛ si fiant ibi vel breuis vite sunt et minoris q̄ntitatis q̄ꝫ debita sit spēi cōiter Rationem ponit. qꝛ humidū aliq̄n est ↄgelabile ↄgelatio aūt aufert augmētum

Queritur Quod est secundum corrollariũ So°. Alimentum nõ sumentia siue sint plante siue aĩalia sunt breuis vite. Probat qꝛ calidum digestiuũ cõsumit materiam in qua est scʒ humidum. ⁊ sic hoc totum in quo est calidũ ⁊ humidũ cõsumit seipm sicut flãma multa ꝯsumit paucã eam in alimẽtum sumẽdo

Ar Sunt aĩalia quedam longe vite multo tempore non sumẽtia alimẽtũ. ergo hoc corrollariũ est falsum. Añs ꝓbat̃ de ranis cornitibus et pl'ibꝫ alijs. So° licet hmõi aĩalia possint ad tempus abstinere a cibo ex cã in fine huius libri dicenda. tñ nõ possunt simpliciter abstinere. sʒ si excesserũt tempus quo sup̃fluitas in talibus cõsumpta fuerit non diu viuent.

Queritur Quod est tertium correlarium. So°. Aquatica sunt gressibilibꝫ breuioris vite. Ratio est. qꝛ sunt simpliciter humida scʒ humiditate aquatica tale autem humidum facile corruptibile est a debita habitudine cõplexionali eo q̃ nimium est congelabile.

Queritur Quod est quartum correlarium. So° Exanguia sunt breuioris vite sanguinem habẽtibus nisi magnitudine recõpensetur. quia nõ habent pinguedinem neqꝫ humidũ dulce in quo consistit vita. In animalibus em̃ pinguedo humidi dulcedo est. Et ꝓpter hoc apes sunt longioris vite alijs sanguine carentibꝫ. hũiduꝫ em̃ dulce qđ in eis est nutrimẽtuꝫ ipozum indicat in eis actionem caloris in humido nutrimentali.

Queritur Utrũ plante sint regulariter animalibus longioris vite. Solutio sic. qđ probat pħus ex tribꝫ Primũ est. qꝛ plante sunt minus aquose quare non sunt facile congelabiles. Secundum qꝛ habent humidum magis viscosum ⁊ pingue per calorem solis decoctum quod non est leuiter desiccabile precipue cum sint sicce terrestri siccitate. Ex talium aũt siccorum resolutione non potest facile fieri euaporatio propter duriciam ꝑtium. Tertium est. qꝛ plante habẽt in se propriã causam vite. qꝛ decise in diuersas ꝑtes adhuc viuunt ⁊ iuuenescunt quod nõ cõuenit animalibꝫ nisi enthonijs. plante em̃ per successuꝫ temporis semper faciunt nouas germinationes. ita q̃ radix radicem et stipes stipitem et ramus ramũ. ⁊ iterũ radix stipitem ⁊ stipes radicem et vtraqꝫ horũ ramos. ita q̃ semꝑ nouũ exit de veteri et ideo senescunt. ⁊ sic semꝑ manẽt hoc quidẽ corrupto hoc aũt facto.

Queritur Quõ conueniunt ⁊ quõ differunt animalia enthonia in longitudine vite cum plantis. Solutio In hoc conueniunt q̃ decise ꝑtes viuunt in vtrisqꝫ et q̃ ex vno fiunt multa. corpora viuentia vt ex vna planta multe et ex vno animali tali multa viuentia sensitiua vita. Sed in hoc differunt. qꝛ ꝑtes decise in enthonijs nõ ita diu viuũt sicut in plantis

De lõgitndine et breuitate vite

Queritur Quare ptes decise in enthoniis non viuunt ita diu sicut in plantis Solutio. Ratio est. qz pncipiũ vite nõ habent enthonia aĩalia neqz organa sicut plante in qualibet parte plante eñ vbiqz habent radicem ⁊ germẽ. ⁊ propter hoc ab hac radice ꝓuenit sẽ nouũ. ita ꝙ vna senescẽte reliquum innouatur.

Queritur Utrũ in animalibus masculi sint longioris vite femellis Solutio sic. qz in animalibus illa que habent superiora maiora seu summitates maiores sunt ceteris longioris vite. sed masculi habent sũpiora maiora ratione calidi. femelle vero inferiora ratione frigidi. ergo ⁊c̃.

Queritur Que in plantis sunt longioris vite Solõ. Que in capite sunt maiores et grauiores sunt longioris vite Que aũt sunt in capite minores sunt epeteia. id est breuis

☞ Queritur Quid est caput in plantis. Solutio. Radix. probat phus quia ab ea accipitur nutrimentum ⁊ nõ ab alia pte que dicitur inferior

Queritur Utrum sana sint egris longioris vite Solutio non vniuersaliter Et ratio est. quia constat quosdam egritudines esse purgationes cõplexionũ et consumentes humores superfluos aptos putrefactioni que si non consumerentur procul dubio in breui inducerent mortem. preterea vite longitudo stat in multitudine calidi et humidi proportionatorum sed sanitas stat precise in equalitate qua non existente in certo gradu cõfestim sequitur egritudo Inequalitas autem huiusmodi ꝫm certum gradũ ad sanitatem requisitum nõ excludit vitam sed cum vita stare potest donec consumatur humidum a calido. sicut patet in lampade ardente in quõ est lichni magnitudo cum multo oleo non puro. Si ergo sit modicum de humido ⁊ calido optime proportionatis poterit stare sanitas perfectissima cum breuitate vite. Si vero econtra multum fuerit de cadido et humido tali ꝓportione optime nõ ꝓportionatis stare poterit cum vite longitudine egritudo.

Contra Egritudo est dispositio quedã vite cõtraria. imo est dispositio seu alteratio corruptioni breuia Soº non quelibet egritudo est dispositio ad mortem. sed illa que aufert omnẽ equalitatem proportionis vite.

Arguitur Uita stat in equalitate cõplexionum eo ꝙ corpus non disponitur ad vitam et ad hoc vt ab anima moueatur nisi per equalitatem complexionũ. Sanitas autem consistit in huiusmõi equalitate. ergo saniora sunt longioris vite Soº patet ex dictis. quia sanitas non stat precise in equalitate proportionis. sicut sanitas Etiam per egritudinem certam aufertur dispositio inequalitatem mortiferam faciens.

Queritur Quare q̃dam aĩalia multo tpe pñt esse sine cibo. Soº. qz que sunt modici caloris ⁊ sunt frigidioris hũidi viscosioris et spisse pellis ⁊ nutrĩmẽti humidi ⁊ frigidi nõ facile

digestibilis multo tpe abstinent a cibo vt digerantur supfluitates q̄ sunt in ipis. Talia aūt sunt quedam aīalia. vt vrsus ciconia hirūdo cuculus et hmōi. Similiter rana que dormit p totam hyemē in pfundo aque donec nutrimētū digerat. z ideo ꝯsumpto eo si hyems frigida progeā. ita ꝙ nutrimētum ꝯueniēs habere nō valeāt moriunt. Et propterea qn̄qꝫ in marcio inueniunt in supficie aque rane mortue Et propterea in eodem genere sunt quedā alijs diutius sine cibo sicut in hoib; femina masculo diutius potest esse sine cibo. Et melancolicus diutius abstinere potest colericis cū tn̄ melancolicus sit vorax. Horū aūt oīm causa est calor debilis z humiditas spissa et aquosa que continue hausta cresceret ad calidi extinctiōem. Ideo necesse est fieri interpolatōem a sumptione nutrimenti donec a calido humidū vincatur z digeratur.

¶Epitomata totius phylosophie naturalis que vulgato sermone Reparationes appellantur Alberti magni phī acutissimi et theologi pfundissimi scriptis conformia per Magistrū gerardum herderwiccensem sacre theologie licentiatum. quo ad octo libros physicoꝝ duos de anima et primum puorū naturalium. et quo ad reliquos omnes per reuerendū virū artium liberalium magistrum et sacre theologie baccalauriū Burse laurencij famosissimi agrippineñ Colonie gymnasij cum alijs sacre theologie pfessorib; z licentiatis regētes emendatissime ad vtilitatem oīm textū Arestoteles intelligere cupiētium elaborata. et per honestum virū Henricum quentel Coloniensem ciuē nitidissime characterizata Anno virginalis ptus Millesimo quadringētesimo sup nonagesimum sexto predie calendas martias. ad finem desideratum nō exilib; impēsis sunt pducta ad laudē summi naturatoris a quo cunctis entib; deriuatū est esse z viuere. His quidē clarius his vero obscurius in secula seculorum benedicti.

¶Telos totius operis multis retro temporib; a studentibus liberaliū artium desiderati.

Ad artē rhetoricā presupponit[ur] bonitas
actus q[uae] ē in artificiato et eadem
artifex q[uo]d nō ē bonū artifi[cis]
hoīe q[uae] nō presupponit appetitū
rectū prudentia vero quae ē recta ro
agibiliū includit rectū estimatiōz gubernationis
de fine q[uo]d ē necessitatis presuppo
nit rectitudinē appetitus de ipso fine

Voluntas & idem q[uo]d [illegible]
realiter et ratio
differunt formaliter

Regestrf Librorum.

1 Dialectica lo Tractus
2 Dialectica Cornelij
3 Gramatica Bazei
4 Grammat: Cornelij
5 Grammat: Laurent.
6 Epistole familiares
7 Officia Cicero
8 Terentij opera
9 Dominicali Carmina
10 Flores
11 Justinus
12 Cologuia Corderij
13 Qu[a]e ad parvulos introdu[cunt]

[illegible]

[illegible] habetur [illegible]

[illegible] alternatio [illegible]

[illegible] alteratio [illegible]

[illegible] alterat[illegible] [illegible] alteratio [illegible]

In no

[illegible] substancie

[illegible]

[illegible] [illegible] colore [illegible]

[illegible] colores [illegible]

[illegible] colores [illegible]

[illegible] colores [illegible]

[illegible] coloris [illegible]

Colores [illegible] simplices

[illegible] habitu [illegible]

[illegible]

Multiplicatio [illegible] et colores [illegible] realis

Multiplicatio [illegible] et lumen [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Vrodu swiatecka ... stan,
leto nema ... tey, ...

Wino Pinnu ... mazyka
ato ... melancholiku,
Rozweselic to proie
Wsyci ... letbu Roie.

In no

Deus in no[mine] tuo salvum me fac

miserere mei deus i salvum me

A [illegible] barth[illegible] [illegible]

A [illegible] Jacobi [illegible]

M. [illegible] Andrea [illegible] est

A [illegible] Martha [illegible] est

A [illegible] est

[illegible]

Ottonali

[illegible]

Vrodz [illegible]

lito nema [illegible], [illegible]

Wino [illegible]

ato [illegible],

Rozweselio, to Troie

wyby [illegible] Roie.

Nota

Nota

